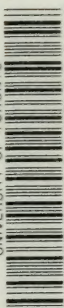

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00845763 2

Handle with
EXTREME CARE

This volume is
BRITTLE
and cannot be repaired

Photocopy only if necessary

GERSTEIN SCIENCE
INFORMATION CENTRE

R

126

G2

1821

E.16

~~G~~

(ΚΛΑΥΔΙΟΥ ΓΑΛΗΝΟΥ
Α Π Α Ν Τ Α.)

CLAVDII GALENI
OPERA OMNIA.

EDITIONEM CVRAVIT

D. CAROLVS GOTTLOB KÜHN

PROFESSOR PHYSIOLOGIAE ET PATHOLOGIAE IN
LITERARVM VNIVERSITATE LIPSIENSI PVBLICVS
ORDINARIVS ETC.

T O M V S XVI.

LIPSIÆ

PROSTAT IN OFFICINA LIBRARIA CAR. CNOBLOCHII

1 8 2 9.

MEDICORVM GRAECORVM
O P E R A
QVAE EXSTANT.

EDITIONEM CVRAVIT

D. CAROLVS GOTTLOB KÜHN

PROFESSOR PHYSIOLOGIAE ET PATHOLOGIAE IN
LITERARVM VNIVERSITATE LIPSIENSI PVBLICVS
ORDINARIVS ETC.

V O L V M E N XVI.

CONTINENS

CLAVDII GALENI T. XVI.

LIPSIAE

PROSTAT IN OFFICINA LIBRARIA CAR. CNOBLOCHII

1 8 2 9.

36085-
22/2/95

2 pages

PRAEFATIO.

Qui hoc ipso volumine continetur, Galeni commentarius in Hippocratis de humoribus libellum a me e bibliothecae reg. Parisiensis codice graece nunc primum editur. Cujus quidem codicis apographum mecum benevole communicavit Generosissimus Eques DE MERCY, medicae facult. Paris. D. et medicinae graecae Professor, cujus insignem erga me humanitatem abhinc decem annos celebravi, cum in programmate, quo panegyris academica ob summos in arte medica honores in FR. AUG. LANDMANNUM conferendos indicebatur, specimen commentariorum illorum ederem. Cum autem ejusmodi libelli academici vix ultra angustos limites illius literarum universitatis, in qua in publicum prodierunt, divulgari soleant, nec ego hoc programmate *Opuscula mea academica* onerare velim, liceat huc transferre, quae olim de hoc codice ad lectores retuli, iisque inferere, quae antea editis addi posse puto.

Librum *περὶ χυμῶν*, qui inter Galenicos reperitur (to. III. ed. Chart. p. 150—153.), a Galeno haud conscriptum esse inter omnes constat, nec opus est, ut ea repetam, quae hac de re ACKERMANNUS in Fabric. *bibl. graec.* to. V. p. 449. (in Lips. Galeni edit. t. I. p. CLXIII.)

recte monuit. Diversus autem ab edito hocce libello extabat in bibliotheca Coislin., de quo exposuit MONTE-FALCONIUS in catal. illius bibliothecae, P. II. p. 448., cujus tamen initium, quod tamen alias fieri solet, non additur. In bibliotheca Caes. Vindob. continetur alius quoque codex, isque inter graecos XXVIII., inscriptus Γαληνοῦ περὶ χυμῶν ἐκ τῶν Ἱπποκράτους, de quo NESSELIUS P. III.; p. 39. exposuit. Cujus quidem initio, a NESSELIO descripto: Κόσμος ἐκ δ' στοιχείων συνέστηκε, πῦρὸς, ἀέρος, γῆς, ὕδατος· συνέστηκε δὲ ὁ κόσμος ὁ μικρὸς ἐκ δ' χυμῶν etc. si reliqua responderint, omnino diversus est uterque libellus existimandus. Sed nec hunc verum Galeni puto foetum.

In Hippocratis de humoribus librum aliquoties commentatus est Galenus. Nam *comment. II. in libr. III. Hippocr. epidem. text. I. p. 578. to. XVII. ed. Lips.* narrat, intra paucos dies confectum subito esse commentarium in Hippocratis laudatum libellum: μετὰ δὲ τοῦτο τοῦ περὶ χυμῶν ἐξήγησιν ἐποησάμην διὰ ταχέων ἐν ἡμέραις ὀλίγαις, ἐπειγομένου πρὸς ἀποδημίαν παρακαλέσαντος αὐτὸ γραφῆναι. Ab hoc brevi commentario, qui graece cum latina NIC. VIGOREI versione hoc titulo prodiit: Ἱπποκράτους περὶ χυμῶν. *Hippocr. Coi lib. de humorib. Galeni in eund. libr. comm. graece nunc prim. in lucem edit. idque c. lat. N. Vigorei interpr. Lutet. 1555. 4.*, a me nondum visus, diversi omnino sunt tres commentarii copiosiores, qui nunc primum graece mea opera prodeunt. Quos quidem ab ipso GALENO *de facult. natur. II. c. 8. to. II. p. 107—125. ed. laud. et de plac. Hipp. et Plat. VIII. 5. to. V. p. 679. ff. laudari auctor quidem est GRUNERUS censur. libr. Hippocr. p. 113.*, sed ego in utroque loco nihil horum reperire potui. Legi in FABRICII

bibl. graec. to. II. p. 568., exstare versionis latinae, a RASARIO factae, editionem, hoc titulo insignem: GALENI in HIPPOCR. *libr. de humor. comm.* III. *Ejusd. sex reliqui comm. in VI. de morb. vulgarib. libr. itemque VII. et VIII. latin. donat.* JO. BPT. RASARIO interprete. Ven. 1562. 8., quae num eadem sit, qua CHARTERIUS usus est, nunc definire haud possum. Nam hic, qui alias semper nominare solet versionum suarum auctores, de hujus versionis auctore penitus silet. Nec mihi haec contigit felicitas, ut oculis meis RASARII versionem lustrare atque cum Charteriana conferre possem, quoniam omnes, quas de illo libro adii, publicae et hujus urbis et exterarum bibliothecae eo carent. Nam quamquam ex Amicissimi Viri DE MERCY literis cognoveram, hanc RASARII versionem in Reg. bibl. Paris. exstare, tamen Vir ille Eruditissimus me certio rem non fecit, an Rasarii versio cum Charteriana conveniat, nec ne.

Sunt autem, qui hos tres in Hippocratis libellum de humoribus commentarios a Galeno conscriptos esse propterea negent, quoniam pag. 37. locus ex Thaletis libro secundo *περὶ ἀρχῶν* in iis occurrat, quum ipse Galenus in Hippocratem *de nat. hum.* to. XV. p. 69. fateatur, se sententiam de rerum omnium ex aqua ortu ex libro Thaletis ostendere haud posse. Hos autem libros *περὶ ἀρχῶν* a Thalete vere conscriptos esse, MENAGIUS ad *Diogen. Laërt.* I. 27. p. 16. propterea negat, quoniam praeter Galenum (*comm. in Hippocr. de humor.* p. 37. to. XVI.) nemo illorum meminerit. Sed si hoc argumentum rem extra omnem dubitationem poneret, satis magnam librorum, qui non nisi semel et ab uno tantum scriptore laudati sunt, copiam ab antiquis, quibus tribui solent, auctoribus omnino non scriptam, sed a recentioribus confictam fuisse

concedere deberemus. JAC. MENDELIIUS, medicus quondam Parisiensis, qui specimen codicis sui, tres illos Galeni commentarios continentis, cum Menagio communicaverat, l. c. exhibitum, eosdem inter genuinos Galeni libros referendos esse censuit. Potuisse enim putat Galenum, conscripto prius commentario in Hippocratem *de nat. hum.*, serius nactum esse Thaletis de elementis librum, e quo in commentarium primum in Hippocratem *de humor.* locum illum de omnium rerum ex aqua translulerit origine. Utroque autem Galeni loco accuratius considerato, patebit, alterum alteri minime contradicere. Etenim Galenus *to. XV. p. 69.* nihil aliud dicit, quam hoc: operae pretium non esse, eorum quaerere nomina, qui primi ejusmodi sententias absurdas protulerint: nam omnes quidem hoc credere, etiamsi e scriptis Thaletis non constet, eum aquam unicum habuisse elementum. Atque hoc verissime dixit. Nam in eo loco, quem in comm. in Hippocr. de humoribus p. 37. ex Thalete affert, non negatur, plura esse στοιχεῖα, sed aqua dicitur πρῶτον καὶ ὡσανεὶ μόνον στοιχεῖον, quoniam reliquis omnibus admixtum est, quia per aquam ex reliquis elementis fiunt omnia τὰ ἔγκοσμα. Thaletis sententiam recte intellexisse Galenum e sequentibus apparet.

Codex mslus, cujus apographum exhibeo, signatus no. CLXIII., olim CXXIV., bombycinus est, foliaque habet 144. formae maximae, scriptus Patavii anno 1569. ἐκ τοῦ κατορθώματος τοῦ ἐνδόξου ἀνδρὸς Θεοδορικοῦ τοῦ Φλογεντίου ab Andr. Tarmario, Epidaurio, qui et teste MONTEFALCONIO in *Palaeograph.* p. 94., Darmarium sese interdum vocat. Hunc codicem mslum contulit Generosissimus DE MERCY cum duobus exemplis, altero in bibliotheca facultatis medicae Parisiensis asservato, tantum co-

dicis bibliothecae regiae apographo, altero bibliothecae Coislinianae No. 163. et utriusque varias lectiones diligenter notavit, illas siglis M. R. sive Ms. R., has M. Sg. sive Sg. suoque exemplo una cum locis et Hippocratis, ad quos Galenus in commentariis hisce respexit et Galeni ipsius, qui suos libros quavis occasione commemorat. Quae quidem omnia in exemplum, quod typis exscribi debebat, CAROLUS GUIL. FICKELIUS, medicae artis discendae studiosissimus et suae graecae linguae cognitionis assidua scriptorum antiquorum, imprimis medicorum lectione in dies magis augendae admodum cupidus, transtulit, interposito subinde suo ipsius de variis Galeni locis iudicio. Mirum omnino mihi videtur, Charterium, quod non nisi latinam illorum commentariorum versionem exhibuerit, hac uti excusatione, id graeci textus penuria factum esse. Nam bibliotheca regia, cujus codices multos excussit, quatuor horum commentariorum exempla continet, no. 2156. olim Trichetianum, 2158. 2177. quondam domini de Gaignieres, quod si omnino ad hos commentarios pertinet, de quo aliquem dubitandi locum esse catalogi auctores affirmant, non nisi fragmentum illorum offert, denique no. 2760. olim Tellerianum, cui accedit latina NIC. VIGOREI, medici Melodunensis, interpretatio, unde concludo hunc Tellerianum codicem non nisi brevem Galeni commentarium, de quo in antecedentibus dictum est, continere. Omnes hi codices cum sint chartacei, differunt ab eo, cujus apographum Generos. DE MERCY mecum communicavit, qui bombycinus est. Idem cum alio ejusdem bibliothecae codice locum habere videtur, e quo verba quaedam Celeb. CORAY ad Hippocr. *de aëre, aqua et loc.* to. II. p. 147. attulit, emendavitque. Hic enim codex, no. 5491. signatus, duas assert voces, a CORAYO correctas,

sic, ut emendatione opus non sit. JAC. MENTELEI supra laudatus codex differre quoque a meo apographo mihi videtur. Nam in illo de Thalete loco p. 37. lin. 12. pro *Θαλῆς μὲν* liber Mentel. habet *Θαλῆς μὲν οὖν*, lin. 16. pro *πολυθρόλλητα* Ment. *πολυθρόλλητα*, et pro *ὔδωρ εἶναι* inverso ordine *εἶναι ὔδωρ*, denique lin. 17. omisit Mentel. *τε* post *σύγκρισιν*.

Codex, cujus apographum typis exscribendum curavi, multas easque, inprimis versus finem, offert lacunas. Quapropter optandum est, ut alii codices integriores inveniantur. Exstare in bibliotheca Ambrosiana, quae Mediolani est, codicem commentariorum III. Galeni in Hippocr. de humor. legi quidem, sed nihil certi de eo habeo. De hoc igitur codice et quatuor allatis bibl. reg. Paris. exemplis, an iisdem aut vitiis aliisve laborent videant, qui illos manibus tractare poterunt. — Addita meo exemplo sunt plura, quae a Galeno minime profecta esse possunt. Religiose ea servavi, ne mihi vitio vertatur, quod codicem manuscriptum non ita, uti vere est, exhibuerim; ut autem tanquam spuria primo statim intuitu agnoscantur, uncinis illa includenda, latinamque interpretationem literis obliquis exscribendam curavi. In hisce laciniis, Galeno adfutis, interdum loca occurrunt, sive auctoris ipsius, sive describentium vitio ita corrupta, ut sensus nullus inde elici posset. Quamobrem horum interpretatio ad verbum facta est.

Scribebam Lipsiae nund. vernal. A. R. S. C1810CCCCXXIX.

CONTENTA TOMI XVI.

Galeni comm. I. in Hippocr. de humor.	. . .	pag. 1
— — II. — — — — . . .	—	207
— — III. — — — — . . .	—	346
— — I. in Hipp. praedictionum lib. I.	—	489
— — II. — — — — — — —	—	587
— — III. — — — — — — —	—	607

ΓΑΛΗΝΟΥ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΧΥ-
ΜΩΝ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΥΠΟΜΝΗ-
ΜΑΤΩΝ ΤΟ Α.

Ed. Chart. VIII. [508.]

*Διαφωνήσαν πρὸς ἀλλήλους οἱ παλαιοὶ ἐξηγηταὶ περὶ
τούτου τοῦ συγγράμματος. ὁ μὲν γὰρ Ζεῦξις καὶ Ἡρακλεί-
δης ὅλως ἀπὸ τῶν γνησίων Ἱπποκράτους βιβλίων τὸ περὶ
χυμῶν ἀποβάλλουσιν· ὧν ὁ μὲν Ζεῦξις καὶ μετ' αὐτοῦ Ἡρακλεί-
δης εἰς πάντα τὰ βιβλία Ἱπποκράτους γέγραφε· Γλαυκίας δὲ
καὶ ἄλλοι Ἱπποκράτειον μὲν τοῦτο φαῖν εἶναι, ἀλλὰ μὴν οὐ*

HIPPOCRATIS DE HUMORIBUS
LIBER ET GALENI IN EUM
COMMENTARII TRES. I.

[508] Prooemium. **M**axima fuit inter prisceos Hippocratis interpretes de libro, qui de humoribus inscribitur, dissensio. Zeuxis enim et Heraclides, qui in omnia Hippocratis opera commentarios conscripserunt, ipsum esse a veris Hippocratis libris omnino rejiciendum existimant. Glaucias autem et alii hunc quidem librum ad Hippocra-

Ed. Chart. VIII. [508.]

τοῦ μεγάλου, οὐπὲρ εἰσιν οἱ ἀφορισμοὶ τὰ τε ἄλλα περὶ ὧν ἡμεῖς ἐν τῷ περὶ δυσπνοίας διήλθομεν. τοῦτο μὲν βούλονται οἱ περὶ Διοσκορίδην καὶ Ἀρτεμίδωρον, τὸν ἐπικληθέντα Καπίωνα, οἱ πολλὰ περὶ τὰς ἀρχαίας γραφὰς ἐκαινοτόμησαν. εὐρίσκομεν δὲ καὶ ἄλλους τινὰς, ὧν οὐ ῥάδιον γινῶναι τὴν δόξαν. οὗτοι μὲν γὰρ τὰ μὲν εἶναι, τὰ δὲ οὐκ εἶναι Ἱπποκράτους ἐνταῦθά φασι. πολλὰ γὰρ ἐστὶν εὐρεῖν εἰς βραχυλογίαν ἐσχάτην ἐσφιγμένα, τινὰ δὲ πλεῖον ἢ ἔθος τοῦ παλαιοῦ ἐκτεταμένα. διὸ ὅσα αὐτῶν τάξιν ἔχειν καὶ τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ αὐτοῦ παλαιοῦ κλεγεμένα θεωροῦσι, ταῦτα μὲν οὕτως ἐξηγοῦνται, ὡς ἀληθῆ καὶ γνήσια· ὅσα δὲ ἢ συγκεχυμένα ἢ μὴ τάξεως ἐχόμενα ἢ ἄλλως πως προτιθέμενα, ταῦτα εἶναι παρεμβεβλημένα πάντως λέγουσι. τινὲς μὲν γὰρ καὶ πάνυ παλαιῶν βιβλίων ἀνευρεῖν ἐσπούδασαν, πρὸ τριακοσίων ἐτῶν γεγραμμένα. ἅπερ ἐγὼ παρὰ τοῖς πρώτοις ἐξηγησαμένοις κατανοῆσαι προῦθέμην, ὅπως ἐκ τῶν

tem auctorem referunt, non ad magnum tamen illum, cujus sunt aphorismi et caetera, de quibus nos in libris de difficultate respirationis differuimus: quam etiam sententiam Dioscorides et Artemidorus, cognomento Capito qui dicebatur, a quibus multa in veterum scriptis innovata sunt, habuerunt: alios vero etiam comperias, quorum non facile sit pernosse sententiam. Ii enim quaedam esse Hippocratis, quaedam non esse hoc in libro concedunt, propterea quod multa ad summam redacta brevitatem, quaedam longiore explicata oratione quam esset in senis nostri more positum invenirent. Quamobrem quae ordine et ea dicendi ratione, qua uti ipse solet, proposita esse perspiciunt, ea illi ita explanant, ut vera atque propria: quae confusa et sine ordine aut alio modo quodam dicta intuentur, ea interjecta esse prorsus contendunt. Quidam etiam perveteres invenire libros vel trecentos jam abhinc annos descriptos magno studio sunt conati, ut quae depravata esse videbantur emendarent. Quae omnia apud eos, qui primi in hunc librum explanationes ediderunt, esse animadvertenda existimavi, ut plurimorum et proba-

Ed. Chart. VIII. [508. 509.]

πλείστων καὶ ἀξιοπιστοιότατων εὐροίμεν τὰς γνήσιας γραφὰς. καὶ μοι τὸ πρῶγμα κρεῖττον τῆς ἐμῆς εὐρέθη ἐλπίδος. διὰ τοῦτο συνεπῆλθέ μοι θαυμάζειν τὴν τόλμαν τῶν ὑπομνηματογράφων, οἱ ὀφείλοντες διδάσκειν τὰ χρησιμώτατα τοῖς ἀρχομένοις μανθάνειν τὴν ἰατρικὴν τέχνην τᾶλλα πάντα μᾶλλον ποιῶσι καὶ πολλὰ φλυαροῦσιν. ἀλλὰ ἐπεὶ τινες λέγουσι τοῦτὶ τὸ σύγγραμμα εἶναι ἢ Θεσσαλοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἴπποκράτους ἢ τοῦ Πολύβου τοῦ γαμβροῦ, ὧν αἱ γραφαὶ τῆς Ἴπποκράτους τέχνης εἰσὶ καὶ οὐ πόρρω αὐτῶν οὐδ' ὅσα δοκεῖ μὲν Εὐρυφῶντος εἶναι, φέρεται δὲ ἐν τοῖς Ἴπποκράτους, εἴαν μοι σχολὴ γενήσεται ποτε πλείων, συγγράψω ὑπόμνημα ἐξηγούμενον ὅσα γνήσια καὶ ὅσα νόθα τῶν βιβλίων. ὡς καὶ περὶ τῶν βιβλίων τῶν ἐπιδημιῶν ἐν τῷ περὶ δυσπνοιᾶς ἐποίησα, ὧν τὸ μὲν πρῶτον καὶ τὸ δεῦτερον καὶ τρίτον οὐ μόνου ὑφ' Ἴπποκράτους συγχεῖσθαι δοκεῖ τοῖς ἄριστα περὶ τούτων ἐγνωκόσιν, ἀλλὰ καὶ τῆ τῶν πραγμάτων θεωρίᾳ καὶ οἰκειότητι συνῆφθαι πρὸς ἄλ-

tissimorum librorum ope adjuti veras lectiones inveniamus, ac res melius quam speraram mihi successit. Quocirca subit mihi audaciam eorum, qui commentarios conscribunt, admirari, qui quum debeant utilissima quaeque docere eos, qui nuper ad medicinam perdiscendam animum adjungunt, alia potius faciunt omnia atque in nugis multum operae temporisque consumunt. Sed quoniam sunt qui velint hunc librum a Thessalo Hippocratis filio aut a Polybo ejus genero confectum esse, quorum uterque suis in scriptis artem et sen- [509] tentiam Hippocratis sequutus est, neque remota ab his censentur, quae ab Euryphonte sunt litterarum consignata monumentis, si unquam majus otium nanciscar, commentarium profecto conficiam, in quo qui veri quique spurii libri Hippocratis sint exponam, quemadmodum de libris qui sunt de morbis vulgaribus in commentariis de difficultate respirationis fecimus, quum explicarem, primum librum, secundum et tertium non solum ab Hippocrate confectos existimari ab iis, qui sunt in hisce rebus praestantissimi, sed etiam rerum tractatione et proprietate inter se connexos

Ed. Chart. VIII. [509.]

ληλα. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχειν δέδεικται καὶ τὰ κατὰ τὸ τέταρτον καὶ τὸ ἕκτον. ὁμολόγηται γὰρ οἷν ἤδη καὶ ταῦτα συνθεῖναι Θεσσαλὸν τὸν Ἴπποκράτους υἱόν, τὰ μὲν αὐτοῦ τοῦ πατρὸς ἐν διαθέραις τισὶν ἢ δέλτοις εὐρόντα ὑπομνήματα προσθέντα δὲ καὶ αὐτὸν οὐκ ὀλίγα. τὸ δὲ πέμπτον καὶ ἔβδομον οὐκ ἂν τίς μοι δοκεῖ τῆς Ἴπποκράτους γνώμης οἰκίως ἀξιῶσαι, κατ' ἐμὴν δὲ γνώμην, οὐδὲ τὸ τέταρτον. ταύτων δὲ οὕτως ἐχόντων ἀρκτέον ἤδη τῆς ἐξηγήσεως.

α'.

Τὸ χροῶμα τῶν χυμῶν, ὅκου μὴ ἄμπωτις ἔστι τῶν χυμῶν ὥσπερ ἀνθέων.

Τὰ μὲν πλεῖστα τῶν ἀντιγράφων οὕτως ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ῥήσεως, ἕνα δὲ ἀντὶ τούτων ἰάδε· τὸ χροῶμα τῶν χυμῶν, ὅπου οὐκ ἔστι ταραχὴ αὐτῶν, ὥσπερ τῶν ἀνθῶν

judicari, eandem quoque rationem esse eorum, quae in quarto sextoque habentur, demonstratum est, quos sane libros a Thessalo, Hippocratis filio compositos esse constat inter omnes, qui quum patris commentarios quibusdam in membranis aut tabulis exaratos comperisset, non pauca ipse de suis adjunxit. Quintum autem et septimum nemo, opinor, est qui dignos vera ac propria Hippocratis mente atque sententia judicaturus videatur, atque, ut ego quidem censeo, ne quartum quidem. Sed haec missa faciamus et jam ad libri nobis propositi explanationem aggrediamur.

I.

Color humorum, ubi non reflui sunt humores, similis efflorescit.

In plurimis veteribus libris ita ut nos attulimus hujus orationis initium scriptum invenimus, in quibusdam vero loco eorum, quae hic vides, haec scripta sunt: *Color humorum, ubi nulla est ipsorum perturbatio, ut in*

Ed. Chart. VIII. [509.]

ἐν διαδοχῇ τῶν ἡλικιῶν ὑπαλλάττεται. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ οὐκ εἶναι τοῦτο τῆς Ἱπποκράτους ἐρμηνεύας, ἀλλὰ σκευόμενον μετὰ διασκευῆς, ἵνα τοῦτο βιβλιαρίδιον, ὅπερ καὶ αὐτὸ μικρὸν ἐστὶ, μείζον φαίνεται. ἐν γὰρ τῇ κατὰ τοὺς Περγάμου τε καὶ Ἀλεξανδρείας βασιλείας χρόνῳ, πρὸς ἀλλήλους ἀντιφιλοτιμουμένους περὶ κτήσεως τῶν βιβλίων, ἢ περὶ τὰς ἐπιγραφὰς καὶ διασκευὰς αὐτῶν ἤρξαιτο γίνεσθαι ῥηθιουργία τοῖς ἕνεκα τοῦ λαβεῖν ἀναγέρουσιν ὡς τοὺς βασιλεῖς ἀνδρῶν ἐνδόξων συγγραμματα ὥσπερ ἐν τῇ περὶ φύσεως ἀνθρώπου καὶ περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων καὶ ἄλλων πολλῶν πεποιῆσθαι σημαίνουσα. εὐκαταφρόνητον γὰρ τοῦτο εἶναι τις δόξας διὰ τὴν σμικρότητα εἰσήνεγκε πολλὰ, ὡς μέγα γίνεσθαι. Διοσκορίδης δὲ εἰκάξει εἶναι τὴν προκειμένην ῥῆσιν Ἱπποκράτους τοῦ Θεσσαλοῦ υἱός. δύο γὰρ υἱοὶ οὗτοι γέγονασι τοῦ μεγάλου Ἱπποκράτους, Θεσσαλὸς καὶ Δράκων, ὧν ἕκαστεροι πάλιν Ἱπποκράταις ἐγέννησαν. ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν ῥῆσιν εἰρημένα. προσήκει δὲ πού καὶ ἡμῖν ἐπισκέψασθαι περὶ αὐτῶν, ἕκαστην τῶν λέξεων

floribus, in aetatum successione commutatur. Sed hoc mihi non videtur esse Hippocraticae dicendi rationis proprium, imo vero potius affixum ab alio, ut hic libellus, qui per se ipse parvus est, major videretur. Quo enim tempore Pergameni Alexandrinique reges inter se de libris sibi comparandis certatim contendebant, eo ipso tempore ab iis, qui pecuniarum causa ad reges clarorum hominum scripta afferbant, et inscriptiones et confectiones librorum depravari coeperunt, quemadmodum in libro de natura humana et de ratione victus in morbis acutis et aliis plerisque usu venisse demonstravimus. Nam quum hunc librum ob parvitatem despici facile posse quispiam existimaret, multa plerisque in locis, ut magnus redderetur, interjecit. Dioscorides autem existimat hanc dictionem esse Hippocratis Thessali filii, si quidem magnus Hippocrates duos habuit filios, Thessalum et Draconem, quorum uterque filium nomine Hippocratem suscepit. Atque haec quidem de ipsa dictione. Nunc vero par est

Ed. Chart. VIII. [509.]

ἰδία προσησησμένους. τὸ χροῖμα, φασί, τῶν χυμῶν τὰ τῶν κρᾶσεων γινώσιματα ἐκ τοῦ χροῖματος γίνονται. τὸ αὐτὸ τὴν ποσότητα τῆς βλάβης σημαίνει, ὥσπερ εἰ τὸ ἔλκος ξηρὸν ἢ πάντως τῇ ἀρρώστια τῆς τραχύσεως τὸ σῶμα δυνάμειος, χροῖα οὐδεμία διὰ παντὸς αὐτῷ γενήσεται. ἀλλὰ παρὰ τε τοῦ διαφερόντως ἔχειν τὰ σώματα πρὸς ἄλληλα τοῖς χυμοῖς καὶ παρὰ τὸ ποσὸν τῆς βλάβης ὑπαλλαχθήσεται. καὶ τότε τῶν χλωιδῶν ἐπικρατούντων οἶχρον ἔσται τὸ χροῖμα. τῶν δὲ μελαγχολικῶν ἦτοι πελιδνὸν ἢ κατὰ τὸ ἔτερον τῶν σηματομενῶν χλωιδόν. τὸ γὰρ χλωιδόν σημαίνει ἐνίοτε ταυτὸν τῷ οἶχρῳ, ἐνίοτε δὲ τὸ ὅσον ἰῶδες τῇ χροῖα. καὶ ἡ μὲν μείζων βλάβη πελιδνὸν ἐργάζεται, ὅπερ ἔσται πλησίον τοῦ μέλανος, ἡ ἐλάττω δὲ ἐρυθρὸν καὶ χλωιδόν. τοῦτο δὲ γίνεταί μὲν ἐν ἐκάστῳ τῶν ἐν τῷ σώματι μορίων ἐναργῶς, ἐναργέστερον δὲ ὁρᾶται κατὰ τὸ πρόσωπον. ἡ δὲ τῆς χροῖας μεταβολὴ μοχθηροτάτη μὲν ἔστιν ἢ ἐπὶ τὸ μέλαν, ὡς ἂν ἀποψυχομένου τοῦ αἵματος, ὥσπερ ὅταν ἐκτὸς ἐκχυθῆν

ut singula verba seorsum expendamus. *Color*, inquit, *humorum*. Notas ex quibus temperamentum noscimus sup-peditat color, idem noxae magnitudinem indicat, ut si ulcus omnino siccum sit propter ejus facultatis, qua corpus alitur, imbecillitatem, non unus in eo color erit perpetuo, sed pro humorum, qui in corpore sunt, varietate magnitudineque noxae variabitur, ut exempli causa, si amaræ bilis humor in corpore redundarit, color pallidus apparebit, si humor sit melancholicus, tum aut lividus aut in alterutra viridis significatione, quum viride modo idem quod pallidum, modo idem quod aeruginosum significet, ut interdum major noxa lividum colorem, qui prope ad nigrum accedit, minor rubrum et viridem efficiat, hoc cum in singulis corporis partibus clare, tum vero in facie evidentius perspicitur; siquidem pessima coloris commutatio habetur, quæ ad nigrum tendit, utpote refrigerato jam sanguine, ut facere solet, quum foras effusus in grumos coit, moderatior vero, quum ad viride vergit, id quod dinturnis in morbis sæpe cernitur, sed tamen in

Ed. Chart. VIII. [509.]

θρομβωθῆ, μετριωτέρα δὲ ἐπὶ τὸ χλωρόν. καὶ τοῦτο ἐν μὲν κεχροτισμένοις νοσήμασι πολλάκις ὁρᾶται, ὀλιγάκις δὲ ἐν ἀρχῇ. διὸ τότε καὶ κινδυνωδέστατόν ἐστιν, ὡς φησιν Ἰπποκράτης. ὅταν γὰρ τὸ χρωμα ξύμπατος προσώπου ἠλλοιωμένον ᾖ, τότε κακὸν νόμιξε καὶ ὀλέθριον εἶναι. συνπάσχει μέντοι καὶ ἄλλα σημεῖα, ὡς φέγγειν τὴν ἀγῆν τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὃ δι' ἀσθένειαν γίνεται τῆς ὀπτικῆς δυνάμεως. οὕτω δὲ καὶ τὸ δάκρυον δι' ἀρρώσειαν τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως. οὕτω δὲ καὶ διαστρέφεσθαι, ὅπερ γίνεταί σπομένων τῶν κινούντων αὐτοὺς μυῶν, τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων καμνύσεως. καὶ μὴν τὸ γενέσθαι τινα τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ κατὰ φύσιν ἐλάττω ὀλέθριον ἅμα εἶναι δοκεῖ. νεκροῦσθαι γὰρ δηλοῖ τὴν διοικοῦσαν αὐτὸν δύναμιν καὶ τὰ λευκὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐρυθρὰ φαίνεσθαι, ὡς ὅταν πελιὰ ἢ μέλανα φλεβία ἐν ἑαυτοῖς ἔχουσι. φαίνεται μὲν γὰρ ἐρυθρὰ τὰ φλεβία διὰ πλῆθος ἢ τινα φλεγμονὴν τῶν κατὰ τῶν ἐγκέφαλον, μελαίνεται δὲ καὶ πελιδοῦται ψυχόμενα, ψύχεται δὲ νεκρούμενα, καὶ διὰ τοῦτο ὀλέθρια τὰ τοιαῦτα χρώματα

principiis perraro, quocirca eo tempore maximum periculum impendere significat, ut scriptum reliquit Hippocrates. Etenim quum totius corporis color immutatus sit, tum et malum et perniciosum putandum est, ad hoc tamen alia quoque signa accedunt, ut quum oculi lucem refugiunt, in cuius rei causa est imbecillitas ejus facultatis, quae ad aspectum pertinet, ut quum propter infirmitatem retentricis facultatis lacrymas emittunt, ut quum disflorquentur, quod laborante nervorum origine muscoli oculos moventes convellantur, ut quum alter oculus minor quam suapte natura esset reddatur, quod facultatem ipsum gubernantem inde esse extinctam intelligamus. Jam vero in malis etiam habendum est, quum alba oculorum esse rubra videntur, sicut quum venulae in eis aut lividae aut nigrae sunt, nam ut rubrae propter plenitudinem aut inflammationem quandam partium ad cerebrum pertinentium videntur, sic nigrescunt et livent, dum refrigerantur, refrigerantur vero dum extinguuntur: quocirca sit

Ed. Chart, VIII. [509.]

διὰ παντός ἐστίν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ προσώπου εὐχροια καὶ τὸ λίαν σκυθρωπὸν πονηρὸν εἶσθαι εἶναι. ἐπειδὴ πολλάκις νομίζουσιν οἱ ἰατροὶ τὴν εὐχροϊαν τοῦ προσώπου ἦτοι γε τῆς αἱμορραγίας κρισίμου τῆς ἐκ τῶν ὀνύων ἢ παρωτίδων εἶναι δηλωτικὴν, καὶ δὴ ἔξαπαταῖσθαι αὐτοὺς συμβαίνει, μάλιστα δὲ ὅταν ἅμα σκυθρωπόιητι πολλῇ γένηται. εὐχροεῖν γὰρ ἐν νοσήμασιν ὁμοίως τοῖς ὑγιαίνουσιν ἄριστα οὐκ ἐνδέχεται, ἀλλ' ὑπὸ θερμασίας πολλῆς ἐξέρυθροι γεγονότες ὅμοιοι τοῖς εὐχροοῦσι φαίνονται. ἐξέρυθρον δὲ εἰς μελαγχολίαν ἐστὶν ἐπιτήθειον, ἧς σημεῖον ἐπίδηλον ἢ σκυθρωπότης ἐστίν· ὅταν δὲ καὶ λίαν αὐτῇ παρῇ, πολὺ δῆπου μᾶλλον. ὥστε ὅταν εὐανθὲς μὲν φαίνεται τὸ πρόσωπον, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἢ λίαν σκυθρωπός, ἐμφαίνεται σαφῶς τις εἶναι κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἰκανῶς θερμὴ διάθεσις ἐκκαίουσα τὸ αἷμα καὶ διὰ τοῦτο γεννώσα τὴν μελαιναν χολήν. γίνεται δὲ καὶ ἐνίοτε θερμοτάτη αἴσθησις ἀήθης ἐν τῇ ἔξει τοῦ σώματος τῶν θερμῶν ἐπικρατούντων χυμῶν, ψυχροτάτη δὲ τῶν ψυ-

ut hujusmodi colores perpetuo perniciosi censeantur. Verum enimvero bonus faciei color si multum moeslitiæ adjunctum habeat, in malis esse confuevit, putant enim per saepe medici faciei bonum colorem significare aut sanguinis e naribus eruptionem criticam aut abscessus secundum aures futuros, et tamen falluntur, praesertim vero si habeat multam moeslitiæ conjunctam. Neque enim usu venit ut aegroti ita bono colore sint sicut ii qui optime valent, sed magna vi caloris valde rubri effecti, hoc consequuntur ut similes iis, in quibus bonus est color esse videantur; nam quod valde rubrum est, idem est ad melancholiam pronum, cujus apertum signum est moeslitiæ, quæ si multa sit, id ipsum multo magis confirmat. Quamobrem quum facies florida videatur, aegrotus vero mirum in modum moeslus sit, tum calidam admodum affectionem, quæ sanguinem exurat ideoque atram bilem gignat, in cerebro esse plane constat. Interdum vero etiam calidissimus sensus nobis insuetus in habitu corporis exoritur, quum humores calidi caeteris excellent, ut etiam frigi-

Ed. Chart. VIII. [509. 510.]

χυμῶν, καὶ λευκότεροι μὲν ἐπὶ τῆς τοῦ φλέγματος, ὠχρότεροι δὲ ἐπὶ τῆς χολῆς γαίνονται πλεονεξίας· εἰ δὲ καὶ ἀκρατεστερα ποτ' εἴη, ξανθότεροι. τὸ γὰρ χυμῶν τῶν χυμῶν ἔστιν, ἢ τῶν στερεῶν τοῦ ζώου μορίον. ὅταν δὲ οἱ χυμοὶ εἰς βάθος μὴ ὑποχωρήσωσιν, ὑπερ. συμβαίνει αὐτοὺς ἢ διὰ κρούσας ἢ ὄϊγος ἢ τι πάθος ψυχικόν, ὅσον φόβον ἢ λύπην ἰσχυράν ἢ ἀρχομένην αἰδοῦ. τούτων δὲ παρόντος μηδεὶνός οὐκ ἂν ποιε βαδίσαιεν εἰς τὸ βάθος οἱ χυμοὶ, ὥστε οὐδὲ ἐπικαύσαιεν ἂν ποτε τὸ δέριμα, βιαίότερον ὀρμήσαντες ἐπ' αὐτό, χωρὶς πάθους τῆς ψυχῆς καὶ θάλπος ἄμετρον ἔξωθεν περιστῆναι τὸ ζῶον. διὸ καλῶς εἶπεν, ὅκου μὴ ἄμπωτίς ἐστὶ τῶν χυμῶν. ὀργισθέντων μὲν γὰρ ποτ' ἰσχυρῶς ἢ θυμοιθέντων, ἢ τὴν ἐκ τῆς αἰδοῦς ὅσον ἄμπωτιν τὴν τῶν χυμῶν ἀναφερομένην, μὴ πρόσεχε τὸν νοῦν τῇ χροῦα. εἰ δὲ μὴ βιαζόμενον εἴη τὸ περιεστώμενον ἔξωθεν ἢ ψυχρὸν ἢ θερμὸν ἢ τι πάθος ὧν ἀγρίως εἴρηται γεγεννημένον, ἀληθῆς ἐστίν

diffimus, quum frigidi dominantur, atque ubi pituita redundat in corpore, candidiores, ubi bilis, pallidiores homines videntur, sique purior bilis sit, flaviores. Color enim ab humoribus, non a solidis animantis partibus provenit, quum humores se in intimas corporis partes receperunt, id quod eis contingit aut propter frigus aut rigorem aut aliquam animi perturbationem, quo in numero sunt timor, magna tristitia aut pudoris initium; si horum nihil adsit, humores in intimas corporis partes se nunquam recipient, sicut neque unquam facto in cutim impetu violentius eam adurent, nisi animum occupet aliqua perturbatio [510] aut calor immodicus extrinsecus animal obfideat. Proinde recte dictum ab Hippocrate est: *Ubi est humorum reciprocatio*. Etenim in iis, qui vehementer commoti sunt aut ira perciti aut pudore affecti, veluti reciprocantibus humoribus, seque intro trahentibus, animum ad colorem adhibere non oportet. Quod si nulla vis frigoris aut caloris aut nulla perturbatio earum, quas nunc dixi, ambientem nos aërem infestum habeat, certe

Ed. Chart. VIII. [510.]

ἢ ἐκ τῆς χροῦα^ς τοῦ δέρματος διάγνωσις τῶν χυμῶν. ἐνίοτε μὲν γὰρ οἶεται τις τῶν ἰατρῶν καὶ τῶν μὴ τυχόντων τὸ αἷμα ἐν τῷ σώματι πλεονάζειν, συναλῆς τῇ τοῦ χροῦματος μεταβολῇ, οὐ μὴν πλεονάζει γε, ἀλλ' ἐκ τῆς τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος θερμοσίας τοῦτο γίνεται, ἢ ἐκ θυμοῦ ἢ καὶ πυρετοῦ. ἔστιν ὅτε καὶ μειούμενον αὐτὸ εἶναι νομίζει, οὐκ ἔστι δὲ, ὅπερ εἶωθε συμβαίνειν, ὅτε πρὸς τῆς ψυχρότητος οἰθιόμενον εἰς τὰ ἔνδον ἀπονεχόρηκεν. τοῦτο δὲ ἐνεσί σοι εἰδέναι πολλάκις ἐπὶ τῆς θαλάττης, ἢ ἐν κλύδωνι μείζων, ἐν γαλήνῃ δὲ οὐσα πολὺ μείων εἶναι φαίνεται. ὅταν οὖν τὸ σῶμα λευκότερον ἑαυτοῦ γεγονὸς ἄνευ τοῦ πάθους τινὸς, τότε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν φλεγματικὸν ἐπικρατεῖν ἐνδείκνυται χυμὸν, τὸ δὲ ὠχρότερον ἢ ξανθότερον τὸν χολώδη. οὗτοι καὶ ἢ ἐπὶ τὸ ἐρυθρότερον ἐκτροπῇ τοῦ κατὰ φύσιν αἷμα πλεονάζειν. ἢ δὲ ἐπὶ τὸ μελάντερον τὴν μέλαιναν χολὴν δηλοῖ. εὐρήσεις δὲ καὶ ὧν ἢ χροῖα οἷον μόλιβδόν ἐστι καὶ αὐθις οἷον τις μίξις ἔοικεν ἐκ λευκοῦ καὶ πελιδνοῦ. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα

humores ex colore cutis vere dignoscuntur. Fit enim interdum ut medici, atque hi quidem non vulgares, redundare sanguinem in corpore arbitrentur, falsi nimirum coloris mutatione, et tamen non redundat, sed illa coloris commutatio aut ab aëris nos ambientis calore aut ab iracundia aut etiam a febre profecta est. Quandoque etiam esse imminutum sanguinem putant, nec tamen id verum est: id quod usu venit, quum is a frigore compulsus in partes intimas se recipit; potes autem id ipsum in mari persaepe contemplari, quod quum agitur, majus, quum tranquillum est, minus multo videtur. Quum igitur corpus se ipso albidius sit factum, neque ulla addit perturbatio, tunc pituitosum humorem abundare plerumque indicat, quum vero sit pallidius aut magis flavum, biliosum. Sic etiam si ad rubicundius vergat quam naturae status ferat, redundare sanguinem, si ad nigrius, atram bilem fere significat, sunt etiam quorum color plumbum imitetur, alii quorum ceu mixtio ex albo et livido quaedam,

Ed. Chart. VIII. [510.]

χρώματα τὸν οἶμον ἐπικρατεῖν χυμὸν σημαίνουσι, τὸν ἐν εἶδει μὲν ὑπάρχοντα γλέγματος, ἤτιον δὲ ὑγρὸν ὄντι τοῦ συνήθους ὀνομαζομένου γλέγματος. τὸν τοιοῦτον χυμὸν, ὃν Πραξαγόρας ὑαλώδη καλεῖν. τὸ δὲ αἷμα ἐν μεθορίῳ τῶν χολωδῶν χυμῶν καὶ τούτων ἐστίν. ὧν τινὲς εἰσι πρὶν ἀκριβῶς τὴν τροφήν αἱματοειῆναι ὅσον ἡμίπεπτοί τινες, οἱ δ' ἄπεπτοι πάντως, οἱ δ' ὀλίγον ἀποδέοντες αἵματος ἰδέας. ἕτεροι δὲ ἔσχατοι τῆς αἱματοσίαιας, ἀμετρία θερμοτήτος ἐπόμενοι, καὶ τούτων αὐτῶν οἱ μὲν ὀλίγον ἀποκχωρηκότες αἵματος, οἱ δὲ πλεόν, οἱ δὲ πλείστον. καὶ τότε, εἰ δεῖ κενῶσαι, ἔνεστί σοι χρῆσθαι γλεβοτομίᾳ μετὰ τούτων διορισμῶν ἐπὶ τῶν ὀλίγον ἀπεχόντων ἐφ' ἑκατέρῳ θαρρόουσι χρῆσθαι γλεβοτομίᾳ, ἐπὶ δὲ πλεόν εὐλαβέστερον, ἐπὶ δὲ τῶν πλείστον οὐδ' ὄλοις. ἐν ᾧ καὶ χροῖας τοῦ αἵματος μεταβολὴν ἔνεστι τεκμήρασθαι πολλάκις, καὶ ποτὲ μὲν τοῦ χροῖος αἵματος, ποτὲ δὲ καὶ τοῦ κάμνοντος αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ ἡ λειποθυμία ἐπὶ πολλῶν παθῶν ὄρος ἐστὶ κενώσεως

atque hujusmodi quidem colores crudum abundare humorem declarant, qui in genere ille quidem pituitae continetur, minus tamen quam quae consueto vocabulo pituita appellatur humidus est, huncque humorem Praxagoras vitreum nominat; at sanguis in medio horum et biliosorum est, eorum autem aliqui, prius quam alimentum sit accurate in sanguinem conversum vel ut semicocti sunt, alii omnino incocti, alii a forma sanguinis parum absunt, alii rursus velut postremi ad gignendum sanguinem excessum caloris consequuntur, quorum alii parum absunt a sanguine, alii plus, alii plurimum, quo sane tempore si vacuatione opus sit, tunc secare venam poteris, hac adhibita distinctione, ubi parum in utramque partem recesserint, audacter mitti sanguis poterit, ubi plus, cautius agendum, ubi plurimum, plane abstinendum; qua in re saepe coloris sanguinis mutationem intueri oportet, ac modo profluentis sanguinis, modo vero etiam aegrotantis hominis. Sed et animi defectio solet esse in multis affecti-

Ed. Chart. VIII. [510.]

καὶ ὁ τόνος τῆς ῥύσεως τοῦ αἵματος ὁ κλάζων καὶ οἱ σφυγμοὶ τρεψόμενοι καὶ ἄλλα πολλὰ, περὶ ὧν ἀκριβέστερον δεικνύται ἐν τοῖς περὶ φλεβοτομίας. νῦν δὲ ἰστέον, εἰ ἕκαστον μῦθον ἐξ ὁμοιοτάτου κατὰ τὴν οὐσίαν ἐαυτῷ τρέφεται χυλοῦ καὶ τοῦτον ἐαυτῷ παρασκευάζειν πέφυκε καὶ τοῦ χρώματος αὐτοῦ μεταλαμβάνειν, ἀλλοιοῦν καὶ μεταβάλλειν ἢ τοῦ αἵματος γένεσις ἔργον τῆς ἥπατος σαρκός. μετέχει μὲν οὖν καὶ ἡ καρδία τοῦ τοιοῦτου χρώματος, ἀλλ' οὐκ εἰς ὅσον ἥπαρ, ὑγρότερον γὰρ ἔστι τὸ σπλάγγνον τοῦτο τῆς καρδίας καὶ διὰ τοῦτο ἐρυθρότερόν τε καὶ μαλακώτερον. ἡ δὲ ξηροτέρα καὶ θερμοτέρα τοῦ ἥπατος ὑπάρχει. οὐδὲ τὸ ἴδιον αὐτῆς αἷμα τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον περὶ τὸ τοῦ ἥπατος. ἀλλ' ὅσοι θερμοτέρον τὸ σπλάγγνον, τοσοῦτον ξανθότερον, ὅπερ ἴδιον αἵματος ξηροτέρου, καθάπερ τοῦ ὑγροτέρου τὸ ἐρυθρόν. καὶ αἷματος μὲν ὑγροῦ τὴν κρᾶσιν, ἐρυθροῦ δὲ τὴν χροάν ἢ πρώτη μὲν ἐν ἥπατι γένεσις, ὅχειοι δὲ παράγοντες τε καὶ διανέμοντες αὐτὸ τῷ σώματι παντὶ φλέβες. αἷματος δὲ ξανθοῦ καὶ λεπιοῦ καὶ πνευματώδους ἡ μὲν πρώ-

bus evacuationis terminus itemque fluentis sanguinis tenor labascens et pulsus commutati atque alia multa, quae nos in libro de venae sectione sumus diligentius persequuti. Nunc autem non est ignorandum, si quaeque pars succo alitur, qui sui simillimam habeat essentiam esseque sibi natura comparatum, enim ut sibi succum, alterando et immutando paret, sanguinem ex carne jecoris esse ortum habiturum; cor etiam hoc eodem est praeditum colore, sed non adeo, ut jecur, quod humidius corde ideoque rubicundius molliusque extitit, cor vero est jecore siccior atque calidior, neque proprius ipsius sanguis est sanguini jecoris similis, sed quo calidior viscus viscere, eo flavior sanguis videtur, qui color ita est siccioris sanguinis proprius, sicut ruber humidioris; cujus quidem sanguinis temperatura humidi et colore rubri prima generatio in jecore est ejusque ductus, a quibus derivatur et in totum corpus distribuitur, venae sunt. At flavi sanguinis ac tenuis

Ed. Chart. VIII. [510.]

τη γένεσις ἐν τῇ καρδίας ἀριστερᾷ κοιλίᾳ. διανέμουσι δὲ καὶ παράγουσιν εἰς ὅλον τὸ ζῶον αἱ ἀρτηρία, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς ἐνδείκνυται ἐν τῇ καρδίᾳ κατοικίσθαι. διὸ ἐν τοῖς νοσήμασι τεκμαίρεσθαι δεῖ τὸν πλεονάζοντα χυμὸν τῇ χροῖᾳ, πλὴν εἴ τινες ὑποχωρήσαιεν εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος. τὸ γὰρ χρωμα τῶν χυμῶν, φησὶν, ἐοικὸς ἀνθέων, ὁκόσων μὴ ἀμπωτὶς ἐστίν. ἐπὶ τούτων οὖν μάλιστα ὑπονοσησάντων καὶ μὴ κεχυμένων ὁμαλῶς ἐπιβλέπειν δεῖ ὄφρην καὶ χόρᾳν καὶ ἡλικίαν καὶ νόσους καὶ τὸν λυποῦντα κενοῦν χυμὸν, καὶ μὴ ἄλλον τιὰ πρὸ αὐτοῦ, ὡς φλέγματος πλεονάζοντος τοῦτο κενώσει. χολῆς δὲ ξανθῆς εἴτε μελαινης ἐνοχλοῦσης ἀφαιτέον μὲν τοῦ φλέγματος, τὴν λυποῦσαν δὲ χολὴν κενώτεον. οὕτω γὰρ αἷμα πλεονάζῃ ἢ τοῦ αὐτοῦ ὀρόφου, ἐκείνου ποιητέον τὴν κένωσιν. ἔχει μὲν γὰρ καὶ αὐτὸς ἕκαστος τῶν πλεοναζόντων ἐν τῷ σώματι χυμῶν ἴδια γνωρίσματα, οἷον εἰ τύχῃ καθ' ὅλον μὲν τὸ σῶμα τῆς χροῖας ὀχροτέρᾳ γεγενημένης, ὡς ἐν ἰκτέροις, οὐχ ὑποχω-

et spirituosī prima generatio in sinistro cordis ventriculo conficit huncque sanguinem in totum corpus arteriae comportant atque dispensant, quae etiam res facit ut iracundiae sedem in corde sitam esse, nobis persuadere debemus. Itaque in morbis facere conjecturam ex colore oportet, ut humorem in corpore redundantem cognoscamus, nisi humores in imas corporis partes se receperint: *Color enim, inquit, similis humoribus efflorescit, quum nulla est recipratio.* Itaque in iis, qui intro maxime recesserunt, nec sunt per totum corpus aequabiliter diffusi, spectanda sunt haec, anni tempus, regio, aetas et morbus et humor noxius, neque alius ante illum evacuandus est, ut si exempli causa pituita redundet, eam evacuabis, si bilis flava aut atra infestum hominem habeat, pituitam non attinges, sed bilem infestam educes. Simili quoque modo quum sanguis redundarit aut ejus serum, ejus erit facienda evacuatio. Unus enim quisque humor in corpore redundans propriis notis distinguitur, ut si in toto corpore flavus sit factus color, ut in morbo arquato

Ed. Chart. VIII. [510.]

ροΐσης δὲ διὰ ἔδρας τῆς χολῆς ἢ τινων ἕξανθημάτων ἐν ὅλῳ τῷ σώματι γεγενημένων χολωδῶν, κατὰ μέρος δὴξίως, ἐν τῇ γαστρὶ, προσοΐσης δὲ καὶ ἄσης καὶ ἀσιτίας καὶ δίψης τοῦ στόματός τε πικρουμένου ἢ κατὰ τι μέρος ἐρυσιπέλατος ἢ τριταίου πυρετοῦ κατέχοντος τὸν ἄνθρωπον ἢ τῶν κωσωδῶν τοῦ πικροχόλου. πλεονάζει γὰρ ἐν ἅπασι ταύτοις ἡ ξανθὴ χολή, καὶ διὰ τοῦτο κειωτέον αὐτὴν ἐκείνοις τοῖς φαρμάκοις ὅσα δι' αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν ὀνομάζουσι χολαγωγὰ. προσίχειν δὲ χρὴ τὸν νοῦν οὐ μόνον τοῖς ἐπιτυχοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἰατροῖς, διότι εἴωθε τὰ καταγνωρίσματα μὴ καλῶς ἐσκεμμένα φέρειν ἀπάτην. διὸ Ἱπποκράτης ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς καλῶς συμβουλεύων ἕτερον ἡμῶν γνώρισμα, τὴν εἰφορίαν, ἐδίδαξεν, ἵνα κὰν τούτῳ θαρσύνωμεν ἐν ταῖς νόσοις ὀρθῶς κενώσαντος. καὶ μὴν ἀλλὰ ἐπὶ τῆς μελαίνης χολῆς πλεοναζούσης τὸ χροῖμα τοῦ σώματος βλέπειν χρὴ καὶ γὰρ κατὰ ταύτης ἢ κατ' ὅλον σῶμα χροῖα πρὸς τὸ μελάντερον τρέπεται, ὅσα τε πάθη διὰ τὴν πλεονεξίαν αὐτῆς γίνονται, φανερῶς διδάσκει τὸ πλῆθος τῶν χυ-

accidit, neque bilis per sedem excernatur, aut aliquae pustulae biliosae per totum corpus eruperint et particulatim, si ventriculi morsus aut cibi fallidum aut appetentiae vacuitas adfit sitisque torqueat osque amarescat aut ignis facer aliquam corporis partem obsideat aut homo tertianam febrem aut ardentem ex bili habeat: in quibus sane omnibus flava bilis abundat, erit bilis iis medicamentis, quae ab actione bilem educentia nominantur, evacuanda, quo in loco non modo vulgares, sed praestantissimi etiam medici animum advertere diligenter debent, siquidem hae notae non accurate perpensae in errorem inducere homines solent. Quamobrem in aphorismis Hippocrates nobis recte consulens, aliam notam tribuit, attendendum esse: *quam aegri facile tolerant*, ut hac freti recte fieri evacuationem intelligamus. Atque in atrae quidem bilis exuperantia spectare colorem par est, quando in hac quoque totius corporis color in nigriorem mutatur, imo vero affectus omnes, qui ab ejus excessu oriuntur, humoris

Ed. Chart. VIII. [510.]

μῶν, καθάπερ ἐλέφας καὶ καρκίνος καὶ τεταρταῖος πυρετὸς καὶ σπλὴν μέγας καὶ κροσοὶ μελαινόμενοι καὶ ἡ μελαγχολία καλουμένη καὶ πᾶσα παραφορὰ διανοίας ἢ θρασεῖα καὶ θηριώδης. ἀλλὰ καὶ ἐν γυναιξὶν ἐνδείκνυται τὸν τιλεονάζοντα χυμὸν τὸ χροῶμα τῶν καταμηρίων, ὧν τὰ γνωρίσματα γέγραφαεν Ἱπποκράτης. νῦν δὲ ὅπερ ἐπὶ τῆς ξανθῆς χολῆς εἶρηκα, τοῦτό μοι ἐπὶ τοῦ γλέγματος ἰόει, ὑπὸν τοὺς ὕγκους οἰδηματώδεις, ἐξανθήματά τε καὶ σύμπαν τοῦ σώματος τὸ χροῶμα κατὰ τὴν ιδέαν τοῦ χυμοῦ. καὶ τοὺς ἀμηνμερινοὺς πυρετοὺς καὶ τὴν ἀργίαν καὶ νοθρότητα τῆς διανοίας, εἴτε καταλήψεις ἑπνώδεις καὶ βύρη τῆς κεφαλῆς, ὄξυρρηγμίας τέ τινας, ὅταν ἐν τῇ γαστρὶ πλεονάζῃ τὰ τοιαῦτα. περὶ δὲ τοῦ αἵματος τί χρὴ λέγειν; αὐτὸ γὰρ οὐχ ἐν ἡν ἀκριβῶς, ἀλλ' ἐξ ἐναντίων τε καὶ διαφερόντων συγκείμενον μερῶν. ἔστι μὲν ἐν αὐτῷ τὸ οἶον ἰχώρ αἵματος καὶ οἶον ἰλύς τις καὶ τρίξι. καὶ μέντοι καὶ ἴνας ἀμφορομέναι; τῷ αἵματι σαφῶς ἔστι θεάσασθαι, καὶ τούτων ἐξαιρεθεῖσθαι οὐ πήγνυ-

copiam perspicue indicant, ut elephas, ut cancer, ut quartana febris, ut lien magnus et varices nigrescentes et quae melancholia nominatur et omnis infania immanis, temeraria et fera. Jam vero etiam, qui humores in muliebri corpore abundant, menstruorum indicat color, atque eorum notas Hippocrates litterarum monumentis conspexit. Nunc vero, ut de flava bile dictum est nobis, ita de pituita dici posse existimabis, ut oedematosi tumores postulaeque et totius corporis color humoris formae respondeant, quem etiam sequantur quotidianae febres, mentis pigritia et torpor, propensiones in somnum, capitis gravitates et acidi quidam ructus, si quando talia in ventre redundarint. At de sanguine quorsum attinet dicere? is enim non est unum quid accurate, sed ex contrariis differentibusque conflatur partibus, estque in eo velut liquor sanguinis ac velut limus quidam et faex. Imo vero etiam veluti fibras inesse sanguini clare licet intueri, quibus sublatis sanguis non concrevit. Ac sanguis a fibris se-

Ed. Chart. VIII. [510. 511.]

ται τὸ αἷμα καὶ χωρισθὲν τῶν ἰνῶν καὶ χροιά καὶ σύστασει διαφέρει. τὸ μὲν γὰρ ἐρυθρὸν ἀκριβῶς φαίνεται, τὸ δὲ ξανθότερον τούτου, τὸ δὲ μελάντερον. ἔστιν ὅτε [αὐτῷ] καὶ σαφῶς ἀπανθεῖ τι λευκὸν αὐτῷ καὶ ποτε πελιδνὸν ἅπαν ἐφάνη. καὶ πολλάκις ἐγγὺς τῷ μέλανι καθάπερ τις πορφύρα κατακορήσ. τούτων μὲν οὖν οὕτως ἐχόντων φανερὸν γίνεται ὅτε πολλάκις ἐν αὐτῷ πλεονεκειῖ τὸ παχὺ καὶ μέλαν ὡς τὴν χροίαν τοῦ παντὸς σώματος μελαντέραν φαίνεσθαι καὶ τὰς οὐλὰς μελαίνεσθαι καὶ κυρσοῦσθαι τὰς ἐν τοῖς σκέλεσι φλέβας αἷμα τινὶ πελιδνῷ χρώματι. ποτὲ δὲ ξανθὸν, ὡς καὶ τρίχες σημαίνουσι καὶ ἔμετοι καὶ διαχωρήματα καὶ τἄλλα, ἔστιν ὅτε καὶ ἐρυθρὸν ἢ λευκὸν, ὡς καὶ ταῦτα ἕκ τε τῶν τοῦ σώματος ὅλον χρωμάτων καὶ τριχῶν ἐμέτων τε καὶ διαχωρημάτων φαίνεται. ἀλλὰ ἐκεῖνό γε διορίσασθαι προσήκει ὕπερ οἱ καλούμενοι ἱατρολόγοι παρέλειπον, ὥσπερ ἐν φαινομένοις μέρεσι τοῦ σώματος ἐνίοτε μὲν ἅπασιν ἢ αὐτῇ φαίνεται κροῦσις πρὸς τὸ χροῖμα, ὡς ἐν ἰατέροις τε καὶ ἐλε-

cretus et colore et essentia differt, ut quidam accurate ruber, quidam flavior, quidam nigrior videatur, quandoque etiam quidam candor in eo efflorescit, quandoque totus esse lividus conspicitur, ac saepe prope ad nigrorem accedit. Quae quum ita sint, planum est in eo redundare saepenumero crassum nigrumque humorem, propter quem totius corporis color nigrior appareat, cicatricesque nigrescant et venae in ruribus contracto livido colore in varices convertantur. Quandoque vero superat flavus humor, quem et vomitus et dejectiones et alia significant, interdum vero ruber aut albus, ut ex totius corporis colore capillisque et vomitibus et alvi excrementis deprehenditur. Sed quod omiserunt ii, qui verbo tenuis medici vocantur, est a nobis hoc loco distinguendum, quemadmodum, inquam, in corporis partibus, quae sub aspectum cadunt, modo in omnibus eadem apparet temperatura, quod ad colorem pertinet, [511] ut in morbo ar-

Ed. Chart. VIII. [511.]

φαντιάσει καὶ τοῖς ὑδέροις, ἔτι τε καχιξίαις καὶ ἐν ἥπατι-
καῖς καὶ σπληνικαῖς ἀχροαῖς. ἐνίοτε δὲ ἐν τι μύριον ἤτοι
πικρόχολον ἢ γλεγματικὸν ἢ μελαγχολικὸν ὑποδεξάμενον χυ-
μὸν, αὐτὸ μόνον ἐξάλλάττεται τὴν κραιῶσιν. οὕτως ἐγχωρεῖ
καὶ τὸν ἐγκέφαλον ἐνίοτε μὲν ἅπαντος τοῦ κατὰ τὰς γλέ-
βας αἵματος μελαγχολικοῦ γινομένου τῷ κοιῶ λόγῳ τῆς
βλάβης καὶ αὐτὸν βλαβῆναι. συμβαίνει δὲ ὅταν ἀπαθοῦς
μένοντος τοῦ καθόλου τοῦ ἀνθρώπου αἵματος ἀλλοιωθῆναι
τὸ κατὰ μόνον ἐγκέφαλον καὶ τοῦτο διαιτῶς ἢ ζυέντος εἰς
αὐτὸν εἰέρωθεν ἢ γεννηθέντος ἐν τῷ τόπῳ τοῦ μελαγχολι-
κοῦ χυμοῦ. οὗτος δὲ γεννᾶται ὑπὸ πολλῆς θερμασίας ἐγχω-
ρίου κατοπιώσης ἥτοι τὴν ξανθὴν χολήν, ἢ τι παχύτερον
καὶ μελάντερον αἷμα. τούτου διάγνωσις σοι γενέσθω τόνδε
τὸν τρόπον. ἐπισκέπτου πρῶτον τὴν τοῦ σώματος ἔξιν
ὁποία τίς ἐστὶ καὶ μέμνησο ὅτι οἱ μὲν ἀπαλοὶ καὶ λευκοὶ
καὶ πίονες ἤκιστα μελαγχολικὸν ἴσχουσι χυμὸν, οἱ δὲ ἰσχυροὶ
καὶ μελάντεροι καὶ θασιῖς καὶ γλέβας εὐρείας ἔχοντες πρὸς
τὴν τοῦ τοιούτου χυμοῦ γένεσιν ἐπιτηδεύονται ὑπάρχουσιν.

quato et elephantiafi et aqua inter cutem et malo habitu
et iis colorum vitiis, quae a jecinore lieneque orta sunt,
modo unius solum partis, in qua vel biliosus vel pitui-
tosus vel melancholicus humor inhaeserit, temperatura
permutatur, ita etiam in cerebro accidat, ut interdum
omnis, qui venis continetur, sanguis melancholicus fiat et
communi noxa cerebrum quoque offendatur, interdum
vero, ut sanguis, qui in toto hominis corpore sit, illaesus
maneat et ille solus, qui in cerebro est, alteretur, idque
dupliciter, ut vel aliunde in ipsum confluat, vel in ipso
melancholicus humor sit genitus, qui quidem gigni solet,
quum magna interni caloris copia flavam bilem aut cras-
siorem nigrioremque sanguinem affavit, id quod dignosces
hoc modo. In primis corporis habitum, qualis sit, intu-
ebere, ac memento molles, candidos pinguesque melanco-
licum humorem minime continere, graciles, nigriores,
hirsutos, quique latas venas habent, eos esse ad hujus-
modi humorem gignendum aptissimos. Usu etiam inter-

Ed. Chart. VIII. [511.]

ἔσθ' ὅτε καὶ οἱ ἐξέρυθροι τὴν χροάν ἄνθρωποι μεταπίπτου-
σιν ἀθρόως ἐπὶ τὴν μελαγχολικὴν κρῆσιν καὶ οἱ ξανθοὶ καὶ
μάλιστα ὅταν ἐν ἀγρυπνίαις καὶ πόνοις τύχῃσι προδιη-
τημένοι. σκεπτέον δὲ καὶ πότερον ἐπέσχηται τις αἰμορροῖς ἢ
καὶ τις ἄλλη αἵματος συνήθης κένωσις ἢ καταμήνια ταῖς
γυναιξὶ καὶ ὁποίαις ἐχρήσατο τροφαῖς. διώρισται δὲ περὶ
αὐτῶν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν περὶ τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς δυνά-
μεων. εἰ μὲν οὖν ἐν τῇ τοιαύτῃ διαίτῃ πρὸ τοῦ νοσεῖν ὁ
ἄνθρωπος εἴη γεγεννημένος, ἔξεστι καὶ ταύτης στοχάζεσθαι
τί πλέον· εἰ δὲ ἐν εὐχύμοις ἐδέσμασιν, ὅρα περὶ τῶν γυ-
μνασίων αὐτοῦ, λύπης καὶ ἀγρυπνίας καὶ φροντίδος προστί-
θεσθαι δὲ χρὴ τούτοις καὶ τὴν ὥραν τοῦ ἔτους καὶ γεγενη-
μένην καὶ οὖσαν κατάστασιν καὶ χωρίον καὶ τὴν τοῦ κά-
μνοντος ἡλικίαν, περὶ ὧν μετ' ὀλίγον ἐροῦμεν. νῦν δὲ αὐ-
τάρκης ὁ λόγος ἐπὶ παραδείγματος ἐξετασθεῖς. ἔστω δὴ τὸν
μὲν ἄνθρωπον ἀπύρετον ὑπάρχειν, ἐν ὄγκῳ δὲ μείζονε τὰς
γλέβας αὐτῷ καὶ τὸ σύμπαν σῶμα ἐρυθρότερον. σκεπτέον

dum venit, ut praerubro colore homines in melancholicam temperaturam affatim cadant itemque flavi, praesertim vero, si in vigiliis ac laboribus prius vitam duxerint. Illud etiam spectandum est, sintne ullae haemorrhoides suppressae aut ulla alia consueti sanguinis evacuatio aut in mulieribus menstrua retenta purgatio et quibus homo alimentis usus sit, quae res nobis est in primo de facultatibus alimentorum definita atque distincta. Itaque si in hoc vitae genere versatus homo est prius quam in morbum incideret, tibi erit integrum etiam ex hoc majorem quampiam sumere conjecturam; si vero boni succi alimentis usum illum compereris, habeto rationem exercitationum, tristitiae, vigiliarum curarumque, ad haec accedat oportet anni tempus praeteritaque et praesens constitutio itemque regio et aegrotantis aetas, de quibus paulo post verba a nobis fient, nunc autem satis ad rem indicandam erit exemplum, quod subjungam. Ponamus igitur vacare febre hominem venasque majorem in tumorem elatas esse corpusque universum esse rubicun-

Ed. Chart. VIII. [511.]

οὐν εἰ μηδὲν τοῦτω τῶν θεομαινόντων αἰτίων ἐπλησίασιν αὐτῷ. εἰ γάρ τοι γαίνοιτο, βέλτιον ἀναβάλλεσθαι τὴν διάγνωσιν ἄχρι περ ἂν ἡ ἐξ ἐκείνου ἐν ὄλῳ τῷ σώματι κατασιῆ, ἵνα ἐν ἡσυχίᾳ πασῶν τῶν ἔξωθεν ὑπάρχει κινήσεων. εἰ γάρ ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ γαίνοιτο τοιοῦτος, αἷμα πλεονάζει τῷ ἀνθρώπῳ. τούτῳ τεῖθεν ἐπισκίπτεσθαι τᾶλλα, καὶ πρῶτον μὲν ὅσα μέγιστην ἔχει δύναμιν, εἰθ' ἐξῆς τὰ λοιπά. εἰσὶ δὲ τὰδε, βάρος, τάσις, ὕκνος πρὸς τὰς κινήσεις. εἴτα τὰ κατὰ τοὺς σφρυγμοὺς ἀγρυπνίας τε καὶ ὕπνου, ὀρεξίαι τε καὶ ἀνορεξίας καὶ ἄλλα τοιαῦτα. μετὰ δὲ ταῦτα μή τις συνήθης ἔκκρισις ἐπίσχηται, μὴ γυμνάσιον ἡμέληται, μὴ πλείω καὶ πολύτροφα σιτία συνεχῶς προσενήνεκται, μὴ μετὰ τροφὴν ἀήθεσι χρῆται λουτροῖς. ἐπὶ τοῖτοις ἅπασι καὶ τὰ παρὰ τῆς χώρας καὶ ὥρας καὶ τῶν ἀλλῶν, ὡς ἔφη. εἰσὶ δὲ τινές, οἳ νομίζουσι τὸ χρῶμα δηλοῦν μὴ μόνον τὸ ποιὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ ποσὸν τῆς οὐσίας. οὐκ ἀληθές δὲ τοῦτο. οὐδενὶ γὰρ αὐξανομένῳ κατὰ τὴν οὐσίαν ἐπιτείνεται τὸ πρό-

dus, spectandum erit, num ulla causa ex iis, quae calefaciendi vim habent, ad corpus accesserit; si ulla adfuisse videatur, praestiterit rejicere in aliud tempus eam dignotionem, donec motus ex illa excitus in toto corpore conquieverit, ut sit in omnium externarum motionum cessatione constitutum, ac si eo tempore homo talia videatur, scito sanguinem redundare, hinc autem alia perpendenda sunt, atque in primis quae maximam vim habent, tum deinceps reliqua, cujusmodi sunt gravitas, tentio et segnities ad motus, deinde quae ad pulsus, vigilias, somnos, appetentias, cibi fastidia ac caetera hujus generis pertinent. Post haec vero, utrum suppressa sit ulla consueta excretio, num omissa exercitatio, num plura et valentis materiae alimenta continenter ingesta sunt, num a cibo infuetis balneis usus sit, ut interim non negligas, quae ad anni tempus, regionem et alia, uti diximus, referuntur. Quidam tamen sunt qui putent colorem non modo qualitatem, sed etiam essentiae quantitatem indicare,

Ed. Chart. VIII. [511.]

σθεν χροῶμα. οὕτω γάρ ἂν ἢ τε χιτῶν ἐγίνετο λευκοτέρα καὶ ἢ πῖττα μελανωτέρα καὶ ὁ χροσὸς ξανθότερος. ἕτερον μὲν οὖν ἔστι προφανῶς αὐξήσις οὐσίας ἀλλοιώσεως. αὐξάνεται μὲν γὰρ κατὰ τὸ ποσόν, ἀλλοιοῦται δὲ κατὰ τὸ ποιόν. ἔστι δὲ τόπου τὸ χροῶμα ποιᾶς οὐσίας, οὐ πόσης γνώρισμα. τοσοῦτον ἄρα καὶ τοιοῦτον ἔστι τὸ τῶν χρωμάτων πλεονέκτημα. περὶ ὧν ἡμεῖς ἰδίᾳ τὴν πραγματείαν πεπονθήκαμεν. καὶ ἐδεικνυμεν ὅτι πολὺ προέχει πρὸς τὴν θεραπείαν καὶ διάγνωσιν τῶν νοσημάτων ἢ τῶν χρωμάτων ἔννοια, μάλιστα δὲ ἐν τῇ προσώπῳ, ἐν ὄμμασιν, ἐν τῇ γλώττῃ καὶ ἐν τοῖς οὖροις. διότι σφάλονται τινες περὶ τῶν ὀφθαλμῶν, ἠγούντες ἔξ' αὐτῶν χροιάς βέβαιον τεκμήριον κράσεως ὄλου τοῦ σώματος λαμβάνεσθαι, ὅτε ἔξεστι τῶν μόνων ὀφθαλμῶν. καὶ δὴ ἐν τοῖς τοῦ ἥπατος κακοπραγίαις ἢ τῆς γλώττης ἀλλοιοῦται χροῶμα καὶ ἢ παντὸς τοῦ σώματος. οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ τὰς πλευρᾶς ὑπεξωκότος ὑμένου, ἐπειδὴν φλεγμαίνῃ, τὸ πτύελον κερχρωσμένον ἔστιν. διόπερ' εἰ μὲν χολωδέστερον ἢ

sed falluntur, quum in nulla re, quae per essentiam au-
geatur, pristinus color mutetur, ita enim et nix candi-
dior et pix nigrior et aurum magis flavum redderetur,
ex quo plane patet, incrementum essentiae aliud esse,
quam alterationem; incrementum enim ad quantitatem,
alteratio ad qualitatem pertinet, color vero qualitatis
essentiae, non quantitatis est indicium; tanta igitur ac-
talis est colorum praerogativa, de quibus est a nobis con-
scripta tractatio ac demonstratum ipsorum notitiam magno
nobis esse et ad curationem et ad dignotionem morborum
adjumento, praesertim vero ad hoc valere eos colores, qui
in facie, in oculis, in lingua atque urinis conspiciuntur,
quanquam decipi quosdam videmus, qui quum in oculos
intuentur, firmum se nactos esse totius corporis temperaturae
argumentum ex oculorum colore arbitrantur, quum tamen
inde solum oculorum cognoscere temperaturam eis conce-
datur. Imo vero etiam in jecoris vitiis linguae et totius
corporis color vitiatur, ac si inflammatione tentetur mem-
brana costas succingens, sputum colore inficitur, atque

Ed. Chart. VIII. [511.]

τὸ αἷμα, ξανθὸν ἢ οἰχρὸν ἔστι τὸ πτύελον, εἰάν δὲ φλεγμα-
τικώτερον, ἀφρωδές τε καὶ λευκόν, εἰάν δὲ μελαγχολικώτερον,
ἦτοι μέλαν ἢ πελιδνόν, εἰάν δὲ μηδὲν τούτων, ἐρυθρόν. ἔστιν
ὅτε καὶ λεπτὰ καὶ ἄλικα καὶ κεχρωσμένα ἀκρήτω χροίματι,
ὡς αὐτὸς που φησί. τί λέγοι δὲ περὶ χροίας τῶν οὔρων; εἰ
γὰρ μὴ εἶεν εἰς ἔμοῦ λόγος περὶ αὐτῶν, νῆ Δία πολλὰ γρά-
φειν ἦν ἀναγκαῖον ἐνθάδε. ἀλλὰ μὲν οὐ χροῶν τὰ αὐτὰ
παραγράφειν καὶ διαμηκῆναι τὸν λόγον, τοσοῦτον προσθή-
σω, ὅπερ τῆς προγνωστικῆς τέχνης ἔστιν. οὔσης οὖν τῆς
τετάρτης ἡμέρας ἐπιδήλου, καθάπερ αὐτὸς ἐδήλωσε, καὶ ση-
μαινούσης ὅποια τις ἢ ἐβδόμη γενήσεται, πᾶν ὅ τι περ ἄν
ἐν αὐτῇ πρώτῃ φανῆ σημεῖον ἀξιόλογον πέψεως, τὴν ἐσο-
μένην κρίσιν ἐπὶ τῆς ἐβδόμης δηλοῖ, καὶ τότε ἐρυθρὰ νεφέλη
μὴ πρότερον γεγραμμένη καὶ πολὺ μᾶλλον αὐτῆς ἢ λευκὴ
ἐπιφανέῖσα σημαίνει τὴν κρίσιν. ἔτι δὲ μᾶλλον ἐναιώρημα
λευκόν, ὀμαλὸν καὶ συνεστηκός. εἰ δὲ κίνησις τῆς κύσου
πάνυ ὀξύς εἴη καὶ ἢ μεταβολὴ τῆς χροίας καὶ ἢ τῆς συστά-

ita ut si biliosior sanguis sit, flavum aut pallidum sputum
sit, si pituitosior, spumeum et album, si magis melanchol-
licus, nigrum aut lividum, si nihil horum subsit, rubrum:
interdum vero etiam tenuia salsaque et colore sincero in-
fecta sputa fiunt, ut ipse quodam in loco memoravit, ne-
que tamen inde facere de temperamento totius corporis
conjecturam debemus. Age vero quid de urinarum colore
dicemus? nisi enim unum ego de urinis librum conscri-
pisssem, certe multa de eis mihi essent hoc loco afferenda
necessario. Verum nihil opus est eadem huc transferre et
longiorem orationem instituere, tantum addam, quod ad
praefagiendi rationem valeat. Quum igitur quartus dies,
ut ipse nos docuit, index sit et qualis septimus sit futu-
rus nunciet, omne quodcumque in eo primo notabile con-
coctionis signum apparuerit, futuram septimo die crisi
significat, ac tunc non modo rubra quaedam nubes appa-
ret, quae visa prius non esset, sed etiam multo magis su-
spensum album, aequale et cohaerens. Si vero velox ad-
modum sit morbi motus, tunc coloris consistientiaeque mu-

Ed. Chart. VIII. [511.]

σεις ἰκανῶς δηλοῖ τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι κρίσιν. τὸ γὰρ λεπτὸν οὖρον, εἰ συμμετρῶς γένηται πολὺ καὶ τὸ λευκὸν ἢ ὀχρὸν ἐν τοιοῦτῳ νοσήματι τὴν κρίσιν προσημαίνει. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα οὕτως σημαίνοντα τὰς μελλούσας κρίσεις, ὡς τὰ οὖρα, τὰ διαχωρήματα, τὰ πύσματα καὶ τὰ κατὰ τὰς κρίσιμους ἡμέρας ἐπιγενόμενα, περὶ ὧν ἐν τοῖς περὶ κρίσεως καὶ κρίσιμων ἡμερῶν δέδεικται. Ἴπποκράτης δὲ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ποῦ μνημόνευσεν μόνον τῆς ἐρυθρᾶς νεφέλης, ὡς ὀλίγαις συμβεβηκυίας, ὅτι λευκαὶ φαίνονται οἷς ἐπὶ τὸ πολὺ, ὅπερ ἐστὶν ἐνεργέστερον τῆς πέψεως σημεῖον. ἡμεῖς δὲ εἶπομεν ὅτι καὶ τὸν Ἴπποκράτην τὸ ἐρυθρὸν χροῶμα σωτήριον μὲν ἐστὶν, χροινιώτερον δὲ, ὡς ἐν τῷ προγνωστικῷ λέγει. εἰ δὲ εἴη τὸ οὖρον ὑπερυθρὸν καὶ ἢ ὑπόσιαισι ὑπερυθρὸς καὶ λεῖα, πολὺ χροινιώτερον μὲν τοῦτο τοῦ πρώτου, σωτήριον δὲ κάρτα. προσέθηκε δὲ κάρτα, τουτέστι λίαν, ἵνα σημαίνῃ τὴν βεβαίαν σωτηρίαν δηλοῦσθαι. ἐγὼ δὲ μήκουσ φειδόμενος ἐνταυθοῖ καταπαύσω τὸν περὶ οὖρων λόγον. καὶ

tatio salis potest futuram crisin indicare. Itaque si urina tenuis fiat modice crassa, sique alba fiat pallida, in huiusmodi morbo jam crisin praenunciabit, sed alia quoque sunt, quae non secus quam urinae futuras crises significant, ut alvi excrementa, sputa et quae in criticis supervenire diebus solent, de quibus nos in commentariis de crifibus deque criticis diebus differuimus. Hippocrates vero in aphorismis quodam in loco rubrae nubis solum mentionem fecit, utpote quae raro contingat, quod fere nubeculae albae appareant, estque id evidentius concoctionis indicium, nos autem docuimus, ex Hippocratis sententia, rubrum colorem salutarem esse illum quidem, sed tamen diuturniorem fore morbum indicare, ut est in libro praefagiorum scriptum his fere verbis: *Si urina subrubra sit sedimentumque subrubrum leneque, erit haec multo quam prior diuturnior, admodum tamen salubris*, quo in loco addidit admodum ut firmum salutis signum inde existere declararet. Nunc autem his omiffis occasio nos monet, ut de humoribus differamus. Hoc igitur prius

Ed. Chart. VIII. [511.]

μηδὲν λέξω περὶ τῶν ὑδάτων καὶ οἴνων καὶ τῶν ἄλλων ὅσα ἢ φάρμακον ἢ τροφαὶ τοῖς ἀνθρώποις εἰσὶν, ἢ τοῖς φαρμάκοις καὶ τροφαῖς ἀναμίγνυται ἐστὶν περὶ χυμῶν εἰπεῖν. ἰστίον οὖν πρῶτον ὅτι χυμὸς καὶ χυλὸς οὐ ταυτόν ἐστιν, ὁ χυμὸς γὰρ ὑγρότης τίς ἐστιν ἐν τῷ τοῦ ζώου σώματι εὐρισκομένη, χυλὸς δὲ ὑγρότης ἐστὶν ἤπερ ἐν τοῖς καρποῖς οὓς φάγομεν ἢ καὶ θλίβομεν εὐρίσκεται. τούτων οὕτως ἐχόντων περὶ χυμῶν εἰπεῖν χρή. ὅτι ὠμολόγηται πάντα τὰ σώματα ἐκ τεττάρων τινῶν γενῶν συμπαγῆναι, ἀνάλογον ἐχόντων τῶν χυμῶν, ἅπερ στοιχεῖα πάντες ὀνομάζουσιν, ὡς καὶ Ἰπποκράτης καὶ Πλάτων φασίν, ἐκ γῆς, πυρὸς, ὕδατος καὶ ἀέρος. στοιχεῖον δὲ ἐλάχιστον μέρος ἐκείνου τοῦ πράγματος, οὐπερ ἂν ἢ στοιχεῖον καλοῦσι. τούτων δὲ τῶν στοιχείων ἀνάλογον εἰσὶν, ὡς ἔφην, οἱ τέσσαρες οἱ ἐν ἡμῖν χυμοὶ, ἦγον τὸ αἷμα, τὸ φλέγμα καὶ χολὴ ἑκατέρα, ἢ τε ξάνθη καὶ μέλαινα. οὗτοι δὲ χυμοὶ ὅταν μέτρῳ ἀλλήλοις κεκραμένοι τυγχάνωσι, κατὰ φύσιν ὑγιαίνουμεν. ἐλλείποντος δὲ τινος ἢ πλεονά-

intelligendum est, humorem et succum non idem esse, humor enim est humiditas quaedam, quae in corpore animalis continetur, succus humiditas est, quae in iis fructibus, quibus vescimur aut quos exprimimus, invenitur. Quod quum ita sit, de humoribus dicendum est, constare nimirum inter sapientes homines omnia corpora ex quatuor quibusdam generibus, quae proportione humoribus respondent quaeque elementa omnes vocant, esse constituta, eaque fuit Hippocratis Platonisque sententia, constant enim e terra, igne, aqua et aëre. Elementum porro vocant minimam illius rei, cujus elementum sit, partem, hisce autem elementis proportione respondent, ut dixi, quatuor humores, qui sunt in nobis, hoc est sanguis, pituita, bilis utraque, tum flava tum atra. Quum autem hi humores inter se apta mensura sunt secundum naturam temperati, tunc recte valemus, quum vero aut deest quidpiam aut redundat aut in alienum locum commigrat, aegrotamus. Nunc vero scire quid causae sit cur aqua

Ed. Chart. VIII. [511. 512.]

ζοντος ἢ μεταστάντος εἰς ἀλλοτριάν χώραν νοσοῦμεν. διὰ τί δὲ ὑγραίνει τὸ ὕδωρ, καίει τὸ πῦρ, ἢ διὰ τί ῥεῖ μὲν τὸ ὕδωρ, ἄνω δὲ φέρεται τὸ πῦρ, ἐδραιοτάτη δὲ καὶ βαρυτάτη τῶν στοιχείων ἢ γῆ, πρὸς τὰς τῶν νόσων ἰάσεις οὐδὲν συντελεῖ. μόνον γὰρ ἀρκεῖ τῷ φυλάξαντι τὴν ὑγίειαν καὶ τὰς νόσους ἰασομένῳ ἐπίστασθαι, διὰ τε τὴν ἐνκρασίαν τοῦ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ τὴν ὑγίειαν ὑπάρχειν τοῖς ζώοις. ἐπὶ δὲ τούτων δυσκρασίαις τὰς νόσους γίνεσθαι. οὕτως καὶ εἰδέναι ὅτι ἐκ τεττάρων στοιχείων ἅ τε τῶν φυτῶν ἐστὶ γενέσεις, οἳ τε ἐξ αὐτῶν καρποὶ καὶ τὰ σπέρματα. τροφή δὲ ταῦτα πάντα προβάτοις καὶ ὑσὶν αἰεῖ τε καὶ βουσί καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις, ὅσα πόας ἢ καρποὺς δένδρων ἢ ἀκρέμονας ἢ ῥίζας ἐσθίει. τοῖς δὲ ἀνθρώποις αὐτὰ τε ταῦτα τροφαὶ τὰ ζῶα καὶ γεννᾶται ἐν αὐτοῖς ἐκ τούτων αἷμα καὶ φλέγμα καὶ χολαὶ διτταί. πλεῖστον μὲν αἷμα διὸ καὶ φαίνεται μόνον ἐν φλεβῖν, ὀλίγον δὲ τῶν ἄλλων ἐκάστου. καὶ τουτὶ τὸ αἷμα τῆς γενέσεως ἡμῶν ὡς ὕλη, τὸ συγκείμενον μὲν ἐκ τῶν τεσσάρων χυμῶν, κατ' ἐπικράτειαν

lumectet, ignis adurat aut aqua fluat et ignis in sublimē feratur firmissimaque et [512] gravissima omnium elementorum sit terra, nihil ad morbos curandos facit, satis enim est ei, qui tueri valetudinem velit ac morbos profligare, si sciat, ex apta caloris, frigoris, siccitatis et humiditatis temperie bonam valetudinem existere, ex horum intemperie morbos oriri, atque etiam si intelligat, ex quatuor elementis stirpes gigni earumque fructus et semina procreari, haecque omnia esse pecudum, suum, caprarum, boum et caeterorum animantium alimenta, quae aut herbas aut arborum baccas aut ramos aut radices depascuntur, hominibus vero et haec ipsa animalia nutrimento esse et ex eis gigni in humanis corporibus sanguinem, pituitam et geminas biles ac sanguinem quidem plurimum ideoque ipsum solum in venis apparere, alia vero pauciora procreari. Caeterum hic sanguis est ortus nostri veluti materia constatque e quatuor humoribus, sed hoc nomen a dominio duxit. Nolim autem quenquam cogi-

Ed. Chart. VIII. [512.]

δὲ ὠνομασμένον οὕτως. μὴ νοῦν δὲ μὴ τὰ σώματα ἐκ τῶν στοιχείων ἀπλῶς γεγονέναι. ἐκεῖνα γὰρ δυνάμει μὲν ἔστιν ἐν τοῖς σώμασιν, ἐνεργεία δὲ οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τὰ ἔξ αὐτῶν γεγονότα διὰ μέσων τῶν τροφῶν αἷμα καὶ φλέγμα καὶ ῥ ξανθὴ καὶ μέλαινα χολή. ὡς εἶναι μὲν πυρὶ ἀνάλογον τὴν ξανθὴν χολήν, μέλαιναν δὲ τῇ γῆ. τὸ δὲ φλέγμα τῷ ὕδατι καὶ διὰ τούτων θερμὴ μὲν καὶ ξηρὰ τὴν δυνάμιν ἔστιν ῥ ξανθὴ χολή, καθάπερ τὸ πῦρ. ψυχρὰ δὲ καὶ ξηρὰ ἢ μέλαινα παραπλησίως τῇ γῆ. τὸ δὲ φλέγμα ψυχρὸν καὶ ἰγρὸν ὥσπερ τὸ ὕδωρ. τὸ δὲ ἀερώδες στοιχεῖον ὁράται μόνον ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασι, πλησίον τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, ὡς ἐν ταῖς ἀναπνοαῖς καὶ κατὰ τοὺς σφυγμοὺς ἔστιν ἰδεῖν. ἐκ τούτων δὲ συνίσταται τὰ πρῶτα σώματα, μυελὸς καὶ σὰρξ καὶ νεῦρον καὶ ὀστοῦν, ἕτερα τέ πολλά. Ἰπποκράτης δὲ ἐν τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου κατεσκεύασε τοὺς τέταρτας χυμοὺς ἐν ἡμῖν εἶναι. ὑπερβάλλοντας δὲ ποσότητι καὶ ἀλλοιούμενους κατὰ ποιότητα νόσων αἰτίους γίνεσθαι. εἶτα δὲ δείκνυσι τὸ φλέγμα ἐν τῷ χειμῶνι πλεονάζον. τοῦ δὲ ἤρος τὸ

tare corpora et quatuor elementis absolute esse conflata, quandoquidem illa, ut potestate sint in corporibus, actu tamen nullo modo insunt, sed quae ex ipsis, intercedentibus alimentis, gignuntur, ut sanguis, pituita et flava atraque bilis, ut flava bilis igni, atra terrae, pituita aquae proportione respondeat, ob eamque causam calida siccaque potestate sit flava bilis sicut ignis, frigida et sicca atra sicut terra, pituita vero frigida et humida ut aqua, aëreum vero elementum in solis corporibus animantium cernitur, juxta suam naturam, ut in respirationibus et pulsibus licet intueri, atque ex his ipsis prima constant corpora, ut medulla et caro et nervi et ossa et alia quam plurima. Hippocrates autem in libro de natura hominis quatuor in nobis esse elementa comprobavit, quorum excedens modum copia atque vis et immutata qualitas morbis causam affert, tum ostendit pituitam hieme, sanguinem vere, flavam bilem aestate, atram autumnis

Ed. Chart. VIII. [512.]

αἷμα καὶ τοῦ θέρους τὴν ξανθὴν χολήν, ὡς καὶ τοῦ φθινοπώρου τὴν μέλαιναν. μετὰ ταῦτα δὲ εἶπε περὶ τῆς κατὰ τὰς ὥρας διαφορᾶς καὶ ἐδίδαξεν ἐν αὐταῖς δυνάμει περὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ χρόνων. τὸν αὐτὸν γὰρ λόγον ἐν ἡλικίαις ὁ παῖς ἔχει τῇ τοῦ ἡρος ἐν ὥραις· ὡσαύτως δὲ ὁ μὲν νεανίσκος τῇ τοῦ θέρους, ὁ δὲ παρακμάζων τοῦ φθινοπώρου καὶ τελευταῖος ὁ γέρων τῇ τοῦ χειμῶνος. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν χωρῶν ἢ μὲν εὐκρατοῦς τῇ τοῦ ἡρος, ἢ δὲ θερμῆ τῇ τοῦ θέρους, ἢ δὲ ἀνωμάλως ἔχουσα κατὰ τὴν θερμότητα καὶ ψυχρότητα, πλεονεκτοῦσα δ' ὅμως ψυχρότητι καὶ ξηρότητι τῇ τοῦ φθινοπώρου, ἢ δὲ ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ τῇ τοῦ χειμῶνος. ἰστίον δ' ὅτι τὰ νοσήματα πάντα ἐν πάσαις ὥραις γίνεται καὶ τοῦτο διώρισται παρ' Ἰπποκράτει. μᾶλλον δὲ ἔνια κατ' ἐτίας, [ὡς τοῦ μὲν ἡρος τὰ μελαγχολικὰ καὶ τὰ μανικὰ καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ καὶ αἵματος ῥύσεις, καὶ τι κυνάγχαι καὶ κόρυζαι καὶ βρογχοὶ καὶ λέπραι καὶ λειχήνες καὶ ἀλφὴν καὶ θύματα καὶ τὰ ἀρθριτικά. τοῦ δὲ θέρους ἔνια δὲ τούτων καὶ πυρετοὶ συνεχεῖς καὶ καῦσοι καὶ

redundare. Ad haec vero addidit, quae ad temporum anni differentiam pertinent et in horum tractatione de aetatibus quoque et regionibus potestate quadam egit. Eandem enim rationem in aetatibus puer, quam in anni temporibus ver habet, eandem juvenis quam aestas, eandem senex quam autumnus, eandem postremo decrepitus quam hiems; similis est ratio regionum, temperata enim veri, calida aestati, quae in calore et frigore inaequalis est, in frigore tamen et siccitate exsuperat, autumnus, humida et frigida hiemi respondet. Scire autem convenit, omnia quidem genera morborum in omnibus temporibus nasci, idque jam definiivit Hippocrates, potius tamen quosdam morbos in quibusdam temporibus exoriri: [quemadmodum vere melancholia, mania, morbus comitialis, sanguinis profluvia et aliqua ex parte cynanchae, gravedines, raucedines, leprae, lichenes, vitiligines albae, efflorescentiae et articulorum morbi. Aestate autem ex his nonnulli et febres continentes et ardentes et

Ed. Chart. VIII. [512.]

τριταῖοι πυρετοὶ καὶ ἔμετοι καὶ διάρροιαὶ καὶ ὀφθαλμῖαι
καὶ ὄτων πόνοι καὶ στομάχου ἐλκώσεις καὶ σηπεδόνες αἰ-
δοίων. τοῦ δὲ φθινοπόρου καὶ τῶν θερινῶν πολλὰ καὶ
πυρετοὶ τεταρταῖοι καὶ πάνητες καὶ σπληνες καὶ ἰδρωῖτες καὶ
φθίσεις καὶ στραγγουρίαι καὶ λειψτερίαι καὶ δυσεντερίαι
καὶ ἄσθματα καὶ ἴλαισι καὶ ἐπιληψίαι καὶ τὰ μανικὰ καὶ
τὰ μελαγχολικά. τοῦ δὲ χειμῶνος πλευρίτιδες, περιπνευμο-
νίαι, λίτταργοὶ, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθῶν, πλευρῶν,
ὄσφύος, κεφαλαλγίαι, ἴλιγγοὶ καὶ ἀποπληξίαι.] ἀλλὰ περὶ
τούτων τε καὶ περὶ τῶν ἡλικιῶν ἐπὶ πλέον λεχθήσεται ἡμῖν
μετ' ὀλίγον. νῦν δὲ οὐ δύνασαι θαυμάζειν τὴν ἐκείνων
ἄνοιαν ἢ περὶ τοῦ ἀνθρώπινου σώματος λέγοντες πῶς σύγ-
κεται καὶ διεπλάσθη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἕνα ἐν αὐτῷ φασιν
κατὰ τινὰ τύχην ἄτεχνον καὶ ἄλογον, οὐ κατὰ πρόνοιαν
τοῦ σοφοῦ δημιουργοῦ διαπλάττεσθαι [ἀμυδροῦ νῆ Δία πρὸς
τὴν πίστιν ὧν λέγουσιν ὁμοιότητι χρῶμενοι, ὡς ἕνα κατὰ
τὸν βίον ὑπὸ τύχης ὅμοια γίνεται τῶν κατὰ τὰς τέχνας.

tertiana, vomitus, alvi dejectiones, oculorum inflammations et aurium dolores et ventriculi ulcerationes et pudendorum putredines. Autumno autem et aestivorum morborum multi et febres quartanae et panetes et lienis morbi et sudores et tabes et urinae stillicidia et lienteriae et dysenteriae et asthma, volvuli, morbus caducus, mania et melancholia. Hieme autem pleuritides, peripneumoniae, lethargi, raucedines, tusses, dolores pectoris, costarum, lumborum, capitis, vertigines et apoplexiae.] De quibus paulo post, ut etiam de aetatibus differemus. Nunc autem subit mihi illorum admirari stultitiam, qui de humano corpore loquentes, ut quomodo conflatum sit et ab initio conformatum declarent, quaedam in eo inesse ajunt forte quadam artis ac rationis experte et non sapientis opificis providentia conformata, [obscura profecto quem dicunt similitudine utentes, sicuti nonnulla in vita similia sunt iis, quae arte efficiuntur.

Ed. Chart, VIII. [512.]

ὄρων γὰρ τοῖς τὸ σχῆμα παραπλήσιον εἶναι προσώπων τινὸς ζώου καὶ πατάξας πέτραν ἀπέρηξεν αὐτῆς τηλικούτον, ὡς τὸ καταλιπόμενον εἰκέναι τοῦ ζώου ἐκείνου μορφῆ. καὶ ἄλλα τοιαῦτα λέγουσιν ἅπαξ ἐν μακροῦ χρόνῳ καθ' ὅσα τὴν οἰκουμένην γεγονότα. τῆς δὲ γε τῶν τέκνων φύσεως ἦν ἅπαντες ἄνθρωποι φύσει ποιοῦνται καὶ τῆς πρὸς αὐτὰς ὁμοιοτάτης ἡμῶν διαπλάσεως πανιάπασιν ἐπιλανθάνονται. καίτοι γε ὁ τὰ ξύλα καὶ τέμνων καὶ πρίων καὶ συμπηγνὺς ἀπεργάσθαι σκίμποδα, πάντα ἐπιτήδεια τὰ μόρια ἔχοντα πρὸς τὴν χρεῖαν ἧς ἔνεκα πῆγνυται γεγονότα, τεχνίτην φασὶν εἶναι τὸν τοιοῦτον.] εἰάν δὲ ἦτοι τοὺς δεξιούς πόδας τοῖς ἀριστεροῖς ἀνίσους ἀπεργάσθαι κατὰ τὸ μῆκος ἢ πᾶχος ἢ σχῆμα διαφέροντας, ἄτεχνον εἶναι φασι. καὶ πολὺ γε μᾶλλον ἂν τὸ κατασκευαζόμενον ἐκ πολλῶν μερῶν ἢ συγκείμενον. καὶ τοῦτο μὴ βλέπουσιν ἐν ἀνθρωπίνῳ σώματι, ἐν ᾧ πάντες οἱ σοφοὶ τῶν ἰαιρῶν καὶ φιλοσόφων ἐθαύμασαν τὴν τέχνην τῆς φύσεως. οὐ γὰρ ὡς οἶεται τις ἔξωθεν

Videns enim figuram similem esse faciei animalis cujusdam et percutiens petram tantum ejus abruptit, ut, quod relictum est, ad formam animalis illius accederet. Et alia hujusmodi semel intra toto longum tempus in orbe terrarum facta esse dicunt. Infantum autem naturae erat omnes homines fiunt et simillimae ad illas nostrae conformationis omnino obliviscuntur. Quamquam qui ligna caedit, ferraque dividit et coagmentat, scamnellum conficiet, omnes ad usum, cujus causa coagmentatum est, necessarias partes habens, talem dicunt artificem esse.] Quum tamen faber, si lecticam fecerit dextrosque pedes sinistris aequales fabricatus sit, artifex, si vero pedes vel longitudine vel crassitudine vel figura diversi sint, imperitus et non artifex appelletur, illi tamen hoc in humano corpore non animadvertunt, in cujus fabricatione omnes tum philosophi, tum medici sapientissimi naturae artem sunt admirati, liquidem non est hoc, ut quispiam

Ed. Chart. VIII. [512.]

ὄρων σύγκειται τὸ σῶμα ἐκ μερῶν δέκα ἢ δώδεκα ἢ εἴκοσιν, ἀλλ' ἐξ ὀστέων πλειόνων ἢ διακοσίων καὶ μυῶν πολὺ πλειόνων. εἰς ἕναστον δὲ τῶν ὀστέων μὲν ἀφικνεῖται τὸ τρέφον ἀγγεῖον. τῶν δὲ μυῶν οὐ τοῦτο μόνον, ὃ καλοῦσι φλέβαν, ἀλλὰ καὶ ἀρτηρία καὶ νεῦρα, ὅσα τε πάντα ἐστὶν ἀκριβῶς τὰ κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος τῆς κατὰ θάτερον. ὡς τ' οἷν ὠστοῦν ὀσιὸν καὶ μῦς μὲν καὶ φλέψ φλεβὶ καὶ νεῦρον νεύρω καὶ ταῖς ἀρτηρίαις ἀρτηρίαι. αὕτη δὲ διανομὴ οὐ δικαιοσύνην μόνον ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ σώματος ἐνδείκνυται σαφῶς, ἀλλὰ καὶ δύναμιν ἄκραν καὶ πρόνοιαν τοῦ κατασκευάσαντος αὐτό. μετὰ ταῦτα δὲ σκόπει οὐ μόνον τὸ πλῆθος ἰσάριθμον τῶν ὀστέων καὶ μυῶν καὶ τῶν ἄλλων μορίων, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, μέγεθος θέσεως, συνθέσεως, ἀριθμοῦ καὶ σχήματος, ὅλης τε τῆς διαπλάσεως, ἅπερ φαίνεται παντάχου φυλαττόμενα. [ἔτι δὲ δυοῖν ὀφθαλμῶν ὑπαρχόντων ἡμῖν οἷστω ἴσων ἑκατέρω τὸ πλῆθος τῶν μορίων ἐστίν, οὔτε κατὰ σχῆμα παραλλάττων, οὔτε κατὰ τὸ μέγεθος ἢ τὴν θέσιν ἢ τὴν διάπλασιν, ἀλλὰ καὶ τὸ κρυ-

fortasse parum accurate intuens existimabit, ex decem aut duodecim aut viginti partibus constitutum, sed ex pluribus ossibus et musculis quam ducentis, deinde in ossa singula vasculum ipsa alens pervenit, in musculos vero non modo pertinet id vasculum, cui venae nomen est, sed etiam arteria atque nervus, omniaque quae in dextra parte sunt, in altera etiam ut muscoli, ut venae, ut arteriae, ut nervi, ut ossa inter se prorsus aequalia perspiciuntur, quae sane dispositio non modo iustitiam in corporis nostri fabricatione, sed etiam summam potestatem et providentiam conditoris nostri aperte demonstrat; ad haec vero specta ossium, musculorum et aliarum partium magnitudinem, situm, compositionem, numerum, figuram, totam denique conformationem, quae cuncta ubique servari constat. [*Praeterea duo oculi ossi sunt aequales, utrique est partium multitudo neque figura varians neque magnitudine aut situ aut conformatione, quin*

Ed. Chart. VIII. [512.]

σταλοειδές ὑγρὸν ἴσον ἀκριβῶς ἐν ἑκατέρῳ καὶ τῷ ὑαλοει-
δῆς ὁμοιότητα κατὰ τε χροῖαν καὶ σχῆμα καὶ σύστασιν,
ἦγουν τὴν κατὰ τὴν μαλακότητα καὶ σκληρότητα διαφορὰν.
τῶν δὲ ὑμῶν καὶ χιτῶν οὐδεὶς ἐτέρως ἔχων ἐν ἑκατέρῳ
τῶν ὀφθαλμῶν ἔστιν, ἀλλ' ἀκριβῶς ἴσων τὸ μῆκος καὶ τὸ
πάχος καὶ ἡ λεπτιότης. καθάπερ καὶ ἡ χροῖα καὶ σύστασις
οὐδὲ βραχὺ παραλλάττει, οὕτω δὲ καὶ τῶν μυῶν ἀριθμὸς
ἴσως.] τὴν δὲ αὐτὴν εὐρήσεις διαμονὴν ἀπάτην ἐν ἅπασι
τοῖς ὀργανικοῖς τοῦ σώματος μορίοις, καθ' ἕναστος γὰρ αὐ-
τῶν τὰ δεξιὰ τοῖς ἀριστεροῖς τῶν ἀριθμῶν ἴσων ἔχει τῶν
μορίων, ἅμα τῷ μεγέθει καὶ τῷ πάχει καὶ τῇ φύσει πάν-
τως ἀπαράλλακτον. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπείων πα-
θῶν ποιούμεθα τὰς κρίσεις, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν θεῶν ποι-
εῖσθαι καὶ θαυμάζειν τὸν τοῦ σώματος ἡμῶν δημιουργόν.
[εἰ δὲ ἐκ τοῦ μὴ βλέπειν αὐτὸν οὐδὲ εἶναι φήσομεν πρὸς τὸ
ἄσεβές εἶναι τοῦτο, ἔτι γελοῖόν ἐστιν. εἰ ναῦς ἢ οἰκεία ἄρι-
στα κατεσκευασμένη, ἀγνώστου δὲ ὄντος τοῦ τεχνίτου, νο-
μιζομεν ἄνευ τῆς τέχνης αὐτὴν γεγονέναι, ἢ κατὰ τύχην

*imo crystalliformis humor exquisite aequalis in utroque
et vitreocoloris, figurae, densitatisque similitudine re-
spondet, mollitie autem et duritie recedit. Nulla autem
membrana aut tunica aliter se habens in utroque oculo
est, sed omnibus eadem est longitudo, crassities et tenuitas.
Quemadmodum autem et color et compositio ne minimum
variat, sic etiam musculorum numerus est aequalis.] At-
que hanc quidem distributionem in omnibus corporis par-
tibus, quae organicae nominantur, comperies, nam dex-
trae sinistraeque habent aequalem numerum, magnitudi-
nem, crassitudinem ac naturam, quae nullo modo varie-
tur. Ut igitur de humanis affectibus iudicia facimus, sic
facere de divinis par est et effectorem nostri corporis ad-
mirari. [Propterea autem, quod illum non conspiciamus,
eundem negare non solum impium, sed et ridiculum est.
Si navis est domus optime constructa, opifice ejus haud
cognito, num eam aut sine arte aut casu non ita saepe*

Ed. Chart. VIII. [512.]

ὀλιγάκις ἐπιτυγχάνουσαν τοῦ σκοποῦ, ἀργίαν δὲ καὶ μὴ τὸ οὐκ εἶναι τῆς τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευῆς αἰτίαν εἶναι.] ἔστι δὲ ἄλλο, ὅπερ μᾶλλον θαυμάζειν εἴωθα, ὅτι συγχωροῦσί τινες χυμούς τινας ἐν ἡμῖν εἶναι, οὐ μὴν τέσσαρας αὐτούς εἶναι καὶ ἔξαλλάττεσθαι πρὸς τὴν ὕψιν καὶ τι πρὸς τὴν γεῦσιν καὶ πρὸς τὴν ἀφὴν, αἷμά γινόμενα τὰ σιτία, ὅτι δὲ καὶ κατὰ ἀλήθειαν οὐκέτι τοῖτο ὁμολογοῦσιν, ἀλλὰ πάντα τοιαῦτα εἶναι ἀπάτας τῶν ἡμετέρων αἰσθήσεων νομίζουσιν. οἱ δὲ τινες εἶναι μὲν ἐν αὐτῇ βούλονται φύσει τὰς ποιότητας, ἀμεταβλήτους δὲ καὶ ἀίρεπτους καὶ τὰς φαινομένας ταύτας ἀλλοιώσεις ἐν αὐτῇ τῇ διακρίσει καὶ συγκρίσει γίνεσθαι φασί. καίτοι πρῶτος μὲν ἀπάντων ὧν ἴσμεν ἰατρῶν τε καὶ φιλοσόφων Ἰπποκράτης ἀποδεικνύειν ἐπεχείρησε τέτταρα εἶναι τὰ στοιχεῖα καὶ τέτταρας εἶναι τοὺς χυμούς καὶ τέτταρας εἶναι τὰς πάσας δραστικὰς εἰς ἀλλήλας ποιότητας, ὑφ' ὧν γίνεται καὶ φθίρεται πάντα ὅσα γέμεσιν τε καὶ φθορὰν ἐπιδέχεται. καὶ περὶ τούτου ἔχεις τὸ ἡμέτερον γράμμα τὸ ἐπιγε-

fine suo potiri, casum autem fortuitum constructionis corporis nostri causam esse dicamus?] Sed aliud est, quo majore admiratione me afficere consuevit; sunt nonnulli, qui in nobis quosdam esse humores illi quidem concedunt, sed tamen non esse quatuor eis placet et cibos in sanguinem verfos, ad adspicuum, gustatum et tactum judicium permutari, id autem re vera esse non concedunt, sed haec omnia esse nostrorum sensuum fallacias arbitrantur. Alii vero in ipsa natura esse qualitates fatentur, sed ejusmodi, ut neque mutari, neque alterari queant, alterationes autem, quae in eis apparent, eas ex secretionem concretioneque existere contendunt. Hippocrates primus omnium et medicorum et philosophorum, quorum nomen ad nos pervenit, aggressus est demonstrare, quatuor esse elementa et quatuor item humores et quatuor esse omnes qualitates, quae inter se mutuo agerent, a quibus quae ortum interitumque nanciscuntur, omnia fiunt et corrumpuntur, ac de his nostrum habes commentarium, cujus

Ed. Chart. VIII. [512.]

γραμμένον περὶ τῶν καθ' Ἱπποκράτην στοιχείων καὶ τὰ εἰς τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου τοῦ αὐτοῦ ὑπομνήματα. ἐν οἷς καὶ τὴν τοῦ Ἀναξαγόρου καὶ τὴν τῶν ἄλλων πολλῶν ψευδῆ δόξαν ἐπιδείκνυμεν. κεράννυσθαι δὲ δι' ἀλλήλων ὕλας τὰς ποιότητας δι' ὅλων καὶ ὁ αὐτὸς Ἱπποκράτης ἀπάντων ὧν ἴσμεν πρῶτος ἔγνω καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν ἀποδείξεων, αἷς ὕστερον Ἀριστοτέλης ἐχρήσατο, παρ' ἐκεῖνο πρότερον εὐρίσκομεν γεγραμμένας. Ζήνων τε ὁ Κιτιεὺς ὃς τὰς ποιότητας, οὕτω καὶ τὰς οὐσίας δι' ὅλου κεράννυσθαι ἐνόμιζεν. ἀλλὰ περὶ τοιαύτης τῆς δόξης οὐ χρὴ νῦν διορίσασθαι. ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν ἐναίμων ζώων μόρια ἐκ τοῦ τῆς μητρὸς αἵματος γέγονε καὶ τοῦτο μετέχει φλέγματος καὶ διττῶν χολῶν, διὸ τινὲς ἐξ αἵματος μόνον τὴν γένεσιν ἡμῶν εἶναι, τινὲς δὲ ἐκ τειτάρων χυμῶν λελέχασι. κἂν γὰρ ἕτερος λόγος ἔχει τι πιθανόν, ἀληθέστερον ὅμως ἐστὶ τοὺς τέσσαρας χυμοὺς ὕλην εἶναι τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως,

index est, de elementis ex Hippocratis sententia, et item commentarios, quos in librum ipsius de natura hominis edidimus, in quibus et Anaxagorae et aliorum multorum falsam fuisse sententiam demonstravimus. Jam vero idem Hippocrates princeps omnium eorum, quorum nomen fama ad nos pertulerit, totas per totas mutuo misceri qualitates cognovit et principia demonstrationum, quibus postea Aristoteles usus est, apud ipsum prius monumentis mandata literarum comperimus. Zeno autem Citieus ut qualitates, ita etiam substantias totas per totas misceri existimavit. Sed non est hoc loco de ejusmodi opinione disputandum. Quoniam autem animantium, quae sanguine praedita sunt, partes ex sanguine matris factae sunt isque sanguinis est pituitae et bilis utriusque particeps, inde factum est, ut quidam nostrum ortum ex solo sanguine, alii vero ex quatuor elementis constare voluerint, quamvis enim utriusque sectae sit probabilis ratio, est tamen verior sententia, qua quatuor elementa esse naturae hu-

Ed. Chart. VIII. [512.]

[ἀπόδειξις δὲ αὕτη τὰ μόρια τοῦ σώματος ἢ ὁμοιομερῆ ἔστιν ἢ ἀνομοιομερῆ, καὶ ὁμοιομερῆ μὲν εἶσι καὶ σὰρξ καὶ νεῦρων. ἀλλ' ἢ μὲν σὰρξ ἔναιμός τε καὶ μαλακὴ καὶ θερμῆ, τὸ δὲ νεῦρον ἄναιμόν τε καὶ σκληρόν καὶ ψυχρόν, οὐ μὴν οὔτε ἐκείνη μαλακὴ καὶ θερμῆ τελείως ἔστιν οὔτε τὸ νεῦρον σκληρόν καὶ ψυχρόν, ἀλλὰ τὸ αἷμα τῆς σαρκὸς μαλακώτερον καὶ θερμότερον, τὸ δὲ ὄστουν τοῦ νεύρου σκληρότερον καὶ ψυχρότερον. τοῦτ' αὐτὸ ἐν τοῖς ἄλλοις μορίοις ἔστιν εἰδέναι ὡς ἕτερον ἐτέρου ψυχρότερον καὶ θερμότερον καὶ μαλακώτερον καὶ σκληρότερον. διότι εἰς γένεσιν τοῦ ἐμβρύου ἢ φύσις εἰς τὸ πηγύναι τὰ σκληρότερα σώματα εἴλκεν ἐκ τοῦ αἵματος τῆς μήτρας τὸ παχύτερον αὐτοῦ. εἰς δὲ τὸ ποιεῖσθαι τὰ μαλακώτερα τὸ ὑγρότερον καὶ εἰς τὰ θερμότερα τὸ θερμότερον καὶ πάλιν εἰς τὰ ψυχρότερα τὸ ψυχρότερον. εἶπον δὲ αὐτοὶ τὸ αἷμα φαίνεσθαι ἐν τι, διδάσκει δὲ ὁ λόγος οὐχ ἔν ὑπάρχειν αὐτό. ἔνεστι δὲ μοι χρῆσθαι τῇ τοῦ γάλακτος ὁμοιότητι· ὡσπερ γὰρ τὸ γάλα ἐν φαίνεται, οὐχ ἔν δὲ ἔστιν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἄκρως ὀρῶδες καὶ λεπτόν

manae materiam affirmatur. [*Hae ratio demonstrat, partes corporis humani aut similes aut dissimiles esse. Et similes quidem sunt caro et nervi: caro tamen sanguine perfusa et mollis et calida, at nervus sanguinis expers; durus et frigidus. Illa vero non penitus mollis et calida, uti nec nervus omnino durus et frigidus, sed sanguis carne mollior et calidior; os autem nervo durius et frigidius est. Id ipsum quoque in aliis partibus conspici potest, quarum altera frigidior et calidior, mollior et durior quam altera est. Quam ob causam embryonis procreandi causa natura ad duriora corpora compingenda ex uteri sanguine crassiolem attrahit partem: ad molliores autem producendas humidiora et ad calidiores calidiora et rursus ad frigidiores frigidiora. Sunt qui dicant, sanguinem apparere unum quid, ratio autem docet, eum non unum esse. Liceat mihi lactis similitudine uti. Sicuti enim lac unum apparet, non unum vero est, sed summo serosum et tenue in ipso et farinae triticeae ma-*

Ed. Chart. VIII. [512.]

ἐν αὐτῷ, τὸ δὲ ἄκρως πυρῶδες καὶ παχὺ καὶ ταῦτα ἕως ἐκέκρατο πρὸς ἄλληλα μέσον ποιεῖται τὸ γάλα τυροῦται καὶ ὄρου. διακριθέντα δὲ τὴν ἰδίαν ἕκαστον ἰδέαν ἐνδείκνυσι καὶ τὸ γάλα οὐχ ἔν ἀκριβῶς, ἀλλ' ἐκ διαφερόντων συγκείσθαι, οὕτω καὶ ἐν τῷ αἵματι τὸ μὲν οἶον ἰχώρ αἵματος ἀνάλογον ὄρῳ γάλακτος, τὸ δὲ οἶον ὕλης τις καὶ τρυξ ἀνάλογον τῷ τυρῷ. τοῦτο δὲ γνῶς ἢ τὰς φλέβας ἐκτέμεις. τὸ μὲν τοῦ τινὸς ξανθὸν αἷμα ῥυήσεται, τοῦ δὲ ἐρυθρὸν, τοῦ δὲ λευκότερον, τοῦ δὲ μελάντερον, ὃ δηλοῖ τὸ αἷμα αὐτὸ ἕξ ἐναντίων συγκείμενον τυχάνειν. κὰν δὲ δοῦναι ἐθέλεις τὸ φάρμακον ἐκατέρων τὸ σῶμα τοιοῦτον ἐκκενώσει χυμὸν, ὅποιον ἔλκειν πέφυκεν.] ἀλλὰ πρὸς τοὺς λέγοντας αἷμα μόνον εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἢ ἐν ὅτιοῦν ἄλλο, τοσοῦτον Ἰπποκράτης εἰπὼν ἠρέεσθη, δεικνύειν ἀξιώσας μὴ μεταβάλλειν τὴν ἰδέαν τὸν ἄνθρωπον, μήτε γινόμενον παντοῖον, ἀλλὰ τινα ὥραν ἐνιαυτοῦ ἢ τῆς ἡλικίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ἧ ὥρᾳ αἷμα μόνον καὶ ἐν φαίνεται, ἵνα δὲ κατασκευάζῃ διττὰς χολὰς μίγνυμένας εἶναι τῷ αἵματι διὰ πανιὸς καὶ

ximopere simile et crassum et haec quamdiu invicem mixta sunt, medium quid efficiunt, lac, idque in caseum redigitur serumque. Discreta autem suam quodvis formam monstrat. Lac igitur non unum exquifite, sed e diversis compositum apparet, idemque in sanguine contingit; ichor enim sanguinis sero lactis respondet, crassamentum vero caseo. Hoc cognito venas incidas. Sanguis hujus flavus effluet, illius ruber, nunc albidior, nunc nigrior; id quod testatur sanguinem e diversis constare. Ubi autem exhibere velis medicamentum, utrorumque corpus talem evacuat humorem, qualem attrahere potuit.] Hippocrates autem adversus eos, qui hominem esse solum sanguinem aut unum aliud quodvis dicerent, hoc satis esse existimavit, ut ab eis peteret ostenderent hominem, qui formam non mutaret, nec varius redderetur, tum vero aliquod anni tempus aut aetatem hominis proferrent, in qua solum et unum esse sanguinem appareat. Ut vero probaret duas biles esse cum sanguine conjunctas perpetuo itemque pituitam, quae

Ed. Chart. VIII. [512. 513.]

τὸ φλέγμα τὰ κατὰ φύσιν ἐν ταῖς ἡλικίαις τε καὶ ἄλλοις φαινόμενα διήλθεν. καὶ τὸ περὶ φαρμάκων προσέθηκεν. διὸ ἐκ τῶν τετάρων χυμῶν καὶ τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὔξησιν καὶ τὴν θρέψιν εἶναι φησὶ τοῖς σώμασιν ἡμῶν, καίτοι ἐώρα πολλὴν τῶν σωμάτων ἡμῶν ποιητέαν, οὐκ ἂν γενομένην, εἶπερ εἰς ἣν ὁ στοιχειώδης χυμὸς. Ἱπποκράτης δὲ φησὶν ὅτι οἱ ἐν εἶναι λέγοντες ἢ στοιχεῖον ἢ χυμὸν τὰς ἀρχὰς τῆς ἰατρικῆς ἀναιροῦσιν, ἰατρὸς γὰρ ἔστιν ὑπηρέτης τῆς φύσεως. ἢ δὲ φυσιολογία περὶ τῶν ἐν ἐνέσει καὶ φθορᾷ καὶ ὅλως ἐν μεταβολῇ σωμάτων ἐστίν. εἰ δὲ ἐν ἐστὶ τὸ ὄν, ἀνήρηται πάντα ταῦτα καὶ συναναριεῖται ἢ ἰατρικῇ. ἔπειτα δὲ καὶ οἱ τρόποι τῶν ἰάσεων πολλοὶ καὶ πολυειδέεις, οὗτοι πρὸς τῶν ἐν ἡγουμένων εἶναι τὸ ὄν ἀναρέπονται. ἢ γὰρ οὐδ' ὅλως πείσεται τι τὰ σώματα ἡμῶν ἢ ἔπερ πάσχει, καθ' ἓνα τρόπον πείσεται, ὥστε καὶ τὸ ἰώμενον ἐν ἐστὶ, ὡς φησὶν Ἱπποκράτης. εἰ δὲ τοῦτο οὕτως φησὶ, ἀπόλωλε δηλονότι σύμπασα ἰατρικῇ. ἤδη γὰρ εἶπερ τι

secundum naturam in aetatibus annique temporibus apparent, memoravit, proinde nostra corpora ex quatuor gigni humoribus itemque augeri et ali scriptum reliquit, quippe si intelligeret magnam corporum nostrorum varietatem, si esset unus humor, ceu unum elementum, fieri nullo modo potuisse. Itaque ait eos, qui unum esse elementum aut unum humorem statuunt, evertere principia medicinae. Medicus enim naturae minister est, naturae autem contemplatio in iis potissimum corporibus [513] versatur, quae mutantur et occidunt, quaeque, ut uno verbo complectar, mutationi sunt obnoxia, sed si id quod est, unum sit, nec sublata erunt omnia et cum eis medicina tolletur. Praeterea vero multae ac multiplices sunt medendi rationes, quae sane evertuntur ab iis, qui omnia esse unum statuunt, propterea quod nostra corpora vel nihil omnino mutantur, aut si patiantur, uno solum modo patientur, et ita una erit modo curatio, ut etiam censuit Hippocrates; quod si ita est, omnis nimirum medicina sublata

Ed. Chart. VIII. [513.]

ἄλλο καὶ τοῦτο συγκεχωρεῖσθαι τοῖς ἰατροῖς, οἷς πολλὰ μὲν αἱ τῶν νοσούντων ἰδέαι, πολλὰ δὲ αἱ τῶν ἰαμάτων, ὃ μὴ συγχωρῶν τις ἀναιρεῖ τὰς ἀρχὰς τῆς ἰατρικῆς. Ἱπποκράτης δὲ ἀπὸ τῶν ποιοτήτων ὀνομάζειν εἴωθε τὰ στοιχεῖα ἐν τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου, θερμὸν μὲν καλοῖν οὔτε τὴν ποιότητα μόνην οὔτε τὸ κατὰ ἐπικράτειαν αὐτῆς ὁμωνύμως ὀνομαζόμενον, ἀλλὰ τὸ μετέχον ἄκρας θερμότητος σῶμα. ψυχρὸν δὲ ἐν ᾧ ψυχρότης ἄκρα, ξηρὸν δὲ ἐν ᾧ ξηρότης. τὸ μὲν οὖν ἐξ ἀέρος καὶ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ γῆς ἅπαντα τὰ ζῶα ἔχειν τὴν γένεσιν οὐδεὶς ἀμφισβητήσεται νοῦν ἔχων. οὐ μὴν ὅτι τροφή ταῦτα ἐστὶ τοῖς ζῴοις ἅπασιν, οὔθ' ὡς ἐκ τούτων ἡμῖν οἱ χυμοὶ γέγονασιν, οἷ κατὰ φύσιν ἐν τῷ σώματι φαίνονται. ἀλλ' ὅμως γίνονται καὶ ἐκ τούτων τῶν χυμῶν ἕκαστον τῶν ὁμοιομερῶν ἐγένετο. συνιόντων δὲ τούτων ἀλλήλοις τὸ πρῶτον καὶ ἀπλούστατον ὄργανον ἀποτελεῖται, ὃ φύσις μιᾶς ἕνεκεν ἐνεργείας ἐγένετο. τούτων δ' αὐθις ἀλλήλοις συντεθειμένων ἕτερον ὄργανον μείζον γεννᾶται.

est. Enimvero, si quid aliud, hoc etiam medicis concedendum est, multas esse morborum species ac multas itidem remediorum, quod qui non concedit, is medicinas principia tollit. Hippocrates autem in libro de natura hominis a qualitatibus nominare elementa consuevit, ac calidum vocat, neque solam qualitatem, neque quod aliud ejus exuperantia homonymie dicitur, sed corpus quod summæ caliditatis particeps est, frigidum vero id, in quo summa frigiditas, siccum, in quo siccitas, quibus quidem fit rebus ut nemo sanæ mentis dubitare possit quia omnia animantia ex aëre, igne, aqua et terra ortum ducant, neque in controversiam revocare hæc esse omnium animantium cibos, sicut neque hoc, humores, qui nostri in corporibus secundum naturam apparent, ex eis esse genitos, imo vero etiam ex iis humoribus singulæ partes, quæ ex similibus inter se partibus constant, sunt generatæ, hisque primum inter se conjunctis, primum simplicissimumque efficitur instrumentum, quod unius actionis causa natura molita est, his rursus inter se compa-

Ed. Chart. VIII. [513.]

κακείνων αὐθις ἀλλήλοις ἐμπεπλεγμένων ἢ τοῦ παντός σώματος φύσις συνίσταται, ὡς ἐν τοῖς ἀνατομικοῖς βιβλίοις λέγεται. νῦν δὲ φαρμέν τὰ ἴδια καὶ προσεχῆ τοῦ σώματος ἡμῶν στοιχεῖα τοῖς τέσσαρας εἶναι χυμούς. τὰ δὲ κοινὰ πάντων ὑγρὸν καὶ θερμὸν καὶ ξηρὸν καὶ ψυχρὸν, ἵνα ἀπὸ τῶν ποιότητων ὀνομάζωμεν τὰ στοιχεῖα τῷ παλαιῷ ἐπόμενοι, καὶ ἐκεῖναι μόναι τέτταρες ποιότητες ὑποκειμένην οὐσίαν ἀλλοιοῦσαι τῆς εἰς ἄλληλα μεταβολῆς τῶν στοιχείων εἰσὶν αἰτίαι καὶ φυτῶν καὶ ζώων δημιουργαί. τὸ μὲν οὖν μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα τὰ στοιχεῖα, ὡς γίνεσθαι τοὺς χυμούς, πολλοὶ τῶν φυσικῶν συγκεχωρήκασιν, καὶ τοῦτο μὲν διὰ τὴν ἐνάργειαν. Θαλῆς μὲν εἰ καὶ περὶ ἐκ τοῦ ὕδατος φησὶ συνεστάναι πάντα, ἀλλ' ὅμως καὶ τοῦτο βούλεται. ἄμεινον δὲ καὶ αὐτοῦ τὴν ῥῆσιν προσθεῖναι ἐκ τοῦ δευτέρου περὶ τῶν ἀρχῶν ἔχουσιν ὧδέ πως. τὰ μὲν οὖν πολυθρόλῃτα τέτταρα, ὧν τὸ πρῶτον ὕδωρ εἶναι φαρμέν καὶ ὡσανεὶ μόνον στοιχεῖον τίθεμεν, πρὸς σύγκρισίν τε καὶ πῆ-

ctis, alterum majus instrumentum efficitur; illis item inter se connexis universi corporis existit fabricatio. Sed nunc propria et proxima nostri corporis elementa esse quatuor humores, affirmamus; omnium vero communia, humidum, siccum, calidum et frigidum, ut ducto a qualitatibus nomine elementa ex Hippocratis sententia nominemus. Atque hae quidem solae quatuor qualitates subjectam substantiam immutantes in causa sunt cur inter se elementa commutentur, eademque plantas et animalia efficiunt. Elementa porro inter se mutari, ut humores procreentur, multi eorum, qui physici vocati sunt, evidentia nimirum ducti ac persuasi concesserunt, ac Thales, quamvis ex aqua velit constare omnia, tamen hoc etiam ipsum concessit; praestiterit fortasse ejus verba subjungere, quae in secundo de principiis ita fere scripta sunt: *Ἦαυτὴν αὐτὴν, ἐκ τῆς ἀφ' ἧς ἐκείνη ἀναστάναι φησὶ, ἡ ἀρχὴ τοῦ σώματος, ἡ ἀρχὴ τῆς ζωῆς, ἡ ἀρχὴ τῆς φύσεως, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνάστασης, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνάστασης, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνάστασης, ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνάστασης.* *Hacc autem, inquit, pervulgata quatuor, quorum longe principem esse aquam statuimus et fere solum esse elementum affirmamus, ad concretionem, compactionem et constitutionem eorum, quae hac mundi sede continentur, inter se*

Ed. Chart. VIII. [513.]

γυσι καὶ σύστασιν τῶν ἐγκοσμίων πρὸς ἄλληλα συγκεράν-
νται. πῶς δὲ, ἤδη λέλεκται ἡμῖν ἐν τῷ πρώτῳ. ἐναργῶς
ἐνιαυθα δῆλός ἐστι ὡς ἀξιοῖ εἰς ἄλληλα μεταβάλλειν τὰ
στοιχεῖα. Ἰπποκράτης δὲ ἐκ τοῦ προδεδειχθαι τὴν οὐσίαν
ἀλλοιοῦσθαι πᾶσαν, εἶδε ἀνατρεπόμενον, ὡς ἡ φαινομένη
τῶν σωματίων ἀλλοιώσις οὐκ ἔστι διάκρισις τις καὶ σύγκρι-
σις, ὡς καὶ Ἐπικούρω καὶ Δημοκρίτῳ ἤρεσκεν. καὶ τὸ μὴ
εἶναι ἀμετάβλητα τὰ τέσσαρα, ὡς Ἐμπεδοκλῆς ἐνόμιζε καὶ
διὰ τοῦτο ὀρθῶς τὴν τῶν πάντων φύσιν ἐκ θερμοῦ καὶ
ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ ξηροῦ συνίστασθαι φησι καὶ τέτρα-
ρας ἐν ἡμῖν ἀεὶ χυμοὺς ὑπάρχειν. ταῦτα γὰρ εἰς ἄλληλα
δραῖ καὶ τὸ δραῖν οὐκ ἐκ κατακρίσεως καὶ συγκρίσεως ἔχει,
ἀλλ' ἐκ τοῦ πάσχειν τε καὶ ἀλλοιοῦσθαι δι' ὅλης αὐτῆς τὴν
οὐσίαν, ἐκ τούτων δὲ γίνονται οἱ χυμοί. περὶ οὗ πράγμα-
τος κακῶς ἔλεγον οἱ πολλοὶ τῶν παλαιῶν, μᾶλλον δὲ Ἐρα-
σίστρατος, ὃς περὶ τὰ ἄλλα ἄριστος ἔδοξε, περὶ τούτου δὲ
οὐδὲν εἶχεν εἰπεῖν ἀλλ' οὐδὲ μέχρι τοῦ μετρίου πιθανόν·
ἠγεῖται γὰρ ἄχρηστον ὅλως τὸ ἐπίστασθαι, ὅπως τὰ σιτία

*commiscentur, quomodo autem id fiat, est a nobis supe-
riore libro declaratum: hoc loco plane patet, Thaleti placere
elementa inter se commutari. Hippocrates vero ex
eo, quod probatum esset prius omnem substantiam alte-
rari, vidit refutatam illam esse sententiam, qua statueba-
tur corporum alterationem, quae apparet, concretionem
secretionemque esse, ut Epicuro ac Democrito placuit, et
hanc, non esse expertia mutationis quatuor elementa, ut
Empedocles existimavit. Itaque recte censuit naturam
omnium ex calido, frigido, humido siccoque constare et
quatuor humores in nobis semper reperiri. Quum enim
haec mutuo ac vicissim agant, certe actio non ex secre-
tione et concretionem existit, sed ex eo, quod substantia
per se tota patiatur atque alteretur; ex his autem humo-
res generantur, qua de re quum male sint loquenti pleri-
que veteres, tum vero peius etiam Erasistratus, qui quum
in caeteris rebus fuerit praestantissimus, de hac re nihil
habuit quod vel mediocriter probabile esset quod affer-*

Ed. Chart. VIII. [513.]

κατὰ τὴν γαστέρα πέττεται καὶ πῶς διὰ πέψεως οἱ χυμοὶ καὶ πῶς ἐν ταῖς φλεψὶν ἢ χολῇ, καὶ νομίζει τῆς κενώσεως μόνης φροντιστέον, ἀμελητέον δὲ τῆς γενέσεως τοῦτο δὲ σαφῶς εἶπεν αὐτὸς ἐν τῷ τρίτῳ περὶ τῶν πυρετῶν, ἕξαπατάται δὲ, ὡς καὶ πρὸς Πλάτωνός τε καὶ Ἀριστοτέλους ἀποδέδεικται, ἀλλὰ ἡμεῖς νῦν, ὅπερ ἤδη πολλάκις εἶπομεν, οὐ τὰ καλῶς ἀποδειγμένα τοῖς παλαιοῖς λέγειν προὔθεμεθα, μήτε τῇ γνώμῃ μήτε τῇ λέξει τοὺς ἄνδρας ἐκείνους ὑπερβαλέσθαι δυνάμενοι. ἀποδέδεικται γὰρ ἐκείνοις τοῖς ἀνδράσιιν ἀλλοιουμένης τῆς τροφῆς ἐν ταῖς φλεψὶν ὑπὸ τῆς ἐμφύτου θερμασίας, ὅτι αἷμα μὲν ὑπὸ τῆς συμμετρίας τῆς κατὰ αὐτὴν γίνεται, οἱ δ' ἄλλοι χυμοὶ διὰ τὰς ἀμετρίας. καὶ γὰρ τῶν ἐδεσμάτων ὅσα μὲν ἐστὶ θερμότερα, φύσει χολωδέστερα, τὰ δὲ ψυχρότερα φλεγματωδέστερα. καὶ τῶν ἡλικιῶν ὡσαύτως χολωδέστεραι μὲν αἱ θερμότεραι φύσεις, φλεγματωδέστεραι δὲ αἱ ψυχρότεραι. οὕτω δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ χώρων καὶ ὠρῶν καὶ πολλὰ μᾶλλον τῶν φύσεων αὐτῶν. καὶ νοσήματα τὰ μὲν ψυχρὰ τοῦ φλέγματος ἔκγονα, τὰ

ret, prorsus autem esse inutile putat scire quomodo cibi in ventriculo concoquantur et quomodo ex concoctione humores gignantur et quomodo bilis in venis existat, ac solius evacuationis habendam esse rationem, humorum vero ortum esse negligendum existimat, id quod ipse in tertio de febribus perspicue scriptum reliquit, sed fallitur, ut jam Plato atque Aristoteles demonstrant. Verum nos, ut jam saepe diximus, non hoc nobis proposuimus, ut quae veteres recte scripta reliquerunt ea nunc pertractemus, ut qui illos nec sententia, nec dicendi ratione superare valeamus; viri enim illi demonstrarunt, quum alimentum in venis a nativo calore alteratur, sanguinis originem ex mediocri calore existere, aliorum humorum, ex eodem immodico; nam et edulia, quorum est natura calidior, biliosiora sunt, quorum vero frigidior est, pituitosiora; eadem aetatum est ratio. Magis enim biliosae calidiores natura censentur, pituitosiores vero frigidiores. Idem in vitae institutis itemque regionibus, anni temporibus, ac

Ed. Chart. VIII. [513.]

δὲ θερμὰ τῆς ξανθῆς χολῆς, καὶ ὅλως οὐδὲν εἰρίσκειται τῶν ἀπάντων ὃ μὴ τούτῳ τῷ λόγῳ μαρτυρεῖ. ἀλλὰ ταῦτα γὰρ μὴ ὡς ἀποδείξεις ἰφ' ἡμῶν εἰρησθαι νομίζεις μᾶλλον ἢ περὶ τῆς τῶν ἄλλως γινωσκόντων ἀναισθησίας ἐνδείξεις. ἂ μὴδὲ τὰ πρὸς ἀπάντων ὁμολογούμενα καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν φαινόμενα γινώσκουσι. τὰς δ' ἀποδείξεις αὐτῶν κατ' ἐπιστήμην ἐξ ἐκείνων δεῖ λαμβάνειν τῶν ἀρχῶν ὧν ἤδη καὶ ἐν ἄλλοις εἶπομεν, ὡς τὸ θερῆν καὶ τὸ πάσχειν εἰς ἄλληλα τοῖς σώμασιν ὑπάρχει κατὰ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν. καὶ ἐκ τούτων συμμετρίας τε καὶ ἀμετρίας ἢ ὑγεία τε καὶ ἡ νόσος συνίσταται, καὶ τὰ ἰάματα τῶν νούσων εἶσιν ἐκ τῶν ἐναντίων. ἀλλὰ δοκοῦσίν μοι οἱ σοφισταὶ καὶ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν καὶ τούτων τῶν ἐνδόξων, ὡς Ἐρασίστρατος, τοῦτο ἀγνοεῖν τὸ νόσημα εἶναι, ὅταν ἐν τῷ σώματι διάθεσις τις βλάπτει τὴν ἐνέργειαν μὴ κατὰ συμβεβηκός τι, ἀλλὰ πρώτως καὶ κατ' αὐτήν. πῶς οὖν εἴτι διαγνωστικός τε καὶ ἰατρὸς τῶν νούσων ἔσται, ἀγνοῶν ὅλως

multo magis in ipsis naturis cernitur, morbi quoque frigidi a pituita originem trahunt, calidi a flava bile, ad summam nihil usquam invenies, quod hanc non confirmet sententiam. Verum existimato haec a me res demonstrandi causa potius dicta esse quam ut inscitiam et stupiditatem eorum indicem, qui aliter sentiunt, nec ea quidem norunt, de quibus inter omnes convenit, quaeque quotidie usu venire perspicimus; demonstrationes enim harum rerum a scientia profectae ex iis sunt petendae principiis, quae alibi sunt a nobis pertractata, ut esse corporibus attributum, ut inter se agant et patiantur, id ex calido, frigido, sicco et humido existere et ex horum mediocritate et immoderatione sanitatem morbumque consistere et morborum remedia e contrariis duci. Mihi tamen et sophistae et medici complures, atque hi quidem egregii, inter quos Erasistratus censetur, id videntur ignorare, morbum tum appellandum esse, quum in corpore quaedam affectio est, quae non ex accidenti, sed primo et per se actionem laedit. Quis igitur aut cognoscere aut

Ed. Chart. VIII. [513.]

αὐτὰς τίνες τέ εἰσι καὶ πόσαι καὶ ποῖαι; ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωεν οὐδὲ Ἴπποκράτην, οὐδὲ Πραξαγόραν, οὐδὲ Φιλότημον, οὐδὲ Ἀριστοτέλην. [καὶ μὴν ἡ μέλαινα χολὴ τοιοῦτός ἐστι χυμὸς, ἢ πλεονεκτεῖν εἴωθε τῶν μὲν αἰσῶν τοῦ ἔτους ἐν φθινοπώρῳ μάλιστα, τῶν δὲ ἡλικιωῶν ἐν ταῖς μετὰ τὴν ἀκμὴν.] ἄρ' οὖν οἱ ἀπ' Ἐρασιστράτου τῶν ἄλλων ἀνέγνωσάν τι τῶν Ἴπποκράτους συγγραμμάτων, οὔτε τὸ περὶ φύσεως ἀνθρώπου βιβλίον, ἢ οὕτως ἀργῶς παρέλθοιεν τὴν περὶ τῶν χυμῶν ἐπίσκεψιν; ἢ γινώσκουσι μὲν, ἐκόντες δὲ παραλείπουσι καλλίστην τῆς τέχνης θεωρίαν; ταῦτα οὖν ἅπαντα πρὸς τε τὰς διαγνώσεις τῶν νοσημάτων καὶ τὰς ἰάσεις μεγίστην παρεχόμενα χρεῖαν, ἦνπερ ἐπήδησεν ὁ γενναῖος Ἐρασιστράτιος τελείως καὶ καταφρονεῖν προσεποιήσατο τῶν παλαιῶν. καίτοι καλὸν εἰδέναι τὴν τε γένεσιν τῶν χυμῶν ἀπάντων [καὶ ὅτι μοι δοκοῦσιν οἱ πλείστοι τῶν παλαιῶν ἰατρῶν αὐτὸ μὲν τὸ κατὰ φύσιν ἔχον τοῦ τοιοῦτου χυμοῦ καὶ διαχωροῦν κάτω καὶ πολλὰκις ἐπιπολάζον ἄνω μέλαινα

fanare morbos poterit, quum profus eos qui, quanti qualesque sint ignoret? haec tamen neque Hippocrates, neque Praxagoras, neque Philotimus, neque Aristoteles ignorarunt. [Quin etiam bilis atra talis humor est. Haec enim anni tempestatibus, autumno maxime et aetatibus, quae aetatis florem excipiunt, abundare solet.] An igitur Erasistratus quum nullos alios libros Hippocratis evoluit, tum vero eum, qui de natura hominis inscriptus est, non vidit, ut tanta negligentia humorum tractationem silentio praeteriret? an hoc novit ille quidem, sed data opera pulcherrimam artis contemplationem praetermisit? et tamen haec omnia, quae ad morbos cognoscendos atque curandos maximum usum afferunt, vir egregius Erasistratus praeteriit, ac veteres non esse flocci faciendos sibi persuasit, quamquam praestiterit et humorum omnium ortum nosse [et quia mihi plurimi veterum medicorum id, quod in tali humore naturale est et versus inferiora sece-

Ed. Chart. VIII. [513.]

καλεῖν χυμὸν οὐτι μέλαιναν χολήν. τὸ δὲ ἐκ συγκρίσεώς τι-
νος καὶ σηπεδόνος ἢ τὴν ὀξειαν μεθιστάμενον ποιότητα,
μέλαιναν ὀνομάζει χολήν. ἀλλὰ περὶ μὲν οὖν ὀνομάτων οὐ
χρὴ διαφέρεισθαι, ἀλλὰ τοῦτο καλὸν εἶδέναι, ὅπερ ἐστὶ καὶ
ἀληθές κατὰ τὴν τοῦ αἵματος γένεσιν, ὅσον ἂν ἰκανῶς πα-
χὺ καὶ γεῶδες ἐκ τῆς τῶν σιτίων φύσεως ἐμφερόμενον τῇ
τροφῇ μὴ δέξεται καλῶς τὴν ἐκ τῆς ἐμφύτου θερμοσίας
ἀλλοίωσιν, τοῦτο ὁ σπλὴν εἰς ἑαυτὸν ἔλκει. τὸ δὲ ὀπηθὲν,
ὡς φάναι, καὶ συγκαυθὲν τῆς τροφῆς, τουτέστιν ἐν αὐτῇ τὸ
θερμότατον καὶ γλυκύτατον, οἷον τό τε μέλι καὶ τὸ ὑψημελὴ
ξανθὴ γινόμενον χολή. διὰ τῶν χολοδόχων ἀγγείων ἐκκα-
θαρθὲν, λεπτὸν δὲ ἐστὶ τοῦτο καὶ ὑγρὸν καὶ ῥητὸν, οὐχ
ὥσπερ ὅθεν ὑπεροπηθὲν ἐσχάτως ξανθὸν καὶ πτυλῶδες καὶ
παχὺ γένηται ταῖς τῶν ὠῶν λεγίτης.] ὅμοιον καὶ αὕτη
ἢ φύσις τῶν χυμῶν καθαρτικὸν ὄργανον ἐν ἐποίησεν οἷον
τὸ αἷμα πρὸς τοῦ σπληνὸς καὶ τῆς ἐπὶ τῷ ἥπατι κύστεως
καθαίρεται. τὸ δὲ ἰκανῶς παχὺ καὶ γεῶδες καὶ τελείως δια-
πιφυγὸς τὴν ἐν τῷ ἥπατι μεταβολὴν, ὁ σπλὴν εἰς ἑαυτὸν

*dit, saepe quoque versus superiora redundat, atrum hu-
morem, neutiquam atram bilem vocare solent. Quod au-
tem ex concretione quadam et putredine ortum est et in
acidum degeneravit, atram appellat bilem. Sed de no-
minibus dissentire haud oportet, sed hoc scire juvat, quod
quoad sanguinis originem verum sit. Quod satis crassum
et terreum e ciborum natura nutritioni illatum non bene
caloris innati mutationem recipit, hoc lien attrahit. Co-
ctum autem quod dicunt et quasi combustum ex aliment-
tis, hoc est in illis calidissimum et dulcissimum, veluti mel
lactisque flos (leg. καὶ ἡ πιμελή), fitque flava bilis. Quod
per vasa bilifera expurgatur, tenue est et humidum, non
uti supra modum torrefactum extreme flavescens et cras-
sum fit, simile vitello ovorum] et scire unum instrumen-
tum ad purgandos humores accommodatum esse a natura
constructum, ut sanguis tum a liene tum ab ea vesica,*

d. Chart. VIII. [513. 514.]
 λκει. γλέγματος δὲ οὐδὲν ἐδημιούργησε φύσιν ὄργανον κα-
 ρτικόν, ὅτι ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν ἐστὶ καὶ ὅσον ἡμίπεπτος
 ροφή τις, διὸ οὐ κενωτέον τὸ τοιοῦτον, ἀλλὰ ἐν τῷ σώ-
 ματι μένον δεῖ ἀλλοιοῦσθαι. [οὔτοι δὲ χυμοὶ γίνονται ἐκ
 ὧν ἐσθιομένων καὶ πινομένων, ἅπερ ἀλλοιοῦσθαι πέφυκε.]
 αὐτὴ δὲ ἐστὶν ἀλλοίωσις κατὰ γένος, ἣ μὲν εἰδοποιὸς, ἣ
 πρώτως καὶ κυρίως ἀλλοίωσις ὀνομάζεται, ἣ δὲ κατα-
 ράουσα καὶ συνάγουσα τὰ τοῦ σώματος ἡμῶν μόρια. τὴν
 ἐ τῶν σιτίων ἐν πρώτῳ γένει φαμέν περιέχεσθαι. οὐδὲν
 ἄρ δύναται μεταβάλλειν ἐξ εἶδους εἰς εἶδος, ἄνω τοῦ θερ-
 ανθῆναι καὶ ψυχρανθῆναι καὶ ξηρανθῆναι καὶ ὑγρανθῆναι. οὐ
 ἦν ἐξ ἄλλου τινὸς ἢ ἐκ τοῦ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ
 γροῦ τὰς εἰς ἕτερον εἶδος οὐσίας ἀλλοιώσεις τε καὶ μετα-
 ολὰς ἐδείχθη δεχόμενα τὰ πάθη τοῦ σώματος σύμπαντα.
 αὐ κατὰ τοῦτο τὰς πρώτας τε καὶ στοιχειώδεις εἰδοποιούσ
 οἰότητας ἔφαμεν ἐν τῷ περὶ στοιχείων καὶ ἐν τοῖς περὶ

uae jecori adhaeret, expurgatur, eum vero, qui sit ad-
 modum crassus terreusque et eam mutationem, quae in
 ecore fit, profus fugerit, lien in se trahit, quo vero
 tituita expurgaretur, nullum instrumentum est molita na-
 ura, ea enim frigida humidaque est ac veluti semicoctum
 alimentum, proinde non evacuandum, sed in corpore ma-
 ens alterari debet. [*Hi autem humores gignuntur ex
 sculentis potulentisque, quae alterari solent.*] Duplex
 utem est genus alterationis, ut quae speciei procrea-
 rix est, quae primo et proprie nominatur alteratio et
 tem quae contundere et contrahere corporis nostri partes
 licitur, primo genere continetur alimentorum alteratio,
 propterea quod nihil de specie in aliam verti speciem
 potest, nisi calefiat, refrigeretur, siccescat et humectetur.
 Est autem demonstratum omnes affectus corporis non
 liunde quam ex calido et frigido et sicco et [514] hu-
 mido alterationes et mutationes in aliud substantiae ge-
 nus accipere atque hac ratione ducti primas qualitates

Ed. Chart. VIII. [514.]

φυσικῶν δυνάμεων εἶναι τέτταρας, ὑγρότητα, ξηρότητα, θερμότητα, ψυχρότητα. ὡς οἱ πλείστοι τῶν ζητησάντων ἐσφάλθαι μοι δοκοῦσιν ἐν τῷ τὴν πλεονεκτοῦσαν ἀπλῶς ἐπισκέπτεσθαι. καίτοι πολὺ διάφορόν ἐστιν ἢ ὡς πρὸς τὴν ὅλην φύσιν ἀποβλέποντες ἢ ὡς πρὸς ἀνθρώπους μόνους ὑπὲρ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ διαιρεῖσθαι. εἰ γὰρ πρὸς τὴν ὅλην φύσιν ἀποβλέψῃς, διχῶς ἕκαστον τούτων λέγεται, τὸ μὲν ἀπλῶς, τὸ δὲ ἐν ἐπικρατείᾳ. τῶν μὲν στοιχείων ἕκαστον ἀπλῶς ἄνθρωπος καὶ ὄνος καὶ βοῦς κατ' ἐπικρατίησιν, ζητοῦμεν δὲ ἡμεῖς οὐχ ἀπλῶς ἢ πλέον ὑγρόν ἐστιν ἐν τῇ θαλάττῃ τοῦ ξηροῦ. τοῦτο μὲν γὰρ ἐναργῶς ὀρῶμεν. ἀλλ' ἢ πρὸς ἄνθρωπον. ποιοῦσι δὲ ἔμπαλιν οἱ πλείστοι τῶν ἰατρῶν καὶ τοσοῦτον ἀμαθεῖς εἰσιν, ὡς μηδὲ τὸ πᾶσιν ὁμολογούμενον συγχωρεῖν κοινὸν ὑπάρχειν πᾶσι τοῖς τοῦ ζώου μορίοις, ὅσα χυμῶν τινῶν ἐστὶ γεννητικὰ χρησίμων ἤτοι γε ἑτέροις μορίοις ἢ εἰς τὴν τοῦ γένους

speciei procreatrices et quae veluti elementa sint, esse quatuor in libro de elementis deque facultatibus naturalibus, ut humiditatem, ut siccitatem, ut caliditatem et frigiditatem affirmavimus. Ac mihi quidem plurimi eorum, qui in iis perquirendis sunt versati, videntur erravisse, quod eam, quae excelleret, absolute considerant, quam tamen permagni referat, an ad naturam universam animum adjungamus, an hominis solius habeamus rationem, ut quid de calido, frigido, humido siccoque distinguamus. Nam si universam naturam respicias, unumquodque horum dupliciter dicetur, absolute et per exsuperantiam, ut unumquodque elementum absolute, homo vero, asinus et bos per exsuperantiam intelligatur, nos vero non absolute pervestigamus, sitne plus humidi quam sicci in mari, quando id evidenter perspicimus, sed utrum ita sit ad hominis comparationem, contra tamen quam plurimi medici faciunt, atque adeo stulti sunt ut ne id quidem concedant, de quo inter omnes constat, hoc esse commune omnium animantis partium, quae ad humores

Ed. Chart. VIII. [514.]

διαδοχὴν ἢ εἰς τὴν τοῦ κνουμένου τροφῆν, περιττὸν ὑπάρχειν τὸν χυμὸν ἐκείνον τῆς τροφῆς τοῦ γεννῶντος αὐτὸν μορίου. οὐ γὰρ τὸ γενώσκειν ἐς ὃ τε χρήσιμος ὁ χυμὸς ἔσται τὸ ζῶον τὴν γένεσιν αὐτοῦ ποιεῖται τὸ μόριον, εἴ γε μὴ μέλλει νοῦν ἔξειν τῶν τοιούτων ὁποῖων ἀξιούμεν ἔχειν τοὺς πολιτικούς ἀνδρας, ἀλλὰ ὁ μὲν δημιουργήσας τὸ ζῶον ἐκείνον ἔχει τὸν νοῦν, αὐτὸ δὲ τὸ μόριον, ὡς εἰδείχθη, διοικεῖται δυνάμεσι φυσικαῖς ἄλλαις τε τισὶν καὶ τοι ἁλλοιωτικῇ, καθ' ἣν ὁμοιοῖ τὴν τροφῆν αὐτῷ. ἐπιζητήσεται δ' ἂν τις διὰ τί ἐνχρονίζον τοῖς ἀγγείοις τοῦ σπέρματος τὸ αἷμα λευκὸν γίνεται. ἀλλὰ τῶν ἐν τοῖς περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἀποδειγμένων ἀναμνησθέντα τινὰ ῥηθίως ἐξευρήσειν ἠγοῦμαι. δίδεικται γὰρ ἐν ἐκείνοις ὡς πᾶν μόριον ἐν αὐτῷ τὴν τροφῆν ἐξομοιοῖ, ὥστε λευκοὶ τῶν ἀγγείων χιτῶνες ὑπάρχοντες εἰς τὴν ὁμοίαν ἑαυτοῖς ἰδέαν ἁλλοιοῦσι τὸ αἷμα. νῦν δὲ τάχα ἔροισι τις διὰ τί τῶν ἄλλων ἀγγείων οὐδὲ καθ' ἐν ὁράται τοῦτο γινόμενον· ἢ πρόχειρον ἀποκρίνασθαι διότι

aliquos gignendos aut ad usum aliarum partium aut ad propagationem generis aut ad foetum alendum utiles, vim habent, ut ille humor sit quaedam veluti redundantia alimenti partis illius a qua ipse generatur: neque enim pars ideo humorem gignit, quia norit quam ad rem is humor usui futurus sit animanti, alioqui tali esset mente atque intelligentia praedita, qualem in iis arbitramur inesse oportere qui remp. gerunt; sed eam mentem atque intelligentiam habet animantium opifex, ipsa vero pars, ut demonstravimus, cum aliis naturalibus potentiis, tum vero alteratrice, qua sibi alimentum assimilat, regitur et gubernatur. Quaerat autem quispiam hoc loco, quid causae sit, cur sanguis, quum in vasis feminis diutius moratur, exalbescat. Sed si quis eorum, quae in libris de facultatibus naturalibus sunt a nobis demonstrata meminerit, eum facile hoc esse inventurum arbitror; illic enim ostendimus omnem partem alimentum sibi simile reddere. Itaque quum vasorum tunicae candidae sint, sanguinem in formam sibi ipsis similem commutant. Quaeret autem for-

Ed. Chart. VIII. [514.]

μηδὲ ἐπὶ πλεῖον οὕτως ἐν ἄλλῳ χρονίζει. εἰ δέ γε ἐχρόνιζεν
καὶ μὴ διαίρηται καὶ ταχέως διακενοῦται, ἦν ἂν οὖν
καὶ ἄλλοθεν τοῦ ζοίου τοσοῦτον εὔρειν χυμόν. καίτοι καὶ
ἢ καθ' ἕκαστον τῶν ἀγγείων ὑγρότης σύμφυτος, ἢ κατὰ
αὐτῶν τοὺς χιτῶνας ἐξῆς τρέφεται, τοιαύτη τις ἐστίν. διὸ
κατὰ τὰς ἑλικας τῶν ἀγγείων τοῦ αἵματος αὐτὸ τὸ αἷμα
οἷον λιμνάζον αἴτιον ἐστίν ὡς τὸν σπερματικὸν χυμὸν ἀθροί-
ζεσθαι. νῦν δὲ ὅτι οἱ τε χυμοὶ καὶ ὅλως ἢ τοῦ σώματος
κρᾶσις ἀλλοιοῖ τὰς ἐνεργείας τῆς ψυχῆς ὠμολόγηται τοῖς
ἀρίστοις ἰατροῖς τε καὶ φιλοσόφοις. ἐγὼ δὲ δι' ἑνὸς ὑπο-
μνήματος φανερὸν πεποίηκα. καθ' ὃ ταῖς τοῦ σώματος κρᾶ-
σεσιν ἀπέδειξα ἀκολουθοῦσας τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις. διὸ
ἐκ τῆς τῶν χυμῶν περιουσίας πλεῖσται δυσκρασίαι τοῖς ἀν-
θρώποις γίνονται, ὧν καθ' ἕκαστον μύριον εἰσὶν ὀκτώ. καὶ
αὗται πᾶσαι γίνονται ἢ κατὰ ψιλὰς καὶ μόνας τὰς ποιό-
τητας ἢ καὶ μετὰ τινὸς χυμοῦ. διὰ ταῦτα τὴν μὲν τὰ ξη-

tasse aliquis cur in nullo alio vase id fieri perspicatur, est in promptu responsio, non ita diu in vase sanguinem commorari; nam si tam diu moraretur, ac non difflueret citoque evacuetur, profecto etiam in aliis animantis partibus ejusmodi reperire humorem liceret, quamquam in uno quoque vase nativa humiditas, a qua tunicae vasorum nutriuntur, hujusmodi esse videatur, quocirca in flexibus vasorum sanguis ipse veluti stagnans, in causa est ut spermaticus humor cumuletur. Nunc vero animi quoque actiones ab humoribus et omnino a corporis temperatura immutari, inter optimos medicos praestantissimosque philosophos convenit, ac nos uno commentario id probavimus, in quo vires animi esse corporis temperaturae consequentes demonstravimus, atque inde fit ut ex humorum redundantia plurimae in hominibus intemperies orientur, quarum octo obsidere singulas partes solent eaeque aut ex nudis solisque qualitatibus, aut etiam cum humore aliquo fieri solent. Proinde intemperiem, quam siccitas excitavit, humectare oportet, quam humiditas, exiccicare, quam calor, refrigerare, quam frigus denique, cale-

Ed. Chart. VIII. [514.]

ρότητα δυσκρασίαν ὑγραίνειν τι, τὴν δὲ κατὰ ὑγρότητα ξηραίνειν. οὕτω δὲ καὶ τὴν κατὰ θερμότητα ψύχειν, τὴν δὲ κατὰ ψύξιν θερμαίνειν. ὁμοίως δὲ καὶ τὰς συνθέτους ἤτοι θερμαίνειν καὶ ξηραίνειν ἢ ὑγραίνειν καὶ θερμαίνειν ἢ ψύχειν καὶ ὑγραίνειν ἢ ξηραίνειν καὶ ψύχειν. μηδὲ ἀμελητέον ἐστὶ τῶν τροφῶν ὅτι ἐκ τούτων γίνονται οἱ χυμοὶ καὶ ὅτι τὴν ἀρειήν τε καὶ κακίαν δοκοῦσι φέρειν. τοῦτο γὰρ καὶ Πλάτων ἔοικε γράφειν ἐν τῷ Τιμαίῳ κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν· πειρατέον μὴ ὅποι τις δύναται καὶ διὰ τροφῆς καὶ διὰ ἐπιτηδευμάτων, μαθημάτων τε φυγεῖν μὲν κακίαν, τούναντιον δὲ ἐλεῖν ἀρετήν. ὥσπερ ἐπιτηδεύματα καὶ μαθήματα κακίας μὲν ἀναιρετικά, γεννητικά δὲ ἀρετῆς ἐστίν, οὕτω καὶ ἡ τροφή. [λέγει δὲ ἀνδρὸς ἐνίοτε τροφήν οὐ μόνον τὴν ἐπὶ σιτίοις, ἀλλὰ καὶ σύμτασαν τῶν παιδῶν δίαιταν. ἀλλὰ νῦν οὐκ οἴονται γάναίαια τὸ δεύτερον σημαινόμενον εἰρηῆσθαι τὴν τροφήν. οὐ γὰρ τοῖς παισίν, ἀλλὰ τοῖς τελείοις ποιεῖν κλειυόμενος ἔφη, πειρατέον μὴ ὅποι τις δύναται καὶ τὰ λοιπά.] ἐπιτηδεύματα

acere: eadem est ratio compositarum, ut vel calefacias et exsiccas, vel humectas et calefacias vel refrigeras et humectas vel siccas et refrigeras. Jam vero non est arva cura nutritioni adhibenda, quando ex ea humores ignuntur et eadem virtutem ac vitium in nobis parere existimatur, idem ipsum autem Plato quoque videtur in Timaeo scriptum reliquisse ad hunc fere modum: *danda, requirit, opera est, ut pro virili parte nutritione, institutis et disciplinis vitium fugiamus et virtutem adipiscamur; et enim instituta disciplinaeque vitia tollunt virtutemque accuriunt, ita etiam facit nutritio.* [Dicit autem ille inter-um non solum victus rationem, sed omne puerorum regimen nutritionem. Nunc vero non putant secundo significatu dictam esse nutritionem. Non enim pueris, sed adultis eam praeberi jubet, periclitandum, non quomodo vis possit etc.] Appellat autem instituta quae in gym-

Ed. Chart. VIII. [514.]

δὲ λέγει τὰ κατὰ γυμναστικὴν καὶ μουσικὴν μαθήματα καὶ τὰ κατὰ γεωμετριαν καὶ ἀριθμητικὴν. τροφὴν δὲ οὐχ ὅσον τε ἄλλην τινὰ νοεῖν παρὰ τὴν ἐκ τῶν σιτίων καὶ ῥοφημάτων καὶ πομάτων, ἐξ ὧν ἔστι καὶ οἶνος, ὑπὲρ οὗ πολλά διήλθεν ὁ Πλάτων ἐν τῷ δευτέρῳ τῆς Νομοθεσίας καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ εἰς τὸν Τίμαιον ὑπομνήματι καὶ ἰδίῃ ἐ τοῖς περὶ τῆς ἐν ταῖς τροφαῖς δυνάμεως καὶ ἐν τῷ περὶ εὐχυμίας τε καὶ κακοχυμίας. ἐπειδὴ οὖν ἡ τροφή καλὴ ἢ κακὴ πολλὰ ταῖς τῆς ψυχῆς ἐνεργείαις λυμαίνεται καὶ ὠνιᾶται καὶ ἀβλαβεῖς σώζει καὶ καλοὺς κάγαθοὺς χυμοὺ ποιεῖ, δίκαιον οὖν αὐτοῖς ἔστιν αὐτῆς οὐκ ἀμελεῖσαι. μάλιστα πειρατέον ἔστι μὴ περισσοὶ μήτε δοιμῆς μήτε ὀξεῖς μήτε θερμοὶ καὶ δάκνοντες μήτε παχεῖς, μήτε παχεῖς ἅμα καὶ ὠμοὶ καὶ ῥύοντες καὶ γλίσχροι καὶ πληθωρικοὶ χυμοὶ, μήτε ὠμοὶ καὶ ἐστηριγμένοι εἶεν. ταῦτα γὰρ πάντα νόσους τοῦ διὸς φέρει. πρῶτον μὲν γὰρ ἡ περιττότης τὴν ποδάγραν καὶ πολλὰ τῶν ἀθροτικῶν, τὴν τε κεφαλαλίαν, τὴν καρδια-

nasticis, musicis, geometricis arithmetisque versantur nutritionem vero nullam aliam licet intelligere praeter eam, quae ex cibis, forbitionibus ac potionibus constat inter quas etiam vinum est, de quo in secundo de legibus libro multa Plato memoravit et nos differuimus eo commentario, quem in Timaeum edidimus et separatim quoque in commentariis, qui sunt de facultatibus alimenterum et in libello, quem de bonitate vitioque humorum inscripsimus. Quoniam igitur bona et mala nutritio magno est animi functionibus incommodo vel usui easdem integras incolumesque conservat et bonos ac praestantes humores gignit, par est eam non esse negligenda praecipue autem conandum est ne humores supervacui sint in corpore, neque acres, neque acidi, neque calidi neque mordaces, neque crassi, neque crassi simul ac crudi neque fluentes, neque glutinosi, neque plethorici, neque etiam crudi et impacti, siquidem haec omnia morborum omnia genera afferre solent, atque in primis quidem in redundantia podagram et multa genera morborum, qui

Ed. Chart. VIII. [514.]

ίαν καὶ ἄλλα πολλὰ εἴωθεν ἐπιφέρειν. ἀλλὰ καὶ τὰς φλέ-
 βας ῥήσσει. τοσαῦτα δὲ καὶ τούτων πλείονα πολλῶ ποιῶ-
 νιν. ἀλλὰ ἐπὶ μὲν οὖν ποδαγρικών ἐναργῶς φαίνεται, ὡς
 ἐπιρροέοντος αὐτοῖς τινὸς ἐπὶ τοὺς πόδας χυμοῦ περιττοῦ
 ἀνίσταται τὸ πάθος. εἰ δὲ οὗτος μὴ ἐπιρροέει, πρόδηλον ὡς
 οὐδὲ τὸ πάθος ἔσται ποτέ. οὐκ ἐπιρροέεται δὲ ἂν διὰ
 ἰαντὸς ἀπέριττον, εἰὰν γυμνάξῃται τὰ μέτρια καὶ πέπηγ
 αλῶς τὴν τροφήν ὁ ἄνθρωπος. ὅθεν ἀργαίαι τε καὶ ἀθηγα-
 ίαι βλάπτουσιν αὐτοῖς, βλάπτουσι δὲ καὶ αἱ τῶν ἰσχυρῶν
 καὶ πολλῶν οἴνων πόσεις. πληροῦσι γὰρ ἐτοίμως οὗτοι τὸ
 νευρῶδες γέιος, [ὥσπερ καὶ αἱ συνουσίαι.] αἱ δὲ κεφα-
 αλγίαι γίνονται μὴ μόνον, ὡς ἔφην, διὰ πληθος τῶν ὑγρῶν
 ατελιηγὸς τὴν κεφαλὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ θερμότητι μόνην,
 ἴνιοτε δὲ καὶ διὰ τὴν ξανθὴν χολὴν, ἥτοι γε ἐν τῇ κεφαλῇ
 περιεχομένην ἢ ἐν τῇ γαστρὶ καὶ διὰ τινὰ ἔμφραξιν τοπι-
 κὴν ἢ πνεύματος φουσιώδους ἐν αὐτῷ τῷ μορίῳ τὴν γέ-
 ρεσιν ἔχοντος, ἢ καὶ διὰ ἄλλας αἰτίας πολλὰς, ἄς οὐ χρῆ

articulos pertinent itemque capitis et cordis dolorem et
 alia multa invehere mala consuevit, imo vero etiam ve-
 nas rumpit, ac totidem et item plura his multo afferunt
 alia; et in podagra id ipsum evidententer perspicimus, mor-
 bum oriri, quum supervacaneus aliquis humor ad pedes
 confluit, qui nisi illuc conflueret, ne morbus quidem is
 unquam hominem corripere, non confluet autem, si
 homo excrementis perpetuo vacet, si modicis utatur exer-
 citationibus, si alimentum probe concoquat, unde desidiam
 et edacitas eum laedunt, laedit etiam potentis ac copiosi
 vini potus, siquidem huiusmodi vina nervosum genus
 prompté replent, [quemadmodum etiam concubitus.] Ca-
 pitis autem dolores non modo, ut dixi, excitantur, quia
 magna humorum vis caput occupavit, sed etiam ex solo
 calore, interdum vero ex flava bile, quae vel in capite
 vel in ventriculo continetur et propter obstructionem ali-
 cujus loci aut ob flatulentum spiritum, qui in ipsa parte
 signatur, aut aliis multis de causis, quas memorare non

Ed. Chart. VIII. [514.]

εἰς τὸ παρὸν διελθεῖν. ὅταν δὲ πλήθους ἠθροισμένου κατὰ τὰς φλέβας λεπτὸς μὲν τις ὀρθὸς αὐτῷ συρρέων εἰς τὴν γαστέρα τὰς καρδιαλγίας ἐργάζεται, προσλαμβάνων ἐπὶ τὴν κατ' αὐτὴν στόμα πάντων σχεδὸν αἰσθητικώτατον τῶν μορίων. ἀλλὰ καὶ ἔστιν ὅτε καὶ ἐμβαλλουσῶν εἰς τὰς κοιλίας τῶν νεφρῶν φλεβῶν, καθ' ἃς ἀνασιτόμωσις γίνεται ἢ ῥῆξις ὑπὸ πάχους καὶ πλήθους τυγγάνει τῶν κατ' αὐτὰς χυμῶν καὶ ἢ ῥῆξις ἀκριβοῦς αἷματος ἐργάζεται κένωσιν. ἢ δὲ ἀνασιτόμωσις οὐκ ἀθρόως αἷμα προχέουσα καὶ μάλιστα ὅταν βραχὺ, κατ' ὀλίγον δὲ τὸ λεπτότερον διηθοῦσα τὸ ὅλον οὖρον ὑφαίμων ἐργάζεται. ὥσπερ δὲ ταῦτα τὸ πλήθος ποιεῖ καὶ τὸ πάχος τῶν χυμῶν, οὕτω καὶ ἀλλοιοῦν τοὺς σφυγμοὺς δύναται, ὃ γλισχροῦτης καὶ θριμύτης οὐχ ἥτιον ἐργάζεται εὐλαβοῦ δὲ τὴν θριμύτητα ὅπου τρέφειν ἐθέλεις, ἐρεθίζει γὰρ πρὸς ἀπόκρισιν. τὸναντίον δὲ ἢ γλισχροῦτης, διὸ τὸ μὲν θάπτεον καὶ τὴν διαχώρησιν ὀρμήσει, τὰ δὲ βραδύτερον. ὁ αὐτὸς δὲ θριμύς χυμὸς καὶ λεπτὸς αἰτίον ποτ

est hujus loci ac temporis. Caeterum, quum magna humorum copia in venis coacervata est et quum ipsa tenuis quoddam serum in ventriculum confluit, tum cordis dolor excitari solet isque os stomachi occupat, quod ferè omnium partium maxime sentiendi facultate praeditum est. Usu etiam interdum venit ut venae, quae in rene inferuntur, quarum oscula aperiuntur, propter humorum qui in ipsis continentur, crassitudinem et copiam rumpan- tur ac ruptionem sinceri sanguinis evacuatio consequatur quum vero oscula aperiuntur, sanguis non confertim effundatur, praesertim si copiosus non sit, sed paulatim tenuior percoletur et totam urinam sanguine tinctam reddat, quumque copia et crassitudo humorum haec faciat, sic etiam immutare pulsus potest, id quod tenacitas et acrimonia non secus facit. Atque acrimoniam quidem, ubi alere opus sit, cavebis, siquidem ea ad excretionem stimulat; contra vero facit tenacitas, quod in causa est, ut quaedam celerius, quaedam ferius ad dejectionum prope-

Ed. Chart. VIII. [514. 515.]

ἔστι τῶν ἐπιπολῆς ἐλκώσεων ἐν τῇ λειεντερίᾳ. μάλιστα δὲ ὅταν ἐν τάχει τῶν ἐσθιομένων ἢ διαχώρησις γίνηται τοιούτων οἷα κατεπόθη. ἔστιν ὅτε καὶ ἐλκεῖ τὸν κεραιοειδῆ ἢ δριμύτης, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ὀδύναις ὀφθαλμῶν. ζύει δὲ καὶ τὰ ἔντερα ἐν τῇ δυσεντερίᾳ, καὶ τοῦτο μὲν τὰ πρῶτα, [ὑστερον δὲ ἀναβιβρώσκει ὡς ἔλκος τε καὶ τότε ἀληθῶς γίνεται δυσεντερία.] οὐ μὴν ἀλλὰ φευκτέον τὴν ἀμετρον θερμότητα καὶ δακνότητα, αἷς ἔπεται παραφροσύνη καὶ ἀγρυπνία καὶ ἡ τοῦ πνεύματος φλεγμονὴ καὶ τᾶλλα πολλὰ νοσήματα. οὕτω δὲ καὶ οἱ σπασμοὶ καὶ παλμοὶ καὶ τὸ οἶον τῶν ὑποζυγίων ἔοικὸς οὖρον ὤμου εἶδη εἰσὶ. καὶ κάκισται τῶν νόσων ἐν αἷς ἀμφοτέροι πλεονάζουσιν οἱ εἰρημένοι χυμοί. καὶ τὸν ἡμιτριταῖον ποιεῖν εἰώθασιν. καὶ τὰ φύματά τε καὶ ἐξανθήματα γεννῶνται καθαιρούσης τὸ βάθος τοῦ σώματος τῆς γίσεως. ὥσπερ ἐνίοτε δι' ἐκκρίσεως, οὕτω καὶ διὰ ἀποθέσεως ἐπὶ τὸ θέρμα. τοὺς μὲν γὰρ λεπτοτέρους τε καὶ

rent, quin etiam acer et tenuis humor causa interdum est ut superficies in laevitate intellinorum ulceretur, ac tum maxime quum ea, quae ingesseris, mox dejiciuntur talia, qualia devoraveris, quandoque etiam corneam ulcerat acrimonia, ut in oculorum doloribus accidit, jam vero radit etiam in dysfenteriiis ipsa intestina idque primum facit, [515] [*serius autem corrodit veluti ulcus et tunc fere fit dysfenteria.*] Sed et immodicus calor et morsus vitandi sunt, quando ex iis delirium, vigiliae, pulmonis inflammatio et alia pleraque genera morborum consequuntur, ita etiam convulsiones ac palpitationes et urina, quae jumentorum lotio similis sit, crudi et crassi humoris sunt species, ac pessimi censentur morbi, in quibus ambo humores ante dicti redundant, ac semitertianam febrem solent afferre. Et vero etiam tubercula et pustulae excitantur, quum natura partes corporis intimas expurgat, ut nonnunquam per excretionem, sic etiam per depositionem ad cutim, subtiliores enim dilutioresque humores extenuans, per halitum digerit, ex crassioribus autem cuti ac

Ed. Chart. VIII. [514.]

ὑδατωδεσιτέροις χυμοῖς διαφοροῖ λεπτύνουσα. τῶν δὲ παχυτέρων ἐμπλαττομένων τῷ δέρματι καὶ μᾶλλον κατὰ τὴν ἐπιδερμίδα πυκνὴν οὖσαν ἔξανθήματα γίνονται. καὶ τοῦτο μᾶλλον συμβαίνει ἐκείνοις, ὅσοις πυκνότερόν τε καὶ σκληρότερόν ἐστι τὸ δέγμα. δυσχερὴς γὰρ ἢ δι' αὐτοῦ γίνεται τῶν χυμῶν παχυτέρων τε καὶ γλισχροτέρων διέξοδος· ἀλλὰ καὶ τὰ ἀλγήματα κατὰ τὸν νοῖτον μεθιστάμενα κατασφύειν ποιεῖ χυμὸς, ἐνίοτε μὲν καὶ μόνος, ὡς τὰ πολλὰ δὲ καὶ μετὰ φουσώδους καὶ παχέος πνεύματος. αὐτὸν δὲ τὸν παχὺν χυμὸν εὐλογόν ἐστιν ἐμφράττοντα τὰς διέξοδους τοῦ πνεύματος τὴν ἐπιληψίαν ἐργάζεται, ἐαυτὴν κλονοίσης τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων ὑπὲρ τοῦ διώσασθαι τὰ λυποῦντα. ἐμφραξις μὲν γὰρ τῶν πόρων ἐξαίφνης ὑπὸ παχέος ἢ γλισχρου χυμοῦ γένοιτ' ἂν, μᾶλλον δὲ τῶν πάντων τὴν ὀμότητα φεύγειν χρῆ. ὁ δὲ ὀμὸς χυμὸς ἰδίως ὀνομάζεται, ὅς τοιοῦτός ἐστιν ὅποιον φαίνεται τὸ τοῖς οὔροις ὑφιστάμενον ἐνίοτε καὶ πῶ παραπλήσιον. διαφέρει δὲ ὅτι τὸ πῦον δυσω-

magis etiam pelliculae, quae densior est, inhaerentibus, pullulae oriuntur, idque illis potius accidit, quorum densior sit cutis et durior, siquidem per eam crassiores tenacioresque humores difficiliter pertranseunt; sed et dorsi dolores locum mutant ex humore defluente fiunt, qui interdum solus sit, magna tamen ex parte flatuosum crassumque spiritum conjunctum habeat estque consentaneum hunc crassum humorem, quum vias spiritus obstruit, comitialem morbum asserre, novorum principio se ipsum quatiente, ut quae noxia sunt excutiat, meatuum enim obstructio a crasso tenacique humore repente fit, sed cruditatem maxime omnium fugere nos oportet, crudus enim humor proprie nominatur is, qui talis est, quale videtur esse id, quod in urinis puri simile interdum subfidet, ab eo tamen differt, quia pus graveolens est et glutinosum. Crudus vero humor habet quidem crassitudinem et colorem illi similem, sed neque graveolens est, neque glutinosus, ac tale quidem est id,

Ed. Chart. VIII. [515.]

δες καὶ γλισχροὺν ἐστίν, ὁ δὲ ὠμὸς ἔοικεν αὐτῷ κατὰ τὸ πά-
χος καὶ τὴν χροίαν μόνον, οὔτε δυσώδης ὢν οὔτε γλίσ-
χρος. τοιοῦτον δὲ ἐστὶ πον τὸ μήπω περθεὲν ἐν κοιλίᾳ τε
καὶ φλεβίᾳ· εἰσὶ γὰρ τῶν ὠμῶν χυμῶν δύο τρόποι, ὢν
ἕτερος μὲν λεπτός καὶ ὑδατώδης ἐστίν, ἕτερος δὲ παχύς τε
καὶ γλίσχρος ἐν τοῖς μορίοις στηριζόμενοι. καὶ τὸν μὲν
λεπτὸν τε καὶ ὑδατώδη χυμὸν κενοῦν πρὶν ἂν πρὸς τῆς πυ-
ρετώδους θερμοσίας ἀναθερμαίνηται καὶ κεντῆ καὶ δάκνη.
τὸν δὲ παχὺν καὶ γλίσχρον δεῖ πέττειν καὶ ἑνώδη ποιεῖν
πρὶν φαρμακεῦσθαι, ἐπεὶ τὰ σώματα χυμὸν ὅσον τις βού-
λεται καθαίρειν, εὔροα ποιεῖν, ὡς φησὶν Ἱπποκράτης. ἀναγ-
καῖον οὖν, ἐπειδὴν τις πλείω λαμβάνῃ τὰ σίτια, ἀναρπά-
ζεσθαι πλείστον ὠμὸν χυμὸν εἰς τὸν ὄγκον τοῦ ζώου διὰ
πολλὰς αἰτίας, ὅτι τε ἐν τῇ γαστρὶ καὶ φλεβίᾳ φαυλότερον
πέττειται τὸ πλέον ὅτι τε πλέον εἰς τὸν ὄγκον ἀνέρχεται διὰ
τὸ πλέον ὑπάρχειν, ὅτι τε πρωϊότερον ἢ χυμὸν, διὰ τὸ συγ-
χωρεῖν μὲν τὴν γαστέρα ταῖς φλεβίᾳ, τὰς φλέβας δὲ ἄλλοις
ἅπασιν τοῖς τοῦ ζώου μορίοις ἐπισπᾶσθαι τὸ μήπω κατερι-

quod ventriculo ac venis nondum concoctum continetur.
Sunt porro crudorum humorum duo genera, eorum alter
tenuis et aqueus est, alter crassus et glutinosus, estque is
in partibus corporis impactus, tenuem vero et aqueum
evacuare oportet priusquam a calore febris calefiat pun-
gatque ac mordeat, ac crassum et glutinosum concoquere
et fluidum reddere prius, quam medicamento purges, hoc
enim scitum est: *Corpora, quum purgare quis velit, flu-
ida esse facienda*, ut censuit Hippocrates. Quum igitur
homo se cibis largius expleverit, necesse est crudi humo-
ris plurimum in corpus animantis rapi, idque multis de
causis et quod deterius in ventriculo venisque concoqua-
tur id, quod plus est et quod plus in corporis molem
subit, quia plus sit et quod citius quam par est, pro-
pterea quod ventriculus venis, venae autem caeteris omni-
bus animalis partibus permittunt ut quod nondum con-
fectum est rapiant, hunc autem humorem, qui crudus

Ed. Chart. VIII. [515.]

γασμένον. τὰ γε μὴν πολλὰ τῶν παίδων ἀδηγοοῦντα πλείστον ἀθροίζει τὸν ἰδίως ὀνομαζόμενον ὀμίον χυμὸν, ἐξ οὗ ῥαδίως ὁ λίθος γεννᾶται, τούτου μὲν ὕλης ἔχοντος λόγον, ἐξ οὗ ὁ λίθος γεννᾶται, ποιητικοῦ δὲ αἰτίου τῆς θερμοσίας. γίνεται δὲ καὶ ἐκ ὀμιῶν καὶ στόματος ἐν περιόδοις ἀτάκτοις τε καὶ τεταγμένοις ἔκκρισις ὀμιῶν χυμῶν ἐκκαθαίρουσα τὸν ἐγκέφαλον. οὗ τῷ αὐτῷ τρόπῳ ἀπὸ τοῦ πύου διαφέρουσι. τῆς μὲν οὖν θεραπευτικῆς μάλιστα σύστασιν ἐχούσης ἐν ταῖς χυμοῖς προσήκει αὐτοὺς οὔτε γλισχροὺς εἶναι οὔτε παχεῖς οὔτε πολλοὺς οὔτε ἐπὶ πλέον θερμοὺς ἢ ψυχροὺς, οὔτε δακνώδεις οὔτε σηπεδονώδεις, οὔτε δηλητηρίους. αὐξηθέντες γὰρ αἴτιοι καθίστανται ροσημάτων καὶ ἀλημάτων. ἴσμεν γὰρ ὅτι ἐκ τῶν χυμῶν οἱ πόνοι γίνονται ἑξαχῶς ἢτοι ἐκ τῆς θερμοσίας ἢ ψυχρότητος ἢ παχύτητος ἢ γλισχρότητος ἢ δακνότητος ἢ καὶ πλήθους, ὅταν ὑπὲρ μέτρον αὐξηθέντες τῆς κενώσεως χρῆζουσιν. αὐξάνονται δὲ ποτὲ μὲν ὑπὸ τῆς αὐτῆς αἰτίας ἢπερ αὐτοὺς ἐγέννησε τὸ πρῶτον. σκοπὸς δὲ τότε ὁ τῆς ἰάσεως αὐτῶν διττός,

proprie nominatur, plerique pueri propter crapulam plurimum coacervant, ex quo facile calculus gignitur, quum is humor sit ceu materia, ex qua fiat lapis, efficiens vero causa, calor censetur, fit etiam ex naribus et ore in circuitibus ordinatis et inordinatis humorum crudorum excretio, qua cerebrum expurgatur, qui sane humores a pure, ut diximus, differunt. Quum igitur curandi ratio potissimum in humoribus versetur, certe eos neque tenaces esse, neque crassos, neque multos, neque nimis calidos, neque frigidos, neque mordaces, neque corruptelae obnoxios, neque veneni naturam imitantes expediet; etenim quum aucti sint, morbos gignunt et dolores invehunt. Ac dolores ex humoribus excitari sex modis planum est, aut ex calore aut ex frigore aut ex crassitudine aut ex tenacitate aut ex mordacitate aut ex copia, denique quum inquam supra modum aucti sunt et evacuationem postulant; augentur autem interdum eadem ex causa, a qua geniti ab initio sunt, quo sane tempore duplex est nobis

Ed. Chart. VIII. [515.]

ἀλλοιώσις τε καὶ κένωσις, περὶ ὧν εἶπομεν ἐν τῇ περὶ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου πραγματείᾳ. οὐ γὰρ ἐδικαίωσα πάντα μεταφέρειν εἰς τόνδε τὸν λόγον τὰ τελείως ἐν τοῖς ἄλλοις γεγραμμένα. ἀλλὰ καὶ ἐν ἀφορισμοῖς δέδικται, πληθωρικοῦ ὕντος τοῦ σώματος διὰ γλεβοτομίας, κακοχύμου δὲ διὰ καθάρσεως κενωτέον, καὶ οὐκ εἶναι χαλεπὸν σοι διακρίναι κακοχυμίαν ἀπὸ πλήθους αἵματος, εἰ ἔχεις ἐσκεμμένα τὰ περὶ πλήθους ἀπ' ἐμοῦ ἤδη γεγραμμένα. κάκεινο δὲ οὐδὲ παραλείπειόν, ὅταν κινῶνται τε καὶ φέρονται πάντῃ τοῦ σώματος οἱ πλεονάζοντες χυμοί. μηδέπω καθ' ἐν τι μόριον ἐστηριγμένοι, τηνικαῦτα πρὸς τὴν ἀπόκρισιν αὐτῶν ἢ φύσει ὀρμῆ καὶ δεῖται τινὸς ὀρέξοντος χεῖρα καὶ ὡς ποδηγῆσαντος αὐτὴν τὴν ὀρμὴν ἐπὶ τὴν γαστέρα. τοὺς δὲ καθ' ἐν τι μόριον ἐστηριγμένους χυμοὺς οὐ χρὴ κινεῖν πρὶν πεφθῆναι. τηνικαῦτα γὰρ καὶ τὴν φύσιν ἔχομεν βοηθοῦσαν τῇ κενώσει. φαίνεται γὰρ αὕτη μετὰ τὰς πέψεις διακρίνουσά τε τοὺς χυμοὺς, ἀποθεμένη

curationis proposita ratio, ut alterentur et ut evacuentur, qua de re in libris methodi medendi est a nobis actum, neque enim par esse censeo, ut omnia, quae sunt a me aliis in libris perfecte scripta, in hoc libro iterentur. Quin etiam in aphorismis ostendimus, quum corpus plethoricum est, venae sectione, quum malis redundat humoribus, medicamento purgante evacuandum esse, addidimus quoque, haud difficulter malitiam humorum a plenitudine sanguinis posse distingui, si modo in libro de plenitudine a nobis confecto es studiose versatus. Ac ne illud quidem est omittendum, quum humores redundantes moventur et omnem in partem corporis feruntur, nec dum in aliqua parte corporis firmati sunt, tunc ad eos expellendos naturam incitari et aliquo, qui velut manum porrigat et motum illum ad ventrem deducat, indigere; qui autem una in parte firmati sunt priusquam concoquantur, movere non oportet, tunc enim natura quoque nobis ad evacuationem est adjumento, haec enim post concoctionem

Ed. Chart. VIII. [515.]

τε τὸ περιττὸν, ἐν ᾧ δὴ καιρῶ καὶ κρίσεις γίνονται. τελείως μὲν οὖν ἐκ τῆς κινουμένης οὐδὲν δεῖ ἄλλο ποιεῖν, μετριώτερον δὲ καὶ ἀσθενέστερον ἐνεργούσης τὸ λείπον αὐτοῦς χρῆ προστιθέναι φαρμακεύοντας. ἐν ᾧ ἰστίον ὡς αἱ μεταρρύσεις ἄλλοτε εἰς ἄλλο μόριον τῶν χυμῶν ὀλιγάκις γίνονται. τὰ δὲ πλείω ἡσυχάζει καθ' ἓν μόριον, ἐν ᾧ πέττεται καθ' ὅλου τοῦ νοσήματος τὸν χρόνον ἄχρι λύσεως. πῶς δὲ ἐξ ἄλλων τόπων εἰς ἄλλους διαδοχαὶ γίνονται νοσημάτων, κατὰ μεταστάσιν τῶν ποιούντων αὐτὰ χυμῶν, ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ βιβλίου γράφεται τελεώτερον. νῦν δὲ ὑπέροχεται μοι θαυμάζειν ἐκείνους, οἱ βούλοντες τὸν παλαιὸν διαλέγειν περὶ τῆς μεταβολῆς τῶν χυμῶν ἐν τῇ τῶν ἡλικιῶν διαδοχῇ οὕτως ὡς εἶπομεν ἐκαινοτόμησαν τὴν γραφήν. διὰ γὰρ τὴν βραχυλογίαν μὴ τὸ ἀξίωμα τῶν νοσημάτων ἐν ὀλίγοις ῥήμασι περιεχομένων νοεῖν οἷοί τε ὄντες ἐπὶ τὴν ἐκείνην ἔννοιαν διεστράφησαν. εἰ καὶ γὰρ τὸ χρῶμα ἐν ταῖς ἡλικίαις πολλάκις ἐξαλλάττεται, ἀλλ' ὅμως οὐ τοῦτο βούλεται νῦν ὁ

humores excernere et quod superfluit, rejicere videtur, quo sane tempore judicationes fiunt. Quum igitur natura perfecte evacuat, nihil est praeterea faciendum, quum vero modice et imbecillius facit, tum quod deest addere debent ii, qui medicinam faciunt, qua in re illud intelligendum est, raro contingere ut ab uno membro ad aliud humores confluant. Saepius vero accidit ut una in parte, in qua concoquantur, toto morbi tempore usque ad morbi solutionem conquiescant, quomodo autem membra aliorum membrorum morbos, qui ex humorum transmigracione fiunt, excipiant, in extremo libro accuratius exponetur. Nunc vero non possum non admirari eos, qui quum velint Hippocratem de mutatione humorum, quae aetate progrediente fieri solet, hoc loco differere, hanc lectionem ita ut dixi depravarunt; quum enim illi propter brevitate[m] non possent magnitudinem sententiarum paucis verbis contentarum intelligere, in eam sunt opinionem distracti, etenim quamvis color in aetatibus saepenumero mutetur, non tamen id nunc explicare Hippocrates voluit,

Ed. Chart. VIII. [515.]

ιατρός. τὰ μὲν γὰρ παιδία πλεῖστον ἔχει τὸν τοῦ αἵματος χυμὸν καὶ μόνον γε τοῦτον εἶχεν ἄν, ὅσον ἐπὶ τῇ καθ' ἡλικίαν κράσει, πολλὰ δ' ἐσθίοντα, καὶ μέντοι καὶ ἀτακτότερα ὑπάρχοντα ὑποτρέφει τι, ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται, καὶ τῶν καλουμένων ὠμῶν χυμῶν. διὰ τοῦτο τὸ χρώμα σύμμιχτον αὐτῶν φαιδρὸν, ἐρυθρὸν τε καὶ οἶον ἀνθῶδες ἢ καὶ ἐκ τοῦ ἐρυθροῦ καὶ λευκοῦ μεμιγμένον εἶναι βούλεται, ἐνίοτε δὲ καὶ στίλπον, τοῦτο ἐσχηκὸς ἀπὸ τοῦ αἵματος, πνεύματός τε καὶ χρώματος ἀγαθοῦ. ὁπόταν δὲ εἰς τὴν τῶν μαιρακίων ἡλικίαν ἀφίκηται, τινὰ μὲν καλῶς διαιτᾶται, βελτίονος ἀγωγῆς ἐπιτυγχάνοντα καὶ οὕτως αὐτοῖς τὸ αἷμα πλεονάζει μόνον. ἐξ οὗ πρόδηλον ἡμῖν τὸ χρώμα ἀνάλογον εἶναι τῷ χυμῷ ἐπικρατοῦντι. ἔνια δὲ τῶν μαιρακίων πολὺ χεῖρον ἢ οἱ μικροὶ παῖδες. καὶ τοίνυν νοσεῖ ταῦτα συνεχῶς τε καὶ σφοδρῶς διὰ τὴν ὠμότητα τῶν χυμῶν ἢ περ ἀθροίζουσι. τοῖς ἐφεξῆς δὲ τῆδε τῇ ἡλικίᾳ καὶ μάλιστα τοῖς κῶς διαιτωμένοις ὁ πικρόχολος ὑποτρέφεται χυμός. ὥστε

nam et pueri plurimum habent humoris sanguinei et quod ad temperaturam aetatis pertinet, eum solum haberent, sed quum multa comedant eaque nullo ordine servato, ideo suboriuntur etiam in eis aliqua ex parte, ut ante diximus, humores, qui crudi nominantur; proinde fit ut natus eorum color nitidus ruberque sit et veluti floridus, aut etiam ex albo et rubro commixtus, interdum vero etiam splendidus, quod ipsum a sanguine spirituque et bono colore consequitur. Quum vero ad adolescentiam pervenerunt, quidam eorum meliorem educationem nacti, recta victus ratione utuntur, ob eamque causam sanguis solus in eis exuperat, unde plane constat colorem exuperanti humori proportionem respondere, alii vero multo pejus educantur quam quum in pueritia adhuc essent, ideoque hi continenter aegrotant et vehementius conflictantur, cujus rei causa est cruditas humorum, quae in ipsis coacervatur. Quae hanc aetatem excipit, praefertim mala victus ratione adhibita, amarae bilis humo-

Ed. Chart. VIII. [515. 516.]

ἐν αὐτοῖς πλεονάζειν οὐχ αἷμα μόνον, ἀλλὰ καὶ κῆϊνον, ὅσπερ ὠχρὰ καὶ ξανθὴ χολὴ ὀνομάζεται. ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις ἀνάλογον αἱ μεταβολαὶ γίνονται, ἃς οὐχ οἶόν τε ὀρίσαι βεβαίως, ὡς ἐν τῇ παρακμῇ τῶν ἡλικιωῶν γεννηῆσαι τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν, ἢ ἐν ἄλλῳ χρόνῳ τὸ φλέγμα καὶ οὕτως ὑπαλλάττεσθαι τὸ χρῶμα. τοῦτο γοῦν ἐμοὶ οὐ πιθανόν ἐστι, τὸν παλαιὸν νῦν περὶ τῆς τῶν ἡλικιωῶν διαδοχῆς καὶ ἐν αὐταῖς ὑπαλλαγῆς τε καὶ μεταβολῆς χρωμάτων εἰπεῖν, ἀλλὰ περὶ χρωμάτων λέγειν, ἅπερ ἐκάστοτε ἐν τῷ τῶν νοσούντων σώματι θεωροῦνται, καὶ ἂν δεῖ τὸν ἰατρὸν ἐπιβλέπειν, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ προγνωστικῷ παρεκέλευσε τόνδε τὸν τρόπον· πρῶτον μὲν, φησὶ, σκέπτεσθαι χρῆ τὸ πρόσωπον τοῦ νοσέοντος, εἰ ὁμοίον ἐστὶ τῶν ὑγιαινόντων καὶ πάλιν τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου χλωρόν τε ἢ μὴ μέλαν ἐὼν καὶ πελιόν. καὶ μετ' ὀλίγον· ἢ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου ἡλλοιωμένον ᾗ. καὶ πάλιν· ἢν δὲ καμπύλον ἢ πελιόν ἢ ὠχρὸν βλέφαρον ἢ χεῖλος ἢ ῥίς γέ-

rem gignit, ut in ea redundet non sanguis solum, sed illa etiam, quae pallida flavaque bilis nominatur; in aliis ad eandem rationem mutationes fiunt, quae non possunt firmiter definiri, ut in aetate declinante melancholicum humorem subire aut alio in tempore pituitam, ita ut color quoque commutetur. Sed mihi non fit verisimile, Hippocratem modo de successione aetatum deque earum mutatione et colorum variatione verba facere, sed de iis coloribus, quos quotidie in corporibus aegrotantium intuemur quosque spectare medicum oportet, ut ipse in libro praeſagiorum ad hunc modum praecepit: *Inprimis, inquit, aegri faciem spectare convenit, sitne ea bene valentium faciei similis*; deinde, *totius quoque, in-* [516] *quit, faciei color attendendus, viridisne sit et non niger et lividus*; tum paulo post: *an totius faciei sit immutatus color*; ad haec: *sitne reflexa an livida an pallida palpebra aut labrum aut nasus*. Praeterea vero in sexto de

Ed. Chart. VIII. [516.]

νηται. καὶ ἐν τῷ ἔτιθω τῶν ἐπιδημιῶν οἱ δὲ πρὸς τὴν χεῖ-
ρα νοτιώδεις, οἱ δὲ ἔξωχοι, οἱ δὲ πελιοὶ καὶ τὰ ἄλλα τοι-
αῦτα. οὕτως περὶ πτυέλων καὶ οὔρου καὶ κόπρου καὶ τῶν
λοιπῶν. εἴπερ οὖν τὸ χροῖμα τῶν χυμῶν σκέπτεσθαι τὸν
ιατροὸν δεῖν, εἴτε αἱματιῶδες ἢ ὠχρὸν ἢ ξανθὸν ἢ λευκὸν ἢ
μέλαν ἐστίν, ἵνα σαφῶς διαγινώσκῃ τὸν ἐν τῷ σώματι πλε-
ονάζοντα χυμὸν, εἴπερ εἴσθιν ἐπεσθαι τῷ ἐνυπάρχοντι
χυμῷ τὸ χροῖμα. καλῶς δὲ προσέδηκεν, ὅπου μὴ ἄμποις
ἐστίν, ὡς εἶπομεν, διότι τῶν χυμῶν ταραττομένων διὰ πά-
θος τι οὐχ οἶόν τέ ἐστι περὶ χροῖματος αὐτῶν ὑγιῶς καὶ
ἀμέμπτως κρίνειν. ὡσπερ γὰρ ἡ θάλασσα τὴν ἐαυτῆς φύ-
σιν ἀκριβῶς οὐ φαίνεται σίζειν, ὅταν ἀξάνηται ἢ μειοῦ-
ται, ὅτι γίνεται πάντως ἐν ταῖς ἀμπώσεσι καὶ ὑπὸ τῶν
ἀνέμων συγκεχυμένη πορφυροῦται, οὕτως οἱ χυμοὶ ἐν τῷ
σώματι ὑπονοστήσαντες καὶ μὴ κεχυμένοι οὐ δύναται τῇ
ὄψει καταλαμβάνεσθαι. ὅταν δὲ μὴ ἄμποις ἐστίν, τουτέ-
στιν ὅταν ὁμαλῶς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι εἶεν κεχυμένοι, τότε

vulgaribus morbis libro, alii, inquit, ad manum humecti, alii praerubri, alii praepallidi, alii lividi, et caetera generis ejusdem. Sic de sputo, de urina, de alvi dejectionibus deque aliis ipse censuit. Admonet igitur medicum, videat, sitne color sanguineus, an pallidus, an flavus, an albus, an niger, ut plane noscat, quisnam humor redundet in corpore; siquidem color eum humorem, qui infit in corpore, consequi consuevit. Recte autem fecit, quum addidit, ubi reciprocatio non sit, propterea quod quum humores sunt aliquo affectu perturbati, non est nobis integrum, de coloribus ab illis excitatis recte et vere judicare. Ut enim mare quum crescit quumque decreseit, quod fieri omnino solet in reciprocationibus et purpurascit ventisque agitatum accurate naturam suam non videtur servare, sic humores, quum intra corpus se receperint et non fusi sint, sensu oculorum percipi non possunt; quum vero nulla reciprocatio est, hoc est, quum in toto corpore sunt aequabiliter fusi, tunc color qualis sit hu-

Ed. Chart. VIII. [516.]

τὸ χροῖμα σημαίνει σοι ὁποῖος ἂν χυμὸς ἦ ὁ λυπῶν καὶ πλεονάζων, ἵνα εἰ καὶ τις ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ κένωσις ἐπιτηδείοιτο, τῶν λυπούντων αὕτη γένοιτο, καθάπερ καὶ αὐτὸς ἐν ἄλλοις παρακελεύεται τὸν λυποῦντα κενοῦν χυμὸν καὶ μὴ τὸν ἄλλον τινὰ πρὸ αὐτοῦ. καὶ πῶς τοῦτο ποιήσεις κἀν τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου φησί. τὸ δὲ ἀνθῶν τριττῶς ἐξηγοῦνται, ἢ ὡς τὸ χροῖμα τῶν χυμῶν ἕοικὸς, ἢ τῷ τῶν ἀνθῶν χρώματι, καὶ ἢ ἐρυθρὸν ἢ λευκὸν ἢ φαιὸν ἢ πηλιδνὸν ἢ ὠχρὸν ἢ ξανθὸν ἢ μέλαν, καὶ ξυνελόντι φάναι παραπλήσιον τῇ χροῖα τῶν ἀνθῶν καὶ τὴν ἰδίαν φύσιν σώζει οἱ χυμοὶ μὴ εἰς τὸ βᾶθος τοῦ σώματος λάθωσι καὶ μὴ ὑπονοσησῶσιν· ἢ καὶ τὸ χροῖμα τῶν χυμῶν εἶη ἀνθηρὸν, τουτέστι καλὸν κἀγαθὸν, ὡς ἐν ταῖς ἐπιδημίαις γέγραπται. ὅταν δὲ πληροῦνται σημεῖον αὐτῆς τὸ σῶμα ἀνθηρὸν γίνεται, ὅπερ ἐστὶ πάσης ἀνατρέψεως σημεῖον. γίνεται γὰρ ἀνθηρὸν τὸ σῶμα κατὰ τε γυμνάσια, ὡς ἡμεῖς ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς εἵπομεν, καὶ ἐν τοῖς ἔχουσι

mor noxius et redundans nobis indicat, ut si aliquam evacuationem medicus moliatur, noxiam humorem educat, ut ipse sexcentis in locis noxium humorem et non alium prius esse evacuandum praecepit, id autem qua ratione faciendum sit, in libro de natura hominis scriptum est. Quod vero ait Graece ἀνθέον, tripliciter exponunt, vel ut color, qui in corpore efflorescit, colori humorum similis sit, vel ut color humorum similis sit colori florum sitque aut ruber aut albus aut fuscus aut lividus aut pallidus aut flavus aut niger aut, ut summatim dicam, similis colori florum propriamque naturam fervet et humores in imis corporis partibus non lateant et non retrocesserint, vel ut color humorum sit floridus, hoc est pulcher et bonus, ut in libris de morbis vulgaribus scriptum comperimus. Quum, inquit, replentur, hoc rursus signum est, corpus floridum redditur, quod omnis est refectionis indicium; floridum vero corpus efficiunt exercitationes, ut est a nobis in commentariis de tuenda valetudine demon-

Ed. Chart. VIII. [516.]

τὴν ἐξ αἵματος χρηστοῦ τὴν ἀνάτρεψιν, [ἢ καὶ τρίτον ὅκου μὴ ἄμπατις ἐστὶν ὡσπερ τῶν ἀνθῶν, διότι τὰ ἄνθη ἢ ξηρασμένα ἢ ἄλλως πως ἡλλοιωμένα τὴν ἰδίαν χροιάν οὐ φυλάττει οὕτω καὶ οἱ χυμοὶ ὅταν ἄμπατις ἐστὶ τὸ χρῶμα αὐτῶν οὐ σημαίνει ἀληθῶς καὶ ἀμέμπτως τὸν πλεονάζοντα καὶ λεποῦντα χυμόν.] ἐστὶ γοῦν τοῦτο σημεῖον, ὃ πρὸς θεραπείαν τῶν νοσημάτων καὶ πρόγνωσιν τῶν μελλόντων ἐσσεσθαι καὶ φυλακὴν τῆς παρουσίας ὑγιείας ἀναφέρεται. [ὅτι δὲ σημεῖόν ἐστὶν αὐτὸς δείκνυσι προστιθεῖς] τὴν ἐχομένην ῥῆσιν, ἔχουσαν τόνδε τὸν τρόπον.

β'.

Ἀκτέα ἢ ῥέπει τῶν συμφερόντων χωρίων, πλὴν ὧν οἱ πεπασμοὶ ἐκ τῶν χυμῶν.

Κελεύει νῦν κατὰ τὰς ῥοπὰς τῶν χυμῶν τὰς κενώσεις ποιεῖσθαι. οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς, ἃ δεῖ ἄγειν ὅκου

stratum et item quum probus sanguis corpus reficit, [vel etiam in tertio, quum humores a partibus exterioribus ad interiores revocantur, ut fit in floribus; quare flores sive arefacti, sive alio modo mutati, suum ipsorum colorem non servant, sic etiam humores quando ab exterioribus ad interiora convertuntur illorum color non significat vere et sine culpa redundantem humorem.] Prima explanatio praestiat caeteris. Quod igitur hac sententia continetur, ad morborum curationem, futurorum praesagitionem et praesentis sanitatis tutelam pertinet. [Quod autem signum fit, ipse exponit.] Sed videamus jam quae subjunxerit ad hunc fere modum.

II.

Ducendi qua repunt per loca conferentia, his exceptis, quorum maturaciones e temporibus contingunt.

Jubet hoc loco ut pro humorum inclinationibus evacuationes faciamus. Sic etiam in aphorismis scriptum est:

Ed. Chart. VIII. [516.]

ἂν μάλιστα ῥέπει ἢ φύσις διὰ τῶν ζυμφερόντων χωρίων. ση-
μαίνει δὲ κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν, ὡς ἡμεῖς εἶπομεν, τὰ μῆτε
κρινόμενα μῆτε κεκριμένα ἀρτίως. διδάσκει οὖν ταῦτα ἀκτεῖα
διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, τουτέστι κένωσιν ποιητέον
ἢ διὰ τὰ ἔντερα ἢ διὰ τὴν γαστέρα ἢ διὰ τὴν κύστιν ἢ
καὶ μήτραν ἐν γυναιξίν, ἥτοι σύμπαν τὸ δέσμα δι' ἰδρώ-
των ἢ καὶ διὰ ὑπερῶαν τε καὶ ῥίνα, ἢ διὰ αἰμορροΐδας ἢ
ὅταν καθ' αἰμορροαγίαν ἢ κρίσις γένηται. τότε γὰρ κάλλι-
στόν ἐστιν, εἰ κατὰ εὐθὺ τοῦ πεπονθότος μορίου τοῦτο
τυγχάνει. κακὸν δὲ εἰ εἰς τοῖναντίον, δεῖ οὖν τὸν ἰατρὸν
προσέχειν τῇ ῥοπῇ τῆς φύσεως καὶ εἰ αὐτὴ διὰ συμφερόν-
των γένηται χωρίων, ὑπηρετεῖν αὐτῇ. εἰ δὲ ἐναντίως, κε-
λεύειν καὶ ἀντισπᾶν, ὡς μετ' ὀλίγα Ἰπποκράτης κελεύσει.
ἔαν γὰρ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ νόσος ᾗ, ἐπεὶ διτταὶ ῥοπαὶ ἐπι-
τήδειαι, ἢ μὲν κατὰ τὴν ὑπερῶαν, ἢ καὶ βελτίων ἐστίν, ἢ
δ' ἑτέρα εἰς τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἤπερ οὐκ ἀγαθὴ. σκίπτου
δὴ ἀκριβῶς καὶ προκινήσας ὅλον τὸ σῶμα ὅπου ἂν ἢ φύ-

quae educere oportet, quo maxime natura vergit, per
commoda loca educatio. His autem verbis significat, ut
nos exposuimus, quae nec judicantur, neque perfecte ju-
dicata sunt, ea autem esse educenda locis commodis nos
docet, hoc est, ut evacuationem faciamus aut per inte-
stina aut per ventrem aut per vesicam aut per uterum in
mulieribus aut per totam cutem sudoribus aut per pala-
tum aut per nares aut per haemorrhoidas aut quum fluxu
sanguinis fiat judicatio, quae res solet esse optima, quum
e directo ad locum affectum sit, mala vero, quum in con-
trarium. Debet igitur medicus animadvertere quo natu-
rae impetus feratur, sique ipsa ad loca commoda repat,
ei erit auxiliandum, si vero ad contraria, prohibere ac
revoke et retrahere inclinationem, ut paulo post jube-
bit Hippocrates, oportebit. Nam si morbus cerebrum oc-
cupet, quoniam duae sunt commodae inclinationes, al-
tera ad palatum, quae quidem est praestantior, altera
in asperam arteriam, quae non proba est, rem confide-
rare diligenter debebis, et quum universum corpus prius

Ed. Chart. VIII. [516.]

σις ῥέπει, ταύτη ἄγε. ἔξ οὗ δῆλον ὅτι ἡ φύσις τὸν κενω-
 θησόμενον δηλοῖ χυμὸν καὶ τὸν τόπον, δι' οὗ χρῆ κενοῦν
 αὐτόν. ἀμέλει καὶ τὸν καιρὸν τὸ ἦπαρ φλεγμηνάντων ὅταν
 πεφθῶσι τὴν ἀποκάθαρσιν ποιούμεθα, διὰ μὲν τῆς κάτω
 γαστροῦ, ὅταν ἐν τοῖς σιμοῖς αὐτῶν γένηται τὸ πάθημα,
 μάλιστα μὲν εἰ φύσις τοῦτο διὰ τῶν διαχωρημάτων προδη-
 λοῖ, διὰ οὕρων τε ὅταν ἐν τοῖς κυρτοῖς καὶ χρῆ σὲ ἐπὶ
 τῶν ἄλλων ὁμοίως ἐπισκέπτεσθαι τὸν τε πλεονάζοντα χυμὸν
 καὶ τὸν πεπονθότα τόπον, ἔξ οὗ καθάπερ αἰτίας ὀρμαῖται
 τὸ νόσημα. ταῦτα γὰρ σοὶ καὶ τὸν κενωθησόμενον ἐνδείξε-
 ται χυμὸν καὶ τὸν τρόπον τῆς κενώσεως καὶ τὸν τόπον, δι'
 οὗ χρῆ κενοῦσθαι καὶ πρὸς τούτοις ἅπασιν τὸν καιρὸν. καὶ
 ἐν ἀρχῇ μὲν τοὺς ὀρώδεις καὶ λεπτοὺς χυμοὺς κενοῦν δύ-
 νασαι, ἀναμένειν τε δεῖ τὴν πείριν τῶν παχέων καὶ γλί-
 σχρων, ὅσον τοῦ φλέγματος καὶ τῆς χολῆς τῆς μελαίνης.
 καὶ τοῦτο ἔστιν ὃ λέγει, πλὴν οἱ πεπασμοὶ ἐκ τῶν χρόνων.
 ὧν γὰρ ἀναμένειν δεῖ τὸν πεπασμὸν, τούτους χρῆ λεπτύνειν

evacuatis, quo natura feratur, per eam partem educito;
 quae res facit, ut intelligamus humorem, qui evacuandus
 sit, a natura nobis indicari et locum, per quem evacuare
 ipsum oporteat, demonstrari. Age vero quum inflam-
 matio jecur obsideat simulacque concocta inflammatio sit,
 purgationem adhibemus, ac per inferiora quidem, quum
 ea in simis jecoris sit partibus, praecipue autem si natura
 id ipsum alvi dejectionibus prius indicet, per urinas vero,
 quum in gibbis. In caeteris quoque simili modo specta-
 bimus et humorem redundantem et affectum locum, ex
 quo tanquam e causa quadam morbus emanat, etenim
 haec et quis evacuandus humor sit et modum evacuatio-
 nis et locum, per quem fiat et ad haec omnia, tempus
 etiam opportunum indicabunt, nam inter initia tenues
 serofosque humores licebit evacuare, at si crassi glutinosi-
 que sint, cujusmodi sunt pituita et atra bilis, concoctio-
 nem expectabis, atque hoc est, quod ait: nisi quorum ma-
 turationes ex temporibus expectantur; nam quorum est

Ed. Chart. VIII. [516.]

τοῖς φαρμάκοις, ἵνα τὰ σώματα εὔροα εἶεν. [τὰ γὰρ σώματα, φησὶν αὐτὸς, ὅκου ἂν τις βούληται καθαίρειν, χρὴ εὔροα ποιεῖν,] ὡς ἀλύπως τε καὶ πᾶς ὁ βλάπτων καὶ λυπῶν ἐκκενωθῆ χυμὸς. ἵνα δὲ τοῦτο γένοιτο, πρῶτον μὲν δεῖ σκέψασθαι, εἰ ἐπιτηδεύς ὁ κάμνων ἔχει πρὸς τὴν τοιαύτην κάθαρσιν. οἱ γὰρ ἐξ ἀπεψιῶν πολλῶν ἢ γλίσχρων ἢ παχέων ἐδεσμάτων, ὡσαύτως δὲ καὶ οἷς ὑποχόνδρια διατεταμένα πεφίσηται ἢ ὑπερβαλλόντως ἐστὶ θερμὰ καὶ πυρρόωδη τὰ οὔρα καὶ τις αὐτόθι τῶν σπλάγγων φλεγμονή, πάντες οὔτοι πρὸς τὰς καθάρσεις ἀνεπιτήδευτοι τυγχάνουσιν. ἢ ὁ λέγει πλὴν οἱ πεπασμοὶ ἐκ τῶν χρόνων σημαίνει ἐν χρόνοις νοσήμασι τὴν πέψιν τῶν χυμῶν διαμένειν ἰατρὸν δεῖν, ὅπου τὸ νόσημα τοῦτο συγχορεῖ. ἐν δὲ τοῖς ὀξέσιν οὐ μόνον μὴ τὴν πέψιν μενητέον, ἀλλὰ καὶ κατ' ἀρχὰς εὐθύς ἢ καὶ περὶ τὴν πρώτην τῶν ἡμερῶν χρῆσθαι τῷ καθαρτικῷ φαρμάκῳ, ὃ φαρμακεύειν αὐτὸς καλεῖ ὅταν ὀργᾶ. τοῦτο γὰρ ἐστὶν αὐτοῦ παράγγελμα, ὅτε φησὶν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς, πεί-

expectanda concoctio, eos medicamentis attenuare, ut corpora fluida sint, oportet. [*Corpora enim, inquit, quo quis velit purgare, bene fluentia facere oportet,*] ut et sine molestia et omnis noxius et infectus humor evacuetur, quod ut fiat, spectare imprimis decet, an aegrotus sit ad ejusmodi purgationem idoneus. Qui enim cruditatibus ex multis aut glutinosis aut crassis eduliis abundant, quibus item hypochondria sunt flatibus distenta, aut urina supra modum calida et ignea, aut aliqua est ibi viscerum inflammatio, ii profecto omnes sunt ad purgationes inepti. Vel quod ait: *nisi quorum maturaciones ex temporibus expectantur*, significat debere medicum in diuturnis morbis humorum expectare concoctionem, quum id morbus concedat; in acutis vero, non modo esse expectandam concoctionem, sed etiam statim in principio vel etiam primo die, purgante medicamento, quod ipse appellare solet *medicari quum materia turget*, utendum esse. Hoc enim ejus praeceptum est, quum in aphorismis ait, concocta medicari

Ed. Chart. VIII. [516. 517.]

πονα φαρμακείειν καὶ κινέειν, μὴ ὡμὰ μὴδὲ ἐν ἀρχῆσιν, ἢν μὴ ὄργῃ. ¹ περὶ ὧν ἐν τῷδε τῷ λόγῳ ἔξομεν εἰπεῖν, οὐ γὰρ δεῖ μεταφέρειν ἐνθάδε τὰ μέλλοντα λεχθήσεσθαι, νῦν δὲ ὅπερ τοῖς ἐξηγηταῖς παρέχει πράγματα διαλίσομεν. φασὶ γὰρ τουτὶ τὸ γράμμα οὐκ εἶναι Ἰπποκράτους, διότι σολοικίζει. εἰπὼν γὰρ τὸ χρωμα τῶν χυμῶν προστίθησιν ἀκτέα ἢ ῥέπει. ἐγὼ γὰρ ἀξιῶ μὴ τῇ λέξει κρίνειν, μὴδὲ ἀποκρίνειν δεῖν τὰ τῶν παλαιῶν καὶ εὐδοκίμων ἀνδρῶν συγγράμματα, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς νοήμασι καὶ ταῖς ἐννοίαις καὶ πρὸς τὸ γὰρ ταύτας κειχωρισμένας ἀλλήλων εἶναι, ὡς μὴ συνεχόμενας τυγχάνειν, ² εἶτα δὲ ³ ἴσμεν πόσα σφάλματα οἱ βιβλιογράφοι ποιοῦσι καὶ πόσα ἐκαινοτόμησαν οἱ περὶ τὸν Διοσκορίδην καὶ τὸν Ἀρτεμίδωρον. τελευταῖον δὲ εἶσας

ANNOTATIONES.

1. πέπονα — μὴ ὄργῃ repetita inveniuntur lib. I. aph. XXII.
 2. πρὸς τὸ γὰρ — τυγχάνειν omissa in textu. 3. pro εἶτα δὲ vocem γὰρ ponendam censeo; ista enim verba sunt ab structura ceterorum verborum alienissima.

et movere non cruda, neque in principiis, nisi turgeant: de quo nos in hoc etiam sumus libro dicturi; neque mehercule par est ut quae post dicenda sunt hoc loco afferamus; nunc vero, quod facessere interpretibus negotium solet, explicemus. Ajunt illi, hunc librum non esse Hippocratis, quia soloecismum hic facit: nam quum dixerit, *color humoribus similis*, addit, *ducenda, quo vergunt*, mea autem sententia est, libros qui ad priscos et praestantes viros referantur, non esse probandos aut reprobandos habita solum ratione verborum, sed potius sententiarum et intelligentiae. Nam praeterquam quod haec sunt distractae divisaque inter se sententiae, ut haec a superiore non ducatur, quis ignorat quot errata librarii committant, et quot innovarint Dioscorides et Artemidorus? [517] Postremo autem, ut haec omnia missa faciamus, in

Ed. Chart. VIII. [517.]

πάντα ταῦτά φημι καὶ¹ ἐν ταῖς ἄλλαις τοῦ παλαιοῦ βίβλοις ἄλλα παραπλήσια καὶ ὅμοια κατὰ τὴν λέξιν εὐρίσκεισθαι ἀμαρτήματα, ὥστε οὐ δεῖν δι' ἐνὸς τούτου ἀπαγορεύεσθαι τὸ βιβλίον. ἐν γὰρ τοῖς ἀφορισμοῖς οὐκ ἀκριβῶς εἶπε τὸν καῦσον ὑπὸ τῆς παραφροσύνης λύεσθαι. καὶ ἐν τῷ περὶ ἀγμῶν² εἶρηκε τὸν ἱατρὸν τῶν ἐκπτώσεων καὶ καταγμάτων ὡς ἰθυτάτας τὰς κατατάσεις ποιεῖσθαι καὶ ἐν τῷ πορρότη-
κῷ τὰ ἐπὶ³ ταραχώδεσιν, ἀγρίπνησιν οὖρα ἄχροα, μέλανα, ἐναιωρούμενα, ἐφ' ἰδρωῶτι φρενιτικά. ἀλλ' ἐν ἐκείνῳ τῷ βιβλίῳ πολλὰς ἔστιν εὐρίσκειν τὰς ῥήσεις σολοικώδεις, ὡς καὶ διὰ τούτων⁴ εἰκὸς ὑποπιτεῦν⁵ τινὰς αὐτὸ οὐκ εἶναι γνήσιον Ἰπποκράτους. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προγονοιστικῷ, ὃ πάν-
τες Ἰπποκράτους εἶναι φασί, μέφομαι ὡς περιττὰ τὸ δις ἢ τρίς τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς ἀπαξ, ὅσα ἑτέρα πρὸς τούτοις ἔγραψεν ἐν ἐκείνῃ τῇ ῥήσει, ἧς ἀρχή· ἀλλὰ χοῆ κατὰ τὸ πλεῖθος τῶν εἰσιόντων ὑποχωρέειν. καὶ ἐν τῷ

1. Corrector καὶ parentheses notis includit, ideoque voluerit expungi. 2. Corr. ἀκμὸν recte mutavit in ἀγμῶν. 3. Corr. ἐπὶ pro ἐπη. 4. Corr. τούτο. 5. διοπιτεῦν quod est explorare, inspicere, corruptum ratus conjecit ὑποπιτεῦν esse recipiendum.

aliis ipsius lenis libris alia pleraque dictionis vitia reperi confirmo: ut ob hanc unam causam liber non sit Hippocrati abjudicandus: nam neque satis recte in aphorismis ardentem febrem a delirio solvi conscripsit itemque in libro de fracturis quum ait: *Medicam luxationum ac fracturarum quam directissimas extensiones efficere*; et in praedictionibus, ubi scriptum est: *Urinae in turbulentis ac vigilibus decolores, nigrae, sublimis petentes, atque in sudoribus phreniticae*. Verum eo in libro licet multas ejusmodi orationes, in quibus soloecismus sit, reperire, ideoque verisimile sit nonnullos suspicari eum non esse verum Hippocratis. Sed etiam in libro praefagiorum, quem omnes esse Hippocratis confitentur, tanquam supervacaneum reprehendo, quod ait, bis aut ter in die et semel in nocte et caetera quae postea adscripsit in illa oratione, cujus initium est: *sed pro copia ingesti cibi dejiciat*. Et eodem

Ed. Chart. VIII. [517.]

αὐτῷ βιβλίῳ ἐκίρπει τὴν τάξιν οὐ μετὰ πολὺ. μέμφονται τοιγαροῦν αὐτῷ καὶ τὴν ἀμέλειαν ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων, ἔνθα περὶ πυριῶν γράφει. ἔστι δὲ καὶ σόλοικος πάντως ἢ ἐρμηνεῖα ἐν τῷ περὶ τῶν κατὰ ἰητρῆιον, ὅπου εἶπεν· τὰ δὲ μὴ μέλλοντα ἀποπίπτειν κακίῳ ταχέως ἀποπεσόντων. τὰ δὲ ὡς μήτε πιέζειν μήτε ἀποπίπτειν. καὶ μὴν καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀφορισμὸς φανερῶς ἡμάρτηται οὗ ἢ ἀρχῆ, ἦσιν¹ ἐν τοῖς οὔροισιν. καὶ τί χρὴ μὴκύνειν ταῦτα, ὅταν καὶ τοῦτο σύνηθες τοῖς Ἀττικοῖς, ὧν τῇ διαλέκτῳ χρῆται κατὰ τι καὶ Ἱπποκράτης, θέσαι τὰ πληθυντικὰ ἀντὶ τῶν ἐνικῶν; ἐμοὶ δὲ ἀρκεῖ νῦν τοσοῦτον εἰρημέναι καὶ προσέει εἶπεῖν ὡς τοιαῦτα πάντα παραλείψω, μήτε ἀναγκαῖα μέρη τῆς προκειμένης πραγματείας ὄντα, μέγεθός τε τοῖς ὑπομνήμασιν ἄμετρον μὴ βουλομένου σου² παρέξοντα.

Corr. οἶσιν dedit pro ἦσιν. 2. Corr. μὴ—σου sejungit vult.

in libro paulo post ordo immutatus est. Sed eidem quoque vitio verto negligentiam, in secundo de ratione victus in morbis acutis, quum de somentis differit; nec effugere ullo modo potest, quin soloeicismus sit, quod habetur in libro de officina medici, ad hunc modum: τὰ δὲ μέλλοντα ἀποπίπτειν, κακίῳ ταχέως ἀποπεσόντων; quae vero futurum est ut decidant, pejora cito decidentibus, ea ut neque comprimant, neque decidant. Jam vero in illa quoque sententia vitium perspicue deprehenditur, cujus hoc est initium: quibus in urinis, etc. Sed quid opus est proluxa oratione haec persequi, quum Attici quoque, quorum lingua Hippocrates aliqua ex parte utitur, numerum multitudinis pro numero singulari ponere consueverint; mihi satis est, haec modo attulisse ac praeterea addere, me esse, quae hujusmodi erunt, praetermissurum et quod minime sint ad hoc institutum accommodata et quod effectura sint ut hi commentarii, contra quam tu velle videbaris, ad immoderatam prolixitatem perducantur.

γ'.

Οἱ πεπασμοὶ ἔξω ἢ εἴσω ῥέπουσιν ἢ ἄλλη ὀπη² δεῖ.

Εἰπὼν πλὴν ὧν οἱ πεπασμοὶ ἐκ τῶν χρόνων, εἰκότως ἐδείκνυε πῆ ῥέπουσιν οἱ πεπασμοί. ἐπειδὴ γὰρ ἐκέλευσεν ἀκτέα ἃ μὴ κρινόμενα ἢ μὴ τελείως, ὡς ἡμεῖς εἶπομεν, νῦν αὐτὸς τι βούλεται σαφῶς λέγειν. ὅταν οὖν ἡ πέψις γεγένηται, τότε οἱ χυμοὶ ἔξω ἢ εἴσω ῥέπουσιν ἢ διὰ ἄλλων χωρίων συμφερόντων ἢ καὶ ἀσυμφόρων. τοῦτο γὰρ οὐκ εἶπε διὰ τὸ σαφές εἶναι. διὸ δεῖ ἀεὶ μανθάνειν ὅσα μὲν τῇ φύσει ὀλοκλήρως καὶ ἀνελλιπῶς καὶ ἀρτίως κινουμένη κρινονται καὶ μιμεισθαι αὐτήν μὴ³ ἐγχοιροῦσαν κρίσει. καὶ διδάσκει πῶς ἐπιχειροῦση⁴ ἄλλα ἐνδεῶς κινουμένη βοηθήσεις. τοιαῦτα γὰρ συμβουλεύει νῦν Ἰπποκράτης, οἷς καὶ ἀλλαχόθι εἰπὼν, τὰ κρινόμενα καὶ τὰ ἀρτίως κεκριμμένα μὴ κινέειν.

1. Corr. ἢ addit. 2. ἢ ἄλλη corr. pro οἱ ἄλλοι. 3. Corr. partic. μὴ delet. 4. Corr. placet ἐπιχειροῦση.

III.

Maturationes foras aut intro repunt aut alio quo oportet.

Quum dixerit nisi quorum maturationes e temporibus existunt, merito quorsum concoctiones vergant, hic subjunxit: quoniam enim iussit, *educenda esse vel quae non perfecte judicata sunt*, ideo hoc loco, quid intelligat, ipse perspicue declarat, quum est humorum facta concoctio, tunc humores intro aut foras vergunt aut per alia loca commoda aut incommoda, quod ipse, quia planum est, omisit, prodeunt; quocirca semper videndum est, quaecunque judicentur, quum natura aut absolute et perfecte aut imperfecte movet; deinde vero imitanda est natura, quum adjudicationem non aggreditur; tum vero ipse nos docuit, quomodo esse ipsi naturae adjumento possimus, quum illa quidem conatur rem inchoatam relinquit; atque haec quidem sunt, quorum nos hic monet Hippocrates, sicut etiam alibi fecit, his verbis: *quae judicantur et integre judicata sunt, ne moveas*; hoc praeceptum nobis

Ed. Chart. VIII. [517.]

τοῦτο μὲν σοι φύσεως ὁλοκλήρως κινουμένης παράγγελμά ἐστιν. τὸ δὲ ἐφεξῆς τοῦτο κινουμένης μὲν ἐπὶ κρίσιν, ἀλλὰ ἐνδεῶς, διὰ τοῦτο παρακέλευσεν αὐτῇ συνεργεῖν. ἃ δεῖ ἄγειν ταῦτα ἄγειν ὅπη ἂν μάλιστα ῥέπει διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων.¹ βούλεται μὲν γὰρ ἡ φύσις τηρικαῖτα τὸ λυποῦν ἀπώσασθαι, μὴ δυναμένη δὲ ἐπιθεῖναι τῷ ἔργῳ τὸ τέλος ὑπ' ἀρρώστιας ἡμῶν² βοηθῶν δεῖ· καὶ αἰτὸς μὲν ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων τοὺς πλευριτικούς θεραπεύων, κατὰ τὴν ῥοπήν τῶν χυμῶν κενοῖ. ἰστέον³ δὲ ὅτι πέψις τίς ἐστι τῶν παρὰ φύσιν ὁ πεπασμὸς τῶν νοσημάτων. αὕτη δὲ ἡ πέψις εἰς τὴν τοῦ πέτιοντος οὐσίαν ἀγωγὴ τίς ἐστι τοῦ πετιομένου. ὅταν οὖν τὸ σῶμα ἔχη κατὰ κρίσιν καὶ τὸ πετιόμενον οὐκείαν ἔχει φύσιν τῷ πέτιοντι, τότε μεταβολὴ πάσης τῆς οὐσίας πετιομένης ἢ τοῦ πλείστου μέρους αὐτῆς

1. ὅπη — χωρίων leguntur lib. V. aph. XX. 2. ἡμῶν et quae sequuntur habet liber de victus ratione X. 3. ἰστέον et reliqua inveniuntur in lib. sec. de morbis popularibus XLIV.

servandum dedit, quum natura integre movet, quod vero deinceps addidit: *quum natura ad judicationem moliendam aggreditur, sed eam non absolvit*, valet ut nos moneat, eidem ut auxilium afferamus, ut quum ait: *quae educere oportet, quo maxime vergere videbuntur, per vias commodas ducito*; eodem enim tempore natura id quod noxium est vult expellere. Sed quia prae imbecillitate rem perficere non potest, nostro indiget auxilio, atque ipse quidem in libro de ratione victus in morbis acutis, quum lateris dolorem curat, evacuationem pro humorum inclinatione molitur. Sciendum autem est morbi maturationem esse concoctionem quandam eorum, quae praeter naturam sunt; ipsam vero concoctionem esse deductionem quandam ejus, quod concoquitur, in naturam concoquentis. Quum igitur corpus naturalem statum conservat et naturae familiaritas inter id quod concoquit et id quod concoquitur intercedit, tunc omnis aut certe maximae partis ejus materiae, qua concoquitur, fit mutatio, mini-

Ed. Chart. VIII. [517.]

γίνεται. βραχυιάτου περιττεύοντος ἡμίπεπτου. παρὰ φύσιν δὲ διακειμένων, τὸ μὲν ἔξομοιούμενον ὀλίγον γίνεται, τὸ δὲ ἡμίπεπτον περιττώμα πολὺ. καθάπερ δὲ ἐπὶ τῶν ὑγιαίνοντων σωματίων τὰ περιττώματα τὴν πέψιν ἐδείκνυτο, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῶν νοσούντων ἐνδείξεται. πρῶτον μὲν οὖν κατὰ τὴν γαστέρα τὰ περιττώματα κάτω διαχωρούμενα τὴν ἀπεψίαν τε καὶ πέψιν ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἰδέας ἐνδείκνυται. τῶν δὲ κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα τὰ μετὰ βηχὸς ¹ ἀναγόμενα. τῶν δὲ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον τὰ διὰ ῥινῶν ἐκκρινόμενα. τὰ δὲ κατὰ τὰς γλέβας, τὰ μετὰ τῶν οὖρων ἀπερχόμενα. πῶς δὲ γνωρίσωμεν τὸν πεπασμὸν ἡμεῖς ἤδη μυριάκις εἶπομεν. νῦν δὲ κεφαλαιωδῶς λέξομεν. ὄλου γοῦν τοῦ νοσήματός εἰσι καιροὶ τινες ὡς ἡ ἀρχὴ καὶ ἀνάβασις καὶ ἀκμὴ καὶ παρακμὴ. ὅταν γε μέλλωσιν οἱ κάμνοντες σώζεσθαι. κείσθω τοίνυν τὰ πρῶτα τὴν ἀρχὴν γλεγματῆς ζητεῖσθαι. ἔστιν οὖν ἡ ἀρχὴ ἐν ἐκείνῳ παντὶ τῷ χρόνῳ, καθ' ὃν τὸ μῶριον ἀνακείμενον τῷ μεγέθει τοῦ

1. Corr. vocem διχῶς ejecit ac substituit βηχὸς.

maque pars semicocta superest; quum vero praeter naturam affectio corpus obsidet, tum quod redditur exiguum admodum est; excrementum vero semicoctum permultum. Ut enim in corporibus benevalentibus excrementa concoctionem indicant, sic etiam in aegrotantibus facient. Ac primum quidem eorum, quae ventre continentur, cruditatem et concoctionem indicant sua forma dejectiones, quae per alvum excernuntur, eorum quae in pectore atque pulmone, quae per tussim exscreantur; eorum quae in cerebro, quae per nares emittuntur; eorum quae in venis, quae cum urinis secedunt. Ut autem cognosci possit maturatio, nos plus millies jam diximus et tamen nunc quoque rem summatim complectemur. Totius igitur morbi sunt quaedam tempora, ut principium, ut incrementum, ut status, ut declinatio, quum aegroti superstites sunt futuri. Positum autem sit imprimis, ut principium alicujus morbi, utpote inflammationis inquiramus. Itaque principium in toto eo tempore erit, in quo pars morbi ma-

Ed. Chart. VIII. [517.]

πάθους αίματώδους ούσίας πληροῦται. ὅταν δὲ τὸ ἐπιϋ-
 ρόν παύσῃται, τὸ δὲ ἐν τῷ γλεγμαίνοντι τόπῳ ὑπάρχον
 ἄρξεται σήπτεσθαι, οὗτος¹ ἔστι δεύτερος χρόνος ὁ τῆς ἀξή-
 σιως τῆς γλεγμαονῆς. ὅταν δὲ εἰς πῦον² γίνεται, μεταβολῆ
 καὶ οἱ πόνοι μίγιστοι καταλαμβάνουσι, καλεῖται ἀκμὴ τοῦ
 πάθους τοιοῦτος ὁ καιρὸς. εἰ δὲ³ ἐκπιττοκῆται ἢ διασροῆ-
 ται τὸ ῥεῖμα, ὃ τε ὄγκος ἐλάττων γένηται τότε τῆς παρ-
 ακμῆς ἀρχὴ ἔστιν. ἀλλὰ ἐπὶ τοῦ πυρετοῦ ταυτὸ τοῦτο
 συμβαίνει. θετίον δὲ ἀρχὴν τὸν τῆς ἀπεψίας τῶν λιπούν-
 των χυμῶν χρόνον, ὅταν δὲ ἄρξεται πέπτισθαι, παύεται
 μὲν ἡ ἀρχὴ, ἥκει δὲ ὁ δεύτερος καιρὸς ὁ τῆς ἀναβάσειως
 ὀνομαζόμενος⁴. ὅποτε δὲ ἡ πέψις συντελεῖται, ὁ τῆς ἀκμῆς,
 εἶτα ἔξῃς ὁ τῆς παρακμῆς. ταῦτα δὲ πάντα ἀκριβοῖς ἐδή-
 λωσα ἐν τῇ περὶ κρίσεων πραγματείᾳ, ἐνθα⁵ καὶ τὰ γνωρί-
 σματα τῆς πέψεως τῆς ἀμυδροῦς καὶ τὰ τῆς παντελοῦς ἀπε-

1. *Corr.* οὗτος pro οὕτως. 2. *Corr.* verb. πῶον spurium
 delevit atque reposuit πῦον. 3. *Corr.* particul. δὲ expunxit.
 4. imo ὀνομαζόμενης, hoc enim est ad vocem ἀναβάσειως referen-
 dum. 5. πραγματεία et ἐνθα commate interpunxi, nam haec
 verba sunt proprie ita intelligenda: in illo opere de crisi-
 bus, in quo etc.

gnitudini subjecta, sanguinea impletur materia. Quam
 vero influxus cessarit, idque quod in parte inflammata
 insit, putrescere inceperit, hoc secundum tempus est et
 inflammationis incrementum; quum vero pus conficitur
 et dolores maximi hominem corripiunt, id morbi tempus
 status appellatur, si vero fluor suppuretur aut digeratur,
 tumorque minor fiat, tunc est declinationis initium. Id
 ipsum quoque in febribus usu venit; ac principium sta-
 tuendum est illud tempus, in quo noxii humores crudi
 sunt: quum vero concoqui incipient, cessat tum princi-
 pium et secundum tempus, quod incrementum appellatur,
 adventat. Quum efficitur concoctio, status est, quem ex-
 cipit declinatio. Haec omnia nos in libris de crisi-
 bus sumus accurate persequuti, ubi et obscurae concoctionis
 et perfectae et evidentis et item ejus, quae omnino cru-

Ed. Chart. VIII. [517.]

ψίας καὶ τὰ τῆς ἐναργοῦς καὶ τὰ τῆς τελείας παραδεδώκαμεν. ὄν τὰ μὲν ἐξ οὔρων, τὰ δὲ ἐκ τῶν διαχωρημάτων, τὰ δὲ ἐκ τῶν πτυσμάτων λαμβάνονται. καὶ ἔστιν ἴδια ἢ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα πέψεων ἢ τῶν κατὰ τὰς φλέβας ἢ τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. διὸ αὐτὸς ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἐπιδημιῶν εἶπε, πεπασμοὶ ταχύτητα κρίσιως¹ καὶ ἀσφάλειαν ὑγιεινὴν σημαίνουσιν, ὡμὰ δὲ καὶ ἄπεπτα καὶ ἐς κακὰς ἀποστάσιαις τρεπόμενα ἢ ἀκρισίας ἢ πόνοους ἢ χρόνους ἢ θανάτους ἢ τῶν αὐτῶν ὑποστροφάς. ἐπεὶ γὰρ ἀξιῶ τὰ καλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως γινόμενα μιμῆσθαι τὸν ἰατρὸν, οἱ πεπασμοὶ δὲ ἔργον αὐτῆς εἰσιν, εὐδὴλον ὅτι καὶ τάχος κρίσεως καὶ ἀσφάλειαν καὶ ὑγίειαν δηλώσουσι. καὶ ἡμεῖς δὲ συνεργοῦντες αὐτοῖς ἐργασόμεθα πεπασμούς. ὡς δὲ πέψις γίνονται τῶν νοσοδῶν αἰτίων ὑπὸ τῆς φύσεως κρατουμένων, οὕτω καὶ αὐτῆς μὴ κρατούσης ἀκρισίαί καὶ πόνοι καὶ τὰ λοιπὰ, ἃ διηριθμήσεν αὐτὸς, ὡς χρονίζειν τὰ νοσήματα, ὡς

1. Eadem haec leguntur lib. II. Epid. 1 — 4.

ditas est, notas exposuimus, earum autem quaedam ex urinis, quaedam ex alvi dejectionibus, quaedam ex sputis fumuntur, suntque propriae concoctionum, quae vel in ventriculo vel in venis vel in organis respirationis fiunt: quambrem factum est, ut ipse in primo de vulgaribus morbis libro hanc sententiam attulerit: *maturationes judicationis celeritatem et salubrem tutelam indicant; cruda vero, quae sunt et incocta in abscessus malos aut judicationis vacuitates aut dolores aut temporum productiones aut mortem aut recidivas se vertunt.* Quum vero jubeat debere medicum imitari naturam recte agentem, est autem maturatio naturae actio, certe planum est, cum celeritatem judicationis et securitatem et bonam valetudinem judicari tum vero a nobis naturam simul adjuvantibus maturaciones procurari et quemadmodum, si causae morborum effectrices a natura vincantur, concoctiones fiunt, ita si ipsa eas non superet, nulla judicatio fit, sed dolores et caetera consequuntur, quae ipse annumeravit,

Ed. Chart. VIII. [517. 518.]

θάνατον¹, ὡς τῶν νόσων ὑποστροφάι. τοῦτο μὲν ἰστέον ὅτι² ἢ ὅλη πέψις τοῦ νοσήματος ἐν τῇ τῶν χυμῶν ἀλλοιώσει γίνεται. καὶ γὰρ ἢ φύσις³ διαιέταται διὰ στερεῶν σωμάτων, ἢπερ⁴ ἐκείνου ἐστὶ δύναμις καὶ πέψις τῶν χυμῶν ἀπὸ τῶν στερεῶν ὑγαινότων συμβαίνει. ὅταν δὲ ταῦτα νοσῇ, ἤδη τουτὶ τὸ νόσημα καθ' ἑξῆς ἐστὶ καὶ κινδυνῶδες. αἴτιον-τούτου ὅτι οὐχ οἷον τε θεραπευθῆναι πρὶν αὐτὰ τὰ στερεὰ σώματα τὴν οἰκείαν δύναμιν ἀνακινήσωσιν. αὕτη δὲ ἢ δύναμις ἐν συμμετρίᾳ τῶν τετάρων στοιχείων, ἦτοι ποιότητων ἢ χυμῶν κεῖται. ἀλλὰ πῶς χρὴ τὰς τῶν στερεῶν σωμάτων νόσους ἰάσασθαι, λέλεκται ἐν τῇ θεραπευτικῇ μεθόδῳ. μέμνησθε δὲ ὅτι λέγει αὐτὸς ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, πᾶν, φησί,⁵ τὸ ἐκπύον⁶ ἀνυπόστροφον. ἑαυτὸς⁷

1. *Corr.* ἀθάνατοι pro θάνατος, sed cur in ejus conjecturam discedam, causam non video. Noster autem auctor fortasse voluerit his suis ipsius verbis intelligi: aegrotos, si natura ipsa causas morborum effectrices non superet aut recidivis exerceri jactarique aut aliquo diuturno morbo affici, quo tandem consumantur. Qua ipsa ex causa conjecturali vocem θάνατος recepi.
2. particulam ὅτι addendam putavi sententiae totius facilius intelligendae causa. 3. *Corr.* φύσις pro φύσα. 4. *Corr.* ἢπερ pro ἔπερ. 5. *Corr.* φησί pro φύσει. 6. *Corr.* ἐκπύον pro ἐκποιέων. 7. *Corr.* ἑαυτὸς pro ἑωφθός.

cujusmodi sunt: produci morbos, mortem sequi et morbos reverti; hoc autem intelligendum nobis est, universam morbi concoctionem in humorum [518] alteratione effici; est enim extenta per solida corpora natura, quae facultas illorum est et humorum concoctio a solidis bene valentibus proficiscitur; quumque illae aegrotant, jam morbus is in habitu est et periculosus. Causa est, quia priusquam solidae partes propriam vim recuperarint, nulla eis potest adhiberi curatio; illa porro vis in quatuor elementorum aut qualitatum aut humorum apta mensura consistit, caeterum quomodo solidae partes curandae sint, jam in libris methodi medendi exposuimus. Illud enim haerere nobis in memoria debet, quod ipse in sexto de morbis vulgaribus libro literis prodidit: omne, inquit, quod

Ed. Chart. VIII. [518.]

γὰρ πεπασμὸς καὶ κρίσις ἅμα, διότι ἐν τοῖς κορυζώδεσι καὶ βραγχώδεσιν ἀπὸ τῶν ἐκ τῆς κεφαλῆς κατάρροων, ὅταν πεφθῇ ἐπιγινόμεν¹ τοῦ πυρετοῦ, τότε ἔλπιζε τὴν κρίσιν τοῦ νοσήματος βεβαίαν γεγονέναι καὶ μηκέτι ὑποτροπιάσαι τὸν ἄνθρωπον². διὰ τοῦτο ἴσμεν ἐν τῷ προγνωστικῷ³ τὰ οὖρα τῶν παιδίων εἶναι ὀλέθρια τὰ ὑδατώδη, ἤγουν ἄπεπτα, διότι τάχιστα ἐπ' αὐτῶν πέττεται πάντα διὰ ῥόμην τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως. αἱ δὲ πέψεις παχύνουσιν οὐ τὸ⁴ οὔρον μόνον, ἀλλὰ καὶ διαχωρήματα τοῖς εὔπειτοῦσι κατὰ γαστέρα καὶ πύσματα περιπνευμονικοῖς καὶ πλευριτικοῖς καὶ φλέγματα ἐν κατάρροισι καὶ κορυζας καὶ λήμας ἐν ὀφθαλμίαις καὶ πῦον ἐν ἔλκεσιν. οὔρον γοῦν τὸ ὑδατώδες ἐν παιδίοις ὡς μηδεμίαν μεταβολὴν ἴσχον ἐπὶ τὸ παχύτερον, ὀλέθριον γίνεται σημεῖον. πῶς δὲ ταυτὸ τοῦτο ἐν ἄλλοις γένοιτο νῦν οὐ χρὴ λέγειν. τῷ δὲ λεγομένῳ ἔξω ἢ εἴσω πρόσεχε τὸν νοῦν ἀκριβῶς, ἵνα μὴ τὸ ἐναντίον ποιῆς. ἐν

1. Corr. ἐπὶ pro ἀπὸ ante γινόμενον. 2. Corr. vult. νοῦν omitti atque ἄνθρωπον recipi. 3. Haec leguntur lib. II. prognost. XXXIII. 4. Corr. οὐ τὸ et καὶ delet.

suppurat, non revertitur; ipsa enim concoctio et iudicatio simul. Quia in iis quos gravedo et raucedo ex destillatione a capite male habet, quum concoctio facta sit et febris accesserit, tum et firmam morbi iudicationem fuisse et hominem non esse iterum aegrotaturum spera; proinde in libro praefagiorum legimus, urinas puerorum, quae aquae sint, hoc est incoctae, perniciosas esse, quando pueri propter alterantis facultatis robur omnia celerrime concoquunt. Caeterum concoctiones non modo urinam, sed etiam alvi dejectiones crassas reddunt in iis qui recte in ventriculo concoctionem obeunt, itaque sputa in pulmonis costarumque inflammationibus, atque etiam pituitam in destillationibus ac gravedinibus et in lippitudinibus et pus in ulceribus; ita sit ut urina aqua in pueris, utpote quae nullam sit nacta mutationem, ut crassior fieret, mortiferum signum censeatur; quomodo autem idem in caeteris accidat, non est nunc narrandi locus. Quod

Ed. Chart. VIII. [518.]

γὰρ τοῖς κόποις εἰ ὠμοὶ εἶεν οἱ χυμοὶ, οὐ δεῖ τοῖς ἐμέτοις χρῆσθαι. οὐ γὰρ ὅταν κοπόδεις διαθέσεις πλεονάζουσιν, ἀλλ' ἐπειδὴν μόνοι λυπῶσιν οἱ χυμοὶ, χρῆ αὐτοὺς ἐμέτοις κενοῦν. οὐδεὶς γὰρ κίνδυνος ἀντισπασθῆναι τηνικαῦτα βιαιότερον ἔσω τῶν κατὰ σάρκα περιτωμάτων. ὅταν δὲ καὶ τὰ ὠμὰ καὶ τὰ δακνωδῆ πλεονάζῃ, χρεῶν ἐστὶν ἐνατέρας τὰς ἀντισπάσεις φυλάττεσθαι ἔξω τῶν ὠμῶν, ἔσωθεν δὲ τῶν δακνωδῶν. φέρει δὲ ἔξω τὰ γυμνάσια καὶ τρίψεις καὶ λουτρά καὶ θάλλπος καὶ ὅσα τοὺς χυμοὺς τοὺς ἐν τῷ βάθει τοῦ ζώου εἰς τὴν πανταχόθεν κίνησιν ἐξορμᾷ. εἴσω δὲ τὰ ἀποτρεπόντα τῆς ἔξωθεν φορᾶς. ἅπαντα οὖν ταῦτα φυλακτέον ἐστὶν, οὔτε τοὺς ἔξω χυμοὺς ἀντισπᾶν ἔσω καλὸν οὔτε τοὺς ἔνδον ἔξω, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἔξω διαφορεῖν ἀτρέμα, τὰ γὰρ ἰσχυρότερον τοῦτο δρῶντα καὶ τῶν ἐνθόθεν ἀντισπᾶται

1. Corr. βιαιότερον pro δ' ἔτερον.

autem ipse ait, *intro aut foras*, diligenter advertendum est, ne fortasse contra facias: nam si verbi causa in lassitudinibus crudi humores sint, vomitus non erit imperandus; quia non tum uti vomitu debent homines, quum affectiones a lassitudine exortae abundant, sed quum soli humores sint noxii, tum vomitu evacuare eos convenit, tunc enim nullum periculum impendet, ne intro violentius revellatur aliquid eorum excrementorum, quae in carne inhaerescunt; quum vero cruda et mordacia redundant in corpore, utraque revulsio vitanda est, ne cruda foras feras, ne mordacia intro revellantur; foras autem ferunt exercitationes, frictiones, balnea, fomenta calida et item omnia, quae humores, qui alte in corpore animantis merfi sunt, ad motum in omnem partem irritant; intro vero ferunt, quaecunque vetant, ne foras quid feratur; quae omnia vitanda sunt, ut neque accommodatum est, humores, qui extra sunt, intro; neque eos, qui intus sunt, foras revocare, sed qui extra sint, per halitum digerere sensim expedierit; siquidem quae vehementius id faciunt, etiam aliquid attrahunt ex iis, qui intus confi-

Ed. Chart. VIII. [518.]

τι, τοὺς δὲ ἔνδον λεπύνειν τε καὶ συμπέπειν καὶ τότε ἐκκενοῦν ὅπη δεῖ, ὡς αὐτὸς κελεύει.

δ.

Corrector. Καὶ ταῦτα μὲν περαινῶ τῷ πλήθει τῶν ἀνθρώπων, ὁκόσοισιν ἐξ ἀνάγκης εἰκῆ τὸν βίον διατελεῖν ἔστιν, καὶ τὰ λοιπὰ μέχρι τοῦ, γίνεται δὲ καὶ τοιαύδε πλησμονή.¹

Corrector. Ταῦτα ἄπερ εἰς τεσσαράκοντα στίχους σχεδὸν ἐξήκει, φανερόν ἐστιν εἶναι πρὸς τινος ἑξαπαιῶν καὶ μηκύνειν τὸ βιβλίον βουλομένου προσκείμενα, ὡς ἄνω ἤδη εἰρήκαμεν. πρῶτον μὲν γὰρ τὸ παράγγελμα αὐτὸ τὸ περὶ κενώσεως καὶ τῆς τῶν χυμῶν ῥοπῆς, κοινόν τε ἔστι καὶ πᾶσι τοῖς ἀνθρώποις ἐφαρμόζει. τὰ δὲ τῷ πλήθει μόνον, ὅπερ τὸν βίον ἐξ ἀνάγκης εἰκῆ διατελεῖ, ἔπειτα δὲ τὰ

1. Corr. in margine ex 3 περὶ διαίτης ὁξ. 44.

Sunt, qui vero sunt intus, ii attenuandi concoquendique sunt et tunc per quam viam expediat, ut ipse jubet, erunt educendi.

IV.

Haec ego praescribo ei hominum multitudini, qui necessitate coacti vitam temere ducunt et caetera, quae sequuntur usque ad eum locum. Ejusmodi autem oritur satietas.

Quae hoc loco habentur, quae ad quadraginta fere versus pertinent, esse adjecta ab aliquo, qui ut jam supra diximus, facere solum et majus volumen hoc reddere volebat, plane constat. Primum enim praeceptum, quod de evacuatione et humorum inclinatione Hippocrates nobis dedit, commune est et ad omnes homines accommodatur; haec vero solum multitudini, quae compulsa necessitate te-

Ed. Chart. VIII. [518.]

λεγόμενα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ψεύδη τυγχάνουσι καὶ μὴ ἄξια
Ἱπποκράτους.

έ.

Εὐλαβείη.

Ἐν τῇδε μόνῃ τῇ λέξει παράγγελμά τι πρὸς ἰατρικὴν
χρησιμώτατον περιέχεται. σημαίνει γὰρ ἡμᾶς δεῖν μηδὲν
ὑπερορᾶν καὶ μηδὲν εἰκῆ ποιεῖν καὶ μηδὲν προπειῶς, μήτε
ἀπεριοσκέπτως συγκατατίθεσθαι. διὸ οὐ δεῖ ἐν τῇ ἰατρικῇ
πιστεύειν ἀπλῶς τοῖς παλαιοῖς εἴ τι εἰρήκασιν, ἀλλὰ βασανί-
ζειν τῇ τε πείρᾳ καὶ τῷ λόγῳ πρότερον καὶ ἰδεῖν πότερον
ἀληθές ἐστὶν ἢ ψεῦδος. οἱ δὲ μὴ τοῦτο ποιοῦντες πάντ²
σφάλονται καὶ τοὺς ἄλλους ἐξαπατῶσι καὶ ξυμβαίνει τοῦτο
μάλιστα τοῖς ὁσημέραι περιτρέχουσιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἰατροῖς,
ἀλόγῳ τριβῇ μόνῃ χρωμένοις, σὺ γοῦν μὴ ὑπερόρα τινός, οὐδὲ

1. πρόποντα τῇ του haec in margine m. f. defunt in S. g.
2. Corr. πάντ² uncis inclusit.

mere vitam degat; deinde quae dicuntur, falsa sunt mul-
tis partibus plura et minime digna Hippocratis sententia.

V.

Cautio.

In hoc uno verbo praeceptum ad medicinam utilissi-
mum continetur; indicat enim nihil esse nobis negligendum
nihilque temere faciendum, nulli denique rei pro-
clivius aut inconsiderate assentiendum; quocirca in me-
dicina non par est praescis fidem simpliciter adhibere, ut
si quid illi dixerint, statim credamus, sed prius experien-
tia et ratione, verumne illud sit, an falsum, perpenden-
dum est, quod qui non faciunt, nae illi vehementer
errant et in errorem alios inducunt; id quod usu potissi-
mum venit iis medicis, qui quotidie in civitatibus hac
illac circumcursant, ac sola experientia experte rationis

Ed. Chart. VIII. [518.]

εἰκῆ καὶ ἀβασανίστως πίστευε ταῖς εἰρημέναις τῶν θερα-
 πευτικῶν δυνάμεσιν, ὅπερ καὶ ἐν ἅπασι ποιητέον ἐστίν.
 αὐτίκα μὲν ἐν τῷ πάνυ ἀξιολόγῳ βοηθῆματι ἐν φλεβοτομίᾳ
 ἀμέμπτως παρακλάξεις τὸ ῥητὸν, ὡς μήτε εἰκῆ μήτε προ-
 πειτῶς ἐργάζεσθαι τι, ἀλλὰ πρῶτον ἐπισκέπτου τοὺς σκο-
 ποὺς εἰρημένους ἡμῖν πολλάκις καὶ ἴσθι αὐτοὺς αὖξομένους
 ἐνδείκνυσθαι πλείονα κένωσιν, ἐκλυομένους δὲ καθαίρειν εἰς
 τοσοῦτον, εἰς ὅσον ἐμειώθησαν. πρὸ δὲ τοῦ διαρθεῖν τὴν
 φλέβα κάλλιον ἐστὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐπισκέπτεσθαι, τὸ
 μέγεθος τοῦ νοσήματος ἅμα τῇ ῥώμῃ τῆς δυνάμεως, τὴν
 ἡλικίαν καὶ ὅποια ἢ φυσικὴ κρᾶσις ταῦ ἀνθρώπου. εἴθ'
 ὥραν τοῦ ἔτους εἰ ἐαρινὴ καὶ εἰ τὸ χωρίον εὐκρατον φύσει.
 καὶ εἰ κίνδυνος μέγας ἐφεδρεύει, ὅσον περιπνευμονίας ἢ
 συνάγχης ἢ πλευρίτιδος ἢ τινος ἄλλου ὀξείας ἢ σαφοῦς
 νοσήματος· καὶ εἰ διαρθεῖν τὴν φλέβα δεῖ τῶν αἰμορροΐδων

utuntur; proinde tu nihil negligito, neque temere, neque
 inconsiderate fidem adhibeto veteribus in iis, quae de fa-
 cultatibus eorum dixerunt, quae ad curationem pertinent,
 quod cum est in omnibus observandum, tum vel maxime
 in eo remedio, quod admodum praestans insigneque est,
 quod venae sectione perficitur, integre sententiam hanc
 servabis, ut nihil temere nihilque inconsiderate, sed prius
 perspicias ea proposita de quibus nos saepe differuimus,
 ac scias, quum ea augentur, nobis indicare majore opus
 esse evacuatione, quum minuuntur, tantum esse de eva-
 cuatione detrahendum, quantum illa sint imminuta. Prius-
 quam enim venam seces, praestiterit haec omnia intueri
 magnitudinem morbi simulque robur virium aegrotantis
 itemque aetatem et naturale ejus quem curas tempera-
 mentum, ad haec vero etiam anni tempus, verumne illud
 sit nec ne et utrum locus sit suapte natura temperatus;
 deinde vero utrum magnum periculum immineat, cujus-
 modi est inflammationis pulmonis aut anginae aut dolo-
 ris lateris aut alterius acuti aut vehementis morbi suspi-
 cio et utrum secunda vena sit, quum haemorrhoides sup-

Ed. Chart. VIII. [518. 519.]

ἐπισχομένῶν· ἢ ἐπὶ ταῖς γυναῖξι τῆς ἑαυτῶν καθάρσεως.
ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς ἔργοις τῆς ἰατρικῆς εὐλαβείῃ δεῖ χρῆσθαι,
ἵνα μηδὲν εἰκῆ ποιῆσθαι συμβαίῃη, πλὴν γὰρ τὸν κίνδυνον
οὐ σμικρὸν ἐπιφέρειν, ἔτι δὲ καὶ ὄνειδος μέγα ἔπεται. καὶ
τοῦτο εἴωθε τοῖς ἰατροῖς ὡς εἰπεῖν πᾶσι τὴν ὕβριν προσνέ-
μειν καὶ ποιῆν τοὺς ἀνθρώπους μὴ πιστεύοντας ἂν γινώ-
σκεσθαι ὑπὸ τῶν ἰατρῶν· τὰ τῶν νοσοῦντων πράγματα,
ᾧστε μὴ τολμᾶν ἐπιτρέπειν σφᾶς αὐτοὺς τοῖς ἰατροῖς. διὸ
καλοῖς εἶπεν ὁ σοφὸς Ἱπποκράτης, ἄριστον εἶναι τὸν ἰατρὸν
τὴν πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν.

 στ'.

Ἀπειρίη.

Πολλοὶ τῶν ἐξηγητῶν διαιροῦσιν, ἵνα σημαίῃη τὴν ἀπει-
ρίαν, τούτεστι μηδεμίαν πείραν, ὡς λέγειν αὐτὸν τυγχάνειν
πολλάκις τὸν ἰατρὸν μὴ ἔμπειρον εἶναι ἢ τοῦ φαρμάκου ἢ

1. 16. progn. II.

pressae sunt; et in mulieribus, quum ipsarum est cohibita
purgatio. Itaque in medicina facienda, adhibenda cautio
est, ne quid temere fiat: nam praeterquam quod non me-
diocre periculum haec res neglecta affert, magnum etiam
dedecus parit, haecque res medicis fere omnibus notam
turpitudinis inurit, estque in causa, ut homines putent res
aegrotantium a medicis non cognosci, atque ita se illorum
fidei credere non audeant. Quamobrem vir sapiens
Hippocrates dixit, quem optimum esse censuit medicum
uti providentia.

 VI.
[519] *Infinitio.*

Plerique ex interpretibus ita distinguunt, ut hoc
verbum significet experientiae vacuitatem, hoc est nullam
experientiam; ut dicat, saepenumero contingere, medi-

Ed. Chart. VIII. [519.]

τῆς κράσεως τῆς φυσικῆς τοῦ κάμνοντος ἢ τῶν ἄλλων ὧν ἐν τῇ ἰατρικῇ χρεία πολλῇ ἄλλοι¹ δὲ τὸ ἄπειρον τῆς τέχνης ἀκούωσι, καθάπερ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς εἶπεν² ὁ βίος βραχὺς, ἢ δὲ τέχνη μακρῆ. ἄλλοι δὲ οὕτω γράφουσιν, ὡς ξυνιέντες εὐλαβεῖν ἀπειρίαν, τουτέστιν ἄπειρα, καὶ τοῦτο μᾶλλον ἀρέσκει μοι. προστίθησι γὰρ δυσπειρίην ἵνα γνῶμεν τὴν πείραν εἶναι χαλεπὴν τε καὶ σφαλεράν.

 ξ'.

Δυσπειρίη.

Ὅτι ἡ πείρα ἐπισηαλῆς ἐστὶν οὐδεὶς ἀγνοεῖ, τοῦτο δὲ πάσχει διὰ τὸ ὑποκείμενον περὶ ὃ ἡ τέχνη ἐστίν. οὐ γὰρ δέρματα καὶ ξύλα καὶ πλίνθοι, ὡσπερ τῶν ἄλλων τεχνῶν ἔλη τῆς ἰατρικῆς ἐστίν, ἐν οἷς ἔξεσι πειραῖσθαι ἄνευ κιν-

1. ἄλλοι — μακρῆ addit corr. 2. lib. I. aph. I.

cum non esse peritum aut medicamenti aut naturalis temperamenti ejus, qui morbo laborat aut aliarum rerum, quarum in medicina usus est plurimus; alii vero sic accipiunt, ac si velit artis infinitatem significare, in quam sententiam scripsit in aphorismis haec: *vita brevis, ars longa*. Alii scribunt hanc vocem, ut sit cum superiore conjuncta ad hunc modum: *cautio infinita*; idque non est plane contemnendum, praesertim quum subjungat, difficultas experientiae; ut experientiam difficillimam et periculofam esse intelligamus.

 VII.

 Experiendi difficultas.

Periculofam esse experientiam nemo est qui nesciat; id quod ei accidit propter materiam, in qua ars versatur; neque enim ut caeterarum artium, sic medicinae materiae sunt coria, ligna et lateres, in quibus licet

Ed. Chart. VIII. [519.]

δύνου, ἀλλ' ἐν ἀνθρωπείῳ σώματι, ἐφ' οὗ πειραῖσθαι τῶν ἀπειράστων οὐκ ἀσφαλές.¹ μάλιστα μὲν² δυναμένης τῆς πείρας εἰς ὄλεθρον ὅλου τοῦ ζώου τελευτῶν. διὸ εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ὅπως καλοῖς συνθήσομεν φάρμακα καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἔμπροσθεν γεγραμμένα κρίνομεν. εἰς πείραν ἄγειν δεῖ καὶ χρήσιμον τοῦτο τὸ σκέμμα. ἔστι γὰρ ἐν τῇ ἰατρικῇ ὡς δύο σκέλη ἐμπειρία τε καὶ λόγος, καὶ ὅσοι συνετοὶ τε ἅμα καὶ ἀληθείας ὄντως φίλοι, οὗτοι τάδε παρὰ τῆς φύσεως ἡμῖν δοθέντα κριτήρια τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων, ἐμπειρίαν καὶ λόγον φυλάττουσιν. ἐπ' ἐνίων μὲν ἴσον³ ἑκάτερον συνιελοῦν εἰς τὴν τέχνην, ἐπ' ἐνίων δὲ πλεον θατέρου θάτερον, αἰεὶ μέντοι πρὸς τὸ τέλειον ἑκάτερον ἑκατέρου δεόμενον. πρὸς γοῦν τὸν ἐρωτήσαντα διὰ τί τόδε τινὶ τῶ πυρέιοντι συνεχώρησας ὕδατος πιεῖν ψυχροῦ, δύο εἰσὶν ἀποκρίσεις. ἡ μὲν ἑτέρα γένεσιν καὶ φύσιν τοῦ πυρετοῦ διδάσκουσα καὶ περὶ τοῦ τῶν νόσων καιροῦ διεξιούσα⁴ καὶ

1. lib. 8. κατὰ τόπους 10. 2. Corr. μὲν pro δέ. 3. Corr. ἴσον pro εἰς ὧν. 4. Corr. διεξιούσαν,

multa experiri sine periculo, sed in humano corpore sita est, in quo experiri ea, quae longo usu non probaris, non est tutum, praesertim quum experientia in totius perniciem animantis desinere posse videatur. Ideo in medicina facienda, ut medicamenta rite conficiamus et de iis, quae a veteribus sunt literarum prodita monumentis, sententiam feramus, experientia opus erit, haecque ipsa tractatio est perutilis; quum medicinae data sint fere duo crura, quibus incedat, experientia et ratio, et quicumque prudentia sapientiaque praeslant, ac veritatis studium vere colunt, ii judicandi instrumenta nobis a natura ad cognitionem earum rerum, quae in vita geruntur attributa, rationem inquam experientiamque, custodiunt, quae quibusdam in rebus parem utilitatem ad artem pertractandam afferunt, in quibusdam altera majori usui est quam altera; semper tamen ad rei perfectionem altera alterius operam requirit. Quamobrem si quis de te quaerat, cur

Ed. Chart. VIII. [519.]

κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὕδατος ψυχροῦ φύσιν ἐξηγουμένη
καὶ κατασκευάζουσα, ὡς τῷ τοιῷδε νοσήματι κατὰ τὸν
τοιόνδε καιρὸν εὐλογόν ἐστιν ἴαμα γίνεσθαι τὸ ὕδωρ τὸ
ψυχρόν. ἢ δὲ ἑτέρα τῶν ἀποκρίσεων οὐδενὸς τούτων τῆς
φύσεως ἀφαψαμένη καταφεύγει πρὸς τὴν πείραν, ἐν τοιῷ-
δε νοσήματι καὶ καιρῷ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ ἐωρᾶσθαι φάσκουσα
πολλάκις ὠφελεῖν. οἱ δὲ ἐμπειρικοὶ καλούμενοι ἰατροὶ ποιοῦσθε
τῆς ἐμπειρίας εἶδη τρία. τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὶ περιπτω-
τικὸν καλοῦσι, τὸ δεύτερον αὐτοσχέδιον, τὸ δὲ τρίτον μι-
μητικόν. ἀλλὰ περὶ τούτων οὐκέτι ὁμοίως παρὰ πᾶσιν ὁμο-
λόγηται, ἀλλὰ οἱ μὲν τὴν ἐμπειρίαν μόνην ἀρκεῖν φασὶ τῇ
τέχνῃ, τοῖς δὲ καὶ ὁ λόγος οὐ σμικρὰ δοκεῖ συντελεῖν. Λύ-
κος μὲν γὰρ εἰς ἐμπειρίαν καὶ τήρησιν ἀναπέμπει πάντα
καὶ οὐδαμῶς προστίθησι πίστιν ἀποδεικτικὴν. τούναντίον
δὲ δοκεῖ ποιεῖν ὁ Ἱπποκράτης,¹ ὃς τὰς ἀποδείξεις παντα-

1. Corr. in margine; δοκεῖ ποιεῖν Ἱπποκράτης. In manuscr. autem leg. ποιεῖν ὁ ξηρομωνιακός.

huic aut illi homini febricitanti aquam frigidam potui dederis, duae tibi suppetent responsiones: altera, quae doceat febris originem atque naturam, quaeque de temporibus morborum differat, eodemque modo frigidae naturam, quae sit, exponat; tum vero in tali morbo et ejusmodi tempore aquae frigidae potionem esse consentaneum aptumque remedium confirmet; altera vero nihil horum attingens, ad usum experientiamque confugit, atque se perfaepe vidisse in ejusmodi et morbo et tempore aquae frigidae potum profuisse. Caeterum medici, qui ab experientia empirici vocati sunt, tria esse experientiae genera voluerunt, quorum unum casu, alterum consulto, tertium imitatione fieri ajunt; de iis tamen non jam ita inter omnes convenit; imo vero sunt qui ad artem satis esse experientiam contendant; alii vero non parum ad eam ipsam rem conferre etiam rationem placeat. At Lycus ad experientiam et observationem refert omnia, neque unquam ullam probationem demonstrativam adjungit, quum tamen Hippocrates contra facere videatur, ut qui

Ed. Chart. VIII. [519.]

χοῦ πειρᾶται προστιθέναι, κατ' ἐμὴν δὲ δόξαν καὶ διὰ τῆς ἐμπειρίας καὶ διὰ λόγου εὔρειν δεῖ τὰ πάντα εἰ οἷόν τε ἔστιν, ὁ δὲ διὰ ἐκείνης μόνης οὗτος τηρητικὸς καὶ ἐμπειρικός τις ὀνομασθήσεται. ὁ δὲ διὰ λόγου ἢ μεθόδου τινὸς λογικὸς τε καὶ μεθοδικός. τοῦτο δὲ ποιητέον ὅτι μήτε ἐκείνην ἱκανὴν εἶναι πάντα μήτε μόνον εὔρισκεῖν τὸν λόγον. οὐ μὴν χρὴ συγκεχυμένως τοῦτο ποιεῖσθαι, ἀλλὰ ἰδίᾳ μὲν τὴν ἐμπειρικὴν διδασκαλίαν, ἰδίᾳ δὲ τὴν λογικὴν, ἵνα ὅσην ἑκατέρω δύναμιν ἔχει σαφῶς εὔρεθῇ. ἀλλ' ἐν πάσῃ πείρᾳ κίνδυνος σφαλῆναι παρὰ τὸ ἀδιόριστον. διχῶς δὲ τοῦτο ἀδιόριστον γίνεται· τὸ μὲν τῷ¹ μὴ τεμεῖν τὸ κοινὸν εἰς τὰς ἐν αὐτῷ πάσας διαφορὰς, τὸ δὲ τῷ μὴ σκέψασθαι τοῖς τρέπουσιν αἰτίοις τίνα μὲν² προηγουμένως ἢ πρώτως ἢ ὅπως ἂν καλεῖν θέλῃς,³ τίνα δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἠκολούθησε. διὸ πείραν δεῖ ποιεῖν μετὰ τῶν οἰκείων διο-

1. Corr. τῷ pro τὸ recepit. 2. Corr. μὲν uncinis in-
clufit. 3. de aliment. facultate VI.

omnibus in locis afferre demonstrationes conetur, atque, ut ego quidem puto, si id fieri a nobis possit, experientia et ratione invenienda sunt omnia; qui vero illa sola nititur, is observator empiricusque vocatur; qui ratione aut methodo quadam, is et rationalis et methodicus nominatur. Incumbendum autem in hoc est, quia neque illa satis est ad omnia invenienda neque item ratio sola id praestare posse videtur; id tamen non est confuse faciendum, sed separatim adhibenda est disciplina ab experientia profecta; separatim vero ea, quam suppeditat ratio; ut quam utraque vim habeat aperte perspicias. Verum in omni experientia periculum est ne propterea quod non sit adhibita distinctio erremus; id autem fit duobus modis, tum quod id, quod commune est, in suas differentias non sit distributum, tum quod in causis rem immutantibus non attendamus quae praecipue aut primo aut ut appellare liceat, quaeque fortuito sint consecutae: ideo periculum de rebus faciendum est, adhibitis suis pro-

Ed. Chart. VIII. [519.]

ρισμῶν, μάλιστα μὲν ἐν τῇ τῶν τροφῶν κρίσει. ἕκαστον γὰρ μόριον αὐτὸ κατ' αὐτὸ ἔστιω γεγόμενον καὶ ὁσμώμενον πρότερον ἢ δῶς·¹ εἶτα καὶ διὰ τῆς ἐδωδῆς πειρωόμενον. ἢ μὲν γὰρ ὄσφρησις καὶ ἢ γεῦσις ὁποῖόν τινα τὸν χυμὸν καὶ τὸν ἀτμὸν ἔχει τὸ μόριον διδάσκουσαι συνειδείκνυνται τούτοις εὐθέως καὶ τὴν ὅλην κρᾶσιν αὐτοῦ καὶ οὕτως ἀκριβῶς ἢ δύναμις αὐτοῦ εὐρίσκεται καὶ ἢ σύστασις καὶ ὁ χυλὸς, ἐπειδὴ τινὰ μὲν ὑγρὸν καὶ ὑδατώδη, τινὰ δὲ παχὺν ἢ γλίσχρον ἔχει χυμὸν, ὧν καὶ αὐτῶν πάλιν ἰδίᾳ γένεσθαι προσήκει. ἔνιοι μὲν αὐτῶν εἰσι δριμεῖς ἢ ὀξεῖς ἢ πικροί· ἔνιοι δὲ ἀλικοί τε καὶ ἀλμυροί· ἔνιοι δὲ αὐστηροί ἢ σιτυρανοί ἢ γλυκεῖς ἢ ἄλλως πῶς διακείμενοι. τοῖς δὲ ἐκ πείρας ἄνευ λογικῆς μεθόδου τὰς τροφὰς καὶ τὰ βοηθήματα εὐρίσκουσιν εἰκότως τὰ πολλάκις ὠφελήσαντα μνημονεύεται καὶ εἰς χρῆσιν ἄγεται. τῶν γὰρ πλειστάκις ὠσαύτως ἐωραμένων τήρησιν τε καὶ μνήμην εἶναι φασὶ τὴν ἑαυτῶν ἐμπειρίαν.

1. Corr. ἢ δῶς pro εἶδος.

priisque distinctionibus, quod est in alimentis judicandis observandum vel maxime; debes enim singulas particulas per se ipsas degustare odorarique, priusquam cuiquam des; deinde vero etiam esu probare. Cum enim odoratus gustatusque ejusmodi succum et odorem referat ea particula, de qua agitur, nobis indicat, tum vero etiam simul totam ejus temperaturam statim declarat; atque hac ratione facultas ipsius et consistentia et item succus accurate invenitur; quaedam enim succum habent humidum eaqueum; quaedam crassum et lentum; quos etiam succo separatim gustare expedierit; quando ipsorum alii acuti aut acidi aut amari, alii salsi aut saluginosi, alii austeri aut acerbi aut dulces aut alio modo quodam sint affecti. Qui autem sine methodo, quam ratio commoneat, alimenta remediaque compererunt, merito commemorant e ad usum traducunt ea, quae saepe juverunt, observatio enim et memoriam eorum, quae eodem modo facta saepe viderunt, suam esse experientiam dicunt; sed cogni-

Ed. Chart. VIII. [519. 520.]

ἀλλ' οὐδὲν ἀσκήσουσι τὴν διάγνωσιν. ἀγνοήσαντες δὲ αὐ-
τὴν οὐδὲ τὴν θεραπείαν εὐρίσκουσι. καίτοι γε ὁ θαυ-
μαστός Ἱπποκράτης πολλὰ¹ ἐν πείρας μᾶλλον ἢ ἐκ λόγου
τινὸς ἐγνωκέναι δοκεῖ, ὡς τὰς ὀφθαλμῶν ὀδύνας λύεσθαι
ἀκρητοποσίη ἢ λουτροῦ ἢ πυρὶ ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις περὶ ὧν
ποῦ μνημονεύει.² δεῖ γοῦν τῶν πάντων ὧν ἐν τῇ ἰατρικῇ
χρεία μεγάλη πειρᾶσθαι ὡς ἔχει πρὸς τὴν τοῦ κάμνοντος
φύσιν καὶ οὕτω ἑαυτῷ εὐρήσει τις τὸ μέτρον ἐπὶ τῶν ἀπάν-
των. ὥσπερ γὰρ ἄνευ λογικῆς μεθόδου συνθεῖναι καλῶς
φάρμακον ἀδύνατόν ἐστιν, οὕτως ἄνευ πείρας οὐχ ὅσον τε
γνώναι βεβαίως τε καὶ ἀκριβοῦς τὴν δύναμιν αὐτοῦ. πολ-
λάκις γὰρ μὴ παρέχοντος τοῦ φαρμάκου τὴν χρείαν, ἥς ἔνε-
κα αὐτῷ ἐχρησάμην οὐκ ἔξ ἐπινοίας, ἀλλ' ἐμπειρίας εὖρον,
πῶς ἢ μίξις γίγνεται ἂν, οὐχ ἢ αὐτὴ γὰρ γέγονεν ἅπασα
τοῖς συνθεῖσι τὰς τοιαύτας μίξεις. ἐπίστετε μὲν γὰρ ἔξ ὀλί-
γων τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπλῶν ἔσπευσα συνθεῖνα φάρμακῶν

1. Corr. vocab. πολλὰ uncinis inclusit.

2. haec leg. in

lib. de tuenda sanitate IX.

tionem non exercent, quumque illam ignorent, fit ut ne
curationem quidem inveniant. Et tamen Hippocrates, vir
admirabilis, multa potius experientia quam ratione vi-
detur cognovisse, cujusmodi illud est: dolores oculorum
meri potione aut balneo aut fomento aut etiam aliis re-
bus, quarum ipse meminit, curari. Itaque omnia, quo-
rum in medicina usus magnus est, experiri oportet, ut
quomodo ad naturam aegroti affecta sint cognoscamus:
ita enim sibi quisque modum in rebus omnibus aptum
inveniet; nam quemadmodum sine ratione conficere recte
medicamentum non possumus, ita ejus scire firmiter et
accurate vires sine experientia non licet. Quum enim
saepe medicamentum id non fecerit, cujus causa sumptum
sit, tum quomodo id confectum esset, non ratione, sed
experientia deprehendi: mixtiones enim ejusmodi non
eodem modo omnes conficiunt; interdum enim e paucis
numero simplicibus aliquod conficere medicamentum pro-

Ed. Chart. VIII. [520.]

τι, ἐνίοτε δὲ ἐκ πλειόνων, ἔστι δ' ὅτε καὶ πλείστων ἢ πάντων τῶν ὁμογενῶν. καὶ μέντοι καὶ τῶν τινὰ μὲν ἔχειν ἄφθονα, τινὰ δὲ οὐδ' ὄλως ἢ ἐλάχιστα κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον ἐξ ὧν¹ εἶχον περὶ τὴν σύνθεσιν ἐτραπόμην τοῦ φαρμάκου τῆς χρείας ἐπειγούσης, εἴθ' εὐρῶν ἀντὶ τῆς πείρας δόκιμον, οὕτως ἐχρησάμην αὐτῶν ἀεί. χρῆ δὲ ἐπὶ τοῖς ἀπλοῖς φαρμάκοις μάλιστα ἐκ τῆς διωρισμένης πείρας ἐξευρίσκειν τὰς δυνάμεις, οὐ γὰρ ἂν σφαλεῖς. οὐκ ὀρθῶς δὲ δοκοῦσιν οἱ πλείστοι τῶν ἰατρῶν οὔτε πειραθῆναι ἀπλῶν φαρμάκων οὔτε συλλογίζεσθαι περὶ τῆς δυνάμεως αὐτῶν. χρῆ γὰρ πειραθῆναι μόνον τῶν ἀμίκτων καὶ ἔξω πάσης ἐπικτήτου ποιότητος. ἐπὶ μὲν γὰρ ἀσίστης κατασκευῆς τοῦ σώματος πρῶτον, ἐφεξῆς δὲ κατὰ τῶν δυσκράτων, εἴθ' οὕτως ἐπὶ τῶν ἀπλῶν νοσημάτων, συλλογίζεσθαι δὲ τὸ κατὰ συμβεβηκὸς ἀεί διορίζοντας τοῦ πρώτως τε καὶ κατ' αἰτό. ἢ

1. ὧν pro ὄν correxi.

peravi, interdum e pluribus; quandoque et pluribus vel omnibus, quae essent generis ejusdem; ad haec vero, quia quaedam nobis copiose suppetebant, quaedam omnino desiderabantur aut paucissima admodum erant eo tempore, quum necessitas urgeret, ex iis, quae aderant, medicamentum composui; quod quum usu et experientia probatum comperissem, eo semper ita usus sum. Atque in medicamentis quidem simplicibus distincta potissimum experientia facultates inveniendae sunt, quod in ea falli nullo modo possis; ex quo patet plurimos medicos in errore versari, qui neque de simplicium medicamentorum facultatibus periculum faciunt, neque ratione eas expendere conantur; debes autem ea experiri, quum non mixta sunt et nullam adventitiam qualitatem habent adjunctam; idque primum faciendum est in optimo corporis statu, tum in iis corporibus, quae intemperata sunt; postremo in morbis simplicibus; quum id ratione expendimus, distinguendum est id, quod ex accidenti fit, ab eo, quod primo ac per se inest. Siquidem sola experientia docet

Ed. Chart. VIII. [520.]

μὲν γὰρ πείρα μόνη διδάσκει καὶ τὰ ὠφελοῦντα καὶ τὰ βλάπτοντα, ἀλλὰ τὸ δύσκολον αὐτῆς πολλὰς διαφωνίας ἐποίησε. καὶ διὰ τὴν αἰτίαν τήνδε διαβολὴν ἔχει ἡ τέχνη ὅλη πρὸς τῶν ἰδιωτῶν¹ μεγάλην, μηδὲ δοκεῖν ὅλως ἰατρικὴν εἶναι, ὥστε τοσόνδε διοίσουσιν ἀλλήλων οἱ χειρῶνακτες, ὥστε ἂ ὁ ἕτερος προσφέρει ἠγούμενος ἄριστα εἶναι, ταῦτα νομίζειν ἤδη ἕτερον εἶναι κακά. εἰκότως οὖν εἶπε δυσπειρίην εἶναι ἐν τοῖς πράγμασι καὶ ἐν τῇ τέχνῃ ἰατρικῇ μάλιστα. ἀσκητέον γοῦν ἀκριβῶς καὶ οὐκ ὀκνητέον ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῆς.

 ἡ.

Μαδαρότης.

"Ἐν ἔστι τοῦτο τῶν ἐς βραχυλογίαν ἐσχάτην καὶ μὴ γνωστὴν σχεδὸν ἐσφιγμένων, εἰ μὴ τοῦτο σημαίνει, ὥσπερ

1. Corr. ἰδιωτῶν pro δωροκαγαθῶν.

ea, quae profunt quaeque nocent; sed ejus difficultas multas sententiarum varietates peperit; quae res fecit ut totam artem ignari magnopere calumniati sint, ac ne medicinam quidem ullo modo esse voluerint, quod viderent tantam esse inter artifices dissensionem, ut quae alius ut optima proferret, ea esse prava alius existimaret: merito igitur dixit difficilem esse in rebus et in arte, praesertim vero medica, experientiam; qua re fit ut nos accurate exercere et in medicina facienda neque pigri neque socordes esse debeamus.

 VIII.

Glabrities.

Hoc est unum eorum, quae ad summam sunt redacta brevitate et quae fere intelligi non possunt, nisi for-

Ed. Chart. VIII. [520.]

ἐκ τοῦ χρώματος τῶν χυμῶν καὶ τῆς ῥοπῆς καὶ τῆς πέ-
 ψεως στοχάζεσθαι δεῖ περὶ νοσημάτων καὶ τῆς φύσεως τοῦ
 νοσοῦντος. οὕτω καὶ ἐκ τῆς μαδαρότητος, ἢ πάθος ἐστὶ
 περὶ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν στεφάνην καὶ περὶ τὸ τετριχομέ-
 νον τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ γενείου, ὡσπερ καὶ ἀλωπεκία
 ὀφίσις τε καὶ φαλακρότης. τότε γὰρ τρίχες πᾶσαι¹ ῥίψουσι
 λεπτύνονται, θραύονται, σχίζονται, ἀνχμώσει κνοῖζονται²,
 ὑπόξανθοι γίνονται, πολιοῦνται, ἵνα καὶ τοῦτο σημεῖον εἴη³,
 ἐξ οὗ γνωρίσεις ἂν τι περὶ τὸν κάμνοντα. ἄλλοι δὲ γρά-
 φουσι μαδαρώσεις,⁴ ὡς εἶναι μὴ μόνον πάθος ὀφθαλμῶν
 ὅταν αἱ τρίχες τῶν βλεφάρων ῥέωσιν, ἀλλὰ καὶ ταυτὸ ὅπερ
 φαλακρότης παρὰ τὸ μαδᾶν, ὃ ἐστὶ ψιλὸν εἶναι τριχῶν,
 ὡσπερ οἱ παῖδες εἰσι πάνυ μικροὶ, ὅτι μήπω μήτε πό-
 ρος⁵ αὐτοῖς ἐστὶ μηδεὶς κατὰ τὸ δέγμα, μήτε λυγγιώδη⁶

1. Corr. πᾶσαι pro πᾶσι. 2. pro κνοῖζονται melius κνοῖ-
 ζονται. 3. Corr. εἴη pro ἴγη. 4. Corr. μαδάρωσις. 5. Corr.
 πόρος pro πῶρος. 6. λυγγιώδη pro λυγγιώδη quod est: quod sin-
 gultu premitur.

tasse hoc nobis indicet, quemadmodum ex colore, quem
 humores gignant, et eorum inclinatione et concoctione
 facere licet de morbis deque natura aegrotantium con-
 jecturam, ita etiam ex glabritie, quae affectio est, quae
 oculorum coronam et item capitis partem, quae capillo
 tegitur et mentum obsidet, ut etiam alopecia, ophialis et
 calvitium; tunc enim pili omnes fluunt, extenuantur,
 quassantur, scinduntur, squalent, in pulverem vertuntur,
 subflavi canique fiunt; atque ita, ut hoc quoque signum
 sit, cujus ope quidpiam, quod ad aegrotos pertineat, pos-
 sis agnoscere. Sunt qui scribant non μαδαρότης, hoc est
 glabrities, sed μαδάρωσις, ut non solum oculorum affe-
 ctum significet, quum pili palpebrarum fluunt, sed idem
 quod calvitium, a verbo μαδᾶν ductum, quod expertem
 esse pilorum significat; veluti sunt puelli admodum parvi,
 quod in eorum cute nullus adhuc meatus sit, neque etiam

Ed. Chart. VIII. [520.]

περιτώματα. ἔνεστι γὰρ καὶ ἐκ τῶν τριχῶν τὴν κράσιν γνωρίζειν. ἄκουε δὴ πῶς τοῦτο ποιήσεις. γίνονται γὰρ τρίχες κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον. τὸ ὑγρὸν ἴσχηται¹ πολλάκις ἐν τοῖς μικροτέροις πόροις, καίτοι² εἴσω εἰς τὸ βάθος παλινοστεῖν ἀναγκάζεται. εἰ δ' ἀναθυμίασις εἴη ὅσον αἰθαλώδης καὶ παχεῖα καὶ γεώδης, κινδυνεύει μὴ σκληρωθεῖν ἐν ταῖς στεναῖς ὁδοῖς, ὡς μήτε ὑπονοστεῖν ἐτι μήτε κενουθῆαι δύνασθαι. διὸ ἢ φύσις ἄλλην εὖ τέως³ παρεσκευάσεν ἢ ταύτην ἐκ τοῦ βάθους ἀναφέρει καὶ πλήττει καὶ ὠθεῖ πρόσω, ὡς καὶ ταύτην εἴρα κάκεινην ἄλλη. καὶ οὕτω ποιοῦνται τὸ σῶμα τοιοῦτον ὅσον ἐκτός ἢ λιγνύς ἐστι. τὸ γοῦν τοιοῦτον σῶμα ὠθεῖται πρόσω σύμπαν, ἱμαντώδες ἤδη γεγονός, τὸ δὲ χρῶμα αὐτοῦ ποικίλον, διὸ θριξ³ ἐστὶ μέλαινα ὅταν ὑπὸ ῥόμης τοῦ θερμοῦ κανθεῖσα ἀναθυμίασις γένηται λιγνύς· ξανθὴ δὲ, ὅταν ἥτιον κατοπηθῇ, ἢ δὲ λευκὴ καὶ ἐκ φλέγματος γίνεται. οὖλαι δὲ τρίχες ἢ διὰ τὴν ξηρότητα τῆς κράσεως ἢ διὰ τὸν πόρον ἐν ᾧ κατερρίζωνται εἰώθασο

1. Corr. ἴσχηται pro ὀσχηται.

2. Corr. τι pro τοι.

3. melius εὐθέως, quam εὖ τέως.

fuliginosum excrementum; nam et ex pilis licet temperaturam corporis cognoscere; quod ut fiat, audi quae subjungam, pili hunc in modum gignuntur: humor plerumque minoribus meatibus continetur et aliquid intro ad imas corporis partes recurrere cogitur. Si vero vapor veluti fuliginosus crassusque et terreus fuerit, periculum est, ne in angustis viis impactus, nec facile intro rursus redire, nec etiam evacuari possit; quocirca natura alium statim paravit, qui hunc e profundo subiens, feriat ac prorsum pellat, ut hunc rursus alius; atque ita corpus tale conficiunt, quale est ea fuligo, quae foris cernitur; ac tale corpus totum prorsum propellitur, lori formam jam adeptum, ejusque color varius est; proinde capillus niger est, quum vi caloris densius vapor in fuliginem abit; flavus, quum minus exustus sit; albus ex pituita efficitur; crispi autem capilli aut propter temperaturae siccitatem aut propter meatum, in quo radices agunt,

Ed. Chart. VIII. [520.]

γενέσθαι. ὅσοι δὲ ὑγρὰν καὶ ψυχρὰν χώραν οἰκοῦσιν, ἔξαν-
 ξεῖς μετρίως καὶ λεπτὰς καὶ εὐθείας καὶ πυρὰς ἔχουσιν.
 ὅσοι δὲ τὴν θερμὴν καὶ ξηρὰν, μέλαινας, δυσανξεῖς, ξηρὰς,
 οὔλας καὶ κραύρας.¹ ὅσοι δὲ μεταξὺ τούτων συμμετρως καὶ
 ἀνάλογον. ἐξαλλάττονται δὲ ἐν ταῖς ἡλικίαις καὶ κατὰ τὰς
 τῶν σωματίων φύσεις καὶ χώρας, περὶ ὧν πάντων ἡμεῖς
 ἀκριβῶς ἐν τῇ περὶ κρᾶσεων πραγματείᾳ διελεξάμεθα καὶ
 οὐ χρὴ ἐνθάδε μεταφέρειν. ἅπαντα γὰρ ἐν πᾶσιν οὐκ ἐγχο-
 ρεῖ λέγειν. τὸ γὰρ ἴδιον ἐκάστης πραγματείας χρὴ τελῶς
 διεξέρχασθαι, τὸ δὲ παραπίπτον ἐπισημαίνεσθαι διὰ κεφα-
 λαίων. καὶ γὰρ οἱ λεῖτοι καὶ οἱ ὑπολευκόχρωτες, ἰθύτριχες²
 τε καὶ μελανότριχες καὶ οἱ μελανόφθαλμοι καὶ ἡσυχῇ καὶ
 ἐπὶ τὸ ῥάθυμον βεβρωκότες ἐδείχθησαν ἡμῖν ἦττον δια-
 πνεόμενοι, διότι καὶ ψυχρότεροι ταῖς κρᾶσεσὶν εἰσι. καὶ
 διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν καὶ γυναῖκες, ὡς διὰ τὴν ἔμμηνον κά-

1. Corr. ὅσοι δὲ τὴν θερμὴν καὶ ξηρὰν, μέλαινας, δυσανξεῖς,
 ξηρὰς οὔλας καὶ κραύρας. Haec leg. in manuscr. S. g. 2. Corr.
 ἰθύτριχες pro ἦτοι τρίχες.

fieri solent. Quicunque autem humidam frigidamque re-
 gionem incolunt, capillos, qui modice augeantur, graci-
 lesque et rectos et rufos habent; qui calidam et siccam,
 ii nigros, qui parum augeantur, siccos, crispes et fragi-
 les; qui medium inter hos tractum tenent, moderate et
 ad proportionem regionis; commutantur autem in aetati-
 bus et pro natura corporum et item regionum, de qui-
 bus omnibus actum accurate est a nobis in libris de tem-
 peramentis; eaque non sunt hunc in locum transferenda,
 quum minime par sit omnia omnibus in libris conscri-
 bere. Siquidem, quod ad eum locum, qui sit in mani-
 bus, proprie pertineat, est perfecte pertractandum; quod
 vero obiter occurrit, ejus capita solum annotanda sunt.
 Etenim glabros, albidam cutem habentes, quique rectos
 capillos et qui nigros et qui nigris sunt oculis et qui in
 otio vixerunt, minus per halitum digeri, quia frigidiore
 temperatura sunt, demonstravimus; eandem ob causam
 mulieres, quas pestilens constitutio, propter menstruam

Ed. Chart. VIII. [520.]

θαρσιν ἤσσον¹ ἀδικεῖ λοιμώδης² κατάστασις. * * * *
οὕτως αὐτὸς ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν τὰς ιδέας τοῦ σώ-
ματος τῶν ἀλόντων τοῖς φθινωδικοῖς νοσήμασι διηγούμε-
νός φησιν, εἶδος³ δὲ τῶν φθινωδέων ἦν τὸ λεῖον, τὸ φλε-
γματῶδες, τὸ ὑπέρυθρον, τὸ χαροπὸν, λευκοφλεγματαία καὶ
πιτερυγῶδες καὶ γυναικες. λέγει γὰρ τὸ λεῖον, ὕπερ ἐστὶν
ἄτριχον, ὃ τὴν κρᾶσιν ψυχροτέραν ἐνδείκνυται.⁴ ὥσπερ
δὲ τὸ λεῖον καὶ ἄτριχον τὴν ψυχροτέραν καὶ ἐπιεικῆ κρᾶ-
σιν σημαίνει, οὕτω καὶ λάσιον τὴν θερμοτέραν καὶ θυμοειδῆ.
εἰ μὲν γὰρ⁵ τις εἴη ἱκανῶς δασύς τὰ στέρνα, τοῦτον οἱ φυ-
σιογνωμονεῖν ἐπιχειροῦντες θυμικὸν ἀποφαίνονται· μηροὺς
δὲ εἶπερ εἶη⁶ τοιοῦτος, ἀφροδισιαστικόν. φασὶ γὰρ τῶν
λέοντι ἐμφερῆ τὰ στέρνα αὐτὸν εἶναι, τράγω δὲ τὰ κατὰ
μηροὺς. οὐ μὴν χρὴ νομίζειν, εἴ τῳ δασύς ὁ θώραξ, ὅλον
ἐξ ἀνάγκης τοῦτω τὸ σῶμα θερμοτέρον τε καὶ ξηρότερον
ὑπάρχειν, ἀλλὰ ἐν τῇ καρδίᾳ τὸ θερμὸν εἶναι πλεῖστον, διὸ

1. Corr. ἤσσον pro εἰς ὄν. 2. probabilius λοιμώδης pro
λειμώδης. 3. H. lib. epidemior. 70. 4. H. de temperat.
5. Corr. particul. γὰρ seclufit. 6. Corr. εἶη seclufit.

purgationem minus laedit. * * * * In hanc
sententiam ipse in tertio de vulgaribus morbis libro cum
formas corporum eorum, qui tabidis morbis corripiuntur,
explicaret, *genus*, inquit, *tabidorum laeve erat, pituitoso-
sum, subrubrum, caesium. Leucophlegmatiae et quibus
scapulae in alarum modum prominebant, ac mulieres:*
quo in loco appellat laeve quod vacat pilis; quod est
temperaturae frigidioris indicium; atque ut glabrum et
vacans pilis frigidiorum et mansuetam naturam, sic hirsu-
tum calidiorum, atque iracundam esse indicat. Qui enim
mores ex forma corporis se nosse profitentur, eum, qui
admodum hirsuto pectore sit, animosum judicant; sin
cruribus, salacem; ajunt enim illum habere pectus leoni
simile, crura vero hirco, neque tamen existimandum est,
si alicui pectus pilosum sit, necesse esse, ut totum cor-
pus ejus siccus sit et calidius; sed hoc, plurimum calo-

Ed. Chart. VIII. [520.]

καὶ θυμικόν, καθάπερ εἰ ὅλον τὸ σῶμα ψιλὸν τριχῶν, ἀπα-
λὸν τε καὶ λευκὸν τὸ δέσμα, ποιεῖ δειλοὺς καὶ ἀτόλους
καὶ ὀκνηροὺς. μεταβάλλονται¹ δὲ τὰυτα καὶ κατὰ τὰς χώ-
ρας. ὅπου γὰρ ἡ γῆ μαλθακὴ καὶ ἐνυδρὸς καὶ ὕδατα ἔχει
μετέωρα, ὥστε θερμὰ εἶναι τοῦ θέρους καὶ χειμῶνος ψυ-
χρὰ, ἐνταῦθα καὶ οἱ ἄνθρωποι σαρκώδεις εἰσὶ καὶ ῥάθυμοι
καὶ ὑπνηροί. ὅπου δὲ ἡ χώρα ἐστὶ ψιλὴ καὶ ἀνώχωρος²
καὶ τραχεῖα, ἐνταῦθα σιληροὶ καὶ εὐτονοὶ καὶ δασεῖς. περὶ
δὲ τῶν τοιούτων εἰδέναι χρὴ³ ὅτι³ τὰ ἀραιότερα καὶ δασύ-
τερα τῶν σωμάτων⁴ τὴν κρηφαγίαν μᾶλλον ἢ τὰ τῶν ἄλ-
λων ἀνέχονται ὡς ἂν διαπνεόμενα καὶ τὰς ταλαιπωρίας,
διὰ τὸ ἦσσαν⁵ ἀλίσκεσθαι κόποις. καὶ ταῦτα τὰς εὐεξίας
ἐχούσι χροσιωτέρας, ὡς ἂν μὴ εἰς ἄκρον ἐτοιμῶς ἀφικνου-
μένας. ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ λεῖου καὶ δασέος σώματος τεκμαι-

1. lib. de aqua, aëre et locis haec leguntur. 2. *Corr.*
quidem opinatur, verbum ἀνώχωρος legi oportere, sed hanc opi-
nionem esse vanam et inauditam, ex praecedenti vocabulo χώρα
manifestum est. Imo vero commendaverim vocem ἐνυδρὸς, quod
est, aqua vacans, aridus. 3. χρὴ et ὅτι commate interpuncti.
4. hoc leg. in lib. de salubri diaeta XXIX. 5. *Corr.* ἦσσαν
pro ἴσσαν.

ris in corde esse, proinde animosum hominem effici, sicut
si totum corpus vacans pilis delicatumque sit et alba cu-
tis, timidi, ignavi et segnes homines redduntur; quam-
quam haec pro natura regionum mutantur: ubi enim
terra mollis aquosaque est et aquae ibidem sublimes sunt
ut aestate calidae et hieme frigidae sunt, ibi homines car-
nis mole convestiti et pigri et somniculosi sunt; ubi vero
nuda est regio, aquis vacans et aspera, ibi dura, firma,
hirsuta sunt corpora: ac de his omnibus hoc intelligen-
dum est, corpora, quae magis rara magisque hirsuta sunt,
facilius usum carniarum, quibus vescantur, quam quae
alterius sunt generis, perferre, utpote quae per halitum
digerantur, itemque aerumnas, quia minus in lassitudines
incidant et bona habitudine diutius perfrui, quia non sta-
tim ad extremum perveniant. Jam vero ex eo, quod

Ed. Chart. VIII. [520. 521.]

ρεσθαι ἂν δύναιο περὶ χυμοῦ πλεονάζοντος. καὶ γὰρ οἱ ἀπαλοὶ καὶ λευκοὶ καὶ λεῖοι ἤκιστα μελαγχολικὸν ἴσχουσι χυμόν. οἱ δὲ ἰσχυροὶ καὶ μελάντεροι καὶ δασεῖς καὶ φλέβας εὐρείας ἔχοντες ἐπιτηδειότατοι πρὸς τὴν τοῦ τοιοῦτου χυμοῦ γένεσιν ὑπάρχουσι. καὶ περὶ τῶν ἄλλων χυμῶν ὁ αὐτὸς λόγος.

θ'.

Σπλάγγων κενύτης τοῖσι κάτω, πλήρωσις τοῖσι ἄνω τροφή.

Καλεῖ σπλάγγνα τὰ τε τρία, ἃ καὶ ἡγεμονικὰ προσαγορεύεται, τὸν ἐγκέφαλον, τὴν καρδίαν καὶ τὸ ἥπαρ, τὰ τε ἄλλα πάντα ὅσα ἐν τῇ ἄνω καλουμένη κοιλίᾳ καὶ τὰ ἐν τῇ κάτω ἔντερα περιέχεται. ἔστι δὲ ὠφέλιμον τοῦτ' ἰὸ παραγγεῖλμα. καὶ γὰρ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ τὴν λογιστικὴν, ἐν καρδίᾳ δὲ θυμοειδῆ, κατὰ δὲ τὸ ἥπαρ ἐπιθυμητικὴν ἢ φυσικὴν ἢ γεννητικὴν ἢ ὡς οἱ περὶ τὸν Ἀριστοτέλην, θρεπτικὴν

glabrum hirsutumque corpus sit, potes de humore, qui redundat, facere conjecturam: nam et delicati et albi et glabri humorem melancholicum minus coacervant; graciles vero nigriores et hirsuti et quorum ampliores venae sunt, ii ad illum humorem gignendum aptiores judicantur; caeterorum humorum eadem ratio est.

IX.

Viscerum vacuitas, inferioribus repletio superioribus, nutritio.

Appellat viscera ea tria, quae etiam principalia nominantur, ut cerebrum, cor et jecur et item intestina, quae et in superiore ventre, ut vocant, et inferiore continentur. Caeterum hoc praeceptum utile est, siquidem in cerebro eam partem animi, quae rationis est particeps, in corde ea in qua irarum existit ardor; in jecore eam, quae voluptate alitur, sive eam naturalem, sive, ut Aristoteli placet, altricem aut vegetabilem aut generatricem,

Ed. Chart. VIII. [521.]

ἢ φυτικὴν ἢ γεννητικὴν, ἀφ' ἐνὸς ἐκάστου τοῦνομα θέμενος περιεχομένην ἴσμεν. λέγει γοῦν περὶ κενότητος τῶν σπλάγχμων, ἵνα ἐπιστάμεθα πῶς ποιητέον, ὅταν κενότης ἐνοχλή. τοῖς¹ μὲν κάτωθεν κειμένοις σπλάγχμοις ὠφελῆ πλήρωσις,² τοῖς δὲ ἄνωθεν τροφή. ἔστι γὰρ ὅτε ἐν τῇ φύσει τε καὶ ἔξει τῶν ἀνθρώπων ἐπιπολάζει ἄνω ἢ χολὴ καὶ ὑποχωρεῖ κάτω καὶ κρεμάμενα μᾶλλον εἰσιν ἢ ἐστηριγμένα τὰ σπλάγχνα. μεγάλη μὲν γὰρ οὔσα φύσει ἢ γαστήρ στηρίζει τὰ σπλάγχνα, κἂν ἢ κενὴ σιτίων. μικρὰ δὲ ὑπάρχουσα σιτίων μὲν πληρωθεῖσα στηρίζει, κενωθεῖσα δὲ καταλείπει συνιζάνουσα, ὅθεν αἰσθησις γίνεται³ τισιν κρεμᾶσθαι αὐτοῖς τὰ σπλάγχνα. ἐπιπολάζει δὲ τισιν ἄνωθεν ἢ ξανθὴ χολή, ὅτε καταφέρει αὐτὴν εἰς τὴν τῆς γαστρὸς ἔκφυσιν ἐξ ἥπατος πόρος. ἔσθ' ὅτε καὶ τισιν αὐτοῦ εἰς τὴν γαστέρα πορεύεται μόριόν τι, ἐν οἷς ἐπιπολάζει τὸ χολῶδες περιτ-

1. Haec leg. l. II. de victus ratione XXXI. 2. verba πλήρωσις et τοῖς commate interpunxi. 3. accentum encliticae pro legibus grammaticis in vocabulo γίνεται reposui.

ut ab uno horum nomen trahat, appelles, contineri plane scimus. Itaque de inanitione viscerum differit, ut sciamus quomodo nos gerere debeamus, quum inanitio affligit, ac visceribus, quae inferiore loco sunt sita, prodest repletio, iis vero, quae superius, alimentum. Fit enim interdum ut et in natura et habitudine corporis humani bilis in partibus supernis fluctuet et ad infernas dejiciatur; ac viscera magis suspendantur aut stabiliantur; quum enim venter magnus est suapte natura, tum viscera stabilit, licet vacans cibus sit; etsi parvas, tum cibus refertus, stabilit, evacuatus vero eadem relinquit subfidentia, ex quo fit ut quidam suspensa sibi esse viscera persentiant, quibusdam vero flava bilis sursum fluctuat; quum ipsam a jecore ad id intestinum, quod ventris exortum vocant, meatus defert; interdum etiam in quibusdam pars quaedam ab ipso ad ventrem progreditur, in quibus nimirum biliosum supernatat excrementum, in aliis vero deorsum omnino secedit, inde fit ut qui parte superiore amarae

Ed. Chart. VIII. [521.]

τωμα, τοῖς δ' ἄλλοις ὑπάρχεται¹ κάτω πᾶν. διὸ οἱ πικρόχολοι σαῶν αὐτῶν δυσφορώτερον φέρουσι τὰ ἄνω, οἱ δὲ φλεγματικοὶ τὸ ἐπίπαν ἀσιτίαν τὴν παρὰ τὸ ἔθος τὰ ἄνω εὐφορώτερον φέρουσιν. ἀλλὰ παρὰ καιρὸν οὐ δύνανται τὰς σαοδράς κενεαγγείας² ποιεῖν. εὐλαβητέον δὲ ὡς τὰ σπλάγχνα μὴ σφριγῶσι, μήτε διατείνονται.³ καὶ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐν ὄλῳ τῷ σώματι ἀγγεῖα. μᾶλλον δὲ ἐν ποσῶ τινι⁴ εἶεν χαλάσματι ἵνα, τὸ φυσικὸν εὐωδῆ πνεῦμα. ὅπερ, ὅταν τὰ σπλάγχνα πίμπλαντο, οὐχ οἷόν τε ποιεῖν.

ι.

Ἀναρόση, καταρόση.⁵

Ὡς περὶ τῶν χυμῶν εἶπεν, ἀκτέα ὄκου ρέπει οὕτω περὶ πληρώσεως καὶ τροφῆς κλείει τὴν ῥοπὴν φυλάττεσθαι.

1. *Corr.* ὑπάρχεται ponendum censuit pro ὑπάρχει, sed ego utrumque ab oratione reliqua abhorreere ratus recepi ὑποχωρεῖ. 2. *Corr.* haud ineptè pro καὶ νεανίας restituit κενεαγγείας. 3. Haec inveniuntur in Oribas. Collect. l. VII. XIX. 4. *Corr.* jubet particulam τοίνυν deleri ac reponi τινι. 5. In marg. leg. ἰδοὺ ὅτι οὐχ ἐρμηνεύει ὄλην τὴν τοῦ Ἰπποκράτους γνώμην ἀναρόση, καταρόση. S. g.

bilis homines sunt, haec majore cum molestia ferant, qui vero superiore parte pituitosi sunt, ii non effectam cibi abstinentiam facilius fere tolerant. Verum non debent vehementes vasorum inanitiones intempestive fieri et cavendum, ne viscera et quae in toto corpore insunt vasa, neque immodice repleantur, neque distendantur; sed potius in quadam definita relaxatione consistant, ut aditus naturali spiritui plane pateat, qui sane ei, quum viscera repleta sunt, interclusus est.

X.

Sursum inclinatio, deorsum inclinatio.

Quemadmodum censuit humores, quo vergunt, eo adducendos esse, ita de repletionem deque alimento nobis

Ed. Chart. VIII. [521.]

οἷς μὲν γὰρ ἄνω τροφή ξυμμέρει, τούτοις καὶ ἡ ἀναρόσπη· οἷς δὲ κάτω πλήρωσις, τούτοις καὶ καταρόσπη πρέπειν εἶσιν. ἢ καὶ τοῦτο λέγει ἀπλῶς περὶ πάντων, ὡς εἶναι ταυτὸ τῶ, ἀκτία ἢ¹ ῥέπει. καὶ τῶ ἐν ἀφορισμοῖς ἃ δεῖ ἄγειν ταύτη ἄγειν, ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπει ἢ φύσις. ὅπερ καὶ κάλλιον εἶναι δοκεῖ. ἀλλὰ περὶ τούτου ἤδη εἴρηται ἡμῖν ἱκανῶς.

ια΄.

Τὰ αὐτόματα ἄνω καὶ κάτω, ἃ ὠφέλει καὶ βλάπτει· συγγενὲς εἶδος χώρα, ἔθος, ἡλικίη, ὄροι², κατάστασις νόσου, ὑπερβολή, ἔλλειψις, οἷσιν ὀκόσον λείπεται ἢ οὔ.

Συμβουλευεῖ νῦν σκέπτεσθαι ἀκριβῶς τὰ χωρόντα αὐτομάτως ἢ κάτω ἢ ἄνω, πότερον ὠφελεῖ ἢ βλαβερά εἰσιν.

1. relativo ἢ jota subscripti. 2. velim scribi ὄροι.

imperat, ut inclinationem observemus: nam quibus prod-est alimentum, quod superne datur, iis etiam inclinatio, quae sursum vergit, accommodata est; quibus vero inferna repletio, iisdem quoque ad inferiora inclinatio videtur convenire. An vero id generatim de omnibus extulit? ut hoc loco idem velit, quod supra, quum dixit, educenda quae maxime vergunt et in illo aphorismo: quae educenda sunt, quo maxime natura vergere videbitur, ducito; id quod esse melius videtur; sed hac de re satis jam ante differuimus.

XI.

Quae sponte sursum ac deorsum feruntur; quae juvant ac laedunt; cognata forma, regio, consuetudo, aetas, anni tempestas, morbi status, exsuperantia, defectus, quibus quantum desit aut non.

Dat nobis hoc consilii, accurate intueamur, quae sua sponte vacuantur sursum aut deorsum, utrum profint

Ed. Chart. VIII. [521.]

πῶς δὲ τοῦτο γινώμεν, αὐτὸς προῖὼν διδάσκει εἰπὼν, τὰ
 χωριέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ¹ ὡς ἂν χωρέει
 οἷα δεῖ καὶ φέρειν εὐφόρως· καὶ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἦν οἷα
 δεῖ, φησὶ, καθαίρεσθαι καθαίρωνται, συμφέρει τε καὶ εὐ-
 φόρως φέρουσι, τὰ δὲ ἐναντία δυσχερῶς. ἔχομεν οὖν τὸ
 κριτήριον τῆς ἴσης κενώσεως τὴν εὐφορίαν, τῆς δὲ ἀμέτρου
 καὶ δυσχεροῦς, τὴν δυσφορίαν. εἰ γοῦν ἡμεῖς, εἰ καὶ ἡ φύ-
 σις τὴν κένωσιν ποιῆ, χρὴ θέσθαι μέτρον τι κατὰ ποσό-
 τητα καὶ κατὰ ποιότητα, ἵνα καὶ τὸν λυποῦντα ἐκκενωῖμεν
 χυμὸν καὶ ἡ κένωσις τῷ πλήθει τοῦ λυποῦντος ἀρμότῃ.
 εἰ μὲν γὰρ τὸ πλεονάζον ἐκκενοῖτο, ὁ κάμνων κουρότερος
 ἑαυτοῦ καὶ εὐφορώτερος γενήσεται· εἰ δὲ καὶ τι τῶν ² κατὰ
 φύσιν ἐκκρίνοιτο, ἀνάγκη καταλύεσθαι καὶ ἀρρώστειν τὴν
 δύναμιν αὐτοῦ. ἀλλὰ εἰ ἐκκενοῖτο οἷα δεῖ καὶ τοῦτό ³
 γε μετ' εὐφορίας, τότε ἦτοι ἄνω ἦτοι κάτω γένοιτο ὠφέλι-

1. Haec reperiuntur I. aph. XXV et XXVI.

2. Corr. τὸ

τῶν pro τοι τὸν.

3. accentum ob imperitiam aut negligenti-

tiam omissum reposui in ultima syllaba verbi τοῦτο. Hoc ipsum
 feci verbo ὠφέλιμον mox sequenti ad quod est enclitica ἐστὶν
 addita.

an obsint, quod quomodo cognosci a nobis possit, ipse
 postea declarabit, quum dicet: *quae dejiciuntur, non mul-
 titudine aestimanda sunt, sed si qualia oportet et aeger
 facile ferat; et item in aphorismis quum ait, si, inquit,
 qualia purgari oportet, purgentur et confert et facile fe-
 runt, contraria vero difficulter.* Nobis igitur suppetit ra-
 tio judicandi, quum moderata evacuationio sit, si facile ae-
 ger ferat; contra vero, si immoderatam et molestam esse
 evacuationem, quum aeger difficulter toleret, censeamus.
 Itaque sive nos, sive natura evacuationem moliatur, est
 in quantitate et qualitate modus quidam statuendus; quo
 noxius humor vacuetur et multitudini humoris noxii eva-
 cuatio conveniat. Si enim educatur id quod redundat,
 certe aegrotus se factum esse leviolem sentiet et facilius
 morbum perferet. At si quid eorum, quae naturae ac-
 commodata sunt, simul excernatur, ejus vires et dissolvi

Ed. Chart. VIII. [524.]

μόν ἐστίν· εἰ δὲ οὔτε οἷα δεῖ οὔτε εὐφόρως, βλάπτει. διὸ
 κελεύει διὰ παντός ὅσα καλῶς ὑπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς γί-
 νεται, ἃ νῦν αὐτόματα καλεῖ, ταῦτα μιμῆσθαι τὸν ἰατρὸν.
 εἰ γὰρ διὰ τῶν¹ ἄνω κενοῦνται οἷα δεῖ, τουτέστι τὰ λυ-
 ποῦντα αὐτομάτως καὶ ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως ὁ κάμων
 φέρει, ταυτὸ τοῦτο κελεύει ποιητέον τῷ ἰατρῷ εἰ κενοῦν
 ἐθέλη, ἵνα ἡ κένωσις γένοιτο τῶν λυποῦντων χυμῶν καὶ
 μειὰ παντοίας εὐφορίας. ἀλλὰ τὰς τούτων διαγνώσεις ἡμεῖς
 εἶπομεν ἠνίκα τὸν ἀφορισμὸν ἐξηγοίμεθα, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν
 τῆσι² ταραχῆσι τῆς κοιλίας καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι, τοῖσιν
 αὐτομάτως γενομένοισιν. καὶ ὅτε ἐκεῖνον οὗ ἀρχὴ τὰ χω-
 ρέοντα μὴ τῷ πλήθει. ἐκάτερος δὲ αὐτῶν ἐν τῷ πρώτῳ
 γέγραπται βιβλίῳ. ταῦτα οὖν παραβάντες σκεπτόμεθα ἅπερ
 αὐτὸς προσέγραψεν ἃ συνενδείκνυται ποιητέον τὴν κένωσιν,

1. Corr. praefert διὰ τῶν; in manuscr. autem legitur διὰ
 τόν. Quae hic praecedunt etiam leguntur I. aph. II. 2. ἐν
 τῆσι et quae sequuntur reperies I. aph. II.

et infirmas effici necesse est; verum si qualia oportet va-
 cuentur, idque ita fiat, ut facile feratur, tunc sive per
 inferiora, sive per superiora hoc accidat, proderit. At si
 nec qualia oportet, evacuentur, nec facile ferat aegrotus,
 tunc ea res laedere confuevit; proinde censet perpetuo,
 ut quaecunque ab ipsa natura recte fiunt, quae modo
 sponte fieri dixit, ea medicus imitetur; etenim si per
 superiora qualia oportet, hoc est quae noxia sunt, sua
 sponte evacuentur, hocque profit et aeger facile ferat,
 monet idem esse medico faciendum, si velit evacuare, ut
 noxii humores evacuentur et id ipsum ita fiat, ut omnis
 facilitas ferendi aegrotis comparetur. Caeterum has notas
 exposuimus nos, quum aphorismum illum explicaremus,
 cujus initium est: *in perturbationibus ventris et vomitus*
 et quum illum etiam declaremus, cujus hoc est initium:
quae dejiciuntur, non multitudine aestimanda sunt. Uter-
 que est in primo aphorismorum libro; quare haec missa
 facientes, quae ipse adscripsit, perpendamus, quae quidem

Ed. Chart. VIII. [522.]

ἢ καὶ μὴ δεῖν κενοῦν ἢ καθαιρεσθαι. πρῶτον μὲν ἐστὶ τὸ
 εἶδος τὸ συγγενές, τουτέστι κοινὴ φύσις τῶν ἀπάντων ἀν-
 θρώπων, καὶ ἡ διὰ τῶν¹ καθ' ἕκαστον. δεῖ οὖν τὸν ἰα-
 τρὸν σκοπεῖν ποία κρᾶσις φυσικὴ καὶ εἰ εὐφύρως ἢ δυσ-
 εύρως φέρει τὰς κενώσεις καὶ καθάρσεις, καὶ θεωρεῖν ἐν
 ὅσῳ εἰ ἐξαλλάττεται. τοῦτο δὲ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν τε καὶ
 κ τοῦ προσώπου γνωρίσεως ἂν, εἰ ὁμοίον ἐστὶ τῷ τοῦ αὐ-
 οῦ ὑγαινοντος, ὡς ἐν τῷ προγνωστικῷ φησι. ² σκέπτεσθαι
 ἐ χρῆ ὧδε ἐν τοῖς ὀξείσι νοσήμασι πρῶτον μὲν τὸ πρόσω-
 πον τοῦ νοσούντος, εἰ ὁμοίον ἐστὶ τοῖς τῶν ὑγαινοντων. μά-
 ριστα δὲ εἰ αὐτὸ ἑαυτῷ, οὕτω γὰρ ἂν ἢ ἄριστον. διὰ δὲ
 ὃ μὴ προγνωσκῆεν ἡμᾶς ἅπαντας τοὺς ἀνθρώπους ὅπως
 ἔχον φύσεως, ἀλλὰ ἐξαίφνης πολλάκις ἐπὶ τοὺς ἀγνώστους
 κλεισθαι τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῶν κοινῶν ποιούμεθα. αὐτίκα
 ἀρ ὅτις μῆτε ῥίσι ὀξεία μῆτε ὀφθαλμοὶ κοῖλοι μῆτε τὰ
 ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ γεγραμμένα εἶεν, οὐκ ἐρωτῶμεν οὐ-

1. Corr. τῶν pro τὸν. 2. Haec ipsa inveniuntur in pro-
 oloft. II.

cul indicant aut faciendam esse evacuationem aut non
 se evacuandum aut purgandum; principem autem locum
 tinet forma congenita, hoc est communis omnium ho-
 minum natura et cujusque propria; quocirca spectare me-
 cus debet, qualis sit naturalis temperatura, utrum fa-
 e an difficulter evacuationes purgationesque ferat; et
 dere, an in morbo commutetur, id autem tum ex
 tionibus tum ex facie cognoscitur, si similis sit sibi
 e, quum bona valetudine frueretur, ut ipse in prae-
 iis faciendum esse monuit. In acutis, inquit, morbis
 specta inprimis aegri faciem, si faciei bene valentium
 nilis sit, praesertim vero sibi ipsa, siquidem ita fuerit
 tima. Verum quia nos omnium hominum naturam prius
 gnoscere non potuimus, sed saepe etiam repente ad
 otos homines visendos vocamur, ideo a communibus
 tium ducimus: nam in quibus neque nares acutas, ne-
 e oculos concavos, neque caetera, quae ibi sunt ab
 upocrate memorata, perspicimus, in iis neminem de

Ed. Chart. VIII. [522.]

δένα περι νοσοῦντος. εἰ δὲ ταῦτα παρεῖεν,¹ τηνικαῦτα ἐρωτῶμεν ὅπως διέκειτο κατὰ γήσιν ἔχων. ὅτι δὲ καὶ ἡ τῆς χώρας ιδέα μεγάλη συντελεῖ πρὸς τὴν θεραπείαν τε καὶ πρόγνωσιν τῶν ἐσομένων δέδεικται πολλάκις ἡμῖν, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ περὶ αἰρών καὶ ὑδάτων καὶ τόπων βιβλίῳ διδάσκει τίνα καθ' ἐκάστην ὥραν πλεονάζει νοσήματα. καὶ γὰρ ἡ γένεσις τούτων τοῖς ἐπιχωρίοις σύντροφος ὃ τε ἀπ' αὐτῶν κίνδυνος ἦτιον, ὡς ἂν οἰκείων ὄντων. περὶ δὲ τοῦ ἔθους τί χρὴ λέγειν; ὅταν αὐτὸς οὐκ ὀλιγάκις φησὶν ἡμᾶς εἰς πολλὰ ἔξ αὐτοῦ ὠφελεῖσθαι καὶ ἐν τῷ προγνωστικῷ ἐπιπῶν, ἐπὶ γαστέρα δὲ κεῖσθαι ἢ μὴ σύνθητές ἐστι καὶ ὑγιαίνουντι οὕτω κοιμᾶσθαι, παραφροσύνην σημαίνει ἢ ὀδύνην περὶ τὴν κοιλίαν. καὶ προσέτι ὀδόντας πρίην ἐν τῷ πυρετικῷ ὀκόσοις μὴ σύνθητές ἐστιν ἀπὸ παιδῶν, μανικὸν καὶ θανατωδές. ὅτι δὲ καὶ τῆς ἡλικίας ὠφελεῖσθαι συμβαίνει ἰσχυροῦς, ἔκ τε τῶν ἀφορισμῶν μαθήσει, ἐν οἷς περὶ τῶν ἡλικιῶν διαλέγεται καὶ ἡμεῖς τὰς ἐξηγήσεις ἐγράψαμεν. δια

1. παρεῖεν suspectum ratus correxi ac παρεῖεν recepi.

aegrotante quidquam interrogamus, at si illa adsint, tu quaerimus quomodo affectus esset, quum in naturali esset statu. Regionis vero formam esse magno usui ad morborum curationem et ad futura praefagienda est a nobis saepe numero demonstratum; atque ipse in libro de aëre, aqua et locis qui in quaque regione morbi vigeant declarat, atque illi quidem cum indigenas corripiunt, tum veteribus quia familiares sunt, minus periculosi habentur. De consuetudine autem quid attinet dicere? praefertim quum ipse saepe numero dicat eam nobis multis in rebus esse fructuosam. Sed et in praefagiis etiam ait: *si quis puer nus cubet, quum in bona valetudine ita cubare non consuevisset aut delirium aut dolor ventris portenditur; illud: dentium stridor in febre, quibus a pueris non consuevit, insaniam mortemque significat.* Non exiguam potest utilitatem ex aetatis duci cognitione cognosces ex apertis testimoniis, in quibus de aetatibus differuit, et in quos librum jam a nobis conscripti commentarii. Est autem quae

Ed. Chart. VIII. [522.]

ροῦνται δὲ αἱ ἡλικίαι γενικώτερον εἰς τέτταρας· ὑγρὰν μὲν καὶ θερμὴν τῶν παίδων, ξηρὰν καὶ θερμὴν τὴν τῶν ἀκμαζόντων, ξηρὰν καὶ ψυχρὴν τὴν τῶν παρακμαζόντων, ὑγρὰν δὲ καὶ ψυχρὰν τὴν τῶν γερόντων. τὰ δὲ παιδία οὐχ ἀπλῶς θερμὰ, καθάπερ οἱ ἀκμαζόντές εἰσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑμψυτον θερμοσίαν, ἣτις εὐκρατός ἐστιν ἐν αἵματι χρησιτῶ τὴν ὑπαρξιν ἔχουσα ἢ καὶ πλεῖον ὡς πρὸς τὴν ἰγμεινὴν ἔξιν ἔχει τὸ ὑγρὸν. ὅμως οὐ χρὴ ξηραίνειν αὐτὰ, ἐναντιῶν γὰρ αὐτὰ ποιήσομεν. περὶ δὲ γερόντων ἔστι ζήτημα· ἐπειδὴ τινὲς μὲν αὐτοὺς ὑγροὺς εἶναι λέγουσι, τινὲς δὲ ξηροὺς. τοῦτο δὲ ἐδείχθη ἐν τοῖς περὶ κράσεων, ὅτι οἷς μὲν αὐτοῖς στερεοῖς τοῦ σώματος μορίοις ξηροὶ τυγχάνουσι· περιττώματα δὲ ἔχοντες διὰ τὴν ψυχρότητα τῆς κράσεως πολλὰ δι' αὐτὰ ὑγροὶ λέγονται. εἴπερ γοῦν ἐκ μὲν ἧς περὶ κράσεων πραγματείας ἀναλέξαις τε καὶ μάθης ἐπιτημονικῶς ψυχρὰν καὶ ξηρὰν εἶναι τὴν οἰκίαν τῶν γερόντων κράσιν, ἐπίκτιτον δὲ ἴσχειν αὐτοὺς ὑγρότητα διὰ τὴν τῶν φλεγματοδῶν περιττωμάτων γένεσιν, εὐδὴλον ἔσται

aria aetatum divisio, atque humida quidem et calida puerorum est; sicca et calida florentium; sicca et frigida declinantium; humida et frigida senum, sed pueruli non absolute calidi sunt, ut qui aetatem florentem habent, sed nativo calore, qui temperatus est et in probo sanguine consistit, quamquam autem plus humoris habeant quam in salubrem habitum opus sit, tamen exsiccandi non sunt, propterea quod in causa hoc esset, ne auferentur et creberent. De senibus quaestio existit, quod alii humidos, alii siccos eos esse dixerunt. Sed hoc in libris de temperamentis ostensum a nobis est, eos, quod ad membra eorum solida pertinet, siccos esse; quia vero ex frigida temperatura magna copia excrementorum in ipsis esset, propterea humidos dici. Itaque si libris de temperamentis diligenter perlectis vera scientia cognoveris frigidam et humidam esse propriam senum temperaturam, sed adjunctam habere humiditatem ex pituitosis excrementis profectam, plana et perspicua erit ea, quam omnes fere negle-

Ed. Chart. VIII. [522.]

σοι τὸ ἀπόρρημα, σχεδὸν ἅπασιν ἡμελημένον. καὶ ἐν μὲν ταῖς ἡλικίαις ὁ παῖς τῇ τοῦ ἥρος ἐν ὥραις τὸν αὐτὸν λόγον· ὡσαύτως δὲ ὁ μὲν νεανίσκος τῇ τοῦ θέρους, ὁ δὲ παρακμάζων τῇ τοῦ φθινοπώρου καὶ τελευταῖος ὁ γέρον τῇ τοῦ χειμῶνος. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν χώρων ἢ μὲν εὐκρατος τῇ τοῦ ἥρος, ἢ δὲ θερμὴ τῇ τοῦ θέρους, ἢ δὲ ἀνώμαλος κατὰ τὴν θερμότητα καὶ ψυχρότητα, πλεονεκτοῦσα δ' ὅμως ψυχρότητι καὶ ξηρότητι τῇ τοῦ φθινοπώρου. ἢ δὲ ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ τῇ τοῦ χειμῶνος.¹ διὸ κελεύει ἐν ἅπασι καὶ ὑφηγεῖται καθ' ὄντιναοῦν λόγον ἐπιβλέπειν καὶ ὥρην καὶ χώραν καὶ ἡλικίην. κατὰ δὲ τοὺς ἀφορισμοὺς τὰ στοιχεῖα ὑφηγήσατο διελθὼν περὶ τῶν πλεοναζόντων καθ' ἐκάστην ὥραν τε καὶ ἡλικίαν νοσημάτων. παραγράψω δὲ τινὰς αὐτοῦ τὰς ῥήσεις ἐχούσας τὸνδε τὸν τρόπον. νοσήματα δὲ πάντα ἐν πάσαις ὥραις γίνεσθαι δοκέουσι, μᾶλλον δὲ ἔνια ἐν ἐνιαῖς καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται, ὡς μὲν τοῦ ἥρος τὰ μελαγχολικά, καὶ τὰ ἐξῆς αὐτῷ εἰρημένα· τοῦ δὲ θέρους

1. καὶ ἐν — χειμῶνος expuncta quidem plerumque, sed in S. g. cancellata reperiuntur.

xerant, dubitatio. [Etiam in aetatibus quidem puer ea anni temporibus cum vere comparandus, similiter juveni cum aestate, declinans aetas cum autumno et denique senectus cum hieme. Eadem autem regionum ratio est temperata cum vere, calida cum aestate, quae autem quoad calorem frigusque inaequalis est, simulque plus frigoris et siccitatis habet, cum autumno, humida et frigida cum hieme.] Quamobrem jubet et nobis auctor est ut in omni re tractanda et anni tempus et regionem et aetatem intueri debeamus, atque in aphorismis quidem quum de morbis, qui in quoque anni tempore quaque aetate vigeant, differeret, nobis elementa artis tradidit. Ego vero nonnullas ejus sententias hic afferam, quas ipse ad hunc fere modum scriptas reliquit: morbi, inquit, omnes in omnibus fieri temporibus videntur, quidam tamen magis in quibusdam et fiunt et irritantur, ut ver atrae bilis et caeteri, quos deinceps subjunxit: aestat

Ed. Chart. VIII. [522.]

συνχεῖς τε πυρετοὶ καὶ τριταῖοι καὶ τᾶλλα· τοῦ δὲ φθι-
νοπώρου ἄπερ αὐτὸς διῆλθεν ἄλλα πολλὰ, χειμῶνος δὲ ἄλλα.
ὥσπερ ἐφεξῆς γράφει ποῖα καὶ πόσα νοσήματα συμβαίνει
ταῖς ἡλικίαις, ἄπερ ἐγὼ ἤμιστα βούλομαι παραγράψαι τοῦ
μήκους φειδόμενος. κατάστασιν δὲ νόσου σκοπεῖν συμβου-
λεύει, ἵνα εἴδωμεν πότερον νόσημά ἐστι ὄξυ ἢ χρόνιον ἢ
μετὰ συμπιωμάτων ἢ ἄνευ¹, ἐν ἀρχῇ ἢ ἐν αὐξήσει ἢ ἐν τῇ
ἀκμῇ ἢ ἐν παρακμῇ ἢ καὶ περιεστηκότι νοσήματι ὁ κάμνων
ἢ καὶ θαυματώδει ἀλοῦς μὴ δυνήσεται σώζεσθαι. σημαίνει
δὲ καὶ ἐκ τῶν νοσημάτων τὰς προγνώσεις γίνεσθαι τῶν
μελλόντων ἔσεσθαι. ὅπερ δέδεικται μοι διὰ πλειόνων ἐν τε
τοῖς περὶ κρίσεων καὶ τοῖς εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ὑπομνήμα-
σιν, ὡς ὅταν φησὶ τριταῖος ἀκριβῆς, ταχὺ κρίσιμος, τε-
ταρταῖος δὲ χρόνιος, ἀμφότεροι δ' ἀκίνδυνοι. φρενίτις δὲ
καὶ λήθαργος ἄμφω κινδυνώδη καὶ ὄξεια. σκίρρος δὲ σπλη-
νὸς ὀλέθριόν τε καὶ χρόνιον. παρέλειπε δὲ τὴν κατάστασιν

1. In manufcr. perperam leg. ἄνω, at Corr. hoc mutavit in ἄνευ.

continuae tertianaeque febres et alii; autumno alii multi, quos ipse narravit, hieme alii; ut etiam progrediens scribit, quales quantique morbi in aetatibus orientur, quos ego, brevitatis studio ductus, minime esse memorandos puto. Monet autem nos ut morbi constitutionem consideremus, ut, utrum morbus acutus an diuturnus sit, utrum symptomata juncta habeat aut iis vacet, utrum in principio, an incremento, an statu, an declinatione sit, cognoscamus et utrum morbo mortifero aeger teneatur, ut superflus esse non possit, an evasurus sit, judicemus. Vult enim ipse e morbis sumi rationem praefagiendi, quid futurum sit; quod nos prolixo sermone cum in libris de crilibus, tum vero etiam in commentariis in aphorismos editis explicavimus; veluti quum ait: *tertiana exquisita cito judicatur, quartana longa est, utraque vacat periculo; phrenitis vero et veteris et periculum minantur et acuti sunt morbi.* Scirrhus vero lienis exitiosus et diuturnus.

Ed. Chart. VIII. [522.]

τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος, ἧς μέμνηται ἐν ταῖς ἐπιδημιαῖς εἰπὼν, γενομένης δὲ τῆς ἀγωγῆς ὅλης ἐπὶ τὰ νότια καὶ μετὰ αὐχμῶν. καὶ πάλιν, γενομένου δὲ ἔτους ὅλου ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ καὶ βορείου. καὶ, οὐκ ἐν εἶδος ἐπεδήμησε νοσημάτων, οὔτε μία¹ κατάστασις ἐν ὅλῳ τῷ ἔτει διὰ παντὸς ἐγένετο. τὸ δ' ὄνομα καταστάσεως ψιλὸν λεχθὲν ἄνευ τῆς προσθήκης καὶ τὴν τῆς χώρας ἰδέαν δηλοῦν δύναται καὶ παντὸς ἄλλον πράγματος. προστίθησι δὲ καὶ τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν, ἐφ' ὧν καὶ τὰ νοσήματα πολλάκις γίνονται καὶ αἰτία εἰσιν ἐπιείγεσθαι τὸν ἰατρὸν ἢ συνεργεῖν καὶ βοηθεῖν τῇ φύσει μὴ ἰκανῶς κενωσάσῃ, ἢ κωλύειν τὴν ἀμετρον κένωσιν. βλέπειν οὖν χρὴ εἰ πλεῖον τοῦ δέοντος ἢ ἥτιόν ἐστι τὸ αὐτομάτως ῥέον καὶ ὀκόσοις προσήκει καὶ ὅσους βλάπτει θάτερον, ἀμφοτέρων γὰρ κακόν. ὥσπερ γὰρ τὸ μέσον ἐστὶν αἰρετὸν ἐν πᾶσιν, οὕτω καὶ τὸ ὑπερ-

1. Corr. ducit legendum *μία* pro *μή*.

Hoc autem loco aëris nos ambientis constitutionem prae-termisit, cujus tamen in libris de vulgaribus morbis fecit mentionem his verbis: *quum totus ille status austrinus et squalidus esset*; deinde vero: *quum totus annus humidus, frigidus et aquilonaris fuisset*; itemque: *non una species morborum vagata est, neque unus semper. fuit in toto anno status*. Hoc nomen, constitutio, si per se solum et sine additione proferatur, potest et regionis et cujusque rei alterius formam indicare. Jam vero excessum defectumque annexuit, a quibus morbi saepenumero gignuntur et item in causa sunt cur medicus properet naturam adjuvare, quum ea non satis evacuet aut cur immodicam evacuationem cohibeat, quibus quidem sit rebus ut videndum sit plusne an minus quam par est fluat, quod sua sponte prodit et quibus alterutrum proffit, quosque offendat. Siquidem utrumque malum est, ut enim quod medium est, id in omnibus est rebus expetendum, ita quod redundat quodque deest fugiendum: nam et vir-

Ed. Chart. VIII. [522.]

βάλλον ἢ ἔλλειπὲς φενικτέον. ἀρεταὶ δὲ πᾶσαι ἐν μέσῳ συν-
ίστανται, αἱ δὲ κακίαι ἔξω τοῦ μέσου.

ιβ'.

Κάθαρσις καὶ κένωσις ἄκη.

Κένωσιν ἀπλῶς εἶωθε λέγειν ὁ Ἱπποκράτης, ὅταν ἅ-
παντες οἱ χυμοὶ ὁμοτίμως κενῶνται, κάθαρσις δὲ ὅταν οἱ
μοχθηροὶ κατὰ ποιότητα. κένωσις δὲ ὁμοτίμως ἀπάντων τῶν
χυμῶν ἀκριβεσιότη δια φλεβοτομίας ἐστίν, ἐγγὺς δ' αὐτῆς
ἢ τε ἀποσχαζομένων τῶν σφυρῶν καὶ ἢ διὰ γυμνασίων ἢ
τρίψιων ἢ λουτρῶν ἢ καὶ δι' ἀσιτίας, ἀλλὰ ἢ ἀσιτία οἱ
κατ' αὐτὴν κενοῖ, καθάπερ ἕκαστον τῶν εἰρημένων, ἀλλ' ἢ
μὲν κένωσις γίνεται διὰ τῆς διαπνοῆς, ὅτι μηδεμίαν τροφήν
ἀντὶ τῶν κενωθέντων εἰσάγειαι. ταῦτα δὲ πάντα αὐτὸς
ἐνὶ ὀνόματι ἄκη, τουτέστιν ἰάματα προσαγορεύει. ἀλλὰ εἶ-
τε καὶ τῆς φύσεως αὐτῆς ἐκκαθαιρούσης τὸ σῶμα τῶν λυ-

tutes omnes in medio consistunt et vitia extra medium
excedunt.

XII.

Purgatio, evacuatio, medela.

Solet Hippocrates absolute appellare evacuationem,
quum omnes humores aequaliter evacuantur; purgationem
vero, quum ii, qui prava qualitate affecti sunt, sit autem
accuratissima omnium humorum, qui aequaliter educantur,
evacuatio per venae sectionem, proxime ad hanc accedit,
quam scarificatione malleolorum obimus, itemque ea, quae
in exercitationibus aut frictionibus aut balneis aut etiam
inedia versatur, quamquam inedia non per se, ut singula
quae dicta sunt, evacuat, sed per quandam perspirationem,
quia nullum alimentum, quo evacuata materia instauret-
tur, introducitur, haec autem uno nomine medelam, hoc
est sanationes vocat. Verum sive natura ipsa corpus eva-

Ed. Chart. VIII. [522. 523.]

πύοντων ἢ κένωσις γίνοιτο, εἴτε ἡμῶν δόντων τὸ φάρμακον, καθάρσεις εἴωθεν ὀνομάζειν ὁ Ἱπποκράτης. ὁ δὲ Θουκυδίδης κατὰ τὴν λοιμικὴν διήγησιν ἐν τῇ δευτέρῃ τῶν ιστοριῶν καὶ τὰς κατὰ συμπτώματα τῷ λόγῳ τοῦ νοσήματος ὀρμὰς τῆς φύσεως γινομένας κενώσεις ἐν νόσοις καθάρσεις ὠνόμασε καὶ ἀποκαθάρσεις. ἔστι μὲν οὖν ἡ καθάρσις τῶν λυποίντων κατὰ ποιότητα κένωσις. καὶ αὐτὸς ἅπασαν κένωσιν ὀνομάζει κενεαγγείαν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, ἐπειδὴ κενὰ τὰ ἀγγεῖα συμβαίνει γίνεσθαι κατὰ πάσας τὰς κενώσεις. καὶ ἐπὶ τῶν μόνων τῶν καθαιρόντων χρῆται τῷ ῥήματι φαρμακεύειν. αἱ μὲν οὖν καθάρσεις καὶ κενώσεις γίνονται ἢ διὰ¹ τῶν ἐμετηρίων² φαρμάκων ἢ διὰ τῶν ὑψηλάτων καὶ διὰ τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω. ταῦτα δὲ ἢ διὰ φαρμάκων ἢ διὰ φλεβοτομίας ἢ διὰ ἐμέτου, οὔρων, ἰδρώτων καὶ κλυστήρων. ἢ κατὰ ἀντίσπασιν ἢ καὶ παροχέτευσιν, περὶ ὧν ἐφεξῆς ὁ ἰατρός διαλέγε-

1. ἢ διὰ et sic deinceps leg. II. aph. XXII. 2. literam ε verbi ἐμετηρίων nova manu ita scripti velim deleri ac scribi per η, ut legatur ἐμετηρίων.

cuet et noxiorum humorum fiat evacuatio, sive id nobis medicamentum dantibus, consequatur, Hippocrates appellare purgationes consuevit. Quocirca Thucydides in pestilentia explicanda secundo historiarum libro evacuationes in morbis, quae impetu naturae per symptomata ratione morbi contingunt, purgationes expurgationesque vocavit. Purgatio igitur est evacuatio humorum qui sua qualitate molesti sint, atque ipse in aphorismis quamcunque evacuationem nominat vasorum inanitionem, idque ab eventis, propterea quod eveniat, ut in omnibus evacuationibus vasa inaniantur et verbo medicandi in iis solum utitur, quae purgant. Ac purgationes quidem et evacuationes fiunt medicamentis, quae aut vomitum cient aut alvum subducunt aut denique per superiores aut per inferiores partes, haecque aut medicamentis aut venae sectione aut vomitu aut per urinas aut per sudores aut per clysteres aut per revulsionem aut per derivationem, de quibus

Ed. Chart. VIII. [523.]

ται. ἀλλὰ τοῦτο ἰστέον ἐστὶ τὸ πρῶτον, ὅτι πολλοὶ ἐτοιμότεροι πρὸς φλεβοτομίαν εἰσὶ τῶν ἄλλων, ἔνιοι δὲ πρὸς κάθαρσιν, ὡσπερ γε καὶ ἄλλοι θάττον ὀτιοῦν πάθοιεν ἢ φλεβοτομίαν, ἄλλοι δ' ἄλλα πάντα ἢ καταπιεῖν φάρμακον. καὶ μίντοι καὶ τινὲς μὲν ἀνατρέπονται τὸν στόμυχον ὑπὸ τῶν καθαιρόντων φαρμάκων, ἕτεροι δ' ἀλύπως λαμβάνουσι. διὸ δεῖ σκοπεῖν ποίους τῶν ἀνθρώπων φλεβοτομήσομεν,¹ ποίοις δὲ τὸ καθαρτικὸν δώσομεν φάρμακον. ἐφ' ὧν μὲν οὖν ἡ δύναμις εἴη ῥοιμαλέα, κενωθέντων τῶν λυπούντων αἱ νοῦσοι παίονται· ἐφ' ὧν δ' ἀσθενὴς ἅμα τοῖς λυποῦσι χυμοῖς κενωμένοις, καὶ αὕτη διαλύεται. καὶ οὐ χρεὴ τοῦτο ποιεῖν, μελητέον δὲ ἀεὶ ὡς εἴη ὠφέλεια μείζων καὶ πᾶς ὁ βλάπτων καὶ λυπῶν ἐκκενωθῆ ἡ χυμὸς· ἵνα δὲ τοῦτο γένηται, πρῶτον μὲν δεῖ προσκείμεσθαι, εἰ ἐπιτηδείως ὁ κάμνον ἔχει πρὸς τὴν κάθαρσιν. οἱ² γὰρ ἐξ ἀπεισιῶν πόλλων ἢ

1. Haec vid. I. aph. XXV. 2. Haec L. aph. XXIII. reperiuntur.

deinceps ipse differet, absolvuntur. Hoc tamen inprimis sciendum est plerosque paratiores ad venae sectionem esse quam alios; quosdam vero ad purgationem; ut alii quidvis potius quam venae sectionem patiantur; quidam alia omnia quam ut bibere medicamentum velint; imo vero sunt quibus purgantia medicamenta stomachum subvertant; alii vero sine molestia eadem sumunt. Itaque videndum est quibus hominibus sanguinem detrahere, quibus dare medicamentum purgans oporteat; atque in iis, quorum vires firmae robustaeque sunt, si evacuati sint noxii humores, morbus cessat; in quibus vero sunt infirmae atque imbecilles, una cum humoribus noxiis, qui evacuentur, ipsae quoque dissolvuntur; id quod non est ullo modo faciendum, sed studendum perpetuo est ut inde major utilitas existat, omnisque noxius et molestus humor evacuetur; quod ut fiat, intueri prius diligenter oportet aptusne aeger ad purgationem sit nec ne: qui enim multis cruditatibus aut glutinosis crassisque abundant

Ed. Chart. VIII. [523.]

γλισχροῖν ἢ παχέων ἐδεσμάτων, οἷσάντως δὲ καὶ οἷς ὑποχόνδρια διατεταμένα περὶσσηται ἢ ὑπερβαλλόντως ἐστὶ θερμὰ καὶ πυρρόαδη τὰ οὔρα καὶ τις τῶν σπλάγχνων φλεγμονή, πάντες οὗτοι πρὸς τὰς καθάρσεις ἀνεπιτήδευτοι. λεπτύνειν οὖν χρὴ καὶ τέμνειν τοὺς παχεῖς καὶ γλισχρούς χυμοὺς ἐν τῷ σώματι καὶ τοὺς πόρους, δι' ὧν οὔτοι μεταλαμβάνονται τε καὶ ἔλκονται πρὸς τῶν καθαρτικῶν φαρμάκων ἀναστομῶν. εἰ¹ δὲ μὴ τοῦτο ποιῆς, αἱ καθάρσεις δυσχερῶς ἀπαντῶσι μετὰ στροφῶν καὶ ἰλίγγων καὶ ἄσης καὶ δυσκολίας. καὶ τοῦτ' ἐστὶ τὸ παρ' Ἱπποκράτει γεγραμμένον, ὅκου² τίς ἂν βούλεται καθαίρειν, τὰ σώματα εὐρόα ποιῆν, εἴτε δι' ἐμέτων εἴτε καὶ διὰ ὑπαγωγῆς γαστροῦς ἐθέλοις καθαίρειν. τοῦτο δὲ νόει ἐν τοῖς χρονίοις νοσήμασιν ἐν δὲ τοῖς ὀξείσιν οὐκ ἐγχωρεῖ γενέσθαι, ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς εὐθύς χρὴ καθαίρειν, ἣν ὀργᾶ ὡς λεχθήσεται. ἀναμνήσω δὲ σέ³ νυνὶ εἰς πολλὰ καὶ μεγάλα χρησίμου πράγματος, ὅ-

1. Vid. I. aph. XXIV. 2. Ex translatione lat. verbum ὅκου in ὅτε mutandum conjeci ob idque conjunctivum reposui, quamvis non semel illa eadem verborum conjunctio in aphorismis occurrat. 3. Corr. σέ pro ἡμῶς.

succis, quibus item hypochondria sunt distenta flatibus aut urina supra modum calida et ignea aut aliqua viscerum inflammatio, ii omnes ad purgationes inepti sunt. Quamobrem glutinosos crassosque humores, qui in corpore sint, attenuare oportet et meatus eos, per quos illi a medicamento purgante traducuntur et trahuntur, aperire; quod nisi feceris, aegre et moleste purgatio procedet, ut et tormina et vertigines et anxietatem et summam molestiam sit allatura; idque est, quod Hippocrates literis consignavit: *corpora quum quis purgare volet, ea fluida faciat oportet, sive vomitibus, sive alvi subductione purgatio facienda sit*: quod etiam in morbis diuturnis intelligendum est; siquidem id in acutis usu non venit, sed in ipso statim initio purgatio adhibenda est, si materia turgat, ut postea dicetur. Nunc autem rei, ad multa magna-

Ed. Chart. VIII. [523.]

περ ἐν τῷ καθάρεσθαι καὶ φαρμακείεσθαι, ἃ ταυτά ἐστὶ συμβαίνει.¹ οὐ μεμνήσθαι διὰ παντὸς ἀξιῶ. τοῦ σώματος ἡμῶν νόσῳ παρασκευῆς μετέχοντος ἐνίοτε ἐγγὺς τοῦ συμπληρωθῆναι, εἴ τι² τῶν ἕξωθεν προσίει τὴν αὐτοῦ διάθεσιν ἐξελέγχει, καὶ τοῦτό γε ἢ πυρετὸν ἀνάψαν ἢ κερταλγίαν ἢ κατάρροον ἢ βῆχα ἢ τι τῶν ἄλλων κινήσαν. μετὰ ταῦτα δὲ οἱ ἄνθρωποι παρὰ τὴν παρασκευὴν τῆς νοσήδου διαθέσεως ἀσθενοῦσι μετὰ κινδύνου, ὅτε οὔτε δρόμος ἐποίησε τὴν νόσον οὔτε ἄλλη κίνησις ἰσχυρὰ οὔτε ἀκρασία οὔτε ψύξις οὔτε θάλπος οὔτε ἀφροδίσια οὔτε οἶνος οὔτε ἄλλο τῶν τοιούτων. οὐδὲν γὰρ αὐτῶν ἰκανόν ἐστὶ κατὰ τὴν ἐαντοῦ φύσιν ἀσθένειαν σφοδρὰν ἐργάσασθαι, ἀλλὰ ἢ πυρετὸν ἐφήμερον ἢ ἄλλο τι ὀλιγοχρόνιον. διὸ ἰστέον ὅτι τοιαῦτα οὐκ αἰτίαι, ἀλλὰ προφάσεις μᾶλλον γίνονται τῶν νοσημάτων, αὐταὶ δὲ προφάσεις εἰσὶ πολυειδεῖς ὡς δρόμοι καὶ

1. Corr. delet συμβαίνει. 2. Corr. τε in τι mutavit.

que utilis, quod in purgatione adhibenda et in medicamentis dandis, quod quidem idem est, contingit, te admonebo, quam semper tibi haerere in memoria pervelim. Quum nostrum corpus ad morbosam affectionem paratum sit, ut illa in eo sit, ut prope confecta sit, si quid extrinsecus accedat, illam affectionem arguit et apertam facit, ac vel febrem accendit vel dolorem capitis aut deflillationem aut tussim aut aliud quidpiam movet; deinde vero homines ex illa morbosae affectionis praeparatione cum periculo languent, quum neque cursus, neque alius validus motus, neque intemperantia, neque refrigeratio, neque calefactio, neque res venereae, neque vinum, neque aliud quid hujus generis morbum excitarit; propterea quod nihil horum satis est, ut suapta natura vehementem imbecillitatem gignat, sed vel ephemeram febrem vel quid tale, quod ad exigui spatium temporis perduret, afferre possit; proinde non est ignorandum has non esse causas, sed potius occasiones morborum. Caeterum eae occasiones sunt multiplices, ut cursus, luctae, pancratia, res vene-

Ed. Chart. VIII. [523.]

πάλαι καὶ παγκράτια, ἀφροδίσια, τρίψις, ἔγκαυσις, ψύξις, ἀγρυνία, θυμοὶ, λῦπαι, φόβοι. ἐπὶ τούτων δὲ τὰ ἀφροδίσια τὸ πνεῦμα ταράττοντα διὰ τὸ μὴ ὑπὸ κακοχυμίας συνεστάναι τὴν νόσον, οὐκ αἰτεῖ τὴν κάθαρσιν. βραγχάλους δὲ καὶ σπληνώδεις ἰάσασθαι προσήκει, λειφαίμους δὲ, τουτέστι τοὺς ἐνδείεις ἔχοντας αἷμα καὶ πνευματώδεις καὶ ξηρὰ βήσσοντας καὶ διψώδεις οὐ χροῖ, ἀλλὰ περὶ πνευματωδῶν, ἧτοι ἐμπνευματωμένων ἐστὶν ἀπορία. ἔχουσι γὰρ πολλὰς αἰτίας ὡς τινὰς φανῆναι δεομένους φλεβοτομίας, τινὰς δὲ καθάρσεως, τινὰς δ' ἄλλου βοηθήματος. ὅμως δὲ μηδὲν πράξεις ἄνευ διορισμοῦ, εἰ μὴ θέλοις πολλὰ κακῶς ποιεῖν κατὰ τὴν τέχνην. ἐγὼ δὲ θαυμάζω τῆς ἀκριβείας τὸν Ἰπποκράτην κὰν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν, οἷχ ἦκιστα δὲ κὰν τῷ μὴ παραλιπεῖν εἰς ἐνδειξιν τὸν διαφέροντα σκοπὸν τοῦ καθαιρεσθαι, οὐκ ἐφ' ἐνὸς μόνου ἢ δυοῖν, ἀλλ' ἐπὶ πάντων ἀπλῶς τῶν νοσημάτων. οὗτος δὲ κατ' αὐτὸν ἐστὶν ὁ ἀπὸ τῆς ἰσχύος τῆς διαθέσεως λαμβανόμενος, ὃν ἅπαντες σχε-

reae, frictiones, aestus, refrigeratio, vigiliae, irae, tristitiae et timores; ex iis res venereae, quae spiritum perturbant, quia morbus a malitia humorum non est exortus, purgationem non postulant; raucos vero ac lienis vitio laborantes purgare convenit; in quibus autem exigua inest copia sanguinis et spirituosi et qui tussunt, nec quidquam rejiciunt, quique siticulosi sunt, non item; sed de spirituosis aut inflatis quaestio est: siquidem multae causae sunt, ut quidam venae sectionem, quidam purgationem, quidam aliud denique remedium exigere videantur; nihil tamen, nisi adhibita distinctione, faciendum; nisi velis multos in facienda medicina errores committere. Equidem Hippocratis diligentiam cum in aliis rebus omnibus tum vel maxime in eo commendo, quod scopum eum, qui non in uno alterove morbo solum, sed in omnibus ad purgationem indicandam praestet caeteris, non omiserit. Is autem ex ipsius sententia est, qui ab affectus magnitudine sumendus est, quem omnes fere ne-

Ed. Chart. VIII. [523.]

δὸν παρείδον. ἐμπειρικοὶ δὲ ἐπὶ τῇ πληρωθικῇ καλουμένῃ
συνδρομῇ κένωσιν ἑαυτοὺς τετηρηῆσθαι φασιν ἄντικρυς λέ-
γοντες, ὡς εἰς οὐδὲν ἄλλοτιοῦν περὶ τὸν κάμνοντα γιγνο-
μένων βλέποντες ἐπὶ τὸ κενοῦν πορεύονται. καὶ τὴν φλε-
βοτομίαν ἐνίοτε, καίτοι μὴ παρουσίας τῆς πληθωρικῆς
συνδρομῆς, χρὴ παραλαμβάνειν. εἰ γὰρ ἰσχυρὸν εἶη τὸ νό-
σημα καὶ ῥώμη δυνάμειος οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν φλεβοτο-
μήσειε τῶν ὁμιληκότων¹ τοῖς ἔργοις τῆς τέχνης. ὥσπερ δὲ
ἡ φλεβοτομία διὰ τε πλήθος αἵματος καὶ ἰσχυρὰν νόσον,
οὕτω καὶ ἡ κάθαρσις διὰ τε πλήθος εἰέρου χυμοῦ καὶ
ἰσχυρὸν νοσήματος. περὶ δὲ φλεβοτομίας ἐν ἑτέρῳ μοι διη-
ρηται λόγῳ, κὰν τοῖς ἐξῆς εἰρησεται. περὶ δὲ τῆς καθάρ-
σεως νυνὶ δίδειμι. ἔστι δὲ χρεῖα αὐτῆς τοῖς κάμνουσιν οὐχ
ὡς τὸ λυποῦν περιττώμα καθαιρούσης μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς
ἀντισπώσης τε καὶ κενώσης. αὐτίκα μὲν οὖν τὸν ὕδρωπα
δεῖ εὐθύς κατ' ἀρχὰς θεραπεύειν. ὅταν μὲν οὖν συστῇ,

1. Eadem de re verba fecit lib. IV. meth. medendi VI.

glexerunt: atque empirici quidem ajunt, se observasse, evacuationem tum denique faciendam esse, quum suus ille plethoricus concursus, ut vocant, factus sit, ac perspicue fatentur se in nihil aliud, quod aegroto accidat, intueri; sed ita ad evacuationem accedere et tamen fit interdum, quum non adsit plethoricus concursus, ut mittendus sanguis sit. Si enim morbus vehemens sit viresque aegroti robustae, nemo erit, qui in medicina facienda sit exercitatus, qui non esse missurus sanguinem videatur: ac quemadmodum sanguis propter magnam ipsius copiam et morbi magnitudinem mittitur, sic purgatio propter alterius cujusdam humoris redundantiam et morbi robur adhibebitur. De venae autem sectione est a nobis in alio libro disputatum et idem deinceps differetur; nunc vero de purgatione loquemur, hac autem opus habent aegroti, non modo quia humorum redundantia, quae noxia est, expurgetur; sed etiam ut avertatur et evacuetur, atque hydropi quidem statim in principio adhibenda curatio est;

Ed. Chart. VIII. [523.]

πρότερον δεῖ προστιθέναι ἄπερ διὰ τῆς ἔδρας τὸ φλέγμα ἄγῳσιν, ἔπειτα δὲ τὰ διὰ τῶν ἐμέτων κενωτικά. εἴτε δὲ τοῖς ἀποφλεγματοῖς χρησιτέον τοῖς τὸ φλέγμα ἐκ τῆς κεφαλῆς ἐξάγουσιν, ὅταν δὲ ὁ φλεγματικὸς χυμὸς εἰς ὅλον τὸ σῶμα ἀναδοθῆ, τότε χρὴ τὸ σῶμα τῇ καθόλου ἐκκαθαίρειν φαρμακίᾳ, ἀλλὰ καὶ τὰ τμητικὰ φάρμακα χρησιμεύουσιν, ὡς τὸ πάχος διαλυθῆ τῶν χυμῶν καὶ τὰ οὔρα διαχωρῆ. οὕτω δὲ καὶ τὸν καλούμενον ἰκτερον κατὰ πάντας τρόπους θεραπεύομεν, διὰ τῆς φαρμακίας, δι' ἐμέτων, διὰ οὔρων, δι' ὑπερώας, διὰ ῥινῶν καὶ ἐνὶ λόγῳ διὰ τῶν ἄνω καὶ κάτω. ὕπερ ἐν τοῖς σφοδροῖς καὶ ἰσχυροῖς νοσήμασιν ἅπαντα σχεδὸν ἐκ κακοχυμίας γινομένοις φαίνεται ποιητέον. τριχῶς γὰρ ἕκαστον νόσημα ἰσχυρὸν γίνεται ἢ διὰ τὸ κύριον μορίου πεπονθότιος ἢ διὰ τὸ μέγεθος τῆς διαθέσεως καὶ διὰ κακοήθειαν αὐτοῦ. καὶ τούτων ἀπάντων ἐμνημόνευσεν ὁ παλαιὸς ἐν τῷ περὶ ἐλκῶν, ὅπου περὶ καθάρσεώς φησι

ubi vero confliterit, inprimis addenda erunt quae pituitam per sedem educant; deinde utemur iis, quae excita vomita evacuant, tum usus eorum erit accommodatus, quae ad evocandam ex ore pituitam valent, ut a capite pituita detrahatur; at ubi humor pituitosus in totum fit corpus distributus, tum corpus erit eo expurgandum medicamento, quod illi universo expurgando fit, quamquam ad crassos humores incidendos et ut urina procedat, etiam medicamenta, quae incidendi vim habent, erunt nobis usui atque adjumento. Eodem quoque modo morbum quem regium appellant, omnibus admotis remediis curamus, ut purgatione, vomitibus, provocata urina, per palatum, per nares et uno verbo per superiora et per inferiora, id quod in omnibus fere vehementibus valentibusque morbis, quos malitia humorum procreavit, esse faciendum videtur. Caeterum morbus omnis tribus modis magnus efficitur aut propter ejus partis, quae affecta est, nobilitatem aut propter affectus magnitudinem aut propter ipsius malitiam: horum omnium Hippocrates in libro de ulceribus mentionem fecit, quo in loco de purgatione

Ed. Chart. VIII. [523. 524.]

τάδε. καθάρσις γὰρ τῆς κάτω κοιλίας, φησὶ, συμφέρει τοῖς πλείστοις τῶν ἐλκῶν καὶ ἐν τρώμασιν καὶ¹ ἐν κεφαλῇ ἐούσῃ καὶ ἐν κοιλίῃ καὶ ἐν ἄρθροισι καὶ τὸ ὄστουν σφακελίσαι κίνδυνος. * * * * συμβουλευεὶ γοῦν Ἱπποκράτης καθαιρεῖν καὶ τὸν πλεονάζοντα κενοῦν χυμόν· καὶ τοῦτο ποιήσεις ποτὲ μὲν τῇ τοῦ αἵματος ἀφαιρέσει, ὅταν οὗτος ὁ χυμὸς κρατῇ, ποτὲ δὲ ἤτοι ξανθῆς ἢ μελαίνης χολῆς ἢ γλέγματος ἀγωγὸν δώσης φάρμακον. μάλιστα δὲ τῆς κακοχυμίας συμπαρούσης ἢ πλήθους ἢ φλεγμονῆς ἢ ἔρπηος ἢ τινος ἐτέρου τοιούτου, ὥστε ὠφελίμους εἶναι τὰς καθάρσεις ἐν τῷ τῶν νοσημάτων μεγέθει καὶ ἐφ' ὧν ἡ περιουσία τῶν χυμῶν ἐστὶ παμπόλλη. εἰσὶ δὲ τινες οἳ ἀήθησαν πρὶν οὕτω² κενῶσαι τὸ πλεονάζον ἢ διὰ γλεβοτομίας ἢ διὰ καθάρσεως, ὅτι δεῖ θερμαίνουσι χρῆσθαι καὶ οὕτω διαφορεῖν, ἀλλ' ἐπίσπασαν μᾶλλον ἢ κένωσαν διὰ τοῦ

1. Corr. quidem copulam καὶ linea subnotavit. 2. Corr. οὕτω pro τούτων.

scripsit haec: *purgatio, inquit, per alvum plurimis ulceribus confert; itemque vulneribus capitis, ventris, articulorum et iis omnibus in quibus periculum est, ne os corrumpatur.* * * * * Hoc igitur nobis consilii dat Hippocrates, ut purgemus ac redundantem humorem evacuemus; idque modo sanguinis detractio, quum is caeteros humores superet, modo medicamento purgante, quum aut flava aut atra bilis aut pituita redundet, praefertim vero si malitia humorum adjuncta sit aut plenitudo aut inflammatio aut herpes aut aliud quid hujus generis: quocirca statuendum est, purgationes esse perutiles et quum morbi magni sunt et quibus permagna est humorum juncta redundantia. Non defuerunt tamen, qui hanc habuerint sententiam, priusquam ita aut sanguinis missione aut purgatione educas id, quod supervacaneum est, calefacientibus utendum esse, atque ita discutiendum. Sed illi materiam ad locum affectum attrahunt potius, quam ut percutem inaniant: perspicuum enim est, tum [524] denique

Ed. Chart. VIII. [524.]

δέρματος. ἴσμεν γὰρ ὅτι δεῖ¹ μετὰ τὴν τοῦ ὅλου σώματος κάθαρσιν χρῆσθαι τοῖς τοπικοῖς βοηθήμασι καὶ γλεβοτομία χροόμεθα καὶ καθάρσει καὶ κλυσιτῆρσι καὶ ἀσιτίαις, ὅταν ἡμῖν τὸ πᾶν σῶμα φαίνεται² πληθωρικὸν καὶ κακόχυμον ὑπάρχον. εἰ δὲ μηδέτερον εἶη τούτων ἐπὶ³ τὴν διὰ τῶν τοπικῶν ἴασιν εὐθὺς ἀγικνοῦμεθα. ἐπειδὴ γὰρ ἡ τέχνη ἰατρικὴ ἔργον ἔχει ἀπάσας τῶν μορίων τοῦ σώματος τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας σώζειν μὲν ὅπου διαφθεύονται, φυλάττειν δὲ ὅπου σώζονται, τούτων δ' ἐπομένων τῇ φυσικῇ τοῦ σώματος κατασκευῇ ταύτην ἀναγκαῖον ἔστιν φυλάττειν τε παροῦσαν, ἀνακιῦσθαι δὲ διαφθειρομένην. πρῶται μὲν τῶν ἐνεργειῶν ὑπὸ τῶν ὁμοιομερῶν μορίων ἀποτελοῦνται, αἱ δευτέραι δὲ διὰ τῶν ὀργανικῶν. διὸ σκεπτέον τὰ ὑγρὰ τὰ περὶ τὸ σῶμα εἶ τινα τὴν ὠφέλειαν ἢ τὴν βλάβην ἐργάζεται τοῖς μορίοις αὐτοῦ. τῆς κεφαλῆς γοῦν μόνης αἰσθανόμεθά ποτε βαρυνομένης ποιεῖ ἐλκῶδη τιὰ αἰ-

1. Corr. ἴσμεν pro εἰς μὲν, additis verbis ὅτι δεῖ. 2. posui conjunctivum pro indicativo. 3. Leg. lib. de venae sectione IV.

medicamentis uti, quae ad locum sint accommodata, nos debere, quum universum corpus sit expurgatum. Jam vero venae sectionem adhibemus, purgationeque et clysteribus utimur et inediam imperamus, quum universum corpus plenum aut malis affectum humoribus videtur. Si neutrum horum subsit, tum ad remedia loco imponenda statim confugimus; et quoniam hoc artis medicae officium est, omnes singularum corporis partium naturales actiones recuperare, quum illae corruptae sint; easque custodire, quum sint integrae, aequae naturalem corporis fabricationem consequantur; profecto et ipsam quum adest, tueri, et quum corrupta sit, recuperare necesse est; principes autem functiones a partibus similibus inter se perficiuntur; secundariae vero ab organicis; proinde spectandum est, qui humores sint in corpore, quamque utilitatem aut damnum partibus afferant. Itaque interdum solum caput gravitate tentari sentimus aut affectione quadam ulceris

Ed. Chart. VIII. [524.]

σθησίν ἐλκούσης ἢ τῶν μυῶν τῶν κροταφειῶν τεινομένων, ἤτοι γε ἀπλῶς ἢ μετὰ θερμασίας πλείονος. οὕτω δὲ καὶ καθ' ἦπαρ καὶ σπλήνα καὶ γαστέρα καὶ πλευρὰς καὶ διάφραγμα βάρους αἰσθανόμεθα. πολλάκις δὲ καὶ κατὰ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἤτοι βάρους ἢ δόξεως ἢ ταυτίας ἢ ἀποστροφῆς σιτίων ἢ ὀρέξεως παραλόγου γίνεται τις αἰσθησις πρὸς τούτοις καὶ ὀδύναί καθ' ὅτιοῦν ἐρείδουσαι μόρον. τοῦτο δὲ ποιεῖ ἢ χυμῶν πλήθος ἀδρόως ὑπειεχθὲν ἢ πνεῦμα φεσῶδες καὶ ἐνδείκνυται κένωσιν. εἰσὶ δὲ ποτὲ καὶ δυσκρασίαι ψιλὰι ἀνευ χυμῶν, καὶ ποτὲ μετὰ χυμῶν καὶ ταῦτα πάντα κένωσιν χυμῶν λυπούντων ἢ ἀτμῶν σημαίνει. ἢ δὲ κένωσις ἀπαλλάττει τῶν νοσημάτων καὶ τῶν παθῶν τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἀρκεῖ καθῆραι καὶ τροῖναι καὶ λοῦσαι καὶ χρῆσαι τιμὴ διαφορητικῆ φαρμάκῳ. ἐπισκοπεῖν δ' ἅμα τοῖσδε δεῖ καὶ τὴν ἡλικίαν τε καὶ φύσιν τοῦ κάμνοντος, ὄραν τε καὶ χώραν καὶ τᾶλλα ὅσα ἤδη ἄνω λίλεται. ἔχει δὲ

sensum referente conflictari; aut musculos temporales extendi idque vel absolute vel cum majore calore quodam: ita etiam in jecore, liene, ventriculo, collis ac septo transverso gravitatem persentimus, saepe etiam in ore ventriculi sensus quidam gravitatis aut morsus aut nauseae aut aversionis ciborum aut cujusdam absurdi appetitus oboritur; praeterea vero fixi in parte quapiam dolores: cujus rei causa est aut copia humorum quae confertim illuc comportata est aut spiritus flatuosus, idque evacuationem esse faciendam indicat. Sunt etiam interdum nuda quaedam intemperies vacantes humoribus, interdum cum humoribus conjunctae, haecque evacuationem humorum corpus affligentium aut vaporum indicant omnia; ipsaque evacuatio hominem a morbis affectibusque liberum reddit, ac satis est purgare, frictione balneoque uti et discutienti medicamento quodam inungere. Cum his autem spectanda est aetas naturaque aegrotantis, itemque anni tempus, regio et alia, quae supra memoravimus.

Ed. Chart. VIII. [524.]

δυσκολίαν ἢ ἔννοια τοῦ πεπονθότος τόπου, οὕτως¹ δὲ γνωρίζεται, ὡς οἴσθα, δεδειχθαι ἡμῖν ἐν τῇ ἰδίᾳ περὶ τούτων πραγματείᾳ, ἐκ τε τῶν ἐκκρινομένων καὶ τῶν ἐπιστρεφόμενων τοῖς πάσχουσι μέρεσι καὶ * * τῶν ἐνεργειῶν τῆς βλάβης, ἐν οἷς περιέχεται καὶ τὰ παρὰ φύσιν χρώματα καὶ τὰ σχήματα. ὁπότε οὖν πάντα γνωρίσης, ἴσθι κενωτέον εἶναι. καὶ ἡγοῦ, ὅταν τὸ πρὸς δύναμιν πλῆθος συσιῇ, οὐχ οἷον τε ἰάσασθαι ταχέως αὐτὸ, συγκαταλυομένης ἐνίοτε τῇ κενώσει τῆς δυνάμεως. ἐνιοὶ μὲν οὖν ἐπὶ ταῖς κενώσεσιν αὐτικά πάντα ἀπαλλάττονται τῶν ὀκληρῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἴσασι τὰς διαθέσεις αὐτῶν οἱ ἰατροὶ πάντες, οὔτε εἰ γνώσκουσιν εὐθέως διαγιγνώσκειν δύνανται. * * * * μῆτε γὰρ ἐκεῖ εἰσβλέπειν εἰς τοὺς ἰδρωῖτας μῆτε εἰς τὰς ὀσμῆς χρή. πρῶτον μὲν οὐδὲν ἐνταῦθα δεικνύουσι καὶ οὐ ταῦτόν ἐστιν ἰδρῶς τε καὶ ὀσμῆ. ἰδρῶς γὰρ ἐστίν² ὑγρότης λεπτή καὶ ἐκ τῶν χυμῶν αὐτῶν γινομένη· ὀσμῆ δὲ οἷον καπνότης

1. contra Julianum VII. At hic magis arridet οὗτος.

2. Corr. verba γὰρ ἐστίν uncinis inclusit.

Caeterum cognitio loci affecti difficilis esse solet; cognoscitur autem affectus locus, ut scis a nobis esse in eo opere, quod de locis affectis edidimus, demonstratum, ab excretis, ab iis, quae affectis adnascuntur partibus et ab actionum noxa; ad quae aggregantur colores, qui praeter naturam sunt et figurae, quae quum omnia compereris, scito evacuationem esse admoliendam ac puta, quum ea plenitudo, quae ad vires pertinet, fuerit, sanari eam continuo non posse, quod cum ipsa evacuatione vires una interdum exsolvantur, quamquam inventi quidam sunt, qui statim post evacuationem sunt ab omnibus molestiis liberati, verum neque omnes medici illorum affectiones norunt, neque si norunt, a caeteris distinguere statim possunt. * * * * Nam neque in sudores, neque in odores illic intueri oportet; imprimis enim nihil ibi indicant, ac sudor et odor non idem est, quum sudor sit tenuis humiditas quaedam et ex ipsis humoribus profici-

Ed. Chart. VIII. [524.]

τις ἐκ τῆς τοῦ χυμοῦ οὐσίας ἀναλυομένη. διὸ οὐ χρὴ πρὸς τὰ τοιαῦτα νοῦν ἔχειν, ἀλλὰ τὰ φάρμακα ἐπανορθῶσαι. δέδεικται γὰρ πάντα τὰ καθαίροντα φάρμακα κακοῦσθαι τὴν γαστέρα καὶ μάλιστα αὐτῆς τὸ στόμα, διότι νευρωθέντα ἐστὶ καὶ αἰσθητικώτατον καὶ διὰ ταῦτα τὰ εὐώδη μίγνυται ὅπως μὴ μόνη καὶ ἀκραιφνῆς ἢ δύναμις ἄπτοιτο τοῦ στόματος. εἰσὶ δὲ ἃ μίγνυται σπέρματα τὴν δύναμιν τῶν φαρμάκων ἀμβλύνοντα καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν μὴ κωλύοντα, λεπτυνικῆς καὶ τμητικῆς ὄντα δυνάμεως. δεῖ δὲ καὶ τὰ καθαρτικὰ μινύμενα ὁμοιοεῖν ἀλλήλοις· εἰ δὲ μὴ, ἀνωμάλως ἢ κένωσις γίνεται. ἀλλ' οὐδὲ πάντας ὅπως οὖν διακειμένους καθαρτέον, οὔτε ἐν ἀπάσῃ ὥρῃ οὔτε ὅπῃ καὶ τύχοι αὐτίκα. πρῶτον μὲν τοὺς ὑγιαίνοντας καὶ μηδὲν περιτιτὸν ἔχοντας οὐ χρὴ καθαίρειν. τί γὰρ δὴ προσήκει οἰκείαν τε καὶ ἄμεμπτον καὶ μὴ νοσοῦδην οὐσίαν ἀφαιρεῖν; μᾶλλον δὲ βλάβη οὐ σμικρὰ, πλὴν καὶ τοῦτο ποιεῖν σὺν

1. Vid. Oribasii VII. Collect. XXV.

scatur; odor vero veluti fumus quidam ex humoris materia resolutus, proinde ad haec adhibere animum non oportet, sed corrigenda medicamenta sunt, siquidem docuimus omnia medicamenta ventriculum, praefertim vero ejus os, propterea quod maxime nervosum sit et sensu praeditum, laedere, quamobrem odorata admisceri solent, ut ne sola medicamenti facultas ventriculi os attingat, admiscentur autem semina, quae vim medicamentorum obtundant, ipsorumque actionem non impediunt, quaeque attenuandi atque incidendi vim habeant, praeterea vero, quae admiscentur, sibi invicem consentiant, aliaque inaequaliter sit evacuatio, neque vero omnes, qui quoquomodo affecti sint, nec quocumque tempore, nec statim ubi contigerit, purgandi sunt. Ac sanos quidem et in quibus nihil redundat, purgare non oportet, quorsum enim decet accommodatam naturae et culpa vacantem et non morbosam materiam auferre? Imo vero praeterquam quod id cum molestia et labore facis, non mediocris noxa

Ed. Chart. VIII. [524.]

πόνω. πᾶν γὰρ τὸ βίᾳ τι ποιοῦν καὶ πόνους καὶ κόπους, καὶ ποτε λειποθυμίας καὶ ἐκλύσεις τῶν μορίων καὶ ἄλλας δυσχερείας φέρει. κενώσεις μέντοι, ἀλλὰ καὶ οἰκτιῶν τι καὶ οὐσιῶδες ἀφαιρήσεις. εἰ δὲ ὁ ἄνθρωπος φλέγματός τε ἔχει ἢ χολῆς ἢ ἄλλην τινὰ χυμῶν πλεονεξίαν, τότε εὐκαιροῦν καθάρειν. τοὺς μὲν οὖν παχεῖς χυμοὺς δεῖ λεπτίνειν καὶ τέμνειν τοὺς γλίσχρους. τοὺς δὲ ἄλλους κενοῦν καὶ δι' ἀμφοτέρων γὰρ αἱ καθάρσεις¹ καὶ τῇ φύσει καὶ τῷ φαρμάκῳ καλῶς γίνονται,² ῥᾶον δὲ καὶ μᾶλλον γίνεται καθαιρούμενον, ἅτε δὴ λυπηρὸν ἀπέρχεται. φυλάττειν δὲ δεῖ, ὡς εἴπον, τοὺς παχεῖς καὶ φθινώδεις τὰς ἔξεις, φυλάττειν δὲ καὶ χρὴ τὰς τῶν ὁρῶν μεταβολὰς ἕξαπιναίους, καὶ ὅσα ἄστρον ἐπιτολαὶ καὶ δύσεις μειζόνως τρέπουσι. λέγω δὲ ἀριτοῦρον καὶ Πλειάδα καὶ τροπὰς καὶ ἰσημερίας καὶ κύρια, περὶ οὗ εἴρηκεν αὐτὸς ἐν τῇ περὶ³ ὑδάτων, ἀέρων καὶ τόπων, οὐκί-

1. Corr. jubet deleri γὰρ αἱ καθάρσεις, itemque. 2. καλῶς γίνονται. 3. Liber quidem ille his verbis tantum inscri-

consequetur; quicquid enim per vim quidpiam facit, id dolores, labores, interdum vero etiam animi defectiones ac partium exsolutiones aliasque molestias invehere consuevit. Evacuaris tu quidem, sed quidpiam naturae accommodati et quod rei essentiam attingat, detraxeris. Verum si in homine, aut pituita aut flava bilis aut alius quispiam humor redundarit, tum erit opportuna evacuatio. Sed tamen crassos humores attenuare ac tenaces incidere plane decet; alii vero evacuandi sunt; utrisque enim auxiliantibus, et natura et medicamento, recte succedit purgatio, eaque facilius ac melius peragitur, quum molesta materia secedit. Sed ut monui, observare eos oportet, qui pingues sunt, et quorum tabidus est habitus; temporum quoque anni repentinas mutationes, astrorumque ortus et occasus, a quibus tempora valde immutantur, arcturum dico, vergilias, solstitia, aequinoctia caniculamque observare par est, qua de re ipse in libro de aëre, aqua, habitationibus, locis et regionibus, men-

Ed. Chart. VIII. [524.]

σεων καὶ χώρων. πρὶν γὰρ κατασιῆναι καλῶς οὐ συμφέρει
κενοῦν. ἐν δὲ ταῖς κάτω φαρμακίαις αἰμορροΐδας δεῖ φυ-
λάττεσθαι καὶ γυναικεῖον ἔσθαι αἱματώδη, καὶ ὅσοι τινὲς
μώδεις εἰσὶ καὶ διαρροϊκοὶ καὶ ἐλκοῦνται τὰ ἔντερα, καὶ
ὅσοι ξηρὰς πάντ τὰς κοιλίας ἔχουσιν. ἐν δὲ ταῖς ἄνω τὰς
βῆχας, τὰ ἄσθματα καὶ τὰ εἴσω ἔλκη· τοῦ μὲν τοῦ πνεύ-
μονος τὴν φθίσιν,¹ τοῦ δὲ ἥπατος σύντηξιν καὶ αἵματος
πίψιν καὶ εἴ τινα τῶν κατὰ γαστραρεῶνα ἢ φάρυγγα ἢ
τράχηλον ροσημάτων ἐνοχλεῖν εἴωθε. προσέτι δὲ καὶ καρ-
διαλγίαι καὶ τὸ μήτε² κατασχεῖν σιτίων μήτ' ἂν ἐξεμέσαι.
καθαίρονται μὲν οὖν οἱ φλεγματῖαι ἄνω. αἱ δὲ χολώδεις
κάτω καὶ μάλιστα οἷς μέλαιναν κενοῦν ἀρμόζει. οὐχ³ ἀπλῶς
δὲ δεῖ ὅταν⁴ χρειά κενώσεως ἐπ' αὐτὴν παραγίνεσθαι,

ptus est: de aëre, aquis et locis, sed translatione tenuis retinui
τόπων καὶ χώρων; licet alius quidam corr. haec verba probaverit.
1. Corr. φθίσιν pro φύσιν. 2. Corr. μή δὲ in μήτε mutavit.
3. Quorum mentionem fecit II. in VI, Epid. XXXII. 4. οὐ-
τως magis quam ὅταν mihi placet.

tionem fecit, prius enim quam probe constiterint, non est
accommodata evacuatio. Age vero in iis purgationibus,
quae per inferiora fiunt observandae sunt haemorrhoides,
fluor muliebris, itemque omnes, qui crebra desidendi cu-
pitudine urgentur, quem morbum tenesimum vocant; qui-
que alvi fluore tentantur et quorum intestinum ulceratur,
quorum denique sicca mirum in modum alvus est; in pur-
gationibus vero, quae per superiora fiunt, observabis tuf-
ses, asthmata, interna ulcera ac pulmonis quidem tabem,
jecoris colliquationem, sanguinis sputum et si quem in
gurgulione aut faucibus aut cervice morbus exercere con-
suevit, huc accedunt oris stomachi dolores et quum ci-
bum homines non continent, nec tamen ipsum vomitu
rejiunt. Itaque pituitosi per supernas partes, biliosi per
infernas purgandi sunt, praesertim quibus atra bilis eva-
cuanda est. Verum ubi opus evacuatione est, non debe-
mus ipsam ita absolute simpliciterque admovere; sed dili-

Ed. Chart. VIII. [524.]

ἀλλὰ προσδιορισάμενον ὅπως ταύτην ποιήσομεν καὶ ὅποια προσῆκεν εἶναι τὰ κενωθησόμενα καὶ καθ' ὅ τι¹ χωρίον ἐν τε τίνι καιρῷ καὶ μέχρι πόσου. τὸ μὲν οὖν ὡς δεῖ² τοῖόν τε σημαίνει, τὰς ἀφόδους ἀναστόμιωτέον. οὐ μὴν ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχεν ἀλλ' ὡς δεῖ. τοῦτο δὲ σημαίνει τὸν τρόπον δι' οὗ ποιησόμεθα τὰς κενώσεις, ὅσον ἐπὶ τῶν κατὰ γαστέρα διὰ κλυστιῆρος, διὰ βάλανου δι' ὑψηλάτου φαρμάκου καὶ καθ' ἕκαστον αὐτοῦ δι' ὠντινων. καὶ γὰρ κλυστιῆρες πολυειδῶς συντίθενται καὶ οἱ βάλανοι καὶ τὰ φάρμακα τὰ ὑψηλάτα. τὸ δὲ ὅποια³ ποιὸν τῶν κενουμένων δηλοῖ, ἵνα ἴδωμεν πότερον ὑδατώδη καὶ λεπτόν ἢ φλεγματώδη χυμοῦ ἢ πικρόχολον ἢ μελαγχολικὸν ἢ τινα τούτων ἢ καὶ πάντας κενοῦν ἐστὶ βέλτιον. τὸ δὲ καθ' ὅ τι χωρίον⁴ τὸ μέλος σημαίνει τοῦ σώματος δι' οὗ χρὴ κενοῦν. κἄν γὰρ ὅτι καὶ

1. voculam ὅτι commate distincti. 2. Corr. quidem ὅπως praeferat, sed ego quod ex sequentibus quidem apparet ὡς δεῖ orationi accommodatius duco. 3. Corr. ὅποια pro οἷα. 4. Corr. καθ' ὅτι χωρίον pro ὅποι.

gentes expendere, quomodo ea facienda sit et qualia futura sint ea, quae sumus evacuaturi, et per quem locum et quo tempore et quatenus educenda. Ac quod diximus, quomodo facienda sit, significat transitus aperiendos, idque non simpliciter et ut fors fert, sed ut decet, quod nobis significat modum, quo ad inanitionem faciendam utamur, ut exempli gratia in iis, quae ventre continentur, per clysteris glandisque usum et item medicamentum, quod alvum subducat et haec singula per certa quaedam, quum et clyster et glans et subducens medicamentum multis confici modis possint. Quod vero diximus, qualia futura sint, quae evacuanda sunt, intelligimus attendendam esse qualitatem eorum, quae evacuantur, ut noscamus, aqueumne et tenuem, an pituitosum, an biliosum melancholicumve humorem praeslet educere. Jam quod diximus, per quem locum huc pertinet, nobis spectandum esse, per quam partem evacuare oporteat, quamvis enim

Ed. Chart. VIII. [524. 525.]

διὰ κάτω κενῶσαι προσῆκεν γινῶμεν, ἀλλὰ δι' οὐ καὶ τῶν κάτω χωρίων προσδιορίσασθαι δεῖ· ὅσον πότερα διὰ κύστεως ἢ διὰ γαστροῦ ἢ διὰ ὑστέρας. καὶ πάλιν ἄνω πότερα διὰ ῥινῶν ἢ διὰ στόματος. ἔστι δὲ καὶ διὰ ὄλον τοῦ σώματος κένωσις· ἢ τε¹ διὰ ἰδρώϊων καὶ ἢ διὰ τῆς ἀδήλου καλουμένης διαπνοῆς, ἢ διὰ λεπτότητα τῶν γενομένων ἀόρατός ἐστιν. ὅταν γὰρ ἀρρώστια τις καθεκτικῆς τοῦ ζώου δυνάμει εἰς ταῦτόν ἀφίκηται, λεπτότητι χυμὸν ἅμα θερμῷ πυρετῷ.² διὰ μὲν τὴν ἀρρώστιαν ἀποκρίνεται τι συνεχῶς, ἀόρατον ὑπὸ μικρότητος ἔξω τοῦ δέρματος, ὡσανεὶ λεπτομερῶν ἀπορρέοντων χυμῶν, εἰ δὲ καὶ τὸ χωρίον εἴη θερμὸν καὶ ἢ ὥρα τοῦ ἔτους θερινὴ καὶ ἢ κατάστασις θερμὴ καὶ ξηρὰ, τότε δὴ καὶ μᾶλλον ἔτοιμον ἀλῶναι τὸν ἄνθρωπον τοιαύτη διαθέσει καὶ ἔτι μᾶλλον εἰ χολωδέστερος εἴη τῆ φήσει καὶ εἰ τὸ στόμα τῆς γαστροῦ ἔχει ἀσθενές. τὸ δὲ ἐν τίνι καιρῷ³, σαφῶς δηλοῖ τὸν καιρὸν ἐν ᾧ δεῖ

1. Corr. ἦτε pro ἔτε. 2. Corr. πυρετῷ pro ἠρεθῷ. 3. Corr. ἐν τίνι καιρῷ pro ὅτε.

perspectum habeamus, per inferiores partes evacuationem esse faciendam, tamen per quam ex inferioribus tentanda sit, distinguendum est, ut per vesicamne, an per alvum, an per uterum, rursus vero si per superiora, utrum per nares an per os; est etiamnum evacuatio, quae per totum corpus fit, eaque aut per sudorem efficitur aut per eam perspirationem, quae latere sensum nostrum dicitur, quae quidem propter tenuitatem eorum, quae educuntur, oculorum effugit obtutum, etenim quum [525] ejus facultatis, quae animal continet, imbecillitas et tenuitas humorum in idem conveniunt, estque eis calida febris adjuncta; aliquid semper propter imbecillitatem quidem extra cutem excernitur, verum sub adspicuum prae exiguitate non cadit; utpote tenues humores defluant; quod si etiam locus sit calidus et anni tempus aestivum et caeli status calidus ac siccus, tunc homines in hujusmodi affectionem promptius cadent, ac magis etiam si natura sint biliosiores osque ventriculi habeant imbecillum. Praeterea vero, quod

Ed. Chart. VIII. [525.]

κενοῦν, ἀρά γε κατ' ἀρχὰς πρὶν πεφθῆναι τὴν νόσον, ὅταν, ὡς λέξει, ὀργᾶ καὶ πρὸς ἔκκρισιν ἐπιέγεται τῶν ὑγρῶν ἢ διοικοῦσα τὰ ζῶα φύσις, ἢ μετὰ τὸ πεφθῆναι τοὺς λυποῦντας χυμούς. τὸ δὲ μέχρι ποῦ¹ σημαίνει τὴν ποσότητα τῶν κενουμένων, οἷς ἐστοχάσθαι δεῖ τὸν ἰατρὸν ὅσον ἰδρῶς ποιε δοκεῖ ὠφέλιμος εἶναι τῷ κάμνοντι, ὅμως δὲ καὶ αὐτὸς συμμετρίας χρήξει, διὰ τὸ ἄμειρον αὐτοῦ διαλίει τὴν δύναμιν. πολλῶ² δὲ μᾶλλον χρὴ τὸ μέτρον σώζειν ἐπὶ τῶν ἐμουμένων καὶ διαχωρουμένων καὶ τῶν διὰ τῶν αἰμοφόροδων καὶ μήτρας κινουμένων. κενωτίον δὲ διὰ φθινοπώρου τε καὶ ἤρος ὅπη μὴ καὶ δοκεῖ συμφέρον, ὡς νῦν εἶπον. χειμῶνος δὲ καὶ θέρους ἦτοι κενοῦν προσαναγκάζοι, χειμῶνος μὲν κάτω, θέρους δὲ ἄνω, ὥσπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῷ περὶ ὑγιεινῆς διαίτης συμβουλεύει. τοῦτο δὲ ἐπειδὴ ἐν τῷ χειμῶνι φλέγμα γεννᾶται κατὰ τὴν κοιλίαν, διὰ τοῦτο ἐκκε-

1. Corr. μέχρι ποῦ προ' ὅσα δεῖ. 2. Vid. Orib. VII. collect. XXVI.

addidimus, quo tempore scito videndum esse, quo sit tempore vacuandum, utrum in principio, antequam morbus concoctus sit; quum inquam, ut ipse post dicet, turgēt et ad humorum excretionem nos impellit natura, quae animantia gubernat, an postquam noxii humores sint concocti. Quod denique diximus, quatenus, scire debes, copiam evacuationis nobis esse perpendendam, cujus habere rationem medicus debet, ut sudor interdum videtur esse aegrotō utilis et tamen ipsum quoque esse moderatum oportet; propterea, quod si immodicus sit, vires dissolvat; multo autem accuratius servare modum decet in iis, quae vomitu rejiciuntur, quaeque per alvum educuntur, ac quae per ora venarum perque uterum evacuantur. Est autem tentanda evacuatio autumno et vere, per quam potissimum partem prodesse videtur, ut nuper dicebam; si vero hieme et aestate evacuare aliquid cogaris, dato operam, ut hieme per inferiora, aestate per superiora id facias, idque ipse in libro de salubri diaeta monuit, causa est, quia hieme pituita in ventre gignitur; quocirca jubet, eam

Ed. Chart. VIII. [525.]

νοῦν αὐτὸ διὰ τῶν ἐμέτων κελεύει· τοῦ θέρους δὲ τὴν ἐπι-
 πολάζουσαν ἄνω χολὴν ἀντισπᾶν κάτω. καθαιρεῖν μέντοι
 τὸ σύμπαν σῶμα βουληθέντι σοι, θέρους μὲν διὰ τῆς ἄνω,
 χειμῶνος δὲ διὰ τῆς κάτω κοιλίας φαρμακευτέον, ὡς ἐν
 τοῖς ἀφορισμοῖς εἴρηται. τὰ μὲν γὰρ εἴρηται εἶδη πλεονά-
 ζοντα ἢ κάθαρσις ἰαται διὰ τῶν χωρίων ἢ ῥέπει τὴν κά-
 θαρσιν ποιουμένοις. ἔλεγε δὲ ἀκτέα ἢ ῥέπει, διὰ τῶν συμ-
 φερόντων χωρίων. ὅσα δὲ κωλύσαι τε θέλεις, αὐξηθῆναι
 διὰ τῶν ἀντικειμένων χωρίων ἀντισπᾶν προσήκει. ἐν μὲν-
 τοι ταῖς λειεντερίαις ὅταν ἑλκώσεις ἐπιπολῆς ὧσιν, ὧν αἰ-
 τίων ἐστὶ χυμὸς ὀρεῖος καὶ λεπτός ἢ καὶ νόσος τῆς ἄνω
 φαρμακίας χρήζει, διὰ τὸ μᾶλλον ἐπιπολάζειν ἢ ὑποχωρεῖν
 κάτω τοὺς τοιοῦτους χυμούς, ἀλλ' οὐκ ἐν χειμῶνι γε δίδο-
 ται, καθότι νῦν εἴρηται. ὅταν δὲ ὁ φλεγματικὸς χυμὸς ἐν
 τοῖς ἐντέροις ἐμπεπλασμένος εἴη, οὐδέποτε δεῖται τῆς ἄνω
 φαρμακίας, ὅσπερ ἐστὶν τοῦ ἐμετηρίου φαρμάκου. μόνα

1. τὰ μὲν γὰρ — συμφερόντων χωρίων cancellata in S. g. legun-
 tur. 2. Eadem respic. IV. aph. XII.

ut vomitibus evacuemus; at aestate vult ut bilem super-
 natantem deorsum retrahamus, verum si totum evacuare
 corpus velis, aestate per superiorem ventrem, hieme per
 inferiorem medicamento faciendum est, ut in aphorismis
 habes. [*Hae enim formae dicuntur frequenter obviae,*
(πλεονάζοντα): purgatio sanat per loca, ad quae inclinat,
qui purgationem instituit. Dixit autem, ducendum esse
per commoda loca, ad quae inclinat.] At quae prohibere
voles, ne augeantur, ea per loca contraria revellere con-
veniet et tamen in lae vitalibus intestinorum, quum ex-
tremitate sunt exulcerationes, ab acri tenuique humore
exortae, licet morbus medicamentum per superiora postu-
let, quod potius hujusmodi humores superfluitent, quam
infra secedant, tamen hoc hieme non est faciendum, ut
modo dicebamus; quum vero humor pituitosis adhaesit
intestinis, non est per superiora purgandus, hoc est per
medicamentum vomitu purgans educendus. Est enim na-

Ed. Chart. VIII. [525.]

γὰρ ἐμέσθαι πέφυκε τὰ κατὰ τὴν γαστέρα. τῶν δὲ ἐν τοῖς ἐντέροις περιεχομένων οὐδὲν οἴονται δι' ἐμέτου κενῶσαι. διὸ ἐν τοῖς τῆς τέχνης ἔργοις δεῖ προσέχειν αἰετὸν τὸν νοῦν ἀκριβῶς, μὴ ἀμαρτάνειν. εἰς τοῦτο δὲ οὐ μικρὸν συντελεῖ καὶ τὸ ἔθος, αὐτὸ γὰρ καὶ τρόπον τῆς κενώσεως δηλοῖ. οἱ μὲν γὰρ ἐμεῖν εἰθισμένοι φέρουσιν ἄλυπότερον τὰς διὰ τῆς ἄνω κοιλίας καθάρσεις. οἱ δὲ ἀήθεις οὐκ ἄνευ κινδύνου καὶ μάλλον ἐπ' ἔλλεβόρου ἢ ἰ χροῖσαντο, ἐπὶ πλείστον οἱ παλαιοὶ καὶ μάλιστα Ἀρχιγένης, οὗ ἔτι καὶ νῦν σώζεται περὶ τῆς δόσεως τοῦ ἔλλεβόρου ἢ περὶ τοῦ ἔλλεβορίζειν τὸ βιβλίον καὶ τὸ τοῦ νοσήματος εἶδος σκοπεῖσθαι προσήκει. ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ φλεγματίας ὑδέρου φλέγματος ἀγωγῷ δεῖται τῷ φαρμάκῳ· πρότερον μὲν διὰ τῆς κάτω γαστρὸς, εἶτα δι' ἐμέτων, εἶτα δι' ἀποφλεγματισμῶν. δι' ὅλου γὰρ σώματος διέσπαρμένου τοῦ πλεονάζοντος ἀπάσας κενώσεις παραλειψόμεθα. ἐπὶ δὲ τοῦ ἀσπίτου ὑδέρου ὑδραγόν τι

1. Haec nova manu expunguntur.

tura comparatum, ut ea solum, quae in ventriculo sunt, evomantur; eorum vero, quae intestinis continentur, nihil est, quod evacuari vomitu possit. Quamobrem in facienda medicina mentem animumque adhibere diligenter, ne erres, oportet; hanc autem ad rem non parum facit etiam consuetudo; siquidem ipsa quoque modum evacuationis declarat: nam qui vomere soliti sunt, eas purgationes minore cum molestia ferunt, quae per superiorem ventrem fiunt; infucti vero non sine periculo id faciunt, ac magis etiam quum helleboro vomitus cietur, quo remedii genere cum veteres plurimum usi sunt, tum vel maxime Archigenes, cujus liber, qui est de helleboro propinando inscriptus, adhuc exstat. Est etiam morbi genus spectandum: qui enim aquam inter cutem ex pituita habet, is medicamentum pituitae educendae postulat, ac primum quidem per inferiorem ventrem, deinde et per vomitus et per ea quae pituitam per os evomant. Quum enim in corpore sit dispersa redundantia, omnia evacuationum ge-

Ed. Chart. VIII. [525.]

δώσομεν φάρμακον, ὡσπερ καπὶ τῶν ἰκτερικῶν τῶν χολα-
 γωγῶν. ἐκκαθαίρειν δέ¹ χρῆ καὶ τούτων πολυειδῶς τὴν χολ-
 λὴν ἄνω καὶ κάτω καὶ δι' οὔρων καὶ δι' ὑπερώας καὶ διὰ
 ῥινῶν. οὔτω δὲ κἄν ὁ μελαγχολικὸς πλεονάσῃ χυμὸς, ὡς
 ἐν μελαγχολίᾳ καὶ καρκίνῳ καὶ ἐλέφαντι τὸ τῆς μελοίνης
 χολῆς κενωτικὸν φάρμακον διδάμεν.² ἐπιληψίας δὲ φλε-
 γμαγωγοῖς καθαίρομεν. εἰσὶ μὲν καὶ ἄνευ χυμῶν δυσκρα-
 σίαι, ἐν αἷς χρῆ καὶ ψύχεσθαι καὶ θερμαίνεσθαι καὶ ξη-
 ραίνεσθαι καὶ ὑγραίνεσθαι καὶ κατὰ συζυγίαν ποιεῖν τι
 τούτων. κατὰ μέντοι τὰς ἐπὶ τοῖς χυμοῖς, εἰ μὲν ἑαυτῷ
 μόνῳ τὸ μόριον ἐνεργοίῃ, θαρρόων ποιήσεις τὰς κενώσεις,
 ὡς ἂν ἢ διάθεσις ὑπαγορεύῃ, συνεπιβλέπων τὴν δύναμιν.
 εἰ δ' ἀναγκαῖον εἴῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ πᾶσι τοῖς τοῦ ζώου
 μορίοις, ὡσπερ τὸ τῆς γαστρὸς ἢ τοῦ ἥπατος, οὐ μικρὰν
 χρῆ φροντίδα ποιεῖσθαι τοῦ ἴου τῆς δυνάμεως, μήπως

1. Corr. παρατέθηται delevit ac rescripsit ἐκκαθαίρειν δέ.
 2. Vid. I. VII. meth. medendi XIII.

nera adhibebimus; at hydropi ascitae medicamenta dabi-
 mus, quibus aqua educatur, sicut regio morbo correptis
 ea propinabimus, quae bilem ducant, in quibus etiam
 bilis multis modis expurganda est, ut per inferna, per
 superna, per urinas, per palatum et per nares. Eodem-
 que modo si melancholici humores abundarint, ut in me-
 lancholia, cancro et elephantia si usu venit, medicinis
 utemur, quibus atrae bilis humor evacuetur, in comitiali
 morbo pituitam expurgantia medicamenta danda erunt.
 Quaedam etiam intemperies sine humoribus comperiuntur,
 in quibus refrigerare, calefacere, exsiccare, humectare et
 aliquid horum conjuncte facere oportet; in iis autem, quae
 ex humoribus consistunt, si pars sibi soli inserviat, tibi
 licebit audacter evacuare, prout affectio suadebit, viribus
 tamen etiam perspectis; sin ejus ministerium sit omnibus
 animantis partibus necessarium, cujusmodi est jecoris aut
 ventriculi, non parva sollicitudo de virium robore ha-
 benda est, ut ne una evacuatione magna assatim adhibita,

Ed. Chart. VIII. [525.]

καταλύσωμεν αὐτὸν, ἀθροιστέρα κενώσει χρῆσάμενοι. ἐγκέφαλος δὲ δι' ὑπερώας καὶ ῥινῶν καὶ ὠτων, θώραξ δὲ καὶ πνεύμων διὰ τραχείας ἀρτηρίας καὶ φάρυγγος.¹ οὕτω δὲ τοῖς ἐπιπολῆς δυσκράτοις οἶων δεῖται φαρμάκων, τοιαῦτα προσοίσωμεν.² τοὺς δὲ ἐν βάθει προσλογιούμεθα τὸ διάστημα. τὰ δὲ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀθροισζόμενα ἐκκαθαίρειν δεῖ τοῖς γυμνασίοις. ἢ δὲ διὰ τῶν βαλανείων κένωσις οὐ μεγάλη. καὶ μόνον σχεδόν τι τῶν κατὰ τὸ δέρμα κενῶ. τὰ δὲ ἐν τῷ βάθει κατεσπαρμένα τῇ τε σαρκὶ καὶ στερεοῖς ὄργανοις οὐκ αὐτάρκως ἐκκενοῦνται διὰ τῶν βαλανείων. οὐ μὴν ἐπιτήδειος ἡ κένωσις διὰ τῶν φαρμάκων καθαρτικῶν. μεγάλως τε γὰρ δεομένοις χρήσιμοι καὶ διὰ χρόνων μακρῶν. εἰ δέ τις ἐκκενοῦν ἐθέλει εὐλαβούμενος ἀθροισθῆναι τὸ πλῆθος καὶ νοσήμασιν ἔμπεσεῖν, οὕτως ἰαθήσει, κάλλιστον τῶν ὥρων εἰς τοῦτο εἶναι τὸ ἕαρ, δεύτερον τὸ

1. ἐγκέφαλος — καὶ φάρυγγος cancellata reperiuntur in S. g.

2. Ead. leg. III. aph. XV.

ipsum dissolvamus. Cerebrum autem per palatum, nares et aures; atque thorax et pulmones per tracheam ac fauces expurgentur oportet. Ita etiam qui in corporis superficie laborant intemperie, iis medicamenta, quae possulet intemperies, adhibebimus; quibus autem in imis corporis partibus intemperies est, in iis ineunda est intervalli ratio: caeterum quae per singulos dies in nobis coacervantur, ea erunt exercitationibus expurganda. Ea autem quae usu balneorum fit evacuatio, non magna est, ac ferme quidpiam eorum, quae cute continentur, evacuat; quae vero in profundo corpore insunt et per carnem sunt dispersa, ac solidis partibus inhaerent, non jam satis a balneis evacantur; neque tamen evacuatio medicamentis facta purgantibus est idonea: quamquam iis, qui valde purgatione indigent et ex longis etiam intervallis accommodata est. Si vero quispiam evacuationem moliri velit, vereaturque ne plenitudo colligatur atque ita in morbos cadat, is sciat praestantissimum esse ad evacuatio-

Ed. Chart. VIII. [525.]

φθινόπωρον. καὶ γὰρ δὴ καὶ καθίσταται πολλάκις εἰς ἴσον τῷ ἡρι, περὶ πλειάδα, ὡς μήτε χαλεπῶς καθαρῶθῆναι τινὰς καὶ ἐν δέοντι τὰ τοῦ θέρους περιττώματα ἐβάλλειν πρὶν τὸν χειμῶνα ἐπελθόνια πῆξαι. διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡρος καθάρσεις κάλλισται, ὅτι τὰ ἐν τῷ χειμῶνι ὑπογιγνόμενα περιττώματα ἐξάγουσι πρὶν τὸ θερμὸν κρατῆσαν ἀνακινήσαι τὰ αὐτὰ καὶ ταράξαι. χρῆ δὲ ἐνταῦθα λογίζεσθαι² τὸ κοινὸν ἀμάρτημα κατὰ τὰ πλεῖστα τῶν παθῶν ἐκάστοτε γιγνόμενον ὑπὸ τῶν ἰατρῶν, κενούντων μὲν τὸ περιττὸν, ὅπως δὲ μὴ γενῶτο παραπλήσιον τῷ κειωθέντι, παραλειπόντων. ἔπειτα³ ὁκόταν πῆξ ὁ κάμνων τὸ φάρμακον ἐπιρῶσθαι χρῆ διδόναι. ἐν μέσῳ δὲ τῆς καθάρσεως μὴ διδόναι ῥοφήν· ἀλλὰ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν, ὅταν κενώσωσι, τρέφουσι δαψιλῶς. ὁ δ' Ἱπποκράτης ἔλασπον ἄξιόθι διδόναι. ἡ γὰρ τοι τῶν καθαρθέντων σωματίων δύναμις ἐν τῇ καθάρσει κειμη-

1. Vid. Orib. VII. Collect. XXVI. 2. τὸ κοινὸν—παθῶν
lineis subnotata sunt in manuſcr. 3. leg. l. li. de rat. vict.
12—13.

nem jucundum tempus ver; ab hoc autumnum: is enim saepenumero circa vergilias constitutionem veri parem fortitur, ut quidam non aegre purgentur et id opportuno tempore faciant priusquam aestiva excrementa ab hieme excepta condensentur et corporibus infigantur, et ob eam causam purgationes verno tempore sunt optimae, quod excrementa hieme collecta educunt priusquam calor exsuperans ea moveat ac perturbet; quo in loco par est attendere commune medicorum erratum, quod in plurimis affectibus plerumque committitur: nam quod supervacaneum est, evacuant illi quidem, sed tamen, ne ei, quod evacuatum sit, quid persimile gignatur, nullo modo sibi curandum proponunt. Jam vero, quum aegrotus medicamentum bibit, ei danda sorbitio est; interim vero dum fit purgatio, sorbitionem non dabis et tamen plerique medici, quum evacuant copiosa, hominem alunt. At Hippocrates nobis auctor est, ut pauciora demus; propterea quod corporum, quae expurgata sint, facultas purgatione

Ed. Chart. VIII. [525.]

κυῖα φέρειν οὐ δύναται τὴν τροφὴν, οὔτε κατεργάζεσθαι καλῶς. ἐπει¹ δὲ καὶ παρὰ τὴν τοῦ ἐντέρου φύσιν τοῖς μὲν δυσχερῶς, τοῖς δὲ ῥαδίως διαχωρεῖται, καλῶς ἂν ἔχοι μηδὲ τούτων ἄπειρον εἶναι τὸν μέλλοντα ὀρθῶς καὶ ἄνω καὶ κάτω² καθαίρειν. πέφυκε γὰρ ἡ κοιλία κατὰ φύσιν τῷ ἀνθρώπῳ, τὸ στόμα κατεστραμμένον ἔχουσα, ἐν τῷ δεξιῷ πρὸς τὴν ῥάχιν εὐρύτερον ἢ τοῖς ἄλλοις ζώοις, ἐντεῦθεν δὲ στενώτερον γίνεται. εἶτα ὑποδύνει τὸ μεσαραιῶν καὶ ἐξῆς μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ κόλου. οὗτοι μὲν οὖν τῶν σιτίων κενοῦνται ῥαδίως, οἷς δὲ ἀνωτέρω νεύει τὸ στόμα ἢ στενώτερον τοῦ δέοντός ἐστιν, ἐξ ἀρχῆς τε οὕτω πεφυκὸς καὶ διὰ τινὰ φλεγμονὴν ἢ σκίρθον, ἢ τι τῶν ἄλλων πιεζόντων, τούτοις καιαβαίνει μὲν σιτία δυσχερῶς, ὑπάγει³ δὲ εὐπειῶς, τούτους δὲ πάντας μὴ χρὴ κάτω φαρμακεύεσθαι. οἷς δὲ ἐκ παθημάτων τὸ στόμα τῆς κοιλίας στενὸν ἐστίν, ὅταν λύοντα τὰ πάθη ἀνὰ χρόνον λύηται⁴ καὶ τὰ συμπτώματα. οὐκοῦν

1. Vid. Orib. VII. Collect. XXVI. 2. translatio postulat καὶ κάτω. 3. Corr. ὑπάγει pro ὑποπάλλει, quod expunctum legitur in S. g. 4. ad marginem λύονται.

conflictata, neque ferre neque probe conficere alimentum potest; nunc vero quoniam etiam intestini natura facit ut facile aut difficulter alvus subducatur, bene actum iri nobiscum puto, si is qui recte per superiora perque inferiora purgaturus est, hujus rei non erit ignarus. Venter enim in hominibus suapte natura osculum habet aduersum et in dextra parte ad spinam latius, quam in caeteris animantibus; inde vero fit angustius; deinde mesaracum subit, atque ita deinceps usque ad principium coli intestini; ii qui tales sunt, cibi facile evacuantur; at quibus osculum superius vergit vel est angustius quam par sit vel quod ita ab ortu sit factum vel quod aliqua inflammatio obsideat aut durus tumor postea enatus comprimat aut aliud quid impediatur, iis cibi difficulter descendunt, sed facile subducuntur; quos quidem omnes per inferiora purgare non debemus. At quibus os ventris propter morbos angustum est factum, si progressu temporis morbi

Ed. Chart. VIII. [525. 526.]

πρὸς τὰς κάτω καθάρσεις διὰ παντὸς ὡσαύτως ἔχουσι, καὶ¹ χρῆ ἀνυλάττεσθαι ἀεὶ τὰ μὲν τῇ φύσει, τὰ δὲ διὰ τὰς νόσους, ἐφ' ὅσον αἱ νόσοι κωλύουσιν. ἐπεὶ δὲ τὰ μὲν ἐφεψήσαντες ἐσθίειν δίδομεν, τὰ δὲ ξηρὰ ἐπικνίσαντες ἢ κόψαντες καὶ τῶν μὲν ὀπούς, τῶν δὲ ῥίζας, οὐδὲ τὰ ἐφθὰ τοῖς ὤμοις, οὐδὲ ῥίζας τῷ ὀπῷ πάνυ κεραστέον. χρῆ μὲν οὖν (τὸν νοῦν προσέχειν, ἵνα μάθῃς ποίου νοσήματός ἐστιν ἕκαστον τῶν φαρμάκων, τὰ γὰρ τῶν ἐναντιωτάτων νοσημάτων οὐκ ἂν ἐθέλοις μίσγειν. ὑπόλοιπον οὖν)² τὰ μὲν πυρῶδη τοῖς ἀναψύχουσι κεραννύντα προσφέρειν, τὰ δ' ἰσχυρὰ τοῖς ἀσθενεστέροις, τὰ δ' ἄλλως ἀτερπῆ τοῖς ἡδύσμασιν, οἷον γλήχονος κόμη καὶ καλαμίνθης καὶ θύμου καὶ τῷ τοῦ πετροσελίνου σπέρματι καὶ τῷ τοῦ δαύκου καὶ τῷ τοῦ ἀνίσου καὶ τῷ πέπερι καὶ τοῖς ἁλσί.³ τούτων δὲ τὰ μὲν συνεργεῖ τῇ καθάρσει, ὡς τὸ πέπερι καὶ οἱ ἄλλες, τὰ δὲ καὶ κωλύει εἰς τὸ μὴ πλέον ἢ δεῖ καθαρθῆναι, ὡσπερ τὰ εἰρημμένα

1. Oribas. VII. Coll. XXVII.

2. parenthesis inclusa

in nov. man. S. g. ad marginem exstant.

3. Corr. ἁλσὶ pro

ἁλλοις.

solvantur, symptomata quoque solvi solent; quocirca non semper sunt eodem modo ad purgationes per alvum affecti et [526] quae natura fiunt semper observanda sunt; quae vero vi morborum, quatenus morbi vetant. Quoniam vero ex medicamentis alia decocta damus, quibus aegri vescantur, alia sicca in pulverem redacta aut contusa, aliorum vero liquores, aliorum denique radices exhibemus, non sunt cocta crudis commiscenda, nec radices liquoribus admodum temperandae. Adhibere igitur animum oportet ut cui morbo unumquodque medicamentum conveniat intelligas; nam quae maxime contrariis morbis conveniunt, non sunt simul commiscenda. Ergo fervida refrigerantibus, fortia debilioribus temperantes offeremus itemque insuavia jucundis, ut pulegii, nepetae et thymi coma et femine petroselini, dauci et anisi et pipere et aliis condiendo, quorum quaedam purgationem adjuvant, ut piper, atque etiam sal; quaedam vetant ne quid plus quam

Ed. Chart. VIII. [526.]

σπέρματα· τὰ δὲ καὶ ἄγει τὸ φάρμακον πρὸς τὰ καθαροῦθῆναι δεόμενα. νῦν δὲ τοσοῦτον ἔξαρκεῖ παρακεκλημέναι τὸν ἰατρὸν, μηδενὸς τῶν εἰς τὴν τέχνην ἀμελεῖν. ἔστι γὰρ τέλεια ἀπ' ἐμοῦ περὶ τούτου γεγραμμένα βιβλία καὶ¹ εἶπον διεσπαρμένως πάνυ πολλάκις περὶ φλεβοτομίας. ἀλλ' ὅμως καὶ νῦν ἀρέσκει μοι ὡς ἐν κεφαλαίῳ ὀλίγα καὶ σαφεῖ λέγειν, μάλιστα δὲ σοῦ κελεύοντος ὑπ' ἐμοῦ διὰ βραχέων καὶ ταχέων ταῦτα γραφῆναι. σκοπὸς μὲν οὖν τῆς φλεβοτομίας ἔστι πρῶτος ἢ τε τοῦ νοσήματος ἰσχὺς καὶ ἢ ῥώμη τῆς δυνάμεως, ἀφωρισμένων τοῦ λόγου τῶν παιδῶν καὶ τῶν πάνυ γερόντων. εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι οὐ μόνον τὴν τροφήν τοῖς τοῦ ζώου μέρεσι τὸ αἷμα παρέχει, ἀλλὰ καὶ ἡ φυσικὴ θερμασία ἐν τῷ αἵματι διαμονὴν ἔχει. αὕτη δὲ ἡ θερμότης ἢ κατὰ τὴν καρδίαν ἔστι, ποτὲ μὲν ἐλάττων ἑαυτῆς διὰ τὸ πλῆθος αἵματος ἢ ἔνδειαν πολλὴν ἢ ποιότητα ψυχρὰν ἀποτελεῖται, ποτὲ δὲ πλείων ἦτοι διὰ² τὴν θερμὴν ποιότητα

1. lib. IV. meth. med. VI. 2. Corr. delet διὰ.

oportet, purgetur, ut praedicta semina faciunt; quaedam medicamentum perducunt ad ea, quae purgationis indigent. Nunc vero meo me functum officio satis putabo si medicum cohortabor ut nihil plane eorum, quae ad artem pertinent, negligat; siquidem sunt his de rebus integra a nobis conscripta volumina, ut etiam de venae sectione est saepenumero variis in locis actum, et tamen in praesentia mihi proposui pauca quaedam summatim et perspicue esse afferenda, praesertim quum tu mihi mandaris ut haec celeriter breviterque conscribam. Primum igitur, quod esse in venae sectione propositum debet, et morbi magnitudo et robur virium, exceptis ab hoc sermone pueris et iis qui ad summam senectutem pervenerunt. Scire enim convenit non solum partibus animalium suppeditari a sanguine alimentum, sed etiam nativum calorem suam in sanguine sedem habere collocatam; is autem calor, qui in corde est, tum minor se ipso red-

Ed. Chart. VIII. [526.]

αίματος ἢ δι' ἔνδειαν ὀλίγην. (ὥσπερ δὲ αἱ πέψεις ποτὲ ἐν τῇ γαστρὶ γίνονται)¹ μοχθηραὶ, ὅταν φλεγματοδέστερα ἢ χολωδέστερα γίνωνται τὰ ληφθέντα ἢ τινα παρὰ φύσιν διαφθορὰν ἴσχει ἢ ὠμὰ καὶ ἀμετάβλητα πλεῖστον μένουσι καὶ πνευματοῦται, οὕτω καὶ κατὰ τὴν τοῦ αἵματος γενέσιν εἰ ἀποτυγχάνοιεν, ἀνάλογον ταῖς ἐπὶ τῆς γαστρὸς ἀποτυχίαις τῆς πέψεως ἀποτελοῦνται κατὰ τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας τῶν χυμῶν διαθέσεις. ἢ δὲ τροφή ἐκ τῆς κοιλίας ἀναδιδομένη, ὅταν μὴ κρατῆται καὶ μεταβάλληται πρὸς τῆς φύσεως εἰς γενέσιν αἵματος χρηστοῦ, σηπεδόνας ἴσχει πολλὰς. τοῖς δὲ ἐξ ὅλης θερμοῦ σηπομένοις συμβαίνει γίνεσθαι θερμοτέροις. διὸ θερμοτέρον ἔσται τὸ σηπόμενον αἷμα. τούτου δὲ θερμοτέρου γενομένου καὶ τὸ μόριον ἐν ᾧ σήπεται θερμοτέρον αἰσθητῶς ἔσται καὶ συνθερμανθήσεται τοῖς οὕτω διακειμένοις μορίοις τὰ περίξ ἅπαντα, θακνώδει δηλονότι καὶ δριμύει θερμοσίᾳ. ὅταν μὲν οὖν εἰς ἄλλο κα-

1. parenthesi inclusa ad marg. in manuscr. leguntur S. g.

ditur propter sanguinis copiam aut propter magnam ejusdem inopiam aut propter frigidam qualitatem, tum major vel propter calidam sanguinis qualitatem vel propter inopiam exiguam. Quemadmodum autem in ventriculo pravae concoctiones fiunt, quum ea, quae sumpta sunt aut magis pituitosa aut magis biliosa redduntur aut corruptelam quandam patiuntur aut cruda et mutationis expertia plurimum manent et in flatum vertuntur, ita etiam ubi sanguis non gignitur, humorum in arteriis venisque affectiones proportionem respondebunt iis, quae a frustrata in ventriculo concoctione proveniunt; alimentum autem, quod a ventriculo distribuitur, quando a natura non superatur et in boni sanguinis generationem non mutatur multas experiri corruptelas solet; quae autem ex materia calida computrescunt, calidiora redduntur; proinde putrescens sanguis erit calidior, qui quum sit factus calidior, etiam causam afferet, ut pars, in qua putrescit, calidior sentiat et quae vicina sunt, una cum partibus ita affectis, calore, inquam, acri et mordaci incalescant, quum

Ed. Chart. VIII. [526.]

τασκήψῃ μόριον, ὄγκον ἐν τούτῳ παρὰ φύσιν ἐργάζεται, ἐν τούτου τοῦ γένους ἐστὶ καὶ φλεγμονή, ὅταν δὲ παχύτερόν τε καὶ μελαγχολικώτερον ἢ τὸ κατασκήψαν αἷμα, σκισφάθῃς ὁ ὄγκος γένηται, καθάπερ γε καὶ χαῦνον, ὅταν ἢ φλεγματικώτερον τὸ ρεῖμα. χολώδους δὲ ὄντος ἐρυσίπελας ἀποτελεῖται. ταῦτα δ' ἅπαντα διώριστα ἡμῖν ἀκριβοῦς ἐν τῇ θεραπευτικῇ μεθόδῳ καὶ ἐν τῇ πρὸς Γλαύκωνα καὶ ἄλλαις πολλαῖς. ὄντος μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, πλήθους διττοῦ, καὶ τοῦ μὲν ὡς πρὸς δύναμιν, ἐτέρου δὲ κατὰ τὸ καλούμενον ἔγχυμα, πειρᾶσθαι χρὴ κενοῦν αὐτὸ διὰ ταχέων, πρὶν ἄρξασθαι τε μέγα κακὸν ἐργάζεσθαι περὶ τὸν ἄνθρωπον. διὸ ἐπισκέπτου περὶ φλεβοτομίας, ἀποβλέπων μάλιστα εἰς τοὺς σκοποὺς τούσδε, τὴν τε ποσότητα¹ τοῦ πλήθους καὶ τὴν ποιότητα καὶ τὴν δύναμιν τοῦ σώματος φυσικῆν. ἐφεξῆς δὲ τὴν ἕξιν τοῦ ὅλου σώματος ὄραν τε καὶ χώραν καὶ τὸν προγεγεννημένον βίον καὶ εἰ ἔκκρισις τις ἠθισμένη ἐπεσχέθῃ

1. de cur. per sang. miss. VI.

gitur in aliam partem decumbit, in ea tumorem praeter naturam excitat, ex quo genere est inflammatio, quumque is sanguis, qui decubuit, crassior fit et magis melancholiam imitetur, tum scirrhi naturam tumor nanciscitur ut esse laxus solet, cum sit fluxio pituitosior. At si biliosa sit, ignis facer gignitur, quae omnia nos in methodo medendi itemque in eo libro, quem ad Glauconem misimus, et aliis plerisque in locis accurate distinximus. Ita que quum plenitudo sit duplex, uti dixi, tum ea, quae ad vires refertur, tum ea quae ad affusionem pertinet dicitur, celeriter evacuanda est, priusquam magnum quiddam malum excitare in hominibus incipiat; quocirca inire de vena secanda consilium velis, in haec proposita potissimum intuebere, quanta, inquam, sit plenitudo qualis, tum perspicies naturalem corporis facultatem deinde ipsius corporis totius habitum, tum anni tempus regionem et antecedentem vitam, et utrum aliqua solis

Ed. Chart. VIII. [526.]

παρὰ τὸ ἔθος, εἶτα δὲ πότερον ἰσχνότερος ἢ παχύτερος ἐγένετο. ὅταν οὖν ἔστι τὰ τοῦ πλήθους πρόδηλα σημεῖα καὶ αἱ δυνάμεις ἐξήρωμένοι τυγχάνουσιν οὔσαι, φλεβοτομήσεις κατὰ τὴν τὸν νόση διάθεσιν, δηλονότι οὐδὲν ἐπιδιοριζόμενος. ἔτι δὲ μᾶλλον οὐδὲ κατὰ τὴν φλεγμονώδη, τοῦ δὲ βαρύνοντος πλήθους ἐνοχλοῦντος, οὐ πάντως αἵματος ἀφαιρετέον. φλεβοτομήσεις δὲ καὶ οἷς αἰμορροῖδες ἐπέσχηνται καὶ ὅσοι καθ' ἕκαστον ἔτος ἐν θέρει νοσοῦσι νοσήματα πληθωρικὰ καὶ ὅσοι κατ' αὐτὸ τὸ ἔαρ ἀλίσκονται τοῖς τοιοῦτοις. τοὺς μὲντοι ἀκολάστους, οἰνόφλυγας τε καὶ γαστριμάργους οὐδὲν ὀνήσεις μέγα φαρμακεύων ἢ φλεβοτομῶν. οὐ μόνον δὲ φλεβοτομητέον ὅταν πλήθος ἐστίν, ἀλλὰ καὶ χωρὶς πλήθους ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς φλεγμονῆς ἥτοι διὰ πληγὴν ἢ ὀδύνην ἢ ἀτονίαν μορίων. ἔστι μὲν οὖν τρία τὰ συνέχοντα τὴν διάγνωσιν, τὸ μέγεθος νοσήματος ἥτοι παρὸν ἢ προσδοκώμενον, ἡλικία καὶ ῥώμη δυνάμεως, ἀρκοῦσι γὰρ οὗτοι μόναι σκοποὶ πρὸς φλεβοτομίαν. οὐδὲ γὰρ ὁπότε πλήθος ὤμῶν

1. de venae sect. cap. VII.

excretio fit praeter consuetudinem cohibita, denique utrum homo gracilior evaserit aut crassior, quumque perspicua plenitudinis adsint signa ac valentes vires sint, venam secabis, si videlicet tensionis sensum afferat affectio, sine ullo discrimine; ac multo etiam magis si sensum inflammationis advehat; si vero plenitudo aggravans molesta sit, sanguis non perpetuo mittendus erit; at venam secabis iis, quibus haemorrhoides suppressae sunt et iis omnibus quoscunque aestivo tempore morbi a plenitudine profecti corripiant; et item qui in ejusdem generis morbos verno tempore cadunt. Caeterum intemperantes, vinosos atque abdomini deditos, sive purgatione, sive sanguinis detractione evacuaris, nihil juveris. Jam vero non solum incidenda vena est, quum subest plenitudo, sed etiam sine plenitudine in principio inflammationis, quae fit vel ex ictu vel ex dolore vel ex partium exorta imbecillitate. Tria igitur sunt, quae dignotionem continent, morbi magnitudo eaque aut praesens aut imminens; aetas et re-

Ed. Chart. VIII. [526.]

χυμῶν ἤθροισται τοιοῦτον, ὡς κωλύεσθαι¹ φλεβοτομίῃν, ὁ λόγος ἐλέγχεται. ῥώμη γὰρ δυνάμειος τούτοις οὐ πάρεστι· σπεύδειν δὲ δεῖ κενούῃν ἐφ' ὧν ἔστι χρεία κενώσεως, εἰ μὴ διαφθορά τις εἴη γεγонуῖα τῆς ἐν τῇ γαστρὶ πεπτομένης τροφῆς. ἐν δὲ τοῖς πυρετοῖς,² εἰ δὲ συνεχεῖς³ εἶεν οἱ πυρετοὶ, δῆλον δέ⁴ τινα παροξυσμὸν φέρουσι, καθ' ὃν προστιθέντες ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μεγέθους μένουσι, ποιούμενοι τεταγμένως ἢ ἀτάκτως τὰς προσβολὰς ἐπιθεωρητέον, ὡς ἐνι μάλιστα μὴ κατὰ τὰς ἐπιθέσεις τῶν ἐπισημασιῶν τὰς ἀφαιρέσεις ποιεῖσθαι, ἀλλὰ κατὰ τοὺς διορισμοὺς, ποιούμεθα δὲ τὴν ἀφαίρεσιν⁵ ἀπὸ μορίων πολλῶν. εἰ⁶ μὲν οὖν ἀπὸ μετώπου ποιεῖς, τὴν εὐθειᾶν ἐπὶ μετώπῳ φλέβα διαρῆσεις, ἐπὶ δὲ τῶν πλείστων κατὰ τὰ ἄνω μέρη τοῦ μετώπου καὶ πρὸς τῷ βρέγματι ἔνθα ὑοειδῶς ἢ φλέψ σχίζεται

1. Corr. κωλύεσθαι pro κελεύεσθαι. 2. Corr. delet ἐν δὲ τοῖς πυρετοῖς. 3. Orib. VII. Coll. VIII. 4. potius τε quam δέ. 5. Corr. ἀφαίρεσιν pro ἀναίρεσιν. 6. Orib. VII. Coll. VII.

bur virium, haecque tria proposita ad sanguinis missionem suadendam esse satis possunt. Ac si quando tanta crudorum humorum coacervata sit copia, ut venae sectionem prohibeat, non tamen coargui nostra debet oratio, propterea quod in hujusmodi robur virium non adest. Ergo in iis, quibus evacuatione opus est, maturandum est evacuare, nisi sit quaedam concocti alimenti in ventriculo facta corruptela. In febribus autem, si continentes febres sint et manifestam aliquam accessionem asserant, in qua accedentes in eadem permaneant magnitudine et ordinatas aut inordinatas invasiones faciant, erit summa diligentia animadvertendum, ne incrementibus invasionibus detractiones moliamur; sed id temporibus placidioribus faciamus. Sanguinis autem detractio multis fit e partibus; ac si a fronte sanguis auferendus sit, recta in fronte vena secanda erit, atque in plurimis in frontis partibus superioribus et calvaria, ubi vena ad literae similitudinem scinditur; sectio autem in parte inferiore apud ipsam ve-

Ed. Chart. IX. [526.]

δεῖ δὲ παρὰ αὐτὴν τὴν σχέσιν ἐν τῷ κάτω μέρει ποιεῖν τὴν διαίρεσιν. τὰς δὲ ἐν τοῖς κανθοῖς ἐγγὺς τῆς ὀφρύος¹ πολὺ² ἀνωτέρω τῶν κανθῶν, ὀπισθεν δὲ τοῦ ὠτός διαιρετέον τὴν ἀντικειμένην τῷ τραγανῷ τοῦ ὠτός, ὑπὸ δὲ τῆς γλώττης εἰ μὴ ἀμφοτέρως διαιροῦμεν, τὴν ὑπερέχουσαν κατὰ μέγεθος τὴν δεξιὰν τεμοῦμεν· κατὰ δὲ χεῖρα κατὰ νῶτον τῆς χειρὸς, τὴν οὔσαν μεταξὺ τοῦ μέσου καὶ παραμέσου δακτύλου· κατὰ δὲ ἰγνύαν τὴν μεσοτάτην, κατὰ δὲ σφυρῶν τὰς ἔνδον· ἀλλὰ σμικρότης πολλάκις ποιεῖ ὡς οὐκ εἶναι ἐφ' ἡμῶν ὡς φλέβας βουλόμεθα διελεῖν· ἐπὶ δὲ τῶν κατ' ἀγκῶνα, εἰ κατὰ φύσιν ὡς ἐπὶ τῶν πλείστων ἐπιτήδεια εἴη τὰ τρία τὰ ἀγγεῖα καὶ φανερά, τότε ἄνω τὸ κατὰ τὸν μῦν καὶ τὸ μέσον καὶ τὸ πρὸς τῇ ἀποφύσει τοῦ βραχίονος διακρινοῦμεν, ποῖον αὐτῶν ἐπὶ τίνων διαιρετέον. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν λειποθυμιῶν ἢ ἐφ' οἷν τι κενάκωται ὁ στόμαχος ἢ τὰ τῆς δυνάμεως, τὸ ἄνω διαιρετέον ἀγγεῖον, ἐπὶ δὲ τῶν ἀθρόας

1. ὀφρύος pro ὀσφύος B. 2. parenthesi inclusa ad marg. in S. g. leguntur. Sed duo folia dilacerata sunt.

nae scissionem facienda est; quae vero in angulis oculorum sunt, eas prope supercilia, multo supra angulos incidere solemus; secundum aurem vero secanda est ea, quae durae auris parti est opposita; sub lingua autem aut utramque aut certe majorem, quae dextra est, incidimus; in manu eam, quae per ipsius deorsum procurrens inter medium et annularem digitum interjacet; in poplite eam quae media est maxime; in malleolis internam. Parvitas autem per saepe facit ut non sit nobis integrum ut quam velimus incidamus. In venis autem cubiti secandis, si secundum naturam sint, ut in plurimis usu venit, tres erunt ad incidendum accommodatae, caeque perspicuae, ea nimirum, quae supra est ad musculum et media et quae ad brachii exortum est. Quenam autem sit in aliquibus secanda discernimus. In animi enim defectionibus aut in aliquo stomachi vitio aut in viribus suspectis incidenda est superior; quibus autem confertim facta detractio et

Ed. Chart. VIII. [526.]—

ἀφαιρέσεως χρηζόντων καὶ εὐτόνου τῆς κινήσεως τὸ μέσον. ἐπὶ δὲ τῶν μεταποιήσεως χρηζόντων, ὡσπερ ἐπιληπτικῶν τὸ κάτω. ἐπὶ δὲ τῶν ἰσχυῶν φυλακτέον τὸ κάτω καὶ ἐφ' ὧν εὐρωστὸν τε καὶ πᾶν μέγα ἐστίν. ἐπὶ δὲ τῶν σφόδρα πημελωδῶν τὸ ἄνω διαιρετέον. ἐν δὲ τῇ κατ' ἀγκῶνα διασθρώσει πλείους φλέβας εὐρήσεις, ἃς τέμνειν εἰώθασιν ἰατροὶ, περὶ ὧν εἴρηται πολλάκις ἡμῖν καὶ ἐν ταῖς ἀνατομικαῖς ἐγχειρήσεσιν καὶ ἐν ταῖς περὶ χρείας τῶν μορίων βιβλίοις κἂν τῇ τῶν φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν ἀνατομῇ. εἰπωμεν¹ δὲ καὶ νῦν ἐπὶ κεφαλαίων. ἡ κοίλη γοῦν φλέψ ἀναφέρουσα τὸ αἷμα ἐκ τοῦ ἥπατος ἐπὶ τὴν καρδίαν, τὸ πλείστον αὐτῇ δίδωσιν. ἐνταῦθεν δὲ κατὰ² εὐθὺ φέρεται πρὸς τὸν τράχηλον καὶ κατὰ τὸ μέρος τοῦ θώρακος εἰς δύο σχίζεται ὀρθίας καὶ μεγάλας φλέβας, ἃς σφαγιτιδας ἀνατομικοὶ προσαγορεύουσι. πρὶν δὲ ἐπὶ τὴν καρδίαν ἀφικέσθαι, ἀποφύσεις μεγάλων φλεβῶν πέμπει εἰς τὸ διάφραγμα. μικρῶν δὲ εἰς τὸ τοῦ θώρακος κάτω μέρος τῶν ὀκτὼ πλευ-

1. Hic duae paginae cancellatae in M. S. g. leguntur. 2. κατὰ in κατὰ mutavi,

concitata evacuatione opus est, media; at qui mutationem in melius postulat, quo in numero sunt, qui comitalem morbum patiuntur, inferior. [In gracilibus autem inferior servanda et in quibus valida et admodum magna est; in valde obesis autem superior incidenda est.] Jam vero in cubiti articulatione multas venas, quas incidere medici solent, comperies; de quibus in libris de dissectione, deque usu partium et in eo, qui est de dissectione venarum arteriarumque differuimus. [Dicamus autem nunc summam. Cava igitur vena advehens sanguinem ex jecore ad cor huic plurimum tribuit. Inde autem recta fertur ad collum atque in thoracis parte in duas finditur rectas et magnas venas, quas jugulares anatomici appellant. Priusquam autem ad cor perveniat, magnarum venarum ramos ad diaphragma mittit, parvarum autem ad inferiorem thoracis partem octo costarum. Inde orta pro-

Ed. Chart. VIII. [526.]

ρῶν. ἐντεῦθεν δὲ ἀποφνομένη ταπεινοτέρα φέρεται διὰ τῆς καρδίας ἐπὶ τὴν ῥάχιν διακαμπτομένη, ἢ μερίζεται εἰς τὰ κάτω μέρη τοῦ θώρακος ταῖς ὀκτὼ πλευραῖς ἐκατέρωθεν ἄχρι τοῦ διαφράγματος. αἱ δ' ὑπόλοιποι τοῦ θώρακος ὑψηλαὶ πλευραὶ τέσσαρες ὑπὸ συζυγίας ἄλλης φλεβῶν τρέφονται, αἵπερ ἀποφύονται τῆς κοίλης, πρὶν εἰς τὰς σφαγιτίδας σχισθῆναι. εἰσὶν δὲ ἐφέξῃς τούτων αἱ εἰς τὰς χεῖρας ἰοῦσαι διὰ τῶν μασχάλων, ἃς δὲ ὠμιαίας καλοῦσιν, ἴσμεν μετὰ τὸ σχισθῆναι εἰς σφαγιτίδας τὴν κοίλην, ἐφ' ἑκατέρας μίαν πεφυκέναι ἐκτὸς ἤδη τοῦ θώρακος καὶ ἀπὸ τῶν ἐπιπόλῃς σφαγιτιδῶν * * * * *

τὰ κατὰ τὸν τραχήλον καὶ κεφαλὴν τρέφεται καὶ τὰ διὰ βάρθους ὑπὸ τῶν δύο βάρθους σφαγιτιδῶν. τὰ δὲ κατὰ τοὺς ὠμοπλάτας καὶ τὸν νωτιαῖον τὸν ἐν τῷ τραχήλῳ ἐκ τῶν κάτω μερῶν τῆς εἰρημένης ῥίξης κοινῆς ἔχει τὰς ἐπ' αὐτὰ ἀνερχομένας φλέβας. ἢ μὲν οὖν ὠμιαία τὰ τῶν κλειδαῖν ἄνωθεν μέρη κενῶι, θάτιόν τε καὶ μᾶλλον τὰ κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν τραχήλον, ἢ δὲ διὰ τῆς μασχάλης τὰ κατὰ τὸν θώρακα. αἱ δὲ ἐπὶ τὰς χεῖρας φερόμεναι ἐπιβαίνουσι

1. ἀφ' *rectius quam* ἐφ'.

*fundior fertur per cor ad spinam inflexa aut dispescitur in partes inferiores thoracis, octo costis utrinque usque ad septum transversum. Reliquae superiores quatuor thoracis costae alio venarum pari nutriuntur, quae e cava oriuntur, antequam in jugulares finditur. Proxime autem ab his ad manus per axillas perveniunt, quae axillares vocantur. Notum est, post divisionem venae cavae in jugulares, ab utraque jam unam extra thoracem et supra jugulares nasci * * * partes in collo et capite nutriuntur et profundiores a duabus profundis jugularibus, in scapulis autem et colli posteriori parte ex inferioribus partibus dictae radices communis habent venas suas. Dorsalis igitur partes evacuat supra claviculas sitas; citius magisque eas, quae ad caput collumque pertinent: axillaris autem eas, quae thoracem (circumdant). Venae ad manus perventae ad utramque interiorum brachii regionem*

Ed. Chart. VIII. [526.]

κατὰ τὴν ἔνδον χώραν ἑκατέρου βραχίονος. φέρονται δὲ δι' αὐτῶν κατάντεις. ὡς δὲ ἑκατέρα πλησίον γένηται τῆς κατ' ἀγκῶνα διαρθρώσεως ἀποφύει τὰς ἔνδον τοῦ βραχίονος φλέβας, παρὰ τὸν ἐνταῦθα κόνδυλον αὐτοῦ τοῦ παχέος ὀσίου. τῷ δ' ἄλλῳ παντὶ δίχα σχισθέντι φέρεται διὰ τῆς κατ' ἀγκῶνα καμπῆς. ἔστι δ' ἄλλη φλέψ, ἣ τέμνεται ἐν ἀγκῶνι λοξῇ, καθάπερ ἦδε κατ' ἑκατέραν χεῖρα τῆς ὠμιαίας οὐ μικρὸν μόριον· ἔστι γὰρ προφανὴς ὑπὸ τῷ δέσματι καὶ σχίζεται κατὰ τὴν ἐν ἀγκῶνι διάρθρωσιν ἐν τοῖς ὑψηλοτάτοις μέρεσιν αὐτῆς. τοιαύτη δὲ τάχιστα κενοῖ¹ τὰ τῶν κλειδῶν ὑψηλότερα μόρια. τὸ δὲ εἰς καμπὴν φερόμενον λοξὸν ἦττον μὲν τοῦδε, μᾶλλον δὲ τῶν ἄλλων κενοῖ ταῦτα· τὸ δὲ ἀπὸ τῆς ἔνδον τῆς μεγάλης φερόμενον καὶ αὐτὸ λοξὸν ἦμιστα μὲν τὰ προειρημένα κενοῖ μόρια, μάλιστα δὲ τὰ τοῦ θώρακος ἄνω· μὴ φαινομένης δὲ ἐνίοτε ταύτης, ἀντ' αὐτῆς τέμνομεν τινα τῶν ἔνδον αἰ ἐπὶ τὸ τοῦ πήχεος ὀσίου κατ' ἴξιν καταφέρονται. εἰ δὲ τοιαῦται μὴ φαίνονται τὴν

1. Cf. Cell. lib. II. f. X.

adscendunt; declives autem illas permeant. Cum utraque articulationi cubitali appropinquat, emittit interiores brachii venas ad ibi situm condylum crassi ossis: omni alio bipartito fertur per cubiti flexum. Est autem et alia vena, quae in cubito secatur obliqua, quemadmodum ad utramque manum humeralis non exigua particula; comparer enim sub cute, finditurque in cubiti articulatione, ejusque partibus supremis. Obliquus autem ad cubitum tendens ramus minus quam prior, plus autem quam aliae evacuat. Qui versus interiora ex magna vena exit ramus, ipse quoque obliquus, minime quidem partes antea dictas, sed maxime superiores thoracis vacuat. Quae cum interdum non conspiciatur, ex loco secamus quasdam ex interioribus, quae recta ad cubiti os deferuntur. Sin nec hae in conspectum veniunt, eam, quae e conjunctione dictarum duarum obliquarum oritur, discindimus. Si quando

Ed. Chart. VIII. [526.]

γνωμένην ἐκ τῆς συμφύσεως τῶν εἰρημένων δύο φλεβῶν τῶν λοξῶν διαιροῦμεν· ταύτης δὲ καὶ ποτε μὴ φαινομένης, εἰ ὠμιαία φαίνεται, ἐκείνην τέμνε. ποίαν δὲ χορὴν τέμνειν ἐν νοσήμασι, παραδείγματά τινα ἔχεις τάδε ἐπὶ τῶν πλευριτικῶν¹ ἢ κατ' εὐθύ τοῦ πάσχοντος μορίου φλεβοτομία, τὴν ὠφέλειαν ἐνεργεστάτην ἐπιφέρει, ἢ δὲ ἐκ τῆς ἀντικειμένης χειρὸς ἢ παντελῶς ἀμυδρὰν ἢ μετὰ χρόνον. ὀδύνας τε τῶν ὀφθαλμῶν ἰσχυροτάτας ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἔπαυσε διαίρεσις φλεβὸς κατ' εὐθύ. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ὀφθαλμῶν ὀδονούτων ἢ ὠμιαία ἢ καὶ ἢ ἀπ' αὐτῆς ἀποσχίζομένη κατ' ἀγκῶνα τέμνεται καὶ φανερὰν ἐν τάχει τὴν ὠφέλειαν δείκνυσιν, ἐπὶ δὲ πλευρᾶς πεπονθυίας ἢ πνεύμονος ἢ διαφραγματος ἢ σπληνὸς ἢ ἥπατός τε καὶ γαστρὸς ἢ διὰ μασχάλης ἐπὶ τὴν κατ' ἀγκῶνα διάθροσιν ἀφικνουμένη. τρεῖς γὰρ εἰσι τόποι τῆς κατ' ἀγκῶνα φλεβοτομίας, ὃ τε ἔνδον καὶ ὃ ἔξω καὶ ὃ μέσος. ὃ μὲν οὖν ἔνδον ἐπὶ τῶν κάτω τοῦ τραχήλου πεπονθότων ὠφέλιμος, ὃ δὲ ἐκτός ἐπὶ τῶν ὑπὲρ τούτου ἢ

1. Cell. I. IV. f. VI. sanguinis missionem quoque laudat remedium magni et recentis laterum doloris.

nec hae conspici potest, humeralis autem apparet, hanc seca. Qualem autem in morbis secare oporteat, haec exempla quaedam habes in pleuriticis. Venae sectio in ipso partis affectae latere instituta efficacissimam adfert utilitatem: detractio autem sanguinis ex opposita manu aut obscuram omnino aut seram, vehementissimos porro oculorum dolores intra unam horam incisio venae lateris affecti sustulit. Ob oculos igitur dolentes vena humeralis aut etiam ex illa orta in cubiti flexu secatur et manifestam celeriter utilitatem monstrat. Contra pleuram affectam aut pulmonem aut septum transversum aut lienem aut hepar ventriculumque vena, quae per axillam ad cubiti articulationem venit. Tres enim sunt modi venae sectionis ad cubitum, cum intus et extus et medio inter utrumque loco vena secatur. Primus utilis est partibus infra collum affectis, secundus partibus supra positis, sive

Ed. Chart. VIII. [526. 527.]

πρόσωπον ἢ κεφαλὴν, ὁ μέσος δὲ τόπος ἐνίοτε ἀμφοτέρως ἔχει τὰς ἀποσχιζομένας φλέβας εἰς τὸ πρόσω τῆς χειρὸς ἐκτεινομένας, ἐνίοτε δὲ διὰ ταχέων εἰς ταυτὸν ἀλλήλοις ἰούσας κατὰ τὴν καμπὴν τῆς διαρθρώσεως. τῆς δὲ κενώσεως τοῦ αἵματος τίθησιν ὄρον Ἰπποκράτης τὴν μειαβολὴν τῆς χροιάς. ἴσθι δὲ ὅσον ἐν τῇ φλεγμονῇ αἱμά ἐστι τοῦτο διὰ πλῆθος τῆς θερμασίας ὑπαλλάττεσθαι τῇ χροιά, τὸ δ' ἄλλο παραπλήσιον ἐν ἅπασι τοῖς μορίοις διαμένειν. διαλέγεται γὰρ τότε τῷ ἰατρῷ περὶ τῆς τῶν πλευρῶν φλεγμονῆς, ὥστε τοῦ μὲν ἐν ὄλῳ τῷ σώματι φλεγματικωτέρου τυγχάνοντος ἐρυθρότερον ἔσται τὸ κατὰ τὴν φλεγμαιίνουσαν πλευρὰν, ἐκείνου δ' ὄντος ἐρυθροῦ κατοπιτόμενον τοῦτο πρὸς τὸ μέλαν ἐκτραπήσεται, τῆς δὲ εἰς τὸ μέλαν ἐξ ἐρυθροῦ μεταβολῆς ἐν τῷ μεταξὺ τὸ πελιδνὸν ἐστι. τοῦτο μὲν οὖν κατὰ² Ἰπποκράτην σημεῖον ἔστω. ἀλλὰ δεῖ ἡμᾶς ἐπίστασθαι τοὺς σκοποὺς αὐξανομένους, ἐνδείκνυσθαι πλείονα

1. Corr. ἐστὶ pro ἐπί. 2. Vid. de curat. per sang. miss. XIII.

fit facies, sive caput, tertius denique interdum ambas habet divisas venas in anteriores manus partes extensas, interdum autem properanter in eundem locum simul tendentes, articulationis flexum.] Terminum autem mittendi sanguinis Hippocrates coloris mutationem statuit, sed scire par est, quicquid sanguinis in inflammatione [527] est, id ipsum magna vi caloris mutare colorem; reliquum vero sanguinem perfimilem in omnibus particulis permanere: tunc enim Hippocrates de inflammatione, quae costas obsidet, loquebatur; quocirca si sanguis, qui toto corpore continetur, fit pituitosior, certe is, qui in costa inflammata habebitur, erit rubicundior, si ille fuerit ruber, is qui in parte inflammatione obsessa est adustus ad nigritiem permutabitur; lividus autem medius est in ea mutatione, quae a rubore ad nigritiem efficitur, atque hoc quidem esto signum ex Hippocratis sententia. Illud vero non est nobis ignorandum, scopos, quum augentur, indicio esse

Ed. Chart. VIII. [527.]

κενώσιν, μὴ αὐξανομένους δὲ καθαίρειν τοσοῦτο τὴν ποσότητα τῆς κενώσεως, εἰς ὅσον ἐμειώθησαν αὐτοὶ (μέγεθος¹ δὲ νοσήματος καὶ ῥώμη δυνάμεως οἱ πρῶτοι σκοποὶ ἦσαν τῆς φλεβοτομίας, φυλαττομένων ἀπάντων τῶν ἤδη πρόσθεν εἰρημένων) μάλιστα δὲ τῇ μεταβολῇ τῶν σφυγμῶν ὡς ἀπειθεῖ γνωρίσματι προσέχειν χρὴ τὸν νοῦν καὶ παύειν αὐτίκα, μεταβάλλοντος ἢ κατὰ τὸ μέγεθος ἢ κατὰ ἀνωμαλίαν ἡντιναοῦν. ἀλλὰ περὶ τούτου τοῦ βοηθήματος ἀρκεῖ τοσαῦτα. ὁ δὲ θέλων ἀκριβέστερόν τι δύναται μὲν οὖν οὗτος ἀναλεῖσαι ὄλον τὸ βιβλίον ἡμέτερον, οὗ ἐπιγραφὴ περὶ φλεβοτομίας θεραπευτικόν. περὶ δὲ τῆς² κενώσεως τῆς διὰ ἐμέτου τί δεῖ λέγειν; φανερόν γάρ ὅτι τοῖς εἰωθόσι μὲν ἐμεῖν ἐνίοτε συμφέρει προσάγειν, ἐνίοτε δὲ ἀπεθίζειν. εἰ μὲν οὖν εἰς τὴν κοιλίαν συρῶετι ξανθὴ χολή, ἣν ὁ ἄνθρωπος εἶη πικρόχολος καὶ χωρίον θερμὸν, ἐν τε πόνοις καὶ φροντίσει

1. Illic duo lineae expunctae sunt, quae cancellatae tantum in S. g. leguntur. 2. Vid. Orib. VIII. Coll. XX.

copiosiores fieri evacuationem oportere; quum non augentur, tantum esse de copia evacuationis detrahendum, quantum illi sint imminuti. [*Magnitudo autem morbi viriumque robur primi venae sectionis fines, ratione omnium, de quibus antea dictum est, habita.*] Adhibere autem maxime animum debemus pulsum mutationi, utpote quae minime fallax signum sit; ac si vel in magnitudine vel ulla inaequalitate commutentur, statim cessandum erit. Ac de hoc praesidii genere hactenus; qui scire quidpiam accuratius gestiat, is totum librum nostrum, cujus inscriptio est: de curandi ratione per sanguinis missionem, legere poterit. De evacuatione autem, quae vomitu fit, quid opus est dicere? Perspicuum enim est eam interdum accommodate adhiberi iis, qui vomere soliti sunt, interdum vero consuetudinem esse interrumpendam. Si igitur in ventriculum flava bilis confluat, homoque sit ea natura, ut amara bilis in eo coacervetur, regioque calida sit et vitam laboriosam atque aerumnosam homo degat,

Ed. Chart. VIII. [527.]

διαιτούμενος, προσεθίξειν χρητὴν χολὴν ἐμῆν, πρὶν προσαι-
 ρεσθαι τροφήν· εἰ δὲ διὰ τὸ πλεόν ἐθέλειν οἴνου πίνειν
 ἐπὶ τοῖς λουτροῖς πρὸ τῶν σιτίων, ἀπάγειν τοῦ ἔθους καὶ
 τοῦ πλήθους ἀφαιρεῖν τῶν τε σιτίων καὶ ποτῶν. ἡ γὰρ
 κοιλία διὰ τούτων ἀσθενῆς γενομένη τὰς ἐξ ὅλου τοῦ σώ-
 ματος περιουσίας εἰς αὐτὴν συρρέουσας ὑποδέχεται, ἐνίοτε
 δὲ ἐμῆν προσήκει ὡς χυμὸν γλίσχυρον καὶ πλείστον ἀποτρι-
 ψαι τῆς γαστρὸς * * * * καὶ εἰ συνεχῶς τοιοῦτον χυμὸν
 ἀθροίζει τις ἐν τῇ γαστρὶ, συνεχῶς ἐμῆν αὐτὸν δεῖ. ἔμ-
 παλιν δὲ ἡ κοιλία ἀτονοῦσα μὴ δύναται φέρειν τὰ ληφθέν-
 τα, οὐκ ἐμετέον καὶ δοτέον ὀλίγα σιτία τε καὶ εὐστόμαχα
 καὶ τοῖς ἔξωθεν ἐπιτιθεμένοις φαρμάκοις ῥωννύντες αὐτὴν
 ἰάσωμεν. ἔπειδὴ δὲ τοῖς χαλεπῶς ἐμοῦσι κίνδυνος οὐχ ὁ
 τυχῶν καὶ φλεβίον ῥῆξαι καὶ τὴν ὕψιν βλαβῆναι καὶ κιο-
 νίδα καὶ στόμαχον ὀδυνηθῆναι καὶ ἄλλα κακὰ παθεῖν, διὸ
 ἐξευρήκασιν οἱ ἰατροὶ τρόπους καθ' οὓς ἔνεστιν εὐπειῶς

is affluenciendus ita est, ut bilem, priusquam cibum su-
 mat, evomat; si vero malum inde ortum sit, quod mul-
 tum vini a balneo ante cibum velit bibere, tum et vo-
 mendi consuetudo omittenda est et de potus deque pastus
 copia est detrahendum. Ventriculus enim propterea factus
 imbecillis totius corporis redundantias in ipsum confluen-
 tes excipit; interdum vero accommodatus est vomitus,
 ut humorem glutinosum eumque plurimum a ventriculo
 abstergamus; * * * * ac si quis sit, qui hujus-
 modi humorem continenter in ventriculo colligat, eum
 quoque vomere continenter oportet. Contra vero si ven-
 triculus propter imbecillitatem continere ea, quae sumpta
 sunt, non poterit, vomitu non erit utendum et pauci cibi,
 iique stomacho idonei dandi erunt, ipsumque medicamen-
 tis iis, quae foris superdantur, confirmabimus. Quoniam
 autem iis, qui difficulter ad vomitum impelluntur, non
 mediocre periculum imminet, ne et venula rumpatur et
 adspectus offendatur et gurgulio ac stomachus dolore con-
 flictetur et alia item incommoda patiantur, ideo medici

Ed. Chart. VIII. [527.]

ἔμειν. ἐφ' ὧν γοῦν βουλόμεθα τὸν μετὰ δεῖπνον ἔμετον ἀλύπως κινήσαι, τοὺς βολβοὺς τῶν ναρκίσσων ἅμα τῶν ἐσθιομένων φαγεῖν δώσομεν καὶ οὕτως εὐημεῖς αὐτοὺς ποιήσομεν. ἔμετικὸν δὲ ἐστὶ καὶ ἀναγύρεως σπέρμα καὶ βαλάνου μυρεψικοῦ τῆς σαρκὸς δραχμὴ μία μετὰ μελικράτου ποθείσα. πολλάκις δὲ καὶ διὰ τῆς κάτω κοιλίας ὑπάγει, ὡς καὶ τὸ ἥπαρ καὶ τὸν σπλῆνα μετὰ ὄξυκράτου διακαθαῖραι. ὁ δ' ἔμετος πολλὰς ὠφελείας ἐπιφέρει· καὶ γὰρ τὸ φλέγμα κεινοῖ καὶ κεφαλὴν βαρεῖαν ἐπικουφίζει καὶ τὴν ὅλην ἔξιν τοῦ σώματος ἐλαφροτέραν παρέχει. καὶ ποτε καὶ προθυμότερον φαγόντα ἀπεπτηῖσαι κωλύει καὶ ἀπολαύσαντα οἴνου πλείονος οὐκ ἐξ̄ βλαβῆναι· ὅστις δὲ ἔμειν ἐθέλει, στοχαστέον αὐτῷ τῶν προσφερομένων ὡς μὴ στρυγνὰ ἢ ξηρὰ ἢ, ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ γλυκεροῦ καὶ ὑγροτέρου τρόπου, τὰ δὲ τοῦ δριμυτέρου. τοιαύτην δὲ τὴν ὕλην ἔξεις¹ ἐν τῇ περὶ τῶν ἀπλῶν φαρμάκων δυνάμειως πραγματεία. ἐστὶ δὲ τότε ἢ

1. Corr. ἔξεις pro ἐξάγει.

modos excogitarunt, quibus modis homines vomere facile possint; proinde in quibus excitare vomitum a coeno sine ulla molestia volumus, iis narcissi bulbos una cum esculentis dabimus, quibus vescantur, hacque ratione fiet ut illi facile vomant. Valet etiam ad provocandum vomitum anagyri semen et glandis unguentariae carnis denarius ex aqua mulsa potui datus; hoc etiam saepe alvum subducit, atque adeo, ut jecur et lienem ex posca repurget. Vomitus autem multa commoda affert; nam et pituitam evacuat, caput alioqui grave levat, totum corporis habitum agiliorem reddit; ac vetat ne is, qui nimio se vino ingurgitavit aut multa devoravit, offendatur. Caeterum qui sibi esse vomendum proposuerit, spectare debet ne quibus vescitur aut acerba aut arida sint; sed tum dulciora, tum liquidiora, tum denique acriora, quarum rerum magnam copiam in nostris de simplicium medicamentorum facultatibus commentariis habebis explicatam; hujusmodi

Ed. Chart. VIII. [527.]!

ῥαφανίς τε καὶ εὐζώμων καὶ τάριχος παλαιὸν καὶ ὀριγανίς
 χλωρὰ καὶ κρομμίου ὀλίγον καὶ πράσου καὶ τῶν ὀσπρίων
 πτισάναι, μέλιτος ἔχουσαι καὶ τὰ ἀπὸ τῶν κυάμων ἔτι καὶ
 τὰ πίονα τῶν κρεῶν. τῶν οἴνων δὲ τοὺς γλυκύτερους αἰ-
 ρειέον· οὗτοι γὰρ ἐπιπολαστικώτεροι καὶ μᾶλλον εἰ κεραν-
 νῦντο τοῦ εἰωθότος ὕδαρέστερον. ῥῆον δὲ τις καθήμενος
 ἐμεῖ ἢ ὀρθός.¹ δεῖ δὲ μὴ βιάζοντα προθυμούμενον πάντα
 ἐξεμεῖν ἀκριβῶς, ἀλλ' ὅταν κενωθῇ τις, ἱκανῶς ἔαν· μετὰ
 δὲ τὸ ἐμεῖν τὸ δοκοῦν εὐλογον εἶναι, διάνυπον τὴν κοιλίαν
 ὡσπερ ἀγγεῖόν τι, πιών τὸ μελίκρατον ἢ ὕδωρ πολὺ καὶ
 πάλιν ἔμετον. κλυστήρησι² δὲ χρώμεθα πολλάκις ἐπὶ τοῖς
 νοσήμασιν, ὅτε τῶν ἄλλων χρεία οὐκ ἔστι. ποικιλοειδῶς δὲ
 σκευάζονται· οἱ μὲν εἰσιν ἀπαλοὶ, οἱ δὲ θριμεῖς. ἀπαλοὶ
 μὲν ἐξ ὕδατος θερμοῦ ὕδρευλαίου τε καὶ γάλακτος συνίσταν-
 ται. τοιοῦτον δὲ ἔστι καὶ ἀφέψημα χόνδρου, τράγου, σύ-

1. ῥῆον — ἢ ὀρθός, nova manu expuncta sunt in utroque M.

2. Orib. VIII. cap. XXIIV.

autem sunt radícula, cruce, vetus falsamentum, origanum
 viride, modicum caepae atque porri; tum vero etiam
 ptifanae ex leguminibus confectae et quae mel mixtum ha-
 beant, ac lomenta fabarum et carnes pinguiores. E vinis
 deligenda sunt dulciora; causa est, quia ea magis super-
 fluitant, ac magis etiam si sint quam consueverint di-
 lutiora; [*facilius vero quisque sedens vomit, quam ere-*
ctus.] Non debet autem is, qui ad vomitum incitatus
 est, cogi, ut omnia accurate vomat; sed ubi satis sit eva-
 cuatus, cessandum est, cumque tantum vomuerit, quan-
 tum esse consentaneum videatur, tum ventriculū, ceu
 vas quoddam, lavet aquae mullae potu aut magna vi
 aquae et iterum vomat. Clysteribus autem saepenumero
 in morbis utimur, quum uti illis remediis non licet.
 Multis vero confici modis solent: alii enim molles sunt,
 acres alii, molles ex aqua calida, ex aqua et oleo com-
 mixtis et item ex lacte fiunt; hujus quoque generis est
 aqua in qua alicam, tragum ficos, lini semen malvamque

Ed. Chart. VIII. [527.]

κου, λινοσπέριμον, μαλάχης, χυλὸς πτισάνης, ἀνδράχνης, ἀρογλώσσου, τεύτλου, ἄρτου, φακῶν, ῥόδων.¹ ἐνίοις δὲ προστίθεται στίαρ χήνειον, ὕειον, αἴγειον, τράγειον, ὄρνιθειον, βούιτρον, ζητήνη θερεβινθίνη,² πήγαρον, κίμινον, δαφνίδες, ἄνηθον καὶ τὰ τοιαῦτα. δοσιμείς δὲ ἄλλη θαλασσία, γάρρος σιλοῦρου, ἴριως ἀφέψημα, θύμον, θύμβρας, ἀριστολογίας, στρογγύλης, συκίου ἀγρίου, ἀψινθίου, κολοκυνθίδος, κνίκου, μέλανος ἔλλεβόρου, πολυποδίου, λινοζώστεος καὶ μελικράτου μεθ' ἁλῶν³ καὶ νίτρου κενταυρίου χυλός. χρώμεθα δὲ τοῖς ἀπαλοῖς, ἐφ' ὧν ξηρὸν ἐγκατέχεται κόπριον καὶ ἐφ' ὧν μείζονος βοηθήματος χρῆζομεν, ὡς δρώπακος, φλεβοτομίας καὶ χειρουργίας. οἱ δὲ δοσιμῆς κλισμοὶ ἀρμόζουσι τοῖς ἀλγήμασι πλευροῦ, οὐλῶν φευματισμοῖς, κεφαλαίᾳ, καταφορᾷ, περιπνευμονίᾳ, κυνάγχῃ, τετάνω, ἐπιληψίᾳ, μανίᾳ, ἰσχιάσι, ὀφθαλμίᾳ, ὀρθοπνοίᾳ καὶ ληθάργω,⁴

1. Haec verba cancellata leguntur in S. g. 2. ἤτινη θερεβινθίνη scribae vitium pro ἤτινη θερεβινθίνη. 3. Corr. ἁλῶν pro ἔλλων. 4. τὸ δὲ δοσιμῆ — πλεῖον δάνκει a textu profus ab-

decoxeris; [*succus hordei excorticati, portulacae, plantaginis, betulae, panis, lenticularum, rosarum*] quibusdam anferinum, suillum, caprillum, hircinum gallinaceumque adipem adjungimus: sicut etiam butyrum, resinam terebinthinam, rutam, cuminum, lauri baccas, anethum et quae sunt generis ejusdem. Acres constant ex muria, aqua marina, garo filuri, decoctione iridis, thymi, saturejæ, aristolochiae rotundae, cucumeris agreftis, absinthii, colocynthidis, cnici, veratri nigri, polypodii et mercurialis et ex vino mulso cum sale et nitro et centaurii succo. Molles autem adhibentur iis, in quorum intestinis stercus durum insistit et quibus majus aliquod admovere remedium volumus, ut dropacem, sanguinis missionem aut chirurgicam actionem quandam; [*acribus utimur ad lateris dolores, gingivarum defluxiones, capitis dolorem, propensionem in somnum nimium, peripneumoniam, anginam, rigorem, morbum comitialem, insaniam, coxendicis morbum, inflammationem oculorum et quum homo non nisi recta*

Ed. Chart. VIII. [527.]

κατέχονται δὲ τὰ σκύβαλα ἢ ἄνω ἢ κάτω, γνωρίζεται δὲ ἐκ τούτων σημείων. ἢ μὲν οὖν παρὰ τὴν νόσον τὴν ἄνωθεν διάστασις στομάχου καὶ κατὰ μετάφρενον ὀδύνηαι καὶ στενωχωραὶ πνεύματος συνιδρεύουσι. παρὰ δὲ τῆς νήστεος καὶ λεπτῶν ἐντέρων νατία καὶ σιαλισμοὶ καὶ πυρέσεις περὶ ὄμφαλόν¹ πυκναί. κώλου δὲ κακοπραγοῦντιος γυσῶν ἐποχαὶ καὶ στροφοὶ βίαιοι, ὄσφύος κοπῶδες βάρος· διὸ πρὸς πολλὰ οἱ² κλυσιῆρες χρησιμεύουσιν, οἷς ἐπὶ τῷ ἐσχάτῳ ἐντέρω νοσοῦντι, ἐπὶ χολέρας ξηρᾶς, (ἐπὶ εἰλεοῦ, ἐπὶ κωλικῶν, νεφριτικῶν, ὑστερικῶν, κύστεως, ἐλμίνθων, ἀσκαρίδων, δυσεντερίας)³ λιεντερίας, διαρροίας, τεινεσμοῦ καὶ ἄλλων πολλῶν, ἃ οὐ χρὴ νῦν καταριθμεῖν. ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἀλμυροῦ ὕδατος ἐνίοτε κλύζειν ἀναγκαζόμεθα, ὅταν τὰ τῶν ἐντέρων ἔλκη κατὰ τὰς δυσεντερίας σεσηπότα τυγχάνη, οἷς ἀποσφί-

horrentia exterminentur, in eorumque locum verba, οἱ δὲ δριμύεις—καὶ ληθάργω, recipi, corrector in margine iussit. 1. ὄμφαλόν quod in margine legitur correxi et restitui ὄμφαλόν. 2. Corr. 'οἱ pro ἢ. 3. Haec cancellata leg. in S. g.

cervice ducere spiritum potest, denique ad veternum.]
Sed stercus aut supra aut infra continetur, id quod ex his notis dignosces. Ergo si stercus propter affectionem, quae in superioribus sit partibus, contineatur, stomachi distentio aderit et dolores dorsi ac spiritus angustiae comitabuntur; si vero in jejuno et gracilibus intestinis cohibeatur, nausea, salivae copia, frequens circa umbilicum aestus aegrum afflictabit. At si colon intestinum male affectum sit, flatus cohibentur, tormina violenta adsunt, lumbi gravitas sentitur, quae lassitudinis sensum invehit; quocirca fit ut clysteres sint ad multas res utiles, ut in extremo intestino aegrotante usu venit, itemque in cholericis siccis, [*volvulo, colica, morbis renum, uteri, vesicae, lumbricis, ascaridibus, dysenteria*] in laevitatibus intellinorum, in alvi fluore, in crebra desidendi cupiditate et aliis permultis, quae nunc non sunt nobis recensenda. Usus vero etiam quandoque postulat, ut ex aqua salsa clysterem paremus, ut quum ulcera intestinorum in dyf-

Ed. Chart. VIII. [528.]

ψασθαι πᾶν ὅ τι ἂν σιδηρός ἦ καὶ ἅμα πολλὰς τῶν ἐλαῶν
ὡς λεπίδας ἔλκεσθαι. τοῦτο δὲ ποιητόν, ἵως ἂν ἐκκαθα-
ρηται τὸ ἔντερον. τοῦτου δὲ καθαρθέντος τοῖς καθαι-
ρουσι τὸ περίεσμα φαρμάκοις ἐν τῷ κλύσματι χρῶμεθα.
πλὴν δὲ τοῦ κλιστηῆρος ἔστιν ἄλλα κενωτικά καὶ τοῦ σώμα-
τος καὶ τῶν καθ' ἕκαστα τῶν μορίων [καὶ τῶν] ὡς τῆς κε-
φαλῆς καὶ τῶν ἄλλων. ταῦτα δὲ ἢ ἀποφλεγματισμοὶ ἢ ἰσ-
χίνα ἢ ὑποκαπνισμοὶ ἢ ἀποδακρυτικά καλοῦνται. ἀλλὰ
ἀποκαπνισμὸς οὐ πολλοῖς,¹ ἀλλὰ μόνοις τοῖς περι² τὸν
θώρακα νοσοῦσιν ἔστιν ἐπιτήδειος καὶ οὐδὲ τοῖσι πᾶσι,
διότι οὐχ ἀρμόζει τοῖς τὸ αἷμα πτύουσι, οὐδὲ τὸ ξηρὸν
ἔχουσι νόσημα περὶ τὸν θώρακα. καὶ ἀποφλεγματισμὸς δὲ
χρησίμὸς ἔστι μετὰ τὴν τοῦ ὅλου σώματος κάθαρσιν, οὕτω
καὶ τὰ ἰσχίνα. γίνονται δὲ ἢ ἐκ τοῦ χυμοῦ τοῦ κωκαμι-
νου ἢ σπύλου ἢ ἐλατηρίου λείου καὶ κεδρίας καὶ ὕσων ἔστι

1. Corr. πολλοῖς pro πολλὸς et μόνοις οἷς pro μόνης τῆς.

2.

Vid. Orib. VIII. Coll. 12, 13, 14, 15.

enteria computrescunt, idque facimus, ut quicquid com-
putruerit abstergamus; ac simul multas veluti squamas
ulcerum educamus, quod quidem usque faciendum est,
donec intestinum expurgatum sit; quod ubi factum erit,
tum in clysteres medicamenta conjiciemus, quibus expur-
gare quae supervacanea sunt possimus. Jam vero prae-
ter clysteris usum, alia multa nobis suppetunt, quae et
corpus et singulas ejus partes, ut caput et caeteras eva-
cuent, hujusmodi sunt aut apophlegmatismi, quibus pituita
educitur aut per nares expurgantia aut quae suffumigatio-
nes vocantur aut quae excitis lacrymis materiam inaniant.
Suffumigatio tamen non multis illa quidem prodest, sed
iis solum, quorum thorax male affectus est; ac ne his
quidem omnibus; siquidem non congruit iis, qui sputo
sanguinis laborant, neque iis, quos morbus siccus in tho-
race vexat. Apophlegmatismus vero est post totius cor-
poris purgationem accommodatus: ita etiam quae per na-
res caput purgare dicuntur, eaque aut ex cyclamini succo

Ed. Chart. VIII. [527. 528.]

τῆς τοιαύτης ὕλης. τῶν δὲ ἀποδακρυτικῶν ὀλίγη χρῆσις ἐστὶ· χρωμέθα δὲ ἐπὶ μόνων ὀμμάτων χρονίως καταξηρημένων καὶ τῶν ψωρωδῶν βλεφάρων· λοιπὰ δὲ ἐστὶ τὰ διὰ τῶν οὖρων κενωτικά, ὧν χρῆσις οὐκ ἐστὶν ἐπιτήδειος πᾶσι· φυλακτέα γὰρ ἐπὶ τοῖς μαραίνουσιν, ἐπειδὴ ἱκανῶς διοχλεῖ τοὺς τοιοῦτους. τῶν δὲ διορηκτικῶν τὰ μὲν διὰ στόματος λαμβάνεται, ὡς πότημα, τὰ δὲ τῇ βάλανῳ προσάγεται. χρωμέθα δὲ τοίοις, ὅταν ὑπερπληθεῖσά ἐστὶν ἢ κύστις καὶ μὴ δυναμένη κενοῦν τὸ οἶρον. περὶ δὲ τῶν ἰδρωτικῶν τε καὶ βλαναίων καὶ τῶν ἄλλων κενωτικῶν βοηθημάτων οὐκ εὐκαιρον εἰπεῖν ἔνταῦθα· διὸ πρὸς τὰ ἐξῆς ἴτεον.

ιγ'.

Ἐκκλισις.

fiunt aut [528] betae aut triti elaterii aut cedriae aut aliorum, quae hujusce sunt materiae. Eorum vero, quibus lacrymae cientur, usus est perexiguus, siquidem ea solum adhibemus, quum oculi diuturno sunt morbo exsiccati; et quum palpebras scabies obsidet. Reliqua autem sunt, quae per urinas evacuant; quae non omnibus conveniunt, vitanda enim sunt in tabescentibus, propterea quod eos valde perturbant. Caeterum ex iis, quae urinam cient, quaedam per os sumuntur, quo in genere sunt, quae potui dantur, quaedam glandiculis seu renibus imponuntur; atque his utimur, quum lotii plena ad summum vesica, ejicere ipsum non potest. De iis vero, quae sudorem alliciunt, deque balneis ac ceteris, in quibus est vis evacuandi, quae ipse uno nomine remedia vocat, non est nunc opportunus dicendi locus: quamobrem ad ea, quae deinceps sequuntur, accedemus.

XIII.

Declinatio.

Ed. Chart. VIII. [528.]

Καὶ τοῦτο ἐν ἔστι τῆς ἰάσεως εἶδος· ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἀεὶ
δυνάμεθα κενοῦσθαι ἢ καθᾶραι. ἔστι δὲ δὴ τι ἐν τῷ μο-
ρίῳ ἐστιρηγμένον, ὅπερ ἐνοχλεῖ· σπεύδομεν τοῦτο ἐκκλίνειν,
ὡς μήτε ἐνοχλεῖν εἴη μήτε ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ σήπασθαι.
πῶς δὲ ποιητέον τοῦτο αὐτὸς ἐφεξῆς διδάσκει, προστι-
θεὶς τὰδε.

ιδ'.

Παροχέτευσις ἐς κεφαλὴν ἐς τὰ πλάγια, ἢ μάλιστα ἄνω
ἢ ἀντισπασίς ἐπὶ τοῖσιν ἄνω κάτω· ἄνω ἐπὶ τοῖσι κάτω
ἢ ξηρῆσαι ἢ οἷσι τὰ κάτω ἢ οἷσι τὰ ἄνω ἢ ἐκπλύνεται
ἢ οἷσι παρηγορήσεται.

Παροχέτευσις τοῦ αὐτοῦ γένους ἐστὶν τῇ διὰ τοῦ δε-
χομένου μορίου τὸ ρεῦμα κενώσιν· τῇ δὲ ἀντισπᾶσει κωλύο-
μεν τὰς σφοδροτάτας τῶν χυμῶν ἐπιρροὰς ἀθρόως κατα-
σκήπτειν. Ἴπποκράτης δὲ ταῦτα ἐξεῦρε κοινὰ πάσης ἀμέ-

Hoc etiam unum est medicinae faciendae genus: quum
enim evacuare aut purgare semper non possumus, sitque
infixum quid in parte, quod eam vexat, damus operam,
id ut declinemus; ut neque parti molestiam afferat, neque
eo in loco computrescat, quod quomodo sit faciendum
iple deinceps docet, quum haec subjungit.

XIV.

*Derivatio in caput, in obliqua, qua maxime reperit aut
revulsio in supernis deorsum; in infernis sursum; aut
exsiccare aut quibus inferiora; aut quibus superiora; aut
eluitur; aut quibus lenietur.*

Derivatio est ejusdem generis cum evacuatione, quae
fit per eam partem, quae fluxionem excipit; usu autem
revulsionis prohibemus, ne vehementissimi humorum efflu-
xus confertim in partem decumbant, haecque sunt ab
Hippocrate reperta communia cujuscunque immodicae eva-

Ed. Chart. VIII. [528.]

τρον κενώσεως βοηθήματα. παροχέτευσις μὲν εἰς τοὺς πλησίον τόπους γίνεται· ἀντίσπασις δὲ εἰς τοὺς ἀντικειμένους, οἷον εἴ τις διὰ ὑπερώας κενοῦται διὰ ῥινῶν μὲν παροχέτευομεν, κάτω δὲ ἀντισπῶμεν, ὡς καὶ τῇ διὰ τῆς ἔδρας γυναικὶ ῥουμένη διὰ μήτρας μὲν ἢ παροχέτευσις, ἄνω δὲ ἢ ἀντίσπασις· δεῖ δὲ τὸν ἰατρὸν εἶναι τῆς φύσεως μιμητὴν, αὐτὴ δὲ τοῦτο δοῦν πολλάκις ὥσπερ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς γέγραπται. γυναικὶ μὲν, φησὶν, αἷμα ἐμεούσῃ τῶν καταμηνίων ῥαγέντων λύσις. διόπερ ἡμεῖς εἰώθαμεν ἐν τῇ τῶν καταμηνίων σφοδροτέρῃ καὶ ἀθρόῃ κενώσει καὶ ἐν ταῖς τῆς μήτρας αἰμορροαγίαις ἄνω ἀντισπᾶν. τοῦτο δὲ ποιούμεθα σικύαν¹ μεγίστην ὑπὸ τοὺς τιθροὺς προσβάλλοντες. τὰς δὲ ἐκ τῶν ῥινῶν αἰμορροαγίας τὸναντίον ποιοῦντες ἐπέχομεν, τοῦτ' ἔστι κατὰ τῶν ὑποχονδρίων μεγίστας σικύας προστιθέντες. οὕτω δὲ χρὴ τὴν σικύαν κατ' ἰνίον προστιθέναι, ὡς ἀντισπᾶσθαι τὴν ὕλην τὴν ὀπίσω [οὔσαν καὶ]² πρὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφερομένην· κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον τὴν τοῦ

1. Corr. σικύαν pro σικύαν. 2. Haud dubie verba οὔσαν καὶ delenda.

cuationis remedia. [Fit autem derivatio ad vicina loca, revulsio ad contraria; ut si quid per palatum vacuetur, ad nares derivatur, revellimus autem ad inferna: sicut etiam in muliere quod per fedem perfluit, id per uterum derivamus; sursum vero revellimus. Medicus autem debet naturam imitari; id ipsum vero ipsa facit persaepe, ut est in aphorismis conscriptum. Si, inquit, mulier sanguinem vomat, menstruaeque purgationes superveniant, morbus solvitur; quocirca nos quum menstruae purgationes vehementius et confertim evacuantur et quum sanguis ex utero fluit, sursum revellere consuevimus, quod cucurbitula maxima sub mammis affixa, facimus. Sanguinis vero ex naribus profluvium, inita ratione contraria, hoc est maximas cucurbitulas praecordiis adhibentes, cohibemus. Sic etiam cucurbitula defigenda occipiti est, ut materiam, quae in posteriore est parte et ad oculos com-

Ed. Chart. VIII. [528.]

μετώπου τέμνομεν γλέβα πρὸς¹ τὸ ἐρύειν τὴν ἐν τοῖς ὀπι-
σθεν τοῦ ἐγκεφάλου μέρεσι τυγχάνουσαν ὕλην πρὸς τὰ πρόσω.
οὕτω δὲ ὅταν ἐκ τοῦ δεξιῦ μνηκῆρος ῥεῖ,² ἐφ' ἥπατος
ῥεῖδειν· ὅταν δὲ ἀφ' ἀριστεροῦ, κατὰ σπλήνός, καὶ ὅταν ἐξ
ἀμφοτέρων τοῖς σπλάγχνοις ἀμφοτέροις τὰς σικκίας ἐπιφέ-
ρειν. ἔστι μὲν οὖν κοινὸς ὁ λόγος ἐπὶ τῶν ἄλλων ῥευμάτων
ἀπάντων, ἀντίσπασις καὶ παροχέτευσις, ὡς τὰ μὲν διὰ γα-
στρὸς ἦτοι δι' οὔρων ἢ μήτρας, τὰ δὲ δι' οὔρων, ἦτοι
διὰ μήτρας ἢ δι' ἔδρας, ὡσαύτως καὶ τὰ διὰ μήτρας ἦτοι
δι' οὔρων ἢ διὰ γαστρὸς. ἐπεὶ³ δὲ τὸν κατ' ὀφθαλμοὺς
καὶ ὄτια καὶ ὑπερώαν διὰ ῥινῶν ἢ παροχέτευσις, ἢ δὲ ἀν-
τίσπασις ἄνω μὲν ἐπὶ τοῖς κάτω πᾶσι, κάτω δὲ ἐπὶ τοῖς
ἄνω. καὶ μέντοι⁴ καὶ τῶν δεξιῶν ἐπὶ θάτερα καὶ ἐκείνων
ἐπὶ ταῦτα, καὶ τῶν εἰσῶ⁵ πρὸς τὰ ἔξω, καὶ τούτων αὖ
πάλιν πρὸς ἐκεῖνα. εἶπε γὰρ αὐτὸς ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπι-

1. num loco πρὸς leg. διά? 2. Scribe ῥεῖ pro ῥεῖ. 3. trans-
lationem latinam secutus ἐπὶ τοῖς pro ἐπὶ—τὸν posui. 4. Corr.
τοῖ pro δῆ. 5. Corr. εἰσῶ pro ἴσων.

portatur, revellamus, eademque ratione venam in fronte
secamus, ut materiam, quae in posterioribus cerebri par-
tibus continetur, ad anteriores trahamus. Sic etiam si a
nare dexa sanguis fluat, jecori affigenda cucurbitula
est; si a sinistra, lieni; si ab utraque, visceribus utrisque
admovendae sunt, atque ad hunc modum in omnibus flu-
xionibus tum revelles tum derivabis; ut quae per alvum
fluunt, ea vel per urinas vel per uterum traducas; quae
per urinam, ea vel per uterum vel per sedem, similique
modo quae per uterum, ea aut per urinam vel per alvum
transferas. In iis autem, quae per oculos et aures et
palatum fluunt, ea per nares derivantur; revelluntur au-
tem, quae supra sunt omnia, deorsum; sicut in iis omni-
bus, quae infra sunt, sursum fit revulsio; praeterea a
dextris ad sinistra et a sinistris ad dexa; et ab internis
ad externa et vicissim ab his ad illa. Ipse enim in sexto
de vulgaribus morbis libro censuit revellendum esse, si

Ed. Chart. VIII. [528.]

δημιῶν ἀντισπᾶν, ἣν μὴ ἦ¹ δεῖ ῥέπει· ἣν δὲ ὅπη δεῖ, τουτέοισι δεῖ στομοῦν, οἷως ἕκαστα ῥέπει. καὶ ἡμεῖς ἤδη εἶδομεν ἄνω ἀκτέα εἶναι, ἣ ῥέπει διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, ἀποτρεπτέα δὲ καὶ ἀντισπαστέα τὰ μὴ καλῶς ῥέποντα. ταυτὸ δὲ τοῦτο ποιήσεις, εἰ τοὺς πρὸς τὸ δέγμα ῥέψαντας χυμοὺς δι' ἐκείνου κενώσεις. * * * *

τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ² ὀπισθεν κεφαλῆς ὀδονομένῳ ἢ ἐν μετώπῳ ὀρθία φλέψ τμηθεῖσα, ὡς εἴρηται, ὠφελεῖ. οὐ γὰρ μόνον κενοῖ, ἀλλὰ καὶ ἀντισπᾶ οὔσης, ὡς ἔφην, τῆς ἀντισπάσεως ἐπὶ τὰ ἐναντία. ὡς κατὰ μῆκος μὲν ἄνω καὶ κάτω, κατὰ πλάτος δὲ ἔνθα καὶ ἔνθα, τουτέστιν ἐπ' ἀριστερά τε καὶ δεξιά. κατὰ βάρος δὲ ὀπίσω τε καὶ πρόσω. οὕτω γοῦν ὀφθαλμῶν χρόνια ῥεύματα πολλὰκις ἐθεραπεύθη διὰ τῶν κατ' ἰνίον μερῶν αἵματος ἀφαιρεθέντος καὶ τῆς σικνίας ἐπιφερομένης. οὕτω δὲ ἐν τῷ περὶ τῶν ἐλκῶν γράφει· ἐπὶ παντὶ ἔλκει, ἐρυσσιπέλατος ἐπιγενομένου κάθαρον ποιέσθαι

1. Corr. ἣν μὴ ἦ pro ἣ μὴ ἦ. 2. His ipsis verbis usus est Hippocrates V. aph. 68. ubi etiam Galenus eadem, quae h. l. leguntur, persecutus est.

non qua oportet, materia vergat; at si qua oportet, his aperire, quemadmodum singula vergant; ac nos jam antea didicimus, dicenda esse qua vergunt, per loca opportuna avertendaque ac revellenda, quae non rite vergant; id ipsum autem facies, si humores ad cutem vergentes per ipsammet evacuabis. * * * * Eodemque modo

si pars capitis posterior dolore affligatur, recta vena in fronte secta, ut diximus, prodest; propterea quod non evacuat modo, sed etiam revellit; quum revulsio, ut monui, ad loca contraria fiat, ut exempli causa, in longitudine supra et infra; in latitudine vero hinc et inde hoc est a dextris et a sinistris, in altitudine retro et ante; atque ita saepe diuturnae oculorum fluxiones sanatae sunt, ex partibus occipitis misso sanguine et cucurbitulis admotis; ita etiam in libro de ulceribus scriptum comperies: *in omni*, inquit, *ulcere, cui ignis sacer super*

Ed. Chart. VIII. [528.]

τοῦ σώματος, ἐφ' ὁποῖτα μάλιστα συμφέρει τῷ ἔλκει,¹ εἴτε ἄνω εἴτε κάτω. τὸν αὐτὸν ἡμῖν προσδιορισμὸν παραδιδούς, ὡς μάλιστα ῥέπει τότε ἀντισπαστέον. εἰ μὲν οὖν σφοδρῶς φέροιτο τὸ ῥεῦμα, διὰ τῶν ἐναντίων ἀντισπασσόμεν· ἄνω μὲν γενομένου τοῦ ἔλκους κάτω καθαίροντες· εἰ δὲ ἐν τοῖς κάτω μέρεσι συσταῖη, τὴν ἄνω κοιλίαν κενοῦντες, εἰ δὲ πεπαυμένον εἶη καὶ κατὰ μόριον ἐστηρικμένον, παροχετεύειν ἄμεινον. ἐγγυτέρω γὰρ ἢ μετάληψις καὶ ἡ ὄρη καὶ ἡ ὀλκή τῷ καθαίροντι φαρμάκῳ ῥᾶον ἐκ τοῦ πλησίον, οὔτω λέγομεν τῆς σφοδρῶς² αἰμορραγίας βοήθημα τὴν φλεβοτομίαν εἶναι, ἡμεῖς γὰρ πολλάκις τοῦτου ἐπειράθημεν, ἐναργῶς ἰσάντος τὴν ἄμετρον φορὰν τοῦ αἵματος. εὐδὴλον δ' ὅτι τὴν κατ' εὐθὺ χεῖρα τέμνειν χρὴ τοῦ μυκτιῆρος, ἐξ οὗ ῥεῖ τὸ αἷμα λάβρως, καὶ ταύτης αὐτῆς τῆς χειρὸς τὴν ὠμιαίαν φλέβα διαίρειν, εἰ δὲ ἐξ ἀμφοτέρων ἀμφοτέρας διαί-

1. Corr. τῷ ἔλκει. Manus prima τὸ ἔλκειν, quae parenthesi inclusa ad marginem in S. g. exstant. 2. Leg. III. in prorethet. LIII.

venit, purgandum corpus est, qua ulceri maxime prodest, sive id per superna, sive per inferna fiat; ac nobis eandem observandam esse distinctionem tradit, ut sciamus, ad ea loca materiam esse revellendam, ad quae maxime vergit; quare si vehementer fluxio feratur, eam ad contraria revellemus, ut si in superioribus ulcus sit, per inferna purgemus; si in inferioribus consistat, superiorem ventrem evacuemus, quod si fluxio ipsa cessarit et in membro fixa sit, derivare fuerit melius et quod translatio sit in propinquiora et quod tum accessio tum attractio e vicina parte promptior medicamento purganti suppeditetur; in quam etiam sententiam affirmamus venae sectionem remedio esse vehementi sanguinis profusioni; ac nos saepe id sumus experti, immodicam sanguinis fluxionem ita evidenter cohiberi; perspicuum autem est venam humeralem ejus brachii, quod recta via ei nari, e qua sanguis large fluit, respondet, incidendam esse; sique ex utraque nare profluat, utramque venam secandam; neque enim

Ed. Chart. VIII. [528. 529]

ρεῖν· ποιούμεθα γὰρ τὴν τομὴν τοῦ κενῶσαι, ἀλλὰ ἀντι-
 σπάσειωσ ἔνεκα. δεῖ μέντοι χρῆσθαι τῇ φλεβῶσ τομῇ προῖ
 τῆσ αἰμορροαγίας. Ἰπποκράτησ δὲ κελεύει ἀντισπᾶν εἰσ τὰν-
 ἀντία· κενώσειωσ δὲ ἔνεκα κατ' ἴξιν.² ὅσα γὰρ κατ' ἴξιν
 αἰμορροαγεῖ, μεγίστην ὠφέλειαν ἐπιφέρειν τοῖσ νοσοῦσί φησιν.
 τὰ δ' ἀνάπαλιν αἰμορροαγοῦντα μηδὲν ὠφελεῖν, μᾶλλον δὲ
 καὶ βλάπτειν ἐνίοτε, τῷ³ καταλῦσαι τὴν δύναμιν ἄνευ τοῦ
 τὸ πάθος κουφίσαι, οὔτε γὰρ ἐπὶ σπληνὶ μεγάλῳ μυκτιῆρ
 δεξιῶσ αἰμορροαγήσασ οὔτε ἀριστερῶσ ἐφ' ἥπατι φέρει τὴν
 ὠφέλειαν· ἀλλ' ἡ ἀντισπασισ μὲν ἐν τοῖσ κατ' εὐθὺ ἀντι-
 σπασμένεισ ἐναργῆ τὴν ὠφέλειαν ἐν τάχει δεικνύει, ἐπὶ⁴ δὲ
 τοῖσ ἀνάπαλιν οὐκ ἔτι. ὅταν μὲν οὖν οἱ χυμοὶ εἴσω ῥέπου-
 σιν, ἔξω ἀντισπάσειωσ· ὅταν δὲ ὀπίσω, σὺ πρόσω· ὅταν δὲ
 ἔνθα, σὺ πάλιν ἔνθα εἰσ τούναντίον ποιήσειωσ. ὅταν δὲ ἡ
 νόσωσ πρὸσ τὸν θώρακά τε καὶ τὸν στόμαχον φέρειται, τότε

1. Tantum abfuit ut hic πρὸ legerent ut potius πρὸσ reti-
 nerent, sed equidem hoc correxi. 2. Corr. κατ' ἴξιν pro
 καθήξιν, idem in sequentibus fecit. 3. Corr. τῷ pro τό.
 4. II. ad Glauco.

evacuationis, sed revulsionis gratia venam incidimus; se-
 ctio tamen ante profluvium adhibenda est; atque Hippo-
 crates quidem jubet revulsionem esse ad contraria facien-
 dam; evacuationis vero gratia, directo; et quaecunque
 sanguinis profluvia [529] directo fiunt, eam maximam
 afferre aegrotantibus utilitatem affirmat; quae vero con-
 trario modo fiunt, tantum abesse ut profint, ut etiam
 interdum laedant: quod vires dissolvant nec ulla morbo
 afferatur levatio; liquidem neque in liene turgente sanguis
 e dextra nare profluens, neque in jecore, si a sinistra
 erumpat, ullum usum parit; sed revulsio quibus directo
 adhibetur, evidentem utilitatem celeriter ostendit; contra-
 rio vero modo non item. Quamobrem quum humores
 intro vergunt, sunt extra revellendi, quum in posteriores
 partes se recipiunt, tu eos in anteriores attrahes; quum
 huc, tu contra, in contrariam partem adduces, quumque
 morbus thoracem ac stomachum petit, tunc manus ac

Ed. Chart. VIII. [529.]

τὰς χεῖρας ἀναδείσθαι χρῆ καὶ τοὺς πόδας βιαίως, ἵνα τὸ λυποῦν ἀντισπᾶσθαι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἀναφερομένου πρὸς τὴν κεφαλὴν περιτώματος ἢ πρὸς τὴν κοιλίαν εἰς τοῦναντίον πᾶν περύνουσι τὰ δάκνοντα φάρμακα ταῖς χερσὶ τε καὶ τοῖς ποσὶ προστιθέμενα. ἀλλὰ καὶ τὴν ῥύουσαν εἰς τὸ στόμα ἢ ὑπερώαν ἢ τὸν γαργαρεῶνα περιτότητα πρὸς τὰς ῥίνας παροχετεύειν χρῆ διὰ τῶν δακνόντων φαρμάκων, ἅπερ ἄρῳενα προσαγορεύομεν. τὴν δὲ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸ στόμα ἐρύειν, τὰ γαργαρίσματα δάκνοντα ποιῶν. ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων, δι' ὧν χρῆ τὸ βοήθημα ἐπιφέρειν καὶ ὅπως ἢ θέσις διδάσκει, καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ φησιν αὐτὸς ἐπὶ τοῖς ἄνω κάτω, ἐπὶ δὲ τοῖς κάτω ἄνω. τῶν μὲν οὖν ἔτι ἐπιρρῳόντων ἀντίσπασις, τῶν δ' ἤδη κατελιηφότων τὸ μόριον ρευμάτων ἢ παροχέτευσις ἴαμα. ἄμφω δὲ ταῦτα εἶδη τῆς κενώσεως κελεύει ὁ παλαιὸς διὰ τῶν κοινῶν ποιῆσθαι φλεβῶν· οἷον ὡς εἶπον τὰς ἐπὶ μητρῶν ἀντισπᾶσεις, εἰ τὴν ἐν ἀγκῶνι τέμνοισ φλέβα ἢ παρὰ τοὺς τιτθοὺς σικίας προβάλλοις ἢ εἰς τὰς χεῖρας θερμαίνοις καὶ ἀνατρί-

pedes adhibita vi sunt vinculis excipiendi, ut quod molestum est illuc revellatur; eodem quoque modo si redundantia ad caput aut ventrem feratur, medicamenta mordacia manibus pedibusque admota revellere contrariam in partem solent, quin etiam si materia in os aut palatum aut gurgulionem fluat, erit ad nares derivanda usu medicamentorum mordacium, quae per nares caput purgantia nominantur, quae vero ad oculos fertur, eam ad os per mordacia gargarismata retrahes, in caeteris vero et per quae admovere oporteat remedium et quonam modo, ipse loci positus monstrari atque id est quod ipse ait, in superioribus deorsum; in inferioribus sursum: fluentium enim adhuc humorum revulsio, eorum vero, qui jam partem occuparunt, derivatio medela est. Utrumque autem genus evacuationis jubet Hippocrates per communes venas esse faciendum, veluti in utero, ut dixi, revulsio erit, si venam cubiti fecueris aut cucurbitulas prope mammam affixeris aut manus calefeceris et fricueris et deligaveris;

Ed. Chart. VIII. [529.]

ψαις καὶ διαδήσαις. παροχετεύσεις δὲ τὰς ἐν ἰγνύαις ἢ σφυροῖς διαιρῶν καὶ σικύας μηροῖς προσβάλλοις καὶ θερμαίνων καὶ ἀνατρίβων καὶ διαδῶν τὰ σκέλη. τῶν δὲ τῶν ἀντικειμένων μερῶν τριψείς, μάλιστα δὲ διὰ φαρμάκων¹ θερμαίνόντων τῶν ἀντισπαστικῶν ἐστὶ βοηθημάτων, ὡσπερ γε καὶ οἱ ἀντικείμενοι τῶν φυσικῶν² πόρων ἀναστομωθέντες. εἰ μὲν οὖν δεξιὰ μήτρα πεπόνθῃ, ἐκ δεξιᾶς χειρὸς καὶ σκέλους ἀπάγοις τὸ αἷμα, τῆς δ' ἀριστερᾶς πεπονθυίας ἐκ τῶν ἐν ἐκείνῃ κατ' εὐθὺ κόλων, εἰ δέ τι τῶν ἄνωθεν φλεγμαῖνον εἶη, ὡς ἐν συνάγχαις τε καὶ ὀφθαλμίαις καὶ ὅσα περὶ κεφαλὴν, τὰς ἔξωθεν φλέβας καὶ κατ' εὐθὺν διαιρήσεις, σπληνὸς δὲ φλεγμαῖνοντος χορὴ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὰς ἔνδον φλέβας τέμνειν, καὶ εἰ ἥπατος, τῆς δεξιᾶς ὡσαύτως. τῶν κόλων δ' αὖ τῶν πεπονθότων ἀπὸ τῶν ὁμοζύγων ἢ κένωσης, εἴτ' ἀντισπᾶν εἴτε παροχετεύειν ἐθέλοις, πλὴν εἰ χρόνιον εἶη τὸ πάθημα· τηνικαῦτα γὰρ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ πεπονθότος. οὕτω καὶ τῶν συναγχικῶν τὰς

1. lib. V. meth. cur. VI. 2. II. ad Glauc. II.

derivatio autem erit, si venas poplitis aut malleolorum incidideris et cucurbitulas feminibus applicueris, ac si crura calefeceris, fricueris et ligamento exceperis, at si contrarias partes fricueris, praefertim vero si id feceris, medicamentis adhibitis, quae vim calefaciendi habeant, revellens remedium admoveris, ut sunt etiam naturales meatus oppositi, si adoperti sint. Itaque si dextra uteri pars male affecta sit, e dextro brachio dextroque crure mittendus sanguis erit, si in sinistra, tum e membris iis detrahes, quae illi recto tramite respondeant, si vero in supernis partibus quid inflammatione tentetur, ut in angina, inflammatione oculorum et iis omnibus, quae in capite sunt, usu venit, venas exteriores et quae ad rectitudinem sitae sint, incidis, liene autem inflammationem patiente, venam sinistrae manus internam secabis, si jecur internam dextrae, artubus vero patientibus, evacuationem, sive revellere, sive derivare velis, a conjugibus faciendam scito, nisi morbus sit diuturnus, propterea quod eo casu

Ed. Chart. VIII. [529.]

ὑπὸ τὴν γλωσσαν γλέβας τέμνομεν, ὅταν ἡμῶν ὅλον μὲν σῶμα ἤδη κενὸν εἴη, χρονίζου δὲ τὸ πάθος, οὕτω δὲ καὶ σπληνὶ καὶ ἥπατι σικύας προσβάλλομεν, οὕτω δὲ καὶ ἄλλο τι καὶ ἄλλο μέρος ἀποσχάζομεν πεπονθὸς, οὐκ ἐπιφύεόντων ἔτι τῶν χυμῶν. ἐπεὶ δὲ τὰ μόρια τοῦ σώματος τὰ μὲν ἔνδον αὐτῶν εὐρύτητος ἔχει, τὰ δ' ἔξωθεν, τὰ δ' ἐκατέρωθεν, τὰ δὲ οὐδέτερωθεν, χρὴ εἰδέναι οἷα δεῖ ξηραίνεσθαι, οἷα δὲ οὐ. τῶν μὲν οὖν ἀπλῶν αἱ ἀρτηριαὶ καὶ γλέβες καὶ νεῦρα, αἱ μὲν τοῖς κόλοις ἔνδον αὐτῶν, αἱ δ' ἐντὸς περιτοναίου καθ' ἐκάτερα. νεῦρα δὲ τὰ μὲν ἐν τοῖς κόλοις κατ' οὐδέτερον, ὅταν δ' ἐντὸς περιτοναίου κατὰ θάτερον, τοῖς δὲ σπλάγχνοις σχεδὸν ἅπασιν ἔνδοθεν τε καὶ ἔξωθεν εἰσιν εὐρυχωρίαὶ μεγάλαι. καὶ προσέτι ἢ σάρξ αὐτῆ ἢ μὲν τοῦ πνεύμονος μανῆ, ἔμπαλιν ἢ τῶν νεφρῶν πυκνοτάτη, καὶ μετὰ ταῦτα ἢ τοῦ ἥπατος. ἢ δὲ τοῦ σπληνὸς εἰς ὅσον πυκνοτέρα τῆς τοῦ πνεύμονος εἰς τοσοῦτον μακροτέρα τῆς τοῦ ἥπατος. ἐν ἅπασιν μὲν οὖν τούτοις ὅσα μὲν οὐδέτε-

ab ipso affecto membro detrahere sanguinem oportet, ita etiam in angina, venas, quae sub lingua sunt, incidimus, ubi nimirum corpus totum jam sit vacuum morbusque sit diuturnus, eademque ratione et lieni et jecori cucurbitulae affliguntur, sic aliud etiam quodvis membrum affectum scarificamus, si non amplius confluere humores videantur. Quoniam autem corporis partes quaedam spatia intus habent, quaedam extra, quaedam utrinque, quaedam neutra ex parte, scire convenit quaenam exsiccandae sint, quae secus, atque ex simplicibus quidem arteriae, venae ac nervi, qui in artubus sunt; intus habent, qui intra peritoneum, utrinque; nervi autem, qui in artubus, neutra in parte, qui intra peritoneum, alterutra ex parte; visceribus vero omnibus fere ampla spatia et intus et extra insunt; caro quoque, ut pulmonis, rara; contra vero renum densissima; post hanc jecoris, lienis vero caro, quae est densior carne pulmonis, eo est quam jecoris rarior, in his omnibus quae neutra in

Ed. Chart. VIII. [529.]

ρωθεν ἔχει κοιλότητος ἐνδεχομένας τὸ περιττὸν τοῦ ρείματος, ταῦτα δεῖται ξηραίνεσθαι, κἂν μὴ πάνυ ξηρὰ τὴν φύσιν ἦ, καθάπερ τὰ νεῦρα καὶ μάλιστα τὰ ἐν τοῖς κώλοις, ὅσα δὲ ἔξω τε καὶ εἴσω δύναται χαλάσαι τι τῆς φλεγμονῆς, οὐδὲν δεῖται τῶν ἰκανῶς ξηραίνόντων, καὶ μάλιστα εἰ χάνην ἔχει τὴν σάρκα, καθάπερ ὁ πνεύμων. ἔστι δὲ τινα ἃ χρὴ ἐκπλύνεσθαι ἢ διὰ τῶν κλυστήρων ἢ διὰ τοῦ ἐμειτηρίου φαρμάκου, καθ' ὃ τι δὲ μέρος ἢ καὶ ἄνω ἢ καὶ κάτω ποιητέον, τούτο οὐδεὶς οἶμαι ἀγνοεῖ. μέχρι δὲ ποῦ ταῦτα ποιεῖσθαι χρεῶν, τὸν ὅρον τὴν παρηγορίαν τίθησι.

ιε'.

Μὴ τὰ ἐκχυμώμενα εἰς τὸ εἴσω ἀπολαμβάνειν, ἀλλὰ τὰς ἐφόδους ξηραίνειν.

"Ἦρξατο διδάσκειν ἡμᾶς Ἱπποκράτης πολλοὺς τρόπους θεραπειῶν γεγραμμένους τελειότερον ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ

parte habent spatia, quibus supervacaneam fluxionem excipiant, ea exsiccanda sunt, licet suapte natura non admodum sicca fuerint, cujusmodi sunt nervi, praecipueque ii, qui sunt in artubus; sed quae intus et extra aliquid relaxare inflammationis possunt, ea non jam postulant, quae exsiccare valde possint, praesertim si laxam carnem, ut pulmo, habeant. Quaedam etiam sunt quae abluere oportet aut clysteribus aut medicamento, quod excire vomitum queat; qua vero ex parte, superiorene an inferiore, hoc faciendum sit, nemo, opinor, ignorat, quatenus vero progrediendum sit, ipse mitigationem pro termino statuit.

XV.

Ne humores effusi intro revellantur, sed ejectionum viae siccentur.

Aggressus est Hippocrates multos curationum modos nos docere, de quibus est in aliis ejus libris scriptum

Ed. Chart. VIII. [529.]

βιβλίοις, ὡς περὶ καθάρσεως καὶ κενώσεως καὶ τῶν ἄλλων εἴρηται ἄνωθεν ἡμῖν. καὶ γὰρ ἐδίδασκεν,¹ ὅταν χυμὸς τις δέομενος κενώσεως μὴ καθ' ὃ δεῖ χωρίον ὀρμήσει, παροχετεύειν² μηδὲ πόρῳ πάνυ τοῦ προσήκοντος, μηδ' εἰς τὸν ἐναντιώτατον τόπον, ἀλλ' εἰ δι' οὔρων ὀρμήσει ἐκκενοῦσθαι, κεικαμένης κύστεως ἢ νεφρῶν, τότε ἄμεινον διὰ τῆς γαστροῦ παροχετεύειν. εἶτα δὲ ἀκόλουθον τῷ παροχετεύειν ἐπενηγέχθαι τὸ ἀντισπᾶν καὶ τὸν χυμὸν τὸν ἰόντα ἄγειν. ἐὰν μὲν γὰρ τὸ λυποῦν ἐκκρίνηται, συμμέτρου τῆς κενώσεως οὔσης δέχεσθαι χρὴ μηδὲν αὐτὸν περιεργαζόμενον, ὥσπερ εἰ καὶ μὴ συμμέτρως γένοιτο, πράττειν αὐτὸν τι, ποτὲ μὲν ἐπέχοντα τὸ πλῆθος, ποτὲ δὲ παροξύνοντα τὸ τῆς κενώσεως ἔλλειπές. διδάσκει γοῦν τοὺς πρὸς δέρμα ῥέψαντας χυμοὺς δι' ἐκείνου χρῆναι κενοῦν, ἐπειδὴ πόρῳ πάλιν αὐτοῖς ἔστιν ἢ εἰς τὸ βάθος ἀντίσπασις, ὡς διὰ γαστροῦ ἢ ἐμέτων ἐκκενοῦσθαι, αὐτὸς γὰρ ἐκχυμώμενα καὶ ἐκχυμώ-

1. Corr. ἐδίδασκεν pro διδάσκει. 2. pro παροχετεύειν vox ἐκκενοῦσθαι legitur, sed expunctum.

perfectius: ut de purgatione deque evacuatione et aliis est a nobis declaratum. Docuit enim derivandum esse, quum humor aliquis evacuationis indigens non coeperit per opportunum locum ferri, neque tamen admodum procul ab opportuno, neque in eum, qui sit maxime contrarius; sed si per urinam evacuari coeperit, vitiata vesica aut renibus, tunc praestat, per alvum derivare; deinceps vero post derivationem de revulsione agendum putavit; ut humorem non progredientem ducamus: si enim infusus humor excernatur, ac moderata sit evacuatio, sinendum est, ut fiat, neque ulla cura adhibenda, ac si immoderata sit, aliquid a medico faciendum est, ut modo copiam ejus nimiam cohibeat, modo ejus defectionem irriter. Itaque docet eos humores, qui ad cutem vergunt, per cutem esse evacuandos; propterea quod procul sane perducentur, si eos in imas corporis partes revulseris, ut per alvum aut per vomitum evacuentur. Ipse enim vocare

Ed. Chart. VIII. [529.]

σεις καὶ ἐκχυμώματα εἴωθιν ὀνομάζειν τὰς ἐκ τῶν ἀγγείων ἐκλύσεις¹ τε καὶ κενώσεις χυμῶν, γίνονται γὰρ αὗται, ὅταν τῶν ἐν τῷ δέρματι φλεβῶν θλασθεισῶν αἷμα διὰ τῶν θλασμάτων ἐκχυθῇ, οὐ μὴν γε καθ' ἓνα τύπον τὸ οὕτως ἐκχυθὲν αὐτίκα εἰς θρόμβον ἤκει, ἀλλ' ἐπειδὴ ὡς ἐκχυσίς κατὰ διαπήδησιν γίνεται· ἐὰν δὲ οὕτω συστῇ, πελιδνοῦται καὶ μελαίνεται, ὅτι τὸ αἷμα εἰς πολλὰ μέρη τοῦ σώματος διακέρχεται. διὰ τοῦτο σπεύδειν χρὴ θεραπεύειν αὐτίκα αὐτὸ, πρὶν μέλαν γενέσθαι, ἐπιχειροῦντες διαφορεῖν τὸ αἷμα εἰδότες δυσφόρητον εἶναι, ἐπειδὴν θρομβωθῇ. πῶς δὲ δεῖ τὰ ἐκχυμώματα θεραπεύειν καὶ μεμάρηκας ἐπιστημονικῶς διὰ τε τῆς θεραπευτικῆς πραγματείας καὶ προσέτι διὰ τῆς τῶν κατὰ τόπους φαρμάκων συνθέσεως, λεχθήσεται δὲ ὅμως καὶ νῦν τινα. ἰσχυροτέρων γοῦν δεῖται φαρμάκων ἅπαντα διὰ βλάβος πεπονηκότα² σώματα,³ τῶν ἐπιπολῆς ἀφώστούντων, αἱ δὲ εὐχυμώσεις ἅπασαι τὸν σκοπὸν τῆς ἰάσεως τῆν

1. potius ἐκλύσεις, quam ἐκλύσεις. 2. Corr. πεπονηκότα pro^o πεπονηκότα. 3. Vid. IV. meth. med.

ἐκχυμώμενα, ἐκχυμώσεις, ἐκχυμώματα, *effusa et effusiones et effusos humores*; solet eas excretiones et evacuationes, quae ex vasculis fiunt, quae quidem fieri solent, quum venae, quae in cute sunt, contunduntur, ac sanguis per ipsas contusas effunditur; is tamen non uno loco ita effusus statim in grumos coit; sed postquam effusio per διαπήδησιν *persultationem* efficitur; si vero sanguis ita constiterit, locus pallefcit ac nigrescit; propterea quod sanguis in multas sit corporis partes diffusus, quocirca adhibenda diligentia est, ut priusquam nigrescat, curetur: quod faciemus, si sanguinem discutere conati erimus, quum ipsum aegre posse discuti, ubi in grumos coierit, intelligamus. Caeterum quomodo effusa curanda sint, recta via ac scientia in methodo medendi perdiscere potuisti et item in iis libris, qui de medicamentis locorum conscribendis conscripti a nobis sunt et tamen nunc quoque nonnulla afferentur. Partes igitur intimae corporis omnes, quae male affectae sint, valentiora postulant medicamenta, quam

Ed. Chart. VIII. [529. 530.]

κένωσιν ἔχουσιν, ἐπειδὴ δὲ ἔξω ῥέπει¹, οὐ χρὴ μηδαμῶς αὐ-
 τὰς εἶσω μεταφέρειν· τοῦτο γὰρ ἄνωθεν μεμαθήκαμεν,
 ἀκτιὰ ἢ ῥέπει, ὥστε θερμαίνοντων αὐταῖς καὶ μετρίως ξη-
 ραινόντων ἐστὶ χρεία. ὅσα γὰρ ἰσχυρῶς ξηραίνει, διαφορεῖ
 μὲν κατ' ἀρχὰς ἐνεργέστερον² τῶν ἀσθενεστέρων, ἀπολείπει
 δὲ τι λείψανον τῆς διαθέσεως σκιρῶδες καὶ δυσίατον. τὰ
 δὲ ὑγραίνοντα καὶ θερμαίνοντα φάρμακα, καὶ ταῦτα δὲ τὰ
 συνήθως ἐνομαζόμενα χαλαστικά καὶ τούτων ὅσα πρὸς τὸ
 ξηρότερον ἀποκεχώρηκεν, οὐπω σαφῶς μὲν οὐδὲ ἐναργῶς ἐστο
 συντατικά, τῶν ἐκχυμώσεων ἀπασῶν³ ἐστὶν ἰάματα. ἐπει-
 δὴν μέντοι διαφορηθῆ τὸ σύμπαν ἐκχύμωμα, ξηραίνειν ἤδη
 σφοδρότερον ἐγγωρεῖ τὸ ῥῆγμα, εἴ ποτ' εἴη, καὶ συνάγειν
 ἐπίδεδει.

1. *Corr.* ῥέπει pro ῥέπουσι. 2. *translatio* postulat ἐναργέ-
 στερον, non ἐνεργέστερον. 3. *Corr.* quidem voluit verbum ἀπίν-
 των in ἀπασῶν mutare, at ego retinui.

quarum in superficie morbus est; omnibus autem effusio-
 nibus evacuatio pro medela proposita est, quumque foras
 vergant, nullo pacto intro eas retrahere fuerit consilium,
 idque ipse paulo ante nos docuit, educenda esse omnia,
 qua vergant, per loca commoda; proinde iis, quae cale-
 facere eas ac modice siccare possint, utemur: nam quae
 valenter siccant, digerunt illa quidem inter [530] initia
 evidentius quam imbecilliora; sed tamen quosdam affe-
 ctus reliquias praeduras, quaeque curari vix possunt, re-
 linquunt. Medicamenta vero, quae humectant et calefa-
 ciunt et ea, quae omnes laxantia solent appellare et ex
 iis quae ad siccus vergunt, neque tamen perspicue neque
 evidenter contrahunt, sunt omnium effusionum remedia.
 Quum vero totum id, quod effusum est, discussum sit,
 tibi integrum erit, rupta si qua erant, vehementius ex-
 siccare, ac deligatura conjungere.

Ed. Chart. VIII. [530.]

ιστ'.

Τάραξις, κατάκλυσις, διάνυξις οἷσιν ἀποστήσεται πρὸς ἔδραν, ὅθεν ἀθέλγεται ἢ φάρμακον ἢ ἔλκος ἢ χυμός τις συνησθηκῶς ἢ βλάστημα ἢ φῦσα ἢ θηρίον ἢ καῦμα ἢ ἄλλο τι πάθος.

Τρόπους ἰάσεως πολλοὺς διδάσκει ἢ μᾶλλον προοίθησιν, οἷς χρῆσθαι ἡμᾶς συμβουλεύει, ὅταν τὸ περὶ τὴν ἔδραν καὶ τὰ ἔντερα, μάλιστα δὲ τὸ ἀπανθυσμένον¹ ἀνιῶ. δύναται γὰρ εἶναι τοῦ πάθους αἴτιον ἢ ἀπόστασις ἢ φάρμακον, τοῦτ' ἔστι δηλητηριόον τι ἢ ἔλκος ἢ χυμός τις ἐνταῦθα συνησθηκῶς καὶ ἐστηριγμένος, ἢ ἀπόφουσις καὶ ἀποβλάστησις ἢ καὶ φῦσα περιεχομένη καὶ μὴ δυναμένη διαπερῶν καὶ ἐξεῖναι ἢ σιτίον μὴ κατειργασμένον ἢ θηρίον τι ἐνταῦθα² γεγεννημένον, ὡς ἔλμινθες, τὰ τε ὁμοίωτροπα θηρίδια ἢ καῦμα ἐνοχλοῦν ἢ καὶ ἄλλο κακόν. ταῦτα γὰρ πάντα ἐρεθισμῶ,

1. Corr. ἀπαθυσμένον, sed ego probo ἀπευθισμένον, quod etiam Oribasius habet. 2. rectius ἐνταῦθα, quam ἐντάδε.

XVI.

Perturbatio, perfusio, ablutio, quibus ad sedem abscedit, unde exsolvitur aut medicamentum aut ulcus aut humor aliquis compactus aut pustulosa eruptio aut flatus aut cibi recrementum aut animalculum aut aestus aut alius quidam affectus.

Multos curationis modos nos docet aut potius ad praedictos aggregat, quibus utamur, quum quid sedi vel intestinis, praesertim recto, molestiam afferat; affectus porro causa esse potest aut abscessus aut medicamentum, hoc est quippam veneni vim habens; aut ulcus aut humor aliquis ibidem compactus et infixus aut exortus alicujus rei et germinatio aut flatus illic contentus et cui transitus non pateat, ut prodire queat; aut cibus non confectus aut exiguum quoddam animal ibi genitum, cujusmodi sunt lumbrici et caetera hujusmodi parva animalia aut aestus vexans aut aliud mali genus; haec enim omnia

Ed. Chart. VIII. [530.]

ἢν τάραξιν αὐτὸς καλεῖ καὶ κατακλύσει καὶ λουτροῦ θερα-
πεύονται ἢ παρηγοροῦνται. περὶ δὲ τούτων διελεξάμην
ἤδη ἐν¹ τοῖς περὶ πεπονθότων τόπων ὑπομνήμασι καὶ οὐ
χρὴ νῦν μηκύνειν τὸν λόγον.

ιζ'.

Σκεπτέα ταῦτα τὰ αὐτομάτα λήγοντα ἢ οἷως αἱ ἀπὸ καν-
μάτων ἐπεγειρόμενα φλύκταις, ἐφ' οἷσιν οἷα βλάπτεται
ἢ ὠφελείη σχήματα, κίνησις, μετεωρισμὸς, παλίντρισις,²
ὑπνος, ἐγρήγορσις, ἀλύκη³, χάσμη, φοίρη, ἃ τε ποιη-
τέα ἢ κωλυτέα φθάσει.⁴

Ὅταν τι αὐτομάτως γίνηται, εἴ ποτε λέγει σκεπτέον
πῶς λήγει, πότερον λύει τὴν νοῦσον ἢ καὶ ἄλλο τι πάθος
ἐπιφέρει, ἢ καὶ τινὰς φλυκτίδας ἐπεγείρει, ὡς ἐκ τοῦ καύ-

1. Corr. includit ἤδη ἐν. 2. fortasse παλινδρῦσις, h. e. *sur-
sum subsidentia humorum in se redeuntium*, sed Galenus in com-
mentario suo παλίνδρῦσις. 3. Corr. ἄλυκη pro ἀλλοίκοι. 4.
magis probabile φθάσει, quam φθάσει.

irritatione, quam ipse turbationem vocat et infusione per
sedem et ablutione vel curantur vel certe mitigantur, ac
nos jam de his loquuti sumus in iis libris, qui sunt de
locis affectis; neque opus est nunc longiorem orationem
de eis instituere.

XVII.

Consideranda haec sponte desinentia aut velut ab exustione
excitatae pustulae, in quibus qualia laedant, aut pro-
sunt. Figurae, motus, elevatio, rursus depressio, som-
nus, vigilia, jactatio, oscitatio, horror, ut quae mo-
lienda aut prohibenda praevertas.

Quum aliquid sua sponte sit, id quomodo desinat
spectandum est; utrum, inquam, morbum solvat, an vero
alium affectum quendam pariat; an pustulas quasdam ex-

Ed. Chart. VIII. [530.]

μαιος καὶ ἐπὶ τοῖς πυρρικαύστοις εἴωθε γίνεσθαι· τότε γὰρ προσέτι βλέπειν χρῆ, πότερον ὠφελεῖ ταῦτα ἢ βλάπτει. εἰ μὲν γὰρ χρησιμεύει καὶ ὠφελεῖ, δεῖ αὐτὰ εἶναι καὶ μὴ θεραπεύειν, εἰ δὲ βλάβη τις ἐστὶ, καλυτέον καὶ θεραπευτέον αὐτά. ἔσται δὲ σημεῖα σχήματα τοῦ σώματος, τοῦ προσώπου, τῶν ὀφθαλμῶν, τῆς κλείσεως¹ καὶ ὅλως αὐτοῦ τοῦ νοσοῦντος. φέρεται δὲ ἄλλη γραφή, τοῦτον δὲ τὸν τρόπον· σχήματα αὐτῶν, ἵνα ἀκούωμεν περὶ τῶν φλυκτίδων, ὡσανεὶ ἔλεγε, σκεπτέα τὰ σχήματα αὐτῶν, τῶν ἐπεγευρομένων, πότερα πλατεῖα ἢ σφαιροειδῆ ἢ στρογγύλα, ἢ καὶ ἄλλου σχήματος. ὅσα γὰρ ὑπὸ θερμοῦ γίνονται χυμοῦ, ταχυκρίσιμά τε ἐστὶ καὶ ἥκιστα πλατεῖα, τὰ δὲ ὑπὸ ψυχροῦ πλατεῖα καὶ χρόνια. διὸ εἶπεν αὐτὸς, τὰ πλατεῖα ἔξανθήματα² οὐ πάνυ κνημώδεα· γεννῶνται δὲ καθαιρούσης τὸ βάθος τοῦ σώματος τῆς φύσεως, ὡσπερ ἐνίοτε διὰ τῆς ἐκκρίσεως. οὕτω καὶ διὰ ἀποθέσεως ἐπὶ τὸ δέρμα. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ταῦτα

1. κλίσεως voci κλείσεως praefendum. 2. Vid. II. in VI. Epid. XXIX. et VI. aph. XXIX.

citet, ut in aestu atque ambustis fieri consuevit, quo sane casu est praeterea videndum, illane profint aut noceant. Si enim utilitatem afferant, ea sic erunt sinenda nec ulla eis adhibenda curatio, si vero noceant, tum et prohibenda et curanda esse scito. Signa autem erunt haec: figurae corporis, faciei, oculorum, decubitus et uno verbo ipsiusmet aegroti. Haec verba aliter quoque scripta comperiuntur ad hunc modum: figurae ipsarum, ut hoc de pustulis dictum intelligamus, quo figuram ipsarum spectemus, lataene illae sint, an rotundae, an globosae, an aliam figuram habeant: nam quae a calido humore gignuntur, eae tum cito judicantur, tum minime latae sunt, quae vero a frigido, eae et latae sunt et diutius perdurant. Quocirca ab Hippocrate dictum est latas pustulas non admodum pruritum excitare. Solent autem exoriri, quum natura partes imas corporis expurgat, ut nonnunquam per excretionem, ita per decubitum ad cutem. Mea vero

Ed. Chart. VIII. [530.]

περὶ τοῦ κάμνοντος εἰρηθεῖν νῦν, διότι προστίθησι, κίνησις, μετεωρισμὸς καὶ τὰ λοιπά. καὶ γὰρ διανοίας ἀργίαι καὶ τοῦ σώματος νωθρότητες, εἴτε δὲ καταφοραὶ ἵπνώδεις καὶ¹ βάρη τῆς κεφαλῆς, ὄξυρεγμίαι τὲ τινες ἐν τῇ γαστρὶ πλεονάζοντα τοῦ φλέγματός ἐστιν ἔκγονα. ὡσπερ καὶ παλινδροσις καὶ μετεωρισμὸς τῆς ξανθῆς τε καὶ μελαινῆς χολῆς, ἐγρήγορσις δὲ τῆς ξανθῆς, μᾶλλον δὲ καὶ ἐκατέρας. καὶ τὰ μὲν τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἐγρηγόρσεως ἀκριβῶς σκεπτεῖα, ὡς κατὰ καιρὸν γένηται, ἵνα εἶδωμεν πότερον ἐν ἀρχῇ τοῦ παροξυσμοῦ ἢ καὶ ἐν ἀκμῇ ἢ καὶ παρακμῇ τὸν ὕπνον συγχωρητέον. καὶ γὰρ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ πυρετώδους παροξυσμοῦ, ὄντων τῶν χυμῶν ὠμῶν τε καὶ πολλῶν, βλαβερὸς αἰὲ ὁ ὕπνος ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὅταν τὴν γαστέρα ἀποστημά τι ἐνοχλῇ, ἀναδρομῆ γὰρ τὸ θερμὸν εἶσω καὶ σὺν αὐτῷ τὸ αἷμα ἔνδον ἀνατρέχει καὶ τὸν παροξυσμὸν μηκύνει, μὴ ἐνεργοῦσης κατὰ τοῦ νοσήματος τῆς φύσεως. εἰ δὲ τις ὠμούς μὲν ἔχει χυμούς², ὀλίγους δὲ αἷμα τῇ τῶν δυνάμεων

1. Vid. VI. aph. II. et II. aph. II. 2. Corr. in margine ἀνατρέχει καὶ τὸν—μὲν ἔχει χυμούς, quae suo loco inferui, paren-

sententia est, quae hoc loco dicta sunt, in aegrotante esse accipienda: addit enim, *motio*, *sublatio* et caetera, siquidem mentis torpor corporisque pigritia et propensio ad somnum et capitis gravitas, ac ructus acidi in ventre redundantes, a pituita originem ducunt, sicut elevatio et subsidencia a flava atraque bile oriuntur, vigiliae autem a flava aut potius ab utraque bile excitantur. Atque ea quidem, quae ad somnum, quaeque ad vigilias pertinent, accurate spectanda sunt, ut opportune adhibeantur, ut videamus, an in principio accessionis, an in statu, an denique in declinatione somnum concedere par sit. Et enim in principio accessionis febris, quum humores et crudi et copiosi sint, somnus semper nocet, ut etiam noxius est, quum abscessus ventrem vexat, causa est, quia calor intro se recipit et cum eo sanguis quoque intro recurrit, quumque eo tempore natura nihil adversus morbum agat, longior sit accessio. At si crudi quidem hu-

Ed. Chart. VIII. [530.]

ἀσθενεία, ὠφέλει μᾶλλον ὁ ὕπνος ἢ βλάβην ἐπιφέρει. ἔστι δ' ὅτε καὶ κατὰ τὸν τοιοῦτον ὕπνον αἱ¹ ὡς μαρμαρυγαὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐκ τῶν χυμῶν ὑπερβαλλόντων συμβαίνουσι. ἀλύκην δὲ προσηγόρευκεν, ἣν οἱ πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων ὀνομάζουσιν ἄλην· λέγουσι μὲν γὰρ ἀλύειν ἐκείνους τῶν νοσούντων, ὅσοι μὴ φέροντες τὴν κατάκλισιν, ἐξαλλάττουσι τὰ σχήματα διὰ τὸ δύσφορον αἰεὶ τὸ παρὸν εἶναι. ὅπερ μάλιστα συμβαίνει, ὅταν ἐν τῷ στόματι τῆς γαστρὸς περιέχηται τις ἰδιότης ὑγρότητος ἀνιαρᾶς, οὔτε πολλῆς οὔτε ἐμπλεούσης τῷ κίττει τῆς γαστρὸς, ἀνατρεπομένης δὲ εἰς τοὺς χιτῶνας αὐτῆς, χάσμα δὲ ἐστὶν ὡσπερ σκοτοδίνη², ἣν γεννᾷ ἢ ὑγρότης πνευματώδης, ἢ πνεῦμα ἀτμῶδες ἐν τοῖς μυσὶ περιεχόμενον. φρίκη δὲ ἐστὶ τῶν μοχθηρῶν χυμῶν διὰ τὸ δέρμα θεόντων πάθος. ἐν δὲ τῷ τέλει τῆς ῥήσεως κελεύει σπεύδειν, ὅτε ποιητέον ἢ κωλυτέον τί ἐστίν. εἶπε γὰρ ἐν

thefti in utroque Ms. ad marginem prostant. 1. Corr. ὕπνον αἰ uncinis inclusit. 2. σκοτοδίνη non probandum, sed σκοροδίνημα.

mores in aliquo sint, sed tamen pauci, sitque virium adjuncta imbecillitas, tunc somnus potius commodum quam damnum afferre solet; interdum etiam in ejusmodi somno splendores quidem e redundantibus excitati humoribus, oculis observantur. Anxietatem autem vocavit, quam plerique taedium sui nominant; ajunt enim, eos aegrotos anxios esse, qui decubitum ferre non possunt, sed formas mutant, quia praesens eis semper molesta sit; quod iis potissimum evenit, quibus in ore ventriculi propria quaedam molesti humoris qualitas continetur, qui humor neque multus sit, neque in ventriculi spatio innatet, sed in ejus sit tunicis immerfus. Oscitatio vero est veluti pandiculatio, quam vel humor flatusus vel flatus vaporosus in musculis contentus gignit. Horror autem est affectus pravorum humorum per cutem discurrentium. In extrema autem dictione jubet maturandum esse, si quid faciendum vetandumve sit. Dixit enim in aphorismis, *praeci-*

Ed. Chart. VIII. [530. 531.]

ἀφορισμοῖς τὸν¹ καιρὸν ὄξυν εἶναι. οὐ χρὴ γοῦν ἡμᾶς
τὰ πράγματα ἀναβαλλομένους ῥαθυμεῖν, ἀλλὰ φθάνειν καὶ
σπεύδειν.

ιη΄.

Παίδευσις δι' ἐμέτου, κάτω δ' ἐξόδου ἢ πτυάλου, μύξης, βηχός,²
ἐρεύξιος, λυγμοῦ, φύσης, οὔρου, πταρμοῦ, δακρύων, κνη-
σιμῶν, τιλμοῦ, ψαύσιων, δίψης, λιμοῦ, πλησμονῆς, ὑπνων,
πόνων, ἀπονίης σώματος, γνώμης, μαθήσιος, μνήμης,
φωνῆς, σιγῆς.

Πολλὰ εὐρίσκονται νοσήματα,³ ἐν οἷς πάντα τὰ ἰά-
ματα ταῦτα ἢ καὶ πολλὰ χρησιμεύουσι, περὶ ὧν ἡμεῖς ἄνω-
θεν εἰρήκαμεν. πρῶτον μὲν ἐμέτον χρεῖα ἐστίν, ὅταν ἢ
γαστήρ τὸ πλῆθος τῶν χυμῶν γλίσχρων περιέχει καὶ ῥύ-
ψαι αὐτὸ προσήκει. ἐνίοτε δὲ ἔμετος οὐ συμφέρει, ὅταν

1. Vid. lib. I. aph. I. 2. Corr. βηχός pro διχῶς. 2.
Corr. νοσήματα quod ante πολλὰ legebatur, post εὐρίσκονται po-
luit.

pittem esse occasionem, quocirca minime par est res agen-
das in aliud tempus rejicere, ac socordes esse, sed ante-
vertere atque accelerare.

XVIII.

*Institutio vomitus, dejectionis aut sputi, mucii, tussis, ru-
ctus, singultus, flatus, urinae, sternutamenti, lacrima-
rum, pruritiuum, vellicationum, contractuum, sitis, fa-
mis, repletionis, somnorum, laborum, otii corporis,
mentis, disciplinae, memoriae, vocis, silentii.*

Morbi complures inveniuntur, ad quos tollendos aut
omnia haec remedia aut certe eorum multa sunt accom-
modata, de quibus nos jam supra disseruimus. Inprimis
autem vomitu utimur, quum magna glutinosorum [531]
humorum copia ventriculo continetur, eamque abstergere
convenit. Interdum etiam vomitus non confert, ut quum

Ed. Chart. VIII. [531.]

αὐτὴ ἢ γαστήρ ἀσθενὴς γενομένη τὰς τοῦ ὅλου σώματος περιουσίας ἐπιδέχεται, μάλιστα δὲ ἐμέτους συμβουλευόμεν, εἰ ξανθὴ χολὴ εἰς τὴν γαστέρα συρόσῃ καὶ πικρόχολος ἢ τῇ φύσει ἄνθρωπος καὶ θερμὸν εἶη τὸ χωρίον καὶ εἰδιτισμένος εἶη αὐτὸς ἐμεῖν, δὲ ἐξόδου δὲ χωρέοντα κάτωθεν ἄγειν δεῖ, ἵνα φυλάττοιτο τὸ παράγγελμα καὶ ὁ ἀφορισμὸς, ἃ δεῖ ἄγειν διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων, ὅπου ῥέπει ὡσπερ τὰ ἄνω δι' ἐμέτου. περὶ δὲ τούτου ὡς σημείου εἶπεν αὐτὸς ἐν τῷ πρόγνωστικῷ, προστίθησι δὲ ἄλλους τρόπους θεραπείων, ὡς διὰ πτυαλισμοῦ, μύξης, βηχὸς καὶ τῶν ἄλλων ἀπ' αὐτοῦ γεγραμμένων. ἐκ μὲν τοῦ πτυάλου διττὴ ἔνδειξις ἐστὶ, πρώτη μὲν σημαίνει ἐκ τοῦ χρώματος καὶ τῆς λεπτότητος ἢ γλισχρότητος τὸ εἶδος τῆς νόσου· δευτέρα δὲ κενωτέον διὰ τούτου, ὅπερ ποιῆσθαι εἴωθε πρὸς τῶν ἰατρῶν διὰ τῶν ἀποφλεγματισμῶν καὶ ἐρρόιων καὶ τῶν καταποτίων τινῶν, ἅπερ ὑπὸ τῆς γλώσσης κατέχονται. περὶ μὲν οὖν τοῦ χρώματος, τοῦ πτυάλου ἐν νόσοις ἐγκεχρωσμένου, τοῦτι

ventriculus infirmus est et totius corporis excipit in se redundantias; sed tum praecipue vomitum imperamus, quum flava bilis in ventriculum confluat et homo sit snapte natura biliosus regioque sit calida et ipse sit ad vomendum assuetus, at quae per exitum gradientur, ea per infernas partes ducenda sunt, ut praeceptum aphorismique sententia servetur: quae ducenda sunt, etc. Sicut quae sursum repunt, per vomitum evacuanda sunt; ac de hoc ceu de signo ipse in libro praefagiorum verba fecit. Subjungit quoque alios curandi modos, ut per sputum, mucum, tussim et alios, quorum ipse mentionem fecit. Atque e sputo quidem duplex oritur indicatio, prima colore, tenuitate ac crassitudine, morbi genus significat, altera indicat per sputum esse evacuationem faciendam: quod effici a medicis solet per apophlegmatismos et ea, quae per nares caput purgant et catapotia quaedam, quae sub lingua continentur; de colore autem sputi, quod in morbis colorem contraxerit, hoc est quum rubrum aut

Ed. Chart. VIII. [531.]

ἔστιν ἐρυθροῦ ἢ αἱματώδους ἢ χλωροῦ ἢ ἄλλως πως δια-
κειμένου διέλεγεν ἐν τῷ προγνωστικῷ αὐτὸς καὶ ἐν τῷ περὶ
διαίτης ὀξέων, κατὰ τὰδε τὰ ῥήματα. πτυέλων, φησὶ, χρῆ
ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἀλγήμασι τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὰς
πλευρὰς, ταχέως τε ἀναπτύσσεισθαι καὶ εὐπετέως ξυμμεμι-
γμένον τι φαίνεσθαι τὸ ξανθὸς ἰσχυρῶς τῷ¹ πτυέλῳ· τότε
γὰρ ξανθὸν ἄκριτον εἶν κινδυνῶδες. τὸ δὲ λευκὸν καὶ γλί-
στρον καὶ στρογγύλον ἀλυσυτελές. κακὸν δὲ καὶ χλωρὸν εἶν
κάρτα καὶ ἀφρωῶδες, δεινότερον δὲ τὸ μέλαν. ἐν τῷ δὲ
περὶ διαίτης² ὧδε, ἦν ἔτι τῆς ὀδύνης τοῦ πλευροῦ συνε-
χέος εὐούσης καὶ πρὸς τὰ θερμάσματα καὶ μὴ χαλώσης καὶ
τοῦ πτυέλου μὴ αἰώντος, ἀλλὰ καταγλισχραινομένου ἀσα-
πτέως, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ γὰρ ἐν τῇ τῆς πλευρᾶς ὀδύνη ἔστιν
ἀλγῆμα τυγματῶδες ἅμα δυσπνοία καὶ πτυέλῳ κεχρωσμένῳ.
διόπερ' εἰ μὲν χολωδέστερον ἢ τὸ αἷμα, ξανθὸν ἢ ὠχρὸν
ἔσται τὸ πτυόμενον· εἰ δὲ³ φλεγματικώτερον, ἀφρωῶδες τε

1. II. prognost. 43. 2. de vict. rat. III. 3. Quae hic

cruentum aut viride sit aut alio quovis modo affectum, ipse tum in praefagiis, tum vero etiam in libris de ratione victus in morbis acutis loquutus est, his fere verbis: *sputum*, inquit, *in omnibus doloribus, qui pulmonem costasque obsideant et cito et facile excreari debet, quodque flavum est, admodum permixtum sputo apparere; nam flavum, quod sincerum sit, periculosum est, album vero et glutinosum et rotundum inutile censetur; si vero admodum viride est et spumeum, malum est, sed gravius est nigrum.* In libro vero de victus ratione ad hunc modum scribit. Si, inquit, in dolore lateris continenti, quippe fomentis adhibitis se non remittit, ac sputum non procedit, sed summe glutinosum sit, nec concoctum et quae sequuntur, in lateris enim morbo dolor sentitur, qui pungentis sensum invehit habetque respirandi difficultatem adjunctam et sputum colore infectum; ideo si sanguis sit biliosior, sputum erit aut flavum aut pallidum; si pituitosior, erit sputum spumeum et candidum, si magis

Ed. Chart. VIII. [531.]

καὶ λευκὸν, εἴαν δὲ μελαγχολικώτερον, ἤτοι μέλαν ἢ πελιδ-
 νὸν, εἴαν δὲ μηδὲν τούτων, ἐρυθρὸν * * * *
 γαστρὶ δὲ διττοὶ μὲν πόροι, μᾶλλον δὲ ἐπιπολάζει τε καὶ
 ἀνεμῆται τὰ κατ' αὐτὴν μοχθηρὰ, τὰ δὲ ἐν τῶν ἐντέρων
 διαχωρεῖται, καθάπερ γε τὰ μὲν ἐκ νεφρῶν καὶ κύστεως
 οὐρεῖται, τὰ δὲ ἐξ ἐγκεφάλου διὰ ῥινῶν μὲν μάλιστα, ποτὲ
 δὲ καὶ δι' οὐρανίσκου καὶ ὑπερώας¹ καὶ ὄτων ἐκκενοῦται.
 ἀλλὰ καὶ τὴν μύξαν ἔσθ' ὅτε ὑδατώδη ἰθεῖν καὶ ἄπεπτον καὶ
 ταύτην κωλυτέον διὰ τῶν ὀσφραντῶν καὶ τῶν διὰ ῥινῶν
 εἴλκυσμένων φαρμάκων καὶ τῶν διὰ τὰ ὄτια ἐντιθεμένων.
 τοιοῦτου δὲ γένους εἰσὶν αἱ κόρυζαι καλούμεναι ἄς βλάπτε-
 σθαι μὲν κατ' ἀρχὰς ἴσμεν πρὸς παραρμοῦ, ὄντων δηλονότι
 τῶν χυμῶν ὁμῶν τε καὶ ἀπέπτων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀφροδίσια,
 τότε οὐκ ὠφελοῦσι². γίνεται μὲν γὰρ κινήσις ἰσχυρὰ, ἥπερ
 ἀναπληροῦν τὴν κεφαλὴν εἴωθε. καὶ τοῦτό ἐστιν ἐναντίον

Corr. jubet restitui, parenthesi inclusa in utroque manuscripto ad marginem exstant. 1. manuscr. habet οὐρανίσκου καὶ quae adjuncta voce ὑπερώας supervacanea sunt. 2. Corr. ὠφελοῦσι pro ὠφέλησεν.

melancholicus, tunc erit aut nigrum aut lividum; si nihil horum sanguis habeat, rubrum sputum rejicietur. * *
 * * Sunt enim ventriculo duo meatus dati, quaeque in ipso prava continentur, magis fluitant et evomuntur; quaedam per intestinum secedunt: ut quae per renes, ac vesicam transeunt, per urinam excernuntur, quae ex cerebro, ea potissimum per nares, interdum vero per palatum auresque evacuantur. Mucum vero etiam interdum aqueum crudumque videmus, quem prohibere oportet usu rerum, quae odoratui offeruntur et medicamentorum, quae per nares attrahuntur et eorum, quae imponi auribus solent; cujus sane generis sunt gravedines, quas vocant; quas inter initia laedit sternutatio, quum nimirum crudi incoctique humores sint, sed neque etiam interdum rerum venerarum usus prodest; propterea quod vehemens quaedam sit motio, quae replere caput consuevit, idque est affectui contrarium, quippe qui tranquillitatem et quietem

Ed. Chart. IX. [531.]

τῷ πάθει τῆς ἡσυχίας τε καὶ ἠρεμίας χρῆζοντο καὶ τὴν
 μετρίαν θερμότητα ἀπαιτοῦντι, ἵνα ὤμοι ὑγροὶ πέττειντο
 καὶ μὴ ρίωσι. τότε γὰρ ἤδη πεπτομένων τῶν ὑγρῶν ῥαῦς
 ἴσχεται καὶ διὰ τῶν πταρμῶν κένωσις γίνεται. ἔστι μὲν
 γὰρ τοῦ κατάρρου καὶ κορύζης αἴτιος ὁ ἐγκέφαλος, ἐν μὲν
 ταῖς ψύξεσιν ὡς ὁμοιομερῆς εἰς δυσκρασίαν ἀγόμενος. καὶ
 κατάρρουν μὲν ὀνομάζομεν, ἐπειδὴν εἰς τὸ στόμα καταρρέη
 τὸ περιττώμα, κόρυζαν δὲ ἐπειδὴν εἰς τὰς ῥίνας. ὁ δὲ
 βρόγχος ἐπὶ κατάρροις γίνεται, διαβραχείσης τῆς φάρυγγος.
 εἰ δ' εἰς τὸν * * * * τῷ μὲν οὖν μηδόλως
 περιστελλομένη ἢ ἔλλειπῶς ἢ πλημμελῶς πνευματώδεις τε
 καὶ κλύδωνες ἀκολουθοῦσι· πνευματώδεις μὲν, ἐπειδὴν τὰ
 σιτία φρυσώδη καὶ ἢ γαστήρ ὑπάρχη μὴ πάνυ τι ψυχρὰ,
 κλύδωνες δὲ, ὅταν ἤδη μηδὲν ἐν αὐτῇ περιέχεται πνευμα-
 τοῦσθαι δυνάμενον ἢ καταψυχθῆ σφοδρῶς. περὶ δὲ τῶν
 πλημμελῶν κατ' αὐτὴν κινήσεων, ὅτι μὲν ἦτοι τρομώδεις
 τινές εἰσιν ἢ παλμώδεις ἢ οἶον κλονώδεις ἢ σπασμώδεις,

postulet et modicum calorem expetat, ut crudi humores
 coquantur, ac non fluant: quum enim jam cocti fuerint
 humores fluxus cohibetur, atque evacuatio per sternuta-
 tiones fit; porro gravedinis ac destillationis causa est ce-
 rebrum, quum veluti e similibus inter se particulis con-
 stans, in frigore intemperiem contraxit, ac destillationem
 quidem vocamus, quum excrementum in os defluit; gra-
 vedinem, quum in nares; raucitas vero destillationes se-
 quitur, quum fauces humore imbutae fuerint. Si vero in
 * * * * Quum vero aut nulla ex parte complecti-
 tur aut diminute aut vitiose tunc flatus fluctuationesque
 consequuntur; ac flatus quidem, quum et cibi flatui gi-
 gnendo sunt et ventriculus non valde frigidus sit; fluctua-
 tiones vero, quum in eo nihil est, quod verti in flatum
 queat aut quum sit vehementer perfrigeratus. De vitiosis
 autem ejus motionibus, ut quaedam tremorem, quaedam
 palpitationem aut veluti fluctuationem convulsionemque
 afferant, est jam a nobis disputatum in eo libro, quem

Ed. Chart. VIII. [531.]

εἶρηται ἤδη ἡμῖν ἐν τῷ περὶ τῆς τῶν συμπτωμάτων διαφορᾶς. νῦν δὲ ἰστέον ὅτι οἶον σπασμώδης κίνησις τῆς γαστροῦ, ἢπερ ἐν τῷ λύξειν συμπίπτει, οὐκ ἔστι σπασμὸς ὅς γε μόνοις εἴωθε γενέσθαι τοῖς μυσίν, ἐπειδὴ οὔτε ἡ γαστήρ οὔτε ὁ στόμαχος αὐτῆς μῦς ἐστι. τῆς γὰρ ἐκκριτικῆς δυνάμεως κινήσις τις πλημμελής ἐστίν ἀποτρίψασθαι τι τῶν λυπούντων ἀφιεμένης. ἐν μὲν οὖν τοῖς ἐμέτοις τὰ κατὰ τὴν εὐρυχωρίαν ἐκκρίνεται, ἐν δὲ τῷ λύξειν τὰ κατὰ αὐτὸ τῆς γαστροῦ σῶμα,¹ ὡς καὶ τοῖς βήττουσι πάντων τῶν μορίων τῆς² κοιλίας ἐκθλιβούντων τὸ λυποῦν αὐτὰ. γίνεσθαι δὲ φασὶ δι' ἄμετρον κένωσιν ἢ πλήρωσιν τοὺς λυγρούς. οἱ μὲν οὖν διὰ κένωσιν γιγνόμενοι ἀνίατοι τυγχάνουσιν ὄντες· οἱ δὲ διὰ πλήρωσιν, ὑπὸ τῶν τεμνόντων καὶ ῥιπτοῦντων τὰ ἐμπεπλασμένα φαρμάκων θεραπεύονται. *

* * * ὅτι μὲν οὖν σπασμὸς καὶ τρόμος καὶ παλμὸς καὶ ῥίγος καὶ φρίκη καὶ λυγμὸς καὶ βῆξις καὶ ἐρυγαὶ καὶ πταρμοὶ καὶ χάσμαί εἰσὶ κινήσεις τινὲς πλημμελεῖς

1. Corr. pro στόμα mavult σῶμα. 2. evolve lib. IV. de vict. rat. LXIX.

de symptomatum differentia conscripsimus; nunc scire convenit motum ventriculi, qui fere convulsionis speciem prae se fert, qui in singultu accidit, non esse convulsionem eam, quae solis accidere musculis consuevit, propterea quod neque ventriculus, neque ejus gula musculus est; motio enim vitiosa quaedam expellentis facultatis, quae aliquid molesti rejicere cupiat; proinde in vomitibus rejiciuntur ea, quae in ejus sunt amplitudine; in singultibus vero ea, quae in ventriculi sunt corpore, sicut in tussi omnes ventriculi partes id, quod eis molestum est, expellunt; singultus autem ex nimia inanitione aut repletionem fieri ajunt, qui ex inanitione oriuntur, insanabiles sunt; quos excitavit repletio, ii ab incidentibus abstergentibusque ea, quae impacta sunt, medicamentis curantur. * * * Convulsionem igitur, tremorem, palpitationem, rigorem, horrorem, singultum, tusses, ructus, sternutationes et oscitationes esse motus vitiosos,

Ed. Chart. VIII. [531.]

δῆλον γέγονεν, ἅμα δὲ καὶ ὅτι ἔργα φύσειός ἐστι, βιαίως ἀναγκαζομένης κινεῖσθαι πρὸς τινος αἰτίου νοσεροῦ. παύονται μὲν οἱ τιλμοὶ καὶ λυγμοὶ¹ καὶ βῆχες καὶ πταρμοὶ καὶ κνησμοὶ καὶ τὰ τοιαῦτα, εἴπερ μικρὰ καὶ ἀσθενῆ ὄσιν, εἴ τις φέρει αὐτὰ καὶ ἀνέχει. ἐνοχλεῖ δὲ μάλιστα τὸ δίψος καὶ γίνεται διττῶς, τὸ μὲν ὑγρότητος ἐνδεία, τὸ δὲ πλεονεξία θερμότητος. τούτων δὲ τὸ πρότερον² οὐκ ἰᾶται, θάτερον δ' ἰᾶται τὸ ὕσος μετὰ τοῦ ὕδατος. διὰ τοῖς ἐν νυκτι³ πάνυ διψῶσι συμφέρει ἐπικοιμηθῆναι· διότι πέττεται καὶ ὑποκαταβαίνεται κατὰ τὸν ὕπνον ὅ τι περ ἂν ἦ τὸ τῆς δίψης αἴτιον. εἰ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἐνδείας ποιοῦ τὸ δίψος γηγένηται, χρὴ ἰᾶσθαι προσφορᾷ· εἰ δὲ ἐξ οἴνου θερμοσίας, ὕδατι σβεννύναι * * * * δῆλον γὰρ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία εἶναι ἰάματα. ὁ μὲν οὖν λιμὸς θεραπεύεται τῇ τῶν σιτίων προσφορᾷ, ἡ δὲ πλησμονή⁴ τῇ ἐνδείᾳ τε καὶ κενώσει, ὕπνος ἀγρυπνία, πόνος ἀπονία ἢ

1. Corr. καὶ λυγμοί. 2. Corr. mavult πολλαχῶς ἰᾶσθαι δυνατόν. 3. 1. 5. aph. 27. 4. Corr. πλησμονή pro προσφορά.

jam est a nobis declaratum; simulque ostensum eadem esse naturae opera, quae ab aliqua morbosa causa ad motum violenter impellitur, caeterum vellicationes, singultus, tusses, sternutationes, pruritus, quaeque sunt hujusmodi, si parva debiliaque sint, cessant, si quis ea ferat seque ab eis abstineat; molesta autem est sitis vel maxime, eaque duabus de causis oritur, tum penuria humiditatis, cum caliditatis redundantia; sed primum genus aegre curatur, alterum tollit acetum ex aqua epotum, ideo iis, qui noctu siti torquentur, convenit super dormire, propterea quod concoquitur, ac descendit per somnum sitis causa, quaecunque ea fuerit, si enim ex potus penuria sitis orta sit, curabis, si potum dederis, si ex vini calore, aqua resinguetur. * * * * Planum est enim contraria curari contrariis, ita famem curabis, si cibos offeras: ut expletio tollitur penuria et evacuatione: ut somnus vigilia, labor evacuatione laboris, quae vel ad

Ed. Chart. VIII. [531.]

τοῦ σώματος ἢ τῆς διανοίας ἢ τῆς γνώμης ἢ τοῦ λόγου ἢ τοῦ λογισμοῦ, καὶ ἢ φωνή, τοῦτ' ἔστι λαλιὰ, τῇ συγῆ καὶ ἔμπαλιν· γνώμην δὲ καλεῖ νῦν τὴν διάνοιαν, ἣν γε καὶ νοῦν καὶ φρένα κοινῶς οἱ ἄνθρωποι ὀνομάζουσι. τῶν δὲ κατὰ φωνῆς ἔστι λόγος, ὧ τὰ τε ἀκόλουθα καὶ τὰ μαχόμενα γινωσκομένους ἐμπεριέχεται καὶ διαίρεσις καὶ σύνθεσις καὶ ἀνάλυσις καὶ ἀπόδειξις καὶ τὰ τοιαῦτα. * * * *

ὅπως δὲ γνώμη ἐν ἴσῳ ἔστι τῆς διανοίας καὶ ἐνενοήθη ἐπὶ τῶν παλαιῶν καὶ πολλαὶ εἰσιν αἱ τούτου μαρτυρίαι, περιττὸν μνημονεύειν. εἰσὶ δὲ καὶ θυμὸς καὶ δυσθυμία τῆς ψυχῆς πάθη· διαφέρει δὲ ὁ θυμὸς καὶ ὄργη τῆς δυσθυμίας καὶ λύπης κατὰ τὰς ἐνεργείας, ἐν γὰρ τῇ ὄργῃ καὶ τῷ θυμῷ ἢ ἑμαυτος αὐτὴ θερμασία ἐκτείνεται· καὶ χολὴ τότε γίνε-
ται τε καὶ αὐξάνεται. ἐν δὲ τῇ λύπῃ καὶ δυσθυμίᾳ συναρ-
ρεῖται καὶ ὁ ψυχρὸς τε καὶ φλεγματικὸς χυμὸς ἔνθεν τὴν γένεσιν σχεῖ. ὅκου τοίνυν ἐν τῷ σώματι ψυχροὶ τε καὶ φλεγματικοὶ χυμοὶ περιτεύουσι, δεῖ μὴ μόνον τῇ τοῦ σώ-

corpus vel ad animum vel mentem vel rationem vel ratiocinationem pertineat, itemque vox, hoc est sermo, silentio et vicissim contra. *Γνώμην* vero nunc vocat intelligentiam, quam mentem atque animum communi nomine homines appellant. Eorum vero, quae voce proferuntur, est ratio, qua et consequentia et repugnantia cognoscimus; quibus divisio et conjunctio et resolutio et demonstratio et caetera consimilia continentur. Quomodo autem mens idem quod intelligentia et intellectio apud veteres significet, ejusque rei multa afferri possint testimonia, supervacaneum est memorare. Jam vero animi quoque affectiones sunt ira, tristitia, sed animus et ira differunt ab angore et tristitia in actionibus: in ira enim atque animo calor naturalis intenditur ac propagatur, bilisque tunc gignitur atque augetur; in tristitia vero atque angore contrahitur nativus calor et frigidus pituitosusque humor generatur, itaque cum in corpore frigidi pituitosique humores redundant, tum non modo motione corporis, sed

Ed. Chart. VIII. [531. 532.]

ματος κινήσει, ἀλλὰ καὶ τῇ τῆς διανοίας ἀνεγείρειν καὶ οἶον ἀνάπτειν τὸ ἔμφυτον· θερμὸν ἀμέλει προσθέσει τῆς ὀργῆς καὶ σφοδρᾶς δέ, ἐπὶ ταῖς τοῦ σώματος κινήσεσιν, ὡς τὴν θερμότητα ἐκτείνεσθαι καὶ τοὺς χυμοὺς εἰς τὰ ἔξωθεν ὠθεῖσθαι· καὶ γὰρ τοῦτο δέδεικται ἤδη ἡμῖν ἐν τῷ * *

* τῶν ἐπιδημιῶν. ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐν κεφαλαλγίᾳ τὸν πόνον ποιῇ τοιοῦτος χυμὸς, ὃς μετρίαν θερμότητα χρήζηται, τότε ἴαμα ἐν τῇ ἐπιδέσει ἐστίν, εἰ δὲ χυμὸς εἴη ὑδατώδης καὶ διὰ πιαρμοῦ ὀνηνᾶται· πάλιν δὲ ὕψος πικροχόλου τοῦ χυμοῦ, παύειν δεῖ καὶ μὴ πιαρμὸν κινεῖν, ἐπειδὴ τοῦτον τὸν τρόπον ταράττεται τε χυμὸς καὶ αὐξάνεται. τὸ δὲ περὶ τῆς φωνῆς καὶ σιγῆς οὐ μάτην προσέθηκεν. οὔσης γὰρ τῆς φωνῆς κινήσεως τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων, ἐν πολλοῖς νοσήμασιν ὠφέλει λαλεῖν ἢ σιγᾶν, ὡς ἐν τῇ τοῦ αἵματος πτύσει λυσιτελὲς μῆτε βοᾶν μῆτε σφοδρῶς εἰσπνεῖν μῆτε ἐμπνεῖν μῆτε τὸν πνεύμονα ἢ θώρακα ἢ καὶ τὴν τραχεῖαν

1. Corr. καὶ μὴ πιαρμὸν—καὶ σιγῆς οὐ. Haec parenthesi inclusa in utroque codice ad marginem profant.

etiam agitatione mentis excitare, ac velut accendere nativum calorem oportet, qua in re iram, non tamen vehementem corporis motionibus adjicies, ut calor propagetur et humores ad extimas partes expellantur, hoc enim jam est [532] a nobis in libro de morbis vulgaribus demonstratum. Sed etiam in dolore capitis, quum mali causa est ejusmodi humor, qui mediocrem calorem postulet, scito in deligatione esse remedium, si vero humor aqueus sit, etiam sternutamentis adjuvetur; at contra si sit biliosus, excitandae sternutationes non sunt, propterea quod humor perturbatur et augetur. Quod vero ad loquelam et silentium pertinet, non est temere ab eo adjunctum. Quum enim vox sit motio instrumentorum respirationi inservientium, in multis morbis loqui, in multis silere prodest: ut in sputo sanguinis utile est neque clamare, neque vehementer spiritum ducere aut mittere; neque pulmonem, neque thoracem, neque asperam arteriam va-

Ed. Chart. VIII. [532.]

ἀρτηρίαν ἰσχυρῶς κινεῖν. περὶ¹ δὲ οὔρου ἄριστον αὐτὸς φησὶν εἶναι, ὅταν ἢ λευκὴ τε (καὶ) ἢ ὑπόστασις καὶ λεία καὶ ὁμαλὴ παρὰ πάντα τὸν χρόνον, ἔστ' ἂν² κριθῇ ἢ νόσος. διότι σημαίνει τὴν ἀσφάλειαν καὶ νόσημα ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι. περὶ³ δὲ τῶν ὕπνων ἔτι τοῦτο παρὰ τῷ Ἰπποκράτει γέγραπται· ὥσπερ καὶ κατὰ φύσιν σύννηθες ἡμῖν ἐστὶ, τὴν μὲν ἡμέραν ἐγρηγορέναι, τὴν δὲ νύκτα καθεύδειν, ἣν τοῦτο μεταβεβλημένον εἶη, κακὸν εἶναι· κάκιον δὲ μὴ κοιμᾶσθαι μήτε τῆς νυκτὸς μήτε τῆς ἡμέρας. δύναται γὰρ τοῦτο ποιῆσθαι ἀπὸ τῆς ὀδύνης τινὸς ἢ πόνων ἢ πάθους ψυχικοῦ ἢ καὶ σωματικοῦ, ὅπερ δεῖ μάλιστα ἐπιβλέπειν, εἰ θεραπείας χρήζει.

ιδ'.

Τῇ ὑστερικῇ κάθαρσις τὰ ἄνωθεν καταρρηγνύμενά καὶ στροφουῖντα, λιπαρά, ἄκρητα, ἀφρώδεα, θερμά, δάκνοντα,

1. l. II. prognost. XXVI. 2. Corr. ἔστ' pro ἐστὶ. 3. lib. II. prognost. II.

lenter movere. Urinam autem esse optimam ipse dixit, quum alba sunt subsidentia, leniaque et aequalia, idque omni tempore, usque dum morbus sit judicatus, ita enim tutelam indicat et morbum fore brevem significat. De somno hoc est etiam ab Hippocrate conscriptum, esse nobis natura comparatum, ut die vigilare assueti simus, noctu dormire, si hoc immutetur, malum esse, pejusque censerī, si neque die, neque nocte quispiam dormiat, hujus rei afferre causam potest aut dolor aliquis aut labor aut animi aegritudo aut corporis affectus, quem, utrum curationem postulet, intueri maxime debemus.

XIX.

Hystericae purgationes, supra prorumpentia ac tormina concitantia, pinguia, teraca, spumantia, calida, mor-

Ed. Chart. VIII. [532.]

ιώδεια, ποικίλα, ξυσματώδεια, τρυγώδεια, αίματώδεια, ἄφουσα, ὠμά, ἐφθά, αἶα, ἄσσα περιρρέου, καθορέων, δυσφορήν, πρὶν κίνδυνον ἰέναι, οἷα οὐ δεῖ παύειν.

Ἰστέραν ἐκάλουν τὴν μήτραν οἱ πολλοὶ οὐκ ἰατρῶν μόνων, ἀλλὰ καὶ φιλοσόφων, τὸ πρὸς τὴν κήσιν ὑπὸ¹ τῆς φύσεως δοθέν ταῖς γυναιξὶ μόριον. εἶδον γὰρ ἐγὼ πολλὰς γυναικας ὑστερικός, τινὰς μὲν ἀναισθητοὺς τε ἅμα καὶ ἀκινήτους κειμένας, ἀμυδρότατόν τε καὶ σμικρότατον ἐχούσας σφυγμὸν ἢ καὶ παντελῶς ἀσφύκτους φαινομένας, ἐνίας δὲ αἰσθανομένας καὶ κινουμένας καὶ λογιζομένας ἄνευ² βλάβης, μόγις δὲ ἀναπνεούσας· ἄλλας δὲ συνελκομένας τὰ κῶλα. εἰσὶ δὲ τῶν ὑστερικών παθῶν διαφοραὶ πλείους, ἃς πάσας ὡς εἰπεῖν ἐν τῷ ἔκτω περὶ τῶν πεπονθότων τόπων διήλθον. ἐξήτουν δὲ τινες, πότερον ἀπέθνησκον αἱ οὕτως

1. l. VI. de locis affectis. 2. Corr. ἄνευ pro ἄνω.

dacia, aeruginosa, varia ramentosa, feculenta, cruenta, flatus expertia, cruda, cocta, sicca, quaeque circumfluunt, ferendi facilitas ac difficultas, spectanda est, priusquam periculum accedat, quaeque sedare non oporteat.

Hysteram plerique non medici solum, sed etiam philosophi uterum appellarunt, eam, inquam, partem quam natura mulieribus ad concipiendum dedit. Equidem multas hystericas feminas vidi, quarum nonnullae ita jacebant, ut sensus motusque expertes essent, pulsumque et languidissimum et minimum haberent aut certe nullum penitus habere viderentur, nonnullae vero et sentirent et moverentur, ac ratione integra sine noxa uterentur, vix tamen respirarent, nonnullae denique, quae artus contraxissent. Uteri autem affectuum sunt multae differentiae, quas fere omnes in sexto de locis affectis recensui. Exstitit autem quaestio a nonnullis allata, utrum omnes mu-

Ed. Chart. VIII. [532.]

ἔχουσαι πᾶσαι γυναῖκες· ὅπερ ζήτημα ἄτοπόν ἐστι. σωζομένων γὰρ ἐνίων φανερόν ὅτι οὐκ ἀπόλλυντο, ἀλλὰ, φασίν, οὐκ ἀναπνεύουσιν. ἀχώριστον δὲ ἐστι τοῦ ἀναπνεῖν τὸ ζῆν καὶ τοῦ ζῆν τὸ ἀναπνεῖν· ὥστε καὶ τὸν ζῶντα πάντως ἀναπνεῖν καὶ τὸν ἀναπνέοντα πάντως ζῆν. χρὴ γοῦν ἐπιλογίζεσθαι τὴν ὑπολειπομένην αὐταῖς ὀλίγην θερμασίαν φυλάττεσθαι διὰ τοῦ τῶν ἀρτηριῶν καὶ τῆς καρδίας ἔργου. ὅπερ τινὲς διαπνοὴν καλοῦσιν, ὡσπερ τοῦ διὰ θώρακος καὶ πνεύμονος ἀναπνοῆς. ἐπειδὴ δὲ ἐν ταῖς ὑστερिकाῖς κατέψυχται τὸ πᾶν σῶμα, τὴν μὲν διὰ τοῦ στόματος ἀναπνοὴν μηδὲν γίνεσθαι, τὴν δὲ διὰ τῶν ἀρτηριῶν γίνεσθαι. ἐκείνη δὲ ἐλαχίστη οὖσα λανθάνει τὴν αἴσθησιν, πιθανὸν δὲ ἐστι διὰ τὴν ἐπίσχεσιν τῶν καταμηρίων ἢ τοῦ σπέρματος ἐπιγίνεσθαι ταῖς γυναῖξι ταύτας τὰς διαθέσεις ὑστερικός. ἀλλὰ τοῦ σπέρματος ἐπίσχεσις μείζονα δύναμιν ἔχειν φαίνεται εἰς βλάβην τοῦ σώματος ἢ τῆς τῶν καταμηρίων ἐπ' ἐκείνων τῶν σωμάτων, ἐφ' ὧν αὐτὸ τε φύσει κακοχυμότερόν ἐστι

lieres ita affectae sint mortuae: quae sane absurda quaestio est, quum enim quaedam incolumes evaserint, perspicuum est, eas non esse mortuas. Sed, inquirunt, non respirant, respiratio autem a vita et vita a respiratione non separatur, ita quicumque vivit, omnino respirat, quique respirat, is etiam omnino vivit. Inire igitur hanc rationem possumus, exiguum eis relictum esse calorem ex arteriarum et cordis actione, quam perspirationem quidam vocant, sicut respirationem eam nominant, quae a thorace et pulmone efficitur. Quoniam vero in iis, quae ex utero suffocantur, totum corpus est refrigeratum, ideo respiratio per os nullo modo efficitur, per arterias vero fit, sed haec quum sit perexigua, sensum latet. Porro in hocce uteri affectus incidere mulieres propter menstruas purgationes tentatas aut propter semen probabile fuerit, quamquam feminis retentio majorem habere vim ad laedendum corpus, quam menstruae purgationes suppressae videtur, praesertim iis in corporibus in quibus semen suapte na-

Ed. Chart. VIII. [532.]

καὶ πλέον ὅ τε βίος ἀργότερος, ἢ τε τῶν ἀφροδισίων χρῆσις
 ἔμπροσθεν μὲν ἱκανῶς πολλὰ, μετὰ ταῦτα δὲ ἀθρόα τις
 ἀποχὴ τῶν πρόσθεν. ταῦτα δὲ τὰ ὑστερικὰ λεγόμενα συμ-
 πτώματα πιστεύονται κατὰ τὰς μήτρας ὡς πρὸς ῥίζωσιν
 εἶναι. καὶ ἠγοῦνται τινες τὴν μήτραν οἶον ζῶόν τι παιδο-
 τοίας ἐφιέμενον¹ εἶναι καὶ διὰ τοῦτο στερισκόμενον ὧν ὀρέ-
 γεται, παντὶ τῷ σώματι λυμαίνεσθαι. φασὶ γὰρ τουτὶ
 παρὰ Πλάτωνι² γεγραμμένον εὐρίσκεσθαι κατὰ τήνδε τὴν
 ἡσιν, ἐν δὲ ταῖς φησὶ, γυναιξὶ μήτραί τε καὶ ὑστέραι λε-
 γόμεναι δι' αὐτὰ ταῦτα, ζῶον ἐπιθυμητικὸν ἐὼν τῆς παιδο-
 τοίας, ὅταν ἀκαρπον παρὰ τὴν ὥραν χρόνον πολλὸν γένη-
 αι, χαλεπῶς ἀγανακτοῦν φέρει καὶ πλανώμενον πάντη κατὰ
 τὸ σῶμα τὰς τοῦ πνεύματος διεξόδους ἀποφράττον, ἀναπνεῖν
 ἐκ ἑῶν ἐς ἀπορίας τὰς ἐσχάτας ἐμβάλλει καὶ νόσους παν-
 οδαπὰς ἄλλας παρέχει. ἀλλὰ τοῦτο ἰστίον ὡς ἀλλαχοῦ
 πεδείχθη ὅ τι οὔτε ζῶόν ἐστιν οὔτε πλανᾶται, ἀνασπᾶται

1. Corr. ἐφιέμενον pro ἀφιέμενον. 2. Haec leg. apud Plat.
 imacum.

ra peioris succi sit et copiosius ac vita in otio traduca-
 r et eae mulieres frequentiore admodum concubitu prius
 erentur, deinde ex toto et confestim a pristino usu se
 stinuerint. Haec autem symptomata quae hysterica no-
 nantur ad uterum tanquam ad radicem pertinent. Ac
 idam arbitrantur uterum esse velut animal quod gig-
 ndae prolis desiderio trahatur, proinde si privetur iis
 ae concupiscit totum, ab eo corpus laedi, atque hoc
 um apud Platonem scriptum inveniri ajunt his fere
 rebis: qui autem, inquit, uterus ac vulva in mulieribus
 pellatur, quum animal sit creandae prolis cupidum, si
 tempestive ac diutius vacans fructu fuerit, succensens
 zere molestaque fert et in omnem corporis partem perer-
 us ac spiritus vias obstruens nec sinens feminas munere
 gi respirationis in extremam dubitationem conjicit at-
 e alios omnigenos morbos affert. Sed hoc sciendum est,
 alibi demonstravimus, uterum neque animal esse, ne-
 e per corpus vagari, sed modo sursum, modo in latus

Ed. Chart. VIII. [532.]

δὲ καὶ παρασπᾶται, διότι πληροῦται πνεύματος καὶ οὕτως εἰς εὖρος ἐπιδιδοῖ καὶ τοῦ μήκους ἀφαιρεῖται καὶ διὰ τοῦτο ἀνασπᾶται. τὸ δὲ πλήθος ἐκ τῆς τῶν καταμηνίων ἐπισχέσεως παραγίνεται καὶ οὕτω τὰ ἀρτήματα τῆς μήτρας διαβρεχόμενα τείνονται. τῇ δὲ τούτων ἰάσει κατὰ τὸ συνεχές αἱ μήτραι συνασπῶνται· ἐὰν μὲν οὖν ἰσορρόπως ἔλκοντα πανταχόθεν, ἀπαρέγκλιτος αὐτῶν ἢ μειάστιασις γίνεται· ἐὰν δὲ εἰτερορρόπως, πρὸς τὸ μᾶλλον ἔλκον ἐκτείνονται. συμβαίνει δὲ ταῖς γυναῖξι καὶ ὁ ῥοῦς καλούμενος γυναικείος καὶ χωρὶς τοῦ πεπονθέναι τὰς μήτρας, ὅλον δηλονότι τοῦ σώματος ἐκκαθαιρομένου τε καὶ κενουμένου δι' αὐτῆς, ὥσπερ καὶ διὰ νεφρῶν ἐκκενοῦται, ὅπερ ἰάσασθαι εἴωθα διὰ τὸ τοῦ παντὸς σώματος βοηθημάτων· ἢ δὲ φλεγμονὴ τῆς ὑστερας ἐκ πλειόνων αἰτιῶν γίνεται, ὡς ἐκ πληγῆς καὶ τῆς τοξικῆς ἐμμήνου ἐποχῆς, ἀπὸ τε ψύξεως καὶ πνευματώσεως καὶ ἐξαμβλώσεως καὶ ἐκ τοκετῶν διὰ κακὴν κήσιν. τῇ φλεγμονῇ παρέπεται πυρετὸς ὀξύς, ὀδύνη τῆς κεφαλῆς καὶ βίας τῆς ὀφθαλμῶν καὶ τραχήλου κατασπασμὸς καὶ παρέγκλι

retrahi, propterea quod spiritu impletur, itaque latitudo amplificatur, longitudo vero fit brevior ob eamque causam sursum trahitur. Plenitudo autem ex menstruis purgationibus quae retentae sunt oritur atque ita uteri vasa humore perfusa extenduntur, his porro extendens uterum continui ratione simul contrahitur, itaque si aequaliter ex omni parte trahantur, ipsorum commutatio nullam partem propendebit. Si vero inaequaliter, ad partem vehementius trahentem extendentur. Vexat uterum etiam interdum feminas fluxus is quem muliebrem nominant idque sine ulla uteri affectione, quum universum corpus per uterum expurgatur et evacuatur, sicut etiam evacuari quandoque per renes solet. Uteri autem inflammatio ex multis excitatur causis, ut ex ictu, ut ex menstruis suppressis, ut a refrigeratione, ut ab inflatione, ex abortu, ut ex partu aegre edito. Inflammationem sequitur acuta febris, capitis ac sedis oculorum dolor, c

Ed. Chart. VIII. [532.]

σις ἐπὶ τὰνανία, στομάχου συμπάθεια, μύσις τῆς ὑστέρας
 τομίου¹ καὶ μικρότης τε καὶ πυκνότης σφυγμῶν. αὕτη δὲ
 ἢ φλεγμονὴ εἰς ἀπόστασιν μεταβάλλεται. καὶ τότε ἄτακτοι
 μετὰ φρίκης ἐπισημασίαι γίνονται. καὶ ἔλκεται πολλάκις
 στέρα διὰ δυστοκίαν ἢ ἐμβρουλιαν ἢ φθορὰν ἢ ὑπὸ δρι-
 ύτητος τοῦ φαρμάκου ἢ ὑπὸ ρεύματος ἢ ἐξ ἀποσιτημάτων
 ὑρῶαγέντων καὶ τελευταίων ἐνίοτε εἰς καρκίνον,² ἀλλὰ καὶ
 κίρκος καὶ σκλήρωμα καὶ ἐμπνευμάτωσις ἐνοχλοῦσιν. ὦν
 πάντων διὰ βραχέων ἰάματα προστιθέμην, εἰ μὴ πολλάκις
 ρηταί μοι καὶ νῦν οὐ καιρὸς τούτων, ὅς οὐδὲ περὶ τῆς
 ροπιώσεως τῆς ὑστέρας, οὐδὲ περὶ τῶν φυμῶν ἐν αὐτῇ
 ἢ τῶν ἄλλων παθῶν λέγειν χρή. * * * * τὰς
 ν οὖν ψυχροτέρας τῶν ὑστερικῶν * * * *
 ἢ τῶν εὐωδῶν σπερμάτων * * * * γλάκωνος
 μην * * * * ἀρτεμισία, πήγανον * * * *
 * * * * ἄκωρον * * * * καταπλάττειν δὲ

1. Corr. στομίου pro στομάχου. 2. Corr. εἰς καρκίνον pro
 αρκίνον.

invalsis, inclinatio in adversum, stomachi ex consensu
 tor, tum vero os vulvae connivet, pulsus parvi crebri-
 e redduntur. Inflammatio vero in abscessum transit,
 o tempore inordinatae cum horrore accessiones mulieres
 adunt et exulceratur saepe uterus ex difficili partu aut
 tu extracto aut corrupto vel ab acris medicamentis
 a fluxu aut a ruptis abscessibus atque interdum in
 crum definit, quin etiam scirrhum vulva contrahit aut
 itiam aut inflationem, a quibus vexatur, quorum mor-
 um remedia ego breviter subjungerem, nisi de eis saepe
 ba fecissem ac nunc non esset de iis loquendi locus,
 ut neque de utero procidenti, neque de eodem, quum
 s os occluditur, neque de aliis ejusdem morbis in prae-
 tia dicendum est. * * * * Eas vero quae ex
 ro strangulantur quae sint frigidiores * * * *
 notis feminibus odoratis * * * * pulegii coma,
 * * * * artemisia, ruta * * * * acorum
 * * * * superdare autem convenit * * * *

Ed. Chart. VIII. [532. 533.]

προσήκει * * * * * διά τε σμύρνης και * * *
 * * * * * τέμνοντα τὸ πάχος * * * * * εἰ δὲ
 και ὑγρότητα τῶν ὑστέρων μὴ δύναται * * * * *
 ξηροτέραν δ' ὑστέραν οὖσαν * * * * * διὰ τῶν
 ἐναντίων ἰᾶσθαι * * * * * τὰ μέντοι πνεύματα
 ἐν τῇ ὑστέρα ἐνόηται καλύει και ἀποβάλλει τὰ βοηθή
 ματα. * * * * * διὸ χρὴ κατ' ἄλλο
 τρόπον ἰᾶσασθαι. * * * * * ἀλυσιτελές εἶ
 ναι δοκεῖ. κάκεινο δὲ ἀσύμφορον, ὅπερ ἰῶδες, ποικίλον
 αἱματώδες και ξυσματώδες * * * * * ποῖα¹
 κακά ποῖα τε και ἐπ' ἀγαθῶν ἔστιν, ἄκουε δὴ αὐτοῦ λέγο
 υτος. διαχώρημα δ' ἄριστόν ἐστι μαλθακόν τε και συνεστι
 κός και τὴν ὥρην, ἥνπερ και ὑγαιῶν ὑπεχώρει. πληθ
 ὄν δὲ πρὸς λόγον τῶν εἰσιόντων, οὕσης γὰρ τοιαύτης τῆς διεξ
 ὄδου, ἢ κάτω κοιλία ὑγαιῶν ἂν. εἰ δὲ ὑγρὸν, ξυμφέ
 ρη μῆτε τρυφεύει μῆτε πυκνόν τε και κατ' ὀλίγον ὑποχωρεῖ
 κοπιῶν γὰρ ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς συνεχέως ἐξαναστάσεως

1. l. II. de purg. 13.

tum ex myrrha et [533] quae crassitudinem incidant
 * * * * * Si vero propter uteri humorem non pot
 * * * * * at ejus qui ficcior sit * * * * * est a contrar
 petenda curatio * * * * * sed flatus qui uterum v
 xent prohibet et auxilia quae admoventur repellit. *
 * * * * * quocirca oportet aliam curationis inire
 tionem * * * * * inutile esse plane perspicitur,
 et illud esse incommodum videtur quod aeruginosum,
 rium aut cruentum aut ramentosum, * * * * *
 quaeque boni et quae male consulenda sint, ab ipso p
 disce. Sic enim scriptum reliquit: *alvi, inquit, ex
 mentum optimum est quod molle est et consistens et eor
 tempore quo in bona valetudine excernitur et ad prop
 tionem eorum quae ingeruntur. Si enim talis dejectio
 inferiorem ventrem recte valere declarat; at si liqu
 fuerit, utile erit, ut sine stridore, neque frequenter,
 que ex brevibus intervallis dejiciatur: creber enim c*

Ed. Chart. VIII. [533.]

ἀγρυπνίῃ ἂν, εἰ δὲ ἀθρόον πολλάκις διαχωρέοι, κίνδυνος λειποθυμῆσαι. ἐν τούτοις γὰρ τῶν ἀρίστων διαχωρημάτων ἀπὸ συστάσεως καὶ ποσότητος καὶ χρόνου, καθ' ὃν ἐκκρίνεται τὴν διάγνωσιν ἡμῖν παρεδίδου. τῆς δὲ ὑγρότητος τῶν διαχωρημάτων αἰτιὸν ἔστιν ὅτι μὴ γεγένηται ἐκ τῆς κοιλίας ἢ εἰς τὸ ἥπαρ ἀνάδοσις ἢ διὰ τὸ μὴ κατερῶνυμέναι τῇ τῶν ἐξ ἥπατος ἢ σπληνὸς περιττωμάτων εἰς αὐτὴν καὶ τοῦτο οἴονται ἀγαθὸν καὶ κακὸν εἶναι· ἀγαθὸν μὲν, εἰὰν καὶ τὸ ἥπαρ ἢ σπληνὴν καὶ πᾶν σῶμα ἐκκαθαίρηται¹ διὰ τοῦ ἥπατος· οὐκ ἀγαθὸν δὲ ὅταν σύμπτωμά ἐστι μὴ καλῶς γινομένης ἀναδόσεως * * * * νῦν δὲ τὰ κάκιστα τῶν διαχωρημάτων σημαίνει. μὴ μόνον ἀπὸ τῆς συστάσεως καὶ ποσότητος καὶ χρόνου τῆς ἐκκρίσεως διαγινώσκεισθαι, ἀλλὰ καὶ² ἐκ τῆς χροιάς καὶ τῆς ὀσμῆς καὶ ψόφου τούτοις συνέξευγμένον· φησὶ γὰρ, ὕδαρες γὰρ κάρτα ἢ λευκὸν ἢ χλωρὸν ἢ ἐρυθρὸν ἰσχυρῶς ἢ ἀφρωδεις. πονηρὰ ταῦτα πάντα, ὡς καὶ γλίσχρον καὶ λευκὸν καὶ ὑπόχλωρον

1. Corr. ἐκκαθαίρηται pro ἐκατέρυται. 2. lib. II. progn. XX.

dendi labor vigiliam parit, quum vero aeger affatim fae-
peque dejicit, ne animus ipsum deficiat periculum est.
In his nos docuit, ut perspecta consistentia, quantitate
et tempore dejectionis quae optima sint alvi excrementa
cognoscamus. Ut autem excrementa liquida sint, causa
est quia ex ventriculo in jecur non sit facta distributio,
vel quia de jecore aut liene aliquod excrementum in ipsum
defluerit, idque et bonum et malum esse potest; ac bo-
num quidem, si et jecur et lien et totum denique corpus
per jecur expurgetur, non bonum vero, quum symptoma
est, propterea quod non recte sit facta distributio * *
* * nunc vero indicat, pessima excrementa non modo
a consistentia, quantitate et tempore quo dejiciuntur di-
gnosci, sed ex colore, odore et sonitu qui cum eis sit
conjunctus, ait enim: quod valde liquidum est, albicans
aut pallidum aut rubrum vehementer aut spumeum, pra-
vum est, sicut etiam glutinosum, album, subpallidum, lenes;

Ed. Chart. VIII. [533.]

καὶ λεῖον· αἰτιόν ἐστιν ὅτι ὑδαρὲς ἀπεψίας σημεῖον, λευκὸν δὲ τοῦ μὴ κατιέναι εἰς τὰ τῆς κοιλίας χωρία τὴν ὠχρὰν χολὴν πολλὴν ἐξ ἥπατος. τὸ δὲ χλωρὸν τὴν ὠχρὰν χολὴν πολλὴν μεμῦνται καὶ τὴν ἰώδη. ἀφρώδες δὲ ποτὲ μὲν δηλώσει τὸ πνεῦμα φουσῶδες, ὑγρῷ δυσλύτῳ μεμιγμένον, ποτὲ δὲ θέρμην πολλήν· μικρὰ δὲ καὶ γλίσχρα καὶ λευκὴ διαχώρησις συντήξεως σημεῖον ἔσται· πιμελῆς δηλονότι τετηκνίας ὑπὸ πυρώδους μὲν θερμότητος; οὐ μὴν λίαν νακοήθους. ὑπόχλωρος δὲ καὶ λεία τοῦ αὐτοῦ σημεῖόν ἐστιν. ἀλλὰ τῆς πιμελῆς διὰ θερμότητα σφοδροτέρα τετηκνίας ἢ τῆς αὐτῆς πιμελῆς παλαιᾶς καὶ οἷον ἡμισαποῦς¹ οὕσης * * * *
 * * * * ἔτι δὲ ἔνθα λέγει * * * * καὶ πάλιν· τὰ δὲ μέλανα ἢ λιπαρὰ ἢ πέλια ἢ ἰώδεα καὶ κάκοσμα. ὅτι μὲν τὰ μέλανα ὑπὸ μελαίνης χολῆς ἀκράτου κεχωρισμένα ἐστὶ πρόδηλον. πελιδνὰ δὲ τῆς αὐτῆς μετρίας, λιπαρὰ δὲ διαχωρεῖται, συντηκομένης πιμελῆς ὑπὸ πυρώδους θερμοσίας, κάκοσμα δὲ τὴν σηπεδόνα σημαί-

1. Corr. ἡμισαποῦς pro ἡμισαφαῦς reposuit.

causa est quia liquidum est cruditatis signum; album vero indicat, pallidam bilem in ventrem ex jecore non descendere; pallidum, magnam pallidae aeruginosaeque bilis copiam admixtam esse; spumeum vero modo indicabit fluctuosum spiritum esse cum humore qui difficulter solvatur permixtum; modo vero caloris copiam; exigua porro tenax albaque dejectio erit colliquationis nota: quod nimirum pinguedo ab igneo calore, qui tamen non admodum malignus sit, liquefiat, quae vero subpallida lenisque est, ejusdem est colliquationis indicium, sed significat pinguedinem a vehementiore calore consumi aut quia pinguedo vetus aut semiputris existat. * * * * Praeterea ubi ait: * * * * Itemque quum subjungit, nigra, pinguis, livida, aeruginosa, foetida, planum est nigra eum colorem ab atra bile pura contraxisse, livida ab eadem, sed modica, pinguis autem dejiciuntur, quod pinguedo ab igneo calore simul colliquetur, foetida vero corrupte-

Ed. Chart. VIII. [533.]

νει * * * * ὅθιν τὰ ποικίλα πολλάς διαθέσεις
 εἶναι δηλοῦσιν. * * * * ἀκράτους δὲ εἴωθεν αὐ-
 τὸς ὑποχωρήσεις ὀνομάζειν τὰς ἀμίκτους ὑδατώδους ὑγρότη-
 τος, αὐτοῦ τοῦ κενωμένου χυμοῦ μόνου διαχωροῦντος, εἴτε
 πικρόχολος εἴτε μελαγχολικός, εἴτε πρασοειδῆς, εἴτε ὁ τῆς
 ἰσύδος λεγομένης χολῆς. σημεῖον¹ γὰρ ἐστὶ τὴν κατὰ
 φύσιν ὑγρότητα πᾶσαν ὑπὸ τῆς πυρετώδους θερμοσίας ἐκ-
 πεφρῶχθαι. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ ἄκριτα, ὠχρὰ καὶ ξανθὰ καὶ
 πυρρὰ καὶ ἐρυθρὰ καὶ ἰώδη καὶ μέλινα διαχωρεῖσθαι. ὡς²
 καὶ ἐξέρυθρος περίπλησις ἐν ταῖς ἥπατικάῃς διαθέσεισι γί-
 νεται. καὶ διὰ τοῦτο ποτὲ μὲν αἱματώδεις γίνονται διαχω-
 ρήσεις, ποτὲ δὲ ἐξέρυθροι. * * * * καθότι³
 δέδεικται διὰ τοῦ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν * * * *
 ἐμφαίνων πάλιν ὡς ἑωρακῶς τινα τοιοῦτον ἄρρώστον, ἐφ'³
 οὗ ὑπὸ τῆς φύσεως ὄρμη⁴ τις ἐγένετο πρὸς τὰ ἔντερα καὶ
 τὴν κάτω κοιλίαν. * * * * σκεπ * * * *

1. lib. II. in III. epidem. VIII.

2. lib. I. prorrh. II.

3. III. in prorrh. LXIV.

4. Corr. ὄρμη τις, vel ἦ pro ὄρ-
μητις.

lam subesse significant. * * * * proinde fit ut
 varia multorum * * * * affectuum sint indicia *
 * * * * sinceras vero ipse dejectiones appellare
 confuevit, quae nulla sunt aquosa humiditate permixtae,
 solo humore qui vacuatur, sive is biliosus sit, sive me-
 lancholicus, sive porri colorem imitetur, sive bilis sit,
 quae aeruginosa nominatur, intestina pervadente: hujus-
 modi enim dejectiones exustam esse omnem nativam hu-
 miditatem a calore febris indicant, usu vero etiam quan-
 doque venit, ut sincera quae pallida aut flava aut fulva
 aut rufa aut aeruginosa aut nigra sint dejiciantur, sicut
 etiam praerubra illa est proluviis quae in jecoris affectio-
 nibus excernitur, quamobrem modo cruentae, modo prae-
 rubrae redduntur * * * * aut in secundo de
 vulgaribus morbis ostensum est * * * * indicans
 quoque, perinde ac ipsemet quempiam conspexerit, in quo
 natura impellente proruperit ad intestina et ventrem in-

Ed. Chart. VIII. [533.]

τοῦπίπαν γὰρ αἱ τοιαῦται διαχωρήσεις μετὰ στρόφων γίνονται, ὅταν μοχθηρὰ διάθεσις ᾗ, καθ' ἣν ἐκκρίνεται τὰ τοιαῦτα. * * * *

ὅκου περὶ μελικράτου διαλέγεται· τὰ μὲν δὴ ἀφρωδέα διαχωρήματα καὶ μᾶλλον τοῦ καιροῦ κατακορέως χολώδεα· καὶ μᾶλλον θερμὰ τὸ ἄκρητον μᾶλλον τοῦ ὑδαρέος ἄγει. ὕψω γὰρ ἀκρατέστερον ἂν ᾗ, τοσοῦτον μᾶλλον ἐκκριτικὸν γίνεται τὸ τοιοῦτον· καὶ τοῦτο τῶν χολιδῶν καὶ τῶν ἀφρωδῶν διαχωρημάτων αἴτιον ὑπάρχει· τὰ δὲ δάκνοντα περιττώματα κατὰ¹ διττὸν τρόπον εἰς κίνησιν ἀφινεῖται, καθ' ἕνα μὲν ὑφ' ἑαυτῶν τῶν αἰσθητῶν σωματίων ὠθούμενα, δύναμιν ἐχόντων ἀποκριτικὴν τῶν ἀλλοτριῶν, ὡς ἐν τοῖς περὶ φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασι δέδεικται, καθ' ἕτερον δὲ ὑπὸ κινήσεως σφοδροτέρας ἤνεκται, τῶν γυμνασίων ἐπικιάται ἕκ τε τριήφως. τὰ μὲν οὖν ὑπόθερμα καὶ σηπεδονώδη περιττώματα δύναται μὴ μόνον φρίκην, ἀλλὰ καὶ ῥίγος καὶ πυρετὸν ἐπιφέρειν· τὰ δὲ ὠμὰ καὶ λεπτομερῆ

1. lib. IV. de tuenda sanitate II.

feriorem. * * * * plerumque enim hujusmodi dejectiones cum torminibus excernuntur, quum nimirum affectio in qua talia excernuntur prava fuerit. * * *

* quo in loco de aqua mulsa differit; ceterum spumea alvi excrementa ac potius quae sunt magis quam par sit biliosa, ac magis etiam calida, educit ea mulsa quae magis pura est, quam quae aquea: nam quo sincerior sit, eo majorem vim ad excernendum habet, haecque est biliosarum spumantiumque dejectionum causa. Mordacia autem excrementa duobus modis ad motum incitantur; uno quum ab ipso corpore sensibili impelluntur, utpote quod ejus quod alienum sit expellendi vim habeat, ut in commentariis de naturalibus facultatibus probatum est; altero quum vehementiore motu agitantur, quem vel exercitationibus vel frictione adipiscitur. Quae igitur subcalida putriacque excrementa sunt, ea non modo horrorem, sed rigorem quoque et febrem afferre possunt, cruda vero ac tenuia, ut horrorem quidem et rigorem afferant, certe

Ed. Chart. VIII. [533.]

φρίην μὲν καὶ ῥίγος ἐπιφέρει, πυρετὸν δὲ οὐκ ἐξάπτει, εἰ μὴ πλῆθος ἀξιόλογον ἑκατέροις προσίη. * * * *

οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὸν νοσοῦντα καὶ μάλιστα ὀξείως ῥωμαλεωτέραν ἔχειν τοῦ κατὰ φύσιν τὴν κοιλίαν. τὸ μὲν δὴ σὺν δήξει¹ τιμὴ ταχέως διεξερχόμενον οὔτε ἰσχὺν οὔτε ἀρρωστίαν ὅλως ἐνδείκνυται τῆς δυνάμεως· ἀλλὰ τό γε χωρὶς δήξεως, ἢ τινος ἄλλου συμπτώματος ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ κενούμενον ἐρῶσθαι τὰς τρεῖς τῆς κοιλίας ἐνδείκνυται δυνάμεις, τὴν ἀλλοιωτικὴν, τὴν καθεκτικὴν καὶ τὴν ἀποκριτικὴν. τὸ μὲν οὖν ἄπεπτον² διαχώρημα τὸ λεπτόν καὶ τραχὺ καὶ ἀχύμοτόν ἐστι καὶ τὴν τῶν ἐδεσμεμένων διαφυλάττων ποιότητα. τὸ δὲ ἐκ τῶν συρρέόντων ἐκ παντὸς τοῦ σώματος εἰς τὴν γαστέρα περιττωμάτων πυρρὸν³ ἀκράτως ἐστίν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὅταν τῆς πικρᾶς χολῆς χυμὸς ἀκράτος τε καὶ πολὺς εἰς τὴν γαστέρα συρρέει γίνεται. τὸ χλωρὸν δὲ τῆς ἰώδους ἐστὶ γνώρισμα, καθάπερ γε τὸ μέ-

1. manus prima συνδέξει, at corr. σὺν δήξει. 2. Corr. ἄπεπτον pro ἄμεμπτον. 3. Corr. πυρρὸν pro πυρῶν.

febrem non accendunt, nisi notabilis quaedam copia utrisque accedat. * * * * propterea quod usu non venit, ut aegrotus praesertim morbo acuto habeat ventrem robustiorem, quam in naturali statu habuisset, quamquam quod cum morfu aliquo celeriter fecedit, neque robur virium, neque imbecillitatem plane indicat, sed quod sine morfu aut aliquo alio symptomate et opportuno tempore ad motum excitatur, id ipsum tres ventris facultates, alterantem; retinentem et expellentem valentes esse declarat, crudum vero alvi excrementum erit tenue, asperum, succi expers et quod eorum quae ingesta sint qualitatem fervet, quod vero ex iis fit excrementis quae ex toto corpore in ventrem confluunt, id rufum sine permixtione est; quod tum denique accidit, quum amarae bilis humor purus et copiosus in ventrem confluit. Viride autem est aeruginosae indicium, ut nigrum est vel

Ed. Chart. VIII. [533.]

λαν ἦτοι τῆς μελαινης ἢ τοῦ αἵματός τινος αὐτόθι κατο-
πηθέντος. εἰ δὲ οἶον¹ πελιδὸν φαίνοιτο κατὰ τὴν δια-
χώρησιν, οὐδενὸς ἐδεδεσμένου τοιούτου ψύξιν τινὰ καὶ νέ-
κρωσιν τῶν ἐντὸς ἀποδείννται, ὥσπερ εἰ καὶ λιπαρὸν, ὡς
ἔφην, οὐδενὸς ἐδεδεσμένου λιπαροῦ, συντήξείως ἔστι γνώρισμα
καὶ τὸ λίαν² δυσῶδες, εἰ³ μὴ καὶ τοῦτο εἴη κατὰ τὸ σι-
τίον οὐ σμικρὰν ἐνδείκνυται σῆψιν. * * * * αἰ
γὰρ πολλαὶ διαθέσεις χρόνου πλείονος δέονται εἰς πέψιν
καὶ τὸν κίνδυνον ἐπιφέρουσιν ὁμότιμον⁴ τῷ πλήθει· καὶ
γὰρ πέττειται ῥᾶον ἢ ἀπλῆ διαθήσις καὶ ἥτιον⁵ κινδυνώδης
ἔστι τῆς⁶ πολυειδοῦς· αὐτὸς δὲ ὁ Ἱπποκράτης ὄρον ποιεῖ τῆς
διαχωρήσεως τὴν εὐφορίαν καὶ δυσφορίαν, ἵνα γνῶμεν ὅπου
δεῖ παύειν, ὅπου δὲ οὐ. οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς⁷ εἶπεν·
ἦν μὲν οἷα δεῖ καθαιρεῖν καθαιρῶνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφό-
ρος φέρουσι, τὰ δ' ἐναντία δυσχερῶς. τῶν μὲν οὖν λυπούντων

1. manus prima οἶον. 2. Corr. λίαν pro λιῶν. 3. Corr.
εἰ pro ἦ. 4. Corr. mavult ὁμότιμον, quam ὁμοιότιμον. 5.
Corr. ἥτιον pro ἥτιον. 6. Corr. ἔστι τῆς pro τίς. 7. lib. IV.
aph. II.

atrae vel sanguinis in eo loco perussi, si vero velut quid
lividum in excrementis appareat, nec quid tale aeger
sumpserit, refrigerationem quandam et extinctionem par-
tium internarum indicabit, sicut etiam si pingue sit nec
quid ejusmodi aeger comederit, est, ut dixi, colliquatio-
nis nota et quod valde foetet, si hoc etiam ex cibo non
proficiscatur, non mediocrem subesse corruptelam declarat.

* * * * multae enim affectiones longius tempus
in quo concoquantur postulant periculumque multitudini
et copiae par afferunt: facilius enim simplex concoquitur
affectio minusque periculosum est quam multiplex peri-
culosa. Ceterum Hippocrates terminum dejectionibus pro-
scripsit facilitatem aut difficultatem tolerandi ut sciamus
quo in loco cessandum, in quo secus; sic etiam in apho-
rismis censuit, quum ait: *si qualia purgari oportet, pur-
gentur, confert et facile ferunt; contraria difficulter.*

Ed. Chart. VIII. [533. 534]

κειουμένων εύφορήσουσιν οί κάμνοντες, οί δέ ἕτερόν τι κενούτο καί μὴ τὸ λυποῦν, ἀνάγκη πᾶσα δυσφορεῖν αὐτούς, αἰσχροὺν γάρ ἐστὶ τὸν ἰατροὺν ἕξιν τοὺς κάμνοντας εἰς κίνδυνον ἵεναι, πρὶν τοῦ κωλυῖσαι καὶ παύειν τὸ ἀμέτρως περιθρόν. διὸ κελύει τὰ διαχωρήματα καθορᾶν καὶ μὴ μόνον τὴν ποιότητα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν ποσότητα καὶ τὴν εὐφορίαν τε καὶ τὴν δυσφορίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ νοσοῦντος καὶ τοὺς λοιποὺς διορισμοὺς, περὶ ὧν ἡμεῖς ἤδη πολλάκις εἰρήκαμεν.

κ'.

Πεπασμὸς, κατάβασις τῶν κάτω, ἐπιπόλασις τῶν ἄνω καὶ τὰ ἕξ ὑστερέων καὶ ἐν ὧσὶ ῥύπος, ὄργασμὸς, ἀνοιξις, κένωσις, θάλψις, ψύξις, ἔσωθεν ἔξωθεν, τῶν μὲν, τῶν δὲ οὐ.

1. Corr. τε pro δέ.

Nam si quae vexant evacuentur, aegroti facile ferent, si quid vero aliud evacuetur, ac non id quod molestum est, omnino necesse est eos id moleste esse laturos. Turpe enim [534] medico est, si permittat aegrotum adire periculum prius quam id quod immodice circumfluit colibeat et comprimat; quocirca jubet ut excrementa alvi perspiciamus, ac non solum qualitatem, sed etiam quantitatem contemplemur; tum tolerandi facilitatem et difficultatem et vires aegrotantis ac ceteras distinctiones de quibus nos jam saepe loquuti sumus diligenter attendamus.

XX.

Maturatio, descensus eorum quae infra sunt, fluctuatio eorum quae supra et quae ex uteris feruntur et in auribus sordes; humoris concitatio, vasorum adapertio; vacuatio, calefactio, refrigeratio, intra, extra, horum quidem, illorum minime.

Ed. Chart. VIII. [534.]

Ἀποπάτους¹ δὲ δεῖ διαχωρῆεν τοῖσι ταλαιπωροῦσιν, ἔστ' ἂν ὀλιγοσιτέωσί τε καὶ ὀλιγοποτιέωσι, σμικρούς τε καὶ σκληρούς. ὅσα δ' ὑγρότερα ἔστι τῶν διαχωρημάτων ἢ ὥστε ἐκτυποῦσθαι ἐν τῇ διεξόδῳ, ταῦτα πάντα τοῖσι κακίω. τοῖς δὲ συχνὰ ἐσθίουσιν ἤδη καὶ πολλὰ ταλαιπωροῦσι τὴν διεξοδὸν χρὴ μαλθακὴν εἶναι ξηρὰν εἶναι. εἰ δ' ἐπιπυρεταίνουεν οἱ ἄνθρωποι ἢ ὑποσιρέφοιεν αἱ διάδρομαι, εἰ μικραὶ γίνουιντο, πάντως πονηραὶ εἴτε χολώδεις ἦσαν εἴτε φλεγματώδεις εἴτε ὤμαϊ μέχρι τοῦ ὀπίσταν ἐκ κάτωθεν.

Προελθὼν² ἔρει πέποινα φαρμακεύειν. καὶ ἄνωθεν εἶπεν οἱ πεπασμοὶ ἔξω ἢ εἴσω ῥεπόντων· ἢ ὅποι δεῖ. τὴν αἰτὴν ῥοπὴν λέγει νῦν. τὰ μὲν γὰρ καταβαίνοντα διὰ τῶν κάτω ἄγειν χρὴ, εἰ πεπασμὸς παρείη, τὰ δὲ ἐπιπολάζοντα, τοῦτ' ἔστι τὰ ἄνω ῥεπόντα, διὰ τῶν ἄνω. ὡσαύτως δὲ ποιητέον περὶ λοιπῶν. τὸ³ δὲ ἐν ὧσὶ ῥύπος⁴ θεωρητέον. εἰρήσεις γὰρ τινὰς ῥευματιζομένους τὰ ὅσα ποτὲ μὲν ἰχῶρι λεπτιῷ καὶ ὑγρῷ,

1. Sic manus secunda in margine. 2. Sic manus prima.
3. Corr. τὸ pro τὸν. 4. I. in Epid. II.

[*Alvi autem egestiones iis qui sese laboribus exercent, quamdiu parum ederint parumque potaverint, modicas ac duras esse oportet; quae vero liquidiores sunt, ut in transitu conformentur, hae sane sunt omnes deteriores; at iis qui multum edunt multumque laborant, oportet transitum excrementorum mollem siccumque esse, si vero insuper homines febrem habeant aut alvi profluvii repetierint eaque longa fuerint, penitus mala censentur, sive ea biliosa, sive pituitosa, sive cruda sint.*]

Paulo post monebit, *concocta medicari oportere* et supra etiam dixit, *maturationes intro aut foras aut quo decet vergere*, idem momentum et eandem inclinationem humorum nunc innuit esse attendendam. Nam quae infra descendunt, si matura concoctaque sint, per infernas educi partes postulant; quae vero superfluitant, hoc est quae supra vergunt, per superiores; ceterorum est eadem ratio. Sordes autem aurium spectare oportet: comperies enim quorum aures destillatione laborent, modo liquore

Ed. Chart. VIII. [534.]

ποιεῖ δὲ οἶον πυώδει τε καὶ δυσώδει, τῶν ἀσθενῶν μορίων εἰωθότων καὶ πολὺ καὶ μοχθηρὸν περίττωμα γεννᾷν. καὶ γὰρ αἱ βαρυηκοῖαι καὶ κωφότητες, ἦτοι διὰ τι¹ τῶν κατὰ τὰ οἷα μορίων ἢ διὰ τὸ καθήκον ἐξ ἐγκεφάλου νεῦρον ἢ² διὰ τὸ τὸν ἐγκέφαλον ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει βεβλαμμένον, ὅθεν αὐτοῦ τὸ νεῦρον ἀποφύεται³, συνίστανται. πολλάκις δὲ καὶ διὰ τὸν παρὰ φύσιν ὄγκον, οἷος ἐν τῷ πόρῳ⁴ γίνεται ἢ πορώδους τινὸς ἢ σαρκώδους βλαστήματος ἐπιτραφέντος ἐκ τῶν παρὰ φύσιν ἐμφρατιόντων τὸν πόρον, ὧν ἔστι καὶ ὁ ῥύπος, ὃ συνήθως ἐν ὧσιν γινόμενον. οὕτω καὶ⁵ τὸν ὄργασμὸν βλέπειν δεῖ.⁶ ἐπὶ γὰρ τῶν ἐτοιμοτάτων εἰς ἐκκρισιν ἐπειγομένων τε πρὸς κένωσιν ὑγρῶν κατὰ πολλοὺς ἀφορισμοὺς φαίνεται χρώμενος τῇ ὄργᾳ φωνῇ, ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τῶν ὄργούντων ζώων, ὡς ἐν τῷ ἐξῆς ὑπομνήματι ῥηθήσεται, ἐν ἐκείνῃ τῇ ῥήσει, ἧς ἀρχὴ πέποινα φαρμακεύειν.

1. Corr. τί pro τῇ. 2. Corr. ἢ pro ποῖ. 3. τὸ νεῦρον ἀποφύεται pro τῶν νεύρων ἀποφύεται. 4. Corr. πόρῳ pro πόρῳ.
5. l. II. in IV. Epid. IX. 6. Corr. δεῖ pro τι et ἐπὶ pro ἐπελ.

quodam tenui ac liquido, modo ceu purulento ac foetido, quum membra debilia et multum et pravum colligere excrementum consueverint. Nam et gravitates audiendi et sorditates aut propter aliquam aurium particulam aut propter nervum qui in eas a cerebro porrigitur aut propter cerebrum ipsum in ea parte laesum, unde nervus exoritur, constare videntur aut etiam a tumore aliquo praeter naturam proficiscuntur qui in meatu excitetur, quod ibi germen, quod topi aut carnis speciem gerat, sit enatum, idque ex illis sit quae praeter naturam meatum obsiruunt, e quorum numero sunt etiam sordes quae de more in auribus gignuntur. Orgasmm quoque ait esse attendendum: in plerisque enim aphorismis verbo ὄργᾶν, hoc est *turgere et irritare*, quum de iis agit humoribus qui sunt ad excretionem paratissimi et ad evacuationem properant, uti videtur, idque per translationem ab animantibus ad venerem concitatis, ut in sequenti commentario ostendemus, quum ea verba quorum initium est hoc, *concocta medi-*

Ed. Chart. VIII. [534.]

"Ανοίξις δὲ ἢ τῶν πόρων ἢ καὶ τῶν ἐκροῶν, αἴπερ εἰσὶν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, ἐνίοτε μὲν ὠφελεῖ, ἀνοίγονται δὲ καὶ αἱ φλέβες ἐν ταῖς αἰμορροαγίαις καὶ ἀναστομοῦνται, καὶ ἄλλως ῥέει τὰ περιττώματα ἀνοιγμένων τῶν ἀγγείων. τότε γὰρ δεῖ ὄρεῖν τὴν κένωσιν τὴν θάλασσαν τοῦ μορίου καὶ τὴν ψύξιν, μάλιστα δὲ τῶν ἄρθρων, καὶ λογίζεσθαι εἰ χρὴ ἄγειν ἔσωθεν ἢ ἔξωθεν ἢ τοῦναντίον, καὶ ὅπου τοῦτο ποιητέον, ὅπου τε μὴ. ἔστι γὰρ πολλὰ ἃ μὴ χρήσει θάλψεως ἢ ψύξεως, πολλὰ δὲ τοῦναντίον. καὶ τοῦτό γε μὴ μόνον ἐν τοῖς τοῦ σώματος μορίοις εἰδέναι σε χρὴ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς νόσοις τε καὶ συμπτώμασιν. ἄπερ¹ οὐλήσουσί σε ὑπὲρ τὰ ἡμέτερα περὶ ὧν ἐν νόσοις αἰτίων τε καὶ συμπτωμάτων ὑπομνήματα ἀναγινώσκειν ἐθέλοις. (τὰ² δὲ περὶ τῶν ἀποπάτων τε καὶ τῶν λοιπῶν ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις οὐχ εὐρίσκεται.)

1. vel εἴπερ.

2. Haec Corrector.

cari, interpretabimur. *Adapertio* autem aut meatuum aut effluxuum qui in toto sunt corpore interdum nocet, interdum prodest; ac venae etiam in sanguinis eruptionibus aperiantur et referantur et item quae supervacanea sunt adapertis vasis fluere solent, quo sane tempore inspicienda evacuatio est calorisque ac refrigerationis partium, praesertim extremarum, est habenda ratio, ac considerandum extrinsecusne an intrinsecus an contra ducere conveniat et ubi hoc sit agendum, ubi secus: multa enim sunt quae nec calorem nec refrigerationem postulant, multa vero contra. Id autem non modo in corporis partibus tibi pernoscendum est, sed in morbis quoque et symptomatis quae certe non te fugient, si nostros de causis morborum et symptomatum perlegere libros volueris. Quae autem de alvi dejectionibus deque aliis hic dicuntur in veteribus libris non reperiuntur.

Ed. Chart. VIII. [534.]

κα'.

Ὅκοίταν¹ ἐκ κάτωθεν ὀμφαλοῦ τὸ στρέφον, βραδὺς καὶ μαλθακὸς ὁ στρόφος, ἔμπαλιν δὲ τοῦναντίον.

Ὡςπερ φησὶν αὐτὸς ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς², τοῖς ἀπυρέτοις οὔσιν ἢ γένηται στρόφος καὶ γονάτων βάρος καὶ ὀσφύος ἄλγημα, κάτω φαρμακίας δεῖσθαι σημαίνει, οὕτω καὶ ἐν ταῦθα γράφει, τὸν στρόφον βραδὺν καὶ μαλθακὸν εἶναι,³ εἰ ἐκ τῶν κάτωθεν τοῦ ὀμφαλοῦ μορίων γένηται, ἐναντίον δὲ, εἰ ἐκ τῶν ἄνωθεν. τοὺς δὲ στρόφους ἰᾶσθαι δεῖ ὅταν καὶ ἐκ δῆξέων τινων καὶ στρόφον ἐκλύσεις γίνωνται.

κβ'.

Τὰ διαχωρέοντα ἢ ῥέπει, ἀναφρα, πέποινα, ὠμὰ, ψυχρὰ, δυσώδεα, ξηρὰ, ὑγρὰ, ὀσμικακώδεα.

1. manus prima. 2. IV. aph. XX. 3. Verba εἶναι etc. usque ad μορίων in manuscr. uncinis inclusa sunt.

XXI.

Quum infra umbilicum quae torquent fuerint, ea tarda ac mollia tormina sunt. Vice versa contra.

Ut est ab ipso in aphorismis conscriptum, si citra febrem tormina adsint genuumque gravitas et dolor lumborum, inferna opus esse purgatione significant, ita hoc etiam loco ait, tormina tarda molliaque esse, si partes infra umbilicum oblideant, contra vero fore, si a superioribus orientur. Ceterum curanda sunt tormina, quum ex moribus quibusdam aut torminibus dissolutiones proveniunt.

XXII.

Quae per album secedunt, qua repunt, spumae expertia, cocta, cruda, frigida, foetida, sicca, humida, prave olentia.

Ed. Chart. VIII. [534. 535.]

Περὶ τῶν αὐτομάτως διαχωρούντων ὁ¹ λόγος αὐτῆ·
θεωρητέον γὰρ ὅπῃ ῥέπει, κἂν διὰ συμφερόντων μορίων
καὶ ὡς δεῖ καὶ οἷα καὶ ὅσα προσήκει εἶν. μάλιστα δὲ εἰ
ἀναφρα καὶ πέποννα εἴη. τότε γὰρ ἡ φύσις ἐκκρίνει αὐτὰ
κατὰ κρίσιν καὶ ἴσως καὶ ἐν ἡμέρᾳ κρίσιμῳ. εἰ δὲ ὠμὰ
εἶεν, τότε τῶν διορισμῶν μέμνησο περὶ ὧν εἶπομεν ἄνω.
λέγω δὲ τὴν εὐφορίαν καὶ τὴν δυσφορίαν· κἂν γὰρ ὠμὰ καὶ
ψυχρὰ, κἂν δυσώδη ἢ καὶ ξηρὰ καὶ ὑγρὰ ἢ, ὁ δὲ κάμνου
εὐφόρως φέρῃ, μὴ παύειν χρή· εἰ δὲ δυσχερῶς καὶ δυσ-
φόρως, κωλύειν.

κγ.

Δίψα πρόσθεν μὴ εἰῶσα, μηδὲ καῦμα, μηδὲ ἄλλη πρόφα-
σις, οὔρον,² ῥινόσ ὑγρασμός.

1. Corr. ὁ uncinis inclusit. 2. Corr. οὔρον pro οὔρων.

De iis agit, quae sua sponte dejiciuntur: videndum enim est qua vergant, ac si per loca opportuna et ut oportet et qualia et quanta dejici opus est, permittendum ut egerantur, praesertim si non spumea et concocta [535] sint, siquidem natura tunc eadem per judicationem excernit, ac fortasse etiam id in die critico facit. Verum si cruda sint, tunc habe in memoria eas distinctiones quarum supra mentionem feci, hoc est facilitatem tolerandi et difficultatem. Sive enim cruda, sive frigida, sive foetida, sive liquida, sive sicca sint, aegrotus vero facile ferat, cohibenda non sunt, at si ille aegre et difficulter toleret, supprimenda.

XXIII.

Quae sitis prius non adfuit, neque aestus, neque alia causa, urina, nasi humectatio.

Ed. Chart. VIII. [535.]

Ταῦτα ὡς σημεῖα προσέθηκεν. ἡ μὲν οὖν δίψα νῦν νοχλεῖ μὴ οὔσα πρόσθεν, σημαίνει τὴν θερμασίαν μείζονα γεγονέναι. μᾶλλον δὲ ἢν μήτε καῦμα ἢ μήτε ἄλλη πρόφασίς τις προσῆ.¹ ὀνομάζει δὲ προφάσεις ὁ Ἱπποκράτης ἐνίοτε ἐν τὰς ψευδῶς λεγομένας αἰτίας, πολλάκις δὲ καὶ τὰς ἀνεγὰς αἰτίας. οὕτω γὰρ ἐν τῷ τετάρτῳ τῶν περὶ διαίτης ὀξέων, διὸ, φησὶ, προσεκτέον τῷ ἰωμένῳ ὅπως μὴ διαίσηται τις τῶν προφάσεων. προσέχειν δὲ δεῖ καὶ νοῦν ἢ οὔρω καὶ τούτῳ² μᾶλλον, εἰ πρότερον μὴτε τοιοῦτον ἦτε τοσοῦτον ἦν, καὶ τῷ ὑγρασμῷ τῆς ῥινός, ἵνα ποιῆς κερ αὐτὸς κελεύει. ὡς τῇ νέᾳ βουλήν ἀπαντήσεις πρὸ τὰς ἑμπίπτοντα.

κδ.

ἢν ἐξόριψιν καὶ τὸν ἀνασμὸν καὶ τὸ ἀσύμπτοιον καὶ τὸ θολερὸν πνεῦμα, ὑποχόνδριον, ἄκρα. ὄμματα προσκα-

1. l. H. Epid. X. 2. Corr. τούτῳ pro τούτο.

Haec pro signis adhibuit: si enim sitis quae prius non adfuit, nunc infestum hominem habeat, adauctum est calorem significat, praesertim vero si neque aestus sit, neque ulla alia occasio subsit. Occasiones autem interdum Hippocrates vocat eas quae falso causae appellantur; saepe tamen ita manifestas causas vocat. Sic enim hoc nomen usurpavit in quarto de ratione victus in morbis acutis libro. Quocirca, inquit, qui medicinam facit debet advertere, ne ulla ipsum fugiat occasio. Adhibere quoque animum urinae oportet ac magis, si prius neque tanta neque tanta erat, itemque nasi humectationi, ut facias quod ipse nos monet, iis quae nuper accidunt novo occurras consilio.

XXIV.

projectionem et ficcitatem ac non collapsum corpus, spiritum turbidum, hypochondrium, extrema, oculos male

Ed. Chart. VIII. [535.]

κούμενα, χρώματος μεταβολήν, σφιγμούς, ψύξεις,¹ παλ-
μοὺς, σκληρισμὸν δέρματος, νέρων, ἄρθρων, φωνῆς.
γνώμης, σχῆμα ἐκούσιον, τρίχες, ὄνυχες, τὸ εὐφορον²
ἢ μὴ³ οἷα δεῖ.

Οἱ παλαιοὶ καὶ νεώτεροι τοῦ Ἱπποκράτους ἐξηγηταὶ
μὴ νοήσαντες τί ποτε σημαίνει τὸ ὄνομα τῆς ἐξόφθειας
πολλὰ μὴ προεπόντως εἰρήκασιν. ὁ μὲν γὰρ Γλαυκίας καὶ
Ἡρακλείδης ὁ Ταραντῖνος καὶ Ζεῦξις, οἱ πρῶτοι πάντα τὰ
τοῦ παλαιοῦ συγγράμματα ἐξηγησάμενοι, ἠγοῦνται τὴν ἐξο-
φίψιν εἶναι ταραχήν τινα, ὅταν ὁ κάμνων μὴ δύναται ἐ-
νὶ τόπῳ συνεστάναι, ἀλλὰ ἄλλοτε ἄλλως κινεῖται. Ροῦφε
δὲ ὁ Ἐφέσιος καὶ Σαβῖνος ἐκ τῶν νεωτέρων μὴ τοῦτο εἶναι
τὴν ἐξόφίψιν φασιν, ἀλλὰ τι δεινότερον, τουτέστι νεκρωθῆ-
ναι σύμπτωμα, ὅπερ συμβαίνει ὅταν τις ἐγγὺς ἢ ὡς οἴεσθαι
τελευτήσῃ. εἰσέρχεται γὰρ, φασίν, εἰς αὐτὸν δέος τι το

1. Corr. ψύξεις uncis inclusit. 2. Corr. εὐφορον pro εἰ-
φορον ponendum censuit. 3. Corr. ἢ μὴ pro εἰμι.

affectos spectabis. Coloris mutatio, pulsus, frigiditates, palpitationes, cutis durities, nervorum, articularum, mentis, figura voluntaria, pili, unguis, tolerantia, facilitas aut secus et qualia oportet consideranda.

Veteres ac recentiores Hippocratis interpretes, qui nomen *projectionis* quid significet ignorarint, multa quae minime decebat attulerunt. Glaucias enim et Heraclid Tarentinus itemque Zeuxis, qui primi in omnes fere libros Hippocratis commentarios conscripserunt, *projectionem* esse perturbationem quandam putant, quum aegri consistere uno in loco non potest, sed modo huc, modo illuc se jactat. Rufus Ephesius ac Sabinus inter juniores non hoc, sed quid gravius esse *projectionem* dixerunt esse, inquam, mortiferum quoddam symptomata quod solet evenire, quum quispiam inibi est ut se moriturum opinatur. Incidit enim, inquiunt, in eum timor quidam

Ed. Chart. VIII. [535.]

τροσθε πεπραγμένων, ὡς δείματος μιστὸν αὐτὸν γίνεσθαι
 αἰ φροντίδος καὶ τότε μήτε σιτίον¹ τι μήτε ποτὸν λαμβά-
 νειν, ἀλλὰ πάντα φοβεῖσθαι καὶ ὑποπτον ἔχειν μὴ μόνον
 τὸν ἰατρὸν, ἀλλὰ καὶ πάντας² τοὺς παρόντας καὶ ὑπηρε-
 οὔτας αὐτῷ. Ἀρτεμίδωρος δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Καπίτων καὶ
 Νουμεσιανὸς, ὃς καὶ εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς συνέγραψεν ὑπο-
 νήματα, ἄλλο τι ὑπειόησαν, ὃ καὶ ἄκαιρὸν ἐστὶ καὶ μὴ
 ξίον φηθῆναι. ἐγὼ μὲν τὸν Καπίωνα οὐ θαυμάζω, ἐπειδὴ
 ἀμπολλὰ ἐστὶν εὐρίσκειν αὐτοῦ ἀμαρτήματα, τὸν δὲ Νου-
 εσιανὸν πάνυ θαυμάζω, ὡς καὶ συνετὸν καὶ φρόνιμον καὶ
 ἢ εἰωθότα παραληρεῖν. κάκιστον δὲ πάντων ὁ Λύκος ἠρ-
 ηνέυσατο. οὗτος γὰρ εἰς Ἴπποκράτην κακῶς διακείμενος
 ἀντα αὐτοῦ νοήματα καὶ πάσας τὰς ῥήσεις ἀπιθάνως ἐξη-
 ῆσατο. καὶ μὴν οὐδὲ Ἀσκληπιάδης, οὐδὲ Διοκλῆς ὁ Κα-
 ρύστιος καλῶς τὴν φωνὴν ταύτην κατέλαβεν· ὤηθη γὰρ μὴ
 εἶναι τοῦτο σύμπτωμα τῆς δυνάμεως καὶ σωματικόν, ἀλλὰ

1. Corr. σιτίον et ποτὸν pro σιτίων et ποτῶν. 2. Corr.
 à πάντας uncis inclusit.

profectus quas ante gessit, ut metus ac sollicitudinis
 genus reddatur: quo sane tempore nec cibum sumit nec
 potum, sed timet omnia, ac suspectum habet non medi-
 cum solum, sed eos etiam omnes qui adsunt quique ope-
 m illi suam praestant. Artemidorus cognomento Capito
 Numesianus is qui explanationem in aphorismos edidit,
 quid de hoc nomine excogitarunt, quod et absurdum est
 indignum, cujus nunc fiat mentio. Sed Capitonem ego
 sentire non miror, quippe quum alii permulti ejus
 errores inveniantur. At de Numesiano magna me cepit
 admiratio, quem et sapientem et prudentem ac non deli-
 tum semper novi. Sed pessime omnium hunc locum Lycus
 explanavit. Is enim malevolentia in Hippocratem suffu-
 sis omnia illius cogitata omnesque sententias perverse
 interpretatus est. Jam vero neque Asclepiades, neque
 Locles Carystius hanc vocem recte intellexerunt, neque
 esse corporis symptoma, quod ad vires pertineat,

Ed. Chart. VIII. [535.]

τῆς διανοίας καὶ ψυχικόν. ἀλλὰ τίς φέρει τὴν τοῦ Λύκου τοῦ Μακεδόνοιο ἀσέλγειαν καὶ τὴν τοῦ Ἀρτεμιδώρου ἀμάθειαν καὶ τὴν τῶν ἄλλων πολυλαλίαν καὶ ἀπιθάνους λόγους; ἵνα δὲ μήτε ἡμεῖς ἔνοχοι τυγχάνομεν ὄντες τῆς αὐτῆς ἀμαρτίας, λέγομεν τί ποτε σημαίνει παρὰ τῷ Ἱπποκράτει τῆς ἐρῆψεως ὄνομα. πρῶτον μὲν εἰδέναι χρὴ αὐτὸν λέγειν περὶ τῆς κλίσεως τῶν ἀρῆψτων¹, οὓς εἶπεν ἐν τῷ προγνωστικῷ, δεῖν εὐρίσκεισθαι ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ κεκλιμένου ἐπὶ τὸ πλευρὸν τὸ δεξιὸν ἢ τὸ ἀριστερὸν καὶ τὸ σῶμα σῶμα ὑγρὸν κείμενον καὶ μὴ ἀσπυρὸν εἶναι, ὡς ἐνταῦθα φησιν, ὑπίους δὲ κεῖσθαι ἦσσαν² ἀγαθὸν εἶναι. εἰ δὲ τις προπετής γένοιτο καὶ καταρῆσει ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ τοὺς πόδας, θεινότερόν ἐστι θανατώδες δὲ καὶ τὸν κεφαλὴν καθεῖδειν. σημαίνει δὲ τὴν κάκωσιν δυνάμεως, δὲ οὖν, ὡς αὐτὸς συμβουλεύει, ὑγρὸν κεῖσθαι τὸ σῶμα, τοῦτο ἐστὶν ὡς τὰ σκέλη καὶ αἱ χεῖρες ὀλίγον ἐπικεκλιμένωσαν καὶ τὸ σῶμα τῶν ὑπερβολικῶν σχημάτων ἔξω καθεστῆναι.

1. Corr. ἀρῆψτων pro ῆψτων. 2. Corr. ἦσσαν pro εἰς ἐ

sed mentis, quod ad animum referatur, putaverunt. Si quis Lyci Macedonis insolentiam et Artemidori inscitiam itemque aliorum loquacitatem et absurdos sermones ferat. Ac ne nos quoque hujus culpaе affines simus, jam quoque projectionis nomen apud Hippocratem significet explicemus. In primis igitur scire convenit, ei nunc esse aegrorum decubitu sermonem institutum, quos in praefigiorum libro dixit, inveniri debere a medico in dextrum aut sinistrum latus in lecto jacentes, atque ita, ut totum corpus non siccum, sed humidum sit, ut eo in loco scriptum legimus; supinos autem jacere, minus bonum esset. Si quis vero declivis sit et a lecto ad pedes delabatur, gravius id erit; mortale vero est, si hians quis decubit, imbecillitatem enim significat. Quocirca oportet, ipse consulit, humidum jacere corpus, hoc est brachia crura parum reducta esse, ut totum corpus jaceat exte figuram extremam constitutum, extremas autem figuras i

Ed. Chart. VIII. [535.]

κὸς εἶη, ἔστι δὲ ὑπερβολικὰ σχήματα τὰ μετὰ μακρῶς ἐκτάσεως ἢ κάμψιως ἤτοι τῶν κώλων ἢ τῆς ῥάχews· γίνονται δὲ ταῦτα τῶν νεύρων ἰσχυρῶς τεινομένων. ταῦτα γὰρ οὐκ οἶδασι γενναῖοι ἐξηγηταί, οἳ μέχρι λόγου σαῶς αὐτοὺς Ἰπποκρατεῖους ὀνομάζουσι. τῷ δὲ πράγματι καὶ τῇ ἐπιστήμῃ οὐδὲν ἄλλο εἶναι δοκοῦσι πλὴν σοφισταί καὶ οἷς εἰπεῖν λογιατροί.¹ ἰστίον οὖν τὴν ἐξόφθιν νῦν ὀνομάζεσθαι τὸ μὴ δύνασθαι κατακεῖσθαι ζῶντος τρόπον, ἀλλὰ καθάπερ νεκρὸν καὶ ἄψυχον σῶμα καταφέρεσθαι. τὸ γὰρ ἐπὶ τοὺς πόδας ὑπορρεῖν,² ὡς φησιν Ἰπποκράτης, κατακείμενον, σημεῖόν ἐστι τῆς δυνάμεως ἐσχάτως ἀρρώστωσής μὴ δύνασθαι δὲ ἐστάναι ἢ καθέζεσθαι ἢ ἀνίστασθαι ἤττον δεινόν. ἀλλὰ τὸ καταβληθῆσθαι δίην ἀψύχου σώματος, ὅταν πᾶς ὁ τόνος τελείως ἐκλελυμένος ἐστὶ καὶ ἀπόλωλε, τοῦτο ἐρρόφθαι λέγεται τὸ σῶμα καὶ ἐρρόφθις τὸ πάθος. διὸ³ εἶπεν αὐτὸς ἀλλαχοῦ τὰς συντασίας τοῦ σώματος καὶ

1. Leg. de palpit. sign. IV. 2. Corr. ὑπορρεῖν pro ὑποφρεῖν.
3. l. V. in VI. Epid. XXIX.

telligo, in quibus longa extentio aut flexus sive artuum, sive spinæ sint, quæ nervis supra modum extentis fiunt. Haec autem egregii illi interpretes ignorant, qui verbo tenus se Hippocraticos nominant, sed si rem atque doctrinam attendas, nihil esse aliud quam sophistæ et solo nomine medici videbuntur. Scito igitur nunc projectionem appellari, quum quis modo hominis viventis decumbere non potest, sed tanquam mortuum inanimumque corpus deorsum fertur: quum enim quis jacens ad pedes sublabitur, ut Hippocrates sensit, signum est virium ad extremam imbecillitatem perductarum; non posse autem stare vel sedere vel exurgere, est certe minus grave; sed projectum esse modo inanimi corporis, quum robur universum est ex omni parte exsolutum et perditum, id corpus dicitur ab Hippocrate ἐρρόφθαι, hoc est projectum esse et prostratum, ipseque affectus ἐρρόφθις, hoc est virium projectio nominatur. Proinde alio in loco dixit

Ed. Chart. VIII. [535. 536.]

τοὺς σκληρισμοὺς τῶν ἄρθρων καὶ τὰς κατακλάσεις, ὅταν ὁ ἄνθρωπος διαλελυμένος ᾖ, κακὸν εἶναι, ἵνα νοήσωμεν οὐδὲ συντεταμένον οὔτε κεχλασμένον, ἀλλὰ συμμετρῶς ἔχον εἶναι προσήκει τὸ σῶμα. δῆλον γὰρ ἔστιν ὅτι οὐδὲ ξηρὸν οὐδὲ ὑγρὸν¹ ἀμέτρως εἶναι δεῖ, εἰ δὲ εἴη, εἰδέναι χρὴ εἰ ξηρὰ ἢ καὶ ὑγρά συνίστασθαι τὰ πάθη. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας ξηρὰ νοσήματα γνωρίζεται² τῇ τε τῆς γλώττης ξηρότητι καὶ τῷ τοῦ παντὸς σώματος αὐχμῶ καὶ ἐν τοῖς ἔξω ἔλκεσιν αἱ φλεγμοναὶ γίνονται ξηραὶ, μηδενὸς ἔξ αὐτῶν ἰχώρος χωροῦντιος καὶ τῶν ὀφθαλμῶν φλεγμοναὶ πολλάκις ξηραὶ εἰσι, μηδὲν ἐκκρίνεται καὶ τὰ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον³ ὡσαύτως πάθη μῆτε διὰ ῥινῶν μῆτε διὰ ὑπερώας ἐκκαθαιρόμενα ξηρὰ λέγεται. περὶ δὲ ὑγρῶν τούναντίον δεῖ ὑπονοεῖν, ὅταν ἐκκρίνηται τὸ περιττωμα ἀπὸ τῶν πεπονθότων τόπων ὑγρά εἶναι. σκέπτου τοίνυν ἢ ἐρῶ-ρίφθαι τὸ σῶμα ἢ αὐχμηρὸν ἢ ὑγρὸν ἢ καὶ ξηρὸν ἔστι καὶ

1. I. V. de vict. rat. XXII.
γνωρίζετε.

3. ad Glauc. VIII.

2. Corr. γνωρίζεται pro

corporis contentiones, artuum duritias et confractiones, quum dissolutus homo sit, in malis esse habendas; ut sciamus, corpus neque contentum, neque laxatum, sed immoderate affectum esse debere: est enim perspicuum ipsum neque siccum neque humidum immodice esse oportere. Si vero sit, non erit ignorandum siccos aut humidos affectus in ipso consistere, ac morbi sicci, qui in arteriis venisque versantur et ex linguae siccitate et ex totius corporis squalore cognoscuntur; sed in externis quoque ulceribus siccae inflammationes oriuntur, quum nullus ex eis tenuis humor fluit, itemque oculorum inflammationes saepenumero aridae sunt, ac nihil inde excernitur; affectus quoque, quibus cerebrum obsidetur, quum nihil per nares et palatum repurgetur, sicci dicuntur. [536] De humidis contraria sentienda sunt, quum de locis affectis supervacanea excernuntur. Vide igitur num corpus projectum sit et prostratum aut squalidum aut hu-

Ed. Chart. VIII. [536.]

ἴσθι τὸ ἴαμα ἐκ τῶν ἐναντίων εἶναι, ὡς αὐτὸς ἐδίδαξεν. εἶτα βλέπειν χορὴν πότερον ὁ τοῦ σώματος ὄγκος συμπέπτωκε, πραοτέρᾳ γὰρ ἢ νόσος ἐστίν, εἰ πᾶσα ἕξις τοῦ σώματος ἀσύπτωτος εἴη, πλὴν ὅτι εἰς πλείονα χρόνον ἐκτενεσθαι φιλεῖ. τὸ δὲ πνεῦμα¹ θολερὸν κακῶς εἴρηται, μήτε εἶναι Ἱπποκράτης ἢ ῥῆσις ἔοικε, καὶ μοι δοκεῖ ἐν μόνῃ τοῦ Διοσκορίδου ἐκδόσει γεγραφθαι, ἴσως ἀπ' αὐτοῦ παρεμβλημένη, οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ προγνωστικῷ, οὐδὲ ἐν ταῖς ἐπιδημίαις, οὐδὲ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς, οὐδέ γε ἐν ἄλλῳ τινὲ τῶν γνησίων συγγραμμάτων εἴρηκεν ὁ παλαιὸς πνεῦμα θολερὸν. λέγομεν γὰρ θολερὸν ὕδωρ, θολερὸν οὖρον, ἔοικὸς τῷ τῶν ὑπόζυγιων. τί δὲ σημαίνει τὸ θολερὸν πνεῦμα καὶ ἀδηλόν ἐστι καὶ οὐδεὶς οὕτως ἐρμηνεύει. εἰσὶ μέντοι τινὲς οἱ ἀγνοῦντες τί ἐστὶ τὸ πνεῦμα θολερὸν ἄλλο τι λέγουσιν οὐχ ἥττον ἄκυρον καὶ ἀσαφές. οὗτοι μὲν οὖν γράφουσι μὴ

1. I. II. prorrh. IV.

midum aut siccum; at scito, remedia esse, ut ipse docuit, a contrariis petenda. Deinde spectandum est utrum tota moles corporis conciderit; mitior enim is morbus est, in quo totus corporis habitus non collapsus sit, sed tamen in longius produci tempus consuevit. Quod ad spiritum turbidum attinet, non est recte dictum, neque ego id esse ab Hippocrate conscriptum arbitror, siquidem in ea editione solum, quam in vulgus protulit Dioscorides, hoc verbum esse scriptum invenitur, ac fortasse est ab ipsomet interjectum. In nullo enim alio libro, qui verus Hippocratis sit, turbidum spiritum esse dictum comperies, non in praefagiis, non in libris de vulgaribus morbis, non in aphorismis, non alibi denique. Dicimus quidem turbidam aquam urinamque turbidam, quae urinae jumentorum similis sit; sed quid turbidus spiritus sit, cum ignotum est, tum vero nemo ita loquitur. Quidam vero ignari quid spiritus turbidus sit, aliud quid nec minus improprium, nec minus obscurum invexerunt; scribunt enim non θολε-

Ed. Chart. VIII. [536.]

θολερὸν, ἀλλὰ θαλερὸν, παρὰ τοῦ θάλλειν τὴν φωνὴν ποιήσαντες, οὕτω γὰρ ἐνόησαν οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον. ἀλλὰ τί ἐστὶν ὅπερ οὐχ ὠρμήσαντο ποιεῖν ἐκεῖνοι; πρόσωπον μὲν γὰρ θαλερὸν, οἷον εὐεκτικὸν καὶ εὐχρουν εἴποινεν ἄν τις, τὸ δὲ πνεῦμα θαλερὸν οὐδεὶς εἶπε, πλὴν, οἶμαι, ὁ τοῦ προφῶητικοῦ συγγραφεύς. ἡμεῖς δὲ σαφῶς ἴσμεν ἐκεῖνο τὸ σύγγραμμα οὐκ εἶναι γνήσιον Ἰπποκράτους. φαίνεται τοίνυν προσγραφὴν ὑπὸ τινος, αὐτῆς δὲ εἰς τοῦδαφος ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου μετατεθεῖσθαι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐγκαταφρόνητα καὶ σμικρὰ καθάπερ καὶ πάντα ὅσα περὶ τῆς λέξεως ἐξήγηται. τὰ δὲ ὑποχόνδρια θεωρεῖσθαι δεῖ, εἰ χαλαρὰ ἢ τεταμμένα εἶη ἢ καὶ ὀδυνηρὰ ἢ ἄλλην αἴσθησιν νόσου παρέχει, καθάπερ πολλάκις ἐν ταῖς ἐπιδημίαις ἐσημαίνετο. οὕτω καὶ τὰ ἄκρεια πότερον θερμὰ ἢ ψυχρὰ ἄλλως πως διακείμενα, οὕτω καὶ τὰ ὄμματα προσκακούμενα ἢ κοῖλα ἢ προπετῆ ἢ ἄλλην τινὰ διάθεσιν ἐνδείκνυσιν. ἔτι δὲ χρώματος μεταβολὴν, περὶ

1. I. II. in VI. Epid.

ρὸν turbidum, sed θαλερὸν, παρὰ τοῦ θάλλειν, floridum, idque a verbo florendi dicunt: fuit hoc Sabini inventum. Sed quid est quod ille non audeat? faciem quidem floridam quasi bono habitu coloreque perfusam ut dicat fortasse aliquis, certe spiritum floridum nemo dixit, praeter eum, opinor, qui librum praedictionum adornavit. Sed nos perspicue novimus eum librum non esse Hippocratis verum. Itaque videtur ab aliquo fuisse vox illa adscripta, tum a librario in contextum verborum translata. Verum haec negligenda parvique facienda sunt, sicut ea omnia, quae ad verborum explicationes pertinent. Hypochondria vero utrum distenta laxave sint, an dolore conflictentur, an alium morbi sensum afferant, ut ipse in libris de vulgaribus morbis saepe memoravit, spectare convenit. Sic utrum extrema calida an frigida, an alio modo affecta sint. Oculorum male affectorum est eadem ratio; videndum enim est utrum concavi sint an prominentes, an

Ed. Chart. VIII. [536.]

ἥς μὴ καταφρονήσης, περὶ ἧς ἄνωθεν εἴρηται. αὕτη γὰρ ἢ διὰ τὴν¹ τῆς νόσου κακοήθειαν ἢ καὶ διὰ τὴν ἀγρυπνίαν ἢ δι' ἄλλο τι σύμπτωμα συμβαίνειν εἴωθε. σκοπὸς γὰρ ἐστὶ πειραῶσθαι διαγνωστικὸν εἶναι, ἔκ τε τῆς καθ' ὅλον τὸ σῶμα παρὰ φύσιν ἐκάστῳ γιγνομένης χροῆας, ἔτι τε τῶν συμπτωμάτων καὶ τῶν νοσημάτων, ὥρας τε καὶ χώρας καὶ ἐλικίας καὶ καταστάσεως καὶ φύσεως τοῦ κάμνοντος ἐπιτηδευμάτων τε καὶ διαίτης, ἀλλὰ καὶ σφυγμοὶ ὅλου τοῦ σώματος θεωρητέοι. παλαιοὶ δὲ οὐπω πᾶσαν τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν ὠνόμαζον σφυγμὸν, ἀλλὰ μόνον τὴν αἰσθητὴν αὐτὴν αὐτῷ τῷ ἀνθρώπῳ πάντως οὖσαν σφοδράν. Ἱπποκράτης δὲ πρῶτος εἴρηκέ που σφυγμὸν ἀπασῶν τῶν ἀρτηριῶν τὴν κίνησιν, ὅποια² τις³ ἂν εἴη. εἴση δὲ καὶ ψύξεις καὶ παλμοὶ καὶ τρόμοι καὶ ῥίγεια, περὶ ὧν ἔχεις ὅλον τὸ σύγγραμμα ἡμέτερον, ἐν ᾧ καὶ περὶ σπασμοῦ καὶ τῶν τοιούτων διαλεγόμεθα. τὸ δέσμα δὲ ἐνίοτε σκληρότερον, ἐνίοτε

1. l. IV. aph. II. 2: Corr. ὅποια probat; pro οἷα. 3: Revid, antec. l. I. ad Gläuc. 198; 54.

aliam quampiam subesse affectionem indicent. Quin etiam coloris mutationem, de qua supra dixi, non contemnes; color enim vel ob morbi malitiam vel vigilias aut aliud symptoma quoddam solet mutari. Etenim propositum esse debet, dandam esse operam ut unde id profectum sit dignoscas; ducto ex eo colore, qui praeter naturam in toto corpore cujusque hominis sit exortus, argumento; tum e morbis, symptomatis, anni tempore, regione, aetate, statu coeli, natura aegroti, morbis grassantibus et victus ratione. Sed pulsus quoque totius corporis spectandi sunt. Veteres autem non jam omnem motum arteriarum, sed eum solum qui sensibilis esset, atque ipsi homini prorsus vehemens, pulsum vocabant. Hippocrates primus motum arteriarum omnium, qualiscunque is esset, pulsum appellavit. Age vero et refrigerationes et palpitationes et rigores et tremores considerandi sunt, de quibus est in manibus nostrum integrum volumen, in quo et de convulsione et de iis quae generis ejusdem sunt disse-

Ed. Chart. VIII. [536.]

ξηρότερον ἀποτελεῖται. ἐνίοτε δὲ ἰκμάδες τινὲς ἢ ἀτμὸς θερμὸς ἐκ τοῦ βάθους ἀναφέρεται. τισὶ δὲ ἢ ξηρότης ἢ μαλακότης ἢ σκληρότης πολλῶν¹ παραμένει. γίνεται δὲ τοῦτο μάλιστα τοῖς ὑπερπονήσασιν ἢ ψυχθεῖσιν ἢ ἅμα τῷ κόπῳ ἐγκαυθεῖσιν, ὡσπερ ἐνίοτε καὶ ἰσχνότης τοῦ σώματος καὶ ἢ τῶν ὀφθαλμῶν κοιλότης καὶ τις ἀήθης² ἄχρῳα, ἅπερ τῶν ὀπωσοῦν φροντισάντων εἶναι κοινὰ οὐδεὶς ἀγνοεῖ. περὶ δὲ τὰ ἄρθρα πολλὰ συμβαίνει, ἅ πάντα δεῖ τὸν ἰατρὸν σκέπτεσθαι, οὕτω περὶ φωνῆς· βλάπτεται γὰρ εἰ καὶ μὴ ἀπολωλὸς εἶη παντελῶς τὸ κατὰ φύσιν ἔργον ἅπαν. οὐ ταῦτόν δὲ ἐστὶ φωνὴ καὶ διάλεκτος καὶ αὐδὴ, ἀλλ' ἢ μὲν φωνὴ ἔργον ἐστὶ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων, ἢ διάλεκτος δὲ τῶν διαλεκτικῶν, ὧν τὸ μὲν πρῶτόν ἐστιν ἢ γλωττα, ἔπειτα δὲ ἢ ῥίς καὶ τὰ χεῖλη καὶ οἱ ὀδόντες. φωνητικά δὲ ὄργανά ἐστὶ λάρυγξ καὶ οἱ κενοῦντες αὐτὸν μύες³ καὶ νεῦρα, ὅσα τὴν ἐξ ἐγκεφάλου παρακομίσσει τούτοις δύναμιν. αὐδὴν δὲ

1. Corr. praef. πολλόν. 2. Corr. τις ἀήθης pro τοῖς ἀήθοις.
3. III. in III. Epid. XXXIV.

ritur. Cutis autem modo durior, modo siccior redditur; interdum vero madores quidam et calidi vapores ab intimis corporis partibus efferuntur; in quibusdam siccitas aut durities aut mollities diu perseverat; id quod iis potissimum usu venit, qui se nimio labore fatigarunt aut refrigerati sunt aut qui una cum lassitudine a sole exusti, sicut interdum etiam corporis gracilitas, oculorum cavitas et insueta quaedam coloris privatio apparent, quae solent esse communia eorum, qui quovis modo in sollicitudine curisque versantur. Articulis autem multa accidunt, quae omnia sunt a medico consideranda, idem de voce censendum; vitiatum enim, quamvis actio naturae non tota sit omnino perdita. Non est autem idem vox, quod loquela et sermo, sed vox est munus vocalium instrumentorum, *διάλεκτος loquela* eorum, quae ad sermonem pertinent, quorum omnium princeps est lingua, tum nares et labra et dentes. Vocalia vero instrumenta sunt guttur ac musculi ipsum moventes, itemque nervi omnes, qui ad eos

Ed. Chart. VIII. [536.]

οὔτε πᾶν τὸ τῆς ἀκοῆς ἴδιον αἰσθητὸν οἱ παλαιοὶ ἐκάλουν, οὔτε ἐκεῖνο μόνον, ὃ διὰ στόματος ἐκπέμπεται, ἐν ᾧ περιέχεται καὶ τὸ κλάειν καὶ τὸ συρίτειν καὶ οἰμῶζειν καὶ βήττειν καὶ ὅσα τοιαῦτα, μόνην δὲ τὴν ἀνθρώπου φωνήν, καθ' ἣν διαλεγόμεθα πρὸς ἀλλήλους αὐδὴν ὠνόμαζον. περὶ δὲ γνώμην πολλὰ κακώσεις εἰσὶν, ἃς βλέπειν ἀκριβῶς καὶ ἐσκεμμένας ἔχειν δεῖ, οὔτω περὶ σχήματος ἐκουσίου ἢ ἀκουσίου ἰστέον. ἀλλὰ καὶ τρίχες καὶ ὄνυχες πελιδνοὶ ἢ μέλανες ἐνδείκνυνται τι, ὅπερ οὐ καταφρονητέον ἐστίν· ὥσπερ γροποῦνται¹ ἐπὶ τοῖς φθιιώδεσι νοσήμασιν οἱ ὄνυχες, τῶν στηριζουσῶν αὐτοὺς ἐκατέρωθεν σαρκῶν ἐκτετηκομένων· διὸ εἶπεν ἐν τῷ προγνωστικῷ, εἰ δὲ καὶ πρὸς τῷ βάρει οἱ ὄνυχες καὶ οἱ δάκτυλοι πελιδνοὶ γίνονται, προσδόκιμος ὁ θάνατος αὐτίκα. ἴσμεν² γὰρ τὸ πελιδνοῦσθαι σημεῖον εἶναι τοῦ σβέννυσθαι τὸ ἔμφυτον θερμόν. ἐπειδὴ δὲ μεγάλην ἔχει δύναμιν ἡ εὐφορία τε καὶ δυσφορία πρὸς τὸν θάνατον καὶ πρὸς ὑγίειαν, διὰ τοῦτο ἀναμιμνήσκει ἡμᾶς αὐτῶν.

1. l. I. de locis V. 2. l. II. progn. 60.

vim a cerebro afferunt αἰδῆν. Sermonem vero non omne id quod proprie in sensum auditus cadit, neque id solum, quod ore emittitur, in quo genere ploratus, libilus, fletus, tullis et hujusmodi continentur; sed solum hominum vocem, qua inter se colloquuntur, veteres appellabant. Multa quoque mala angere mentem solent, quae accurate intueri et in eis discernendis exercitatum esse oportet; ita etiam figurae, in quam sua sponte aut inviti aegroti se vertunt, esse peritum par est. Jam vero et pili et ungues lividi et nigri quidpiam indicant, quod non est contemnendum. Quemadmodum scimus aduncos reddi ungues tabescentibus, quod carnes, quibus utrinque infiguntur, colliquatae sint, quamobrem ipse in praefagiis dixit: *si vero praeter gravitatem ungues digitique lividi sint, mors est continuo expectanda*; perspectum enim habemus, livorem nobis indicare calorem nativum extinctum esse. Quoniam vero facilitas et difficultas tolerandi magnam

Ed. Chart. VIII. [536.]

προστίθῃσι δὲ οἷα δεῖ, ἵνα ἴδωμεν συμφέρειν εὐθόρως
 φέρειν ταῦτα καὶ τὰ τοῦτοις ὅμοια, ὅπερ ἄνω πρὸς τὴν
 κείωσιν μετέφερειν, εἴτε τῆς φύσεως ἐκκαθαιρούσης τὸ σῶμα
 τῶν λυπούντων χυμῶν ἢ κείωσις γένοιτο εἴτε ἡμῶν δόντων
 τὸ φάρμακον.

1. l. II. progn. VIII.

vim et ad mortem et ad sanitatem habet, ideo nobis eam
 in memoriam esse revocandum exillimavit. Addidit etiam,
qualia oportet, ut intelligamus utile esse, ut haec et
 quae his sunt similia facile feramus, id quod supra ad
 evacuationem transtulit; sive quum natura corpus expur-
 gat, sive quum nos medicamentum purgans damus, humo-
 rum corpus vexantium fiat evacuatio.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΧΥ-
ΜΩΝ ΠΗΟΚΡΑΤΟΥΣ ΥΠΟΜΝΗ-
ΜΑΤΩΝ ΤΟ Β.

Ed. Chart. VIII. [537.]

α'.

Σημεία ταῦτα, ὀδμαὶ χροῦτος, στόματος¹, διαχωρήματος,
ὠτῶς, γύσης, οὐρου, ἔλκεος, ἰδρωῖτος, πτυάλου, ῥινῶς,
χρῶς ἀλμυρῶς ἢ πτυάλου ἢ ῥίος ἢ δάκρυον ἢ ἄλλοι χυμοί.
πάντα ὅμοια τὰ ὠφελέοντα, τὰ βλάπτοντα.

1. Corr. includit σήματος, at id ego expunxi atque restitui
στόματος quod sic scriptum est nov. m. S. g.

HIPPOCRATIS DE HUMORIBUS
LIBER ET GALENI IN EUM
COMMENTARII TRES II.

I.

[537] *Signa haec sunt, odores corporis, oris, deje-
ctionis, auris, flatus, urinae, ulceris, sudoris, sputi,
naris, cutis salsa aut sputum aut nasus aut lacrymae
aut alvi humores, omnino similia iuventia, laedentia.*

Ed. Chart. VIII. [537.]

Ὁρθῶς¹ εἶρηται πρὸς Ἱπποκράτους, ἐπίστασθαι χρὴ τὸν ἰατρὸν, μὴ μόνον τὴν κοινὴν τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων φύσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν ἐκάστου. οὕτως γὰρ καὶ ποιότητα καὶ ποσότητα τῶν βοηθημάτων ὧν χρῆζομεν καὶ τὸν τρόπον τῆς χρήσεως αὐτῶν συμβήσεται οὐκ ἀγνοεῖσθαι. καὶ γὰρ ἤκομεν πρὸς τινὰς ἀρρώστους πολλάκις, οἷς ἔμπροσθεν ὑγιαίνουσιν οὐκ ἐνετύχονεν· ὥστε οὐδὲ ὅπως εἶχον χροιάς² ἢ σχέσεως ἢ τῆς κατὰ φύσιν θερμοσίας ἢ τῆς τῶν ἀρτηριῶν κινήσεως γινώσκονεν, ἵνα οὕτω καλῶς τὸ μέγεθος τῶν νοσημάτων κρίνωμεν· εἶπερ μόνον τὸ³ κατὰ φύσιν ἀκριβῶς ἐπισταμένῳ δυνατὸν γινῶναι. εἰς ὅσον ἐξίσταται φύσεως ἕκαστον καὶ εἰς ὅσον μέγεθος ἢ νόσος⁴ ἤκει. τοῦτο δ' ἀγνοοῦντες, ἵνα μὴ πανιάπασιν ἀπορῶμεν, ἐπὶ τὰ σημεῖα ἀφικνούμεθα, ὧν διάγνωσις τελεία ἐνδείξεται ἡμῖν τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν κακοήθειαν τοῦ νοσήματος. τοιαῦτα δὲ σημεῖα ἢ ὄρατά ἐστι, τουτέστιν ἐν τῷ σώματι ὄλω,

1. l. I. ad Glauc. 2. Corr. χροιάς pro χροιάς. 3. Corr. τὸ uncinis includit. 4. Corr. ἢ νόσος adjecit.

Est hoc ab Hippocrate recte proditum, non modo communem omnium hominum naturam, sed etiam cujusque propriam esse medico pernoscendam: ita enim fiet ut neque qualitatem neque quantitatem remediorum, quibus opus sit, neque etiam quomodo admoveri debeant ignoremus. Etenim ad aegrotos saepenumero accedimus, quibuscum prius, quum integra valetudine fruerentur, nulla nobis necessitudo intercessit; proinde neque quo colore, neque quo habitu, neque quo nativo calore essent aut quis eorum esset motus arteriarum plane scimus, ut de morbi magnitudine recte judicemus; siquidem ei solum, qui naturalem statum accurate perspectum habeat, integrum est nosse quantum quisque naturae statum excefferit et ad quantum magnitudinis morbus pervenerit. Quumque hoc ignoremus, ne omnino haereamus, ad signa confugimus, quorum perfecta notitia nobis qui mites quique maligni morbi sint declarat. Hujusmodi autem signa aut spectabilia sunt, hoc est vel in toto corpore, ac magis

Ed. Chart. IX. [537.]

μᾶλλον δὲ ἐν τῷ προσώπῳ ὁρᾶται, ἢ ἀόρατα τὸ πρῶτον, αὐθις δὲ βλέπονται. τοιούτου τοῦ γένους ἐστὶν ὅσα ἐκ τῶν οὖρων καὶ διαχωρημάτων καὶ πτυάλου καὶ ἰδρώτων καὶ ῥύπου τῶν ὠτων καὶ μύξης καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἐκ τοῦ σώματος ἢ ὑπὸ τῆς φύσεως ἢ τῆς τῶν φαρμάκων δυνάμεως ἐκθλιβομένων λαμβάνεται, ἄλλα καὶ ἀκούειν μόνον ἔξεστι, καθάπερ τὰ ἀλήγηματα καὶ φροντίδες καὶ ὅσα τῆς γνώμης καὶ διανοίας καὶ τῶν αἰσθήσεων νοσήματα καὶ βλάβαι εἰσὶ. τὸ γὰρ σημειωτικὸν τῆς ἰατρικῆς μέρος τίθενται. αὐτῶν γὰρ τήρησις πρὸς τὴν θεραπευτικὴν ἐστὶν ἀναγκαία, ἀλλὰ καὶ ἄνευ θεραπείας ἀναγκαῖον εἰδέναι αὐτὰ πρὸς τὸ γνῶναι τίνα θεραπευτικὰ καὶ τίνα ἀθεράπευτα, καὶ περιῖστασθαι αὐτὰ, ὅπως μὴ ἐπιβαλλόμενοι ἀδυνάτοις σφαλλώμεθα. ἴσμεν δὲ τὸ σημειωτικὸν εἰς τρία διαιρεῖσθαι, εἰς τε ἐπίγνωσιν τῶν παρεληλυθότων καὶ εἰς τὴν σκέψιν τῶν συνεδρευόντων καὶ εἰς πρόγνωσιν τῶν μελλόντων. τὰ γὰρ προγεγονότα συμπτώματα καὶ τὰ παρόντα πολυπραγμονοῦμεν εἰς

etiam in facie adspiciuntur; aut primum non videntur, postea vero sub adspectum cadunt. Hujus autem generis sunt omnia quae ab urinis, alvi excrementis, sputo, sudoribus, fordibus aurium, muco et ab aliis omnibus trahuntur, quae a corpore aut natura aut vi medicamenti extruduntur, alia vero solum audimus, quo in numero sunt, dolores, sollicitudines et cuncti mentis et intelligentiae ac sensuum morbi atque noxae. Volunt enim eam etiam tractationem, qua signa continentur, medicinae partem esse, quandoquidem necessaria est ipsorum ad curationem adhibendam observatio. Quin etiam vel citra curationem necessarium est signa cognoscere, ut qui curari possint quique non possint intelligas; ne si manum admoveas iis, qui sanari non queunt, in errorem inducaris. Jam vero haec ipsa pars, quae ad signa pertinet, in tria distribuitur, in cognitionem praeteritorum in contemplationem praesentium et praesagationem, futurorum. Etenim praeterita symptomata itemque praesentia diligen-

Ed. Chart. VIII. [537.]

τὸ εὐρεῖν τὴν αἰτίαν τῆς νόσου. ἀναγκαῖον δὲ καὶ προ-
 γνῶναι εἴτε ὀλέθριον εἴτε περιεστηκὸς εἴη τὸ νόσημα. τινὰ¹
 μὲν ὁμοειδῆ ἢ ὁμογενῆ τῶν σημείων ἐστὶ, τινὰ δὲ οὔτε γέ-
 νος ἔχει ταυτὸν οὔτε εἶδος. ὁμοειδῆ μὲν οὖν ἐστὶ τὰ καθ'
 ἓν τι πάθος γυνόμενα, ὡς τὰ ἀναπτύσσεσθαι τῆς κατὰ πνεύ-
 στικὰ ὄργανα διαθέσεως σημεῖα ἐστίν, ἐγκεφάλου δὲ καὶ
 μηνίγγων τὰ ἐκκρινόμενα διὰ μεκλήρων ἢ διὰ ὑπερώας.
 ὅσα δὲ οὔτε ὁμοειδῆ οὔτε ὁμογενῆ τυγχάνουσιν ὄντα οὐδεὶς
 ἀγνοεῖ. οὐ πάντες δὲ τῶν βιβλίων ἐξηγηταὶ ἴσασιν ἄλλα²
 μὲν τῶν σημείων εἶναι παθογνωμονικὰ καὶ προγνωστικὰ νο-
 σήματος ἴδια, ἄλλα δὲ ἀχώριστα. ὅταν δὲ τούτων μὴ ἀπο-
 ρῶμεν τῷ μήτε ἰδίον τι ζητεῖν ἢ ἀχώριστον τοῦ πάθους
 γνῶρισμα, ἀλλὰ πότερον ὀλεθρίως ἢ σωτηρίως ὁ κάμων
 ἔχει, τότε πάντων τῶν κατὰ τὸ σῶμα φαινομένων αὐτῷ

1. leg. lib. I. prorrh. II. 2. l. I. prorrh. IV.

ter ad morbi causam inveniendam intuemur, sed necesse
 etiam est nosse morsne an salus exspectanda sit. Cete-
 rum signa quaedam ejusdem sunt speciei aut generis, quae-
 dam neque eodem genere, neque eadem specie continen-
 tur. Ejusdem sunt speciei quae in uno morbo contin-
 gant, cujusmodi sunt quae sputo rejiciuntur, quae quid-
 em signa sunt ejus affectionis, quae pulmonem, thoracem,
 asperam arteriam et instrumenta respirationis obsideat, ut
 morbi cerebri membranarum sunt ea quae per nares aut
 palatum excernuntur; quae porro neque ejusdem speciei,
 neque ejusdem sunt generis, nemo est qui nesciat; non
 omnes tamen qui explanationes conscribunt, norunt signa
 alia esse morbi propria, quae quia affectum indicant, idcirco
 παθογνωμονικὰ nominantur et ad praefagiendum accommo-
 data; alia vero inseparabilia, quumque de his non dubi-
 tamus, propterea quod nullam nec propriam nec insepa-
 rabilem morbi notam perquiramus, verum illud indage-
 mus, salusne an mors aegroti exspectanda sit, tum omnia

Ed. Chart. VIII. [537.]

σημείων τε καὶ συμπτωμάτων ἐπίσκεψις ἀναγκαία γίνεται. ἔτι δὲ τὰ μὲν πέψεως τε καὶ ἀπεψίας ἐστὶ σημεῖα, τὰ δὲ ὀλέθρου καὶ σωτηρίας ἐνδεικτικά, ἄλλα δὲ τῆς κρίσεως. ἀπεψίας μὲν οὖν καὶ πέψεως γνωρίσματα διαχωρήματά τε καὶ πτύσματα καὶ οἴρα, τοῦ δ' ὀλέθρου καὶ τῆς σωτηρίας τὰ τε σὺν αὐτοῖς ἐστὶν ἐκκρινόμενα καὶ τὰ καθ' ὅλον τὸ σῶμα φαινόμενα. τῶν δὲ κρίσεων οὐκ ἐστὶ γένος αὐτῶν ἐν ἐξαιρέτον· ἐν ἄλλῳ μὲν γὰρ καιρῷ καὶ κατ' ἄλλην διάθεσιν ἐστὶ κρίσιμα, κατ' ἄλλην δὲ τινα διάθεσιν ἢ καιρὸν τῆς νόσου συμπτώματα μὲν ἢ σημεῖα γένηται μοχθηρὰ, κρίσιμα δὲ οὐδύλως ἐστὶ. διὸ εἶπεν αὐτὸς ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν, τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, τὰ μὲν εἶναι θανατώδεια, τὰ δὲ δύσκριτα. καὶ τὰ μὲν τῆς πέψεως σημεῖα ἀγαθὰ αἰεὶ, τὰ δὲ ἀπεψίας οὐκ ἀγαθὰ. εἰ γὰρ κεφαλαλίαν ἢ παραφροσύνην ἢ δύσπνοιαν ἢ κῶμα θεάσῃ, οἷδέν ἐπὶ τούτους βέβαιον, οὔτε ἀγαθὸν οὔτε κακὸν ἔχεις προγνώσσει. οὔτε εἰ βλέπεις ἰδρωτὰς ἢ ἐμέτους ἢ κοιλίας ἢ οὔρων πολ-

et signa et symptomata, quae in corpore apparent, necesse est diligenter perpendere. Sunt etiam quaedam concoctionis et cruditatis signa, sicut quaedam salutis aut mortis, quaedam judicationis: ac concoctionis quidem cruditatisque signa sunt alvi excrementa, sputa et urinae; salutis ac mortis sunt quae cum illis excernuntur et in toto apparent corpore; judicationum vero non est unum proprium praecipuumque genus signorum, sed alio in tempore et in alio morbo erunt critica signa, in alio vero affectu aut alio morbi tempore erunt vel symptomata vel prava signa ac nullo modo critica. Quocirca Hippocrates in secundo de vulgaribus morbis libro recte censuit critica non judicantia partim mortalia esse, partim difficulter judicare. Ac signa quidem concoctionis bona semper sunt, cruditatis non bona. Nam si capitis dolorem aut delirium aut respirationis difficultatem aut gravem soporem subesse videas, in iis nihil firmum nec bonum nec malum praenoscere poteris, sicut nec etiam, si intuearis

Ed. Chart. VIII. [537. 538.]

λήν ἔκκρισιν ἢ αἵματος ῥύσιν ἐκ ῥινῶν ἢ ὑστέρων ἢ αἰμορροΐδων, οὔτε εἰ καὶ παρωτίδας εἴτ' ἄλλα ἀποσχήματα. ἐπειδὴ πάντα τοιαῦτα καὶ κρίσιμα καὶ οὐ χρήσιμα γίνεσθαι συμβαίνει καὶ τοῦτο διττῶς, ἢ τὸ μηδὲν ποιεῖσθαι κρίσιν ἢ τὸ κακῶς ποιεῖν, ἕτερον δὲ γένος ἐστὶν οὐχ ὡς σημείων μόνον κρίσιμων, ἀλλὰ καὶ ὡς αἰτίων, τούτου τοῦ γένους εἰσὶ καὶ ἔμετοι καὶ διαχωρήσεις γαστρὸς καὶ οὔρων πλήθος καὶ ἰδρωῖτες καὶ αἰμορροαγαίαι καὶ παρωτίδες καὶ ἀποσχήματα. εὐρήσεις δὲ ἕτερον γένος τῶν σημείων τε ἅμα καὶ συμπτωμάτων, ὅπερ οὔτε κρίσιν ποιεῖ οὔτε ὁμοίως πιστὸν ὡς τὸ κατὰ τὰς πέψεις, οὔτε τελείως ἄπιστον, ἀλλὰ ἐξ αὐτῶν τινὰ μὲν ἀγαθὰ διὰ παντός, τινὰ δὲ φαῦλά ἐστιν. τοῦτο¹ μὲν δηλοῖ αὐτὸς, ἔνθα φησὶ, τὴν διάνοιαν ἐρῶσθαι καὶ εὖ ἔχειν πρὸς τὰ προσφερόμενα ἀγαθόν. ἀλλὰ καὶ ἡ εὐπνοια καὶ ἡ εὐσφυξία ἀγαθόν. οὕτω δὲ καὶ ἡ εὐ-

1. lib. II. aph. XXXIII.

sudores aut copiosam alvi aut lotii excretionem aut sanguinis e naribus aut ex utero aut haemorrhoidibus affluxionem, imo vero ne si tumores quidem secundum aures aut alios abscessus perspicias; causa est quia haec omnia et critica et non critica esse possunt, atque id quidem duobus modis, vel quod nullo modo vel quod male judicationem faciant. Alterum vero genus est non modo signorum, quae critica sint, sed quae etiam causarum vim habeant, hoc genere continentur vomitus, alvi dejectiones, urinae copia, sudores, sanguinis profluvia, tumores secundum nares atque abscessus. Jam vero aliud quoque genus comperies eorum, quae uno eodemque tempore et signa erunt et symptomata, hocque genus neque judicationem affert, neque aequae atque illud quod in coctionibus versatur, fidum est, neque omnino infidum; sed in hoc [538] genere quaedam semper bona sunt, quaedam mala, quod ipse declaravit, quum dixit: *mentem constare recteque se ad ea quae afferuntur habere, bonum*; facilis quoque respiratio et integritas pulsuum in bonis habetur, ita etiam

Ed. Chart. VIII. [538.]

φορία καὶ τὸ πρόσωπον τοῖς ὑγιαίνουσιν ὁμοιον καὶ ἡ εὐ-
 σχήμων κατάκλισις καὶ ἡ τοῦ σώματος ὁμαλότης. τὰ δὲ
 τούτων ἐναντία κακὰ, ἅπερ ἅπαντα κατὰ τὸ προγνωστικὸν
 ὑφ' Ἱπποκράτους καλῶς¹ εἴρηται. οὐ² μὴν ἀλλὰ δεῖ
 τῆς χροᾶς ἀμελεῖν, ἀνάλογος γὰρ ἡ χροᾶ τῷ αἵματι. αἷμα
 δὲ λέγω νῦν ὅλον τὸν ἐν τοῖς ἀγγείοις χυμὸν ἐν ᾧ καὶ φλέ-
 γματός τε καὶ χολῶν καὶ ἰχώρων περιέχεται· τοῦτο γὰρ
 καὶ ἄμεινον καὶ χειρόν γίνεται. αὐτὸ δὲ τὸ κατ' ἐπικρά-
 τειαν αἷμα λεγόμενον, ἄλλην τινὰ χροᾶν, πλὴν ἐρυθρὰν
 ἔχειν ἀδύνατον. νῦν δὲ Ἱπποκράτης οὐ διορίζει πότερον
 τὰ σημεῖα ἐστὶν ἀγαθὰ ἢ κακὰ, ἢ μῆτε ἀγαθὰ μῆτε κακὰ,
 ἢ θανατώδη ἢ ζωτικὰ, καθ' ἅπερ ἐν τῷ προγνωστικῷ καὶ
 ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις οὔτε πάντα προστίθησι.
 λέγει δὲ ταῦτα σημεῖα εἶναι, ἵνα μὴ οἷοιο³ ταῦτα εἶναι αἰτία
 ἢ συμπτώματα καὶ σφαλόμενος μὴ καλῶς ἰάσεις. ἐν πρώ-

1. Corr. (καλῶς). 2. IV. in VI. Epid. XXIX. 3. Corr.
 οἷοι pro ἡ.

facilis tolerantia et facies bene valentium faciei similis et
 decens decubitus et corporis aequalitas boni consulitur,
 horum contraria in malis statuenda sunt; quae omnia sunt
 in praefagiis ab Hippocrate scripta divinitus. Age vero
 signum a colore profectum non est despiciendum; liqui-
 dem color sanguini proportionem respondet. Sanguinem
 autem nunc intelligo humorem universum qui vasculis in-
 est, in quo et pituita et biles et tenues liquores conti-
 nentur; hic enim et melior et deterior efficitur, at is
 qui sanguis per exsuperantiam appellatur, alium praeter
 rubrum colorem habere non potest. Ceterum Hippocra-
 tes hoc loco non distinguit utrum signa bona sint an
 mala aut utrum nec bona nec mala aut utrum salutaria
 aut mortalia sint; quemadmodum in libro praefagiorum
 ac de morbis vulgaribus; neque etiam numeravit omnia.
 Ait autem haec signa esse, ut ea ne putes aut causas esse
 aut symptomata, atque ita falsus non recte medicinam
 facias. In primis autem statuit odores corporis, qua in

Ed. Chart. VIII. [538.]

τοῖς οὖν τίθησι τὰς ὀσμὰς τοῦ χρωτός. ἰστέον¹ γὰρ ὅτι ἐπὶ πάντων σχεδὸν ὁμολογοῦσιν ἀλλήλαις ὀσφρησίς τε καὶ γεῦσις, οὐ μὴν ἀλλὰ ἐπὶ τῶν ἡδίστων· ταῦτα γὰρ οὐ μόνον τοῖς γενομένοις ἡδέα ἐστίν, ἀλλὰ καὶ πικρότητος οὐκ ὀλίγον ἐμφαίνει, ὥσπερ ἐν τοῖς ῥόδοις ὁράται. ἡ δὲ αἴσθησις τῆς ὀσμῆς γίνεται ἐν ταῖς κοιλίαις τοῦ ἐγκεφάλου καὶ ἡ οὐσία τῶν ὀσφρητῶν ἀτμώδης ἐστίν. ἃ γὰρ ἀπορρέει τῶν σωματίων, ἀναμίγνυται τῷ περιέχοντι, ἔπειτα δὲ διὰ τῆς πνοῆς εἰς τὸν ἐγκέφαλον φέρεται καὶ τὴν αἴσθησιν κινεῖ. ταῖς μέντοι διαφοραῖς ἀτμῶν οὐ κίται ὀνόματα. ὀξεῖαν μὲν γὰρ τινα καὶ δριμεῖαν ὀσμὴν ἔχειν λέγομέν τι, αὐστηρὰν δὲ ἢ σιτυφνήν ἢ ἀλυκὴν ἢ πικράν, ὥσπερ ἐν τοῖς χυμοῖς, οὐκέτι, ἀλλὰ εἰς δύο προσηγορίας μόνας ἀνάγομεν καὶ εὐώδη ἢ δυσώδη λέγομεν. διὸ καὶ τῶν εὐωδῶν ἐδεσμάτων, ὅσα διασαφέντα κατὰ τὴν ὀσμὴν ἡμᾶς ἀνιᾶ, καὶ ταῦτα εὐθέως ἀπορρέπτοῦμεν, οὐδὲ γεύεσθαι ἐπιχειροῦμεν. καὶ μέντοι

1. l. IV. de simpl. med. XXII.

re scire convenit, in omnibus rebus fere mutuo consentire odoratum ac gustatum, non tamen in iis quae suavissimum odorem ex se mittunt. Propterea quod ea tantum abest, ut gustantibus suavia sint, ut etiam non modicam amaritudinem prae se ferant, ut in rosis cernitur. Porro odoris sensus in cerebri ventriculis fit et rerum quae odore percipiuntur essentia est hujusmodi, ut vaporem exhalet; quae enim defluunt e corporibus, aëri nos ambienti admiscuntur; deinde per inspirationem in cerebrum comportantur sensumque movent, vaporum tamen differentiis non sunt imposita nomina. Ut enim dicamus quidpiam odorem acidum aut acrem habere, certe vel austerum vel acerbum vel falsum vel amarum, ut in humoribus usu venit, non dicemus, sed hisce duabus appellationibus omnia comprehendemus, ut bene olentia aut graveolentia nominemus; quocirca e bene olentibus eduliis quaecunque computruerunt, quaeque nobis odore molestiam afferunt, ea quam primum rejicimus ac ne gustare

Ed. Chart. VIII. [538.]

καὶ τὰ χρώματα τῶν ἐκκρινομένων παρὰ φύσιν ἢ τὰς ὁσμάς οὐδὲν ἔτι χρὴ δεικνύειν ἐξ ἀνάγκης ἐπόμενα ταῖς νόσοις, εἴ γε μηδὲν τῶν τοιούτων ἄνευ δυσκρασίας γίνεται. ἡ μὲν οὖν ὁσμὴ τοῦ σώματος ὅλου καὶ τοῦ στόματος ἐνίοις μὲν ἔστι φύσει μοχθηρὰ, ἐνίοις δὲ ἄμεμπτος, οἷς¹ δὲ ἐξ ἀμελείας ἐγγίγνεται, μηδὲν ἠγουμενων ἀμαρτάνειν. δεῖ μὲν σκοπεῖν, πότερον τῇ φύσει ἢ παρὰ φύσιν τοῦτό ἐστι καὶ τότε τὰς αἰτίας εὔρειν, ὡς ἐν τῷ στόματι ἢ διὰ σαπρότητα τῶν οὐλῶν ἢ τοὺς ὀδόντας κακουμενους, ἢ τι ἔλκος ἢ διὰ τὴν τοῦ στομάχου κάκωσιν ἢ διὰ ἄλλο τι. ὁμοίως δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων τοῦ σώματος μερῶν, ὡς ἐπὶ τῶν ὠτων ἢ πύον ἔνεστιν ἢ ἔλκος. καὶ ἐπὶ τοῦ πτυάλου καὶ οὔρου καὶ διαχωρημάτων. οὔρον γὰρ δυσῶδες ἰσχυρῶς καὶ τὸ λιπαρὸν, ὅπερ ἐλαιῶδες ὀνομάζουσιν ὀλέθρια. πτύσμα δὲ ἐν περιπνευμονικοῖς καὶ πλευριτικοῖς δυσῶδες ἰκανῶς, ἰσχυρᾶς ὀδύνης ἢ δυσπνοίας κατεχούσης τὸν ἄνθρωπον, σημεῖόν ἐστιν. ὥσπερ²

1. I. IV. in VI. Epid. IX. 2. I. IV. aph. 47.

quidem tentamus; jam eorum quae excernuntur et colores praeter naturam et odores sequi morbos necessario, non opus est ostendere, si modo nihil tale sine intemperie proveniat. Nunc vero corporis totius et oris odor quibusdam inest pravus suapte natura; in quibusdam culpa vacat, in quibusdam vero ex negligentia vitatur, quod se nihil errare arbitrentur. Quamobrem spectandum est sitne id natura an praeter naturam et causae indagandae; in ore exempli gratia, an causam tetri odoris afferant gingivae putrescentes, an vitiatii dentes, an ulcus quod os obsideat, an id sit vitio stomachi, an aliunde oriatur; eadem est aliarum corporis partium ratio, quemadmodum, si in auribus pus sit aut ulcus; itemque in sputo, urina et alvi excrementis. Nam et urina quae valde foeteat quaeque pinguis sit, quam oleosam vocant, perniciofa est. Sputum vero, quod in peripneumonia et pleuritide valde foetidum est, vehementi dolore aut difficultate respirationis conflictari hominem indicat, sicut etiam excretiones

Ed. Chart. VIII. [538.]

καὶ αἱ ἐκκρίσεις ἐν τοῖς πυρετοῖς μὴ διελλείπουσι πελιδναὶ καὶ αἱματώδεις καὶ δυσώδεις κακαὶ εἰσιν. αἱ περιγίνονται πολλάκις τοιαῦται, ὡς ἐπὶ τῶν σηπεδονωδῶν ἐλκῶν οἱ ἰχθῶρες ἀπορρέουσιν, ἐνίοτε¹ δὲ οὕτως ὡς πῦρον ἐξ ἀποστήματος ραγέυτος. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον περὶ ἐμέτων κριτέον. δυσωδία γὰρ τῶν ἐμεθέντων μάλιστα μὲν τῶν μελανῶν δηλοῖ τὸ μέγεθος τῆς νόσου, αἰ γὰρ ὀλεθρία τὰ² δυσώδη, καθότι καὶ αὐτὸς ἐν τῇ προγνωστικῇ φησι· πᾶσαί τε αἱ ὑπόσαπροι καὶ δυσώδεις ὀδμαὶ καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐμουμένοισι· διὸ χρηὶ τὰς παρὰ φύσιν δυσωδίας ἐν τῇ τῶν συμπτωμάτων τάττειν γένοι. μετὰ δὲ ταύτας αἱ κατὰ τὰ ὄψα καὶ ῥίνας καὶ μασχάλας καὶ ὅσα μόρια κατὰ πάθος σήπεται. οὕτως ἐν ταῖς ἐρυγαῖς ἔστιν εὔρειν ταυτὸ, ἤτοι καπνώδους³ ἢ ὀξώδους ἢ βρομώδους ἢ ἰχθυώδους ἢ τινος ἐτέρας τοιαύτης ποιότητος. ἀλλὰ καὶ ὁ χροὺς ἀλμυρὸς αἰσθάνεται, διότι οἱ κάμνοντες ἰδρωῶτος ἐγένεσαντὸ ποτε παραρρέοντος

1. I, II. in III. Epid. IX. 2. Corr. τὰ pro καὶ. 3. Corr. ἤτοι καπνώδους pro εἴτε κοπώδους.

in febribus non intermittibus lividae, cruentae foetidacque malae sunt: quae quidem plerumque fiunt huiusmodi eo modo, quo ex putridis ulceribus sanies profluit, nonnunquam vero ut pus ex rupto abscessu prorumpit. Eodem modo est de vomitibus iudicandum, foetor enim eorum, quae vomitu rejecta sunt, praefertim vero quae atra existant morbi magnitudinem indicat, siquidem foetida semper perniciofa sunt, quemadmodum ipse quoque in libro praefagiorum memoravit. Omnes, inquit, subputridi foetidique odores in iis omnibus quae vomitu rejecta sunt, mali, quocirca omnes foetidos odores, qui praeter naturam excitantur, in symptomatum loco sunt habendi; post hos vero statuenda sunt, quae in auribus, naribus, aliis et item quaecunque partes propter aliquem affectum computrescunt. Idem quoque in ructibus licet invenire, sive illi fumeam, sive acidam, sive virosam sive piscosam, sive aliam quamvis qualitatem referant. Cutis quoque falsa perfentiscitur, propterea quod aegroti sudo-

Ed. Chart. VIII. [538.]

εἰς τὸ στόμα, δι' ὃν¹ ἢ ποιότης τοῦ σιάλου ἐξαλλάσσεται. οὕτως μὲν οὖν καὶ τῶν ἐκ πνεύμονος ἀναγομένων καὶ τῶν ἐκ γαστρὸς ἐμουμένων οἱ μὲν ὀξέων, οἱ δὲ ἀλικῶν, οἱ δὲ πικρῶν, οἱ δὲ γλυκέων, οἱ δὲ αὐστηρῶν αἰσθάνονται. εἰσὶ δὲ τινες τῶν ἰατρῶν οἱ καὶ ἰδρωτός καὶ προσέτι τοῦ κατὰ τὰ ὦτα ῥύπου γέγονται· τεκμήριον γάρ τι εἶναι φασιν αὐτοῖς. ὥσπερ καὶ ἡ ὀδμὴ τῶν διαχωρημάτων τὴν κακίαν πέψεως ἐνδείκνυται ἢ τὴν τῶν χυμῶν μοχθηρίαν, οὕτω καὶ δάκρυα γίνονται ποτὲ² μὲν τῆς φύσεως ἀποκρινούσης τὸ πλεονάζον ὑγρὸν ἢ γεννώσης τὸ λεῖπον ἐν τοῖς κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀδέσι, ποτὲ δὲ ἐπόμειμα τῆ νοσώδει διαθέσει. καὶ ἡ τῆς ῥινὸς ὑγρότης συμβαίνει ἐκκενουμένων τῶν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἀθροιζομένων περιττωμάτων καὶ ὧτων ῥύπος ὑπὸ τῆς φύσεως γίνεται καθαιρούσης ἐγκεφάλου τὰ περιττώματα. σιάλου δὲ γένεσις ἐν τῷ στόματι τῶν προνοητικῶς ὑπὸ τῆς φύσεως ἐστὶ γινομένων, ὥσπερ καὶ ἡ ἐκ θώρακός τε καὶ πνεύμονος ἀναγωγὴ τῶν πτυέλων, ἀλλὰ καὶ

1. *Corr.* ὃν pro ὦν. 2. lib. III. aph. XXVI. 3. I. V. in VI. Epid. III.

rem in os profluentem nonnunquam gustant, a quo etiam salivae qualitas immutatur. Simili quoque modo quae ex pulmone rejiciuntur et quae ex ventriculo évomuntur, aliis acida, aliis falfa, aliis amara, aliis dulcia, aliis austera sentiuntur. Quidam etiam medici et sudores et item sordes aurium degustant, quod ex illis conjecturam quandam facere se dicant, sicut alvi excrementorum foetor aut malam concoctionem aut humores vitiatos indicat. Ita etiam lacrymae oriuntur, quum interdum natura supervacaneum humorem expellit aut ipsum in oculorum glandulis deficientem procreat; interdum vero morbosam affectionem consequuntur. Narium autem humiditas oritur, quod excrementa, quae in cerebro collecta sint, excernantur; aurium quoque sordes fiunt natura cerebri excrementa repurgante. Salivae autem in ore generatio inter ea numeratur, quae a natura provide fieri dicuntur, sicut sputi ex spectore pulmoneque rejectio. Verum et

Ed. Chart. VIII. [538.]

ἐν τῶν διαχωρημάτων καὶ ἐμέτων σημεῖα λάβοις ἄν. ἡ μὲν γὰρ μέλαινα χολὴ ἐν τῷ πτύσματι ἢ ἐμέτῳ ἢ διαχωρηματι ἢ καὶ οὖρῳ φαινόμενη πάντῃ θανάσιμον σημεῖον τίθεται. μετ' αὐτὴν δὲ ἡ ξανθὴ χολή, ὅταν ἄκριτος εἴη, ἄλλοι δὲ χυμοὶ μετὰ τινος τούτων ἐμφαινόμενοι ἤτιον βλαβεροὶ εἰσι. νῦν δὲ ὡσπερ τὰ τῆς τροφῆς περιπτώματα θανασιτὴν οἰκονομίαν ἔχει κατὰ τὴν διάκρισιν, ὡς¹ ἐν τοῖς περὶ χρείας μορίων εἴρηται. οὕτω καὶ περὶ τὴν τῆς φύσεως ἀπόκρισιν ἐκατέρας τῆς τε κατὰ τὸ ἀπευθυσμένον ἔντερον καὶ τοῖς διὰ στομάχου γινομένοις, ἣν ἐρυγὴν ὀνομάζομεν, πρόνοιά τις ἐμφαίνεται τῆς φύσεως, ὁρμώντων πρὸς ἔκκρισιν τῆς ἐκατέρας φύσεως τῶν ὀργάνων, ἐν οἷς ἀθροίζεται. αὗται γὰρ ἐκκρίνονται, καὶ ὑπνοῦντες τύχωσιν οἱ ἔχοντες αὐτάς, καὶ ἐν καταφορᾷ καὶ ληθάργῳ καὶ κάρῳ καὶ παραφροσύνῃ. διὸ κελεύει νῦν ἐπὶ πάντων τῶν χυμῶν καὶ τῶν ἐκκρίσεων ὄραν τὰ ὀφελέοντα καὶ βλάπτοντα, ὡς τὰ μὲν φεύγοντες ἀποτρέπομεν, τὰ δὲ προσκαλέσομεν καὶ ἄγομεν καὶ δεχόμεθα, καθά-

1. l. V. in VI. Epid. IV.

ab alvi excrementis et a vomitibus sumere utique signa poteris, si enim atra bilis in sputo, alvi excrementis aut vomitibus aut urina appareat, mortale admodum signum esse statuunt, post eam vero sequitur flava bilis, si sincera sit, at ceteri humores, si cum aliquo horum appareant, non ita noxii censentur. Nunc vero quemadmodum cibi excrementa mirabilem sunt distributionem, quod ad excretionem pertinet, consequuta, ut in libris de usu partium dictum est, sic etiam quod ad flatum expellendum pertinet, sive is per rectum intestinum emittatur, sive per gulam, quem ructum nominant, quaedam naturae perspicitur providentia, quum utrumque instrumentum, in quo flatus colligitur, ad ipsum extrudendum infurgat; excernuntur enim flatus etiam si in quibus insunt dormiant aut propensione in somnum aut sopore aut veterno aut delirio sint occupati. Ideo nunc jubet ut in cunctis humoribus et excretionibus quae profunt quaeque noceant intueamur, ut quae nocent vitantes avertamus, quae ju-

Ed. Chart. VIII. [538. 539.]

περ μετ' ὀλίγον εἰρήσεται· νυνὶ δὲ ὅσον ἔτι ὑπόλοιπόν ἐστιν ὅλης τῆς ῥήσεως ἐξηγήσομαι.

β'.

Ἐνύπνια οἷα ἂν ὀρέη καὶ ἐν τοῖσιν ὑπνοῖσιν, οἷα ἂν ποιήη, ἢν ἀκούη ὅξυ καὶ πείθεσθαι προθυμῆται ἐν τῷ λογισμῷ, μείζω ἰσχυρότερα τὰ πλείω, ἐπίκαιρα τὰ σώζοντα τῶν ἑτέρων, ἢν αἰσθάνωνται πάσῃ αἰσθήσει πάντων καὶ φέρουσι.

Ἐκ τῶν εἰωθότων διάθεσιν τινα τοῦ σώματος ἐνδείκνυσθαι ἐστιν ἐνύπνια. εἰ μὲν οὖν τῆς πυρκαϊᾶς τις ὄρα ὄναρ, οὗτος ὑπὸ τῆς ξανθῆς ὀχλεῖται χολῆς· εἰ δ' ὄμβρος ἐμφαίνεται, ἴσθι, ψυχρὰν ὑγρότητα πλεονάζειν· καθάπερ γε καὶ εἰ χιόνα καὶ κρύσταλλον καὶ χάλαζαν, φλέγμα ψυχρὸν, ἐν χωρίῳ δὲ δυσώδει εἶναι δοκῶν σηπεδόνα χυμῶν,

1. Haec verba καθάπερ γε καὶ—αἷμα πλεονάζειν in manuscr. B. R. defunt, sed exstant in S. g.

vant arcessamus, inducamus et accipiamus, ut paulo post dicetur, nunc vero quod totius dictionis est reliquum explicabo.

II.

Insomnia qualia quis videat, spectanda et in somnis quae faciant, an acute audiat et obsequi paratus sit mentis et rationis compos; an aliis fortiora pluraque sint comoda, quae servant, an omnia omnibus sensibus sentiant et ferant.

Inter ea quae aliquam indicare corporis affectionem solent, insomnia numerantur. Quamobrem si quis in somnis se videre incendium putet, hunc flava bilis vexat; si imber ei videatur, scito frigidam humiditatem [539] redundare, ut si nivem aut glaciem aut grandinem videat, pituita frigida ipsum infestum habet; qui vero se in foe-

Ed. Chart. VIII. [539.]

λόφους δὲ ἀλεκτρούων, ἢ τινὰ πυρῶν αἷμα πλεονάζειν, ζοφώδη δὲ τινὰ ὄραν, ἢ ἐν ζοφώδεσι τόποις εἶναι, πνεύματα δηλοῖ. ἀλλὰ δεῖ ζητεῖν καιρὸν ἐν ᾧ γίνονται τὰ ἐνύπνια, πότερον κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν παροξυσμῶν, εἴτε κατὰ τὴν ἀκμὴν, εἴτε ἐν ἄλλῳ τινὶ καιρῷ, καὶ εἰ μετὰ τροφὴν ἢ χωρὶς τροφῆς. ὁ γοῦν χιονίζεσθαι δοκῶν ἐν τῇ εἰσβολῇ τοῦ παροξυσμοῦ μετὰ ῥίγους ἢ φρίκης ἢ καιαψύξεως γινομένου, τῷ καιρῷ μᾶλλον ἢ τῇ διαθέσει τοῦ σώματος ἀναφέρειν δεῖ. κατὰ μέντοι τὴν παρακμὴν τοῦτο θεασάμενος μᾶλλον ὑπονοήσει τὴν ψυχρότητα τῶν ἐπικρατούντων χυμῶν ἐνδείκνυσθαι. ἔτι δὲ μᾶλλον, εἰ μὴ ἐδηδοκῶς ἢ τῶν φλεγματικῶν ἔδεσμάτων. ἀλλὰ καὶ ἐν κόπρῳ διατρίβειν ἑαυτοὺς φαντασθέντες τοὺς χυμοὺς ἐν αὐτοῖς δυσώδεις καὶ σεσηπότας ἔχουσιν ἢ καὶ πλῆθος κόπρου ἐν τοῖς ἐντέροις. οἱ δὲ δοκοῦντες ἐν εὐώδεσιν εἶναι τόποις, ἐναντίαν ἔχειν διαθέσειν τοῦ σώματος ἡγοῦ, ὥστε τὰ ἐνύπνια πολλάκις ἐνδεί-

tido esse loco putet, corruptelam subesse humorum indicabit, ut cristae gallorum aut res quaedam fulvae, sanguinem redundare significant, at si quis caliginosa videat aut tenebricosis in locis versari videatur, flatus in eo esse argumento erit. Tempus autem in quo insomnia fiunt, perquirendum est, utrum appareant in accessionis invasione, an in statu, an alio tempore; et utrum a cibo an sine ullo sumto cibo excitentur: nam qui in ingressu accessionis, quae cum horrore aut rigore aut perfrictione fiat, se nive conspergi existimet, id potius tempori quam affectioni corporis erit acceptum referendum; at si quis in declinatione id intueatur, eo viso potius exsuperantium humorum frigiditatem indicari suspicaberis, idque magis si edulia pituitosa non comederit; illi item qui se versari in stercore videntur in somnis, foetidos in se putrescentesque humores habent aut etiam magnam stercoreis copiam in intestinis continent; qui se in suave olentibus esse locis putant, in contraria illorum sunt affectione corporis constituti; quibus quidem sit rebus ut somnia nobis in-

Ed. Chart. VIII. [539.]

κινῶνται ἡμῖν τὴν ἔνδειάν τε καὶ πλεονεξίαν καὶ ποιότητα τῶν χυμῶν. αὐτίκα¹ δὲ ἐν τοῖς νοσήμασιν, ὡσπερ ἐν τοῖς φρενιτικοῖς τοὺς κάμνοντας βλέπεσθαι, λέγω τὰ ἐνύπνια σαφῶς οὕτως, ὡς ἐκθροεῖσθαι τῶν ὕπνων αὐτοὺς, ἀναπηδῶντας ἢ φθεγγομένους διὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν φαντασμάτων, ὅπερ τὴν διάθεσιν ἐνδείκνυται. εἰ γὰρ ξηρότης αὐτῆ τῆς ἀγρυπνίας ἐστὶν αἰτία καὶ τῆς τῶν ὄνειράτων ἐμφάσεως, τὸν αἰτὸν δὲ τρόπον καὶ τῆς μελαγχολικῆς διὰ τὴν ξηρότητα πάντη ἐναργῆ φαίνεται τὰ κατὰ τοὺς ὕπνους φαντάσματα. οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ ὑγείᾳ τοῖς μὲν ἐνδειῶς διατιθεῖσιν ἐναργεῖς οἱ ὄνειροι γίνονται, τοῖς δὲ ἐμπεπλησμένοις ἢ μεθύουσι δι' ἀμυδροῦτητα μήτε ἴχνος τῶν φαντασμάτων καταλείπεται. οὕτω καὶ τῶν παθῶν ὅσα μετὰ ὑγρότητος τοῦ ἐγκεφάλου γίνονται, κοματώδη² τέ εἰσι καὶ ὑπνώδη καὶ ἀφάνταστα. ἐπεὶ δὲ γλέγματος εἶδη πολλά ἐστὶ, χρὴ εἰδέναι ὅτι τὸ μὲν γλυκὺ ὑπνώδεις, τὸ δ' ὄξυ πλεονάζον πεινώ-

1. lib. II. prorrh. III.

2. Corr. κοματώδη pro κυματώδη.

digentiam et redundantiam et qualitatem humorum saepe indicent. Jam vero in morbis, ut in iis qui phrenitici sunt, ita perspicue et aperte somnia videntur, ut vel e somno propter visorum evidentiam exturbati exsulant aut loquantur; quae res affectionem qua vexantur indicat, siccitas enim ipsa est vigiliarum causa facitque ut somnia conspiciantur. Melancholicis quoque propter siccitatem visa in somnis prorsus evidentia apparent; sic etiam in bona valetudine evidentia fiunt insomnia iis qui parcus comederunt; at qui se aut cibus expleverunt aut vino ingurgitarunt, iis ne vestigia quidem somniorum, propter ipsorum obscuritatem relinquuntur. Omnes item affectus, qui cerebri humiditatem conjunctam habent, comatosi somniculosique et visis vacantes sunt, sed quoniam sunt pituitae multa genera, scire convenit eam quae dulcis est somniculosos homines, eam vero quae acida sit fame-licos reddere, sicut siticulosos, cum pituita falsa praestat

Ed. Chart. VIII. [539.]

δεις ἐργάζεται, ὡς περ δὴ διψῶδεις, ὅταν ἐπικρατῇ τὸ ἀλικόν, ἀνόρεκτοι δὲ ἐπὶ τῷ ὤμῳ γίνονται. τὰ δὲ τῶν ὑπνῶδων ἐπὶ μὲν τοῖς ἄλλοις φλέγμασι βραχὺ πλείω τοῦ κατὰ φύσιν, ὃ δὲ ὤμὸς χυμὸς, ὡς περ τὸ γλυκὺ φλέγμα σαφῶς ὑπνῶδεις ἀποτελεῖ. τῆς μὲν γὰρ αἰσθητικῆς ἀρχῆς ἰγραιομένης τε καὶ ψυχομένης ἢ κωματώδης ἔπεται διάθεσις, ὡς περ καὶ ἡ ἀγρυπνία ξηραιομένης καὶ θερμαιομένης. διὸ χολῶντες ἅπαντες ἀγρυπνοὶ ἐφ' ἑκατέρῃ τῇ χολῇ. εἰςὶ μὲν δὴ¹ τινες οἱ καταφρονοῦσι καὶ τῶν ὄνειράτων καὶ τῶν οἰωνῶν καὶ συμβόλων. καίτοι ἡμεῖς ἴσμεν ἐκ τῶν ὄνειράτων πολλάκις τὴν πρόγνῳσιν γίνεσθαι καὶ προτραπέντες ποτὲ ὑπὸ δυοῖν ὄνειράτων ἐναρῶς ἡμῖν γενομένων ἐτάμομεν τὴν ἐν τῷ μεταξὺ λιχανοῦ τε καὶ μεγάλου δακτύλου τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀρτηρίαν, καὶ ἐκελεύσαμεν ῥεῖν² ἄχρις ἂν αὐτομάτως παύσῃται τὸ αἷμα, κελεύσαντος οὕτω τοῦ ὄνειράτος. ἔσωσα³ δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐξ ὄνειράτος ἐπὶ τὴν ἴασιν ἐλθῶν,

1. Corr. δὴ pro τοι. 2. Corr. ῥεῖν pro πρῶν. 3. IX. meth. med. IV.

ceteris et appetitum tolli, quum cruda abundat; quod autem ad somnos attinet, ex aliis quidem pituitae generibus paulo supra naturae modum excitantur, at crudus humor non secus quam pituita dulcis somniculosos aperte reddit. Quum enim principium sentiendi humectatur ac refrigeratur, affectio comatosa gignitur, sicut vigilia, quum idem exsiccatur et calefit; proinde biliosi ex utraque bile infomnes sunt. Quidam tamen comperiuntur, qui et somnia et auguria et portenta contempnant, at nos praesagia saepe nobis ab infomniis fuisse suppeditata habemus exploratum, atque etiam nos duobus infomniis evidentibus admonitos ad arteriam, quae inter indicem magnumque dextrae manus digitum est, incidendam devenisse ac iussisse tam diu fluere sanguinem, quam diu sua sponte profluxisset, quod ita nobis infomnium innuisset. Quin etiam alios plerosque sanavi, quum ex praescripto infomnii remedia adhibuisssem; imo vero patris infomniis

Ed. Chart. VIII. [539.]

ἀλλὰ καὶ τοῦ πατρὸς ὄνειρασιν ἐναργέσι προτραπεῖς ἐπὶ τὴν τῆς ἰατρικῆς ἄσκησιν ἀφικόμην. δεῖ οὖν θεάσασθαι ἀκριβῶς τὰ ἐνύπνια καὶ οἷα ὁρᾶται καὶ τί ἐν ὑπνοῖς ποιῶνται, ἵνα προγνώσῃς καὶ ἰάσῃς καλῶς· εἶτα δὲ εἰ ἀκούει ὄξυ ὁ κἀμνων. ἡ¹ μὲν γὰρ κώφωσις ἐνδείκνυται τὴν κερταλὴν πεπονθῆναι καὶ ἐν τι² τῶν ἐνδεικνυμένων ἐστὶ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι κακοπραγοῦντα. γίνεται δὲ κώφωσις διὰ τινα χυμὸν κατὰ τοὺς ἀκουστικοὺς πόρους σφηνωθέντα. ἐνίοτε³ δὲ καὶ τῆς ἀκουστικῆς δυνάμεως νενεκρωμένης, ἣν ἐν τοῖς ὄξεσι καὶ ταραχώδεσι νοσήμασιν ὁρῶμεν συμπίπτουσαν. ἰστίον δ' ὅτι τὰ τῆς μελλούσης νόσου προγνωστικὰ διττῆς ἐστὶ διαφορᾶς. ἡμεῖς δὲ τῆς ἀναμνήσεως ἕνεκα λέγομεν τὰ ποσότησιν ἢ ποιότησιν ἢ καιροῖς οὐκ αὐταῖς ταῖς οἰκείαις εἰδέαις ἐξηλλαγμένα τῶν κατὰ φύσιν, οἷον⁴ ὕρεξιν σιτίων ἐπετεταμένην ἢ ἐκλελυμένην ἢ μὴ κατὰ τὸν συνήθη καιρὸν ἢ οὐ συνήθων ἐδεσμάτων ἢ καὶ ἀπόκρισιν τῆς τροφῆς τῶν περιτωμάτων ἐλαιτόντων ἢ πλειόνων ἢ ὑγροτέρων ἢ

1. Corr. ἡ pro εἰ. 2. Corr. ἐν τι pro ἐν τῆ. 3. I. prorrh.
31—32. 4. de art. med. 82. 5. Corr. οἷον pro οἷαν.

admonitus in medicinae studium incubui, quocirca diligenter intueri somnia oportet, ut et qualia in somnis videantur et quid in iis fiat, intelligas, quo tum praefagire in posterum, tum vero medicinam recte facere perdiscas. Deinde videndum est an aeger acute audiat, siquidem surditas male esse affectum caput ostendit, eodemque indicio est, cerebrum vexari. Solet autem surditas gigni, quod aliquis humor sit in audiendi meatibus infixus atque impactus; interdum vero etiam fit, quod audiendi facultas sit exstineta; quam sane in acutis turbulentisque morbis concidere conspiciamus. Sciendum autem est signa quibus futurum morbum praefagimus, duplici differentia contineri, nos vero recordationis causa afferamus ea, quae a naturae statu variata sunt quantitibus aut qualitatibus aut temporibus aut suismet formis; cujusmodi est intenta aut exsoluta ciborum appetentia aut quae non consueto tempore excitetur aut quae non consuetorum eduliorum

Ed. Chart. VIII. [539.]

σκληροτέρων. οὕτω δὲ καὶ ἡ ἐπιθυμία περὶ τὸ πόμα πλείων ἢ ἔλαττον ἢ θερμὸν ἢ ψυχρὸν παρὰ τὸ ἔθος, καὶ ἰδρωῶτες πλείους τοῦ δέοντος ἢ ἐλάττους, καὶ ὄνος εἰς τὰς κινήσεις ἢ καὶ τῶν περρωμένων κινεῖσθαι βαρύτες ἢ ἔκλυσις ἰσχυρὰ ἢ ἐποχὴ καταμηνίων ἢ πλείων ἢ ἐλάττων κένωσις καὶ ἢ ἡδονὴ κατὰ τὴν ἐδωδὴν ἢ τὴν πόσιν μείζων ἢ ἐλάττων τῆς πρόσθεν. καὶ ἡ τῆς διανοίας ἀμβλύτης οὐ κατὰ φύσιν ἢ λύσις τις ἀήθης. καὶ μέντοι καὶ ἡ ἀκοὴ καὶ ὄσφρησις καὶ ὄψις ἀμβλύτεραι τε καὶ ἀχλωδέστεραι γνωρίσματά ἐστι τῶν μελλόντων νοσημάτων· οὕτω δὲ καὶ ὅσα διὰ ῥινῶν ἢ ὑπερώας ἢ ὠτων ἢ δι' ἃ ὁ ἐγκέφαλος ἐκκαθαίρεται ποσότησιν ἢ ποιότησιν ἢ καιροῖς ἐξαλλαττόμενα. ἔτι δὲ καὶ ἡ δῆξις τῆς γαστρὸς ἢ κατὰ τὸν σιόμαχον ἢ κατὰ ἔντερα ἢ ἐπὶ τοῖς διαχωρουμένοις ἢ ἐμουμένοις ἢ οὖρουμένοις, ἀλλὰ καὶ τὸ βάρος τῆς κεφαλῆς καὶ ἄλγος. περὶ δὲ τὴν γεῦσιν ὡσαύτως ἔχει, ὅταν ἀλμυρᾶς ἢ πικρᾶς ἢ τινες ἐτέρας ποιό-

lit aut ad excretionem cibi superfluitatum pertineat, quae vel plures vel humidiores vel duriores sint, sic etiam appetitus praeter consuetudinem potus copiosioris aut paucioris aut calidi aut frigidi, itemque sudores plures aut pauciores quam par sit et torpor ad motiones aut gravitas eorum, qui se movere contentur, aut vehemens exfolutio aut suppressio purgationum menstruarum aut major vel minor evacuatio, voluptas quoque in esculentis aut poculentis major aut minor quam prius, intelligentiae item hebetudo, quae suapte natura non inesset; oblivio etiam insolita. Jam vero auditus, odoratus adspetusque hebetiores aut magis caliginosi sunt futurorum morborum notae; simili quoque modo quaecunque per nares aut palatum aut aures, quibus viis cerebrum expurgatur, aut in quantitate aut in qualitate aut in temporibus variantur; praeterea vero morsus ventriculi aut in ejus ore aut in intestinis, quum alvus subducitur aut vomitus cietur aut urina excernitur, huc pertinet etiam capitis gravitas et dolor, similisque ratio gustatus habenda est, quum quid-

Ed. Chart. VIII. [539.]

τητος ἔμφασις ἢ, ἢ καὶ σίαλον φαίνεται τοιοῦτον. κατὰ δὲ τὴν ὄσφρησιν, εἴ τινος μιᾶς ποιότητος αἰσθανόμεθα, οὐδενὸς ὄσφρητοῦ παρόντος. κατὰ δὲ τὴν ἀκοήν, ὅταν τῶν ἤχων καὶ ψόφων ἀκούειν δοκῶμεν, μηδενὸς παρόντος τοιοῦτου· ὡσπερ καὶ κατὰ τὴν ὄψιν, ὅταν πολλὰ καὶ μέλανα καὶ πυρρὰ καὶ ξανθὰ καὶ παντοδαπὰ παραπετᾶσθαι δοκῇ. κατὰ δὲ τὴν ἀφήν, ὅταν ἀνωμαλία τις ἢ πυκνότης ἢ τάσις ἢ βάρος καθ' ὅλην τὴν ἔξιν ἐμφαίνεται, παραγγέλλειν τὴν νοῦσον εἰώθασι. διὸ βλέπειν δεῖ, εἴ τις ἀκούει ὀξύτερον ἢ ἀμβλύτερον καὶ ὀρᾷ ἢ ὄσφραίνεται ἢ γεύεται ἢ ἄπτεται μᾶλλον ἢ ἦτιον τοῦ συνήθους¹ ἢ καὶ προθυμία τις πάρεστι τοῦ ἀκούειν καὶ εἰδέναι πάντα· καὶ πότιερον ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται πάσῃ αἰσθήσει. ἐν τούτοις γὰρ ἅπασιν ἰστέον, ὅτι τὰ πλείω καὶ ἰσχυρότερα κατὰ καιρὸν συμβαίνοντά ἐστι πρὸς σωτηρίαν. εἰ δὲ τὰ μείζω καὶ πλείω μὴ ἐπίκαι-

1. *Corr.* συνήθους pro. σκύθους.

piam falsae aut amarae, aut alterius qualitatis speciem facit, aut quum saliva talis esse videatur. In odoratu autem, quum aliquam persentiscimus qualitatem et tamen nihil quod sensum odoratus movere queat, tunc adfit. In auditu, cum sonos et strepitus videmur audire et nihil adest hujusmodi. Sicut etiam in adspectu usu venit, quum multa eaque et nigra et rufa et flava et omnis generis obversari oculis existimentur. In tractu quum quaedam inaequalitas aut crassities aut distentio aut gravitas totam corporis habitudinem occupare videantur, enunciare morbum solent. Quocirca intueri oportet, utrum quispiam acutius an obtusius videat vel odoretur vel gustet vel magis minusve quam consueverit sensu tactus praeditus sit; an prompta quaedam vis adfit, ut homo audire atque intelligere velit omnia et utrum omnibus sensibus sentiat. In his enim omnibus illud scire nos decet, si plura eaque valentiora tempore opportuno accidant, ea ad salutem; si vero majora et plura non sint opportuna, ea ad noxam invehendam referri. Postremam omnium

Ed. Chart. VIII. [539.]

ρα εἶη, πρὸς βλάβην ἀναφέρονται. τελευταῖον δὲ τὴν εἰ-
φορίαν σημαίνει εἰπὼν καὶ φέρουσιν, εἰ μὲν γὰρ μὴ φέ-
ροιεν, οὐδὲ σώζοντα εἶναι δύναται.

γ'.

Ὅμοίων ὀσμᾶς, λόγους, εἴματα, σχήματα.

Ὡσπερ ἐν τοῖς νοσήμασι, οὕτω καὶ ἐν τοῖς σημείοις
βλέπειν κελεύει εἰς τὰς ὀσμᾶς εἰ αὐτὰς¹ οἱ νοσοῦντες φέρουσιν,
οὕτω δὲ καὶ λόγους. ἔτι δὲ καὶ νοεῖσθαι ποίους λόγους οἱ
ἄνθρωποι λέγουσιν. ὁ γὰρ λόγος τὴν διάνοιαν δηλοῖ καὶ
μόνον οὐ τὴν ἔννοιαν ἐξημεύεται, ἀλλὰ καὶ τὴν κατάκλι-
σιν καὶ τὰ σχήματα καὶ τὴν ἰδέαν ὅλου τοῦ σώματος, ὡς
ἤδη πρόσθεν εἴρηται, θεωρεῖν δεῖ.

1. Corr. ὁμοίων pro ὁ κύμαρ. 2. Corr. in margine εἰ αὐτὰς
οἱ—ἔτι δέ.

ferendi facilitatem significavit, quum dixit: *et feram*,
nisi enim aegroti ea ferant, signa illa ad salutem esse non
possunt.

III.

Ut odores, sermones, vestitus, figuras.

Sicut in morbis, ita etiam in signis jubet odorem
habendam esse rationem, utrum eos aegroti perferant,
itemque sermonum; ac mentem adhibendam esse, ut qua-
les sermones illi habeant, intelligamus; oratio enim animi
sensum aperit et tantum non est animi interpres; quin
etiam decubitus, figuras ac totius corporis formam, ut
jam supra diximus, spectare nos oportet.

Ed. Chart. VIII. [540.]

δ.

Τοιαῦτα εὐφόρως, ἅπερ καὶ αὐτόματα ἐπιφαινόμενα ὠφελείει.

Ἄπερ αὐτομάτως γίνονται καὶ ὠφελούσι, ταῦτα εὐφόρως φέρουσι, ἃ δὲ μὴ ὠφελείει, ταῦτα δυσφόρως. ὥσπερ καὶ τὰ ὠφελούντα αὐτομάτως πολλάκις συμβαίνει. καὶ τότε οἱ κάμνοντες εὐφόρως φέρουσι, οὕτως αὐτὸς τὰ ὑπὸ τῆς φύσεως γινόμενα μιμῆσθαι ἡμᾶς συμβουλεύει.

ε.

Καὶ ὁκότε κρίσιν τὰ τοιαῦτα ἐμποιείει καὶ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα, οἷον φῦσαι, οὔρον, οἷον καὶ ὁκόσον καὶ ὁκότε. ὁκόσα δὲ τάναντία, ἀποτρέπειν, μάχεσθαι αὐτοῖσιν.

Αἱ κρίσεις γίνονται ἐξαχῶς. ἡ² γὰρ ἐξαίφνης γίνεται μεταβολὴ εἰς ὑγίειαν ἢ ἐξαίφνης ἀποκτείνουσιν, ἢ κατὰ βραχὺ

1. in M. legitur ὁκόσα, obelo adjecto. 2. Corr. ἡ pro εἰ.

IV.

[540] *Atque haec facile, quae etiam sponte apparentia juvant.*

Quae sua sponte fiunt ac profunt, ea facile ferunt, quae vero non profunt, ea difficulter ferre solent; quemadmodum autem quae profunt, saepenumero sponte sua eveniunt actum aegroti facile ferunt, ita etiam ipse hoc nobis consilii dat, ut ea quae natura facit imitemur.

V.

Et quum talia iudicationem afferunt, ac tot et talia, ut flatus et urina, qualia, quanta et quando; quae vero contraria sunt, ea avertere iisque adversari oportet.

Indicationes sex modis fiunt: nam vel repente fit in sanitatem mutatio vel repente hominem perimunt vel

Ed. Chart. VIII. [540.]

τούτων ἐκείτερον ἢ μικτῶς γίνεται. κατὰ βραχὺ μὲν ἦτοι τῆς νόσου μαρανθείσης ἢ τῆς τοῦ κάμνοντος δυνάμεως καταλυθείσης, μικτῶς δὲ ὅταν ἐπὶ πρεῖτιον ὁ κάμων ἢ χεῖρον μεταβέβληται, τούντεῦθεν ἕως παντελοῦς λύσεως ἢ θανάτου τὸ ὑπόλοιπον ἅπαν μαρανθῆ. ἴσθι δ' ὅτι ἡ πρώτη ἐξαιφνίδιος εἰς ὑγίαν μεταβολή ἐστι πασῶν τῶν εἰρημένων ἀρίστη. τῶν δ' ἄλλων ἢ μὲν εἰς θάνατον ὄξυν τελευτῶσα κακὴ κρίσις ἐστίν, αἱ δὲ ῥοπήν τινα ποιησάμεναι, οὐ μὴν λύσιν τελείαν ἐλλιπεῖς κρίσεις λέγονται. ὥσπερ[†] καὶ αἱ κατὰ βραχὺ γινόμεναι λύσεις καὶ οὐ κρίσεις ὀνομάζονται. ἡ μὲν οὖν κρίσις ἀποτελεῖται μὲν πάντως ἐπὶ φανεραῖς τισιν ἐκ κρίσεσιν ἢ καὶ ἀξιολόγοις ἀποστάσεσιν· ἡγεῖται δὲ τῶν ἐκ κρίσεων καὶ τῶν ἀποστάσεων τούτων οὐ σμικρὰ ταραχὴ κατὰ τὸ τοῦ κάμνοντος σῶμα, καὶ δυσφορίαι γὰρ καὶ ἀρτυπνίαι καὶ παραφροσύναι καὶ ἀλγῆματα κεφαλῆς καὶ πολλῶν ἄλλων μορίων. ἐνίστε δὲ καὶ τῶν ὠτων ἤχος καὶ δάκρυον

1. III. de crifib. II.

utrumque horum paulatim vel per mixtionem contingit; ac paulatim quidem vel morbo fenefcente ac fe remittente aut aegri viribus debilitatis; per mixtionem vero, quum aeger in deteriore aut meliorem fit flatum commutatus, ac deinceps ufque ad perfectam folutionem aut mortem reliquum tempus totum adfumtum fit. Illud autem fcito, primam judicationem, quae est repentina in fanitatem mutatio, omnium animalium, quae dictae sunt, effe optimam; ex aliis vero quae in fubitam mortem definit, mala est; quae vero judicationes aliquam mutationem, non tamen perfectam morbi folutionem afferunt, eae imperfectae nominantur, ficut quae paulatim fiunt, non jam judicationes, fed folutiones appellantur. Ac crifis quidem fit omnino manifeftris quibusdam excretionibus aut abfcelfibus notabilibus, has autem excretiones et abfcelfus praecedat quaedam non exigua in aegrotantis corpore perturbationo; etenim difficultas tolerandi et vigiliae et deliria et capitis aliarumque multarum partium dolores accidunt

Ed. Chart. VIII. [540.]

ἀκούσιόν ἐκρεῖ καὶ οὖρον ἴσχεται καὶ χεῖλος σείεται καὶ τρόμοι γίνονται καὶ λήθη τῶν πραγμάτων καὶ ἄγνοια τῶν παρόντων καὶ τὸ τῆς κατακλίσεως σχῆμα φυλάττειν οὐ δύναται. καὶ ἐξαίφνης παντοδαπαὶ κενώσεις συμπίπτουσι καὶ φόβος ἐπήρηται τοῖς ὀρώσιν οὐ μικρός. Ἱπποκράτης δὲ ἐν τῷ προγνωστικῷ πολλὰ¹ σημεῖα παρέδωκεν ἡμῖν τὸν τρόπον κρίσεως δηλωτικά. προστίθησι δὲ αὐτοῖς οὐκ ὀλίγα κατὰ μέρος ἐν τῷ προϋφητικῷ καὶ ἐν ταῖς ἐπιδημίαις, ὡς τὸ κάτω χεῖλος σείομενον ἔμετον ἔπεσθαι προδηλοῖ καὶ ὡς μετὰ κεφαλαλγίαν κῶμα, καὶ κώφωσις ἐξαίφνης συμβαινόντα σημεῖα παρωτίδων ἐστί. χρῆ δὲ μόνον ἐπὶ τοῦ τρόπου τῆς κρίσεως σκοπεῖν τὴν ῥοπὴν τῆς φύσεως· ὡς ἐπὶ καρδιωγμοῦ καὶ ῥίγους τὸν ἔμετον ἔπεσθαι. ἐπὶ δυσπνοίας δὲ καὶ μαρμαρυγῶν τὴν διὰ ῥινῶν αἰμορρογίαν. καὶ εἰ μὴδὲ χολώδεις, μὴδ' εὐλυτοί τε² καὶ ἄκριτοι εἶεν αἱ διαχωρή-

1. de cris. XI. 2. Corr. in margine εἰ μὴδὲ χολώδεις, μὴδ' εὐλυτοί τε pro οἱ ἔβλυτοι.

nonnullos vero sonitus aurium exercent et ipsi lacrimas inviti mittant ipsisque urina retinetur et labrum concutitur et tremores oriuntur et rerum oblivio ac praesentium ignoratio eos capit, nec possunt in eodem situ decumbere et omnis generis evacuationes repente simul accidunt; eaque res non parvum adspicientibus metum incutit. Hippocrates autem in libro praefagiorum multa nobis signa, quae judicationis modum indicent, scripta reliquit, quibus non pauca etiam in praedictionibus et in libris de morbis vulgaribus sigillatim allata subjunxit, cujusmodi illud est: *si labrum inferius quatitur, futurum vomitum indicari*; et illud: *gravis sopor post capitis dolorem et surditas repente oborta, abscessuum secundum aures signa sunt*. Ceterum in judicationis modo solum spectandum est, quo natura vergat, ut post oris ventriculi morsum et rigorem sequuturum esse vomitum; post respirationis difficultatem et splendores, qui oculis obversantur, sanguinis profluvium e naribus. Si item alvi excrementa neque biliosa, neque sincera sint, neque facile solvantur, neque

Ed. Chart VIII. [540.]

σεις μήτε¹ πολὺ τὸ οὔρον καὶ ὑπόστασιν ἔχει πολλήν, δῆλον ὡς ἐνθάδε ῥίπτει τὸ νόσημα καὶ διὰ τούτων ἐκκαθαίρεται. ἔξεστι δὲ καὶ παρὰ τῆς ἡλικίας καὶ τῆς χώρας καὶ τῆς ὥρας καὶ τῆς φύσεως τοῦ κάμνοντος σημεῖα τῆς κρίσεως λαμβάνειν. εἰ δέ γε διὰ γαστροῦ κρίσις ἔσσεσθαι μέλοι, πρόδηλον μὲν οὐδὲν οὕτως, ὡς ἐν αἰμορροαγία καὶ τοῖς ἐμέτοις οὐδὲ ἴδιον, ἀλλὰ ἐκ τοῦ παρεῖναι μὲν τὰ τῆς κρίσεως σημεῖα, μὴ παρεῖναι δὲ τὰ τῶν ἐμέτων ἢ τὰ τῆς αἰμορροαγίας ἢ τὰ τῶν ἰδρώτων ἔνεστι² συλλογίζεσθαι, ἀλλὰ καὶ οὐδενὸς τούτων παρόντος ἐγχωρεῖ δι' αἰμορροοῖδος ἢ γυναιξίν ἐπιμηνίων γινέσθαι κρίσιν. ἐνταῦθα δὲ προηγεῖται τῶν ἐπιμηνίων βάρος οὐ σμικρὸν ὀσφύος καὶ ἄλγημα καὶ τάσις, οὕτω δὲ δεῖ διακρίνειν ἰδιά τε καὶ κοινὰ τρώπων κρίσεως γνωρίσματα, ὡς ἡμεῖς ἐν τῷ τρίτῳ περὶ κρίσεων βιβλίῳ διωρίσαμεν. Ἰπποκράτης δὲ ἐν τῷ προγνωστικῷ ὡς ἐν παραδείγματι τὰ γνωρίσματα παρέδωκε τοῖς τὸν λόγον³ αὐτοῦ δυναμένοις συνορᾶν. ἀλλὰ ἢ βία τὸν

1. Corr. μήτε pro καί.

2. Corr. ἔνεστι pro ἔνεσται.

3. Corr. τὸν λόγον pro τῶν λόγων.

copiosa urina sit multaque habeat subsidentia, planum erit morbum illuc vergere et per ea expurgari. Erit quoque medico integrum ab aetate, anni tempore, regione et aegri natura judicationis signa capere, quamquam si per alvum futura judicatio sit, non jam ullum ita clarum aut proprium, sicut in sanguinis profluvio et vomitu signum habetur; sed illam ita fore cognoscimus, quod judicationis signa adsint; quae vero aut vomitus aut sanguinis profluvium aut sudores indicant, non appareant; quin etiam si nihil horum subsit, etiam per haemorrhoidas aut menstruas purgationes futura sit, ipsas praecedit non mediocris gravitas itemque dolor ac distentio lumborum ac notae quidem propriae communesque modi judicationum sic distinguendae sunt, ut nos in tertio de crifibus libro differuimus. Hippocrates autem in praefagiis notas ejusmodi, quasi exempli causa, tradidit iis, qui ejus intelligere verba possint; est tamen cum

Ed. Chart. VIII. [540.]

παροξυσμὸν ἀναγκάζει πολλάκις τὰς κρίσεις φθάνειν καὶ ἡ πολυειδῆς πλημμέλεια εἰς τοὺς νοσοῦντας γινομένη καὶ τὰ τῶν ἱατρῶν ἀμαρτήματα, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ ὧν οἱ κάμνοντες ἀμαριάνουσι καὶ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν ἐνίοτε καὶ διὰ τῶν ἔξωθεν ἔμπιπτόντων. χρὴ μὲν οὖν νομίζειν τὰς σὺν ἀγῶνι τε μεγάλῳ καὶ ὀξυρρόπῳ λύσεις τῶν νοσημάτων, τῶν ἐπὶ χυμοῖς θερμοῖς συνισταμένων πυρετῶν ἰδίας εἶναι. ἐφεξῆς δὲ τούτων ὅσαι² μορίων εἰσὶν ἐκίνητοι κυρίων καὶ θερμοῖς διαθέσεις.³ οἱ δὲ ἐφήμεροί τε καὶ οἱ ἐκτικοὶ πυρετοὶ χωρὶς τε ταραχῆς μεγάλης καὶ οὐδὲ ὀξυρρόπους ποιοῦνται⁴ τὰς μεταβολάς. ἔνθα μὲν οὖν ἦτοι γέγονεν ἤδη ἡ κρίσις ἢ γίνεται, τῇ φύσει τὸ πᾶν ἐπιτρέπειν χρὴ καὶ μηδὲν νέον ποιεῖν· ἔνθα δὲ ἔλλειπῶς γίνεται, τὸ λοιπὸν ὁ ἱατρὸς προστίθησι. περὶ δὲ τῆς κρίσεως δεῖ εἰδέναι ὅτι ἀμεινόν ἐστιν ἢ κατὰ κένωσιν τῆς κατὰ ἀπόστημα καὶ ἢ κατὰ τὸν λυποῦντα καὶ πλεονάζοντα χυμὸν τῆς ἄλλου τινὰ

1. l. II. de crisi b. IX. 2. Corr. ὅσαι pro ὡς αἰ. 3. l. I. aph. XX. 4. Corr. ποιοῦντι pro ποιοῦνται.

violentia accessionum antevertere judicationes saepe cogit, id quod faciunt etiam varia aegrorum in se peccata et item errata medicorum, nec minus quae aegrotis vitio ministrorum et quae item extrinsecus accidunt. Quamobrem existimare convenit, morborum solutiones, quae cum magno certamine et subito fiunt, febrium, quae ex calidis constant humoribus, proprias judicationes esse; post has vero solutiones earum affectionum, quae calidae ac facile mobiles sunt, easque partes obsident, quae principatum tenent. Ephemeræ vero et hecticæ febres et sine magna perturbatione et non subitas mutationes faciunt. Ubi autem aut facta jam est judicatio aut sit, ibi totum negotium est naturae permittendum ac nihil novi faciendum, ubi vero imperfecta fuit judicatio, ibi medicus addit quod restat. Illud etiam de judicatione scire nos decet, meliorem censerî eam, quae per evacuationem, quam eam quae per abscissum fiat, et eam quae noxium redundantemque humorem, quam eam quae alium

Ed. Chart. VIII. [540.]

ἐκκρινούσης καὶ ἢ κατ' ἴξιν τῆς μῆ. ἐπὶ ταύταις δὲ ἢ μετὰ εὐφορίας, εἴτα ἢ μετὰ πέψεως καὶ ἐν ἡμέρᾳ κρίσιμῳ, περὶ ἧς ἐν τῷδε τῷ ὑπομνήματι ῥηθήσεται. τρόπον δὲ καὶ χρόνον σημαίνει αὐτὸς εἰπὼν, καὶ τσαῦτα καὶ τοιαῦτα καὶ ὁκόσον καὶ ὁκότιε. τὸ γὰρ τσαῦτα τὴν ποσότητα, τὸ δὲ τοιαῦτα τὴν ποιότητα τῶν κενωμένων, τὸ δὲ ὁκότιε τὸν χρόνον, τουτέστι τὴν ἡμέραν, ἐνδείκνυσιν. εἰ γὰρ κρίσιν ἐμποιεῖ καὶ οἷα δεῖ κενουῖσθαι καὶ ὅσα χρῆ, τσαῦτα καὶ τοιαῦτα γένηται καὶ ὁ κάμνων εὐφόρως φέρει· τότε μόνον οὐ κρίσις τελεία καλεῖται. κὰν δὲ τὸναντία ποιῆται, τότε κωλύειν πειρατέον καὶ ἀποτρέπειν αὐτὰ καὶ μάχεσθαι αὐτοῖς. εἰ δὲ μὴ τελείως ἢ φύσις ἐργάζεται, βούλεται ἡμᾶς¹ ὁ ἰατρὸς συνεργεῖν.

1, Corr. ἡμᾶς unciis inclusit.

quemlibet evacuet; eam denique, quae recto itinere, quam quae secus; has porro excipit illa, quae junctam habet tolerandi facilitatam, tum ea quae concoctis humoribus et die critico fit, de qua in hoc commentario verba fient. Modum vero ac tempus ipse indicavit, quum dixit, tot et talia et quanta et quando; nam quod ait *quanta*, significat quantitatem; quod vero dixit *talia*, qualitatem eorum quae evacuantur, indicavit; quum vero *quando*, innuit tempus, hoc est diem, in quo fiat: si enim judicatio fiat, tantaque ac talia, quanta et qualia oportet, evacuentur et aegrotus facile toleret. Profecto tantum non perfecta vocatur judicatio; si contraria accidant, tunc danda opera est, ut ea prohibeamus eaque avertamus et ipsis adversemur; si vero natura non perfecte agat, vult hoc loco Hippocrates nos naturam ipsam adjuvare.

Ed. Chart. VIII. [541.]

στ'.

Τὰ ἐγγὺς καὶ τὰ κοινὰ τοῖσι παθήμασι πρῶτα καὶ μάλιστα
κακοῦται.

Εἴρηται¹ ἤδη πολλάκις ἡμῖν ὅτι χρὴ γινώσκειν ἐκ τῆς
ἀνατομῆς ἐκάστου τοῦ μορίου τὴν οὐσίαν ὅποια τίς ἐστίν·
ἔπειτα δὲ τὴν ἐνέργειάν τε καὶ τὴν πρὸς τὰ πλησιάζοντα
μόρια κοινωνίαν, ὅπερ ἐν τῷ τῆς θέσεως ὀνόματι περιέχε-
ται. εἰ μὲν γὰρ διατεταμένης τῆς κύστεως ὁ ἄνθρωπος
οὐκ οὐρεῖ καὶ ἄνευ τοῦ κατὰ τὴν κύστιν ὄγκου ἢ τῶν οὖ-
ρων ἐπίσχεσις γένηται, ἀνάγκη δὴπου κατὰ τὴν τοιαύτην
ἰσχυρίαν ἦτοι τοὺς οὐρητιῆρας ἢ τοὺς νεφροὺς ἐμπεφρά-
χθαι. εἶωθε² γὰρ τὰ ἐγγὺς καὶ τὰ κοινωνίαν ἔχοντα συμ-
πάσχειν καὶ συμπονεῖν. διὸ ἐν ταῖς δυσκρασίαις δεῖ σκο-
πεῖσθαι τὰς αἰτίας, εἴτε κοινὰ τοῦ σώματος ἅπαντος ὑπάρ-
χοιεν, εἴτε μορίων τινῶν ἐξαιρέτοι³ κατὰ συμπάθειαν ἀδι-

1. l. V. de loc. affect. 2. l. V. meth. med. 3. l. XIII.
meth. med. XVII.

VI.

[541] *Quae propinqua et communia sunt affectibus, ea
prima et maxime vitiantur.*

Est a nobis dictum perlaepe, cognoscendam ex disse-
ctione esse cujusque partis naturam, qualisnam ea sit;
tum vero actionem et qua sit cum propinquis societate
conjuncta; id quod in situs ac positus nomine continetur;
nam si vesica distenta hominem non emittere urinam
contingat ac citra ullum tumorem, qui vesicam obsideat,
urina retineatur, certe necesse erit ut in tali urinae co-
hibitione obstructio aut ureteres aut renes occupet; liqui-
dem quae propinqua sunt et cum partibus aegris societate
conjuncta, in affectus dolorisque consensum veniunt; pro-
inde in intemperie spectare causas oportet, sintne illae
totius corporis communes an partium nonnullarum pro-
priae, quae per consensum aliam partem vexent; etenim

Ed. Chart. VIII. [541.]

κοῦσαι τὸ ἄλλο μόριον· καὶ γὰρ ἀπὸ κεφαλῆς * * *
 * ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς εἰς τὰ παρακείμενα κοινωνίας,
 ὅπερ εἶπομεν εἶναι ταῦτόν τῇ θέσει, ἔνδειξις λαμβάνεται
 τὰ μὲν κυριὰ τοῦ ἥπατος ἐκκαθαίρεσθαι διὰ νεφρῶν, τὰ
 δὲ σιμὰ διὰ τῆς κάτω γαστροῦς, ἐπὶ δὲ σπληνὸς τὴν ἑτέραν
 εἶναι μόνην κένωσιν τῶν περιττῶν. * * * *
 ὅτι¹ οὖν μόριον * * * * τεμνέσθω δὲ πάλιν τοῦ
 σώματος ὅτι οὖν μόριον εἰς τὰ προσεχῆ· σκέλος μὲν εἰς μη-
 ρὸν καὶ κνήμην καὶ πόδα, χεῖρ δ' αὖ εἰς βραχίονά τε καὶ
 πῆχυν καὶ ἄκραν χεῖρα, δάκτυλοι δὲ εἰς ὀστά καὶ χόνδρους
 καὶ συνδέσμους καὶ νεῦρα καὶ ἀρτηρίας καὶ φλέβας καὶ
 ὑμένας καὶ σάρκας καὶ ἄλλα πολλά. δεῖ οὖν σκοπεῖν πό-
 τερον ἐγγύς ἐστί τὰ μόρια, ἵνα ἴδῃς ἢ αὐτὰ κατ' αὐτὰ καὶ
 πρώτως ἢ καὶ κατὰ συμπάθειαν καὶ κοινωνίαν πάσχει. τὰ
 γὰρ προσεχῆ μᾶλλον τῶν ἄλλων ποιοῦσιν, ὥσπερ τοῦ σκέ-
 λους κατεαγότος μᾶλλον κνήμη καὶ ποῦς καὶ γόνυ κακοῦται

1. ὅτι οὖν μόριον, cancellata in S. g. profant.

a capite * * * * a societate vero quum vicini-
 nis partibus, quod idem cum situ esse diximus, sumitur
 indicatio; gibba jecoris per renes expurgari; cava per
 ventrem inferiorem, in liene alteram solam esse super-
 vacanei evacuationem, * * * * quamvis particu-
 lam * * * * Rursus vero quaevis particula in
 proximas partes, ut crus in femus tibiam et pedem, item-
 que manus in brachium, cubitum et summam manum di-
 vidatur; tum digiti in ossa, cartilagines, ligamenta, ner-
 vos, arterias, venas, membranas, carnes et alia permulta;
 quare spectare oportet propinquane membra sint, ut scias
 utrum ipsa per se et primo, an per consensum et com-
 munionem aliorum patiantur: proximae enim partes ma-
 gis quam ceterae laborant; ut si crus fractum sit, tibia
 magis itemque pes et genu vexatur quam vel manus
 vel brachium, ac magis etiam quam partes capitis,

Ed. Chart. VIII. [541.]

ἢ χεῖρ καὶ βραχίων καὶ ἔτι μᾶλλον ἢ τὰ τῆς κεφαλῆς, εἰ μὴ ἄλλο τι προσῆ, ὥπερ δεῖ προσέχειν τὸν νοῦν.

ξ'.

Κατάστασιν δὲ ἐκ τῶν πρώτων ἀρχομένων, ὅ τι ἂν ἐκκρίνηται ἐκ τῶν οὔρων, ὀκοῖα ἂν ἔῃ καὶ οἷα τις σύμπτωσις, χροίης ἀπάλλαξις, πνεύματος μινύθησις¹ καὶ τᾶλλα μετὰ τούτων τὰ διαιτήματα.

Καὶ² ταῦτα περὶ τῆς κρίσεως ἔστιν, ὥπερ καὶ τὰ ἐφεξῆς ἕως τοῦ πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινεῖν. περὶ δὲ τῶν οὔρων ἐμάθομεν ὅτι τὰ λεπτὰ καὶ ἄχρσα καὶ ὀλίγα ἢ πάχος ἔχοντα καὶ ὀλίγα μοχθηρὰ, καθάπερ τὰ παχέα μὲν, ὑπόστασιν δὲ οὐδόλως ἢ³ πάνυ σμικρὰν ἔχοντα καὶ τοῦτο αὐτοῖς συμβαίνει, διὰ τὸ μὴ καλῶς καθίστασθαι. περὶ δὲ τῶν μοχθηρῶν ὑποστάσεων ἐν τῷ προγνωστικῷ λέλεκται. εἰδέναι δὲ χρὴ ὅτι πᾶν ἂν πέψεως σημεῖον ἐπιφαίνεται,

1. Corr. μινύθησις pro μηνήθησις. 2. l. I. in I. Epid. XXVI. 3. Corr. ἢ pro τί.

nisi aliud quidpiam accedat, ad quod adhibere animum oportet.

VII.

Constitutionem autem spectato ex primis incipientibus, quidquid tandem excernatur, ex urinis qualesnam fuerint et quaenam sit corporis collapsio, coloris immutatio, spiritus imminutio et ceterae cum his victus rationes.

Haec etiam ad iudicationem pertinent, ut ea itidem quae sequuntur usque ad eum locum, *concocta medicari et movere* etc. De urinis autem illud didicimus, eas quae tenues, decolores paucaeque sunt aut crassae et paucae, pravas esse; sicut etiam crassas illas quidem, sed tamen quae nulla aut plane exigua habent sedimenta, idque eis accidit, propterea quod non bene subsideant; de pravis autem sedimentis in libro praefagiorum dictum est.

Ed. Chart. VIII. [541.]

ὀλιγοχρόνιον τε ἅμα καὶ σωτήριον ἔσσεθαι δηλοῖ τὸ νόσημα, ὡς ἐν τοῖς πλευριτικοῖς τὸ πτύελον. ἐκάστου γὰρ μορίου τοῦ σώματος τὸ περίττωμα τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ διάθεσιν ἐνδείκνυται, πεπεμμένον μὲν ὑγιεινὴν, ἄπεπτον δὲ ὑπάρχον, νοσεράν. ἐπὶ δὲ τῶν οὔρων ὅσα μὲν ὁμοίωτατα τοῖς τῶν ὑγιαινόντων ἐστὶ, ταυτὶ μὲν ἱκανῶς εὐρωστεῖν τὸ φλεβῶδες γένος τῶν ὀργάνων ἐνδείκνυται· ὅσα δὲ ἀπεπιότερα, τὴν αὐτῶν ἀρρώστίαν. τὰ δὲ ἐναντιώτατα τοῖς τῶν ὑγιαινόντων, αὐτὰ μὲν τελείως ἐστὶν ἄπεπτα, μεγάλην δὲ ἀρρώστίαν μὴνύει παντὸς τοῦ φλεβῶδους γένους. ὅσα δὲ καὶ τῆς κρατούσης αἰτίας ἐμφαίνει τὸ μοχθηρὸν, ὡς τὰ μέλανα, ταυτὶ ἐσχάτως ὀλέθρια. πέψιν γὰρ ἰδίαν¹ ἐκάστῳ ταυτὶ τὰ τρία γένη τῶν σημείων ἐνδείκνυται, τῆς μὲν κάτω γαστρὸς τὰ κατὰ φύσιν διαχωρήματα, τοῦ φλεβῶδους δὲ γένους τὰ οὔρα, τῶν δὲ ἀναπνευστικῶν ὀργάνων μόνον τὰ πτύσματα. μέμνησο δὲ ὅτι περὶ τῶν οὔρων εἶπεν ἀκριβῶς

1. Corr. ἰδίαν pro ἡδύαν.

Scire autem convenit quodcunque signum concoctionis apparuerit, id nobis indicare morbum et brevem fore et salubrem: cujusmodi nobis indicio est sputum in lateris dolore; excrementum enim cujusque partis corporis quae nam affectio partem ipsam vexet declarat, ac si concoctum sit, salubrem; si incoctum, morbosam esse significat; in urinis vero quae sunt sanorum urinis quam simillimae et satis bene valere venas ostendunt, quae crudiores sunt, earundem imbecillitatem arguunt; quae maxime contrariae urinis sanorum sunt, quum ipsae ex omni parte crudae sunt, tum vero magnam venarum omnium imbecillitatem infirmitatemque significant. Quaecunque autem malitiam causae dominantis indicant, ut nigrae, eae ad summum perniciosae censentur, haecque tria genera signorum propriam cujusque concoctionem indicant, ac ventris quidem inferioris concoctionem significant excrementa secundum naturam prodeuntia, venarum, urinae, organorum vero respirationis solum sputa. Ceterum habeas in

Ed. Chart. VIII. [541.]

ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς Ἱπποκράτης. περὶ δὲ τῶν τοῖς ὄξεσι νοσήμασι συνεδρευόντων κατὰ τὸ προγνωστικὸν συνέγραψεν· οὐκ ἐνδέχεται δὲ ποτε μὴ οὐκ ἀγαθὸν τι μέγα δηλοῦν τὸ τῆς πέψεως σημεῖον· καὶ γὰρ αἱ αἰμορροαγίαι καὶ ἰδρωῖτες καὶ παρωτίδες καὶ τᾶλλα ἀποστήματα σὺν μὲν τῷ καιρῷ πέφικεν ὠφελεῖν, ἀκαίρως δὲ οὐδὲν ὀνήνησιν. ὅταν δὲ πέψεως σημεῖά ἐστι, σωθήσεσθαι μὲν δηλοῖ τὸν ἄνθρωπον, οὐ μέντοι γε κριθήσεσθαι πάντως. οὔτε γὰρ ἢ τὴν ἀθροῦσα ἀκούομεν ἐν τῇ νόσῳ μεταβολὴν οὔτε εἰ τὴν προηγουμένην αὐτῆς ταραχὴν, ἕξ ἀνάγκης τὰ τῆς πέψεως ἐστὶ σημεῖα. ἴσμεν γὰρ καὶ ἐν χρόνῳ πλείονι δύνασθαι κατὰ βραχὺ τὸ νόσημα πετιόμενον ἐπὶ τὴν παντελῆ λύσιν ἀφικέσθαι. ἐπὶ δὲ πυρετῶν ἀπάντων, ἐπειδὴ φλεβώδους γένους εἰσὶ παθήματα, τοῖς οὔροις μάλιστα προσεκτέον ἐστίν, ἐπὶ δὲ τῶν πλευριτικῶν πρῶτον μὲν τοῖς πτύσμασιν, εἶτα καὶ τοῖς οὔροις, ὅτι καὶ μετὰ πυρετοῦ πάντως¹ ἢ πλευριτίτι. ἐπὶ δὲ

1. Corr. πάντως pro πάντός.

memoria Hippocratem in aphorismis accurate de urinis differuisse; de iis vero, quae morbos acutos comitantur, in libro praefagiorum conscripisse; nunquam autem usu venit ut signum concoctionis non boni quid significet; nam et sanguinis profluvia et sudores et parotides et alii abscessus, si opportune fiant, prodesse solent; si importune, nihil juvant. Quum vero signum concoctionis adest, servatum quidem iri hominem, sed non tamen profus judicatum iri declarat; neque enim sive mutationem in morbo confestim factam, sive eam perturbationem, quae illum antecessit, judicationem intelligamus, signa concoctionis erunt necessario; quum illud exploratum habeamus, fieri posse ut morbus longiore temporis spatio paulatim concoquatur et ad perfectam solutionem veniat. In febribus autem quoniam venosi generis affectus sunt, urinis praecipue mentem adhibebis, in morbis lateris primum sputis, deinde urinis; quod lateris dolor febrem omnino junctam habeat; in ventris affectionibus si febris absit, sola

Ed. Chart. VIII. [541.]

τῶν κατὰ τὴν γαστέρα χωρὶς μὲν πυρετοῦ τοῖς διαχωρή-
μασι μόνοις, σὺν πυρετῷ δὲ καὶ τοῖς οὔροις. κελεῖει γοῦν
ἐνταῦθα τὴν κατάστασιν τῆς νόσου ποιητέον ἐκ τῶν πρῶ-
τον ἀρχομένων ἐκκρίνεσθαι, οἷον ἐκ τῶν οὔρων εἰ τύχη ἢ
τῶν πυέλων ἢ διαχωρημάτων ἢ ἐμέτων ἢ ἰδρώτων ἢ αἰ-
μορροαγίας, διὰ ῥινῶν ἢ καὶ διὰ αἰμορροοῦδος, προστίθῃσι
δὲ καὶ τὴν σύμπτωσιν, τουτέστι τοῦ ὄγκου τοῦ ὅλου σώμα-
τος πῶσιν ἢ τὸ σῶμα συμπέπτωκεν, ὥσπερ κόπῃ τινὶ νι-
κωμένῳ καὶ ὡς τῶν δυνάμεων ἐκλυομένων. τοῦτο γὰρ τὴν
σφοδρότητα καὶ τὴν κακοήθειαν τοῦ νοσήματος δηλοῖ. μά-
λιστα δὲ εἰ τοῦτο ἐν πρώταις ἡμέραις συμβαίνει καὶ τὸ τοῦ
φυσικοῦ χροῖματος ἄνθος μαραίνεται ἢ μεγάλη ἀπάλλαξις
γένηται καὶ τὸ πνεῦμα μειοῦται. σημαίνει γὰρ τοῦτο τὴν
τοῦ κάμνοντος ἀσθένειαν καὶ σχεδὸν πτώσιν τῆς ῥώμης. τὰ
δ' ἄλλα διαιτήματα λέγει τὰ τούτοις ἐπόμενα, τουτέστιν ἢ
εὐφόρως φέρεται ἢ δυσφóρως ἢ πείθεται τῷ ἱατρῷ ἢ τὰ
προσφερόμενα λαμβάνει καὶ κατέχει. καὶ προστίθῃσι δὲ

alvi excrementa inspicias, si febris adfit, etiam urinarum
ratio habenda est. Censet igitur hoc loco morbi consti-
tutionem faciendam esse ex iis, quae excerni primum in-
cipiant, ut ex urinis, si ita fors ferat, aut sputis aut alvi
excrementis aut vomitibus aut sanguinis profluviiis e na-
ribus aut etiam ex haemorrhoidibus. Addit etiam colla-
psionem, hoc est quum totius corporis moles concidit, ut
videas utrum corpus conciderit, quod ei accidit, quum
aliqua lassitudine victum est et facultates quasi exsolutae
sunt; quae res et vehementiam et malitiam morbi indicat;
praeferim vero, si id in primis diebus contingat. Spe-
ctandum enim est, an coloris nativi flos contabescat aut
magna sit ejus facta mutatio et an spiritus diminuatur:
hoc enim aegroti imbecillitatem et fere casum virium
significat. Alias autem victus rationes vocat, quae haec
consequuntur, hoc est utrum facile toleret an difficulter,
utrum medico dicto audiens sit, utrum ea sumat quae ei
offeruntur eaque contineat. Adde vero et decubitum et

Ed. Chart. VIII. [541. 512]

καὶ κατάκλισιν καὶ σχήματα καὶ ἕπνους καὶ ἐρηγόρσεις καὶ ἐνύπνια ταραχώδη καὶ μὴ τοιαῦτα καὶ ἄλλα πολλὰ, ἀπερ αὐτὸς ἐν τῷ προγνωστικῷ διήλθε.

ἢ.

Τὸ μὲν εἰ ὅμοια τὰ ἀπίοντα δεῖ εἰδέναι, διέξοδοι, οὔρα καθ' ὑστέρας, πύελα κατὰ ῥίνας, ὄμματα, ἰδρώς ἐκ φρυμάτων, ἐκ τραυμάτων, ἐξάνθημάτων, ὁκόσα αἰτόματα, ὁκόσα τέγγησιν, ὅτι ὅμοια ἀλλήλοισι πάντα τὰ κρίνοντα.

Οὕτως ἐν τῷ κατὰ ἰητριῶν συμβουλευέει σκέπτεσθαι ἢ ὅμοια ἢ ἀνόμοιά ἐστιν. εἰ γὰρ ὅμοια, οὐ δεῖ κινεῖν, εἰ δὲ ἀνόμοια, πειρατέον εἰς τὴν ὁμοιότητα ἄγειν. δεῖ οὖν εἰδέναι, εἰ τὰ ἀπίοντα ὁμοιά ἐστι, τότε γὰρ σημαίνεται πάντα εἶναι κατὰ φύσιν. ἢ τὸ ὅμοια σημαίνει πάντα τὰ ἐξιόντα εἶναι ἑνὸς γένους καὶ τότε μὴ δεῖν μειάγειν πρὸς ἄλλο ἢ ὅμοια τοῖς ὑγιαίνουσιν αὐτὸς μὲν ἔδειξε διὰ πλειό-

figuras et somnos et vigiliās et insomniā turbulenta, quaeque ejusmodi non sūt et item alia permulta quae ipse in libro praeiagiorum memoravit.

VIII.

[542] *Id quidem sciendum, num quae prodeunt sint similia, transitus, urinae per uteros, sputa per nares, oculi, sudor ex tuberculis, ex vulneribus, exanthematibus, quae sua sponte, quae per artem. Quod similia sunt inter se omnia; quae judicant.*

In eo libro qui de officina medici non secus quam hic censuit videndum esse, utrum similia an dissimilia sint. Si enim sint similia, movere ea non oportebit, si dissimilia, conandum est, ut ad similitudinem adducantur. Spectandum est igitur, utrum quae decedunt sint similia; quia ita intelligitur, secundum naturam esse omnia. Vel quod ait *similia*, significat omnia quae exeunt alius esse generis, ac tunc ad aliud non esse traducenda; aut simi-

Ed. Chart. VIII. [542.]

νων ἡμᾶς διακρίνειν τὰ τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ ὅμοια καὶ τὰ ἀνόμοια. ἔν μὲν γὰρ ἔστι τῇ δυνάμει τὰ τρία ταῦτα σκέμματα, τό τε περὶ τῶν κοινῶν καὶ ἰδίων, καὶ τὸ διακρίνειν ἢ ὅμοια ἢ ἀνόμοια τὰ παραβαλλόμενα πράγματα εἰσι. καὶ τὸ τρίτον τι ταυτὸν ἐν αὐτοῖς ἔστι καὶ τί ἕτερον. καλοῦμεν γὰρ ὅμοια ἐνίοτε τὰ ταυτὸν ἔχοντά τι. περὶ ὧν ἀπάντων εἴρηται ἀκριβῶς ἐν τοῖς περὶ Ἱπποκράτην καὶ Πλάτωνα δογμάτων καὶ κατὰ τὸ προγνωστικόν. τινὲς δὲ φασὶ λέγεσθαι τὸ ὅμοιον διττῶς, ἐν μὲν ἀπαράλλακτον νοεῖσθαι καθάπερ τοὺς διοσκούρους· ἕτερον δὲ ἐν ᾧ τὸ μᾶλλον καὶ τὸ ἥτιόν ἔστι. παλαιοὶ δὲ συγκεχυμένως τε καὶ ἀδιαρθρωτῶς ἐχρῶντο τῇ τοῦ ὁμοίου προσηγορίᾳ. δεῖ μὲν οὖν τὰς ὁμοιότητος σκοπεῖν, ἐπειδὴ τὰς ἀπορίας καὶ πλάνας ἐργάζονται καὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἰατροῖς, ὡς οὐ μόνον τῶν ἐπιτυχόντων ἰατρῶν ἐν ταῖς ὁμοιότησι σφαλλομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρίστων· εἰ γοῦν τις ἀκριβῶς εἰδῆ τὴν τε ἐκ πρώτης

lia esse bene valentibus. Ipse enim plerisque rationibus nobis ostendit quomodo communia a propriis et similia a dissimilibus discernamus; haec enim triplex contemplatio, unum idemque potestate est; quae, inquam, propria et communia contemplatur, quaeque res, quae conferuntur, similesne inter se an dissimiles sint distinguit; et tertia quae quid in eis idem, quid alterum sit, videt: interdum enim appellamus similia ea quae aliud quod idem sit in se habeant, de quibus omnibus accurate dictum est a nobis in iis libris qui sunt de Hippocratis Platonisque decretis et in libro praefagiorum. Quibusdam placet simile duobus dici modis; uno quum simile intelligitur, quod nullo modo variat, ut gemini Jovis filii dicuntur; altero, quum quid magis aut minus ad aliud accedit. Veteres tamen confuse et sine ulla distinctione vocabulum similiarum usurparunt; similitudines autem perspicere oportet, propterea quod dubitationes et erroris causas etiam praeclaris medicis asferre solent; atque adeo ut non modo vulgares medici, sed etiam praestantissimi in similitudinibus

Ed. Chart. VIII. [542.]

γενέσεως φύσιν τοῦ νοσοῦντος ἐκ τίνος τε νῦν αἰτίας νοσεῖ καὶ διὰ πολλῶν λόγων κατὰ μικρὸν διαγνωσκομένων ἐπισκοπούμενος τὰς τε φαινόμενας ὁμοιότητας καὶ τὰς δοκούσας ἀνομοιότητας εἶναι καὶ τᾶλλα ἅπερ εἶναι ἀναγκαῖα ἤδη εἶπομεν, καλῶς εὐρίσκει, θεραπεύειν οὗτος¹ δυνήσεται κάλλιστα. αὐτὸς δὲ ὅπου δέη σκοπεῖν τὴν ὁμοιότητα, σαφῶς εἶπε, συναρίθμησε γὰρ διεξόδους, τουτέστι τὰ διαχωρήματα, εἴτι δὲ καὶ οὔρα καὶ τὰ δι' ὑστερῶν ἐκκενόμενα ἐν ταῖς γυναιξίν, εἴτα καὶ τὰ πτύσματα, μᾶλλον δὲ ἐν τοῖς πλευριτικοῖς τε καὶ περιπνευμονικοῖς καὶ ὅλως ἐν τοῖς τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων πάθεισιν, ἔπειτα δὲ τὰ κατὰ ῥίνας καὶ τὰ ἐκ τῶν ὀμμάτων, ὡς τὰ δάκρυα καὶ τὸ περίττωμα τὸ ἐν τοῖς κανθοῖς αὐτῶν συνεστὸς, εἴτι δὲ καὶ τὸν ἰδρῶτα ἢ μορίου τινὸς ἢ τοῦ σώματος ὅλου· ταῦτα γὰρ πάντα καὶ πέψιν δείκνυσθαι εἴωθεν, οὐχ ἦττον² δὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν θυμάτων καὶ τῶν ἐξανθημάτων καὶ τῶν ἄλλων παρὰ φύσιν

1. Corr. οὗτος pro οὕτως. 2. Corr. ἦττον pro ἦμισα.

decipiantur. Itaque si diligenter quispiam aegroti naturam, quam ab ortu nactus est, cognoscat, tum sciat, quam ob causam nunc aegrotet, ex multis sermonibus, quos ipse paulatim animadverterit, evidentes similitudines et quae esse dissimilitudines videntur, sit contemplatus, itemque alia quae necessaria esse jam diximus, recte compererit, hic profecto curare optime poterit; quibus autem in rebus spectanda similitudo sit, ipse perspicue docuit. Connumeravit enim exitus, id est alvi excrementa, itemque urinas et quae in mulieribus per uterum excernuntur; tum sputa eaque potius in lateris dolore pulmonisque vitiiis et uno verbo in iis affectibus qui in organis respirationis insident; tum quae per nares evacuantur, quae ex oculis exprimentur, ut lacrimae et excrementum id quod in angulis oculorum solet consistere; sudorem denique vel unius partis vel corporis universi: haec enim omnia significare etiam concoctionem solent nec minus id faciunt, quae ex tuberculis quaeque ex pustulis et aliis tumoribus, qui praeter naturam in corpore sunt, effluunt et exeunt,

Ed. Chart. VIII. [542.]

ὄγκων φυόμενα καὶ ἐξιόντα, ὥσπερ καὶ τὰ ἐκ τραυμάτων
 τε καὶ ἔλκων. ἐν τούτοις δὲ πᾶσι βλέπειν δεῖ¹ τὰ αὐτο-
 μάτως γινόμενα καὶ τὰ τῇ τέχνῃ σκευαζόμενα καὶ παραβάλ-
 λειν πρὸς ἄλληλα² καὶ σκοπεῖσθαι ἀκριβῶς, πότερον κρι-
 νοντά ἐστιν, εἶτα δὲ πότερον ὁμοία ἢ ἀνόμοια καὶ πότερον
 πάντα ἢ μὴ, ἀλλὰ κατὰ μέρος * * * * τότε
 γὰρ εἶναι κριτικὰ γνωσθήσεται, ἄλλως δὲ οὐ *
 * * * καὶ ταῦτα καλῶς διώριστα ἐν τοῖς περι-
 κρίσεων καὶ οὐ δεῖον ἐστὶν ἐνταῦθα μετὰγειν ἐκεῖνα μήκους
 φειδομένους.

θ'.

Καὶ τὰ ὠφελέοντα καὶ τὰ βλάπτοντα καὶ τὰ ἀπολύοντα, ὡς
 τὰ μὲν περιφεύγων ἀποτρέπη,³ τὰ δὲ προσκαλέων καὶ
 ἄγῃ καὶ δέχεται.

1. Corr. δεῖ pro τί. 2. Corr. ἄλληλα pro ἄλλα. 3. Corr.
 ἀποτρέπη pro ἀποτρέπειν.

ut etiam quae ex vulneribus ulceribusque emanant. In
 his autem omnibus videnda sunt quae sua sponte fiant,
 quaeque arte parentur, eaque comparanda inter se ac di-
 ligenter expendenda, ut an judicationem faciant, videa-
 mus; deinde utrum similia sint an dissimilia et utrum
 omnia an non, sed partim similia, quibus aeger levetur
 aut magis conflictari videatur. * * * * tunc
 enim ea pertinere ad judicationem intelligemus, secus
 vero non item * * * * haecque in libris de
 crisiibus sunt recte a nobis explicata; nec par est ut nos
 brevitatis studiosi eadem in hunc locum transferamus.

IX.

Et quae juvant et quae laedunt et quae liberant, ut illa
 quidem effugiens avertat, haec vero adsciscens adducat
 et suscipiat.

Ed. Chart. VIII. [542. 543.]

Ταύτην τὴν ῥῆσιν πολλοὶ κατὰ συνέχειαν τῆς ἄνωθεν εἰρημένης ἀναγινώσκουσιν οὕτως ὡς ἐπὶ τοῖς, πάντα τὰ κρίνοντα, εἰθὺς προστιθέναι καὶ τὰ ὠφελέοντα καὶ τὰ βλάπτοντα καὶ τὰ λοιπά. ἀλλὰ κἂν κατὰ συνέχειαν, κἂν διεξυγμένως γράφοι τις, οὐδὲν διοίσει. συμβουλεύει γὰρ θεωρεῖν ἡμᾶς ὅσα ὠφελεῖ ἐκ τῶν ἀπιόντων καὶ ὅσα βλάπτει καὶ ὅσα ἀπολύει τὸν ἄρρώστον ἀπὸ τοῦ νοσήματος, ἵνα τὰ μὲν φεύγωμεν, τουτέστι τὰ βλάπτοντα, τὰ δὲ προσκαλίσσωμεν, τουτέστι τὰ ὠφελέοντα, τὰ δὲ ἄγομεν καὶ δεχόμεθα, τουτέστι τὰ ἀπολύοντα. προστίθῃσι δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ τάδε.

ι.

Καὶ τᾶλλα δὲ οὕτως, δέρματος, ἀκρέων, ὑποχονδρίων, ἄσθρων, ὄμματος, στόματος, σχήματος, ὕπνων, οἷα κρίνεο καὶ ὅτε τὰ τοιαῦτα δεῖ μηχανάσθαι.

Haec verba conjuncte cum superioribus multi legunt, ut post illa: *quae judicant similia esse inter se omnia, statim addantur haec: et quae profunt et quae nocent etc.* Verum sive conjuncte sive separatim legantur, nihil intererit; dat enim nobis hoc consilii, ut videamus, quae ex iis quae abeunt profint, quae noceant, quaeque a morbo aegrotum liberent; ut illa vitemus, quae nocent, haec arcessamus, quae profunt, ea denique admoveamus et adsciscamus, quae liberent; in quam sententiam addit etiam haec quae sequuntur.

X.

Aliaque et jam eodem modo in cute, extremis partibus, hypochondriis, articulis, oculis, ore, figuris, [543] somnis, qualia judicent et quando talia machinari oporteat.

Ed. Chart. VIII. [543.]

Τὸ δέρμα εἰ ὑγρὸν ἢ ξηρὸν ἢ τεταμένον ἢ χαλαρόν¹ ἔστι, σκέπτεσθαι δεῖ, καθάπερ ἐν τῷ προγνωστικῇ κατὰ τὴν ἀρχὴν εἶπεν αὐτός· τὰ δὲ ἄκρεια πότερον ἐψυγμένα ἢ θερμὰ ἢ καὶ ἄλλως πῶς διακείμενα· οὕτω καὶ τὰ ὑποχόνδρια πότερον βάρους ἢ τάσεως ἢ ἀλγημάτων τινῶν αἰσθάνονται. ἄριστον γὰρ εἶναι τὸ ὑποχόνδριον εἶπεν αὐτὸς ἀνώδυνόν τε καὶ μαλθακὸν καὶ ὁμαλόν. τὰ μὲν οὖν κατ' ἐπιγαστριον χωρία ὅσα παχύτερα βελτίω ἔστιν· ὅσα² δὲ ἰσχνὰ, μοχθηρὰ καὶ ὡς σημεῖα δηλονότι καὶ ὡς αἰτία. ὡς σημεῖα γὰρ εἰσι τῆς ἐν τοῖς ἐκτετηκόσι μορίοις ἀσθενείας, ὡς αἰτία δὲ τοῦ μὴ πέττεσθαι καλῶς τὰ σιτία ἐν τῇ γαστρὶ, μήτε αἵματοῦσθαι κατὰ τὸ ἥπαρ. πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ λεπτότης τῶν εἰρημένων μερῶν πρὸς τὰς κάτω καθάρσεις ἐπισφαλῆς ἔστι. περὶ δὲ φύσης τοῦ ὑποχονδρίου πολλὰ λελέχθαι ἡμῖν. ἔστι γὰρ τρίτη τις διαφορὰ μελαγχολίας, ὥσπερ ὅταν ἐπιληψία τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τῆς κοιλίας ἔχει·

1. Corr. χαλαρόν pro σκληρόν. 2. leg. lib. II. aph. III.

Utrum cutis humida an arida, an contenta, an laxa sit, considerandum est, ut ipse in libro praefagiorum in principio admonuit; ita etiam utrum extrema sint refrigerata an calida aut alio quolibet modo affecta. Hypochondriorum est eadem ratio, ut videas, utrum gravitas an distentio aut aliquis dolor in eis sentiat; ipse enim dixit: *optimum hypochondrium esse quod vacet dolore molleque et aequabile sit*; ac partes quidem abdominis quae crassiores sunt, eae etiam meliores censentur; quae macilentae, eae etiam pravae et ut signa et ut causae habentur: sunt enim signa imbecillitatis partium extenuatarum, causae vero, quod nec in ventre ciborum concoctio nec in jecore sanguis probe fiat; ad hoc accedit ut harum partium extenuatio non sit ad infernas purgationes tuta. De flatu autem hypochondriorum multa sunt a nobis dicta: siquidem est tertia quaedam melancholiae differentia, ad morbi comitialis similitudinem, quum a ven-

Ed. Chart. VIII. [543.]

καλοῦσι δὲ ἔνιοι τῶν¹ ἰατρῶν ὑποχονδριακόν τε καὶ φυ-
σῶδες νόσημα. ἂν μὲν οὖν ἄρξηται γε πρῶτα τὰ κατὰ
τὴν γαστέρα συμπτώματα καὶ μείζουσιν αὐτοῖς γινομένοις
ἀκολουθήσει τὰ μελαγχολικὰ πάθη κομφίζεται τις δια-
χωρήσει καὶ τοῖς ἐμέτοις καὶ εὐπεψίαις καὶ ταῖς ἐρυγαῖς.
συμπτώματα δὲ αὐτοῦ τάδε, δυσθυμία καὶ φόβος. ἔτι δὲ
ἐκ τῶν² ὑποχονδρίων εἰσὶ πυρετοὶ, ὃ δὲ³ ἀπλῶς ἀποφηνά-
μενος τοὺς ὑποχονδρίων πυρετοὺς κακοήθεις ἄνευ τῶν διο-
ρισμῶν, οὗς ἔγραψεν Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ, προ-
φανῶς⁴ ψεύδεται, ὡς ἐδείχθη ἐν τοῖς εἰς τὸ προρρήτικόν
ὑπομνήμασιν. ἔνιοι μὲν αὐτῶν κακοήθεις, ἔνιοι δὲ ἐπιει-
κεῖς, ὡς ἐν τοῖς περὶ τῶν πεπονθότων τόπων διώρισται.
οὕτω περὶ ἄρθρων, ὀμμάτων τε καὶ στόματος νοητέον. πολ-
λὰ γὰρ συμβαίνει, ἃ τὴν κρίσιν ἀγγέλλει, ὡς ἐν τῷ προ-
γνωστικῷ τε καὶ ταῖς ἐπιδημίαις μεμαθήκαμεν. πολλὰ δὲ
οὐ γίνεται πρὸς τῆς φύσεως, ἅπερ μηχανᾶσθαι ἡμᾶς χρή.

1. l. de locis affect. VII. 2. Corr. ἔτι δὲ ἐκ τῶν pro ἐκ
δὲ τῶν. 3. Corr. ὅδε pro ὃ δὲ. 4. II. in Epid. III. II.
prorrh. XXI.

triculo originem ducit, hancque affectionem medici qui-
dam hypochondriacum flatuosumque morbum nominant;
ac si prima symptomata circa ventriculum incipiant et
ipsis aductis melancholici affectus sequantur, profecto
alvi dejectionibus, vomitibus, proba concoctione ructibus-
que levabitur; symptomata autem sunt moestitia et metus.
Praeterea ex hypochondriis febres quoque excitantur, qui-
que absolute scripsit, febres ex hypochondrio malignas
esse, neque eas addidit distinctiones, quas in praefagiis
Hippocrates scriptas reliquit, aperte mentitur; quemad-
modum est a nobis demonstratum in iis commentariis,
quos in praedictiones confecimus; quaedam enim ipsarum
malignae, quaedam mites sunt, ut in libris de locis affe-
ctis docuimus. Idem est de articulis, oculis et ore intel-
ligendum, propterea quod multa contingunt quae judica-
tionem futuram nunciant, ut in praefagiis et in libris de
vulgaribus morbis didicimus. Multa autem a natura non

Ed. Chart. VIII. [543.]

μεγάλης δὲ τῆς ἀκριβείας χρεία εἰς τὰ ταῦτα γινώσκων, ἕξα-
πατῶν γὰρ εἴωθε καὶ τοὺς ἐμπειρικωτάτους καὶ τοὺς ἐν
ἰατρικῇ τρίβακας ἰατρούς. ὁπότε δὲ ταῦτα δεῖ ποιεῖν ἢ
ἀποτρέπειν ἢ περὶ τῶν κρίσεων πραγματεία διδάσκει.

ια΄.

Καὶ ἔτι ὅσαι τοιαῦται ἀποστάσεις γίνονται, οἷαι ὠφελέουσα
βρώμασι, πόμασιν, ὀσμῆσιν, ὄραμασιν, ἀκούσμασιν, ἐννοή-
μασιν, ἀφόδοισιν, ὑγρῆσιν, θάλψει, ψύξει, ξηρότησιν,
ὑγρῆναι, ξηρῆναι, χρίσμασιν, ἐνχρίσμασιν, ἐπιπλασίοισιν,
ἐμπλάσμασιν, ἐμπλάστοισιν ἐπιπάστοισιν, ἐπὶ δὲ τοῖσιν
ἐπιθέτοισι. σχήματα, ἀνάτριψις, ἴησις, πόνος, ἀργίη,
ὑπνος, ἀγρυπνίη· πνεύμασιν ἀνωθεν, κάτωθεν, κοινούσιν,
ἰδίοισι,¹ τεχνητοῖσιν. ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσι μῆτε εὐῶσι
μῆτε μέλλουσι, μῆτε ποδῶν ψύξει, ἀλλ' ἐν καταρρόπῳ τῇ
νοῖσῳ.

1. Corr. κοινούσιν, ἰδίοισι pro κνήσειν, ἡδείλαιν.

fiunt, quae nos oportet machinari, ad quae noscenda mag-
nam adhibere diligentiam oportet, quando eadem etiam
praeclaros medicos quique longissimo usu rerum periti et
in medicina valde exercitati sunt, fallere consueverint;
quando autem ea facienda sunt aut avertenda, docent ii
libri, quos de crisi bus nos conscripsimus.

XI.

Ac praeterea quinam tales abscessus oriantur, quoniam
juvent, cibis, potionibus, odoribus, visu, auditu, co-
gitatione, secessibus, humoribus, calefactione, perfrictione,
siccitatibus; humectando, siccando; unctionibus, illitio-
nibus, cataplasmatibus, emplastris, insperfusionibus, tum vero
epithematibus quae imponuntur. Figurae, frictio, medela,
labor, otium, somnus, vigiliae. Spiritibus superne,
inferne, communibus, propriis, artificiosis; in accessio-
nibus neque praesentibus, neque futuris, neque pedum
frigore, sed in declinante deorsum morbo.

Ed. Chart. VIII. [543.]

Γίνονται διαδοχαὶ ὀλέθριοί τε καὶ χρήσιμαί τῶν νοσημάτων κατὰ τε τὴν τῶν νόσων διαφορὰν καὶ τοὺς πάσχοντας τόπους. ἢ μὲν γὰρ εἰς ἐπιεικέστερα νοσήματα καὶ τόπους ἀχειροτέρους διαδοχὴ σωτήριος, ἢ δὲ εἰς χαλεπώτερά τε νοσήματα καὶ τόπους κυριωτέρους ὀλέθριος· οὕτω καὶ ἀποσιάσεις αἱ μὲν κατὰ ἐκροῦν¹ ἀμείνους, αἱ δὲ κατὰ ἀπόθειςιν ἦττον ὠφέλιμοι. τούτων δὲ αὐτῶν αἱ μὲν πορρώτερω τε τοῦ κάμνοντος τόπου καὶ εἰς ἄκυρα μόρια πάσχοντα ἀγαθαί, αἱ δὲ ἐναντίαί τούτων μοχθηραί. ἐὰν μὲν οὖν αἷμα πολὺ καθ' ὄντιναοῦν τρόπον ἐκκριθῆ, σωτηρίας ἔχειν ἐλπίδας χρή. καὶ διὰ ἀποσιάσεως καὶ μεταστάσεως ὁ κάμων σωζεται. διαφέρει δὲ ἀλλήλων ταῦτα τῶ τὴν μὲν ἀπόστασιν αὐτὴν τὴν κρίσιν ἐπιφέρειν καὶ ἀπαλλάττειν ἀπάντων τῶν ὀχληρῶν τὸν κάμνοντα, τὴν δὲ μετάστασιν ἴσχειν ἀρχὴν τῶν ἐτέρων παροξυσμῶν τε καὶ πόνων, ὡς δεῖσθαι² πάλιν ἄλλου χρόνου πρὸς τὴν πέψιν τὸν τόπον τοῦ σώματος, εἰς ὃν ἡ μετάστασις τῶν λυπούντων χυμῶν ἐγένετο. ὅταν δὲ πληθῶς

1. *Corr.* fortasse κατὰ ἐκροῦν. Sic secunda man. κατὰ ἀρχὴν vel κατὰ ἄκρον vel κατὰ ἐκροήν. 2. *Corr.* δεῖσθαι pro δὲς τε.

Fiunt morborum vicissitudines ad perniciem et ad judicationem tum pro morborum tum vero pro locorum affectorum differentia; nam quae in morbos leviores partesque ignobiliores fit, ea est salutaris; quae in graviore morbos ac loca praestantiora, perniciofa est. Eadem est abscessuum ratio; qui per effluxum fiunt, meliores sunt; qui per decubitus, minus commodi censentur; atque ex eis qui longius ab affecto loco et in partes aegroti ignobiliores fiunt, boni sunt, horum contrarii mali; quamobrem si magna sanguinis copia quoquo modo excreta sit, in spe salutis esse nos decet; atque aeger per abscessum et per commutationem incolumis evadet: differunt enim haec inter se, quod abscessus judicationem afferat, aegrotumque omnibus liberet molestiis, commutatio vero aliarum accessionum laborumque principium habeat, ut locus is corporis, in quem noxiorum humorum est facta commigratio, aliud etiam tempus ad concoctionem requirat.

Ed. Chart. VIII. [543.]

ἢ πολὺ τῶν ἀπέπτων χυμῶν, αἱ ἀποστάσεις γίνονται. εἰ μὲν μικραὶ αἱ ἀποστάσεις εἶεν, οὐδὲν ὀφελούσιν, εἰ δὲ μεγάλαι, φέρειν αὐτὰς ἢ φύσις οὐ δύναται. τῶν μὲν οὖν κατὰ τὴν γαστέρα τὰ περιττώματα, καθ' ὃ διαχωρούμενα, τὴν ἀπεψίαν δὲ καὶ πέψιν ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἰδέας ἐνδείκνυται· οἷς τῶν κατὰ θώρακα καὶ πνεύμονα τὰ κατὰ τὴν βῆχα ἀναγόμενα· τῶν δὲ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον τὰ διὰ ῥινὸς ἐκκρινόμενα, τὰ δὲ κατὰ τὰς φλέβας τὰ μετὰ τῶν οὖρων ἀπερχόμενα. αὐτὸς δὲ πολλαχοῦ κελεύει σκοπεῖν τοὺς πεπασμούς. εὐδήλον δὲ ὅτι πεπασμοὶ γίνονται ὑπὸ τῶν συμμέτρως θερμομαίνοντων, τοῦτο μὲν ἐδέσματα ἐργάζεται, τοῦτο δὲ κατανήματα καὶ καταπλάσματα καὶ τρίψις ἢ μετρία καὶ λουτρόν ἐκ τούτου τοῦ γένους εἰσὶ. νῦν δὲ θεωρεῖν συμβουλεύει καὶ τὰς ἀποστάσεις· εἰ μὲν οὖν ἐπὶ γαστέρα ῥέπει τὰ περιττώματα, ταῦτα συνεργεῖν προσήκει κλύσμασι τε χρώμενον, ἐπισπᾶσθαι δυναμένοις ἐνταῦθα καὶ τοῖς κατὰ δίαιταν πᾶσαν εἰς τοῦτο συντελοῦσιν, εἰ δὲ ἐπὶ νεφροῦς

Quum autem magna sit crudorum humorum copia, tum fieri abscessus solent, qui si exigui sint, nihil plane juvant; si magni, eos ferre natura non potest. Itaque eorum, quae in ventre concoquuntur, excrementa, per alvum dejecta cruditatem concoctionemque sua forma indicant; eorum quae in pectore ac pulmone, quae tussi excernuntur; eorum quae in cerebro, quae per nares educuntur; eorum quae in venis, quae cum urinis effluunt. Ipse autem plerisque in locis censet maturaciones esse spectandas. Est autem perspicuum omnia quae moderata calefaciunt maturaciones efficere, cujusmodi sunt cibi, perfusiones et cataplasmata; frictio quoque modica, balneum, hujus sunt generis; ac nunc etiam mandat ut abscessus contemplemur, quocirca si ad ventrem excrementa vergant, eis adjumento esse debemus usu clysterum, in quibus sit vis materiem illuc attrahendi et item usu eorum quae in tota victus ratione ad id ipsum accommodata censeantur; si ad renes ferantur, usu eorum

Éd. Chart. VIII. [543. 544.]

τοῖς οὐρητικοῖς. οἱ δὲ ἐπὶ τὸ κοῖλον, ἐκεῖνο θερμαίνοντα διὰ δριμυτέρων φαρμάκων. ἐν¹ τούτῳ δὲ ἐνθυμητέον ἐκεῖνό ἐστιν, ὃ τι τὰ ὠμά καὶ ἄπεπτα εἰς κακὰς ἀποστάσεις τρέπονται. διὸ ἐν τῇ εἰρημένῃ ῥήσει λέλεχεν οἷα κρίνει. καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ φησὶν, οἷα ὠφελέουσιν. αὐταὶ γὰρ κριτικαὶ καὶ λυτικά καὶ τοῦ νοσήματος εἶναι δύνανται. αἱ δὲ βλάπτουσαι οὐδὲ κρίσιμοι,² οὐδὲ λυτικά τῆς νόσου τυγχάνουσι. μετὰ ταῦτα δὲ τοὺς τρόπους προστίθησι, καθ' οὓς συμβαίνει τὰς ἀποστάσεις γίνεσθαι καὶ ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ ἐπὶ τὸ κακὸν τελευτᾶν. ἔτι δὲ δείκνυσι μῆτε ἐν τοῖς παροξυσμοῖς τοῖς ἐοῦσι μῆτε αὐτίκα μέλλουσιν ὠφελεῖν τὰς ἀποστάσεις ἢ τότε γένοιτο· μῆτε ἐν τῇ ψύξει τῶν ποδῶν, ἀλλὰ ἐν τῇ καταρρόπῳ νόσῳ. ἐν ἐκείνῃ γὰρ * *

* * ὡς εἴρηται ἐν τῇ θεραπευτικῇ μεθόδῳ, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐν τοῖς περὶ κρίσεως ὑπομνήμασιν. ἀλλὰ ταῦτα εἰρήσθω μνήμης ἕνεκα. τοιαύτην γὰρ καὶ τοσαύτην χρεῖαν

1. I. II. in epid. 46. 2. Corr. κρίσιμοι pro χρήσιμοι.

quibus urina cieatur; si ad colon, acribus illud medicamentis erit calefaciendum; qua in re illud non est ignorandum, cruda et incocta ad malos converti abcessus, quod in causa fuit ut praecedenti oratione dixerit, *qualia indicent*, in hac vero scripserit, *qualia profint*; propterea quod quae profunt eae judicationem afferre et solvere morbum possunt, at quae nocent eae neque criticae sunt neque morbum propellant. Deinde veros modos adhibet, quibus fiant et ad bonum et ad malum terminentur. Praeterea docet, neque in ipsis accessionibus, dum adsunt, neque si mox futurae sint, prodesset abcessus, si tunc fiant; sed neque etiam in pedum frigore, verum quum morbus deorsum inclinatur: in illo enim *

* * * ut in libris qui sunt de methodo medendi exposuimus nec minus etiam in libris de crisiibus [544] haec sumus persequuti. Sed haec ad aliquod memoriae lumen offerendum dicta sunt nobis; tantam enim talemque

Ed. Chart. VIII. [544.]

παρέχουσιν, ὡς μήτε ἐμὲ δις γράφειν καὶ τὸν φιλομαθῆ
πάλιν ἀναγινώσκειν τὰ αὐτὰ ὀκνεῖσθαι δεῖ.

ιε'.

Τοῖσιν¹ ἐν τῇσι περιόδοισιν παροξυσμοῖσι τὰ προσάρματα
μὴ διδόναι, μηδὲ ἀναγκάζειν, ἀλλὰ ἀφαιρέειν τῶν προ-
θεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

Ἐν τῇδε τῇ λέξει περὶ τῶν νοσοῦντων διαίτης διεξέρ-
χεται, ὅπερ αὐτὸς ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων ἐδίδαξε καὶ
ἡμεῖς ἐν ταῖς εἰς ἐκεῖνο τὸ βιβλίον ἐξηγήσοι τὸν ἅπαντα
λόγον ἐξευρασάμεθα. λέγει δὲ καὶ περὶ χρονίων τε καὶ
ὀξέων νοσημάτων· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν ὀξέων, ἐφ' ὧν ἡ ἀκμὴ
καὶ κρίσις ἐν τῇ πρώτῃ μέλλει γενέσθαι τετράδι, τῆς δυ-
νάμεως ἰσχυρᾶς ὑπαρχούσης, ἐπὶ ἀσιτίας παντελοῦς τούτους
φυλάξομεν. ἴσμεν γὰρ ἐν² ἐκάστῳ τῶν νοσημάτων ἀπὸ

1. l. I. aph. 4. 12. aph. 1. 11. 2. l. I. aph. XI.

afferunt utilitatem, ut neque me bis eadem scribere, ne-
que eum qui cupiditate studioque doctrinae trabatur legere
iterum pigere ullo modo debeat.

XII.

*In accessionibus per circuitus repentinis neque cibos dare,
neque cogere oportet, sed ante iudicationes de appo-
sitionibus auferre.*

Agit hoc loco de ratione victus aegrotorum, quam
rem ipse in libris de ratione victus in morbis acutis plane
docuit, ac nos in commentariis in illos libros editis quid-
quid ad eam rem pertineat, cumulate praestitimus. Lo-
quitur autem de longis acutisque morbis: atque in acutis
quidem, quorum status et iudicatio intra primum quater-
narium futura sit, modo vires robustae sint, aegrum in
perpetua inedia continebimus, exploratum enim habemus

Ed. Chart. VIII. [544.]

δυοῖν σκοποῖν τὸ τῆς ὅλης διαίτης εἶδος λαμβάνεσθαι, ἐν
 τε τῆς μελλούσης τοῦ ὅλου νοσήματος¹ ἀκμῆς καὶ τῆς τοῦ
 κάμνοντος δυνάμεως· ἐφ' ὧν τε μὴ ἐξώτερον τῆς πρώτης
 ἑβδομάδος ἰσχυρᾶς οὔσης τῆς δυνάμεως, ἀρκέσει μελικράτω
 μόνῳ χρῆσασθαι. μὴ θαρρόυντες δὲ τῇ δυνάμει πτισάνης
 χυλῷ χρησόμεθα, ὡς δ' ἂν τις καὶ τὰς κατὰ μέρος προσ-
 φορὰς ποιοῖτο προσηκόντως,² ἐν τῷδε τῷ λόγῳ διδάσκει,
 τοὺς παροξυσμοὺς ἀξιῶν φυλάττεσθαι, ὡς ἂν μίτ' ὄντων
 ἤδη μήτε ὅσον οὐπω μελλόντων ἔσεσθαι τῶν παροξυσμῶν³
 δίδομεν τροφὰς, ἀλλὰ παρακμαζόντων τε καὶ παυομένων.
 ὅπως δ' ἂν τις μάλιστα δύναιτο προγινώσκειν τὴν μέλλου-
 σαν ἀκμὴν, ἐν ἣ κρίσις γίνεται, κατὰ τὸ πρῶτον περὶ τῶν
 κρίσεων εἴρηται. νῦν δὲ μόνον χρῆ εἰπεῖν ὅτι αὐταὶ αἱ
 νόσοι καὶ τὰς τῶν παροξυσμῶν ἀναλογίας δηλώσουσι καὶ
 τὰς ἑαυτῶν γε καταστάσεις. οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλείπουσιν
 ὅτι ὁ μὲν τριταῖος ταχυκρίσιμος, ὁ δ' ἀμφημερινὸς ὅτι
 χρόνιος, ὁ δὲ τεταρταῖος ἔτι καὶ τοῦδε χρονιώτερος. ἐν δὲ

1. l. I. aph. 4. 2. l. I. aph. XI. 3. l. I. aph. XII.

in singulis morbis totam victus rationis formam duobus e-
 scopis duci, tum ex futuro totius morbi statu tum ex
 viribus aegroti, in quibus vero judicatio primam hebdo-
 madem non sit superatura, si vires sint validae, sola aqua
 mulsa uti sufficiet. Si vero non jam satis viribus aegroti
 confidamus, ptisanæ cremorem offeremus atque ut quis-
 piam accommodate possit sigillatim cibos dare, in hac
 oratione quoque declarat, quum monet cavendum esse
 ne quid in exacerbationibus demus, ut quum neque jam
 adsunt exacerbationes, neque jamjam sunt futurae, cibum
 praebeamus, sed quum declinant ac desinunt. Ceterum
 quonam potissimum modo futurum morbi statum praeno-
 scat, in quo judicatio sit, in primo de crisiibus libro di-
 ctum est, nunc vero id solum dicere convenit, a morbis
 ipsis declaratum iri et quam inter se proportionem serva-
 turæ sint accessiones et quae sit ipsorum conditio, ut in-
 ter febres intermittentes tertianam habere celerem judi-
 cationem, quotidianam vero longam; quartanam longio-

Ed. Chart. VIII. [544.]

τοῖς συνεχέσιν οἱ μὲν καυσώδεις ὀξεῖς, οἱ δὲ τυφώδεις
 χρονιώτεροι. μέσοι δ' ἀμφοῖν οἱ ἡμιτριταῖοι. πῶς δ' ἂν
 τις ἅπαντας τοὺς πυρετοὺς τούτους εἰσβάλλοντας γνωρίζοι
 διὰ τοῦ δευτέρου τῶν περὶ κρίσεων ἐπὶ πλείστον εἴρηται.
 καὶ μὴ χρῆ¹ μεταφέρειν εἰς τόνδε τὸν λόγον ὅσα καλῶς ἐν
 ἄλλοις φθάνει ἤδη λελέχθαι, οὐδὲ πολλάκις ἐν πολλαῖς περὶ
 τῶν αὐτῶν πειρᾶσθαι λέγειν, διὸ ἐπανελάθωμεν πρὸς τὴν
 νῦν προκειμένην ῥῆσιν. ἡ δίαίτα οὖν ἐν τρισὶ κεφαλαίοις
 περιέχεται· ἐν τῇ ποσότητι καὶ ποιότητι τῶν τροφῶν
 καὶ τρόπῳ τῆς χρήσεως. περὶ ποσοῦ μὲν ἀλλαχοῦ διηλέχθη,
 ὡς ἐν τῇ περὶ διαίτης ὀξέων καὶ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς, ὡς
 ὅταν λέγη, τὰ ἀξανάμενα πλείστην ἔχει τὴν ἔμφυτον θερ-
 μην, πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς. ἔπειτα δὲ ἐν ἐκείνῳ αἰ-
 κοιλία χειμῶνος καὶ ἦρος θερμόταται φύσει καὶ ὕπνοι μα-
 κρότατοι. ἐν ταύτησιν οὖν τῆσιν ὠρησιν καὶ τὰ προσάρ-
 ματα πλείω δοτέον. περὶ δὲ ποιοῦ διεξέρχεται ἐν τῷδε
 ἀφορισμῷ, ὅταν φησὶν, ὑγραὶ πᾶσαι διαίται τοῖς πυρεταί-

1. Corr. fortasse χρῆ μὴ ἀναφέρειν.

rem; inter continuas ardentem esse acutam; fumantes
 vero cum humoris succensi copia diuturniores, medias
 inter has esse semitertianas. Quomodo autem has febres
 omnes in prima cognoscere invasione quispiam possit nos
 in secundo de crisi bus copiosissime docuimus; non est au-
 tem opportunum ut quae jam aliis in locis recte dixi-
 mus huc transferamus et de eadem re loqui plerisque
 locis saepe conemur; quocirca ad sententiam nobis propo-
 sitam redeamus. Itaque victus ratio ad tria capita potis-
 simum redigitur; ut quanta, ut qualia, ut quomodo des
 intelligas; quantum vero sit dandum alibi est declaratum,
 ut in libris de ratione victus in morbis acutis et item
 in aphorismis, ut quum ait: *qui augmentur, plurimum na-
 tivi caloris habent; itaque plurimi alimenti indigent.*
 Itemque in illo loco: *ventres hieme et vere sunt natura
 calidissimi et somni longissimi.* Quamobrem his tempori-
 bus plura quoque alimenta danda sunt, de qualitate au-
 tem differuit in aphorismo, cujus initium est: *humidae*

Ed. Chart. VIII. [544.]

νοῦσι ξυμφέρει. τελευταῖον δὲ περὶ τρόπου ἐν ἐκείνῳ. καὶ οἷσιν ἀπαξ ἢ δις καὶ πλείω ἢ ἐλάσσω καὶ κατὰ μέρος. δο-
τέον δὲ τι καὶ τῇ ὥρῃ καὶ τῇ χώρῃ καὶ τῇ ἡλικίᾳ καὶ τῷ
ἔθει καὶ πάλιν ἐν τῷ ἐξῆς. ἔτι δὲ καὶ ἄλλῳ, ὄνπερ εἰ-
τὸν εἶναι λέγομεν τῇ προκειμένῃ ῥήσει, πλὴν ἐπὶ^τ μιᾶς ἢ
δύο λέξεων. ἔχει γὰρ οὕτως ἐν τοῖς περιόδοισι τοῖσι παρο-
ξυνομένοισι μηδὲν διδόναι, μηδὲ ἀναγκάζειν, ἀλλ' ἀφαιρέειν
τῶν προσθεσίῳν πρὸ τῶν κρίσεων· ἐν μὲν οὖν τοῖς νοσή-
μασι τοῖς τάξει εἰσβάλλουσιν, οἷόν τε ἔστι γνῶναι ἐκ τῶν
αὐτῶν παροξυσμῶν τοὺς καιροὺς τῶν μερικῶν τροφῶν. εἰ
δὲ τινες παροξύνονται μὲν ἐν τοῖς νόσοις, οὐ μὴν κατὰ
περιόδους, μήτε τεταγμένως ἐπ' ἐκείνων οὐκ εὔκαιρον, ἀλλὰ
καὶ ἴσως ἀδύνατον εὐρίσκειν τοῦ ἴδιον καιρὸν τῶν σιτίῳν.
ἐν δὲ ταῖς κατὰ περιόδους καὶ τεταγμένως ἀπανητάσαις
χρῆ φυλάττειν, ὡς εἶπομεν, τὰς ἀρχὰς ὅπως μὴ, ὡς ἐν τῇ
ἔμπροσθεν ῥήσει εἶπεν αὐτὸς, ἤδη γεγονότος, μήτε αὐτίκα

1. Corr. ἐπὶ pro ἐν.

dietae omnes febricitantibus profunt. Denique vero de modo egit in illo: quibus semel aut iterum aut plura aut pauciora et particulatim; dandum vero est etiam aliquid tempori, regioni, aetati et consuetudini; tum in eo qui hunc aphorismum deinceps excipit et item in alio quem esse eundem cum eo, qui nunc est in manibus, affirmamus, nisi quod in uno aut duobus verbis differt, sic enim se habet: qui per circuitus exacerbantur, nihil dare nec cogere, sed detrahere de his quae offeruntur ante iudicationes oportet. In morbis autem qui ordine quodam invadunt, ex ipsis exacerbationibus, quo praecipue tempore dare cibum conveniat, cognoscere poterimus; at si accessiones quidem fiant, non tamen stas circuitibus, neque ordine servato, in iis vix aut ne vix quidem verum et accommodatum cibi offerendi tempus inveniri potest; in iis vero quae per circuitum redeunt ordinemque servant, vitare oportet, ut diximus, ne in principio demus; quo, ne, sicut in oratione superiore ipse censuit, jam praesente

Ed. Chart. VIII. [544.]

γενησομένου τὴν τροφήν δῶμεν. τὸ δὲ πρὸ τῶν κρίσιων λέγει, εἰ τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι κρίσιν ὑπονοοῦμεν. ἢ καὶ δύναται σημαίνειν πρὸ τῶν ἀκμῶν. ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἀκμαῖς εἰώθασιν αἱ κρίσεις γίνεσθαι· ὅπερ ἐν τοῖς περὶ κρίσεως ἔχει δεδειγμένον. ἐν μὲν οὖν τῇ παρακμῇ λυσιτελεῖς ἔστω τρέφειν καὶ ἀσφαλές.

γ.

Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεκριμένα ἀπαρτὶ μὴ κινέειν, μήτε νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακίησιν, μήτε ἄλλοις ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλὰ ἕαν.

Καλῶς εἴρηται πρὸς Ἴπποκράτους, ἀρχομένων τῶν νόσων ἢν τι δοκέει κινέειν, κίνει. ἀκμαζουσῶν δὲ ἡσυχίαν ἔχειν βέλτιόν ἐστι, διότι περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη πάντα τὰ συμπτώματα ἀσθενέστερα. περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς ἰσχυρότερα καὶ περὶ τὰς ἀκμὰς ἢ κρίσις σχεδὸν γίνεται, ὅθεν δῆ-

1. Corr. κρίσιν pro κρίνον.

neve mox futura accessione aegrum alamus. Dixit autem ante judicationes, si futuram esse judicationem suspicemur. Vel potest etiam intelligi perinde ac si dixisset, ante statum: siquidem judicationes in statu morbi fieri solent, quod in libris de crisi bus demonstratum est. Erit igitur accommodatum et tutum, aegros in morbi declinatione alere.

XIII.

Quae judicantur et judicata sunt integre, neque movere, neque innovare, sive medicamentis, sive aliis irritamentis, sed finire oportet.

Est ab Hippocrate haec pronunciata sententia, incipientibus morbis, si quid movendum videtur, move; vigentibus vero praestat quiescere, propterea quod omnia symptomata circa principia et fines imbecilliora sunt; circa statum, valentiora; ac circa statum judicatio fere sit. Unde

Ed. Chart. VIII. [544. 545.]

λόν ἐστὶ μηδὲν κινητέον μήτε νέον ποιητέον, εἰ γὰρ ταραχῆ
τις γένηται καὶ μέγας ἀγὼν ἐν τῇ κρίσει, ἔπεται καὶ τὴν
φύσιν κεκηκωκυῖαν εἶναι καὶ μὴ φέρειν δύνασθαι τὰ βοηθή-
ματα καὶ τὰ φάρμακα καὶ τοὺς ἐρεθισμοὺς. ὅταν οὖν ἀκρι-
βῶς ἢ κρίσις γίνεται, εἰάν χρητῆ τῇ φύσει πᾶν τὸ ἔργον, ἵνα
μὴ ποιῶν τι ἐμποδίζεις μᾶλλον ἢ βαρύνεις ἢ καὶ ἐρεθίσεις
πρὸς ἄμετρον κένωσιν καὶ οὕτω τὸν κάμνοντα ἀποκτείνεις.
ὅταν οὖν προὔκειτό σοι τὸ ὑπαγωγὸν φάρμακον δοῦναι, φύ-
λαττε τοὺς τῶν παροξυσμῶν τε καὶ εἰσβολῶν καιροὺς· ἔτε
δὲ καὶ τοὺς τῶν κρισίμων ἡμερῶν· καὶ γὰρ ἢ τοῦ φαρμάκου
δύναμις φθείρεται, τῶν χυμῶν ἄνω¹ ῥεπόντων καὶ εἰς τὸν-
αντίον, εἰ χρητῆ τὴν κένωσιν ἐργάζεσθαι. εἰ δὲ χρεῖα ἐπά-
γει τὴν κένωσιν κατὰ τοὺς τῶν παροξυσμῶν καιροὺς, διὰ
τῶν ἄνω μελῶν κενωτέον, ὡς διὰ αἰμορραγίας ἢ ἐμέτων ἢ
τῶν τοιούτων· πανομένου δὲ τοῦ παροξυσμοῦ, διὰ τῶν
κάτω, οἷον δι' οὔρων ἢ καὶ δι' ἔδρας ἢ καὶ τῶν τοιούτων,

1. in margine ἴσως additur.

planum est, nihil movendum nihilque innovandum; si enim in judicatione quaedam fit turbatio magnaue concertatio esse solet, certe sequitur, ut natura labore conflictata neque remedia neque medicamenta neque irritamenta ferre queat. Itaque quum fit judicatio, totum negotium est naturae committendum, ut ne tu quidpiam molitus magis praegraves aut ad immoderatam evacuationem irrites atque ita aegrotο mortem afferas. Quum igitur tibi sit propositum medicamentum dare, quod alvum subducat, cave ne id facias in morbi exacerbationibus atque invasionibus et diebus iis in quibus fieri judicationes solent; vis enim medicamenti corrumpitur, quod forte humores sursum vergant et contra quam ut fieri evacuationem oporteat. Si vero necessitas urgeat, ut vacuare cogaris in exacerbatione, tum scito per superiores partes esse evacuandam, ut per sanguinis profluvium aut vomitum aut quid hujusmodi; quum vero [545] exacerbatio desierit, tum per inferiora evacuabis, ut per urinam aut

Ed. Chart. VIII. [545.]

ὡς ἂν βέλτιον εἶναι φαίνεται. ταῦτό τοῦτο συμβουλευέον ποιητέον ἐπὶ τῇ κρίσει, μάλιστα δὲ εἰάν ἡ νόσος ἢ κεκριμένη ἀπαρτί, τουτέστιν ἀπηρτισμένως, ὥσπερ καὶ ἐν τῇ δευτέρῳ περὶ διαίτης τῇ φωνῇ κέχρηται Ἰπποκράτης. ἐν δὲ τοῖς ἀφορισμοῖς ἀρτίως¹ εἶπεν, ὅπερ ἐνταῦθα ἀπαρτί γέγραφε σημαίνει γὰρ ἀπηρτισμένως, ὡς εἶπον, καὶ ὁλοκλήρως καὶ ἀνελλιπῶς καὶ τελείως. εἰ γοῦν γέγονε τελεία κρίσις ἢ γίνεται, κελεύει ἡμᾶς τῇ φύσει τὸ πᾶν ἐπιτρέπειν καὶ μηδὲν αὐτοὺς νεωτεροποιεῖν, εἰάν δὲ μὴ ἀπαρτί, τουτέστιν ἐλλιπῶς, κρίνεται, τὸ λειπὸν αὐτοῖς προστιθέσθαι. καὶ γὰρ εἰ τόνδε τὸν τρόπον γέγραφε ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς καὶ ἀντὶ² τοῦ ἀρτίως τὸ ἀπαρτί ἢ τὸ τελείως λέλεγε, μηδεμίαν εἶη ἀπορία παρὰ τοῖς ἐξηγηταῖς περὶ τοῦ σημειουμένου τοῦ ἀρτίως. βούλονται γὰρ τινες τὸ ἀρτίως ἐν ἀρτίαις ἡμέραις σημαίνειν, ὅπερ οὐκ ἀληθές, ὥσπερ κατ' ἐκείνον τὸν τόπον δείκνυται.

1. l. V. aph. XX.

2. manus secunda in margine ελ.

per sedem et ejusmodi loca, quemadmodum esse accommodatius videbitur. Idem esse post judicationem faciendum monet, praesertim si morbus judicatus sit ἀπαρτί, hoc est *perfecte*, in quam significationem usus eodem adverbio est Hippocrates in secundo de ratione victus in morbis acutis. Sed quod hic ait ἀπαρτί, in aphorismis dixit ἀρτίως, hoc est *perfecte*. Significat enim *perfecte*, ut dixi, et integre et non diminute et absolute. Quare si perfecta judicatio sit facta aut fiat, jubet ut totum negotium naturae permittamus ac nos nihil novi moliamur. Si vero non integre, sed diminute fiat judicatio, monet ut quod restat nos faciamus. Etenim si in aphorismis pro verbo ἀρτίως, hoc est *nuper*, scriptum esset ἀπαρτί aut integre et *perfecte*, certe nullus scrupulus injectus esset in animis interpretum de verbi ἀρτίως significatione controversantibus. Quidam enim volunt ἀρτίως significare in diebus ἀρτίαις, hoc est paribus, quod minime verum est, quemadmodum eo ipso in loco a nobis explicatur.

Ed. Chart. VIII. [545.]

ιδ'.

Τὰ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον μὴ αὐτίκα ἐπιφαίνεσθαι.

Τὸ αὐτίκα σημαίνει νῦν ἐν ἀρχῇ· ἀρχὴν δὲ νόσου ἀκούειν χρὴ τὸν χρόνον ἐκείνον ὅλον, ἐν ᾧ μηδέπω πέψεως ἐστὶ γνωρίσματα. εἴρηται γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ περὶ κρίσεων περὶ τῆς σημασίας ταύτης. διαιρούμενοι γὰρ τοὺς καιροὺς τῶν νοσημάτων λέγομεν αὐτὰ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἀναβάσεως καὶ ἀκμῆς καὶ παρακμῆς συγκεῖσθαι. ἀλλὰ κριθῆναι ἐν ἀρχῇ οὐδὲν δύναται καὶ γέγραπται περὶ τούτου ἱκανῶς ἐν τοῖς περὶ κρίσεων. ἐξ ἐκείνων οὖν μανθανέτω τις τὸν ὅλον περὶ τούτων λόγον. ἐγὼ γὰρ οὐ βούλομαι ἅπαντα μακρότερον ὄντα ἢ ὡς νῦν διελθεῖν ἐνθάδε μεταφέρειν. τοῦτο δὲ μόνον λέξω ὅτι, ἐπειδὴ ἡ φύσις ἐπάγεται πρὸς τὴν ἔκκρισιν, ἀξιόλογος ἐν τῷ σώματι γίνεται ταραχὴ, δι' ὧν πολλὰ φαίνεται συμπτώματα μετὰ τῶν τῆς πέψεως σημείων σαφεστά-

XIV.

Indicantia in melius non statim appareant.

Quod ait statim, significat hoc loco idem quod in principio; morbi porro principium intelligo totum illud tempus, in quo nondum sunt signa concoctionis, hac autem de significatione dictum est a nobis alio in loco. Quum enim morborum tempora divideremus, morbos ipsos ex principio, incremento, statu declinationeque constare affirmavimus, sed judicari in principio nullus potest, hacque de re in libris de crisiibus est a nobis abunde conscriptum, quare quidquid ad hanc rem pertinet, ex illis libris qui velit perdiscat: ego enim totam illam disputationem, utpote quae longior sit, quam ut eam nunc persequar, huc transferre nequaquam volo, sed hoc solum memorabo, postquam natura ad excretionem impellitur, perturbationem quandam notabilem in corpore excitari quae causam afferat, ut multa symptomata cum manife-

Ed. Chart. VIII. [545.]

των. μὴ ἐξαπαταίω δὲ σε τὰ σημεῖα τῆς πέψεως ἠγούμενον εἶναι κριτικά, τὰ γὰρ κρίσιμα οὐ παραχρῆμα ἐπιφαίνονται, τουτέστι κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ νοσήματος. ἀεὶ δὲ οὐ ταυτὰ τὰ τῆς πέψεως καὶ τῆς κρίσεως γνωρίσματα. τοῖς μὲν γὰρ οὐκ ἐγχωρεῖ τὸ μὴ οὐ κρίσιν τινὰ πάντως ἢ ἀγαθὴν ἢ κακὴν ποιήσασθαι. τὰ δὲ τῆς πέψεως σημεῖα σωθήσεσθαι μὲν δηλοῖ τὸν ἄνθρωπον, οὐ μέντοι γε κριθήσεσθαι πάντως. δύναται γὰρ ἐν χρόνῳ πλείονι καὶ ἀβραχὺ τὸ νόσημα πεπτόμενον ἐπὶ τὴν παντελῆ λύσιν ἀφικέσθαι, πῶς δὲ διενήνοχε τὰ κρίσιμα συμπτώματα τῶν τῆς πέψεως σημείων, ἐν τῷ πρώτῳ περὶ κρίσεων εἴρηται, ἐνθα καὶ τῆς τελείας πέψεως καὶ μὴ τελείας εἶπομεν σημεῖα. τὴν γὰρ τελείαν εἶναι πέψιν ὅταν ὑφίσταται τι λευκόν τε καὶ λεῖον καὶ ὁμαλὸν καὶ συνεχές· τὴν δὲ ἀμυδρὰν πέψιν, ὅταν ἐξ ὑδατώδους οὖρου μετρίως ὑπωχρον γένηται. πέψεως μὲν δὴ σημεῖα οὐκ ἔστιν ὅτε¹ κακῶς ἐπιφαίνηται· τὰ κρίσιμα δὲ ἔστιν ὅτε κακῶς ἐπιφαί-

1. Corr. ὅτε pro οὔτε.

lissimis concoctionis signis appareant. Sed cave ne signa concoctionis te fallant, quod ea esse judicationis signa putes; propterea quod quae judicationis sunt non statim, hoc est non in morbi principio apparent nec sunt eadem judicationis et concoctionis notae, neque enim usu venit, quin illae omnino vel bonam vel malam judicationem faciant; at signa concoctionis salutem quidem hominis ostendunt, non tamen per judicationem omnino servatum iri aegrotum declarant, propterea quod possit morbus longiore tractu temporis paulatim concoctus ad perfectam solutionem devenire; ceterum quomodo symptomata judicationis a signis concoctionis differant, in primo de crisi- bus aperuimus, quo in loco perfectae et non perfectae concoctionis signa declaravimus. Etenim et perfectam esse concoctionem docui, quum in urinis subsidet quid album, laeve, aequale et continuum, non perfectam vero, quum urina ex aquosa modice subpallida sit facta. Ac signa quidem concoctionis nunquam male apparent, judi-

Ed. Chart. VIII. [545.]

ιηται. οὔτε γὰρ ἐν ταῖς ἀναβάσεσιν οὔτε ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀλλ' ἐν ταῖς ἀκμαῖς ἐπιφαίνεσθαι δεῖ. οὔτε οὖν ἰδρωῖτες (πολλάκις γὰρ δεῖ τὰ χρησιμώτατα λήγειν) οὔτε ἕμετοι καὶ διαχωρήματα γαστρὸς, οὔτε παρωτίδες, οὔτε αἰμορροῖαι κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ αὐτίκα ἐπιφανέσθαι, ἕκρινόν ποτε νόσημα. ταυτὶ μὲν οὖν ἤδη καὶ ὡς αἷτια πιστεύουσιν οἱ ἄνθρωποι τὰς νόσους ἀπαλλάττειν. τὰ δ' ὡς σημεῖα τούτων δηλωτικὰ παραφροσύναι τέ εἰσι καὶ ἀγρυπνίαι καὶ κόματα καὶ ἀλγῆματα καὶ δάκρυα καὶ δύσπνοια καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἅπερ χωρὶς τῶν τῆς πέψιως σημείων ἐπιφανέντα κακίστων διαθέσεών ἐστι γνοιήματα. ἅπαντα μὲν οὖν ταῦτα, τὰ τε ὡς αἷτια τὰ τε ὡς σημεῖα κρίσιμα, μὴ αὐτίκα φαινέσθω, τουτέστι μὴ κατὰ τὸν πρῶτον καιρὸν τοῦ νοσήματος. τότε γὰρ εἰ φαίνοιτο, οὐ καλῶς, ἀλλὰ κακῶς ἐπιφαίνεται. τὰ δὲ τὴν πέψιν δηλοῦντα¹ σημεῖα,

1. V. de crifibus VII.

cationis vero quandoque male apparent eaque non in principiis, non in excrementis, sed in statibus debent apparere; quare neque sudores, saepe enim iteranda sunt ea, ex quibus summus ferri fructus potest, neque vomitus, neque alvi excrementa, neque parotides, neque sanguinis profluvia, quae in principio statimque apparuerint, morbum unquam judicarunt, atque ab his quidem velut a causis expelli morbos homines credunt; pro signis vero, quibus haec indicentur, putant dementias, vigilias, graves sopores, dolores, lacrimas, respirandi difficultates aliaque hujus generis permulta, quae si absque signis coctionis appareant, notae pessimarum affectionum censentur. Verum haec omnia et quae tanquam causae et quae tanquam signa judicationis sunt, ne statim, hoc est in primo tempore morbi appareant, si enim tunc apparebunt, profecto non boni quid, sed mali indicabunt, at quae concoctionem significant, etiam si in prima primae

Ed. Chart. VIII. [545.]

εἰ καὶ κατὰ τὴν ὥραν πρώτην εὐθύς φαίνοιτο τοῦ πρώτου παροξυσμοῦ πρὸς τὰ καλὸν ἀγαθὸν ἀναφέρεται.

ιέ'.

Πέποινα φαρμακεύειν καὶ κινεῖν μὴ ὦμά, μηδὲ ἐν ἀρχῆσιν, εἰ μὴ ὄργᾶ· τὰ δὲ πολλὰ οὐ γε ὄργᾶ.

Μετὰ τὴν τῶν σημείων κριτικῶν τε καὶ πεπτικῶν διήγησιν περὶ φαρμακίας ἀκολούθως διαλέγεται· καὶ διδάσκει ἡμᾶς ἄριστος ἰατρὸς τὴν τῶν φαρμάκων χρῆσιν ἐπὶ τοῖς χυμοῖς πεποιημένους εἶναι ἐπιηθεῖαν, ἐπὶ ὠμοῖς² δὲ μὴ, πλὴν ὄργᾶν αὐτοὺς αἰσθανόμεθα. τὸ μὲν δὴ ὄργᾶν κρῖως μὲν εἴθισται λέγεσθαι ἐπὶ τῶν ζώων τῶν ἐπειγομένων χρῆσθαι συνουσία. μετενήνεκται δὲ νῦν ἐπὶ τὰ κατεπείγοντα καὶ κινούμενα ταχέως νοσήματα καὶ μάλιστα ἐπειδὴν ἐρεθίζεται πῶς ἢ τοῦ κάμνοντος αἰσθησις ὑπὸ τῶν ὑγρῶν τε καὶ πνευμάτων ἀτάκτου κινήσεως. ἐπὶ γὰρ τούτων μόνον εὐλό-

1. Corr. εἰ pro ἤ. 2. de crisiibus IX.

accessionis hora appareant, certe ea erunt aequi et boni consulenda.

XV.

Concocta purgare ac movere oportet, non cruda; neque in principiis, nisi turgeant, multa autem non turgent.

Expositis iis signis, quae concoctionem judicationemque futuram indicant, de medicamentis propinandis deinceps differit, ac nos optimus medicus docet, usum medicamentorum esse ad concoctos humores accommodatum, ad crudos non item; nisi turgere eos sentiamus, ac verbum quidem turgendi proprie dici de animantibus solet, quae ad rerum venerearum usum impelluntur, nunc vero est ad eos translatum morbos qui properant celeriterque moventur; praecipue autem quum sensus aegroti hominis ab inordinata humorum spiritusque agitatione quodammodo irritantur; quo sane casu tantummodo quis-

Ed. Chart. VIII. [545.]

γως ἂν τις χρήσαιτο τῆς φαρμακίας κατ' ἀρχάς, σύμμαχον ἔχων εἰς τὸ τῆς ὀλκῆς εὐπετέστερον τὴν τῶν πλεοναζόντων χυμῶν καὶ ὑγρῶν κίνησιν, ὡς τὰ γε πρὸς τῷ τελείως ὑπάρχειν ἄπειτα, τὰ μόνιμόν τε καὶ ἐδραῖον ἔχοντα χαλεπῶς ὑπακούειν ταῖς ὀλκαῖς τῶν καθαιρόντων φαρμάκων. προσεπὼν γὰρ ὡς πέπονα χρὴ φαρμακεύειν, ὑπήνεγκε μὴ ὡμὰ μὴδ' ἐν ἀρχῆσι, δηλῶν τῆς ἀρχῆς οὐσης ὡμίον τὸ νόσημα καὶ ἄπειτον ὑπάρχειν, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. εἰάν¹ μὲν γὰρ ἐν τῷ σώματι τὸ μὲν αἷμα τὸ χρηστὸν ὀλίγον, οἱ δὲ ὡμοὶ χυμοὶ πάμπολλοι, μῆτε φλεβοτομεῖν χρὴ μῆτε καθαιρεῖν μῆτε γυμνάζειν, ἀλλὰ μῆτε κινεῖν ὅλως μῆτε λούειν. αἱ μὲν γὰρ φλεβοτομίαι τὸ μὲν χρηστὸν ἐκκενοῦσι, τὸ δὲ μοχθηρὸν, ὅπερ ἐν ταῖς πρώταις μάλιστα φλεβὶ ταῖς καθ' ἥπαρ καὶ τὸ μεσάραιον ἀθροίζεται, πρὸς ὄλον ἐπισπῶνται τὸ σῶμα, καθάρσεις δὲ ἐπὶ τῶν τοιοῦτων στρόφους τε καὶ δῆξεις ἐργάζονται, ἀλλὰ καὶ ταῖς λειποψυχίαις σὺν τῷ μὴ κενοῦν ἀξιολόγως. οἱ χυμοὶ γὰρ ὡμοὶ πάντες ἀργοὶ τε καὶ

1. de tuenda sanitate V.

piam in principio medicamentis convenientes rationi et accommodata utetur; quippe qui motum humorum ac succorum in corpore redundantium ad facilius attrahendum adjuvantem habeat, quod ea quae ex toto incocta sunt, stabilia infixaque sunt, ideoque vix et difficulter trahi a medicamentis purgantibus queant; quumque praedixisset, *concocta medicari oportet*, intulit, *non cruda, neque in principiis*; ut quum principium est, crudum et incoctum morbum plerumque esse declararet. Quum enim in corpore sanguinis probi exigua sit copia et crudi humores sint admodum multi, tum nec venam secare nec purgare nec exercere hominem oportet; imo vero neque movere penitus, neque lavare convenit. Si quidem venae sectiones probum sanguinem evacuant et pravum, qui in primis potissimum venis quae in jecore et lactibus sunt colligitur, in totum corpus attrahunt; purgatio vero in iis et tormina et morsus creat, itemque animi defectiones, adde quod nec quidpiam notabile educit, quod

Ed. Chart. VIII. [545. 546.]

δυσκίνητοι διὰ τὸ πάχος τε καὶ τὴν ψυχρότητα καὶ ἐμφράττουσιν ἀπάσας τὰς στενὰς ὁδοὺς, δι' ὧν χρὴ τὸ κενούμενον ἐν ταῖς καθάρσεσιν ἐπὶ τὴν γαστέρα παραγίνεσθαι. καὶ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν οὔτε αὐτοὶ κενοῦνται καὶ τοὺς ἄλλους ἐμποδίζουσι. δοτέον οὖν αὐτοῖς πρότερον ἐδέσματα τε καὶ ποτὰ καὶ φάρμακα λεπτόνοια καὶ τέμνοντα καὶ κατεργαζόμενα τὸ πάχος τῶν χυμῶν ἄνευ τοῦ θερμαίνειν ἐπιφανῶς. οὐ μὴν ἀλλὰ ἤτις τὸ ἀπόστημα τοῦ πικροχόλου χυμοῦ ἔκγονον ἢ φλεγματικοῦ¹ ἔχει, παραφυλάττειν δεῖ τὴν μείωσιν τὴν διὰ φαρμάκων γενομένην. εἰ δὲ ἐν τῇ ὥρᾳ πάντῃ θερμῇ τὸ τῆς πλευρᾶς ἀπόστημα ἐκ τοῦ αἵματος συσπῆ² καὶ ὁ ἐπικραιῶν ἐν τῷ σώματι χολώδης χυμὸς εἴη, πάντως κωλυτέον. ὁ γὰρ αἱματώδης χυμὸς εἰς χολὴν τρέπεται, ὅπερ γνωρίζεται, ἐπειδὴ ὁ κάμτων ἐπὶ τῇ τοῦ αἵματος πύσει τὸ χολώδες πτύελον ἐκπέμπει. ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ τοῦ προσώπου ἔρευθος³ ταῦτ' οὕτω ἐνδείκνυται, ὡς

1. Corr. *μαυult* μελαγχολικοῦ. 2. Corr. *αἵματος συσπῆ* pro *αἵμα* ἴσθι. 3. Corr. *ἔρευθος* pro *ἔρέφθως*.

crudi omnes humores, pigri et ad molum inepti propter crassitudinem frigiditatemque sint, omnesque vias angustas obstruant, per quas id quod purgando evacuetur comportari ad ventrem [546] oporteat; ex quo fit ut neque ipsi educantur et alios, ne evacuentur, impendant; quocirca ita affectis esculenta, poculenta ac medicamenta danda sunt quae sine insigni caliditate crassitudinem humorum extenuent, incidant atque conficiant; quamquam si quis abscessus urgeatur, qui ab humore bilioso aut melancholico aut etiam pituitoso exortus sit, vitare debet, ne humorem medicamento purgante diminuat, itemque quum anni tempus admodum calidum sit abscessusque costas obfideat, qui ex sanguine constet, isque humor qui exsuperat in corpore sit biliosus, tunc omnino cavendum est: humor enim sanguineus in bilem vertitur, id quod cognoscitur ex eo quod aegrotus post sanguinis sputum rejicere biliosum sputum soleat, hoc idem faciei rubor interdum indicat, sicut alia quoque significant; ceterum

Ed. Chart. VIII. [546.]

καὶ τὰ ἄλλα πολλά. ἐπὶ δὲ τῶν ὠμῶν παντάπασιν εὐλαβη-
τέον. πέπονα μὲν οὖν φαρμακεύειν καλοῖς ἀξιοῖ Ἱπποκρά-
της, μὴ ὠμὰ μηδὲ ἐν ἀρχαῖς, εἰ¹ μὴ ὄργᾶ, τουτέστι μὴ
πρὸς ἔκκρισιν ἐπάγοιτο ἢ κίνησις καὶ μήπω μηδεμίαν ἔχου-
σα πρὸς ἓν μέρος ἰδραίαν ῥοπήν τε καὶ² στάσιν, ἀλλὰ τοὺς
χυμοὺς³ ἔχουσα ἐν κινήσει καὶ φορᾶ καὶ ῥύσει. περὶ δὲ
τῆσδε τῆς ῥήσιως καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἀφορισμῶν, ὡσπερ
καὶ περὶ τῆς ἐχομένης ῥηθῆσεται, καίτοι γε ἐν τισι τῶν
ἀντιγράφων κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς μὴ γεγραμμένης. τὴν
δὲ ἐφεξῆς ἤδη ἄνωθεν διήλθομεν· ἔχει γὰρ οὕτως.

ιστ'.

Ἄς δεῖ ἄγειν, ὅπη ἂν μάλιστα ῥέπη, διὰ τῶν ξυμπερόντων
χωρίων ταύτη ἄγειν.

Ἐῖρηται ἐν τῷ πρώτῳ ὑπομνήματι κατ' ἀρχὰς περὶ
τῶν χωρίων ταῖς κενώσεσι συμπερόντων ὡς ἐστὶ τὰ τε ἐν-

1. Corr. εἰ pro ἢ. 2. κατὰ τόπους III. 3. Corr. χυμοὺς.

in crudis omnino abstinendum a purgatione est. Recte
igitur ceriset Hippocrates medicari oportere concocta et
non cruda, neque in principiis, nisi turgēant, hoc est
nisi motus ad excretionem ipsa concitet, neque ad unam
partem adhuc ullam firmam inclinationem ac stationem
habeat, sed humores ita contineat, ut moveantur, feran-
tur et fluant. Ceterum de hac sententia in primi apho-
rismorum libro, sicut etiam de ea quae deinceps sequitur
agetur, quamvis in quibusdam exemplaribus aphorismorum
non reperiantur. De ea vero quae sequitur jam supra
loquuti sumus, ea autem est hujusmodi.

XVI.

Quae ducere oportet, quo maxime repant, eo per loca
convenientia ducenda sunt.

In primo commentario, quum de locis ad evacuatio-
nem peragendam accommodatis loqueremur, intestina, ve-

Ed. Chart. VIII. [546.]

τερα καὶ κύστις καὶ μήτρα καὶ τὸ πᾶν δέριμα καὶ ὁ στόμαχος καὶ ὑπερώα καὶ ῥῖνες. ὅταν οὖν ἡ φορὰ τῶν χυμῶν κάτω ῥέπῃ ἢ πρὸς τὰ ἔντερα ἤκη, τότε διὰ τῆς ἔδρας δεῖ κενοῦσθαι. ὅταν δὲ πρὸς τὴν κύστιν διὰ τῶν οὐρητικῶν ὡς καὶ διὰ μήτρας ἐν γυναιξὶ διὰ τῶν καταμηνίων καὶ διὰ ἰδρώτων κατὰ τὸ δέριμα καὶ διὰ ἐμέτων, εἰ² φορὰ ἄνω ῥέπει. καὶ τοῦτό γε διὰ στομάχου, ὅταν δὲ τὸν ἐγκέφαλον ἐκκαθαίρομεν, διὰ ὑπερώων καὶ διὰ ῥινῶν ἐν ταῖς αἰμορραγίαις. ἰστέον δὲ ὅτι * * νῦν συμβουλεύει ἅ μῆτε κρίνονται μῆτε κέκρται ἀρτίως· ταῦτα γὰρ ἄγειν δεῖ, ὅπῃ ἂν ἡ φύσις ῥέπῃ· καὶ σκοπεῖσθαι, ἵνα μὴ εἰς τὰ ἀσίμφορα χωρία ἢ ῥοπή γένηται τῶν λυπούντων χυμῶν. τότε γὰρ μὴ μόνον ἄγειν καὶ τῇ φύσει συνεργεῖν, ἀλλὰ καὶ καλύειν καὶ ἀντισπᾶν χρή.

1. Corr. probat περί.

2. Corr. εἰ pro ἡ.

licam, uterum, cutem universam, stomachum, palatum naresque memoravimus. Quum igitur humores deorsum vergant, si ad intestina tendant, tunc evacuatio erit per sedem facienda, quum vero ad vesicam vergant, tum per ea, quibus urina provocatur, ut in menstruis mulierum purgationibus per uterum evacuandum est; per sudorem si ad cutem repant et per vomitum, si sursum ferantur; ac tunc quidem per stomachum, ut quum cerebrum expurgamus per palatum, ac per nares in sanguinis profluvio. Illud autem sciendum est, nunc nobis hoc consilii dari, ducenda ea quae neque judicantur, neque nuper judicata sunt; quae quidem eo ducenda sunt quo natura vergat, ac videndum esse diligenter, ne inclinatio humorum noxiorum in loca minus opportuna fiat; quo sane tempore tantum abest, ut ducere et naturam adjuvare debeamus, ut etiam prohibere ac revellere humores oporteat.

Ed. Chart. VIII. [546.]

ιζ'.

Τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ἕως ἂν χωρήῃ, οἷα δεῖ καὶ φέρη εὐφόρος, ὅκου δὲ δεῖ γινῶσαι ἢ λειποθυμῆσαι, ἕως ἂν τοῦτο ποιήσης, ἐπ' ἄλλα ῥέψαι¹ ἢ ξηρῆσαι ἢ ὑγρῆσαι ἢ ἀντισπάσαι, οὐνεκα τοῦτο ποιέεται, ἣν ἐξαρκέῃ ὁ νοσέων.

Ἐν πάσαις ταῖς κενώσεσιν, ὡς ἤδη ἄνωθεν εἴρηται, κριτήριόν ἐστιν ἡ εὐφορία. εἰ γὰρ καὶ πλήθος πολὺ ἐκκενοῦται, ὁ δὲ κἄμνων κουφότερος ἑαυτοῦ οὐ γίνεται καὶ μὴ φέρει εὐφόρος, πρόδηλόν ἐστιν ὅτι οὔτε τὸ λειπὸν οὔτε τὸ πλεονάζον, ἀλλὰ τὸ κατὰ φύσιν ἐκκρίνεται καὶ ἡ δύναμις καταλύεται. συμβουλεύει γοῦν μὴ τῇ τῶν κενουμένων ποσότητι προσέχειν τὸν νοῦν, ἀλλὰ αὐτοῖς τοῖς κενουμένοις, ἣν οἷα δεῖ κενοῦνται, καὶ τῇ εὐφορίᾳ, καὶ τοῦτο εἴτε τῆς φύσεως αὐτῆς ἐκκαθαιρούσης τὸ σῶμα εἴθ' ἡμῶν² δόντων τὸ φάρ-

1. Corr. ῥέψαι pro ῥεῦσαι. 2. Corr. εἴθ' ἡμῶν pro ἡ θυμόν.

XVII.

Quae prodeunt haud multitudine aestimanda sunt; sed, quamdiu prodeant, qualia oportet et aeger facile ferat. Ubi vero debilitare aut animi defectionem inducere oportet, donec id effeceris, cujus causa hoc sit, alio vertere aut siccare aut humectare aut revellere, si sufficere aeger possit.

In omni genere evacuationum, ut jam antea monuimus, judicandi ratio ducitur a tolerandi facilitate. Si enim magna vis atque copia evacuetur et tamen aegrotus se levare non perferat, neque facile fert; plane constat, neque quod noxium est, neque quod redundat, sed quod naturae accommodatum est, evacuari ac vires dissolvi; quocirca consulit, ne copiae eorum quae evacuantur animum adhibeamus, sed iis ipsis quae excernuntur, utrum qualia oportet excernantur et tolerandi facilitatem attendamus, idque esse observandum, sive natura corpus

Ed. Chart. VIII. [516.]

μακρον τῶν λυπούντων χυμῶν ἢ κένωσις γίγναιτο. ὅπου δὲ χρῆ ἐκτυλίνεσθαι ἢ μέγρι λειποθυμίας ἐκκενοῦν, τοῦτο ποιήσεις, ἕως ἂν τοῦτο γένηται, ὅπερ ἐθέλεις. ἔξεστι δὲ ἐν τῷδε καιρῷ ἢ ῥέψαι ἢ ξηρῆσαι ἢ ἀντισπάσαι, ἕως ἂν ὁ κἀμνων ἐξαρκέσῃ. ἐπειδὴ γὰρ πολλαχῶς λειποψυχία γίνεται, ἴσθι μοι² νῦν λειποθυμίαν εἰρησθαι τὴν ἐπὶ τῇ μεγάλῃ κενώσει γινομένην, ἧς³ μεγάλη χρεία ἐστὶν ἐν τοῖς συνεχέσι πυρετοῖς, ὡς ἐν τῇ θεραπευτικῇ μεθόδῳ δέδεικται. καὶ ἐπὶ τῶν μεγίστων φλεγμονῶν καὶ ἐν ταῖς ἰσχυροτάταις ὀδύναις χρῆ μέντοι διορίσαι, πότερον τοῦτο φλεβοτομῆς ἢτοι καθάρσει ποιητέον. τοὺς δὲ διορισμοὺς ἔχεις σαφῶς ἐν τῷ περὶ φλεβοτομίας. αὐτίκα δὲ ἐν τῷ κόπῳ, ὃν φλεγμονώδη καλοῦμεν, εἰ⁴ μὴ τις φθάσας ἀποχέει τοῦ αἵματος, αὐτίκα πυρετὸς σφοδρότατος ἄπτεται. καὶ γὰρ οὖν καὶ θερμότατόν ἐστι τὸ τῶν κόπων τοιούτων αἷμα καὶ πλειστίης αὐτοῦ δέοντα⁵ τῆς κενώσεως, ἃ πάντες σχεδὸν

1. l. IV. in VI. epid. XII. 2. Corr. ἴσθι μοι pro ἐστὶ μῆ.
3. Corr. ἧς pro εἰς. 4. l. IV. de fanit. tuend. 5. in margine

expurget, sine nos medicamentum purgans demus, ac molli humores evacuentur. Ubi vero debilitare et ad animi defectionem usque evacuare opus est, id faciendum erit usque dum id sis consequutus, quod voles, quo sane tempore tibi licebit aut alio vertere aut siccare aut humectare aut revellere, donec aeger sufficiat. Quoniam autem multis modis animi defectio fieri solet, scito nunc intelligi defectionem eam oportere, quae ex magna evacuatione sit. Cujus in febribus continentibus usus est maximus, ut in methodo medendi demonstravimus, itemque in maximis inflammationibus et doloribus vehementissimis, adhibenda tamen distinctio est, utrum hoc venae sectione an purgatione faciendum esse videatur; habes autem distinctiones in libro de venae sectione perspicue explicatas. Jam vero in ea lassitudine, quam inflammationis speciem praefere dicimus, nisi quis detractione sanguinis malo prius occurrat, vehementissima febris statim accendetur: nam et sanguis in hujusmodi lassitudinibus calidissimus est et omnes

Ed. Chart. VIII. [546.]

οἱ¹ καταλειφθέντες αὐτῶ καὶ οἱ πολλοὶ δὲ αὐτῶν πυρέτ-
 τουσι, κἄν ἀποχέεις τοῦ αἵματος. ὅθεν οὐ προσήκει ὀλί-
 γον ἀφελεῖν, ἀλλὰ διὰ ταχέων ἐκκενοῦν καὶ μέγρι λειποθυ-
 μίας ἄγειν, εἰ μηδὲν ἕτερον κωλύη.² εἰ δὲ δις ἀφελεῖν ἐν
 ἡμέρᾳ μιᾷ ἐθέλεις, πρότερον μὲν οὖν οὕτω κενώσεις, ὡς μὴ
 λειποθυμῆσαι τὸν κάμνοντα. δεύτερον δὲ μὴ φοβηθῆση
 λειποψυχίαν, εἰ μὲν προτέρᾳ κενώσει καταλυθείη, οὐκ ἂν
 οἶόν τε εἴη τὴν δευτέραν ὑπομένειν. περὶ δὲ πυρετοῦ δια-
 καεστάτου οὐκ ἔστι μηκύνειν ἐν τῷδε, ἐπεὶ λέλεκται ἤδη
 ἐν τῷ ἐνάτῳ τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου, πῶς οὐκ ἔστιν
 εὐρεῖν μείζον βοήθημα τοῦ μέγρι λειποθυμίας ἐκκενωῖσαι,
 οὕτω καὶ ἐν ταῖς ἰσχυροτάταις ὀδύναις. προσέχειν δὲ δεῖ
 τὸν νοῦν ἀεὶ τῇ δυνάμει τοῦ νοσοῦντος, ὅπερ αὐτὸς εἶπεν,
 ἦν ἑξαρκέη ὁ νοσέων, ὡς εἶναι δύο γνωρίσματα τὴν εὐφο-

vel δέονται. 1. Corr. οἱ pro ἦ. 2. vel κωλύοι.

fere qui in eas inciderunt copiosissimam ejus evacuationem
 postulanti et quamvis etiam sanguis mittatur, tamen pleri-
 que eorum in febrem incidunt; quocirca non convenit
 parum ejus detrahere, sed et celeriter mittendus est et
 ad animi defectionem usque educendus, siquidem nihil
 aliud impediat. Si vero bis eodem die detrahere sangui-
 nem velis, primum ita evacuabis, ut ne animi defectio-
 nem inducas; secundo loco vero nihil est, quod animi
 defectionem afferre verearis; at si prima evacuatione ae-
 grotus exsolvatur, secundam evacuationem ferre nullo
 modo poterit. De ardentissima autem febre nihil est, cur
 longiore oratione nunc differam, quando in nono methodi
 nullum inveniri majus aut praesentius remedium, quam
 evacuationem usque ad animi defectionem posse, demon-
 stravimus, quod idem in vehementissimis doloribus est in-
 telligendum; semper tamen habenda ratio est virium ae-
 grotantis, quod ipse significavit, quum dixit: *si sufficere
 aeger possit*; ut jam duae notae sint, facilitas nimirum

Ed. Chart. VIII. [546. 547.]

ρίαν τε καὶ τὴν τοῦ κάμνοντος δύναμιν. ὁποῦρα δὲ μὴ παρῆ, οὐ ποιητέον.

ιη'.

Τούτοισι τεκμαίρεσθαι, τὰ μὲν ξηρὰ θερμὰ ἔσται, τὰ δὲ ὑγρὰ ψυχρὰ· διαχωρητικὰ δὲ τάναντία ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.

Τοιαῦτα, φησὶν, ἔσται τεκμήρια, ἐξ ὧν εἰδέναι δυνή-
σει,¹ ὅτι ἐξαρκείει ὁ νοσῶν· καὶ ἡ κένωσις μέχρι τῆς λει-
ποθυμίας γεγένηται. ἃ μὲν γὰρ εἶναι ξηρὰ πρότερον ἡσθά-
νου, νῦν θερμὰ, ἃ δὲ ὑγρὰ ἦν, νῦν ψυχρὰ ἔσται, τὰ δὲ
διαχωρητικὰ τάναντία. τοῦτο δὲ οὐκ αἰεὶ, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον. καλεῖ δὲ * * * * δι' ὧν ἡ γαστήρ
ὑπάγεται. ἦν² γὰρ μὴ εἶεν ἐναντία, ἡ φύσις αὐτὰ νικᾷν
πέφυκε. κίεται δὲ ἡ κάτω γαστήρ καὶ πολλὰ τε καὶ π-
κίλα ὠθεῖ. * * * * αἱ γὰρ μεταβολαὶ τῶν δια-

1. Corr. δυνήσει pro διολεσειν. 2. l. II. aph. XIV.

tolerandi et vires aegrotantis; ac si alterutra ipsarum non
adlit, id neutiquam erit faciendum.

XVIII.

[547] *Ex his conjiciendum; sicca quidem erunt calida;
humida vero frigida; quae vero alvum subducunt,
plerumque contraria.*

Haec, inquit, erunt propriae notae argumenta, ex
quibus nosse poteris, utrum aegrotus sufficiat nec ne et
utrum evacuatio usque ad animi defectionem fiat; nam
quae prius fuisse sicciora sentiebas, nunc calida; quae
humida erant, nunc frigida esse videbis; quae vero alvum
subducunt, erunt contraria; id tamen non semper, sed
plerumque ita comperies. Vocat autem * * * *
Quibus alvus subducitur. Propterea quod nisi contraria
sint, natura eadem superabit: solvitur enim venter infe-
rior, ac multa eaque varia expellit * * * *

Ed. Chart. VIII. [547.]

χωρημάτων πολλάς ιδέας ἐκκενοῦσαι χυμῶν ἀκριβέστερον ἐκκαθαίρουσι τὸ σῶμα, πλὴν εἰ μὴ συντήξεως καὶ σηπεδόνος ἔχοιεν σημεῖα, περὶ ὧν αὐτὸς ἐν τῷ προγνωστικῷ διήλθεν. ἐνθα τὰ τῶν λιπαρῶν καὶ δυσωδῶν ἐμνημόνευσε.

ιθ'.

Ταῦτα τῆσιν περισσῆσιν ἄνω ἦν καὶ περίοδοι καὶ ἡ κατάστασις τοιαύτη ἐκ τῶν παροξυσμῶν. γίνεται δὲ τὰ πλεῖστα τῆσιν ἀρτίησι κάτω. οὔτε γὰρ καὶ αὐτόματα ὠφέλει, ἢ μὴ αἱ περίοδοι τοὺς παροξυσμοὺς ἐν τῆσιν ἀρτίησι ποιεῖνται, ἐν δὲ τοῖσι τοιούτοισιν, ἐν μὲν ἀρτίησιν ἄνω, ἐν δὲ τῆσι περισσῆσιν κάτω. ὀλίγα δὲ τοιαῦται. αἱ δὲ τοιαῦται καὶ δυσχρειώτεραι καταστάσεις.

Οὐ δέϊται μακροτέρου λόγου πρὸς τὴν σαφήνειαν τῶν ῥητῶν ὅστις τὰ ἡμέτερα περὶ τῶν κρίσεων ὑπομνήματα ἐπιμελῶς διήλθεν. ἐκεῖ γὰρ ἅπαντα τὰ πρὸς κρίσιν καὶ

1. Corr. add. τὰ.

excrementorum mutationes, quae multas humorum formas evacuant, corpus ipsum accuratius expurgant; nisi forte aut colliquationis aut corruptelae signa adjuncta habeant, de quibus ipse in praefagiis loquutus est in illo loco, in quo fecit de pinguibus deque foetidis mentionem.

XIX.

Haec diebus imparibus sursum fiunt, si et circuitus et constitutio ex ipsis exacerbationibus talis exstiterit; plurima autem paribus diebus fiunt deorsum. Sic enim etiam quae sponte eveniunt juvant, nisi circuitus in diebus paribus exacerbationes faciant; in hujusmodi autem paribus sursum; imparibus deorsum; tales autem pauci sunt et tales etiam constitutiones difficiliter judicantur.

Qui nostros de crisi bus libros accurate perlegit, ei nihil opus est longiore oratione ad haec, de quibus agitur, intelligenda. In illis enim quae ad iudicationes, quae

Ed. Chart. VIII. [547.]

τὰς ἀκρισίας καὶ κακὰς κρίσεις γέγραπται· καὶ ὅτι τὰ παροξυνόμενα ἐν ἀρτίησι κρίνεται ἐν ἀρτίησιν. ὦν δὲ οἱ παροξυσμοὶ ἐν περισσῆσι, κρίνονται ἐν περισσῆσιν. καὶ εἴρηται ἐν τοῖς παροξυσμοῖς γίνεσθαι κρίσεις διὰ τε τὸ κινεῖσθαι σφοδρῶς ἐν αὐτοῖς τοὺς χυμοὺς καὶ ὡσπερ ζέοντας ἐκρήγνυσθαι δι' αἰμορροαγίας ἢ δι' ἰδρώτων ἢ ἐμέτων ἢ διαχωρημάτων καὶ αἰμορροῦδων ἢ καταμηνίων ταῖς γυναιξίν. διὰ τε τὸ κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τὴν φύσιν ἐπείγεσθαι πρὸς ἔκκρισιν αὐτῶν, ἅμα μὲν ὅτι βαρυνομένη καὶ κακοπαθοῦσα παροξύνεται πρὸς τὴν ἔκκρισιν, ἅμα δὲ ὅτι κενχυμένων μᾶλλον αὐτῶν ἢ τε διάκρσις ἐτοιμοτέρα τῶν μοχθηρῶν, ἢ τε κρίσις ῥᾶρον γίνεται· καὶ διὰ τοῦτο λέλεκται, ὅτι² μεταβολὴ τετραχῶς γίνεται· ἐπὶ τὴν σωτηρίαν ἢ ὄλεθρον ἢ ῥοπήν ἐπὶ τὸ ἄμεινον ἢ χεῖρον. καὶ ὅτι ἄμεινον ἢ κρίσις ἢ κατὰ κένωσιν τῆς κατ' ἀπόστημα. εἶτα κατὰ τὸν λυποῦντα καὶ πλεονάζοντα χυμὸν τῆς ἄλλοις τινὰ μενούσης.

1. l. III. in V. epid. XIII.

2. l. III. in V. epid. XVI.

ad earum vacuitates, quae denique ad malas judicationes pertinent, scripta sunt omnia; illud item docuimus, quae paribus diebus exacerbantur, paribus judicari, quorum vero exacerbationes diebus imparibus fiunt, ea quoque imparibus judicari, adjunximus etiam judicationes in exacerbationibus fieri, propterea quod humores in illis vehementer moveantur, ac veluti ferventes aut per sanguinis profluvium aut per sudores aut per vomitus aut per secessum aut per haemorrhoides aut per menstruas purgationes in mulieribus prorumpant; et quod natura eo tempore ad illorum excretionem impellatur et quod pressa pondere et male affecta ad humores excernendos irritetur et quod illis magis suis noxia promptius expellantur faciliusque fiat judicatio; proinde dictum est mutationem quatuor modis effici, ad salutem, ad mortem, ad inclinationem in melius, ad eandem in pejus ruentem; itemque judicationem quae per evacuationem fit meliorem esse ea quae per abscessum contingat; tum quae noxium potius

Ed. Chart. VIII. [547.]

καὶ¹ τριῖον ἢ κατ' ἕξιν² τῆς μὴ κατ' ἕξιν δὲ αὐτὸς ὀνομάζει τὸ κατ' εὐθωρίαν. ἐπὶ ταύταις ἢ μετ' εὐφορίας, εἶθ' ἢ μετὰ πέψεως ἐν ἡμέρᾳ κρίσιμῳ. ταῦτα γὰρ πάντα ἔχειν δεῖ τὴν τελείαν κρίσιν. ἴσθι μὲν δὴ ἐν τοῖς πυρετοῖς οὐχ ὁμοίως τὰς ἡμέρας ἀριθμεῖσθαι. ὁ γὰρ ἐπὶ τῶν συνεχῶν ἡμέρα μία δύναιται, τοῦτο³ ποιεῖ ἐπὶ τῶν διαλειπόντων ὁ παροξυσμὸς καὶ αἱ κρίσεις κατὰ τὴν τούτων συναρίθμησιν γίνονται. καὶ ἡμεῖς ἴσμεν ἐπὶ τῶν τριταίων τε καὶ τεταρταίων γινομένην τὴν κρίσιν κατὰ τὸν⁴ τῶν περιόδων ἀριθμὸν καὶ μὴ τῶν ἡμερῶν. τοῦτο δ' ἀληθὲς εἶναι μαρτυρεῖ αὐτὸς, ἔνθα φησὶ, τὸν ἀκριβῆ τριταῖον ἐν ἐπτά περιόδοις κρίνεσθαι. ὁ γὰρ ἑβδομος ἀπ' ἀρχῆς παροξυσμὸς εἰς τὴν τρισκαιδεκάτην ἡμέραν ἐμπίπτει καὶ οὕτως⁵ ὁ πυρετὸς ἐν αὐτῷ πολλάκις εἴωθε κρίνεσθαι, καὶ οὐκ ἐκτείνεται εἰς τὴν τεσσαρεσκαιδεκάτην κρίσιμον οὔσαν. ὡς δὲ τῶν ὀξείων νοσημάτων ἢ αὐτὴ ἡμέρα τεσσαρεσκαιδεκάτη ὄρος

1. l. J. aph. XX. 2. Corr. ἕξιν pro ἤξιν. idemque fecit sequent. 3. l. IV. aph. XIX. 4. Corr. add. τὸν. 5. Corr. praecipit οὗτος.

quam quae alium quemlibet humorem evacuet; tertio eam quae directo et ex eadem parte, quam quae secus. Ipse autem, quod nos per rectitudinem dicimus, appellat directo; praeterea vero eam quae cum tolerandi facilitate et cum coctione et die critico fiat. Siquidem haec omnia habere perfectam judicationem oportet. Ne sis tamen nefcius, in febribus omnibus non simili modo dies numerari; nam quod in continuis unus dies potest, id ipsum facit in intermittentibus accessio; et judicationes pro accessionum numeratione fiunt, ac nos etiam observavimus, in tertianis et quartanis judicationes fieri non ad dierum, sed ad circuituum numerum. Id quod verum esse ipsemet attestatur, ubi tertianam puram septem circuitibus judicari affirmavit; septima enim a principio accessio in decimum tertium diem incidit, in quo saepe judicatur, nec in quartum decimum, qui criticus est, extenditur. Quemadmodum autem acutorum morborum ipse dies quar-

Ed. Chart. VIII. [547.]

ἐστὶ καὶ τῶν κατοξέων ἢ ἐβδόμη, οὕτως ἐνδιαλείπουσιν ὁ
 τριταῖος κατὰ τὴν ἐβδόμην περίοδον τελευτᾷ. εἰ μὲν οὖν
 ἐν ταῖς περισσαῖς ἡμέραις ἢ κρίσις γένηται, διὰ τῶν ἄνω
 μερῶν γενήσεται, εἰ καὶ περίοδος καὶ κατάστασις τοῦ νο-
 σήματος κατὰ τὴν τάξιν τῶν παροξυσμῶν εἴη¹ τοιαύτη.
 ἐν ἀρτίαις δὲ ἦν γένηται, διὰ τῶν κάτω ἔσται. ἀξιοῖ δὲ
 καὶ τῶν αὐτομάτων εἶναι τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὠφελεῖν, εἰ καὶ
 οἱ παροξυσμοὶ πρὸς τῶν περιόδων ἐν ἀρτίαις γίνονται.
 διότι ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνάπαλιν συμβήσεται. καὶ γὰρ ἐν
 ταῖς ἀρτίαις ἄνω, ἐν δὲ ταῖς περισσαῖς κάτω. προστίθησι
 μέντοι ὀλίγας τοιαύτας καταστάσεις γίνεσθαι καὶ τὰς οὕτω
 γινομένας δυσκριτωτέρας εἶναι. τὴν δὲ αἰτίαν τούτου ἡμεῖς
 ἐν ταῖς κρίσιμοις ἡμέραις εἰρήκαμεν.

κ'.

Ἄταρ καὶ τὰ πρόσω χρόνου προήκοντα ἀνάγκη οὕτως, ὡς
 τρισκαιδεκαταῖα τεσσαρεσκαιδεκαταῖα τρισκαιδεκάτη μὲν

1. Corr. εἴη τοιαύτη pro ποιῆ τοιαύτην.

tus decimus est terminus et peracutorum septimus, sic in
 intermittentibus tertiana febris septimo circuitu termina-
 tur; quocirca si judicatio in diebus imparibus accidat, per
 superiores partes fiet, si modo et circuitus et morbi con-
 stitutio in ordine accessionum talis fuerit. Si vero in
 paribus per inferiores fiet, porro censet, eorum quae
 sponte eveniunt eandem esse rationem oportere, eaque
 prodesse, si accessiones paribus diebus ex circuitibus fiant;
 propterea quod in ejusmodi contrarium usu veniet; liqui-
 dem in paribus sursum, in imparibus vero deorsum;
 addit tamen paucas constitutiones inveniri tales et quae
 hujusmodi sunt, eas esse ad judicandum difficiliores, cujus
 rei causam nos in libris de diebus criticis exposuimus.

XX.

Quin etiam tempore ulterius progressa sic fieri necesse est,
 velut ad decimum tertium decimumque quartum diem;

Ed. Chart. VIII. [547. 548.]

κάτω, τεσσαρεσκαιδεκάτη δὲ ἄνω. πρὸς γὰρ τὸ κρίσιμον οὕτω συμφέρει καὶ ὁκόσα εἰκοσταῖα, πλὴν ὁκόσα κάτω.

“Ὅπερ ἤδη προεῖπον ἐν τοῖς περὶ κρίσεων καὶ τῶν κρίσιμων ἡμερῶν ὑπομνήμασιν εἴρηται ἅπαντα ἃ περὶ τοιαύτης ἐστὶ πραγματείας. διὸ ἐνταυθὶ μόνα τὰ κεφάλαια τῶν ἐπιγεγραμμένων ἀναμνήσω. κρίσις μὲν οὖν ἐστὶν ὁξύρροπος ἐν νόσῳ μεταβολή· γίνεται δὲ κατὰ τεσσαρῶν τρόπων· ἢ γὰρ ἐστὶν ἀπάλλαξις τῶν νοσημάτων εὐθέρως ἢ μεγάλην μεταβολὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἀναφέρει ἢ θάνατον εὐθέρως ἢ καὶ ὁ κάμνων γίνεται χεῖρον πολλῶ. ἅπαντα δὲ κρίσις μετὰ τινος φανερώς γίνεται κενώσεως ἢ ἀποστάσεως, ὡς μετ’ ὀλίγα ῥηθήσεται. ἡμέρας δὲ κρίσιμονς ὀνομάζομεν, ἐν αἷς αἱ τοιαῦται μεταβολαὶ πισταὶ τε ἅμα καὶ πλείσται γίνονται, ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις οὔτε πισταὶ οὔτε πολλαὶ τυγχάνουσιν. Ἰπποκράτης μὲν ὁ πάντων ἀγαθῶν

1. I. III. prognost. VI.

ac decimo quidem tertio deorsum; decimo quarto vero sursum: sic enim ad judicationem confert et quae ad vigesimum, praeterea quae deorsum feruntur.

Quemadmodum jam diximus tum in libris de crisi-
bus tum in iis qui sunt de criticis diebus, ea omnia
quae ad hanc tractationem pertinent explicavimus; pro-
inde hoc loco solum memorabo capita eorum quae in illis
[548] sunt conscripta commentariis. Judicatio igitur est
repentina in morbo commutatio; ea quatuor fit modis:
nam vel est subita morborum liberatio vel magnam mu-
tationem in meliorem statum vel mortem repente affert
vel facit, ut aegrotus sit multo pejore in statu. Judica-
tio omnis cum aliqua manifesta evacuatione vel abscessu
fit, ut paulo post dicitur. Criticos porro dies appellamus,
in quibus hujusmodi mutationes et fideles et plurimae
fieri solent, quum in aliis diebus neque fideles, neque
frequentes contingant. Hippocrates autem omnium bono-

Ed. Chart. VIII. [548.]

εὐρετῆς τοιαύτας τὰς ἡμέρας ἐνεδείξατο καὶ ἰσχυροτέραν εἶναι περίοδον ἡμερῶν κρίσιμων τὴν ἐβδόμην εἶπε. δευτέραν δὲ τῇ δυνάμει τὴν τετράδα γιγνομένην, διότι δίχα τέμνει τὴν ἐβδόμην καὶ σημαίνονται αἱ κρίσεις ἐσόμεναι ἐν ταῖς περιόδοις ταῖς ἐβδομικαῖς ὑπὸ τῶν τετραδῶν. ἡ δὲ τετάρτη ἡμέρα τῆς ἐβδόμης ἐστὶ δηλωτικὴ, ἡ δὲ ἐνδεκάτη τῆς ιδ'. ταύτας δὲ αὐτὸς ἐπιδήλους καλεῖ. βούλεται δὲ τὰς ἐβδομάδας ἀριθμεῖσθαι τόνδε τὸν τρόπον· δύο μὲν ἐφεξῆς ἀλλήλων τὰς πρώτας κατὰ διάξενξιν, ἔπεσθαι δ' αὐταῖς τὴν τρίτην κατὰ συνάφειαν. ὡς τελευτώσης μὲν εἰς τὴν ἡμέραν τινὰ τῆς προτέρας, ἐρχομένης δὲ τῆς δευτέρας ἀπ' ἄλλης καὶ τῆς τρίτης ἀπὸ τῆς αὐτῆς, εἰς ἣν ἡ δευτέρα τέλος εἶχεν.¹ ὅπερ αἰτιὸν ἐστὶ τὴν εἰκοστὴν ἡμέραν ἐσχάτην εἶναι τῆς τρίτης ἐβδομάδος, ὃ καὶ ἀληθὲς εἶναι εὐρήσομεν. ἡ γὰρ εἰκοστὴ καὶ πλείιστα καὶ βεβαίως ὁρᾶται κρινοῦσα. διὰ μὲν οὖν ταύτην αἰτίαν ὁ Ἱπποκράτης τὴν μὴ ἡμέραν, οὐ τὴν μβ' κρίσιμον εἶναι φησιν· οὕτω καὶ τὴν

1. Sic et Corr. in margine: ἀπ' ἄλλης pro ἀπ' αὐτῆς, atque adjecit καὶ τῆς τρίτης—τέλος εἶχε.

rum inventor hodie dies indicavit et septimum dierum criticorum circuitum esse valentiorē reliquis dixit; et ab eo secundum potestate esse quaternarium, quod septimum dividat in duas partes et quod judicationes per circuitus septenarios futurae a quaternariis indicentur: quartus enim est septimi index, undecimus quarti decimi, hos vero dies ipse indices vocat. Hebdomadas vero sic numerari censet oportere, ut duae priores inter se vicinae per disjunctionem; tertia quae has sequitur per connexionem numeretur, ut prior in unum diem desinat et ab alio incipiat secunda; tum vero tertia ab eodem incipiat, in quem secunda desierat, quod in causa est, ut vigesimus dies sit tertiae hebdomadis ultimus, quod etiam esse verum comperiemus, quandoquidem etiam sextus malus nimirum iudex deprehenditur. Quamobrem Hippocrates diem quadragesimum, non quadragesimum secundum esse criticum statuit, ita etiam sexagesimum et octogesimum,

Ed. Chart. VIII. [548.]

ἔξηκοσιτὴν καὶ τὴν ὀγδοηκοσιτὴν, οὐ τὴν ἔξηκοσιτὴν τρίτην, οὐδὲ τὴν πδ'. παρεμπίπτουσι δὲ ταῖς κρίσιμοις κατὰ τὰς ὀξείας νόσους αὐται, τρίτη, πέμπτη καὶ ἐνάτη. παρεμπίπτει δὲ ποτε καὶ ἡ ἕκτη κακὴ κρίσιμος οὕσα, ὅτι μετὰ συμπτωμάτων ἐνίοτε ποιεῖ τὴν κρίσιν ἐπισηφαλῶς. τούτων¹ δὲ πάντων τὰ παραδείγματα ἔχεις ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν ὑπομνήμασιν. ἀλλὰ² ἐκείνους τοὺς ἀρρώστους ἐνταῦθα περιγράφειν μακρόν. ἔνεστι δὲ σοι τὴν ῥῆσιν αὐτοῦ κατὰ τὸ προγνωστικὸν ἀναγινώσκειν, ἧς ἀρχὴ ἦδε, οἱ πυρετοὶ κρίνονται ἐν τῆσιν ἀρτίησιν ἡμέρησι τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν τε περιγίνονται οἱ ἄνθρωποι καὶ ἐξ ὧν ἀπόλλυνται, καὶ τὰ λοιπά. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἀφορισμῶν περὶ κρινουσῶν ἡμερῶν πολλά ἐστι γεγραμμένα, ἐξ ὧν δῆλόν ἐστιν, ὅτι τὴν πρώτην ἐβδομάδα κατὰ τὴν συνάφειαν ἀριθμεῖ τῇ δευτέρῃ καὶ ὅτι τὴν τετάρτην ἡμέραν ἐπίδηλον ποιεῖται τῆς ἐβδόμης καὶ τὴν ις' τῆς κ', καὶ ποῖαι ἐπίδηλοι εἰς τὸ καθόλου καὶ ποῖαι θεωρηταὶ τῶν ἡμερῶν. πολλά

1. l. II. aph. XXIV. 2. l. III. prognost. VI.

non sexagesimum tertium, neque quartum octogesimum. In morbis autem acutis intercidunt in criticos hi: tertius, quintus et nonus, ac quandoque etiam sextus, malus nimirum index, quod aliquando cum symptomatibus periculose judicet; horum autem omnium exempla tibi in libris de vulgaribus morbis poterunt suppetere, sed eos aegrotos hoc loco describere longum fuerit, ac tibi integrum est eam sententiam quae in libro praesagiorum habetur perlegere, cujus hoc est initium: *febres iisdem numero diebus judicantur, ex quibus homines tum servantur tum pereunt*, et quae sequuntur. Quin etiam in secundo aphorismorum multa sunt de criticis diebus monumentis consignata literarum, ex quibus plane constat, tertiam hebdomadem per conjunctionem cum secunda numerari et quartum diem septimi indicem statui, et septimum decimum vigesimi, tum explanari, quinam dies indices in universum sint, quique contemplatione digni ab Hippo-

Ed. Chart. VIII. [548.]

καὶ ἄλλα εὐρήσεις, ἃ ἔγραψεν Ἰπποκράτης ἄλλοτε κατ' ἄλλο βιβλίον, ὑπ' ἐμοῦ δὲ εἰς ἓν ἠθροίσται κατὰ τὴν περὶ κρίσεων ἡμερῶν¹ πραγματείαν. τῷ μὲν οὖν θέλοντι προγνωσκειν ἀκριβῶς ἀνογνωστίον ἐστὶ καὶ τὰ βιβλία ἐκεῖνα καὶ τὰ περὶ κρίσεων. τοιαύτην γὰρ χρεῖαν παρίχουσι τὰ τοιαῦτα, ὡς ἐμοῦ μὲν ταύτην τὴν θεωρίαν προειπόντος ἐπὶ Εὐδήμου φιλοσόφου, τρεῖς² τεταρταίους ἔχοντος, ἓνα μὲν αὐτῶν πρώτον παύεσθαι ἐν ταῖσδε ταῖς ἡμέραις καὶ μετὰ τοςάσδε περιόδους καὶ ἐκείνου πανομένου δεύτερον ἄλλον ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ. κἄπειτα καὶ τὸν τρίτον ὁμοίως προειπόντος, ἐκ μαντικῆς καὶ οὐκ ἐξ ἰατρικῆς θεωρίας ἔφασαν λέγεσθαι ταῦτα. οὐ μόνον δὲ ἐν ἐκείνῳ τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ καὶ σὺν θεῷ δ' εἶπεῖν, οὐδέποτε ἀπέτυχον ἐν οἰδεμῖα προφῶήσει. τούτων οἷν οὕτω διωρισμένων τὴν λέξιν ἐξηγήσασθαι πρόκειται τῶν εἰρημένων ὑφ' Ἰπποκράτους κατὰ τὸ προκείμενον βιβλίον. ἃ γοῦν πρὸ τοῦ χρόνου τῆς

1. Haec κατὰ τὴν—ἡμερῶν expunguntur; in S. g. non reperiuntur. 2. l. III, in prognost. VIII.

crate censeantur. Multa quoque alia comperies, quae ipse plerisque in libris conscripsit, quae omnia in unum nos volumen redegimus, quod de criticis diebus inscribitur, ac qui praeflagire in posterum, quid futurum sit, accurate velit, is et hoc opus et quod de crisi-bus est perlegat oportet: res enim hujusmodi tantum afferunt utilitatis, ut quum ego hanc contemplationem apud Eudemum philosophum, qui tres quartanas habebat, praedicens monuisssem, fore ut una earum quae certis diebus invadebat post tot circuitus primum sedaretur, quumque haec depulsa esset, altera certo die discederet; similique modo de tertia praedixissem, haec ex arte divinandi, non ex medica cognitione a me pronunciarum contenderent; ac nos non modo in illo homine, sed etiam, quod deo approbante dictum sit, in nulla unquam praedictione offendimur. Quae quum ita se habeant, propositum nobis est explicare quatenam in hoc libro Hippocrates conscripserit. Igitur quae ante tempus judicationis prodeunt hoc modo

Ed. Chart. VIII. [548.]

κρίσιως ἤκει, τοιοῦτον τὸν τρόπον ἀνάγκη γενέσθαι, ὡς ἐν τῇ τρισκαιδεκάτῃ διὰ τῶν κάτω· ἐν δὲ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ διὰ τῶν ἄνω ἄγεται. ὅπερ χρήσιμον καὶ λυσιτελὲς πρὸς τὴν κρίσιν ἐστίν· ὁμοίως δὲ καὶ ὅσα εἰκοσταία, πλὴν ὅσα κάτω· εἶπομεν γὰρ τὴν εἰκοστὴν κρίσιμον οὔσαν. ὅσα δὲ κάτω ῥέπει, ταῦτα διὰ τῶν κάτω ἄγειν δεῖ, ὡς αὐτὸς ἐκέλευσε. μεταβῶμεν δὲ πρὸς τὰ ἐξῆς καὶ αὐτὰ πρὸς τὴν κρίσιν συντελοῦντα.

κα'.

Πολλὰ δὲ δεῖ καθαιρεῖν· ταῦτα δὲ οὔπω ἐγγὺς τῆς κρίσεως, ἀλλὰ προσωτέρω. δεῖ δὲ ὀλιγάκις ὀξέσει πολλὰ ἄγειν, τοῖσιν δὲ κοπιώδεσι τὸ σύμπαν.

Ἡ^κ κρίσις, ὡς ἔφη, γίνεται τὸ πολὺ μετ' ἀγῶνός τε καὶ ταραχῆς ἀξιολόγου· τὸ δὲ τῆς ταραχῆς αὐτῆς βίαιον ἀναγκάζει τὴν φύσιν ἀποτριβεσθαι τὰ λυποῦντα καὶ πρὸ

1. de critic. diebus VIII.

fiant necesse est, ut in decimo tertio die per inferiores partes ducantur; in quarto decimo vero per superiores; id quod ad judicationem pertinet et ad ipsam est utile et accommodatum. Simili quoque modo quae die vigesimo fiunt, praeter ea quae deorsum feruntur; dictum est vigesimum criticum esse; quae autem inferius vergunt, ea per inferiora adducenda sunt, ut ipse monuit; sed jam ad ea quae deinceps sequuntur, quae ipsa quoque ad judicationem faciunt, transeamus.

XXI.

Multa autem purganda sunt eaque non prope judicationem, sed longius. In acutis autem raro multa ducenda sunt; in delassatis vero totum.

Judicatio, ut dictum est, cum certamine notabilique perturbatione plerumque fit; perturbationis autem violentia naturam ea quae infesta sunt etiam ante tempus cogit

Ed. Chart. VIII. [548.]

τοῦ καιροῦ. ἔστι μὲν γὰρ αὐτὴ δύναμις ἢ τῶν ἀλλοτριῶν ἐκκριτικὴ. ὁ καιρὸς δὲ τῆς ἐνεργείας ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεώς ἐστι. τότε γὰρ ἐνεργεῖ κατὰ φύσιν πάντων ἐπιτελουμένων, ὅταν ἐκείνη παύηται. ἀλλ' ἀναγκάζεται ποτε πρὸς τῆς τελείας πέψεως ἀποτριβεσθαι τὰ λυποῦντα, ὥσπερ καὶ ἐνίοτε συμπεπληρωμένης ἴδη τῆς πέψεως ἔτι μένει καὶ βραδύνει δι' ἀρῆουσιάν. ἢ μὲν οὖν ἀποκριτικὴ τῶν ἀλλοτριῶν δύναμις τὰς κρίσεις ἐν ταῖς νόσοις ἐργάζεται καὶ διὰ τοῦτο ἄριστα γίνονται κρίσεις, ὅταν ἤδη πεπεμμένα τὰ κατὰ τὸ ζῶον ὑπάρχη πάντα. τὸ δὲ πρότερον ὠθεῖσθαι μοχθηρὸν ἐστίν. ὁμοῦ γὰρ τοῖς λυποῦσιν ἐκκρίνεται τὰ χρησιὰ, τοῦτο δὲ γίνεται τῆς φύσεως ἐρεθισθείσης ἢτοι πρὸς τοῦ ἱατροῦ ἢ καὶ τῶν ἐν τῷ σώματι αὐτῷ περιεχομένων. ἀλλὰ οὐ μόνον ὁ ἱατρὸς δύναται αἰτίαν τοῦ σφάλματος παρέχειν, οὐκ ὀρθῶς πράξας, ἀλλὰ καὶ ὁ κάμνων καὶ οἱ ὑπηρεταὶ τὰ τ' ἄλλα τὰ ἰδίως ἕξωθεν προσαγορευόμενα. τὰ δὲ ἐν τῷ σώματι

extrudere: est enim virtus ipsa, qua aliena expelluntur ac tempus id agendi post finem ejus quae res alterat facultatis; tunc enim obit functionem suam omniaque secundum naturam absoluta sunt quum illa ab actione desistit. Verum cogitur interdum ea quae molesta sunt ante perfectam coctionem amoliri, sicut etiam interdum concoctione jam absoluta moratur et prae imbecillitate lente ad munus obeundum progreditur. Facultas igitur quae aliena expellit, ea est quae judicationes in morbis facit; proinde quum omnia ea, quae in animante sunt, jam concocta sint, tunc optimae judicationes fiunt; prius autem expelli ac judicationem praevenire, malum est, propterea quod cum iis quae noxia sunt etiam utilia excernantur; id quod fieri solet, quum natura vel a medico vel ab iis quae corpore continentur irritetur, quamquam non medicus solum afferre causam erroris possit, si quid minus recte fecerit, sed etiam aegrotus et ministri et alia, quae proprie externa nominantur, ut in ipso corpore of-

Ed. Chart. VIII. [548.]

τά τε¹ νοσήματα ἔστιν αὐτὰ καὶ τὰ τούτων αἷτια καὶ οἱ παροξυσμοί. εἰ οὖν ἐν τι² τῶν ἐρεθιζόντων τὴν φύσιν ἔστιν ὁ παροξυσμός, οὐκ ἐπιτρέπειν ἡσυχάζειν³ οὐδὲ μένειν, ἀλλὰ ἐπαγείρει καὶ κινεῖ καὶ ὡς προκαλεῖται πρὸς μάχην. καὶ ὡς ἡ φύσις βαρυνομένη ὑπὸ πλήθους περιττωμάτων καὶ τῶν λυπούντων χυμῶν ἀναγκάζεται πολλάκις ἀποτριβεσθαι, καὶ τοῦτο μοχθηρόν ἐστιν, εἰ⁴ πρὸ τοῦ περθῆναι αὐτοὺς τοῦτο ποιεῖται καὶ πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς κρίσεως. οὕτω καὶ ἡμέτερον σφάλμα, εἰ τοῦτο αὐτὸ ἐγγὺς τῆς κρίσεως ποιήσομεν. διὸ χρὴ προσωτέρω παραμένειν καὶ τότε φύσεως μὴ ποιούσης ἡμᾶς ποιεῖν, φθάνοντας δὲ καθαίρειν οὐκ ἀγαθόν. ὁ δὲ προστίθησι· δεῖ δὲ ὀλιγάκις ὀξέσι πολλὰ ἄγειν, καλῶς εἶπεν. εἴρηται γὰρ ὅτι μόνον κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν ὀξέων νοσημάτων ἐγγωρεῖ ποτε καθαίρειν συμαφερόντως, ὡς ἐν μὲν τοῖς χρονίοις ἀναμένειν ἀεὶ χρὴ τὸν πεπασμὸν, ἐν δὲ τοῖς ὀξέσι δυνατόν ἐστι φαρμακεύειν κατὰ τὴν ἀρχὴν,

1. Corr. τε pro δὲ quod erat voci τὰ adjunctum. 2. Corr. ἐν τι pro ἐν τῆ. 3. l. I. aph. XXIV. 4. Corr. εἰ pro ἡ.

sendunt morbi causae et accessiones; ac si accessio sit, quae naturam stimulet, nullam quietem nullamque moram concedit, sed excitat movetque et tanquam ad pugnam provocat. Quemadmodum igitur natura pressa magna vi excrementorum et humorum infestantium cogitur saepe numero eos extrudere, idque malum est, si id antequam concocti humores sint et ante tempus judicationis faciat, ita nostrum erratum judicandum est, si idem prope judicationem fecerimus; quocirca expectandum est, ut longius a judicatione id fiat, ut si natura nihil tunc fecerit, nos faciamus, quod non bonum sit, si prius expurges. Quod autem addit: *raro autem in acutis multa ducenda sunt*, recte censuit: est enim explicata sententia, in morbis acutis solum in principiis interdum utiliter adhiberi purgationem posse, sicut in longis morbis semper est expectanda mutatio; in acutis vero etiam in principio medicamento purgante uti possumus, si turgeant, idque erit

Ed. Chart. VIII. [548. 549.]

ὅταν ὀργῆ, καὶ τοῦτο μετὰ πολλῆς περισκεύεως. κίνδυνος γὰρ οὐ μικρὸς ἐν ὄξει νοσήματι κακῶς φαρμακεῦσαι. διότι χρὴ τοῦτο βλέπειν τὸν ἰατρὸν, ἵνα μείζων ὠφέλεια ἐκ τῆς τῶν λυπούντων χυμῶν κενώσεως γένοιτο τῆς βλάβης, τὴν ἐξ ἀνάγκης βλάπτεται τὰ σώματα πρὸς τῶν καιθαιρόντων φαρμάκων. ἔσται δὲ μείζων ὠφέλεια εἰ πᾶς ὁ λυπῶν ἐκκενωθῆ χυμὸς μετ' εὐφορίας καὶ ἀλύπης. ὅταν δὲ μὴ μόνον¹ ὄξυ τὸ νόσημα εἴη, ἀλλὰ μετὰ πυρετοῦ σφοδροτάτου, πολλῶ μᾶλλον εὐλαβητέον ἐστὶ τὴν δόσιν² τοῦ καθαιρόντος φαρμάκου καὶ διὰ φλεβοτομίαν κενωτέον μᾶλλον, μικροτέρας μὲν ὠφελείας τῆς διὰ καθάρσεως ἐπομένης, ἀσφαλεστέρας δὲ μακροῦ, μεγίστης ἀποτυχίας τῆς διὰ καθάρσεως περιπιπτούσης καὶ μάλιστα ὅταν ἀπέιρως τις ἔχη τῆς τοῦ κάμνοντος φύσεως. ἔνιοι μὲν γὰρ εἰσι φύσει δυσκάθαρτοι, τινὲς δὲ ἐπὶ βραχείᾳ φαρμάκου δόσει δαφυλῶς καθαιρόνται. ἀγνοοῦντα δὲ ὅπως ἔχει φύσεως ὁ ἄνθρωπος κίνδυ-

1. de vict. rat. XI. 2. Corr. δόσιν pro πῶσιν.

magna animadversione faciendum; siquidem non mediocre periculum impendet, si quis in morbo acuto male medicetur, debet enim medicus hoc attendere, ut aeger majorem fructum ex noxiorum humorum evacuatione ferat quam noxam, qua corpora a medicamentis purgantibus necessario afficiuntur. Erit autem major utilitas, si omnis humor molestus cum tolerandi facilitate ac sine molestia evacuetur. Quum vero morbus non modo acutus sit, sed etiam vehementissimam [549] febrem adjunctam habeat, tunc multo magis ne purgans medicamentum demus vitandum erit, ac potius per venae sectionem facienda evacuatio, ex qua minor quidem exisset quam ex purgatione utilitas; multo tamen sit futura securior, quum maximum a purgatione periculum immineat; praesertim vero si quis naturam aegroti non cognitam habuerit, quidam enim ita natura comparati sunt ut aegre purgentur; quidam vero exiguo epoto medicamento copiose purgantur; at si hominis naturam ignores, periculum est ne

Ed. Chart. VIII. [549.]

νος ἢ πλείονα κείωσιν' ἐργάζεσθαι τῆς προσηκούσης ἢ οὐδ' ὅλως κινῆσαι τὴν κάθαρσιν, ἢ κινῆσαι μὲν, οὐ μὴν ἱκανῶς κενενῶσθαι· ἄπερ ἅπαντα μεγίστας βλάβας τοῖς ὀξέως ροσοῦσι φέρει. διὸ αὐτὸς ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς¹ εἶπεν, ἐν τοῖς ὀξέσι πάθεισιν ὀλιγάκις καὶ ἐν ἀρχαῖς φαρμακείαις χρῆσθαι, καὶ τοῦτο μετὰ πολλῆς εὐλαβείας. ἐν² δὲ τοῖς κοπιώδεσι τὸ σύμπαν ἄγειν δεῖ·³ ὅποτε δὲ τοῦτο ποιητέον, ἄκουε νῦν μου. ὄντος οὖν πλήθους διαίτου καὶ τοῦ μὲν πρὸς δύναμιν εἰς σηπεδόνα τε ῥηδίως ἀφικνούμενου καὶ μέντοι καὶ κατασκήπτοντος ἐνίοτε εἰς μόριά τινα, κὰν τούτοις ἐργαζομένου τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους, ἐτέρου δὲ τοῦ κατὰ τὸ καλούμενον ἔγχυμα, ὅπερ καὶ κατασκήπτει πολλάκις εἰς μόρια καὶ γεννᾷ τοὺς παρὰ φύσιν ὄγκους καὶ τὰς ἀποπληξίας καὶ τὰς ῥήξεις τῶν φλεβῶν ἐργάζεται, πειρᾶσθαι χρὴ κενεῶν αὐτὸ διὰ ταχέων, πρὶν ἄρξασθαι μέγα κακὸν ἐργάζεσθαι περὶ τὸν ἄνθρωπον. ὅπως δὲ διαγινώσκειν καὶ ὅπως δεῖ ἰᾶσθαι

1. l. I. aph. XXIV. 2. de curat. per sang. miss. V. 3. Corr. δεῖ pro τί.

aut major quam par sit fiat evacuatio aut ne omnino purgatio moveatur; aut si moveatur, ut ne tamen quod satis sit evacuetur: quae omnia maximam in morbis acutis noxam afferunt, quae res fecit ut ipse in aphorismis hanc sententiam scriptam reliquerit: *in acutis morbis raro et in principiiis purgante medicamento uti oportere.* Atque id considerate admodum faciendum. In delassatis vero totum ducendum est, quando vero id faciendum sit, attende ut intelligas. Quum sit duplex plenitudo, altera quae ad vires referatur et ad corruptelam facile perveniat, atque etiam interdum partes quasdam petat et in eis tumores praeter naturam excitet, altera vero ad effusionem pertineat, quae saepe in partes irruit et tumores praeter naturam creat, ac morbos comitiales venarumque ruptiones efficit, conandum est eam celeriter evacuare, priusquam magnum aliquod in homine gignere malum incipiat. Sed quomodo utrumque dignoscere ac

Ed. Chart. VIII. [549.]

ἄμφω τὰ πάθη εἴρηται ἐπὶ πλέον κατὰ τὴν τῶν ὑγιεινῶν
πραγματείαν. διὸ περιττὴν ἠγοῦμαι τὴν αὐτὴν συγγραφήν.
ἰτίον οὖν ἐπὶ τὰ ἐπόμενα οὕτως ἔχοντα κατὰ λέξιν.

κβ'.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν εἰς ἄρθρα καὶ παρὰ γνάθους μάλιστα
ἀποστάσεις γίνονται, ἐγγύς τῶν πόνων ἐκάστου, ἐπὶ
τὸ ἄνω μᾶλλον καὶ τὸ σύμπαν. ἦν δὲ ἀργὸς ἢ νόσος εἴη
καὶ κατάρροπος, κάτω καὶ αἱ ἀποστάσεις· μάλιστα δὲ
πόδες θερμοὶ κάτω σημαίνουσι, ψυχροὶ δὲ ἄνω.

Αἱ¹ ἀποστάσεις, φησὶ, γίνονται ἐν τοῖς πυρετοῖς εἰς
ἄρθρα καὶ γνάθους μάλιστα· συμβαίνει δὲ τοῦτο διὰ τὴν
ἐν τοῖς πυρετοῖς θερμοσίαν, ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναφερομέ-
νου τοῦ πλήθους. εἴτ' ἐντεῦθεν τῶν περὶ τὰς γνάθους
ἀδένων ὑποδεχομένων αὐτὸ, καθάπερ ὅταν εἰς βουβῶνας ἢ
μασχάλας ἀφίκηται τι τῶν ἐν² ἐκείνοις τοῖς μέλεσιν. ὅσοι

1. l. IV. aph. XXXI. 2. Corr. ἐν pro εἰς.

curare affectum oporteat, in libris de tuenda sanitate co-
piosius explicavimus, quocirca de eadem re nunc scribere
supervacaneum existimo; igitur ad consequentem transibo
orationem, quae his fere verbis continetur.

XXII.

*In febribus ad articulos et maxillas maxime abscessus fiunt,
prope cujusque dolores ad superiorem partem magis et
in totum. Si vero morbus lentus fuerit et deorsum fe-
ratur, infra etiam abscessus fiunt, maxime autem pedes
calidi infra significant, frigidi vero supra.*

Abscessus, inquit, in febribus ad articulos maxillas-
que fiunt maxime, idque accidit, quia propter calorem
febris magna copia humorum sursum in caput tollitur,
quam postea inde ruentem glandulae maxillarum susci-
piunt, quemadmodum usu venit, quum e superioribus
partibus in inguina et alas quidpiam descendit; febres au-

Ed. Chart. VIII. [549.]

δὲ πυρετοὶ ἐν τῶν κόπων γίνονται, ἔχουσι καὶ ἴδιον ἑξαί-
 ρητον τὴν ἐν τοῖς ἄρθροις θερμότητα· ὥστε οὐδὲν θαυμα-
 στὸν εἰς τὰ ἄρθρα γίνεσθαι τὰς ἀποστάσεις, ὡς καὶ πε-
 πονηκότα καὶ τεθερμασμένα παρ' ἐτέρω τοῦ προσήκοντος.
 τοῦτο δὲ συμβαίνειν εἶωθε μάλιστα ἐφ' ὃν τὸ πλῆθος αἰ-
 τιάζεται καὶ μᾶλλον, ὡς φησιν, ἐπὶ τὸ ἄνω, τουτέστι κατὰ
 τὴν κεφαλὴν διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν. εἰ δὲ τὸ νόσημα
 κάτω ῥέπει, τότε καὶ αἱ ἀποστάσεις κάτω γίνονται. τού-
 του δὲ σημεῖον καὶ γνώρισμα τίθησι τὴν θερμότητα καὶ
 τὴν ψυχρότητα τῶν ποδῶν. ἐὰν γὰρ οἱ πόδες θερμοὶ ᾖσιν,
 ἐνδείκνυται κάτω ἔσομένην τὴν ἀπόστασιν. αἴτιον ὅτι πλῆ-
 θος κάτω φέρεται καὶ τὸν τόπον θερμαίνει. ἐὰν δὲ ψυ-
 χροὶ ἄνω, τότε γὰρ πάντα πρὸς κεφαλὴν ἀναφέρεται καὶ
 τὰ ἄκρεια, μάλιστα μὲν οἱ πόδες ἐκψύχονται. πῶς δὲ χρὴ
 ἀκούειν τὰ μέλη ἄνω καὶ κάτω εἶναι διώρισεν αὐτὸς ἐν
 τῷ ἔκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ὅταν φησὶν, εἰ καὶ τὰ κάτω τοῦ

1. in marg. vel οὐ.

tem omnes quae ex lassitudine ortae sunt, proprium quen-
 dam calorem habent in articulis excitatum, unde nihil
 mirabile fit, abscessus in articulos decumbere, quippe qui
 plus quam par sit laboraverint atque incaluerint. Id quod
 illis potissimum contingit, quibus plenitudo morbi causam
 attulit; ac magis, ut ipse ait, ad supernam partem, hoc
 est ad caput, propter eam causam quam attulimus. At si
 deorsum morbus vergat, tunc etiam abscessus in partes
 infernas descendunt, cujus rei signum ipse statuit pedum
 calorem et frigus. Nam si pedes calidi sint, abscessum in
 partibus infernis fore indicant; causa est, quia humorum
 copia deorsum comportatur, locumque illum calore per-
 fundit; si frigidi sint, in supernis abscessum futurum sig-
 nificant, quod eo tempore omnia sursum ad caput feran-
 tur, extremaque praesertim pedes refrigerentur. Quo-
 modo autem supernas infernasque partes in corpore esse
 debeamus intelligere, ipse in sexto de morbis vulgaribus
 declaravit, cum ait, an ea quoque quae infra jecur

Ed. Chart. VIII. [549.]

ἥπατος ἄνωθεν διαδιδόντα. ὄρον¹ γὰρ τίθησι τὸ² ἥπαρ τῶν ἄνω τε καὶ κάτω τοῦ σώματος ἀπάντων μορίων· τὰ γὰρ κυρτὰ αὐτοῦ τοῖ διαφράγματι ἐστὶ συνεξευγμένα. ὅσα οὖν ἐστὶν ἄνω τοῦ ἥπατος, ταῦτα καὶ ἄνω τοῦ διαφράγματος ἐστὶν, ὡς τὰ κατὰ καρδίαν καὶ πνεύμονα καὶ θώρακα καὶ τὸν τράχηλον καὶ πολὺ μᾶλλον τὴν κεφαλὴν. τὰ δ' ἄλλα πάντα κάτω τοῦ σώματος εἶναι βούλεται. ὡς δὲ ἐπὶ τὸ πλεῖστον αἱ ἄνω τῶν ἀποστάσεων εἰσι χαλεπώτεροι, διότι κινδυνωδέστερα ταῦτά ἐστι τὰ πάσχοντα τὸ αὐτὸ πάθος τοῖς κάτωθεν. πρόδηλον γὰρ, εἰ καρδία ἢ πνεύμων ἢ ἐγκέφαλος φλεγμῆνι, θανατιῶδες γίνεσθαι τὸ νόσημα, τῶν δὲ κάτωθεν τοῦ ἥπατος φλεγμηάντων ὀλίγοι πάνυ ἀποθνήσκουσιν, εἰ³ μὴ καλῶς θεραπεύονται. τοῦτο μὲν οὖν καὶ μαρτυρεῖται ὑπ' αὐτοῦ, ἔνθα φησὶν, ἦν μὲν κάτω τοῦ ὀμφαλοῦ καταστῆ τὰ ἄνω, ἐν τοῖσι κάτω ἄρθροισιν ἀγαθόν· ἦν δὲ ἄνω, οὐχ ὁμοίως λύει τὴν νοῦσον, ἦν μὴ ἐκπυήσῃ,⁴

1. Corr. ὄρον pro ὄρων.

2. l. II. in VI. epid. XIV.

3. Corr. εἰ pro οἱ.

4. Corr. ἐκπυήσῃ pro ἐκποιούσαι.

et supernis distributa sunt, ibi enim jecur esse terminum omnium supernarum infernarumque corporis partium statuit, convexa enim ejus pars septo transverso annexa est. Itaque omnia quae supra jecur sita sunt, eadem etiam supra septum transversum sunt collocata, ut cor, pulmo, pectus, collum ac multo etiam magis caput, cetera omnia infra in corpore esse voluit; ceterum abscessus in partibus superioribus ut plurimum difficiliores sunt; causa est, quia e partibus superioribus cum eodem affectu conflictantur, majus periculum quam ab inferioribus impendet. Perspicuum enim est, si cor aut pulmonem aut cerebrum inflammatio obsideat, mortiferum morbum esse, at si partes infra jecur sitae inflammatione tententur, pauci admodum mori solent, nisi male eis adhibeatur curatio; idque attestatur, quum ait, si autem ea, quae e superioribus partibus in articulos infra decubuerunt, infra umbilicum constiterint, bonum; si vero supra, non pariter

Ed. Chart. VIII. [549.]

ἐκεῖ γὰρ ἔχεις τὰς ἀποστάσεις εἰς τὰ κάτω τοῦ ὀμφαλοῦ χωρία γινομένης ἀγαθὰς εἶναι, τὰς δὲ εἰς τὰ ἄνω οὐκ ἀγαθὰς. ἐκλύειν δὲ αὐτῶν τι¹ τῆς κακίας, ἐὰν τοὺς ὄγκους ἐκπνέσκῃ συμβαίῃ, ὅσα δὲ νοσήματα διὰ τῶν ἀποστάσεων κρίνονται, γέγραφεν αὐτὸς ὁ Ἱπποκράτης κατὰ τὸ προγνωστικόν.

κγ'.

Οἷσι δὲ ἀνιστάμενοισιν ἐκ τῶν νόσων, αὐτίκα δὲ ἐν χερσίν² ἢ πρὸς πονέουσί τι, ἐν τουτέοισιν ἀφίστανται.

Οἱ ἀνακομίζοντες ἐκ νόσων οὐ πάνυ εὐρώστους τὰς δυνάμεις ἔχουσι, διὸ ἐὰν πονήσωσι καὶ πολλὰς καὶ σφοδρὰς κινήσεις ποιήσωσι, ῥαδίως βλάπτονται, μᾶλλον δὲ ἐὰν μὴ πάνυ καλῶς κεκαθαρμένοι ᾧσιν³ οἱ τὴν νόσον εἰργασμένοι χυμοὶ, καὶ τινα ἴσως καταλελειμμένα ἦ. ἴσμεν γὰρ ὅτι τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν ταῖς νόσοις μετὰ κρίσιν ὑποστρο-

1. Corr. τι pro τῆ. 2. Corr. χερσὶν pro χερσῶν. 3. l. II. aph. XII.

morbum solvunt, nisi suppuraverint; eo enim in loco habemus, abscessus qui in partes infra umbilicum decumbunt bonos esse, qui supra non bonos; atque malitiam ipsorum aliqua ex parte diminui, si tumores forte suppuraverint. Qui porro morbi judicari per abscessum consueverint, Hippocrates ipse in praeconiis conscripsit.

XXIII.

Quibus e morbis exsurgentibus statim sane in manibus aut pedibus dolores oboriuntur, in iis abscessus fiunt.

Qui ex morbo convalescunt, non admodum robustas vires habent, quocirca si in laboribus versentur ac multas vehementesque motiones obeant, facile laeduntur, ac majorem etiam noxam sentiunt, si humores morbum efficientes, non bene sint expurgati et quaedam fortasse reliquiae adhuc adsint. Scimus enim quae post judicatio-

Ed. Chart. VIII. [549. 550.]

φώδη ἐστίν. ὅταν οὖν ἐν τοιαύτῃ καταστάσει ἢ χεῖρες ἢ καὶ πόδες κάμνωσιν ἢ ὀδυνηθῶσιν, ἐκείσε τὰς ἀποστάσεις κατασηῆσαι¹ γράφει. πόνος μὲν αἰτίας ἔχει λόγον, ὀδύνη δὲ τοῦ σημείου καὶ οὐ θαυμαστὸν, ὡς ἔφη, εἰ μείζων γίνεται θερμοσία κατὰ τὸ μόριον καὶ ἡ ἀρρώστια αὐξάνεται τοῦ αὐτοῦ καὶ ὡς ὁδὸς τις γίνεται τοῖς περιτιώμασιν, ἵνα ἀπόστασις ἀποτελῆται. φαίνεται μὲν ἐνταῦθα καιροὺς τρεῖς τῶν ἀποστάσεων ἐπιτιθέναι· ἓνα μὲν ἐν ταῖς νόσοις, περὶ οὗ ἐν τῇ ἄνω ῥήσει, ἕτερον δὲ ἐν ταῖς ἀναλήψεσι, περὶ οὗ νῦν διαλέγεται· τρίτον δὲ πρὸ τῆς νόσου, περὶ οὗ ἔξῃς λέγει τόνδε τὸν τρόπον.

κδ'.

Ἄτὰρ καὶ ἦν τι πεπονηκὸς εἶη πρὶν ἢ νοσεῖν, εἰς ταῦτα ἀποστηρίζεται. οἷον καὶ τοῖσιν ἐν Περὶνθῳ βηγῶδεσι καὶ κυναγχικοῖσι, ποιοῦσι γὰρ αἱ βῆχες τὰς ἀποστάσεις, ὥσπερ οἱ πυρετοὶ τοιαύτας.

1. I. IV. aph. XXXII.

nem in morbis relinquuntur, recidivas excitare confuisse. Itaque quum in eo statu aut manus aut pedes laborarint aut dolore conflictentur, illuc irruere abscessus scribit. Labor enim causae rationem obtinet; dolor signi, ac non mirabile est, ut jam dixi, si major caliditas in parte accenditur ejusque imbecillitas augetur et tanquam via fit supervacaneis, ut abscessus gignatur. Hoc autem loco videtur tria abscessuum tempora constituere [550] unum in morbis, de quo egit oratione superiore, alterum, dum aegroti convalescunt, de quo nunc differit, tertium, quod morbos antecedit, de quo deinceps ad hunc modum loquitur.

XXIV.

Sed si qua pars ante morbum laboravit, ibi morbi sedes erit, ut accidit iis, qui Perinthis tussi et angina laborarunt: tusses enim non secus ac febres abscessus excitant.

Ed. Chart. VIII. [550.]

Εἰ¹ τις, φησὶ, πρὶν τοῦ νοσεῖν κάμνει τινὶ μορίῳ τοῦ σώματος, προσδέχεται χρῆ γενήσεσθαι τινα ἀπόστασιν εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος. ἐν ὅσοις γὰρ νόσοις μὴ προκρίνονται διὰ ἐκκρίσεως, ἐν ταύταις εἴωθε ἀποσιγήματα γίνεσθαι εἰς τὰ μέρη προπονημένα· ἀσθενέστερα γὰρ ὄντα τὸ πλῆθος τῶν χυμῶν μᾶλλον καὶ ῥᾶον προσδέχεται. τοῦτο δὲ νοήσεις κατ' ἐκείνας τὰς νόσους, ἐφ' ὧν ἐλπίσεις τὰς ἀποστάσεις γενέσθαι. παραδείγματι δὲ τὸ πρᾶγμα σαφηεῖ τῶν ἀρρώστων² τῶν ἐν Περίνθῳ βηχωδῶν καὶ κυναγχικῶν, ἐφ' ὧν εἰκὸς ἐστὶ τὰς ἀποστάσεις κατὰ τὸν τράχηλον καὶ κατὰ πνεύμονα ἢ καὶ τὸν θώρακα γεγενῆσθαι, ἐπειδὴ καὶ βῆχες τὰς ἀποστάσεις τοιαύτας οἷας καὶ πυρετοὶ ποιεῖν εἴωθασιν.

κε'.

Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον συμβαίνει ἢ ἀπὸ χυμῶν ἢ σώματος συντήξιος καὶ ψυχῆς.

1. l. IV. aph. XXXIII. 2. τῶν ἀρρώστων pro τὸν ῥῶστον
Corr. posuit.

Si antequam quispiam in morbum incideret, aliqua corporis pars laboraverit, timendum erit ne aliquis in eam abscessus fiat; in omnibus enim morbis, qui prius per excretionem non judicantur, in iis abscessus decumbere in eas partes solent, quae prius laborarint: quum enim illae sint imbecilliores, etiam magis ac facilius humorum copiam excipiunt. Id quod in iis potissimum morbis intelliges, in quibus futuros abscessus suspicabere; ipse vero rem exemplis declaravit eorum qui in Perinthia urbe tussim aut anginam passi erant, in quibus verisimile est abscessus aut in cervice aut in pulmone aut etiam in pectore exortos esse, quando tusses abscessus tales faciant, quales etiam excitari a febribus solent.

XXV.

Eadem quoque ratione contingit vel ab humoribus vel corporis colliquatione et animi affectionibus.

Ed. Chart. VIII. [550.]

Ἔοικε καὶ τὰδε περὶ ἀποστάσεων προστιθέναι αὐτὰς γίνεσθαι εἰπών· καὶ ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν χυμῶν ἢ τῆς συντήξιος σώματος ἢ καὶ τῆς ψυχῆς. ὅταν γὰρ μέγεθος εἴη ὡς μὴ ἐκκρίνεσθαι ἅπαν ὀνηθῆ, τότε εἰς τι μόνιον ἀσθενέστερον ἀποστηρίζεται καὶ ὅταν πολὺ ἔστιν ἡ λεπτιότης τῶν χυμῶν καὶ ἀραιότης τοῦ σώματος, τότε κατὰ τὴν ἄδηλον καλουμένην διαπνοὴν τάχιστα κενοῦνται τὰ σώματα, ὡς¹ συντήκεσθαι ῥαδίως, εἰ μὴ ἀπαντήσης. ταῦτο τοῦτο ποιεῖται ἐν τῇ τοῦ σώματος συντήξει· ἐν μὲν οὖν τοῖς σφοδροτάτοις πυρετοῖς ἴσμεν² συνήκεσθαι πολλάκις τὸ σῶμα καὶ συμπίπτειν καὶ ἰσχυροῦσθαι, ἐνίοτε δὲ τοῦτο συμβαίνει μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον ἢ διὰ τὸ μέγεθος τοῦ πυρετοῦ ἢ διὰ τὸν χρόνον τῆς νόσου ἢ καὶ τὴν ἡλικίαν ἢ τὴν χώραν ἢ τὴν ὥραν καὶ τὴν ἀέρος κατάστασιν ἢ καὶ τὰς αἰσθητὰς κενώσεις³ καὶ τὰς ἀγρυπνίας καὶ φροντίδας καὶ ἀσιτίας καὶ κινήσεις ἀμέτρους. τὸ γὰρ μέγεθος καὶ τὸ κακότηδες τῶν πυρετῶν ἐνίοτε ἰσχυροὺς ποιεῖ τοὺς ἀνθρώπους

1. 1. II. aph. XXVIII.

2. Corr. ἴσμεν pro εἰς μὲν.

3. Corr. κενώσεις pro καὶ νόσοις.

Haec quoque de abscessibus dicta videri possunt, ut censent ipsos a copia etiam humorum aut colliquatione corporis et item animi exoriri; quum enim sit humorum magna vis, ut non possit omnis excerni, tunc in partem quandam imbecilliolem fixa innitur; quumque magna est humorum tenuitas et corporis raritas, tunc per eam perspirationem, quae sensum nostrum fugit, corpora celerrime evacuantur, ut nisi occurras, facile colliquantur, quod idem in colliquatione corporis usu venit; atque in febribus quidem vehementissimis colliquari saepe corpus concidereque et extenuari conspeximus, idque interdum plus quam par sit accidit aut propter febris magnitudinem aut propter morbi tempus aut propter aetatem aut etiam regionem aut anni tempus aut aëris constitutionem aut evacuationes, quae sub sensum cadunt, aut vigilias aut curas aut inedia aut immoderatos motus; nam et magnitudo et malitia febrium interdum graciles homines extenuatos-

Ed. Chart. VIII. [550.]

καὶ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, ὡς αὐτὸς ἐν τῷ προγνωστικῷ περὶ θανατώδους προσώπου γράφει. τοῦτο δὲ καὶ τὸ μῆκος τῆς νόσου ποιεῖ καὶ ἐκ τῶν ἡλικιωῶν ἢ τε τῶν παιδῶν καὶ ἢ τῶν πάνυ γερόντων, ἐπὶ μὲν τῶν παιδῶν διὰ τὴν ὑγρότητα τε καὶ θερμασίαν τὸ πλεῖστον ἀπορῶεῖ καὶ τὸ σῶμα κενούμενον ἰσχνοῦται, ἐπὶ δὲ τῶν γερόντων διὰ τὴν τῆς ῥώμης ἀρῶστίαν. ἐκ δὲ τῶν ὠρῶν καὶ χῶρων καὶ καταστάσεων πρόδηλον ὅτι θερμαὶ καὶ ξηραὶ μᾶλλον κενοῦσιν.¹ αἱ δὲ ὑγραὶ καὶ ψυχραὶ καλύουσι διαπνεῖσθαι καὶ κενοῦσθαι. ἔπειτα δὲ καὶ ἡ ἰσχνότης τοῦ σώματος ταῖς αἰμορῥαγίαις, πολλοῖς ἰδρωσιν καὶ οὔροις καὶ ἐμέτοις καὶ διαχωρήμασιν ἀμέτροις, ἔτι² δὲ καὶ τῇ ἀσιτίᾳ καὶ ἀγρυπνίᾳ καὶ φροντίσι. ἀλλὰ καὶ διὰ παραφροσύνην, ὅταν οἱ κάμνοντες συνεχῶς ἀνίστανται, ἢ μὲν κυρίως λεγομένη σύντηξις γίνεται τὸ πολὺ διὰ τὸν πυρετὸν κακοήθη, τηκομένης τῆς πιμελῆς ἢ καὶ σαρκὸς τῆς ἀπαλῆς. γνωρίσεις δὲ αὐτὴν

1. Corr. κενοῦσιν pro καὶ νοσοῖ. rat. 110.

2. l. IV. de vict.

que vel in primis diebus reddit, quemadmodum est ab ipso in libro praefagiorum de cadaverosa facie conscriptum; idem quoque morbi prolixitas facit, aetas quoque tum puerorum, tum eorum qui ultima sunt senectute, ac in pueris propter humiditatem et caliditatem plurimum fluit et corpus evacuatum extenuatur; in iis vero qui summa sunt senectute propter virium imbecillitatem corpus collabitur. Jam vero ex anni partibus et regionibus et aëris constitutionibus planum est calidiores ac sicciores magis evacuare corpora, frigidiores ac humidiores ne cutis perspiratione digeratur et inaniatur, prohibere. Sed etiam sequi macies corporis solet ex sanguinis eruptione, sudoribus, urinis, vomitibus et alvi dejectione nimia, itemque ex inedia, vigiliis, sollicitudinibus nec minus etiam e delirio, quum aegroti assidue exsurgunt. Quae vero colliquatio proprie nominatur, plerumque fit, quod pinguedo aut etiam tenera caro propter malignam febrem collique-

Ed. Chart. VIII. [550.]

μάλιστα μὲν ἐκ τῶν οὖρων, ἐλαιώδη γάρ ἐστιν ἅπερ τὴν ἀρχὴν συντήξεως σημαίνει, ὅταν δὲ καὶ ἐν χρώματι καὶ ἐν συστάσει, οἷον ἐλαιόν ἐστι, τότε σημαίνει ἀκμὴν τῆς διαθέσεως. μὴ ἐξαπατάτω δέ σε ταῦτα, ὅτι καὶ τοιαῦτα σχεδὸν γίνεται τῶν νεφρῶν πιμελῆς ἀναλυομένης. τοὺς μὲν οὖν διορισμοὺς παρέδωκεν Ἱπποκράτης εἰπὼν· ὀκόσοισι¹ λιπαρὴ ἢ ὑπόστασις καὶ ἀθρόη, τουτέοισι νεφριτικὰ σημαίνει· διότι ἐπὶ νεφρῶν ταχέως ἐκκρίνεται, ἐπὶ δὲ τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι πιμελῆς, οὐ ταχέως, ἀλλὰ βραδέως. ἀλλὰ καὶ περὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὅσα περὶ τὰς ὀξείας νόσους καὶ κακοήθεις συμβαίνει, εἴρηται πρὸς Ἱπποκράτους ἀκριβῶς κατὰ τὸ προγνωστικόν, καὶ οὐ χρὴ μηκύνειν τὸν λόγον.

κστ'.

Τοὺς μὲν οὖν χυμοὺς εἶδέναι, ἐν ἧσιν ὄρησιν ἀνθέουσι καὶ

1. I. IV. aph. 76.

tur, quam sane ex urinis potissimum cognosces; sunt enim illae oleosae, eaeque principium colliquationis significant; quumque et in calore et in consistentia quid veluti oleum sit, tum affectionis indicat statum. Verum ne huiusmodi urinae in fraudem te conjiciant, propterea quod tales ferme excerni solent, quum renum pinguedo dissolvitur. Sed distinctiones allatae sunt ab Hippocrate, quum diceret: *quibus subsidentia pinguia sunt et confertim exeunt, in iis renum affectiones indicant*; causa est, quia in renibus celeriter fit excretio, at in pinguedine totius corporis non celeriter sed tarde. De his autem et de aliis omnibus quae acutis malignisque morbis accidunt, Hippocrates in libro praefagiorum accurate differuit; quocirca minime necesse est, pluribus ea verbis persequi.

XXVI.

Humores igitur, quibus anni temporibus efflorescunt, nosse

Ed. Chart. VIII. [550. 551.]

οἷα ἐν ἐκάστοισι νοσήματα ποιέουσι καὶ οἷα ἐν ἐκάστῳ νοσήματι παθήματα.

Οὗτος ἦν ὁ σκοπὸς τοῦ περὶ χυμῶν βιβλίου, τὸ εἰδέναι τὴν φύσιν τῶν χυμῶν, οἳ τε ἐν τῷ σώματι τῶν ἀνθρώπων εἰσὶ καὶ κατὰ ποίαν ὄραν ἐπικρατοῦσι, καὶ ποῖα καὶ πόσα νοσήματα ἐργάζονται καὶ τὸ τελευταῖον τοὺς τρόπους τῶν νοσημάτων οὐκ ἀγνοεῖν, ὅπερ ἐν τῷ τρίτῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων ἐξηγησόμεθα. τῶν δὲ περὶ χυμῶν ὀλίγα ρηθήσεται, ἐπειδὴ κατ' ἀρχὰς ἅπαντα σχεδὸν γέγραπται. αἱ¹ μὲν οὖν ὄραι τοῦ ἔτους διαφέρουσιν ὑγρότητι καὶ θερμότητι, ψυχρότητι² καὶ ξηρότητι· τοῦ μὲν χειμῶνος ὑγρότητι καὶ ψυχρότητι τὰς ἄλλας ἐπικρατοῦντος, ὥσπερ γε τοῦ θεροῦς θερμότητι καὶ ξηρότητι, τοῦ δ' ἤρος ἀκριβῶς ἀμφοῖν ὄντος ἐν τῷ μεταξὺν, κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον οὐχ ὁμοίως ἐστίν. ἀλλὰ κρύους μὲν ἔωθεν ὄντος ἀμφὶ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας θάλαπος ἰσχυρὸν καὶ δειλῆς ὀψίας τὸ

1. l. l. in pr. epid. 10. 2. Haec verba καὶ θερμότητι ψυχρότητι in S. g. leguntur.

oportet et quosnam in singulis morbos efficiant et quosnam in unoquoque morbo affectiones pariant.

Erat hoc in libro de humoribus propositum nosse humorum naturam qui in humano insunt corpore et quosnam tempore quisque dominetur et quot qualesque morbi ab humoribus gignantur; denique non ignorare quinam sint modi morborum, quam rem nos in tertio horum commentariorum explanabimus; nunc vero de humoribus, quum in principio omnia fere quae ad hanc rem pertinent conscripserimus, pauca quaedam asseremus. Anni tempora differunt inter se humiditate, caliditate, frigiditate ac siccitate; ut hiems humiditate frigiditateque praeflet ceteris; aestas caliditate ac siccitate; ver sit accurate in medio utriusque constitutum; autumnus vero non [551] est eadem ratio, sed frigus mane viget, meridie magnus calor, ad vesperam calor rursus in frigus commutatur; in

Ed. Chart. VIII. [551.]

Θάλπος εἰς κρύος αὐτὸ πάλιν μεταπίπτει. ἐπικρατεῖ δ' ὁμοῦ αὐτῶν τὸ μὲν ξηρὸν τοῦ ὑγροῦ, τὸ δὲ ψυχρὸν τοῦ θερμοῦ, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ὥραις τοῦ ἔτους ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εὐρήσεις. καθ' ἑκάστην δὲ τῶν ὥρῶν ἴδιος ἐπικρατεῖ γυμὸς, τοῦ μὲν χειμῶνος τὸ φλέγμα, τοῦ δ' ἤρος τὸ αἷμα, τοῦ δὲ θέρους χολή, φθινοπώρου δὲ ἡ ὕξις. νοσήματα δὲ πλεονάζουσι κατὰ πάσας τὰς ὥρας, ὡς τοῦ μὲν ἤρος τὰ μελαγχολικὰ καὶ τὰ μανικὰ, τὰ ἐπιληπτικὰ καὶ αἵματος ῥύσεις καὶ ἄλλα πολλὰ, ἅπερ αὐτὸς καὶ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς καὶ ἐν τῷ¹ περὶ ἀέρων ὑδάτων καὶ τόπων καταριθμήσατο ὡς τὰ κυναγχικὰ καὶ κόρυζαι καὶ βράγχοι καὶ βῆχες καὶ λέπραι καὶ λειψῆνες καὶ ἀλφοὶ καὶ ἐξανθήσεις ἐλκώδεις πλεῖστοι καὶ φύματα καὶ ἀρθριτικά. τοῦ δὲ θέρους ἐνιά τε τούτων καὶ πυρετοὶ ξυνεχέες καὶ καῦσος καὶ τριταῖοι πλεῖστοι καὶ τεταρταῖοι καὶ ἔμετοι καὶ διάρροιαὶ καὶ ὀφθαλμιαὶ καὶ ὠτων πόνοι καὶ στομάτων ἐλκώσεις καὶ σηπεδόνες αἰδοίων καὶ ἰδρωα. τοῦ δὲ φθινοπώρου καὶ πολλὰ

1. In lib. de aëre, aquis etc. cap. III. lib. III. aph. 20. 21, 8.

eo tamen sic cum humido frigus calori dominatur, haecque in anni temporibus fere comperies. In singulis vero temporibus proprius quidam humor exsuperat, ut hieme pituita, vere sanguis, aestate bilis, autumno acida bilis. Morbi autem frequentes in omnibus anni temporibus infesti sunt, ut verno tempore qui a melancholia oriuntur, itemque insaniae, morbi comitiales, sanguinis profluvia et alii permulti, quorum ipse et in aphorismis et in libro de aëre, aquis et locis mentionem fecit: cujusmodi sunt anginae, gravedines, raucitates, tusses, leprae, impetigines, vitiligines et ulceratae pustulae quam plurimae et pani et quaecunque articulos attingunt; per aestatem vero, quum ex his quidam, tum vero alii morbi vigent ut continuae febres et ardentes et tertianae eaeque plurimae; quartanae item et vomitus et alvi profluvia et lipitudines et aurium dolores et oris ulcerationes et pudendorum corruptelae et sudores; autumno autem et mult

Ed. Chart. VIII. [551.]

τῶν θερμῶν καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι καὶ πλάνητες καὶ σπληνικὰ καὶ ὕδρωπις, φθίσεις καὶ λειεντερίαι καὶ δυσεντερίαι καὶ ἰσχυάδες καὶ ἄσθματα καὶ εἴλεοι καὶ ἄλλα πολλὰ. τοῦ δὲ χειμῶνος πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, κόρουζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι στηθῶν, πλευρῶν, ὄσφύος, κεφαλαλγίαι, ἱλιγγοὶ καὶ ἀποπληξίαι. προστίθῃσι δὲ αὐτὸς καὶ τὰς νόσους τὰς κατὰ τὴν ἡλικίαν ἐκάστου γινομένας, ἔτι δὲ καὶ τὰς κατὰ τὰ διαιτήματα καὶ τὰς χώρας καὶ τὰ τοῦ βίου ἐπιτηδεύματα. ἀξιῶ μὲν οὖν εἰδέναι τοὺς χυμοὺς, ἐν αἷς ὥραις ἀνθοῦσιν, ὅπερ αὐτὸς ἔγραψεν οὕτως· αὖξεται μὲν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ μὲν φλέγμα τοῦ χειμῶνος, εἶτα τὴν αἰτίαν προστίθῃσι, τοῦτο γὰρ, φησὶ, τῷ χειμῶνι κατὰ φύσιν μάλιστα τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων, ψυχρότατον γὰρ ἐστὶ. περὶ δὲ ἥρος τάδε γράφει· τοῦ δὲ ἥρος τὸ φλέγμα ἔτι μένει ἰσχυρὸν ἐν τῷ σώματι καὶ τὸ αἷμα αὖξεται· κατὰ φύσιν γὰρ αὐτέῳ ταῦτά ἐστι μάλιστα τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἕγρον τε γὰρ ἐστὶ καὶ θερμόν. τοῦ δὲ θέρους τότε αἷμα

aestivi et quartanae febres et erraticae et lienis morbi et aqua inter cutem et tabes et levitas intestinorum et eorundem difficultas et coxendicis mala; itemque suspiria et volvulus et alia permulta; hieme lateris dolor, pulmonis inflammatio, gravedo, raucitas, tussis, dolor pectoris, costarum, lumborum et capitis, vertigines et morbus attonitus. Ipse vero addit et morbos qui in cujusque aetate exoriuntur, itemque eos qui ex victus ratione originem ducunt et qui a regione et vitae institutis excitantur. Censet autem, ut quibus temporibus humores floreant, intelligamus, qua de re ipsa ita scriptum reliquit: *augetur, inquit, in homine pituita hieme; tum causam addit: ejus enim, inquit, natura maxime omnium eorum quae insunt in corpore hiemi respondet, est enim frigidissima.* De vere autem scribit haec; *vere autem pituita adhuc valens manet in corpore et sanguis augetur.* Haec enim anni pars ei per naturam maxime respondet: siquidem humidus calidusque est. Aestate validus adhuc sanguis est et bilis

Ed. Chart. VIII. [551.]

ισχύσει ἔτι ἐν τῷ σώματι, ἢ χολὴ δὲ ἀείρεται ἐν τῷ σώματι καὶ παρατείνει ἐς φθινόπωρον. ἐν δὲ τῷ φθινοπώρῳ τὸ μὲν αἷμα ὀλίγον γίνεται, διότι ἐναντίον ἑαυτῷ τὸ φθινόπωρον τῇ φύσει ἐστὶ καὶ διὰ τοῦτο τὸ αἷμα τοῦ φθινοπώρου ἐλάχιστον γίνεται ἐν ἀνθρώπῳ, ἢ δὲ μέλαινα χολὴ τοῦ φθινοπώρου πλείστη τε καὶ ἰσχυροτάτη ἐστίν. ἐγένετο δ' εἰκότως τοιοῦτος ὁ χυμὸς διὰ τὸ προκατωπιῆσθαι τοὺς χυμοὺς τῷ θέρει, τὸ δ' ὑπόλειμμα τῶν ὀπιτηθέντων, ὅταν τὸ θερμὸν σβεσθῇ, αὐτίκα γίνεται ψυχρὸν τε καὶ ξηρὸν· ψυχρὸν μὲν διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ σβέσιν, ξηρὸν δὲ ὅτι κατὰ τὴν ὀπιτησιν πᾶν τὸ ὑγρὸν ἐξ αὐτοῦ ἐξεδαπανήθη. τὸ μὲν οὖν ἀνθεῖν τοὺς χυμοὺς οὐδὲν ἄλλο σημαίνειν ἔοικεν ἢ τόνδε τὸν χυμὸν ἐπικρατεῖν τῶν ἄλλων, ὡς εἶπον τὸ αἷμα τοῦ ἥρος, τὸ φλέγμα τοῦ χειμῶνος, τὴν χολὴν ξανθὴν ἢ ὠχρὰν τοῦ θέρους καὶ τὸν μελαγχολικὸν χυμὸν τοῦ φθινοπώρου. περὶ δὲ τῶν νόσων τῶν κατὰ τοὺς χρόνους καὶ τὰ μέρη τοῦ ἔτους ἐν τῷ τρίτῳ ῥηθήσεται ὑπομνήματι. βούλεται δὲ καὶ εἰδέναι ἡμᾶς, ὅσα ἐν ἐκάστῳ νοσήματι παθήματα·

in corpore sese extollit et in autumnum pertinet; autumno exiguus sanguis gignitur, propterea quod autumnus est ei natura contrarius, proinde fit ut autumno paucissimum sanguinis in homine gignatur; at bilis atra et copiosissima et valentissima autumnus est; ac merito quidem humor hujusmodi est exortus, siquidem humores aestate prius affati erant; affatorum autem reliquiae, quum primum extinctus calor est, frigidae siccaeque redduntur; ac frigidae, quia extinctus calor est; siccae, quia dum affarentur humor universus sit absumptus. Quod igitur ait, humores efflorescere, nihil aliud videtur significare, quam hunc vel illum humorem superare ceteros, uti diximus, ut pituitam hieme, sanguinem vere, flavam aut pallidam bilem aestate, melancholicum humorem autumno. De morbis autem qui per anni tempora ac partes oriuntur in tertio commentario differemus. Jam vero illud etiam non esse nobis ignotum vult, ut quod in singulis morbis παθήματα affectus sint, plane sciamus; quod ut

Ed. Chart. VIII. [551.]

ἵνα δὲ τοῦτο δῆλον εἴη, ἰστέον ὅτι¹ πᾶσα διάθεσις τοῦ σώματος ἐξισταμένη τοῦ κατὰ φύσιν ἥτοι νόσημά ἐστιν ἢ αἰτία νοσήματος ἢ σύμπτωμα, ὅπερ καὶ πάθος καλοῦσιν. ἢ μὲν νόσος τὸ ἐναντίον τῇ ὑγείᾳ. διαφέρει δὲ ἀμφοῖν² τὸ πάθος. πᾶν γὰρ ὅ τι περ ἂν πάσχει τις πάθος προσρητέον, ὅθεν οἶμαι καὶ αἱ τῶν αἰσθήσεων ἀλλοιώσεις παθήματα προσαγορεύεται, ὡς κατὰ τὴν ὄψιν τὰς ἀπὸ λευκοῦ καὶ μέλανος καὶ ξανθοῦ καὶ τῶν ἄλλων χρωμάτων. κατὰ δὲ τὴν ἀφὴν τὰς ὑπὸ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ σκληροῦ καὶ μαλακοῦ καὶ τῶν τοιούτων ἀπάντων. οὕτω καὶ καθ' ἐκάστην τῶν ἄλλων αἰσθήσεων. ὀνομάζομεν δὲ καὶ τὴν ἡδονὴν πάθημα καὶ ὅλως ἅπασαν κίνησιν ἡντιναοῦν τὴν ἀφ' ἐτέρου γινομένην ἐν ἐτέρῳ. καὶ γὰρ ἢ τοῦ ποιοῦντος κίνησις ἐνέργειά ἐστι, πάθημα δὲ ἢ τοῦ διατιθεμένου πως ὑπ' αὐτοῦ. ὅθεν φαίνεται ἐν τῷ μεταβάλλεσθαι καὶ ἀλλοιοῦσθαι καὶ κινεῖσθαι τὸ πάθος ἔχειν τὴν γένεσιν. τοῦτο δὲ

1. de diff. symptom. I. 2. Corr. ἀμφοῖν per ἀμφι ponendum ducit.

fit perspicuum, scire convenit, omnem corporis affectionem quae de statu naturae deflexit aut morbum esse aut morbi causam censeri aut symptoma, quod etiam πάθος affectus nomine appellatur, morbus autem est sanitati contrarius et ab utrisque affectus differt; quod enim cunque patitur quispiam, id affectus nomine appellandum est, quamobrem, ut ego quidem puto, factum est ut sensuum alterationes appellentur affectus; ut in adspectu quae a nigro, albo, flavo ceterisque coloribus proficiscuntur; in tactu, quae a calore, frigore, humiditate, duritie, molli-
tie et aliis omnibus quae sunt hujus generis accidunt; idem in ceteris sensibus intelligendum est. Voluptatem quoque affectum appellamus; et omnino omnem motum qui ab alio in alio excitatur: motus enim ejus qui facit, actio est, at ejus qui ab illo quodammodo afficitur, affectus; unde apparet, affectum tum, cum fit mutatio, alteratio et motio, gigni; id vero jam nos in libro de voca-

Ed. Chart. VIII. [551.]

ἤδη δέδεικται ἡμῖν ἐν τῇ τῶν ἰατρικῶν ὀνομάτων πραγμα-
τεία. ἰδίως μὲν οὖν τὸ πάθος ἐπὶ πάσης τῆς ἔξωθεν κι-
νήσεως ἐλέγεται παρὰ τῶν παλαιῶν. ἤδη¹ δὲ καταχρώμενος
καὶ τὰς ἐκ πάθους μὲν γεγενημένας τὰς διαθέσεις, οὐκέτι
δὲ ἐν κινήσει, πάθη προσαγορεύουσιν. οὐ μὴν χρονιώτερον
γε οὐδὲ δυσλυιώτερον ἢ διαθέσεις τῆς ἔξεως. καίτοι τὸ
διακεῖσθαι² πρὸς ταῦτόν τῷ³ πάσχειν ἐστὶ. καὶ διήνεγκε
τῆς διαθέσεως τὸ πάθημα κινήσει. πανσαμένου γὰρ τοῦ
ἀλλοιοῦντος ἢ περὶ τὸ παθόν⁴ ἀλλοίωσις ὑπομένουσα διά-
θεσις⁵ ἐστὶ τοῦ παθόντος. παρὰ δὲ τὸ διακεῖσθαι πῶς
τὸ τῆς διαθέσεως ὄνομα γέγονε, διότι ἕκαστον τῶν ὄντων
διάκειται πῶς εἴτε ὑγιεινὸν εἴτε νοσῶδες, ἂν τε⁶ μηδέτε-
ρον ὑπάρχη.

1. l. II. meth. med. III. 2. Corr. διακεῖσθαι pro δια-
τρεσθαι. 3. Corr. τῷ pro τὸ τὸ. 4. Corr. τὸ παθόν pro
τῶν παθῶν. 5. Corr. διάθεσις pro θέσις. 6. Corr. τε
pro δέ.

bulis medicis demonstravimus, ac proprie quidem affectus
nomine veteres omnes omnem motum externum signifi-
cant; qui tamen jam ab ipso nomine abutuntur, eas etiam
affectiones quae ex affectu sunt genitae nec amplius sunt
in motu, affectus nominant; affectio tamen neque diutur-
nior, neque solutu difficilior est, quam habitus et tamen
affectum esse idem fere est quod pati; et affectio ab af-
fectu differt motione: nam quum cessavit, quod alterabat,
ea quae in affecto permanet alteratio, est patientis affe-
ctio; nomen vero affectionis inde est declinatum, quod
modo quodam quis afficiatur; siquidem omnia quae in re-
rum natura sunt sive sana sive aegra sive neutra affi-
ciantur.

Ed. Chart. VIII. [551.]

κς'.

Τὸ δὲ σῶμα τὸ ἄλλο ἐς ὃ τι μάλιστα νόσημα ἢ φύσις ῥέπει, οἷόν τι σπλὴν ἐνοιδέων ποιεῖ. τούτων τι¹ καὶ ἡ φύσις, σχεδόν τε καὶ χρώματα κακίω καὶ σώματα σειρεεῖ καὶ εἴ τι ἄλλο, ταῦτα διαγεγυμνάσθαι.

“Ὅπερ κατ’ ἀρχὰς εἶπον, τὸ χρῶμα δείκνυσι πολλάκις τὸ νόσημα, διὸ συμβουλεύει, δεῖ τὴν τοῦ ὄλου σώματος ἔξιν πῶς ἔχει φύσεως ἡμᾶς διαγινώσκειν, ἵνα μὴ ἐξαπατώμεν κατὰ τὰς νόσους ἢ τὴν ἔξιν τὴν φυσικὴν. ἐνίοτε γὰρ τὰ χρώματα κακίω ἐστὶν ἢ σὺ κατὰ φύσιν εἶναι αὐτὰ ἠγήσῃ καὶ τότε ὑποπτεύσεις τὸν ἄνθρωπον οὐχ ὑγιαίνειν. χρὴ γοῦν εἰδέναι τὴν ἔξιν τοῦ σώματος, πρὸς τὸ μὴ ἀγνοεῖν εἰς ποῖον μέρος ἢ φύσις νοσοποιὸς ῥέπει· καὶ γὰρ τοῦ ἥπατος κακοπραγοῦντος ἰκτερικοὶ πολλοὶ γίνονται. ἐνίοτε δὲ καὶ κατὰ φύσιν τοιοῦτοί εἰσι κακῶς διακείμενοι κατὰ τὴν πρῶτην διάπλασιν, ὅπερ σὲ εἰδέναι χρὴ, ἵνα μὴ σφαλεῖς νοσεῖν

1. Corr. τι pro δή.

XXVII.

Tum vero corpus reliquum spectandum est, ad quem morbum maxime natura vergit et quidnam lien intumescens facit; horum etiam quiddam natura facit, ac colores fere deteriores sunt et corpora tument et si quid aliud sit, te in his exercere oportet.

Quemadmodum initio dixi, color morbum plerumque indicat, ideo ne in morbis et habitu naturali fallamur, nobis consulit, ut quomodo totius corporis habitus natura se habeat cognoscamus; interdum enim colores deteriores sunt, quam tu fortasse eos secundum naturam esse existimares, ac tunc etiam non bene valere hominem suspicabere; quocirca corporis habitum nosse oportet, ut quam in partem morbi effectrix natura repat, non ignores: plerique enim in morbum regionum cadunt, quod male affectum jecur sit, interdum vero etiam secundum naturam tales sunt, propterea quod in prima conformatione

Ed. Chart. VIII. [551. 552.]

αὐτοὺς ὅτε ὑγιαίνωσι νομίζεις· τότε γὰρ τῶ νοσοῦντι βοη-
θήσεις διὰ τῶν χρωμάτων ὁμοίων τοῦ χρώματος αὐτῶν.
τοῦναντίον δὲ ποιητέον ἐν τοῖς τὸ αἷμα πτύουσι, τὸ γὰρ
ἐρυθρὸν χροῶμα προκαλεῖν τὸ αἷμα φαίνεται, ὅτι πᾶς χυ-
μὸς τῶν ὁμοίων ἐκκαθαίρεται προσθέσει· ὡς περὶ τῶν ἐναν-
τίων εἶσω τοῦ σώματος ὠθεῖται. πῶς δὲ χρὴ τὴν φυσικὴν
ἔξιν μαθεῖν καὶ γινώσκειν, αὐτὸς ἐν¹ παραδείγματι δηλοῖ·
οἶν, φησὶ, τι σπλῆν ἐνοιδέων ποιεῖ, ὡς γὰρ ὄγκοι πολυει-
δεῖς κατὰ τὸν σπλῆνα κακοπραγοῦντα συνίστανται, οὕτω
καὶ ἡ αὐτῆ² δύναται ποιεῖν· ὡς τὰς τῶν χρωμάτων κακώ-
σεις καὶ τοῦ σώματος κένωσιν καὶ τὰς ἄλλας διαθέσεις, ἐν
αὐτῷ χρὴ τὸν ἰατρὸν εἶναι γεγυμνασμένον. πολλοὶ³ δὲ ὄγκοι
παρὰ φύσιν ἐν σπλῆνι εἰσῆθαι γίνεσθαι, ὡς ἡ μὲν σκλη-
ρότης ἐν τοῖς κάτω μέρεσιν καὶ τινα εἶναι στρογγύλον,
τινά δὲ πλατύν, τινά τε ἐπὶ μῆκος ἠῦξημένον· καὶ ὁ μὲν

1. Corr. ἐνὶ pro ἐπὶ.

2. Corr. ἡ αὐτῆ pro οἱ αὐτοί.

3. l. II. in VI. epid. XL.

male affecti sint, quod esse tibi planum debet, ne deci-
piarís et eos aegrotare tum, quum non aegrotant, existim-
es, atque eo quidem tempore aegrotis auxiliari convenit
iis coloribus qui sint ipsorum colori persimiles, contra
vero faciendum est in iis qui sanguinem conspuunt: ruber
enim color provocare sanguinem videtur, siquidem humor
omnis similibus admotis expurgatur, ut adhibitis contra-
riis intra corpus pelli consuevit. Ceterum quomodo scire
ac dignoscere naturalem habitum oporteat, ipse unius ap-
positione exempli declaravit, ut quidnam, inquit, lien
intumescens facit: quemadmodum enim multiplices tumo-
res ex liene male affecto oriuntur, ita etiam facere ipse
habitus potest: cujusmodi sunt vitia coloris, corporis,
evacuationes ac reliqua genera affectionum, in quibus esse
exercitatum medicum oportet. Multi autem praeter natu-
ram tumores obsidere lienem solent, ut duritia in parti-
bus inferioribus, ut quidam sit rotundus, quidam [552]
latus, quidam in longitudinem, porro autem qui a parte

Ed. Chart. VIII. [552.]

σκληρὸς ἐν τοῖς κάτω, διότι κάτω τὴν ῥοπὴν ἔχει, κατὰ ῥοπὸς λέγεται ὑφ' Ἱπποκράτους, ἢ¹ καὶ διότι εἰς τὰ κάτω μόρια τοῦ σώματος ὠθεῖ τοὺς ἐν αὐτῷ μοχθηροὺς χυμοίς. οὐ γὰρ δεῖ ἀπορεῖν περὶ σπληνὸς ἢ ἔλκει μὲν τὸ οἰκτεῖον, ἀποκρίνει δὲ τὸ ἀλλότριον, ἀλλοιοῖ² δὲ καὶ κατέχει, ὅσον ἂν ἐπισπᾶσθαι πέφυκεν. ἀναγκαῖαι γὰρ ἐδείχθησαν αἱ τέσσαρες αὐταὶ δυνάμεις ἅπαντι μορίῳ τῷ μέλλοντι θρέψεσθαι· ἀλλὰ περὶ τὰς διακρίσεις τῶν περιτωμάτων ἀμαρτίαι γίνονται. εἰσὶ δὲ αἰτίαι τριταί· μία μὲν ἡ τῶν ἐκκαθαίρόντων αὐτὰ μορίων ἀτονία· δευτέρα δὲ ἡ στενοχωρία τῶν ὁδῶν· τρίτη δὲ τοῦ περιτώματος αὐτοῦ μοχθηρία καὶ προσέτι τῆς ἀτονίας αἰτία ἐστὶ δυσκрасία. τῆς δὲ στενοχωρίας ἡ ἔμφραξις ἢ ὄγκος τις τῶν ὀργάνων. τῶν δὲ ὄγκων³ αἴτιον ὑπάρχει ῥεῦμα χυμῶν εἰς αὐτὸ κατασκήπτου τὸ σῶμα τῶν ὀργάνων. τῆς δὲ ἐμφράξεως ἦτοι πάχος ἢ γλισχρότης τῶν χυμῶν ἢ βλαστήματα. ἢ⁴ δὲ μοχθηρία

1. l. II. in VI. epid. XXXVIII. 2. Corr. ἀλλοιοῖ pro ἄλλοι. 3. Corr. τῶν δὲ ὄγκων pro τὸν δὲ ὄγκων. 4. l. III. de caus. sympt. II.

inferiora durus est, qui deorsum vergit, ideo ipsum κατὰ ῥοπὸν Hippocrates vocat, quia pravos humores quos in se continet, in partes corporis inferiores propellit. Neque enim de liene dubitandum est, an quod sibi proprium est trahat et alienum secernat alteretque et contineat quidquid attrahere suapte natura potest: siquidem in iis commentariis qui sunt a nobis de naturalibus facultatibus conscripti, quatuor facultates unicuique particulae quae nutrienda sit esse necessarias demonstravimus. Verum tamen in excrementis secernendis errores committuntur, cujus rei triplex est causa: prima est partium ipsa expurgantium imbecillitas, altera est angustia viarum, tertia est excrementi ipsius vitium. Praeterea vero imbecillitatis causa est intemperies, angustiae vero obstructio aut aliquis instrumentorum tumor; tumorum vero causa est humorum defluxio quae in ipsum instrumentorum corpus irruit, obstructions aut crassitudo aut tenacitas humorum aut

Ed. Chart. VIII, [552.]

τῶν περιττωμάτων ἐστὶ πλῆθος καὶ πάχος καὶ γλισχροῦτης. τὰ δὲ περιττώματα τρία ἐστὶ τῆς ἐν ταῖς φλεβὶ πέψευς· ἓν μὲν τὸ πικρόχολον· ἕτερον δὲ τὸ μελαγχολικόν· τρίτον δὲ τὸ ὀρρόωδες. τὸ μὲν πικρόχολον ἢ ἐπὶ τῷ ἥπατι κύστις ἐκκαθαίρει. τὸ δὲ μελαγχολικόν ὁ σπλήν, τὸ δὲ ὀρρόωδες οἱ νεφροί. διὸ ἐν τοῖς τοῦ σπληνὸς πόνοις καὶ τὰ τῆς χροῆς ὄλον τοῦ σώματος ἐπὶ τὸ μελάντερον ῥέπει κατὰ τὸ τῆς ἀτονίας αὐτοῦ πάθος, ἐπειδὴ τὴν ἐνέργειαν ἔχει φύσει, τὸ μελαγχολικόν ἐκ τοῦ ἥπατος ἔλκειν αἷμα εἰς ἑαυτὸν, ὃ καὶ τρέφεται. τῆς μὲν οὖν ἐλακτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἀτόνου γενομένης ἀκάθαρτον εἰς ὄλον τὸ σῶμα φέρεται τὸ ἐξ ἥπατος αἷμα καὶ κατὰ τοῦτο μελάντερον αὐτοῖς¹ γίνεται τὸ χροῶμα. ἐνίοτε δὲ ἐκεῖνο τὸ περιττωμα ἀθυμίας τε καὶ δυσθυμίας μελαγχολικὰς ἐργάζεται, ἐνίοτε δὲ σιτίων ὀρέξεις σφοδρότητας, πολλάκις δὲ ἀνατροπὴν. ἀλλὰ καὶ σκιρροῦμενος ὑδέρους ἐπιφέρει, συμπαθοῦντος² αὐτῷ τοῦ ἥπατος. οὐχ ἥμιστα δὲ κακοπραγῶν ἐν χρόνῳ πλείου ἢ τε διὰ φλε-

1. Corr. αὐτοῖς, pro αὐτῆς.

2. Leg. de atra bile VI.

quid velut germen ad natum; vitia autem excrementorum sunt multitudo, crassitudo et tenacitas, excrementa autem concoctionis quae in venis fit tria sunt, ut biliosum, ut melancholicum, ut ferofum, biliosum vero vesica jecori adjuncta expurgat melancholicum lien, ferofum renes, indeque fit ut in lienis vitiis color totius corporis ad nigrius vergat, prout ipsius imbecillitatis affectus postulat, quando haec est ei a natura tributa actio, ut melancholicum sanguinem jecore in se trahat eoque nutriatur. Itaque ubi attrahendi vis quae in ipso est infirma sit facta, tum sanguis ex jecore prodiens impurus in totum corpus comportatur, ideoque color fit nigrior, interdum etiam illud excrementum animi defectiones et moesitias melancholicas gignit, interdum vero vehementissimas ciborum appetentias excitat, saepe etiam aversionem, imo vero etiam cum scirrhum contraxit, aquam inter cutem affert, jecore nimium in affectus consensum perducto nec minus etiam idem male affectus diutius aut propter inflammatio-

Ed. Chart. VIII. [552.]

γμονήν ἢ τε¹ διὰ σκίρρον ἀχροίας ἐργάζεται κατὰ πᾶν τὸ σῶμα πρὸς τὸ μελάντερον ἐκτρεπόμενος. ἴσθι μὲν οὖν τὸ χροῶμα λευκὸν καὶ χλωρὸν τὴν τοῦ ἥπατος ἀπόστασιν ἐνδεικνυσθαι, τὸ δὲ χλωρὸν καὶ μέλαν τὴν τοῦ σπληνός, λευκὸν δὲ καὶ * * * τὴν τοῦ πνεύμονος. τοιοῦτων δὲ χρωμάτων ἴδια σώζεται, ὅταν τὰ ἀποστήματα ἤμιστα διακαῆ ἔσιν. ὁ δὲ σπλὴν αὐτὸς κακίω ἐργάζεται τὰ τοῦ ὅλου σώματος χρώματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς αἰὲ μελάντερός ἐστι τοῦ ἥπατος. καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν τῆς θερμῆς καὶ ξηρᾶς κράσεως ζώων. ἔχει δὲ ὅλον ἡμέτερόν τι περὶ μελαίνης χολῆς βιβλίον, καθ' ὃ ταῦτά τε καὶ ἄλλα πάντα τὰ πρὸς τοῦτο ποιοῦντα γέγραπται.

κη'.

Ψυχῆς ἀκρασίη ποτῶν² καὶ βρωμάτων, ὕπνου, ἐγρηγόρσεως ἢ δὲ ἔρωτάς τινας, οἷον κύβου, ἢ διὰ τέχνας ἢ δι'.

1. Manus prima εἴτε, sed corrector fecit ἤτε. 2. Corr. ποτῶν pro ὀτῶν.

nem aut propter scirrhum ad nigriorem colorem conversus toti corpori vitia coloris impertitur, qua in re scire debes, album viridemque colorem nobis indicare abscessum in jecore esse, viridem et nigrum in liene, album et * * * in pulmone, horum autem colorum forma servatur, quum abscessus minime succensi sunt, sed ipse lien universi corporis colores vitiat ac deteriores facit, quin etiam ipse est semper jecore nigrior, praesertim vero in iis animantibus, quorum calidior est temperatura atque siccior. Tu vero unum habes a nobis compositum de atra bile librum, in quo et haec et cetera, quae sunt hujus generis omnia continentur.

XXVIII.

Animi intemperantia in cibis, potibus, somno, vigilia aut propter amores quosdam, ut tesserarum; aut propter

Ed. Chart. VIII. [552.]

ἀνάγκας καρτερίη πόνων καὶ ὄντων τεταγμένη ἢ ἄ-
τακτος.

Τρία ἐστὶ τὰ τῆς ψυχῆς μόρια τὰ καθ' ὁρμὴν ἡμᾶς
κενοῦντα. ὅτι δὲ τρία μόρια σύμπαντά ἐστίν, εἴτε μόρια
ψυχῆς εἴτε δυνάμεις, ὑφ' ὧν ὁ βίος ἡμῶν διοικεῖται, ἤδη
ἀποδέδεικται. ὡς καθ' ἑτέραν μὲν δύναμιν ἡμᾶς λογίζεσθαι,
καθ' ἑτέραν δὲ θυμοῦσθαι, κατ' ἄλλην δὲ ἐπιθυμεῖν, ὅτι
μὲν δὴ καὶ ταῖς οὐσίαις ἀλλήλων διαφέρει καὶ πολλοὶ μᾶλλον
ὅτι κατὰ διαφέροντας ἴδρυνται τόπους πρόδηλον εἵναι νομίζομεν.
καὶ γὰρ ἕτερον εἶναι μέρος τῆς ψυχῆς τὸ ἐπιθυμοῦν τοῦ
λογιζομένου εἰδέναι πάντες οἷοί τε¹ εἰσίν. ἐν μὲν γὰρ τῷ²
πίνειν ἐφιέμεθα πληρωθῆναι σιτίων, ἐν δὲ τῷ θυμῶν πό-
ματος. ἀλλὰ παῖδες ὄντες ὁμοίως τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἐτοι-
μως ἐπὶ τὸ πληρωθῆναι ἐχόμεθα, μήτε εἰ συνοίσει τοῦτο,
μήτε εἰ βλάψει σκοπούμενοι. κατὰ δὲ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸν λογι-
σμὸν γενόμενοι, πολλάκις μὲν οὐδ' ὄλωσ πίνομεν, ἐπειδὴν πει-

1. Corr. οἷοί τε pro εἴτε. 2. Corr. τῷ pro τό.

*artes aut propter necessitates laborum tolerantia et quo-
rum ordinata est aut inordinata.*

Tres sunt animi partes quibus ad voluntarium mo-
tum incitamur, atque has quidem omnes seu partes, seu
facultates animi appelles, a quibus vita nostra guberna-
tur, est jam a nobis demonstratum, ut una sit, qua ratio-
cinamur, altera qua irascimur, tertia qua cupimus; item-
que eas substantia inter sese differre ac multo etiam ma-
gis in differentibus esse locis sitas, perspicuum esse arbi-
tratur: omnes enim possunt cognoscere, partem animi
qua cupimus esse ab ea qua ratiocinamur diversam; nam
et quum fame urgemur, impleri cibis expetimus, quum
sitis urget, potus cupiditate ducimur, at in pueritia more
brutorum saturitati operam damus, neque utrum profutu-
rum illud sit aut nociturum consideramus. Quum autem
in viros non solum aetate, sed etiam ratione evaserimus,
saepe nihil plane bibimus, quod potum esse nociturum

Ed. Chart. VIII. [552.]

σθῶμεν ὑπὸ τοῦ πόματος βλάβην ἔσεσθαι, πολλάκις δ' ὀλιγώ-
τερον ἢ ὅπου ἐπιθυμοῦμεν, εἰ κἀνταῦθα μέλλει βλάψαι τὸ
πλέον. θεασόμεθα δὲ πολλάκις καὶ μάχην τῆς λογιστικῆς δυνά-
μεως πρὸς τὴν ἐπιθυμητικὴν ἐν τε νόσοις καὶ ἄλλαις πολλαῖς¹
περιστάσεσιν, ἐν αἷς οὐπω δοκεῖ καιρὸς εἶναι προσφέρεσθαι τὸ
πόμα τὸν διψῶντα καὶ σιτία τὸν πεινῶντα καὶ θάλπεσθαι
τὸν ὀργοῦντα καὶ ψύχεσθαι τὸν θαλπόμενον καὶ χρῆσθαι
ἀφροδιείοις τὸν ἐπὶ ταῦτα ὀργοῦντα. ἡ μὲν γὰρ ἄλογος ἐν
ἡμῖν δύναμις ἐφ' ἕκαστον τῶν ἐπιθυμουμένων ἔλκει τὸν δεό-
μενον, ὁ δὲ λογισμὸς ἀντισπᾶ καὶ κατέχει τὴν οὐκ ἐν καιρῷ
φορὰν· ἀλλ' ὅμως ἐνιοὶ φασὶ μίαν εἶναι τῆς ψυχῆς οὐ-
σίαν, τὴν δ' οὐσίαν εἶναι βούλονται τελειότητα τῆς ἐκάστου
φύσεως. εἰ μὲν οὖν τι τοιοῦτον πρᾶγμα ἐστίν, ἢ ἀρετὴ
μία ἔσται· εἴπερ καὶ τελειότης ἐστὶ μία, καὶ οὕτω κατὰ τὸ
λογιστικὸν μέρος τῆς ψυχῆς ἀναγκαῖον ἐπιστήμην εἶναι τὴν
ἀρετὴν. καὶ ὑπὲρ ἐν μόνον ἐστὶ τοῦτο ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν
τὸ λογιζόμενον οὐ χρὴ ζητεῖν ἀρετὰς πολλαῖς. εἰ δὲ καὶ τὸν

1. Corr. πολλαῖς.

persuasum habeamus; saepe etiam minus quam cupiamus
sumimus, si majore sumptum copia noxam allaturum sit;
saepe etiam pugnam ejus partis animi in qua mens et
ratio elucet, quum ea quae cupiditate alitur, quum in
morbis, tum aliis plerisque conditionibus spectamus, in
quibus nondum esse opportunum videtur, ut esurienti ci-
bus, sitienti potus offeratur nec eum qui riget calefacia-
mus nec refrigeremus eum qui colore sit perfusus nec re-
bus venereis utatur is qui ad eas incitetur; facultas enim
quae in nobis est rationis expers ad singula nos trahit
quae cupimus; ratio retrahit impetum intempestivum ac
cohibet. Et tamen quidam sunt, qui unam esse animi
substantiam velint; eam porro substantiam ajunt esse
cujusque naturae perfectionem, si vero tale quidpiam est,
virtus una erit: siquidem una est perfectio, atque ita in
animi parte in qua inest ratio scientiam esse virtutem erit
necessarium; sique una sola pars animi quae rationis est
compos insit in nobis, nihil est cur multas virtutes re-

Ed. Chart. VIII. [552.]

θυμὸν, ἀναγκαῖον ἔσται κακείνου γενέσθαι τὴν ἀρετὴν, οὕτω δὲ καὶ εἰ τρίτον ἄλλο πρὸς τούτοις εἴη τὸ ἐπιθυμητικόν, ἐξῆς μὲν αὖται τρεῖς, ἄλλη δ' ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλας αὐτῶν σχέσεως γίνεται τετάρτη· καὶ οὕτως ἕτερον μὲν ἔστι τὸ λογιζόμενον, ἕτερον δὲ τὸ ἐπιθυμοῦν, ἄλλο δὲ τὸ θυμούμενον καὶ ἔσται τις ἀρετὴ καθ' ἕκαστον αὐτῶν μία. καλοῦσι μὲν τὴν ἐν τῷ λογιζομένῳ σοφίαν ἢ φρόνησιν ἢ ἐπιστήμην. τὴν δὲ ἐν τῷ θυμούμένῳ πάλιν ἀνδρείαν, τὴν δὲ ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ σωφροσύνην. ὅταν μὲν οὖν ὁ λόγος μόνος ἐπὶ τῶν ὁρμῶν τῆς ψυχῆς ἔχη τὴν αἰτίαν, ἐπ' αὐτῷ παύεται ἢ ὁρμή. ὅταν δὲ ἦτοι θυμὸς ἢ ἐπιθυμία τις αὐτῷ προσέλθῃ, δυνάμεις ἄλογοί¹ τε καὶ παραπλησίαι τῷ κατὰ σῶμα βάρει, παραχρῆμα μὲν οὐχ οἷόν τε στήναι, χρόνῳ δ' ἂν ἴσως γένοιτο καὶ τοῦτο, καθάπερ ἐπὶ τῶν θεόντων. ἐνίοτε δὲ συνεκθῆι τῷ πάθει ὁ λογισμὸς καὶ τότε ἄπερ ἐκεῖνο

1. Corr. ἄλογοι pro ὀλλγοι.

quiramus; si vero etiam iracundiam statuamus, ejus quoque virtutem esse necesse erit: sic si ad has duas tertia quoque pars in qua cupiditates versantur accedat, tres subinde virtutes erunt et quarta idem ex mutua harum relatione exorietur, atque ita diversa erit pars rationis, diversa pars cupiditatum, diversa denique ea quae irarum aestu fluctuat, eritque una cujusque partis virtus propria; ut eam quae in parte quae rationis particeps est sapientiam aut prudentiam aut scientiam vocent; eam quae in parte iracundiae versatur fortitudinem; quae in cupiditatum inest temperantiam. Quum autem sola ratio in causa est, ut animus appetitione ducatur, penes ipsam etiam est sedandae appetitionis facultas; si vero aut iracundia aut cupiditas ad ipsam accesserint; quae nimirum facultates sunt expertes rationis et corporis gravitati persimiles, illico non potest, ubi vult, consistere; progressu tamen temporis, ut in currentibus usu venit, hoc fortasse consequetur; interdum vero etiam ratio cum affectu concurrat, ac tunc quae affectus facit ea comprobatur ratio,

Ed. Chart. VIII. [552, 553.]

πραΐται καὶ ὁ λογισμὸς δοξάζει, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀκολάστων. δοξάζουσι γὰρ ἀγαθὸν εἶναι μέγιστον οὗτοι τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἡδίστων, ἐκουσίως ἐπομένου τοῦ λογισμοῦ αὐτῶν¹ κατὰ τὴν ψυχὴν τῆ ἐπιθυμίας, ἀντιτείνει δὲ ὁ λογισμὸς τῷ πάθει μὴ δοξάζοντος μὲν ἀνθρώπου καλὸν εἶναι ἢ ἀγαθὸν τὴν ἀπόλαυσιν τῆς προκειμένης ἡδονῆς· ἐλκομένης δὲ πως ἐπ' αὐτὴν διὰ τὴν τῆς ἐπιθυμητικῆς δυνάμεως ἰσχυρὰν κίνησιν, ἀλλ' εἰ μὲν λογισμὸς κρατήσκειεν, ἐγκρατῆς αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἑαυτοῦ παθῶν ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος ἔσται καὶ λέγεται. εἰ δ' ἐπιθυμία, τὸναντίον ἀκρατῆς ὀνομάζεται. ὅταν δὲ ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ μόνον πρὸς τὴν τῶν ἡδέων ἄγεται χρῆσιν, ὁ τοιοῦτος σώφρων καλεῖται· σκοπὸν τῆς αἰρέσεως αὐτῶν οὐ τὴν ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ τὴν ὠφέλειαν πεποιθμένος, ὥσπερ γε καὶ ἀκόλαστος ὁ πρὸς τῆς ἐπιθυμίας μόνης ἀγόμενος ἀκολουθοῦντος αἰτῇ τοῦ λόγου· διὸ περὶ τὸν ὕπνον, ὅταν τὸ μὲν ἄλλο τῆς ψυχῆς εὖδη ὅσον λογιστικὸν καὶ ἡμερον καὶ ἄρχον τοῦ τῶν ἐπιθυμιῶν, τὸ δὲ

1. αὐτῶν uncinis inclusum.

quod in intemperantibus perspicitur; qui jucundissimis rebus frui summum bonum esse existimant, quod ratio in animo ipsorum cupiditatem sponte sequatur, resistit vero etiam affectui ratio, quum homo voluptatis ejus quae proposita est non opinatur quidem honestam esse aut bonam delectationem, sed tamen a valenti quodam facultatis quae concupiscit motu ad ipsam attrahitur; quo loco si ratio superabit, is homo et sui et suorum affectuum continens erit et nominabitur; si cupiditas vincet, contrario nomine appellabitur et impotens dicetur; quum vero a sola ratione ad usum rerum jucundarum [553] ducetur, ipsarum perceptionem non fructione, sed usu metitus, is temperans vocabitur, sicut intemperans qui solum a cupiditate trahitur, quam etiam ratio consequatur; quocirca quum dormientibus ea pars animi quae mentis et rationis particeps sit cupiditatibusque imperet sopita langueat; illa autem in qua veritas quaedam sit atque

Ed. Chart. VIII. [553.]

θηριῶδές τε καὶ ἄγριον, ὡς ὀνομάζειν εἶωθεν ὁ Πλάτων¹, ἢ σίτων ἢ μέθης πλησθέν σκιριτῆ τε καὶ ἀπωσάμενον τὸν ὕπνον ζητεῖ ἵεναι καὶ ἀποπιμπλάναι τὰ αὐτοῦ ἤθη, τότε πάντα ἐν τῷ τοιοῦτῳ τολμᾷ ποιεῖν, ὡς ἀπὸ πάσης λελυμένον τε καὶ ἀπηλλαγμένον αἰσχύνης καὶ φρονήσεως. πολλὰ γὰρ μιὰρὰ ἐπιχειρεῖ καὶ μαιφρονεῖν ὄτιοῦν βρώματός τε καὶ πόματος ἀπέχεσθαι μηδενὸς ἐνὶ λόγῳ οὔτε ἀνοίας οὐδὲν ἐλλείπει οὔτε ἀναισχυντίας. ὅταν δὲ ὑγιεινῶς τις ἔχη αὐτὸς αὐτοῦ καὶ σωφρόνως καὶ εἰς τὸν ὕπνον ἦ, τὸ λογιστικὸν μὲν ἀγείρας ἑαυτοῦ καὶ ἐστιάσας λόγων καλοῦν καὶ σκέψασαν εἰς σύννοιαν αὐτὸς αὐτῷ ἀφικόμενος, τὸ ἐπιθυμητικὸν δὲ μήτε ἐνδεία δούς μήτε πλησμονῇ, ὅπως ἂν κοιμηθῇ καὶ μὴ παρέχῃ θόρουβον τῷ βελτίστῳ, χαῖρον ἢ λυπούμενον, ἀλλὰ εἶων αὐτὸ καθ' αὐτὸ μόνον καθαρὸν σκοπεῖν καὶ ὀρέγεσθαι τοῦ αἰσθάνεσθαι ὃ μὴ οἶδεν, ἢ τι τῶν γεγονότων ἢ ὄντων ἢ μελλόντων, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ θυμοειδὲς πραῦνας καὶ

1. Plato de polir. 455.

agrestis immanitas, ut appellare Plato solet, quum sit immoderato obstupescata potu atque pastu, exsultat in somno et jactatur quaeritque quomodo id ipsum, quod vult, consequatur, quo tempore nihil est, quod non audeat, quasi omnem verecundiam pudoremque exuerit: multa enim impure conatur ac trucidare aliquem videtur atque a nullo potus pastusque genere abstinere et omnia facere tetre cum temeritate atque impudentia; at qui salubri et moderato victu quieti se tradiderit, ea parte animi quae mentis et consilii agitata est et bonarum cogitationum epulis saturata et ea parte animi in qua voluptates versantur nec inopia enecta nec satietate affluenti, ut conquiescat, neque tumultum ullum praestantissimae parti afferat aut laetitia ipsam perfundens aut moerore conficiens, sed sinat, ut ipsa per se sola atque pura consideret earumque rerum studio ducatur quas non novit, sive eae praesentes sint sive praeteritae sive futurae; illa etiam tertia pars in qua irarum existit ardor, sedata

Ed. Chart. VIII. [553.]

μή τισιν εἰς ὄργας ἐλθῶν κεννημένῳ τῷ θυμῷ καθεύδῃ, ἀλλ' ἡσυχάσας μὲν τῷ δύο εἶδη κινήσας¹, ἐν ᾧ τὸ φρονεῖν ἐγγίνεται οὕτως ἀναπαύηται ἐν τῷ τοιοῦτῳ τῆς ἀληθείας μάλιστα ἄπτεται καὶ ἤμισια παράνομοι τότε αἱ ὄψεις τῶν ἐνυπνίων φαντάζονται. ταῦτα μὲν οὖν ἐκ τῆς ἀκολασίας γίνονται. καὶ τί δεῖ τᾶλλα τὰ κακὰ καὶ τὰ νοσήματα ἐκ ταύτης ὀρμαίνοντα λέγειν; ἄπειρα γὰρ σχεδὸν ἐστί καὶ μὴ ὄναι διὰ βραχέων καταριθμῆσθαι. καὶ ἡμεῖς μὲν γὰρ ἴσμεν τὰ νοσήματα πληθώρα ἐκ τούτου τοῦ γένους εἶναι μάλιστα καὶ προσκαλεσάμενος πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τοιούτους, ἐν ἐκείνῳ μὲν καιρῷ πάντα ἔπραξα, ἅπερ εἶναι πρὸς ἰγίειαν ἀναγκαῖα ἡγοῦμην, ἔπειτα δὲ κενοῦν εἰσβάλλοντος² ἤρος ἐπιχειρισάμην. ἔνιοι μὲν τὰ πολλὰ μέρη τοῦ σώματος ἔχοντες ἀσθενῆ, ὡς τὴν κεφαλὴν ἢ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἢ τοῖς ὀνομαζομένοις σκοτωματικοῖς πάθεισιν εὐάλωτοι, τὴν ἴασιν εἶχον παρ' ἡμῶν τῇ κενώσει, προσδιασκευομένων ἡμῶν ὁποῖόν τι τὸ ἀθροιζόμενον αὐτοῖς εἴη. τινὲς μὲν γὰρ

1. Corr. κινήσας pro κοινώσας. 2. de cur. per sang. miss. VII.

ac rellincta sit nec ulli infensa quiescat, atque ita duabus animi partibus compressis, illa tertia pars rationis et mentis eluceat seque acrem ad somniandum praebeat; tum veritatem maxime attingit, neque ei visa absurda occurrunt, atque haec quidem ex incontinentia intemperantiaque oriuntur. Sed quid attinet dicere cetera mala et item morbos qui ex ipsa originem ducunt? Innumerabiles sane sunt ferme et tot ut paucis explicari non possint: nos enim perspectum habemus, morbos eos qui ex nimia omnium humorum copia existunt, hinc potissimum exoriri; et quum me ad ejusmodi homines quidam arcesserent, eo tempore feci omnia quaecunque ad bonam valetudinem esse necessaria existimabam; deinde autem ineunte vere eos evacuare conatus sum; nonnulli etiam sunt qui multas corporis partes imbecillas habant, ut caput, ut oculos aut qui affectibus iis qui a vertigine oriuntur facile corripunt; hi sunt a nobis evacuatione curati, quum tamen prius quid coacervari in eis soleret confide-

Ed. Chart. VIII, [553.]

τὸν πικρόχολον ἀθροίζουσι χυμὸν πλεόνα τῶν ἄλλων, τινὲς δὲ τὸν μελαγχολικὸν ἢ φλεγματικόν. ἔνιοι δὲ ὁμοτίμως ἅπαντας, ἐφ' ὧν αἷμα πλεονάζειν λέγεται. ἐγὼ γοῦν πολλοὺς ἐτῶν ἤδη πλειόνων ἐνοχλουμένους ἐκ διαλειμμάτων ἀλγήμασι ποδῶν ἰασάμην ἤτοι καθαίρων τὸν πλεονάζοντα χυμὸν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἤρος ἢ αἵματος ἀφαιρῶν. ἀλλ' ἰστέον ὅτι δεῖ τοιοῦτους εἶναι μειρίους κατὰ τὴν ὅλην δίαιταν, τοὺς δὲ ἀκολάστους οἰνόφλυγας τε καὶ γαστριμάργους οὐδὲν μέγα ἀφέλησα φαρμακεύων ἢ φλεβοτομῶν. ἀθροίζουσι γὰρ ἐν τάχει πλῆθος ὁμῶν χυμῶν ἀκολάστως διατιόμενοι. τούτους μὲν οὐδὲ ἐπιχειρεῖν χρὴ θεραπεύειν. ὅπη δὲ εὐπειθεῖς εἰσιν, ὀνήσονται μέγιστα εἰ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἤρος κενωθήσονται καὶ πρὸς τὴν ὑγμεινὴν δίαιταν ἀχθήσονται. τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἐπιληπτικοῖς καὶ ἀποπληκτικοῖς καὶ σκοτωματικοῖς καὶ αἱμοπτυκτικοῖς καὶ μελαγχολικοῖς ποιητέον εἶναι δοκεῖ. πότερον μὲν οὖν ταῦτα ἐκ τῆς ἀκρασίας γεγέ-

raviffemus; nonnulli enim amarae bilis humorem copiosiore, quam aliorum colligunt, aliis melancholicis, aliis pituitosis; in aliis ex aequo omnes coacervantur, in quibus redundare sanguis dicitur. Equidem permultos curavi, qui multorum annorum spatio pedum doloribus per intervalla fuerant conflictati, quum in eis redundantem humorem in principio veris evacuaffem aut sanguinem detraxiffem. Illud tamen sciendum est, eos in tota victus ratione esse moderatos oportere, quum intemperantes, vinosos et abdomini datos sive purges sive sanguinem emittas, magnopere juvare non possis; intemperanter enim viventes magnam crudorem humorum copiam celeriter coacervant, quorum ne aggredi quidem curationem oportet; contra vero si medico sint dicto audientes, maxime adjuvantur, si initio veris evacuentur et ad salubrem victus rationem adducantur. Idem in morbo comitiali attonitaque et vertigine et sputo sanguinis et melancholicis esse faciendum videtur. Utrum autem haec omnia ex in-

Ed. Chart. VIII. [553.]

νηται ἢ ἐκ τῆς ἄλλης αἰτίας σκοπεῖν δεῖ. τὰς δὲ αἰτίας ἄλλας αὐτὸς προστίθησιν εἰπών· ὕπνου, ἐγρηγόρσεως ἢ δι' ἔρωτάς τινας, οἷον κόβων ἢ διὰ τέχνας ἢ δι' ἀνάγκας καρτερίῃ πόνων. αἵπερ αἰτίαι δυναταὶ εἰσιν ἀλλοιοῦν τὸ σῶμα καθάπερ τυγχάνει πολλάκις διὰ σφοδρὰν ἀγρυπνίαν ἢ ἔνδειαν τροφῆς ἢ δι' ἔρωτα γίνεσθαι τὸ τοιοῦτον πρόσωπον, οἷον Ἰπποκράτης τὸ νεκρῶδες ὑπογράφει.¹ ἔτι δὲ διὰ κόπους τινὰς προσηγησαμένους καὶ φροντίδας, μάλιστα μὲν καὶ εἰ τὸ χωρίον εἴη θερμὸν καὶ ἡ ὥρα τοῦ ἔτους θερινὴ καὶ ἡ κατάστασις θερμὴ καὶ ξηρὰ. καὶ πολὺ μᾶλλον εἰ χολωδέστερος ὁ ἄνθρωπος εἴη φύσει. πρὸς τούτοις δὲ καὶ εἴ τις τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἔχη ἀσθενές, οὗτος διαφορεῖται καὶ διαπνεῖται ῥαδίως. ταῦτὸ τοῦτο γίνεσθαι συμβαίνει οὐ μόνον διὰ λιμὸν καὶ ἔνδειαν τροφῆς καὶ ἀγρυπνίαν, ἀλλὰ καὶ διάφοριαν καὶ ἄμετρον κένωσιν αἵματος ἐκ ῥινῶν ἢ μήτρας ἢ αἰμορροϊδὸς ἢ τραύματος ἢ καὶ λύπην σφοδρὰν ἢ καὶ τὸν

1. l. I. prognost. VIII.

temperantia an vero ex alia causa profecta sint, spectare oportet; alias porro causas ipse commemorat: somnum, inquam, vigilias aut si propter rei alicujus amorem, ut tesserarum aut artem aut necessitatem sit laborum tolerantia. Quae sane causae alterare corpus possunt, quemadmodum saepe usu venit ut propter vehementem vigiliam aut alimenti inopiam aut amorem talis fiat facies qualem esse cadaverosam descripsit Hippocrates; quod idem evenit propter lassitudines quasdam quae praecefferint itemque sollicitudines, praesertim vero si regio calida sit, tempus anni aestivum, caeli status calidus et siccus, ac multo magis si homo sit natura biliosiore; praeterea vero si quis ventriculi os habeat imbecillum hujus habitus facile digeritur et perspiratur. Hoc ipsum sit non solum propter famem et cibi inopiam ac vigilias, sed etiam propter alvi profluvium aut immodicam sanguinis evacuationem, quae vel ex naribus vel ex utero vel ex haemorrhoidae vel ex vulnere profluat; itemque propter vehementem tristitiam

Ed. Chart. VIII. [553.]

ἔρωτα ὑπερ γυναικός τινος ὀφθείσης τῶν¹ κατὰ τὴν οἰκίαν δεικνυσιν ὁ σφυγμός² αὐτίκα μὲν ἀνόμαλός τε καὶ ἄτακτος γινόμενος, ὀλίγον δ' ὕστερον εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανελθὼν ἅμα τῷ διαχωρῆσαι τὴν ὀφθείσαν· οὗτος γὰρ σφυγμός τι πάθος ταραχῶδες ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου γεγυμέναι ψυχῇ σημαίνει, ἀλλὰ καὶ λεγομένων τινῶν εἰς ἀνωμαλίαν οἱ σφυγμοὶ τρέπονται τῶν ἀρρώστων, ἐφ' οἷς ἤκουσαν ταραττομένων. τὴν μὲντοι τῶν σφυγμῶν διάγνωσιν ἢ οὐκ εἶχεν Ἰπποκράτης ἢ οὐ μετεχείρησε. καὶ μὴν αὐτὸς ἔοικεν οὐκ ἔρωτα γυναικός σημαίνειν, ἀλλὰ τῶν ἄλλων πραγμάτων, ὡς τῆς πετεινίας καὶ κυβείας. εἰσὶ γὰρ τινες, οἱ ὅσον χρόνον σπουδαῖος ἀνὴρ διατρίβει περὶ τὰς καλὰς καὶ ἀγαθὰς τέχνας, τοσοῦτον οὗτοι ἐν τοῖς συμποσίοις ἐν τῇ κυβείῃ καὶ τῇ πετεινῇ χρονίζουσι. καὶ ἐν τούτοις ἐπιηδύμασι μὴ πάνυ καλοῖς τοσοῦτον καρτεροῦσι, ὥστε καὶ ψύξιν σφοδρὰν καὶ ἄμετρον θάλαπος πάσχειν καὶ μόγις ἐν τῷδε τῷ καιρῷ μη-

1. Corr. in margine ὄπερ γυναικός τινος ὀφθείσης τῶν. 2. Corr. in marg. δεικνυσιν ὁ σφυγμός.

aut amorem, id quod pulsus, quum primum visa est quaedam ex iis mulieribus quae in domo sunt indicat; siquidem statim inaequalis et inordinatus redditur, ac paulo post, ubi illa quae visa est discessit, in suum naturalem statum redit; is enim pulsus turbulentam quandam in animo hominis factam esse perturbationem indicat. Fit etiam idem inaequalis, quum quaedam nunciantur, quod aegroti iis ipsis quae adierunt perturbentur, sed hanc a pulsibus profectam notitiam vel non habuit Hippocrates vel certe non exercuit, quamquam ipse non amorem quem in mulierem quis habeat, sed aliarum rerum significare videtur, ut tesserarum et talorum; sunt enim quidam, qui tantum temporis in conviviis, talis tesserisque consumant, quantum vir probus ac virtutis studio ductus in bonis ingenisque artibus ponere consuevit, atque in iis ipsis studiis non ita praeclaris tantum perseverant, ut et frigus vehemens et immodicum aestum perferant et eo tempore

Ed. Chart. VIII. [553.]

δέτερον αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ καὶ λιμῷ ττουσι καὶ πείνουσι καὶ εἰς δυσκόλους τε καὶ ἀνιάτους διαθέσεις συμπίπτουσι. οἷς δ' οὔτοι διὰ τὸν ἔρωτα κύβων νύκτας τε καὶ ἡμέματα πάντα ἀγρυπνοῦσι καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπέχουσι, οὔτως οἱ περὶ τὰς ἐπισιτήμας καὶ τέχνας διατρίβοντες, διὰ φιλομάθειαν καὶ τὴν τῶν μαθημάτων γινῶσιν πολλὰ ἐκόντες πράττουσι, ἅπερ αὐτοῖς νόσους καὶ παθήματα τίκτουσι. τί λέγω τὰ πολεμικὰ ἔργα καὶ τὰ γεωπονικὰ καὶ κνηγετικὰ καὶ ἀλιευτικὰ καὶ ἐνὶ λόγῳ τὰ θηρευτικὰ πάντα. ταῦτα γὰρ εἰ καὶ πολλὴν παρέχουσι χρεῖαν πρὸς τὴν ὑγίειαν διὰ τὰ γυμνάσια καὶ πολλοὺς καρποὺς φέρει, ἀλλ' ὅμως τοσοῦτους καὶ τοιοῦτους ἔχουσι πόνους καὶ κινδύνους καὶ φόβους ἀναμεμιγμένους, οἷς τὰ πολλὰ καὶ δεινὰ καρτερεῖν δεῖν· καὶ γὰρ τραύματα καὶ πληγὰς πάσχειν καὶ ἀγρυπνίας καὶ ὁδοιπορίας ἐργάζεσθαι ἀέκοντας καὶ τὸ κρύος καὶ καῦμα καὶ ὑέτων πολλάκις¹ ὑπομένειν ἀναγκάζονται. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι, οἷς

1. Corr. in marg. add. πολλάκις.

vix quidpiam sentiant, imo vero et fame et siti enecantur et in graves et insanabiles affectiones cadunt. Ut autem hi amore talorum atque aleae vigilant noctesque diesque et ceteris rebus omnibus carent, sic qui in artibus scientiisque versantur studio doctrinae cupiditateque scientiarum ducti multa sua sponte faciunt, quae et morbos et affectus in ipsis pariunt. Quid jam ego de bellicis rebus, de agricultura, de venatione, aut de terrestribus aut aquatilibus animalibus capiendis et uno verbo de omni genere venationis dicam? haec enim ut magnum usum ad bonam valetudinem magnosque fructus afferant, tamen tot ac tantos labores ac timores et pericula habent adjuncta, ut multa eaque terribilia et gravia perferre necesse sit; nam et vulnera et plagas pati et vigilare et itinera conficere quum nollent et frigoris aestiusque injurias perferre et pluvias sustinere saepissime homines coguntur. Alii etiam sunt quos necesse est paupertate com-

Ed. Chart. VIII. [553. 554.]

χρὴ διὰ πενίαν καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἴσους τοῖς ἄλλοις, ὅπερ αὐτὸς εἶπε διὰ ἀνάγκας, πονεῖν τε καὶ τὰς τέχνας ἀσκεῖν, ὡς ὑφαντικὴν, χαλκευτικὴν, σκυτοτομικὴν καὶ τὰς ἄλλας μηχανικὰς καλουμένας. ἄλλοι δὲ μὴ συνεχῶς ταῦτα ποιῶσιν· ἀλλὰ δεῖ αὐτοὺς ἐνίοτε καρτερεῖν ἢ πόνων ἢ λιμοῦ ἢ ψίχους ἢ τινος ἄλλου τῶν ἐξωθεν. χρὴ γοῦν εἰδέναι, εἰ τοῦτο τεταγμένως ἢ ἀτάκτως, τουτέστι πότερον ἀεὶ ἢ¹ κατὰ χρόνον πάσχουσιν. ἔσται γὰρ τοῦτο καὶ πρὸς θεραπείαν καὶ πρὸς τὴν πρόγνωσιν λυσιτελεῖς.

κθ'.

Αἰ² μεταβολαὶ ἐξ οἴων εἰς οἴα.

Μεταβολαὶ κατὰ τὸ περιέχον ἡμᾶς καὶ αἰ πρὸς αὐτῶν ἡμῶν γιγνόμεναι κατὰ βραχὺ οὐκ ἔχουσι τὸ σφαλερῶς.³

1. Corr. in marg. add. πότερον ἀεὶ ἢ. 2. l. III. in VI, aph. XXVII. 3. Manus prima σφαλερῶς, sed alius fecit σφαλερές.

pulfos et quia non ita ut reliqui rebus abundant, quod ipse significavit, quum dixit *aut propter necessitatem*; quos, inquam, necesse est laborare atque in artibus versari, ut telam texere et ferrariam exercere aut in corio incidendo versari aut alias artes quae sordidae nominantur pertractare; alii vero non perpetuo haec faciunt, sed coguntur interdum labores perferre aut famem aut frigus aut quidpiam aliud quod foris adveniat tolerare; quocirca scire oportet illudne ordinatum sit an vero inordinatum, hoc est utrum semper an ad alicujus spatium temporis patiantur; siquidem haec cognitio erit ad curandum morbum et ad praefagiendum accommodata.

XXIX.

[554] *Mutationes ex quibus ad quae fiant considerandae.*

Aëris nos ambientis mutationes quaeque a nobis paulatim fiunt periculosae non sunt, solas vero magnas ac

Ed. Chart. VIII. [554.]

μόνας δὲ τὰς ἀθρόας σφαλερὰς πρὸς τὴν ὑγίειαν ἴσμεν εἶ-
 ναι· διὸ ταύτας δεῖ φυλάττεσθαι. διὰ μὲν οὖν ταύτην τὴν
 αἰτίαν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς γράφει ὧδε. αἱ¹ μεταβολαὶ τῶν
 ὥρων τίκτουσι μάλιστα νοσήματα καὶ ἐν τῆσιν ὥρησιν αἱ
 μεγάλαι μεταβολαί, ὡς τάσδε εἶναι ἄς φυλακτίας συμβου-
 λεύει ἀλλαχοῦ. χρὴ μὲν οὖν τῇ τῶν ἐναντίων προσαγωγῇ
 ἀντιβαίνειν ταῖς τοῦ περιέχοντος ἀνωμαλίαις, ξηραίνοντας
 μὲν τὸ σῶμα κατὰ τὰς ὑγρὰς μεταβολὰς, ὑγραίνοντας δὲ
 κατὰ ξηρότητας καὶ θερμαίνοντας καὶ ψύχοντας, ὅποτε
 τούτων ἑκατέρου καιρὸς, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐν τῇ διαίτῃ
 ἐκ τῶν γυμνασίων κατὰ βραχὺ εἰς ἀργίαν καὶ ἐκ τῆς ἀρ-
 γίας εἰς τὰ γυμνάσια πορεύονται· καὶ² ἐπὶ τῶν ἄλλων
 ἀπάντων καὶ αὐτὸς τοῦτο κελεύει κατὰ τὸν ἐκείνιον ἀφορι-
 σμὸν οὗ ἢ ἀρχῇ, τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενοῦν ἢ
 πληροῦν ἢ θερμαίνειν ἢ ψύχειν ἢ ὅλως τὸ σῶμα κινεῖν
 σφαλερὸν καὶ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον, τὸ δὲ κατ'

1. 1. III. aph. I. 2. 1. II. aph. LIJ.

repentinas esse periculofas, quod ad sanitatem pertinet,
 habemus exploratum, quamobrem cavendae sunt; quae
 causa fecit, ut ita in aphorismis scriptum reliquerit: *tem-
 porum*, inquit, *mutationes maxime morbos pariunt*; et
 in anni temporibus magnae mutationes fiunt, ut has esse,
 quas alibi cavendas monet, intelligamus. Ergo debemus
 admovere contraria, ut aëris inaequalitatibus occurramus,
 hoc est ut in humidis mutationibus corpus exsiccemus
 itemque humectemus in siccitatibus, itemque calefaciamus
 ac refrigeremus, quum haec ambo postulare usus videbi-
 tur. Eadem quoque erit victus habenda ratio, ut ab
 exercitationibus ad otium paulatim et ab otio similiter ad
 exercitationes progrediamur; simili quoque modo in aliis
 omnibus idque ipse jubet in eo aphorismo, cujus hoc est
 initium: *multum ac repente vacuare vel replere vel cale-
 facere vel refrigerare aut omnino corpus movere, pericu-
 losum et quidquid nimium est, id naturae est inimicum*;

Ed. Chart. VIII. [554.]

ὀλίγον, ἀσφαλές. δῆλον οὖν ἔστιν οὐ μόνον τοῖς¹ κάμνου-
σιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑγιαίνουσιν, τὰς παρὰ τὸ ἔθος μεταβο-
λὰς ἑξαπίνης μεγάλας οὐ μικρὸν ἐργάζεσθαι κακόν. ὡς εἴ-
τις μὴ εἰωθὼς ἀριστιῶν ἀριστήσειεν, οὗτος ἄρρώσιός τε καὶ
βαρὺς ὅλον τὸ σῶμα γενήσεται καὶ ἀσθενὴς καὶ ὀκνηρὸς,
βαρυνομένης δηλονότι τῆς δυνάμεως ὑπὸ τῆς τροφῆς ὡς
ὑπὸ φορτίου. ἐπὶ δὲ τῶν εἰθισμένων ἀριστιῶν, οὐκ ἀριστη-
σάντων δὲ, ἀσθένειαν τῆς δυνάμεως ἔστιν εἰδέναι, εἴπερ
κατὰ τὸν αὐτῆς λόγον ἢ δύναμις ἐν ταῖς τοιαύταις μετα-
βολαῖς ἀρρώσκει, ἀλλὰ καὶ κρεμᾶσθαι δοκεῖ αὐτοῖς τὰ
σπλάγχνα, ὡς φησιν Ἴπποκράτης, καὶ² οὐ ρέουσι θερμὸν
καὶ χλωρὸν καὶ ἄφοδος συγκαίεται καὶ ὀφθαλμοὶ κοιλαίνον-
ται καὶ οἱ κρόταφοὶ πάλλονται καὶ τὰ ἄκρα διαψύχεται.
εἶτα ἵνα γινώμεν, φυλακτέας μάλιστα³ τὰς μεγάλας μεταβο-
λὰς, προστίθωσιν ὁπόταν οὖν τοιαῦτα γίνηται τοῖς ὑγαι-
νουσιν ἕνεκεν ἡμέτερος ἡμέρας διαίτης μεταβολῆς παρὰ τὸ
ἔθος οὔτε προσθεῖναι λυσιτελεῖν φαίνεται οὔτε ἀφελεῖν.

1. de vict. rat. XXII. 2. de vict. rat. XXIV. 3. de
vict. rat. XXVI.

paulatim vero quod fit, tutum. Est igitur perspicuum,
mutationes magnas repente praeter consuetudinem factas
non modo aegrotis, sed sanis etiam non mediocrem noxas
afferre; si quis exempli gratia qui prandere non consue-
verit, prandium sumat, is totum corpus infirmum et grave
persentiet ipseque debilis et piger reddetur, quod vires a
cibo veluti a pondere quodam praegraventur; in iis vero
qui prandere soliti sunt, si non prandeant, virium inesse
imbecillitas perspicitur, propterea quod in eiusmodi mu-
tationibus vires suapte ratione infirmae redduntur: *viscera*
quoque, ut Hippocrates scriptum reliquit, *eis pendere*
videntur, urina calida pallidaque, stercus exuritur, oculi
concaui redduntur, tempora palpitant et extrema perfrigerantur. Deinde vero, ut magnas mutationes esse caven-
das, maxime intelligamus, addit: *quum igitur iis qui sani*
adhuc sunt haec accidunt, si per dimidium diei consuetam
victus rationem mutant, certe planum est, nihil aut addi

Ed. Chart. VIII. [554.]

ἔτι δὲ ἰκανὸν μὲν οὖν καὶ τοῦτο σημεῖον, ὅτι μέγιστα μεταβολαὶ τῶν περὶ τὰς φύσεις ἡμῶν καὶ τὰς ἕξεις συμβαίνοντων μάλιστα νοσοποιέουσιν. οὐ δὲ οὖν ἐξαπίνης τι μεταβάλλειν καὶ εἴ τις μεταβολὴ γένοιτο, σκεπτέον ἐξ οἴων εἰς οἶα, πότερον κατὰ βραχὺ ἢ ἀθρόως· πότερον κατὰ ποιότητα, ἢ κατὰ ποσότητα, πότερον ἐν τοῖς σώμασιν ἢ αἰτίοις ἢ σημείοις· καὶ ἐν τοῖς σώμασι μὲν εἰ τοῖς ὑγιαίνουσιν ἢ νοσοῦσιν, ὡς ὑγιαίνοντα δεῖ οὕτω φυλάττειν, νοσοῦντα δὲ ἰᾶσθαι. ἐν δὲ τοῖς σημείοις ἅπερ συμβαίνουσι καὶ ἐξ ὧν τὰ σώματα καὶ τῶν αὐτῶν φύσεις διαγιγνώσκονται. ἐν δὲ ταῖς αἰτίαις, ἐξ ὧν ἢ τῆς ὑγείας φυλακὴ ἐπιτελεῖται. ὁπότε δὲ τοῦτο δῆλον εἴη, ἴσθι τούτων ἀπάντων ὕλης τέτταρας εἶναι τὰς διαφορὰς, ὡς τὰ προσφερόμενα, ποιούμενα, κενούμενα καὶ ἕξωθεν προσπίπτοντα. τὰ μὲν οὖν προσφερόμενά ἐστι τὰ ἐδέσματα καὶ πόματα, καὶ τινὰ τῶν φαρμάκων ἕσω τοῦ σώματος λαμβανόμενα καὶ ὁ ἀῆρ ὁ εἰσπνεόμενος. ποιούμενα

1. de tuenda sanitate XV.

aut detrahi utiliter posse. Tum subjungit: hoc autem satis magno argumento est, quod maximae mutationes tum naturae, tum vero habitus nostri, potissimum morbos pariunt. Itaque nihil est repente commutandum, at si qua fiat mutatio, tum ex qualibus in qualia fiat, videndum erit, utrum paulatim an confestim, utrum in qualitate an in quantitate, utrum in corporibus an in causis, an vero in signis; atque in corporibus, an in sanis an vero etiam aegrotis: liquidem sana corpora conservanda sunt, aegrotis adhibenda medicina est. In signis vero quae ipsis accidunt corporibus, ex quibus et corpora et ipsorum naturae dignoscuntur. In causis denique, ex quibus sanitatis custodia perficitur. Quum autem hoc planum sit, scito horum omnium esse differentias quatuor quae admoventur; quae educuntur; quae fiunt; quaeque extrinsecus incidunt. Quae admoventur sunt cibi, potus et medicamenta quaedam quae intra corpus sumuntur; itemque aër quem spiritu ducimus. Quae fiunt sunt frictiones, deam-

Ed. Chart. VIII. [554.]

δὲ τρέφεις τε καὶ περίπατοι καὶ ὀχῆσεις καὶ ἵππασίαι καὶ πᾶσα κίνησις. τὰ δὲ αἷτια πολλά τέ ἐστι καὶ πολυειδῆ, τῷ δὲ γένει αὐτῶν συγκαταριθμοῦνται καὶ αἱ ἐργογόρσεις καὶ ὕπνοι καὶ ἀφροδίσια. τὰ δὲ ἔξωθεν προσπίπτοντά ἐστι τὰδε· πρῶτον μὲν ἀῆρ, ἔπειτα δὲ λουτρά, ἀλείμματα. ταῦτα γὰρ πάντα τὰ εἰρημμένα ἀλλοιοῦσθαι¹ δύναται τὰ κατὰ τὸ σῶμα καὶ μεταβολὴν ποιῆ κατὰ τὸ ποιὸν καὶ κατὰ τὸ ποσόν, ὡς κατὰ τὸ ποιὸν ἐν τῷ θερμαίνεσθαι καὶ ψύχεσθαι καὶ ξηραίνεσθαι καὶ ὑγραίνεσθαι, κατὰ δὲ τὸ ποσόν ἐν τῷ τρέφεσθαι καὶ κενοῦσθαι. αὕτη δὲ ἡ κένωσις διπτῆ, ἑτέρα μὲν τῶν περιττωμάτων, ἑτέρα τῆς οἰκείας φύσεως ἀπυρρόεούσης. προσέχειν οὖν τὸν νοῦν δεῖ πάσῃ μεταβολῇ, ἔξ·οίων εἰς οἷα γίνηται.

λ'.

² Ἐκ τῶν ἠθέων φιλοπονίη ψυχῆς ἢ ζητέων ἢ μελετέων

1. Manus prima ἀλλοιοῦσθαι, sed alius fecit ἀλλοιοῦν. 2. de natura human. 39.

bulationes, gestationes, equitationes et omnes motiones. Causae vero et multae sunt et multorum generum, quorum genere continentur etiam vigiliae, somni et res venereae. Quae foris incidunt sunt haec, aër in primis, deinde balnea inunctionesque; haec enim omnia immutare statum nostri corporis et in qualitate et in quantitate possunt; atque in qualitate quidem, si calefaciant, si refrigerent, si exsiccant, si humectent; in quantitate vero, si alant sique evacuent. Est autem duplex evacuatio, altera excrementorum, altera quum propria hominis substantia defluit; quocirca attendenda est omnis mutatio, ut ex quibus in quae fiant nos non lateat.

XXX.

Ex moribus animi industria aut quaerens aut meditans

Ed. Chart. VIII. [554.]

ἢ ὠρέων ἢ λέγων ἢ τι ἄλλο, οἷον λῦπαι, δυσοργησία, ἐπιθυμία.

Οἱ τέταρες χυμοὶ εἰς τὴν γένεσιν τῶν ἐπιτηδείων ἡθῶν χρήσιμοι εἰσι. προδέδεικται γὰρ ἤδη ἡμῖν ταῖς τοῦ σώματος κράσεσιν ἔπεσθαι τὰ τῆς ψυχῆς ἡθῆ καὶ ἔστιν ἐν ἡμέτερον περὶ τούτου βιβλίον. τούτου τοίνυν ὑποκειμένου τὸ μὲν ὄξύ καὶ συνετὸν ἐν τῇ ψυχῇ ὁ χολώδης χυμὸς ἐργάζεται. τὸ δὲ ἔδραϊον καὶ βέβαιον ὁ μελαγχολικὸς, τὸ δὲ ἀπλοῦν καὶ ἡλιθιώτερον αἷμα. τοῦ δὲ φλέγματος φύσις ἡ φαίνεται τὴν γένεσιν ἀναγκαίαν ἔχειν ἐν τῇ πρώτῃ μεταβολῇ τῶν σιτίων, εἰς ἡθοποιαν ἄχρηστὸν ἔστιν. ὅτι δὲ καὶ τὰ ἡθῆ συμφωνεῖ ταῖς χώραις μαρτυρεῖται πρὸς Ἱπποκράτους ἐν τῷ περὶ ἀέρων ὑδάτων καὶ τόπων, ἐνθα φησὶν ὅτι καὶ ἡ εἴκρατος χώρα τὰ τῶν ἀνθρώπων ἡθῆ εὐκράτα ποιεῖ. πλεῖστον δὲ διαφέρει τῆς Εὐρώπης ἢ Ἀσίας εἰς τὰς φύσεις τῶν ξυμπάντων τῶν ἐκ γῆς φανομένων καὶ

aut videns aut loquens aut quid aliud faciens, velut tristitiae, iracundiae, cupiditates.

Quatuor humores sunt ad aptos mores gignendos accommodati. Etenim mores animi sequi temperaturam corporis, est jam a nobis demonstratum, unusque exstat noster hac de re libellus. Quod quum ita statutum sit, acies animi atque intelligentia a bilioso humore; constantia et firmitas a melancholico; simplicitas et stoliditas a sanguine gignetur; pituitae autem natura quam in prima ciborum mutatione gigni necessario apparet, est ad mores conformandos inutilis; convenire autem etiam mores regionibus, attestatus est in libro de aëre, aquis et locis Hippocrates, ubi mores hominum temperatos in regione temperata dixit: *plurimum, inquit, Asia ab Europa differt et quod ad rerum omnium quae ex terra prodeunt et quod ad hominum naturas pertinet: nam regio est regione*

Ed. Chart. VIII. [554. 555.]

τῶν ἀνθρώπων. ἡ γὰρ χώρα τῆς χώρας ἡμερωτέρα καὶ τὰ ἦθη τῶν ἀνθρώπων ἡμερωτέρα. τὸ δὲ αἷτιον τούτων ἡ κρᾶσις τῶν ὠρῶν καὶ πάλιν τὸ τε ἄγριον καὶ τὸ ἄμικτον καὶ τὸ θυμοειδὲς ἐν τῇ τοιαύτῃ φύσει γίνεται. καὶ μετὰ ταῦτα ὅσοι μὲν ὄρεινὴν χώραν οἰκοῦσι καὶ τραχεῖαν καὶ ὑψηλὴν καὶ ἄνυδρον καὶ αἱ μεταβολαὶ γίνονται τῶν ὠρέων. μέγα δὲ τὸ διάφορον ἐνταῦθα καὶ τὸ ἄγριον καὶ τὸ θυμοειδὲς αἱ τοιαῦται φύσεις οὐχ ἥμισυ ἔχουσι. καὶ πάλιν εἰρήσεις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τῆς χώρας τῇ φύσει ἀκολουθοῦντα καὶ τὰ εἶδεα τῶν ἀνθρώπων καὶ τοὺς τρόπους. ὅλως δὲ ἐν τῷ βιβλίῳ ἐκείνῳ ἐδήλωσε σαφέστατα μὴ μόνον τὰ ἦθη ταῖς τῶν ὠρῶν κρᾶσεσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμβλύτητα τῆς διανοίας, ὡσπερ οὖν καὶ τὴν σύνεσιν ἐπομένην· ἀλλὰ καὶ ἐνθα φησὶν, ὅκου δὲ ἐστὶν ἡ χώρα ψιλλὴ καὶ χιόνι ὑπὸ τοῦ χειμῶνος πιεζομένη ἢ καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κεκαυμένη, ἐνταῦθα σκληροὺς τε¹ καὶ ἰσχυροὺς καὶ διηρθρωμένους καὶ εὐτόνους καὶ δασέας ἴδεις, τὸ τε ἐργαστικὸν ὄξυ ἐνεὸν ἐν τῇ φύσει τῇ τοιαύτῃ καὶ τὸ ἄγρυπνον, τὰ τε ἦθη καὶ

1. Corr. σκληροὺς τε pro σκληροῦσθαι.

mitior et mores item hominum mitiores sunt; horum causa est anni temporum temperatura; deinde vero subjungit haec: feritas autem et societatis vacuitas et iracundia in hujusmodi natura generantur; tum addit: qui vero montanam regionem, asperam, altam et aquosam habitant et apud quos mutationes anni temporum fiunt, magna differentia est et ferae atque agresti immanitate imbutae naturae non minus sunt. Et paulo post: comperies, inquit, et formas hominum et mores plerumque regionis naturam consequentes; ad summam eo in libro planissime docuit: non mores solum, sed hebetudinem quoque animi, sicut aciem ingenii temporum temperaturas sequi. Jam vero ubi ait: at ubi nuda regio est ac nive per hiemem opprimitur aut etiam a sole exurit, ibi et duros et fortes [555] et articulatos, robustos et hirsutos conspicias; acumen quoque ad agendum accommodatum in hujusmodi natura et vigilantiam cognosces; erant quoque in ira et

Ed. Chart. VIII. [555.]

τάς ὀργάς αὐθαδέας καὶ ἰδιογνώμονας τοῦ τε ἀγρίου μάλ-
 λον μετέχοντας ἢ τοῦ ἡμέρου. ὁ δὲ θεῖος Πλάτων¹ συμ-
 φωνεῖ καὶ αὐτὸς τῷ παλαιῷ· πολὺ γὰρ καὶ αὐτὸς δίδωσι
 τοῖς τόποις καὶ ταῖς ἐπὶ τῆς γῆς οἰκήσεσιν, εἰς τε τὰ τῆς
 ψυχῆς ἦθη καὶ σύνεσιν καὶ φρόνησιν, ὡς ἐν τῷ πέμπτῳ
 τῆς νομοθεσίας οἰδὶ πως ἔγραψε. μηδὲ τοῦτο ἡμᾶς λαν-
 θαιέτω περὶ τόπων πρὸς τὸ γεννᾶν ἀνθρώπους ἀμείνους
 καὶ χεῖρους καὶ ἐφεξῆς. καὶ πάλιν ἐπιφέρειν τοῖσδέ φησιν·
 οἱ μὲν πού γε διὰ πνεύματα παντοῖα καὶ διειλήσεις,² ἀλλό-
 κοιτοὶ τὲ εἰσι καὶ ἀνέσιοι³ ἑαυτῶν, οἱ μὲν διὰ ὕδατα, οἱ
 δὲ διὰ τὴν ἐκ τῆς γῆς τροφήν ἀναδιδοῦσαν οὐ μόνον τοῖς
 σώμασιν ἀμεινον καὶ χεῖρον, ταῖς ψυχαῖς οὐχ ἦττον δυνα-
 μένην πάντα τὰ τοιαῦτα ἐμποιεῖν. τούτων οὖν οὕτως ἐχόν-
 των δεῖ τῶν ἀνθρώπων ἦθη γινώσκειν καὶ τούτοις ὡς ση-
 μείοις χρῆσθαι, τὰ μὲν γὰρ ὑπὸ τοῦ προσώπου φαινόμενα
 σημεῖα ῥᾶστα γνωσθήσεται, τὰ δὲ ἦθη δυσκόλως. πρὸς
 τούτοις δὲ πάντων τὰ ἦθη γινώσκειν τῶν ἀδυνάτων ἐστὶ·

1. Plat. de polit. 555.

pro παντεῖα καὶ ἡ λύσις.

2. Corr. παντοῖα καὶ διειλήσεις

3. Corr. ἀνέσιοι pro ἀνέσιοι.

*moribus obstinati ac suae potius sententiae et agrestiores
 potius quam mitiores. Plato quoque idem quod senex
 noster sensit; siquidem multum locis ipse itidem et terrae
 habitationibus ad animi mores conformandos et ad intel-
 ligentiam prudentiamque comparandam tribuit, ut videre
 est in quinto de legibus, in quo sic fere scriptum reliquit:
 nec quemquam fugiat quod ad loca pertinet, ut meliores
 aut deteriores homines gigni possint; quae quum dixisset,
 haec etiam ad illa subjecit: quippe quum, inquit, alii
 varietate ventorum et turbine difficiles ac protervi sunt,
 alii propter aquas, alii propter cibos, quos tellus submi-
 nistrat, qui et corpus melius aut deterius et animum quo-
 que non minus ita afficere plane queant. Quae quum ita
 sint, hominum mores cognoscendi sunt, atque iis loco
 signorum uti debemus; ut enim signa quae in facie con-
 sistunt facillime, sic mores aegre cognoscuntur. Praeterea
 vero mores omnium dignoscere nihil est quod fieri posse*

Ed. Chart. VIII. [555.]

καὶ διὰ τοῦτο ἐπ' ὀλίγων μόλις αὐτὰ διερωτητέον. εὐρίσκομεν γὰρ ἐνίοτε μὲν οὐ μέγα δηλοῦντα, καθάπερ ἐπὶ τῆς κατακλήσεως, ἐνίοτε δὲ μέγιστα ὡς ἐπὶ τῶν κοσμίων, ἥτοι τὸ βλέμμα θρασύτερον καὶ τὴν φωνὴν ἐχόντων. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῆς ψοφούσης φύσης¹. ἢ γὰρ ὀδύνην ἢ παραφροσύνην σημαίνει τοῖς αἰδουμένοις τοῦτο πράττειν ἀκούοντων τινῶν. εἰ δὲ οὐδὲν φροντίζοιεν τῶν παρόντων, οὐδενὸς ἔσται σημεῖον, ὥστε κἀνταῦθα τὸ ἦθος ἐπιστάσθαι χρὴ τοῦ κάμνοντος, ὥσπερ τὸ μὲν ἔθος τῶν ἐπὶ τὴν γαστήρα κοιμωμένων καὶ τὴν φύσιν, ὅσοι πρῖόντι κοιμώμενοι τοὺς ὀδόντας ἢ τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐκ ἀκριβῶς μουσοῖ. τοιαῦτα γὰρ τήνδε τὴν χρεῖαν σοι παρέχει ὡς μετὰ τοῦ προεγνωσμένου τὸ ἦθος ἢ τὴν φύσιν τοῦ κάμνοντος ἢ παρὰ τινος τῶν ἐπισταμένων αὐτοὺς ἀκούειν² τὴν βεβαίαν διάγνωσιν λαμβάνειν δύνασθαι. καὶ ποτὲ μὲν ἀγαθὰ, ποτὲ δὲ φαῦλα σημεῖα ἔσται, ἅπερ ἀδύνατον ἀκριβῶς προγνωῖναι ἄνευ τῆς καταλήψεως τοῦ ἦθους τοῦ ἀνθρώπου τοῦ νο-

1. Corr. φύσης pro φωνῆς. 2. Corr. in marg. add. ἢ παρὰ τινος τῶν ἐπισταμένων αὐτοὺς ἀκούειν.

videatur; quocirca vix in paucis aliquibus haec non inquirenda sunt, quippe quum interdum non magnum quid ipsa significare inveniamus, ut in decubitu; quandoque vero maximum, ut in modestis, si adspectum trucem vocemque habeant, crepitas quoque ventris vel dolorem vel delirium indicat in iis quos id facere audientibus aliquibus puderet; at si praesentes nihil vereantur, nullius erit rei nota; quocirca hoc etiam loco mores aegrotantis attendendi sunt, sicut etiam consuetudo illorum scienda est, qui proni in ventrem cubant et natura eorum quibus dormientibus strident dentes aut oculis accurate non clausis dormiunt: haec enim omnia, ubi naturam moresque aegrotantis praenoris aut ab aliquo qui norit audieris, hunc usum afferent, ut firmam dignotionem inde sumas, ac signa modo bona, modo mala sint, quae sane praecognosci accurate non possunt, nisi aegrotantis hominis mores cog-

Ed. Chart. VIII. [555.]

σοῦντος. οὕτω καὶ περὶ τοῦ σφυγμοῦ.¹ συμβαίνει γὰρ ποτὲ τοῖς πυρετίτουσι τὸν σφυγμὸν εἰς μέγεθος εἰρησθαι οὐ διὰ τὸν πυρετὸν, ἀλλὰ διὰ τινὰ τῶν ἔξωθεν αἰτίαν, ὡς ἐκ βαλανείων εἰ τίχοι ἢ δρόμων ἢ τρίψεως ἢ ἄλλων τῶν κινήσεων, ὅπερ βραχυχρονίους εἶναι συμβαίνει, ἢ ἀπὸ τοῦ οἴνου καὶ τροφῆς, ὅπερ ἄχρι πλείστου δυναμένει καὶ μέντοι καὶ ἀπὸ τι θυμοῦ μέγας γίνεται μετὰ σφοδρότητος. καὶ τοῦτο οὐκ ἂν λάθῃ τὸν ἔμπειρον τὸν ἰατρὸν εἰς τε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὸ σῦμπαν πρόσωπον ἀποβλέποντα. εἰσὶ δὲ τινες οἱ βούλονται κατέχειν καὶ κρύπτειν τὸν θυμὸν, τούτοις μὲν πλὴν τὸ μέγεθος πρόσεσι καὶ ἀνωμαλότης, καὶ αὕτη μείζων ἐστὶ τοῖς ἀγωνιωσὶ τε καὶ αἰδουμένοις. ὁμοίως δὲ εἴ τις ἐν ἡλίῳ ἢ παρὰ τῷ πυρὶ θαλαφθῆ καὶ ελεῖψατό τινα θερμαίνοντι φαρμάκῳ. ὅτε μὲν οὖν ὁ θεραπεύων μὴ πάρεσι διὰ παντὸς τοῖς νοσοῦσι, μὴ βουλουμένοις τάληθῆ ἄπαγγέλλειν, χαλεπὸν ἐστὶ διορίζειν τὴν αἰτίαν. ἀλλὰ καὶ

1. Corr. in marg. add. οὕτω καὶ περὶ τοῦ σφυγμοῦ.

nitos habeamus. Sic etiam est de pulsu judicandum. Ufu enim venit interdum ut febricitantibus pulsus ad magnitudinem attollatur neque tamen id propter febrem fiat, sed causa exterior quaedam id efficiat. Hujus generis sunt balnea aut curfus aut frictiones aut aliae motiones quae ad breve spatium temporis perdurant aut etiam vinum et alimentum, id quod in corpore diutissime permanet, quin etiam ab iracundia magnus simul et vehemens pulsus fieri solet; quae res non latebit peritum medicum in oculos et totam faciem intuentem; quosdam etiam comperias qui cohibere iram velint, in quibus praeter magnitudinem videre etiam est inaequalitatem, quam quidem majorem in iis qui anguntur quique erubescunt intuebere. Simili quoque modo si quis in sole aut ad ignem sit calefactus, atque aliquo medicamento calefacienti sit inunctus. Itaque quum is qui curationem adhibet non adest perpetuo, si aegroti verum dicere noluerint, certe causam explicare asserre difficile est, imo vero praeter ea quae diximus

Ed. Chart. VIII. [555.]

παρὰ ταῦτα τὰ εἰρημμένα τινές εἰσιν οὕτω φιλοφάρμακοι ὡς
 μεταξὺ μὴ παρόντων ἡμῶν καὶ τὰ θερμαίνοντα καὶ τὰ τὴν
 φύσιν μεγάλως ἀλλοιοῦντα φάρμακα λαμβάνειν. τοῦτο δὲ
 διαιτῶς διορίζειν δυνήσκει, τῷ τε χρόνῳ καὶ τῷ ἔθει τε καὶ
 ἤθει τοῦ κάμνοντος. εἰ γὰρ ἄλλος τις χρόνος εἴη καὶ μὴ
 ὁ παροξυντικός. πιθανὸν ἀπὸ τοῦ θερμαίνοντος φαρμάκου
 μᾶλλον ἢ λόγῳ παροξυσμοῦ γεγενῆσθαι τὴν ἀλλοίωσιν· εἰ
 δὲ ἐν τῷ παροξυντικῷ, πιθανώτερον ἐπισημασίας λόγῳ. ἀπὸ
 δὲ ἔθους καὶ ἤθους οὕτως· τινές μὲν γὰρ ἀήθεις εἰσὶ καὶ
 δειλοὶ πρὸς τὰς τῶν φαρμάκων λήψεις, ἔτιοι δὲ συνήθεις
 τε καὶ χωρὶς φαρμάκων ζῆν οὐχ ὑπομένουσιν. ἐπὶ μὲν οὖν
 τῶν φοβερῶν πρὸς αὐτὰ βραχεῖά ἐστιν ὑπόληψις, μεγάλη
 δὲ ἐπὶ τῶν εἰθισμένων. τὸ δὲ ἤθος οὐ μικρὸν συντελεῖ εἰς
 τὴν γνώσιν. τινές μὲν γὰρ ἀταδρευτικοὶ τὲ εἰσὶ καὶ κατα-
 βλητικοὶ τῶν πέλας ἐξελέγγειν ἅπαντας ὡς μηδὲν βέβαιον
 ἐπισταμένους ἔργον πεποιημένοι, τινές δὲ χρηστοὶ καὶ

quidam sunt tam medicamentorum amantes ac studiosi, ut
 vel interim dum absumus medicamenta calefacientia et
 naturam mirifice alterantia sumant, quod tu duobus distin-
 guere modis poteris, habita, inquam, temporis ratione et
 perspecta aegroti consuetudine et moribus: nam si aliud
 tempus sit praeter illud in quo fieri solet exacerbatio,
 tum a medicamento calefaciendi potius quam ratione
 exacerbationis factam esse alterationem verisimile fuerit.
 Si vero in tempore exacerbationis id fiat, tum invasionis
 impetu id accidere est verosimilius; a consuetudine vero
 et moribus aegrotantes sic deprehendes; quidam insoliti
 sunt medicamenta sumere, suntque ad eam rem timidi;
 quidam soliti atque adeo, ut nisi medicamenta sumant plane
 nescire vitam ducere videantur. Ergo in iis qui timidi
 sunt exigua suspicio est; in consuetis bene magna; mores
 vero non parum ad cognitionem adjuvant: quibusdam
 enim est natura comparatum, ut insidias faciant et fami-
 liares in fraudem impellant conenturque omnes homines
 coarguere, quasi nihil certi ac firmi scire queant; quidam

Ed. Chart. VIII. [555.]

πάντα φανερώς ποιούντες. ἐπὶ μὲν δὴ τούτων οὐδὲν ὑπονοεῖν χροὴ πεπρωχθαι λαθραίως, ἐπὶ δὲ ἀνεδρευόντων ὑποπτέειν προσήκει πάντα καὶ μετὰ ἐπιμελείας σκέπτεσθαι καὶ διορίζεσθαι καὶ πρὸς τοὺς ἀβελτέρους καὶ αὐτὸν εἰμήχανον εἶναι χροὴ. διὸ οὐ δέον ἐστὶν ἀμελεῖν¹ τὰ παιδία, ἀλλὰ ἐν τοῖς ἀρίστοις ἤθεσι τρέφειν, εἰ γὰρ φύσις αὐτῶν δέχεται τὴν ἐκ τῆς ἐπιμελείας ὠφέλειαν, ἀγαθοὶ γενηθεῖεν ἄνδρες· εἰ δὲ μὴ δεξαίντο πον, τὸ μὲν ἡμέτερον ἀμεμπτου εἶη. τὰ μὲν γὰρ αἰσχυνητὰ αὐτῶν ἐστίν, τὰ δὲ ἀναίσχυνητὰ τὰ μὲν φιλότιμα καὶ φιλόκαλα, τὰ δὲ ἀφιλόκαλα καὶ ἀφιλότιμα· τὰ μὲν δειλά, τὰ δὲ θρασεία, οὕτω δὲ καὶ τὰ μὲν φιλοψευδῆ, τὰ δὲ φιλαληθῆ. παραπλησία γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν παιδῶν διαγωγή τῇ τῶν φητῶν ἐπιμελείᾳ· καὶ γὰρ ὁ γεωργὸς οὐκ ἂν ποτε δυνήσεται ποιῆσαι τὸν βάλτον ἐκφέρειν βότρυν, διότι ἡ φύσις αὐτοῦ οὐκ ἐπιδέχεται ἐξ ἀρχῆς τοιαύτην τελείωσιν. ἀμπέλους τ' αὖ πάλιν ἐτοιμοὺς οὕσας,

1. Corr. in margine add. εἰς τὴν γνώσιν. τινὲς μὲν γὰρ — δέον ἐστὶν ἀμελεῖν.

bonis sunt moribus et aperte faciunt omnia: in his nulla causa est, cur quidquam esse clam factum suspiceris; in illis vero qui insidiari solent, suspecta tibi esse debebunt omnia et diligenter circumspicienda et distinguenda, sicut etiam adversus homines ineptos ingenio opus est atque prudentia. Quibus quidem fit rebus ut negligenda non sit puerorum educatio, sed optimis illi sunt imbuendi moribus; propterea quod si eorum natura eum fructum percipiat quem nostra pariet diligentia, iidem in praestantes viros ac bonos evadent; si nobis non erunt dicto audientes, nos certe culpa vacabimus: alii enim ipsorum verecundi sunt, inverecondi alii; alii studiosi honoris et honestatis, alii contra et honorem et decus despiciunt, ut alii timidi, alii audaces sunt aliique veraces, alii mendaces. Etenim puerorum educatio est ei studio, quod plantis adhibemus persimilis: agricola enim nunquam faciet, ut rubus racemos ferat; causa est quia ipsius natura fuit ab initio talis, ne huiusmodi in ipsam perfectio caderet.

Ed. Chart. VIII. [555.]

ὅσον ἐφ' ἑαυτῶν τὸν καρπὸν ἐκφέρειν, εἰὰν ἀμελήσας ἐπι-
 τρέπη μόνη τῇ φύσει, μοχθηρὸν ἢ οὐδ' ὄλως οἴσουσιν αὐτόν.
 οὕτω δὲ καὶ εἰ τῶν ζώων ἵππον μὲν παιδεύσεις, εἰς πολλὰ
 ἕξεις χρήσιμον. ἄρκτον δὲ κἂν ἡμερὰ ποτε διδάξης, οὐχ
 ἕξει τὴν ἕξιν ἐκείνην μόνιμον. ἐγὼ μὲν εὐτύχησα μεγάλην
 εὐτυχίαν χρηστότατον καὶ φιλανθρωπότατον ἔχων πατέρα·
 ὅπως δὲ τὴν φύσιν ἔχω οὐκ ἔχω γινῶναι. οὐ μὴν ἀλλ'
 οἶδα ὅτι ἐπεχείρησεν ὁ πατήρ μου ἵνα πάνυ χρηστὸς καὶ
 πανεπιστήμων εἴην. τὰ μὲν οὖν τὰ εἰρημένα πάντα ἐνδεί-
 κνυσιν ὅτι δεῖ ἐπιμελῶς τὰ ἤδη σκοπεῖν καὶ ἕξ αὐτῶν
 τεκμαίρεσθαι περὶ νόσου. ἄλλοι δὲ ἐξηγηταί, ἐν οἷς ἐστὶν
 ὁ Γλαυκίας, ἄλλως τὴν ῥῆσιν ταύτην ἐξηγοῦνται. φασὶ
 γὰρ τὴν φιλοπονίαν καὶ μισοπονίαν ἐκ τῶν ἡθῶν γινώ-
 σκεσθαι, ὡς ἀγχίνους καὶ ἀργούς καὶ νοθρούς καὶ βραδεῖς
 καὶ ταχεῖς εἰδέναι τοῦτον τὸν τρόπον δύνασθαι, καὶ τοῦτ'

Vites quoque quae suapte natura promptae et aptae sunt, quatenus in se est, ut fructum ferant, si colonus negligat folique naturae curandas relinquat, aut parvum aut certe nullum fructum ferent; idem in animantibus accidere animadvertimus; nam si equum erudieris, ipsum ad multas res utilem habebis; ursum vero quamvis olim mansuefeceris, ejus tamen firmus habitus non erit. Mihi vero felici quodam fato contigit ut optimum humanissimumque patrem habuerim; qua vero ipse natura praeditus sim, dignoscere non possum: illud quidem scio, patrem meum in hoc studium incubuisse ut ego quam optimus et disciplinis omnibus quam ornatissimus evaderem. Atque haec quidem quae dicta sunt omnia nobis indicant mores esse studiose accurateque considerandos et habitae eorum ratione de morbo faciendam esse conjecturam. Verum alii interpretes, in quibus Glaucias est, haec verba aliter quam nos exponunt: nam ex moribus cognoscendi studium ac sedulitatem agendi et item odium rerum gerendarum affirmant, ut vel hoc modo ingeniosos, pigros, segnes, tardos et celeres possimus dignoscere; ajuntque hoc

Ed. Chart. VIII. [555.]

μη̄ ἰατρικὸν εἶναι παράγγελμα, ὅπερ οὐκ ἀληθές ἐστιν. τί γὰρ λέγει ἐν τῷ προστιθέναι, ἢ ζητιῶν ἢ μελετιῶν ἢ ὠρέων ἢ λέγων ἢ τι ἄλλο, εἴπερ τοῦτο πρὸς τὴν ἐνδειξιν τῆς νόσου μη̄¹ συντελεῖ; ἀρ' οὖν δῆλόν ἐστιν, ἐκ τῶν ἀποκρίσεων γινώσκειν ἡμᾶς πῶς ἔχει τὴν γνώμην ὁ κάμνων; οὕτω² δὲ καὶ ἐκ τῶν λόγων ὧν ὁ κάμνων λέγει δυνατόν ἐστι πρὸς τὴν τῶν παρόντων διάγνωσιν καὶ πρὸς τὴν τῶν μελλόντων πρόγνωσιν ὠφελεῖσθαι. ἀλλὰ καὶ τῶν μελετιῶν· ὁ γὰρ ὑπονοῶν τί ἔσται, εἰ ὁ μὲν Ἄτλας τὸν οὐρανὸν ἀφίη, σημεῖον παρεῖχεν ἡμῖν τῆς ἐνεστῶσης παραφροσύνης, ὅπερ σημαίνει καὶ ὄρασις θρασυῦς καὶ τὰ πολλὰ παρὰ τὸ ἔθος τε καὶ ἤθος γενόμενα· πρὸς δὲ τούτοις καὶ λῦπαι. ὠνόμαζον γὰρ οἱ παλαιοὶ πάθη ψυχῆς πέντε ταῦτα· λύπην, ὀργὴν, θυμὸν, ἐπιθυμίαν καὶ φόβον. λυποῦνται μὲν οὖν διὰ πολλὰς αἰτίας οἱ³ ἄνθρωποι, οἱ μὲν ἀποθανόντων τέκνων ἢ οἰκείων ἢ συγγενῶν ἢ φίλων· οἱ δὲ προσδοκοῦντες ἢ εἰ-

1. Corr. add. μη̄. 2. l. III. epid. prognost. 3. l. I. prognost. IV.

praeceptum ad medicinam non pertinere, quae sententia vera non est; quid enim significat quum addit haec: *aut quaerens aut meditans aut videns aut loquens aut aliud quid faciens*, si id nobis ad morbum indicandum non est adjuvamento? An perspicuum est ex responsionibus posse cognosci quomodo aegrotantis mens se habeat? itemque ex iis sermonibus quos habet aegrotus exstare potest aliqua utilitas, ut praesentia dignoscamus et futura praefagiamus? quin etiam e meditationibus et cogitationibus fructus percipitur: nam qui cogitabat quid futurum esset, si Atlas nollet caelum sustinere, certe instantis desipientiae signum nobis dedit, cujus etiam indicio est trux aspectus et alia pleraque praeter mores et consuetudinem facta, ad haec vero tristitiae: veteres enim haec quinque vocant animi perturbationes, ut tristitiam, ut iram, ut excandescentiam, ut cupiditatem, ac metum. Ac multis de causis homines tristantur, alii mortuis filiis aut familiaribus aut cognatis aut amicis; alii quod spectent vel se

Ed. Chart. VIII. [555. 556.]

τοὺς μόνους παθεῖν ἢ καὶ τὴν πατρίδα πᾶσαν ἀνάστατον ἔσσεσθαι. λυποῦνται δὲ καὶ οἱ φιλοχρήματοι χρημάτων στερούμενοι καὶ οἱ φιλότιμοι τιμῆς καὶ τῶν ἄλλων ὡς ἕκαστος. εἰσὶ δὲ καὶ διὰ ἔρωτα λυπούμενοι καὶ ἰσχνούμενοι, ὡς περὶ τοῦ οἰκονόμου τοῦ πλουσίου ἐπιδέδεικται παρ' ἡμῶν, ὅς¹ καὶ γνωσθείσης αἰτίας αὐτίκα ἐθεραπεύθη. οὕτως εὐρήσεις πολλοὺς πρᾶους ὄντας διὰ τὸ ἦθος χρησίδν, ἀλλ' ὅμως διὰ τὴν τοῦ νοσήματος σφοδρότητα ἢ κακοήθειαν δυσόρογος καὶ ὄξυχόλους γινομένους. ἢ μὲν οὖν αὕτη μεταβολὴ δείκνυσι τὸ μέγεθος καὶ τὸ ὄξύ τοῦ κακοῦ, ὅθεν καὶ πρόγνωσις καὶ ὁ τρόπος τῆς θεραπείας ἐνδείκνυται. περὶ δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν, ὅτι δὴ σημαίνουσι πολλάκις τὰς διαθέσεις, οὐ χρὴ ἀμφισβητεῖν· καὶ γὰρ τὴν δῆξιν τοῦ στομάχου καὶ ποτε τοὺς ἄλλοκότους χυμοὺς ἐν τῇ γαστρὶ περιχομένους δηλοῦσιν· ἔστιν ὅτε καὶ τὸν λόγον βεβλάφθαι,

1. Corr. ὅς pro ὡς.

ipfos solum malis affici aut patriam universam eversum iri, sed moerent etiam ii qui studio pecuniae ducuntur, quum eadem privantur, et cupidi honoris, quum gloria spoliantur, et ut quisque cupidus est, ita illis rebus privatus tristatur; sunt etiam qui propter amorem in moerorem [556] cadant et graciles reddantur, ut nos de eo qui divitis cujusdam rem familiarem tuebatur, ostendimus; quem etiam ad pristinam valetudinem, cognita morbi causa, quam primum revocavimus, sic etiam multos invenies qui morum bonitate atque praestantia mites quietique sint, sed tamen propter morbi vehementiam atque malitiam vehementer irascantur ac celeriter excandescant; atque haec quidem commutatio et mali magnitudinem nobis indicat et acutum esse morbum declarat; unde nobis et praefagiendi ratio et curationis modus suppeditatur. Ceterum de cupiditatibus, quin saepenumero affectiones significant, nullo modo ambigendum est: si quidem et morsum stomachi et interdum absurdos humores quosdam ventriculo contentos commonstrent; interdum vero vitata

Ed. Chart. VIII. [556.]

ὡς μὴ εἰδέναι τί ἀγαθὸν ἢ τί κακὸν ἢ καὶ οὕτω πάντα αἰ-
τεῖν καὶ ὅ τι ἂν δῶς ἀποθάσασθαι.¹ ἐπεὶ τοίνυν πάθη
τινὰ γίνεται τοῖς² ἀνθρώποις ναρκοῦντα τὸ λογιστικὸν καὶ
τὸ μνημονικὸν τῆς ψυχῆς· τὰ δὲ καρῶδη καὶ καταφορικά,
εἰκότως βούλεται ἡμῖν ταῦτα εἶναι γνώριμα. καὶ τούτοις
μὲν ἔστιν ὅτε ὠφέλιμοί εἰσιν αἱ φροντίδες, ὡσπερ ἐν ἄλ-
λοις εἰδίδαξε τὰς ὀξυθυμίας εἶναι χρησίμους εἰς εὐθυμίαν
τε καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἔξεως ἀνάκτησιν. τοὺς δὲ ἐξηγητὰς
ἐθαύμασα πολυειδῶς μεταγράψαντας τὴν ῥῆσιν ἄλλον ἄλ-
λως· εἰ³ περ γὰρ ὅλως ἀποχωρεῖν τις⁴ τολμᾷ παλαιᾶς γρα-
φῆς, κατὰ τι πιθανὸν χρῆ τοῦτο πράττειν, ὡσπερ ἐγὼ
πολλάκις ἔδειξα. ὅτι δὲ οὕτως ἔχουσιν τὴν γραφὴν ἐπί-
στανται πάντες οἱ παλαιοὶ ἐξηγηταὶ μαρτυρία καὶ περὶ
Ζεύξιδος ἂν εἴη ἀρίστη· οὗτος⁵ γὰρ ὡς κακῶς ἐξηγησαμέ-
νου τοῦ Γλαυκίου τὴν προκειμένην ῥῆσιν οὐδὲν μὲν ἐγκα-

1. in marg. fortasse ἀποθήσασθαι. 2. l. V. in VI. epid.
IX. 3. Corr. εἰ pro ὡς. 4. l. II. in VI. epid. XL.
5. Corr. οὗτος pro οὕτως.

ratio est, ut neque quid bonum, neque quid malum sit,
queat agnoscere; quo quidem casu efficitur ut aegroti
petant omnia et quidquid dederis rejiciant. Quoniam
igitur affectibus quibusdam homines corripuntur, qui
cogitationis ac memoriae vim quasi obtupesciunt aut
somnia graves ac profundos invehunt, jure ac merito
vult ut nos eos cognitos et perspectos habeamus; ad hos
depellendos interdum utiles sunt cogitationes, ut ipse
quoque alibi docuit, excandescantiam esse ad bonos hu-
mores creandos et ad naturalem habitum recuperandum
accommodatam. Ego vero interpretes qui multis modis et
aliter atque aliter hanc sententiam commutant satis ad-
mirari non possum: si quis enim a vetere lectione vult
discedere, is facere hoc ipsum debet aliqua probabili ra-
tione impulsus, sicut ego saepe demonstravi; nam veterem
lectionem hanc fuisse quam attuli tum omnes veteres in-
interpretes agnoscunt tum vero Zeuxis esse optimus testis
videtur; is enim quum Glauciam male haec verba inter-

Ed. Chart. VIII. [556.]

λεῖ περὶ τῆς γραφῆς, ὅτι δὲ προσέθηκε τὴν ἀπόφασιν τοῖς εἰρημένοις μέμφεται. φησὶ γὰρ ἀπορούμενον αὐτὸν καὶ μὴ δύνασθαι ἐξηγήσασθαι τὴν προκειμένην ῥῆσιν, τὴν ἀπόφασιν προστεθεικέναι, ὡς εἰ καὶ οὕτως ἔγραψεν ὁ Ἱπποκράτης· ἐκ τῶν ἡθέων ἢ φιλοπονίῃ ψυχῆς μὴ ζητέων ἢ μελετέων καὶ τὰ λοιπά. εἰ δὲ ἔξεστι προστιθέναι τοῖς καταφατικῶς εἰρημένοις τὰς ἀποφάσεις, ἅπαν οὖν οὕτω τις διαφθείρη δόγμα καὶ μηδεμίαν γνώμην τῶν παλαιῶν βεβαίαν φυλάττη.

λα΄.

Τὰ ἀπὸ συγκυρίας λυπήματα γνώμης ἢ διὰ τῶν ὀμμάτων ἢ διὰ τῆς ἀκοῆς.

Νῦν περὶ τῶν λυπῶν, αἳ γίνονται ἀπὸ τύχης. ἀνωθεν δὲ περὶ τῶν ἐνουσῶν ἐν ἡμῶν διελέγετο, οὕτω δὲ καὶ περὶ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ὀργῆς καὶ τῆς ψυχῆς φιλοπονίης.

pretantem reprehendit, nihil ei objicit quod ad lectionem pertineat, at quia verbis negationem adjunxit, in hoc ipso plane coarguit: ait enim eum fuisse animo dubio nec potuisse hanc explicare sententiam, nisi negationem addidisset; ac si Hippocrates ad hunc modum scriptum reliquisset: *ex moribus animi industria; non quaerens aut cogitans* et reliqua. Verum si agentibus licet negationes adjungere, profecto ita omnis corrumpi sententia poterit, neque ulla veterum opinio integra firmaque servabitur.

XXXI.

Quae ex casu accidunt animi molestiae aut adpectu aut auditu contractae.

Nunc agit de molestiis quae casu proveniunt; supra autem de iis differuit quae in nobis insunt, itemque de cupiditatibus, de iracundia deque animi industria. Mole-

Ed. Chart. VIII. [556.]

τὰ γοῦν λυπήματα πολλάκις ἐκ τῶν ἕξωθεν αἰτίων γινόμενα ἢ διὰ τῶν ὀμμάτων ἢ διὰ τῆς ἀκοῆς ἐστίν, ὡς ὅταν ὀρώμεν φοβερόν τι¹ ἢ καὶ τὸν δίκαιον ἄνδρα ἀδικεῖσθαι, τότε γὰρ ἀγανακτοῦμεν καὶ λυπούμεθα· ἢ ὅταν τοὺς γονεῖς τεθνη-
 ῶτας ἢ φίλους ἴδωμεν ἢ καὶ τοῦτο ἐξαγγέλλῃ τις, οὐχ ἦτ-
 τον δὲ αἱ ἀγγελίαι κακαὶ ἢ² ὡς τὰ ὄραματα τὰς λύπας ἐπιφέρειν εἴωθε. τοῦτο γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φαίνεται, ὅτι εἴ τις ἐπινοεῖτο³ καὶ βλέπει τὰ ἡδῆ⁴ ἢ καὶ τὰ ἀνιαρά, ἄλλοτε ἄλλως ἢ ψυχὴ αὐτοῦ διατίθεται. τὰ μὲν γὰρ ἡδῆ⁵ τὴν ψυχὴν εὐφραίνει καὶ ἔμψυτον θερμὸν διατείνει, ἢ δὲ ἐπινόησις καὶ ὄρασις τῶν λυπηρῶν τὴν ψυχὴν λυμαίνεται καὶ ὡς σφίνωσις τις γίνεται τοῦ θερμοῦ τοῦ ἡμετέρου καὶ πολλάκις τὰ φοβερά καὶ δέιματος μεστὰ ὄραματα ἐν τοῖς ὕπνοις ἐπεγείρει.

1. Corr. φοβερόν τι pro φοβερά. 2. Corr. add. ἢ. 3. Corr. vel ἐπινοεῖτο. 4. Corr. ἡδῆ pro εἴδη. 5. Idem fecit sequent.

stiaae autem quae ab externis causis proficiuntur plerum-
 que ad aspectu aut auditu percipiuntur, velut quum quid
 terribile intuemur aut viro innocenti fieri injuriam; siqui-
 dem eo tempore indignamur et aegre ferimus; vel quum
 parentes defunctos aut etiam amicos videmus; aut quum
 hoc ipsum ad nos alii perferunt, propterea quod nuntii
 tristes et mali non minus quam visa afferre nobis mole-
 stias consueverint; hoc enim fere fit, si quis cogitet ac
 videat jucunda et tristitia, ejus animum paribus affici mo-
 dis; nam et cogitare et videre quae jucunda sunt animum
 laetitia perfundit nativumque calorem dilatat; at tristitia
 animo volvere eaque videre laedit animum nostrumque
 calorem constringit, eaque res terribilia formidinisque
 plena visa in somnis excitat.

Ed. Chart. VIII. [556.]

λβ'.

Οἷα τὰ σώματα, μύλοις μὲν τριφθείσης πρὸς εοφθὴν ὀδόν-
τες ἠμόδησαν. παρά τε κῶλον παριόντι σκέλεα τρέμει.
ὅταν δὲ τῆσι χερσίν ὧν δεῖται ἄραι, αὐται τρέμουσιν.
ὄφρις ὀφθεις ἐξαίφνης χλωρότητα ἐποίησεν.

Βλέπειν χρὴ τὰ σώματα πῶς διακείμενα, ἵνα ἐπιστά-
μεθα, πότερον ἄνθρωποι θαρσαλέοι ἢ δειλοὶ εἰσιν ἢ εὐά-
λωτοὶ ταῖς νόσοις καὶ ῥαδίως ὅτιοῦν πάσχουσιν· ἔνιοι γὰρ
τῆς μίλης πρὸς ἑαυτὴν τριφθείσης εἰ ἀκούωσιν εἰς τὴν
αἰμοδιαν πίπτουσιν, ἄλλοι δὲ διὰ τι φοβερόν ὄχροὶ γίνονται.
αἰμοδίαί δὲ πάθος ἐστὶν ὃ κατὰ τὸ στόμα μόνον, οἱ μὴν
γε ὅλον, ἀλλὰ τοὺς ὀδόντας τε καὶ τὰ οὖλα γίνεται· ὃ μὴδὲ
ἐρμηνεύσαι¹ λόγῳ δυνατόν ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τοῦ προηγήσασθαι²
μὲν ἐδωθὴν ἐδεσμάτων αὐστηροῦν τε καὶ ὀξέων. ἀκολουθῆ-
σαι δὲ τὸ πάθος ἐν τοῖς ὀδοῦσι καὶ τοῖς οὖλοις, ἐπιστεν-
σαμεν ἅπασιν γίνεσθαι ταυτό. ἐπειδὴ οὖν αὕτη διάθεσις

1. l. II. de locis etc. VI. 2. Corr. προηγήσασθαι pro προάγεισθαι.

XXXII.

*Ut etiam corpora afficiuntur: nam mola cum altera at-
trita dentes stupefcunt; circa cavum locum ambulanti
crura tremunt, quum quis ea quibus opus habet mani-
bus extollit, eae tremunt; serpens derepente conspectus
pallorem virescentem induxit.*

Videndum est quomodo corpora affecta sint, ut in-
telligamus audacesne an timidi homines sint, an facile
in morbos cadant, ane quidvis facile patiantur: sunt
enim quibus dentes stupefcant, si molas inter se atteri
audiant; alii vero propter rem quampiam visu terribilem
pallefcant. Stupor enim hic significat affectum solius
oris quendam, qui non totum os, sed dentes gingivasque
occupat, quem sane ne oratione quidem possis explicare,
sed quum quidam et auferos et acidos cibos ingesserit,
affectus vero aliquis sequatur qui dentes gingivasque ob-
fideat, eundem exoriri in omnibus existimamus. Quum-

Ed. Chart. VIII. [556.]

ἀπὸ τῶν ὀξείων ἢ στυφυνῶν γίνεται, ἢ ἀνδράχνη τετήρηται
ὡς ἱάμα ἐπιτήθειον. ἀλλὰ τοὺς ἀπὸ ρεύματος αἰμοδοῦντας
ἢ δι' ἐμέτων ἢ πριόντων τινῶν ἢ καὶ ἐν μύλης¹ ἀνατρι-
φθείσης, οὐδὲν ὠφελεῖ ἢ ἀνδράχνη. διὸ χρὴ ἐπιζητεῖν
πρότερον τὴν αἰτίαν, ἀφ' ἧς γέγονεν ἢ αἰμοδία, ἔπειτα τῷ
ἱάματι χρῆσθαι². περὶ δὲ τρόμου δῆλόν ἐστιν ὅτι παρὰ
κρημνόν τις παριῶν τρέμει τὰ σκέλη, κατοβάλλει γὰρ τὴν
δύναμιν τὸ δέος. οὕτω καὶ θηρίον ὑποφαινόμενόν τις ὑπο-
φεύγων τρομώδης καθίσταται. καὶ δὴ καὶ προσιῶν τῷ
δεσπότῃ ἢ τῷ δικαστῇ φοβεροῦ τρέμει παντὶ τῷ σώματι.
καὶ τινες παρόντος τοῦ βασιλέως, εἰ φθίγγασθαι κελεύσειεν
αὐτοὺς, οὐδὲ τὴν φωνὴν ἄτρομοί εἰσιν. ὡς οὖν τὸ ψυχι-
κὸν πάθος ἀρῶστίαν ἐργασάμενον τῇ κινούσῃ δυνάμει τὰς
ἐνεργείας τρομώδεις ποιεῖ, οὕτω καὶ τὰ τοῦ σώματος νοσή-
ματα βλάβην τῇ δυνάμει αὐτῇ ἐπιφέροντα τῶν τρομωδῶν
συμπτωμάτων αἰτίαν παρέχει. ἰστέον³ δὲ ὅτι τῶν ἄνευ

1. *Corr.* μύλης pro μήλοις. 2. *l. V. de caus. sympt. II.*
3. *l. I. in III. epid.*

que hic affectus ab acidis aut acerbis excitetur, observa-
tum est portulacam esse medicamentum accommodatum,
quamquam portulaca dentium stuporem a fluxione aut
propter vomitum aut a ferrae stridore aut ab attritu mo-
lae excitatum nihil plane juverit; quocirca prius investi-
ganda est stuporis dentium causa, tum adhibenda curatio.
De tremore autem satis constat, ei qui prope locum prae-
cipitem iter faciat, crura tremere: timor enim vires de-
jicit; ita etiam si quis serpentem aliquem conspexerit, fu-
giat, tremulus reddatur; quin etiam qui circa dominum
aut formidabilem judicem est toto corpore tremit et qui-
dam, si eos coram rege loqui velis, ne vocem quidem
non tremulam mittent. Quemadmodum igitur animi affe-
ctus qui motricem facultatem debilitavit tremulas actiones
reddit, ita corporis morbi qui viribus noxam afferunt in
causa sunt, ut tremoris symptomata excitentur. Illud
porro sciendum est, ex iis motionibus quae citra volun-

Ed. Chart. VIII. [556. 557.]

προαιρέσεως γινομένων κινήσεων ἐν τοῖς προαιρετικοῖς πε-
φυκῶσι κινεῖσθαι, τὸ μὲν τι σπασμὸς ὀνομάζεται, τὸ δὲ
παλμὸς, τὸ δὲ ῥίγος, ἀλλήλων διαφέροντα. καθ' ὅλον δὲ
περὶ τούτων λέλεεται δι' ἐνὸς ὄλου βιβλίου. τῆς δὲ κατὰ
τὴν προαίρεσιν μὲν, οὐ κατὰ φύσιν δὲ κινήσεως γινομένης
ἐν εἶδός ἐστιν, ὃ καλεῖται τρόμος, περὶ οὗ νῦν πρόκειται
εἰπεῖν. γίνεται τοίνυν ὁ τρόμος οὐ μόνον ἐπὶ μυσὶ νοσοῦσί
τε καὶ νεύροις, ἀλλὰ καὶ κατὰ φύσιν ἔχουσιν. ὅπερ καὶ
αὐτὸς ἐνδείκνυσιν εἰπὼν· ὅταν δὲ χερσὶν ὧν δεῖται ἄραι,
αὔται τρέμουσι. σημαίνει γὰρ τὰς χεῖρας τὰς κατὰ φύ-
σιν ἐχούσας. τοῦτο δὲ ἐπὶ τὸ πολὺ γίνεται, ὅταν ὑπὲρ
τὴν δύναμιν τις ἐπιχειρήσῃ βάρους ὀτιοῦν ἢ ταῖς χερσὶ βα-
σταζῶν ἢ τοῖς ὤμοις ἀναθέμενος. ὀρῶμεν γὰρ ἐπίουσι ἰσχυ-
ροτάτους νεανίσκους ἐν τῷ βασιτάζειν ὑπερβαρὺ τι τρομώ-
δεις τὰ σκέλη γενομένους καὶ μάλιστα ὅταν ἀναβαίνειν ἐπι-
χειρῶσι κλίμακας. ἀλλὰ καὶ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ὡς εἰ-

tatem fiunt in instrumentis voluntariis quae sunt ad mo-
tum comparata aliam appellari convulsionem, aliam pal-
pitationem, aliam denique rigorem, quae inter se diffe-
rant, ac de iis est a nobis in univrsam uno integro
libro disputatum, ejus vero motus qui fit voluntarius ille
quidem, sed non secundum naturam; una est species quae
nomine tremoris appellatur, de quo nunc est nobis pro-
positum differere. Tremor igitur fit non solum musculis
ac nervis affectis, sed etiam naturalem statum retinenti-
bus, id quod ipse quoque declaravit, quum ait: *quum
quis ea quibus opus habet manibus extollit, eae tremulae
redduntur*: [557] significat enim manus naturalem statum
retinentes, idque fere fit, quum quis onus gravius quam
vires ferre possint aut manibus sublatum aut humeris im-
positum portare conetur; quosdam enim robustissimos ju-
venes videmus, qui quum praegrave onus ferunt tremuli
redduntur, ac tum praecipue quum ascendere scalas co-
nantur. Jam vero etiam animi perturbationes, ut dixi,

Ed. Chart. VIII. [557.]

πον, τρομάδεις ἐργάζεται· καταλύει γὰρ τὴν δύναμιν, ὃ καὶ μαρτυρεῖται ὑπὸ ἰδόντων θηρίον τι ἢ ληστὰς ἢ πολεμίους. καὶ ἤδη ἡμῖν ἀποδείκεται κατὰ τὸ περὶ τρόμου καὶ σπασμοῦ καὶ ῥίγους ὑπόμνημα δι' ἀρρώστιαν δυνάμεως ἀεὶ γίνεσθαι τρόμον. ἐπεὶ δὲ ἐνίοτε αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἐστὶν ἀρρώστος, ἐνίοτε δὲ διὰ πάθος ψυχικὸν τρεῖς αὐτῆς ἔφαμεν εἶναι διαφορὰς τῶν αἰτίων· δυσκρασίαν τῶν προαιρετικῶν ὀργάνων, πάθος ψυχικὸν, βαρῦνον φορτίον. ὅτε οὖν μῆτε δέισαντι μῆτε βαστάζοντι φορτίον ὃ τρόμος γίνεται, δυοῖν θάτερον ἢ δυσκρασία τῶν ὀργάνων ἐστὶν, ἢ τι βάρος ἐν αὐτῷ τῷ σώματι περὶ τοὺς μύας ἢ τὰ νεῦρα, τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἴσθαι εἶναι τοῦ φόβου. ὅταν ἰδῶν τις τὸν ὄφιν ἐξαίφνης, χλωρὸς γίνεται. περὶ δὲ τοῦ σημαινομένου τοῦ χλωροῦ εἰρήκαμεν ἤδη πολλάκις. ἐνίοτε δὲ γίνεται τοῦτο κατὰ συμπάθειαν, ὡς ὀροῦμέν τινας, ὅταν οἱ πέλας οὐρήσωσιν ἢ ὑπάγωσι γαστέρα, τὴν φύσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὀρμήσασαν. οὕτω

trementes homines faciunt: causa est, quia vires exfolvunt, quod illi aperte attestantur, qui aut feram aut latrones aut adversarios conspiciunt, ac nos jam in eo libro quem de tremore, convulsione et rigore inscripsimus, tremorem perpetuo ex virium imbecillitate gigni demonstravimus. Quoniam autem hae interdum per se ipsae infirmae sunt, interdum vero propter animi affectum, ideo tres ipsarum causarum differentias, ut instrumentorum quae voluntaria sunt intemperiem; ut animi affectum, ut praegravans onus esse confirmavimus. Itaque ubi oritur tremor nec metus eum excitavit nec ejus causa fuit oneris gestatio, duorum alterutrum sit oportet, ut vel intemperies instrumentorum sit vel aliquod in corpore pondus, quod musculos aut nervos obsideat; scito etiam eandem esse timoris causam, quum quis derepente serpentem videt ac pallefcit. Porro de significatione hujus nominis χλωροῦ, quod pallidum aut viride significat, jam saepe sumus loquuti, sed hoc interdum per consensum fit; velut nonnullos conspiciamus qui si alii mingant aut alvum dejiciant

Ed. Chart. VIII. [557.]

δὲ καὶ εἰ βλέπειε τις εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑπὸ τῆς ὀφθαλμίας ἐνοχλουμένους, πρῶτον μὲν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ τῆς ὑγρότητος πληροῦνται, εἶτα δὲ εἰ πλεῖον ἀναβλέψει, εἰς τὸ πάθος καὶ αὐτὸς συμπίπτει. οἱ γὰρ ὀφθαλμοὶ τὸ πάθος φοβοῦντες καὶ διὰ τοῦτο ἀσθενέστεροι γεγονότες, τῇ νόσῳ ῥᾶον ἀλίσκονται.

λγ'.

Οἱ φόβοι, οἷς αἰσχύνη, λύπη, ἡδονή, ὀργή, τᾶλλα τοιαῦτα οὕτως ὑπακούει· ἐκάστη δὲ τὸ προσῆκον τοῦ σώματος τῇ πρῆξι ἐν τούτοισιν ὑπακούει, ἰδρωῖτες, καρδίας παλμὸς καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δυνάμεων.

Καὶ οἱ φόβοι, φησὶν, ἐξαλλάττουσι τὴν φυσικὴν ἔξιν καὶ διάθεσιν τινα ἐπιφέρουσιν, ὥσπερ καὶ αἰσχύνη καὶ λύπη καὶ ἡδονή καὶ ὀργή καὶ τᾶλλα, ἃ τῷ κοινῷ ὀνόματι πάθη καλεῖται. ποιοῦσι γὰρ τὸ σῶμα τοιόνδε, οἷον περ ἕκαστον αὐτῶν ἐστίν. ἐπεὶ δὲ μειωθεισῶν τῶν δυνάμεων

idem in se a natura excitari sentiant, ita si quis in oculos quos lippitudo male afficiat intueatur, primum ejus oculi humore implentur; deinde vero si acrius ac diutius inspiciat, ipse quoque eodem affectu corripitur: oculi enim affectum illum formidantes ideoque imbecilliores facti eo morbo facilius corripuntur.

XXXIII.

Timores, sicut pudor, moeror, laetitia, ira aliaque ejusmodi, ut obediant; unicuique autem pars oris ad actionem accommodata in his obedit, sudores, cordis palpitatio et ejusmodi facultates.

Timores, inquit, naturalem habitum immutant et affectionem quandam afferunt, sicut etiam facit pudor, moeror, laetitia, ira et alia quae communi nomine perturbationes appellantur: tale enim corpus reddunt, qualis una earum quaeque sit; quoniam autem quaeque ipsarum

Ed. Chart. VIII. [557.]

ἕκαστον αὐτῶν γίνεται, διὰ τοῦτο τὸ αὐτὸ εἰσφέρειν πάθος γαίνεται. περὶ τούτων δὲ εἴρηται ἐπὶ πλέον ἡμῖν καὶ κατὰ τὸ περὶ Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων καὶ καθ' ἑν ἰδίᾳ βιβλίον περὶ τῶν ἀμαρτημάτων καὶ παθῶν τῆς ψυχῆς ἐπιγεγραμμένον. ἀλλὰ καὶ ἰδρῶτες καὶ καρδίας παλμὸς ὑπακούει τῇ τοῦ σώματος πρῆξι καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα. ἔστι γὰρ παλμὸς διαστολὴ παρὰ φύσιν, ἥπερ γίνεσθαι πέφυκεν ἐν¹ ἅπασι τοῖς μορίοις, ὅσα γε διαστελλέσθαι πέφυκε. τοῦτο δὲ ἔφην, ὅτι οὐδὲ τὰ ὀστέα, οὐδὲ οἱ χόνδροι πάλλονταί ποτε· διότι μὴ διαστελλέσθαι δύνανται. συμπύπτει δὲ παλμὸς μὴ μόνον κατὰ τὴν καρδίαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ γαστέρα καὶ κύστιν καὶ μήτραν, ἔντερά τε καὶ σπλήνα καὶ ἥπαρ καὶ διάφραγμα. ὅταν δὲ ταῖς ἀρτηρίαις καὶ τῇ καρδίᾳ συμπύπτῃ, εἰτέρα τις κίνησις ἐν αὐταῖς γίνεται παρὰ τὸν σφυγμὸν. οὔτ' οὖν τῆς προαιρετικῆς δυνάμεως οὔτε τῶν προαιρετικῶν ὀργάνων ἰδίον ἔστι τὸ πάθος, ὥσπερ ὁ

1. I. V. de caus. sympt. II.

in corpus incidit, viribus debilitatis, ob eam causam invelere eandem affectum videtur, ac de iis copiosius est nobis in libris de Hippocratis Platonisque decretis disputatum; et item deorsum uno in libello, cujus index est: de animi peccatis ac perturbationibus. Jam vero sudores et cordis palpitatio actioni corporis obediunt, ut etiam alia quae sunt hujusmodi: est enim palpitatio dilatatio quaedam praeter naturam quae omnibus partibus quae distendi possunt accidere consuevit; hoc autem ideo adjunxi, propterea quod nec ossa nec cartilaginee unquam palpitant, causa est, quia distendi possunt. Cadit autem palpitatio non modo in cor, sed etiam in ventriculum, vesicam, uterum, intestina, jecur, lienem ac septum transversum; quum vero arteriis cordique accidit, tum alius quidam praeter pulsus motus in eis oritur. Ex quo apparet, hunc affectum neque voluntariae facultatis, neque organorum quae voluntati obediunt esse proprium, cujusmodi est tremor atque convulsio, sed eis corporibus om-

Ed. Chart. VIII. [557.]

τρόμος τε καὶ ὁ σπασμὸς, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς σώμασιν ἐγγίνε-
ται τοῖς διαστελλέσθαι δυναμένοις. διαστελλονται δὲ οὐκ
ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλὰ πρὸς τινος οὐσίας ἔνδοθεν ἐπιφθροῦσης αὐ-
τῆς. ἔστι δὲ αὕτη ἢ χυμὸς ἢ ἀερώδης τις φύσις. χυμὸν
δὲ οὐχ ὁμολογεῖ τὸ τάχος τῆς γενέσεως καὶ τῆς λύσεως τοῦ
παλμοῦ. ἀνάγκη οὖν τὴν ἐργαζομένην αἰτίαν ἀερώδη τινὰ
οὐσίαν ὑπάρχειν καὶ εἰπερὶ ὀλίγη τε εἴη αὕτη καὶ λεπτομε-
ρῆς ἐτοιμῶς ἂν διαίρει τοῦ σώματος. τῷ βουλομένῳ δὲ
πᾶσαν περὶ τούτων εἰδέναί πραγματείαν ἔνεστι τὴν ἡμετέ-
ραν βίβλον ἀναγνόντι καταμαθεῖν.

λδ'.

Τὰ δ' ἔξωθεν ὠφελέοντα ἢ βλάπτοντα, ἀλειψις, κατάχρησις,
κατάχρησις, κατάπλασις, ἐπίδεσις ἐρίων καὶ τῶν τοιοῦ-
των, καὶ τὰ ἔνδοθεν ὑπακούει τῶν τοιούτων,¹ οὐ μόνον
ὥσπερ τὰ ἔξω τῶν εἴσω προσφερομένων, ἀτὰρ καὶ τὰδε
ἐν ἐρίοισι κοίτη πινώδεσι. καὶ τὸ παρὰ βασιλεῖ λεγόμε-

1. Corr. καὶ τὰ ἔνδοθεν ὑπακούει τῶν τοιούτων adjecit.

nibus quae dilatari queunt accidit, illa porro non sua vi distenduntur, sed a substantia quadam quae intrinsecus in ipsa influit. Haec autem substantia aut humor est aut aërea natura quaedam. Humorem esse repugnat palpitationis motus et ejusdem solutionis celeritas. Ergo necessario concludenda ratio est quandam aëream naturam subesse, quae si exigua et subtilium esset partium, per corpus facile transflueret. Qui vero totam de hoc affectu tractationem scire desiderat, is nostrum de ea re librum percurrat.

XXXIV.

Quae extrinsecus profunt aut nocent, unctio, perfusio, illi-
tio, cataplasmatum usus, lanarum deligatio et rerum
earum quae sunt hujusmodi. Ac internae partes tali-
bus obediunt; ac non solum externae iis quae intro as-
sumuntur, sed etiam quae in lanis ab ovili succidis ad-

Ed. Chart. VIII. [557. 558.]

νον κύμινον ὀρώσιν. ὀσφραινομένοισιν ὅσα κεφαλῆς
ἀγωγά.

Περὶ τούτων εἴρηται παρ' Ἱπποκράτους καὶ ἄνω καὶ
ἡμεῖς ἐξηγήσιν εἰς αὐτὰ ἤδη ἐγράψαμεν· οὐκοῦν δεῖ¹ ταῦτα
ἄνω περὶ αὐτῶν εἰπεῖν. τὰ ἔνδοθεν δὲ πολλάκις ὑπακούει
τοῖς ἔξωθεν καὶ ὠφελεῖν τε καὶ βλάπτειν πέφυκε καὶ τὴν
χρῶσιν τοῦ χρώματος ἐξαλλάττειν, ὡς καὶ τὰ εἶσω προσφε-
ρόμενα. καὶ γὰρ κύμινον εἴ τις ποτίζει, ὠχρὸς γενήσεται!
καὶ πολλὰ ἐδείχθη ὀσφραινώμενα μὴ μόνον ταυτὸν ποιεῖν,
ἀλλὰ καὶ τὴν κεφαλὴν καθαίρειν, ὡς καὶ τὰ ἔρρινα² κα-
λούμενα καὶ οἱ ἀποφλεγματισμοὶ καὶ τὰ δάκρυα ἐρεθίζοντα
καὶ τὰ τοιαῦτα. τὸ δὲ παρὰ τῷ βασιλεῖ * * * *

λέ'.

Ταρακτικὰ, λόγοι, φωνή καὶ τὰ τοιαῦτα.

1. Corr. δεῖ pro δή. 2. in marg. vel ἔρινα.

*hibentur et quod a rege nomen duxit cuminum videnti-
bus et olfacientibus quae de capite ducunt.*

His de rebus egit in iis quae supra dicta sunt Hip-
pocrates, nosque easdem exposuimus; quocirca non jam
eadem de eisdem afferenda sunt. Ceterum interna per-
saepe externis obediunt et modo prodesse, modo obesse
solent et cutis etiam colorem immutare non secus, quam
quae intro assumuntur: si quis enim cuminum potui da-
tum sumat, is pallidus reddetur, atque etiam hoc scitum
est, multa non solum hoc ipsum facere, si quis ea odo-
retur, sed caput quoque expurgare, cujusmodi sunt quae
per nares caput purgantia, quaeque pituitam evocantia et
lacrimas irritantia nominantur et alia item hujus generis.
Quod vero ait et quod a rege nomen habet * * * *

XXXV.

[558] *Perturbant sermones, vox et hujusmodi.*

Ed. Chart. VIII. [558.]

Οὕτω γράφουσιν οἱ παλαιοὶ, ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸ ταρακτικὰ τέλος εἶναι τῆς ἄνω ῥήσεως, ἵνα λέγει ὅσα κεφαλῆς ἀγωγὰ ταραχὴν ποιεῖ· εἶτα δὲ λόγοι, φωνὴ καὶ τὰ τοιαῦτα. οἷς καὶ λόγον ταραττεῖν καὶ φωνὴν μεγάλην ἐξαίφνης ἀφίψασαν καὶ βοὴν καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα τοῖς ἀνθρώποις μὴ ταῦτα προσδεχόμενοι συμβαίνει.

λοτ'.

Μαζοὶ, γονή, ὑστέρη, σημεῖα, τὰ τε ἐν τῆσιν ἡλικίῃσι καὶ ἐν τοῖσι πνιγμοῖσι καὶ βηξί, τὰ πρὸς ὄσχιν.

Τῆς ἡλικίας σημεῖα εἶναι βούλεται τοὺς μαζοὺς καὶ τὴν γονὴν καὶ τὴν ὑστέραν· ὧν μὲν δύο κοινά ἐστι τοῖς ἀνδράσι τε καὶ ταῖς γυναῖξι, τσιτέστιν ἡ γονὴ καὶ οἱ μαζοὶ, τὸ τρίτον δὲ ἐστι τῶν γυναικῶν ἴδιον ἢ ἰστέρα· ἐν γὰρ τῇ¹ μεταβολῇ τῆς τῶν παιδῶν ἡλικίας εἰς τὴν τῶν μειρακίων, ὡσπερ ἡ τε τοῦ σπέρματος αὐτῆς γένεσις ἄρχε-

1. l. IV. in VI. epid. XXVII.

Sic scribunt veteres interpretes, mea vero sententia est, verbum perturbant esse orationis superioris finem, ut sic legatur: quae de capite ducunt, turbationem afferunt; tum subjungatur, sermones, vox et consimilia; ut intelligamus sermonem quoque perturbare et item vocem magnam quae subito missa sit et clamorem et alia similia quae hominibus nihil tale suspicantibus accidunt.

XXXVI.

Mammae, geniturae, uterus, signa in aetatibus, in suffocationibus, in tussi et quae ad testiculos pertinent.

Aetatis signa esse vult mammae, genituram et uterum quorum duo communia viris ac mulieribus, ut genitura et mammae quodammodo; tertium est feminarum proprium, hoc est uterus. Etenim in mutatione aetatis, quum pueri in adolescentiam transeunt, ut semen genitale in eis gignitur et pili circum pudenda oriuntur, ita testi-

Ed. Charit. VIII. [558.]

ται καὶ τριχῶν τῶν ἐπὶ τοῖς αἰδοίοις, οὕτω καὶ ἡ τῶν ὀρχέων αὐξήσις ἀθρόα, καθάπερ γε ταῖς παρθένους ἢ τῶν τιτθῶν ἅμα τῇ τῶν καταμηρίων φορᾷ καὶ ἡ τῆς φωνῆς γίνεται μεταβολή, τοῖς ἄρῃσι μάλιστα· ἔστι δὲ τοῖς μαζοῖς καὶ τῇ ὑστέρα κοινωμία τις κατὰ τὰς γλέβας, ὡς καὶ πρὸς ὄρχεις. καὶ διὰ τὴν ταύτην¹ κοινωμίαν τῆς φύσεως μορίων αἱ μετασιάσεις γίνονται πολλάκις τῶν χυμῶν. ὄρχις γοῦν οἰδήσας ἀπὸ βηχέων ὑπόμνημα κοινωμίας στήθεσι, μαζοῖς, γονῆς, ὑστέρας. ἐνίοτε² μὲν συμβαίνει ὡς βηκτόνων χρονίως ἄνευ πλευρᾶς ἀλγήματος ἀπόστιασις εἰς ὄρχην γένηται. ὡς μὲν οὖν ἐν ταῖς ἡλικίαις καὶ τοῖς βηξίν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς πνευμοῖς συμβαίνει. ἔστι γὰρ ἐπὶ τοῖς ὑστερικοῖς πνευγός, ἀναισθησία καὶ ἀκίνησία καὶ σφυγμὸς ἀμυδρὸς καὶ μικρὸς καὶ ποιε παρτελής ἀσφυξία. ἔναι δὲ ἄρσνοι τυγχάνουσι, ἕτεροι δὲ συνέλκονται τὰ κῶλα, ἅπερ διὰ τὴν ψύξιν γίνεσθαι φαίνονται, ὡς ἐν τῷ περὶ πεπονθότων τόπων δέδεικται.

1. 1. III. in VI. epid. XL. 2. 1. II. in VI. epid. XIV.

culi affatim augentur, sicut mammae in virginibus crescunt ac simul menstruae purgationes erumpunt et vox praesertim in maribus immutatur. Inter mammas autem et uterum communio quaedam per venas, ut etiam cum testiculis intercedit et ob hanc naturae communionem quae in partibus cernitur humorum migrationes fiunt. Ita fit ut testiculus in tumorem elatus in tussi vexatis argumentum sit communionis, quae inter pectus, mammas, genituram et uterum intercedit; interdum vero fit ut qui diutius sine dolore costarum tussi vexantur, iis abscessus in testiculum fiat. Quemadmodum igitur in aetatibus inque tussibus, ita etiam in suffocationibus usum venit. Etenim in suffocatione quae ex utero fit tum sensus tum motus vacuitas est et pulsus languidus et parvus redditur et interdum pulsus ex toto esse deperditus videtur; interdum voce privantur, aliis artus contrahuntur, quae propter frigiditatem fieri plane constat, ut nos in libris de locis affectis demonstravimus.

λζ'.

Ὡσπερ τοῖσι δένδροισιν ἢ γῆ, οὕτω τοῖς ζώοισιν ἢ γαστήρ
καὶ τρέφει καὶ θερμαίνει καὶ ψύχει. ψύχει μὲν κενου-
μένη, θερμαίνει δὲ πληρουμένη, ὡσπερ γῆ κοπρευομένη
χειμῶνος θερμῆ, οὕτω καὶ ἡ κοιλία.

Παρ' ἱ Ἱπποκράτει ἐστὶ καὶ ἄνω καὶ κάτω κοιλία.
ἐνίοτε μὲν οἱ παλαιοὶ τὸν θώρακα τὴν ἄνω κοιλίαν ὀνομά-
ζοντες τὸ μετὰ τὸ διάφραγμα πᾶν τῆς τροφῆς² ἀγγεῖον,
κάτω κοιλίαν προσαγορεύουσιν· ἐνίοτε δὲ ἄνω κοιλίαν ὀνο-
μάζοντες, εἰς ἣν καταπίνομεν τὰ σιτία, ποτὲ μὲν τὰ μετ'
αὐτὴν ἅπαντα. κοιλίαν μὲν οὖν τὴν κάτω καλοῦσιν ἐνίοτε
μόνα τὰ παχέα τῶν ἐντέρων. εἰσὶ δὲ καὶ οἱ τὸ κῶλον³
μόνον τὴν κάτω κοιλίαν καλοῦσιν. ἐνταῦθα δὲ οὐκ ἄδηλόν
ἐστὶ τὴν κάτω κοιλίαν ὀνομάζεσθαι μόνον τὸ τὴν τροφήν
προσδεχόμενον ἀγγεῖον, ἐν ᾧ καὶ αἱ πέψεις γίνονται. Ἱπ-

1. l. IV. de vict. rat. 2. in marg. vel ἡφῆς. 3. Corr.
τὸ κῶλον pro τῷ κόλῳ.

XXXVII.

*Quæmadmodum terra arboribus, ita animantibus est ven-
ter, alit, calefacit ac refrigerat; refrigerat autem dum
evacuatur; calefacit, dum impletur; ut vero terra ster-
corata hieme calida est, ita etiam venter.*

Apud Hippocratem est superior venter et inferior, ac
quandoque veteres medici thoracem, superiorem ventrem
nominantes, univèrsum vas alimenti quod post septum
transversum collocatum est ventrem inferiorem appellant;
quandoque etiam ventrem superiorem vocant eum in quem
cibos deglutimus; interdum vero ea quæ post illum sunt
omnia, ac ventrem quidem inferiorem nuncupant inter-
dum sola intestina crassa, sed sunt etiam qui solum colon
inferiorem ventrem dici velint. Hoc vero loco non du-
bium est quin ventrem inferiorem vocet id vasculum
solum quod alimenta excipit, in quo etiam concoctiones
fiunt, cujus facultates, facta comparatione cum terra;

Ed. Chart. VIII. [558.]

ποικράτης δὲ τὰς δυνάμεις αὐτοῦ δηλοῖ τῇ παραβολῇ πρὸς τὴν γῆν. πρῶτον μὲν ὥσπερ τὰ δένδρα διὰ τῶν ῥιζῶν τὴν τροφὴν ἐκ τῆς γῆς ἔλκουσιν,¹ οὕτω καὶ ἀπὸ τῆς γαστροῦ πάντα τὰ μόρια διὰ τῶν φλεβῶν τρέφεται. καὶ αὕτη πρὸς τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας τῶν ἀπ' ἐγκράτου νεύρων ἐδεήθη μεγίστων, ἵνα περιττὴν αἴσθησιν ὑπὲρ ἅπαντα ἔχη. πᾶν δὲ² ζῶον κατὰ τὸ δέγμα διαφορεῖται³ εἰς τὸ περιέχον καὶ πρότερον κενοῦνται τὰ ἐπ' αὐτῷ μέρη, ὧν ἡ σύμφοτος δύναμις ἐκ τῶν ὁμιλούντων αὐτοῖς ἐπισπᾶται τροφὴν ἀναπληροῦσαν⁴ τὸ κενούμενον. εἴτ' αὖθις ἐκ τῶν ἑαυτῆς ὁμιλούντων ἐκείνα, κἄπειτα ἐκ τῶν ἑαυτῆς τὰ τρίτα. καὶ οὕτως αἰεὶ κατὰ συνέχειαν τῆς μεταλήψεως γινομένης ἐπὶ τὰς κατοικοῦσας εἰς τὴν γαστέρα φλέβας ἢ κένωσις⁵ ἀφικνεῖται. αὗται⁶ δὲ ἐκ τῆς γαστροῦ ἔλκονται τὴν τροφὴν, ὡς καὶ αἱ τῶν φυτῶν εἰς τὴν γῆν καθήκουσαι⁷ ῥίζαι. αὕτη δὲ ἡ γῆ τοῖς φυτοῖς ἐτοιμὴν καὶ ἄφθορον ἐπάροδουσα

1. de caus. sympt. VII.

2. Corr. πᾶν δὲ pro πάντες.

3. in marg. vel διαφορεῖται.

4. Corr. ἀναπληροῦσαν pro

ἀναφῶσαν.

5. Corr. κένωσις pro κίνησις.

6. l. IV. de usu

partium VII.

7. Corr. καθήκουσαι pro κατοικοῦσαι.

Hippocrates declarat. Ut enim arbores alimentum e terra per radices trahunt, ita omnes partes a ventre per venas aluntur, ipseque venter ad naturales actiones obeundas opus habuit nervis maximis a cerebro profectis, ut praestantiorem quam alia omnia sensum nancisceretur. Omne autem animal in ambientem nos aërem per cutem digeritur ac membra quae sub ipsa sunt prius vacuantur, quorum vis quae cum eis genita est alimentum trahit ab iis quae proxime accedunt, ut id ipsum quod evacuatur resiciat; deinde rursus illa ex iis quae sibi proxima sunt, alimentum quae tertio in loco sita sunt, ab iis quae propinquas sunt, atque ita semper facta per continuum translatione ad venas in ventriculum pertinentes evacuatio pervenit. Illae vero alimentum ex ventriculo trahunt, sicut stirpium radices quae in terra demissae sunt, e terra porro terra ipsa usque dum anni tempora suum flatum fervent stirpi-

Ed. Chart. VIII. [558.]

τυγχάνει τροφήν· ἄλλοι περὶ ἂν αἱ τοῦ ἔτους¹ ὄραι κατὰ φύσιν ἔχωσιν· εἰ δὲ ποτε διὰ ὑπερβολὴν αὐχμῶν ἀναξηρανθεῖη τὸ αὐτῆς ὑγρὸν, ἐνδείξεται τροφῆς ἀναίνεσθαι φυτό. τοῖς δὲ ζώοις ἢ φύσις ἐδημιούργησε μὲν τὴν γαστέρα ταμεῖον τροφῆς, οἷον περὶ καὶ τοῖς φυτοῖς τὴν γῆν αὐτὴν, ἔδωκε δὲ καὶ τὴν ὄρεξιν εἶπερὶ γίνεται ἐπ' αἰσθήσει τῆς ἐνδείας. ὅταν αἱ μὲν αἱ φλέβες ἐξ αὐτῆς τῆς γαστρὸς τι ἔλκωσιν, ὡσπερὶ δὲ ἐκ τῆς γῆς τὰ φυτὰ τὸ ὑγρὸν οἷον βδάλλουσι καὶ μυζῶσιν, οὕτως καὶ τὰ μύρια πάντα ἀπὸ τῆς γαστρὸς, πλην ὅτι ἅπαν τοῦτο τὸ ἔργον οὐ ψυχικόν, ἀλλὰ φυσικὸν ὑπάρχει. δέδεικται μὲν ἐν τοῖς περὶ φυσικῶν δυνάμεων ἱπομνήμασι καθεκτικὴν τινα δύναμιν τῆς γαστρὸς εἶναι τῶν ληθθέντων καὶ αὔθις ἀποκριτικὴν τῶν περιτωμάτων καὶ πρό γε τούτων ἀπασῶν τὴν ἀλλοιωτικὴν καὶ συνῆψεν ἢ φύσις αὐτὴ τὴν αἰσθησὶν τῶν ἐλλειπόντων, ἵνα οὕτως διαφέρῃ τῶν φυτῶν. τοῖς μὲν γὰρ καὶ² ὅτι μάλιστα τὰς ἄλλας τέτταρας δυνάμεις νῦν εἰρημένας ὁμοίως τοῖς ζώοις

1. Corr. αἱ τοῦ ἔτους pro solo ἔτους. 2. Corr. in marg. φυτοῖς εἰ.

bus paratum copiosumque alimentum subministrat; ac si quando propter nimium squalorem ejus humor exsiccescat, tunc stirpes alimento destitutae marcescunt; in animantibus autem natura ventriculum ceu alimenti penum est machinata, cujusmodi terra ipsa esse stirpibus solet, ei quoque appetitum impertita est qui excitatur, quum penuriae sensus exoritur, quum scilicet venae aliquid ab ipso ventriculo trahunt. Quemadmodum autem stirpes e terra humorem veluti exsugunt et emulgent, ita etiam partes omnes a ventriculo faciunt, nisi quod hoc opus universum non animale, sed naturale censetur. In libris enim de facultatibus naturalibus docuimus vim quandam esse in ventriculo quae contineat ea quae sumpta sint et item aliam quae excrementa rejiciat, et ante has omnes esse ea quae alteret. Cui natura sensum eorum quae desunt adjunxit, ut vel hac ratione differret a stirpibus, ac stirpibus quidem ut aliae quatuor facultates quas mode

Ed. Chart. VIII. [558. 559.]

ἔχειν ὑπάρχει. ἀλλὰ ἢ γε τῶν ἐλλειπόντων αἰσθησις ἀπε-
σιν. οὐ γὰρ ἐμελλε διὰ στόματος θρέψεσθαι ταμίῳν
ἀφθόνου ἔχοντα τροφῆς τὴν γῆν, ἢ¹ συμπεφυκότα διὰ παν-
τός εὐπορεῖ τοῦ θρέψαντος· τοῖς δὲ ζώοις πρὸς τῷ πόρῳ
τῆς γῆς εἶναι κατὰ τὰς συμφύτους τῶν μορίων ποιότητος,
ἔτι καὶ τὸ² κινεῖσθαι κατὰ προαίρεσιν ὑπάρχει καὶ χώραν
ἐκ χώρας ἀμείβειν, ὡς μὴ δύνασθαι τῶν³ ἐκ τῆς γῆς εἰσ-
βάλλειν χυμόν. τοῦτο δὲ παραπλήσιον κατὰ τὰ φυτὰ καὶ
κατὰ τὰ ζῶα, ὅτι τῷ μυελῷ καὶ ὡς ὀχετῷ ἐν τοῖς φυτοῖς
ἀναλογεῖ ἢ κοίλῃ ἐν τοῖς ζώοις φλέψ. ὥσπερ γὰρ ἐκ τῆς
ἀριστερᾶς κοιλίας τῆς καρδίας ἀρτηρία φέεται⁴ πρέμνον
τῶν καθ' ὅλων οὔσα τοῦ ζώου⁵ ἀρτηριῶν, οὕτως ἀπὸ κοί-
λης φλεβὸς αἱ καθ' ὅλον τὸ ζῶον ἀπερύνκασι φλέβεις, οἷον
κλάδοι τινές ὡς ἀπὸ στελέχων. οὕτω δὲ καὶ δύο χιτῶνας
ἢ γαστήρ ἔχει, ὥσπερ καὶ τὰ φυτὰ γλοιόν τε καὶ ὑμένα.

1. Corr. ἢ pro ἢ. 2. Corr. τὸ pro τῷ. 3. l. XVI.
de usu part. XIII. 4. Corr. ἀρτηρία φέεται pro μαρτυρία φαί-
νεται. 5. in marg. vel οὔσα τὸ ζῶον vel οὔσα τε ζῶου.

memoravimus maxime insint, aequae ac in animantibus
certe sensus eorum quae desunt ab ipsis abest. Neque enim
futurum erat ut per os alimentum sumerent, quum ter-
ram veluti copiosi alimenti promptuarium habeant, cui
inhaerent ipsaque illis alimoniam perpetuo suppeditet;
animalibus vero praeterquam quod a terra procul distant
innatis partium qualitatibus, hoc etiam attributum est ut
motu voluntario cieantur ac locum ex loco commutent;
itaque exsugere ex terra humorem non possint. Hoc au-
tem est inter stirpes et animantes simile [559] quod me-
dullae ac quasi canali in stirpibus proportione respondet
vena cava quae in animantibus inest. Ut enim ex sini-
stro cordis ventriculo arteria oritur quae est omnium ar-
teriarum quae in corpore animalis sunt veluti truncus,
ita a vena cava exoriuntur venae, veluti rami quidam a
trunco in totum corpus pertinentes. Ita etiam ventricu-
lus duas habet tunicas, sicut stirpibus natura corticem

Ed. Chart. VIII. [559.]

ὁπότε δὲ ψύχει καὶ ὁπότε θερμαίνει ἀνάλογον τῇ γῆ¹ αὐ-
τὸς σαφῶς λέγει. * * * *

λη'.

Δένδρα φλοιὸν λεπτὸν ξηρὸν ἔχει, ἔσωθεν δὲ ξηρόσαρκα,
ὕγεια, ἄσηπτα, χροῖα. καὶ τῶν ζώων οἶον χελῶναι
καὶ ὁ τι τοιοῦτον, ἡλικίῃσιν, ὠρησιν ἐνιαυτοῖσιν ὅμοια.
τὰ ζῶντα οὐ τρίβεται, χρωμένοισι μετρίως βελτίω. ὥσπερ
ἴδρουν νέον διαπηδᾷ, παλαιούμενον δὲ στέγει, οὕτω καὶ
ἡ γαστήρ δεῖ² τὴν τροφήν καὶ ὑποσιάθμην ἴσχει ὡς-
περ ἄγγειον.

Ὡς ἐν τοῖς φυτοῖς ἔχει, οὕτω ἐν γαστρὶ περὶ χιτώ-
νων αὐτῆς. ὁ γὰρ ἔσωθεν σαρκωδέστερος, ὁ δὲ ἔνδοθεν
χιτῶν ὑμενωδέστερός ἐστι. καὶ οὕτως ἔχει τὰς ἵνας εὐ-

1. Corr. τῇ γῆ pro τολύνη. 2. Corr. vult δέει.

membranamque tribuit. Quando vero calefaciat et quando
refrigeret, non fecus quam terra, ipse aperte exposuit.

* * * *

XXXVIII.

*Arbores corticem tenuem siccum habent; intrinsecus vero
carne sicca, sanae imputres, diuturnae et ex animan-
tibus, testudines et quidquid est hujusmodi aetatibus,
temporibus, annis similia animalia non atteruntur, si
melioribus moderate utantur, quemadmodum hydria,
quod recens est, transmittit, quod inveteratum, retinet;
sic ventriculus alimentum transmittit et faecem veluti
vasculum retinet.*

Quod in stirpibus videtur, idem in ventriculi tunicis
apparet: exterior enim tunica magis carnosa est, interior
vero magis membranosa. Haec porro fibras habet rectas

Ed. Chart. VIII. [559.]

θείας ἄνωθεν κάτω φερομένης, ὁ δὲ ἔξωθεν ἐγκαρσίας. τὴν μὲν τούτου αἰτίαν ἐν τῇ περὶ χρείας τῶν μορίων πραγματεία εἰρήκαμεν. * * * * ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἡλικίαις, ὡς ἔφην, τὸν αὐτὸν λόγον ἔχει τὸ παιδίον, ὃν καὶ τὸ ἔαρ ἐν ταῖς ὥραις, καὶ τὸν αὐτὸν ὁ νέος, ὃν καὶ θέρος ἔχει, καὶ τὸν αὐτὸν ὁ παρακαμάζων, ὃν καὶ τὸ φθινόπωρον, τὸν αὐτὸν δὲ ὁ γέρον, ὃν καὶ ὁ χειμῶν, οὕτω καὶ τὸ πρῶτον τῆς ἡμέρας μόριον ἔοικε τῷ ἡρι, τὸ δὲ ἐχόμενον τῷ θέρει, τὸ δὲ ἐσπερινὸν τῷ φθινοπώρῳ, τὸ τελευταῖον δὲ τῷ χειμῶνι. διὰ τοῦτο μὲν οὖν τὰ φθινοπωρινὰ νοσήματα ὀξεία τέ ἐστι καὶ θανατώδη καὶ κατὰ τὴν ἐσπερινὴν ὥραν σφοδρότερα γίνεται, καὶ ἐν τοῖς αὐτῶν παροξυσμοῖς ὀξύνεται. αὐτὸς δὲ διὰ τῆς χαρίεντος παραβολῆς τὴν γνώμην αὐτοῦ δείκνυται.

quae superne deorsum feruntur; externa vero obliquas. Hujus autem rei causam exposuimus in iis commentariis qui sunt de usu partium. * * * * In aetatibus autem, quemadmodum supra dixi, eandem habet rationem puer, quam ver in anni temporibus; eandem juvenis, quam aestas; eandem cujus aetas declinat, quam autumnus; eandem denique senex, quam hiems. Sic etiam prima diei pars est veri similis, proxima aestati, tempus vespertinum autumnus, hora ultima hiemi; quod in causa est ut morbi autumnales acuti sint ac mortiferi et hora vespertina vehementiores reddantur et in suis accessionibus evacuentur. Hippocrates vero eleganti comparatione quadam sententiam suam aperuit.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΡΙ ΧΥ-
ΜΩΝ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΥΠΟΜΝΗ-
ΜΑΤΩΝ ΤΟ Γ.

Ed. Chart. VIII. [559.]

α΄.

Οἱ τρόποι τῶν νούσων, τὰ μὲν συγγενικά ἐστιν εἰδέναι πυ-
θόμενον καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας. οἰκίονται γὰρ διὰ πλειό-
νων καὶ πολλοὶ ἴσασι. τὰ δὲ ἐκ τοῦ σώματος καὶ τῶν
διαιτημάτων καὶ κατασιάσιος τῆς νούσου ἢ ἀπὸ ὠρέων.

Πρὸς τὸ διαγνώσκειν τε καὶ ἰᾶσαι τὰ νοσήματα συντε-
λεῖ μάλιστα τὰ γένη αὐτῶν εἶναι φανερά, ὡς τὸ εἰδέναι

HIPPOCRATIS DE HUMORIBUS
LIBER ET GALENI IN EUM
COMMENTARII TRES III.

I.

Modi morborum sunt hi: partim quidem congeniti sunt, quos interrogando licet cognoscere, partim a regione proficiscuntur, multis enim sunt regionibus familiares, ac multi ipsos norunt; partim ex corpore et victus ratione et morbi constitutione vel ab anni temporibus.

Ut morbos tum dignoscas tum vero etiam recte cures, genera ipsorum perspecta esse maxime conducit.

Ed. Chart. VIII. [559.]

τὰς νόσους εἶναι βλάβας τινὰς τῶν ἐνεργειῶν καὶ οὕτως, ἐν μὲν τι γένος εἶναι τῶν σωμάτων¹, ἕτερον δὲ τῶν ἐνεργειῶν καὶ τὸ τῶν σωμάτων ἠγείσθαι τε καὶ ποιεῖν τὰς ἐνεργείας, ἔπεσθαι δὲ ἐκείνας κατὰ φύσιν μὲν ἔχουσι τοῖς σώμασιν, ἀμίμητος τε καὶ κατὰ φύσιν αὐτὰς διακειμένης, παρὰ φύσιν δὲ ἔχόντων ἢ μὴ γινομένης παντάπασιν ἢ καὶ ἐμποδιζομένης γε πάντως. ἐπὶ τούτοις δὲ τρίτον ἐστὶ γένος τὸ τῶν αἰτίων τὰς διαθέσεις ἐργαζομένων. ἐπ' αὐτῷ δὲ ἄλλο τέταρτον γένος διαθέσεων, ὅσα τοῖς σώμασιν ὑπάρχει κατὰ φύσιν τε καὶ παρὰ φύσιν ἔχουσι, μηδὲν μὴτ' ὠφελούντα μῆτε βλάπτοντα τὰς ἐνεργείας, ὅσον εἰ τύχοι τὸ χροῶμα τοῦ σώματος ἢ μέλαν ἐκ λευκοῦ γενόμενον, ἐν ἡλίῳ διατηρουμένων ἐπὶ πλεον, ἢ λευκὸν ἐκ μέλανος, ἐν σκιᾷ διατηθέντων ἢ ἐρυθρὸν λουσαμένων ἢ ὠχρὸν φοβηθέντων. οὔτε γὰρ ἐνεργεῖα τοῦτ' ἔστιν οὔτε διάθεσις σώματος ἐνεργείας αἰτία· καὶ πολὺ δὲ μᾶλλον οὐδὲ ἢ τὰς παρὰ φύσιν ἐργαζομένην

1. *Corr. εἶναι τῶν σωμάτων et quae praecedunt in codice omiffa, sed manu secunda adjecta sunt.*

Quo in genere illud est ut scias morbos esse quasdam actionum laesiones, atque ita unum esse genus corporum, alterum actionum. Ac corporum quidem genus praecedere actiones easque producere, illas vero sequi, ac si statum naturalem corpora conservent, culpa vacantes naturalesque existere; si praeter naturam corpora affecta sint, illas autem nullas prorsus aut certe omnino impeditas; ad haec tertium genus accedit causarum quae affectiones gignunt; post hoc est item aliud quartum genus eorum quae insunt corporibus, sive ea naturaliter, sive praeter naturam affecta sint, quae neque commodo neque incommodo esse actionibus solent: velut exempli gratia, si color corporis ex diuturna mora in sole ex albo niger aut contra ex nigro albus fiat, quod quis in umbra vitam duxerit, aut ruber in lotis aut pallidus expavescit videatur; haec enim neque actio est neque affectio corporis, quae causa actionis sit, ac multo minus causa est quae affectus

Ed. Chart. VIII. [559. 560.]

διαθέσεις αίτια. σύμπτωμα δέ ἐστίν ὄπερ συμβαίνει ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ ταῖς διαφόροις τῶν σωμάτων ἀλλοιώσεσιν, εἴτ' οὖν κατὰ φύσιν εἴτε καὶ παρὰ φύσιν ἔχοιεν. πρὸς δὲ τούτοις ἅπασιν εἰσὶ καὶ οἱ τρόποι τῶν νοσημάτων, οὓς εἰδέναι ἡμᾶς οὐχ ἤττον ἢ τὰ προειρημένα δεῖ. χρῶνται γὰρ οἱ παλαιοὶ τῇ φωνῇ ταύτῃ κατὰ δυοῖν σημαινομένων, ἐνίοτε μὲν ἐπὶ τὸ τῆς ψυχῆς ἤθος αὐτὸ φέροντες, ἐνίοτε δὲ ἐπὶ τὰς διαφορὰς ἢ τὰς ιδέας τοῦ προκειμένου κατὰ τὸν λόγον πράγματος, ὅσον εἴ τις εἴπῃ τρόπους διαίτης, δηλώσει τὰς διαφορὰς αὐτὰς ἢ τὰς ιδέας, ὥσπερ καὶ τρόπους πυρετῶν πολλοὺς εἶναι φαμεν τὰς διαφορὰς ἢ τὰ εἶδη τούτων σημαίνοντες. νῦν δὲ οὐ δηλοῖ τὰ ἤθη τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ τὰς ιδέας τῶν νόσων. διαφορὰς μὲν ἢ ιδέας ἢ εἶδη κατὰ τὸ παρὸν οὐ διοίσει λέγειν. οὕτω γοῦν αὐτὸς ἐν τῷ κατ' ἰη-
 τρεῖον εἶπεν ἀγῆς εἶναι δύο εἶδη, ὡς εἰ καὶ διαφορὰς καὶ τρόπους εἰρήκει δύο, ὅντιος ἔθους τοῖς παλαιοῖς καὶ διαφορὰς καὶ εἶδη καὶ τρόπους ὀνομάζειν τὰ κατὰ τὴν το-

praeter naturam afferat. Est vero symptoma quod varias corporum alterationes, sive illa secundum naturam, sive praeter naturam affecta sint, necessario consequitur. Ad haec omnia accedunt modi morborum quos non minus quam quae dicta sunt esse nobis cognitos oportet. Veteres hoc nomine *τρόπον* utuntur in duabus significationibus; interdum ad animi mores explicandos adhibent, interdum ut differentias et formas rei de qua agitur significant: ut si quis dicat, modos victus rationis, is differentias aut formas ipsius indicabit, sicut februm esse multos modos dicimus, ut earum differentias aut species significemus. Hoc vero loco nomen *τρόπον* non significat mores animi, sed formas morborum; utrum vero [560] differentias aut formas aut species modo dicas, nihil interest. Sic quoque est ab ipso in libro de officina medici conscriptum, lucis duas esse species, perinde ac si differentias et modos dixisset; quum fuerit hoc in more positum institutoque majorum, ut quae ex divisione rerum genera-

Ed. Chart. VIII. [560.]

μὴν τῶν γενικωτέρων πραγμάτων ὑποπίπτοντα, κατὰ τὸ αὐτὸ σημαινόμενον καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, εἰσι, φησὶν, οἱ τῶν τρόποι καὶ καταστάσεις καὶ παροξυσμοὶ τουτέων ἐκάστου τῶν πυρετῶν. δῆλον γὰρ ὅτι τὰ εἶδη καὶ τὰς διαφορὰς σημαίνει· διότι προστίθῃσιν, αὐτίκα τὸν συνεχῆ ἄρχεται μὲν ἐνίοις σφοδρότατον, κατὰ βραχὺ δὲ ἀπολεπτύεσθαι μέχρι κρίσεως, ἐνίοτε δὲ ἀνάπαλιν. ἐνίοτε δὲ εἶναι τρίτον τινὰ τρόπον σύνθετον ἐξ ἀμφοῖν, ἅπερ ἅπαντα συμβαίνει πᾶσι τοῖς πυρετοῖς, ὅσοι τε συνεχεῖς καὶ πολυχρόνιοι καὶ ἐπὶ παντὸς ἄλλου τοῦ νοσήματος ὀξείως δηλονότι καὶ χρονίου. τοὺς μὲν οὖν τρόπους τῶν νοσημάτων γινώσκομεν ἐκ τε τῆς κοινῆς φύσεως ἀπάντων καὶ ἐκ τῆς ἰδέας ἐκάστου, εἶτι δὲ καὶ ἐκ τῶν προσφερομένων καὶ ἐκ τῆς ὅλης τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς καταστάσεως καὶ χώρης ἐκάστης καὶ τοῦ ἔθους καὶ διαίτης καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων καὶ ἐκ τῆς ἡλικίας καὶ ἐκ τῶν παροξυσμῶν καὶ ἐκ τῶν διαχωρημάτων καὶ οὖρων καὶ ἐμέτων καὶ ἰδρώτων καὶ πτυσμάτων. εἶτι δὲ καὶ ῥίγους καὶ ψύξεως

1. 1. III. in progn. X.

lium exoriuntur, differentias, species et modos appellarent. In eandem significationem illud quoque dictum est in primo de morbis vulgaribus, ubi scriptum est: sunt, inquit, modi, status et accessiones singularum harum febrium; planum enim est ibi species differentiasque significari, propterea quod statim subjungit, continuatim incipere aliquibus vehementissimam et paulatim usque ad judicationem fieri leviolem, quibusdam vero contra; interdum quendam esse ex utraque conflatum modum; quae quidem accidunt omnibus febribus quae continuae sunt et diurnae et item aliis morbis omnibus qui et acuti sunt et longi. Cognoscimus autem modos morborum tum ex communi omnium natura, tum ex cujusque hominis propria, itemque ex iis quae offeruntur et ex universa aëris nos ambientis constitutione et cujusque regionis et ex consuetudine et victus ratione et institutis et aetate et accessionibus et alvi excrementis et urinis et vomitibus et

Ed. Chart. VIII. [560.]

καὶ βηχὸς καὶ πιασμῶν καὶ λυγμῶν καὶ θάλπους καὶ γυν-
 σωῶν καὶ αἰμορροαγίας ἐκ ῥινῶν καὶ ἐκ τῶν αἰμορροαγίδων καὶ
 τῶν ἀποσιτάσεων. περὶ ὧν ἀπάντων ἐξῆς εἰρήσεται. πλὴν
 ὅτι περὶ κοινῆς φύσεως ἀπάντων καὶ τῆς ἰδίας ἐκάστου,
 ἔτι δὲ περὶ τῶν λόγων καὶ ἀποσιτάσεων καὶ ἐνυπνίων καὶ
 τῶν εἴους ἁρῶν καὶ κατασιτάσεων καὶ διαχωρημάτων καὶ
 τῶν οὔρων καὶ ἐμέτων, πτυσμάτων, ἰδρωμάτων, λυγμῶν καὶ
 ἄλλων πολλῶν ἤδη εἴρηται ἐν τοῖς ἀνωτέρω. ἐκ μὲν οὖν
 τῶν προσφερομένων πρόγνωσις ἔσται ἢ μοχθηρῶν ὄντων αὐ-
 τῶν, μὴ χεῖρω γένοιτο ὁ κάμνων, μετρίως νοσεῖ, εἰ δὲ πάν-
 των προσσηκόντως γινομένων πρὸς τὸ μηδὲν ὄνινασθαι σφο-
 δρύνοιτο, μοχθηρὸν. ἐγὼ γὰρ καὶ ἐκ τῶν προσφερομένων
 τοὺς τρόπους τῶν νοσημάτων διέγνωι πολλάκις. ὅτι δὲ καὶ
 ἡ χώρα μέγα συντελεῖ πρὸς τὴν πρόγνωσιν διδάσκει σαφῶς
 αὐτὸς ἐν τῷ περὶ ἀέρων καὶ ὑδαίων καὶ τόπων, ἐν ᾧ δει-
 κνυται τίνα καθ' ἐκάστην χώραν πλεονάζει νοσήματα. *

* * * δυνατόν ἐστι στοχάζεσθαι τεχνικῶς ὁποῖοι

sudoribus et sputis; propterea vero ex rigore, frigore, tussi, sternutatione, singultu, aëstu, flatu, sanguinis e naribus et haemorrhoidibus profluvio et abcessibus, de quibus omnibus deinceps differetur; praeterquam de communi omnium et de cujusque propria natura et de sermionibus et de abcessibus et insomniis et anni temporibus et flatu et alvi excrementis et urinis et vomitibus et sputis et sudoribus et singultibus et aliis plerisque de quibus supra copiose locuti sumus. Itaque ex iis quae offeruntur suppetit nobis praecognitio, si quum illa prava sint aegrotis nihil se habeat deterius, mediocris morbus censebitur, at si omnia ut par est fiant, aegrotus vero praeterquam, quod nullum fructum ferat, vehementius conflictetur, pravus morbus judicabitur: mihi enim saepenumero vel ex oblatiis modos morborum dignoscere contigit. Regionem vero magnopere nobis esse ad praenotionem adjumenti ipsemet in libro de aëre, aquis et locis, apertissime declarat in eo loco in quo docet, quinam morbi in singulis regionibus plurimum versentur. * * * * possumus enim

Ed. Chart. VIII. [560.]

τέ εἰσι καὶ ὅποσοι οἱ πλεονάζοντες χυμοὶ ἐν τῷ σώματι.

* * * * καλοῦσι δὲ ἐπιτηδεύματα πάντα, ὅσα οἱ ἄνθρωποι οἱ διὰ χρεῖαν ἢ δι' ἀνάγκην κάμνουσιν, ὡς τὰ περὶ τὴν γῆν ἢ τὰ γράμματα ἢ τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἢ τὴν φιλοσοφίαν ἢ τὰς ἄλλας τέχνας καὶ πράξεις. ὁ γὰρ ἐν τῷ ἀργῷ διητημένος ὦρα θέρους ἐν ἡλίῳ ὑπαίθριος, λεπτῇ διαίτῃ χρώμενος καὶ πόνοις μᾶλλον τὴν χολὴν πικρὰν ἢ τὸ φλέγμα, ὅσον ἐπὶ τοῦτο¹ ἀθροίζει ὡσπερ ἐν σκίᾳ καὶ ἀργῶς καὶ ἐμπιπλάμενος διάγων τὸν φλεγματικὸν χυμὸν, μᾶλλον * * * * εἴρηται γὰρ ἡμῖν ἐν τοῖς περὶ κράσεων ὑπομνήμασι καὶ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς ἐπὶ πλέον. ἀρκεῖ δὲ ἐνταῦθα τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι καὶ τῆς ἡλικίας οὐ μικρὰν ἀφέλειαν ἔχομεν. * * * *

ἄλλο μὲν σημαίνει ψύξις ἐν ἀρχῇ παροξυσμοῦ, ἄλλο δὲ ἐν παρακμῇ γνομένη, καθάπερ γε καὶ εἰ διὰ παντὸς τοῦ παροξυσμοῦ παραμένει, οὐκ ἀγαθὸν ἔσται σημεῖον. αἱ δὲ αὖσαι τοῦ γένους εἰσὶ τῶν πνευμάτων περὶ ὧν ἐν τῷ προ-

1. Corr. τούτω pro τοῦτο.

ex arte conjectura consequi, quales quantique humores redundant in corpore. * * * * ceterum vocant instituta ea omnia quae homines aut usu aut necessitate coacti faciunt, ut quae ad terram colendam aut ad studium literarum aut artem medicinalem aut philosophiae scientiam aut ad alias artes et actiones pertinent: nam qui in agro vitam degit aestivo tempore et in sole sub dio et tenui diaeta utitur et laboribus se tradit, is quantum ad hanc vitam attinet amaram bilem potius quam pituitam coacervabit, ut qui in umbra otioque vivit et sese explet, pituitosum humorem potius colliget. *

* * * * Nam et in libris de temperamentis et in aphorismis dictum est copiosius, nunc vero sufficiet dicere, non mediocrem utilitatem nos etiam ex aetatis cognitione percipere * * * * aliud enim significat in principio accessionis refrigeratio, aliud si in declinatione oritur, sicut etiam, si per totam exacerbationem perdurant, non bonum signum fuerit. Flatus autem in genere

Ed. Chart. VIII. [560.]

γνωστικῶν εἰρήκαμεν. * * * * διαφέρει γάρ, ὀνομάζουσι δὲ οὕτως τὰς ἐκ πολλοῦ χρόνου κατὰ τὸ σῶμα διαμενούσας, ὅπερ αὐτὸς ἐν τοῖς¹ ἀφορισμοῖς ἐδείκνυε εἰπών· οἱ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν πλεῖστα νοσέουσιν ἤσσον, ὅσα δὲ αὐτοῖς χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ συναποθνήσκει, ὅπερ ταῦτόν ἐστιν, εἴπερ σύντροφα ἐκάλει. ἐκεῖνα δὲ οὐκ ἔστι τοιοῦτου τρόπου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τῇ χώρᾳ εἰωθότα γίνεσθαι, ἃ καὶ ἐπιχώρια ἐν τῷ περὶ ἀέρων καὶ τόπων καὶ χώρων καλεῖ. ἐνίοτε δὲ καὶ ἔνδημα ἀντιδαιρῶν αὐτὰ πρὸς τὰ πάγκοινα καὶ ἐπιδήμια. περὶ ἐκάστου δὲ χρόνου φησὶ προϊόντος καὶ τοῦ ἐνιαυτοῦ. λέγω ἂν ὁκόσα νοσήματα μέλλει πάγκοινα τὴν πάλιν κατασχῆσειν ἢ θέρους ἢ χειμῶνος. καὶ πάλιν ταῦτα τὰ νοσήματα ἐπιχώρια τοῖσιν ἐστι καὶ εἴ τι πάγκοινον κατάσχει νόσημα ἐκ τῆς τῶν ὥρέων μεταβολῆς καὶ κατωτέρω πάλιν, τοῦτο μὲν τὸ νόσημα αὐτέοισι σύντροφόν ἐστι καὶ θέρους καὶ χειμῶ-

1. l. H. aph. XXXII.

Spirituum continentur, de quibus in praefagiis verba fecimus. * * * * Differunt enim, ac sic nominant eos morbos qui in corpore diu permanent, ut ipse in aphorismis declaravit, quum ait: *maximam partem senes minus quam juvenes aegrotant; si vero diuturnis morbis corripiantur, cum iis fere moriuntur.* Id autem perinde accipiendum est ac si dixisset, morbos simul nutritos; illi enim hujusmodi non sunt, sed potius oriri in regione solent, quos etiam patrios in libro de aëre, aquis locis et regionibus vocat; interdum etiam populares, ut hi ex altera parte communibus omnium et vulgaribus respondeant. Cujusque autem, inquit, futuri temporis annique statum et qui morbi omnium communes aut aestate aut hieme sint civitatem invasuri, praedicet et item quum ait: *atque hi quidem morbi sunt eis patrii, praeterquam quod si quis morbus omnium communis ex mutatione temporum existat;* et item inferius quum subjungit: *hic autem morbus eis aestate et hieme connutritus est.* Ex quibus appa-

Ed. Chart. VIII. [560.]

νος. οὐ τοίνυν ταυτίον ἐστὶ τὸ συγγενικὸν καὶ τὸ σύντρο-
φον νόσημα, ὡς εἶπον, ἀλλὰ * * * *

β'.

Αἰ δὲ χώραι πρὸς τὰς ὥρας κακῶς διακείμεναι, τοιαῦτα
τίκτουσι νοσήματα, ὁκοίη ἂν ὥρη ὅμοιαι ἔωσιν,¹ οἷον
ἀνόμαλον θάλασπος ἢ ψῦχος τῆς αὐτῆς ἡμέρης, ὅταν
τοιαῦτα ποιῆ φθινοπωρινὰ ἐν τῇ χώρῃ τὰ νοσήματα
καὶ ἐν τῆσιν ἄλλῃσιν ὥρησι κατὰ τὸν λόγον.

"Όταν,² φησὶν, αἰ χώραι πρὸς τὰς ὥρας κακῶς διάκειν-
ται τοιαῦτα νοσήματα τίκτουσιν, ὁκοία ἂν ἢ ὥρα ἢ καὶ
τοῦτο εἰκότως. οὐ γὰρ αἰ τῶν ὥρῶν ὀνομασίαι αἴτια νοση-
μάτων, ἀλλ' αἰ κράσεις εἰσὶν· ὅταν οὖν αὐταὶ ἐξαλλάττωσιν,
ἀναγκαῖόν ἐστὶ καὶ τὰ νοσήματα συναλλάττειν· ἐπειδὴ γὰρ
κατὰ τὸν τῆς ἰδίας κράσεως λόγον καὶ οὐ δι' ὀνομασίαν αἰ
ὥραι τοὺς χυμοὺς αὐξάνουσι, διὰ τοῦτο ἢ κράσεις τοῦ περιέ-

1. ἂν ὥρη, ὅμοιαι ἔωσιν uncinis inclusa sunt in M. 2.
l. III. aph. IV.

ret, morbum congenitum et connutritum non eundem
esse; ut diximus, sed * * * *

II.

*Regiones autem ad anni tempora male affectae tales mor-
bos pariunt, quale fuerit tempus, cui sunt similes; verbi
gratia inaequales calor aut frigus eodem die quum ta-
lia contigerint autumnales morbos in regione procreant,
haecque ratio in ceteris tempestatibus servabitur.*

Quum, inquit, regiones male affectae sunt ad anni
tempora, tales morbos pariunt qualia tempora fuerint;
tque id quidem merito sit, neque enim temporum ap-
pellationes, sed temperaturae sunt morborum causae;
num igitur hae a sua natura desciscunt, morbos quoque
diversos gigni necesse est. Quoniam autem tempora pro-
priae temperaturae non appellationis ratione humores ad-

Ed. Chart. VIII. [560. 561.]

χοντος ἡμᾶς ἀέρος μεταβάλλει καὶ οἱ χυμοὶ ἐξ ἀνάγκης μεταβάλλονται. ὡσπερ μὲν οὖν τὴν ἰδίαν αὐτῶν κρᾶσιν διαφυλάττουσαι αἱ ὄραι τὰς νόσους τίκτουσιν, ἀνάλογον ταῖς φύσεσιν αὐτῶν, οὕτω¹ καὶ παρὰ φύσιν μεταβαλλομέναις αἱ νόσοι ἔπονται. ὅταν οὖν ἀναγνῶς ἐν ἀφορισμοῖς τὰ πλεονάζοντα κατὰ τὸ θέρος νοσήματα πυρετούς τε εἶναι συνεχεῖς καὶ καύσους καὶ τριταίους κλείστους, πρῶτον μὲν αὐτὸ δεῖ τοῦτο μὴ παρακοῦσαι, τὸ ὡς θέρους μέμνηται οὐ τοῦ παρὰ φύσιν ἔχοντος, ἀλλὰ τοῦ κατὰ τάξιν καὶ κόσμον. οἷς γὰρ ὁ χειμὼν ἅπαντος τοῦ ἔτους ὑγρότατός ἐστι καὶ ψυχρότατος, ἐναντίως δὲ αὐτῷ τὸ θέρος, ξηρότατόν τε καὶ θερμότατον εἶναι βούλεται. εἰ δὲ ἔμπαιεν ὁ μὲν χειμὼν ξηρὸς, τὸ δὲ θέρος ὑγρὸν γίγνοιτο, οὐ κατὰ φύσιν ἔχει τὰ τῶν ὡρῶν. οὐκοῦν οὐδὲ τὰ θερινὰ νοσήματα τήνικαῦτα ἐν τῷ θέρει πλεονάζει, οὐδὲ τὰ χειμερινὰ ἐν τῷ χειμῶνι, οὐδὲ ἔαρινά ἐν τῷ ἤρι ἢ τὸ ἔαρ ἀνόμαλον εἶη καὶ μὴ κατὰ τά-

1. de crifib. III.

augment, ideo si aëris nos ambientis temperies immutetur, etiam humores necessario immutabuntur. Ut igitur tempora propriam sui temperaturam retinentia morbos eos pariunt qui naturis temporum proportione respondeant, sic etiam morbi tempora praeter naturam immutata consequuntur. Itaque quum in aphorismis legeris, morbos quorum aestivo tempore magnus proventus est febres continuas, ardentis, ac maximam partem tertianas esse, in primis adhibe animum [561] ne male intelligas, quod aestatis quae praeter naturam sit mentionem Hippocrates fecerit, sed potius quae suum ordinem modumque servaverit. Ut enim hiems et totius anni partibus humidior ac frigidior, ita ejus contraria esse aestas debet, ut siccissima calidissimaque sit; at contra si hiems sicca sit aestasque humida succedat, certe tempora suam naturam non servabunt, proinde eo tempore morbi aestivi per aestatem non abundabunt, neque hiberni per hiemem, neque verni per ver, si ipsum fuerit inaequale et non ordinem serva-

Ed. Chart. VIII. [561.]

ξιν, οὕτω δὲ οὐδὲ κατὰ τὸ φθινόπωρον. μὴ γὰρ πω διὰ τὴν προσηγορίαν τῶν ὥρῶν, ὡς ἔφην, ἕκαστον τῶν νοσημάτων δοκεῖ γίνεσθαι τοῖον ἢ τοῖον, ἀλλὰ διὰ τὴν περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος κρᾶσιν· ὡς γὰρ ἂν οὗτος¹ ἔχει φύσεως, οὕτω καὶ ἡμᾶς διατίθῃσι. κατὰ τοῦτο οὖν φησιν Ἱπποκράτης, ὁπόταν² ἕαρ τῷ φθινοπώρῳ ὅμοιον γένοιτο, τότε φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα ἔσεσθαι. ὑγρὰν μὲν δὴ τινα καὶ ψυχρὰν κατάστασιν ἔχειν δεῖ τὸν χειμῶνα, θερμὴν δὲ καὶ ξηρὰν τὸ θέρος τοῦ ἤρος ἀκριβοῦς ἀμφοῖν ὄντως ἐν μεταξὺ, κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον κρύους μὲν ἔωθεν ὄντος, ἀμφὶ τὸ μέσον τῆς ἡμέρας θάλπος ἐστὶν ἰσχυρὸν καὶ πάλιν δειλῆς ὀψίας εἰς κρύος³ γίνεται μεταβολή. εἰάν οὖν κατὰ τὴν εἰέραν ὥραν τοῦ ἔτους καὶ μὴ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἀνόμαλον εἴη τὸ θάλπος καὶ ψυχὸς τῆς αὐτῆς ἡμέρας, τότε τὰ φθινοπωρινὰ νοσήματα προσδέχεσθαι⁴ χρή. δῆλη δὲ ἡ αἰτία, ὁμολογεῖ γὰρ αὕτη ἡ κατάστασις τῆ τοῦ φθινοπώ-

1. Corr. οὕτως ejecit et reposuit οὗτος. 2. Corr. ὁπόταν ἕαρ τῷ φθινοπώρῳ ὅμοιον γένοιτο, τότε inferi vult. 3. in marg. fortasse κρύος; antea enim legebatur χροῖος.

rit; eadem erit autumnī ratio, neque enim, ut dixi, propter temporum nomina singuli morbi accidunt, ut tales aut quales sint, sed pro aëris qui nobis circumflaus est temperatura oriuntur; nam ut est hujus ipsius natura, ita etiam nos afficit, atque in hanc sententiam dictum ab Hippocrate est: *quum ver simile autumnno fuerit, tum autumnnales exspectare morbos oportet*; hiems autem humidam frigidamque habere constitutionem quandam debet; aestas calidam et siccam; ver in medio utriusque est accurate constitutum, sed in autumnno frigus mane, meridie vero magnus calor et rursus ad vesperam in frigus fit commutatio. Itaque si in alio anni tempore quam autumnno inaequale fuerit et frigus et calor idque eadem die accidat, tunc autumnnales morbi sunt exspectandi, manifestata causa est: illa enim constitutio autumnnali statui proportionē respondet; quare haud mirabile est, si tales

Ed. Chart. VIII. [561.]

ρον· οὐκοῦν θάυμαστόν, εἰ τοιαῦτα νοσήματα ἐργάζεται, ἀλλ' εἰ τὴν ἑαυτῶν κράσιν αἱ ὥραι σώζονται, οὐδὲν τοιοῦτον ὡς πρὸς τὰς ὥρας¹ συμβήσεται. ἡ μὲν οὖν θερινὴ ὥρα θερμὴ καὶ ξηρὰ οὔσα τριταίων πυρετῶν² εὐφορὸς ἔσται καὶ ἡ γώρα θερμὴ καὶ ξηρὰ ἔσται τῆς ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς εὐφορωτέρη, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ κάμνοντος κράσις εἰς τοῦτο συντελεῖ. ἡ δὲ καὶ διαίτη θείη θερμότερόν τε καὶ ξηρότερον ὅπερ ἔστιν ἐν πόνοις μὲν πλείοσι καὶ ταῖς ἀγρυπνίαις καὶ φροντίσει καὶ λύπαις, ἐδέσμασί τε ἐλάττωσί τε καὶ χολωδέστεροις, οὗτος³ ἂν χολωδέστερος ἂν⁴ αὐτὸς ἑαυτοῦ γένοιτο καὶ δηλονότι θερμότερός τε καὶ ξηρότερος, τὸν αὐτὸν λόγον ἔχουσιν αἱ ἄλλαι ὥραι, ἣν γὰρ ἐν τῷ ἤρῳ οὐ ψυχρὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑγρὸν δυναστεύει, τὰ χειμερινὰ νοσήματα πλεονάσει, οὕτω δὲ καὶ περὶ τοῦ θέρους καὶ ἄλλων ὥρων. οὐ γὰρ ὥραι, ἀλλὰ ποιότητες τοὺς χυμοὺς καὶ οἱ χυμοὶ τὰς ποιότητας τίκτουσιν. ὀρῶμεν γὰρ τὴν ὀργὴν μάλιστα γί-

1. I. II. de crifib. III. 2. Corr. τριταίων πυρετῶν pro τριταίων πυρετόν. 3. Corr. οὗτος pro οὕτως. 4. Corr. ἂν addidit.

morbi eo tempore oriantur, ac si anni tempora suam naturam servarint, nihil tale quatenus ad anni tempora pertinet unquam eveniet; quare tempus aestivum, quod calidum siccumque est, magnam affert febrium tertianarum copiam, ac regio item calida et sicca majorem vim illarum febrium quam humida frigidaque producet. Sed aegrotantis quoque temperatura ad hanc ipsam rem magnopere faciet, quod si victus ratione calidiore siccioreque utatur, quae quidem posita est in pluribus laboribus, vigiliis, curis, sollicitudinibus et cibis copiosioribus et bilis gignendae aptioribus, is etiam se ipso biliosior fiet, atque ita nimirum siccior atque calidior, eadem et aliorum temporum ratio. Nam si vere non solum frigus, sed etiam humiditas dominetur, profecto morbi hiberni abundabunt, idem est de aestate deque aliis temporibus existimandum. Neque enim tempora, sed qualitates sunt quae humores gignunt et humores ipsas qualitates pariunt: perspicimus

Ed. Chart. VIII. [561.]

γίνεσθαι, ἐν ᾧ χολὴ ἐπικρατεῖ καὶ ἐναλλάξ, ἐν ᾧ ὀργὴ ἐπικρατεῖ, ἐν τούτῳ τοὺς χολώδεις γίνεσθαι χυμούς, οὕτω καὶ φόβος καὶ δυσθυμία μελαγχολικὸν χυμὸν ποιεῖ καὶ ὁ μελαγχολικὸς δὲ χυμὸς τὸν φόβον τε καὶ δυσθυμίαν ἐργάζεται· περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ὁ αὐτὸς λόγος.

γ'.

Τὰ μὲν ἀπὸ ὀσμίων βορβορωδέων ἢ ἐλωδέων.

Δεῖ τῶν ὄντων κατὰ γένος τῶν τὰς νόσους ἐργαζομένων αἰτίων τὰ μὲν ἔξωθεν ἐστὶ, τὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ἡμῶν ὀρμαῖται. καὶ πρὸς μὲν τὰς ἔξωθεν βλάβας ἄλλα μόρια τῶν ἐν ἡμῖν ἐστίν, ἐνίοτε ἀσθενῆ, πρὸς δὲ τὰς ἐνδοθεν ἄλλα. ἐξ ἡμῶν γὰρ κατὰ πληθὸς χυμῶν ἢ μοχθηρίαν αἱ νόσοι γίνονται, τὰ δὲ ἔξωθεν αἴτια τὰ μὲν τὸ δυσκράσιαν τινὰ ἐργάζεσθαι, τὰ δὲ τὸ θλάειν ἢ τέμνειν ἀδικεῖ τὰ τῶν ζώων σώματα. οὐ μὴν ἀλλὰ οὐδὲν ἐστὶν ὅπερ οὐ² φεύγειν δυνά-

1. de nat, humana V.

2. Corr. add. οὐ.

enim iracundiam excitari maxime in quo bilis exsuperat et vicissim in quo iracundia exsuperat in eo biliosos humores gigni. Sic etiam timor et animi demissio melancholicum humorem efficiunt et humor ipse melancholicus timorem animique demissionem parit; de ceteris idem est censendum.

III.

Alii quidem ab odoribus coenosis aut palustribus.

Duplex est genus causarum morbos efficientium: aliae enim foris adveniunt, aliae a nobis ipsis proficiscuntur. Atque ad noxas externas quaedam interdum nostrae partes infirmae sunt, quaedam vero ad internas. Nam morbi nostra vi fiunt aut a plenitudine aut a malitia humorum; causae vero externae ideo corpora animantium laedunt, partim quod intemperiem quandam gignant, partim quod frangant aut incidant; nulla tamen res est quam vitare

Ed. Chart. VIII. [561.]

μεθα, πλὴν τὸν περιέχοντα ἡμᾶς ἀέρα. οὗτος γὰρ ἀμετρο-
 τερον ἢ θερμαινόμενος ἢ ψυχόμενος ἢ ὑγρότερος γενόμενος
 ἢ ξηρότερος ἀλλοιοῖ καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν καὶ τὴν τῶν
 σωματίων συμμετρίαν, εἴπερ ὑγεία ἐστὶ, διαφθειρεῖ. ταῖς
 μὲν οὖν ἄλλαις αἰτίαις οὐ διὰ παντὸς ἀπαντῶμεν οὔτε διὰ
 ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐν δὲ τῷ ἀέρι διαμένειν ἡμᾶς αἰεὶ χρὴ
 καὶ εἰσπνέειν αὐτὸν καὶ ἀδύνατόν ἐστι μὴ συνδιατίθεσθαι
 καὶ συμμεταβάλλεσθαι τὰ σώματα τῇ ἐκείνου μεταβολῇ. δεῖ
 οὖν τὸν καλῶς θεραπεύοντα ἰατρὸν γινώσκειν τὸν ἄριστον
 ἀέρα καὶ τὸν μοχθηρόν, ἵνα καὶ γινώσκει ὅποια ἐξ αὐ-
 τοῦ γίνονται νοσήματα, ὅποια δὲ μὴ, καὶ ἴδη ποιὸν¹ ἀέρα
 φευκτέον ἢ οὐ. εἴρηται δὲ ἡμῖν ἤδη περὶ τούτων ἀπάντων
 ἐν τῷ εἰς τὸ περὶ ἀέρων καὶ ὑδάτων καὶ τόπων καὶ χώρων
 καὶ οἰκίσεων ὑπομνήματι. ἀλλ' ὅμως νῦν ὀλίγα κεφαλαιω-
 δῶς ἀναμνήσεως ἔνεκεν εἰρήσεται. ὁ² μὲν οὖν ἀκριβῶς κα-
 θαρὸς ἀῆρ ἄριστος εἶναι δοκεῖ. τοιοῦτος δὲ ἐστὶν ὁ μῆτε
 ἐν λιμνῶν ἢ ἐλῶν ἀναθυμιάσεως ἐπιθολούμενος, μῆτε ὁ ἐκ

1. Corr. ἴδη ποιὸν pro ἴδη ποιῶν. 2. Orib. IX. collect. X. I. V. de tuend. sanit. XIV.

non possimus praeter aërem nos ambientem; is enim im-
 moderatius calefactus aut refrigeratus aut humidior aut
 siccior redditus nostram immutat naturam et symmetriam
 corporum quae sanitas est corrumpit; ac ceteris quidem
 causis neque perpetuo occurrimus, neque ipsae totum diem
 circa nos sunt, at in aëre morari semper ipsumque spi-
 ritu ducere oportet nec possunt corpora ad illius immu-
 tationem non simul et affici et immutari. Itaque medicus
 qui recte curaturus sit optimum vitiosumque aërem cog-
 noscere debet, ut qui ex illo morbi fiant, qui secus, et
 qui vitandus aër sit aut non intelligat; ac de iis omnibus
 jam est a nobis in commentariis in librum de aëre, aquis,
 locis, regionibus et habitationibus dictum. Nunc tamen
 quaedam etiam summam recordationis causa afferemus.
 Aër igitur accurate purus esse optimus videtur; est au-
 tem huiusmodi qui neque e stagnorum aut paludum halitu
 sit perturbatus, neque ex profundo specu emissus, cujus-

Ed. Chart. VIII. [561.]

βαράθρου τινός ἐκπνεόμενος, ἅπερ ἐστὶν ἡ χειρόνεια¹ κα-
 λέεται. ταῦτα μὲν γὰρ τὸ² βλάπτειν τὸν ἀέρα καὶ τὰς
 νόσους ἐργάζεται. ταυτὸ τοῦτο ποιεῖ καὶ ὅστις ἐκ τινος
 ὀχειοῦ τῶν ἐκκαθαιρόντων μεγάλην τινὰ πόλιν ἐπιθολοῦται.
 μοχθηρὸς δὲ καὶ ὅστις ἐκ τινος σηπεδόνος καὶ κόπρων μιαι-
 νηται³. μοχθηρὸς δὲ καὶ γίνεται, ὅστις ὀμιχλώδης ἐστὶ διὰ
 τὸν ποταμὸν ἢ λίμνην γειτνιῶσαν. ὁ δὲ ἐν κοίλῳ χωρίῳ
 πανταχόθι ὑψηλοῖς ὄρεσι περιεχόμενος, ὅς καὶ μηδεμίαν
 πνοὴν δέχεται, πνιγώδης ἐστὶ καὶ σηπεδονώδης. οἷς δὲ
 τὸν ἄριστον ἀέρα εἰσπνεῖν ἐν ἅπασιν ὁμοίως χρηστὸν καὶ
 τοῦτο χρῆσθαι ὠφέλιμον καὶ παῖδα καὶ νεανίσκον καὶ πρεσ-
 βύτην· οὕτω καὶ τὸν μοχθηρὸν φυλάττεσθαι ἅπαντας δεῖ,
 ἐπεὶ ἀπάσαις ταῖς ἡλικίαις λυμαίνεται, διαφέρει δὲ καὶ ὁ
 ἡλιούμενος⁴ ἀπὸ τοῦ ἀνηλίου⁵ καὶ σκιεροῦ, καὶ ὁ καθ'
 ἡμέραν τοῦ νύκτωρ. ὁ⁶ μὲν γὰρ ἡλιούμενος θερμότερος
 καὶ λεπτότερος, ὁ δὲ σκιερός παχύτερος. ὁ μὲν οὖν θερ-

1. *Corr.* χειρόνεια pro χρόνια. 2. *Corr.* τὸ pro τῷ. 3.
Corr. μιαινεται pro μένει τε. 4. *Corr.* ὁ ἡλιούμενος pro ἡλ-
 λιοούμενος. 5. *Corr.* ἀνηλίου pro ἀνηλλοίου. 6. *Orib.* IX.
coll. V.

modi sunt quae cheironia appellantur; haec enim ideo,
 quod aërem corrumpunt, morbos creant, idem facit is
 aër qui vitium ex cloacis magnam aliquam urbem expur-
 gantibus contraxit; itemque is pravus est qui ab aliqua
 corruptela aut fimo inquinatur, ut iste etiam qui propter
 vicinum stagnum aut flumen nebulosus est; qui vero cavo
 in loco altis montibus est ex omni parte conclusus nec
 ullum perflatum recipit, suffocans putrisque censetur;
 quemadmodum autem omnibus aequè conducit ut optimum
 aërem spiritu ducant utileque est ut eo puer, juvenis et
 senex utantur, sic pravum vitare omnes decet, propterea
 quod aetates omnes laedit. Ceterum aër sole illustratus
 ab eo quem sol non attingit et ab umbroso, itemque
 diurnus a nocturno differt; nam quem sol tangit, calidior
 tenuiorque est; umbrosus vero crassior est; calidior porro

Ed. Chart. VIII. [561.]

μότερος καὶ λεπτότερος εὐδιάπνευστα τὰ σώματα παρασκευάζει, ὁ δὲ ψυχρὸς καὶ παχὺς τοῦναντίον. ἔτι δὲ χείρων ἔστιν ὁ κατὰ τὴν πόλιν τοῦ κατὰ τὴν χώραν. διόπερ ὁ κατὰ πόλιν ὁμοίως τοῖς κοίλοις τόποις θερμότερός ἐστι καὶ παχύτερος. ἥλιος γὰρ ἀδιάπνευστον ὄντα τὸν ἀέρα θερμαίνει,¹ ἢ δὲ ἀκίνησία παχύνει.² τοῦτο δὲ πάσχει, διότι πολλαὶ καὶ παντοδαπαὶ ἐκ τῆς πόλεως ἔχουσιν εἰς αὐτὸν ἀναθυμιάσεις, ὁ δὲ ἐν ταῖς χώραις ἀῆρ λεπτός ὢν καὶ καθαρὸς ὀρεκτικωτέρος ἐργάζεται τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὰς τροφὰς καὶ εὐρουστέρος καὶ εὐαισθητικωτέρος καὶ εὐτροφωτέρος καὶ εὐπέπτιοτέρος. δεῖ μέντοι³ φυλάττεσθαι τὸν ἐπὶ τοῖς κήποις ἀέρα διὰ τοὺς ὄχετούς, ὡς τὰ πολλὰ τοὺς ἀποπάτους ἐκκαθαίροντας εἰς τοὺς κήπους καὶ τὴν μεγάλην δυσωδίαν. ἔτι δὲ τὴν ἀπὸ τῶν λαχάνων καὶ δένδρων καὶ θάμνων ἀναθυμιάσιν, ὥσπερ ἀπὸ τε κράμβης καὶ καρείας καὶ πύζου, ὑφ' ὧν ὀμίλιας ὁ περίξ ἀῆρ μοχθηρὸς γίνεται.

1. Corr. θερμαίνει pro παχύνει. 2. Corr. παχύνει pro θερμαίνει. 3. Corr. τοι pro δή.

ac tenuior corpora quo melius persentur efficit; frigidus et crassus contraria. Praeterea peior est is qui in urbe est quam qui ruri habetur: causa est, quia urbanus aër non secus quam qui convallibus cohibetur calidior crassiorque est. Sol enim aërem perslatu vacantem calefacit, motionis vero vacuitas crassum reddit, id quod aër pati videtur, quia multae et omnis generis exhalationes ex urbe in ipsum flunt; qui vero ruri aër est, quum tenuis purusque sit, homines cibi appetentiores facit et ut meatus magis fluxiles sint et sensus vegetiores fiant et melius alantur homines meliusque concoquant; cum tamen aërem qui in hortis habetur vitare convenit, idque propter cloacas quae latrinas plerumque in hortos repurgant et magnum quoque foetorem et halitum ex oleribus, arboribus fruticibusque prodeuntem, qualis est quem brassica et carea et buxus mittunt, quorum vicinitas aërem circumfluum vitiat. Quibus quidem sit rebus, ut Hippocra-

Ed. Chart. VIII. [561. 562.]

εϊκότως γοῦν ἀξιότῃ νῦν Ἱπποκράτης δεῖν ἡμᾶς γινῶναι ὅσα ἀπὸ τῶν ὀσμίων καὶ βορβορωδέων καὶ ἐλωδέων γίνεται, ἀ καὶ ἐπιδημίους καὶ παντοδαπὰς νόσους τίττειν εἰώθασι. κοινότατον μὲν γὰρ αἴτιον τῶν νοσημάτων καλεῖ τὸν ἀέρα ὁ συγγραφεὺς τοῦ δευτέρου τῆς περὶ φύσεως ἀνθρώπου. πραγματείας οὐχ ἦτιον δὲ τὸ ὕδωρ ἢ ὁ ἀήρ σχεδὸν ποιεῖ· διὸ καὶ τὴν φύσιν καὶ τὰς ποιότητες αὐτοῦ γνωρίζειν ἡμᾶς δεῖ· καὶ γὰρ τινὰ ἐστὶ καθαρά, τινὰ δὲ βορβορώδη, τινὰ δὲ ἐλώδη, ὡς καὶ ἔνια ἀλικὰ ἢ στυπτηριώδη ἢ χαλκαντιώδη ἢ ἄλλας ποιότητας ἔχοντα· εἴρηται δὲ διὰ πολλῶν ἐν τῇ περὶ ἀέρων, ἰδάτων καὶ ἰόπων. καὶ ὡς τὰ πολλὰ νοσήματα ἀπὸ τῶν μοχθηρῶν ὕδατων καὶ τῶν ποιότητά τινα ἐχόντων ποιεῖται. χρὴ γοῦν ἀπιότατον φαίνεσθαι τὸ κάλλιστον ὕδωρ καὶ πρὸς γεῦσιν καὶ πρὸς ὄσμην καὶ ἠδιστον ἅμα πίνοντι καὶ καθαρὸν καὶ ταχέως ὑποχωρεῖν τῶν ὑποχονδρίων. Ἱπποκράτης δὲ κορυφώτατον προκρίνει, διαγιγνώσκειται δὲ κατὰ τὸ θερμαίνεσθαι τε καὶ ψύχεσθαι ταχέως. τοιαῦτα²

1. de sanit. tuend. XI. 2. Orib. V. coll. III.

tes hoc loco censent, cognoscendum esse, quinam morbi ex odoribus coenosis aut palustribus orientur: siquidem hi et vulgares et omnis generis morbos excitare consueverint; auctor enim [562] secundi de natura humana libri aërem communissimam morborum causam appellat nec minus fere quam aër aqua efficit, quocirca ejus quoque naturam et qualitates praestat habere cognititas atque perspectas, quando sunt quaedam purae, quaedam lutulentae, quaedam palustres: ut quaedam salsae, quaedam aluminis naturam referunt, quaedam aëris aut alterius rei qualitates imitantur; copiosius autem est actum de his in libro de aëre, aquis et locis; ac plerumque morbi ex pravis aquis et quae aliquam habeant qualitatem proficiscuntur; quare praestantissima aqua debet omni prorsus vacare qualitate et quod ad gustatum et quod ad odoratum pertineat et suavissima item bibenti et pura videri et cito hypochondria permeare. Hippocrates ipse levissimam praefert ceteris; eam cognosces quod cito calefiat citoque frigeat;

Ed. Chart. VIII. [562.]

δέ ἐστι καὶ ὅσα ὕδατα τοῦ μὲν χειμῶνος θερμά ἐστι, τοῦ δὲ θέρους ψυχρά. τὰ ὁμοίως ἔχοντα ψύξεως καὶ θερμότητος ταῖς ὥραις κάκιστα. τοῦ μὲν γὰρ θέρους ἐπιπολῆς τῆ γῆ τὸ θερμὸν γίνεται, τοῦ δὲ χειμῶνος εἰς βάθος καταδύεται, καὶ τοῦτό μοι δοκεῖ αἴτιον εἶναι ὅτι πᾶσαι πηγαὶ ἐκ βαθυιάτων ῥέουσι, πᾶσαι εἶναι μὲν κατὰ τὸν χειμῶνα θερμότεραι, κατὰ τὸ θέρος ψυχρότεραι. περὶ δὲ τῶν αὐτοφυῶν ὑδάτων οὐ χρὴ νῦν διελεθεῖν. ὅσα δὲ ἐλώδη καὶ δυσώδη καὶ ὅσα ποιότητος ἀτόπους ἔχει, πρὶν ἀλλοιοῦντας¹ ἀψήσει, μὴ δεῖ προσφέρεισθαι. τὸ γὰρ ἐψώμενον ὕδωρ ὅλον ὁμαλῶς ἢ θερμότης χέουσα ἐπιτηδεῖον εἰς διάκρισιν ἐργάζεται. ψυχόμενον γὰρ τὰ μὲν γεώδη τῷ συμφύτῳ βάρει καταφερόμενα πρὸς τὸν πυθμένα τοῦ ἀγγείου παραγενήσεται, ἡμεῖς δὲ τὸ ὕδωρ ἀτρέμα ἀποχέοντες εἰς εἶτρον ἀγγεῖον ἀβλαβῶς ἔξομεν χρῆσθαι. τὰ² δὲ ἐκ λίμνης πάντα κάκιστα· ἔχει γὰρ ὁσμὴν ἀτοπον, ὅσα σεσηπότερα, καὶ τοῦ μὲν θέρους θερμά γίνεται, τοῦ δὲ χειμῶνος ψυχρά, ὅπερ μέγι-

1. Corr. πρὶν ἀλλοιοῦντας pro πρὸς ἀλλοιοῦντα. 2. Orib. V. coll. III.

hujusmodi autem sunt quae hieme calidae, aestate frigidae, ut pessimae sunt quae aequae atque anni tempora vel frigidae sunt vel calidae; aestate enim calor extremam terrae partem adit, hieme vero ima petit, quod in causa ego esse existimo, ut quia fontes e profundissimis locis manant, omnes sint hiberno tempore calidissimi, aestivo frigidissimi. De aquis autem sponte nascentibus nihil opus est modo differere; palustres vero foetidas aut in quibus absurdae qualitates insunt, prius quam decoquendo immutatis, ne offerro: aquam enim quae decoquitur, calor totam aequae fundit et ad secretionem aptam facit, nam dum refrigeratur, terreae partes innata gravitate descendentes in fundo vasis residebunt ac nos aqua in aliud vas sensim transfusa uti sine noxa poterimus. Aquae autem omnes quae e stagnis hauriuntur pessimae sunt; habent enim absurdum odorem quendam perinde ac putrescentes, eadem aestate calidae sunt, hieme frigidae, quod est pravatum

Ed. Chart. VIII. [562.]

σιον σημείον ἔστι τῆς τῶν ὑδάτων πονηρίας, μόνα δὲ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ ἔλη ὑγιεινά ἔστιν ὧν ἐγὼ οἶδα, ὅτι χειμῶνος μὲν οὐ σήπεται τὸ ὕδωρ, οὐ γὰρ ὑπερθερμαίνεται, φθινοπώρου δὲ πληρώσας ὁ Νεῖλος τὰ ἔλη τὸ μὲν ἔξωθεν τὸ παλαιόν, ἄλλο δ' αὖ τὸ νέον εἰς αὐτὸ ἀνάγει. ἔστι δὴ καὶ διαφορὰ τῶν ὑδάτων ἐκ τῶν βοτανῶν αὐτόθι πεφυκυῶν καὶ ἐκ τῶν μετάλλων γινομένη. τὰ μὲν οὖν μέταλλα εἰς τὴν πόσιν εἶναι βλαβερά δοκεῖ, αἱ δὲ βοτάναι ὅτε μὲν βλάπτουσι τὸ ὕδωρ, ὅτε δὲ προστιμωροῦσι. καὶ γὰρ τὸ σίον καὶ ἡ καλαμίνθη καὶ τὸ ἀδιάντον τὸ μὲν χρηστὸν ὕδωρ βλάπτουσι, τὸ δὲ πονηρὸν ἄλλως ὠφελοῦσι καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ὑδάτων γίνεται οὐρηθῆναι κρείττω· ὡς καὶ ἐκ τῶν ἄλλων βοτάνων ἄλλας ἔχειν ποιότητας δύναται, ἐξ ὧν τῶ ὕδατι φάρμακόν τι συναμιγνύμενον γίνεται.

aquarum argumentum vel maximum. Solae autem paludes Aegyptiae inter omnes quas ego quidem norim salubres sunt, propterea quod aqua hieme non putrescit, siquidem non supercalescit. Nilus vero paludes per autumnum explens veterem aquam ejicit et novam invehit. Sunt etiam quaedam aquarum differentiae ex herbis quae in illis nascuntur profectae et a metallis contractae, ac metalla quidem in causa sunt ut aquae sint ad potum noxiae; herbae vero partim aquam vitiant, partim corrigunt: nam et sum et nepeta et adiantum aquam bonam vitiant, ei quae alioqui prava sit impertiunt commodi quidpiam, atque hujusmodi aquae sunt ad mejendum aptiores; sicut etiam ab aliis herbis alias ducere qualitates possunt, a quibus veluti medicamentum quoddam commixtum aquis comparetur.

δ.

Τὰ δὲ ἀπὸ ἰδάτων λιθιῶντα, σπληνώδεα, τὰ δὲ ἀπὸ πνευμάτων χρησιῶν τε καὶ κακῶν ἄρχονται.

Ἡ τοῦ μοχθηροῦ ὕδατος πόσις οὐ μόνον τὸν λίθον δύναται γεννᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐργάζεσθαι πάγκοινον νόσημα καὶ ἱστορεῖται τοῦτο γεγονός ἐπὶ στρατοπέδου. αὐτὸς γοῦν ἐν τῷ περὶ ἀέρον ὑδάτων¹ καὶ τόπων περὶ τῶν ὑδάτων οὕτω γράφει· ὁκόσα μὲν οὖν ἔστιν ἐλώδεα καὶ στάσιμα καὶ λιμναῖα, ταῦτα ἀνάγκη τοῦ μὲν θέρους εἶναι θερμὰ καὶ παχέα καὶ ὀσμὴν ἔχοντα καὶ ἀνάγκη ἄχροά τε εἶναι καὶ πονηρὰ καὶ χολώδεα, οὔτε οὐκ ἀπορρέοντα, ἀλλὰ τοῦ τε ὀμβρίου ὕδατος ἐπιτρεφομένου αἰεὶ νέου τοῦ τε ἡλίου καίοντος. τοῦ δὲ χειμῶνος παγητώδεα καὶ ψυχρὰ καὶ τεθηλωμένα ὑπὸ τῆς χύονος, παγετῶν. τοῖσι δὲ πίνουσι σπληνας μὲν αἰεὶ μεγάλους εἶναι καὶ τὰς γαστέρας σκληρὰς τε καὶ λεπτάς καὶ θερμὰς. καὶ πάλιν, πρὸς δὲ τουτέστισι οἱ ὕδρωπες πλεῖστοί τε γίνονται καὶ θανατωδέστατοι. καὶ

1. de aëre, aquis etc. 345.

IV.

Alii vero ab aquis calculosi, lienosi; alii a ventis tum bonis tum malis incipiunt.

Pravae aquae potus non modo calculum gignere, sed morbum etiam omnibus communem excitare potest, idque in exercitu quodam usu venisse memoriae proditum est. Ipse vero in libro de aëre, aquis et locis ita de aquis scribit: *quaecunque, inquit, stagnantes stabilesque et palustres sunt, eas aestate calidas et crassas et foetentes esse necesse est; itemque decolores, pravas, biliosas, quippe quae non defluant, sed aqua pluvia semper nova accedat solque durat; hieme vero concretas, frigiditas ac prae nive glacieque perturbatas; qui vero eas bibunt eorum lienes semper magni ventresque duri, tenues ac calidi erunt. Praeterea addit: ad haec, inquit, aqua inter cutem plurima, maximeque perniciofa exoritur; tum subdit: quae*

Ed. Chart. VIII. [562.]

πάλιν, τὰ δὲ ἀπὸ χιόνος καὶ κρυστάλλων πονηρὰ πάντα. ὀκότεν γὰρ ἅπαξ παγγῆ, οὐκέτι εἰς τὴν ἀρχαίαν φύσιν καθίσταται, ἀλλὰ τὸ μὲν κοῦρον καὶ γλυκὺ ἐκκρίνεται καὶ ἀφανίζεται, τὸ δὲ θολωδέστατον καὶ σταθιμωδέστατον λείπεται. διὸ αὐτὰ εἶναι πονηρότατά φησιν· ἐπιφέρει γὰρ τάδε, λιθιῶσι δὲ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι καὶ ὑπὸ νεφριτίδων καὶ στραγγουρήσ ἀλίσκονται καὶ ἰσχιάδων καὶ κύλαι γίνονται, ὅκον ἴδατα πίνουσι παντοδαπά, περὶ δὲ τῶν πνευμάτων τὸ ἰδῶρ μεταβαλλόντων γράφει τάδε· τῷ μὲν γὰρ βόρῆς τὴν ἰσχὺν παρέχεται, τῷ δὲ ὁ νότος καὶ τῶν λοιπῶν πέρι ὁ αὐτὸς λόγος. οἱ μὲν οὖν λίθοι οὐ μόνον ἐξ ὑδάτων γίνονται, ἀλλὰ καὶ τῶν πολλῶν ἄλλων αἰτίων καὶ ἐπὶ τῶν παιδῶν φασὶ τινες τοὺς λίθους γίνεσθαι, ὅτι στενόπορα¹ διὰ μικρότητα τῶν ἀγγείων, ὅπερ οὐκ ἀληθές· ἐχρῆν γὰρ οὕτω τοὺς ἐν τοῖς νεφροῖς λίθους γίνεσθαι τοῖς παιδίοις καὶ διὸ στεναὶ αἱ κατ' ἐκείνους διεξοδοὶ καὶ μὴ κατὰ κύστιν, ἧ ὁ τράχηλος εὐρύς ἐστιν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν προσηκόντων κατὰ

1. Corr. στενόπορα pro στενοπός.

autem ex nivibus glacieque fiunt, pravae sunt omnes. Quum enim semel concretae sunt in pristinam naturam non amplius redeunt, imo vero earum levitas, dulcedoque excernitur et evanescit, quod vero turbidissimum ponderosissimumque in iis est ibi relinquitur, quae res facit, ut eas res pessimas dicat. Haec autem subjungit: homines vero, inquit, potissimum calculis renumque doloribus et urinae stillicidio coxendicumque morbo corripuntur herniasque patiuntur, quum aquas cujusque generis bibunt. De ventis autem aquas immutantibus haec sunt ab ipso conscripta: huic autem vim adhibet boreas, huic auster; de ceteris est eadem ratio. Calculi igitur non modo ex aquis gignuntur, sed multis aliis de causis, atque in pueris quidam volunt calculos fieri, quia propter vaforum exiguitatem meatus angustos adhuc habeant, quod tamen verum non est; ita enim potius oporteret calculos in renibus eorum gigni, propterea quod transitus et viae re-

Ed. Chart. VIII. [562.]

τὴν ἡλικίαν αἰτία τῆς τῶν λίθων γενέσεώς ἐστὶν ἢ τῶν ἐνεργειῶν ἀσθένεια καὶ τῶν παχέων χυμῶν ἀκατεργασία. ἐπὶ δὲ τῶν παιδίων ἐχόντων τὸ πολὺ τὸ ἔμφυτον θερμοὸν καὶ τὰς ἐνεργείας ἰσχυράς, τὸ πάχος τῆς ὕλης κεχυμένον εἰς τοὺς νεφροὺς ἀφικνεῖται καὶ ῥαδίως εἰς τὴν κύστιν διαθεῖται, ὅτι δὲ κύστις ψυχρὰ ἐστὶν οὕσα νευρώδης καὶ ὀλίγαιμος, ὅτι τε ἔχει πλείστην εὐρυχωρίαν ἐντὸς αὐτῆς συνίσταται πάλιν ἐνταῦθα καὶ πῆγνυται τὸ διεληθὸν εἰς αὐτὴν πάχος καὶ ἀρχὴν συστάσεως λαμβάνει, ὅταν πολὺ ἐν τῇ κύστει διαμείνῃ. ἀλλὰ καὶ παχὺ τὸ οὖρον ἐν τοῖς παιδίοις ἐστὶ καὶ τὸ ἀδηφάγον αὐτῶν καὶ τὸ μετὰ τροφὴν κινεῖσθαι παίζοντα καὶ σκιριτῶντα αἴτιον εἶναι δύναται. ἀλλὰ καὶ ἡ τυρῶν ἐδωδὴ καὶ ἡ τοῦ γάλακτος χρῆσις ὅπερ παχὺ τῇ φύσει ἐστὶ, πρὸς λίθων γένεσιν ἐπιτηδειοτάτη φαίνεται. ἄλλην δὲ αἰτίαν προσθέσθαι δυνατὸν τήνδε· διὰ μὲν οὖν τὴν θερμοσίαν τὴν πολλὴν παιδίων ἢ παχεῖα ὕλη ἐξατμίζεται καὶ ποιεῖ τοὺς λίθους. ἐστὶν ὅταν τὴν βαρεῖαν ὀδύνην

1. l. I. aph. XIV.

num sint angustae et non fieri in vesica, cujus lata cervix est; in iis autem qui progressa aetate jam sunt, causam calculis gignendis affert actionum imbecillitas crassorumque humorum cruditas; in pueris vero in quibus est magna nativi caloris copia et validae sunt actiones, materia crassa funditur et in renes comportatur et in vesicam facile percolatur; quia vero vesica frigida est, utpote nervea et paucopraedita sanguine et quia est amplissima in ea cavitas, ideo crassitudo in eam transmissa, ibi iterum cogitur et conerescit et concretionis hujusce principium accipit, quum in vesica diu commoratur; quin etiam crassa in pueris urina et edacitas et motiones a cibo, quum ludunt ac profiliunt, causae calculorum esse possunt. Jam vero usus casei et lactis, quod suapte natura crassum est ad gignendum lapidem aptissimus videtur; aliam quoque subjungere causam possumus, quae est hujusmodi: ex magna caloris copia quae in pueris est materia in vaporem abiens lapidem generat. Interdum etiam gra-

Ed. Chart. VIII. [562.]

οἱ ἄνθρωποι αἰσθάνονται καὶ ἀγνοοῦσι ποῦ¹ ἔστι τὸ ἄλ-
γημα, εἰ δὲ ἐν τοῖς νεφροῖς γίνεσθαι φαίνεται. ἄδηλον γὰρ,
εἰ κατὰ τὸ κῶλον εἰ καὶ κατὰ τοὺς νεφροὺς συστῆ, καὶ ἐνίοτε
λίθος τὴν² ὀδύνην ἐργαζόμενος ἐκκριθεὶς μόνος ὄραται,
ἐνίοτε δὲ μεθ' αἵματος ἄμι' αὐτῷ ξυνεξουρηθέντος, ξυσθέν-
των δηλονότι τῶν σωμάτων ἃ διεξῆλθον καὶ μᾶλλον ἢ τρα-
χύτητα ἢ ὀξύτητα ὁ λίθος ἔχει. μετὰ ταῦτα δὲ τὰ οὔρα
ψαμμώδεις ὑποστάσεις ἔχουσιν. εἰ δὲ τὸ κῶλον πάσχει,
οὔτε ψάμμος οὔτε λίθος οὔθ' αἷμα εὔρεθήσεται.³ χυμὸς
δὲ τις ὃν ὑαλώδη ἐκάλουν οἱ κατὰ Πραξαγόραν, ὃς ὑάλω
κεχυμένῳ προσέοικε τὴν χροιάν καὶ τὴν σύστασιν, ἐπεὶ⁴
δὲ ὁ σπλῆν τὸ παχὺ καὶ ἰλυῶδες ἔλκειν ἔμελλε, διὰ τοῦτο τὸ
μελαγχολικὸν περίττωμα τῷ βάρει καταφερόμενον εἰς αὐτὸν
ῥέπει καὶ τινα ὅσον στίμαχον ἢ φύσις ἐκ τῶν σιμῶν αὐ-
τοῦ μερῶν ἀποφύσασα γλεβῶδες ἀγγεῖον ἐπὶ τὰς πύλας
ἐξέτεινεν, ὥστε μηδὲν μείων εἶναι πρὸς γε τὴν τοῦ ἥπατος
κάθαρσιν, εἰ καὶ πλησίον αὐτοῦ ὁ πλῆν τεταγμένος ἦν.

1. I. III. aph. XXVI. 2. II. de loc. affect. V. 3.
Corr. εὔρεθήσεται pro αἰρεθήσεται. 4. de usu part. IV.

vem dolorem homines sentiunt, atque ubi angor fit igno-
rant, quamvis ille renes obfidere videatur; incertum enim
est, utrum in colo an in renibus consistit, interdum
vero calculum qui dolorem afferebat solum esse excretum
vidimus, interdum etiam cum cruore, abrasis nimirum
iis corporibus per quae transierit, praesertim si lapis asper
aut acutus fuerit; post haec autem in urinis erunt fabu-
losa subsidencia; at si colon patiat, tunc neque sabulum,
neque lapis, neque sanguis subsidere invenietur, sed hu-
mor quidam, quem vitreum Praxagoras vocabat, qui et
colore et consistencia est vitro liquefacto persimilis. Et
quoniam lien erat crassum et limosum humorem ad se
attracturus, ideoque melancholicum excrementum, quod
suo pondere deorsum fertur in ipsum vergit et quandam
veluti gulam ex limis ipsius lienis partibus productam ve-
nosum vas ad portas extendit, ut nihilominus jecur pur-
getur, quam si prope ipsum lien esset collocatus: est enim

Ed. Chart. VIII. [562. 563.]

ἔστι¹ γὰρ οἶον ἰλύς τις αἵματος, οἷα καὶ τοῖς παχέσιν οἴ-
νοις καθισταμένοις ὑφίστασθαι πέφυκεν, ἣν τρύγα καλοῦσιν.
εἰ μὲν αὕτη χρονίζει ἐν τῷ σώματι καὶ οὐκ ἐκκρίνεται κατὰ
τινα τῶν αἰσθητῶν ἐκροῶν, μήτε κατὰ τὸ ἄδηλον, ἀλλὰ με-
ταβάλληται τε καὶ σήπηται, ἀκριβῶς μέλαινα γίνεται χολή·
πρὶν δὲ γεννηθῆναι ταύτην, ὁ σπλὴν ἔλκει τὴν οἶον τρύγα
τοῦ αἵματος ἐκκαθαίρων τὸ ἥπαρ καὶ αὐτὸς ὁ σπλὴν τού-
τοι τῷ μελαγχολικῷ χυμῷ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ τροφήν κατα-
χρῆται. ὅταν μὲν οὖν μὴ ἐκκαθαίρη καλῶς ὁ σπλὴν καὶ
τὸ αἷμα ἔχει πολλὴν ἰλὺν, τμηκαῦτα ὑποχωρεῖ τὰ καλού-
μενα μέλαινα καὶ ἄλλα πολλὰ πάθη ἔπονται καὶ τοῦ χρόνου
προϊόντιος τὰ σπληνώδη ὀνομαζόμενα. καὶ γὰρ σπληνικοί
εἰσιν οἱ φλεγμαίνοντες μὲν οἱ σπληνες, οὐκ ἀποκαθίσταν-
ται δὲ εἰς τὸ κατὰ φύσιν, οὐδὲ ἀποφλεγμαίνουσιν, ἀλλ' αὐ-
τοῖς παραμένει ἡ σκληρία καὶ ἡ φυσικὴ χροὰ τοῦ σώματος
ἀλλάσσεται, ἔχουσι δὲ οὗτοι τὸν σπλῆνα τῇ φύσει ἀσθενῆ,
ἔστι δὲ καὶ ἔξυσμένος ἢ ὄγκωμένος ἢ φλεγμαίνων. ἐπειδὴ²

1. l. IV. aph. XXI. 2. de natura humana V.

veluti sanguinis limus quidam, qualis in vinis crassis sub-
sistere solet, quam fecem nominant; quae si diutius reti-
neatur in corpore nec per aliquem sensibilem aut occul-
tum meatum excernatur, sed [563] mutetur ac compu-
trefcat, atra bilis accurate gignitur, verum ante quam
haec generetur, lien illam veluti fecem sanguinis ad se
trahit et jecur expurgat, hocque melancholico humore
lien ad sui nutritionem abutitur. Si quando igitur lien
non ita recte jecur expurgaverit et sanguis multum hujus
limi habeat, tunc illa quae nigra appellantur excrementa
dejiciuntur; ac multi alii affectus atque etiam progressu
temporis ii qui lienosi appellantur consequuntur. Lienosi
enim sunt quorum lienes obsidet inflammatio nec ad na-
turalem statum redeunt nec abit inflammatio, sed duritia
in eis manet et nativus corporis calor immutatur; atque
hi lienem habent natura imbecillum. Lien vero etiam
vel in molem affurgit vel intumescit vel inflammatione

Ed. Chart. VIII. [563.]

δὲ εἶπεν ἀπλῶς τὰ σπληνώδεα, εἰκότως ζήτησις ἐστὶν ὁποῖα πάθη σημαίνει. ἰστέον¹ δὲ ὅτι πάντα νοεῖσθαι ἐνταῦθα χρῆ, ἅπερ ἐκ τῶν μοχθηρῶν ἰδάτων γίνεται καὶ ὅσα ἐκ τῆς πόσεως αὐτῶν τε καὶ παντοίας χρήσεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν αἰτίων τε καὶ προφάσεων καὶ ὅσα ἐκ τῶν σπληνωδῶν γίνονται, ὡς οἱ ἕδρωμες, αἱ κῆλαι, αἱ λιθιάσεις, ὁ ἱκτερος καὶ τὰ τοιαῦτα. εἶτι δὲ καὶ σκίρροι καὶ φλεγμοναὶ καὶ ὕλως αἱ ἐμφράξεις τε καὶ συντήξεις. ὃ δὲ ἐπιφέρει, τὰ δὲ ἀπὸ πνευμάτων χρησιῶν τε καὶ κακῶν ἔρχονται, τοιαύτην ἔχει τὴν ἐννοίαν, εἶναι νοσήματά τινά ἅπερ ἐκ τῶν ἀνέμων τινῶν τὴν ἀρχὴν λαμβάνει. τίνες δὲ εἰσὶν οἱ ἀγαθοὶ ἢ κακοὶ ἀνεμοὶ αὐτὸς προῖὼν λέξει, πλὴν ὅτι ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς εἶπε πολλὰ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδημιῶν βιβλίοις οὐκ ὀλίγα διήλθεν. ἄλλοι δὲ φασὶ τὸ ὄνομα τῶν πνευμάτων ἐνταῦθα μὴ τοὺς ἀνέμους σημαίνειν, ἀλλὰ τὸν ἀέρα, ὃν εἰσπιέομεν καὶ ἐκπνέομεν, καθ' ² ὃ σημαίνόμενον λελεκται ὑπὸ Ἱπποκράτους τὰς νόσους γίνεσθαι, τὰς μὲν ἀπὸ διαιτημά-

1. I. III. in prorrh. XXXIII. 2. de nat. hum. II.

tentatur. Verum quia dixit absolute lienosi, merito existit quaestio quosnam hic affectus velit intelligi. Scito autem hoc loco intelligendos esse omnes eos quos pravae aquae gignunt et qui ex illarum tum potione tum vero omni usu proveniunt et qui ex hisce causis atque occasionibus oriuntur et omnes qui ab affectibus lienis originem habent, cujusmodi sunt aquae inter cutem, herniae, calculi, morbus regius et qui sunt hujus generis, itemque cirrhi, inflammationes et omnino obstructions ac colliquationes. Quod vero subjungit: *alii a bonis ventis et nalis incipiunt*, habet hanc sententiam: quosdam morbos esse qui originem a certis ventis ducunt. Qui vero boni aut mali venti sint, ipse deinceps docebit, praeterquam quod in aphorismis multa de eis dixit et in libris de vulgaribus morbis non pauca memoravit. Alii volunt illo nomine πνευμάτων non ventos significari, sed aërem quem spiritu ducimus et mittimus; in qua significatione dictum ab Hippocrate est, morbos tum a victus ratione

Ed. Chart. VIII. [563.]

των, τὰς δὲ ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ὃ εἰσαγόμενοι ζῶμεν· διότι
πολλάκις κατὰ τὴν εἰσπνοὴν ἢ βλάβη γίνεται, καθάπερ ἐν
τοῖς χαρωνίοις ὀνομαζομένοις χωρίοις. τοῦτο δὲ ἐμοὶ μὲν
οὐ δοκεῖ, εἴρηται γὰρ περὶ τοῦ ἀέρος ἐπάνω. νῦν δὲ σα-
φῶς προετίθετο ἀπὸ τῶν ὑδάτων ἐν ἀρχῇ· ἔστι μὲντοι
ἀληθὴς ἢ ἔννοια.

Ε΄.

Ἔρησι¹ δὲ οἶαι ἔσονται νοῦσοι καὶ καταστάσεις ἐκ τῶνδε.
ἦν αἱ ὄραι ὠραίως καὶ εὐτάκτως εὐκρινέως νόσους ποι-
έουσιν, αἱ δ' ἐπιχώριοι τῆσιν ὄρησι τοῦσοι δηλοῦσι τοὺς
τρόπους.

Τὰ οἰκτεῖα στοιχεῖα τῶν καταστάσεων ἐδιδάχθημεν ἡμεῖς
καὶ ἔλεγεν Ἰπποκράτης ἐν τῇ περὶ ὑδάτων² καὶ τύπων
καὶ ἀέρων· διαφέρουσι γὰρ οἱ ὄραι τοῦ ἔτους ταῖς ποιό

1. I. III. aph. VIII.

2. IV. de aëre etc.

tum a spiritu quem introducetes vivimus exoriri, id
quod illis placet, quia saepe homines propter aëris inspi-
rationem laedi solent, ut in locis quae charonia appellan-
tur, accidere perspeximus; hoc tamen mihi non probatur:
liquidem de aëre dictum est superius; nunc enim aperte
in ipso statim initio praeposuit hoc, alii ab aquis et ta-
men ea quoque est vera sententia.

V.

*Qualia fuerint tempora, tales etiam morbi erunt et ex
his constitutiones; si tempora tempestive et ordinate
progrediantur, morbos iudicatu faciles pariunt; vernacu-
culi autem temporum morbi indicant mutationes.*

Propria constitutionum elementa sunt jam a nobis de-
monstrata et eadem in libro de aëre, aquis et locis Hip-
pocrates docuit: anni enim tempora qualitatibus, ut hu-

Ed. Chart. VIII. [563.]

τησιν, ὡς τῇ ἰγρότητι καὶ θερμότητι καὶ ψυχρότητι καὶ ξηρότητι, ἐδείχθη γὰρ ὁ χειμῶν ὑγρότητι καὶ ψυχρότητι τὰς ἄλλας ὑπερβάλλειν. τὸ θέρους δὲ θερμότητι καὶ ξηρότητι.¹ ἐν δὲ τῷ ἡρι κρατεῖν οὐδέτερον κατ' οὐδετέρον ἀντίθεσιν οὔτε τὸ ξηρὸν τοῦ ὑγροῦ οὔτε τὸ θερμὸν τοῦ ψυχροῦ. ἀλλ' ἔστιν ὁμοιότης τῶν ὡρῶν ἀπασῶν ὅλης τῆς ἡμέρας ὡς πρὸς τὴν νύκτα μηδεμίᾳ μεγάλη μεταλλαγῇ εἴη ἐν αὐτοῖς. κατὰ δὲ τὸ φθινόπωρον ἔωθεν ψῦχος, περὶ μέσην τὴν ἡμέραν θάλλπος, ἐπὶ δὲ τῇ ἑσπέρῃ πάλιν κρύος τυγχάνει γεγονός. ὅμως δὲ ἐν αὐτῷ επικρατεῖ τὸ μὲν ξηρὸν τοῦ ὑγροῦ καὶ τὸ ψυχρὸν τοῦ θερμοῦ. αὕτη μὲν ἔστι κατὰστασις τῶν ὡρῶν κατὰ τάξιν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τοῖς ἔτεσι γινομένη, τὴν δὲ μεταβολὴν, ἥπερ κατὰ βραχὺ ποιεῖται, μόγισ διὰ παντὸς τοῦ χρόνου οἱ ἄνθρωποι αἰσθάνονται. εἰ δὲ γένοιτο κατὰ μείζονα, τότε οὐδὲ ὡραίως, οὐδὲ εἰτάκτως αἱ ἄραι προϊοῦσι. τίνες οὖν αἱ δυνάμεις εἰσὶ τῶν εἰρημένων ποιότητων ἰγρότητος καὶ ξηρότητος, θερμότητος καὶ ψυχρότητος, διδάσκει αὐτὸς Ἰπποκράτης ἐν

1. Corr. in margine ἐδείχθη γὰρ — καὶ ξηρότητι adjecit.

miditate, caliditate, frigiditate ac siccitate differunt, atque hiemem alia tempora superare humiditate ac frigiditate ostensum est; aestatem caliditate ac siccitate; vere neutrum in neutra repugnantiae parte excellere neque siccum humido, neque calidum frigido, sed esse omnium totius diei ac noctis horarum similitudinem ac nullam magnam in illis fieri mutationem; autumno mane frigus, meridie aestum, vesperi frigus iterum vigere et tamen in ipso siccum humido et frigidum calido praestare, haecque est temporum ordinem suum servantium constitutio, quae in annis plerumque cernitur, atque homines eam mutationem quae paulatim fit vix toto tempore perferunt; quod si ea fiat major, tum neque tempestive, neque ordinate anni tempora procedunt. Quenam autem sint praedictarum qualitatum vires, ut humiditatis, siccitatis, caliditatis et frigiditatis, docet ipse in aphorismis, quum ait:

Ed. Chart. VIII. [563.]

ἀφορισμοῖς¹ λέγων· τῶν δὲ καταστάσεων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ ἀύχοι τῶν ἐπομβρίων εἰσὶν ὑγιεινότεροι καὶ ἤσσον θανατώδεις, νοσήματα δὲ ἐν ταῖς ἐπομβρίαις ὡς τὰ πολλὰ γίνονται πυρετοὶ τε μακροὶ καὶ κοιλίης ῥύσις καὶ σηπεδόνες, ἐπίληπτοι καὶ ἀπόληπτοι καὶ κινάγχα. ἐν δὲ τοῖς ἀύχοισι φθινάδεις, ὀφθαλμῖαι, ἀρθρίτιδες, στραγγουρίαι· καὶ ταῦτα μὲν εἶπε περὶ τῆς καθ' ὑγρότητα καὶ ξηρότητα διαφορᾶς. περὶ δὲ τῆς κατὰ θερμότητα καὶ ψυχρότητα λέγει δὲ ὧν ἔγραψε περὶ τῶν βορείων τε καὶ νοτίων καταστάσεων, περὶ ὧν μετ' ὀλίγον ρηθήσεται. νῦν δὲ χρὴ ἡμᾶς διδαχθέντας τὰς πρώτας δυνάμεις τῶν καταστάσεων, οὕτω περὶ πασῶν καταστάσεων τῶν γενομένων ὁδοῦ καὶ τάξει προϊόντας, ὁποῖά τε γενήσεται νοσήματα εὐρίσκειν καὶ ὅπως αὐτὰ κωλυτέον ἐστὶν ἢ συστάνα θεραπευτέον. οὐ δεῖ δὲ ἀμελεῖν τῆς χώρας ἐν τούτοις, ἐπειδὴ καὶ αὕτη συνενδείκνυται τι πρὸς τὴν τῶν νοσημάτων πρόγνωσιν,

1. l. III. aph. XV.

ex anni constitutionibus in universum siccitates sunt imbribus salubriores et minus mortales. Imbribus enim morbi fere nascuntur hi, febres longae, alvi fluores, putredines, morbi comitiales attonitque et anginae; siccitatibus vero hi, tabidae lippitudines, articulorum dolores, urinae stillicidia: quae ab Hippocrate de ea differentia quae in humiditate siccitateque est dicta sunt; de ea vero quae in caliditate frigiditateque versatur loquutus est, quum de aquilonibus austrisque constitutionibus agit, de quibus paulo post differetur. Nunc vero quum primas constitutionum vires didicerimus, facta de omnibus iis quae accidunt constitutionibus conjectura, debemus via et ratione progredi sic, ut qui morbi futuri sint et quomodo prohiberi possint, aut si jam constiterint, quomodo curandi sint inveniamus, neque in his rebus disquirendis non est adhibenda diligentia, ut quod ad regionis naturam pertinet, intelligamus, propterea quod regio quoque aliud indicat, quod ad praenotionem morborum facit; sicut etiam

Ed. Chart. VIII. [563.]

ὡσπερ ἢ τε φύσις ἐκάστου καὶ ἡ ἡλικία καὶ τὸ ἐπιτήδευμα
καὶ ἡ διαίτα. τὰ μὲν γὰρ ὑγρὰ καὶ ψυχρὰ τῆς φύσεως
καὶ κατὰ τὰς ἐξωθεν περιστάσεις ῥᾶον ἀλώσεται τοῖς ὑπὸ
τῆς ὑγρᾶς καὶ ψυχρᾶς καταστάσεως ἐσομένοις νοσήμασι,
τὰ δὲ ἐναντία δυσχερέστερον. ἐὰν μὲν οὖν πᾶσαι αἱ τοῦ
ἔτους ὥραι τὴν ἰδίαν φύσιν φυλάττοιτο, αἱ νόσοι γενήσου-
νται εὐκρινέστατοι, ἦν δὲ μὴ, δύσκριτοι, τουτέστι κακόκριτοι.
τῶν γὰρ δυοῖν ἕτερον συμβήσεται, ἢ μετὰ κινδυνωδῶν συμ-
πιωμαίων τὰς κρίσεις γίνεσθαι, ἢ ὀλεθρίους ἢ καὶ τὸ τρί-
τον ὑποστροφᾶς ποιῆσθαι. περὶ δὲ τῶν ἐπιχωρίων ἔχεις
παρ' αὐτοῦ * * *

στ'.

Ὅτι δ' ἂν ἐξαλλάξῃ ἡ ὥρη, ὅμοια ἢ ἀνόμοια ἔσται τὰ νο-
σήματα, οἷα ἐν τῇ ὥρῃ ταύτῃ γίνεταί. ἦν δ' ὁμοίως
ἄγῃ, ἢ τοιουτότροπα καὶ ἐπὶ τοιοῦτο εἰλκυσμένα, οἷον
ἵκτερον φθινοπωρινόν, ψύχεα γὰρ ἐκ θαλπέων καὶ θάλ-
πος ἐκ ψύχεος.

ejusque natura, aetas, vitae institutum et victus ratio:
humidae enim frigidaequae naturae etiam propterea exter-
nas causas facilius in eos morbos cadent quos humida
frigidaque pariet constitutio, contrariae vero difficilius.
Itaque si omnia anni tempora suam naturam servarint,
morbos iudicatu facillimos parient; sin secus, difficiles,
hoc est qui male iudicabuntur: alterutrum enim horum
duorum continget vel ut iudicationes cum periculosis sym-
ptomatis conjunctae vel perniciosae sint vel hoc tertium
accidat, ut recidivae fiant. De morbis autem patriis ac
familiaribus habes quae ipse scripta reliquerit * * *

VI.

Ut autem tempus variabit, ita similes aut dissimiles morbi
erunt qui eo tempore oriuntur. Si vero similiter pro-
cedat, morbi quoque hujusmodi erunt et ad talem mo-
dum tracti, qualis est morbus regius autumnalis: fri-
gora enim ex caloribus et calor ex frigore.

Ed. Chart. VIII. [563. 564.]

Πῶς ἐξαλλάττονται αἱ τοῦ ἐνιαυτοῦ ὕραι σαφῶς ἐδί-
δαξεν αὐτὸς ἐν τῇ περὶ ὑδάτων, ἀέρων καὶ τόπων. ἔτι δὲ
καὶ ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις καὶ οὐχ ἥμισυ ἐν τοῖς
ἀφορισμοῖς· ὡς ἐνθα φησὶν, ὅταν μὲν ὁ χειμῶν ἀρχμηρὸς
καὶ βορείος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον κατὰ
τὸ θέρος ἔσονται πυρετοὶ ὄξεις καὶ ὀφθαλμῖαι καὶ δυσεντε-
ρίαι. καὶ πάλιν εἰ μὲν ὁ χειμῶν ἔπομβρος καὶ νότιος γέ-
νηται, τὸ δὲ ἔαρ ἀρχμηρὸν καὶ χειμέριον, αἱ μὲν γυναῖκες,
ἧσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἔαρ, ἐκ πάσης προφάσεως ἐκτιτρώ-
σκουσι καὶ ἐν ταῖς ἐπιδημίαις ὄιδε· γενομένης δὲ τῆς ἀγω-
γῆς ὅλης ἐπὶ τὰ νότια καὶ μετὰ ἀρχμῶν. καὶ πάλιν, γενομέ-
νου δὲ τοῦ ἔτεος ὅλου ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ βορείου, ἄλλην
δὲ πάνυ ἀνώμαλον κατάστασιν ἐπὶ τοῦτοις γράφει ἐν ἀρχῇ
μὲν ψυχρὰν καὶ ὑγρὰν, ἐφεξῆς δὲ νότιον ἅμα ἀμετρίαις
ὑγρότησιν, ἀπὸ τῆς ἰσημερίας τῆς φθινοπωρινῆς ἄχρι δύ-
σεως τῶν πλειάδων. εἴτ' ἔφεξῆς ψυχρὰν καὶ ξηρὰν ἅμα
πνεύμασι βορείοις μεγίστοις, ὅλω σχεδὸν τῷ χειμῶνι, ἔπειτα

1. l. III. epid. III.

Quomodo anni tempora varientur, ipse in libro de
aëre, aquis et locis aperte demonstravit, itemque in li-
bris de morbis vulgaribus nec minus etiam in aphorismis,
veluti quum ait: *quum hiems squalida* [564] *aquilonaris-*
que fiat, ver pluvium et austrinum, tum aestate acutae
febres, lippitudines et difficultates intestinorum erunt. Et
quum ait: *si hiems pluvia et austrina sit, ver squalidum*
et hibernum, mulieres quibus sub ver partus instat ex
quavis occasione abortum faciunt. Et in libro de vulga-
ribus morbis hoc modo: *quum totus ille ductus ad au-*
strinum statum vergeret et cum squaloribus junctus esset;
et quum subdit: *quum autem totus annus frigidus, humi-*
idus aquilonarisque fuisset. Post has omnes constitutiones
aliam valde inaequalem subjunxit quae in principio fri-
gida humidaque fuit; deinde austrina cum humiditatibus
immoderatis juncta ab autumnali aequinoctio usque ad
vergiliarum occasum; deinceps vero frigida et sicca, in
qua venti aquilones maximi per totam fere hiemem spi-

Ed. Chart. VIII. [564.]

δὲ ψυχρὰν καὶ ξηρὰν ἄχρι κυνὸς ἐπιτολήν. ἐντεῦθεν δὲ καύματα μεγάλα μέχρις ἀριτοῦρου, καθ' ὃν ὕδατα νότια μέχρι τῆς ἰσημερίας. φησὶ δὲ ἐπικρατηκέναι ἐν αὐτῇ τὸ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν· ἄλλας δὲ πολλὰς ἀνωμάλους καταστάσεις, εἰρημένας ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις ἔστιν εὐρεῖν, περὶ ὧν οὐ χρὴ ἐν τῷ νῦν λέγειν, ἀλλὰ αὐτὸς καὶ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς εἶπε, τὰς¹ μεταβολὰς τῶν ὥρῶν μάλιστα τὰς νόσους τίθειν· καὶ προστίθῃσι μεγάλας μεταβολὰς ἢ ψύξεως ἢ θάλψεως καὶ τὰ ἄλλα κατὰ λόγον τοῦτο ποιεῖν. προσεῖι δὲ γράφει καὶ τάδε, ἄπειρ καὶ ἄνωθεν εἴρηται. ἐν² τῆσιν ὤρησιν ὅτε τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ὅτε μὲν θάλπος, ὅτε δὲ ψύχος ποιέη, φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρὴ. κατὰ δὲ τὸ παρὸν φησὶ κατὰ τὰς μεταβολὰς τῶν ὥρῶν ἢ ὅμοια ἢ ἀνόμοια γειέσθαι νοσήματα, ἐχρήν γὰρ ὅμοια ὡς πρὸς τὴν ὥραν, ἀνώμαλα δὲ διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τε καὶ ἀναλλαγὴν. αὐτὸς δὲ τὸ παράδειγμα τῆς ἐξαλλαγῆς ἔθηκε τὸν ἰκτερον φθινοπωρινόν. δῆλον γὰρ ἔστιν ἰκτερον ἐκ τῶν

1. l. III. aph. I. 2. ibid. aph. IV.

rarunt; tum frigida et sicca usque ad caniculae exortum; inde magni aestus usque ad arcturum viguerunt, circa quem pluviae austrinae usque ad aequinoctium fuerunt, atque in ea frigidum et siccum superasse ceteras qualitates conscripsit. Licet etiam alias plerasque constitutiones in libris de vulgaribus morbis quae inaequales fuerint conscriptas intueri, de quibus loqui non est hujus loci ac temporis, imo vero etiam in aphorismis scriptum reliquit, *temporum mutationes maxime morbos gignere*; addiditque magnas mutationes aut frigoris aut caloris et alias ad harum proportionem idem efficere. Praeterea vero subdit haec de quibus est item supra dictum: *in anni temporibus, quum eadem die modo frigus modo calor viget, autumnales expectare morbos oportet*; in praesenti vero ait: *morbos similes aut dissimiles ex temporum mutationibus oriri*; deberent enim similes gigni, quatenus temporum postulat ratio; dissimiles vero qualis est mutatio atque varietas. Ipse vero exempli causa, ut varietatem cognosce-

Ed. Chart. VIII. [564.]

θερινῶν εἶναι νοσημάτων. εἰ οὖν τοιοῦτο τὸ φθινόπωρον εἴη ὡς ἀναλογώτερον τῷ θέρει ἔσται ἐν αὐτῷ τὰ θερινὰ νοσήματα, ἔκγονος γὰρ ἔστι τῆς χολῆς τῆς ὠχρᾶς, ἣν ἐν τῷ θέρει ἀκμάζειν ἴσμεν. γίνεται μὲν γὰρ ποιε τῆς χολῆς ταύτης ἀνάχυσις εἰς ὄλον τὸ σῶμα λόγῳ κρίσεως, ὡς ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς αὐτὸς φησιν, ἕτερος πρὸ ἐβδόμης κακόν· αἴτιον δὲ τοῦ κακοῦ, ὅτι ἡ τοιαύτη σημαίνει κολύεσθαι τὴν χολὴν ἐκκαθαίρεσθαι τοῦ ἥπατος καὶ κενοῦσθαι διὰ τῆς γαστρὸς, ἐμφραττομένον δηλονότι ἢ φλεγμαινόντος αὐτοῦ. γίνεται¹ δὲ καὶ τοῦτ' τὸ σύμπτωμα κακοπραγούντος τοῦ σπλάγχνου, ἦτοι διὰ σκίρρον ἢ φλεγμονὴν ἢ καὶ ἔμφραξιν, ὧν τὰ δύο τελευταῖα δύναται γενέσθαι ἐξαίφνης. ἔστιν² ὅτε καὶ ἄλλη διάθεσις, πλὴν ἢ τοῦ ἥπατος τὸ πάθος ἐργάζεται. ὁρᾶται γὰρ καὶ χωρὶς κρίσεως καὶ μηδὲν ὅλως πεπονηότος τοῦ ἥπατος, ἐκχολούμενον ἐνίοτε τὸ αἷμα κατὰ τινα διαφθορὰν ἀλλόκοτον, ὁποῖαν καὶ αἱ τῶν θηρίων δῆ-

1. I. I. aph. LXI. 2. de loc. affect. VII.

remus, autumnalem morbum regium proposuit: planum enim est morbum regium de numero eorum esse qui aestate solent hominem invadere; itaque si autumnus talis sit, ut aestate proportionem respondeat, in eo morbi aestivi vigeant: gignet enim pallidam bilem, quam aestate vigere perspectum habemus; ea enim bilis quandoque in totum corpus diffunditur, idque ratione judicationis, prout ipse in aphorismis memoravit: *regius morbus ante diem septimum in malis habendus est*; causa mali est, quia hic abscessus nobis indicat prohiberi, ne jecur bile expurgetur, eamque per ventrem excerni, jecore nimirum obstructo aut inflammatione obfesso; hoc etiam symptoma fit viscere ipso male affecto aut quia scirrhum aut quia inflammationem aut quia obstructionem patiat, quorum duo postrema fieri derepente possunt. Quandoque vero alia quam jecoris affectio eundem affectum pariet, propterea quod etiam citra judicationem atque ullam profus jecoris affectionem sanguinem bile in affectum ex qua-

Ed. Chart. VIII. [564.]

ξεις ποιούσιν, ἄσ¹ ἡμεῖς τῇ πόσει τῆς θηριακῆς ἀντιδότου
θεραπεύειν εἰώθαμεν, ὡς καὶ τὰς ἄλλας τῷ χολαγογῶ φαρ-
μάκῳ καθῆραι.

ξ'.

Καὶ ἦν τὸ θερινὸν χολοΐδες γένηται καὶ αὐξηθὲν ἐγκατα-
λειφθῆ καὶ ὑπόσπληνοι.

Εἰ² τῷ θέρει αὐξεται ἡ χολή διὰ τὸ παρὰ φύσιν
ἐκθερμαίνεσθαι τὸ σῶμα κατὰ τὴν ὥραν τὴν θερινήν, τοῦτο
γὰρ ἔγραψεν αὐτὸς ἐν τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπου. τοῦ
δὲ θέρους, φησὶ, τὸ τε αἷμα ἰσχύει ἔτι καὶ ἡ χολή αἰρεταί
ἐν τῷ σώματι καὶ παρατείνει εἰς τὸ φθινόπωρον. ἐν δὲ
τῷ φθινοπώρῳ τὸ μὲν αἷμα ὀλίγον γίνεται, ἐναντίον γὰρ
αὐτέῳ τὸ φθινόπωρον τῇ φύσει ἐστίν. ἡ δὲ χολή τὴν θε-
ρίην κατέχει τὸ σῶμα καὶ τὸ φθινόπωρον. ἐὰν μὲν οὖν ἡ

1. Cont. Jul. VIII. 2. de nat. hum. XXXIV.

dam absurda corruptela perspicimus, qualem morsus fera-
rum afferre solent, quam nos curare eo antidoto, quam
theriacam vocamus, sicut alias medicamento quod bilem
ducat purgare consuevimus.

VII.

*Et si aestas biliosa fiat bilisque aucta intus relictā sit,
etiam aliquantulum lienosi fiunt.*

Bilis aestate augetur, propterea quod corpus praeter
naturam aestivo tempore excalescit, id quod ipse in libro
de natura humana conscripsit his fere verbis: *aestate, in-*
quit, sanguis adhuc robur obtinet et bilis sese extollit in
corpore et usque ad autumnum manet; sanguis vero exi-
guus redditur, quod ei sit autumnus natura contrarius;
bilis autem et aestivo tempore occupat corpus et autumnō.
Si igitur bilis per aestatem aucta intus in autumnō sit

Ed. Chart. VIII. [564.]

χολή αυξηθείσα κατὰ τὸ θέρος ἐγκαταλειφθῆ, ἐν τῷ φθινοπώρῳ τότε τὰ νοσήματα ἐκ τῆς χολῆς γενήσεται. καὶ οὐδὲν κωλύσει τὴν γένεσιν αὐτῶν ἢ ὥρα τοῦ ἔτους. ἐπειδὴ γὰρ μεταβέβληται ἢ κατάστασις, οὐ θαυμαστὸν καὶ τὰ τῶν ἄλλων ὥρῶν νοσήματα ἐν ἐκείνῃ γενέσθαι.

ἢ.

“Ὅταν οὖν καὶ ὁ ἀῆρ οὕτως ἀγάγη, καὶ ἦρος γίνονται ἴκτεροι. ἐγγυιάω γὰρ αὐτῇ ἢ κίνησις τῇ ὥρῃ κατὰ τοῦτο τὸ εἶδός ἐστιν.

Ὡσπερ ἐν τῷ φθινοπώρῳ γίνεται θερινὰ πάθη, ὅταν ἢ φθινοπωρινὴ ὥρα εὐκυνῖα εἴη τῇ θερινῇ, οὕτω καὶ εἰ τοῦ ἔαρος ἀγωγή ὁμοία ἢ τῇ τοῦ θέρους, συμβήσεται τὸ αὐτό. ὁ γοῦν ἴκτερος ἐκ τῆς χολῆς ἢ ὠχρεῖς ἢ ξανθῆς γινόμενος, ἤπερ κατὰ τὸ θέρος πλεονάζει, γενήσεται καὶ ἐν τῷ ἔαρι, εἴπερ αὐτῇ ἢ ὥρα τὴν τοῦ θέρους φύσιν φυλάττη. τοῦ μὲν γὰρ ἦρος τὸ αἷμα αὔξεται· καὶ εἰ τὸ σῶμα παρὰ

relicta, tunc morbi a bile exorti homines corripient et eorum ortum anni tempus nihil prohibebit, quum enim sit mutata constitutio, haud mirum est, si aliorum temporum morbi in illa moriantur.

VIII.

Quum igitur et ver ita processerit, tum vere etiam morbi regii nascentur: hic enim motus est secundum hanc speciem tempori anni proximus.

Quemadmodum autumnno aestivi morbi oriuntur, quum autumnale tempus sit aestivo persimile, ita si veris progressus sit statui aestivo similis, idem usu veniet. Ergo morbus regius ex bile aut flava aut pallida quae aestate redundat exortus, etiam vere proveniet, si modo illud tempus naturam aestatis servarit: etenim vere sanguis augetur, ac si corpus praeter naturam excalefiat, bilem

Ed. Chart. VIII. [564. 565.]

φύσιν θερμαίνονται, τὴν γολὴν ἀθροίζει, ἐξ ἧς τὰ θερινὰ νοσήματα συνίσταται, φησὶ γὰρ εἶναι τὴν κίνησιν ταύτην ἐγγυτάτω τῇ ὥρῃ τῇ θερινῇ δηλονότι. ἔστι γὰρ ἐν τῷ ἀμφῶν μεταξὺ τοῦ τε ἡρος καὶ τοῦ φθινοπώρου τὸ θέρος καὶ τοῦ ἡρος λήγοντος ἢ ἀρχῇ τοῦ θέρους.

θ'.

Ὅταν δὲ θέρος γίνηται ἡρι ὅμοιον, ἰδρωϊτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι καὶ εὐτροποι καὶ οὐ κατόξεις, οὐδὲ κατάξηρος γλώσσησιν.

Εἴρηται ἤδη ὅτι αἱ κράσεις τῶν ὥρῶν καὶ οὐ προσηγορίαι αὐτῶν αἰτίαι εἰσὶ τῶν νοσημάτων. ὅταν οὖν αἱ ὥραι τὴν ἰδίαν φύσιν φυλάττωσιν, τότε κατὰ τὰς ὥρας καὶ εὐσταθείς, ὡς αὐτὸς ἐν ἀφορισμοῖς¹ ἔλεγε, καὶ προσηκόντως αἱ νόσοι γίνονται. ὅταν δὲ αὗται μεταπέσωσι καὶ τὰ νοσήματα ἐξ ἀνάγκης συμμεταπίπτει, ἐπειδὴ τῇ τῆς ὥρας

1. l. III. aph. VIII.

coacervabit, ex qua morbi aestivi proficiscuntur, hunc enim motum esse tempori anni, hoc est aestivo, omnium dicit; nam aestas est inter ver et autumnum media interjecta et quum ver definit, aestas incipit.

IX.

At quum aestas sit veri similis, sudores in febris et febres facile et non peracutae, neque peraridae linguis fient.

Est jam supra dictum, non appellationem, sed temperaturam anni temporum in causa esse, cur morbi oriantur. Quum igitur tempora propriam naturam fervabunt, tum morbi convenienter temporibus ipsis statim ac certi, [565] et ut convenit, fient; quum vero tempora de suo statu deflectunt, etiam morbi necessario de suo cursu declinant, propterea quod statum temporis consequuntur.

Ed. Chart. VIII. [565.]

καταστάσει ἔπεται. ὥσπερ οὖν εἶπεν, ὅταν τὸ ἔαρ ἐστὶ τῷ
 θέρει ὁμοιον, προσδεκτέον εἶναι τὰ θερινὰ νοσήματα, οὕτω
 καὶ αὐτὸ. εἰ τὸ θέρους γένοιτο ὁμοιον τῷ ἤρῳ, προσδέχε-
 σθαι χρὴ πολλοῖς ἰδρωῖτας ἐν τοῖς πυρετοῖς. τὸ γὰρ ἔαρ
 θερμὸν καὶ ὑγρὸν ἐστίν, οὐ κρατεῖ δὲ οὐδέτερον ἐν αὐτῷ
 κατὰ ἀντίθεσιν τινα, οὔτε τοῦ ξηροῦ τὸ ὑγρὸν οὔτε τοῦ
 θερμοῦ τὸ ψυχρὸν· καὶ ἕτερον μὲν τούτων, τουτέστι τὸ
 θερμὸν, ἐν τῷ θέρει ἐστὶ, τὸ δὲ ἕτερον ἐν τῷ χειμῶνι, λέ-
 γω δὴ τὸ ὑγρὸν· ἰδρωῖτες δὲ πολλοὶ οὐ δύνανται γίνεσθαι,
 εἰ μὴ θερμὸν ἢ τὸ παρέχον, ὅπερ κοινὸν τῷ τε ἤρῳ καὶ τῷ
 θέρει εἶναι δοκεῖ, διαφερόντως δὲ καὶ εἰ μὴ ὑγρότης τις ἐν
 τῷ σώματι περιτιτεῖ, ὅπερ ἀλλότριόν ἐστι τῆς τοῦ θέρους
 φύσεως, κοινὸν δὲ καὶ τῷ ἤρῳ καὶ τῷ χειμῶνι· ὥστε κατὰ
 τὸν λόγον ἐν τῇ ὁμοίᾳ τῷ ἤρῳ θερινῇ καταστάσει πολλοὶ
 ἰδρωῖτες γίνονται. τὸ γὰρ κατὰ τὴν ἰδίαν φύσιν προϊὸν θέρ-
 ρος, ὃ ἰκανῶς ἀρχμηρὸν εἶωθεν εἶναι, διαφορεῖ τὰς ὑγρό-
 τητας περιτιτὰς, τὰς ἐν τῷ χειμῶνι τε καὶ ἤρῳ συναθροί-

1. l. III. aph. VI.

Itaque sicut dixit, quum ver sit aestati simile, tunc mor-
 bos aestivos expectandos esse; sic modo, si aestas fiat
 veri similis, multos sudores in febribus fore: ver enim
 calidum humidumque est, neque quidquam in eo per
 ullam partem repugnantiae dominatur, ut neque sicco
 humidum praestet, neque calido frigidum; horum autem
 alterum, hoc est calidum in aestate est, alterum hoc est
 humidum hiemi etiam tribuitur. Copiosi vere esse sudo-
 res non possunt, nisi aër nos ambiens calidus sit, id
 quod et veri et aestati esse commune apparet; sed tamen
 varia ratione; ac nisi humiditas quaedam in corpore re-
 dundet, quod est ab aestatis natura alienum, estque et
 veri et hiemi commune, ex quo fit ut in statu aestivo,
 qui sit verno similis, copiosi sudores merito dimanent: ae-
 stas enim quae secundum suam naturam procedat; quae
 quidem satis squalida esse consuevit, supervacaneas humi-
 ditates per halitum digerit, quae nimirum hieme vereque

Ed. Chart. VIII. [565.]

ζομένης, τὸ δὲ ἦρι ὅμοιον διὰ μὲν τὴν θερμασίαν ἔλκει πρὸς τὰ ἕξωθεν, διὰ δὲ τὴν πολλὴν ἰγρότητα, τὴν ἐπὶ πλέον ἐγκαταλειφθεῖσαν, οὐ δύναται τὸ ἐκλυσμένον ἀτμοειδῶς διαφορεῖν, ὅθεν ἔπιεσθαι δοκεῖ ὅτι τὸ ὑγρὸν ἅπαν ἐκκρινόμενον περὶ τὸ θερος ἐν ταῖς τῶν νόσων κρίσεσι πολλοὺς ἰδρωθίας ποιεῖ, διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὅτι κατοξεῖς αἱ νόσοι, αἱ ἄλλως ὀξεῖς εἶναι ἀναγκάζονται, οὔτε τὴν γλῶτταν ξηρὰν ἐργάζονται, οὐ γὰρ ἐστὶ σφοδρὰ θερμασία τις ἀνάλογον τῇ θερει, ἐπεὶ αὐτὸ οὐ τὴν ἰδίαν, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἦρος φίσιν φυλάττει. οὐκ οὖν κατακαίει οὔτε καταξηραίνει τὴν ὕλην, ὡσπερ τὸ θερινὸν θάλλπος· ὅπερ καὶ ἄνευ πυρετοῦ τὴν γλῶτταν ξηραίνει.

ι.

Ὅταν δὲ χειμέριον γένηται ἦρ καὶ ὀπισθοχειμῶν, χειμεριναὶ καὶ αἱ νόσοι καὶ βηχῶδες καὶ περιπνευμονικαὶ καὶ κυναγχικαί.

sint coacervatae; quae vero sit veri similis, ea propter calorem ad extimas partes trahit; verum propter magnam vim humiditatis quae intus in corpore est copiosius relicta, id quod traxit, discutere atque dissolvere in vaporis speciem non potest; ex quo sequi videtur ut humiditas, dum tota per aestatem in judicationibus excernitur, multos sudores efficiat, eadem causa facit, ut morbi neque peracuti sint, quos alioqui esse acutos necesse esset, neque aridam linguam reddant: si quidem non est vehemens quidam calor, qualis in aestate esse solet, quando haec ipsa non suam, sed veris naturam servat; proinde fit ut neque adurat materiam, neque exsiccat, prout aestivus calor facit, qui etiam citra febrem linguam exsiccat.

X.

Quum vero hibernum ver fiat et postremum hiemis tempus hiberni autem morbi et tussis et peripneumoniae et anginae existunt.

Ed. Chart. VIII. [565.]

Εικότως εἶπε τὰς χειμερινὰς νόσους κατὰ τὸ ἔαρ ἔσεσθαι, εἰ αὐτὸ χειμερινὸν εἶη. τὸν γὰρ αὐτὸν λόγον ἔχεις καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὥρων. ὡς ὅποια ἦν ἡ μεταβολή, τοιαῦτα καὶ νοσήματα γένοιτο. τοῦ δὲ χειμῶνος γίνεσθαι εἶωθε τὰδε, πλευρίτιδες, περιπνευμονίαι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες καὶ ἄλλα πολλά. εἰ¹ μὲν οὖν χειμέριον γένηται τὸ ἦρ, δεόντως αἱ χειμεριναὶ νόσοι γενήσονται. τοῦ χειμῶνος γὰρ περιπνευμονίαι τε καὶ πλευρίτιδες συνίστανται διὰ τὸ κρύος βλαπτομένων τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων· καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν αἱ βῆχες καὶ οἱ πόνοι τῶν πλευρῶν καὶ κόρυζαι καὶ βράγχοι γίνονται. ἐκεῖ γὰρ ἡ φύξις τὰ ἀναπνευστικὰ ὄργανα βλάπτει. ἐνταῦθα δὲ τὴν κεφαλὴν. λέγει δὲ καὶ κυνάγχας τότε γίνεσθαι. εἰ καὶ φθινοποριζὸν νόσημα ἦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἦρος εἶναι δοκεῖ, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς καταριθμίζει. τοῦ μὲν ἦρος, φησὶ, τὰ μελαγχολικὰ καὶ τὰ μανικὰ καὶ τὰ ἐπιληπτικὰ καὶ αἵματος φύσεις καὶ κυνάγχαι καὶ κόρυζαι καὶ τὰ λοιπὰ. ὡς κυνάγχας μὲν

1. III. aph. XXIII.

Merito dixit hibernos morbos fore verno tempore, si ver hibernum fuerit; eadem enim tibi suppetet aliorum temporum ratio, ut qualis sit mutatio, tales etiam morbi excitentur, atque hieme quidem hi solent oriri, pleuritides, peripneumoniae, gravedines, raucitates, tusses et alia item permulta genera; quocirca si ver fuerit hibernum, convenienter quoque ei tempestati morbi hiberni existent: etenim hieme fiunt peripneumoniae et pleuritides, quod instrumenta respirationis propter vim frigoris laeduntur; ob eandem causam febres, dolores costarum, gravedines raucitatesque fiunt; nam ut illic instrumenta respirationis, ita hic caput frigus laedit. Ait vero illo item tempore anginas fieri, licet angina morbus autumnalis sit, quamquam esse etiam vernus videtur, ut ipse in aphorismis adnumeravit. Vere, inquit, *insaniae, melancholiae, morbi comitiales, sanguinis profluvia, anginae, gravedines etc.* Angina vero fit autumnis ex humoribus biliosis in fauces

Ed. Chart. VIII. [565.]

κατὰ τὸ φθινόπωρον γίνεσθαι¹ ἐκ τῶν χολωδῶν χυμῶν κατασκηπτόντων εἰς τὴν φάρυγγα. κατὰ δὲ τὸ ἔαρ ἐπὶ τοῖς φλεγματωδεστέροις πως χυμοῖς συνίστασθαι, τοῦ² πλήθους τῶν περιτωμάτων ἀνελθόντος εἰς φάρυγγα ἢ τῶν ἐκ κεφαλῆς ῥευμάτων ἐν φάρυγγι στηριχθέντων.

ια'.

Καὶ φθινόπωρον ἦν μὴ ἐν ὥρῃ καὶ ἐξαίφνης χειμάση, μὴ συνεχῶς τοιαύτας νόσους ποιέει διὰ τὸ μὴ ἐν ὥρῃ ἦρχθαι, ἀλλὰ ἀνώμαλα γίνεσθαι. διόπερ καὶ αἱ ὥραι ἄκριτοί τε καὶ ἀκατάστατοι γίνονται, ὥσπερ καὶ αἱ νοῦσοι, εἴαν προεκρηγνύωνται ἢ προεκκρίνωνται ἢ ἐγκαταλείπονται· φιλυπόστροφοι γὰρ καὶ αἱ ὥραι γίνονται, ὥσπερ αἱ οὕτω νόσοποιέουσαι.³

Ἄρχὴν λαμβάνει τὸ φθινόπωρον ἀπὸ τῆς τοῦ ἀρκτούρου ἐπιτολῆς, ἢ γίνεται πρὸ τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας,

1. l. III. aph. XXII. 2. ibid. aph. XVI. 3. in marg. vel νοσοποιεούση.

decumbentibus; vere autem ex humoribus pituitosioribus constiat, quod excrementorum magna vis sit ad fauces comportata vel quod destillationes a capite in faucibus impactae firmataeque sint.

XI.

Autumnus quoque si non in tempore ac derepente hibernarit, non assidue tales morbos facit, propterea quod non in tempore incipiat, sed inaequaliter fiat; ideo etiam tempora judicatione vacantia et inconstantia fiunt, quemadmodum morbi quoque, si praerumpant aut prius excernantur aut intus relinquantur; recidivas quoque tempora faciunt, sicut et morbos ita pariunt.

Autumnus ab arcturi exortu sumit initium; oritur autem arcturus ante autumnale aequinoctium, sicut etiam

Ed. Chart. VIII. [565.]

ὡσπερ καὶ ἡ ἀρχὴ μὲν τοῦ ἤρος εἶναι δοκεῖ ἢ κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ἰσημερία. τελευταίη δὲ τῶν πλειάδων ἐπιτολή, ἴσμεν δὲ καὶ ταύτην εἶναι τὴν ἀρχὴν τοῦ θέρους, ὡς καὶ τοῦ θέρους τελευταίην καὶ ἀρχὴν τοῦ φθινοπώρου ἐπιτολήν τοῦ ἀρκτοόρου, προλαμβάνουσαν τὴν φθινοπωρινὴν ἰσημερίαν ἡμέραις ὡς δώδεκα. ἤδη δὲ καὶ ἡ τῶν πλειάδων δύσις ἐστὶν ἄχρι τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ φθινοπώρου τελευταίη. εἰάν οὖν τὸ φθινόπωρον μὴ ἐν ὥρῃ, τοιτέστιν οὐ κατὰ καιρὸν, ἀλλ' ἐξαίφνης χειμάσῃ, ἤγουν πρὸς τὸν χειμῶνα τρέπεται καὶ τὴν τοῦ χειμῶνος κατάστασιν λάβῃ, τότε αἱ φθινοπωριναὶ νόσοι οὐ συνεχῶς ποιεῖται· αἴτιον ὅτι μὴ ἐν ὥρῃ ἤρχθαι, μήτε κατὰ καιρὸν, οὔτω γὰρ αὐτὸς γράφει ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν. ἐν Θάσῳ πρὸ τοῦ φθινοπώρου χειμῶνες οὐ κατὰ καιρὸν, ἀλλ' ἐξαίφνης ἐν βορείοισι καὶ νοτίοισί γε πολλοῖσιν, ὕγροι καὶ προεκρηγνύμενοι. διὰ μὲν οὖν τὴν κακοχημίαν τῆς ὥρας καὶ τὴν τοῦ περιέχοντος ἀνώμαλον κρῆσιν καὶ τεταρταῖοι πυρετοὶ καὶ πλάνητες καὶ

veris principium censetur aequinoctium, quod eo tempore accidit: finis est ortus vergiliarum; hunc vero ortum esse aestatis initium, sicut esse finem aestatis et principium autumnus ortum arcturi, qui autumnale aequinoctium diebus fere duodecim anticipat, perspectum habemus; quin etiam occasus vergiliarum est hiemis initium et autumnus finis. Si igitur autumnus non in tempore, sed derepente hibernabit, hoc est ad hiemis naturam verget hiemisque constitutionem nanciscetur, tunc morbi autumnales non assidue excitabuntur; causa est, quia in suo tempore non incepit, neque item opportune. Ipse enim in primo de vulgaribus morbis ita scriptum reliquit: *in Thaso ante autumnum frigora non in tempore, sed repente aquilone austroque multum spirantibus, humida et quae prius proruperunt*: nam propter humorum malitiam quae eo tempore est et propter inaequalem aëris temperaturam, quartanae erraticaeque febres, lienes, aquae inter cutem,

Ed. Chart. VIII. [565. 566.]

σπλήνες καὶ ὕδρωπες καὶ φθίσεις καὶ¹ στραγγουρίαί καὶ
 λειυτερίαι καὶ δυσεντερίαι καὶ ἰσχιάδες καὶ κυνάγχαι καὶ
 ἄσθματα καὶ εἴλεοι καὶ ἐπιληψίαι καὶ τὰ μαρτικά, ἔτι δὲ
 καὶ καρδιαλγία καὶ φρίκη καὶ ὅλως τὰ μελαγχολικά· ἄπονα
 γὰρ ἔπεται ταῖς προειρημέναις αἰτίαις καὶ σχεδὸν γίνεται
 ἐκ τῆς μελαίνης χολῆς, γινομένης δηλονότι ἢ ἐκ τῆς ξαν-
 θῆς ὑπεροπτηθείσης ἢ ἐκ τοῦ παχέος αἵματος. ἐπεὶ καὶ
 αὐταὶ εἰσιν ὡς ἡ τοῦ αἵματος ἰλὺς, πλάνητες μὲν διὰ
 τὴν ἀνωμαλίαν τῆς κράσεως γίνονται. ὡς καὶ σπλήνες με-
 γάλιοι διὰ τὴν τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ περιουσίαν², ἢ
 στραγγουρία δὲ διὰ τὴν ξηρότητα καὶ ψύξιν. καὶ γὰρ ψύ-
 χεται ἢ κύστις ἐν ταῖς μεταβολαῖς, αἱ αἰτάτως τε καὶ
 ἐξαίφνης γίνονται, ὡς καὶ ἰσχιάδας διὰ τὴν κακοήθειαν
 τοῦ χυμοῦ καὶ τὴν ψύξιν γίνεσθαι μάλιστα γνωρίμων
 ἐστίν. ὅτι³ δὲ αἱ ὄραι ἄκριτοι καὶ ἀκατάστατοι εἰσι, διὰ
 τοῦτο καὶ τὰ ἄσθματα διὰ τὴν ἔσω κίνησιν τῶν χυμῶν

1. l. III. aph. XXVII. 2. Corr. περιουσίαν pro πλεό-
 θουσίαν. 3. l. III. aph. XXII.

tabes, urinae stillicidia, levitates intestinorum et eorun-
 dem difficultates et coxendicum morbi et anginae et su-
 ppiria et tenuioris intestini morbus et comitialis et insa-
 nia; itemque dolor cordis, horror et uno verbo melan-
 cholici morbi oriuntur; qui sane omnes ex praedicta causa
 proveniunt atque ortum fere ex atra bile ducunt, quae
 nimirum aut ex flava nimium affata aut ex sanguine crasso
 facta sit; quando ipse quoque sit velut fex sanguinis quae-
 dam; erraticae vero febres propter inaequalem tempera-
 turam oriuntur, ut lienes magni ex melancholici humoris
 redundantia redduntur. Urinae stillicidium gignit siccitas
 et refrigeratio, siquidem vesica in mutationibus iis quae
 sine ordine et repente fiunt refrigeratur. [566] Coxendi-
 cum porro dolores tum a malitia humorum tum a refri-
 geratione potissimum excitari perspicuum est; quia autem
 tempora vacant iudicatione suumque statum non servant,
 ideo asthma tum propter motum ad interiora tum pro-

Ed. Chart. VIII. [566.]

καὶ τὴν ψύξιν γίνονται, ὡς εἰκὸς¹ ἐν τῇ ψύξει καὶ ἀνωμαλίᾳ καὶ κακίᾳ τοῦ καιροῦ² κακοῦσθαι τὰ κατὰ τὴν γαστέρα καὶ ἔντερα, ὡς καὶ λειεντερίας καὶ εἰλέους καὶ δυσεντερίας γενέσθαι. ἐπειδὴ δὲ θάλπος ἐν τοῖς μέσοις τῆς ἡμέρας, ψῆχος δὲ ἐν τοῖς πρώτοις καὶ τοῖς τελευταίοις αἰσθανόμεθα, οὐδὲν θαυμαστὸν τὰς ἐπιληψίας εἰσβάλλειν τότε, μάλιστα δὲ ἐπὶ τοῖς ἐπιτηθείαις πρὸς τὸ πάθος ἔχουσι, μακρὰ δὲ πάθη συνίστανται ἐπὶ τῇ κακοηθείᾳ τῇ ἐν τοῖς λεπτοῖς χολαῖσι χυμοῖς, τὰ μελαγχολικὰ δὲ διὰ τὴν μέλαιναν χολὴν, ἧς ἢ³ φορὰ κατὰ τὸ φθινόπωρον ἀθροίζεται, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν τῆς ὥρας κακίαν καὶ τὴν ἀνωμαλίαν κράσεως τοῦ περιέχοντος οὐ θαυμαστὸν εἰ καὶ καρδιαλγία καὶ τὸ φρικῶδες καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ τὴν φθινόπωρινὴν ὥραν ἐπικρατεῖ. εἴρηται δὲ ἡμῖν ἐπὶ πλέον ἐν τῇ τοῦ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν ἐξηγήσει περὶ τῶν ἀπάντων τῶν νοσημάτων τε καὶ τῶν συμπτωμάτων τῶν κατὰ τὸ φθινόπωρον συμβαινόντων. εἴρηται δὲ καὶ τινα κατὰ

1. Corr. εἰκὸς pro εἰκώς. 2. Corr. κακοῦσθαι pro κακοῦς δέ. 3. Corr. ἧς ἢ pro εἰσὶ.

pter refrigerationem fiunt; sicut etiam probabile est in refrigeratione, inaequalitate, malitiaque temporis vitari ventrem atque intestina; lienteriae, dysenteriae et tenuiores intestini morbi oriantur. Quoniam autem calorem meridie et frigus mane et vesperi persentiscimus, haud mirabile est, si comitiales morbi interdum in hominem irruant; praefertim vero si cui ita sit natura comparatum, ut in huiusmodi morbum cadat. Infantiae autem morbi ab ea malitia quae in tenuibus humoribus biliosis inest, nasci solent; melancholici vero ab atra bile, cujus proventus autumno colligitur. Jam vero nihil est, cur mireris, si propter temporis malitiam et temperaturae aëris nos ambientis inaequalitatem cordis dolores, horrores et huiusmodi alia per autumnum dominantur. Copiosius autem de morbis omnibus et symptomatis quae accidere autumno solent, differetur in ea explicatione quae in se-

Ed. Chart. VIII. [566.]

τούς ἀφορισμούς αὐτῶ τῷ Ἱπποκράτει, ὅπου¹ καὶ τοῦτο δέδεικται, ὅτι τὸ φθινόπωρον ἀπάσαις ἡλικίαις κακὸν καὶ φέσει καὶ χόραις. ἦτιον μὲν δὴ ἐν αὐταῖς τῶν ἄλλων τὰς ὑγρὰς καὶ θερμὰς κατὰ τὸν ἐκεῖνον² καιρὸν βλάπτεσθαι· διόπερ, φησὶ, καὶ ἄκριτοι καὶ ἀκατάστατοι αἱ νόσοι γίνονται. ἐπειδὴ γὰρ οὐ γίνονται κατὰ καιρὸν, ἀλλὰ ἐν ταῖς ἐξαιρηθῆσι μεταβολαῖς, διὰ τοῦτο οὐ δύνανται λύεσθαι κατὰ τὸν προσήκοντα καιρὸν, οὔτε εἰσταθέως τε καὶ αἰραίως, ὡς αὐτὸς λέγειν εἶωθεν· εἰς³ μὲν γὰρ καθεσιῶτας καλεῖσθαι καιροὺς, τὰς ὥρας τὰς ἐν τάξει τὴν οἰκίαν κρᾶσιν ἀπειληφύας, οὔτω δὲ καὶ τὰ ἔτη καλεῖ αὐτὸς καθεσιῶτα ἐν τῷ περὶ ὑδάτων αἰρων⁴ καὶ τόπων τὰ κατὰ λόγον γινόμενα. καὶ ἐὰν ἐν τῷ μετοπώρῳ τὰ ὕδατα γένηται καὶ ὁ χειμῶν μέτριος, μήτε λίαν εὐδῖος μήτε ὑπερβάλλων τὸν καιρὸν τὸ ψύχειν, ἐν δὲ τῷ ἡρὶ γένηται ὕδατα αἰραῖα καὶ ἐν τῷ θέρει· καὶ τοιῦτὶ τὸ ἔτος ὑγιεινότατον

1. l. III. aph. XVIII. 2. Corr. τὸν ἐκεῖνον pro τῶν ἐκείνων.
3. l. III. aph. VIII. 4. de aëre, aquis etc.

cundum de vulgaribus morbis edetur; ipse vero nonnulla etiam in aphorismis memoravit, quo in loco hoc quoque offensum est, autumnum esse omnibus aetatibus, naturis regionibusque malum; inter ipsas tamen minus quam alias eo tempore humidus et calidus laedi; quamobrem morbi, inquit, judicatione vacantes inconstantesque fiunt; nam quia opportuno tempore non fiunt, sed in repentinis mutationibus, ideo fit ut neque in tempore accommodato solvi explicarique possint; sed neque statis temporibus, neque tempestive, ut ipse loqui solitus est. Stata autem tempora ab ipso vocari scimus ea quae propriam temperaturam ordine fortiuntur atque ita etiam ipse annos statos ac certos vocat in libro de aëre, aquis et locis eos qui convenientes rationi procedant; ac si autumnus fiat pluviae hiemsque moderata nec valde serena nec frigore excedens et vere atque aestate imbres tempestivi fiant, sic, inquam, hunc annum fore saluberrimum verisimile ait

Ed. Chart. VIII. [566.]

ἔσσεσθαι, εἰκὸς εἶναι γησιν· ὅταν δὲ μὴ αἱ ὄραι φυλάττωσι τὴν τοῦ καθεσιῶτος ἐνιαυτοῦ ἀγωγὴν, τότε ἀκαθίστατοι ὑφ' Ἰπποκράτους ὀνομάζονται, καὶ τὰς νόσους ἐν τοιῷ τῷ καιρῷ γινομένας ὁμοίως ἀκαταστάτους προσαγορεύει καὶ ἄνωθεν δυσκρίτους. νῦν δὲ ἀκρίτους κατὰ τὴν αἰτὴν ἐννοίαν προσαγορεύει, τουτίεστι μὴ καλῶς κρινόμενας, ἀλλὰ κακοκρίτους, ὅπερ ἐστὶν ἢ μετὰ μοχθηρῶν συμπτωμάτων ἢ καὶ ὑποστροφῶν. τοιαύτης δὲ τῆς ἀκρισίας καὶ ὑποστροφῆς αἰτίον ἐστὶν ὅτι προεκρήγνυται ἢ προεκκρίνεται ἢ καὶ ἐγκαταλείπεται. καὶ τὸ μὲν προεκρήγνυσθαι¹ καὶ προεκκρίνεσθαι ποιεῖ τὴν ἀκρισίαν, τὸ δὲ ἐγκαταλείπεσθαι τὰς ὑποστροφάς. αὐτὸς γὰρ ἐν τοῖς ἐπιδημιῶν βιβλίοις τοῦτο γησιν εἰπὼν, τὰ ἐγκαταλείπομενα² μετὰ κρίσιν ὑποστροφάς· οἱ γὰρ μοχθηροὶ χυμοὶ ἐν τῷ σώματι ἐγκαταλιμπανόμενοι τὰς νόσους ἐπιφέρουσι καὶ τῷ χρόνῳ σηπόμενοι τοὺς πυρετοὺς ἀνάπτειν εἰώθασιν. ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ προγνωστικῷ γησιν, ὁκό-

1. Corr. προεκρήγνυσθαι pro προεκκρίνεσθαι. 2. l. II. aph. XII.

esse; quum vero tempora statim anni progressionem non servarent, tunc Hippocrates inconstantia vocat et morbos in ipsis exortos pari modo inconstantes nominat, ac supra eosdem difficiles iudicatu, nunc vacantes iudicatione in eandem fere sententiam appellat; ut eos non recte, sed male iudicari intelligamus, quod nihil aliud est quam ut vel cum malis symptomatis iudicentur vel postea repetant; hujus porro malae iudicationes aut recidivae causa est, quia prius prorumpunt aut prius excernuntur aut intus relinquuntur, et quia praerumpunt et prius excernuntur, ideo non iudicantur, et quia intus relinquuntur, ideo repetunt; id autem ipse in libris de morbis vulgaribus docuit, quum ait: *quae post iudicationem relinquuntur, recidivas faciunt: pravi enim humores in corpore relictis morbos pariunt et temporis progressu computrescentes solent febres excitare.* Quin etiam in praefagiis

Ed. Chart. VIII. [566.]

σοισιν οἱ πυρετοὶ¹ παύονται, μήτε σημείων² γινομένων λυτηρίων μήτε ἐν ἡμέρησι κρίσεϊμησιν, ὑποστροφὴν προσδέχεται τουτέοισι χρῆ. καὶ γὰρ τὰ ἀλόγως ῥαστωνήσαντα φιλυπόστροφα, κὰν ἐν ταῖς κρίσεϊμοῖς ἡμέραις τοῦτο γένηται. αἱ γὰρ κρίσεις αὗται γίνονται μὲν ἐν πάσαις ἡμέραις, ἀλλ' οὔτε ἴσαι τὸν ἀριθμὸν, οὔτε ὁμοίως πισταί. διαφέρουσι δὲ τῷ τὰς μὲν ἀγαθὰς αὐτῶν γίνεσθαι, τὰς δὲ κακὰς· καὶ τὰς μὲν μετὰ πλείονων τε καὶ χαλεπωτέρων συμπτωμάτων καὶ σὺν ἀγῶνι μείζονι. τὰς δὲ εὐθύς³ ἐξ ἀρχῆς εἰσβάλλειν καὶ ἀσφαλῶς.⁴ τὸ δὲ προεκρήγνυσθαι ὅπερ μὴ κατὰ καιρὸν καὶ προφθάσαι τὰς κρίσεις σημαίνει, μοχθηρὸν ἐστίν· ὁμοῦ γὰρ τοῖς λυποῦσιν ἐκκρίνεται τὰ χρησιὰ. τοῦτο μὲν οὖν γίνεται τῆς φύσεως ἐρεθισθείσης, ἥτοι⁵ πρὸς τινος τῶν ἔξωθεν, οἷον ἀπὸ τοῦ ἰατροῦ ἢ τοῦ κάμνοντος ἢ τῶν θεραπόντων οὐκ ὀρθῶς τι πραττόντων, ἢ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι περιεχομένων, ὡς ἀπὸ τῶν νοση-

1. Corr. οἱ πυρετοὶ pro ὑπηρετεῖν. 2. l. III. progn. XXVII.

3. Corr. δὲ εὐθύς pro τὰ εὐθείς. 4. in marg. vel ἀφ' ἄρχης.

5. Corr. ἥτοι pro εἴτι.

ita scriptum comperimus: *febres quae neque salutaribus notis apparentibus, neque in criticis finitae sunt diebus, fere repetunt*: nam quae sine ratione levata sunt ea solent repetere; licet hoc in die critico eveniat. Judicationes vero ipsae in omnibus quidem diebus fiunt, sed neque pari numero dierum, neque ita fidae ac certae; differunt autem, quod quaedam bonae, quaedam malae sunt et quaedam cum multis gravibusque conjunctae symptomatibus et majore angore; quaedam statim in ipso initio et tuto. Ceterum quod aīt, praerumpere, quod non opportune quid fieri et judicationis tempus praevenire significat, malum est; siquidem cum noxiis humoribus boni etiam excernuntur, hoc autem usu venit, quia natura irritata sit vel ab externa causa quadam, ut a medico aut aegrotante aut a ministris non recte aliquid molientibus; vel ab iis quae in ipso corpore continentur, cujusmodi sunt morbi aut causae aut exacerbationes; exacerbatio

Ed. Chart. VIII. [566.]

μάτων ἢ αἰτίων ἢ παροξυσμῶν. καὶ γὰρ παροξυσμὸς τὴν φύσιν ἐρεθίζει καὶ οἷον προπηλακίζει οὐκ ἐπιτρέπων ἡσυχάζειν οὐδὲ μένειν, ἀλλὰ ἐπειγέειν καὶ ὡς προσδιαμαχεῖν προκαλούμενος. ἐπεὶ τοίνυν ἡ φύσις οὐκ ἀεὶ τοῖς προσήκουσι καιροῖς ἐξορμῶσα κρίνει τὰς νόσους, ἀλλὰ ἐρεθιζομένη πολ- λάκις ἄλλοτε πρὸς ἄλλων² αἰτίων, εὐλόγως προεκεκρήγυσθαι συμβαίνει καὶ μὴ τελείαν γίνεσθαι κρίσιν· καὶ ὅκου τοῦτο ἐγενήθη, τὰς ὑποστροφὰς προσδέχεσθαι χορή. αἱ γὰρ ὥραι ὡς εἶναι νοσοποιούσας φησὶ, φιλυπόστροφοί εἰσι καὶ ἀνάλογον ἐν αὐταῖς γενόμεναι νόσοι. προσέχειν μὲν οὖν τὸν νοῦν ταῖς ὥραις καὶ ταῖς κατ' αὐτὰς μεταβολαῖς ἀκριβοῦς δεῖ, ὡς καὶ ταχέως τὰ νοσήματα διαγιγνώσκειν καὶ καλῶς θεραπεύειν δυνήσῃ.

ιβ'.

Προλογιστιὸν οὖν ὁκόως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα αἱ ὥραι παραλαμβάνουσι.

1. I. III. de crit. dieb. VIII. 2. Corr. ἄλλων pro ἄλλον.

enim naturam irritat et tanquam lacessit nec requiem ei nec moram concedit, sed excitat et veluti ad pugnam provocat. Quoniam igitur natura non semper accommodatis aptisque temporibus impulsit morbos judicat, sed saepe aliter ab aliis atque aliis causis stimulat, ideo merito fit ut praerumpant humores nec perfecta fiat judicatio; atque ubi hoc factum sit, ibi expectare recidivas oportet; tempora enim a quibus fieri morbos ait recidivas afferre plerumque solent et morbi quoque in iis exorti temporibus proportionem respondent. Itaque adhibere animum temporibus anni et iis mutationibus quae in ipsis fiunt accurate debes, ut morbos cito dignoscere et eosdem curare recte possis.

XII.

Itaque insuper considerandum est, ut corpora se habeant, quum ab anni temporibus suscipiuntur.

Ed. Chart. VIII. [566.]

Τοῦτο¹ τὸ παράγγελμα πᾶν ὠφέλιμον καὶ πρὸς τὸ φυλακτικὸν καὶ πρὸς τὸ θεραπευτικὸν τῆς ἰατρικῆς μέρος ἐστί· συντελεῖ γὰρ πρὸς τὴν φυλακὴν τῆς ὑγείας, ὅτι τοῖς μὲν εὐκράτοις σώμασιν ὁ εὐκράτος ἀὴρ ἄριστος, ὅσα δὲ ὑπὸ τινος ἐξεχούσης ποιότητος δυναστεύεται, τοῦτοις ἄριστος ὁ ἐναντιώτατος τῇ κρατούσῃ· ὡς ψυχρὸς μὲν γὰρ τῇ θερμῇ, θερμὸς δὲ τῇ ψυχρᾷ καὶ τῇ ὑγροτέρᾳ ξηρὸς· τῇ δὲ ἀρχμηροτέρᾳ τοῦ προσήκοντος εἰς τοσοῦτον ὑγροτέρος εἰς ὅσον ἐκείνη² τοῦ συμμέτρου ξηροτέρα εἶη. καὶ τότε δεῖ τὴν διαίταν τῇ κρᾶσει τῆς ὥρας ἐναντίαν προστάσσειν οὐκ ἀγνοοῦντας ὅτι ἢ ὁμοία μᾶλλον βλάπτει, ἀλλὰ καὶ τῇ ὥρᾳ συνεργεῖ. πρὸς δὲ τὸ θεραπεύειν συντελεῖ, ὅτι τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰάματα. εἰ μὲν οὖν τινος σώμα εὐχνημον παραλάβοι ἢ ὥρα τοῦ ἤρος, φυλάττει τοῦτο ὑγιεινότερον, οὐδὲν ἐν τῆς ἰδίας³ φύσεως νεωτερίζουσα, οὐ μὴν ὁ θέρος ἢ φθινόπωρον ἢ χειμῶν. ταῦτα γὰρ εἰ καὶ καθα-

1. Orib. IX. coll. II.

2. Corr. ἐκείνη pro ἐκεῖνοι.

3. Orib. IX. coll. II.

Hoc praeceptum est ad eam medicinae partem quae sanitatem tuetur et ad eam quae morbos curat accommodatissimum; ad conservandam enim sanitatem facit, quia temperatis corporibus aër temperatus est optimus; in quibus vero aliqua exsuperans qualitas dominatur, iis utilissimus est aër qui exsuperanti qualitati sit contrarius vel maxime, ut frigidus calidae, calidus frigidae; humidiori siccus, sicciori vero quam par est tanto humidior, quanto illa sit quam moderata portio siccior; quo sane tempore victus ratio est temperaturae temporis contraria institienda; in quo non ignorandum est ea quae similia sint magis nocere et temporis actionem adjuvare. Ad curationem vero morborum adjumento est, quia contraria sunt contrariorum remedia. Itaque si tempus vernum corpus aliqujus excipiat bonis praeditum humoribus, id etiam in optima sanitate conservabit; nihil ex sua natura novi afferens, id tamen neque aestas, neque autumnus, neque hiems faciet; haec enim tempora licet corpus purum et

Ed. Chart. VIII. [566.]

ρὸν σῶμα καὶ πάντως ἄμεμπτον παραλάβοι, τὸ μὲν θέρος τὴν ὠχρὰν ἢ ξανθὴν χολὴν εἴωθε πλείονα τοῦ δέοντος γενῶν, τὸ δὲ φθινόπωρον ἰὴν μέλαιναν, ὁ χειμὼν δὲ τὸ φλέγμα, ὅθεν γίνεται ὅτι πρὸς μὲν τὸ θέρος αἱ ψυχραὶ καὶ ὑγραὶ κράσεις ἀρίστη διακκινῶνται, πρὸς χειμῶνα δὲ αἱ θερμαὶ καὶ ξηραὶ, ἀνάπαλιν δὲ αἱ μὲν θερμαὶ καὶ ξηραὶ πρὸς τὸ θέρος κακῶς, αἱ δὲ ὑγραὶ καὶ ψυχραὶ πρὸς χειμῶνα. τρεῖς δὲ εἰσι τοῦ σώματος κατασκευαὶ ἐν ἅπασιν τοῖς οὖσιν ἢ ἀρίστη ἢ φαύλη καὶ ἢ νοσοῖσα. ἀλλ' ἢ μὲν ἀρίστη μία, τῶν δὲ ἄλλων ἀμφοῖν¹ αἱ διαφοραὶ² οὐκ ἐναρίθμητοι, ἐπεὶ εἰσι μοχθηραὶ κατασκευαὶ σωμάτων, ἔναι μὲν ἐν ὅλῳ τῷ ζῳῷ δυσκρασίαν ἔχουσαι, τινὲς δὲ ἐν τῇ τῶν μορίων ἀνωμάλῳ κατασκευῇ. προλογεῖσθαι οὖν χρὴ πῶς διακκινῶνται εἶναι τὰ σώματα, ὅταν αἱ ὥραι παραλαμβάνουσιν αὐτὰ, τουτέστι πότερον μοχθηρῶς ἢ κακῶς διακκινῶνται ἢ καὶ τελείαν ἔχει τὴν ὑγίαν οἱ μήπω νοσοῦσιν, ἀλλὰ ἐγγύς εἰσι τοῦ εἰς νόσον πεσεῖν. οὐσῶν γὰρ τῶν ὠρῶν

1. Corr. ἀμφοῖν pro ἀμφί. 2. l. IV. in VI. epid. XXVI.

omni ex parte vacans culpa exceperint, tamen aestas pallidam aut flavam bilem copiosiore, quam par sit autumnus atram bilem, hiems pituitam gignere consuevit; unde efficitur ut frigidae et humidae naturae sint optime ad aestatem comparatae; calidae et siccae ad hiemem, contra vero calidae et siccae male ad aestatem; humidae vero et frigidae male ad hiemem affectae sint. Tres autem sunt omnes corporis constitutiones in rerum natura, optima, prava et aegrotans; sed optima una est, aliarum duarum sunt differentiae innumerabiles, propterea quod malae quaedam corporis constitutiones sunt quae in toto animante habent intemperiem; quaedam vero in constructione partium inaequali; quocirca spectandum est, quomodo corpora affecta sint, quando anni tempora ipsa excipiunt, hoc est utrum bene an male affecta sint, et utrum perfecta sanitate perfruantur, an vero nondum aegrotent, sed in eo sint, ut prope in morbum cadant; quum enim squalida

Ed. Chart. VIII. [566. 567.]

αὐχμηρῶν τε καὶ ξηρῶν αἱ μὲν ὑγραὶ φύσεις οὐ μόνον οὐδὲν βλαβήσονται πρὸς τῆς τοιαύτης καταστάσεως¹, ἀλλὰ καὶ μέγα ὠφελήσονται. τὰς μὲν ὑπὸ τοῦ Ἱπποκράτους γεγραμμένας καταστάσεις ἀπάσας ἀκούειν χρὴ ἐν τοῖς εὐκράτοις τῆς οἰκουμένης γενομένας, πλὴν τῆς μὲν Θρακῆς ὅσα τῆς θαλάσσης ἀπεχώρηκεν, ἅπερ εἶναι ὑγραὶ καὶ ψυχρὰ περαιτέρω τοῦ μετρίου ἐν τῷ περὶ τόπων, ἀέρον καὶ ὑδάτων ὑπομνήματι δέδεικται. καὶ τὰ κατ' Αἴγυπτον καὶ Λιβύην θερμὰ καὶ ξηρὰ, ἐξηρημένων τοῦ λόγου τῶν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ κειμένων, καὶ γὰρ κατὰ τὴν Θρακίαν τε καὶ Πόντον τὰ ταπεινὰ τὰ πρὸς τῇ θαλάττῃ θερμότερα ταῖς κράσεσιν ἐστι. κατὰ δὲ τὴν Αἴγυπτον καὶ Λιβύην θερμὰς οὔσας, ὅτι τοῦ θέρους ἀναψύχονται τοῖς ἀρκτικοῖς ἀνέμοις, διὰ τοῦτο ἤττον εἶναι θερμὰ ἐπειράθημεν τῶν ἀποκεχωρηκότων εἰς μεσόγειον. εἰ δέ τις καὶ τὴν ἀκριβῶς εὐκρατόν² τε καὶ μέσην εἰδέσθαι θέλει τὴν ζώνην τῆς οἰκουμένης, οὗτος πρὸς τὴν διὰ Κνίδου καὶ Κῶ τὸν νοῦν προσεχέτω καὶ ὅσα χωρία μὴ

1. l. III. aph. XIV. 2. Corr. εὐκρατον pro ἔφρατον.

ficcaque tempora sunt, tunc tantum abest, ut [567] naturae humidae quidquam a tali constitutione laedantur, ut etiam magnopere adjuventur; constitutiones autem omnes quas Hippocrates literarum monumentis consignavit intelligere debemus intemeratis orbis terrae partibus extitisse, exceptis iis Thraciae locis quae a mari sunt remota, quae et humidiora et frigidiora quam oporteat, in commentariis in librum de aëre, aquis et locis docuimus; et item Aegypti et Libyae regionibus calidis et ficcis, demptis iis tractibus qui ad mare siti sunt; humiliores enim Thraciae ac Ponti regiones quae maritimae sunt, calidiore etiam sunt temperatura; in Aegypto vero et Libya quae calidae sunt, ideo loca esse minus calida, quam quae a mari ad continentem recesserunt experti sumus, quia per aestatem ventis ab urfa perflata refrigerantur. Qui vero accurate temperatum et mediam mundi zonam cognoscere velit, is ad partem eam quae ad Cnidum et Co pertinet, mentem adhibeat eique adjungat

Ed. Chart. VIII. [567.]

πολὺ ἀπὸ τούτου τοῦ μορίου τῆς γῆς ἀποκεχώρηκεν. εἰκὸς δ' ἐστὶ καὶ τὰς ὥρας ἐν τῇ αὐτῇ τῇ ζώνῃ ἕσεσθαι εὐσταθεῖς τε καὶ μὴ νοσεράς. τούναντίον δὲ περὶ τῶν μὴ τοιούτων κριτίον. ὥστε βλέπειν δεῖ, πῶς διάκειται τὰ σώματα, ὅταν αὐτὰ αἱ ὥραι παραλαμβάνη.

ιγ'.

Νότοι, βαρύνκοι, ἀγλυώδεις, καρυβαρικοί, τωθροὶ δισυλ-
τικοί. ὅταν οὕτως δυναστεύῃ τοιοιότροπα ἐν τῆσι νό-
σοισι πάσχουσι ἔλκη μαδαρά, μάλιστα στόμα, αἰδοῖον καὶ
τὰ ἄλλα. ἦν δὲ βύρειον, βῆχες, φάρυγγες, κοιλίαι σκλη-
ρότεραι, δυσουρίαὶ φρικώδεις, ὀδύνηαι πλευρέων, σιτηθέων.
ὅταν οὖν δυναστεύῃ τοιαῦτα, προσδέχεσθαι μῦλλον τὰ
νοσήματα.

Ἡ τῶν ἀνέμων ἢ καὶ πνευμάτων ἢ φυσῶν, ἕξεισι
γὰρ σοι ὡς ἂν ἐθέλοις ὀνομάζειν, διδασκαλία τε καὶ διά-

1. l. III. aph. V.

loca, quae ab iis infulis non longe recesserunt. Est etiam
verisimile anni tempora in ea zona statata esse et non
morbofa; contraria vero sunt de iis quae non sunt hujus-
modi judicanda; proinde spectandum est, quomodo affecta
corpora sint, quando ab anni temporibus excipiuntur.

XIII.

*Auftri auditum gravant, oculis caliginem inducunt, capi-
tis gravitatem concitant, membrorum torporem faciunt,
dissolvunt; quum hic ventus dominatur, talia in morbis
patiuntur ulcera glabra ac madentia; praesertim vero
os, pudenda, aliaeque partes. Si vero aquilo, tusses,
faucium asperitates, alvos duriores, urinae difficultates,
horrores, laterum pectorisque dolores, hoc autem domi-
nante tales morbos magis expectare oportet.*

Ventorum aut spirituum aut flatuum, licet enim ut
velis eos appellare, disciplina atque dignotio magnum

Ed. Chart. VIII. [567.]

γνωσις μεγάλην φέρειν τῷ ἰατροῦ πρὸς ἅπαν ὠφέλειαν φαίνεται. καὶ γὰρ πρὸς τὴν πρόγνωσιν μάλιστα συντελεῖ καὶ πρὸς τὴν θεραπευτικὴν ἔστι χρήσιμος καὶ πάνυ. διὸ οὐκ ἄκαιρον ἴσως εἶναι δοκεῖ ἢ προϋθέμην ἐνταῦθα¹ περὶ αὐτῶν διὰ μακροτέρων καὶ ἀκριβέστερον λέγειν. τοιαύτης ἤδη πραγματείας καὶ ἐν τῷ περὶ ἀέρων ὑδάτων καὶ τόπων μεταχειριζομένοις. καὶ ἔτι ἐν τοῖς εἰς τὰ τῶν ἐπιδημιῶν βιβλία ὑπομνήμασιν ἐξ ἀνάγκης πολλαχοῦ λεχθησομένοις, τοσαύτην γὰρ καὶ τοιαύτην ὠφέλειαν τοῦτο παρέχει, ὡς μὴ πρέπει μῆτε ἡμᾶς ὀκνεῖν δις ἢ τρις περὶ αὐτοῦ γράφειν μῆτε τοὺς φιλομαθεῖς καὶ τοὺς ἰατρικῆς ἀντιποιουμένους ἀναλέξασθαι. πρῶτον μὲν οὖν περὶ τῆς οὐσίας τῶν ἀνέμων ἔστι παρὰ τοῖς φιλοσόφοις ἀμφισβήτησις. οἶεται γὰρ Ἀναξίμανδρος τὸν ἄνεμον εἶναι ἴσιν ἀέρος τῶν λεπτοτάτων ἐν αὐτῷ καὶ ὑγροτάτων ἐπὶ τοῦ ἡλίου καιομένων καὶ τηκομένων. Ἀναξιμένης δὲ ἐξ ὕδατος καὶ ἀέρος γίνεσθαι τοὺς ἀνέμους βούλεται καὶ τῇ ῥύμητιν ἀγνώστου φέρεσθαι βιαίως

1. Corr. ἐνταῦθα pro ἂν ταῦτα.

ad res omnes praestare medico usum videtur; siquidem et ad praesagia facienda conducit et ad curationem adhibendam utilis est vel maxime; quocirca non fuerit fortasse absurdum, si hoc loco mihi proposuero de ventis agere copiosius et accuratius, licet hoc ipsum in libro de aëre, aquis et locis jam sit pertractatum; atque in commentariis in librum de vulgaribus morbis multis in locis sit nobis de hac re differendum; tantam enim talemque res ipsa utilitatem praebet, ut neque nobis grave videri debeat, bis terve de eadem scribere, neque pigere studiosos medicinaeque cupidos homines iterum legere. In primis autem est de essentia ventorum inter philosophos controversia. Anaximander enim putat ventum esse fluxum aëris, cujus subtilissimae humidissimaeque partes a sole motae consumptaeque sint. Anaximenis opinio est, ventos ex aëre et aqua gigni et impetu quodam ignoto violenter

Ed. Chart. VIII. [567.]

καὶ τάχιστα ὡς τὰ πιτηνὰ πέτασθαι. οἱ Στωικοὶ δὲ περὶ τῶν ὀνομάτων μόνον διαλέγουσιν, ἀπὸ γὰρ ζόφου καὶ τῆς δύσεως¹ τὸν ζέφυρον, ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς καὶ τοῦ ἡλίου ἀπηνλιώτην, τὸν δὲ ἀπὸ τῶν ἄρκτων εἶναι βορέην, τὸν δὲ ἀπὸ τῶν νοτίων λίβαν λέγουσιν, ἄλλοις δὲ ἀρέσκειν ἄλλα, περιτιδὸν ἂν μοι νῦν εἰπεῖν δοκεῖ, ἔχοντι ἀληθῶς περὶ τῆς φύσεως τῶν ἀνέμων διαλέγεσθαι. ἰστέον οὖν ὅτι δύο εἶδη τῆς ἀναθυμιάσεώς ἐστιν, ἡ μὲν ὑγρὰ ἢ περὶ ἀτμὶς καλεῖται, ἡ δὲ ξηρὰ οἷον καπνός. καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ὑγρὸν ἄνευ τοῦ ξηροῦ, οὔτε τὸ ξηρὸν ἄνευ τοῦ ὑγροῦ. λέγεται δὲ πάντα ταῦτα κατὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ἐν αὐτοῖς² ὕλην. ἡ μὲν οὖν ὑγροῦ πλέον ἔχουσα πλῆθος ἀναθυμιάσις ἀρχὴ τῶν ὑετῶν ἐστιν, ἡ δὲ ξηρὰ τῶν πνευμάτων ἀρχὴ τε καὶ φύσις πάντων, ὥστε εἶναι τὸ πνεῦμα ξηρὰν ἀναθυμιάσιν. ἐνθάδε οὐ χρὴ θαυμάζειν, εἴ τινες οἴονται τὴν αὐτὴν εἶναι καὶ τῶν ἀνέμων φύσιν καὶ τοῦ ὑομένου ὕδατος διὰ τὴν μεγίστην ὁμοιότητα. οὐκ ἔστι δὲ αὐτὴ καθάπερ τινὲς νο-

1. in marg. vel φύσεως. 2. Corr. ἐν αὐτοῖς pro αὐτῆς.

ferri et celerrime sicut volatilia volare. Stoici de solis nominibus disputant: eum enim qui a tenebris et occasu flat, favonium; qui ab ortu solis, subfolanum; qui a septentrione, aquilonem; qui a meridie africum vocant. Nunc vero narrare, ut aliis quod ad hanc rem pertinet alia placeant, mihi supervacaneum videtur, quum possim de ventorum natura vere disserere. Itaque scire convenit, halituum esse duo genera, quorum unus humidus est, aridus alter, atque ille quidem vapor appellatur; qui vero est aridus, is veluti funus est, atque ut humor sine siccitate, ita nec siccitas sine humore constabit, haec tamen omnia ex materia in ipsis redundante dicuntur, quocirca halitus qui plus habet humoris, is pluviarum est principium, aridus vero est flatum origo et natura omnium; ex quo fit ut flatus sit aridus vapor; hoc autem loco minime mirari debemus, si quidam existimarunt, eandem esse naturam ventorum et imbrium, ducti nimirum maxima quae intercedit similitudine, eadem tamen non est,

Ed. C har VIII. [567.]

μίζουσι. τὸν γὰρ αὐτὸν ἀέρα κινούμενον μὲν ἄνεμον εἶναι, συνιστάμενον δὲ πάλιν ὕδαρ. αἰοπον γὰρ εἰ ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀήρ οὕτως γίνεται κινούμενος πνεῦμα καὶ ὄθεν ἀν τύχη κινήθεις ἄνεμος ἔσται· διὰ γὰρ τὸ συνεχές μὲν, μᾶλλον δὲ καὶ ἥττον καὶ πλείω καὶ ἐλάττω γενέσθαι τὴν ἀναθυμίασιν, αἰεὶ νέφη τε καὶ πνεύματα γίνεται κατὰ τὴν ἐκάστον τοῦ ἔτους ὥραν. ὅτι δὲ ἐνίοτε μὲν ἀτμιώδης γίνεται πολλαπλασία, ὅτε δὲ ξηρὰ καὶ καπνώδης, τὰ ἔτη ὅτε μὲν ἐπομβρα καὶ ὑγρὰ γίνεται, ὅτε δὲ ἀνεμοῖδη καὶ ἀνχμῶδη. μετὰ δὲ τὸν ὑετὸν ἢ γῆ ξαραινομένη ὑπὸ τε τοῦ ἐν αὐτῇ θερμοῦ καὶ ὑπὸ τοῦ ἀνωθεν ἀναθυμιάται. καὶ τοῦτο ἦν ἀνέμου σῶμα καὶ ὅταν ἢ τοιαύτη διάκρισις ἢ καὶ οἱ ἄνεμοι κατέχωσι. πανόμενον δὲ διὰ τὸ ἀποκρίνεσθαι τὸ θερμὸν αἰεὶ καὶ ἀναφίρεσθαι εἰς τὸν ἄνω τόπον, συνίσταται ἢ αἰμὶς ψυχομένη καὶ γίνεται ὕδαρ. πνεύματα δὲ ἀπὸ τε τῆς ἀρκτου καὶ μεσημβρίας πλείστα γίνεται. πλείστοι γὰρ βορέαι καὶ νότοι γίνονται τῶν ἀνέμων. τούτου δὲ αἴτιον, ὅτι ὁ ἥλιος τούτους τὸς τόπους οὐκ ἐπέρχεται. ἐπὶ δυσμᾶς δὲ

1. *Corr.* τούτους uncis inclusit.

ut quidam arbitrantur; eundem enim aërem si moveatur esse ventum, si concresecat esse aquam affirmant; etenim absurdum fuerit, si aër is qui nos ambit, dum motus cietur, flatus fiat et unde is motu pulsus ventus sit. Nam quia continenter, sed plus vel minus et maior vel minor fieri halitus solet, semper nubes ac flatus in singulis anni temporibus fiunt; quia vero interdum multis partibus magis vaporosus, interdum vero aridus ac fumens, ideo fit ut anni modo pluvii et humidi, modo ventosi et squalidi sint: terra enim post pluviam et suo et a superno calore resiccata halitum, qui ventorum materia est, profundit; quumque hujusmodi secretio existit, tunc venti vigent; quibus ponentibus, quia calor semper secernitur et in sublime fertur, vapor refrigeratus consistit et aqua efficitur, ceterum venti plurimi a septentrione et meridie spirant; siquidem aquilones et austrum flare plurimum solent, causa est quia sol ea loca non adit, quum ad occasum ortum-

Ed. Chart. VIII. [567.]

καὶ ἀνατολὰς αἰεὶ φέρεται. ἐπειδὴ δὲ ὁ ἄνεμός ἐστι κῆμα
 ῥίον ἀέρος ἅμα τῇ τῆς κινήσεως ἀορίστῳ πλεονεξία, καὶ γί-
 νεται, ὅταν ἢ ζέσις τῶν χυμῶν εὐρίσκει καὶ ἢ τῆς ζέσεως
 ῥύμη τὴν τοῦ φυσοῦντος πνεύματος δύνάμιν ἐκθλίβει. τὰ
 νέφη συνίσταται ἐν τοῖς πλαγίοις καὶ γίνεται τοῦ ἡλίου
 προσιόντος μὲν ἢ ἀναθυμιάσις τοῦ ὑγροῦ, ἀπίοντος δὲ πρὸς
 τὸν ἐναντίον τόπον ὕδατα καὶ χειμῶνες. ὕπου δὲ πλεῖστον
 ὕδωρ ἢ γῆ δέχεται, ἐνταῦθα πλείστην ἀναγκαῖον γίνεσθαι
 τὴν ἀναθυμίασιν. ἢ δὲ ἀναθυμιάσις αὕτη ἄνεμός ἐστιν·
 εὐλόγως οὖν ἀπὸ τῆς ἄρκτου καὶ μεσημβρίας γίνονται τὰ
 πλεῖστα τῶν πνευμάτων. καὶ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἄρκτου βο-
 ρεαί, οἱ δὲ ἀπὸ μεσημβρίας νότοι καλοῦνται. τοῦτο δὲ οὐ
 μόνον καλὸν ἐπίστασθαι, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμον. καὶ γὰρ ἐκ
 τῆς οἰκίσεως ἐκκλειόμενοι ἄνεμοι οὐ μόνον τὸν τόπον ὑγιεινὸν
 τοῖς σώμασι παρέχουσιν, ἀλλὰ καὶ εἴ τινα νοσήματα ἐκ τῶν
 ἄλλων προφάσεων γίνονται, ἅπερ ἐν τοῖς ἄλλοις τόποις δυσκό-
 λως θεραπεύονται. ἐν τούτοις, ὅτι τὰ πνεύματα ἐκκλεισμένα
 ἐστὶ, ῥῆθον δέξεται τὴν θεραπείαν. τὰ δὲ πάθη δυσκόλως

que semper feratur. Quum igitur ventus sit aëris fluens
 unda cum incerta motus redundantia ac nascatur, quum
 fervor humorem invenit et impetus fervoris vim spiritus
 flantis exprimit, certe nubes ad latera cursus solis confi-
 siunt et quum sol accedit, humor exhalat; quum recedit,
 adversam in partem, imbres hiemesque excitantur, atque
 ubi terra plurimas aquas recipit, ibi maximam vim hali-
 tum gigni necesse est; ipse autem halitus est ventus, ideo
 merito fit ut a septentrione ac meridie plurimi venti
 oriantur qui a septentrione flant; aquilones qui a meri-
 die austri nominantur; hæc autem non modo pulchrum
 atque honoratum, sed etiam utile est scire. Venti enim
 si sint ab ipsis habitationibus exclusi, non solum efficiunt
 corporibus integra sanitate utentibus salubrem locum, sed
 etiam si qui morbi ex aliis causis forte excitarentur qui
 aliis in locis difficulter curarentur, in his propterea quod
 exclusi venti sint, expeditius curari possunt; morbi autem

Ed. Chart. VIII. [567. 568.]

θεραπευτὰ, ἐν ταῖς χώραις ὑπὸ τῶν τοιούτων ἀνέμων κατεχομείαις ἐστὶ τὰδε· κόρυζαι, ἀρθρίτης, βήξ, πλευρίτις, φθίσις, αἵματος ῥύσις καὶ ὅσα μὴ ἀφαιρέσει, ἀλλὰ τῇ προσθέσει μᾶλλον θεραπεύονται. ἄλλας δὲ διαθέσεις κατηρίθμησεν Ἰπποκράτης, περὶ ὧν ἐξῆς εἰρήσεται. νῦν δὲ οὐκ ἀόηλόν ἐστιν οἷοι ὁ ἥλιος παύει καὶ ἐξορμᾷ τὰ πνεύματα. ἀσθενεῖς μὲν γὰρ καὶ ὀλίγας οὔσας τὰς ἀναθυμιάσεις μαραίνει τῷ πλείονι θερμῷ τὸ ἐν τῇ ἀναθυμιάσει ἔλαττον ὄν καὶ διακρίνει. εἶτε δὲ τὴν γῆν φθάνει ξηραίνων πρὶν γίνεσθαι ἐκκρισίας ἀθρόαν. ὥσπερ εἰς πολλοὺς πῦρ κατακαίει τὸ ὀλίγον, πρὶν καπνὸν ποιῆσαι, διὸ περὶ Ὠρίωνος ἀνατολὴν μάλιστα γίνονται νηνεμῖαι μέχρι τῶν ἐτησίων καὶ προδρομῶν. ὅπερ διὰ δύο αἰτίας συμβαίνει· ἢ γὰρ διὰ ψυχῆς ἀποσβεννυμένης τῆς ἀναθυμιάσεως ἢ καταμαραινομένης ἀπὸ τοῦ πνίγους. εἰσὶ δὲ τέτταρες ἀνεμοὶ ὡς τῶν ἄλλων κορυφαῖοι. εὐρος² μὲν, ὅς ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς πνεῖ, νότος δὲ ἀπὸ τῆς μεσημβρίας, ζέφυρος ἀπὸ δυσμῶν, βορρῆας δὲ

1. Corr. in margine add. κατακαίει τὸ ὀλίγον, πρὶν καπνὸν ποιῆσαι. 2. Orib. VII. coll. III.

qui difficulter curantur. in regionibus quae ventis subjectae sunt; hi fuerint, gravedo, morbus articularum, tussis, pleuritis, tabes, fluxus sanguinis et qui non detractatione, sed potius adjectione curantur. Hippocrates vero alias affectiones numeravit, de quibus deinceps differetur. Nunc vero illud obscurum non est, flatus a sole comprimari et excitari; halitus enim imbecillos et exiguos tabefacit, et suo calore, qui est amplior, valorem halitus; qui minor est, discernit ac dissipat; praeterea vero terram prius exsiccat quam affatim [568] fiat secretio, sicut magis ignis exiguam materiam deurit prius quam fumum excitet; quam ob rem circa exortum Orionis maxime venti prouunt usque ad etefias et prodromos, quod duabus de causis usu venit; vel quia halitus vi frigoris exstinctus sit aut quia ab aestu elanguescat. Ceterum quatuor venti sunt aliorum principes, eurus qui ab ortu solis, auster qui a meridie, favonius qui ab occasu solis, aquilo qui a septentrione

Ed. Chart. VIII. [568.]

ἀπὸ τῶν ἄρκιων. καὶ οὗτοι τόποι εἰσὶν ἀλλήλοις ἀντικείμενοι καὶ πλάτος ἔχοντες μέγα. καὶ μὴν ἄλλα ὅκτι διαφοραὶ πνευμάτων εἰσὶσθίζονται. μεταξὺ γὰρ τοῦ νότου καὶ τῆ ἀνατολῆς τῆς χειμερινῆς πνεῖ ὁ καλούμενος εὐρόνοτος. ἐν δὲ τῇ μεταξὺ τούτου τε καὶ πόλου καὶ τῆς χειμερινῆς δύσεως ὁ λιβόνιοτος. οἵπερ ὑγροὶ καὶ θερμοὶ πάντες εἰσὶ. καὶ διὰ ταῦτα πληρωτικοὶ τῆς κεφαλῆς. * * * *

ἔτι δὲ ἄλλαι διαφοραὶ δύο εἰσὶν· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν καθολικοὶ εἰσιν, οἱ δὲ τοπικοὶ. καὶ οὗτοι ἐγγώριοι καλοῦνται, ὡςπερ ἐν τῇ Ἀπολία ὁ ἀτάβουλος καλούμενος. καθολικοὶ δὲ οἱ πανταχοῦ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔχοντες. καὶ οἱ μὲν τοπικοὶ ὅμοιοι εἰσὶ τοῖς τόποις ἀφ' ὧν περιούσιν, ὡς οἱ ἀπὸ τῶν ὑγιεινῶν χωρίων ὑγιενοὶ, οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ροστροῦν ροσεροὶ. καὶ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς γῆς ξηρότεροι, οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ὑδάτων ὑγρότεροι. ὡς καὶ ἀπὸ τῆς θαλάττης ὑγιενοὶ μάλιστα καὶ χειμῶνος καὶ ἔαρος, θερούς δὲ θερμότεροι τοῦ δέοντος. οἱ δὲ ἀπὸ ποταμῶν ὑγρότεροι τούτων καὶ τοῦ

1. Corr. καθολικοὶ pro θολικῆ.

Spirat. Haec autem loca inter se opposita sunt magnamque habent latitudinem, quamquam octo ventorum differentiae comperiuntur, si quidem inter austrum et ortum solis hibernum flat is qui euronotus nominatur; inter hunc vero et verticem et hibernum occasum libonotus qui quidem omnes et humidi et calidi censentur, ideoque caput replent * * * * Sunt etiam aliae duae differentiae; quidam enim venti universales sunt alii proprii locorum, qui etiam regionibus attributi vocantur, cujusmodi est is qui in Apulia flat atabulus nomine. Universales autem sunt qui ubique locorum eodem nomine vocantur; qui ad loca pertinent naturam sequuntur locorum, a quibus spirant, ut qui a salubribus salubres, qui a morbofis morbofi sint et qui a terra spirant sicciore, qui ab aquis, humidiores censentur; et qui a mari, salubres sint, maxime hieme et vere; aestate vero calidiores quam par sit; qui a fluminibus mittuntur sunt his

Ed. Chart. VIII. [568.]

χειμῶνος κακίω, θέρους δὲ βελτίω. οἱ δὲ ἀπὸ τῶν λιμνῶν ἀμφοτέρων ἀτοπώτεροι· οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἐλῶν¹ κάκιστοι· οἱ δὲ ἀπὸ τῶν πεδίων καὶ γῆς εὐπνύου βελτίους. τὸ καθόλου δὲ πάντες οἱ τοπικοὶ τῶν καθολικῶν υἱοσερώτεροι, οἱ δὲ βόρειοι υἱγεινότεροι, οἱ δὲ ζέφυροι, πνεύοντες ἀπὸ δυσμῶν ὑγροὶ τε καὶ προσηνεῖς. ἤττον δὲ υἱγεινοὶ ἢ ἀπὸ βορρᾶς. εὔροι δὲ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς πρὸς υἱγίαν φαῦλοι βελτίων μὲν² οὖν τῶν ἀνέμων ἐστίν· ἐκ τῆς μεγάλης θαλάττης πνεῖ. ἔπεται δὲ τοῦτω κατὰ τὴν ἀγαθότητα ὁ ἐκ τῶν ὄρων καταγερόμενος, χείρων δὲ ὁ ἐκ τῶν ὄχειῶν τὴν πόλιν ἐκκαθαιρόντων καὶ ἀπὸ πάθους ἐκπνεόμενος καὶ ἐκ τῶν λιμνῶν καὶ ἐλωδῶν τόπων, μέσος δὲ ἀμφοῖν ὁ ἐκ τῶν³ ἄλλων τόπων. δῆλον⁴ γὰρ ὅτι οἱ ὑψηλοὶ τῶν τόπων εἰσὶν εὐπνεύστεροι διὰ τὸ πανταχόθεν ἐξενεῶχθαι καὶ μηδὲν ἔχειν ἐμποδῶν τοῖς πνεύμασι, διόπερ ὑγεινωῖς τὰ πολλὰ διάγουσιν οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτοῖς. οἱ δὲ ταπεινοὶ ἡσσόν⁵ εἰσὶν υἱγεινοὶ διὰ τὴν θερ-

1. Corr. adj. οἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἐλῶν. 2. Corr. add. μέρ.

3. Corr. add. ὁ ἐκ τῶν ὄρων. 4. Orib. VII. coll. XII. 5. Corr. ἤττον.

humidiores, sed hiberno tempore deteriores habentur, aestivo meliores, qui a stagnis utrisque absurdiores; pessimis autem sunt, qui e paludibus prodeunt; qui a campis et terra quae recte persfletur meliores existimantur, ad summam omnes qui sunt locis attributi, sunt universalibus morbosiores; aquilones vero saluberrimi, favonius ab occasu solis spirans humidus ac lenis, minus tamen salubris quam aquilo, noti quoque ab oriente flantes sunt ad bonam valetudinem pravi. Itaque melior ventus est is, qui e magno mari flat; hunc vero in bonitate sequitur, qui a montibus descendit, pejor qui a cloacis urbem et sordes expurgantibus, quique e stagnis et locis palustribus emittitur, inter hos medium locum tenet is qui ab aliis locis effunditur; planum est loca sublimia, quia undique adaperata sunt nec quidquam est quod flatus arceat facilius persflari; proinde fit ut qui in illis vitam degunt fere sani vivant; humilia vero minus salubria sunt

Ed. Chart. VIII. [568.]

μύητα καὶ μάλιστα τοῦ θέρους καὶ διὰ τὸ ἥτιον διαπνεῖσθαι, ταπεινοῖρας οὔσης τῆς χώρας. οἱ δὲ λιμνώδεις καὶ ἐλώδεις τόποι νοσεροὶ ὅτι καθυγραίνεται πᾶσα ἡ παρακειμένη χώρα. καὶ ἀῆρ ἐν τοῖς τοιοῦτοις τόποις ὑγρὸς ἐστί καὶ παχὺς καὶ πολλὰς ἀναθυμιάσεις ποιεῖ. καὶ εἴ τις ἐξ ἄλλου τόπου εἰς τὸν τοιοῦτον παραγίνεται χαλεπαῖς νόσοις ἀλίσκειται. ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν δίσιν καὶ ἀνατολὴν τοῦ Ὠρίωνος διὰ τὴν μεταβολήν. αἱ γὰρ τῶν τόπων μεταβολαί, ὥσπερ καὶ αἱ τῶν οἰρῶν, διὰ τὴν ἀοριστίαν ταραχώδεις εἰσὶ. νῦν δὲ ἵνα γνῶμεν πῶς κείμενοὶ εἰσὶ καὶ πόθεν παραγίνονται οἱ ἄνεμοι, οὐκ ἴσως ἄλογόν ἐστιν, ἐν τῷ σχήματι, ὅς οἱ γεόμετρα ποιούσιν αὐτοῖς, πάντας διαγράψαι. περὶ δὲ ἀριθμοῦ αὐτῶν οὐ ταυτὸ πάντες ὁμολογοῦντες τυχάνουσιν, ἄλλοι γὰρ αὐτοῖς εἶναι τέσσαρας τοὺς πρώτους, εἴτα δὲ ἀπείρους τοὺς ἄλλους τιθέουσιν, ἄλλοι δὲ ὅκτω, ἄλλοι δωδεκα, ἄλλοι εἰκοσιτέσσαρας. κατ' ἀλήθειαν δὲ εἴ τις¹ τοὺς ἐκ τῶν τόπων καὶ ποταμῶν καὶ τελεμάτων καὶ ἐλωδῶν χωρίων καταριθμεί-

1. Corr. εἴ τις τοὺς pro ἢ τοὺς.

propter calorem, praesertim vero aestate; et quia minus perspirent, quod regio sit humilior. Loca vero in quibus flagna ac paludes sunt morbosa putantur: causa est quia omnis adiacens regio humida redditur et aër qui iis locis continetur humidus crassusque est et multos halitus excitat; ac si quis aliunde in ea loca se recipiat, is gravibus morbis corripietur, ut etiam solet in occasu ortuque Orionis propter mutationem contingere. Etenim mutationes locorum non secus quam temporum turbationem propter ipsarum varietatem asserunt. Nunc autem ut quomodo venti siti sint et unde profiscantur intelligamus, non erit fortasse ab instituto nostro alienum eos omnes forma quadam ut geometrae faciant describere: nam de eorum numero non jam inter omnes convenit; alii enim esse quatuor praecipuos volunt, tum alios innumeros statuunt, aliis octo esse placet, aliis duodecim, alii item quatuor et viginti commemorant. Revera autem si quis eos numeret, qui a locis, fluminibus, paludibus

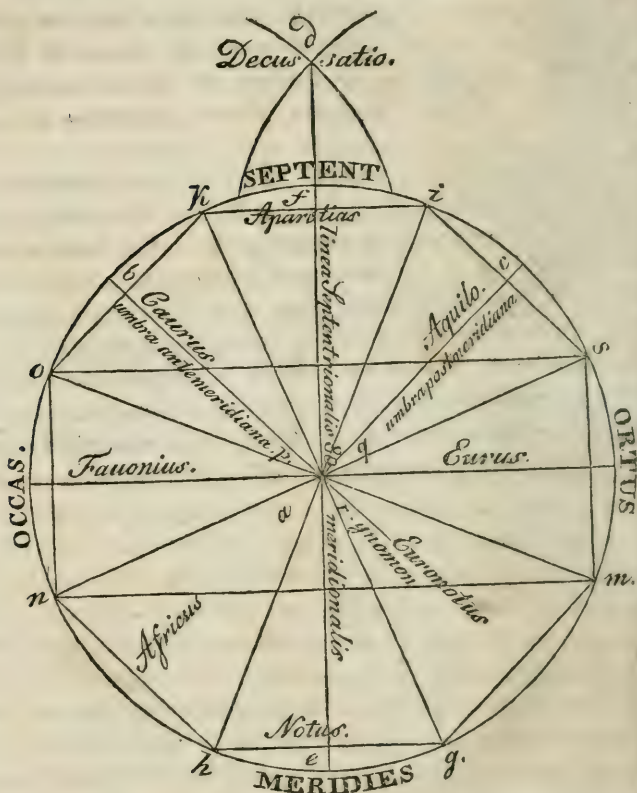
Ed. Chart. VIII. [568.]

σθαι θέλει, παμπόλλους αἰτούς εὐρήσειεν ἄν. ἡμεῖς δὲ ἐν τῷ διαγράμματι κατὰ τὸν Κυρηναϊκὸν Ἐρατοσθένην τὸν κόσμον εἰς τέσσαρα διαιρήσομεν, εἰς τὴν ἀνατολὴν, δύσειν, μεσημβρίαν καὶ τὴν ἄρκτον, καὶ τοῖς πρώτους τῶν ἀνέμων ἐν τούτοις θήσομεν. εἶτα τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τῷ μεταξὺ ὄντας τέσσαρας, ὡς ἀναμέσον τοῦ ἀπηνλιώτου καλουμένου καὶ νότου κατὰ τὴν χειμερινὴν ἀιαιολὴν εἶρον. ἀνομέσον δὲ τοῦ νότου καὶ τοῦ ζεφύρου κατὰ τὴν χειμερινὴν δύσειν τὸν λίβα. ἀναμέσον δὲ τοῦ ζεφύρου καὶ τοῦ ἀπαρκτίου τὸν καλούμενον καῦρον. ἀναμέσον δὲ τοῦ ἀπαρκτίου τε καὶ

flagnisque mittuntur, quam plurimos certe comperiet; nos vero in hac forma orbem terrarum, ut censuit Eratosthenes Cyrenaicus, in quatuor partes, in ortum, occasum, meridiem et septentrionem dividemus, ac principes ventos in iis collocabimus, tum alios statuemus qui inter illos quatuor erunt interjecti, quemadmodum inter eum qui subfolanus vocatur et austrum ad ortum solis hibernum ponemus eorum; inter austrum et favonium ad hibernum occasum africanum; in favonium et arparctiam eum qui caurus nominatur, inter arparctiam et subfolanum aqui-

Ed. Chart. VIII. [568. 569.]

ἀπὸ κέντρου τοῦ ἴσου ἐπιπέδου κέντρον
 τὸ α, τοῦ δὲ γινόμενος τοῦ ρ σκιά ἢ πρὸ τῆς μέσης ἡμέ-
 ρας ἢ ο, ἀφ' οὔ β, ἀπὸ δὲ τοῦ α κέντρου πρὸς τὸ τῆς
 σκιάς σημεῖον ὁ β ἄχθω κύκλος. ἀνατεθέντος δὲ τοῦ γινόμε-
 νος, ὅπου καὶ πρότερον ἦν, ἀναμένειν χρὴ ἕως αὐ-

lonem. Esto autem in aequa planitie centrum, ubi
 litera a, gnomonis autem qui est litera r antemeridiana
 umbra, quae est p, ubi est b et a centro ubi est a, did-
 cto circino ad signum umbrae, ubi est b circulus duc-
 tur; tum [569] expectanda est, dum minor fiat et il-

Ed. Chart. VIII. [569.]

ἐλάττω γένηται. καὶ πάλιν αὐξανομένη τὴν πρὸς τὴν μέσην ἡμέραν τὴν π σκιὰν τῆ πρὸ τῆς μέσης ἡμέρας σκιᾶ ἴσην¹ ἐργάζεται καὶ ἄπτεται τῆς τοῦ κύκλου γραμμῆς τῆς γ, τότε δὲ ἀπὸ τοῦ β σημείου καὶ τοῦ κ γεγράφθω κατὰ χιασμόν γραμμῆ, ἀφ' οὗ τὸ δ. ἔπειτα πάλιν κατὰ χιασμόν ἀφ' οὗ τὸ δ καὶ τὸ κέντρον ἄχθω γραμμῆ πρὸς τὸ πέρας εἰς τὰς α ζ γραμμὰς,² αὕτη γὰρ ἡ γραμμῆ ἐνδείξεται σοι τὴν μεσημβρινὴν τε καὶ ἀρκτικὴν χώραν. λαμβανέτω δὲ ἐξῆς ὄλου τοῦ κύκλου τὸ δεκαεκατὸν μέρος καὶ τίθεισθον τὸ κέντρον ἐν τῆ μεσημβρινῇ γραμμῇ, ἥπερ τοῦ κύκλου ἄπτεται κατὰ τὸ ε, καὶ ποιητέον σημεῖον ἀπ' ἀριστερῶν καὶ δεξιῶν, ἀφ' οὗ τὸ η καὶ τὸ θ³. ὡσαύτως δὲ ἐν τῇ ἀρκτικῇ χώρα κατὰ τὴν γραμμὴν τὴν ἀρκτικὴν τὸ κέντρον θετέον ἀφ' οὗ τὸ ζ καὶ ἀπὸ τῆς δεξιᾶς καὶ εὐωνύμου σημεῖα ποιητέον τὰ ι καὶ κ, καὶ ἀπὸ τοῦ η εἰς κ⁴ καὶ ἀπὸ τοῦ θ εἰς⁵ ι διὰ τοῦ κέντρον ἄχθωσαν γραμμάι. τὸ μὲν οὖν διάστημα ἀπὸ τοῦ η

1. Corr. ἴσην pro οἴαν. 2. Corr. εἰς τὰς αζ γραμμὰς pro ἡ ξυγγραμμὰς. 3. Corr. η καὶ τὸ θ pro γ καὶ τὸ β. 4. Corr. τοῦ η εἰς κ pro τῶν γ καὶ κ. 5. Corr. εἰς pro καὶ.

rum crescat et pomeridianam umbram quae est q, antemeridianae parem faciat et lineam rotundationis, ubi est litera c contingat, tum a signo ubi est b et ab eo ubi est c circino decussatim describatur, ubi erit d, deinde per decussationem, ubi est d et centrum, linea ad extremum, in qua e et f literae erunt perducatur, haec linea meridianam septentrionalemque regionem indicabit; tunc circino totius rotundationis pars sexta decima sumenda est et centrum circini ponendum indicabit; tunc circino totius rotundationis, ubi est litera e et dextra sinistraque signandum, ubi g h literae erunt; simili quoque modo in plaga septentrionali centrum circini ponendum est in linea septentrionali rotundationis, ubi est litera f et signandum dextra ac sinistra, ubi sunt literae i et k et a g et ad k ab h ad i per centrum lineae perducendae sunt, quare quod spatium erit a g ad h, id erit venti noti et meri-

Ed. Chart. VIII. [569.]

πρὸς τὸ θ τοῦ νότου πνεύματος καὶ τῆς μεσημβρίας ἔσται χωρίον, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ ι καὶ κ τῶν ἄρκτων. τὰ δὲ λοιπὰ μέρη ἀπὸ δεξιᾶς τρία, ἀπ' ἀριστερᾶς δὲ ἴσον ἀριθμὸν, διαιρετέον ἴσως τὰ μὲν πρὸς τὴν ἀνατολὴν πρὸς τὸ λ^ι καὶ μ, καὶ ἀπὸ δυσμῶν πρὸς τὸ ν καὶ ο. ἀπὸ τοῦ μ πρὸς τὸ ο, ἀπὸ δὲ τοῦ λ πρὸς τὸ ν κατὰ χιασμὸν ἀκτῆαι γραμμαί. κατὰ μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον ὅτιω ἔσται ἴσα τῶν ἀνέμων τε καὶ πνευμάτων κατὰ περίοδον διαστήματα. τρεῖς γοῦν ἀνατολικοὶ ἄνεμοί εἰσιν ὡς εὖρος, ὅτι ἀπὸ τῆς ἕω ῥίει, δεύτερος δὲ ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν κατὰ τὸν θερινὸν καὶ τροπικὸν ὄρον, βορρῆης, ὃν Ὅμηρος αἰθρηγενέτην καλεῖ. τρίτος δὲ ἀπὸ τῆς χιμερινῆς ἀνατολῆς πλείων, ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ κῆται τοῦ τε νότου καὶ τοῦ εὐρου εὐρόνοτος καλούμενος. τρεῖς δὲ εἰσι τούτοις ἐναντίοι ἀπὸ τῶν δυσμῶν, εἰς μὲν ἀργέστης, ὃν καὶ καῖρον τινὲς ὀνομάζουσιν, ὅσπερ ἀντιπνεῖ τῷ βορρῆῳ, ἕτερος δὲ ζέφυρος, ὃς ἀντιπνεῖ τῷ εἔρω, τρίτος δὲ λίψ, ὃς ἀντὶ τοῦ εὐρονότου πνεῖν φαίνεται. ἡ δὲ

1. Corr. λ pro δ.

dianae partis spatium; quod vero erit ab i ad k erit septentrionis; reliquae partes, ut tres a dextris et tres a sinistris aequaliter dividantur, quae sunt ad orientem, in quibus literae l et m; ab occidente, in quibus sunt literae n et o, ab m ad o et ab l ad n perducendae sunt lineae decussatim, atque ita octo ventorum spatia in circuitionem erunt aequalia. Tres igitur orientales venti sunt, eurus qui ab aurora ruat, alter ab aestiva et solstitiali meta venit. Aquilo, quem Homerus αἰθρηγενέτην, quod caelum sudum reddat, vocare consuevit, tertius est, qui ab oriente hiberno spirat, qui quum inter eorum et notum sit medius, euronotus appellatur, his oppositi sunt alii tres occidui: unus est argestes, quem etiam caurum aliqui nominant, qui adversus aquilonem; alter est favonius qui adversus eorum flat; tertius a fricus, qui flare adversus euronotum videtur; meridies unum meridionalem

Ed. Chart. VIII. [569.]

μεσημβρία ἓνα μόνον ἄνεμον ἔχειν λέγεται τὸν νότον, τοῦνο-
μα ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτοῦ ἔχοντα, ἀχλυώδης γὰρ ἐστὶ καὶ
νοτιάδας ἐπιφέρει. ἢ δὲ ἄρκτος καὶ αὐτὴ ἓνα κατέχει τὸν
ἀπαρκτίαν. τοῦτο δὲ γίνεται ὅτι ἀνατολὴ καὶ δύσις μετα-
βάλλονται, ἢ μεσημβρία δὲ καὶ ἄρκτος μόνιμοι. ἀνατέλλει
γὰρ ὁ ἥλιος, οὐ καίει ὡσαύτως, ἀλλὰ καλιῖται ποτὲ ἰσημε-
ρινὸς ἀνατολῇ, ὅταν τὸν κύκλον ἐπικληθέντα ἰσονύκτιον ἢ
ἰσημερινὸν περαινῆ, ἢ καὶ τροπικὴ θερινὴ καὶ χειμερινή·
οὕτω δὲ καὶ δύσις ποτὲ μὲν ἰσημερινή, ποτὲ δὲ τροπικὴ,
ποτὲ χειμερινή, οἱ δὲ τέταρα μόνον τὰ πνεύματα εἶναι
λέγοντες, τοῦτο καθ' Ὁμηρὸν φασιν· αὐτὸς γὰρ τέσσαρα
ὀνομάζει λέγων, σὶν τε εἶρός τε ἔπεισε, ζέφυρός τε νότιος
τε δισαίεις καὶ βορέης αἰθρηγενέτης, μέγα κῆμα κλιόσων.
οἱ δὲ πολλοὺς ποιοῦντες ἐκ τῆς φύσεως τεκμαίρονται. ἴσμεν¹
γὰρ ὁ μὲν ζέφυρος ἀπὸ δυσμῆς ἰσημερινῆς, ὁ δὲ τοῦτω
ἐναντίος ἀπηνλιώτης, ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἰσημερινῆς. νότος
δὲ ἀπὸ τῆς μεσημβρίας καὶ βορέας καὶ ἀπαρκτίας ἀπὸ τῶν

1. Corr. ἴσμεν pro εἰς μὲν.

habere ventum dicitur, qui a sua natura nomen duxit, νότος enim, hoc est auster, appellatur, quia nebulosus est atque humectus, septentrio quoque unum habet aparcetiam; hujus rei causa est quia ortus et occasus commutatur, meridies vero et septentrio stabiles fixique sunt. Sol enim non semper eodem modo exoritur, sed modo ortus aequinoctialis, quum sol eum circulum qui aequinoctialis dicitur conficit, modo solstitialis et brumalis vocatur, similiter occasus ejus modo aequinoctialis, modo solstitialis, modo hibernus nominatur. Qui vero esse modo quatuor ventos volunt, ii Homerum auctorem habent, qui quatuor solum numeravit in his versibus: una enim graviter spirans, zephyrusque notusque et boreas vastos volvunt ad litora fluctus. Qui multos statuunt hanc conjecturam ex illorum situ ac positu sumunt; perspectum enim habemus favonium ab occasu aequinoctiali flare, sub-solanum vero hujus contrarium ab ortu aequinoctiali. Aultrum porro a meridie aquilonem et aparcetiam a se-

Ed. Chart. VIII. [569.]

ἄρκιων, ἀδύνατον γὰρ φασιν εἶναι κατὰ τοσοῦτον διάστημα πνεῖν καὶ ἀντιπνεῖν τούτους μόνους καὶ μὴ εἶναι ἄλλους ἀναμέσον, ὅπερ εἶναι ἀληθὲς δοκεῖ καὶ κατασκευάζουσιν οὕτως. ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς θερινῆς καικίας πνεῖ, ᾧ ἐναντίος ἐστὶ λίψ, οὗτος γὰρ ἀπὸ δυσμῆς χειμερινῆς πνεῖ, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς χειμερινῆς πνεῖν εἴωθεν ὁ εὐρος γειτριῶν τῷ νότῳ, ὅθεν πολλάκις εὐρόνοτοι πνεῖν λέγονται, ᾧ ἐναντίος ἐστὶν ὁ ἀργέστις ἀπὸ δυσμῆς θερινῆς πνέων. καὶ τούτους φασὶν εἶναι ἐναντίους τε καὶ κατὰ διάμετρον ἀλλήλοις κείσθαι. μέσος δὲ ἀργέστιου καὶ ἀπαρκτίου ἐστὶν ὃν καλοῦσι θρακίαν. μέσος δὲ καικίου καὶ ἀπαρκτίου ὃν μέσσην ὀνομάζουσιν. ἐστὶ δὲ καὶ ἄλλος τις ὃν φοινικίαν καλοῦσι. τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων ἰστέον ὅτι τὰ ἀπὸ δυσμῶν πνέοντα ψυχρότερα ἐστὶ, θερμότερα δὲ τὰ ἀπὸ ἀνατολῆς. ὅτι πλείω χρόνον ὑπὸ τὸν ἥλιον ἐστὶ τὰ ἀπὸ ἀνατολῆς. τῶν δὲ ἀπὸ δυσμῶν ἀπολείπει τε θᾶϊτον καὶ πλησιάζει τῷ τόπῳ ὀψιμαίερον. τοῦτο δὲ φησι καὶ ὁ Ἰπποκράτης

ptentrione; ajunt enim per tantum spatium atque intervallum non posse hos solos adversus sese flare, neque alios omnino ventos inveniri, qui inter hos sint medii, id quod esse verum videtur atque id ita confirmant, ab ortu aestivo flat caecias, cui contrarius est africanus, qui quidem ab aestivo occasu fiat, sicut ab ortu hiberno flare eurus videtur, qui est noto propinquus, ex quo fit ut saepe flare euronotus dicatur, ei vero contrarius est argestes, qui ab aestivo occasu flat, hos autem contrarios et per diametrum oppositos ajunt. Inter argestem et aparctiam est is, quem thrasciam vocant, medius vero inter caeciam et aparctiam est is quem mesen nominant, est praeterea alius qui phoenicias appellatur. Quae quum ita sint, illud quoque praeterire quemquam non debet, eos ventos qui ab occasu flant esse frigidiores, qui ab ortu calidiores, propterea quod orientales diutius sub sole morantur, at eos qui ab occasu, quum sol citius deserit, tum vero serius etiam ad ea loca accedit, quam rem Hip-

Ed. Chart. VIII. [569.]

ἐν τῷ περὶ ἀέρων ὑδάτων καὶ τόπων, εἴ τις μὲν πόλις πρὸς τὰ πνεύματα κεῖται θερμά. ταῦτα δὲ ἔσται μεταξὺ τῆς χειμερινῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου καὶ τῶν δυσμέων τῶν χειμερινῶν. οἱ μὲν οὖν ἐναντίοι οὐ δύνανται ἅμα πνεῖν, ἀλλὰ δεῖ τὸν ἕτερον αὐτῶν βιασθέντα παύεσθαι. τοὺς δὲ μὴ κατὰ διάμετρον κειμένους πρὸς ἀλλήλους οὐδὲν κωλύει, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἐναντίας ἄρας οἱ ἐναντίοι μάλιστα πνεύουσιν ὡς περὶ τὴν μειοπωρινὴν ἰσημερίαν οἱ λίβες, περὶ δὲ τροπὰς θερινὰς μὲν καικίας, χειμερινὰς δὲ εὐρος. τοῖς δὲ τοῖς ἄλλοις ἐπιπίπτουσι καὶ παύουσιν ἀπαρκτίαι καὶ θρακίαι καὶ ἀργέσται. οὗτοι δὲ πολλάκις ἀποφυσῶντες τὰ νέφη ποιοῦσιν αἰθρίαν, ἂν μὴ ψυχροὶ τύχωσιν ἅμα ὄντες, τότε δὲ οὐκ αἰθριοὶ. ἰγροὶ δὲ λιψ καὶ καικίας. ὕδε γὰρ οὐκ αἰθριος, ὅτι ἀνακάμπτει πρὸς ἑαυτὸν, ξηροὶ δὲ ἀργέστης καὶ εὐρος. νεφετώδης δὲ μέσης καὶ ἀπαρκτίας. χαλαζώδης δὲ ὁ ἀπαρκτίας καὶ θρακίας καὶ ἀργέστης, καυματοώδης δὲ νότος καὶ ξέφυρος καὶ εὐρος. ἔνιοι δὲ τὸν νότιον

pocrates quoque in libro de aëre, locis et aquis scriptam reliquit. Si qua, inquit, civitas ad ventos sita sit calidos, hujusmodi sunt, quae inter hibernum ortum folis et hibernum occasum etc. Contrarii autem flare non possunt, sed necesse est ut eorum alteruter vi alterius compressus conquiescat; eos vero qui non sunt per diametron oppositi, nihil vetat simul spirare. Jam vero etiam in contrariis anni partibus venti contrarii flant maxime, ut circa autumnale aequinoctium fiat africanus, circa solstitium favonius, circa brumam eurus, in alios vero incidunt eosque sedant aparctiae, thrasciae et argestae; hi enim saepe nubes dispellunt, ac caelum sudum reddunt, nisi forte usu veniat ut frigidi simul sint; siquidem tunc sereni esse non solent, humidum porro sunt africanus et caecias; atque hic quidem serenus non est, quia in se ipsum reflectitur. Argestes et eurus sicci sunt; menses et aparctias nivosi; aparctias, thrascias et argestes grandinem gignunt; aestuosi auster, favonius et eurus. Sunt qui

Ed. Chart. VIII. [569.]

οἴονται διὰ παντός ἰγρὸν εἶναι. τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει· φαίνεται γὰρ ἐνίοτε ξηρὸς γινόμενος, ὃν καὶ προσαγορεύουσιν οἱ πολλοὶ λευκόνοτον. ἀλλὰ κὰν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν Ἰπποκράτης ἐπὶ τῆς πρώτης καταστάσεως ἔφη· γενομένης δὲ τῆς ἀγωγῆς ὕλης ἐπὶ τὰ νότια καὶ μετ' αὐχμῶν. τοιοῦτος δὲ νότος ἐνίοτε καὶ σφοδρὸς γίνεται, εἰ καὶ μὴ αἰετὴν κίνησιν οὐ σαφεῖ ἔχει, ἄλλος δὲ νότος μαλθακὸς ἐστίν, ὃς ἀναίσθητον ἔχει τὴν κίνησιν ἐν τῇ περιέχοντι καὶ κατὰ τὰ νότια· ἐστὶ δὲ θερμοὸς οὗτος διὰ παντός, ὅς τε λευκόνοτος καλούμενος καὶ ψυχρὸς ἐνίοτε φαίνεται. εἰσὶ δὲ καὶ οἱ ἐτησίαί, οἱ περιίστανται, τοῖς μὲν περὶ δυσμὰς οἰκοῦσιν ἐκ τῶν ἀπαρκτίων εἰς θρακίας, ἀργείους καὶ ζεφύρους, ἀρχόμενοι δὲ ἀπὸ τῆς ἄρκτου, τελειοῦντες δὲ εἰς τοὺς πόρους, τοῖς δὲ πρὸς ἑὼ περιίστανται μέχρι τοῦ ἀπηλιώτου, οὗτοι γοῦν κατὰ τὴν τοῦ κενὸς ἀνατολὴν πνέουσι καὶ τὸ καῖμα τοῦ θέρους προὔνειν εἴωθασιν, καὶ πνίγος ἐξ ἀνάγκης ἐπιταὶ τοῦ θέρους ὕψος τῇ γίσει θερμοῦ αἰετῆ. μήτε οἱ πρόδρομοι καλούμενοι πνέουσι μήτε οἱ ἐπόμενοι, οὓς καλοῦ-

auftrum esse perpetuo humidum putent, quod tamen non est; siquidem interdum siccus videtur, eumque plerique leuconotum vocant. Hippocrates quoque in primo de vulgaribus morbis, quum primum statum recenseret, ita scripsit: quum, inquit, totus hic ductus esset auftrinus et squalidus. Ac talis aufter subinde est vehemens, ejusque motus semper est perspicuus; alter est aufter qui lenis est atque in aëre et nubibus motum habet qui sensum fugiat; atque hic quidem est perpetuo calidus, at qui leuconotus vocatur, interdum frigidus videtur, sunt praeterea etesiae qui transeunt ad occidentalis plagae incolae ex aparetia in thrafcias, argestas et savonios; incipientque a septentrione et in eos qui procul absunt desinunt; apud orientales vero usque ad subolanum transeunt, atque hi flant, quum canis oritur et aestatis lenire aestum solent, ac quaedam quasi suffocatio aestate esse solet, quum aestas suapte natura calida sit, nisi venti qui praecurrant, quos prodromos vocant et qui consequuntur, quos etesias no-

Ed. Chart. VIII. [569.]

σιν ἐτήσιας, οὔσπερ ἂν διορίζειν καὶ ἡ τοῦ κυνὸς ἐπιτολή. μεγάλην δὲ ὠφέλειαν καὶ βλάβην ὁ ἄνεμος πολλάκις ἐπιφέρει. ἐπειδὴ οὐκ ἀεὶ συμφέρει εἰσάγειν εἰς τὸν αἶρα τὸν ἄνθρωπον, ὡς χειμῶνες μὲν διὰ κρύου, ἐν θέρει δὲ διὰ θάλπου καὶ πρὸς τούτοις ὅτι γυλάττεσθαι δεῖ τοὺς ἀνέμους, ὥστε διὰ τούτους οὐ μόνον αὖ τὸν καλὸν αἶρα φεύγομεν πολλάκις, ἀλλὰ καὶ τὸν πλησίον θύρας καὶ θυρίδας ἀνεμῶν εἰσπνέοντα σφοδρῶς ἄγειν τὸν κάμνοντα. ἐπ' ἐκείνων δὲ μάλιστα φεύγομεν ἀνεμῶν ἐφ' ὧν¹ εὐλαβοῦμεθα παθεῖν τι τὸν ευρωδὲς γένος, ὥσπερ γε πάλιν τὸν ἥλιον ἐπὶ τῶν σηπομένων ὡς πρὸς τὴν αἰμοσφάγιαν ἐπιτηδείως ἔχοντων. καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἀνέμων γενικῶς τε καὶ εἰδικῶς εἰρήσθω. νυνὶ δὲ μερικῶς περὶ τοῦ νότου τε καὶ βορέου καὶ τῶν βλαβῶν, ἃς αὐτοὶ εἰσάγουσιν. ἐναντίαν μὲν οὖν κρᾶσιν οὗτοι ἀνεμοὶ ἔχουσι. βορρῆας γὰρ ξηρὸς καὶ ψυχρὸς ἐστίν, ὁ² δὲ νότος θερμὸς καὶ ὑγρὸς τῇ φύσει. ἐκείνος μὲν οὖν ἀναλίσκει ἅπαντα τὰ ἐκ τοῦ σώματος περιττὰ καὶ τὰ ὄρ-

1. Corr. ἐφ' ὧν pro ἐφ' ὧν. 2. l. III. aph. XVII.

minant perflarent, quos canis ortus distinguit. Ventus autem magnam saepe utilitatem aut damnum invehit, quia non semper conducit hominem aëri exponere, ut hieme propter frigus, aestate propter calorem, itemque quia vitare ventos oportet; horum enim causa saepenumero fit ut non modo in liberum aërem, verum etiam ad januas et ad fenestras qua ventus vehementer perflat, deducere aegrotum caveamus, in illis autem potissimum ventos cavemus, in quibus nervos pati aliquid veremur, sicut etiam solem in putrescentibus vitamus, quum ea ad sanguinis eruptionem esse apta videantur. Atque haec quidem de ventis generatim et speciatim dicta sint, nunc vero particulatim de austro deque aquilone et iis malis quae afferunt dicendum est. Hi igitur venti contrariam habent temperaturam, nam aquilo liccus frigidusque est, auster calidus et humidus natura, quocirca ille absumit omnia quae in corpore sunt supervacanea instrumenta stabilit,

Ed. Chart. VIII. [569. 570.]

γανα στηρίζει καὶ σφίγγει καὶ συνάγει καὶ τὰς φυσικὰς καὶ ψυχικὰς ἐνεργείας βελτίω ποιεῖ, ὥστε τὰ σώματα εὐηκοῦτερα καὶ εὐκίνητα καὶ εὐχόρα ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰς κοιλίας ξηραίνει καὶ τὰ ὄμματα δάκνει καὶ παροξύνει τὰς προϋπαρχούσας ὀδύνας κατὰ τὸν θώρακα. νότος δὲ μείζω κακὰ ἐπιφέρει καὶ γὰρ διαλίει τὰ σώματα καὶ καρηβαρείας καὶ δυσηκοῖαν ἐργάζεται καὶ ἰλιγγους ποιεῖ, οἱ προηγούμενοι ἐπιληψίας καὶ ἀποπληξίας καὶ ἄλλα μοχθηρὰ συμπτώματα ἀποτελεῖ, ὡς τὴν δυσκινήσιαν κατὰ τοὺς ὀφθαλμούς καὶ σὺμπαν τὸ σῶμα καὶ τὴν κοιλίαν ὑγραίνει, διὸ εἰκότως εἶπε, νότοι βαρύνκοι, ἀγλυώδεις, καρηβαρικοί, κωθροὶ, διαλυτικοὶ, αἱ γὰρ ἐνεργεῖαι γίνονται διὰ τῶν σιερωῶν τοῦ ζώου μορίων. ταῦτα δὲ βαρύνεται καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργεῖ χειρὸν ὑπὸ πλῆθος τῶν ὑγρῶν καὶ οὐ θαυμαστὸν τὸν Ἱπποκράτην ταῦτα περὶ τοῦ νότου εἰρηκέναι. εἰ τεκμαίρεσθαι τις ἐθέλει, ὅποια τις κρᾶσις, ὡς εἶπον, εἴη ἢ τοῦ ἀνέμου τοῦτου· δῆλον γὰρ ὅτι τὴν ὑγρὰν καὶ θερμὴν τὴν φύσιν

constringit ac cogit, animales naturalesque actiones meliores facit, ut corpora ad audiendum ad movendumque aptiora et coloratiora reddantur, sed alvum sistit, oculos mordet et antecedentes pectoris dolores irritat, auster vero majora advehit mala: nam corpora dissolvit, capili gravitatem affert, difficultatem auditus parit, excitat vertigines quae morbum comitiales atque attonitum praecedunt aliaque prava symptomata efficit, cujusmodi est difficultas motionis in oculis ac toto corpore, alvum autem humectat, quamobrem merito dixit austrum asserre gravem auditum, oculis caliginem offundere, caput praegravare, torpentes ac languidos efficere. Solidae enim animantis partes actiones obeunt. Itaque illae plenae humorum pejus suis actionibus funguntur, neque admirabile cuiquam videri debet, [570] haec esse ab Hippocrate de austro memorata, si velit expendere quaenam sit ejus venti, ut dixi, natura: perspicuum enim est ipsum humida calidaque natura esse, quae vero sunt hujusmodi, ea

Ed. Chart. VIII. [570.]

ἔχει. τὰ δὲ τοιαῦτα πάντα τὴν κεφαλὴν ἀναπληροῖ, ὅθεν καὶ καρηβαρία καὶ ἀχλὺς περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς γίνονται. ὅταν δὲ ὁ ἐγκέφαλος τῆς ὑγροτέρας αἰσθάνηται καταστάσεως, ἕξ ἀνάγκης καὶ αἱ καθ' ὄρμην ἐνέργειαι κακίους γίνονται καὶ ἐνθεν αἱ τοῦ σώματος νοθηρότητες ἐπιτελοῦνται καὶ ὡσπερ αἱ διαλύσεις τινές. ὅταν οὖν ὁ νότος δυναστεύῃ, ταῦτα γίνεσθαι φησι· τὰναντία δὲ σχεδὸν ἐν ταῖς βορείοις καταστάσεσι συμβαίνει. ὡς γὰρ νότος νοθηρὰ ποιῆ τὰ σώματα, οὕτω καὶ βορρῆς εὐκίνητα, ὡς ἐκεῖνος διαλύει, οὕτω καὶ οὗτος εὐτονα ποιῆ. ὡς ἐκεῖνος δυσηκοῖαν, οὕτως ὁ βορέης εὐκηωότερα ἐργάζεται. ὡς ἐκεῖνος ὑγραίνει τὰς κοιλίας, οὕτως οὗτος ξηραίνει. ὡς πάλιν νότος βάρος τῆς κεφαλῆς, οὕτως ὁ βορέης τὰ περιτὰ ἀναλίσκων κουφότερον ὄλον τὸ σῶμα ποιῆ. προστίθησι δὲ ὅτι τοῦ νότου δυναστεύοντος πάσχουσιν ἔλκεα μαδαρὰ, μάλιστα στόμα, αἰδοῖον καὶ τὰ ἄλλα. ὅπερ ἀληθές ἐστι καὶ τοῦτου αἰτία ῥηδῖως εὐρίσκεται. τὰ γὰρ σηπόμενα διὰ τὸ θάλπος μάλιστα σήπεται, συντελούσης εἰς τὸ αὐτὸ καὶ ὑγρότητος. ὁ δὲ νότος ἀμφοτέρως

vim replendi capitis habent omnia, unde capitis gravitates gignuntur oculique caligine obducuntur; quum enim cerebrum humidiores constitutionem perferunt, nunc voluntariae actiones deteriores necessario redduntur, atque hinc torpor ac veluti dissolutio et languor corporis exoritur. Quum igitur auster viget, haec fieri confirmat, contraria fere in aquilonaribus constitutionibus contingunt. Ut enim auster torpentia facit corpora, ita aquilo ad motum reddit promptiora, ut ille dissolvit, sic hic contenta efficit, ut ille hebetem auditum, sic aquilo auditum exauct, ut ille alvum humectat, sic iste exsiccat, ut etiam auster caput gravat, ita aquilo excrementa consumens totum corpus levius reddit. Addit autem, quum auster regnat, hominis pati ulcera madentia, praesertim vero in ore ac pudendis et aliis partibus, idque verum est, cujus rei causa facile potest excogitari; quae enim putrescunt, ea vi caloris maxime putrescunt, cui rei adjumento est etiam humiditas, auster autem utramque qualitatem, hoc

Ed. Chart. VIII. [570.]

ἔχει ποιότητις ταύτας, τουτέστι τὴν θερμότητα καὶ τὴν ὑγρότητα. εὐλόγως οὖν ἐν τῇ νοτίῳ καταστάσει ταῦτα οἱ ἄνθρωποι πάσχουσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ φύσις τῶν τόπων οὐ μικρὸν πρὸς τὸ δέχεσθαι σηπεδόνας ποιῆ. καὶ γὰρ τὸ στόμα καὶ τὰ αἰδοῖα πολλὴν ὑγρότητα τῇ φύσει κέκτηται. καὶ προσέει τοὺς ἀδένας ἔχουσιν ἐγγὺς, ἅπερ πάντα τὰ περιττὰ εἰσδέχεσθαι πεφύκασιν, ἀλλὰ καὶ τῶν αἰδοίων σηπεδόνες συμβαίνουσιν αἰεὶ, ὅταν ὑγρότερον μᾶλλον τὸ θέρος ἢ ἀπνοϊστερόν ἢ νοτιώτερον γένηται. τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ πολὺ τοῦ κατὰ φύσιν ἀποκχωρηκὸς εἰς ὑγρότητα καὶ ἀπνοϊαν¹ οὐ μόνον τῶν αἰδοίων σηπεδόνας ποιῆ, ἀλλὰ καὶ ἄλλον μορίου παντός. τοιαύτη μὲν ἦν κατάστασις, ἣν ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν περιγράφει οὕτως². ἕϊος νότιον ἔπομβρον, ἀπνοϊα³ δ' αἰτέλος· καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ κατὰ τὴν ἀρχὴν, ἄνθρακες ἐν Κρανῶνι οἱ θερινοὶ⁴, ἕεν ἐν καύμασιν. ὕδατο λαύρω δὲ ὄλου ἐγένετο, καὶ μᾶλλον νότιο. καὶ μὴν αἰ ἐπ'

1. Corr. ἀπνοϊαν. 2. J. III. aph. XXIII. 3. Corr. ἀπνοϊα. 4. Corr. οἱ θερινοὶ πρό ἢ θερινῇ.

est calorem humiditatemque habet, merito igitur fit ut homines in austrina constitutione hocce morbos patiantur, quin etiam locorum natura non parum facit, ut corruptelae in eis oriantur, nam et ori et pudendis magnam vim humiditatis natura tribuit et habent praeterea glandulas propinquas, quibus est natura comparatum, ut quaecunque supervacanea sunt in se excipiant, imo vero pudenda computrescunt semper, quum aestas multo humidior aut ventis magis vacans aut magis austrina fuerit; nam ubi plurimum a statu naturali ad humiditatem ac ventorum vacuitatem recessit, non modo genitalium, sed cujusvis etiam alterius partis corruptelas facit; talis sane fuit ea tempestas quam ipse in tertio de morbis vulgaribus descripsit his verbis: *annus, inquit, erat austrinus, pluvius, omnino ventis vacans*; et item in secundi libri initio: *carbones Cranoni erant aestivi, pluit per aestum largo imbree; hoc per totum contigit, praesertim sub*

Ed. Chart. VII. [570.]

ὀλίγον ἐκτροπαί γινόμεναι καὶ μὴ μόνον αἱ ἀθρόως τῶν αἰδοίων ἄπτονται, εἶπερ αὐτὰ σήπτεσθαι πεφύκασιν ἐπὶ ταῖς τηκοῖσιν προάσσειν. ταῦτα οὖν οἱ ἄνθρωποι ἐν νοτίῳ καταστάσει πάσχουσιν. ἄλλα δὲ κατὰ τὴν βόρειον, οἷς βῆχας, φάρυγγας, κοιλίας σκληροτέρας, δυσουρίας φρικώδεις, ὀδύνας τῶν πλευρῶν καὶ σιηθῶν καὶ βῆχες μὲν διὰ τὴν τῶν ὀργάνων ἀναπνευστικῶν δυσκρασίαν καὶ τὴν τῆς φάρυγγος τραχύτητα γίνονται. πάσχει γὰρ ἢ φάρυγξ τοῦ βορέου πύονιος, ἐπειδὴ ξηραίνεται καὶ σήπεται¹ καὶ διὰ τοῦτο σκληρὰ γίνεται, ἀλλὰ καὶ ἡ κάτω γαστήρ σκληρὰ διαχωρεῖ διὰ τὴν ξήρασιν τῆς καταστάσεως. ἐπεὶ δὲ μὴ μόνον ξηραίνει ὁ βορρῆας, ἀλλὰ καὶ ψύχει, διὰ τοῦτο καὶ ἡ κίστις βλάπτεται, ὅθεν αἱ δυσουρίαι. τὰ γὰρ ἄταιμα ῥαδίως ἀπὸ τῶν ψυχρότων αἰτίων πάσχει, οὐ μόνον δὲ αὕτη τοῦ βορρῆα ψυχρότης τὰς δυσουρίας τίπτει, ἀλλὰ καὶ τὰς φρίκας καὶ τοὺς πόρους τῶν πλευρῶν ἢ τοῦ θώρακος

1. Corr. ψύχεται.

austro. Jam vero mutationes, quae paulatim fiunt ac non solum quae affatim eveniunt pudenda attingunt; siquidem ipsa de quavis levi causa solent putrescere; talia igitur in austrina tempestate homines patiuntur, aliis vero malis urgentur in aquilonari; nam et tussis et fauces asperae et alvi duriores et urinae difficultates, horrorem inducentes et dolores costarum et pectoris homines exercent, ac tussis quidem ex organorum respirationis intemperie et faucium asperitate oriuntur; male enim afficiuntur fauces, quum aquilo spirat, propterea quod siccantur ac refrigerantur, ideoque asperae redduntur, quin etiam inferior venter auida excernit, sic a sicca constitutione coactus. Quoniam autem aquilo non modo siccatur, sed etiam refrigerat, idcirco velica etiam laeditur, quamobrem urinae difficultas excitatur; nam partes exsanguis facile a causis frigus invehentibus aliquid mali patiuntur, ac non modo idem frigus aquilonis urinae difficultatem parit, sed etiam horrores et costarum pectorisque aut mammaram dolores.

Ed. Chart. VIII. [570.]

ἢ τῶν σιγηθῶν. ὁπόταν οὖν οὗτος δυναστεύῃ, τοιαῦτα προσδέχεται δεῖ μᾶλλον τὰ νοσήματα. τοῦτο γὰρ εἰπεῖν φαίνεται περὶ τῶν ἰσχυρῶν νοτίων καὶ βορείων καταστάσεων, τῶν ἐπὶ πλέον ἐν χρόνῳ γινομένων, ὅπερ σημαίνει διὰ τὸ ῥῆμα δυναστεύειν, ἵνα γνῶμεν ὅτι οὔτε περὶ τῶν ἀνέμων ἐν βραχεῖ χρόνῳ πνεόντων, οὔτε ἐπὶ πλείοσιν ἡμέραις, ἀσθενῶς δὲ, ἀλλὰ σφοδρῶς τὸ δυναστεύειν εἰρησθαι.

ιδ'.

Ἦν μᾶλλον δυναστεύῃ,¹ ἀρχμῆσιν οἱ πυρετοὶ ἔπονται καὶ ὕμβροσιν. ἐξ ὁποῖον ἂν οἱ πλεονασμοὶ καταπέσῃ καὶ ὅπως ἂν ἔχοντα τὰ σώματα παραλάβωσιν ἐκ τῆς εἰέρας ὥρης. καὶ ὁκοῖου τινὸς οὖν χυμοῦ δυναστεύοντος ἐν τῷ σώματι.

1. Corr. add. ἦν μᾶλλον δυναστεύῃ.

Quum igitur is dominatur, tunc magis quam alias expectare hujusmodi morbos oportebit. Id autem ipse videtur de vehementibus austrinis et aquiloniis constitutionibus velle intelligi, quae longo tempore perdurarint, quod ipse verbo illo δυναστεύειν quod dominari significat indicavit; ut neque de ventis brevi tempore flantibus, neque de iis qui pluribus illi quidem diebus, sed tamen infirmiter spirent, sed de iis qui vehementer perflent verbum illud esse dictum intelligamus.

XIV.

Si magis exuberet, siccitates, febres consequuntur itemque imbres, ex quibus utique redundantiae inciderint et quomodocunque sese habentia corpora ex alio anni tempore quid susceperint et quicumque tandem humor in corpore praevaluerit.

Ed. Chart. VIII. [570.]

Ἐν¹ τοῖς ἀφορισμοῖς ἀμεινόν ἐστι τοῦτο γεγραμμένον ὡδέ πως· ἐν τοῖσιν αὐχοῖσι πυρετοὶ ὀξείες γίνονται. φησὶ γὰρ ἐν τοῖς αὐχοῖς μὴ πολλοὺς πυρετοὺς γίνεσθαι, ἀλλὰ ὀξείας. χολωδέστεροι γὰρ οἱ χυμοὶ γίνονται καὶ ὀλίγα νοσήματα γίνεται, ὅπερ αὐτὸς ἔλεγεν εἰπών. τῶν δὲ κατασιάσεων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ αὐχοὶ τῶν ἐπομβρίων εἰσὶν ὑγιεινότεροι καὶ ἥσσον θανατώδεις. ἐν² μὲν γὰρ τοῖς αὐχοῖς τὰ περιτὰ ὑγρὰ διαφορεῖται, ἐν δὲ ταῖς ἐπομβρίαις σήπεσθαι πέφυκε τὰ ἀθροιζόμενα ἔνδον τοῦ σώματος, εἰ μὴ τις ἐκκαθαίρει τὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀθροιζόμενα τοῖς γυμνασίοις καὶ βαλανείοις. καὶ αὐτὰ μὲν κενοῦται μᾶλλον ἐν ταῖς ξηραῖς καταστάσεσιν ἢ περ ἐν ταῖς ὑγραῖς. ὥστε³ τοὺς αὐχοὺς προκρίτεον τῶν ἐπομβρίων ὡς ὑγιεινότερους, εἰ καὶ ὀξείας πυρετοὺς ἐπιφέρουσιν. ὃ δὲ λέγει καὶ ὕμβροσιν, ἐνδείκνυται καὶ ταῖς ὑγραῖς καταστάσεσιν ἔπεσθαι πυρετοὺς. μάλιστα μὲν εἰ⁴ οἱ πλεονασμοὶ καὶ τὰ περιτιώματα παρείη. καὶ τὰ σώματα τὴν κακίαν ἐκ τῆς ἄλλης

1. 1. III. aph. VII. 2. 1. III. aph. XV. 3. 1. III. aph. XVI. 4. Corr. εἰ adjectit.

Hoc idem est accuratius in aphorismis conscriptum hoc fere modo: *in squaloribus febres acutae fiunt; ait enim in squaloribus non multas, sed acutas febres fieri, siquidem humores magis biliosi redduntur et pauci morbi oriuntur, quod ipse confirmavit, quum dixit: ex anni temporibus in universum squalorem sunt imbribus salubriores et minus mortiferi; in squaloribus enim supervacanei humores per halitum digeruntur; imbribus vero quae intus collecta sunt in corpore putrescunt, nisi quis ea quae quotidie congesta sint expurget exercitationibus et balneis, siquidem siccis potius quam humidis tempestatibus vacuantur; quocirca squalores tanquam salubriores sunt imbribus praeferendi, licet febres acutas afferant. Quod vero addit: *itemque ex imbribus*, indicat febres quoque sequi, quum humidae constitutiones sint, praesertim vero si redundantiae excrementaque adsint et corpora malitiam ex*

Ed. Chart. VIII. [570.]

ώρας καὶ τῆς καταστάσεως αὐτῆς λάβῃ. γίνονται δὲ ὡς τὰ πολλὰ πυρετοὶ μακροὶ καὶ εἰκότως, ἢ γὰρ πλείων ὑγρότης πέττεσθαι δεομένη ἐν πλείονι πέττεται χρόνω, ὡς μακρὰ τὰ νοσήματα γίνεσθαι. προσέτι δὲ καὶ ὁ αὐτὸς φησι τὸ πλεονάζον ὑγρὸν ψυχρότερον ὂν καὶ φλεγματικώτερον, ὡς καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκάζεσθαι χρονιωτέρους εἶναι τοὺς πυρετούς. ὁποίου δὲ τρόπου ἔσονται αἱ νοῦσοι οὐκ εἶπεν αὐτὸς σαφῶς, ἀλλ' ἠνίτιετο εἰπὼν, ὅπως ἂν ἔχοντα τὰ σίματα, τουτέστιν εὐάλωτα ταῖς νοῦσοις ἢ μή. καὶ οἷους ἔχουσι χυμοὺς ἔνδον ἀθροισμένους. ὁκοῖτοι γὰρ ὧσιν οἱ χυμοὶ, τοιαῦται ἔσονται καὶ αἱ νοῦσοι. περὶ τούτου δὲ ἔμπροσθεν εἴρηται καὶ οὐ χρὴ τὰ αὐτὰ νῦν εἰπεῖν.

ιέ.

Ἄτιὰρ ἀνδρῖαι νότιαι, βόρειαι, διαφέρει γὰρ καὶ τᾶλλα οὔτω. μέγα γὰρ καὶ τοῦτο. ἄλλος γὰρ ἐν ἄλλῃ ὥρῃ

alio anni tempore et ex illo ipso flatu contraxerint; tunc enim longae febres fere fiunt, atque id merito; magna enim vis humiditatis quae concoctionem postulat, longiore temporis spatio concoquitur, proinde longi morbi fiunt, ad hoc accedit etiam is quem ipse dicit humor redundans, qui frigidior pituitosiorque, quae vel una causa cogit, ut longiores etiam febres sint. Cujus autem modi futuri sint morbi, ipse aperte non exposuit, innuit tamen, quum ait: *et quomodocunque affecta sint corpora*, hoc est, ut facile a morbis corripantur aut secus et quoscunque tandem habeant collectos humores in corpore, nam quales fuerint humores, tales erunt morbi, hac autem de re dictum est superius, neque eadem nunc iterare opus est.

XV.

Sed siccitates austrinae aquilonaresque sunt; differunt enim et alia hoc modo, nam et hoc magnum est: alius enim alio tempore atque in alia regione magnus est, ut ae-

Ed. Chart. VIII. [570. 571.]

καὶ χώρη μέγας, ὅσον τὸ θέρος χολοποιὸν, ἢ ἔναιμον,
τᾶλλα ὡς ἕκαστα.

"Ὅτι οὐδὲν διαφέρει ξηρὸν ἢ ἀρχμηρὸν ἢ ἄνδρον εἰ-
πεῖν πρόδηλον παντὶ ἐν τῇ τῶν Ἑλλήνων διαλέκτῳ μετρίως
ἔσκεμμένῳ. εἰσὶ μὲν οὖν ἄνδρῳι οὐ βόρειαί μόνον, ἀλλὰ
καὶ νότιαι, εἰ καὶ νότος ὑγρὸς τὴν φύσιν ἐστίν. ἐν μὲν
γὰρ τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν¹ τὴν νοτίαν καὶ ἄνδρον κα-
τάστασιν ἔγραψεν, ὑπὲρ ἧς αὐτὸς εἶπεν ἐπὶ τῇ τελευτῇ.
γενομένης δὲ τῆς ἀγωγῆς ὅλης ἐπὶ τὰ νότια καὶ μετ' ἀρχ-
μῶν, τοιαῦται μὲν καταστάσεις πολὺ τῶν φύσει διαφέρονσι.
καὶ γὰρ νόσους ἀνάλογον τῇ μεταβολῇ αὐτῶν ἐπιφέρουσι,
ἀλλὰ καὶ οἱ χυμοὶ ἐξαλλάττονται ὡς τὸν εἰωθότα ἐν τῷ
θέρει πλεονάζειν, ἐν τῷ φθινοπώρῳ ἢ καὶ ἐν τῷ ἤρῳ πλεο-
νάζοντα τυγχάνειν, τότε καὶ τὰ νοσήματα τῇ φύσει τοῦ χυ-
μοῦ ἔπονται, καὶ τοῦτο εἶναι μέγα τι χρῆμά φησι· καὶ οὐδ'

1. lib. III. aph. XIV.

*stas bilem, ver sanguinem parit; et alia tempora, ut
singulorum fert natura.*

Utrum siccum an squalidum an aquis vacans dicas,
nihil interesse norunt omnes qui vel mediocriter sint in
linguae cognitione exercitati; sunt autem siccitates non
modo aquilonares, sed etiam austrinae, quamvis [571]
auster suapte natura humidus sit. In primo autem de
morbis vulgaribus libro austrinum caeli statum et eundem
aquis vacantem descripsit, de quo ipse in eodem libro
extremo ita verba fecit: *quum autem, inquit, tota illa
progressio esset austrina et squalida; ceterum hujusmodi
tempestates multum a naturalibus differunt, ac morbos qui
varietati ipsorum proportione respondeant afferunt; imo
vero etiam si humores variantur, ut qui aestate redundare
consuevissent, is autumno aut vere exsuperet, tum morbi
naturam humorum consequuntur, hocque ipse magnum
quid esse affirmat, ac nullo pacto negligendum; exemplo*

Ed. Chart. VIII. [571.]

ὄλος ἀμεληπιέον. παραδείγματι δὲ σαφηνίζει τὸ ρητόν. τὸ θέρους, φησὶ, χολοποιόν, ἢ ἔναιμον. ἐν δὲ τῷ περὶ φύσεως ἀνθρώπων σαφῶς διελέγεται περὶ χυμῶν καὶ τῶν ὠρῶν αὐτῶν. αὖξεται δὲ φησιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ μὲν φλέγμα τοῦ χειμῶνος. τοῦτο γὰρ τῷ χειμῶνι κατὰ φύσιν μάλιστα τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων· ψυχρότατον γὰρ ἐστὶ. καὶ πάλιν τοῦ δὲ ἤρος τὸ αἷμα αὖξεται· εἶτα¹ τὴν αἰτίαν προστίθησι· τὰ τε γὰρ ψύχρα ἐξανίει καὶ τὰ ὕδατα ἐπιγίνεται, τὸ δὲ αἷμα κατὰ ταῦτα αὖξεται. καὶ περὶ θέρους λέγει τὰδε· τοῦ δὲ θέρους ἢ χολὴ ἀείρεται ἐν τῷ σώματι καὶ παραείναι εἰς τὸ φθινόπωρον, ἢ δὲ μέλαινα χολὴ τοῦ φθινοπώρου πλείστη τε καὶ ἰσχυροτάτη ἐστίν. εἰ μὲν οὖν ἐν τῷ ἤρῳ τὸ φλέγμα εἴη ἢ ἐν τῷ θέρει ἢ μέλαινα χολὴ ἢ καὶ ἄλλος τις χυμὸς, ὅς μὴ εἴη ἀντιῶ κατὰ φύσιν, τοιαῦτα ἂν νοσήματα ποιήσει, οἷόσπερ ἂν ὁ χυμὸς εἴη. ὁ δὲ λέγει τὰ ἄλλα· τὸν χειμῶνα καὶ τὸ φθινόπωρον σημαίνει. ἐν ἐκείνῳ γὰρ τὸ φλέγμα, ὡς εἴρηται, ἐν τούτῳ δὲ ἢ μέλαινα χολὴ ἐπικρατεῖ.

1. Corr. εἶτα pro εἶναι.

autem rem totam declarat: *aestas*, inquit, *bilem*, *ver sanguinem* parit. In libro de natura hominis aperte de humoribus differuit deque iis temporibus in quibus vigent. *Augetur*, inquit, *in homine pituita hieme*. Ipsa enim inter ea omnia quae insunt in corpore suapte natura hiemi respondet: frigidissima enim est, itemque quum ait, vere sanguis augetur; tum causam addit, etenim frigus remittitur et aquae succedunt: sanguis enim sub his augetur; de aestate autem habet haec: *aestate bilis se in corpore extollit et in autumnum usque pertinet; atra autem bilis quum plurima, tum vero etiam vehementissima autumnus est*. Itaque si vere pituita sit, aestate vero atra bilis aut alius quidam humor, qui illius naturae non conveniat, tunc tales morbi orientur, qualis ille humor existat; quod verum ait et alia tempora, autumnum hiememque significat; nam in hac pituita, ut dictum est, in illo atra bilis redundat.

Ed. Chart. VIII. [571.]

ιστ'.

Αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τίκτουσι νοσήματα καὶ αἱ μέγιστα μάλιστα καὶ ἐν τῆσιν ὥρησιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισι. τὰ δὲ ἐκ προσαγωγῆς γίνεται· αἱ ὥραι αὗται ἀσφαλίσταται, ὥσπερ καὶ διαίται καὶ ψῦχος καὶ θάλπος μάλιστα ἐκ προσαγωγῆς καὶ ἡλικίαι οὕτω μεταβαλλόμεναι.

Ταύτην¹ τὴν ῥῆσιν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς μετὰ τῆς ἡμέτερας ἔχεις ἐξηγήσεως, ὅπου εἴρηται ἡμῖν καὶ ὁποίας μεταβολὰς χρὴ νοεῖσθαι ἐνθάδε καὶ κατὰ πόσους τρόπους ἡ γραφή ποικίλλεται. ὥσπερ οὖν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα νοσήματα τίκτουσιν, οὕτω καὶ μεγάλαι μεταλλογαὶ ἐν ταῖς ὥραις γινόμεναι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς κατὰ τὸν βίον συμβαίνουσιν, εἰ ἀθρόως γένοιτο, νόσους ἐπιφέρειν εἰώθασι. τὰ δὲ ἐκ προσαγωγῆς τε καὶ ἡρέμα καὶ κατὰ μικρὸν γεγόμενα οὐχ

1. lib. III. aph. XII.

XVI.

Mutationes potissimum morbos pariunt; praecipue autem maximae et in anni temporibus magnae mutationes et in aliis; quaedam sensim contingente progressu fiunt, atque hujusmodi tempora sunt securissima, sicut etiam diaetae et frigus et calor maxime progressu sensim facto, itemque aetates ita commutantur.

Hanc orationem habes in aphorismis a nobis explicatam, quo in loco et quas mutationes hic intelligere oporteat et quot modis haec variata scriptura sit ostendimus. Ut igitur mutationes potissimum morbos pariunt, et magnae mutationes in temporibus et item in aliis rebus quae in vita contingunt, si affatim ac simul fiant, per se morbos solent; quae vero progressu quodam et paulatim et paulatim fiunt, non item, quin etiam anni tem-

Ed. Chart. VIII. [571.]

οὕτως, ἀλλὰ καὶ ὥραι καὶ διαίται καὶ ψυχρός¹ καὶ θάλπος μάλιστα ἐκ προσαγωγῆς καὶ κατὰ μικρὸν μεταβάλλοντα ἀσφαλέστατά εἰσιν, ὥσπερ ἔδειξεν αὐτὸς ἐν τῇ περὶ διαίτης ὁξέων, ἐνθα περὶ μεταβολῆς τοῦ ἔθους διαλέγεται.

ιζ'.

Φύσιές² δὲ ὡς πρὸς τὰς ὥρας αἱ μὲν πρὸς θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ καὶ κακῶς πεφύκασιν, αἱ δὲ πρὸς τὰς χώρας καὶ ἡλικίας καὶ διαίτας καὶ τὰς ἄλλας καταστάσιας.

Οὐκ ἔστι χρεῶν νῦν τὰ ἐν τοῖς περὶ κράσεων ὑπομνήμασιν ἐνθάδε μεταφέρειν. ἱκανὸν γὰρ εἶδέναι ὅτι μία μόνη κράσις εὐκρατός τε καὶ ἀρίστη ὑποτίθεται, δύσκρατοι δὲ καὶ μόχθηραὶ οὐκ ἔστιν. αὗται δὲ εἰσὶν ἢ ἀπλαῖ ἢ συνεξευγμέναι, καὶ ἀπλαῖ μὲν τέσσαρες, ὡς ἡ θερμὴ καὶ ψυχρὰ, ἡ

1. Corr. ψυχός pro ψυχῆς. 2. l. III. aph. II.

pora, diaetae, calor, frigus maxime progressu quodam sensim facto et paulatim commutata securissima sunt, quod ipse quoque in libro de ratione victus in morbis acutis, ubi de consuetudinis mutatione differuit, plane declaravit.

XVII.

Naturae quod ad anni tempora attinet, aliae ad aestatem, aliae ad hiemem, bene aut male affectae sunt; aliae ad regiones, aetates, diaetas et alias constitutiones bene aut male affectae sunt; morborum alii ad alios sunt bene aut male affectae.

Quae in commentariis de temperamentis dicta sunt, nihil opus est huc transferre; satis enim fuerit nosse, positum esse, unam solam temperaturam temperatam optimamque esse; intemperatas vero ac pravas octo, hasque aut simplices aut compositas; simplices quatuor sunt, ca-

Ed. Chart. VIII. [571.]

ξηρά, ἢ ὑγρά· συντιθέμεναι δὲ θερμὴ καὶ ξηρὰ, ὑγρά καὶ θερμὴ, ψυχρὰ καὶ ὑγρά, ψυχρὰ καὶ ξηρὰ. πρὶν δὲ περὶ αὐτῶν λέγειν πρόκειται μοι εἰπεῖν, τί ποτε σημαίνεται πρὸς τοῦ τῆς φύσεως ὀνόματος. σημαίνει γοῦν τὴν πρώτην οὐσίαν ὑποβλημένην ἅπασι τοῖς γεννητοῖς καὶ φθαρτοῖς σώμασιν, ὅθεν ἔνιοι τῶν παλαιῶν φιλοσόφων παρονομασθέντες ἐκλήθησαν φυσικοί. καὶ οὕτως οἱ περὶ φυτῶν ἢ βοτανῶν γραψαντες, τὴν οὐσίαν αὐτῶν ἐξηγούμενοι, τὴν αἰσθητὴν αὐτῶν φύσιν διδάσκουν λέγονται. νῦν δὲ λέγει φύσιν αὐτοῦ, ἣν ἡμεῖς κροῶσιν καλοῦμεν, ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, ἕγροῦ, ξηροῦ, θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, ἢ καὶ ἐκ τεσσάρων χυμῶν, αἵματος, φλέγματος καὶ χολῆς ἀμφοτέρως συγκειμένην. καὶ αὐτοῦ ταύτην τὴν φύσιν λέγει εὖ καὶ κακῶς πεφυκέναι ἢ πρὸς τὸ θέρος ἢ πρὸς τὸν χειμῶνα ἢ πρὸς τὰς χώρας καὶ ἡλικίας καὶ διαίτας καὶ ἄλλα ἐπιτηδεύματα. ὡς αἱ ψυχραὶ καὶ ὑγραὶ φύσεις ἄριστα διάκεινται πρὸς τὸ θέρος, αἱ δὲ θερμαὶ καὶ ξηραὶ πρὸς χειμῶνα. κακῶς δὲ πρὸς τὸ θέρος, ὡς καὶ ψυχραὶ καὶ ὑγραὶ κακῶς πρὸς χειμῶνα, ἄλ-

lida, frigida, humida et sicca; compositae sunt hae, calida et sicca, humida et calida, frigida et humida, frigida et sicca; priusquam de iis dico, quid naturae nomen significet, explicare decrevi. Natura igitur significat primam substantiam quae omnibus corporibus quae generantur et corrumpuntur subjecta est; unde quibusdam philosophis nomen est ductum, ut naturales vocati sint. Itaque illi qui de stirpibus herbisque conscribunt eorumque substantiam explicant, sensibilem ipsorum docere naturam dicuntur, nunc vero ipse naturam appellat, quam nos temperaturam vocamus, quae ex quatuor elementis, humido, sicco, calido et frigido; aut ex quatuor humoribus, sanguine, pituita et utraque bile conflata est. Hanc autem naturam bene vel male affectam esse vel ad aestatem vel ad hiemem vel ad regiones, aetates, victus rationem et alia studia confirmat: ut humidae et frigidae naturae sunt optime ad aestatem comparatae; calidae et siccae ad hiemem, male vero ad aestatem, sicut frigidae et humidae

Ed. Chart. VIII. [571.]

λαι δὲ φύσεις μετρίως ἔχουσιν, ὥσπερ ὑγραὶ καὶ θερμοὶ κατὰ τὸ θέρος καὶ χειμῶνα καὶ θέρους βέλτιον διακείνται ὡς ὑγραὶ. καὶ πάλιν τοῦ χειμῶνος βέλτιον ὡς θερμοὶ. οὕτω δὲ καὶ πρὸς τὰς χώρας αἱ ὑγραὶ φύσεις πρὸς τὰς ξηρὰς, αἱ ξηραὶ πρὸς τὰς ὑγρὰς, αἱ δὲ θερμοὶ καὶ ψυχροὶ ὁμοίως πρὸς τὰς ἐναντίας εὖ πεφύκασι. τῶν δὲ ἡλικιῶν ὁ αὐτὸς λόγος, καθάπερ γὰρ ἀναλόγως ἔχει ἡ ἡμέρα πρὸς τὸν ὄλον ἐνιαυτὸν, ὡς τῷ μὲν ἐωθινῷ καιρῷ τὸ ἔαρ εἰκέναι, τῇ δὲ μεσημβρίᾳ τὸ θέρος, τῇ δὲ ἐσπέρᾳ τὸ φθινόπωρον, τῇ δὲ νυκτὶ τὸν χειμῶνα, οὕτω καὶ ἡλικία. ἡ μὲν γὰρ τῶν παιδῶν τῷ ἡρι εἰκέναι, ἡ τῶν ἀκμαζόντων τῷ θερεί, ἡ τῶν παρακμαζόντων τῷ φθινοπώρῳ καὶ ἡ τῶν γερόντων τῷ χειμῶνι. ὁμοίαν οὖν ὥρα ὠφελεῖ, ἀνόμοια δὲ βλάπτει. ὁ δὲ λέγει τὰς ἄλλας καταστάσεις, σημαίνει τὸν περιέχοντα ἡμᾶς αἶρα· καὶ γὰρ αἱ διαφοραὶ τῶν νοσημάτων ἐπὶ μὲν τῇ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς αἵρος κράσει γίνονται, διὰ τὴν ἐκάστων τε φύσιν τε καὶ διαίταν, ἢν ὑγιαίνων διαιτᾶται. λέγω δὲ διαίταν οὐ τὴν ἐν

1, l. II. in VI. epid. XVI.

male ad hiemem; aliae naturae modice se habent, sicut calidae et humidae ad aestatem et hiemem; atque aestate quidem melius affectae sunt, quatenus humidae, et item melius hieme, quatenus calidae. Ita etiam in regionibus se habet: humidae naturae ad siccas, siccae ad humidas bene sunt affectae; calidae quoque et frigidae simili modo sunt bene ad contrarias affectae, eadem est aetatum ratio. Ut enim dies toti anno proportionem respondet, ut ver matutino tempore, aestas meridiei, autumnus vespere, hiems nocti similis sit; ita etiam aetas, nam puerorum aetas verisimilis est, florentium aestati, declinantium autumno, senum denique hiemi. Ita fit ut tempus consimile proficit, dissimile noceat. Quod vero ait, alias constitutiones, significat aërem qui nos ambit: etenim morborum differentiae ex temperatura aëris nos ambientis fiunt pro cuiusque natura et diaeta, quam quisque dum bene valeret servavit. Diaetam autem hoc loco non in-

Ed. Chart. VIII. [571. 572.]

τοῖς ἐσθιομένοις τε καὶ πινομένοις μόνον, ἀλλὰ¹ καὶ πᾶσο
τοῖς ἄλλοις, οἷον ἀργίαις, γυμνασίαις, λουτροῖς, ἀφροδι-
σίαις, ὑπνοῖς, ἀγρυπνίαις, ἅπασί τε τοῖς ὅπως οὖν γενομέ-
νοις κατὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα, ἅπερ καὶ ἐνὶ ὀνό-
ματι ἔθος αὐτῶ ἐπιτηδεύματα καλεῖν.

ιη'.

Τῶν νούσων ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὔ καὶ κακῶς πεφύκασι. καὶ
ἡλικίαι πρὸς ὥρας καὶ χώρας καὶ διαίτας καὶ πρὸς τὰς
καταστάσεις νούσων.

Τῆ² θερμῇ φύσει καὶ ἡλικίᾳ καὶ ὥρᾳ καὶ τῇ κατα-
στάσει τε καὶ χώρᾳ ἴσμεν οἰκεία εἶναι τὰ θερμὰ νοσή-
ματα, ταῖς δὲ ψυχραῖς τὰ ψυχρὰ, ὡς καὶ ταῖς ξηροτέ-
ραις τὰ ξηρότερα, καὶ ταῖς ὑγροτέραις τὰ ὑγρότερα. ὅθεν
εἰ καῦσος ἐν τῷ θέρει γένοιτο, οὐ πᾶν θαναμαστόν. πέ-
φυκε γὰρ πρὸς τὴν ὥραν ἐκείνην. εἰ δὲ ἐν τῷ χειμῶνι

1. l. III. aph. III. 2. l. III. aph. XXXIV.

telligo eam solam quae in esculentis poculentisque confi-
sit, sed in aliis etiam omnibus versatur, ut in otio, ne-
gotio, balneis, rebus venereis, somno, vigilia et ceteris
omnibus quae in hominum corporibus quovis modo pos-
sunt accidere, quae ipse uno nomine appellare instituta
confuevit.

XVIII.

[572] *Morborem alii ad alios bene aut male affecti sunt
et aetates ad tempora et regiones et diaetam et mor-
borem constitutiones.*

Calidae naturae, aetati, anni tempore, constitutioni
ac regioni familiares esse calidos morbos novimus, frigidis
frigidis aut siccioribus sicciores; humidiores humidioribus;
quocirca si febris ardens aestate oriatur, non admodum
admirabile fuerit, quando est ad illius temporis naturam
comparata. At si hieme consistat, scire convenit sine

Ed. Chart. VIII. [572.]

συσιῇ, ἰστίον ὅτι οὐ δύναται τότε γίνεσθαι ἄνευ μεγίστης διαθέσεως. μηδὲ γὰρ ἂν συσταίῃ ποτὲ ἑτέρως, εἰ μὴ διὰ τὴν τῆς αἰτίας ἰσχὺν ἐνίκησε τὴν ἐκ τῆς ὥρας ἐναντίωσιν. διὰ τῶν ἴσων τὸ μέγεθος καύσων ὀλεθριώτερός ἐστιν ὁ ἐν χειμῶνι συμιστάμενος, ὥστε οὐκ ἀληθές, ὅπερ φασὶ τινες, οἰκείον εἶναι τῇ τοῦ κάμνοντος φύσει τὸ νόσημα τὸ κατὰ τὴν κρᾶσιν ἐναντίον, ὡς εἰ καὶ ἐπιτήθειον εἴρηται. προσέχειν μὲν οὖν δεῖ τὸν νοῦν τοῖς ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημίνοις, νόσους μὲν εὖ πεφύκναι πρὸς τὰς ὥρας, ὡς μὲν πρὸς γένεσιν τὰς ὁμοίας, ὡς δὲ πρὸς λύσιν τὰς ἐναντίας· οὕτω καὶ ἡλικίαι καὶ φύσεις. αἱ ψυχραὶ μὲν φύσεις πρὸς θερμὰς ὥρας, αἱ δὲ θερμαὶ πρὸς ψυχρὰς εὖ πεφύκασι, καὶ αἱ ἡλικίαι ὡς τῶν γερόντων πρὸς θέρος, τῶν ἀκμαζόντων πρὸς χειμῶνα, οὕτω καὶ πρὸς τὰς χώρας ἔχουσι καὶ αἱ νόσοι καὶ αἱ ἡλικίαι, ὅτι ἐν ταῖς θερμαῖς χώραις αἱ νόσοι θερμαὶ συμβαίνουσι καὶ ἐλάττονα κίνδυνον ἐπιφέρουσι. καὶ ὅτι αἱ θερμότεραι τῶν ἡλικιωῶν ἐν ταῖς χώραις ταῖς ψυχρο-

1. Corr. δεῖ.

maxima affectione constare eam eo tempore non posse; tunc enim nunquam aliter exorta esset, nisi causae vehementia ac vi contrarium statum temporis superasset, quambobrem in duabus febribus ardentibus, quorum par sit magnitudo, ea perniciosior est quae hieme existit, unde illud non esse verum apparet, quod quidam dictitant, familiarem esse aegrotantis naturae morbum qui sit temperaturae contrarius, perinde quasi aptus morbus dicatur. Adhibere igitur Hippocratis verbis mentem oportet, ut quum ait morbos esse bene affectos ad anni tempora intelligamus, similia tempora valere ad morbos gignendos, contraria vero ad expellendos, sic etiam aetates naturaeque affectae sunt, ut frigidae naturae ad calida tempora et calidae ad frigida bene sint comparatae; et aetates quoque ut senum ad aetatem, florentium ad hiemem; morbi item atque aetates ad regiones sunt comparatae; nam in calidis regionibus morbi calidi proveniunt et minus periculum afferunt; et calidiores aetates in locis fri-

Ed. Chart. VIII. [572.]

τέραις μᾶλλον ὑγαινουσιν, ἐν δὲ ταῖς θερμότεραις αἱ ψυχρότεροι, καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ποιότητος ἀναλόγως, ἀλλὰ καὶ νόσοι καὶ ἡλικίαι πρὸς τὰς διαίτας κακῶς καὶ εὖ πεφύνασι. καὶ¹ περὶ μὲν τῶν νόσων αὐτὸς πολλαχοῦ λέγει, ὡς ὅταν φησὶν, ὑγραὶ πᾶσαι διαίται τοῖσι πυρεταίνουσι ξυμφέρι. καὶ τάδε· αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες διαίται καὶ ἐν τοῖσιν μακροῖσιν αἰεὶ πάθεισι καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσιν, οὗ μὴ ἐπιδέχεται, σφαλεραί. καὶ ἐξῆς, ἐν τῆσι λεπτιῆσι διαίτησιν ἀμαρτάνουσι οἱ νοσοῦντες, διὸ μᾶλλον βλάπτονται. καὶ ὅταν ἄριστον καὶ ὠφέλιμον παράγγελμα δίδωσι κατὰ τόνδε τὸν ἀφορισμὸν, ὁπόταν ἀκμάξη τὸ νόσημα, τότε καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρεῖσθαι. καὶ² πάλιν ἐφεξῆς πολλὰ προστίθησι πρὸς τὴν ἐν τοῖς νόσοις διαίταν, ἵνα μὴ λέγω τι περὶ τῶν ἐν τῷ περὶ διαίτης ὀξέων νοσημάτων καὶ τῶν μυριάκις εἰρημένων αὐτῷ. ἡλικίαι δὲ ὡς καὶ νόσοι ξηρότεραι μὲν πρὸς τὰς ὑγροτέρας διαίτας, αἱ δὲ ὑγρότεραι πάλιν πρὸς τὰς ξηροτέρας εὖ πεφύνασι. καὶ ἐπεὶ τῶν νόσων καὶ τῶν κα-

1. 1. I. aph. XVI. 2. 1. I. aph. VIII.

gidioribus salubrius degunt; in calidioribus frigidiores, eademque in aliis qualitatibus est ratio. Jam vero et morbi et aetates ad victus rationem bene et male sunt affectae; ac de morbis quidem ipse multis in locis verba facit, ut quum ait: *humida diaeta febricitantibus convenit*, et item: *victus tenuis et exquisitus in morbis quidem longis semper, in acutis vero, ubi non convenit, non est tutus*; et deinceps: *in tenui victu aegroti peccant, proinde magis laeduntur*. Et quum optimum utileque praeceptum nobis hoc aphorismo tribuit: *quum morbus*, inquit, *in statu sit, tum vel tenuissimo victu utendum*; tum vero multa addit quae ad victus rationem in morbis servandam pertineant, ut ne ea commemorem quae ipse in libro de ratione victus in morbis acutis et alibi sexcentis in locis conscripsit. Aetates porro non secus quam morbi sicciores ad humidiorum victus rationem, humidiores contra ad sicciorum sunt bene comparatae; quoniam autem

Ed. Chart. VIII. [572.]

τασιάσεων καὶ τῶν ἄλλων κακῶν διακειμένων τὰ ἰάματα ἔστιν ἐναντία, διὰ τοῦτο αἱ ἐναντίαι ἡλικίαι τε καὶ νόσοι πρὸς ἐναντίας διαίτας καλῶς, αἱ ὅμοιαι δὲ πρὸς τὰς ὁμοίας κακῶς διάκεινται, πλὴν εἰ μὴ περὶ συμμετροῦ ἡλικίας πρὸς σύμμετρον διαίταν τε καὶ ὥραν καὶ χώραν γένηται παραβολή. τότε γὰρ αἱ ὅμοιαι ὑπὸ τῶν ὁμοίων εὖ διάκεινται, ἄλλως δὲ μὴ. τὴν δὲ αὐτὴν ἔννοιαν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ῥημάτων ἔχεις ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς γεγραμμένην καὶ πρὸς ἡμῶν ἐξηγημένην. μεταβήσομεν οὖν ἤδη πρὸς τὰ ἐξῆς.

εθ'.

Καὶ ἐν τῆσιν ὥρησιν διαίται καὶ σιτία καὶ ποτὰ, οἷα οὗτο ὁ μὲν χειμῶν ἀργὸς ἔργων καὶ νέπωνα τὰ εἰσιόντα καὶ ἀπλᾶ. μέγα γὰρ καὶ τοῦτο, αἱ ὀπῶραι δὲ ἐργάσιμοι, ἡλιώσιες, τὰ πινόμενα πυκνά. ἀκατάστατα σιτία, οἶνοι, ἀκρόδρυα.

morborum, constitutionum et aliarum rerum male affectarum medicamenta contraria sunt, ideo contrariae aetates et morbi ad contrarias victus rationes bene, similes contra male affectae sunt, praeterquam si temperata aetas cum temperata victus ratione, itemque anni tempore et regione comparetur, quia eo casu similes a similibus bene afficiuntur; aliter vero secus fit. Eandem autem sententiam et iisdem fere verbis expressam in aphorismis et a nobis explicatam poteris perlegere, quare jam ad ea quae sequuntur transitum faciamus.

XIX.

Atque in temporibus diaetae, cibi ac potus, quales sunt: nam hiems vacationem habet ab actionibus et quae in corpus ingeruntur, ea matura simpliciaque requirit: hoc enim etiam magnum est: ὀπώρα laboribus est dicata, sub insolationibus autem crebri sunt potus, cibi inconstantes, vina, arborum baccae.

Ed. Chart. VIII. [572.]

Τὴν διαίταν καὶ τὰ σιτία καὶ τὰ ποτὰ δεῖ προσφέρειν, ὅτε ἢ τοῦ νοσήματος κατάστασις καὶ ἢ ὥρα ἀπαιτεῖ, καὶ μὴ δίδοναι, ὅτε ταῦτα ἀνάπαλιν ἐνδείκνυσιν. εἰ γὰρ τις ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νόσου δίδοναι τι ἀξιολόγον ἐθέλοι, οὗτος οὐκ οἶδεν ὅτι περιέλθει τὴν φύσιν εἰς ἑτέραν πέψιν, ἐγχειμένην πρότερον ἰσχυροῦς τῇ πέψει τῶν νοσοποιῶν χυμῶν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ. καὶ τοῦτο ἀεὶ ἀληθές ἐπὶ πασῶν νόσων, ἐφ' ὧν ὕλως ἐγχειροῦμεν διαίτη τε καὶ θεραπεία. διακρίνει δὲ αὐτὸς τὰς ὥρας, ἀλλὰ μὴ πάσας, μόνον οὖν τὸν χειμῶνα καὶ τὰς ὁπώρας. ἐν δὲ τοῖς ἀφορισμοῖς περὶ χειμῶνος καὶ ἥρος εἶπεν, αἱ κοιλίαι, φησὶ, χειμῶνος καὶ ἥρος θερμότεραι καὶ ὕπνοι μακρότατοι. ἐν ταύταις οὖν ὥραις καὶ τὰ προσάσματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλείον ἔχουσι, τροφῆς οὖν πλείονος δέονται. οὐ μόνον οὖν φησὶν ἐν τῷ χειμῶνι πλείω δοτέον, ὅτι καὶ πλείονων ὀρέγονται οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν προστίθησιν, ὅτι τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλείον ἐστὶ. καὶ οἱ ὕπνοι μακρότατοι,

1. 1. I. aph. XIII.

2. 1. I. aph. XV.

Diaetam cibosque ac potus offerre debemus, quum morbi constitutio ac tempus postulat, nec dare quum haec contra judicare videantur; nam si quis in statu morbi dare quidpiam velit, is non animadvertit, se naturam quae prius magna vi in concoctionem humorum morbum facientium illo tempore incumbere avertere atque ad aliam concoctionem attrahere, atque hoc est perpetuo verum in iis morbis, in quibus diaeta omnino et curatione nitimur atque confidimus. Tempora autem ipse distinguit, sed non omnia, siquidem hiemem modo partemque aestatis commemorat. In aphorismis autem de hieme deque vere loquutus est, quum ait: *ventres hieme et vere natura calidissimi et somni longissimi*. His igitur temporibus plus cibi dandum est, siquidem plus nativi caloris habent, quare majorem alimenti copiam requirunt. Ergo non solum ait, hieme plus cibi dandum esse, quia etiam homines plus expetunt, sed causam quoque adjungit, quia, inquam, plus nativi caloris inest in corpore somnique

Ed. Chart. VIII. [572.]

ὅπερ ποιεῖ, ὡς τοὺς ἀνθρώπους ῥᾶον πέττεσθαι.¹ ἐκεῖνα δὲ τοιαῦτά ἐστι, διότι χειμῶνος καὶ ἤρος αἱ κοιλίαι θερμότεραι τυγχάνουσιν οὔσαι. ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ χειμῶνι διὰ τὸ περιστάμενον κρύος τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἀποφεύγει καὶ εἰς τὰ ἐντὸς ὑποχωρεῖ. ἐν δὲ τῷ θέρει πρὸς τὸ συγγενὲς ἀποτείνεται, διὰ τοῦτο συμβαίνει ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ διὰ ψυχρῶς αὐξάνεσθαι, ἐν δὲ τούτῳ διὰ θάλπος διαφορεῖσθαι. βούλεται γὰρ Ἰπποκράτης συνδιαλίθεσθαι τὰ τῶν ζώων σώματα τῇ τοῦ περιέχοντος, ἡμᾶς² αἴρος καταστάσει. ξηραίνόμενα γὰρ ἐν ταῖς ξηραῖς αὐτοῦ κράσειν, ὑγραινόμενα δὲ ἐν ταῖς ὑγραῖς, οὕτω καὶ θερμαινόμενα ἐν ταῖς θερμαῖς, ψυχόμενα δὲ ἐν ταῖς ψυχραῖς· τοῦ γὰρ περιέχοντος ἡμᾶς αἴρος θερμοσίας, ἣν ἴσχει κατὰ τὸ θέρους, ὁ ἥλιος αἷτιος. ἐγγύς τε τῶν κατὰ κορυφὴν ἡμῶν ἀκτινοῦμενος καὶ μακροτέραν τὴν ἡμέραν ποιούμενος, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχρότητος τῆς ἐν χειμῶνι ὁ αὐτὸς ἥλιος αἷτιος καὶ οὐ θαυμαστόν. λοξὸς γὰρ καὶ ταπεινὸς ἐν ὀλίγῳ τε χρόνῳ τὴν

1. de nat. human. 36. 2. Corr. ἡμᾶς.

longissimi sunt; quae res facit ut homines facilius quod sumpserunt concoquant; illa porro sunt hujusmodi, propterea quod hieme et vere calidissimi ventres sunt, quoniam enim per hiemem nativus calor propter circumstantis frigus refugit et in partes intimas corporis se recipit, per aetatem vero ad cognatum calorem extenditur, ideo accidit ut illo tempore propter frigus augeatur, in hoc vero propter aestum digeratur. Est enim Hippocratis sententia corpora animantium cum aëris nos ambientis constitutionibus affici, ut dum illius temperatura sicca est ipsa quoque siccata sint, dum illa est humida, ipsa sint humecta, ita etiam calefacta in calidis aëris constitutionibus et refrigerata in frigidis habeantur. Ut vero aër nos ambiens calidus sit, quem calorem aestivo tempore habet, in causa est sol, qui prope ad verticem nostrum pervenit et longiorem diem facit, frigoris quoque quod hieme viget idem sol auctor est, neque hoc mirabile est; obliquus enim humilisque et exiguo spatio temporis supra

Ed. Chart. VIII. [572. 573.]

ὑπὲρ τῆς γῆς φορὰν ποιούμενος, τὴν πορείαν αὐτοῦ περαι-
νει καὶ τὰς νύκτας μακροτέρας ἀποτελεῖ. ὅπερ οὐ σμι-
κρὸν εἰς τὴν πέψιν συντελεῖν οὐδεὶς ἀγνοεῖ. προστίθησι
δὲ καὶ ἄλλας αἰτίας, ὅτι ὁ χειμῶν ἀργὸς τῶν ἔργων ἐστὶ.
καὶ πέποινα τὰ εἰσιόντα καὶ ἀπλᾶ. ἅ πάντα ποιοῦσιν, ὡς
μὴ ἀποχωρεῖσθαι τὴν φύσιν ἀλλαχοῦ καὶ περιέλκεσθαι εἰς
ἕτερόν τι πρᾶγμα γενησόμενον, ἀλλὰ ἐγκεῖσθαι μάλιστα καὶ
ἀνεμποδίστως τῇ τῶν εἰσιόντων πέψει. ἀνάπαλιν δὲ συμ-
βαίνει τοῦ^τ θέρους καὶ τοῦ φθινοπώρου, ὡς αὐτὸς ἐν τοῖς
ἀφορισμοῖς ἔγραψε. θέρους, φθῖσι, καὶ φθινοπώρου σιτία
δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος ῥήϊστα, ἦρος δεύτερον. καὶ
τοῦτο διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν ὅτι ἐν χειμῶνι ἔμφυτον
θερμὸν ἐστὶ πλεῖον καὶ τρέφεσθαι δεῖται. διὰ τοῦτο πλείω
διδόναι χρὴ, εὐφόρως γὰρ φέρουσιν ἅπαντες πληθὺς τῶν
σιτίων ἐν χειμῶνι, δυσφόρως δὲ ἐν τῷ θέρει, διότι τὸ
πέπτον αὐτὰ καὶ κατεργαζόμενον τὸ ἔμφυτον θερμὸν ὀλίγον
ὑπάρχει. εἰ μὲν οὖν ἐν χειμῶνι ὀλιγάκις μὲν καὶ πολλὰ

1. l. I. aph. XVIII.

terram latus cursum suum conficit, ac longiores noctes
efficit, quod non parum ad [573] concoctionem conferre
nemo est qui ignoret. Ceterum ipse alias etiam causas
attulit, quia, inquam, hiems vacationem habet ab actio-
nibus et quæ in corpus ingeruntur matura simpliciaque
sunt, quæ omnia faciunt ne natura alio divertatur et ad
aliud quidpiam conficiendum distrahatur, sed maxime et
sine ullo impedimento in concoctionem eorum quæ sumpta
sunt incumbat, aestate autem contra fit itemque autumnō,
ut ipse in aphorismis docuit: *aestate, inquit, et autumnō
cibos ferunt difficillime, hieme facillime, vere minus*; id
quod propter ante dictam causam usu venit, quia, inquam,
hieme natus calor est copiosior et alimento indiget,
ideo plura etiam danda sunt et omnes alimenti copiam
hieme facile ferunt, difficulter aestate, propterea quod na-
turus calor qui alimenta concoquit et conficit est exiguus.
Quamobrem si hieme raro quidem, sed tamen multa ali-

Ed. Chart. VIII. [573.]

προσφέρειν ἐθέλοις, οὐκ ἂν ἀμάροις. ἐν θέρει δὲ τὸ μὲν ἀθρόον διδόναι ἅπαντι τρόπῳ φευκτέον. τῶν μὲν ἄλλων δυοῖν ὥρῶν τὸ μὲν φθινόπωρον ἐφεξῆς τῷ θερει, τὸ δὲ ἔαρ χειμῶνι, καὶ οὐδὲν ἔργον αἰτίαν εὐρίσκειν. ἐν μὲν τῷ φθινοπώρῳ τὰ¹ σώματα ἄρχεται ἐμψύχεσθαι καὶ συναρῆσθαι καὶ πυκνοῦσθαι, ἐν δὲ τῷ ἥρῳ χαλαῶσθαι καὶ ἀραιοῦσθαι. παραπλησίως δ' αἰθίς καὶ ἀπὸ τῶν ἡλικιῶν καὶ ἀπὸ τῶν ἐθῶν καὶ ἀπὸ τῶν χώρων λαμβάνει τὰς ἐνδείξεις τῶν σιτίων τε καὶ ποτίων, ἃ δεῖ προσφέρεισθαι. ἕκαστον γὰρ τούτων ἤτοι ἰσχυρὸν ἢ ἀσθενῆ τὴν δύναμιν ἐργάζεται, ἤτοι πληθωρικὸν ἢ ἐνδεές ἢ κακόχυμον τὸ σῶμα. ὃ δὲ προστίθησιν αὐτοῖς ἐν ταῖς ὁπώραις, ἀντίκειται τοῖς ἐν τῷ χειμῶνι λεγομένοις. ἐκεῖ γὰρ τὰ σιτία ἀπλᾶ, ἐνθάδε ἀκατάστατα καὶ ἀκρόθρυα καὶ οἶνοι, εἰ μὴ ὁπώραν λέγει τὸ μέσον θέρους, ὅπερ οἱ Ἕλληνες ὥραν ὀνομάζουσιν. ἐπιφέρουσι δὲ καὶ τὸ τῆς ὥρας ὄνομα τῷ φθινοπώρῳ καὶ χειμῶνι καὶ ἥρῳ. κατ' ἐξοχὴν δὲ ὥραν ἔτους καλοῦσιν ἐκεῖ-

1. l. II. aph. XVII.

menta offerre velis, non errabis, aestate vero ne universum multumque des, modis omnibus cavendum est. Ex aliis duobus anni temporibus autumnus aestatem consequitur, ver hiemem, nec difficile est causam invenire; nam autumno corpora refrigerari, cogi ac densari, vere laxari et rara fieri incipiunt. Simili quoque modo ab aetate, consuetudine et a regionibus quispiam dandi cibi ac potus indicationes sumpserit; haec enim singula vires aut imbecillas aut robustas et corpus aut plethoricum aut indigens aut malis humoribus refertum reddunt. Quod vero ipse ait: *in autumno, contrario nomine opponitur iis quae in hieme dicta sunt*; hoc enim tempore cibi simplices sunt, hoc vero inconstantes, et item fructus arborum et vina, nisi forte ὁπώραν appellat medium aestatis, quod tempus Graeci ὥραν nominant. Quamquam hoc nomine appellant etiam autumnum, hiemem et ver, per excellentiam tamen ὥραν nuncupant eam anni partem, in qua

Ed. Chart. VIII. [573.]

νον τὸν καιρὸν, καθ' ὃν οἱ καρποὶ, οὓς ὠραίους καλοῦσι, τελειοῦνται. ἢ δὲ τῶν ὠρῶν τάξεις, ὡς αὐτὸς τε πολλάκις διὰ τῶν ἐπιδημιῶν οἱ τ' ἄριστοι τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα δεινῶν ἔγραψαν, ἢδε ἐστίν· ἐπιτολὴ πλειάδος ἀρχῆς θέρους ἐστὶ, μεθ' ἣν κυνὸς ἐπιτολὴ τῆς καλουμένης ὀπώρας, ἣν δὴ καὶ αὐτὴν τὸ δεύτερον μέρος τοῦ θέρους τίθενται ἔνιοι, μεθ' ἣν ἀρκετοῦρος ἐπιτέλλων ἀρχὴν ποιεῖται φθινοπώρου, καῖπειτα¹ δύσις πλειάδων χειμῶνος ἀρχὴ γίνεται. εἶτα μετὰ τὸν χειμῶνα ἰσημερία τὴν ἀρχὴν τοῦ ἤρος ἔχει, ἐν ὀπώραις οὖν ἡλιώσεις καὶ οἶνοι. ἡλιώσεις γὰρ ἀναγκάζουσι πολλάκις πίνειν καὶ ταῦτὸ τοῦτο ἐπείγουσι τὰ ἔργα, οἶνοι δὲ εἰσι πολυειδεῖς· οἱ μὲν γὰρ ὑδατώδεις αὐτῶν ἐλαχίστην τροφήν τῷ σώματι διδῶσιν, οἱ δὲ παχεῖς καὶ θηρόβοι² πολλὸν τρέφουσι, πολὺ δὲ μᾶλλον οἱ μέλανες. καὶ οἱ μὲν ὑδατώδεις κατ' οὔρα διαχωροῦσι τάχιστα διὰ τὸ φθάνειν τάχιστα σχεδὸν ἀναλαμβάνεσθαι ὅλοι πρὸς τὸ ἦπαρ, πρὶν

1. l. III. aph. XIV. 2. Corr. fortassis θερμοί.

fructus, quos horaeos vocant, ad maturitatem perveniunt. Porro ordo temporum, ut ipse per saepe in libris de vulgaribus morbis et qui in his rebus principem locum tenent conscripserunt, est hujusmodi. Ortus vergiliarum est aestatis initium, post quas caniculae ortus oporam quam vocant inchoat, quam secundam aestatis partem quidam statuunt; post eam arcturus suo exortu autumnus facit initium, deinde occasus vergiliarum dat hiemi principium, quam excipiens aequinoctium veri initium tribuit, ex quo fit, ut in oporis sint insolationes et vina; nam mora in sole cogit ut saepe homines bibant, quod etiam ad agendum impellunt opora et actiones; ceterum vinorum sunt multa genera, inter quae ea, quae aquea nominantur, per exiguum corpori alimentum praebent, crassa et fulva multum alunt, ac multo etiam magis nigra, aquea autem per urinas facillime secedunt, propterea quod tota fere quam celerrime prius ad jecur subvehantur, quam quid-

Ed. Chart. VIII. [573.]

τι διὰ τῆς γαστρὸς ὑπέρχεσθαι¹. τῶν δ' ἄλλων πάντων ὅσον ὑπέρχεται τι κατὰ τὴν γαστέρα σαφὲς ἀναλόγως τῷ χρόνῳ τῆς θρέψεως ἔχει τὴν διαχώρησιν. ἔτι δὲ διὰ τὸ χολῶδες περίττωμα καὶ αἱ ἀγρυνίαι πολλαὶ γίνονται, ὅθεν καὶ ἡ πιμελὴ καὶ ἀπαλὴ σάρξ ἐκτίθεται καὶ τὸ αἷμα αὐτὸ διαφθείρεται. ἐκ γὰρ τοῦ συνεχοῦς * * * * ἀλλὰ καὶ τοῖς λουτροῖς καὶ ταῖς τρίψεσιν οὐδέλκιαν μεγάλην εἰς ταῦτα πάντα παρεῖξαι· μάλιστα δὲ ἔσται πρὸς τὴν ἀγρυνίαν λυσιτελεῖν. ἐνοχλεῖ γὰρ οὐ μόνον ἐν τοῖς εἰρημένους πάθεσιν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς πυρετοῖς, διὸ πρὸς ταῖς ἤδη γεγραμμένοις μοι βοηθήμασι καὶ τοῦτο πᾶν θαναυστιὸν εὐρέθη, οὗ ἐπειράθην ἐγὼ πολλάκις καὶ οὔποτε * * * * δεῖ μὲν οὖν τῶν τότε ἀγρυνούντων τὰ σκέλη καὶ χεῖρας δεσμεῖν ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ καθ' ὃν ἐπὶ τὸν ὕπνον εἰώθεσαν τρίπεσθαι καὶ κελεύειν ἐγρηγορέναι, διοίγειν τέ ποτε εἰ μνήσειεν ἀναγκάζομεν τὰ βλέφαρα μέχρις ἂν ἰκανῶς κίμνωσιν. εἶτα ἑξαίφνης λύομεν τοὺς δεσμοὺς καὶ τὸν λύχνον αἴρομεν,

1. Corr. in marg. add. πρὸς τὸ ἦπαρ — ὑπέρχεσθαι.

quam per alvum descendat; alia vero omnia, ex quibus manifestum quid subit per ventrem, secedunt ad proportionem temporis quo nutriunt. Jam vero multae vigiliae ex biliosis excrementis proveniunt, quamobrem et pinguedo et tenera caro colliquatur et sanguis ipse corrumpitur: etenim ex continua * * * * imo vero ad haec omnia valde erunt accommodata balnea et frictions; quae quidem maxime ad vigilias valebunt, siquidem hae non modo in morbis antedictis, sed etiam in febribus molestae esse solent, quocirca praeter auxilia quae adscripsi hoc perquam admirabile compertum est, cujus ego persaepe periculum feci et nunquam * *

* * * * Eo igitur tempore, quo se quieti ac somno tradere homines solebant, crura et manus excipere vinculis oportet, tum jubemus ut excitentur, eosque palpebras aperire et connivere cogimus, donec sint abunde fatigati, tum repente vincula solvimus, lucernam auferi-

Ed. Chart. VIII. [573.]

ἡσυχίαν τε πολλὴν εἶναι κελεύομεν· κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν
 ἄλλα πολλὰ ἐπιτήδεια εἶναι ἐν τῇ θεραπευτικῇ μεθόδῳ
 ἀπεδείχθη, περὶ ὧν * * * *

κ'.

Ὡσπερ δὲ ἐκ τῶν αἰρέων τὰς νόσους ἐστὶ τεκμήρασθαι, ἔστι
 ποτὲ καὶ ἐκ τῶν νοσούντων ὕδατα καὶ ἀνέμους καὶ ἀνδροίαν
 προγινώσκειν, οἷον βόρεια, νότια. ἔστι γὰρ εὖ μαθόντι
 καὶ ὀρθῶς ὄθεν σκιπτεία, οἷον καὶ λέπραί τινες καὶ περὶ
 τὰ ἄρθρα πόνοι, ὕδατα ὅταν μέλλει, κνησιμώδεις εἶσι
 καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Τῶν ὑδάτων τὰ μὲν ἐστὶ τοσώδη, τὰ δὲ ὑγιεινὰ, ὄθεν
 ἐξ αὐτῶν κακὰ εἶδος γίνεσθαι καὶ ἀγαθὰ. ὅσα μὲν οὖν
 ἐστὶν ἐλώδη καὶ στάσιμα καὶ λιμναῖα, ταῦτα ἀνάγκη τοῦ
 μὲν θέρους εἶναι θερμὰ καὶ παχέα καὶ ὀσμὴν ἔχοντα, ὡς
 αὐτὸς φησὶν ἐν τῷ περὶ αἰρέων ὑδάτων καὶ τύπων, ἐν ᾧ καὶ

1. lib. de aëre, aquis et locis.

mus ac multam quietem imperamus, per diem vero alia
 multa esse ad hanc rem accommodata in libris methodi
 demonstravimus, de quibus * * * *

XX.

Quemadmodum autem ex anni temporibus morbos con-
 jectare datur, ita quandoque etiam ex morbis aquas et
 ventos et siccitates et aquilonares et austrinas constitu-
 tiones licet praesagire in posterum; hoc enim ei inte-
 grum erit facere qui probe ac recte didicerit unde
 haec consideranda sint, veluti et leprae quaedam et
 circa articulos dolores, ubi futurae sunt aquae, pruri-
 tum excitant et alia hujusmodi.

Aquae vel morbosae sunt vel salubres, ideo ex eis
 bona et mala esse proventura verisimile est, palustres igitur,
 stabiles, lacustres aestate calidas esse crassasque et
 foetentes necesse est, ut ipse in libro de aëris, aquis et

Ed. Chart. VIII. [573.]

τὴν αἰτίαν λέγει κατὰ ταῦτα τὰ ῥήματα· ὅτι οὐκ ἀπορροεῖ, ἀλλὰ τοῦ τε ὀμβρίου ὕδατος ἐπιτροφεομένου αἰεὶ νέον, τοῦ τε ἡλίου καίοντος, ἀνάγκη ἄχροά τε εἶναι καὶ πονηρὰ καὶ χολώδη. τοῦ δὲ χειμῶνος παγετώδεά τε καὶ ψυχρὰ καὶ τεθληωμένα, ὑπὸ τε χιόνος καὶ παγετῶν, ὥστε φλεγματοδίστατα. ταῦτα εἰπὼν προστίθησι τὰ νοσήματα ἐκ τούτων γινόμενα· τοῖσι δὲ πίνουσι σπλήνας μὲν αἰεὶ μεγάλους εἶναι καὶ μεμωμένους καὶ τὰς γαστέρας σκληρὰς τε καὶ θερμὰς καὶ λεπτὰς, τοὺς δ' ὄμους καὶ τὰς κληῖδας καὶ τὸ πρόσωπον καταλελεπτύσθαι· ἔτι δὲ, φησὶ, τὰς τε κοιλίας ξηροτάτας τε καὶ τὰς ἄνω καὶ τὰς κάτω ἔχειν. τουτέστι τὸν θώρακα καὶ πᾶν τὸ μετὰ τὸ διάφραγμα τῆς τροφῆς ἀγγεῖον καὶ τὰ ἔντερα. ἐφεξῆς δὲ λέγει καὶ τάδε· πρὸς δὲ τουτέοισιν οἱ ὕδρωπες καὶ πλείστοι γίνονται καὶ θανατωδίστατοι· τοῦ γὰρ θέρους δυσεντερίαί τε πολλαὶ ἐπιπίπτουσι καὶ διάφροισι καὶ πυρετοῖ τε τεταρταῖοι πολυχρόνιοι. ταῦτα εἰπὼν περὶ θέρους ἐξῆς καὶ περὶ χειμῶνος γράφει κατὰ τοῖδε τὸν τρόπον. τοῦ δὲ χειμῶνος τοῖσι νεωτέροισι μὲν περιπνευμονίαι

locis docuit, quo in loco etiam causam attulit his verbis: quia, inquit, non defluunt, sed aqua pluvia semper nova accedit solque adurit, ideo decolores, pravae ac biliosae sunt necessario, hieme vero concreatæ, frigidae ac prae nive glacieque perturbatae ac proinde maxime pituitosae. Quae quum dixisset, morbos etiam ex iis profectos subjunxit: quique, inquit, eas bibunt, eorum lienes semper magni ac pleni ventresque duri et tenues et calidi sunt humeri, claviculae et facies extenuata; tum addit: ventresque et supernos et infernos habent aridissimos, hoc est thoracem et universum alimenti vas quod infra septum transversum est et intestina. Deinceps vero haec quoque adjecit: praeterea vero et aqua inter cutem plurima maximeque perniciofa oritur atque aestate difficultates intestinorum plures, alvi que profluvia et quartanae febres diuturnae excitantur. Quae quum de aestate dixisset, deinceps de hieme scripsit ad hunc fere modum: hieme, in-

Ed. Chart. VIII. [573. 574.]

τε καὶ μανιώδη νοσήματα, τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι καῦσοι διὰ τὴν τῆς κοιλίας σκληρότητα· τῆσι δὲ γυναιξὶν οἰδήματα ἐγγίνεται καὶ φλέγμα λευκὸν καὶ ἐν γαστρὶ ἰσχυροὺς μόλις καὶ τίκτουσι χαλεπῶς. πρὸς δὲ τοῖτοις ἔχει καὶ τάδε· τοῖσι δὲ παιδίοισιν κῆλαι ἐπιγίνονται μάλιστα καὶ τοῖσιν ἀνδράσιν κίρσοι καὶ ἔλκεα ἐν τῆσι κνήμησιν, ὥστε τὰς τοιαύτας ἀφύσας οὐχ οἶόν τε μακροβίους εἶναι. περὶ δὲ τοῦ ἐτέρου γένους ἢ καὶ εἶδους ὑδάτων προστίθησι ταῦτα· δευτέρα δὲ, ὅσων αἱ πηγαὶ ἐκ πετρεῶν. σκληρὰ γὰρ ἀνάγκη εἶναι ἢ εἶτε ὕκου θερμὰ ὑδατὰ ἔστιν ἢ σιδήρος γίνεται ἢ χαλκὸς ἢ ἄργυρος ἢ θεῖον ἢ στυπτηρία ἢ ἄσφαλιον ἢ νίτρον. ταῦτα γὰρ πάντα ὑπὸ βίης γίνονται τοῦ θερμοῦ, διὸ πρὸς τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ὑγίαν ταῦτα ψέγει, ἄριστα δὲ εἶναι φησιν ὅσα ἐκ μετεώρων χωρίων ῥέει καὶ λόφων γεηρῶν, διότι ἔστι γλυκέα καὶ λευκὰ καὶ τοῦ χειμῶνος θερμὰ γίνεται, τοῦ δὲ θέρους ψυχρά. ἐπαινεῖ δὲ μάλιστα ὧν τὰ ῥέματα πρὸς τὰς ἀνατολάς τοῦ ἡλίου ἐρῳάγασι καὶ μᾶλλον πρὸς τὰς θειρινάς. ἀνάγκη γὰρ λαμπρότερά τε εἶναι καὶ

quit, *peripneumoniae et insaniae* [574] *morbi, juniores invadunt; seniores vero febres ardentes; idque propter ventris duritiam exercent; mulieribus oedemata molesta sunt albaque pituita; vix in utero concipiunt ac difficulter pariunt. Ad haec vero subjunxit etiam alia: pueris, inquit, herniae, viris varices ulceraque tibiarum praecipue oriuntur; ex quo fit ut hujusmodi naturae esse longaevae non possint. De altero vero aquae genere scripsit haec: secundo loco censentur quarum fontes e petris scatent easque duras esse necesse est aut ubi aquae calidae sunt aut in quibus ferrum aut aes aut argentum aut sulphur aut alumen aut bitumen aut nitrum gignitur. Quae omnia vis caloris efficit, quocirca et ad usum et ad bonam valetudinem hujusmodi aquas vituperat; praestantissimas autem putat eas quaecunque e sublimibus locis et collibus terreis manant; causa est, quia et dulces et albae sunt et hieme calidae, aestate frigidae; eas vero laudibus ornat maxime quarum defluxiones ad ortum solis prae-*

Ed. Chart. VIII. [574.]

εὐώδεα καὶ κούφα, ἀποψηφίζει δὲ τὰ ἀλικὰ καὶ ἀτέραμνα καὶ σκληρὰ, ὡς πρὸς τὸ πίνειν ἄχρηστα καὶ βλαβερὰ, ὄμβρια δὲ κουφότατα καὶ γλυκύτετά ἐστι καὶ λεπτότατα καὶ λαμπρότατα. εἰκότως οὖν γησιν, ὥσπερ ἐκ τῶν ὠρέων τὰς νούσους ἐστὶ τεκμαίρεσθαι, οὕτω ποτὲ ἐκ τῶν νούσων ὕδατα καὶ τὰ λοιπά· καὶ γὰρ λιθιῶσι μάλιστα ἄνθρωποι, γησὶν δὲ Ἰπποκράτης, καὶ ὑπὸ νεφριτίδων καὶ στραγγουρήσιν ἀλίσκονται καὶ ἰσχυιάδων καὶ κῆλαι γίνονται, ὅκου ὕδατα πίνουσι παντοδαπὰ καὶ ἀπὸ τῶν μεγάλων ποταμῶν, εἰς οὓς ποταμοὺς ἕτεροι ἐμβάλλουσι. καὶ ἀπὸ λίμνης, εἰς ἣν ῥέυματα πολλὰ ἀφικνοῦνται καὶ τὰ πνεύματα ἀλλοιοῖ μάλιστα τὰ ὕδατα. τῷ μὲν γὰρ βορέης ἰσχὺν παρέχεται, τῷ δὲ ὁ νότος. διὸ ἀνάγκη τὴν ἰλὺν καὶ ψάμμον τοῖς τοιούτοις ἐν τοῖς ἀγγείοις ὑφίστασθαι καὶ ἀπὸ τούτων πινομένων τὰ προειρημένα γίνεσθαι νοσήματα. ἵνα δὲ μὴ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι συμβαίνειν νομίζομεν, προστίθησι τάδε· ὀκόσων μὲν ἢ κοιλλια εὐροός τε καὶ ὑγερής ἐστι καὶ ἡ κύστις μὴ πυρετώδης, μηδὲ ὁ στόμαχος τῆς κύστιος ξυμπέπραται λίην, οὔτοι

fertim aestivum erumpunt, quod necesse sit, eas splendidas esse suavi odore praeditas et leves; damnat falsas, indomitas durasque, utpote ad potum inutiles ac noxias; aqua pluvia levissima dulcissimaque est, itemque tenuissima et limpidissima. Quamobrem merito ait: *ut ex anni temporibus facimus de morbis conjecturam, ita etiam morbis nos praenoscere aquas futuras et alia posse.* Nam ut est apud Hippocratem conscriptum, calculi maxime gignuntur et renum vitia homines corripunt et lotium aegre et coxendicum dolor suboritur et herniae fiunt, quum aquas cujusque generis bibunt et ex magnis fluminibus hauriunt, in quae alii fluvii ingrediuntur et e lacu, in quem multae defluxiones derivant. Jam venti quoque aquas variant maxime; nam aliis aquilo, aliis auster vires adjungit, idcirco in hujusmodi necesse est limum et arenam in vasculis subsidere atque ex harum potu morbos antedictos exoriri; ne vero hoc de omnibus esse aquis dictum existimemus, addit haec: *quorum igitur venter fa-*

Ed. Chart. VIII. [574.]

μὲν διουροῦσι ῥαδίως καὶ ἐν τῇ κύστει οὐδὲν ξυστρέφεται· ὀκόσων δ' ἂν ἢ κοιλίη πυρετώδης ἢ, ἀνάγκη καὶ τὴν κύστιν ταῦτὸ τοῦτο πάσχειν. ὀκότιαν γὰρ θερμανθῆ μᾶλλον τῆς φύσιος ἐφλέγημεν αὐτῆς ὁ στόμαχος, ὀκότιαν δὲ ταῦτα πάθῃ, τὸ οὖρον οὐκ ἀφήσιν, ἀλλ' ἐν αὐτέῳ συνέχει καὶ συγκαίει, καὶ τὸ μὲν λεπτότατον αὐτέου ἀποκρίνεται καὶ τὸ καθαρώτατον διεῖ καὶ ἐξουρέεται, τὸ δὲ παχύτατον καὶ θολωδέστατον ξυστρέφεται καὶ ξυμπήγνυται, τὸ μὲν πρῶτον μικρὸν, ἔπειτα μείζον γίνεται· καὶ ταῦτά τ' αὐτὸς περὶ τῶν νόσων τῶν ἐκ τῶν ὑδάτων γινομένων, ὡς ἐκ τῆς χρείας αὐτῶν τὰ εἶδη τῶν νοσημάτων γιγνώσκωμεν. ὕπως δὲ ἐκ τῶν ὁρῶν ταῦτὸ τοῦτο γνωρίζωμεν, οὐ παρέλιπεν αὐτὸς διὰ βραχέων εἰπεῖν ὧδε· ἂν μὲν γὰρ κατὰ λόγον, φησὶ, γένηται τὰ σημεῖα ἐπὶ τοῖς ἄστροις δύνουσί τε καὶ ἐπιτέλλουσιν, ἐν τε τῷ μειοπώρῳ ὕδατα γένηται καὶ ὁ χειμὼν μέτριος καὶ μήτε λίαν εὐδῖος μήτε ὑπερβάλλον τὸν καιρὸν τῷ ψύχει, ἐν τε τῷ ἤρῳ ὕδατα γένηται ὠραῖα καὶ ἐν τῷ θέρει, οὕτω

cile fluit sanusque est et vesica non fervida, ac vesicae cervix non admodum simul ardescit, ii facile mingent ac nihil in vesica coacervabitur; at quorum venter fervidus est, vesicam quoque idem pati necesse est; propterea quod cum supra suam naturam sit excalescens, ejus cervix inflammatione excipitur; his autem conflictata malis urinam non emittit, sed in se ipsa concoquit et adurit, quodque ejus tenuissimum est excernitur, quod vero purissimum est permeat ac mingitur; at quod crassissimum turbidissimumque est id coacervatur ac concrefcit; ac primum quidem parum, deinde vero magis. Atque haec quidem ipse de morbis qui ex aquis oriuntur memoravit, ut ex illarum usu genera morborum cognoscamus. Quomodo autem ex anni temporibus idem nobis notum sit, non omisit ipse, quin paucis exponeret: si, inquit, in astris orientibus occidentibusque signa ex ratione fient, sique in autumno pluat atque hiems moderata sit, ut neque valde clemens, neque suo frigore modum illius temporis excedat,

Ed. Chart. VIII. [574.]

τὸ ἔτος ὑγιεινότερον εἰκὸς εἶναι. ἦν δὲ ὁ μὲν χειμῶν ἀρχ-
μηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δ' ἦρ ἔπομβρον καὶ νότιον,
ἀνάγκη τὸ θέρος πυρετώδεις γίνεσθαι καὶ ὀφθαλμίας ἐμ-
ποιεῖν. ὁκόταν δὲ τὸ πνῆγος γένηται ἐξαίφνης τῆς τε γῆς
ὑγρᾶς οὔσης ὑπὸ τῶν ὄμβρων τῶν ἑαρινῶν καὶ ὑπὸ τοῦ
νότου, ἀνάγκη δίπλοον τε καῦμα εἶναι, ἀπὸ τε τῆς γῆς δια-
βρόχου τε οὔσης καὶ θερμῆς καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου καίοντος.
εἶτα μετ' ὀλίγον γράφει, ὥστε τοὺς πυρετοὺς εἰσπίπτειν
ὄξυτάτους ἅπασι, μάλιστα δὲ τῆσι φλεβοτομήσι τὰς δυσεν-
τερίας εἰκὸς ἔστι γίνεσθαι καὶ τῆσι γυναιξὶ καὶ τοῖς εἶδεσι
τοῖς ὑγροτάτοις. καὶ ἦν μὲν ἐπὶ κυνὸς ἐπιτολήν ὕδωρ ἐπι-
γένηται καὶ χειμῶν καὶ οἱ ἐτησία πνέουσιν, ἐλπὶς παῖσα-
σθαι καὶ τὸ μετόπωρον ὑγιεινὸν γίνεσθαι, ἦν δὲ μὴ, κίνδυ-
νος θανάτους γενέσθαι τοῖς τε παιδίοισι καὶ τῆσι γυναιξὶ,
τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισιν ἤμιστα. καὶ πάλιν ἦν μὲν ὁ χει-
μῶν νότιος γένηται καὶ ἔπομβρος καὶ εὐδῖος, τὸ δὲ ἦρ βό-
ρειόν τε καὶ ἀρχμηρὸν καὶ χειμέριον, πρῶτον μὲν φησι

*ac vere et aestate pluviae tempestivae decidant, tunc veri-
simile est annum fore saluberrimum; at si hiems sicca
aquilonarisque sit, ver pluvium et austrinum, aestas illa
febres lippitudinesque afferat necesse est. Quum enim ae-
stus derepente accedat terraque adhuc humida et propter
vernos imbres et propter austrum sit, tunc necessitas cogit
aestum a terra humecta et calida et a sole urente
esse conduplicatum. Paulo vero post haec etiam habet,
ut acutissimae febres omnes homines, praesertim pituito-
sos invadent, verisimile etiam est difficultates intestinorum
affligere et mulieres et eos quorum natura est humidior;
si vero circa ortum canis et pluvia et tempestas accedant
etefiaeque spirent, spes est morbos sedatum iri autum-
numque salubrem fore; sin secus et pueri et mulieres
periclitantur, ne de vita excedant, senibus hoc periculum
minime imminet; tum vero addit: at si hiems austrina,
pluvia clemensque fuerit, ver aquilonare et squalidum et
hibernum, in primis ait mulieres partum abjicere et quae*

Ed. Chart. VIII. [574.]

τὰς γυναικὰς τιτρώσκεισθαι καὶ τὰς τικτούσας ἀκρατῆ καὶ νοσώδη τὰ παιδιά τικτείν. τοῖς δ' ἀνθρώποις δυσεντερίας τε καὶ ὀφθαλμίας ξηρὰς ἐπιγίνεσθαι καὶ ἐνίοις δὲ κατάρρητος ἀπὸ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν πνεύμονα· ὥστε οὐκ ἀδύνατον φαίνεται περὶ ἰῶν νοσημάτων προειπεῖν ὀρηθέντας ἐκ τῶν αἰσμάτων καὶ ἐκ τῆς αὐτῶν μεταβολῆς· ὡς τὸν παλαιὸν ἴσμεν τε καὶ εἶπομεν γεγονέναι. τὰ δὲ ὕδατα ἐσόμενα γινώσκειται πολυειδῶς, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς σελήνης, καθάπερ Ἄρατος φησιν·

εἰ δὲ κέν οἱ κερῶν τὸ μετήρορον εὖ ἐπινεύει,
δειδέχθαι βορέω, ὅτε δ' ὕπτια εἰσὶ, νότοιο·

καὶ τὰ λοιπά. Ἱπποκράτης δὲ φησιν· ἀρκτούρου ἐπιτέλλοντος, ὡς τὸ πολὺ σὺν ἀνέμοις ψυχροῖς ὑετὸν γεγονέναι, ἀλλὰ καὶ γράφει τάδε· ὕδατα πολλὰ συνεχέα μαλθακά, ὡς ἐν νοτίοισιν. εἴπερ οὖν ἀληθές ἐστιν ὡσαύτως τῶ περιέχοντι

1. lib. III. de dieb. criticis.

foetum in lucem edunt eas puerulos imbecillos morbososque parere; homines vero lippitudinibus siccis et difficultatibus intestinorum corripī, ac nonnullos destillationibus a capite in pulmones; quamobrem fieri posse videtur, ut quis habita ratione temporum et eorum cognita mutatione possit futuros morbos praedicere; quemadmodum Hippocratem fecisse et novimus et monuimus; pluviae autem futurae multis modis cognoscuntur ut a luna, velut Aratus cecinisse videtur his versibus:

*Quum vero incedit sublimi Cynthia cornu,
Tum segnes borea campi spirante vigeunt;
Sin prono, terris pluvium denunciat austrum.*

Hippocrates vero ait: arcturo exoriente pluviam cum ventis frigidis plerumque decidisse. Scribit vero etiam haec: pluviae, inquit, multae, continuae, lenes, ut quum aufer flat. Itaque si verum est, corpora animantium cum aëre

Ed. Chart. VIII. [574.]

συνεξαλλοιοῦσθαι τὰ τῶν ζώων σώματα, κατὰ μὲν τοὺς ὕμ-
βρους ὑγρότερα γενήσονται κατὰ δὲ τοὺς ἀύχμους ξηρότερα,
ὅθεν^τ καὶ πρόσσεσι τὸ ψυχροτέρους καὶ φλεγματικωτέρους
ἐν ταῖς ἐπομβρίαις γίνεσθαι τοὺς χυμούς, ὡσπερ αὖ πάλιν
ἐν τοῖς ἀύχμοις χλωδεστέρους. διὸ οὐ χρὴ θαυμάζειν, οἱ
πόννοι περὶ τὰ ἄρθρα γίνονται, ὅταν τὰ ὕδατα μέλλῃ ἔσε-
σθαι. καὶ ἡ λέπρα, ἧς ἴσμεν περὶ τὸ δέρμα ἴστασθαι καὶ
ἐνοχλεῖν, ὡσπερ καὶ τὴν ψῶραν καὶ ἀλφούς τοὺς μέλανας
καὶ λευκὴν καὶ λειχήνας καὶ μυρμηκία καὶ τοὺς ἀκροχορ-
δόνας καὶ τὰ τοιαῦτα. ἔγγονος δὲ ἐστὶν ἡ λέπρα τοῦ με-
λαγχολικοῦ χυμοῦ, καθάπερ καὶ ψῶρα καὶ ὁ καλούμενος
ἔλεφας. πάρεστι δὲ αὐτοῖς καὶ ὁ κνησμὸς, τοῖς γὰρ ἀλου-
τοῖσι καὶ ῥυπῶσι καὶ ἀπεπτοῦσι καὶ τροφὰς κακοχίμους
ἐσθίουσι κνησιτῶν συμβαίνει. καὶ πολὺ δὲ μᾶλλον ἐν ψῶ-
ραις τε καὶ λέπραις, ὅτι χυμὸς ἐν τοιαύταις διαθίσει καὶ
πλείων ἐστὶ καὶ παχύτερος καὶ μένει πλείστος ἐν τῷ δέρ-
ματι. ὅτε μὲν οὖν τὰ ὕδατα μέλλει, αἱ λέπραι κνησιμῶδες

1. lib. III. aph. XVI.

nos ambiente immutari, certe per imbres humidiora, per
squalores ficciora reddentur; ad quod accedit, ut per im-
bres humores frigidiores pituitosioresque fiant, sicut vi-
cissim per squalores magis biliosi efficiantur, quae res
facit ut admirari non debeamus, si dolores circa articu-
los orientur, quum pluviae futurae sunt, itemque leprae
quas cutem obsidere atque affligere perspectum habemus,
sicut etiam scabiem, vitiligines albas et nigras et impeti-
ginem et myrmecia et verrucas et cetera quae sunt hujus
generis. Ceterum lepra ex humore gignitur melancholico
non secus quam scabies et morbus qui elephas nominatur,
atque his conjunctus pruritus est: nam illoti et sordidi
et quos cruditas exercet et qui cibis mali succi vescun-
tur pruritu conflictantur; multoque magis scabiosi ac le-
prosi propterea quod in his affectibus humor est et co-
piosior et crassior et plurimum in cute manet; quocirca
quum pluviae futurae sunt, leprae pruritus excitant et

Ed. Chart. VIII. [574. 575.]

εἰσὶ καὶ οἱ πόνοι περὶ τὰ ἄρθρα ἐνοχλοῦσι καὶ ἄλλα πολλὰ
τοιαῦτα συμβαίνειν εἶωθε.

κα'.

Καὶ τῶν ὑσμάντων οἷα ἢ διὰ τρίτης ἢ ἐκάστης ἢ διὰ πε-
ριόδων ἄλλων καὶ τὰ συνεχία.

Οὐχ ὡσαύτως τὰ ὑάσματα πίπτειν βούλεται νῦν ὁ Ἱπ-
ποκράτης, ὅπερ καὶ ἀληθές ἐστίν, ἀλλὰ παραινῆ βλέπειν
καὶ εἰδέναι, οἷα διὰ τρίτης ἢ καὶ ἐκάστης ἡμέρας ἢ διὰ
τετάρτης ἢ διὰ πέμπτης ἢ ἄλλης τινὸς καὶ οἷα συνεχῆ.

* * * *

κβ'.

* * * * καὶ ἀντιπνύουσιν
ἀλλήλοισιν, ἄλλοι δὲ διὰ βραχυτέρων. οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
κατὰ περίοδον. ταῦτα ἔχει τῆσι καταστάσεσιν ὁμοίωτη-
τας, ἐπὶ βραχύτερον δὲ τὰ τοιαῦτα.

dolores articulorum hominem vexant et alia hujus gene-
ris usu venire consueverunt.

XXI.

*Et quae pluviae tertio quoque aut singulis diebus aut per
alios circuitus et assiduae contingunt.*

Negat hoc loco Hippocrates, pluvias eodem modo in
terram decidere; quod etiam verum est, sed monet ut
videamus ac cognoscamus, quae tertio quoque die aut
singulis diebus aut quarto aut quinto aut alio quodam die
aut quae continuae futurae sunt. * * * *

XXII.

[575] *Et venti quidam per multos dies flant et inter se
oppositi spirant, alii per pauciores et iidem per circui-
tum. Haec autem habent cum temporum constitutioni-
bus similitudinem, sed talia brevius.*

Ed. Chart. VIII. [575.]

Τοὺς ἀνέμους οὕτως εἶναι κειμένους ἐρρέθη, ὡς τοὺς μὲν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου πνεῖν, τοὺς δὲ ἐκ τῶν δυσμῶν, τοὺς δὲ πάλιν ἐκ τῶν ἄρκτων καὶ τοὺς ἐκ μεσημβρίας. εἶπομεν δὲ ἔμπροσθεν τὸν μὲν εὔρον ἀντιπνεῖν τῷ ξιφύρῳ, τὸν δὲ βορρῶν τῷ νότῳ καὶ ἀνάπαλιν. οὕτω δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἄλλοις τοῖς ἐν τῷ μεταξύ τούτων κειμένοις ἄλλοι μὲν οὖν περὶ τὴν ἡμέραν μᾶλλον, ἄλλοι δὲ περὶ τὴν νύκτα πνέουσιν. ὡς καὶ ἄλλοι κατὰ τινὰς περιόδους, ἄλλοι δὲ οὐ, καὶ ἄλλοι πλέον, ἄλλοι δὲ ἥττον. ὅταν οὖν ἐπὶ πλέον πνέουσι τοιοῦτοί τινες, τότε καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος ἀλλοιοῦσι καὶ αὐτοῖς ὅμοιαν ποιοῦσιν, ὅτε δὲ βραχύτερον, τότε καὶ οὐ πᾶν ἀλλοιοῦσιν, ἀλλ' ἕως ἂν πνέουσιν. εἰ γὰρ δυναστεύει ὁ νότος, ὡς αὐτὸς εἶπεν, ἡ κατάστασις νότιος ἔσται. οὕτω καὶ εἰ βορέης, βόρειος, καὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς λόγος. εἰ δὲ κατὰ περίοδον τὸ πνεῦμα γένοιτο, μᾶλλον ἀνομοία ἢ κατάστασις γενήσεται καὶ πολὺ πλείονες νόσοι ἐν τῇ τοιαύτῃ ἔπονται. πλὴν γὰρ ὅτι οἱ ἄνεμοι πολλὰς τε καὶ παντοδαπὰς μεταβολὰς ἐν τῷ ἀέρι

Ventos ita esse positos diximus, ut alii ab ortu solis, alii ab occasu, alii a septentrione, alii denique a meridie perslent; supra enim docuimus, eorum contra favonium flare, aquilonem contra austrum et vicissim hos contra illos; sic etiam facere alios qui medii sunt inter illos interjecti, aliqui item potius per diem, aliqui per noctem spirant, ut alii per circuitum quendam, alii secus; atque alii diutius, alii brevius. Itaque ubi plus aliqui spirarint, tunc aëris nos ambientis constitutionem immutabunt ac sibi similem reddent; quum vero minus, tum non admodum immutabunt, sed usque dum perflaverint; nam si auster dominetur, ut ipse ante dixit, austrina erit constitutio, si aquilo, aquilonaris; aliorum est eadem ratio. Si vero ventus per circuitum spiret, constitutio erit magis inaequalis et in tali caeli statu plures multo morbi orientur; praeterquam enim quod venti multas atque omnis generis mutationes in aëre faciunt, hoc acce-

Ed. Chart. VIII. [575.]

ποιουῦσιν, ἔπειτά αὐτοῖς καὶ τοῦτο, ὅτι ἢ τῶν ἀνέμων ἀναλλαγὴ καὶ τῶν ζώων ἀναλλάττει τὰ σώματα. καὶ τοῦτό ἐστιν ὅπερ εἶπεν αὐτός, αἱ μεταβολαὶ τῶν ὁρέων μάλιστα τίκτουσι νοσήματα, τουτέστιν αἱ ἀλλοιώσεις αἱ¹ κατὰ τὴν κρᾶσιν αὐτῶν γερόμεναι τίκτουσι νόσους· ὡς αἱ μεγάλαι μεταβολαὶ ψύξιος ἢ θάλψιος ἢ ὑγρότητος ἢ ξηρότητος ἢ πνευμάτων ἢ ἀπνοιῶν καὶ τῶν ἄλλων πολλῶν, ἅπερ εἶναι τοιαῦτα δοκεῖ.

κγ'.

Ἦν μὲν ἐπὶ πλέον. τὸ ἔτος τοιοῦτον ἦν οἴην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ἐπὶ πλεῖον καὶ τὰ νοσήματα τοιαῦτα. καὶ ἦν μᾶλλον ἰσχυρότερα καὶ μέγιστα νοσήματα οὕτως ἐγένετο καὶ κοινότατα καὶ ἐπὶ πλεῖσιον χρόνον.

Εἰκότως ταῦτα προσέγραψεν· ὡς γὰρ ταῖς βραχυτέραις μεταβολαῖς αἱ βραχύτεραι καὶ ἐλάττω ὁμοιότητες ἔπονται, οὕτω ταῖς χρονιωτέραις αἱ χρονιώτεραι καὶ μείζουσι μείζω. καὶ

1. l. III. aph. I.

dit etiam quod ventorum varietas corpora animantium immutat; atque id est quod ipse scriptum reliquit: *mutationes temporum maxime morbos*, hoc est immutationes temperaturae temporum morbos excitant: cujusmodi sunt magnae mutationes frigoris, caloris, humiditatis, siccitatis, ventorum, aut quum vacuitas ventorum est aut etiam aliarum rerum multarum, quae esse hujusmodi videntur.

XXIII.

Si vero annus talis diutius fuerit, qualem constitutionem fecerit, certe tales quoque morbi diutius erunt; ac si graviores fuerint, maximi quoque morbi sic erunt et communissimi et ad longissimum spatium temporis.

Merito haec adjunxit; ut enim breviores mutationes faciunt, ut breviores ac minores similitudines consequantur, sic ex longioribus mutationibus diuturniores similitu-

Ed. Chart. VIII. [575.]

ἐπὶ πλείστον χρόνον παραμένουσαι, τὰλλα δὲ σαφῆ ἐστὶ καὶ μάλιστα τῷ ἀνεγνωκότι τὸν ἀφορισμὸν, οὗ ἡ ἀρχή· ἐν τῶ τοῖσιν ἀύχμοῖσι πυρετοὶ ὀξείες γίνονται καὶ εἰ μὲν ἐπὶ πλέον τὸ ἔτος εἶ, τοιοῦτον ἔδν, καὶ τὰ λοιπά.

κδʹ.

Ἐκ τῶν πρώτων ὑδάτων ὅταν ἐξ ἀνδρίας πολλῆς μέλλει ὕδωρ ἔσσειθαι, ἐστὶ περὶ ὑδροπίων προειπεῖν. καὶ ὀκότεν τὰλλα σμικρὰ σημήια φανῆ ἐν νηνεμίῃ, ἐν μεταβολῇ.

Ἴσμεν τὸν ὕδερὸν ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν εἶναι νόσημα καὶ διὰ τὴν πλεονεξίαν τῶν ψυχρῶν καὶ ὑγρῶν χυμῶν γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς περιουσίας τῶν μοχθηρῶν ὑγρῶν. ἅπαν γὰρ αὐτῇ νόσημα δύναται γεννᾶν ἄλλο κατ' ἄλλο σῶμα καὶ

1. I. III. aph. VII.

dines cum illis constitutionibus et ex majoribus majores consequuntur et ad longissimum temporis spatium perdurant; cetera perspicua sunt, praesertim ei qui aphorismum eum perlegerit, cujus hoc initium est: *squaloribus acutae febres sunt*; ac si annus talis diutius fuerit et reliqua.

XXIV.

Ex primis pluviis, ubi post multum siccitatem futura pluvia est, licet hydropes praedicere, et ubi talia parva signa in ventorum quiete in mutatione apparuerint. Colligenda igitur sunt quae in qualibus aquis aut ventis morbi significant et audiendus est si quis novit, quod tali hieme praegressa tale ver aut aestas erit.

Aquam inter cutem esse frigidum humidumque morbum et ex frigidorum humidorumque succorum nasci redundantia perspectum habemus, sed oritur etiam ex nimia pravorum humorum copia. Haec enim omnia genera morborum in alio atque alio corpore, ac non solum aquam

Ed. Chart. VIII. [575.]

μη μόνον ὑδρωπας. ουκοῦν ἀπίθανον ἐκ τῶν πρώτων ἰδά-
 ται, ὅταν πολλὴ ἀνυδρία ἤδη γέγονε, περὶ τῶν ὑδρωπῶν
 προειπεῖν. εἰσὶ δὲ τινες καὶ μάλιστα οἱ περὶ Ἐρασίστρατον,
 οἱ νομίζουσιν οὐδενὶ ἄλλῳ τρόπῳ συνίστασθαι ὑδρον ἢ
 διὰ τὸ τῆ στενοχωρίᾳ τῶν ὑδῶν κωλύεσθαι πρόσω τοῦ ἥ-
 πατος ἰέναι τὸ αἷμα. καὶ μὴ δύνασθαι συστῆναι διὰ τὸν
 σπλῆνα ἢ τι ἄλλο μόριον, ἀλλὰ αἰεὶ διὰ τὸν ἐν ἥπατι σκλή-
 ρον· καίτοι γε ὀσημέραι βλέπομεν, ἐπὶ ταῖς χρονίαις αἰμορ-
 ροῖσι ἐπισχεθεύσαις ἢ διὰ κένωσιν ἄμετρον εἰς ψύξιν ἐσχά-
 την ἀγούσαις τὸν ἄνθρωπον ταυτὸ τοῦτο γεγενῆσθαι καὶ
 τὰς γυναῖκας ἢ τῶν καταμηνίων παντελῆς ἀπώλεια καὶ ἄμε-
 τρος κένωσις, ὅταν αἰμορροαγῆσωσί ποτε αἱ μῆτραι αὐτῶν
 σφοδρῶς, εἰς ταῦτο τὸ νόσημα περὶήγαγεν. ἀλλὰ καὶ ὁ κα-
 λούμενος γυναικίος ῥοῦς εἰς τοῦτο ποτὲ ἐτελεύτησε τὸ πά-
 θος. λέλεκται δὲ κατὰ τοιαύτης τῆς δόξης ἡμῖν ἐπὶ πλέον
 κατὰ τὸν ἄλλον καιρὸν, νῦν δὲ οὐ καιρὸς ἐλέγχειν τινα,

inter cutem afferre potest; non igitur absurdum est; ex
 primis pluviis, quum diuturna siccitas jam antecesserit,
 hoc sumere, ut de aqua inter cutem futura praedicasti.
 Quidam autem sunt atque in iis Erasistratus in primis,
 qui existiment, nulla alia ratione oriri aquam inter cutem
 posse, nisi quod viarum angustia sanguis ultra per jecur
 procedere prohibeatur nec posse ipsam excitari vitio lie-
 nis aut alterius membri, sed semper ex scirrho qui jecur
 obsideat. Et tamen quotidie videmus, ex diuturnis hae-
 morrhoidibus suppressis vel immodica evacuatione ad ex-
 tremam refrigerationem hominem ducente, hunc ipsum
 morbum oriri; mulieres quoque perfecta mensurae pur-
 gationis cessatio et item immodica ejusdem profusio, quum
 interdum ipsarum uteri sanguinem vehementer profundunt
 in hunc morbum perduxit. Imo vero etiam fluor qui
 muliebris appellatur in hunc affectum quandoque termi-
 navit. Contra vero hanc sententiam nos alibi copiosius
 differuimus, nunc vero minime opportunum est, quem-

Ed. Chart. VIII. [575. 576.]

ἀλλὰ δεικτέον ὅτι τῶν ὑδάτων τις ἀθροίζει τὸ πλῆθος ὑγροῦ λεπιοῦ ἐν τῷ κάτω θώρακος χωρίῳ παντὶ, τοῦ παρακεντιῶντες ἐνίοτε τὸ ὑγρὸν ἐκκενοῦμεν. ἄλλος δὲ οὐχ ἰδατος, ἀλλὰ πνεύματος ἔχει μεσιὸν τοῦτ' τὸ χωρίον. καὶ τὰ ἄνω μέρη πάντα σχεδὸν διοιδισκόμενα, καὶ τοῦτον τυμπανίαν κατὰ τὴν τοῦ τυμπάνου ὁμοιότητα προσαγορεύουσιν. ἄλλος δὲ τις ὅλην τὴν ἕξιν ἔχει γλέγματος μεστήν, ἐν τινες καλοῦσι ὑποσαρκίδιον. ἐν ᾧ δὲ τόπῳ τὸ ὕδωρ κατὰ τὸ πάθημα ἠθροισται, πλὴν ὅτι εἴρηται ἡμῖν ἐν τῷ πέμπτῳ τῶν πεπονθότων τόπων, οὐκ ἂν ἦν ἀκαιρον * * * * *

* * * προσέχειν τὸν νοῦν τοῖς ἄλλοις σημείοις καὶ ταῖς νηνεμίαις καὶ τῇ τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς ἀέρος μεταβολῇ· μάλιστα γὰρ πρὸς τὴν πρόρρησιν τῶν ἰσομέμενων ταῦτά· συμφέρει * * * * *

1. l. IV. de vict. rat. 111. 109.

quam reprehendere, sed potius ostendendum est, unum hydropum copiam humoris tenuis in tota thoracis inferna regione acervare, quam interdum pungentes humorem ipsum evacuamus; alter vero hunc ipsum locum non aqua, sed flatu plenum habet et fere omnes superiores partes in eo intumescunt, huncque tympaniam a tympani similitudine vocant; alius autem totum habitum pituitae plenum habet, quem nonnulli hypofarcidion nominant. Ceterum quo in loco sit collecta aqua in hoc morbi genere etsi dictum est nobis in quinto de locis affectis, non tamen fuerit alienum hoc quoque loco exponere. * * *

* * * [576] Aliis autem signis et ventorum vacuitatibus et aëris nos ambientis mutationi adhibere mentem oportet, siquidem haec ad futura praedicenda conferunt vel maxime. * * * * *

Ed. Chart. VIII. [576.]

κεί.

Τὰ χρώματα οὐχ ὁμοία ἐν τῆσιν ὄρησιν, οὐδὲ ἐν βορείοισι καὶ νοτίοισιν, οὐδὲ ἐν τῆσιν ἡλικίησιν αὐτὸς πρὸς ἐσωτὸν, οὐδὲ ἄλλος ἄλλῳ οὐδέν. σκεπτιέον δὲ ἐξ ὧν ἴσμεν καὶ παριόντων καὶ ἀτρεμεόντων περὶ χροιοῶν, καὶ ὅτι αἱ ἡλικίαι τῆσιν ὄρησιν ἐμφερέες εἰσὶ καὶ χροιοῆ καὶ τρόπῳ.

Καὶ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς γέγραπται τὰς μὲν βορείας καταστάσεις τὰ σώματα ποιεῖν συνεστηκότα καὶ εὐτονα καὶ εὐκίνητα καὶ εὐχρσα. δῆλον γὰρ ἀλλοιοῖσθαι τὰ χρώματα διὰ πολλὰς προβάσεις, οἷς ἐν τῷ πρώτῳ ἱπομνήματι εἴρηται. καὶ γὰρ ὑπαλλάττεται διὰ τοὺς χυμοὺς ἐξισταμένους τῆς φυσικῆς ἰδέας, ἢ παλινδραμοῦντας εἰς τὸ βάθος τοῦ σώματος ἢ οἷον πρὸς τὸ δέρμα εἰσὶν εἰκνυμένα. εἰσὶ δὲ καὶ τινες αἰτίαι, δι' ὧς ἀναγκάζονται χυμοὶ οὕτω κινεῖσθαι τε καὶ διατίθεσθαι. ἐν τούτοις δὲ θετέον καὶ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς καὶ

1. l. III. aph. XVII.

XXV.

Colores non sunt similes in anni temporibus, neque in aquilonaribus, neque in austrinis constitutionibus, neque in aetatibus; neque etiam quispiam secum, neque alius cum alio collatus. Considerandi autem colores sunt ex iis quae praesentia quiescentiaque esse novimus et aetatibus similes temporibus esse et colore et modo.

In aphorismis quoque scriptum est: *aquiloniis constitutionibus corpora cogi firmiterque et expeditiora colorationaque reddere.* Planum enim est colores multis de causis immutari, ut in primo commentario docuimus. Nam mutantur vel propter humores qui a forma naturali recesserunt vel qui in imas corporis partes reversi sunt vel qui veluti ad cutem sunt attracti. Sunt vero etiam causae quaedam quae humores ad tales motus talesque affectus impellunt. In his autem statuendae sunt animi perturba-

Ed. Chart. VIII. [576.]

τοῦ περιέχοντος ἡμᾶς αἴρος αἰ εἰς τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν μεταβολαί, περὶ ὧν τῶν Ἱπποκράτης λέγει· καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος διαθέσεις ἢ θερμότερον ἴσχοιτος ἢ ψυχρότερον ἢ ἔλατιον ἢ πλείον ἢ ὠθαύμενον ἐκτὸς ἢ ἔσω ἐλκόμενον τὸ αἷμα. ἔτι δὲ ἡ κακοχημία πᾶσα τὴν ἅπαντος τοῦ σώματος χροιάν ἀλλοιοῖ, οἷς ἐν ὑδίοις τε καὶ ἰκτέροις καὶ ἐλέφασσι καὶ σπληνός καὶ ἥπατος πάθεισιν. ἔχεις δὲ ἰδεῖν ταριὸν ἐν ταῖς καθ' ὀριοῦν μόριον ἀχροίαις, αἵπερ τῇ κρίσει τῶν ὀφθαλμοῦν διαγινώσκονται. καὶ ἡ περὶ πᾶν τὸ σῶμα ἢ περὶ μόριόν τι περὶ πᾶν μὲν καθάπερ ἐπὶ τῶν ἰκτεριῶντων, ὡς εἶπομεν, ἔχει, καὶ τῆς ἥπατίτιδος καὶ σπληνίτιδος τόσον, καὶ τισιν εἶδεισι τῶν ὑδροπίων. κατὰ τι δὲ μόριον καθάπερ ἐν μότῃ τῇ γλώττῃ πολλάκις ὀραταὶ ἀχροαίαις. καὶ ἐν τοῖς μορίοις τοῖς ἐξ ἀποστημάτων μελανθεισιν ἢ πελιδνοῖς γινομένοις. ὡσαύτως δ' ἐν¹ πολλοῖς παρὰ κρίσει ὄγκους ὡς τοῖς ἀνθραξι καὶ τοῖς ξρυσιπέλασι καὶ ἔρησι καὶ γαγγραιναῖς καὶ κατὰ φύσιν χρώματα μεταβάλλεσθαι πέφυκεν.

1. Corr. δ' ἐν pro ἄν.

tiones et aëris nos ambientis in calorem et frigus mutationes, de quibus Hippocrates hoc loco verba facit, itemque affectiones corporis, in quo sanguis vel calidior infit vel frigidior vel parcior vel copiosior vel foras protusus vel intro retractus; omnis praeterea malitia succorum totius corporis colorem immutat, ut in morbo regio, aqua inter cutem elephantiasi et lienis ac jecoris vitiis usque venit; idem in quavis particula licet intueri, praesertim in iis vitiis colorum, quae oculorum judicio dignoscuntur; sive haec totum corpus sive particulam quandam obsideant; atque in toto quidem corpore, ut in arquatis, ut diximus, res se habet et jecoris lienisque morbis et hydropibus; in particula quapiam, quemadmodum in lingua sole color alienus saepe conspicitur; tum vero in particulis quae propter abscessum vel nigricant vel livent. Simili quoque modo in multis tumoribus praeter naturam, ut in carbunculis, igue sacro, herpete, gangraena naturales colores immutantur. Jam vero nativum

Ed. Chart. VIII. [576.]

ὑπαλλάττει δὲ καὶ τὰς κατὰ φύσιν χροιάς καὶ ἀλγὸς καὶ λευκὴ καὶ ἐλέγας καὶ τοιαῦτα. ἔστι δὲ ἰδεῖν πολλάκις τὰς τῶν χρωμάτων μεταβολὰς περὶ τὰ σκέλη ἢ περὶ τὸ πρόσωπον ἢ σύμπαν γε τὸ ἄνω ἢ σύμπαν τὸ κάτω τοῦ σώματος. εἴωρακα δὲ ἐγὼ τινας διχθέντος ὑπὸ τῆς ἐχιδνῆς μεταβάλλουσαν τὴν χροίαν ὄλην, ὡς γεῖσθαι πρασοειδῆ. ἀλλὰ καὶ ἄνευ τοῦτου καὶ χωρὶς ἐμφράξεως ἢ φλεγματικῆς ἢ σκλήρου τοῦ ἥπατος τοιαύτη γίνεται κακοχημία, ὡς τὸ σῶμα ὅμοιον ὀχρολεύκοις πόσις ὄλον ποιῆσθαι. εἴποτε δὲ μολιβδαῖ παρὰ πλείστον ἔχον τὸ χροῖμα ἢ καὶ φαιότερον· εἴποτε δὲ τὰς ἄλλας ἔχειν ιδιότητας τῶν χρωμάτων, ἄς γνωρίζειν τὸν ἰατρὸν εἴη. ὥσπερ ἐγὼ παρόντων πολλῶν Σηθισιανῶν θεασάμενος ἅμα τὸ πρῶτον εἰσελθεῖν ἔνθα κατέκειτο, ἔφη αὐτῶν ἔχειν οὐκ ἀπόστασιν ἐν τῷ ἥπατι, ὡς ἠγούνητο πολλοὶ τῶν ἄλλων ἰατρῶν, ἀλλὰ ἐν τῷ βόθει μυσὶν ἀπόστασμα, ὅπερ ἤδη πῶλον συνεῖλκειο μεταξὺ τῶν τε ἐγκαρσίων καὶ τῶν κάτωθεν ἄνω φερομένων λοξῶν. οἶδας δὲ σὺ καὶ πολλοὺς ἄλλους

quoque colorem variant vitiligines quae albae quaeque nigrae appellantur et quae sunt hujus generis; licet etiam saepenumero colorum mutationes in cruribus aut in facie aut in toto superno corpore aut toto imo intqeri. Equidem hominem vidi quem vipera momorderat, in quo totus color immutatus, ut porri colorem referret conspiciebatur; quin etiam vel citra hanc causam et sine ulla obstructione aut inflammatione aut scirrho jecoris humores hujusmodi vitio afficiuntur, ut totum corpus simile herbis candenti pallore infectis fiat; interdum colore fit plumbeo aut etiam magis fulco, interdum alias colorum proprietates habeat, quas nosse medicum oportet; quemadmodum ego, quum Stesianum multis praesentibus vidissem, ut primum in cubiculum in quo decumbebat ingressus sum, dixi ipsum habere abscessum non in jecore, ut plerique ex aliis medicis arbitrabantur, sed in imis musculis qui pus jam contraxerant, in medio spatio eorum musculorum qui per transversum incedunt et eorum obliqui ab infer-

Ed. Chart. VIII. [576.]

σημειώσάμενόν με ἐκ τῆς χροιάς τὰ πάθη, οἷς οἱ κάμνοντες ἐνοχλοῦντο, οὓς ἤδη ἐν ταῖς ἰδίαις πραγματείαις ἐμνημόνευσα, ὥστε οὐκέτι χροὴ μὴκύνειν ἐπέθ τῶν αὐτῶν. παραινῆ δὲ αὐτὸς σκέπτεσθαι ἐξ ὧν φανερὰ ἤδη ἡμῖν καὶ ἐξ ὧν ἤδη ἐμπειρίαν ἔχομεν τῶν γνωρίμων ἡμῖν ἀνδρῶν εἰ τὰ παρόντα ὅμοιά ἐστι τοῖς παρεληλυθόσιν ἢ καὶ ἀξάνει ἢ μειοῦται. καὶ πότερον ἢ αὐτὴ χροιά, ἢ μεταβαλλομένη, καὶ πότερον ἢ ἡλικία ὅμοία ἐστὶ καὶ ἐμφερῆς τῇ ὄρα καὶ τῇ χροιά καὶ τῷ τρόπῳ τοῦ νοσήματος. οὕτω δὲ κελεύει κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰς τὸ πρόσωπον καὶ τὸ κατὰ φύσιν χροῶμα εἰσβλέπειν καὶ τότε κινδυνῶδες εἶναι νομίζειν, ὅτε πολὺ τῆς φύσεως ἀποκχωρηκὸς ἢ, ἥτιον δὲ, ὅτε τοῦτο οὐ πάνυ γεγοιὸς εὐρίσκειται. εἰ γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ οἰδὲν ὅμοιος εὐρίσκειται ἄνθρωπος, ἴσθι ὅτι εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον ἀκινεῖται καὶ ἀγαπητὸν ἔσται, εἴ^τ μὴ τῷ θανάτῳ νικηθῆσεται. εἰ δὲ περιεσθηκὸς εἶη, χρονωτέρα διάθεσις γενήσε-

1. l. IV. aph. XL.

nis sursum feruntur. Tu autem nosti me alios plerosque notasse ac morbos quibus conflictabantur ex solo colore cognovisse, de quibus jam in libris meis suo loco mentionem feci. Quocirca nihil opus est de eis nunc agere copiosius. Ipse autem admonet, spectemus ea quae jam nobis sint perspicua et ea ex quibus jam peritiam nacti sumus in iis hominibus qui noti nobis sunt; utrum praesentia sint praeteritis similia an vero aucta imminutave sint; atque utrum idem sit color an immutatus, et utrum aetas similis parque sit anni tempori et colore morbi modo. Sic etiam jubet in praefagiis, ut in faciem et naturalem colorem intueamur ac tunc periculum imminere existimemus, quum a naturali statu multum recessit; minus vero quum hoc parum esse factum invenimus; si enim ipse sibi nulla in re similis comperiat, scito eum ad extremum periculum esse perductum, ac bene cum illo agetur, si evadere mortem poterit; si vero superstes fuerit, ea profecto erit diuturnior affectio, idque ipse con-

Ed. Chart. VIII. [576.]

ται, καθάπερ εἶπεν αὐτός· ὅκου ἐν ὄλω τῷ σώματι μεταβολὴ καὶ ἦν τὸ σῶμα καταψύχεται ἢ αὐθις θερμαίνεται ἢ χρωμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γένηται, μῆκος νόσου σημαίνει. καὶ περὶ τούτων ἄλλοις. μεταβήσομεν δὲ πρὸς τὰς ἐχομένας ῥήσεις, ἵνα τὸ τέλος τούτῳ τῷ ὑπομνήματι εὐκαίρως θήσομεν.

κστ'.

Οἱ αἰμορροΐδας ἔχοντες οὔτε πλευριτίδι οὔτε περιπνευμονίῃ οὔτε φαγεδαίνῃ οὔτε δοθιῆσιν οὔτε τερμίνθοισιν ἀλίσκονται, ἴσως δὲ οὔτε λέπρησιν, ἴσως δὲ οὔτε ἄλλοισιν.

Αἰμορροΐδες εἰ καὶ δύνανται πάντας ἀνθρώπους τε καὶ ἐν πάσαις ἡλικίαις ἐνοχλεῖν καὶ κατὰ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους, ἀλλ' ὅμως οἰκτεῖον ὕντως εἰσὶ τῆς τῶν παρακμαζόντων ἡλικίας πάθος, ὥσπερ αἱ μελαγχολίαι. γίνονται γὰρ ὑπὸ με-

firmavit, quum dixit: cum toto corpore mutationes accidunt, et si corpus refrigeretur ac vicissim calefiat vel color alius ex alio oriatur, morbi longitudinem significat. Sed de his hactenus. Ad sequentes autem dictiones transeamus, ut huic commentario finem commode et opportune imponamus.

XXVI.

Qui haemorrhoides habent ii neque pleuritide, neque pulmonis inflammatione, neque phagedaena, neque furunculis, neque terminthis, fortassis vero neque lepra ac fortassis neque vitiliginibus corripuntur.

Haemorrhoides quamvis omnes homines omnemque aetatem et omni in tempore anni vexare queant, tamen revera sunt affectus aetatis declinantis proprii non secus quam melancholiae; fiunt enim ab atra bile quae ad ve-

Ed. Chart. VIII. [576. 577.]

λαίνης χολῆς, ἐπειδὴν¹ εἰς τὰς κατὰ τὴν ἔδραν γλέβας ἀθροώτερον κατασκήψη. διὸ καὶ τοῖς μελαγχολικοῖς καὶ τοῖς νεφριτικοῖς ἐπιγεγόμεναι αἰμοφόροις θεραπεύειν εἰωθασιν, ὅπερ² οὐ μόνον λόγῳ κενώσεως, ἀλλὰ καὶ τῆ τῶν κενωμένων ποιότητι ἐργάζονται. κενῶσι γὰρ τὸ αἷμα παχὺ μεσιτὸν τοῦ μελαγχολικοῦ χυμοῦ, ὃν ἡμεῖς οἶον τρύγα καλοῦμεν. ἐπειδὴ οὖν τὴν οἶον ἰλὸν τοῦ αἵματος ἐκκενοῦσιν, εἰκότως³ δι' αὐτῶν ἢ μελαγχολία ἰαταί. τσαύτην δὲ τοιαύτη κένωσις ἔχει δύναμιν, ὡς οἱ μὲν εἰωθότες δι' αὐτῶν ἐκκενοῦνθαι πᾶσαν ἐπισχεῖν θάλωσι καὶ οὕτως ὡς οὐδεμία διαφυλαχθῆ κίνδυνον εἶναι, πολλὰ καὶ δυσίατα νοσήματα, μάλιστα δὲ τὸν ὕδερρον ἢ τὴν φθίσειν ἐπιγενέσθαι. τούτου δὲ αἰτιὸν ἐστίν ὅτι διὰ τὸ πλῆθος ἀιαστομοῦνται γλέβες ἐκεῖναι κατὰ τὴν ἔδραν καὶ ὑπ' ἥπατος ὑποτίθεται εἰς αὐτὰς ἡλιωδές τε καὶ μελαγχολικὸν αἷμα. τῆς δὲ φορᾶς ταύτης κωλυθείσης τὸ ἥπαρ σιμφοῦδες ἄμα γίνεται καὶ τῷ πλή-

1. I. III. aph. XXX. 2. I. VI. aph. XI. 3. I. VI. aph. XII.

nas fedis uberius cumulatiusque decumbit; quocirca quum melancholicis et vitio renum laborantibus superveniunt, curare eas solent, quod non solum ratione evacuationis, sed etiam humoris qui evacuatur, qualitate faciunt; effundere enim crassum sanguinem humoris melancholici plenum solent, qualem nos fecem in vino appellamus. Itaque quum haemorrhoides veluti fecem sanguinis evacuent, merito fit ut melancholiam curent; haec autem evacuatio tantam vim habet, ut qui soliti sunt per eam partem evacuari, si totam excretionem cohibere velint atque ita ut ne una quidem haemorrhoidis aperta servetur, periculum subeant, ne [577] postea multos insanabilesque morbos, praefertim vero aquam inter cutem et tabem patiantur; hujus rei causa est quia venae illae propter plenitudinem in fede aperiantur et ad ipsas sanguis seculentus et melancholicus a jecore rejicitur; si quis igitur hanc viam illi praecluserit, tum scirrhum jecur contrahet, tum mul-

Ed. Chart. VIII. [577.]

θει τε καὶ τῷ πάχει βαρύνεται, ὅθεν ἡ θερμασία αὐτοῦ κατὰ μικρὸν μειοῦται καὶ οἶον ἀποσβίννυται, ὅσπερ τὴν αἱμάτωσιν χρησιτὴν οὐ γίνεσθαι. δῆλον δὲ ὅτι ὕδρωσιν ἀποτρυχία τοῦ αἵματος ἀποτελεῖται, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν αὐτὴν ἐπίσχεσιν ἢ φθίσις γίνεται, τοῦ ἥπατος ἀποθροῦντος τὸ πλῆθος ἐπὶ τὰς ἐν τῷ πνεύμονι φλέβας καὶ τοῦ ἀγγείου ἐνταῦθα ῥαγέντος. λῖονται¹ γοῦν² ταῦτα τὰ παθήματα τῶν αἱμοσφοῦδων ἐπιγενομένων, ἢ καὶ μιᾶς διαφυλαχθείσης ἀνεωγμένης. ὅς καὶ διὰ τῶν κροσσῶν ἴσμεν ποτὲ καὶ τὴν μελαγχολίαν πεπαῦσθαι. καὶ ταῦτο δι' αὐτὴν αἰτίαν. εἰσὶ γὰρ κροσοὶ ἀνευρέσεις τῶν φλεβῶν τῶν ἐν τοῖς μηροῖς καὶ σκέλεσιν ἀπὸ παχέος καὶ μελαγχολικοῦ αἵματος γενόμενοι. οὐπερ εἰς τὰ ἀκρῶτερα μέρη οἰθούμενον ἢ μελαγχολία λέεται. μεγίστη γὰρ οἰσέλιαι ἐκ τοιαύτης τῆς κενώσεως ἐστι· καὶ εἰ μὴ σοι παρακαλίσαντι γραφῆναι ταῦτα τὰ ὑπομνήματα διὰ ταχέων ἀπορομῆν τε πρὸς τὴν ἀποδημίαν γράφοιμι. πολλὰ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν σοι καὶ διηγῆσασθαι

1. Corr. λῖονται pro λῖον τε.

2. I. VI. aph. XXI.

3. I. VI. aph. XLVII.

titudine ac crassitudine gravatum reddetur; unde ejus calor paulatim minuetur et quali exstinguetur, atque ita bonum generare sanguinem non poterit. Perspicuum autem est aquam inter cutem frustrata sanguinis procreatione effici; propter eandem vero cohibitionem tabes fit, quum jecur plenitudinem in venas pulmonis protrudit et vasculum inibi ruptum est; his porro morbis homines liberantur, si haemorrhoides superveniant aut etiam si una adaperata sit conservata, qua sane ratione scimus etiam melancholiam interdum varicum beneficio sedatam esse, idque ob eandem causam evenisse; sunt enim varices venarum quae in cruribus et femoribus sunt, dilatationes a crasso et melancholico sanguine factae, quo in partes ignobiliores detruso fit melancholiae solutio. Maximus enim ex hac evacuatione functus existit, ac nisi hos commentarios te rogante ac discedere properante celeriter et brevibus conscribendos recepissem, multa sane eaque ad-

Ed. Chart. VIII. [577.]

περὶ τῶν αἰμορροϊδῶν θαυμαστά. νῦν δὲ ἀναγκασθεὶς ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τήνδε τὴν ἐξήγησιν ποιεῖν, ἐν μόνον παραδειγμα παραγράψω. ἦν ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸ πρῶτον, ὅταν, ὡς οἶσθα, ἔτεροι πάντες ἠνέδρευσαν ἐμοί· ἦν δὲ καὶ ἔνδοξος καὶ πλούσιος ἀνὴρ Λεύκιος ὁ Μάρτιος, ὃς μελαγχολία ἠλίσκετο καθ' ἕκαστον ἔτος. θαυμαστὸν δὲ ἦν ἰδεῖν ἄνοιάν τε ἅμα καὶ ἀμάθειαν καὶ τὴν ἀσέλγειαν τῶν ἐκείνων τῶν ἰατρῶν, οὓς τότε πάντες ἐν τοῖς πρότοις εἰίδουν. ἄλλοι μὲν γὰρ φλεγματοῦδες, ἄλλοι δὲ πικροχόλους ἐκενοῦντο χυμούς. Λεύκιος δὲ οὐδὲν πρὸς ἀγαθὸν ἐπιδιδοῖς, ἀκούων περὶ ἐμοῦ, εὐθύς¹ ἐκάλεσέ με, ὅπως δὲ αὐτὸς περὶ τῆς γενέσεως τοῦ πάθους καὶ θεραπείας διαλέγοιμι. ἐγὼ δὲ παρελθὼν ἐκ τοῦ χρώματος μόνον τεκμαιρόμενος τὸν ἐνοχλοῦντα μελαγχολικὸν χυμὸν ἔγνων καὶ ἐκένωσα, καὶ παραχρῆμα ἐπαύσατο τῆς μελαγχολίας. καὶ συνεβούλευον ταυτὸ καθ' ἕκαστον ἔτος τοῦ ἦρος καὶ εἰ χρῆ τοῦ φθινοπώρου ποιεῖσθαι, ἀπαγγει-

1. I, I. de loc. aff. V.

mirabilia mihi suppeterent, quae de haemorrhoidibus afferrem atque exponerem; nunc vero cum sim coactus, hanc explicationem paucorum dierum curriculo conficere unum solum exemplum subjungam. Eram Romae primum quum, ut tu scis, ceteri omnes mihi infidiabantur; erat etiam vir quidam praeclarus ac fortunatus L. Martius, qui quotannis incidere in melancholiam consueverat; erat porro admirabile videre dementiam simul et inscitiam et temeritatem illorum medicorum, quibus eo tempore cuncti principem locum tribuebant; alii enim pituitosos, alii biliosos humores evacuabant; at Lucius quum nihil proficeret nec meliusculus esse inciperet, ac de me esset ad ipsum perfatum, statim me advocandum censuit, ut ego quoque et de origine et de curatione morbi differerem. Ego vero accessi et ex solo colore feci de noxio humore conjecturam ipsumque esse melancholicum cognovi; itaque eum ipsum evacuaui, et statim Lucius est melancholia liberatus; hoc praeterea illi consilii dedi, ut singulis annis verno tempore, ac si opus etiam fuisset, autumno idem

Ed. Chart. VIII. [577.]

λάμενος οὐκέτι αὐτὸν τὸ πάθος ἀλλοικεσθαι. ὅπερ ἐκεῖνος ποιῶν τὴν ἐμὴν φωνὴν ἐκ τρίποδος χρυσηλάτου εἶναι καὶ νῦν¹ φησι. τοῦτο μὲν οὖν γίνεται ἢ διὰ τῆς φλεβοτομίας ἢ διὰ φαρμάκου ἢ καὶ διὰ τῆς ἀναστομώσεως τῶν αἰμοφόρων, ὃ καὶ ἀσφαλέστερόν ἐστι. διὸ συνήθους οὔσης τῆς κενώσεώς τινι, εἴτα ἐπισχεθείσης ἢ μελαγχολία εἴωθε συστήναι. καὶ εἰ καταφρονῶν τις με φθάσειε καθαρθῆναι, ἀνάγκη τῶν τοῦ πάθους συμπτωμάτων αἰσθάνεσθαι. ἔπεται² δὲ καὶ ὅσα αὐτὸς εἶπεν ὡς ἀποσκήψεις ἢ ἀποπληξία τοῦ σώματος ἢ σπασμὸς ἢ μανία ἢ ἄλλα ἀνιαρὰ πάθη. ὅταν ὁ μελαγχολικὸς χυμὸς ἐπὶ πλέον ἦτοι συγκαυθεὶς ἢ διασαπείσῃ ἐπικτιήσεται κακοηθῆ δριμύτητα. ὅτι μὲν οὖν ἀπὸ χολῆς μελαινης ἐχομένῳ συντελεῖ ἢ αἰμοφόροις οὐκ ἔτι πάντες γινώσκουσι, καίτοι Ἱπποκράτους σαφῶς διδάξαντος, ἀλλὰ τοῦτο μόνοι ὅσοι γνησίως τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων ὠμίλησαν, μεμαθήκασι παρ' αὐτοῦ, πῶς μὲν αἰμοφόροις γίνεται, πῶς

1. Corr. καὶ νῦν pro κενήν. 2. 1. VI. aph. LVI.

faceret, eique recepi fore ut postea eodem morbo non corriperetur; quod quum fecisset, meam vocem ex aureo Apollinis tripode missam etiam hodie praedicat. Ea autem evacuatio fit aut venae sectione aut medicamento aut haemorrhoidibus referatis, id quod etiam tutius est; ex quo fit ut cum haec evacuatio sit alicui consueta, tum vero suppressa, existere melancholia soleat; ac si quis id parvi faciat nec prius corpus expurget, eum symptomata hujusce affectus perfentiscere necesse sit. Sed consequuntur ea etiam omnia quae ipse memoravit, ut abscessus, morbus attonitus, convulsio, insania aut alii affectus, quorum nulla possit inveniri levatio, quum humor melancholicus plus vel adustus vel putris redditus malignam acrimoniam contraxerit. Ceterum conferre haemorrhoidas ei quem atra bilis occupat non jam omnes norunt, quamvis hoc Hippocrates aperte doceat, sed illi soli ab ipso didicerunt, qui in ejus libris sunt vere legitimeque versati, quomodo haemorrhoides varicesque gignantur ac non

Ed. Chart. VIII. [577.]

δὲ καὶ κυρτός. καὶ ὅτι οὐκ ἀεὶ δεῖ ἕκαστον τούτων κωλύειν, ὅτε ἤδη συστῆ. ἀλλὰ¹ ὅτε συνεργεῖν ἢ τῆς φύσεως ἡσυχάζουσας αὐτὴ τὸ πᾶν διατρέπει,² ὅτε οὕτω συμμέρει. οἱ³ γὰρ ταῦτα μαθόντες μὴ μόνον οὐ σπεύδουσι τὴν αἰμορροΐδα πρὸ τοῦ καιροῦ ἰᾶσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ μὴδ' ὅλως οὔσαν ποιοῦσι, καὶ τίς ἀγνοεῖ, εἰ πολλοὺς μελαγχολήσαντας καὶ ἐμμανέντας ἐπὶ τοιαύταις ἐκκρίσειν ἰατροῦν ἀμαθίᾳ κωλυθείσας; ἄλλοι δὲ τινες πλευρίτισι καὶ νεφρίτισιν ἐάλωσαν. ἄλλοις δὲ συνέβαινεν ὁ τοῦ αἵματος ἐκ γαστρὸς ἕμετος ἢ καὶ διὰ βῆχα ἐκ τοῦ θώρακος ἢ καὶ παραπληγίαις⁴ ἢ ὑδέροις ἀπώλοντο. διαφυλάττειν οὖν χρὴ τὰς αἰμορροΐδας ὡς ἰομύνας τὰ μελαγχολικὰ πάθη. τῷ γὰρ ὄντι μελαγχολίας ἤδη γεγενημένης ἴαμα μέγιστόν ἐστιν αἰμορροΐς, μελλούσης ἕσσεσθαι γε κώλυμα. διὸ εἶπεν⁵ αὐτὸς τοῖς μελαγχολικοῖς αἱ αἰμορροΐδες ἐπιγενόμεναι ἀγαθόν. καὶ πάλιν, τοῖς μαινομένοις

1. Corr. vult ὅτι ante ὅτε interpōni. 2. Corr. διατρέπειν. 3. Corr. οἱ pro εἰ. 4. l. IV. aph. XXV. 5. l. VI. aph. XI.

semper opus esse has ipsas prohibere, quum jam confiterint, sed quandoque simul adjuvandum esse aut quum natura quietem agit, ei totum esse negotium committendum, quando sic fore utile videatur; qui enim haec didicerunt, tantum abest ut haemorrhoidas ante tempus curare festinent, ut vel ipsi eas quae penitus non sunt efficere studeant; ac quis tandem ignorat plerosque in melancholiam insaniamque hisce excretionibus inscitia medicorum suppressis incidisse? Alii dolore lateris, alii renum vitis correpti sunt, aliis accidit ut sanguinem e ventriculo vomerent aut ex pectore tussi rejicerent aut paraplegia aut aqua inter cutem oppressi interirent; quocirca servandae haemorrhoides sunt, utpote quae melancholicos affectus curent. Enimvero ejus melancholiae quae jam confiterit maximum est in haemorrhoidibus remedium; futuram vero caedem prohibent; ideo fuit ipsius sententia haec: *melancholicis haemorrhoides supervenientes bono sunt*; itemque haec: *insanis si varices aut haemor-*

Ed. Chari. VIII. [577.]

χυρῶν ἢ αἰμοφόροῦδων¹ ἐπιγενομένων τῆς μανίης λύσις. τὸ μὲν οὖν τὰς μελαγχολίας τε καὶ μανίας ὑπὸ τῶν αἰμοφόροῦδων ὠφελῆσθαι τῶν ἐναργῶν φαινομένων ἐστὶ. καὶ οὕτω ὠφελῆι μὲν γενομένη, βλέπτει δὲ ἐπισχεθεῖσα· καὶ οὕτω ἀναστομοῦν αὐτὴν χρῆ, ὅτε μύσειε· καὶ τοῦτ' ἐστίν, ὅπερ γέγραφεν αὐτὸς κατὰ τὸ ἔκκιον τῶν ἐπιδημιῶν, μελαίνης² χολῆς ὡς ὅμοιον αἰμοφόροῦδι. ἰστέον δὲ μὴ διὰ παντὸς ἀγαθὸν εἶναι τὸ αἷμα κάτω διὰ τῶν αἰμοφόροῦδων ἐκκινθῆναι, ἀλλὰ ὅταν ἐκκενοῖ τὰ μέλανα καὶ ὅταν ἢ γήσις τοῦ ἀνθρώπου ἀθροίσῃ πολλὸν τὸν τοιοῦτον χυμόν. ἄλλως δὲ οὐκ ἐπιτρεπτόν ἐθίζεσθαι τῇ τοιαύτῃ κενώσει, ἐπειδὴ σφαλερὰν ἔχει τὴν ἀμετρίαν ἐκατέφα, ἐν δὲ τῷ περαιτέρῳ τοῦ δέοντος ἐκκρίνεσθαι, κὰν τῷ ἴσχεσθαι ὅλως· ἐν γὰρ τῇ ἀμετρίᾳ φοβοῦμεν μὴ τοσοῦτον ἐκκενωθῆι τὸ σῶμα ὡς τὸν ἀνθρώπου ἐξαίφνης ἀπόλλυσθαι ἢ ὑδρῶπα ἀποτελεῖσθαι ἢ καχεξίαν ἐμποιεῖν. ἔμπαιβον δὲ τοὺς ἐξ ἐπισχέσεως τῶν αἰμοφόροῦδων ἠθροισίας αἷμα φλεβοτομεῖν δεῖ, ἵνα μὴ εἰς

1. l. VI. aph. II. 2. l. IV. aph. XXV.

rhoides supervenerint, insaniae solutio. Melancholias igitur atque insanias ex haemorrhoidibus levare evidentem constat, atque adjumento esse haemorrhoidas apertas; nocere vero quae suppressae sunt, et aperiendas esse, si claudantur, atque id est quod ipse libro sexto de vulgaribus morbis scriptum reliquit: *atrae bilis ut simile per haemorrhoidas profluat.* Scire tamen convenit non semper boni consulendum esse, ut sanguis per infernas partes ex haemorrhoidibus effluat, sed tum denique quum nigra excernuntur et quum hominis natura multum humoris hujusmodi accumulatur; alioqui natura non est tali evacuationi assuefacienda, quippe quae utrumque excessum periculofum habeat et quum sanguis ultra modum excernitur et quum et toto cohibetur. Nam in immodica evacuatione veremur ne homo derepente moriatur aut hydrops fiat aut malum habitum contrahat, contra vero iis qui ex cohibitis haemorrhoidibus sanguinem coacervant, secare venam oportet, ne in magnum aliquem morbum cadant;

Ed. Chart. VIII. [577.]

μέγα τι νόσημα πίπτωσιν. ἐνδέχεται μὲν γὰρ αὐτοὺς ἐπι-
τηδείους μὲν εἶναι πρὸς τι μέγα πάθος, οὐδέπω δὲ¹ πε-
πονθέναι διὰ τὴν ὑπὸ τῶν αἰμορροΐδων κένωσιν. ἀλλ' οὐκ
ἀεὶ σκοποὺς ἔχομεν τοῦ δύνασθαι ἡμᾶς ἀσφαλῶς αἷμα ἀφαι-
ρεῖσθαι. διὸ ἐν τῷ τετάρτῳ περὶ διαίτης ὀξέων νοσημά-
των ἔχεις γεγραμμένον, καὶ ἀεὶ μίαν καταλίμπανε. καλῶς
μὲν οὖν εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης τοὺς τὰς αἰμορροΐδας ἔχοντας
οὔτε εἰς τὴν πλευρίτιδα οὔτε περιπνευμονίαν οὔτε φαγέδαι-
ναν οὔτε δοθιῆνα οὔτε τέρμινθον ἐμπίπτειν. αἴτιον δὲ
ὅτι ἡ κακοχυμία, ἧς ἔκγονοί εἰσιν αἱ νόσοι τοιαῦται, διὰ
τῶν αἰμορροΐδων ἐκκενοῦνται. νῦν δὲ λέγει φαγεδαίνας τὰ
ἔλκη τὰ διαβιβρωσκόμενα, ἅπερ³ ἅπαντα ἀεὶ μείζω καὶ
χειρῶ γίνεται. καὶ οὕτως ἐκάλουν αὐτὰ οἱ παλαιοί. ὕστε-
ρον δὲ ἔνιοι ἐπεχείρησαν προσηγορίαις ἕκαστον διορίζεσθαι,
τὰ μὲν αὐτῶν χειρώνια καλοῦντες, τὰ δὲ τηλέγια, φαγε-
δαίνας δὲ ἄλλα. ἡμεῖς δὲ τὰς φαγεδαίνας ὀνομάζομεν ὅσα

1. Corr. οὐδέπω δὲ. 2. l. IV. de rat. vict. 124. 3.
l. VI. aph. IV.

fieri enim potest ut apti sint ad magnum quempiam af-
fectum contrahendum, nondum tamen adhuc propter eva-
cuationem ex haemorrhoidibus quidquam patiantur. Ve-
rum non semper nobis scopi suppeditant ut sanguinem
detrahere tuto possimus; quamobrem in quarto de ratione
victus in morbis acutis scriptum est unam haemorrhoida
semper esse relinquendam. Recte igitur ab Hippocrate
dictum est: *eos qui haemorrhoidas habent neque dolore
lateris, neque peripneumonia, neque phagedaena, neque
furunculis, neque terminthis corripiti*; causa est quia vitio-
sitas humorum, ex qua hujusmodi morbi oriuntur, per hae-
morrhoidas excernitur. Phagedaenas autem nunc vocat
ulcera exedentia, quae omnia semper majora deterioraque
redduntur, atque ea ita veteres appellabant; quidam vero
postea ipsa distinguere conati sunt et quaedam chironia
et quaedam Telephia, quaedam etiam phagedaenas nomi-
narunt; nos vero phagedaenas vocamus omnia ulcera

Ed. Chart. VIII. [577.]

τῶν ἑλκῶν τὴν ὑποκειμένην διαφθείρει σάρκα· ὅταν δὲ ἐπι-
 πολῆς ἢ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ δέρμα, ἔσπητας. ἄνθραξ δὲ κα-
 λεῖται ἑλκος ἐσχαρῶδις ἅμα πολλῇ τῇ τῶν πέριξ σοιμάτων
 φλογώσει. δοθιῆνας¹ δὲ λέγει τοὺς ὕγκους ἐκ παραπλησίον
 τοῖς ἰόνθοις χυμῶν γινομένους. οὔτοι γὰρ καθ' ὅλον τὸ
 σῶμα διττοὶ πῶς εἰσι. καὶ ἔνιοι μὲν σκληροὶ καὶ δύσπε-
 πτοι, ἔνιοι δὲ φλεγματοῖδες. ἄπτεται δὲ ἐνίοτε ὑπὸ τούτων
 ὁ πυρετὸς καὶ αὐτοὶ εἰς μέγεθος αἰροῦνται καὶ εἰς πῦον
 μεταβάλλονται. τερμίνθοι δὲ εἰσιν ὑπεροχαὶ ἐπὶ τοῦ χρω-
 τὸς συνιστάμεναι, στρογγύλαι, μελανόχλωροι, ἑοικῦναι τερε-
 βίνθου καρπῷ. περὶ δὲ τῶν ἐπὶ τῷ τέλει ῥημάτων ἀδηλον
 ἢ ἄλλοισιν ἢ καὶ ἀλαφροῖσιν γραφῆναι γοή· ἐκείτων γὰρ
 οἰκείον τῇ ῥήσει, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἄλλοι ἐκ τῆς κακοχυμίας
 τῆς ἐν τῷ δέρματι οὔσης γίνονται, ὥσπερ καὶ περὶ λέπρας
 δῆλόν ἐστι.

1. in marg. vel δοθιῆνας.

quae subjectam carnem corrumpunt, quum vero in su-
 perficie aut in ipsa cute consistunt, herpes nuncupamus,
 ut carbunculus dicitur ulcus crustam excitans cum magna
 partium vicinarum inflammatione. Furunculos porro vo-
 cat eos qui ex similibus humoribus veluti rari generantur.
 Sunt autem per universum corpus duplices, alii duri et
 qui aegre concoquuntur, alii pituitosi, hi autem interdum
 febrem accendunt ipsique in magnitudinem attolluntur et
 in pus commutantur. Terminthi vero sunt eminentiae in
 cute consistentes, rotundae, colore ex nigro et viridi, simi-
 les ciceris fructui. De verbis autem quae in extrema
 oratione scripta sunt incertum est, scribendumne sit, ne-
 que aliis, an vero neque alphis, quum utrumque sit huic
 loco accommodatum, quando alphi quoque, hoc est vitili-
 gines, ex humorum vitio quod in cute sit, quemadmodum
 etiam de lepra planum est, oriuntur.

Ἰητρευθέντες γε μὴν ἀκαίρως συχνοί, τοῖσι τοιοῦτοις οὐ βραδείως ἤλωσαν καὶ ὀλέθρια οὕτως.

Εἴρηται ἤδη ἡμῖν δεῖν τοὺς καθ' ἕνασιον ἔτος ἢ καὶ κατὰ περιόδους ἢ καὶ πολλὰς ἡμέρας ἐνοχλουμένους τῇ τῶν αἰμορροΐδων κειώσει, μηδὲ ἐπισχῆν αὐτίκα αὐτήν, μηδὲ πάσας τὰς αἰμορροΐδας ἀφαιρεῖν, ἀλλὰ εἴ τις ἴασαι ἐθέλοι, τὸν αὐτὸν τοῦτο ποιεῖν ἢ τμηθείσης φλεβὸς ἢ διὰ φαρμάκων κενοῦν τὸ σῶμα καὶ μήποτε πάσας ἀφαιρεῖν, μίαν δὲ σώζειν, ἵνα σύνηδες γένηται ἔκκρισις. αὐτὸς γοῦν κησι τοὺς ἰατροὺς ἐκείνους ἀκαίρως καὶ κακῶς θεραπεύεσθαι, ὅσοι μήτε διὰ φλεβοτομίας μήτε διὰ τῶν ὑπαγωγῶν φαρμάκων ἢ διὰ γυμνασίας τὴν κείωσιν ἐργάζονται, ἀλλὰ πάσας ἅμα ἐξαιροῦσι καὶ μηδεμίαν ἀφίασι.

XXVII.

[578] *Intempestive tamen curati frequentibus ejusmodi morbis non multo post correpti sunt, usque ita perniciosi.*

Est jam a nobis ante dictum, eos qui singulis annis et quodam temporum circuitu aut per multos dies evacuatione haemorrhoidum vexantur, neque eam evacuationem quam primum compescere, neque omnes auferre haemorrhoidas oportere, sed si quis curare eas velit, id ipsum efficere aut venae sectione aut medicamento corpus evacuare ac nunquam omnes adimere, imo potius, ut consueta fiat excretio, unam relinquere. Ipse autem ait, eos medicos et importune et male curare, qui neque venae sectione, neque medicamento alvum subducente, neque exercitationibus evacuationem moliantur, sed omnes simul oblatas volunt nec ullam relinquunt.

Ed. Chart. VIII. [578.]

καί.
 Καὶ ὅσαι ἄλλαι ἀποστάσεις, ὅσον σίριγγες, ἐτέρων ἄκος.

Περὶ τῶν ἀποστάσεων ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν εἰς τὸ προ-
 γραφικῶν βιβλίον ἐπομνήματι γράφεται ἐπὶ πλέον καὶ μὴ
 δέον ἐστὶν ἐκεῖνα καλῶς, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐνταῦθα εἰρημέναι
 μεταφέρειν ἐνθάδε. ἀλλὰ καὶ ἄνωθεν ἐξήδη πολλά καὶ
 ἐξῆς εἰρήσεται. παράδειγμα δὲ προστίθωσι, ὅπερ εἶναι
 ἄκος τῶν ἄλλων φησὶν, ὅσον σίριγγες. εἰαὶ γὰρ σίριγξ
 κόλπος ἐξ ἀποστημάτων τὰ πολλὰ συνιστάμενος. ὀνομάζε-
 ται δὲ ἐκ μεταφορᾶς τῶν καλαμίνων σιρίγγων. καὶ εἰ σῖ-
 ριγξ εἰς ὄστον καταλήγει, τῶν ἀδύνατων ἐστὶν αὐτὴν ἄνευ
 χειροργίας ἰαθῆναι. εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἀδύνατον· εἰ δὲ καὶ μέ-
 χρι τοῦ ὄστοῦ ἀφικηῖται καὶ τῷ χρόνῳ λεπὶς αὐτομάτως ἢ
 καὶ ὄστον ἀποσπᾷ, τότε ἐπὶ τῶν ἰσμάτων ὠφελήθησε-
 ται. εἰ δὲ μὴ καταλήγει εἰς ὄστον, διὰ τῶν ἐκτιλωτικῶν
 τε καὶ κολλητικῶν ἰαθήσεται φαρμάκων, καθάπερ ἡμεῖς ἐν
 τῇ θεραπευτικῇ πρὸς Γλαύκωνα μεθύδω εἰρήκαμεν. κατὰ

XXVIII.

Et quicumque alii abscessus, ut fistulae, aliorum medela sunt.

De abscessibus actum est copiosius in secundo in prae-
 fagia commentario, nec decet ut quae illic mea quidem
 sententia recte dicta sunt, huc transferamus, quin etiam
 de eisdem supra proluxa habita est oratio et deinceps ha-
 bebatur; exemplum autem supponit, quod esse remedium
 aliorum scribit, *ut fistulae*. Est autem fistula sinus qui
 fere ex abscessibus constat, ita enim appellatur per trans-
 lationem a fistulis arundinum ductam, ac si in os fistula
 desinat, sine opera chirurgi curari nullo modo potest, se-
 cus vero potest; si vero ad os usque perveniat et pro-
 gressu temporis squama sua sponte ut etiam os abscedat,
 tum medicamenta proderunt. Si vero in os non desinat,
 tum medicamentis iis quae callos adimunt et in quibus
 agglutinandi vis inest curabitur; quemadmodum nos in
 libro de ratione curandi ad Glauconem docuimus. In

Ed. Chart. VIII. [578.]

γούν τοιαύτην σημάσιαν ἔγραψεν Ἱπποκράτης ἀλλαγῶν, ὅσοις δὲ αἱ ἀποστάσιες γίνονται ἐκ τῶν περιπνευμονικῶν νοσημάτων παρὰ τὰ ὦτα καὶ ἐκπνοῦσιν ἢ εἰς τὰ κάτω χωρία ἢ συριγγοῦνται, οὔτοι περιγίνονται. ὅπου τῷ ῥήματι συριγγοῦνται κέχρηται πρὸς τὸ σημαίνεσθαι τὰς προμήκεις κοιλότητας ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν γινομένης ὁμοίας τοῖς τῶν μουσικῶν ὀργάνοις, ἅπερ σύριγγας ἅπαντες ὀνομάζουσιν. ὑπὸ δὲ τούτων, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν αἰμορροΐδων ἢ περιουσία τῶν χυμῶν τῶν ἐν τῷ τοῦ ζώου σώματι ἠθροισθέντων ἐκκαθαίρεται. καὶ πολλοὶ καθάπερ τῇ ἐκκρίσει τῶν αἰμορροΐδων διὰ τὴν ταύτην κένωσιν ὑγαινοῦσιν. ὥσπερ οὖν οὐ χρὴ παρέργως καὶ ἄνευ μεγάλης προνοίας θεραπεύεσθαι τὰς αἰμορροΐδας, οὕτως οὐδὲ τὰς σύριγγας. ἀνάγκη γάρ τὴν ἐπίσχεσιν τῶν χυμῶν πόνους καὶ νόσους ἐργάεσθαι καὶ τοιαῦται οἷοί περ ἂν ὦσιν οἱ πλεονάζοντες χυμοί. οὐκοῦν ἀλόγως εἶπε τὰς σύριγγας εἶναι τῶν ἐτέρων παθημάτων ἕκτος, ὡς καὶ περὶ αἰμορροΐδων εἶπε, μήτε περι-

1. I. II. prognost. LXIV.

hanc porro significationem hoc nomen accepit Hippocrates alio in loco, quum ait: *quibus ex pulmonis inflammatione abscessus circa aures fiunt et in partibus infernis suppurantur, ac fistulam efficiunt, si sanescunt.* Quo in loco verbo *συριγγοῦνται*, hoc est fistulam efficiunt, usus est, ut oblongas cavitates significaret, in corporibus animantium exortas quae musicis instrumentis quae fistulae ab omnibus appellantur similes sunt; ab his enim, sicut etiam ab haemorrhoidibus redundantia humorum in corpore animantis collectorum expurgatur, ac plerique non secus quam ex haemorrhoidum excretionem hujus evacuationis beneficio integra valetudine perfrauntur. Ut igitur neque oscitanter neque sine magna diligentia curare haemorrhoidas oportet, ita ne fistulas quidem: necesse enim est ut humores suppressi et dolores et morbos pariant, eosque ejusmodi, cujusmodi sint humores qui redundant; non igitur alienum a ratione est quod dixit, fistulas esse aliorum morborum remedia, sicut de haemorrhoidibus loquens

Ed. Chart. VIII. [578.]

πνευμονίᾳ, μήτε πλευρίτιδι, μήτε τοῖς λοιπαῖς νόσοις ἀλί-
σκεσθαι τοὺς ἔχοντας αὐτάς.

κθ'.

Ὅσα πέφυκεν ἐπιφαινόμενα παύειν, ὕεται τούτων προγε-
νόμενα κωλύματα, ἄλλόισιν αἱ κοινωνίαι.

Καθάπερ ἱ τὰ παρὰ τῷ παλαιῷ καλῶς γεγραμμένα καὶ
σὺν ἀποδείξει πολλάκις καὶ σαφηεῖα καὶ τοῖς διορισμοῖς
προσῆκουσιν, ἔχει διδασκαλίας ὠφελοῖσας, οὕτως οἷδὲ ἐκεῖνα
διδάσκειν δύναται τὰ οὕτως ἐσπαρμένα, καθάπερ πολλὰ
τῶν ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ εὗρισκόμενα. ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔστι
πεῖσαι τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ὑπέρχεσθαι μὲν σαφῆ
τῶν γραμμάτων μόνα, καταλιπεῖν δὲ τοῖς γράψασι τὰ μὴ
τοιαῦτα. δίκαιον γὰρ ἐγὼ εἶναι ἠγοῦμαι, εἰ μηδεμίαν ἐκεῖνοι
φρονίδα τοῦ γινώσκειν ἡμᾶς ἢ γεγράφασιν ἐποίησαντο.

1. de rat. vict. 113.

affirmavit, eos in quibus illae essent neque lateris dolore,
neque pulmonis inflammatione, neque ceteris corripiti
morbis posse.

XXIX.

Quae sedare consueverunt quum postea apparent, ea prius
oborientia impedimenta ab iis liberant; aliis autem
societates.

Quemadmodum quae ab Hippocrate sunt literarum
monumentis recte ac saepe cum demonstratione, perspicui-
tate et opportunis distinctionibus consignata utilem nobis
doctrinam asserunt, ita nihil docere nos possunt illa quae
ita disjuncta dissolutaque sunt, ut multa eorum quae in
hoc libro comperiuntur, et tamen plerisque hominibus sua-
deri non potest ut ea sola scripta quae clara sunt per-
legant, quae vero non sunt hujusmodi, ea relinquunt iis
qui ea conscripserunt. Si enim nullam illi curam im-

Ed. Chart. VIII. [578.]

μήτε ἡμᾶς λιπαρῶς προσκεῖσθαι, ζητοῦνιάς τε καὶ κατα-
 μαντινομένους ὧν λέγουσιν. ἐκεῖνα μὲν εὐκαταφρόνητα¹
 μὴ εἰς σμικρὰ, ὅσα περὶ τὴν λέξιν ἀμφοισβήτησιν ἔχει, τῆς
 τῶν πραγμάτων ἀληθείας φυλαττομένης. εἰάν δέ² καὶ ἐκεῖνα
 κινῆται, φευκτέον ἡμῖν ἐστὶ τὰς γραφὰς τοιαύτας. οὐχ
 ἡγήτέον δὲ τὸν Ἱπποκράτην ἔνδοχον εἶναι καὶ αἴτιον τῆς
 παρούσης δυσκολίας, ὥσπερ οὐδὲ πολλῶν ἄλλων, ὡς ἐν τοῖς
 γράμμασιν αὐτοῦ ἐξευρισκομεν, ἀλλὰ τοὺς βιβλιογράφους, οἵ-
 περ μὴ συνιέντες τὴν ἔννοιαν τῶν ῥητῶν, μήτε τῆς τέχνης
 τρίβονες, ἄλλα ἀντ' ἄλλων γράφουσι πολλάκις, ἅπερ οὐδὲ
 συνέχειαν, οὐδὲ ἔννοιάν τινα δοκοῦσιν ἔχειν. ἐν γὰρ τῇ
 προκειμένῃ ῥήσει θαυμαστόν ἐστιν ἰδεῖν τὴν τῶν ἐξηγητῶν
 ἀπάντων διαφωνίαν καὶ ταύτην μὴ μόνον κατὰ τὴν γραφὴν,
 ἀλλὰ κατὰ τὴν ἔννοιαν. Διοσκορίδης μὲν γὰρ οἶεται κἀν-
 ταῦθα λόγον εἶναι περὶ αἰμορροῖδων καὶ λέγειν τὸν ἰατρὸν

1. Corr. in marg. ἐκεῖνα μέντοι καταφρόνητα. 2. Corr.
 add. δέ.

penderunt, ut nos ea quae ipsi scripserunt intelligeremus; par etiam esse censeo, ut neque nos in studio tum perquirendi tum divinandi quae ab ipsis dicantur diligenter verseremur, quamquam illa contemnenda et parvi plane momenti sunt quae de verbis servata rerum veritate disputantur. Si vero res evertantur, huiusmodi quoque scripturae nobis fugiendae sunt. Sed tamen non debemus existimare huius culpaе affinem esse Hippocratem, neque huius difficultatis auctorem; sicut neque etiam aliarum multarum quas in ejus libris invenimus, sed potius librariorum, qui quum verborum sententiam non intelligant, neque artis medicae sint periti, alia pro aliis saepe describant quae neque conjuncta inter se sint neque ullam habere sententiam videantur. Etenim in his verbis quae modo sunt in manibus admirabile est omnium interpretum, varietatem, quae non solum in scriptura verborum, sed etiam in sensu versatur intueri. Dioscorides enim putat hoc loco verba fieri de haemorrhoidibus, ut Hippocrates

Ed. Chart. VIII. [578. 579.]

εἰκὸς καὶ ἀληθὲς εἶναι, εἰ διὰ τῶν αἰμορροΐδων ἔκκρισις ἐπιφαινομένη λύει τὰ προειρημένα πάθη, εἶναι καὶ τοῦτο ἀληθὲς αὐτὴν προγενομένην κολύειν, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ πάθη συνιστῶσι, καὶ ἀκούει τὰ ἐπιφαινόμενα ἀντὶ τοῦ ἐπιφαινομένη, τουτέστιν ἢ αἰμορροΐς, οὕτω δὲ καὶ προγινόμεναι. τὸ δὲ ῥῆμα τὸ ῥύεται οὐ γράφει αὐτὸς, ἀλλὰ μεταβάλλει εἰς τὸ κολύεται. ἄλλα δὲ ἂ ἐφεξῆς οὐκ ἔχειν δοκεῖ. Ἄρτεμιδωρος δὲ οὐκ οἶδ' ἔγωγε τί θέλει· λέγει γὰρ πολλὰ οὕτω συγκεχυμένα καὶ ἀνάρμοστα καὶ ἀλλόκοτα, ὡς μηδὲ αὐτὸν εἰδέναι τί τῶν ἐκείνων κατὰ γε τὴν ἐμὴν δόξαν. φησὶ μὲν κελεύειν Ἱπποκράτην πειρατιεὸν εἶναι ὡς τὰ ἐπιφαινόμενα, τουτέστιν ὅσα ἐπὶ νοσήματι τι φαινόνται, ἐπειδὴν συστήσῃ παύσωμεν. εἶτι δὲ λίσμεν τὰ πρότερον γεγενημένα καὶ διαστρέφει παντάπασι τὴν λέξιν, πολλὰ τε προστίθησιν, ἄπερ, ὡς εἶπον, ἄγνωστα πᾶσιν ὄντα τυγχάνει. Σαβῖνος δὲ τὴν ῥῆσιν ἔχει τόνδε τὸν τρόπον, σκέψις μὲν ἐφ' οἷσι ἐπιγινόμε-

dicat, verisimile et verum etiam esse, si excretio per haemorrhoidas superveniens solvit morbos de quibus dictum est; hoc quoque verum esse, eandem, si prius fiat, impedire ne illi morbi orientur; et verbum ἐπιφαινόμενα, acuta antepenultima pro ἐπιφαινομένηα cum tono in penultima intelligit, ut sit superveniens haemorrhoidis; sic etiam illud προγενομένα, i. e. prius fit, ipseque verbum liberant non scribit, sed mutat in verbum prohibet, ac cetera quae sequuntur habere non videtur. [579] Artemidorus autem quid sibi velit nec vivam si scio; multa enim ita confusa itaque absurda et aliena assert, ut ne ipse quidem, ut mea fert opinio, quidquam illorum intelligat. Ait autem jubere Hippocratem dandam nobis esse operam ut quae post apparent, hoc est quae post morbum aliquem apparent, postquam consiterint, sedemus; deinde vero expellamus ea quae prius facta fuerint et sententiam omnino distorquet, multaue adjicit quae, ut dicebam, ignota sunt omnibus. Sabinus verba ita scripta habuit: considerandum in quibus facta liberat; alii vero in libris

Ed. Chart. VIII. [579.]

μενα ῥύεται. ἄλλοι δὲ ἐν τοῖς πάνυ παλαιοῖς ἐδάφοις γεγράφθαι οὕτω φασὶ, σκῆψις μὲν ἐφ' οἷσιν ἐπιγενόμενα ῥύεται, τούτων προγενομένων κωλύει καὶ τὴν σκῆψιν ἀκοίειν ἐπὶ τῆς ἀποσκήψεως εἰρησθαι. ὡς¹ λέγειν Ἱπποκράτην, ἐφ' αἷς νόσοις γινόμεναι ἀποσκήψεις λύειν δύνανται τὰς νόσους. εἰ προγεγένητο τούτων, κωλύει γενέσθαι. εἰ δὲ γράφεις μὴ² τὸ σκῆψις, ἀλλὰ σκέψις, δυνατόν ἔσται οὕτως ἀκούειν τῆς ῥήσεως, ἵνα λέγῃ, σκεπτέον πάντα ἐφ' οἷς γενόμενα ῥύεται. καὶ ἰστίον ὅτι εἰ ταῦτα πρότερον γένηται, κωλύει γενέσθαι αὐτά. ὡς εἶναι συμβουλευτικὸν παράγγελμα καὶ προσέτι εἰς τὴν θεραπείαν συνιελῖν, ἵνα προγενομένων τοιούτων τινῶν, ἃ κωλύειν ἐσόμενα νοσήματα πέφυκε, μὴ θεραπείης ἂν πρὶν τὴν ἀφέλειαν παρέχειν. καὶ ἴσως ἡ παλαιὰ γραφὴ οὕτως εἶχεν, ἔπειτα δὲ σφαλέντος τοῦ πρώτου γραψαντος βιβλιογράφου ἢ τῶν ἐξηγητῶν διαφωνία τε καὶ τῆς ῥήσεως ἀσάφεια παρείπετο.

1. Corr. ὡς pro πῶς. 2. Corr. add. μί.

antiquissimis ita fuisse scriptum attestantur: σκῆψις in quibus facta solvit, in eis eadem antea facta prohibet, et σκῆψιν pro abscessu intelligunt, ut sit haec Hippocratis sententia. In quibus morbis abscessus qui fiunt possunt morbos solvere, si prius fiant, prohibent ne morbi postea sint. Si vero scribas non σκῆψις, sed σκέψις, ita hanc sententiam poteris accipere ut dicat consideranda esse omnia, in quibus quae fiunt liberent; ac sciendum, si haec prius fiant, prohibere ne illa oriantur, ut hoc praeceptum sit ad consilium dandum accommodatum et insuper ad curationem valeat, ut quum talia quaedam quae prohibere futuros morbos possunt ante morbos facta sint, ea non cures prius quam usum praestiterint utilitatemque attulerint, ac fortasse vetus haec scriptura fuit, deinde vero quum primus librarius erravisset, inde et interpretum discordia et sententiae obscuritas est consequuta.

Ed. Chart. VIII. [579.]

λ'.

Οἱ ὑποπτοι τόποι ὑποδεξάμενοι πόνω τ' βάρει ἢ ἄλλω τινὶ
 ῥύονται, ἄλλοισιν αἱ κοινωνίαι.

Τέσσαρες εἰσιν αἱ φυσικαὶ δυνάμεις ἐν τῷ σώματι
 ἡμῶν, ὡς ἐν τοῖς περὶ τῶν φυσικῶν δυνάμεων ὑπομνήμασιν
 εἰδείθη. πρώτη μὲν ἐλκτικὴ, δευτέρα δὲ καθεκτικὴ, τρίτη
 ἀποκριτικὴ καὶ τετάρτη ἀλλοιωτικὴ. ὡς δὲ πᾶν μόνιον δύ-
 ναμιν ἔχει τὴν τῶν οἰκείων ἐλκτικὴν, οὕτω καὶ τὴν τῶν
 ἀλλοτριῶν ἀποκριτικὴν. τὸ δ' ἀλλότριον διττὸν ἐστὶ· τὸ
 μὲν τῷ ποσῷ, τῷ δὲ τῷ ποιῷ. οὐ πᾶν δὲ μόνιον ὁμοίως
 διάκειται πρὸς τὴν ἀποδοχὴν τῶν εἰσρεόντων καὶ ἀπόκρισιν
 τῶν ἐνοχλούντων, ἀλλὰ αἱ σάρκες τε καὶ οἱ ἀδένες τὰς μὲν
 ἄλλας τρεῖς δυνάμεις ἀσθενεστέρας ἔχουσι τὴν ἀλλοιωτικὴν
 δὲ μόνην οὐ πολλῷ μείω τῶν ἄλλων μορίων. ἐπὶ δὲ τοῖς
 ἀδένεσιν ὁ πνεῦμων, ἐπειδὴ τὸ σῶμα αὐτοῦ χαῦνόν ἐστι
 καὶ ἀσθενεῖς ἔχει τὰς τρεῖς δυνάμεις, ἐτοιμότητος ἐστὶ δέ-

1. Corr. add. ἐν.

XXX.

*Suspecti ad excipiendum loci aut dolore aut gravitate
 aut ob aliud quiddam liberant aut aliis societates.*

Quatuor sunt in nostro corpore naturales facultates,
 ut in commentariis de facultatibus naturalibus demonstra-
 tum est; prima est attractrix, secunda retentrix, tertia
 expultrix, quarta alteratrix. Ut enim quaelibet pars vim
 habet quae sunt ei propria attrahendi, sic etiam aliena
 excernendi; duplex autem est id quod alienum est tum
 quantitate tum qualitate, non omnis tamen particula
 eodem modo affecta est ad ea quae irruunt excipienda et
 ad ea quae infestant rejicienda, sed carnes ac glandulae
 quum alias tres facultates habent imbecillas, tum vero
 solam alterantem haud ita multo ceteris partibus minorem
 possident; post glandulas sequitur pulmo, qui quoniam
 corpus laxum habet et tres facultates infirmas, ideo est

Ed. Chart. VIII. [579.]

ξασθαι τὸ ρεύμα. εἰδ' ἐξῆς ὁ σπλήν, ἐγκέφαλος δὲ ἢ ὁμοίως
 τούτοις ἢ καὶ μᾶλλον ἐπιτήδειος τὸ ρεύμα δέξασθαι. ἀλλὰ
 διαφέρει αὐτῶν εἰς τὴν ἀπόκρισιν τῶν ὑποδεχομένων, ὅτι
 μεγάλας ἔχει κοιλίας, αἱ κατὰ τοῖς κατάντις πόρους ἐκκε-
 ροῦνται. διὸ εἶδομεν πολλάκις εἰς τοὺς ἀδένιας καὶ τὰς σάρ-
 κας καταβαίνεσθαι τὰ ρεύματα οἷς ἂν ταῦτα τὰ ὄργανά ἐστι
 γύσει τοῦ σαρκώδους γένους ῥωμαλεώτερα, τουτέστιν ὁ πνεύ-
 μων καὶ ὁ σπλήν καὶ ὁ ἐγκέφαλος. τοῦτο δὲ αἰτιὸν ἐστίν,
 ὡς κἂν μὴ βαρύνειτό τι μόριον ὑπὸ τῶν κατὰ αὐτὸ χυμῶν,
 ἀλλὰ ὅμως δύνηται ὑπὸ τῶν ἐκ τῶν ἄλλων μορίων ἐκρεόν-
 των βαρύνεσθαι. καὶ εἰ ἴσχει τινὰ περιτόμια κατὰ τὴν
 ποιότητα παρὰ γύσει ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν ὀρμῶν αὐτῶν διὰ
 τῶν ἐν αὐτῷ φλεβῶν ὡσπερ δι' ὀχετῶν. εἰ δὲ τὸ εἰσρέον
 αἷμα μοχθηρὸν εἴ εἴτ' ἄλλος χυμὸς, τότε ἀνάγκη εἰς τι
 τῶν πλησίον ἀμικέσθαι μορίων αὐτόν. ἐπειδὴν δὲ ἐκεῖ κα-
 τασιῆ, ἢ πεφθίησεται ἢ διαφθαρεῖται ἢ μηδὲν τούτων ποιη-
 θήσεται, ἀλλὰ εἰς ἕτερόν τι μόριον συμβήσεται αὐτῷ με-

fluxioni excipiendae promptissimus; deinde lien, tum ce-
 rebrum vel aeque ut illi vel etiam magis aptum ad exci-
 piendam fluxionem. Sed ad ea quae exceptit ejicienda,
 hoc illis praestat, quod magnos ventriculos habet qui de-
 clivibus meatibus evacuantur; quocirca videmus per saepe
 in glandulas et carnes comportari fluxiones in iis in qui-
 bus haec instrumenta, hoc est pulmo, lien et cerebrum
 sunt carnosio genere robustiora: haec causa fecit ut licet
 aliqua pars non gravetur ab iis humoribus qui in ipsa
 continentur, ab iis tamen qui ex aliis partibus in ipsam
 irruunt gravari plane queat; ac si excrementa quaedam
 habeat in qualitate praeter naturam, ad eorum excretio-
 nem per venas quae in ipso sunt ceu per canales insur-
 gat. Si vero id quod influit pravus sanguis sit sive alius
 humor, tunc necesse est ut in aliquam propinquam par-
 tem perveniat. Qui quum ibi consliterit, aut concoquetur
 aut corrumpetur aut neutrum horum fiet, sed in aliam
 partem quampiam dilabetur; tum ex illa in aliam trans-

Ed. Chart. VIII. [579.]

ταρφέειν, εἶτα ἐξ ἐκείνου πάλιν εἰς ἄλλο. καὶ τοῦτο γίνεσθαι αἰεὶ ἄχρι ἂν εἰς τι κατασκήψη τοιοῦτον ὃ μηκέτι εἰς ἄλλο διώσασθαι δύνασθαι τὸ πλεονάζον ἐν αὐτῷ. ὅπερ εἶωθε συμβαίνειν μάλιστα ἐκείνοις τοῖς μορίοις, ἐν οἷς ἡ δύναμις ἀποκριτικὴ ἀσθενὴς ἔστι καὶ μᾶλλον εἰ τὰ πλησιάζοντά ἔστι ῥωμαλεώτερα. τότε γὰρ τὸ ἀσθενὲς μέρος οὐ δύναται ἀπώσασθαι τὸ λυποῦν εἰς τὰ πλησίον μὴ εἰσδεχόμενα διὰ τὴν ῥώμην αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀντιπέμπει τε καὶ ἀντωθεῖ, ὡς ἰσχυρότερα τυγχάνοντα. ἐξ ἄλλων μὲν οὖν τόπων εἰς ἄλλας γίνονται διαδοχαὶ τῶν χυμῶν, οἱ μεταφερόμενοι γεννᾶν τὰ νοσήματα πεφύκασι, διὰ πολλὰς δὲ αἰτίας τὰ νοσήματα τίκτουσιν. αὐτὸς δὲ πόνος καὶ βάρος λέγει. καὶ διὰ πόνον μὲν, ὅταν πονῇ τὸ μέρος, εἰς ὃ μεθιστάμενοι οἱ χυμοὶ κατασκήπτουσι. διὰ δὲ τὸ βάρος, ὅταν βαρυνόμενοι οὐ δύνανται ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μέρους φέρεσθαι, καὶ οὕτω νόσος γεννᾶται. ἐπίοτε δὲ φάρμακον δριμύδῃ ἢ τρίψις ἢ θερμασία τις ἐξωθεν ἐμπίπτουσα ταῦτο τοῦτο ποιεῖ, ὥπερ καὶ

fluet idque semper fiet usque dum in aliquam hujusmodi decumbat, quae amplius in aliam propellere quod in sua redundat non possit, quae res illis potissimum accidere partibus solet, quarum vis expellens imbecilla est, atque etiam magis, si vicinae partes robustiores sint: tunc enim pars infirma repellere id quod molestum est in propinquas, quae propter virium robur illud non excipiunt, non potest; imo vero illae partes utpote robustiores id ipsum remittunt et contra repellunt. Itaque humores ex aliis locis in alia commigrant, qui translati gignere morbos solent; multis autem de causis morbos pariunt, ipse vero dolorem ac gravitatem memoravit, ac propter dolorem morbi fiunt, quum membrum dolore conflictatur, in quod commigrantes humores decumbunt, propter gravitatem vero quum humores gravantes ferri ab ipsa particula non possunt, atque ita quidem morbus generatur. Interdum vero idem facit medicamentum acre aut frictio aut calor quis foris adveniens, sicut etiam vehementes quaedam

Ed. Chart. VIII. [579.]

σφοδραί τινες τῆς ψυχῆς κινήσεις, ὡς ὄργη καὶ φόβος, αἰτίαν τούτου παρέχειν δοκοῦσι· γίνονται μέντοι καὶ διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς φύσεως τῶν μορίων αἱ μεταστάσεις, οἷς ἴσμεν κοινωνίαν εἶναι τῶν τιθῶν πρὸς τὴν μήτραν. ὅθεν ἐν τῷ * * τῶν ἐπιδημιῶν¹ εὐρήσεις γεγραμμένον ἦν τῶν μασθῶν αἱ θηλαὶ καὶ τὸ ἐρυθρὸν χλωρὸν εἶη, τισσῶδες τὸ ἄγκος· καὶ εἰκότως γε οἱ τιθοὶ ἐσιέρον συμπάσχουσιν. ἡ φύσις γὰρ ἀμφοτέρω τὰ μόρια εἰς εἰὸς ἔργον ὑψηροῦσαν παρεσκεύασε. διὸ συνῆψεν αὐτὰ διὰ τῶν ἀγγείων καὶ φλέβας τε καὶ ἀρτηρίας εἰς ὑποχόνδρια καὶ τὸ σύμπαν ὑπογάστριον ἦγαγε. κἄπειτα συνῆψε τοῖς ἀπὸ τῶν κάτω μερῶν ἀναφερομένοις, ἀφ' ὧν ἐπὶ τε μήτραν καὶ ὕρχων ἀκιννοῦνται φλέβες. αὕτη δὲ ἡ κοινωνία διὰ τῶν ἀγγείων τούτων ἐγεννήθη, ἵνα, ὅταν μὲν ἐν ταῖς μήτρασι ἀξάνηται καὶ διαπλάττηται τὸ ἔμβρυον, ἐκεῖνο μόνον² τῶν ἐξ ἀμφοτέρων ἐκεῖναι φλέβες³ ἐπάρδωσι τροφήν, ὅταν δὲ ἀποκηθῆν ἦ,

1. l. V. in VI. epid. XVIII.

2. Corr. ἐκείνω μόνω.

3. Corr. in marg. inquit, in codice ἀμφοτέρων ἐκεῖνα δὲ φλέβες. foistallis ἀμφοτέρων ἐκεῖ ἵνα δὲ φλέβες.

animi motiones, ut iracundia et metus eandem asferre causam videntur. Fiunt etiam hae migrationes propter naturae membrorum communionem, ut scimus inter mammas et uterum communionem intercedere; quocirca in sexto de vulgaribus morbis ita scriptum comperies: *si papillae mammaram et rubrum earum pallidum sit, vasculum aegrotat*; ac merito quidem affecto utero simul etiam mammae quid patiuntur; siquidem natura ambas has partes ad unius operis ministerium est machinata, ideo ipsas per vasa conjunxit et venas atque arterias in hypochondria totumque hypogastrium deduxit, deinde iis quae a partibus infernis sursum feruntur conjunxit, a quibus venae ad uterum scrotumque perveniunt. Haec autem communio per haec vasa facta est, ut quum foetus in utero augetur ac conformaretur, communes venae illi soli ab utrisque alimentum affunderent, quum vero in lucem edi-

Ed. Chart. VIII. [579.]

τῆς τιτῆς ἀέθης ἐπιρῶεῖ σύμπασα. νῦν δὲ ὡσπερ κοινω-
 ρία τίς ἐστι ταῖς ὑστέραις πρὸς τοὺς τιθούς, οὕτως εἰς τε
 τὸν ἀριστερὸν ὕρχιν καὶ τὴν ἀριστερὰν μήτραν ἐμβαίνουσιν
 ἀγγεῖα ἀπὸ τῶν εἰς τὸ κατ' εὐθὺν νεφρῶν ἐμπεφυκότα καὶ
 ὕρχεις ποτὲ διὰ τὴν βῆχα οἰδήσας· τεκμήριόν ἐστι τῆς
 κοινωνίας αὐτῶ πρὸς τὸ σιῆθος, μαζοὺς, γονὴν καὶ ὑσιέ-
 ραν καὶ τῶ στόματι τῆς κοιλίας πρὸς τὴν καρδίαν. ὅθεν¹
 οἱ παλαιοὶ τὸ στόμα αὐτὸ καρδίαν ἠνόμαζον ἀφ' ὧν συμ-
 πτωμάτων, ὧν ἐπιφέρει. οὐ γὰρ μόνον ὡς καρδιακαῖς
 συγκοπαῖς, οὕτω καὶ ταῖς στομαχικαῖς ἀλίσκονται τινες,
 ἀλλὰ καὶ σπασμοῖς καὶ κάρσις, ἐπιληψίαις τε καὶ μελαγχολ-
 ίαις καὶ ταῦτα πάντα συμπασχόντων αὐτῶ μορίων ἐτέρων
 γίνεται. διὸ ἐδιδάξαμεν ἐν τοῖς περὶ τῶν πεπονθότων τό-
 πων ὑπομνήμασι δεῖν ἡμᾶς προσέχειν ἀκριβῶς τὸν νοῦν
 τοῖς καιὰ συμπάθειαν ἐπ' αὐτῶ τῶ μέρει γινομένοις νοσή-
 μασι περὶ οὗ ἂν μέρους ὁ λόγος ἦ. καὶ χωρίζειν αὐτὰ
 τῶν κατὰ προῖτον τῶν μερῶν λόγον γινομένοις, ὅπερ οὕτως

1. I. V. de loc. aff. VI.

tus sit, rursus totum alimentum mammis afflueret. Nunc
 vero ut inter uterum ac mammas societas est, sic in fini-
 strum testiculum et sinistram uteri partem vasa quaedam
 perveniunt quae in renem e directo situm inferuntur. Et
 testiculus tumefactus in tussientibus indicat ei cum mam-
 mis, pectore, genitura et utero societatem intercedere.
 Est etiam ori ventriculi cum corde societas, quamobrem
 veteres os ipsius, ducto ab iis symptomatis quae indu-
 cere videntur nomine cor appellarunt; non enim solum ut
 syncopis cardiacis, ita et stomachicis quidam corripiuntur,
 sed etiam convulsionibus, soporibus, morbis comitialibus
 et melancholicis, atque omnes hi affectus consentientibus
 ei ceteris partibus in eo fiunt; quocirca in libris de locis
 affectis docuimus, nos adhibere animum accurate debere
 iis morbis qui per consensum in ea parte exoriuntur, de
 qua parte habeatur oratio, eosque distinguere ab illis qui
 prima ratione partium nascuntur, quod non difficulter

Ed. Chart. VIII. [579. 580.]

εἶναι χαλεπὸν δοκεῖ τῷ ἀνδρὶ τετριμμένῳ περὶ τὰς διαγνω-
σεις, ὡς ἡμεῖς παρεδώκαμεν. ἰστίον δὲ ὅτι ἡ αὐτὴ ῥῆσις
κὰν τῷ ἕκτῳ τῶν ἐπιδημιῶν κατὰ τὸ τρίτον μέρος γέγρα-
πται, ὥσπερ καὶ αἱ ἐξῆς πᾶσαι ἄχρι τοῦ τέλους, οὐ μὴν
διὰ τῶν αὐτῶν ῥημάτων. ἄλλως γὰρ οἱ κατὰ τὸν Ροῦφον
τὸν Ἐφέσιον, ἄλλως δὲ οἱ περὶ τὸν Σαβῖνον καὶ ἄλλως πά-
λιν Ἀρτεμίδωρος, ὁ ἐπικληθεὶς Καπίων, ἔγραψεν. ὁ μὲν
γὰρ Ροῦφός φησιν οὕτω ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις εὐ-
ρίσκεσθαι, ἄλλου τόπου τόποι ὑποδεξάμενοι ἢ πόνῳ ἢ βάρ-
ρει ἢ ἄλλῳ τινὶ ῥύονται καὶ τῆς ἐπομένης ῥήσεως ἀρχὴν
ποιεῖ τήνδε· ἀλλ' οἶαι κοινωνίαι, ὡς ἐπ' ἄλλο εἶδος κοινο-
νίας αὐτῶν μετεληλυθέναι. οἱ δὲ περὶ Σαβῖνον ταῦτα συιά-
πτονται καὶ τῆς ἐρχομένης ῥήσεως ἀρχὴν ποιῶσι τήνδε διὰ
τὴν ῥοπήν. Ἀρτεμίδωρος δὲ πάλιν οὕτω γράφει· ἢ ἄλλοισι
κατὰ τὰς κοινωνίας. ἡμεῖς δὲ τὴν ἔννοιαν ἤδη ἐξημενυσά-
μενοι περὶ τῆς παλαιᾶς γραφῆς οὐδὲν πλέον ἔχομεν εἰπεῖν,
διὸ πρὸς τὰ ἐξῆς μεταβαλίωμεν, ἵνα μηδὲν ἔχῃς ἄνευ τῆς

discernet is qui sit in notionibus quas nos tradidimus di-
ligenter versatus. Scire autem convenit hanc ipsam di-
ctionem esse in tertia libri sexti de vulgaribus morbis
parte conscriptam, ut sunt etiam ceterae omnes quae
deinceps ad finem usque consequuntur, non tamen eisdem
expressae verbis, nam Rufus aliter, aliter Sabinus, aliter
denique Artemidorus, qui Capito [580] cognomento dice-
batur conscripsit. Rufus enim sic in veteribus libris scri-
ptam esse hanc sententiam memorat: *alterius loci loca
excipientia aut dolore aut gravitate aut alia re quadam
liberantur*; et sequentis orationis hoc esse initium vult:
diversae societates, ut Hippocratem ad aliud societatis ge-
nus pertransisse intelligamus. Sabinus autem haec con-
iunxit omnia et sequentis dictionis hoc principium fecit:
propter propensionem. Artemidorus rursus sic scribendum
censuit: *aut aliis secundum societates*. Nos vero cum jam
sententiam exposuerimus, de vetere scriptura nihil am-
plius habemus quod afferamus; ideo ad ea quae sequun-

Ed. Chart. VIII. [580.]

ἐξηγήσεως· οἶσθα γὰρ καὶ σὺ ὅτι ἐν τοῖς ἅπασιν σχεδὸν τοῖς τοῦ Ἱπποκράτους βιβλίοις ἐπιμαθεῖν μὲν οὐδὲν ἔχουσιν οἱ μαθηταὶ τὴν τέχνην, ἔξωθεν ὦν ἐν ταῖς ἰατρικαῖς πραγματείαις ἔγραψα κατὰ διέξοδον σαφῶς, ὡς καὶ τοὺς ὀνηροὺς τε καὶ βραδεῖς τὴν διάνοιαν ἐπεσθαι τοῖς λεγομένοις. ἢ στυγνὰ μὲν ἂν ταῦτα λέγων, εἰ μὴ πρότερον ἅπαντα σχεδὸν τὰ τῆς ἰατρικῆς τέχνης τὰ χρήσιμα ἐγεγράφη, καὶ σὺ εἶδης ἐμὲ τάληθῆ λέγειν.

λα΄.

Διὰ τὴν ῥοπὴν οὐκ ἔτι αἷμα ἔρχεται, ἀλλὰ κατὰ τοῦ χυμοῦ τὴν συγγένειαν τοιαῦτα πύουσι.

Τὸ αἷμα διὰ τε πολλὰς αἰτίας ῥεῖ καὶ διὰ πολλῶν τόπων ἐκκρίνεται. τμηθείσης δὲ φλεβὸς τοῦτο μὲν πρῶτον συμβαίνει καὶ τῆς ἀρτηρίας ἀναστομωθείσης· λεπτιὸν γὰρ τότε καὶ ξανθὸν αἷμα ἐξακοντίζεται. εἴπερ συσιάντος ἀνευ-

1. de humor. XI.

tur transibimus, ut nihil non explicatum habeas. Nosti enim tu quoque, in omnibus fere Hippocratis libris nihil esse quod perdiscere queant illi qui artis percipiendae studio ducuntur, praeter ea quae ego fusa et perpetua oratione in medicis lucubrationibus exposui, ut etiam qui hebeti tardoque ingenio sunt, assequi ea quae dicuntur possint; puderet autem me haec dicere, nisi prius quae ad medicam artem accommodata sunt omnia fere pertractassem, actu me verum dicere plane scires.

XXXI.

Ob inclinationem non amplius sanguis prodit, sed juxta humoris cognationem talia inspuunt.

Sanguis multis de causis fluit et per multa loca excernitur, naso et secta vena hoc primum evenit et item arteria referata; tunc enim tenuem flavumque sanguinem tenui multoque spiritui commixtum arteria ejaculatur, si

Ed. Chart. VIII. [580.]

ρίσματος τροφῆ¹ πνεύματι λεπτιῷ καὶ πολλῶν συμμιγῆς, ἔστι δὲ καὶ θερμότερον τοῦ κατὰ τὰς φλέβας, ἔστι δὲ καὶ ἡ ἐκ τῶν ῥινῶν αἰμορροῖα, καθ' ἣν οἰδᾶς ποτε ἡμᾶς πω² εἰρηκέναι ὅτι ἐξ ἀριστεροῦ μυκτιῆρος ῥυήσεται αὐθῆμαρ τὸ αἷμα, καὶ γεγονὸς τοῦτο ἐθαυμάζετο ὑπὸ τῶν ἄλλων ἰατρῶν τότε παρόντων. οὐκ ἦν δὲ χαλεπὸν τοῦτο προγνωσκῆναι. τοῖς μέντοι πολλοῖς τῶν ἰατρῶν οὐ μόνον χαλεπὸν, ἀλλὰ οὐδὲ δυνατόν ὅλως εἶναι δοκεῖ, μὴ δυναμένοις δύο ταῦτα σκέπτεσθαι, τό τε ὄθεν ἡ ὀρμὴ τῆς φύσεως καὶ τὸ πῶς, ἵνα συνεργήσωμεν ταῖς ἐλλείψεισι καὶ κωλύσωμεν τὰς ἀμέτρως γινομένας φορὰς. διὸ ἡμεῖς ποτὲ μὲν ἐκ δεξιῶν μυκτιῆρος, ποτὲ δὲ ἐξ ἀριστεροῦ ῥύσασθαι τὸ αἷμα ἐπιστημονικῶς εἰρήκαμεν. ὅτι μὲν ἐκ τοῦ στομάχου καὶ τῆς γαστρὸς ἐμείται τὸ αἷμα ὁμολόγηται πῶς τοῖς ἰατροῖς· καὶ μετὰ μὲν βηχὸς ἐκ τῶν ὀργάνων ἀναπνευστικῶν ἀνάγεται, ἀποπιύεται δὲ ὡσπερ ἐκ τοῦ στόματος ἀπλῶς ἐκ τῶν κατὰ γαργαρεῶνα καὶ φάρυγγα χρεμπτομένης. ἀλλὰ κατὰ διά-

1. Corr. τροφῆ pro τροφή. 2. Corr. add. πω.

contracto jam aneurysmate sit convulnerata, iisque sanguis est eo qui venis continetur calidior. Jam vero e naribus quoque sanguis prorumpit; qua in re scis, me quandoque praedixisse sanguinem eo die e dextra nare prorupturum, quod quum esset factum, ceteri medici qui aderant hoc magnopere admirabantur nec tamen erat difficile id praefagire et tamen plerisque medicis non modo difficile, sed ne fieri quidem posse videbatur, quippe qui haec duo considerare non possent, et unde naturae motus agatur et quam in partem, ut quae deficiunt adjuvemus et quae immoderate feruntur coerceamus; quae res fecit ut nos modo ex dextra, modo e sinistra nare fluxurum esse sanguinem, certa veraque scientia praedixerimus. Ceterum ex gula ac stomacho sanguinem vomitu rejectari fere inter medicos constat, sicut cum tussi ex organis respirationis rejici solet, atque ut ex ore simplici exspuitione, sic ex faucibus et sreatu expellitur; erosa et jam

Ed. Chart. VIII. [580.]

βρωσιν γίνονται πολλάκις αἱ τοῦ αἵματος ἀνοφοραὶ ἀθρόαι μετὰ βηχός, ὅταν ἐμπεσόντος τινὸς τῷ θώρακι βάρους αἰμορραγία πολλὴ ἅμα βηχὶ γίνεται. εἰ δὲ ἀφρωδὲς τι συνεπιύσθη, σημεῖον ἔσται τῆς ἐκ τοῦ πνεύμονος¹ ἀναγωγῆς, ἣν οἱ ἄριστοι τῶν ἰατρῶν ἢ ἀθεράπευτον ἢ καὶ δυσθεράπευτον εἶναι φασί. κατὰ δὲ τὸν θώρακα οὐκ ἄγαν δίσκολον κολλᾶσθαι² τὰ ἀγγεῖα φαγέντα, ἐφ' οἷς³ ἔπιυσεν αἷμα. ὥσπερ ἐκ τοῦ θώρακος καὶ πνεύμονος πιύεται, οὔτω ἐκ τοῦ στομάχου καὶ γαστροῦ ἐμείται,⁴ ἐκ νεφρῶν δὲ οὐρέϊται, ἐκ δὲ τῶν ἐντέρων διαχωρεῖται. πολλάκις δὲ τὸ αἷμα ἀπομύττεται, ἣν καὶ μὴ παρῆ ὀδύνη ἢ βᾶρος τῆς κεφαλῆς, μήτε πληγὴ αὐτίθι γένηται. σκεπιέον οὖν εἰ βδέλλη τις προσπεφυκυῖα τὴν τοῦ αἵματος ῥύσιν ἐργάζηται, ὡς καὶ ἐκ τῆς γαστροῦ ἐμείται ποτε τὸ αἷμα βδέλλης καταποθείσης. οἶδα γὰρ ἐγὼ πολλοὺς τῶν ἰατρῶν ἀδυνατούντων διακρίναι τὰς διαθέσεις, ἐφ' αἷς ἐκκρίσεις αἵματος γίνονται. ἡ μὲν γὰρ

1. *Corr.* πνεύμονος pro πνεύματος. 2. *Corr.* κολλᾶσθαι pro πολλάς τε. 3. *Corr.* ἐφ' οἷς pro εὐθύς. 4. *Corr.* ἐμείται pro αἰμείται.

vena per saepe sanguis affatim tussiendo ejicitur, ut quum aliquod grave pondus in thoracem ceciderit, copiosa fiat cum tussi sanguinis profusio. Si vero spumofum quidpiam simul educatur, signo erit excretionem e pulmone fieri, quam medici optimi aut insanabilem aut certe vix sanabilem esse censuerunt, at in thorace non admodum difficile est disrupta vasa a quibus sanguis exsputitur conglutinare. Quemadmodum autem sanguis ex thorace pulmoneque exsputitur, ita ex gula ventriculoque evomitur, ex renibus mingitur, ex intestinis dejicitur. Saepe etiam a capite quasi emungitur, licet neque dolor adsit, neque gravitas caput vexet, neque plaga ibi sit accepta. Considerandum igitur est utrum hirudo aliqua illic adhaereat ac sanguinis fluxum efficiat, sicut etiam cruor epota hirudine ex ventriculo interdum evomitur. Ego enim multos medicos novi qui affectiones eas in quibus sanguis excernitur dignoscere ac distinguere non valerent, at quae ex haemor-

Ed. Chart. VIII. [580.]

ἀπὸ τῶν αἰμορροΐδων ἐκκρίσις οὐδὲ αὐτοὺς τοὺς κάμνοντας
 λανθάνει, τῶν δὲ ἄνωθεν ἐπὶ τὴν ἔδραν ἀφικνουμένων αἰ-
 ματωδῶν· ἕνα μὲν ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἦκει, τινὰ δὲ προη-
 γήσατό τι τοιοῦτον, εἰ ἐξαίφνης αἷμα πολὺ διαχωρήσειεν,
 γνώσκεις ἀναστόμωσιν ἀγγείου γεγενημένην, ἥπατος δ' αὐ-
 τοῦ ἀρρώστου ὡς τὸ πολὺ οἶον κρεῶν πλύμμα¹ ἐκκρί-
 νεται, ποτὲ μὲν αἷμα καθαρὸν οὐ πολὺ, ποτὲ δὲ καὶ μετὰ
 χολῆς ξανθῆς, ποτὲ δὲ καὶ οἶον τρυξ αἵματος. νῦν δὲ οὐ
 χρὴ λέγειν ὡς ἐκ τῆς μήτρας τε καὶ ἄλλων μορίων τινῶν
 ῥεῖ καὶ πῶς ἐπὶ κακῶ ἐν τοῖς μὴ διαλείπουσι πυρετοῖς.
 τοῦτο γὰρ αὐτὸς εἶπε διὰ ταύτην τὴν ῥῆσιν· αἱ² ἀπο-
 χρέμψεις ἐν τοῖς πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πε-
 λιδναὶ καὶ αἱματώδεις καὶ δυσώδεις καὶ χολώδεις πᾶσαι κα-
 καί. ἐπειδὴ γοῦν ἐκ πολλῶν τόπων ἐκκρίνεται τὸ αἷμα, εἰ
 μὲν διὰ ῥινῶν ἢ ἐκ τῆς γαστρὸς ἢ ἀπὸ κεφαλῆς ἢ μήτρας
 ἢ ἥπατος ἢ νεφρῶν ἢ κύστεως τρωθείσης ἢ ἄλλου τινὸς
 μορίου τμηθέντος ἢ ἀγγείου ῥαγέντος ἢ ἄλλως κακοπρα-

1. Corr. πλύμμα pro πλήμμα. 2. l. II. aph. XLVII.

rhoidibus fit, ne aegrotos quidem latet; cruenta vero quae
 defuper ad sedem deferuntur, alia statim a principio ve-
 niunt; alia ubi tale aliquid praecesserit. Si repente mul-
 tum sanguinis dejicitur, adaptum esse vasis osculum
 cognosces, ex jecoris autem infirmitate, ac plurimum ve-
 lut carniū dilutum excernitur ac quandoque purus san-
 guis non multus, quandoque cum flava bile commixtus,
 quandoque velut sex sanguinis. Nunc vero minime opus
 est exponere sanguinem quoque ex utero et aliis quibus-
 dam partibus fluere et quomodo malo consulendum sit, si
 in febribus non intermittentibus prodeat, id enim ipse
 docuit, quum ita scriptum reliquit: *excreationes in febribus
 non intermittentibus lividae, cruentae, foetidae, bilio-
 sae, omnes malae.* Quum igitur sanguis ex multis locis
 excernatur, si per nares aut ex ventriculo aut a capite
 aut ab utero aut a sede aut a jecore aut a renibus aut a
 vesica vulnerata aut alia parte quadam incisa aut vase

Ed. Chart. VIII. [580.]

γοῦντος, ἐκκενοῦμενον ἐπὶ τὰ ἄλλα μόρια ῥέπει, δῆλόν ἐστιν ὅτι οὐκ ἐπι ἐκκενοῦται διὰ τοῦ πρόσθεν χωρίου, ὡσπερ εἰ¹ ἐκ τοῦ ἥπαιος εἰς τοὺς νεφροὺς ἐκκενοῦται καὶ τρέπεται εἰς τὸν θώρακα ἢ καὶ εἰς τὸν πνεύμοα. τότε γὰρ οὔτε οὐρεῖται οὔτε διαχωρεῖται, ἀλλὰ πτύεσθαι πένυκε, καὶ εἰ φλεγματικὸς ὁ χυμὸς εἶ, ἀφρῶδες τὸ αἷμα ἔσται, εἰ δὲ χυλοΐδης, ὠχρὸν καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τὴν τοῦ χυμοῦ συγγένειαν. ἄλλοι δὲ τὴν ῥοπήν εἰς τροπήν τρέπουσι, βουλόμενοι τρέπεσθαι τὸ αἷμα πολυειδῶς ὡς ἐπὶ τὸ μελαγχολικὸν καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πικρόχολον καὶ ἐπὶ τὸ φλεγματικόν, ὡς καὶ ἐπὶ τὸ ξρῶδρον, ὅτε μεῖζόν ἐστι τοῦ αἵματος καθαρῶ ἢ τῶν ἄλλων χυμῶν μοῖρα. εἰ μὲν οὖν γραφὴ τοιαύτη εἴη, ἔσται ἀληθὲς ὃ λέγουσι καὶ οἰκείον τῇ τοῦ Ἱπποκράτους γνώμῃ· πτύουσι γὰρ πολλάκις τοιαῦτα οἱ κάμνοντες. καὶ ἐνίοτε οὐκ εὐπειῆς τοὺς χυμοὺς τοὺς ἐν τοῖς πτυέλοις συγκεχυμένους διακρίνειν, εἰ μὴ τις ἐν τοῖς τῆς τέχνης ἔργοις ἢ πάνυ τετριμμένος.

1. Corr. add. εἰ.

rupto aut alio modo male affecto excretus ad alias partes repat. Planum est ipsum non jam per priorem locum evacuari, ut si ex jecore in renes evacuetur, tum in thoracem aut in pulmonem vertatur; nunc enim neque cum urina exit, neque per alvum secedit, sed exspui solet, ac si humor pituitosus sit, spumeus erit sanguis, si biliosus, tunc sanguis flavus exhibit et in aliis pro humoris affinitate continget. Alii vero nomen ῥοπήν, hoc est *propensionem* in τροπήν, hoc est *versionem* vertunt; quorum sententia est, sanguinem venti multis modis, ut in melancholicum, ut in biliosum, ut in pituitosum, sicut in rubrum colorem, quum major est puri sanguinis quam aliorum humorum copia. Si ita scriptum sit, verum etiam erit quod ajunt et Hippocratis accommodatum sententiae, siquidem aegroti exspuunt talia per saepe et interdum non ita facile est humores qui sputis confusi sunt discernere, nisi quis sit in arte exercenda diu multumque versatus.

Ἔστιν οἷσιν αἷμα ἀφίεσθαι ἐν καιρῷ ἐπὶ τοῖσι τοιούτοισιν, ἐπ' ἄλλοισι δὲ, ὡςπερ ἐπὶ τοιούτοισιν, τοῦτο οὐκ εἰκός.

Ἐν τῷ πρώτῳ τῶν εἰς τὸ παρὸν βιβλίον ὑπομνημάτων εἴρηται τοὺς σκοποὺς τῆς τοῦ αἵματος ἀφαιρέσεως εἶναι πολλοὺς. μέγεθος δὲ τοῦ νοσήματος καὶ τὴν ῥώμην δυνάμεως εἶναι πρώτους, φυλαττομένων ἀπάντων τῶν ἐκεῖ ἤδη εἰρημένων. ὅταν μὲν οὖν τὸ αἷμα πλέον ἐστὶν ἐν τισι¹ τούτοις, περὶ ὧν ἄνω εἴρηται, συμβουλεύει νῦν Ἰπποκράτης συνοίσειν αὐτοῖς τὴν ἀφαίρεσιν. μάλιστα δὲ εἰ μὴ τρέπεται ἀξιολόγως εἰς ἄλλον τινὰ χυμὸν, εἰ δὲ τροπὴ γεγένηται, οὐκ ἀφαιρετέον. διὸ οὐκ ἀπίθανον ἴσως εἶη κατὰ τὴν προηγουμένην ῥῆσιν οὐ τὸ ῥοπήν ὄνομα, ἀλλὰ τὸ τροπὴν γράφισθαι.

1. Corr. τισι pro τοῖσι.

XXXII.

Est interdum opportune sanguinem detrahi iis, qui hujusmodi sunt; in aliis vero, ut in iis, non par est.

In primo horum commentariorum multos esse mittendi sanguinis scopos diximus, ac primos esse eos qui morbi magnitudinem ac robur virium attingunt, iis omnibus observatis quae ibi jam dicta sunt. Quum igitur sanguis copiosior sit in quibusdam eorum de quibus ante facta est mentio, hoc consilium dat, detractionem utilem fore; praesertim vero si non in alium quempiam humorem insigniter convertatur. Si vero versus sit, non erit facienda detractio, quocirca non fuerit fortasse absurdum in superiore sententia, si *versionem*, non *propensionem* scribamus.

Ed. Chart. VIII. [581.]

λγ'.

Κώλυσις ἐπὶ τοῖσι δὲ δὴ¹ αἱματώδεα πτύουσι ὥρη, πλε-
 ρίτις; χολή.

Πολλὰ πράγματα παρῆχε τοῖς ἐξηγηταῖς αὐτῇ ἢ ὅῃσις
 ἐπειδὴ ἄλλοι ἄλλως καὶ γράφουσι αὐτὴν καὶ ἐξηγοῦνται.
 Ἐγὼ δὲ οὐ βούλομαι νῦν ἐνταῦθα διατρίβειν ἐν ταῖς γλυ-
 ρίαις ἀλλοτρίαις ὡς ἐλέγχειν αὐτάς, μᾶλλον δὲ ἀπάδειν
 πρὸς τὸ τέλος προτιμοῦμαι. ἔννοια² γοῦν τοῦ ὀρητοῦ φαί-
 νεται εἶναι, ὡς δεῖ προσέχειν τὸν νοῦν τοῖς τὸ αἷμα πτύουσι,
 πότερον ἀφαιρετέον τμηθείσης γλεβὸς τοῦ αἵματος ἢ οὐ.
 ἴσον μὲν γὰρ ἐπὶ τῷ αἱματώδει πτύσματι γλεβοτομητέον
 πάντως ἂν ἦν. κωλύεται δὲ ἡ γλεβοτομία διὰ τὴν ὥραν ἢ
 τὴν πλευρίτιδα ἢ καὶ διὰ χολὴν, τουτέστι τὸν χολώδη χυ-
 μὸν πλεονάζοντα. πρόδηλον γὰρ ὅτι ὑπὸ κύνα³ οὐ γλεβοτο-
 οῦμεν, κἂν ὁ κάμνων ἢ χολώδης ἰκανῶς, τὸ δὲ περὶ τῆς

1. manus prima δεῖ. 2. Corr. ἔννοια pro ἔνια. 3. in
 marg. fortasse ὑπὸ κύνα.

XXXIII.

[581] *Impedimentum certe in cruentā exspuentibus tem-
 pus anni, pleuritis, bilis.*

Haec sententia magnam interpretibus molestiam attu-
 lit, siquidem alii atque alii ipsam et scribunt aliter et ex-
 ponunt. Ego vero nolo hoc loco in nugis aliorum recen-
 dendis ac redarguendis immorari, imo potius ad finem
 sibi esse properandum proposui. Sententia autem horum
 verborum esse haec videtur. Adhibendam esse mentem
 qui sanguinem exspuunt, utrum sanguis mittendus sit
 in vena an secus; nam habita cruenti sputi ratione
 vena esset omnino incidenda, sed sectionem prohibet anni
 tempus aut pleuritis aut bilis, hoc est humor biliosus qui
 inundet in corpore; perspicuum enim est sub canem
 non secari, neque etiam si homo sit admodum bi-
 liosus. Quod vero ad pleuritidem pertinet, esse contro-

Ed. Chart. VIII. [581.]

πλευρίτιδος δοκεῖ ἀμφισβήτησιν ἔχειν, ἐπειδὴ ὡς ἐπὶ τῇ νόσῳ τὴν φλεβοτομίαν ἀπαιεῖ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ οὐκ ἀεὶ, εἰ μὴ καὶ ἄλλα παρῆ, ὅσα τὴν τοῦ αἵματος ἀφαιρέσιν ἐνδείκνυσι, περὶ ὧν εἶπομεν ἤδη πολλάκις ἐν ταῖς ἡμετέραις πραγματείαις. ἔστι γὰρ ὅτε ἡ πλευρίτις ἐπιεικής ἐστι καὶ οὐκ ἀναγκαῖον φλεβοτομεῖν ἢ καὶ τὸ αἷμα ὃ ἄνθρωπος πτίζει. ἄλλοις δὲ τοῖς τῆς πλευρίτιδος βοηθήμασιν ἰᾶσαι συμφέρει, ὥστε οὐκ ἀπίθανον κολύεσθαι τὴν φλεβοτομίαν ἐπὶ τοῖς αἷμα πτύουσι διὰ τὴν χώραν τοῦ ἔτους λίαν θερμὴν καὶ χολώδη φύσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ πλευριτικὸν πάθος ὅτι ὁ κάμνων διὰ πλευρίτιν τὰ αἱματώδη πτίζει, μικρᾶς δὲ ὅτι μόνον δεῖ τοῦ αἵματος ἀφαιρεῖσθαι τοὺς αἷμα πτύοντας ἀλλὰ καὶ ὅσοι πτύσαντες ἐν τῷ παραυτίκῳ ἐθεραπεύθησαν μάλιστα δὲ εἰ ταύτην ἔχουσιν ἐν τοῖς κατὰ τὸν θώρακα καὶ πνεύμονα μορίοις κατασκευῆν. ὡς οἱ πλέον βραχὺ τὸ αἷμα ἀθροισθῆ, πάλιν αὐτοῖς ἀναστομωθῆναι τι τῶν ἀρ

1. Corr. τι pro τῆ.

versum videtur; propterea quod si morbum attendas ven-
 sectionem postulat; ipsa tamen non semper id exigit, nec
 alia quoque adsint quaecunque sanguinis detractionem in-
 dicant, de quibus jam saepe in nostris libris differuimus.
 Interdum enim pleuritis placida est ac mitis, neque necesse
 est sanguinem mittere, etiam si homo sanguine
 exspuat, sed aliis remediis ad pleuritidem accommodata
 curare morbum prodest; quocirca probabile est, ven-
 sectionem prohiberi in iis qui sanguinem exspuunt,
 anni tempus valde calidum sit, si homo sit natura bilio-
 et si morbus lateris adsit, quum is qui cruenta exspuit
 propter pleuritidem id facit, quod nimirum parva mitis
 que pleuritis existat. Scito autem non modo detrahe-
 dum esse sanguinem iis qui sanguinem sputo rejiciunt
 sed etiam iis qui rejecerunt et modo curati sunt; praesertim
 si eam in partibus thoracis ac pulmonis κατασκευῆν
 structuram habeant, ut si vel plusculum sanguinis col-

Ed. Chart. VIII. [581.]

γείων ἢ ῥαγῆναι. τούτους εἰ καὶ μηδὲν εἶη κατὰ τὸ σῶμα σύμπτωμα, φλεβοτομεῖν χρὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἤρος, ὡσπερ καὶ τοὺς εἰς ἐπιληψίαν τε καὶ ἀποπληξίαν ῥαδίως ἐμπίπτοντας καὶ τοὺς τισι τῶν ἄλλων νοσημάτων εὐαλώτους ἀνθρώπους, καθάπερ εἴρηται ἤδη πολλάκις ἡμῖν, ὅπου καὶ τὴν αἰτίαν προστετύχαμεν.

λδ'.

Τὰ παρ' οὓς οἴσιν ἂν ἀμφὶ κρίσιν γινόμενα ἦν μὴ ἐκπύσει, τούτου ἀπαλλασσομένου ὑποστροφῇ γίνεται καὶ κατὰ λόγον τῶν ὑποστροφῶν τῆς ὑποστροφῆς γενομένης¹ κρινόμενα αὐθις αἴρεται καὶ παραμένει. ὡσπερ αἱ τῶν πυρετῶν ὑποστροφαὶ ἐν ὁμοίῃ περιόδῳ, ἐπὶ τούτοισιν ἐλπίς εἰς ἄρθρα ἀφίστασθαι.

Οὐκ ἔστιν ὅπως² ἀπαλαχθήσομαι τῶν πραγμάτων, εἰ³ τὰς ἀρχαίας γραφὰς καὶ τὰς διαφόρους τῶν προτέρων

1. Corr. γεσομένης uncinis inclusit. 2. Corr. οὐ ex-punxit. 3. Corr. εἰ pro ἤ.

gatur, rursus aut osculum vasis aperiatu aut rumpatur, his etiam si nullum symptomata sit in corpore, vena secanda est ineunte vere, sicut etiam iis qui facile in morbum comitiale atque attonitum cadunt et item iis quos facile ab aliis corripit morbis sciamus, ut nos saepe admonuimus, ubi etiam causam subjunxit.

XXXIV.

Quibus circa crisi juxta aures exorta tubercula minime suppurarunt, iis subsidentibus reversio fit, ac pro recidivarum ratione, dum reversione judicantur, rursus attolluntur ac permanent, quemadmodum febrium reversiones in simili circuitu, in his spes est ad articulos abscedere.

Nihil est cur explicari a molestiis possimus, si veteres scripturas hujus loci et varias interpretum superiorum

Ed. Chart. VIII. [581.]

ἔξηγητῶν ἐρμηνείας τε καὶ ἐξηγήσεις θέλοιμε προστιθέσθαι. διαφέρουσι γὰρ σχεδὸν ἅπαντες πρὸς ἀλλήλους, Γλαυκίας, Ἱρακλείδης καὶ Σαβίνος ἐν τε τῇ γραφῇ καὶ ἐν τῇ ἐξηγήσει. Λύκος δὲ οὐκ οἶδα ὅπως καὶ αὐτὸς περὶ τῆς κρίσεως ταύτης διαλέγεται. καὶ Ἦρος δὲ καὶ Φηκιανὸς, εἰς ἀμφοτέροις διδασκάλοις ἐχρησάμεν, πιθανώτερον ἐξηγοῦνται, ὧν τὴν ἔννοιαν ἡμεῖς μιμούμενοι δι' ὀλίγων τὸν τοῦ παλαιοῦ ὡς οἶοί τε¹ ἂν ὄμεν λέξομεν. τὰ παρ' οὗτος, φησὶν, οἰδήματα ἢ καὶ ἐπάσματα, ἀμφοτέρως γὰρ αὐτὰ καλεῖν εἰώθεν, ἃ ἐν τῷ τῆς κρίσεως χρόνῳ γινόμενα καὶ μὴ ἐκπύσαντα ἀπαλλάττει, εἰώθασι τὴν ἀποστροφὴν ποιῆσθαι, ὑποστροφῆς δὲ γινομένης τὰ ἐπάσματα πάλιν ἀξάνονται καὶ κρίνονται κατὰ τοῦ τῶν² ὑποστροφῶν λόγου. καὶ δεῖ προσδέχεσθαι τοῖς οὕτω διακειμένοις ἀποστάσεις τινὰς εἰς ἄρθρα γενήσεσθαι, ὅπερ ἐπὶ τῶν χρονίζόντων παθημάτων μάλιστα συμβαίνει. αὕτη μὲν οὖν ἐστὶν ἡ τοῦ Ἱπποκράτους περὶ τῶν ἐπαρμάτων ἢ παρωτίδων ἔννοια. περὶ δὲ

1. Corr. ὡς οἶοί τε pro εἰ εἴτε. 2. Corr. τῶν.

sententias explanationesque asserere voluerimus. Hi enim omnes fere, Glaucias, Heraclides et Sabinus tum in lectione, tum in expositione inter se differunt. Lycus vero quomodo ipse quoque de hac sententia differat, non fat scio. Satyrus porro et Ficianus, quibus ego doctoribus usus sum probabiliorem explanationem attulerunt, quorum sententiam nos sequuti mentem veteris magistri, quoad ejus fieri a nobis poterit, breviter dilucideque exponemus. Tumores, inquit, qui οἰδήματα vel ἐπάσματα dicuntur qui prope aures judicationis tempore nati nec suppurati evanescent, facere recidivam solent; facta autem recidiva, tumores iterum augentur et pro ratione recidivarum judicantur et iis ita affectis abscessus quosdam in articulos futuros expectandum est; quod praecipue in diuturnis morbis usu venit. Atque haec quidem est Hippocratis de tumoribus aut de parotidibus explicata sententia. De ve-

Ed. Chart. VIII. [581.]

τῆς τῶν παλαιότερων ἐξηγητῶν διαφωνίας ἔχω τοσοῦτον
 εἰπεῖν. πρῶτον μὲν περὶ τῆς γραφῆς ἐπεὶ τινες οὕτως ἀνα-
 γινώσκουσι καὶ τούτου λαπασομένου, τινὲς δὲ τούτων ἀπαλ-
 λατομένων, ἄλλοι δὲ ἐκ τούτων ὅτι ἐν τοῖς ἀντιγράφοις
 τοῖς παλαιοῖς, ὧν ἡμεῖς * * * * οὐ γὰρ δὲ μηδὲ
 κατὰ τὴν καὶ τοῦ αὐτομάτου τὰς ἀρχαίας ῥήσεις μεταλ-
 λάττειν, ἢ μὴ θέλει τις πάντα τὰ τῶν προτέρων ἀνδρῶν
 δόγματα τόνδε τὸν τρόπον ἀπο * * * καὶ ἀνασκεινά-
 ξεσθαι, ὑπερ ὄντως εὐόκασι ποιεῖν μάλιστα Διοσκορίδης τε
 καὶ Καπίτων καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶ τῶν ἐκείνων ἐπὶ τῆδ
 * * * * αὐτὸς γὰρ ἢ ἀπλῶς καὶ ἐλλιπῶς ἢ καὶ
 μετὰ τῆς τοῦ οἰκείου ὀνόματος προσθήκης, καθάπερ ἐν τῶ
 * * * τῶν ἐπι * * * * *

λέ'.

Οἶρον παχύ, λευκὸν οἶον τὸ τοῦ Ἀρχιγένους ἐπὶ τοῖσι κο-
 πιώδεσι τειριαταῖσι ἔστιν ὅτι ἔρχεται καὶ ῥύεται τῆς

1. *Corr. in marg. γίνεται υποστροφή.*

terum autem interpretum diffensione hoc tantum habeo
 dicere; in primis de scriptura, quum aliqui sic legunt,
hoc subducto, aliqui vero sic, *his sublatis*, aliqui denique
 ad hunc modum: *ex his fit recidiva*; in veteribus libris
 quos quidem nos vidimus sic scriptum esse: * * * *
 Veteres autem scripturas non decet pro cuiusque arbitrio
 et ut fors ferat immutare, nisi velit quis omnia veterum
 decreta ad hunc modum pervertere et infirmare, quod
 Dioscorides et Capito et qui illorum sunt studium acmu-
 lati, maxime videntur fecisse; * * * * ipse enim
 hoc usurpat vel simpliciter et absolute vel proprio ad-
 juncto nomine, ut in libris de vulgaribus morbis. *

* * * * *

XXXV.

Urina crassa, alba, qualis Archigenis erat in febribus
 lassitudine abortis quarto die, interdum abscessuque li-

Ed. Chart. VIII. [581. 582.]

ἀποσιτίασις· ἦν δὲ πρὸς τούτῳ καὶ αἰμορροαγία ἀπὸ ῥι-
τῶν ἱκανῶς καὶ πάνυ.

Τῷ μερικῷ παραδείγματι χρώμενος ἐπὶ τοῦ Ἀρχιγέ-
νους διδάσκει τοὺς ἐκ τῶν κόπων πυρετίοντας τοῦ πυρετοῦ
ἐπὶ τῷ πλήθει φαύλων τε καὶ παχέων χυμῶν συνισταμένων
ιάσασθαι, εἰ κένωσις διὰ τῶν οὔρων ποιεῖται. διὸ εἶπεν
αὐτὸς οὔρον παχὺ, εἰ δὲ ἐν τῇ ἡμέρᾳ κρίσιμῳ ἢ ἔκκρισις
τὴν ἀρχὴν ἔχει, τότε πισιοτέραν τε καὶ βεβαιοτέραν ἔσε-
σθαι λύσιν ἐλπίς ἐστίν, ἀλλὰ καὶ παύσεται ἢ νόσος, εἰ ἐκ
τῶν ῥινῶν τὸ αἷμα ἐκρῦσει. πρόσθε δὲ τῷ προδιορισμῷ
τὸν νοῦν. φησὶ γάρ, ἱκανῶς καὶ πάνυ· ὥσει μὴ πάνυ καὶ
μὴ ἱκανῶς καὶ μὴ ὄσον καὶ ὅσον δεῖ αἰμορροαγία μὴ μέλει
τὴν νόσον λίσιν. σημαίνει δὲ καὶ ποῖον κακῷ ἀλίσκονται
οἱ μῆτε διὰ οὔρων μῆτε διὰ τῆς αἰμορροαγίας κρίνονται τὸ
τῆς ἀποσιτίασεως ὄνομα προσιθείς. διότι ἐπὶ πολὺ τούτοις
τὸ νόσημα τὴν ἀπόστασιν ἐπιφέρει, ὅπερ μὴ ποιεῖν δύνα-

*berat, si praeterea sanguis etiam a naribus abunde co-
pioseque fluat.*

Unici exempli appositione in Archigene docet, eos
qui ex lassitudinibus in febrem inciderunt, quum febris
[582] ex magna crassorum pravorumque humorum copia
constat curari ac sanescere, si evacuatio per urinas fiat,
quocirca dixit, *urina crassa*. Si vero etiam excretio in
critico die inceperit, fideliorem ac firmiorem fore morbi
solutionem, sperandum erit; quin etiam morbus sedabitur,
si sanguis e naribus profluat, sed attendenda est ea quam
adjunxit distinctio; sic enim loquitur: *si abunde copiose-
que fluat*; perinde ac si neque copiose, neque abunde et
non tantum quantum opus sit fluxerit, non sit futura
morbi solutio. Indicat enim in quem casuri morbum sint
qui neque excretionem urinae, neque sanguinis profusione
judicantur, quum nomen abscessus adjungat, propterea
quod in hujusmodi hominibus abscessum afferre morbus

Ed. Chart. VIII. [582.]

ται ἐπὶ τοῖς ἤδη διὰ τῶν οὐρῶν ἢ τῆς τοῦ αἵματος ἐκ ῥο-
νῶν κενώσεως κριθεῖσι. νῦν δὲ τὴν τῶν ἐξηγητῶν δια-
φωνίαν κατὰ τὴν γραφὴν παραβῆσομαι καὶ πρὸς τὴν ἐχο-
μένην ὅῃσιν τελευταίαν οὖσαν τῶν ἐν τῷδε τῷ περὶ χυμῶν
συγγραμμάτι περιεχομένην ἤξω.

 λστ'

Ὡς τὸ ἔντερον ἐπὶ δεξιὰ ἀρθριτικῷ πάθει ἐγένετο, ἢν ἦσιν
χαίτερος, ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἠηρέυθη, ἐπιπνότερος.

Τὴν τῶν ὀνομάτων κατὰ τὴν γραφὴν διαφωνίαν, ὅταν
ἢ αὐτὴ φυλάττηται διάνοια, ἐατέον ἐστίν· ὅταν δὲ τὴν
διάνοιαν ὑπαλλάττη, οὐκ ἀμελητέον αὐτῆς, ὡσπερ καὶ νῦν.
παλαιότερα γὰρ ἔχει τὸ ἔντερον καὶ ἀρθριτικὸς ἐγένετο.
ἄλλοι δὲ τὸ ἔτερον ἐπὶ δεξιὰ ἀρθριτικῷ πάθει ἐγένετο,
ἵνα κατὰ τὴν πρώτην ἀκούωμεν περὶ τῶν ἀλγησάντων ἢ

confueverit, quem tamen excitare in iis non potest qui
jam urinae aut sanguinis e naribus evacuatione sint judi-
cati. Ceterum hoc loco omiffa interpretum diffensione,
quae in horum verborum lectione versatur, assequentem
sententiam quae est earum quae hoc libro de humoribus
continentur ultima pertransibo.

 XXXVI.

*Cui intestinum in dextra parte dolebat et arthritico af-
fectu correptus est, quietior erat; quum autem hic sa-
natus fuit, magis doluit.*

Diffensio quae in verbis cernitur, quum eadem sen-
tentia seruetur, omittenda est; quum sensum immutat,
non est plane contemnenda, ut hoc loco fieri videmus.
Antiquior enim lectio est haec: *cui intestinum in dextra
parte et arthriticus factus est*; altera vero huiusmodi:
alterum in dextra parte arthritico affectu factum est, ut
ex priore lectione intelligamus, hic verba fieri de iis

Ed. Chart. VIII. [582.]

τεινομένων τὸ ἔντερον. κατὰ δὲ τὴν ὑστέραν γραφὴν ἀκούομεν τὸ ἕτερον τῶν παρὰ τὸ οὖς γινόμενων, περὶ οὗ καὶ πρότερον εἶπεν. ἀλλὰ πῶς δυνατόν κορυφῆσαι τὸν ἀρθριτικὸν τὸ παρὰ οὖς συριστάμενον; ἴσως μὲν ἐπὶ τοῦ ἀλγήματος τοῦ κοίλου πιθανὸν τὰ τῶν ἀρθριτικῶν ἀλγημάτων παύεσθαι, ἐπειδὴ ταῦτα σφοδρότερα τυγχάνει. γέγραπται γὰρ ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς· τῶν πόνων ἅμα γινόμενον μὴ κατὰ τὸν ἑαυτὸν τόπον,¹ ὁ σφοδρότερος ἀμαρτοῖ τὸν ἕτερον. εἰσὶ καὶ οἱ περὶ τοῦ τυφλοῦ καλουμένου ἐντέρου κελύχθαι ταῦτα οἴονται. ἐγὼ δὲ ἠγούμαι μὴ πρέπειν ἡμᾶς ἐν ταῖς αἰνιγματώδεσι λέξεσιν ἐγχεροῖσιν, ἔχοντας δηλονότι ἄλλα πολλὰ καὶ πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων θεωρίαν καὶ πρὸς τὰ ἔργα τῆς τέχνης χρήσιμα, περὶ ἃ συμφερόντως τε καὶ μετὰ δόξης καλῶς δυνάμεθα καταγίνεσθαι.

1. Manus prima κατὰ τῶν ἑαυτῶν τόπων, sed alius fecit κατὰ τὸν ἑαυτὸν τόπον.

quibus intestinum dolet aut distenditur; ex posteriore vero agi de altero eorum oedematum quae secundum aures oriuntur, de quibus supra dixit. Sed qui fieri poterit, ut qui dolore articulorum vexatur a tumore qui secundum aures consistat levetur? Fuerit igitur fortassis probabile ut dolores articulorum coli intestini dolore qui vehementior est leventur; ita enim est apud eum in aphorismis conscriptum: *in doloribus simul excitatis, non eundem tamen locum obsidentibus, vehementior alterum obscurat.* Non desunt qui haec de intestino quod caecum vocant dicta esse arbitrentur; mea vero sententia est minime par esse, ut quum multa quae ad rerum contemplationem et ad artem exercendam accommodata sunt copiose nobis suppetant, in quibus utiliter ac laudabiliter versari possimus; in obscuris et aenigmatum similibus orationibus diutius versetur.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΡΟΡΡΗΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΠΡΩΤΟΝ
ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΠΡΩΤΟΝ.

Ed. Chart. VIII. [692.]

Ed. Bas. V. (167.)

Προοίμιον. Οὐ μὴν οὐδὲ τὴν Ἡροφίλου νόμοθεσίαν ἀποδεικνύον, ἐπιχειροῦντος διωρισθαι πρόγνωσιν προφύσεως τῶν βεβαίων τε καὶ οὐ βεβαίων· καὶ γὰρ καὶ προγνωσκόμεν ἐκαιέροις καὶ προλέγομεν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων πάντα κατὰ πάσας τὰς τέχνας. ὄμβρους γούν καὶ ἀνέμους καὶ κρύος καὶ θάλασσαν, ἀνέμους τε καὶ ἠνεμίας ἐκ τινῶν σημείων προγνωσκουσι καὶ κυβερνῆται καὶ γέωργοι καὶ ποτιεὶ μὲν ἀκριβῶς τε καὶ βεβαίως, ποτιεὶ δ' ἄχρη πιθανῆς ἐλπί-

GALENI IN HIPPOCRATIS PRAE-
DICATIONUM LIBRUM I. COM-
MENTARIUS I.

Prooemium. Non equidem Herophilii sententiam, qui praenotionem a praedictione certo et incerto distinguere conatur, probare oportet; praenoscamus siquidem modo utroque et praedicimus veluti et caetera omnia omni in arte. Imbres siquidem siccitatesque et frigora et aestus et ventos et ventorum tranquillitates quibusdam ex signis praenoscamus tum navium rectores tum rustici, atque interdum quidem tum exacte tum certo, interdum

Ed. Chart. VIII. [692.]

Ed. Basl. V. (167.)

δος. καὶ γέγραπται περὶ τῶν τοιούτων σημείων, ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ Ἀράτω κατὰ τὰ τελευταῖα τοῦ τῶν ἐν αἵρῃ φαινομένων βιβλίου· πῶς δ' ἂν δύναιτό τις εἰτέρως προειπεῖν ὅτιοῦν ὡς ἐσόμενον, ἄνευ τοῦ πρότερον αὐτὸς γινῶναι; τοῦτο γοῦν αὐτὸ καὶ Ἱπποκράτης ἐδήλωσεν ἐν ἀρχῇ τοῦ προγνωστικοῦ γραφῆς ὧδε· προγινώσκων γὰρ καὶ προλέγων παρὰ τοῖσι νοσέουσιν. ἀλλ' ἢ μὲν πρόγνωσις ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν, ἢ δὲ τῶν προγνωσθέντων τοῖς πολλοῖς πρόρρησις διὰ τῆς φωνῆς γίνεται, καὶ δῆλον ὡς οὐκ ἄλλα μὲν ἐν τῇ ψυχῇ δοξάζομεν, ἄλλα δὲ προλέγομεν. ἀλλὰ γὰρ ὅπως ἂν ἔχει τὰ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ βιβλίου καταλιπόντες εἰτέροις ἐπιζητεῖν, ὅσοι τῶν ἔργων τῆς τέχνης οὐ πάνυ τι περὶ τῆς ἐπισκεψώμεθα, καθότι καὶ τῶν ἄλλων ἐποιήσαμεν, ἢ προεξηγησάμεθα, τοῖς μὲν διορισμούς τινας ἀναγκαίους προστιθέντες, οὐκ εἰρημένους ὑπὸ τοῦ γραψάντος, ἔνια δὲ δεικνύντες οὐκ εἶναι καθόλου καὶ τῷ χαρακτῆρι τῆς λέξεως, ὡς περὶ τοιούτων ὁ συγγραφεὺς φαίνεται διαλεγόμενος.

et ad probabilem usque expectationem. De signis autem hujusmodi cum alii plerique tum Aratus in libri eorum quae in aëre conspiciuntur calce scripsit. At quonam quis pacto futura praedicere valebit, nisi ea praecognoverit? Quod sane demonstravit etiam Hippocrates in exordio prognostici, ita scribens: *praenosces enim et praedicens apud aegros*. Praenotio autem in anima est nostra; praedictio vero eorum, quae sunt praecognita, per vocem efficitur; constatque non alia quidem in anima nos opinari, alia vero praedicere. Caeterum quonam pacto liber inscribatur caeteris qui opera artis non valde curaverint pervestigandum relinquentes, quae in libris singulis sunt conscripta, ipsi contemlemur, quomodo in aliis quoque fecimus, quae antea exposuimus, aliis quidem distinctiones aliquas necessarias a scriptore praetermissas adjicientes, alia vero non esse universalia demonstrantes quamvis dictionis caractere formave tanquam de ejusmodi auctor differere videatur.

[693] Οἱ κωματώδεις ἐν ἀρχῇσι γινόμενοι μετὰ κεφαλῆς, ὀσφύος, ὑποχονδρίου, τραχήλου ὀδύνης, ἀγρυπνούντες ἄρᾳ γε φρενιτικοὶ εἰσι; μυκτῆρ ἐν τουτέοισιν ἀποστάζων ὀλέθριον· ἄλλως τε καὶ ἦν τετραταίοισιν ἀρχομένοισι.

Τὰ πλείιστα τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων οὐκ ἔχει προσκειμένον τῷ φρενιτικοὶ τὸ εἰσί. διὸ καὶ ζητήσις ἐγένετο, πότερον ἤδη φρενιτικούς τις ὀνομάσει τοὺς οὕτως ἔχοντας ἢ γενήσεσθαι προσδοκήσει. προσκειμένου μέντοι τοῦ εἰσί καὶ γεγραμμένης ὁμοῦ τῆς λέξεως, ἄρᾳ γε φρενιτικοὶ εἰσιν; ἢ ζητήσις ἐστὶ πότερόν εἰσιν ἢ οὐκ εἰσὶν οἱ οὕτως ἔχοντες ἤδη φρενιτικοί. ταύτη δὲ τῇ ζητήσει καὶ ἄλλη τις οὐ σμικρὰ συνάπτεται ζητήσις, ἣν καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν πυρετικῶν παροξυσμῶν ἐποιήσαντο. καὶ γὰρ ἐν ἐκείνοις εὐλογον εἶναι φαίνεται μὴ τὸν ἐσόμενον ὑστερόν ποτε παροξυσμὸν προγινώσκειν ἡμᾶς, ἀλλὰ τὸν ἀρχόμενον ἤδη διαγινώσκειν ἐκ τῆς τῶν σφυγμῶν ἀλλοιώσεως. ἐπεὶ δὲ οὐδέπο

I.

Qui soporati sunt in principiis cum capitis, lumborum, hypochondrii et cervicis dolore, vigilantes, num phrenitici sunt? Nasus in his distillans perniciosum tum alias tum si quarto die coeperit.

Plurima veterum exemplaria verbo *phrenitici* verbum *existant* non habent adjectum. Hinc exorta est quaestio utrumne eos qui ita habent quis jam phreniticos appellabit, an fore exspectabit. Adjecto vero verbo *existant* atque in hunc modum simul scripta oratione, phreniticine existant? quaestio est an qui ita affecti sunt jam phrenitici sint vel non sint. Quaestioni autem ejusmodi jam et alia quaedam non momentanea annectitur quaestio, quam et de febrilium accessionum principio moverunt. Nempe in illis rationi consentaneum esse videtur non postea venturam praecognoscere nos accessionem, sed incipientem jam dignoscere ex alteratione pulsaum.

Ed. Chârt. VIII. [693.]

Ed. Bas. V. (167.)

μέγεθος ἀξιόλογον εἴληφεν, ὡς καὶ τῶ νοσοῦντι φαίνεσθαι σαφῶς, ἐκείνῳ μὲν ὡς μέλλον τι λέγεσθαι, γινώσκεσθαι δ' ὑφ' ἡμῶν ὡς ἤδη γεγενημένου· ὁμοίου τοῦ πράγματος ὄντος τῇ διαγνώσει τῶν ἄρτι τῆς γῆς ἀνισχόντων φυτῶν, ἃ γεωργὸς μὲν τις ἢ διαγνωστικὸς ἀπάντων φυτῶν εὐθέως γνωρίζει, τοῖς δ' ἄλλοις ἄγνωστὰ ἐστὶ. πολλάκις γοῦν ὄρωμεν ἀρούρας ὁμοιοτάτας τὴν βλάστησιν ἐχούσας πῶας, ἃς ἡμεῖς μὲν οὐ διαγινώσκομεν, οἱ γεωργοὶ δὲ ἴσασι τί μὲν ἐξ αὐτῶν ἐστὶ πῶα, τί δὲ πυρὸς ἄρτι γεννώμενος, τί δὲ κριθή, τί δὲ ζεῖα, τί δὲ τῶν ἄλλων ἕκαστον. οὕτω δὲ καὶ πὶ τῶν δένδρων ἔχει. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα συμπληρωμένα πᾶσι τῆς οἰκείας μορφοῖς ἅπαντες γνωρίζομεν, ἀρχόμενα δὲ φύεσθαι παντάγασιν ὀλίγοις γνωρίζεται. τοῦτόν τε οὖν τὸν λόγον ὡς πάνυ πιθανὸν ἀποδεικτέον, ἐφεξῆς δὲ ζητητέον ἐστὶ περὶ τῆς κατὰ τὴν φρενίτιν ἐννοίας. ἐν γὰρ τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις, ὡς ἐπιδεδεικται μοι διὰ τῶν εἰς ἀνὰ γεγραμμένων ἱπομνημάτων, ὁ Ἱπποκράτης φαίνε-

Quoniam vero nondum insignem acceperit magnitudinem ut aegro quidem tanquam dicenda conspicue videatur, a nobis vero ut tanquam jam facta cognoscatur; quae res eodem se modo habet ac cognitio plantarum recens e terra ortarum quas rusticus quidam vel qui in plantis omnibus dignoscendis est peritus, confestim internoscit, caeteris vero incognitae manent. Agros siquidem herbas germinatione simillimas saepius ferre conspicimus; quas nos quidem non internoscimus, rustici vero internoverunt, quidnam scilicet ex his herba sit, quid triticum nuper enatum; quid hordeum, quid zea et quidnam aliorum unumquodque. Ad hunc quoque modum res habet in arboribus, nempe et eas quum omnibus suis partibus absolutae sunt, universi cognoscimus; quum vero incipiunt enasci, omnino a paucis cognoscuntur. Sermo igitur hic veluti admodum probabilis recipiendus est. Sed deinceps est inquirendum, quidnam per phrenitum oporteat intelligere. Nempe Hippocrates in libris epidemiorum, ut in

Ed. Chart. VIII. [693. 694.]

Ed. Bas. V. (167.)

ται τὴν ἐν ὄξει πυρετῷ διηνεκῇ παραφροσύνην φρενίτιν ὀνομάζων. διηνεκῇ δὲ εἶπον, ἐπεὶ ταῖς ἀκμαῖς τῶν σφοδρῶν πυρετῶν, ἐνίοτε παραφροσύνη ἐπίπτουσιν, ἐν ταῖς παρακμαῖς εὐθέως παύομεθα. μαινέσθαι μὲν γὰρ ὀνομάζουσι πάντες ἄνθρωποι τοὺς ἄνευ πυρετοῦ παραφρονονῦτας, φρενιτίζειν δὲ τοὺς ἐν πυρετῷ. τὸ δ' ἐν ἀκμῇ σφοδροῦ πυρετοῦ παραφρονηῖσαι, παρακόψαι τε καὶ παραχθῆναι καὶ παραληρῆσαι καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο παραφρονηῖσαι καλοῦσι. φρενίτιν δ' οὐκ ὀνομάζουσι, ἄνευ τοῦ πυρέσσειν καὶ τοῦ διηνεκοῦς τῆς παραφροσύνης. τῷ διηνεκῇ δὲ τῆς παραφροσύνης, ὅτ' ἂν ἅμα πυρετῷ γένηται, τὴν φρενίτιν γνωρίζομεν. οὐδὲν δὲ ἦττον ὀρωῶμεν εἶναι φρενιτικούς ὅσοι κομαιοῖδεις ὄντες οἱ σφρανοῦσιν, ἀλλὰ παράφορά τε φθέγγονται καὶ πρὸς τῶν παρόντων διεγερθέντες, ἐπιεθαμβημένοις εἰκόασιν. οὕτω γοῦν καὶ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἔφη, οὐδ' ἔξεμάνη τῶν φρενιτικῶν οὐδεὶς, ὥσπερ ἐπ' ἄλλων, ἀλλ' ἄλλητινὶ νωθρῇ καταφορῇ καρηβαρέες ἀπώλοντο. [694] καὶ

eorum docuimus commentariis, *continuat eam, quae cum acuta febre est, dementiam, phrenitin appellare videtur, continuam autem dixi, quia nonnunquam in vehementium febrium vigoribus desipientiae superveniunt, sed in declinationibus confestim sedantur. Μαινέσθαι* siquidem, *insanire*, omnes homines dicunt eos, qui desipiunt citra febre, *φρενιτίζειν* vero, qui cum febre id patiuntur; quod vero in febris vehementis vigore accidit, appellant et *παρακόψαι* et *παραχθῆναι* et *παραληρῆσαι* et *παραφρονηῖσαι*: phrenitin vero non appellant, nisi febriat aeger et continue deliret. Continuitate igitur dementiae, quodque simul cum febre fiat, phrenitin agnoscemus, nihilo vero minus phreniticos esse dicimus, quicumque comatosi quum sint, non sapiunt, sed delira loquuntur atque a praesentibus expergefacti stupefactis similes videntur. Sic itaque et in epidemiorum tertio ita ait: *nullus autem phreniticorum vehementer insanivit, ut in aliis, sed alia quadam veteriosa in somnum delatione capite gravati moriebantur*.

Ed. Chart. VIII. [694.]

Ed. Bas. V. (167.)

τοῦτον οὖν τὸν λόγον ἐγὼ, ὡς πιθανώτατον προσδέχομαι καὶ καλεῖσθαι πάντας ὑφ' Ἱπποκράτους ἠγοῦμαι φρενιτικούς, ὅσοι τὰς φρένας βεβλαμμένοι διηλεκῶς ὄσιν, ὥσπερ οἱ μαινόμενοι, μόνῃ τῷ πυρέτειν αὐτῶν διαφέροντες. ἐπεὶ δ' ὡς τὰ πολλὰ τούτοις ὑπάρχει καὶ τῶν βλεφάρων ἀνεργότων ἀγρυπνεῖν, οἱ πλεῖστοι τῶν ἰατρῶν ἐν τοῖς παθογνωμονικαῖς φρενίτιδος καὶ τὴν τοιαύτην ἀγρυπνίαν ἔγραψαν. εἶπον δὲ τοιαύτην, ἐπεὶ καὶ μετὰ κόματος ἀγρυπνίαι γίνονται, καθάπερ αὐτὸς ἐδήλωσεν ἐν τῷ γ' τῶν ἐπιδημιῶν εἰπών· ἦν δὲ ἢ τὸ κῶμα συνεχές, οὐχ ὑπνώδες ἢ μετὰ πόνων ἀγρυπνοῖ, ὡς εἶναι τὸ κῶμα τὴν εἰς ὕπνον καταφορὰν οὐ δυναμένων τῶν ἐχομένων τῷ συμπτώματι τὰ τῶν ἐρηγορότων πράττειν, ἀλλὰ κλείειν τε τὰ βλέφαρα δεομένων, ἐλπίζόντων τε κοιμηθῆναι. συμβαίνει δ' ἐνίοτε τούτων τισὶ μὴ δύνασθαι κοιμηθῆναι, κλισθέντων τῶν βλεφάρων, ἀλλ' ἀγρυπνεῖν ἐπὶ πλεῖστον, ὅπερ ὠνόμασεν ὁ Ἱπποκράτης οὐχ ὑπνώδες κῶμα. περὶ μὲν οὖν τοῦ κατὰ κῶμα σημαινομένου

tur. Sermonem itaque hunc tanquam maxime probabilem recipio, vocarique omnes ab Hippocrate phreniticos existimo, qui mente laesi continue fuerint, quo modo et qui infaniunt sola febre ab his discrepantes. Sed quoniam his magna ex parte infit ut palpebris apertis vigilant, ob id quam plurimi medicorum vigiliam etiam hujusmodi inter ea, quae phrenitidem indicant scripserunt. Dixi, hujusmodi, quoniam et cum comate vigiliae fiant, ut Hippocrates ipse in epidemiorum tertio ostendit inquires: *prehendebat autem eos vel coma continuum non somniculosum vel pervigilium laboriosum.* Ut coma sit in somnum delatio, nequeantibus, qui ab hoc occupantur symptomate, vigilantium munia obire, sed tum palpebras claudere cupientibus tum dormire sperantibus. Contingit autem interdum horum quibusdam, ut clausis palpebris dormire nequeant, sed plurimum vigilant, quod Hippocrates *coma non somnolentum* appellavit. De eo autem, quod per vocabulum coma significatur librum, habes in-

Ed. Chart. VIII. [694.]

Ed. Bas. V. (167. 168.)

βιβλίον ὅλον ἔχεις ἡμέτερον, ἐν ᾧ διὰ πλειόνων μαρτυριῶν ἐπιδέδεικται πᾶσαν ὀνομάζων καταφορὰν ὁ Ἱπποκράτης κῶμα, καὶ νῦν οὐδὲν θαυμασιὸν τοὺς αὐτοὺς ἅμα τε κωματώδεις εἰρῆσθαι καὶ ἀγρυπνοῦντας. ὡς εἴ γε κωματώδεις μὲν ἦσαν, ἀγρυπνίας δὲ χωρὶς, οὐδ' ἂν ἐξήτησα, εἰ φρενιτικούς ὀνομαστέον αὐτοὺς, εἴτε ὄντας ἢ γενησομένους. ἀεὶ γὰρ οὕτως ἄκουέ μου, διὰ τὰ προηγούμενα τῆς πρώτης γενέσεως (168) ἀπάντων πραγμάτων, οὐ μόνον τῶν παθῶν, οὐ μὴν οὐδ' εἰ τὰ νευρώδη μέρη κακῶς διέκειτο μετ' ἀγρυπνίας, ἐν ἀρχῇ τοῦ νοσήματος, οὐκ ἂν οὐδ' οὕτως ἐξήτησα, εἰ φρενιτικούς ὀνομαστέον αὐτοὺς. οἱ τε γὰρ ἄνευ τῆς ἀγρυπνίας κωματώδεις οὐδ' ὅλως φρενιτικοί, οἱ τε ἀγρυπνοὶ χωρὶς κώματος, ὅταν ἐν ἀρχῇ τοῦτο πάσχωσι, μετὰ τῆς τῶν εἰρημένων μορίων ὀδύνης, ἐξ ἀνάγκης φρενιτικοί. μιχθείσης δ' ἀγρυπνίας τῷ κώματι, ἀμφιβολία γίνεται καὶ διὰ τοῦτο τῷ λόγῳ τὸν ἄρα σύδεσμον προσέθηκεν, ὃν περισπῶντες τῷ τόνῳ λέγομεν, ὅταν περὶ τινων πραγμάτων

tegrum nostrum, in quo pluribus testimoniis Hippocratem cataphoram omnem, coma appellare demonstravimus. Quo fit ut in praesentia eosdem comatosos et vigilantes dicimur non sit. Si enim comatosi quidem, sed absque vigiliis fuissent, non quaesisset, phreniticosne eos vocare oporteat vel jam existentes vel futuros. Perpetuo siquidem ita me audias ob ea, quae primam rerum omnium generationem, non solarum affectionum praegrediuntur. Jam vero si nervosae partes male cum vigilia sine comate inter morbi initia affectae fuissent nec ita quidem quaesivisset, an phreniticos eos appellare opus sit. Nempe qui sine vigilia comatosi existunt, nullo pacto sunt phrenitici; at qui sine comate pervigilant, si id per initia cum praedictarum partium dolore perpessi fuerint, necessario phrenitici existunt. Si vero vigilia comati annexa fuerit, ambiguitatem res habet atque ob id in oratione ἄρα conjunctionem, id est *ne*, adjecit; quam accentu circumflexo pronunciamus, quum de quibusdam rebus dubitamus.

Ed. Chart. VIII. [694.]

Ed. Bas. V. (168.)

ἀποροῦντες τύχωμεν. ὃ δὲ κὰν τοῖς ἐφεξῆς ἐστὶ μεμνη-
σθαι χρήσιμον, ἀκούσαντας ἀπαξ δεῖ αἰεὶ πρόχειρον ἔχειν
ἀσφορίστιας τὰ διὰ τι τῶν ἔξωθεν αἰτίων γεγονότα καὶ τὰ
κατὰ τὸν τοῦ νοσήματος λόγον ἐπιφαινόμενα. εἰ γὰρ ὁδοι-
πορήσας τις συντόμως ἢ κατ' ἄλλας τινὰς ἐνεργείας κοπω-
θεὶς ἢ καὶ σὺν αὐτοῖς ἐκκαυθεὶς, ἅμα τε πυρέτειν ἄρξη-
ται καὶ κεφαλὴν ἀλγεῖν καὶ ὀσφὺν καὶ ὑποχόνδριον καὶ τρά-
χηλον, μηδὲν ἐκ τούτων ἔλπιζε μέγα λήψεσθαι γνώρισμα
πρὸς διάκρισιν τῶν ἰσομένων ἢ γεννωμένων ἤδη παθῶν. εἰ
δ' ἄνευ τῆς ἔξωθεν αἰτίας ὀδύνη τῶν εἰρημένων εἶεν μο-
ρίων, εἰ μὲν ἀρστυναὶ τῷ κάμνοντι χωρὶς καταφορᾶς
συμβαίνοιν, ἔλπιζε παραφρονήσειν αὐτόν· εἰ δὲ μετὰ κό-
ματος συμβάλλει, κατὰ τὸ παρὸν ἀναμένειν ἡμέραν μίαν,
ἐν ἣ τὴν κίνησιν τοῦ νοσήματος διαγνώσῃ. φρενίτις μὲν
γὰρ ἢ ἀκριβῆς καὶ ἄμικτος ἐτέρῳ νοσήματι γίνεται χολῆς
ξανθῆς καταλαβούσης τὸν τόπον, ἐν ᾧ τὸ τῆς ψυχῆς ἡγε-
μονοῦν ἐστὶ. λήθαργος δὲ τὸν αὐτὸν τόπον ὑγράνατός τε

Quod autem et in sequentibus memoria tenere commodum existit, id semel intellectum perpetuo habere in promptu debemus; et quae propter causarum externarum aliquam facta sint et quae morbi ratione superveniant distinguentes. Nam si quis ubi contente ambulaverit vel alia ex actione lassitudinem senserit vel et una cum his exustus fuerit, simul febrile coeperit, capite item dolere et lumbis, hypochondrio et cervice, nullam magnam profecto ex his accepturum te vel ad futurarum vel jam natarum affectionum discretionem speraveris notam. Verum si absque externa causa praedictas partes infestaverint dolores; si vigiliae quidem aegro contigerint absque ea, quae in somnum fit, delatione, deliraturum eum sperabis. Quod si una cum comate conjungantur, tunc diem unum expectes, in quo motionem morbi dignoscas oportet. Phrenitis siquidem, quae exquisita est et nulli alteri morbo permiscetur, fit quum bilis flava locum, in quo princeps animae pars residet, prehenderit; lethargus vero quum

Ed. Chart. VIII. [694. 695.] Ed. Bas. V. (168.)
 καὶ διαβρέξαντος γλέγματος. αἱ γὰρ ἐν ἑτέροις τισὶ μέρεσι
 δυνάμεναι εἰς συμπάθειαν ἀγαγεῖν τὸν ἐγκέφαλον, ἐκ χολῆς
 καὶ γλέμματος βλάβαι, τὸ διηνεκὲς οὐκ ἔχουσιν. [695]
 ὅταν οὖν ὑπὲρ ἀμφοτέρων τῶν χυμῶν ἐνοχλιῶσθαι συμβαίνει
 τὸν ἐγκέφαλον, ἐναντία συμπτώματα καταλαμβάνει τὸν ἄν-
 θρωπον, ὡς ἀγρυπνεῖν τε ἅμα καὶ καταφέρεσθαι κατ' ὀλί-
 γον. ὅταν δὲ καὶ καταφέρεται ἅμα καὶ παραφρονῆ, τὴν
 μικτὴν διάθεσιν διαμείνει αὐτῷ νομιστέον. ἐνίοτε δὲ ἐπὶ
 θάτερον ἔρρευσεν, ὡς ἦτοι τὴν χολὴν ἢ τὸ γλέμμα νικῆσαι
 καὶ γενέσθαι τὸν ἄνθρωπον ἦτοι φρενιτικὸν ἀκριβῶς ἢ λη-
 θαργικόν. ἐγὼ μὲν οὖν, ὅταν ἄχοι τέλους ἢ τε παραφρο-
 σύνη καὶ τὸ κῶμα διαμείνη, μικτὸν ὀνομάζω τοῦτο τὸ πά-
 θος φρενιτιδὸς τε καὶ ληθάργου. τινὲς δὲ τυφομανίας
 ἐκάλεσαν, ὡς καὶ τῷ περὶ νούσων Ἱπποκράτει γέγραπται
 κατὰ μέντοι τὸ γ' τῶν ἐπιδημιῶν, ὡς ἔφην ἀρτίως, ἅπαντας
 ὀνομάζει φρενιτικούς ὁ Ἱπποκράτης, ὅσοι διηνεκῶς παρα-
 φρονοῦσι πυρέτιοντες. ὑπόλοιπον δὲ ἔστι ζητῆσαι διὰ τί
 τῆς ῥήσεως ἀρχόμενος μὲν εἶπεν, οἱ κωματώδεις ἐν ἀρχῇ-

locum eundem humectarit perfuderitque pituita; nam quae
 partibus in aliis ex bile et pituita noxae cerebrum ipsum
 ad sympathiam trahere possunt, hae continuae non sunt;
 quoties igitur uterque humor cerebro molestus fuerit, pre-
 hendunt contraria hominem symptomata, ita ut tum vigi-
 let tum leniter in somnum deferatur. Quum vero et ad
 somnum desertur simul et desipit, mixtam ipsi permanere
 affectionem est putandum. Nonnunquam et in horum al-
 terum res ita deflexit, ut vel bilis vel pituita superior
 sit, aegerque reddatur aut phreniticus exquisite aut lethar-
 gicus. Ego vero, quoties ad finem usque tum desipien-
 tia, tunc coma persistunt, affectionem hanc ex phreni-
 tide et lethargo mixtam appello, quidam typhomaniam
 vocaverunt, ut et in libro de morbis ab Hippocrate scri-
 ptum est. In tertio vero epidemiorum, ut paulo ante
 dixi, phreniticos omnes appellat, qui continue desipiunt
 cum febre. Jam reliquum est ut quaeramus quam ob
 causam dictionis principio dixerit, qui comatosi inter ini-

Ed. Chart. VIII. [695.]

Ed. Bas. V. (168.)

σιν, τελειῶν δὲ πάλιν ἄλλως τε καὶ τεταρταίοσιν ἀρχομέ-
νοισι. τὸ γὰρ τῆς ἀρχῆς ὄνομα δηλοῖ μὲν καὶ τὴν πρώ-
την εἰσβολὴν τοῦ νοσήματος, δηλοῖ δὲ καὶ τὴν ἐν πλάτει
ρουμένην ἄρχη τῆς τρίτης ἢ τετάρτης ἡμέρας, δηλοῖ δὲ καὶ
τὸν πρώτον καιρὸν τοῦ νοσήματος, ὅταν εἰς τίσσασα μέρη
διελόντες αὐτὸν εἴπωμεν ἐξ ἀρχῆς τε καὶ ἀναβάσεως ἀκμῆς
τε καὶ παρακμῆς συγκεῖσθαι. περὶ μὲν οὖν τοῦ σημαίνε-
σθαι ταῦτα παρὰ τοῦ τῆς ἀρχῆς ὀνόματος, ἐν τῇ πρώτῃ
τῶν περὶ κρίσεων ἐπιδέδεικται. νυνὶ δὲ ἐπισκεψοίμεθα κατὰ
παῖον αὐτῶν σημαίνόμενον εἶρηται τοῦνομα. δοκεῖ δέ μοι
κατὰ μὲν τὸ πρῶτον μέρος τῆς ῥήσεως ἀρχὴν εἶρημέναι
τὴν κατὰ πλάτος εἰσβολὴν ὅλου τοῦ νοσήματος. ἐπὶ δὲ τῆς
τελευτῆς, ἔνθα φησὶν, ἄλλως τε καὶ τεταρταίοσιν ἀρχομέ-
νοισι, ἀρχεσθαι τηρικαῦτα λέγειν μόνα τὰ προειρημένα
συμπτώματα, φθάνοντος ἤδη πυρέττειν ἐκ τετάρτων ἡμε-
ρῶν τοῦ νοσοῦντος, ἴν' ἐν τῇ κατὰ πλάτος ἀρχῇ τὴν γένε-
σιν ἴσχει τὸ τε κῶμα καὶ ἡ ἀγρυπνία καὶ τὰ τῶν νευρω-
δῶν μορίων ἀλγῆματα. κατὰ μὲν γὰρ τὴν πρώτην ἢ δευ-

tia fiunt, in calce autem tum alias, tum si quarto coe-
perit die. Nempe principii nomen indicat quidem et pri-
mum morbi insultum, indicatque et eum, qui secundum
latitudinem ad tertium usque vel quartum extenditur diem;
indicat praeterea et primum morbi tempus, quum mor-
bum in quatuor partes dividentes constare ex principio,
incremento, statu et declinatione pronunciamus. Quod
autem haec nomine principii significantur, in primo de
crisibus est demonstratum. Nunc autem, in quo significato
dictum hoc nomen sit consideremus. Arbitror equidem
Hippocratem in prima dictionis parte principium dixisse
morbi totius insultum, qui secundum latitudinem intelli-
gitur, in calce autem quum ait, tum alias, tum si quarto
coeperit die, dicere tunc incipere praedicta sola sympto-
mata, aegro jam quatuor ante diebus febre correpto, ut
in eo, quod secundum latitudinem sumitur, principio ge-
nerentur tum coma, tum vigilia, tum partium nervosarum
dolores. Nempe primo vel secundo die prae copia san-

Ed. Chart. VIII. [695.]

Ed. Bas. V. (165.)

τέραν ἡμέραν, ἐκ πλήθους αἵματος, ἔχοντός τινα ὀρμιτήρια
 δακνύσθῃ, δι' ἐπιμιξίαν χολῆς δύναται γειέσθαι κοματώδης
 τε καὶ ἄγρυπτος ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος, ὑπὸ μὲν τοῦ πλήθους
 τοῦ αἵματος βαρυνομένης τῆς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον δυνάμεως,
 ὑπὸ δὲ τῆς χολῆς ἐρεθισομένης, ὡς ὑπιοῦν κολίεσθαι, κατὰ
 δὲ τὴν τετάρτην ἡμέραν τοῦ πλήθους ἤδη συνηρημένου καὶ
 μάλιστα ἂν ὁ ἰατρός αὐτὸ φθάσῃ κειῶσαι καὶ τῆς ὀρμιώ-
 τητος πεπεμμένης, χρὴ ἀμφοτέρα παύεσθαι τὰ συμπτώματα,
 καὶ τὸ κῶμα καὶ τὴν ἀγρυπσίαν. ὅταν οὖν ἐν τῇ χροίῳ
 πεπαῦσθαι ἔχρῃν αὐτὰ, γινόμενα φαίνεται χολῆν, ἢ φλέγμα
 ὀλοῖ κατακληθείαι τὸν ἐγκέφαλον, οὐχ αἵματος πλήθος. εἰ-
 ρηται δὲ ἐν τῷ περὶ κρισίμων ἡμερῶν ἢ τῆς τετάρτης
 δύναμις, ἐξηγουμένῳ ἡμῶν ἐν αὐτοῖς τὴν Ἱπποκράτους
 γνώμην, ὡσπερ κὰν τοῖς εἰς τὸ προγνωστικὸν ὑπομνήμασιν.
 ἐπίδηλον γὰρ εἶναι φησιν αὐτὴν τῆς ἐβδόμης, ὅπερ ἐστὶ
 προδηλοῦν περικεῖναι ὅποια τις ἢ ἐβδόμη γενήσεται. μοχθη-
 ροῦ μὲν οἷν ἐν τῇ τετάρτῃ φαιέντος σημεῖον μοχθηρῶν
 ἀναγκαῖον εἶσεσθαι καὶ τὴν ἐβδόμην· σωτηρίου δὲ καὶ ἀγα-

guinis, qui propter bilis permixtionem acrimoniam quan-
 dam mordacem habeat, potest reddi idem aeger tum co-
 matosus tum vigilans gravata quidem ob sanguinis co-
 piam cerebri facultate, sed a bile usque adeo irritata, ut
 somnus inhibeatur. Quarto vero die copia jam imminuta
 et praesertim si medicus eam vacuare praeverterit, atque
 acrimonia cocta definere utrumque symptoma, tum coma
 tum vigilias, par est. Si ergo, quo tempore cessasse de-
 buerunt, ea fieri videantur, bilem vel pituitam cerebrum
 invasisse, non sanguinis copiam, id demonstrat. De po-
 tentia autem quarti diei in libris de diebus decretoriis est
 dictum, quum inibi mentem Hippocratis explicaremus,
 quomodo et in prognostici commentariis; nempe hunc ait,
indicem septimi esse, quod est, eam habere naturam ut
 qualisnam septimus futurus sit indicet. Quum ergo signum
 nalum quarto apparuerit die, malus necessario septimus
 est futurus; si vero salubre et bonum, septimus bonus

Ed. Chart. VIII. [695. 696.]

Ed. Bas. V. (168.)

θεοῦ καὶ τὴν ἐβδόμην ἀγαθὴν γενήσεσθαι. κατὰ γὰρ τὴν
 ἀναλογίαν τῆς τοῦ σημείου δυνάμεως τὸ ἥτιόν τε καὶ μᾶλ-
 λον ἀγαθὴν ἢ κακὴν γενέσθαι τὴν ἐβδόμην ἡμέραν ἀκόλου-
 θον. δίδεικται γὰρ ἐν τῷ προγνωστικῷ τὰ μὲν μᾶλλον,
 τὰ δὲ ἥτιον ὀλέθριά τε καὶ σοιτήρια τῶν σημείων. καὶ
 τὴν ἐβδόμην οὖν ἀνάλογον κατὰ τὴν τετάρτην ἦτοι μᾶλλον
 ἢ ἥτιον ἀγαθὴν τε καὶ κακὴν γενέσθαι συμβήσεται. [696]
 τῆς οὖν ἀπὸ τῶν ἱνῶν σιάνσεως οὔσης αἰεὶ κακοῦ σημείου
 τελειοτάτη κακία δηλοῦται τοῦ νοσήματος, εἴαν ἐν τῇ τε-
 τάρτῃ τῶν ἡμερῶν γένηται. φαίνεται γὰρ ἐγκεχειρηκέναι
 μὲν ἢ φίσις, ἀποφύψασθαι τὸ κατὰ τὴν κεφαλὴν ἠθρο-
 σμένον πλῆθος, οὐ δεδυνῆσθαι δὲ. πρόδηλον δ' ὅτι κακι-
 στὸν ἐστὶ τὸ γένος τῶν τοιούτων σημείων. καὶ γὰρ ὅσα
 φύματα καὶ ἔξανθήματα πρὸς τὸ δέρμα τοῦ βάρους ἔξαν-
 θήσαντα παλινδρομῇ, χαλεπώτατα πάντων ἐστὶ. καὶ οἱ
 ἀρξάμενοι μὲν ἰδρωῖτες, εὐθὺς δὲ πανσάμενοι, καὶ οὗτοι
 μοχθηροὶ καὶ τὰ διαχωρήματα δ' ὁμοίως, ὅσα τε δι' αἰ-
 μορροϊδῶν ἢ μήτρας ἐπὶ γυναικῶν κενοῦται. πάντα γὰρ

erit, nam proportione virtutis signi tum magis tum mi-
 nus vel bonum vel malum fore septimum sequens est
 Quae autem signa magis minusque tum perniciofa tum
 salutaria existunt in prognostico ostensum est. Septimum
 igitur proportione quarti magis minusque tum bonum
 tum malum fieri continget. Quum itaque stillatio e na-
 ribus semper malum signum sit, absolutissima morbi mali-
 tia significatur, si quarto fiat die; videtur siquidem natur
 collectam in cerebro abundantiam conata esse ut expel-
 leret, sed non potuisse. Talium autem signorum genu
 deterrimum esse constat; nempe quae vel tubercula ve
 pustulae ex imo ad cutem enata recurrerunt, gravissim
 omnium existunt, sudores quoque, qui coeperunt quiden
 sed protinus cessaverunt, pravi sunt; dejectiones item
 quae per haemorrhoidas vel in mulieribus per uteru
 vacuantur; omnia siquidem haec deteriora his sunt, qua

Ed. Chart. VIII. [696.] Ed. Bas. V. (168. 169.)
 ταῦτα χεῖρω τῶν μηδ' ὅλως ἐπιφανέντων, ὅταν ἀρξάμενα
 παύσῃται. ἐνίοτε γὰρ συμβαίνει πέττουσαν ἔτι τὰ λυποῦντα
 τὴν φύσιν οὐδέπω τῆς ἀποκρίσεως αὐτῶν ἔχεισθαι. τῶν δ'
 ἀρξάμενων μὲν, εὐθέως δὲ παυσάμενων, ὥσπερ ὄρμη τις
 ἐμφαίνεται, τῆς φύσεως ἐκκρῖναι τὰ λυποῦντα σπενδοῦσης
 καὶ οὕτω δι' ἀσθένειαν μὴ δυναμένης ὃ προὔθετο κατερ-
 γάσασθαι.

β'.

*Κοιλίης περίπλυσις ἐξέρυθρος κακὸν μὲν ἐν πᾶσι τοῖσι νο-
 σήμασι, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐπὶ τοῖς προειρημένοις.*

(169) Ὁ μὲν οὖν Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστι-
 κῷ συγγράμματι τῶν σημείων ἐκάστου διδάσκει τὴν δύνα-
 μιν, ἐπὶ τέλει τε τοῦ βιβλίου συμβουλεύει τὰς δυνάμεις τῶν
 εἰρημένων σημείων ἐκλογιζόμενον, ὅπερ ἐστὶν ἀλλήλοις πα-
 ραβάλλοντα τὴν πρόγνωσιν οὕτω ποιῆσθαι. τινὰ μὲν γὰρ

nullo apparent pacto, si ubi coeperint cessent. Contingit
 enim interdum coquentem adhuc contristantia naturam
 nondum ad horum expulsionem excitari; in illis vero,
 quae coeperunt quidem, sed protinus desierunt, apparet
 veluti excitatio quaedam, conante natura excernere, quae
 molesta sunt, atque ita ob imbecillitatem, quod propo-
 fuerat, perficere nequeunte.

II.

*Alvi proluviēs admodum rubra malum quidem in omni-
 bus morbis, non minime vero in praedictis.*

Signorum singulorum vires docet in prognostico Hip-
 pocrates; vultque in calce libri, viribus dictorum signo-
 rum aestimatis perpensisque, id est inter se collatis, fieri
 ita praenotionem. Nempe signorum quaedam speciei ejus-
 dem existunt, quum autem ejusdem speciei dico, quasi et

Ed. Chart. VIII. [696.]

Ed. Basf. V. (169.)

ὁμοειδῆ τῶν σημείων ἐστὶ, ἄκουε δέ μου νῦν οὕτως ὁμοειδῆ λέγοντος, ὡσεὶ καὶ ὁμογενῆ φθάσας εἶπον. ἕνια δὲ οὔτε γένος ἔχει ταῦτ' οὔτε εἶδος. ὁμοειδῆ μὲν οὖν ἐστὶ τὰ καθ' ἓν τι πάθος γιγνόμενα, τὰ μὲν ἀναπνεύμενα τῆς κατὰ πνεύμονα καὶ θώρακα καὶ τραχεῖαν ἀρτηρίαν καὶ λάρυγγα, συνελόντα δὲ γάναι, τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων διαθέσεως εἶναι σημεῖα. τῶν δ' αὐτῶν τούτων ὅσα καπὶ τῆς ἀναπνοῆς πλημμελεῖται πρότως· ἐξωθεν γὰρ αὐτῶν ἐστὶ τὰ κατὰ συμπάθειαν. ἐγκεφάλου δὲ καὶ μηνίγγων, ὅπως διακρίνεται σημεῖα διὰ μὲν τῶν ἐκκρινομένων, ὅσα τὰ διὰ μυκτήρων ἢ ὑπερώας κενοῦται. διὰ δὲ τῶν βεβλαμμένων ἐνεργειῶν ἐν καταφοραῖς ἢ ἀγρηνπνίαις ἢ παραφροσύναις ἢ σπασμοῖς ἢ τρόμοις ὄλου τοῦ σώματος. εἰν οὖν ἅμα παραφρονεῖ καὶ σπᾶται τις, εὐδὴλον ὅτι μείζων ἐστὶν ἢ διάθεσις ἢ εἰ τὸ ἕτερον ἦν μόνον. οὔτω δὲ καὶ δυσπνοῶν εἰθὺς καὶ πύει μέλανα. καὶ ταῦτα μὲν οὖν ἴσως οὐκ ἄν

ejusdem generis jam dixerim ita me audias, alia vero neque genus habent idem neque speciem. Speciei ergo ejusdem sunt, quae in una aliqua fiunt affectione. Quae quidem per sputa excernuntur, affectionis tum pulmonum, tum thoracis tum asperae arteriae, tum gutturis atque, ut in summa dicam, respirationi subservientium instrumentorum signa sunt horum autem ipsorum, quae et in respiratione vitiam per se et primum contraxerunt, nam ab his separantur, quae per consensum afficiuntur. Cerebri quoque et membranarum ipsum tegentium, quoniam afficiantur modo, signa sunt, per ea quidem, quae excernuntur, quae per nares et palatum vacuantur, per functionum vero laesionem quae in cataphoris vel vigiliis vel desipientiis vel convulsionibus vel totius corporis tremoribus visuntur. Si quis igitur simul tum desipiat tum convellatur, quod affectio ea gravior sit quam alterum illorum duntaxat fuerit, liquido constat omnibus; pari modo si difficulter spirans protinus et nigra exsputat. Sed forsitan haec non recte inter se quis permiscuerit juxta

Ed. Chart. VIII. [696. 697.] Ed. Bas. V. (169.)
 τις ὀρθῶς ἀλλήλοις ἐπιπέκοι, διὰ τῆς ἐν τοῖς βιβλίοις δι-
 δασκαλίας. ἀρκεῖ γὰρ ἐκάστου τὴν δύναμιν εἰπεῖν ἐπιτρέ-
 ψαντα τῷ μανθάνοντι σκοπεῖσθαι πάντα ἐπὶ τῶν ἀρρώστων.
 ἡ δὲ τῶν ἐτερογενῶν σημείων ἐπιπλοκὴ παντάπασιν ἄχρη-
 στος, ἐν βιβλίοις τε γραφομένη καὶ διὰ τῆς ἐν τοῖς λόγοις
 συνουσίας εἰς γυμνασίαν ἤκουσα. [697] μετὰ γὰρ τὴν τῶν
 ἀπλῶν ἐκάστου δύναμιν ὀρισθεῖσαν ἀρκεῖ μόνον ἐφεξῆς ἅπαξ
 εἰπεῖν, ὅπερ εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης, ὡς ἐκλογίζεσθαι δεῖ τῶν
 σημείων τὰς δυνάμεις καὶ παραβάλλειν ἀλλήλοις εἰς τὴν
 περὶ τῶν καμνόντων ἀπόφασιν. εἰ δὲ τις εἰπῶν κακὸν
 εἶναι σημεῖον οὖρα μέλανα, προσθῆ τούτῳ κάκιον εἶναι κἂν
 πτῆγ μέλανα. καὶ τούτου πάλιν ἐφεξῆς γήσει, κἂν διαχω-
 ρήσῃ δὲ μέλανα, εἰ δὲ καὶ κατ' ἀρχὰς, εἶτι κάκιον. ἐφεξῆς
 τε πάλιν εἶτι κάκιον εἶναι γήσει τεταρταίῳ συμβῆναι τοῦτο,
 προσθῆ δὲ τούτοις καὶ τὸ κατ' ἀρχὴν τοῦ προγνωστικοῦ
 γεγραμμένον καὶ τὸ πρόσωπον νεκρωῶδες, ὅπερ ἰδίως ὀνο-
 μάζουσιν οἱ ἰατροὶ, ματαίαν ἐπιπλοκὴν γράψει σημεῖων.
 οὐδεὶς γὰρ οὕτως ἐστὶν ἀδιανόητος, ὡς μὴ νοεῖν ἤτιον μὲν

eam, quae in libris esse debet doctrinam; sufficit enim
 cujuslibet virtutem recensere, permiffa difcentis arbitrio
 omnium in aegrotantibus contemplatione. Signorum au-
 tem diverfi generis connexio prorfus inutilis est et quum
 in libris scribitur et quum in exercitationem per eam,
 quae sermonibus fit conventionem venit. Nempe definita
 cujusque simplicium virtute satis est postea semel dunta-
 xat dicere, quod dixit Hippocrates, perpendendas scilicet
 signorum vires conferendasque inter fe, ut de aegrotan-
 tibus quippiam enunciatur. Si quis autem signum malum
 esse urinas nigras dixerit, adjeceritque et pejus esse, si
 nigra quoque exspuerit et deinceps hoc rursus pejus, si
 et nigra dejecerit atque si inter initia id contigerit; prae-
 terea et pejus adhuc esse, si quarto id fuerit die; adje-
 ceritque et his, tum quod in exordio prognostici est scri-
 ptum, tum faciem illam, quam privatim cadaverosam me-
 dici appellant; vanam sane signorum permixtionem scri-
 pferit. Nullus liquidem ita amens est ut non intelligat

Ed. Chart. VIII. [697.]

Ed. Bas. V. (169.)

ἔχειν κακῶς, ὧ̄ περὶ πνεύμονα μόνον ἢ θώρακα διάθεσις ἔστι νοσώδης, ὧ̄ δ' ἐν ἀμφοτέροις χεῖρον, ὧ̄ δὲ πρὸς τούτοις καὶ κατὰ γαστέρα μᾶλλον. εἰ δὲ καὶ καθ' ἧπαρ ἢ ἐγκέφαλον, ἔτι καὶ μᾶλλον. ἅπερ οὖν ἅπαντες νοοῦσι καὶ χωρὶς τοῦ γραφῆναι, μάλιστα ταῦτα γράφεται, πλὴν εἰ χάρτας τις ἢ χρόνον ἀπολλύναι βοίλεται. τούτου μὲν οὖν ἀεὶ μοι μίμνησο. πρὸς δὲ τὸ προκειμένον ἐπανέλθωμεν. τοῖς κεφαλὴν ὀδονωμένοις ὀσφύος μὲν ἀλγήματα καὶ τραχήλου καὶ ὑποχονδρίου προσθεῖναι λόγον ἔχει. πλείονον γὰρ ὁμοειδῶν σημείων γενομένων ἅμα, οὐ μόνον τὸ τῆς διαθέσεως εἶδος ἢ γένος ἀσφαλεσιότερον, ἀλλὰ καὶ τὸ μέγεθος αὐτοῦ γνωσθήσεται. προστεθέντος τε κόματος ἅμα παραφροσύνη καὶ αὐτῶν ἐνδεικνυμένων τὰ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἔχειν κακῶς, ἢ δ' ἡμετέρα γνώσις ἀσφαλεσιότερα γενήσεται καὶ ἢ διάθεσις μείζων φανεῖται. προσελθούσης δὲ τῆς ἀπὸ ῥινῶν στάξεως οὐκ ἀσφαλεσιότεραν ἂν ἔτι φαίην διάγνωσιν εἶναι, ἀλλ' ἐπιστημονικὴν καὶ βεβαίαν, ἐνδεικνυμένων τῶν σημείων νευικῆσθαι τὴν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον δύναμιν ὑπὸ τοῦ νοσήματος.

minus male eum habere, cujus pulmonem vel thoracem morbofa urget affectio; deterius vero eum, cujus partem utramque fatigat; sicuti et adhuc deterius, quem una cum his ventris exercet affectio; atque adhuc deterius, quem vel jecoris vel cerebri affectus premit. Quae igitur universi vel non scripta norunt, ea frustra temereque scribuntur; nisi quis vel chartas vel tempus perdere voluerit, quod perpetua servari memoria velim. Sed ad institutum redeamus. Capite dolentibus non absque ratione lumborum dolores cervicisque et hypochondrii adjecit; neimpe pluribus generis ejusdem simul factis signis non solum species vel genus affectionis compertius erit, verum quoque et magnitudo ipsius dignoscetur. Quum autem desipientiae coma adjunctum fuerit, eaque cerebrum male habere demonstrant, securior nostra erit cognitio, videbiturque affectio major. Quum vero et e naribus stillatio accesserit, jam non securiorem cognitionem esse dixerim, sed scientificam et certam, quum signa victam a morbo

Ed. Chart. VIII. [697.]

Ed. Bas. V. (169.)

εἰ δὲ καὶ τὸ τῆς τετάρτης ἡμέρας προστεθῆ, βεβαιότατα ἂν οὕτως εἰδείημεν ἐν μεγάλῃ μὲν εἶναι διαθέσει τὸν ἐγκέφαλον, ὀλεθριῶς δὲ τὸν ἄνθρωπον ἔχειν. εἰ δὲ τις τούτοις προσθῆ, ψυχρὸν δὲ ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος, ὀλέθριον μὲν ἐν πᾶσιν, οὐχ ἥμισια δὲ ἐν τοῖς προειρημένοις, ἀληθὲς μὲν τί γησι, περιτιτὸν δὲ πρὸς τὴν ἐν συγγράμμασι διδασκαλίαν. ὡσπερ εἰ καὶ τούτοις προσθεῖη μέλανα πύσματα· κακὰ μὲν γὰρ καὶ ταῦτα, διαθέσεως δ' ἄλλης ἐστὶ παρὰ τὰς προειρημένας γνωρίσματα, καθάπερ καὶ τὰ οὖρα. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα μελαινώμενα φαῦλόν ἐστι σημεῖον, ἀλλ' ἑτέραν διάθεσιν ἐνδείκνυται. κατὰ μὲν οὖν τὸ προγνωστικὸν ἐκάστου τῶν σημείων ἢ δύναμις ἰδίᾳ δηλοῦται καὶ σύνοδος αὐτῶν ἐνίοτε γέγραπται μίαν ἐνδεικνυμένων διάθεσιν. ὡς ἐν ἀρχῇ μὲν ἐπὶ τοῦ νεκρώδους προσώπου, κατωτέρω δὲ ἐπὶ τε τῶν ἐμπυημάτων καὶ ἐπὶ ὑδέρων καὶ τινῶν ἄλλων. ἐνταυθοῖ δὲ πολλάκις ἐν μιᾷ συνδρομῇ τῶν ἑτερογενῶν ἐπιπλέκεται πολλὰ περιτιτῶς. ἐξέρουθρος

cerebri facultatem commonstrent. Quod si et quarto die factum esse id adjectum fuerit, certissime ita cerebrum in magna quidem esse affectione constabit, sed pernicioso hominem habere. Quibus si adjecerit quis frigidum cum e naribus, tum ex ore exspiratum, perniciosum quidem in omnibus est, non minime autem in praedictis, et verum quidem aliquid enunciabit, sed doctrinae qua liber pollere debet supervacaneum. Quo modo et si his adjecerit nigra sputa, nempe et haec quidem mala sunt, sed alteram a praedictis commonstrant affectionem, veluti et urinae; nam et hae si nigrae fuerint, vitiosam praestant notam, affectionem tamen aliam ostendunt. In prognostico igitur seorsum signorum singulorum virtus declaratur; atque eorum quae affectionem unam indicant, concursus aliquando est scriptus, ut in exordio quidem in ea facie, quae mortem portendit; infra vero in suppurationibus, hydropibus et aliis quibusdam; in hoc autem libro saepius in una diversi generis signorum concursione complura su-

Ed. Chart. VIII. [697. 698.]

Ed. Bas. V. (169.)

οὖν περίπλυσις ἐν ταῖς ἥπατικάῃς διαθέσει γινομένη κακῶς ἐξενκται τῶν τοῖς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον. ἔστι μὲν οὖν καὶ αὐτὴ καθ' αὐτὴν οὐκ ἀγαθὸν σημεῖον, ἀρρώστιαν ἥπατος ἐνδείκνυμένη, προστιθεῖσα δὲ τῷ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον πάθει, κατὰ δύο διαθέσεις ἰσχυρὰς ἐνδείξεται τὸν ἄνθρωπον κινδυνεύειν. ἀλλὰ τί τοῦτο; καὶ γὰρ ἐὰν πλευρίτις καὶ περιπνευμονία καθ' ἓνα γένηται χρόνον, ἐπικινδυνότερόν ἐστιν ἢ εἰ θάτιρον αὐτῶν μόνον ἐγερόναι· κἂν δυσεντερικὸς ἐπὶ τούτοις ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος γένηται ἔτι, κἂν ὀτιοῦν ἄλλο σὺν αὐτοῖς πάθῃ. ἀλλ' οὐδεὶς ἐν συγγραμμάτι τοιαύτας ἐπιπλοκάς διδάσκει. [698] περιπλίσεις δὲ ὀνομάζει κοιλίας τὰς τῶν λεπτιῶν κατὰ τὴν σύστασιν ὑγρῶν διαχωρήσεις, ὡσεὶ καὶ πλύνας τις ὕδατι κοιλίαν ἡμαγμένην, ἐκχείει τὸ ὕδωρ. οὕτω δὲ καὶ χολώδης λέγεται περίπλυσις, ὅτιαν οἷον ἂν ἐξ ὕδατος ἐγένετο καὶ χολῆς ὀλίγης μιχθέντων τοιοῦτον φαίνεται διαχωρούμενον. ἀρρώστια δὲ τῆς καθεκτικῆς δυσάμειως τοῦ ἥπατος, ὡς τὰ πολλὰ δὲ σὺν αὐτῇ καὶ τῆς αἵματοποιητικῆς τὸ σίμπτωμα τοῦτο γίνεται, τοῖς ἐμυμένοις

pervacue implicantur. Valde rubens igitur proluviae, quae in jecoris fit affectionibus, perperam hoc in loco cerebri vitiis adjuncta est; est sane et ea per se non bonum signum, jecoris scilicet imbecillitatem ostendens; sed adjuncta cerebri affectioni, duas ob valentes affectiones periclitari hominem praenunciabit. Sed quidnam hoc? Nam si pleuritis et peripneumonia uno fiant tempore, periculofius id existit quam si horum alterum duntaxat factum sit; nec minus si praeter haec dysenteria quoque aeger vexetur aut quaevis alia cum his oboriatur affectio. Sed nemo permixtiones hujusmodi in libris docet. Ventris autem proluviem valde rubentem appellat tenuium substantia humiditatum dejectiones, ut si quis ventrem sanguine conspersum aqua abluerit aquamque excreverit; sic et biliosa dicitur proluviae, quum quod excernitur, tale apparet, quasi ex aqua et pauca bile mixtis fiat. Imbecillitas autem retentricis facultatis est hepatis atque ut plurimum sanguificae symptoma comitatur; hoc autem ex-

Ed. Chart. VIII. [698.]

Ed. Basf. V. (169.)

περιτιώμασιν ἀνάλογον. ὅταν γὰρ ἢ κατὰ τὴν γαστέρα
πέψις ἀμεμπτος γίνηται, τοιοῦτον οὐδὲν ἔπεται σίμπτωμα.
βαρυνθείσης δὲ ὑπὸ πλήθους ἢ διαφθορᾶς αὐτῆς ἢ καὶ
περιτιῶν ὑγρῶν ὑπολειφθέντων ἐν τῇ σιόματι τῆς κοιλίας
οὐ πᾶν τι χρηστῶν, ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν αὐτῶν ἐξορμῶσα
τοὺς ἐμείους ἐργάζεται. τοιοῦτον δὴ τι καὶ κατὰ τὴν τοῦ
αἵματος γένεσιν ἐν ἥπατι συμβαίνει. καὶ διὰ τοῦτο ποτὲ
μὲν αἱματώδεις γίνονται διαχωρήσεις, ἐνίοτε δ' ἐξέρυθροι
περιπλίσεις, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἥπατος ὑδατώδους ἅμα καὶ αἱ-
ματώδους ἰχῶρος εἰς τὴν γαστέρα συρρέοντος ἢ βραχέος
αἵματος, δριμέος καὶ δακνώδους, ὡς ἂν ἡμιπέπτου λεπτοῖς
καὶ ὑδατώδεσιν ὑγροῖς ἀναμεμιγμένου καὶ χρωσσύντος αὐτάς.

γ.

Αἱ διασεῖται γλῶσσαι καὶ κατάξηροι φρενιτικαί.

crementis, quae vomuntur proportione respondet. Nam
quum ventris concoctio inculpata fuerit, nullum symptomata
hujusmodi subsequitur; quum vero ob copiam vel corrup-
tionem vel et superfluas humiditates non valde utiles in
ore ventris relictas gravatus venter ad horum excretio-
nem insurgit, vomitum facit. Tale quippiam et quum
sanguis in jecore generatur contingit; atque ob id cruen-
tae interdum fiunt dejectiones, interdum autem et impense
rubens proluvies, aquoso scilicet simul et cruento ichore
ex hepate in ventrem confluyente; vel modico sanguine
tum acri tum mordente et velut semicocto tenuibus et
aquosis humiditatibus permixto, atque colorem illis prae-
bente.

III.

Densae linguae asperae et aridae phreniticae.

Ed. Chart. VIII. [698.]

Ed. Bas. V. (169. 170.)

Ἄμεινον ἦν τραχεῖαι γεγράφαι. σύμμετον γὰρ ἐχούσης ὑγρότητα τῆς γλώττης τὴν ἐκ τῶν ὀνομαζομένων σιαλοχόων (170) ἀγγείων τε καὶ ἀδένων ἢ μὲν πρόωτη ταύτης ἐνδεῖα δασεῖαν αὐτὴν, ἢ δ' ἐπὶ πλέον τραχεῖαν ἐργάζεται. ἢ δ' ἀμετροτέρα ξηρότης ῥήγνυσιν αὐτὴν, τουτέστι τὴν κάθυγρον, ὥσπερ τὴν λιπαρὰν γῆν ὁ πολυχρόνιος αὐχμὸς. οὐκ οἶον τε κατάξηρον ἅμα καὶ δασεῖαν εἶναι τὴν γλῶτταν. ἀλλ' ἄμεινον, ὡς ἔφη, γεγράφαι τραχεῖαν, ὥστε δυοῖν θάτερον, ἢ αὐτὸς ὁ συγγραφεὺς ἀμελῶς ἠρομήνευσεν ἢ ὁ πρόωτως ἐγγραφόμενος τὴν ῥῆσιν ἤμαρτεν. ἀλλὰ γε ἢ τοιαύτη γλῶττα ξηρότητός ἐστιν ἀμέτρον γνώρισμα, διὸ καὶ τοῖς καυσώδεσι πυρετοῖς ἐπιγίνεται. καὶ ἦρκει τοῦτο διδάξαι τῷ κατὰ τὸν ἐν τῷ προγνωστικῷ νόμον, ἐπὶ τὴν διδασκαλίαν ἀφικνουμένα. νοεῖ γὰρ ὁ μανθάνων κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ἐν τε τοῖς τοιούτοις πυρετοῖς γίνεσθαι καὶ τῷ φρενιτικῷ τὴν κατάξηρον γλῶτταν, ἐπειδὴ καὶ τὸ φρενιτικὸν πάθος ὑπὸ τῆς ξανθῆς χολῆς γιγνόμενον θερμὸν καὶ ξηρὸν ἐστίν. ἐμοὶ μὲν οὖν ἄμεινον δοκεῖ τὴν λέξιν ἡμαρ-

Scriptum esse asperae, non densae erat melius. Nam quum lingua connatam tum ex vasis tum ex glandulis, quas salivam fundentes appellant, humiditatem habeat; primus quidem ipsius defectus densam eam facit; major vero asperam, immoderatio autem siccitas perumpit eam non secus quam pinguem terram diutini squalores; quapropter ut lingua sicca simul et densa sit fieri non potest. Melius est igitur, ut retuli, asperam scribere. Quare alterum est e duobus; nempe aut scriptor neglectim enunciavit, aut qui primus adscripsit dictionem corruptit. Talis vero lingua siccitatis immoderatae nota est; quo fit ut et ardentibus superveniat febribus. Hocque docuisse ei qui secundum prognostici legem ad doctrinam accedit fuerit satis; nam qui discit, siccam linguam ratione eadem fieri intelligit tum in hujusmodi febribus tum in phrenitico; siquidem et phrenitica affectio, quam flava bilis parit, calida et sicca est. Praestat igitur mea sententia

Ed. Chart. VIII. [698. 699.]

Ed. Bas. V. (170.)

τῆσθαι φάναι, καθάπερ καὶ ἄλλας πολλὰς ἐν πολλοῖς τῶν παλαιῶν ἐπεδείξαμεν ἡμαρτημένους τῶν πρὸ ἔμοῦ γεγονότων οὐκ ἰατρῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ φιλοσόφων καὶ γραμματικῶν καὶ ῥητορικῶν. ἔνιοι δὲ τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἐπέχειονσαν αὐτῶ βοηθεῖν, γλώττας εἰρησθαι φάσκοντες δασείας τὰς ποιητικὰς τῆς δασείας φωνῆς. εἶναι γὰρ τινὰς φασιν οὕτως ὀνομαζομένας φωνὰς, ἀφ' ὧν τοὺς φθεγγομένους ἀνθρώπους αὐτὰς δασυστόμους ὀνομάζεσθαι. τὰς οὖν τοιαύτας φωνὰς μετὰ καταξήρου γλώττης φρενιτικὰς εἶναι φασιν, ὥσπερ οὐ δυνηθέντος ἀν εἰρημέναι τοῦ συγγραφέως, αἱ δασεῖαι φωναὶ μετὰ καταξήρου γλώττης φρενιτικαί. τὸ δ' ἀντὶ τῶν φωνῶν γλώττιαν εἰπεῖν ἀλλόκοτόν ἐστιν. οὕτω γὰρ ἂν τις εἶπη καὶ βαρείας καὶ ὀξείας καὶ μεγάλας καὶ μικρὰς γλώττας, ὅταν ὀξεῖαν ἢ βαρεῖαν ἢ μικρὰν ἢ μεγάλην ἐθέλει δηλωῶσαι φωνήν. [699] πρὸς τὸ μηδ' ἀκηκοῖναι μὲ τινὰς ὀνομαζομένας φωνὰς δασείας, ὥσπερ ἤκουσα μελαίνας τε καὶ λευκὰς ἐκ μεταφορᾶς ὀνομαζόντων ἐνίων, ὥστ' οὐδὲ τινὰς λέγουσι δασείας οἶδα. τὰς μὲν γὰρ βραγχώ-

dictionem corruptam esse affirmare, quomodo et alias multas ita corruptas esse demonstravimus apud plerosque me superiores veteres, non medicos modo, verum quoque et philosophos et grammaticos et rhetoricos. Sunt tamen ex libri expositoribus qui hoc ipsum defendere sint conati, linguas densas dici, quae densam efficerent vocem affirmantes; nempe voces quasdam ita appellari ajunt, a quibus qui eas proferunt, δασυστόμους, id est densi oris appellitari dicunt. Voces ergo hujusmodi cum sicca lingua phreniticas esse ajunt, perinde quasi scriptor dicere non potuisset, densae voces cum sicca lingua phreniticae. Sed pro vocibus linguam dicere extraneum est; nempe et hoc pacto quis dixerit tum graves tum acutas, tum parvas tum magnas linguas, ubi vel gravem vel acutam vel magnam vel parvam indicare vocem voluerit. Adde quod neque voces ullas densas appellari audierim, quemadmodum nigras et albas audivi, per metaphoram quibusdam ita appellantibus; proinde nec novi quidem quasnam

Ed. Chart. VIII. [699.]

Ed. Bas. V. (170.)

δεις καὶ μελαίνας ἐν τοῖς περὶ φωνῆς ἔδειξα δι' ὑγρότητα τῶν φωνητικῶν ὀργάνων γιγνομένης, τὰς δασείας δὲ εἰ μὲν ἄλλας τινὰς παρὰ ταύτας λέγουσιν, ἐχρῆν ἐρμηνεύειν αὐτοὺς, εἰ δ' ἐκ τούτων τινὰς, δι' ὑγρότητα μᾶλλον, οὐ διὰ ξηρότητα τοιαῦται γίνονται φωναί, καθάπερ ὀξεῖαι καὶ κλαγγώδεις ἐπὶ ξηρότητι τῶν φωνητικῶν ὀργάνων, ἅπερ ἐστὶ τὰ κατὰ τὸν λάρυγγα. τὴν γλωττίαν δὲ οὐ φωνητικόν, ἀλλὰ διαλεκτικόν ὄργανον ἴσμεν οὔσαν καὶ διὰ τοῦτο πασχοῦσης αὐτῆς τραυλίζειν τε καὶ ψελλίξειν συμβαίνει κατὰ τὰς διαλέκτους, οὐ βραγχώδη φωνὴν ἢ μέλαιναν ἴσχειν, οὐ γένους ὑπονοῶ τινὰς εἶναι νομίζειν, ὥς αὐτοὶ καλοῦσι δασείας φωνάς. ἐγὼ μὲν γὰρ, οἷς ἔφην, οὐκ ἤκουσα καλοῦντος οὕτως οὐδ' ἐνός, καίτοι πολλῶν ἀκούσας ἰατρῶν λεγόντων δασεία βλεφαρα τὰ τραχύτητα ἔχοντά τινα μετριώς, καθάπερ ἢ δασεία γλωττία. τὰς γὰρ ὀλοκλήρους δασύτητας ἐν τοῖς βλεφάροις οὐκ εἶμι δασύτητας, ἀλλὰ τραχύτητας καλοῦσιν. ἀνάλογα οὖν πάλιν καὶ ταῦτα τῇ κατὰ τὴν γλωττίαν τραχύτητι.

vocent densas. Raucas quidem et nigras in libro de voce propter vocalium instrumentorum humiditatem fieri ostendi. Densas vero si alias quasdam praeter has dicant, explicare debuerunt; et si ex his aliquas voces, sane ejusmodi ob humiditatem potius, non ob siccitatem fiunt; sicuti tum acutae tum clangentes ob vocalium instrumentorum, quae circa guttur sita sunt, ariditatem. Caeterum linguam non vocis, sed loquutionis instrumentum esse constat; atque ob id, quum ea patitur, balbutiem blaesitatemque in loquutionibus fieri contingit et non raucam habere vocem vel nigram; cujus generis esse quosdam suspicor eas existimare quas ipsi appellant densas. Ego enim, ut retuli, neminem qui ita vocaret audivi; tametsi plerosque medicos audiverim dicentes palpebras densas, quae asperitatem quandam exignam haberent, sicuti est densa lingua; nempe absolutas densitates in palpebris non amplius densitates appellant, sed asperitates; proportione igitur linguae asperitati haec respondent.

δ.

Τὰ ἐπὶ ταραχώδειςιν ἀγρούπνοισιν οὔρα ἄχροα, μέλανα,
ἐναιωρούμενα ἐφ' ἰδρωῖτι φρενιτικά.

Σολοικώδεις κατὰ τὴν λέξιν εἰσὶν οὐκ ὀλίγαι τῶν ἐν
τούτῳ τῷ βιβλίῳ ῥήσεις, ὡς καὶ διὰ τοῦθ' ὑποπτεύειν αὐτὸ
τινας εὐλόγως Ἱπποκράτους οὐκ εἶναι. διὰ βραχυλογίαν
μὲν γὰρ ἀποκεχωρημένα τοῦ μοχλικοῦ, ὅντος τῶν ὁμολογου-
μένων Ἱπποκράτους βιβλίων οὐ μόνον τούτου, ἀλλὰ καὶ τῶν
ἀφορισμῶν. καίτοι διὰ βραχυτάτης λέξεως ἐρμηνευομένων
κάκεινων, οὐ μὴν σολοικώδης γέ ἐστιν ἡ ἐρμηγεία κατ' αὐ-
τὸ, μετὰ καὶ τοῦ περιγίνεσθαι τῶν ἐρμηνευομένων, ὡς λέ-
γειν δευτὸν ὄντα τὸν γεγραφότα τὸ βιβλίον ἐκεῖνο. τοῦτ'
δὲ τὸ προκείμενον ἡμῖν ἀλλόκοτον ἐν πολλαῖς ῥήσεσιν ἔχει
τὴν ἐρμηγείαν, ὡσπερ ἐπὶ τῶν οὔρων ἐν τῇδε τῇ νῦν προ-
κειμένῃ. οὔτω γὰρ ἀνύρως λέλεκται τὸ ἐναιωρούμενα γίνε-
ται τὰ οὔρα, τῶν ἐμφερομένων αὐτοῖς ὀνομαζομένων οὔτως,
οὐκ αὐτῶν τῶν οὔρων, διὸ καὶ τινες ὑπαλλάξαντες τὴν λέ-

IV.

*In perturbatis vigilantibus urinae decolores, nigrae, sus-
pensa ferentes cum sudoribus phreniticae.*

Soloeco in dictione participant non paucae libri hujus
orationes, ut ob eam rem jure suspicati quidam sint li-
brum Hippocratis non esse; ob sermonis enim brevitatem
rejectus erat is qui de mochlicis liber, quamvis et ex
iis sit quos Hippocratis esse fatemur, neque solum ille,
sed et is qui est aphorismorum; qui quamquam maxima
cum brevitate enuncientur, non tamen quod soloeci par-
ticeps sit in ipsis reperias; adde quod enunciationes adeo
excellunt, ut plane dicant gravem ejus libri autorem esse.
Praesens vero liber alienam in multis orationibus habet
enunciationem; ut quum in praesenti dictione de urinis
ait; nempe hoc pacto improprie dictum est suspensae,
quum quae urinis invehuntur dici ita debeant, non uri-
nae ipsae. Ob eam causam nonnulli permutata dictione

Ed. Chart. VIII. [699. 700.]

Ed. Bas. V. (170.)

ξιν οὕτως ἔγραψαν. τὰ ἐπὶ ταραχώδεσιν ἀγρύπνοισιν οὔρα
 ἄχροα, μέλασιν ἐναιωρούμενα. ἐνὶ γοῦν καὶ κατὰ τήνδε
 τὴν γραφὴν τὸ σολοικοφανές, κἄν ὅτι μάλιστα δοκῶσιν αὐτὸ
 φεύγειν, ὑπαλλάττοντες τὴν λέξιν. τὸ γὰρ ἐναιωρούμενα
 φανερώς ἐπὶ τὰ οὔρα τὴν ἀναφορὰν ἔχει. ταῦτα οὖν αὐτὰ
 καὶ φρενιτικὰ λέγεται, τουτέστιν ἤτοι σημαίνοντα φρενίτιν
 ἢ ποιοῦντα. τὸ μὲν οὖν ποιεῖν οὐκ εὐλογον, τὸ δὲ σημαί-
 νειν οὐκ ἄλογον. εἰ δὲ σημαίνει, αὐτῇ τῇ ποιούσῃ αἰτία
 τὴν φρενίτιν κατὰ τι κοινοῖν αὐτά. δέδιδικται δὲ τὰ μέ-
 λανα διὰ τὸν ὀρθὸν τῆς μελαίνης χολῆς τοῖς ὑδατοῖδεσσι
 συναπερχόμενον περιτώμασι γίνεσθαι. διττὴ δ' ἐστὶν ἡ
 γένεσις τῆς μελαίνης χολῆς, ἢ τῆς ξανθῆς ὑπεροπτημένης
 ἢ τοῦ παχέος αἵματος. ὑπεροπτιᾶται δὲ διὰ θερμοσίαν
 ἰσχυράν. εἰκότως οὖν ἐν τε τοῖς καύσοις ὀνομαζομένοις
 πυρετοῖς οὐρεῖται κἄν ταῖς φρενίτισι ταῦτα τοιαῦτα. θερ-
 μὰ γὰρ καὶ ξηρὰ τὰ πάθη ταῦτα. χεῖρω δὲ τῶν οὔ-
 [700] ρων ἐστὶ τὰ δι' ὅλων αὐτῶν μέλανα, τῶν ἐναιώ-

ita scripserunt: *urinae in turbulentis, vigilibusque decolor-
 res, nigris suspensis.* Sed procul dubio reperitur et in
 ea scriptura soloeecismus, et si quam maxime vitare ipsum
 videantur, qui dictionem permutant; nempe haec oratio,
 sublime petentes, manifestam ad urinas relationem habet.
 Hae igitur ipsae et phreniticae dicuntur, id est phrenitin
 vel significantes vel facientes; quod faciant, non consen-
 taneum videtur; quod significant non vacat ratione.
 Quod si significant phrenitidem cum effectrice causa qua-
 damtenus communicare significant. Demonstratum autem
 est nigras urinas ob serum bilis atrae una cum excremen-
 tis aquosis emissum procreari. Gemina vero bilis atrae
 existit generatio; nempe vel flava bile supra modum ad-
 usta vel crasso sanguine, supra modum autem assatur pro-
 pter vehementem caliditatem. Jure ergo in febribus, quae
 causi appellantur et phrenitidibus tales mejuntur, quum
 tum calidae tum siccae affectiones ejusmodi existant. In-
 ter urinas autem quae per se totas nigrae sunt deteriores

Ed. Chart. VIII. [700.]

Ed. Basf. V. (170.)

ρημα μόνον έχόντων μέλαν. ἀλλὰ κατὰ τὴν προκειμένην λέξιν οὐδὲ τοῦτο διήρθρωται σαφῶς εἶθ' ὅλα λέγει τὰ οὖρα μέλανα εἴτε μόνον τὰ ἐναιωρήματα. βούλεται οὖν ὁ γράψας τὴν προκειμένην ῥῆσιν ὅστις ἂν ἦ, τὰ τοιαύτην έχοντα χροιάν, οὖρα γινόμενα ταραχώδεσσι τε καὶ ἀγρυπνοῖς φρενίτιν σημαίνειν, ταραχώδεις ἀκουόντων ἡμῶν τοὺς ἀλόγως ταραττομένους, ὃ γίνεται βεβλαμμένης μετ' ὀλίγον τῆς διανοίας. αὐξηθείσης δὲ τῆς ὀλίγης ταύτης βλάβης οὐ ταραχώδεις ἀπλῶς, ἀλλ' ἤδη παραφρονοῦντες λέγονται τε καὶ γίνονται. περὶ δὲ τῆς ἀγρυπτίας τί δεῖ καὶ λέγειν οἷς ἐν τι τῶν φρενιτικῶν ἐστι συμπτωμάτιον; ἐκ περιτιτοῦ δὲ πρόσκειται κατὰ τὴν ῥῆσιν τὸ ἄχρουν ἐπὶ τῶν οὔρων, συνεδηλοῦτο γὰρ τοῖς μέλασι. τὸ δ' ἐφ' ἰδρωῶσι δηλοῖ μὲν ἰδρωῶτας γίνεσθαι περὶ τὴν κεφαλὴν, σημαίνοντας αὐτὴν ὑπὸ πλήθους ἐνοχλεῖσθαι. καὶ εἴη ἂν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο φρενιτικὸν σημεῖον. ἀκύρωσι δ' ἠρομήνεται μὴ δυναμένων ἡμῶν ἐφευρεῖν τί νοῆσαι δεῖ ἐφ' ἰδρωῶτι, πότε-

his habentur, quae enaeorema duntaxat nigrum habent; in praesenti tamen dictione, neque hoc aperte distinctum est, an urinas totas nigras dicat, an sola enaeoremata. Vult autem dictionis hujus auctor quicumque fuerit urinas hujusmodi, quum in turbulentis vigilibusque apparuerint, phrenitiden indicare; ut turbulentos eos intelligamus, qui praeter rationem turbantur, quod offensa leviter mente fieri consuevit; adaucta vero hujusmodi, quae exigua fuerat, offensa non *perturbati ταραχώδεις* simpliciter, sed jam *παραφρονοῦντες desipientes*, tum dicuntur tum sunt. De vigilia autem quid attinet dicere quod ex phreniticis symptomatis unum sit? Supervacaneum praeterea in dictione est verbum hoc *decolorcs* in urinis quum per nigras significatum sit. Quod vero dictum est in sudoribus ostendit quidem sudores circa caput fieri, prae copia ipsum conflictari indicantes; sitque inter caetera et hoc phreniticum signum; improprie tamen enunciatum est, quum quidnam intelligere oporteat excogitare nequeamus, ubi

Ed. Chart. VIII. [700.]

Ed. Bas. V. (170. 171.)

ρον οὔρα. πιθανώτατον γοῦν τοῦτο δόξειεν ἀκούεσθαι, κατὰ τὴν ἀκολουθίαν τῆς ὅλης ἐρμηνεύας ἢ τὰ πεπονθότα σώματα καὶ πρὸς τούτοις εἶναι τὰ πάθη. ὅπως δ' ἂν τις ἀκούοι, τό γε τῆς ἐρμηνεύας ἄκυρον οὐκ ἔστιν ἐκφυγεῖν, ἀλλὰ καταλιπόντες ταύτην ὅπως ἂν ἔχει περὶ τῶν γεγραμμένων ἐπισκεψόμεθα. τὰ μὲν οὖν τῆς ἀγρυπνίας τε καὶ ταραχῆς τῶν καμνόντων ὄντως φρενιτικά, τὰ δὲ τῶν οὔρων τε καὶ ἐκιδρώσεως οὐδαμῶς. τῶν γὰρ κατὰ τὰς ἀσθηρίας τε καὶ τὰς φλέβας χυμῶν ὅπως ἔχουσι γνωρίσματα ἐστὶ τὰ οὔρα, τὰ δὲ φρενιτικά σημεῖα τὴν περὶ τὸν ἐγκέφαλον ἐνδείκνυται διάθεσιν, ὡσπερ γε καὶ τὰ κατὰ τοὺς (171) ἰδρωῖτας ἄλλων μὲν τιῶν ἐστὶ διαθέσεων γνωρίσματα, περὶ ὧν εἴρηται πολλάκις. οὐ μὴν ὅπως ἔχει τὰ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἰκανὰ δηλοῦν ἐστίν. ἐνίοι δὲ τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἐκ τῶν ἐν ταῖς ἐπιδημίαις γεγραμμένων ἀρρώστων ἐκλέγουσι τοὺς παραφρονήσαντας, οἷς συνέβη ἴσχειν τι τῶν ἐνταῦθα λεγομένων συμπτωμάτων τε καὶ σημείων ἢ ἐν διαχωρήμασιν ἢ ἐν οὔροις ἢ ἐμέτοις ἢ ἰδρωῶσιν ἢ ἐξανθήμασιν

dicitur in sudoribus an urinas, quamquam ipsa totius enunciationis sequela hoc videatur maxime verisimile intellectum an affecta corpora; an praeter haec et affectiones. Sed quovis modo quis intellexerit, quod enunciatio impropria non sit effugi non potest. Omissa igitur ea quovis modo habuerit scripta consideremus. Vigiliae igitur et perturbationes aegrotantium revera sunt phreniticae; urinae vero et sudores nullo pacto. Nempe quomodo succi tum articularum tum venarum habeant urinae indicant; signa vero phrenitica cerebri ostendunt affectionem. Pari modo sudores aliarum quarundam affectionum notae existunt, de quibus mentionem saepius fecimus, non tamen cerebri affectionem sufficienter monstrare possunt. Sunt sane nonnulli ex iis qui librum hunc exposuerunt, qui ex scriptis in libris epidemiorum aegris desipientes colligant, quibus aliquod habere contigit eorum quae hic referuntur tur symptomatum tum signorum vel in dejectionibus vel urinis vel vomitibus vel sudoribus vel pustulis vel sputis ve

Ed. Chart. VIII. [700.]

Ed. Bas. V. (171.)

ἢ πτύσμασιν ἢ κατὰ τι μέρος ἐνοχλοῦντων. μὴ μέντοι γε ὄντων φρενιτικῶν τῶν τοιούτων σημείων, ὑπαρχόντων δὲ τοῖς ἀρρώστοις ἐξ ἀνάγκης. ἀδύνατον γὰρ ἦν ἐν αὐτοῖς μὴδ' ὅλως εὔρεϊν ἢ τοῖον ἢ μὴ τοῖον οὐρεῖν. ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν διαχωρημάτων καὶ πτυσμάτων καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων. εἰν οὖν ἅμα τοῖς φρενιτικοῖς σημείοις ἐπ' ἀρρώστου τινὸς ὄφθῃ διαχώρημα τοῖον ἢ τοῖον ἄλλοτε, καίπειτα φρενιτικὸς ὁ ἄνθρωπος γένηται, μοχθηρῶς ἂν τις ἀποκαίνηται τὰ γενόμενα σημεία πάντα φρενιτικὸς εἶναι δηλωτικά. δυοῖν γὰρ θάδιρον ὑπάρχειν δεῖ τοῖς ἰδίους τῶν νοσημάτων σημείοις, ἦτοι διὰ παντὸς ἢ μόνοις συμβαίνειν. ὅταν δὲ μήτε μόνοις ὑπάρχει μήτε διὰ παντὸς, οὐκ ἔστιν ἐκείνων ἴδια. καὶ τοίνυν καὶ τὰ φρενιτικὰ σημεία, βεβαιότατα μὲν ἔστιν ὅσα διὰ παντὸς τε καὶ μόνοις ὑπάρχει τοῖς φρενιτικοῖς. εἰθ' ἐξῆς ὅσα διὰ παντὸς μὲν, ἀλλ' οὐ μόνοις. ὑφ' ἡμῶν μὲν οὖν ἐν ταῖς περὶ τούτων πραγματείαις διώρισται ταῦτα καὶ δέδεικται μὴτ' ἐν οὔροις μὴτ' ἐν διαχωρήμασι μὴτ' ἐν ἰδρωσὶ μὴτ' ἐν πτύσμασι μὴτ' ἐν τοῖς ἐμουμένοις

partem aliquam infestantium; quum sane talia signa phrenitica non sint, quamquam aegris et ex necessitate insint, veri siquidem non poterat ut talis vel non talis urina in his non inveniretur. Pari modo et de sputis dejectionibusque et caeteris omnibus est dicendum. Si igitur in egro quopiam dejectio ejusmodi vel tale aliud quippiam cum signis phreniticis visum fuerit, atque deinde aeger phreniticus reddatur, perperam quis ea omnia phrenitidis indicatoria esse pronuntiaverit. Necesse est enim ut propriis morborum signis alterum e duobus insit; nempe ut vel perpetuo vel solis contingant; quum autem neque solis insint neque perpetuo propria illorum non sunt. Ob eam causam phreniticorum signorum ea sunt certissima quae perpetuo et solis insunt phreniticis. Deinde ab his quae perpetuo quidem, sed non solis; quae in suis tractationibus distincte sunt tradita a nobis, demonstratumque neque in urinis neque in dejectionibus neque in sudoribus neque in sputis neque in vomitibus phrenitica esse

Ed. Chart. VIII. [700. 701.]

Ed. Bas. V. (171.)

φρενιτικὰ γενέσθαι σημεῖα. τοῖς δ' ἐξηγησαμένοις τὸ βιβλίον ὀλίγου δεῖν ἅπασιν ἔθος ἔστιν, ὡς ἔφην, παραγράφειν τοὺς ἐκ τῶν ἐπιδημιῶν ἀρρώστους, οὐ μόνον ἐπὶ τῆς προκειμένης ῥήσεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῇ πασῶν. [701] διὰ τοῦτ' οὖν αὐτῶν οἱ ζηλωταὶ πολυλόγοι μὲν γίνονται καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐπὶ τῶν ἀρρώστων, ἰδιώταις δὲ ὅμοιοι φαίνονται προγνώσεως ἕνεκα. τὸ γὰρ συνεχές ἐστὶν ἐν ἅπασι τοῖς προγνωστικοῖς τῆς τῶν νοσημάτων ιδέας σημεῖοις ἐν τῇ περὶ τῶν πεπονθότων τόποιν μεθόδῳ γυμνάσθαι, περὶ ἧς ἰδίᾳ μοι γέγραπται, καθάπερ γε καὶ περὶ τῶν τὰς κρίσεις σημαιόντων, ὧν ἀγύμναστοὶ τινες ὄντες ἐξηγεῖσθαι τολμῶσι τὰς τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν βιβλους, οὐκ εἰδότες ὅτι τὸν ἀγαθὸν ἐξηγητὴν ἱκανὸν εἶναι χρὴ κρίνειν πρότερον αὐτὸν ὅσα καλῶς ἢ μὴ καλῶς εἶπεν ἢ συγγραφεὺς, ἵνα μὴ τοῖς κακῶς εἰρημένοις συναγορεύων, ἀγνοίας ἢ φιλονεικίας ἀπενέγκηται δόξαν. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ἐν αὐτῇ τῇ ῥήσει τῇ νῦν προκειμένη παρατίθεται τοὺς ἐκ τῶν ἐπιδημιῶν ἀρρώστους, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλου τοῦ

signa. Confueverunt autem libri interpretes propemodum omnes, ut dixi, adnotare ex epidemiis aegros neque solum in praesenti dictione verum quoque et similibus huic omnibus. Eam ob causam qui sese eorum aemulos praestant, ii apud aegros quotidie multa quidem effutiunt; sed quantum ad praenotionem attinet idiotis conspiciuntur similes nempe quod in omnibus prognosticis speciei morborum signis in affectorum locorum methodo exercitati esse debeant est perpetuum. De ea autem methodo a me seorsum scriptum est, veluti et de iis quae iudicationes significant. In quibus parum exercitati quidam veterum libros exponere audent plane ignorantes quod bonum enarratorem oporteat esse idoneum prius iudicare quae bene et quae perperam ab autore dicta sunt, ne iis quae perperam dicta sunt, patrocinatus opinionem vel ignorantiam vel contentionis reportet. Verum quoniam non in haec dictione solum, sed etiam per librum totum inferunt quos ex epidemiis collegerunt aegros, praesentem sermo-

Ed. Chart. VIII. [701.]

Ed. Bas. V. (171.)

βιβλίου τοῦτο πράττουσιν, ἄμεινον εἶναι μοι δοκεῖ τέλειον ὄλον ἐκπληρῶσαι τὸν ἐνεσιῶτα λόγον. εἰὰν δέ τις ἄχθηται τῷ μήκει, νομίζων τῆς προκειμένης ῥήσεως ἴδιον αὐτὸν, οὐ κοινὸν ὑπάρχειν ὄλου τοῦ βιβλίου, παρ' ἡμῶν ἀκούσας, ὡς τοῖς μὲν ἐξηγηταῖς ἐν ἀπάσαις σχεδὸν ταῖς ἐξηγήσεσιν, ἐξ ὧν κακῶς παρατίθενται ῥήσεων, οὐ μόνον μακρὸς, ἀλλὰ καὶ βλαβερὸς τοῖς μανθάνουσιν ὁ λόγος γίνεται· τὰ δ' ὑπ' ἐμοῦ νῦν ἀπαξ ῥηθέντα χρησιμώτατά ἐστι καὶ τὴν τῶν μελλόντων ἀπάντων ἐξήγησιν σύντομον ποιεῖται, παύσεται μὲν ἔγκαλῶν τῷ μήκει, χάριν δ' εἴσεται μοι τῆς τῶν διδαχθέντων ὠφελείας ἕνεκα καὶ τῆς τῶν μελλόντων λεχθήσεσθαι συντομίας. γενήσεται δ' ὁ λόγος, ὡς ἐπὶ παραδείγματος τῆς φρενίτιδος, ἀπάντων νοσημάτων κοινὸς ὢν. ἐπεὶ τοίνυν πρόκειται μεθόδῳ τὰ φρενιτικά σημεῖα πάνθ' εὔρειν, ἀπὸ τῆς τοῦ πάθους ἐννοίας ἀρξώμεθα. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς περὶ ἀποδείξεως ἀρίστη πάντων τῶν ῥηθήσεσθαι μελλόντων ἀρχῇ, τοῦ ζητουμένου πράγματος ἢ ἐννοια, φρενίτιν

nem totum ad finem usque perducere satius esse arbitror. Quod si quis prolixitatem moleste tulerit, proprium dictionis hujus sermonem, non libri totius communem esse existimans, ubi a nobis audierit quonam pacto expositioribus quidem in omnibus fere dictionum expositionibus quas perperam in medium asserunt, non prolixus modo, sed ediscentibus etiam ipsis nocuus sermo sit; quae vero a me nunc semel dicta et commodissima sint et dicendorum omnium brevem compendiosamque faciant explanationem; desinet certe prolixitatem inculcare, habebitque mihi gratiam tum ob eorum quae ostensa sunt utilitatem tum ob eorum quae dicentur brevitatem. Erit autem sermo tanquam in exemplo phrenitidis, sed morborum omnium communis. Quoniam igitur phrenitica, signa omnia methodo invenire proposuimus ab affectionis notione exordiemur; nempe quod optimum omnium dicendorum principium sit rei quae inquiritur, notio in libris de demonstratione est ostensum. Quum ergo phrenitin morta-

Ed. Chart. VIII. [701.]

Ed. Bas. V. (171.)

οὖν ὀνομαζόντων πάντων ἀνθρώπων τὴν τοιαύτην διάθεσιν, ἐν ἣ τὰς φρένας ὀρῶσι βεβλαμμένας, ἃς δὴ καὶ νοῦν καὶ διάνοιαν ὀνομαζούσιν, εὐρέσθαι χορὴν πρότερον ἐν ᾧ τοῦ σώματος μορίῳ τὸ φρονοῦν τῆς ψυχῆς ἐστίν. ἐπιδέδεικται δ' ἡμῖν πρῶτον τοῦτο ἐν τοῖς περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος δογμάτων, ὥστε ἀπ' αὐτῶν νῦν ἀρξάμενοι διὰ κεφαλαίων εἰπώμεν, οἷον ἐπιτομὴν τινα τῶν ἐν τῇ περὶ τῶν πεπονθότων τόπων πραγματεία γεγραμμένων. ἀναγκαῖον γὰρ εἶναι φημι τῇ τε βλάβῃ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ πεπονθότου μορίου καὶ τοῖς κατ' αὐτὸ φαινομένοις εἰρίσκεσθαι τὴν διάθεσιν ἥτοι γ' ἀρχομένην ἢ συντετελεσμένην. εἴρηται δέ μοι καὶ πρόσθεν ὡς τὰ τῆς ἀρχομένης γνωρίσματα προγνωστικὰ σημεῖα τῆς ἤδη συμπληρωμένης ἐστί. τίνα τοιῶν ἔργα τοῦ ἐγκεφάλου κατὰ φύσιν ἔχοντός ἐστιν ὁ γνοῦς ἐκ τῆς βλάβης αὐτῶν εἰρίσκειν δυνησεται, πρῶτον μὲν ὅτι πέπονθεν, εἰθ' ὑποῖόν τι τὸ πάθος ἐστίν αὐτό. εὐρέθη δὲ ἡμῖν ταῦτα, ἣ τε κατὰ προαιρέσειν ἐνέργεια καὶ διανόησις, αἰσθησίς τε καὶ μνήμη. τούτων οὖν αἱ βλάβαι τῶν

les omnes eam appellitent affectionem, in qua φρένας mentem laesam esse videant, quam intellectum et intelligentiam etiam vocant; prius qua corporis in parte animae intelligentia sit invenire oportet; id quod primum in libris de Hippocratis et Platonis placitis demonstravimus; quare ab ipsis nunc exorfi summatim quandam velut epitomen eorum quae in libro de affectis locis descripta sunt recensamus. Necessse etenim dico esse ut affectio sive quum incipit sive quum absoluta jam est, ex functionum partis affectae noxa et ex iis quae in ea apparent reperiat, dixi autem et ante exordientis affectionis notas prognostica signa esse ejus quae jam completa est. Qui igitur cerebri naturaliter habentis munia noverit, is ex offensa horum primum quod perpeffum sit, deinde qualisnam is morbus sit invenire valebit; inventa autem a nobis sunt haec, arbitraria functio, intelligentia, sensus et memoria. Offensae igitur horum cerebrum ipsum tali vexari malo,

Ed. Chart. VIII. [701. 702.]

Ed. Bas. V. (171.)

ἐγκεφάλου ἐνδείξονται πάσχοντα τοιοῦτον πάθος, ὅσον ἂν εἴη τὸ τῆς βλάβης εἶδος, ὅσον ἀντίκα τῶν κατὰ προαίρεσιν ἐνεργειῶν ὄργανα μὲν οἱ μῦες εἰσὶ. γίνονται δ' αὐταὶ τοῖς διὰ τε τῶν χειρῶν καὶ σκελῶν ἐνεργοῦσι καὶ τὴν κεφαλὴν καὶ ῥάχιν κινουσι διαλεγόμενοις τε καὶ φωνουσι καὶ ἀναπνεύουσιν. ἐδείχθη γὰρ καὶ ἦδε ἡ ἐνέργεια τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἔχουσα διὰ τῶν ἀπ' ἐγκεφάλου νεύρων ἐπὶ τοῖς τοῦ θώρακος μῦς ἀφικνουμένων. ὅταν οὖν τις ἐνέργεια τῶν εἰρημένων φανῆται βεβλαμμένη, ζητητέον ἐστὶ σοι πότερον τὸ ἴδιον πάθος ἐστὶ τῶν ἐργαζομένων αὐτὴν μυῶν [702] ἢ διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἀφικνουμένην ἐν αὐτοῖς δύναμιν ἢ βλάβη γίνεται. εἴτ' ἂν εὔροις ὅτι διὰ τὴν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ὑπόπτετε εὐρεθῆσθαι τι νόσημα τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, ἐὰν ἡ φαινομένη βλάβη μὴ μικρὰ καὶ τὴν αὔξησιν ἀξιόλογον ἔχη, ὅσον, ἵνα σαφῆς ὁ λόγος γένηται, τῆς ἀναπνοῆς ὑπὸ τῶν κατὰ τὸν θώρακα μυῶν γινομένης, ὅταν ἀπαθεῖς ὧσιν οἱ τοιοῦτοι, ζήτησαι μὴ τι τῶν ἄλλων μορίων πέπονθε, δι' ὧν τὸ πνεῦμα κατὰ τὰς ἀναπνοάς

qualis fuerit offensae species demonstrabunt; verbi gratia functionum arbitrariarum instrumenta musculi existunt. Fiunt autem hae tum iis qui per manus cruraque agunt munera; tum iis qui caput spinamque movent; atque iis qui loquuntur, vociferantur et respirant; demonstrata est enim et haec functio primum motionis initium habere per nervos a cerebro ad thoracis musculos pervenientes. Quum igitur functio quaedam ex dictis laesa esse videbitur, inquirendum est tibi an affectio ea propria sit eorum, qui functionem hanc obeunt musculorum an ob eam, quae a principio in ipsos procedit virtutem offensa haec oriatur. Deinde si laesam ob eam quae a principio est facultatem esse inveneris, morbum quempiam qui principium infestet, reperiendum esse puta, si quae apparet offensa non levis fuerit incrementumque effatu dignum habuerit, verbi gratia, ut sermo conspicuus fiat, ubi thoracis musculi a quibus respiratio perficitur affectione vacuaverint, perver-
fliga num quaedam caeterarum partium, per quas spiritus

Ed. Chart. VIII. [702.]

Ed. Bas. V. (171.)

εἶσω τε καὶ ἔξω φέρονται, καὶ μηδὲν εὐρών ἐκείνων βεβλαμ-
 μένον ὑπόπτειτε τὸν ἐγκέφαλον πεπονθέναι. ἵνα δὲ ἀκρι-
 βῆς ὁ διορισμὸς ἢ καὶ τὰ συγκινούμενα τῷ θώρακι μόρια
 συνεπίσκειται. δέδεικται γὰρ ἐν τῷ περὶ δυσπνοίας καὶ
 ταῦτα βλάπτοντα τὴν ἀναπνοήν. εἰάν οὖν ἅπανθ' εὐροῖς
 αὐτὰ τελέως ἀπαθῆ, τηνικαῦτα τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος ἐπί-
 σκεψαι τίνα δύναται διάθεσιν ἐνδείξασθαι τῶν κατὰ τὸν
 ἐγκέφαλον, οἷον, ἵνα πλήρες ἢ τὸ παράδειγμα, φησὶν Ἰπ-
 ποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ, πνεῦμα δὲ πυκνὸν μὲν ἐν
 πόνον σημαίνει ἢ φλεγμονὴν ἐν τοῖς ὑπὲρ τῶν φρενῶν χω-
 ρίοις, μέγα δὲ ἀναπνεόμενον καὶ διὰ πολλοῦ χρόνου παρα-
 φροσύνην δηλοῖ. ὀνομάζει δὲ τὸ διὰ πολλοῦ τοῦτο πνεῦμα
 καὶ ἀραιὸν αὐτὸς, ὡς ἐπιδέδεικται μοι κατὰ τὰ περὶ δυσ-
 πνοίας ὑπομνήματα. τὸ μὲν γὰρ ἀραιὸν ἴδιόν τε ἅμα καὶ
 ἀχώριστον παραφροσύνης σημεῖον. ἐπιδέδεικται δὲ καὶ κατὰ
 τὰ τῶν ἐπιδημιῶν βιβλία ὡς ἅπαντες οἱ μέγα καὶ ἀραιὸν
 ἀναπνέοντες παραφρόνησαν. εἰ μὲν οὖν τις ἐν οὐροῖς ἢ δια-

in respirationibus tum intro tum foras feratur affecta sit; nam si nullam ex his laesam inveneris, cerebrum laesum esse existimabis. Ut autem et res exquisite definiatur, considera quoque et quae una cum thorace moveantur partes; nempe et eas respirationem laedere in libro de difficultate spirandi est demonstratum. Si ergo hae omnes plane morbi expertes inventae fuerint, tunc difficultatis spirandi speciem inspice, quamnam scilicet cerebri affectionem indicare possit; quomodo, ut exemplum integrum sit, ait in prognostico Hippocrates: *spiritus frequens quidem significat dolorem aut inflammationem, quae partes septo transverso superiores fatiget; magnus vero et ex longis intervallis delirium.* Vocat autem spiritum ex longis intervallis etiam raram, ut in commentariis de difficultate spirandi ostendimus; nam magnus et rarus proprium simul et inseparabile desipientiae est signum; demonstravimus quoque et in libris epidemiorum omnes quibus magna et rara respiratio fuerit desipuisse. Si quis

Ed. Chart. VIII. [702.]

Ed. Bas. V. (171. 172.)

χωρήμασιν ἢ πύσμασιν ἢ ἐμέτοις ἢ ἰδρωσιν ἢ τινι τῶν ἄλλων δύναται δεῖξαι τι σημεῖον, εἴτε ἰδίᾳ μόνῃς τῆς παραφροσύνης ἐστὶν ἴδιον εἴτε μὴ καὶ μόνῃς, ἀλλ' ἀχώριστον αὐτῆς, εἰκότως αὐτὸ τοῖς φρενιτικοῖς συναριθμήσειε σημείοις. εἰ δ' οὐτ' ἐκ τῆς (172) τῶν πραγμάτων φύσεως ἀπόδειξιν εἰπεῖν αὐτῶ τινὰ δυνατὸν ἐστὶν οὐτ' ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν δεῖξαι παραφροσύναις πάσαις ἤτοι διὰ παντὸς ὑπάρχον, ἢ εἰ μὴ διὰ παντὸς, ἀλλὰ μόναις ὑπάρχον αὐταῖς. οὐκ εὐλόγως τὸ τοιοῦτον σημεῖον ἐν τοῖς φρενιτικοῖς τάττει, τοῦτ' ἔχων ἐν μόνον εἰπεῖν, ὅτι τεθέαται ποτε φρενιτικοῖς τισιν ὑπάρξαν αὐτό. κατὰ γοῦν τὸν αὐτὸν λόγον τάναντία τοῖς φρενιτικοῖς νοοῦμεν σημεῖα εἶναι. φέρε γὰρ εἰκὸς ἡμῖν ἐωρᾶσθαι φρενιτικούς, ὧν τοῖς μὲν τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν ἐπισχεῖσθαι, τοῖς δὲ ἄλλοις καὶ πλείω τῶν κατὰ φύσιν ἐκκρίνεσθαι. ἔγραψε δὴ πού τις, σὺν τοῖς φρενιτικοῖς σημείοις καὶ τὴν τῆς γαστρὸς ἐπίσχεσιν, εἰτά τινὰ τούτου μαρτύριον εἶναι νομίζει τῶν φρενιτισάντων ἐκείνους, οἷς προσεπισχέθη γαστήρ. προπετοῦς γὰρ τινος ἐν ταῖς ἀπο-

igitur in urinis vel dejectionibus vel sputis vel vomitibus vel sudoribus vel aliorum quoriam signum aliquod demonstrare possit, quod seorsum desipientiae soli proprium insit; vel si non soli quidem, ab ea tamen inseparabile; jure id phrenitica inter signa collocaverit. Si vero neque ex rei natura demonstrationem aliquam expromere possit, neque in libris epidemiorum, desipientiis omnibus inesse vel perpetuo; vel si non perpetuo, saltem his solis ostendere queat; non rationabiliter signum hujusmodi inter phrenitica constituit; hoc siquidem unum duntaxat asserere potest, quod phreniticis quibusdam adfuisse visum sit. Eadem vero ratione contraria phreniticis signa esse intelligimus. Jam age ponamus visos a nobis phreniticos, quorum aliis suppressi alvum, aliis plura quam naturae justum sit excerni contigerit; nempe et cum signis phreniticis scribat aliquis alvi suppressionem, deinde existimet aliquis hujus rei testimonium esse eos phreniticos, quibus alvus suppressa sit. Nam si protervus quidam in suis

Ed. Chart. VIII. [702. 703.]

Ed. Bas. V. (172.)

φάσει γραψαντος, ἐπισχεθεῖσαν κοιλίαν φρενιτικὸν εἶναι σημεῖον, ἐνεστὶν ἄλλω προπετεῖ, μὴ μαρτυρεῖν τῷ λόγῳ φάσκοντι καὶ τούσδε φρενιτικούς, ὧν ἐκταραχθεῖσαν ἐθεάσατο τὴν γαστέρα. γράφοιτος οὖν Ἰπποκράτους ἐπὶ τῶν ἐπιδημιῶν ἅπαντα τὰ συμβαίνοντα τοῖς ἀρρώστοις, ἀναγκαῖον ἐστὶν ὡσπερ τοῖς φρενιτικοῖς, οὕτω καὶ τοῖς περιπνευμονικοῖς καὶ τοῖς κυναγχινοῖς ἅπασί τε τοῖς ἄλλοις ἦτοι γ' ἐπισχεθείσης τῆς γαστρὸς ἢ ὑπελθούσης, ἐκείνον μὲν γράψαι, σὺν τοῖς ἰδίοις τῶν παθῶν καὶ ταῦτα. τοὺς δ' ἐξηγητὰς ἠγεῖσθαι τοῦ νοσήματος αὐτὰ εἶναι σημεῖα, μὴ γνώσκοντας ἄλλα μὲν εἶναι τὰ παθογνωμονικὰ καὶ προγνωστικὰ νοσήματος ἴδια· ἄλλα δὲ καὶ ἀχώριστα σημεῖα. καθάπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἔφην, ἐπὶ τῆς ἀναπνοῆς μεγάλης καὶ ἀραιᾶς γινομένης. ὅταν δὲ τούτων μὴ εὐποροῦμεν, τὸ μὴ ἰδίον τι ζητεῖν ἢ ἀχώριστον τοῦ πάθους γνώρισμα, [703] ἀλλὰ πότερον ὀλεθρίως ἢ σοιτηρίως ὁ κάμνων ἔχει, τότε πάντων τῶν κατὰ τὸ σῶμα φαινομένων αὐτῷ σημεῖων τε καὶ συμπτωμάτων ἢ ἐπίσκεψις ἀναγκαῖα γίνεται. περιέ-

enunciacionibus suppressam alvum phreniticum esse signum scripserit, potest sane et alter qui etiam protervus sit sermoni non subscribere, eosque asserere phreniticos esse, quibus perturbatam alvum conspexerit. Sane quum Hippocrates in epidemiis scribat omnia quae aegris contingunt necesse est, quo modo in phreniticis ita et peripneumoniacis et anginosis aliisque omnibus, ut his quidem si alvus suppressa sit vel fluat, una cum propriis morbi indicibus et haec scribat; expositores vero ea morbi esse signa existiment, non cognoscentes alia quidem esse pathognomonica prognosticaque morbi propria; alia vero et inseparabilia; veluti paulo ante dixi in ea, quae magna et rara est respiratione. At quum de his non dubitamus, quod nullum inquiramus proprium vel inseparabile morbi indicium, sed an perniciose salubriterve aeger habeat, tunc necessaria consideratio ipsi erit omnium, quae in corpore apparent, signorum et symptomatum. Continen-

Ed. Chart. VIII. [703.]

Ed. Bas. V. (172.)

χεται δ' ἐν αὐτοῖς καὶ τὰ τῶν κρίσεων δηλωτικά. πάλιν οὖν ἐπ' ἀρχὴν ἀναγαγόντες τὸν λόγον εἶπωμεν, ὡς κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν ὁ γράψας τὰ ἐπὶ ταραχώδεσιν ἀγρύπνοις οὔρα ἄχροα, μέλανα, ἐναιωρούμενα, ἐφ' ἰδρωτί φρενιτικά. περὶ μὲν ἰδίων τε καὶ ἀχωρίσιων φρενιτιδος ἔγραψεν ἐν τῷ φάναι τὰ ἐπὶ ταραχώδεσιν ἀγρύπνοις. τῶν δ' οὔτ' ἀχωρίστων οὔτε μόνης αὐτῆς ἰδίων, τὴν ἐφ' ἰδρωσιν, ἀλλ' ὅμως αὐτὴ κατὰ τὸν πεπονηότα γιγνομένη τόπον, συνενδεικνύσθαι δύναται τοῖς προειρημένοις. τὰ δὲ περὶ τῶν οὔρων συνημμένα κεχώρισται μὲν τῶν φρενιτικῶν. εἰς γοῖν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ πότερον ὀλεθρίως ἢ σωτηρίως ὁ κάμνων ἔχει συντελεῖ, εἴ γε προσήκει πρῶτον ἀπάντων ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας εἰσόδους εὔρεῖν, εἴτε μιᾶς ἐκ τῶν τριῶν ἀρχῶν νοσοῦσης εἴτε δυοῖν ἢ καὶ πασῶν ὁ κάμνων ἔχει μοχθηροῦς, ἢ τῶν μὲν ἀρχῶν οὐδεμία πέπονθε, τῶν δ' ἀπό τινος αὐτῶν ἐκπεφυκότων ἢ ὅπως οὖν ὀκειωμένων τι. εἰάν οὖν ἐπὶ ταραχώδεσιν ἀγρύπνοις ἐπισκεπτομένων σοι τὰ οὔρα

tur autem in his et quae judicationes praemonstrant. Sed rursus orationem ad principium revocantes dicamus, quomodo auctor in proposita dictione: *urinae in turbulentis vigilibusque decolores, nigrae, sublime petentes atque in sudoribus phreniticae*, propria et inseparabilia phrenitidis signa scripsit, quum inquit, in turbulentis vigilibusque; non inseparabilia vero neque ei soli propria, quum ait atque in sudoribus; quamquam sudor, quum affectum occupaverit locum una cum praedictis demonstrare possit. Quae de urinis dicta sunt a phreniticis quidem separata sunt; sed ad inspiciendum utrum perniciose an salubriter aeger habuerit conducunt. Imo vero quum ad aegros introducimur, primum inveniri convenit an laborante uno ex principiis tribus vel duobus vel etiam omnibus aeger perniciose aegrotet; vel principiorum quidem nullum affectum sit, sed quippiam eorum quae ab horum aliquo enata sunt vel quovis modo societate conjuncta obstrictaque. Si ergo quum in turbulentis vigilibusque urinas

Ed. Chart. VIII. [703.]

Ed. Bas. V. (172.)

μηδὲν ἐν αὐτοῖς σημεῖον μοχθηρὸν φαίνεται, ἀλλὰ μηδ' ἐν τοῖς σφυγμοῖς. ἕνεκα γὰρ ἀκριβεστάτης διαγνώσεως ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τοῦτο προσθεῖναι, φρενιτικὸν μὲν οὐδὲν ἦτον ἐγχωρεῖ γενέσθαι τὸν οὕτως διακείμενον ἄνθρωπον, ἐπειδὴ τὰ τῆς φρενίτιδος αὐτῷ πάρεστι σημεῖα, κινδυνεῦσαι δ' ἦτιον ἐκείνων, ἀβλαβεῖς τὰς κυριωτάτας ἐνεργείας τῶν ὑπολοίπων δυοῖν ἀρχῶν ἔχοντα. ταῦθ', οἷς ἔφην, ἀπαξ μὲν εἰρήσθω μοι, μνημονευέσθω δὲ καθ' ὅλον τὸ βιβλίον, ἵνα μὴ πολλάκις ἀναγκάζωμαι λέγειν τὰ αὐτά.

ε'.

Ἐνύπνια τε ἐν φρενιτικοῖσιν ἐναργῆ.

Τοῦτο Σάτυρος ὁ Κοῖντου μαθητῆς, ὃν ἐγὼ πρότερον ἔσχον διδάσκαλον Πέλοπος, οὕτως ἐξηγεῖτο· τῶν ἐν τοῖς φρενιτικοῖς ἐναργῶς ὀρωμένων τε καὶ πραττομένων πρὸς αὐτῶν ὅσα ὀρᾶσθαι τε καὶ πράττεσθαι δοκεῖ ἡμῖν, οὐκ ἔστι κατ' ἀλήθειαν ὕπαρ, ἀλλ' ἐνύπνια πάντα ἐναργῆ. οἷ

inspicias, nullum in ipsis pravum signum videatur, neque etiam in pulsibus, nempe et id dignotionis exactissimae gratia adjecisse est necesse, nihilo quidem minus ita affectum hominem phreniticum fieri posse contingit, ubi phrenitidis signa huic affuerint; verum inter hos periclitantur minus, qui principes facultates reliquorum duorum principiorum illaefas habent. Haec ut dixi semel a me sunt dicta; totoque libro memoria non excidant velim, ne saepius ea cogar repetere.

V.

Insomnia quoque in phreniticis conspicua.

Satyrus Quinti discipulus, quem ante Pelopem habui praeceptorem, dictionem hanc ita exposuit: *eorum quae in phreniticis conspicue videntur atque ab ipsis fiunt, quaecunque et cerni et fieri nobis videntur revera non existunt, sed insomnia omnia conspicua.* Quod ergo et alii quidam

Ed. Chart. VIII. [703. 704.]

Ed. Bas. V. (172.)

μὲν οὖν καὶ ἄλλοι τινὲς ἐκ τῶν ὕπνων ἀνιστάμενοι περιέρχονται, κοιμώμενοι μὲν, ἀναπεπταμένους δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχοντες ὁμοίως τοῖς ἐρηγοροῦσιν, ἐν πολλοῖς ἰστίορηταί τε καὶ γέγραπται. εἰ δὲ τοιαῦτά ἐστι τοῖς φρενιτικοῖς τὰ πρατιτόμενα, τῶν ἀδήλων ἡμῖν ἐστίν. ὅπως δ' ἂν ἔχει τὸ ἀληθές, οὐδὲν εἰς πρόγνωσιν ὀνίησιν ἢ ἐξήγησις αὐτή. εἰ δ' ἐγὼ τὰ προηγοίμενα τῶν φρενιτικῶν ἐνύπνια βλέπεσθαι λέγω σαφῶς οὕτως, ὡς ἐκθροεῖσθαι τῶν ὕπνων αὐτοῖς, ἀναπηδῶντας ἢ φθεγγομένους διὰ τὴν ἐνάργειαν τῶν φαντασμάτων, χρήσιμον εἰς τὴν τοῦ πάθους τοῦτου πρόγνωσιν. ἢ γὰρ ξηρότης αὐτῆ τῆς ἀγρυπνίας ἐστὶν αἰτία καὶ τῆς τῶν ὄνειράτων ἐμφάσεως. οὕτω γοῦν καὶ τοῖς μελαγχολικοῖς διὰ τὴν ξηρότητα πάντη ἐναργῆ φαίνεται τὰ κατὰ τοὺς ὕπνους φαντάσματα. καὶ τῶν ὑγραινότων δὲ τοῖς μὲν ἐνδεῶς διατηθεῖσιν ἐναργεῖς οἱ ὄνειροι γίνονται, τοῖς δ' ἐμπεπλησμένοις ἢ μεθύουσιν οὕτως ἀγάνταστοι δοκοῦσιν εἶναι, διαφρέοντων αὐτοῖς τῶν φαντασμάτων ὑπ' ἀμυδρότητος, ὡς μηδὲ ἴχνος αὐτῶν καταλιπεῖν εἰς μνήμην. [704] οὕτω καὶ τῶν

e somno surgentes obambulant dormientes quidem, sed apertos vigilantium instar oculos habentes in multis est narratum scriptumque. Si vero talia sint quae a phreniticis fiunt, inter ea quae nobis manifesta non sunt reponuntur. Sed quovis modo verum hoc sit, ita tamen exposuisse nihil ad praenotionem contulerit. Si vero ego antecedentia phreniticorum insomnia conspici dico evidenter ita ut exturbentur e somno exsistentes vel loquentes propter visorum conspiciuitatem, praenotioni morbi hujus adjuvamentum id confert; nempe siccitas ipsa vigiliae causa est et conspiciuitatis somniorum. Sic sane et melancholicis ob siccitatem profus conspiciua videntur in somnis phantasmata; atque ex sanorum genere his quidem qui jejune parciusque sunt cibati somnia conspiciua fiunt; repletis vero temulentisque, ita ut sine visis esse videantur, phantasmatibus propter obscuritatem parvitatemque ita effluentibus, ut ne reliquias quidem et vestigia in memoria relinquant; sic et affectiones quae cum cerebri humi-

Ed. Chart. VIII. [704.]

Ed. Bas. V. (172.)

παθῶν ὅσα μεθ' ὑγρότητος ἐγκεφάλου γένηται, κοιματώδη τέ εἰσι καὶ ὑπνώδη καὶ ἀφάνταστα. μοχθηρὸς οὖν ἐστὶν ὁ λόγος τῶν οἰομένων οὐδ' ἐνύπνιον ὁρᾶσθαι τοῖς φρενιτικοῖς ἐναργές, εἴ γε φασιν ὡς μηδ' ὅλως ὁρῶσιν ἐνύπνιον, ὡς ἂν μὴ κοιμώμενοι. πρῶτον μὲν γὰρ ἐτοιμῶς λαμβάνουσι τὸ τὰ συμπεπληρωμένα σὺν τοῖς οἰκείοις μεγέθεσι πάθη, μόνον καλεῖται ταῖς ἰδίαις προσηγορίαις, ὑπεριδόντες οὐ μικροῦ λόγου τοῦ κατ' ἀρχὰς ἡμῖν ῥηθέντος, ὡς οὐδέ προγινώσκειαί τι τοῖς ἰατροῖς μέλλον πάθημα. τῶν δὲ ἤδη μὲν ἀρχὴν γενέσεως ἐχόντων, οὐδέπω δὲ τοῖς πολλοῖς διὰ τὴν μικρότητα γνωριζομένων, ἢ γενομένη τοῖς τεχνίταις γνωσίσις ἐπαγγελθεῖσα τοῖς ἰδιώταις πρόγνοισις ὡς πρὸς ἐκείνους ἐστὶν, ὥστε καὶ τοὺς φρενιτικούς ἤδη τοῖς τεχνίταις γνωρίζεσθαι τῆς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον διαθέσεως ἄρτι συνισταμένης. ἔπειτα δὲ εἰ καὶ μὴ συγχωρεῖ τις ὀνομάζειν φρενιτικούς ἤδη τοὺς μηδέπω σαφῶς παρακόπιοντας, ἀλλ' ὅτι γε φρενιτικοὶ γενήσονται, προγινῶναι δυνατόν ἐστὶν ἐκ τῶν ἐνυπνίων, ὡς κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν ἐγχορεῖ λε-

ditate fiunt comatosae fiunt, somniculosae et sine visis. Pravus itaque est eorum sermo qui neque somnium phreniticis videri conspicuum putant, quod utique, ut dicunt; ii veluti somno destituti somnia prorsus non videant. Primum siquidem prompte illud assumunt, solos videlicet eos morbos qui cum suis magnitudinibus absoluti sint propriis nominibus appellari, refutantes non parum sermonem eum qui inter initia a nobis dictus est; nempe quod nullum futurum pathema a medicis praenoscatur; verum eorum quae jam principium quidem generationis habent, sed nondum multis propter parvitatem cognita sint, facta ab artificibus cognitio, idiotisque pronunciata, praenotio apud illos existit ita ut et phrenitici jam ab artificibus cognoscantur affectione in cerebro nuper consistente; postea vero etiam si quis non permiserit jam phreniticos appellari eos, qui nondum conspicue delirant, tamen quod phrenitici fient, praenoscere ex insomniis est possibile; ut dici in-

Ed. Chart. VIII. [704.]

Ed. Baf. V. (172.)

λέχθαι, τὰ ἐν τοῖς φρενιτικοῖς ἐσομένοις ἐνύπνια προηγου-
μενα, πᾶσιν αὐτοῖς ἐναργῶς ὁρᾶσθαι.

στ'.

Ἐνάχρεμψις πυκνή, ἣν δὴ τι καὶ ἄλλο σημεῖον προσῆ,
φρενιτικά.

Βέλτιον ἦν ἴσως προσκείμεναι τῷ λόγῳ τὸ μηδενὸς ἀποπινομένου κατ' αὐτήν, ὡς εἴ τι ἀποπινοίτο, καθάπερ ἐν κατάρροισ ἐνίοτε συμπίπτει, διὰ τὸ συρρόειον εἰς τὸ στόμα διὰ τῶν εἰς τὴν ῥίνα συντροήσεων, εἴωθε γίνεσθαι τοῦτο συμβαίνει δ' ἐνίοτε καί τινος ἕξωθεν τῆ ῥώμη τῆς ἀναπνοῆς ἐλχθέντος, εἴτ' ἐν αὐτοῖς τοῖς κατὰ τὴν σύντροσιν πόροις ἐμπλασθέντος ἢ σφηνωθέντος ἀνάχρεμψιν γίνεσθαι πυκνήν. ἀλλ' ὅπερ ἔμπροσθεν ἔφην, ὑπὲρ τῶν ἀμελέστερον ἢ ἀπλοϊκώτερον ἐρμηνευόντων ἄνευ διορισμοῦ, χρὴ μεμνη-σθαι τὰ λεγόμενα πάντα κατὰ τὰς τοιαύτας διδασκαλίας,

praesenti dictione potuerit, in futuris phreniticis somnia antecedentia omnibus his conspicua videri.

VI.

*Screatus frequens, si sane quoddam et aliud signum affue-
rit, sunt phrenitica.*

Commodius forsan erat, si sermoni adjectum fuisset, nullo per eum exeunte spūto. Nam si quid exspueretur, quomodo in distillationibus interdum usu evenit, ob id quod in os confluit per foramina, quae in nares perveniunt, fieri id consuevit. Contingit autem et aliquando frequens hujusmodi screatus, ubi respirandi facultas externum quippiam attraxerit, ipsisque qui secundum foramina sunt meatibus vel adhaeserit vel impactum fuerit. Sed quod antea dixi propter eos qui vel negligentius vel simplicius citra distinctionem enarrant, quaecunque in

Ed. Chart. VIII. [704.]

Ed. Bas. V. (172. 173.)

ὑπεξηρημένων τῶν ἔξωθεν αἰτιῶν λέγεσθαι. διὰ τοῦτο οὖν καὶ ἡ ἀνάχρεμψις ἔν τι τῶν προαιρετικῶν οὕσα ἔργων, γίγνεται πυκνὴ βλαβέντος τοῦ λο- (173) γισμοῦ, καθάπερ καὶ ἄλλη τις τῶν προαιρετικῶν ἐνεργειῶν, ὡς ἔτιοι μὲν γε μετὰ ψόφου γῆσαν ἐκκρίνουσι, περὶ παντὸς ἄνωθεν ποιούμενοι, τοῦτο δρᾶν ἀκούοντός τινος. ἔτιοι δὲ χεῖρα κινουσιν ἀλόγως ἢ σκέλος ἢ ὀτιοῦν ἄλλο τοιοῦτον πράττουσιν ἢ λέγουσι. κατὰ τὸν κοινὸν οὖν λόγον ἀπασῶν τῶν προαιρετικῶν ἐνεργειῶν ἀλόγως πλεοναζουσῶν ἢ ἔλλειπουσῶν καὶ ἡ ἀνάχρεμψις ἔν τοῖς φρενιτικοῖς σημείοις ἐστίν. οὐ μὲν οὕτω γε ἰσχυρόν, ὡς ἡ ἀγρυπνία καὶ μάλιστα ἡ ταραχοῖδης, αὕτη γὰρ ἡ ἴδιος τῶν φρενιτικῶν. ἔστι δὲ ταραχοῖδης, ὡς ἔφην, εἰ ἐν φαντασίαις ἐκβοῶσιν ἢ ἀναπηδῶσι καὶ μόλις γνωρίζωσι τοὺς οἰκείους. καλῶς οὖν προσέθηκεν ἐπὶ τῆς ἀναχρέμψεως, εἰ δέ τι καὶ ἄλλο σημεῖον προσῆ· μικρὰν γὰρ ἔχον τὴν δύναμιν τοῦτο τὸ σημεῖον, ἐτέρων δέεται μαρ-

hujusmodi doctrinis dicuntur, quod ea omnia seclusis externis dicantur meminisse oportet. Ob eam igitur causam screatus, qui ex arbitrariis functionibus una existit, frequens redditur oblaesa ratione quomodo et arbitraria alia quaevis functio. Nonnulli quidem cum strepitu flatum excernunt, qui quum extra morbum sunt, summopere sibi cavent, ne id agant, idque praesertim si quis audiat; alii manum absque ratione movent vel crus aut quidvis aliud simile faciunt vel dicunt. Communi igitur ratione functionum voluntariarum omnium praeter rationem vel exsuperantium vel deficientium phrenitica inter signa screatio annumeratur, quamquam non usque adeo valens sit, ut vigilia et potissimum quae turbulenta existit; nempe propria haec phreniticorum est. Turbulenta autem existit ut dixi quum per visiones vel exclamant vel exsiliunt et vix familiares agnoscunt. Bene itaque in screatione adjecit: *et si aliud quoddam signum adfuerit*, nempe signum hoc, quod parum momenti habeat, alia quae subscribant patro-

Ed. Chart. VIII. [704. 705.]

Ed. Bas. V. (173.)

τυρούντων αὐτῶν. γιγνομένης δὲ ποτε πυκνῆς ἀναχρέμψεως, διὰ γλίσχρον πτύελον ἐμπεφραγμένον τοῖς εἰς τὸ στόμα πόροις ἐκ τῆς ῥινός, οὐκ ἀδύνατον οὐδ' οὕτως [705] τισὶ τῶν φρενιτίζειν μελλόντων συμπίπτειν αὐτήν, διὰ τὴν κατὰ τὸν ἐγκέφαλον διάθεσιν ξηρὰν καὶ θερμὴν οὔσαν. τὸ δὲ ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ῥήσεως εἰρημένον οὐχ ἐνικῶς φρενιτικόν, ἀλλὰ πληθυντικῶς φρενιτικά, πάντως πρὸς τὰ σημεῖα τὴν ἀναφορὰν ἢ πρὸς τὰ πάθη λήφεται, καθ' ἑκάτερον δὲ τὴν ἐρμηνεῖαν ἀλλόκοτον ἐργάζεται.

ξ'.

Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα καύματα ἐν ὑποχονδρίῳ πυρετοῦ περιψυχθέντος κακὸν, ἄλλως τε καὶ ἐφ' ἰδρωσιν.

Ἀσφαλῶς εἶπε, πυρετοῦ περιψυχθέντος, οὐ γὰρ ἀληθές ἦν φάναι πυρετοῦ παυσαμένου. διαμένει γοῦν ἐν τοῖς κυρίοις μέρεσιν, εἰ καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἐπαύσατο, πυ-

cineturque expostulat. Quando igitur frequens screatio contigerit et ob glutinosum sputum, quod in canalibus a naribus ad os pertingentibus infarctum sit, ut ea deliraturis quibusdam propter calidam et siccam cerebri affectionem pariter obtingat impossibile non est. Quod autem in orationis calce dictum est non singulariter phreniticum, sed pluraliter phrenitica, vel ad signa vel ad morbos prorsus referetur; modo vero utroque absurdam facit enunciationem.

VII.

Qui in hypochondrio refrigerata febre ardores relinquuntur tum alias tum in sudoribus malum.

Secure protulit refrigerata febre, non enim vere diffisset sedata; nempe in praecipuis manet partibus quamquam in superficie placata fuerit. Febrile siquidem exi-

Ed. Chart. VIII. [705.]

Ed. Bas. V. (173.)

ρέττειν ἡμῶν λεγόντων, οὐ μόνον τὸν κατὰ τὸ δέσμα καὶ τὴν ἐπιὸς ἐπιφάνειαν ἔχοντα πυρώδη θερμοσίαν, ἀλλὰ καὶ πολὺ μᾶλλον τούτου τοὺς ἐν τῷ βάθει τε καὶ τοῖς σπλάγγχοις. ὁ μὲν οὖν ὀλέθριος καῦσος τὰ μὲν ἔνδον ἐκαίει, τὰ δ' ἔξωθεν οὐδὲ μετρίως θερμαίνει. καὶ μέμνηται τοῦ τοιούτου πυρετοῦ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς αὐτὸς ὁ Ἰπποκράτης ἐν ᾧ φησιν, ἦν ἐν μὴ διαλείποντι πυρετῷ τὰ μὲν ἔξω ψυχρὰ ἦ, τὰ δ' ἔνδον καίηται καὶ δίψαν ἔχη, θανάσιμον. τὸ δ' ἐφ' ἰδρωσιν, ἐπειδὴ ποτὲ μὲν ἐπὶ τοῖς κατακεφαλῆν ἢ θώρακα χωρίοις ἰδρωμάτων γινομένων εἰσάσσει λέγειν, ἐνίοτε δὲ ἐπὶ τῶν δι' ὄλου μὲν τοῦ σώματος, ἀλλ' ὀλίγον· ὁπότερον δ' ἂν εἴη νῦν εἰρημένον, οὐκ ἀγαθόν ἐστι σημεῖον· οἱ μὲν γὰρ δι' ὄλου τοῦ σώματος ἰδρωῖτες ἐπ' ὀλίγον οἴτω γιγνόμενοι, διότι μὴ λύουσι τὴν καθ' ὑποχόνδριον φλέγωσιν οὐκ ἀγαθοί. οἱ δ' ἐν τοῖς ἄνω μέρεσιν, ἐπειδὴ κατὰ διτιτὸν γίνονται τρόπον ἢ ἀρρώστωσής τῆς δυνάμεως ἢ βαρυνομένης ὑπὸ πλήθους.

Simamus non eum modo, qui in cute et superficie exteriori igneam habet caliditatem, verum etiam et hoc magis eos, qui in corporis imo et visceribus eam continent. Letalis igitur causus interna quidem extorret, externa vero mediocriter quidem calefacit. Febrem similem recensuit Hippocrates in aphorismis quum inquit: *si in febre non intermittente frigida exteriora fuerint et interna exurantur, sitimque aeger habuerit, letale*. Caeterum quum orationem hanc in sudoribus dicere consueverit interdum de iis qui ex capitis thoracisque sedibus oriuntur sudoribus; interdum quoque et de iis qui per totum corpus, sed exigui effluunt; utrum in praesentia dixerit signum bonum non est. Nempe qui per totum corpus ita fiunt sudores sed exigui, quod non flammeam illam quae hypochondrium fatigat, solvant caliditatem, ob id boni non sunt; nempe etiam boni sunt qui in superioribus oriuntur partibus, quum geminam ob causam fiant, neque ob vel languentem vel prae copia gravatam facultatem.

η.

Αἱ προεξαδυνατησάντων παραφροσύναι κάκισται, ὅσον καὶ Θρασύνοντι.

Οὕτως εἰσὶν αἱ προεξαδυνατησάντων παραφροσύναι κάκισται, οἷς οὐκ ἂν ἐλπίσης σωθῆναι τινα ἐξ αὐτῶν, ἀκούειν δὲ δηλονότι περὶ τῶν παραφροσυνῶν ἐκείνων προσῆκον, ὅσαι κατὰ διάθεσιν νοσώδη γίνονται τοῦ φρονούντος ἐν ἡμῖν μορίου. πρόσκαιροι γὰρ ἕτεραί τινες συμπίπτουσιν ἀπὸ τῶν ἐξωθεν αἰτίων, ὅσον ἀνθρώκων θέρμης ἢ οἴνου πόσεως ἢ οἴκου τὴν ἐκ τῆς τιτάνου διασωζόντος ποιότητα. βλαβεραὶ μὲν γὰρ καὶ κινδυνώδεις εἰσὶ καὶ αἱ τοιαῦται προεξαδυνατηκῶσι συμπίπτουσαι. παντάπασι δ' ὀλέθρια τῶν κατὰ διάθεσιν ἐγκεφάλου φρενιτικῆν παρακοπτόντων. μέγεθος γὰρ τι τῆς κατὰ τὴν δύναμιν ἀρῆωσιτίας ἐνδείκνυται τὸ προεξαδυνατησάντων ὄνομα προσκειμένης τῆς ἐξ προθέσεως, τῷ προαδυνατησάντων, ὃ καὶ αὐτὸ καθ' αὐτὸ βλάβην ἰκανὴν σημαίνει τῆς δυνάμεως καὶ κατὰ τινα τῶν ἀντιγράφων

VIII.

Praedebilitatorum desipientiae pessimae, ut et Thrasynonti.

Pessimae praedebilitatorum desipientiae ita sunt, ut nullum ex ipsis sanari speraveris; sed de iis intelligendum desipientiis, quae ex sapientis in nobis partis morbosa affectione fiunt. Temporariae siquidem aliae quaedam ab externis eveniunt causis, ut ex carbonum caliditate vel vini potione vel domo calcis servante qualitatem; noxiae enim ac periculosae tales sunt si praedebilitatis accidant; sed letales plane sunt eorum qui ex phrenitica cerebri affectione desipiunt. Nempe magnitudinem quandam in virtutis debilitate ostendit nomen προεξαδυνατησάντων praedebilitatorum propter adjectam ἐξ praepositionem nomini huic προαδυνατησάντων, quod etiam per se sufficientem virtutis laesionem ostendit; atque in exemplaribus quibus-

Ed. Chart. VIII. [705. 706.]

Ed. Bas. V. (173.)

οὔτως εὐρίσκεται γεγραμμένον. οὐ μόνον δὲ αἱ παραφρο-
 σύλαι δέονται δυνάμεως ἐξῆσμένης, ἵνα κάμων ἐξαρκέση
 τῇ πέψει τοῦ νοσήματος, ἀλλὰ καὶ περιπνευμονία καὶ [706]
 πλευρίτις καὶ κυνάγχη καὶ τὰλλα τὰ μεγάλα πάθη. προέρ-
 χεται δὲ ἐξ ἐπιμέτρου τῇ παραφροσύνῃ καὶ ἀγρυπνία κατα-
 λίσουσα τὴν δύναμιν, οὐδὲν ἴτιον τῶν αἰσθητῶν ἐκκρίσεων,
 ἢ τ' ἐν κινήσει πολλαῖς καὶ ἀτάκτως γινομέναις πλημμέ-
 λεια. τὸ δ' οἷον καὶ Θρασύνοντι, μᾶλλον ὑπομνήματι πρό-
 πον ἐστὶν ἢ συγγράμματι. κατὰ γοῦν τὸ προγνωστικὸν καὶ
 τοὺς ἀφορισμοὺς καὶ τὸ περὶ ἀγμῶν καὶ ἄρθρων, ὁμοίως
 δὲ καὶ κατὰ τὸ περὶ διαίτης ὀξέων, εἴτε τε τὸ περὶ τῶν
 ἐν κεφαλῇ τραυμάτων οὐδαμόθι φαίνεται μεμνημένος ὀνό-
 ματος, ὥσπερ γε οὐδ' ἐν τοῖς ἄλλοις, οἷ μὴ μόνοις τοῖς
 τῶν ἐπιδημιῶν, ἐν οἷς αὐτὸ τοῦτο προκείμενόν ἐστιν, ἐξε-
 τάσαι τὰ καθόλου διδαχθέντα διὰ τῶν κατὰ μέρος φαινο-
 μένων, ἐφ' ἐκάστης ἀρρώστιας.

dam ita scriptum reperitur. Non solum autem desipientiae virtutem exposculant robustam, ut aeger sufficere morbi coctioni possit; verum quoque et peripneumonia et pleuritis et angina et graves aliae affectiones id desiderant. Praecedit autem et ex abundantia desipientiam tum vigilia quae virtutem non minus exsolvit quam sensibiles evacuationes, tum qui in motionibus multis inordinatisque committitur error; quod autem dicitur, ut et Thrasynonti, commentarium magis quam opus id decet; neque enim in prognostico aphorismisque et libris de fracturis articulisque, neque in libro de victus ratione in morbis acutis, neque in libro de capitis vulneribus, ullo pacto nominis meminisse videtur, sicuti neque in aliis, praeterquam in libris epidemiorum; in quibus duntaxat propositum est generatim tradita per ea confirmare, quae particulariter in unoquoque morbo videntur.

θ'.

Τὰ φρενιτικὰ νεανικῶς τρομώδεα τελεutiᾶ.

Τὸ νεανικῶς δηλονότι ἀντὶ τοῦ γενναίως ἢ σφοδρῶς ἢ ἰσχυρῶς εἶρηκε. μέσον δὲ τεταγμένον τοῦ τε φρενιτικὰ καὶ τοῦ τρομώδεα δύναται μὲν, ὅσον ἐπὶ τῇ τάξει, μεθ' ἑκατέρου λέγεσθαι. κατὰ δὲ τὴν τῶν πραγμάτων ἀλήθειαν ἐξεταζόντων τὸν λόγον οὐ δύναται τῷ τρομώδεα συνιάσσεσθαι. γενήσεται γὰρ ἡ διάνοια τοιαύτη, ὅτι τὰ φρενιτικὰ πάθη τελεutiᾶν εἴωθεν εἰς τρόμον σφοδρὸν, ὃ προφανῶς ψευδές ἐστι, μόναις ταῖς σφοδροτάταις φρενίτισιν ἐπομένου τοῦ συμπτώματος. αἱ γὰρ αἰονίαι τῶν νεύρων διὰ τὴν τοῦ πάθους ξηρότητα τοῖς φρενιτικοῖς ἰπάρχουσιν ἄχρη πλείστου. καταλυθείσης δὲ τῆς δυνάμεως ἀγρυπνίαις τε καὶ πολλαῖς κινήσεσιν, ἅμα δὲ καὶ τῶν νεύρων ὑπερξηρανθέντων, οἱ τρόμοι γίνονται.

IX.

Phreniticae vehementer affectiones tremulae desinunt.

Adverbium νεανικῶς pro γενναίως vel σφοδρῶς vel ἰσχυρῶς, id est generose vel vehementer vel valide dixit. In medio autem horum nominum phrenitica et trementia ordinatum potest, quantum ex ordine est, cum utroque enunciari, sed si secundum rei veritatem sermo pendatur, non potest cum hoc nomine trementia ordinari, fieret siquidem talis sensus. Phreniticae affectiones in tremorem vehementem finiri consueverunt; quod manifeste falsum existit, quum solas vehementissimas phrenitidas consequatur hoc symptoma. Nempe nervorum imbecillitates propter affectionis siccitatem phreniticis diutissime insunt; exsoluta autem virtute tum vigiliis tum motionibus multis, simul vero et nervis supra modum reficcatis, tremores fiunt.

ι.

Τὰ ἐν κεφαλαλήσιν ἰώδεα ἐμέσματα μετὰ κωφώσιος ἀγρυνώδεα, ταχὺ ἐκμαίνει.

Μεμνημένω σοι τῆς τῶν χυμῶν τῶν τε ἄλλων καὶ τῆς μελαίνης χολῆς οὐ χαλεπὸν ἐννοῆσαι περὶ τῶν ἰωδῶν ἐμεσμάτων, ὡς κατὰ τὴν ἐπὶ τὸν μέλανα χυμὸν ὄδοιπορίαν γίνεται. μεμάθηκας γὰρ ἔκ τε τῆς ξανθῆς χολῆς ὑπεροπτηθείσης καὶ τοῦ παχέος αἵματος γενναῖσθαι τὴν μελαίναν. ἡ ξανθὴ χολὴ δ' ὑπεροπτωμένη πρῶτον μὲν εἰς τὸν ἰώδη τρέπεται χυμὸν, ἔπειτα εἰς τὸν μέλανα. ὑπεροπιᾶται δὲ διὰ μέγεθος πυρετοῦ. κατεληφθείας οὖν τὸν ἐγκέφαλον χολῆς ξανθῆς ἐν τοῖς φρενιτικοῖς πάθεισιν, ὅταν ἡ τοῦ πυρετοῦ σφοδρότης, ὀπιῶσα τὸν χυμὸν τοῦτον, ἐργάζηται μελαγχολικόν, αἱ παραφροσύναι γίνονται σφοδραὶ, διὰ τὴν κακοήθειαν τῆς μελαίνης χολῆς, ἅς μανιώδεις κὰν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις Ἰπποκράτης ὠνόμασεν. αὐτὸς οὖν ὁ ἰώδης χυμὸς ἂν τε δι' ἐμέτων, ἂν τε διὰ τῆς κάτω γαστρὸς,

X.

In capitis doloribus aeruginosi vomitus cum surditate et pervigilio citam insaniam significant.

Si generationem humorum cum aliorum tum atrae bilis in memoria teneris, quod aeruginosi vomitus progressu ad nigrum humorem fiant mente concipere difficile non est; nempe atram bilem ex flava supra modum assata et crasso sanguine fieri novisti. Flava autem bilis quum supra modum assatur, primum quidem in aeruginosum migrat succum, deinde nigrum; supra modum autem assatur propter febris magnitudinem. Quum igitur flava bilis in phreniticis affectionibus cerebrum prehenderit, febrisque vehementia assatum hunc succum melancholicum reddiderit, propter atrae bilis malignitatem vehementes fiunt insaniae, quas furiosas in libris epidemiorum appellavit Hippocrates. Aeruginosus igitur humor sive per vomitum sive per ventrem inferiorem sive per sputa sive per uri-

Ed. Chart. VIII. [706. 707.]

Ed. Bas. V. (173. 174.)

ἂν τε διὰ πνυσμάτων, ἂν τε δι' οὔρων ἐπιφανῆται, τὸν τε
 χυμὸν ἐξ οὗ γεννᾶται δηλώσει καὶ τὸ νόσημα θερμὸν τ'
 εἶναι καὶ ξηρὸν ἰσχυρῶς. ἀδήλου δ' ὄντιος, ὅσον ἐπὶ τῷ
 κειομένῳ χυμῷ, πότερον ἄνευ τόπου πεπονθότιος τινὸς
 ἐξαιρέτου [707] ἢ μετὰ τινος κυρίου (174) μορίου φλε-
 γμονῆν ἐρυσιπελατώδη ἔχοντιος ἢ γένεσις αὐτῷ γέγονε, δια-
 γινώσκειται καὶ διορίζεται τοῦτο τοῖς συνεξευγμένοις συμ-
 πτώμασι. καὶ γὰρ καὶ δι' ἧπαρ οὕτω φλεγμαῖνον ἰώδης
 γεννᾶται χυμὸς, οὗ νῦν μνημονεύει. τῇ κοινωνίᾳ γούν
 τῶν ἄλλων συμπτωμάτων ὅσα τῶν εἰρημένων μορίων τε
 καὶ παθῶν ἐστὶν ἴδια τὴν διάγνωσιν αὐτῶν ποιεῖται. ἢ τε
 γὰρ ἀγρυπνία καὶ ἡ κεφαλαλγία καὶ ἡ κόπωσις ἐν τῇ κε-
 φαλῇ δηλοῖ τὴν διάθεσιν εἶναι. χαλεπῶς δ' ἔχοντιος τοῦ
 ἐγκεφάλου πρὸς ἔμετον ὀρμᾶν τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἴσμεν,
 εἴρηται γὰρ ὑπὲρ τούτων πολλάκις. εὐλογον οὖν ἐστὶ παρα-
 κόψαι σφοδρῶς τὸν τοιαῦτον ἄνθρωπον ἐπὶ ξηρῶ καὶ θερ-
 μῇ κατὰ τὴν κεφαλὴν δυσκρασίᾳ, διὰ ξανθῆς χολῆς πλεονε-
 ξίαν ὑπεροπιωμένης. ἐν τάχει δὲ γενήσεσθαι τοῦτο διὰ

nas apparuerit, et succum, ex quo ortum habet et mor-
 bum vehementer tum calidum tum siccum esse demonstra-
 bit. At quum perspicuum non sit quantum ex humore
 est, qui vacuatur an is progenitus sit non affecto prae-
 cipuo aliquo loco, an principe aliqua parte phlegmonem
 erysipelatosam habente conjunctis id dignoscitur distingui-
 turque symptomatis. Nam et ob jecur ita phlegmone af-
 fectum aeruginosus generatur succus cujus nunc meminit.
 Per communionem igitur aliorum symptomatum, quae
 praedictarum cum particularum tum affectionum propria
 sunt dignotio ipsorum facienda est. Nam et vigilia et
 capitis dolor et surditas morbum in capite esse demon-
 strant. Graviter autem affecto cerebro ventris os excitari
 ad vomitum novimus; nempe de his dictum saepius. Ra-
 tione igitur optima homo hic ex sicca et calida capitis
 intemperie propter flavae bilis supra modum affatae re-
 dundantiam vehementer insaniet. Cito autem id fiet tum

Ed. Chart. VIII. [707.]

Ed. Bas. V. (174.)

τε τὸ μέγεθος τῆς διαθέσεως καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ πλεονεκτουῦ-
τος χυμοῦ. ὅσα μὲν γὰρ ἐπὶ ψυχροῖς ἢ παχέσιν ἢ γλίσχροις
ἢ ὅλως δυσκινήτοις χυμοῖς παθήματα γίνεται, βραδείαν
ἴσχει τὴν ἐπὶ τὴν ἀκμὴν ἀνάβασιν. ὅσα δ' ἐν λεπτοῖς μὲν
τῆ συστάσει, θερμοῖς δὲ τῆ κράσει, δακνώδεσι δὲ τῆ ποιό-
τητι, χρόνον οὐ περιμένει πλείονα, καθάπερ οὐδὲ τὰ Φι-
λίστιω γενόμενα τῷ γεγραμμένῳ κατὰ τὸ τρίον τῶν ἐπιδη-
μιῶν, ὃν ἐμίσαι μὲν ἔφη χολώδεα ὀλίγα, ξανθὰ πρότερον,
μετὰ δὲ ταῦτα ἰώδεα πλείω. εἶτα εἰπὼν ὅτι κώφωσις αὐ-
τῷ συνέπεσεν, ἐφεξῆς φησιν, ἐξεμάνη. καὶ νῦν οὖν ὀρθῶς
οὐ μόνον ὅτι παρακόψουσιν οἱ οὕτως ἔχοντες, ἀλλὰ καὶ ὅτι
σφοδρῶς, ἐδήλωσε προσθεῖς τὸ ἐκμαίνει, μεγάλης παρακο-
πῆς δηλωτικὸν ῥῆμα.

ια'.

Τὰ ἐν ὀξέσι κατὰ φάρυγγα ὀδυνώδεα ἰσχνὰ, σμικρὰ, πνε-
γώδεα, ὅτε χάνοι μὴ ῥηϊδίως συνάγειν τε καὶ ἐκκλείειν

propter affectionis magnitudinem, tum propter speciem
redundantis humoris. Nam quae ex frigidis vel crassis
vel lentis vel omnino difficulter mobilibus affectiones
oriuntur, tardius hae ad vigorem adscendunt. Verum quae
ex tenuibus substantia et temperie calidis et qualitate mor-
dacibus procreantur non multum hae cunctantur; sicuti
neque quae Philisto scripto in tertio epidemiorum facta
sunt, quem vomuisse quidem biliosa pauca, flava primum,
mox aeruginosa plura, deinde simul accidisse homini sur-
ditatem, atque demum vehementer insanivisse eum pro-
nunciavit. Recte igitur nunc non solum quod insanient
ita affecti, verum quoque et quod vehementer insanient
ostendit, quum verbum hoc ἐκμαίνει, adjecit, quod mag-
nae desipientiae indicatorium existit.

XI.

*In acutis faucium partes dolentes frigosae parvae et suf-
focantes, quum aeger hiaverit, non facile os tum co-*

Ed. Chart. VIII. [707.]

Ed. Bas. V. (174.)

τὸ στόμα, παρακρουστικά, ἐκ τοιούτων φρενιτικοὶ καὶ ὀλέθριοι.

“Οτι μὲν οὖν ἐπὶ τοιούτοις συμπτώμασιν ἐνίοτε γίνεται φρενίτις, ὅτι τε γιγνομένη πάντως ἐστὶν ὀλέθριος ὀρθῶς εἴρηται. μὴ μέντοι παρυπονοήσαις ἔσσεσθαι τοῖς εἰρημένοις συμπτώμασιν ἐξ ἀνάγκης φρενίτιν, οὐδὲν γὰρ πρόσκειται τῇ συνδρομῇ τῶν συνευδεικνυμένων πεπονθέναι τὸν ἐγκέφαλον. ἐκ δὲ τοῦ τὰ κατὰ τὸν φάρυγγα κακῶς διακείμενα, τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον ἔχειν ἄνευ τινὸς ὕγκου παρὰ φύσιν, οὐδὲν δύναμενον ὁπότε χάνῃ συνάγειν εἰοίμως τὴν γέννην καὶ ἐκλείειν τὸ στόμα, τεκμαίρουτ’ ἂν τις ἐνίοτε πεπονθέναι τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων. ἀρχεσθαι γὰρ εἰκὸς ἐστίν, ὡς ἐπὶ τῶν φαινομένων μορίων τὰς διαθίσεις, οὐκ ἀθρόως ὅλων ἢτοι φλεγμαινότων ἢ οἰδισκομένων ἢ ἐρυσιπέλατα ἰσχύοντων, ἀλλὰ ἐφ’ ἐνὸς τινος αὐτῶν τόπου, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῶν ἐν τῷ βάθει κειμένων. μέγεθος οὖν ἀξιόλογον ἔχοντος τοῦ ἐγκεφάλου καὶ πολλὰς νεύρων ἐκφύ-

gere tum claudere possit, deliria portendunt. Ex his phrenitici ac perniciose laborant.

Quod ex symptomatis hujusmodi phrenitis interdum oriatur, quodque si fit, prorsus perniciofa sit, recte est pronunciatum. Neque tamen quod ex dictis symptomatis necessario futura sit phrenitis intellexeris; nihil enim eorum quae affectum cerebrum commonstrant concursui adjacet. Ex quo autem aeger is male in faucibus absque tumore aliquo praeter naturam affectus quum haiverit, prompte tum maxillam reducere tum os aperire nequeat, conjicere quis possit principium nervorum aliquando affectum esse. Nempe ut in conspicuis nobis partibus affectiones exordium aliquod sumunt et non universim totae vel inflammantur vel oedema vel erysipelata contrahunt, sed in uno aliquo harum loco; ita et his quae in imo corporis positae sunt fieri est verisimile. Quum igitur cerebrum ipsum magnitudinem insignem habeat, multasque

Ed. Chart. VIII. [707. 708.] Ed. Bas. V. (174.)
 σεις εικός εστιν, άλλοι' απ' άλλων αυτών πρώτων αρχε-
 σθαι την φλεγμονήν αυτού. καθ' ο τι δ' αν μέρος πάθη,
 κατ' εκείνο και τας των νεύρων εκφύσεις πασχύσας αδύ-
 νάτους γίνεσθαι κινείν τους μύς εις ους εμφύονται. την
 τοίνυν κάτω γένυν, ετέρων μὲν μυῶν ανοιγόντων, ετέρων δὲ
 κλειόντων, ὅταν μὲν ἐν τοῖς τῶν διανοιγόντων μυῶν νεύ-
 ροις ἢ διάθεσις γένηται, δυσκόλως ανοιγνύουσιν. [708]
 ὅταν δ' ἐν τοῖς τῶν κλειόντων, οὐ ῥαδίως κλείουσιν. ἐνδε-
 χομένου δὲ ὄντος αὐτοὺς μόνους ἐνίοτε τοὺς μύς πεπονθέ-
 ναι, χωρὶς τῆς τῶν νεύρων ἀρχῆς, οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστι
 τοῖς εἰρημένοις συμπτώμασιν ἀκολουθεῖν φρενίτιν. οὐδὲ
 γὰρ ὁ μάλιστα αὐτὸν ἐπεισεν, ὑποπτεῖσθαι πεπονθέναι τὴν
 ἀρχὴν τῶν μυῶν, ἔστι δὲ τοῦτο τῶν κατὰ τὸν φάρυγγα χω-
 ρίων ἢ ἰσχυότης, τῶν ἀναγκαίων ἐστὶ μορίων. ἐγχαωρεῖ γὰρ
 τοὺς ἐν τῷ φάρυγγι μύς φλεγμαίνοντας τὸ πνιγῶδες ἐργά-
 ζεσθαι σύμπτωμα, μὴ δυναμένους φανῆναι, μηδ' ἂν ἐπὶ
 πλείστον τις διανοίξῃ τὸ σιόμα, ὡς εἴ γε χωρὶς τῆς τού-
 των φλεγμονῆς γίνοιτο τὰ εἰρημένα συμπτώματα, σκοπεῖ-

nervorum propagines phlegmonem ipsius alias ab aliis earum primum exordiri par est; qua vero parte membrum affectum fuerit, ea et nervorum propagines affectae, musculos quibus inferuntur movere non possunt. Quum igitur maxillam inferiorem musculi quidem alii aperiant, alii vero claudant, quum in aperientium musculorum nervis affectio fuerit, difficulter aperiant; ubi vero in claudentium, non facile claudunt. At quum fieri possit ut foli ipsi musculi interdum absque nervorum principio sint affecti, quod phrenitis praedicta symptomata subsequatur, necesse non est. Neque enim quod ipsum maxime adduxit, ut affectum esse musculorum principium suspicaretur, est autem hoc locorum quae in faucibus sunt gracilitas, inter necessaria censetur; fieri siquidem potest ut faucium musculi inflammatione laborantes strangulationis efficiant symptomata, nequeant tamen videri, etiam si plurimum quis os aperuerit. Si igitur absque horum inflammatione praedicta fiant symptomata, inspiciendum est an solorum mu-

Ed. Chart. VIII. [708.]

Ed. Bas. V. (174.)

σθαι χρῆ μὴ τις τῶν μυῶν μόνων τῶν κινούντων τὴν κάτω γένων ἰδία τις ἐστι διάθεσις. εἰν γὰρ μὴθ' οὔτοι τι πεπονθότες ὡσεὶ μὴθ' οἱ τοῦ λάρυγγος, εὐλόγως ἂν τις αἰτιάσαιτο τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων. εἰν μέντοι διὰ τὴν ἀρχὴν ἢ τὰ τοιαῦτα συμπτώματα γεγονότα, χαλεπωτάτην εὐλογον εἶναι τὴν διάθεσιν, ὡς καὶ σπασμὸν ἀκολουθῆσαι. μεμαθήκαμεν γὰρ ἐπὶ ταῖς τῶν μυῶν τάσεσι διὰ τὴν ἀρχὴν γενομέναις ἐπέσθαι σπασμὸν. οὐκ ἐμνημόνευσα δὲ ἐν ᾧ διήλθον λόγῳ τῶν ἐπὶ τοῖς τοῦ τραχήλου σπονδύλοις εἰς τὸ πρόσω ῥεύσασσι κυναρχικῶν, διὰ τε τὸ σπάνιον τῆς διαθέσεως, ὅτι τε μοι δοκοῦσι καὶ τότε συμφλεγμῆναι οἱ τοῦ λάρυγγος μύες.

ιβ'

Ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσιν ἐν ἀρχῇ τὸ ἐπιεικὲς, πικρὰ δὲ μεταπίπτειν, κακὸν τὸ τοιοῦτον. καὶ πνευλισμὸς κακόν.

sculorum maxillam inferiorem moventium propria quaedam sit affectio; nam si neque hi neque qui in gutture existunt aliquatenus affecti fuerint, ratione optima laesum esse nervorum principium quis pronuntiaverit. Quod si ob principium nervorum oborta sint hujusmodi symptomata, gravissimam esse talem affectionem rationi consonum est, adeo ut et convulsionem secuta fuerit; nempe eas musculorum quae ob principium fiunt tensiones convulsionem sequi didicimus. Non feci autem in eo quem percurri sermone mentionem eorum, qui angina ex colli vertebri in anteriorem partem luxatis corripuntur, tum quod raro contingat affectio tum quod gutturis musculi tunc quoque simul inflammari mihi videantur.

XII.

In phreniticis per initia moderatum esse, sed crebro permutari malum id est; sputatio quoque malum.

Ed. Chart. VIII, [708.]

Ed. Bas. V, (174.)

Οὐδὲν ἐξαιρέτιον ἐπὶ φρενίτιδος ὁ λόγος ἔχει. καὶ γὰρ κατὰ τῶν ἄλλων παθῶν εἰ μεταπίσῃ τὸ ἐπιεικὲς, ἐνδείκνυται τὴν δύναμιν ὑπὸ τοῦ νοσήματος νικᾶσθαι. τὸ δ' ἐν ἀρχῇ πρόσκειται τάχα μὴδ' ἄλλως γενήσεσθαι δυναμένου. ἐν ἀρχῇ γὰρ ὄρῳνται συνεχεῖς μεταπτώσεις, οὐχ ὅτιαν χρονίῃ τὰ νοσήματα, καὶ ταῦτ' εἰκὸς συμβαίνειν ἐν ταῖς κατὰ πλῆθος ἢ ποιότητα μοχθηρῶν χυμῶν διαθέσει, ἄλλοτ' εἰς ἄλλο μόριον, ἐνίοτε μὲν εἰς κύριον μεθισταμένον, ἐνίοτε δὲ εἰς ἄκρῳν. αἱ μὲν οὖν εἰς τὰ κύρια μέρη μετατόσσαι, διαφθείρουσι τὸ ἐπιεικὲς, αἱ δ' ἐς τὰ μὴ κύρια δηλοῦσιν ἐν ᾧ καιρῷ μάλιστα χροῆ τὸν ἰατρὸν ἐπὶ τὰς κενώσεις ἰέναι τῶν λυπούντων χυμῶν ἢ κατὰ πλῆθος ἢ ποιότητα. τοῦτο μὲν οὖν, ὡς ἔφη, ἀπάντων νοσημάτων κοινόν. ὁ πινελισμὸς δὲ γίνεται μὲν καὶ διὰ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἀρρώσισι οὖν ἐφ' ὑγρότητι, γίνεται δὲ καὶ διὰ τὸν ἐγκέφαλον ἐμπλησμένον ὑγρῶν, ἐξ ὧν συρῶεῖ τι καὶ εἰς τὸ στόμα παραπλησίως τῷ κατὰ τοὺς φλεγμαίνοντας ὀφθαλμοὺς δακρύῳ λεπιῷ. νῦν οὖν ἐπειδὴ τοῖς φρενιτικοῖς ἔφη γίνεσθαι τὸν

Nibil quod phrenitidi peculiare sit sermo hic habet; nempe et in caeteris affectionibus si permutetur clementia, vires vinci a morbo significatur. Adjecit autem in principio, quia nec forsan alias fore potest; nempe in principio permutaciones assiduas videmus, non autem quum morbi protracti fuerint. Continguntque haec ex ratione in his affectibus qui ex copia vel qualitate fiunt pravorum humorum in aliam alias partem, interdum quidem in principem, interdum vero in ignobilem transmigrantium. Qui igitur in principes partes confluxus fiunt clementiam corrumpunt; qui vero in ignobiles, quo maxime tempore medicis ad infestantium vel copia vel qualitate humorum vacuationes procedendum sit ostendunt, quod sane morborum omnium, ut dixi, commune existit. Caeterum sputatio et propter os ventriculi ex humiditate imbecillum et propter cerebrum humiditatibus refertum oritur; ex quibus nonnihil et in os confluit, lacrymae tenui quae ex inflammatis oculis manat simile. Nunc ergo quod phre-

Ed. Chart. VIII. [708. 709.]

Ed. Basf. V. (174.)

πιυελισμὸν, ἐγκεφάλου κακοπραγοῦντός ἐστι σημεῖον, τουτέστι πεπληρωμένου ὄντος.

ιγ'.

Ἐν φρενιτικοῖσι λευκὴ διαχώρησις κακὸν· ὡς καὶ Ἀρχεράτει. Ἄρα γε ἐπὶ τοῖτοισι καὶ νωθρότης γίνεται; ῥίγος ἐπὶ τούτοισι κάκιστον.

[709] Αἰ λευκαὶ διαχωρήσεις ὅτι καὶ δι' ἐδεσμάτων χρόαν γίνονται πρόδηλον. ὀρῶμεν γὰρ ὅσοι γάλα προσηνήγκανιο μόνον ἢ ἄριον καθαρὸν ἢ χόνδρον ἢ θέρμιος ἢ τοιοῦτον, τὴν διαχώρησιν αὐτῶν λευκὴν γινομένην, εἰ παραβάλλοιτο τοῖς φακῆν ἐδηδοκόσιν ἢ κράμβας ἢ ἐφθὸν αἷμα λαγωῶν ἢ ζωμὸν μέλανα τῶν διὰ σιραίου πολλοῦ σκευαζομένων. ἀλλ' ὅμως καὶ τοῖς ἐδέσματα λευκὰ προσενηγκαμένοις προσαπερχόμενόν τι τῆς ξανθῆς χολῆς χρώνυνσι τὴν διαχώρησιν, ὡς ὠχροτέρα φαινέσθαι τῶν ἐδηδεσμένων. ὅταν οὖν ἀκούσης τινὸς τῶν ἱατρῶν ἐπὶ τῶν ἰκτεριῶντων λέγον-

niticis sputationem fieri ait, cerebri male affecti, id est repleti, signum exiit.

XIII.

In phreniticis alba dejectio malum; quemadmodum et Archecrati. An et his torpor succedat? Rigor in his pessimum.

Quod albae dejectiones et ob ciborum colorem fiant liquido constat; videmus liquidem eos qui lac solum ingesserunt vel panem purum vel chondrum vel lupinos vel tale quippiam dejectionem habere albam, si his comparentur, qui lenticulam ederunt vel brassicas vel decoctum leporinum sanguinem vel jus nigrum eorum, quae cum multa conficiuntur sapa. At certe iis qui alba ingesserunt edulia, flavae bilis quiddam adveniens dejectionem colorat, ita ut ingestis pallidior efficiatur. Quum igitur medicum quempiam audieris dicentem, albas esse

Ed. Chart. IX. [709.]

Ed. Bas. V. (174. 175.)

τος λευκά γίνεσθαι τὰ (175) διαχωρήματα, δεῖ πρὸς τὰ κατὰ φύσιν ἔχοντα αὐτὰ παραβάλλειν καὶ πρὸς παραβολὴν τούτων γεγόναι τὸν λόγον αὐτῷ καὶ καθάπερ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἔγραψαν, λευκά διαχωρήματα γίνεσθαι τοῖς ἰκτεριώσιν. οὕτω καὶ ἡν οὗτος ἐπὶ τῶν φρενιτικῶν εἶπεν, ὡς εἰ καὶ μηδ' ὄλως ἔχοντα τὴν ξανθὴν χολὴν εἴρηκε. γίνεται δὲ τοῦτο μηκέτ' αὐτῆς εἰς τὴν γαστέρα συρρόεούσης, ἀλλὰ τῷ πρὸς ὅλον τὸ σῶμα φερομένῳ κατὰ τὴν ἀνάδοσιν αἵματι συναναφερομένης, διὰ στέγνωσίν τινα τοῦ καταφέροντος αὐτὴν εἰς τὴν γαστέρα πόρου, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἰκτεριωίντων ἢ διὰ σφοδρὰν πίρωσιν ἐν τοῖς ἄνω τοῦ ἥπατος μορίοις ἀναρπάζουσιν τὸ αἷμα σὺν τῇ χολῇ. κατὰ μὲν οὖν τὸν πρῶτον τρόπον ἀναφερομένης εἰς ὅλον τὸ σῶμα τῆς χολῆς ἢ βλάβη γίνοιτ' ἂν ἐξ αὐτῆς τοῖς κατὰ τὸν ἐγκέφαλον, ἢ δὴ καὶ πρόσθεν ἐκκεχολωμένοις. κατὰ δὲ τὸν δεύτερον τρόπον οὐ μόνον αἷτιον βλαβερὸν ἢ τῆς χολῆς ἀνάδοσις, ἀλλὰ καὶ σημεῖον ἔσται θερμοσίας παμπόλλης, ἐνδεικνυμένης ὑπάρχειν ἐν αὐτῷ. τὸ δ', ὡς καὶ Ἀρχεκράτει

ictericorum dejectiones, ad naturales eas comparare et ad collationem harum sermonem ipsi esse oportet. Atque quo modo plerique alii medici dejectiones in ictericis albas fieri dixerunt, ita et nunc in phreniticis dixit; quasi eas prorsus flava carere bile dixerit. Fit autem id quum ea non amplius in ventrem confluat, sed una cum sanguine, qui in universum corpus distribuitur sursum fertur; idque vel propter adstrictionem quandam ejus, qui bilem ad ventrem defert canalis, veluti in morbo regio laborantis usu evenit; vel propter vehementem ardorem, qui in superioribus jecoris partibus existens sanguinem una cum bile sursum rapit. Priore igitur modo delata in totum corpus bile cerebrum laeditur, jam et antea bile ipsa affectum; posteriore modo bilis distributio non solum causa noxia, verum quoque et caliditatis multae, quae in ipso esse demonstratur signum erit. Oratio autem haec ut Ar-

Ed. Chart. IX. [700.]

Ed. Basf. V. (175.)

πρόσκειται, συγγράμματι μὲν οὐ πάνυ προστιθέμενον, ὡς ἔφην, ἱπομνήματι δὲ πρέπον καὶ μάλιστα ὅταν ἑαυτὸν ὁ γράφων ἀναμνησκῆεν ἐθέλει. τῶν δ' ἐξῆς εἰρημέτων το μὲν, ἄρά γε ἐπὶ τούτοις καὶ νοθρότης γίνεται; δοκεῖ μοι προσγεγράφθαι, ὡς τοῦ Ἀρχεκράτους οὕτως διατεθέντος. ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ διὰ παντὸς ἢ τε πῆρα δεικνυσιν ὁ τε λόγος ἐνδείκνυται, λέγεσθαι δεῖ ἐπὶ τοῖς εἰρημέτοις νοθρότητα οὐ προσηκόντως. νοθρότης γὰρ ἐπὶ ψυχροῖς καὶ παχίσι καὶ γλίσχροις καὶ ὅλως δυσκινήτοις χυμοῖς, οὐκ ἐπὶ θερμοῖς καὶ λεπτοῖς καὶ δριμύσιν, οἷος ὁ τῆς ξανθῆς χολῆς εἶωθε γίγνεσθαι, πλὴν εἰ θανάτῳ πλησίον ἦκοιεν, ὡς διὰ νέκρωσιν ἤδη τῆς δυνάμεως ἡσυχάζειν. καὶ γὰρ διὰ νέκρωσιν τῆς δυνάμεως, οὐ διὰ τὸν χυμὸν γέγονεν. ἀδύνατον δὲ τοῖς οὕτω γενομένοις νοθροῖς σιωθῆναι, καὶ κοινὸν τοῦτό ἐστι σύμπτωμα τῶν κατὰ δυσκρασίαν ἄμετρον ἀποθυησόντων ἀπάντων, οὐκ ἴδιον τῶν φρενιτικῶν. εἶπερ οὖν ἐγένετο νοθρότης τῷ Ἀρχεκράτει, κατὰ τοῦτον ἂν ἐγένετο τὸν λό-

checrati, operi quidem non admodum convenit, ut retuli, sed commentarium magis decet et potissimum quando scriptor se ipsum admonere voluerit. Inter ea quae consequenter dicta sunt oratio haec, an et in his torpor fiat? Videtur mihi adscripta esse perinde atque Archecrates ita affectus fuerit; sed non congruenter quidem, quoniam non perpetuo dici debere in his segnitiam demonstrant tum experientia tum ratio. Nempe ignavia ex frigidis crassisque et glutinosis et omnino moveri contumacibus humoribus et non ex calidis tenuibusque et acribus, cujusmodi est flava bilis fieri consuevit, nisi aeger morti ita propinquus fuerit, ut ob extinctionem virtutis jam conquiescat; nempe desidia hujusmodi non propter humorem, sed propter virtutis extinctionem facta est; fieri autem nequit, ut qui ita desides facti sint serventur; estque id symptoma commune omnium ob immoderatam intemperiem morientium et non proprium phreniticorum. Si igitur torpor Archecrati factus sit, hac occasione factus est atque pror-

Ed. Chart. VIII. [709. 710.]

Ed. Bas. V. (175.)

γον καὶ πάντως ἀπέθανεν, οὐχ ὅτι λευκὰ διεχώρησεν ἢ τῆς
νωθρότητος ἢ τοῦ θανάτου συμβάν τι, ἀλλὰ διὰ τὸ μέγε-
θος τοῦ νοσήματος, οὗ σημεῖον ἢ λευκὴ διαχώρησις ἦν. τὸ
μέντοι ῥίγος αὐτοῖς εἶναι κάκιστον οὐχ ἀπλῶς ἀκουστέον.
ἐπιφαίνεται γὰρ ἐνίοτε καὶ κρίσιμον ῥίγος τοῖς φρενιτικοῖς,
ιδρωῶσι λύων τὴν νόσον. ἀλλὰ καὶ τὸ κατ' ἐκείνον τὸν χρό-
νον ῥίγος εἰρησθαι χρὴ νομίζειν ὀλέθριον, ἐν ᾧ διαχωροῦσα
λευκά. δέδεικται γὰρ ἐν τοῖς περὶ κρίσεων ἐν ἀπέπτω νο-
σήματι μὴ δύνασθαι γενέσθαι κρίσιν ἀγαθὴν. ἀπεπτον δέ
ἐστιν ἐν ᾧ συναναφέρεται τῷ αἵματι χολῆ, καθ' ὃν ἂν
χρόνον τοῦτο γίνηται, καὶ μᾶλλον γε ὅταν ἀμετρία πυρώ-
δους θερμοσίας ἠθροισμένης ἐν ἐγκεφάλῳ, συμβαίνει τι
τοιούτον.

ιδ'.

[710] Τοῖσιν ἐξισταμένοισι μελαγχολικῶς, ὅσι τρόμοι
ἐπιγίνονται, κακότητες.

sus obiit; non quod alba dejecerit torpore vel morte ac-
cita, sed propter morbi magnitudinem, cujus signum alba
dejectio fuit. Rigorem vero ipsis contingere pessimum
non simpliciter est intelligendum; nempe et interdum cri-
ticus rigor super apparet phreniticis morbum sudoribus
solvens; sed sane rigorem perniciosum dici eo tempore est
existimandum quo alba excernunt. Nempe in libris de
crisibus in morbo crudo crisin bonam fieri non posse est
demonstratum; crudus autem est in quo una cum sanguine
bilis sursum fertur quocumque tempore id fiat; magisque
quum tale quiddam ex igneae caliditatis in cerebro col-
lectae immoderatione contingit.

XIV.

*Mente ob melancholiam oberrantibus, quibus tremores su-
perveniunt, malignum.*

Ed. Chart. VIII. [710.]

Ed. Bas. V. (175.)

Μελαγχολικὴν ἔκστασιν ἀκουστέον τὴν σφοδρὰν καὶ
 θηριώδη· γίνεται δ' αὕτη διαβρεχοῖσης τὸν ἐγκέφαλον ξαν-
 θῆς χολῆς κατοπηθείσης· ἐμάθομεν δὲ ἐν τῷδε τὴν με-
 ταβολὴν αὐτῆς εἰς τὸ μέλαιναν ποιεῖσθαι. ὅταν οὖν ἐπὶ
 τῇ τοιαύτῃ διαθέσει τρόμος γίνηται, μεγάλως ὑπέξηράνθαι
 δηλοῖ τὰ νεῦρα καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἄνθρωπον ὀλεθρίως ἔχειν.
 οὐ καλῶς οὖν ἠρμήνευσεν εἰπὼν κακότητες. ἐσχάτως γὰρ
 ὀλέθριον ὄν τὸ σύμπτωμα προσηγορίας ἐτέρας ἐδεῖτο. τὸν
 γοῦν ἐκστάντα μελαγχολικῶς ἐπιγινόμενου τρόμου βεβαίως
 τις ἀποθανεῖσθαι λέγων οὐκ ἂν ἁμάρτοι. κακοήθη δὲ νο-
 σήματα καλοῦμεν ὅσα κίνδυνον ἀπειλοῦντα τοῖς κάμνουσιν
 οὐκ ἀποκόπτει τὴν τῆς σωτηρίας ἐλπίδα. βέλτιον οὖν εἰ-
 ρῆσθαι τὴν γεγραμμένην συνδρομὴν ὀλέθριον ἢ θανατικὴν
 ἢ τι τοιοῦτον.

 ιε'.

Οἱ ἐκστάντες ὀξείως ἐπιπυρέξαντες σὺν ἰδρωτί φρενιτικοὶ
 γίνονται.

Melancholicam ecstasin mentis motionem oberratio-
 nemque intelligere oportet vehementem et ferinam, quae
 irrigante cerebrum affata flava bile oritur; nempe et ex
 hoc commentario permutari eam in nigram didicimus.
 Quum igitur talem ob affectionem tremor fiat, vehemen-
 ter exsiccatos ostendit nervos, atque ob id hominem let-
 taliter habere. Non recte ergo enunciavit, quum dixit,
 malignum, nam quod summe perniciosum existit symptoma
 aliam exigebat appellationem. Qui ergo ex atra bile mente
 aberrantem, superveniente tremore certo moriturum affir-
 mat non fallitur, morbos autem malignos appellamus,
 quicumque periculum minantes spem salutis non adimunt.
 Melius igitur erat scriptam concursionem dici vel perni-
 ciosam vel mortiferam vel quiddam hujusmodi.

 XV.

Insanientes acute in febrem relapsi cum sudore phrenitici fiunt.

Ed. Chart. VIII. [710.]

Ed. Bas. V. (175.)

Ἀσύμφωνον μὲν καλοῦμεν τὴν τοιαύτην ἐρμηνείαν. ἀσαφὴς δ' αὐτῶν ἢ διάνοια γίνεται, δυναμένων ἀλλήλοις ἀπάντων τῶν ὀνομάτων συνάπτεσθαι τε καὶ χωρίζεσθαι. μία μὲν γὰρ ἔστι σύνθεσις αὐτῶν, οἱ ἐκσιάντες ὄξϊως, εἴτ' ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς ἐπιπυρεξῆσαιτες ὄξϊως. ἄλλη δ' αὖ πάλιν σύνθεσις τὸ σὺν ἰδρωτί, ποιέ μὲν τῷ πρὸ αὐτοῦ, ποιέ δὲ τῷ μετ' αὐτὸ σννταιτόμενον. δύναιται γὰρ καὶ οὕτως ἢ ῥῆσις ἀναγνωσθῆναι, ἐπιπυρεξῆσαιτες σὺν ἰδρωτί, κάπειτα ἀφ' ἐτέρας ἀρχῆς φρενιτικοὶ γίνονται. δύναται δὲ καὶ σὺν ἰδρωτί φρενιτικῶς αὐτοὺς γίνεσθαι λέγειν ὁ γράψας ταῦτα. δῆλον οὖν ἔστιν ὅπερ αἰεὶ λέγω τὰς ἀσαφεῖς ἐρμηνείας οὐδὲν διδάσκειν. ἐννοήσαντας γὰρ ἡμᾶς τὸ ἀληθὲς ἐφαρμοσάαι χρὴ δυναμένη λέξει προσέσθαι τὸν λόγον ἢ κατατριβῆναι μὲν χρόνου πάμπολυ, οὐδὲν δ' ἡμᾶς ἐπιμαθεῖν. ἐν ἣ γὰρ χρήσει παρ' αὐτοῦ χρὴ φέροντα τὸ ἀληθὲς ἐφαρμοῶζειν πειραῶσθαι ταῖς κατὰ μέρος λέξεσιν, ἐν ταύτῃ βοήθεια μὲν τις ἐξ ἡμῶν τῇ ῥῆσει γίνεται, κινδυνευούσῃ φανῆναι μοχθηρᾶ,

Consonantia alienam talem dicimus enunciationem; sed obscura hujus intelligentia ideo fit, quod nomina inter se omnia tum conjungi tum separari possunt. Componuntur siquidem uno tali haec modo, *mente oberrantes acute*; deinde altero principio *superfebrientes acute*. Rursus quoque et alia est orationis hujus, *cum sudore* compositio, quae aliquando quidem praecedenti, aliquando vero et sequenti coordinatur. Potest enim et ita dictio legi, *superfebrientes cum sudore*, deinde altero principio *phrenitici fiunt*; potest etiam et qui haec scripsit, quod cum sudore phrenitici hi fiunt enunciare. Constat itaque quod semper dico, nihil obscuras enunciationes docere; siquidem nos excogitata veritate eam dictioni, quae rationem admittere potest, accommodare oportet aut temporis plurimum conterere nihilque addiscere; quatenus enim singulis dictionibus ab auctore acceptis veritas accommodanda nobis est, eatenus juvamen quoddam a nobis dictioni accedit periclitanti, ne videatur vitiosa, caeterum nihil ab ea

Ed. Chart. VIII. [710. 711.]

Ed. Baf. V. (175.)

διδασκόμεθα δὲ οὐδὲν ἐξ αὐτῆς. ἀλλὰ καίτοι τούτων οὕτως
 ἐχόντων καὶ φαινομένης ἐναγοῦς τῆς τῶν ἀσαφῶν ἀχρη-
 στίας, ὅμως οὐκ ὀλίγοι τῶν σαφῶν συγγραμμάτων ἡδίων
 ὁμιλοῦσι τοῖς ἀσαφέσι. μὴ τοίουν ἐμὲ τοῦ μήκους τῆς
 ἐξηγήσεως μέμψαιτ' ἂν τις, ἀλλὰ τὴν ἑαυτῶν ἄλογον ἐπι-
 θυμίαν ὅσοι τὰ τοιαῦτα βιβλία προθύμως ἀναγινώσκουσιν.
 ἐγὼ μὲν γὰρ ὅτι οὐχ ἑκὼν ἐπὶ τὰς ἐξηγήσεις αὐτῶν ἦκω
 οἱ ἐταῖροι πάντες ἴσασι καὶ μάλιστα οἱ τῶν νῦν γραφομέ-
 νων αἴτιοι. μοχθηροῦς δὲ πάντων ἐξηγησαμένων τὸ σίγ-
 γραμμα τοῦτο, κἀγὼ τοῖς ἀναγκάσασί με πεισθεῖς ἐπὶ τὴν
 ἐξήγησιν ἦκον, ἧς αὐθις ἀρξάμενοι λέγομεν. εἰ μὲν συνά-
 ψαντες ἀλλήλοις τό τ' ἐκστάντες [711] καὶ τὸ ὀξέως,
 ἔπειτα δὴ σιωπήσαντες εἶπομεν, ἐπιπυρέξαντες σὺν ἰδρωτί
 καὶ πάλιν ἐφεξῆς, φρενιτικοὶ γίνονται, τὴν ἐξήγησιν ποιη-
 σόμεθα τοιάνδε. πρῶτον μὲν ἐπισκεψόμεθα τὸ κοινὸν ἄπο-
 ρον ἀπασῶν τῶν ἀναγνώσεων. ἐκστάντας γὰρ ὀξέως εἶπεν
 ἐν ἀρχῇ, οὗς κατὰ τὴν τελευταίην τῆς ῥήσεως ἔφη φρενι-
 κούς γίνεσθαι, ὥσπερ οὐχὶ καὶ τῶν ἐκστάντων ἤδη φρενι-

docemur. Quamquam vero haec ita habeant, videaturque
 conspicua esse obscurorum inutilitas, non pauci tamen li-
 bentius in obscuris quam manifestis versantur operibus.
 Nemo igitur expositionis prolixitatem mihi obiiciat, sed
 irrationabile accuset eorum desiderium, qui libros hujus-
 modi legunt alacriter. Nempe quod invitus ad horum ex-
 planationes veniam familiares mei omnes noverunt et po-
 tissimum qui me ad ea quae nunc scribuntur incitaverunt.
 Quum igitur librum hunc perperam omnes exposuerint,
 aggressus sum et ipse expositionem, ab iis persuasus qui
 me impulerunt; a qua rursus incipientes dicimus; siqui-
 dem simul conjunxerimus et mente aberrantes et adver-
 bium acute; deinde silentio facto dicamus, superfebrientes
 cum sudore et deinceps phrenitici fiunt, talem faciemus
 expositionem. Sed primum quidem lectionum omnium
 commune dubium consideremus. Nam mente aberrantes
 acute dixit per exordia, quos in calce dictionis phreniti-
 cos fieri dixit; tanquam mente aberrantes non jam phre-

Ed. Chart. VIII. [711.]

Ed. Bas. V. (175. 176.)

τικῶν ὄντων. ἐροῦμεν οὖν κατεσπᾶσθαι τὴν λέξιν ἐνδεικνυμένην διὰ τοῦ ἐπιπυρέξαντες, τὸ καὶ πρότερον αὐτοῦς, οἵπερ ἐξέστησαν, ὀξέως πυρέτιοντας ὕστερον παύεσθαι, κάπειτα πάλιν ἐξ ὑποστροφῆς πυρέξαι σὺν ἰδρωτί. τούτους οὖν φησι φρενιτικούς γίνεσθαι. τὸ μὲν οὖν ὅτι γενήσονται φρενιτικοὶ λογισάμινος ἐκ τῆς ἔμπροσθεν αὐτοῖς γενομένης παρακοπῆς σφοδρᾶς, ἣν διὰ τῆς ἐκστάντες ἐδήλωσε φωνῆς. ἐκ δὲ τοῦ σὺν ἰδρωτί τὴν ὑποστροφὴν γίνεσθαι βεβαιούμενος τὴν ὑπόνοιαν, ἐπειδὴ τὰς τοιαύτας εἰσβολὰς τῶν πυρετῶν, ἂν τ' ἐξ ἀρχῆς ἂν τε μεθ' ὑποστροφῆς γίνωνται, πλήθος ἴσμεν ἐνδεικνυμένας. ἐπεὶ τοίνυν ὅσα περιττὰ κατὰ τοὺς χυμοὺς ἢ ἐν ποσότητι ἐν αὐτοῖς ἢ ἐν ποιότητι ἀθροίζεται κατὰ τὸ σῶμα, ταῦτα ἐπὶ τοὺς πεπονθότας εἴωθε ῥεῖν τόπους, ἐπεπόνθει δὲ τούτοις ὁ ἐγκέφαλος, οὐκ ἂν γὰρ ἐξέστησαν ὀξέως ἂν ἐπιπυρέξωσι καὶ μάλιστα μεθ' ἰδρωτός. εὐλογον οὖν ἐστὶν ἐλπίζειν φρενιτικούς οὕτως (176) ἔσεσθαι. γνωσθήσεται γὰρ ἢ διάθεσις αὐτῶν ὅλη τοιάδε τις οὕσα, πλήθους χολωδῶν δριμέων εὐθύς

nitici existant. Distrahi ergo dictionem dicimus per verbum superfebrientes, quod ostendit prius eos, qui mente aberrarunt, acute febrientes postea desinere; deinde rursus ex recidiva febrile cum sudore; hos itaque phreniticos fieri ait; quod phrenitici quidem fient ex vehementi ea, quae ipsis ante facta est desipientia, quam per orationem mente aberrantes indicavit, arbitratus; ex eo vero, quod cum sudore recidiva fiat confirmans suspicionem; quoniam tales febrium invasiones sive ab initio sive cum recidiva fiant plenitudinem significare nobis constat. Quoniam igitur quae ex humoribus vel quantitate vel qualitate superflua in corpore colliguntur fluere in affectos locos consueverunt; affectum autem fuerat cerebrum, non enim mente moti fuissent acute si superfebrierint et praesertim cum sudore; ratione sane optima phreniticos ita fore est sperandum. Nota siquidem tota horum affectio ita evadet quae talis est. Copia bilioforum acrium prote-

Ed. Chart. VIII. [711.]

Ed. Bas. V. (176.)

ἐν ἀρχῇ φρένιτος ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἐκστῆναί τι συμβαίνει, τοῦτου δ' αὖθις εἰς ἕτερόν τι μέρος μεταρρύνετος παύσασθαι τὴν ἐκστασιν. ἂν δ' ἐπιπυρξέωσιν οὗτοι μεθ' ἰδρωῶτος, ἐπὶ τὸ πεπονθὸς αὐτοῖς παλινδρομήσει τὸ χολῶδες πλῆθος, ὡς γενέσθαι φρενιτικούς. ἔαν δὲ τὸ ὀξείως τῷ ἐπιπυρξέαντες συντάξωμεν, ὁ λόγος ἔσται τοιοῦτος. οἱ ἐκστάντες εἴτα παυσάμενοι καὶ πάλιν ἐπιπυρξέαντες ὀξείως σὺν ἰδρωῶτι φρενιτικοὶ γενήσονται, τῆς προρρήσεως καὶ ταύτης καὶ τῆς προειρημένης οὐκ ἐχούσης τὸ διηνεκές, ἀλλ' ὡσπερ καὶ ἄλλαι πολλαὶ τὸ πλειστάκις. ἔαν δὲ τῷ σὺν ἰδρωῶτι τὸ φρενιτικὸν γενήσονται συντάξωμεν, ὁ λόγος ἔσται καθ' ἐτέραν ἀνάγνωσιν τῶν προειρημένων κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ῥήσεως τοιούδε· κατὰ μὲν τὴν προτέραν οἱ ἐκστάντες ὀξείως, εἴτα ἐπιπυρξέαντες, φρενιτικοὶ σὺν ἰδρωῶτι γίνονται· κατὰ δὲ τὴν β' οἱ ἐκστάντες φρενιτικοὶ σὺν ἰδρωῶτι γίνονται. καὶ δύναται μὲν ὁ γράψας ταῦτα τοιοῦτον ἄρῶσιστον ἔωρακέναι, τὸ πολλάκις δὲ προειρημένον οὐχ ἔξει. πολλὰ μέντοι καὶ

nus ab initio ad cerebrum fluente mente moveri cuiusdam contingit; quae si rursus aliam in partem transluat, definit mentis motio; si vero hi superfebrierint, cum sudore in affectum locum recurret biliosorum copia, ita ut phrenitici fiant. Si vero adverbium acute nomini superfebrientes composuerimus, talis erit sermo: mente aberrantes deinde definentes et rursus superfebrientes acute cum sudore phrenitici fiunt. Sed praedictio tum haec tum antedicta, quod perpetuum sit non habet, sed quod maxima ex parte sit, veluti et aliae multae. Verum si orationi huic cum sudore orationem hanc phrenitici fiunt junxerimus, sermo secundum alteram earum, quae in capite enarrationis dictae sunt, lectionem talis erit, secundum priorem quidem: *mente aberrantes acute, deinde superfebrientes phrenitici cum sudore fiunt*; secundum vero alteram: *mente aberrantes deinde acute superfebrientes phrenitici cum sudore fiunt*. Potest quidem et qui haec scripsit talem aegrum vidisse, sed quod saepius praedictum sit

Ed. Chart. VIII. [711. 712.]

Ed. Bas. V. (176.)

ἄλλα τῶν κατὰ βιβλίον τοῦτο γεγραμμένων οὐκ ἔστιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γινόμενα, τοῦ γράψαντος αὐτὰ θεασαμένου μὲν τινὰς ἀρρώστους τοιούτους, οὐπω δὲ γινώσκοντος εἴτε τὸ διηγεῖς ἔχουσιν εἴτε τε τὸ πλειστάκις. ἔοικε γὰρ ἐκ τηρήσεως μᾶλλον οὐ τῆς τῶν παθῶν οἰκείας κατασκευῆς ὁ γράψας ταύτας ἀποφάσεις ἐθέλειν ποιῆσθαι. τῷ δ' οὕτως ἀθροίζοντι τὴν ἰατρικὴν θεωρίαν οὐχ ἑκατὸν, ἀλλὰ χιλίων εἰῶν ἔστι χρεία καὶ διὰ τοῦτο τὴν μικρὰν καὶ ταπεινὴν ὁ Ἰπποκράτης ἠΐξῃσεν ἐπὶ πλείστον, οἷς ἕκ τε τῆς ἱστορίας ἔμαθε καὶ αὐτὸς ἐθεάσατο τὴν λογικὴν κρίσιν προσθεῖς. ἕκ πολλῶν οὖν ὑπονοήσαιεν ἂν τις οὐκ εἶναι τοῦ Ἰπποκράτους σύγγραμμα τὸ βιβλίον τοῦτο, πολυλογεῖ γὰρ ἐμπειρικῶς αὐτὸ συνθεῖς, μὴ δυνάμενος εἰς τὸ καθόλου λογικῶς ἀναγαγεῖν τὰ θεωρήματα.

ιστ'.

[712] Οἱ φρενιτικοὶ βραχυπύται, ψόφου καθαρτόμενοι, τρομάδες.

non habebit. Multa vero et alia ex his, quae in hoc libro scripta sunt, non magna ex parte fiunt, quum auctor quidem hujus libri nonnullos tales aegros viderit, nondum vero cognoverit an id quod semper fit an quod magna ex parte habuerint. Nempe ex observatione magis, non ex peculiari affectionum conditione, auctor has enunciationes velle facere est visus. Qui autem medicam speculationem ita congerit, is non centum, sed mille annis opus habet; atque ob id parvam humilemque eam plurimum adauxit Hippocrates, iis quae et ex historia didicit et ipse inspexit logicam adiiciens censuram. Ex multis igitur opus Hippocratis librum hunc non esse quis existimaverit; multa siquidem loquitur, quae empirice composuit nec theoremata ad universale rationabiliter reducere valens.

XVI.

Phrenitici pauculum bibentes levi strepitu quum turbantur, tremuli.

Ed. Chart. VIII. [712.]

Ed. Bas. V. (176.)

Οὐκ αὐτοὶ ψόφου καθαπτόμενοι βέλτιον ἢν εἰπεῖν, ἀλλ' ὧν ὁ ψόφος καθάπτεται. τὸ μέντοι λεγόμενον ἀληθές ἐστιν, ὑπὸ γὰρ τῶν ψόφων θορυβοῦνται, παραπλησίως τοῖς δειλοῖς, ὅταν ἐξαίφνης ἀκούσωσι μεγάλης βροντῆς ἢ θηρίων τι θεάσωνται πλησίον. ἀλλὰ καὶ βραχυπόται πάντως εἰσὶν οἱ φρενιτικοὶ, καίτοι διάθεσιν ἔχοντες θερμὴν καὶ ξηρὰν ὥστε καὶ τὴν γλῶτταν ἔχειν διὰ τὴν πολλὴν ξηρότητα τραχεῖαν. εἰδίδαξε δὲ ὁ Ἱπποκράτης ἡμᾶς ὅτι τοῦτοις ἢ γνώμη νοσεῖ, κατὰ τὸν ἀφορισμὸν, ἐν ᾧ φησιν, ὁκόσοι πονέοντες τι τοῦ σώματος τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἢ γνώμη νοσεῖ. καὶ μέντοι καὶ τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν, ἐν τῇ λοιμώδει καταστάσει περὶ τῶν φρενιτικῶν αὐτὸς εἶπεν, ἄδιψοι δὲ οὗτοι πάνυ ἦσαν. τρομώδεις δὲ οὐ πάντες ἐγίνοντο οἱ φρενιτικοί, ἀλλ' οἱ χεῖριστα διακείμενοι, καθάπερ εἴρηται καὶ πρόσθεν. ἔνιοι δὲ βραχυπόται γράψαντες ἀξιοῦσιν ἀκοῦειν τοὺς ὑποτιοπουμένους τὰ βραχύτατα, καὶ τοῦτο μαρτυρεῖν φασὶ τὸ ψόφου καθαπτό-

Non hi strepitum tentantes sed quos strepitus tentat dicere erat melius. Quod vero dicitur verum existit; nempe ob strepitus tumultuantur, non secus quam timidi, quum magnum aliquod tonitruum derepente audierint vel feram aliquam propius conspexerint. Prorsus item paucibibae sunt phrenitici quamquam affectionem habeant calidam et siccam, ita ut et linguam prae multa siccitate asperam habeant; sed docuit nos Hippocrates mentem his aegrotare in eo aphorismo, qui ita habet: *quicumque parte aliqua corporis dolent, atque ut plurimum dolores non sentiunt, hi smens aegrotat.* Praeterea in tertio epidemiorum ubi de pestifero agit statu, de phreniticis idem inquit: valde autem hi sine siti erant. Non autem phrenitici omnes tremorem incurrunt sed qui deterrime habent, ut dictum etiam est supra. Quidam vero qui βραχυπόται, *parum suspicantes*, scripserunt, volunt intelligi metuentes ea quae maxime sunt exigua; ajuntque rei huic fidem facere quod dicitur, ψόφου καθαπτόμενοι, id est ταραττόμενοι, turbati,

Ed. Chart. VIII. [712.]

Ed. Bas. V. (176.)

μενοι, τουτίστι ταρατιόμενοι, διά τὸ καὶ βραχύτατα ὑποτοπεῖσθαι, τουτέστιν ἰποπεύειν.

ιζ'.

Τὰ ἐξ ἐμέτου ἀσώδεος, κλαγγώδης φωνῆ, ὄμματα ἐπίχνουν ἔχοντα, μανικά· οἷον καὶ ἡ Ἑρμοζύγου ἐμμανεῖσα ὀξείως ἀφωνος ἀπέθανε.

Εἰ τινὰς που θέρους ὥρα καύματος ἰσχυροτάτου διὰ κόνεως ὁδοιπορήσαντας, τεθείασαι ξηροὺς ἰκανῶς ἔχοντας τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡς δοκεῖν τοῦ καλουμένου χνοῦ μεστοὺς εἶναι, τούτους ἐν νῶ λαβῶν νοήσεις ὃ βούλεται δηλοῦν ἢ προκειμένη ῥήσις. ἔστι γὰρ τῶν κατ' αὐτὴν εἰρημένων τὸ κυριώτατον τοῦτο. κοινὸν μὲν οὖν τῶν τε μαραιομένων καὶ τῶν σφοδρότατα φρενιτιζόντων, οὐ μὴν δυσχερῆ τὴν γνῶσιν ἔχόντων τῶν μαραιομένων ἐωρακότι ποιεῖ καὶ ἕνα. τοῖς μὲν γὰρ μαραιομένοις ἐκείτηκε πᾶν ὅσον ἐστὶ κατὰ τὸ πρόσωπόν τε καὶ τοὺς κροτάφους σαρκῶδες, ἅμα τῷ καὶ

propterea quod ea quae maxime exigua sunt, ὑποτοποῦνται, id est ὑποπεύουσι, *suspiciantur.*

XVII.

Ex vomitu fastidioso vox clangens oculique sordes habentes insaniam portendunt; ut Hermozogae uxori, quae vehementi insania acute correpta muta obiit.

Si aestivo tempore per vehementissimum aestum, via pulverulenta proficiscentes quosdam videris resiccatis ita oculis ut pulvere pleni videantur, eosque animo fueris complexus, quid praefens dictio indicare velit intelliges; nempe id eorum quae in ea dicuntur maxime proprium existit, commune nimirum et tabescentium et vehementissima phrenitide laborantium; neque ei cognitu difficile, qui ex tabescentibus unum aliquando etiam conspexerit. Nempe tabescentibus colliquatum est id omne quod tum in facie tum in temporibus carnosum existit, factis una

Ed. Chart. IX. [712. 713.]

Ed. Bas. V. (176.)

τοὺς ὀφθαλμοὺς κολλοὺς ἱκανῶς γεγυμέναι. οἱ φρενιτικοὶ δὲ χωρὶς τούτων τὸν ὀφθαλμὸν ἐπίχουσι ἔχουσι, πρὸς τῷ καὶ τὸ βλέμμα θρασὺ μὲν τοῖς φρενιτικοῖς, δειλὸν δ' εἶναι τοῖς μαραινομένοις. ὁ δὲ ἀσώδης ἔμετος κοινὸν μὲν σύμπτωμα τοῖς τοιοῦτοις φρενιτικοῖς ἐστὶ πρὸς τινὰς τῶν κακοήθων πυρετῶν, ὡσπερ καὶ ἡ κλαγγώδης φωνή. γίνεται δὲ ὁ μὲν ἀσώδης ἔμετος ἐπὶ τε χολαίδει καὶ σακνώδει χυμοῦ, ἡ φωνὴ δὲ κλαγγώδης διὰ ξηρότητα φωνητικῶν ὀργάνων, ὡς ἐν τοῖς περὶ φωνῆς ὑπομνήμασι δέδεικται. ὅταν οὖν τοῖς φρενιτικοῖς ταῦτα συμπίσσι, μανιωδῶς παραπαίουσιν, ὅπερ ταῦτὸν βούλεται σημαίνειν τῷ σφοδρῶς καὶ γίνεται τοῦτο διὰ τε τὴν κακοήθειαν τοῦ χυμοῦ καὶ τὴν ἀμετρον ξηρότητα, διὸ καὶ ἄφωνοι γίνονται.

ιη'.

[713] Ἐν πυρετῷ κανσώδει ἤχων προσγενομένων μετὰ ἀμβλυωγμοῦ καὶ κατὰ τὰς ῥίνας προσελθόντος βάρους, ἐξίστανται μελαγχολικῶς.

et cavis admodum oculis. Phrenitici vero absque his oculum habent pulverulentum. Praeterea phreniticis aspectus audax feroxque; marcescentibus timidus existit. Vomitus autem fastidiosus commune quidem symptoma talibus est phreniticis cum malignis quibusdam febribus, veluti et vox clangorosa. Fit autem hujusmodi vomitus ex humore tum bilioso tum mordenti; vox vero clangorosa propter siccitatem voci asservientium instrumentorum, ut in commentariis de voce ostendimus. Quum igitur phreniticis haec obtigerint, ferine desipiunt; quod idem cum vehementer vult significare; fitque tum propter humoris malignitatem tum propter immoderatam siccitatem; quo fit ut et mūtī evadant.

XVIII.

In ardente febre si aurium tinnitus cum visus hebetudine fuerit proveneritque in naribus gravitas, mente ex melancholia aberrant.

Ed. Chart. VIII. [713.]

Ed. Bas. V. (176.)

Γίνεται μὲν ὁ καυσώδης πυρετὸς καὶ δι' ἄλλας αἰτίας, ὡσαύτως δὲ καὶ διὰ τὸν ἐγκέφαλον φλεγμαίνοντα. τοῦτο γὰρ ἔπεται καὶ ἡ διηνεκῆς παραφροσύνη ἐκ τῶν οἰκείων τῆς φρενίτιδος σημείων. ἐκ δὲ τοῦ πλεονάζοντος ὑγροῦ τῆ κεφαλῆ γεννᾶται πνεῦμα φουσῶδες, διὸ καὶ οἱ ἦχοι γίνονται. ὡσαύτως καὶ ἀμβλυωγμὸς παχέος τινὸς ὑγροῦ ἢ πνεύματος ἐπιπίπτοντος τοῖς ὀφθαλμοῖς. ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς ῥίνας ἐμπεσὼν ὑγροῦ πλῆθος αἴσθησιν ποιῆ βάρους ἐν αὐταῖς. εἰκὸς δ' ἔσθ' ὅτε γίνεσθαι τὴν τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων συνδρομὴν καὶ διὰ συνεχῆ πυρετὸν χολαίδους ἴλης ἐμπερομένης ταῖς φλεψὶ καὶ στεγομένης ἐκείσε, ἕξις καὶ πνεύματα φουσώδη πρὸς τὴν κεφαλὴν πέμποντα πρὸς ὠτὰ τε καὶ ὀφθαλμοὺς, πλῆθὸς τε κατὰ τὰς ῥίνας ὑγροῦ. εἰ δέ που ἐγκαυθῆ, εἴτ' ἐν τῇ κεφαλῇ ἢ ξανθὴ χολὴ εἴτ' ἐν ὄλῳ τῷ σώματι, πρὸς τὸ μελαγχολικώτερον ῥέπει, κάκειθεν πρὸς αὐτὸν ἐκπέμπεται, καὶ διὰ τοῦτο ἐξίστανται μελαγχολικῶς.

Febris ardens tum ob alias causas tum propter cerebri inflammationem aequè fit; nempe et huic succedit ex propriis phrenitidis signis continua desipientia. Ex ea vero quae in capite redundat humiditate spiritus flatuosus procreatur, quapropter et aurium tinnitus fiunt; pari modo caligo quum crassus quidam humor vel spiritus oculos invadit. Naribus praeterea ingruens humoris copia sensum gravitatis in ipsis facit. Probabile est autem et nonnunquam dictorum symptomatum concursionem propter assiduam fieri febrem ex biliosa materia, quae per venas fertur inibique est condita; a qua flatuosi spiritus ad caput mittuntur, adque aures et oculos atque ad nares humoris copia. Quod si flava bilis quodammodo exusta sive in capite sive in toto corpore fuerit, ad id quod melancholicum magis est vergit, atque hinc in cerebrum ipsum emittitur; ob idque mente ex melancholia moventur.

Ed. Chart. VIII. [713.]

Ed. Baf. V. (176. 177.)

ιδ'.

Αἱ παρακρούσιες σὺν φωνῇ κλαγγῶδει, γλώσσης σπασμοὶ τρομώδεις, καὶ αὗται τρομώδεις γενόμεναι ἐξίστανται, σκληροσμός τουτέοισιν ὀλέθριον.

Ὅταν ἐπὶ φρενίτιδι παραφροσύνη γένηται θεριμὸν οὔση καὶ ξηρὸν πάθος, τῇ ἐν αὐτῇ δὲ ξηρότητι μεταδοθείση τῇ τραχίᾳ ἀρτηρίᾳ, γίνεται ἡ φωνὴ κλαγγώδης, ὡσπερ τῷ ταῖς ὑγρότησιν ἀναποθείσαις βρογχώδης, ἀλλ' οὐχ ὡς ἴδια τῆς φρενίτιδος. γίνονται γὰρ καὶ ἐτέροις νοσήμασιν, οὐδὲ γὰρ συνυπάρχουσι διηλεκῶς τῇ φρενίτιδι. ὁ γοῦν τρόμος γίνεται τῇ γλώσσῃ, διὰ τὴν ἐκ τοῦ προειρημένου πάθους ξηρὰν δυσκρασίαν ἀιοησάσης τῆς ψυχικῆς δυνάμεως. σπασμοὶ δὲ τῇ τῶν ἐν αὐτῇ μυῶν ξηρότητι ἔπονται, τῇ κεφαλῇ συμπασχόντων. ὡσπερ καὶ ἡ φωνὴ τρομώδης δι' ἀτονίαν (177) ὑπὸ τῆς αὐτῆς δυσκρασίας. ταῦτα δὲ σύμπαντα τὰ προειρημένα συμπτώματα δι' ἐπίτασιν γινόμενα τῆς ἐν τῇ κεφαλῇ ξηρότητος ἔκστασιν δηλοῦσι γενέσθαι. τούτοις δὲ

XIX.

Desipientiae cum voce clangente linguaeque convulsiones tremulae et voces ipsae tremulae evadentes, mentis indicant alienationem, duritiesque his perniciofa.

Quamquam ex phrenitide, quae calida et sicca est affectio, desipientia profiscatur, atque ex ipsius siccitate, quae asperae arteriae communicata est, vox clangosa fiat, veluti et ex humiditatibus imbibitis rauca; non tamen propria phrenitidis existunt, nempe et aliis in morbis reperiuntur et non perpetuo simul phrenitidi insunt. Tremor igitur linguae accidit debilitata propter siccam praedictae affectionis intemperiem animali facultate; convulsiones vero siccitatem musculorum ipsius una cum capite affectorum consequuntur; sicuti et vox obtremiscit propter infirmitatem, quae ab horum contracta est intemperie. Praedicta autem haec omnia symptomata, quae ob siccitatis capitis intensionem fiunt, mentis motionem fieri

Ed. Chart. VIII. [713. 714.]

Ed. Bas. V. (177.)

πάσι σκληρυνθέντι ολίθριον διὰ τὴν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἀμε-
τρον γεγονῦσαν ξηρότητα,

α'.

Αἱ τρομώδεις γλωῖσαι σημεῖον οὐχ ἰδρυμένης γνώμης.

[714] Εἶρηται μοι πολλάκις ὡς αἱ τρομώδεις γλωῖσαι δι' ἀσθένειαν τῆς ψυχικῆς δυνάμεως γίνονται. σημεῖον δ' ἐστὶν οὐχ ἰδρυμένης γνώμης, διὰ τὸ ἐπὶ τῇ φρενίτιδι γίνεσθαι. πάσχοντος γὰρ τοῦ ἐγκεφάλου καὶ τοῦ πάθους ὄντος θερμοῦ ἡρεμεῖν οὐ δύναται. ὡσπερ γὰρ τοῦ ψυχροῦ τὸ ποιεῖν σιάσιμα δυσκίνητά τε καὶ ἀκίνητα ἐν οἷς ἐμφιλοχωρήσει, οὕτως τοῦ θερμοῦ τὸ κινεῖν ἀεὶ καὶ μὴ ἔαν ἡρεμεῖν. μέλλων οἶν ὁ Ἰπποκράτης δηλώσαι τὴν ἐν τῇ κεφαλῇ διάθεσιν ὅποια τις ἐστίν, οὐχ ἰδρυμένην γνώμην ὠνόμασεν. οὐκ ἔστι δὲ ἡ τρομώδης γλωῖσσα τῶν οἰκείων τῆς φρενίτιδος σημείων ἐνταῦθα, ἀλλὰ τῶν κατὰ συμπά-

indicant. Universis autem his induratis perniciosum propter immoderatam eam, quae in cerebro facta est, siccitatem.

XX.

Linguae tremulae signum non constantis mentis.

Dixi saepius linguas ob facultatis animalis imbecillitatem contremiscere, estque signum non constantis mentis quod ex phrenitide fiat; patiente liquidem cerebro calidaque existente affectione quiescere non potest. Nempe ut frigidi est tum stabilia tum difficile mobilia tum immobilia ea efficere, in quibus moram facit, sic calidi movere semper et non sinere quiescere. Ostensurus igitur Hippocrates qualisnam capitis affectio sit, non constantem mentem nominavit. Non est autem hic tremor linguae peculiare phrenitidis signum, sed per sympathiam com-

Ed. Chart. VIII. [714.]

Ed. Bas. V. (177.)

θειαν πασχόντων εϊέρω τινί προτοπαθοῦντι ἢ διὰ γειννία-
σιν ἢ διὰ κοινωνίαν τῶν ἐν αὐτῇ μορίων.

κα'.

Ἐπὶ τοῖσι χολώδεσι ἀκρήτοισι διαχωρήμασι τὸ ἀφρῶδες
ἐπάνθισμα κακόν· ἄλλως τε καὶ ὄσφυν προηληγότει καὶ
παρενεχθέντι.

Ὅτι μὲν ὁ ἀφρὸς γίνεται διὰ ψύξιν καὶ διὰ θερμό-
τητα δῆλον ἐκ τοῦ τοὺς ἀνέμους ἀφρούς ἐμποιεῖν τοῖς ὕδα-
σι καὶ τὴν ἐν τῷ λέβητι ζέουσαν θερμοσίαν. τὸ γοῦν ἐν
τοῖς χολώδεσι διαχωρήμασιν ἀφρῶδες ἐπάνθισμα, οἷον ἄν-
θος ἄνωθεν ἐπικείμενον, ζέσιν οὐ μικρὰν ἐνδείκνυται τῆς
τοιαύτης χολῆς. προσδυνῶνται δὲ τὴν ὄσφυν διὰ τὸ θρι-
μείαν εἶναι καὶ δακνῶδη τὴν ἐν τοῖς ἐντέροις διερχομένην
χολήν. τοῦ γὰρ τοιούτου διαχωρήματος παρενεχθέντος τοῖς
ἐντέροις, οὐ τοῖς κατ' ὄσφυν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς λοιποῖς,
ὀδύναί τούτοις ἐπακολουθοῦσι.

patientium alteri cuidam primum patienti vel propter vi-
cinitatem vel propter societatem quae in ea sunt partium.

XXI.

*In biliosis sincerisque dejectionibus spumosa efflorescentia
malum tum alias tum ei qui lumbis ante doluerit et
desipuerit.*

Quod spuma tum propter frigiditatem tum propter
caliditatem fiat indicium faciunt tum venti in aquis ipsis
spumam concitantes, tum effervescens ea quae in lebetē
est caliditas. In biliosis igitur dejectionibus spumosa ef-
florescentia veluti flos superne incumbens bilis hujusmodi
fervorem non modicum ostendit. Sed lumbis ante dolent,
propterea quod bilis per intestina penetrans acris sit et
mordax; tali siquidem excremento per intestina deducto
translatoque non lumbos modo, verum quoque et reliquas
partes dolores subsequuntur.

κβ'!

Τὰ ἀραιὰ κατὰ πλευρὸν ἐν τουτέοισιν ἀλγήματα παραφροσύνην σημαίνει.

Ἐλλιπῶς οὕτως καὶ ἀπροσδιορίστως ῥηθῆεις ὁ περὶ τῶν ἀλγημάτων τῶν πλευρῶν λόγος ἀσάφειαν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἐμποιεῖ. ἀλλ' ἡμεῖς σπουδάζοντες ἐν σαφεῖ διδασκαλίᾳ τὰ πρὸς αὐτοῦ ἀσαφῶς εἰρημένα διδάξαι τῆς ἐξηγήσεως ἐφαψόμεθα. ἀραιὰ ὀδύνη γίνεται ἐν πλευραῖς, ὅταν τι φυσῶδες πνεῦμα γεννᾶται ἐν αὐταῖς. τοῦτ' οὖν καταλεπτυνθὲν καὶ διασπορηθὲν παύει τὴν ὀδύνην, εἴθ' ὕστερον πάλιν ἔτερον γεννηθὲν αἴξει ταύτην. ἢ γοῦν οὕτως ἀραιὰ γιγνομένη ὀδύνη παραφροσύνην οὐ σημαίνει. ὅταν δὲ φλεγμαῖνη ἢ πλευρὰ καὶ ποτὲ μὲν συνεχοῦς αἰσθάνεται τῆς ὀδύνης ὁ κάμων, ποτὲ δὲ διὰ χρόνου δείκνυσι τὴν γνώμην νοσεῖν, οὐχὶ παντελῶς σημεῖον γοῦν τὸ τοιοῦτο παραφροσύνης.

XXII.

Rari in his laterum dolores delirium significant.

Imperfecte hoc pacto indistincteque prolata de laterum doloribus oratio obscuritatem non vulgarem efficit. Nos vero qui obscure ab eo dicta perspicue docere omni ope affectamus explanationem attingemus. Dolor rarus in lateribus progignitur, quum spiritus quidam flatusosus in ipsis procreatur; nempe is tum extenuatus tum discussus dolorem sedat; deinceps rursus procreatus alter dolorem ipsum inangebit; quomodo si rarus fiat dolor, desipientiam non significat. Quum vero latus inflammatum fuerit et interdum quidem continue dolorem sentit aeger, interdum vero et per intervallum mentem aegrotare indicat. Hoc itaque non plane est signum desipientiae.

Ed. Chart. VIII. [714. 715.]

Ed. Bas. V. (177.)

κγ'.

Αἰ μετὰ λυγγὸς ἀφωνίαί κάκιστον.

[715] Ἀφωνίαί γίνονται μὲν καὶ διὰ τὴν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων βλάβην καὶ διὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων πεπονθυῖαν. ἢ δὲ λυγξ ὅσον σπασμοΐδης τίς ἐστι τοῦ στόματος τῆς γαστρὸς διάθεισις ἐπὶ πλήθους ὑγρῶν βαρυνόμενου ἢ δακνομένου ἢ διὰ ψύξιν ἀνωμένου. τίτι παθόντων οὖν τῶν φωνητικῶν ὀργάνων λυγξ ἐπηκολοίθησε; λείπεται οὖν ἢ πλήθος ὑγροῦ τοῦ καὶ τὴν ἀφωνίαν ἐμποιήσαντος παραρῶσθῆναι εἰς τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ἢ διὰ τὸ εἶναι δριμύδ ἢ ψυχρόν.

κδ'.

Αἰ μετ' ἐκλύσιος ἀφωνίαί κάκιστον. ἐν ἀφωνίῃ πνεῦμα ὅσον τοῖσι πνιγομένοισι πρόχειρον πονηρόν. ἄρά γε καὶ παρακρουστικὸν τὸ τοιοῦτον;

XXIII.

Vocis interceptiones cum singultu pessimum.

Vocis privationes fiunt quidem et propter voci instrumentum laesionem et propter principium nervorum affectum. Singultus autem est veluti convulsiva quaedam oris ventriculi affectio, quod ex humorum copia gravatur vel mordetur vel propter frigiditatem contristatur. Quam ergo vocalium instrumentum laesionem subsequutus est singultus? Relinquitur itaque aut copiam humiditatis, quae vocis privationem procreavit, in os ventris defluxisse aut quod acris sit aut frigida.

XXIV.

Cum exsolutione vocis interceptiones pessimum. In vocis defectione spiritus veluti his qui strangulantur promptus malum; an et tale delirium portendat?

Ed. Chart. VIII. [715.]

Ed. Bas. V. (177.)

Πνίγονται τε εικότως, διότι αἶρος πλήθος οὐχ ὑπάρχει, φαινόμενόν τε λέγειν αὐτῷ ἔθος ἐστὶ τὸ τοιοῦτον πνεῦμα. φαίνονται γὰρ οὔτιοι πάντες οἱ τὴν τοιαύτην εἰσπνοὴν εἰσπνέοντες, ὅλας κινεῖν τὰς ὠμοπλάτας, ὡς καὶ διὰ τῶν ἀμμιεσμάτων ἐναργῶς ὁρᾶσθαι τὴν κίνησιν, ὡς ἂν ἰσχυρῶς ἐνεργούντων αὐτῶν τοῖς ἄνω μέρεσι τοῦ θώρακος. εἰκότως οὖν ἐνταῦθα μὲν ὠνόμασε πρόχειρον τὸ τοιοῦτον πνεῦμα, κατὰ δὲ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν μετέωρον· πρόχειρον μὲν, ἐπειδὴ φαίνεται προχείρως, ὕπερ ἔστιν ἐτοιμῶς τε καὶ ῥαδίως τοῖς τὸν κάμνοντα θεωμένοις εἰωθότων ἡμῶν αὐτῶν ἀντιδιαρεῖν τοῖς ἀποκεκρυμμένοις καὶ μὴ φαινομένοις τὸ πρόχειρον· μετέωρον δὲ, ἐπειδὴ τὰ μετέωρα μέρη τοῦ θώρακος οἱ οὔτως ἀναπνέοντες φαίνονται κινουντες. δύναται τοιγαροῦν τὸ τοιοῦτο πνεῦμα καὶ διὰ τὴν τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων στενοχωρίαν γίνεσθαι καὶ διὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων πεπονθυῖαν, ἣν ἐδειξαμεν ὀρθῶς τὸν Ἱπποκράτην βλαβεῖσαν ἠγείσθαι μεγάλην ἀναπνοὴν ἐργάζεσθαι. δυναμένης οὖν καὶ τῆς ἀφωνίας αὐτῶν τε τῶν

Strangulantur jure optimo quoniam aëris copia non fit; estque ipsi consuetudo ut talem spiritum apparentem dicat. Videntur autem omnes qui talem inspirant inspirationem scapulas movere totas, ita ut per vestimenta motio conspicue appareat; tanquam valide ipsi superiori- bus thoracis partibus operentur. Non igitur absque ratione hoc in loco talem spiritum promptum appellavit, quem in secundo epidemiorum dixit sublimem; promptum quidem quoniam prompte, id est tum parate tum facile his, qui ægrum cernunt, videtur; quoniam et nos ipsi consuevimus absconditis et non apparentibus promptum opponere; sublimem vero vocavit quoniam qui ita respirant sublimes thoracis partes movere videntur. Potest sane respiratio hujusmodi et propter respirationi destinatorum instrumentorum fieri angustiam et ob affectum nervorum principium; quod si laesum fuerit, magnam efficere respirationem recte Hippocratem existimare ostendimus. Quum ergo possit et vocis privatio contingere, tum ipsis

Ed. Chart. VIII. [715. 716.]

Ed. Baf. V. (177.)

φωνητικῶν ὀργάνων βεβλαμμένων καὶ διὰ τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων πεπονθυῖαν γίνεσθαι καὶ τοῦ προχείρου πνεύματος ὁμοίως, ἄδηλον ἦν ὅσον ἐπὶ τούτοις εἰ παραφρονήσουσι, καὶ διὰ τοῦτο ἀμφιβάλλων εἶπεν, ἄρά γε καὶ παρακρουστικὸν τὸ τοιοῦτον; περὶ μέντοι τοῦ πανηρόν εἶναι τὸ σημεῖον οὐχ ὡς ἀμφιβάλλων, ἀλλ' ὡς βεβαίως ἐπιστάμενος ἀπεφήνατο. εἰ γὰρ μὴ τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων πεπονθυίας, ἀλλ' αὐτῶν τῶν ἀναπνευστικῶν τε καὶ φωνητικῶν ὀργάνων βεβλαμμένων ἢ ἀναπνοῇ τοιαύτῃ μετ' ἀφωνίας ἐγγένηται, κίνδυνον οὐ τὸν τυχόντια φέρει, πνιγομένων ἐν τάχει τῶν οὕτω διακειμένων.

ιε'.

Αἰ ἐπ' ὀλίγον θρασεῖαι παρακρούσεις θηριώδεές εἰσιν· οὐ μόνον ἐὰν ἐπ' ὀλίγον χρόνον γίνωνται.

Τάχα ἂν εἶποι τις ἐγκαλῶν τῷ λόγῳ τὰς ἐπὶ πολὺ γινόμενας θρασείας παρακρούσεις μᾶλλον τῶν ἐπ' ὀλί- [716] γον

vocalibus instrumentis laesis tum ob affectum nervorum principium, pariterque spiritus promptus, incertum erat quantum ad haec an futurum esset ut desiperent; atque ob eam rem ambigue protulit: *an et tale delirium portendat?* Quod vero malum signum sit non ut dubitans, sed ut certo sciens pronunciavit. Si enim non affecto nervorum principio, sed oblaesis tum respirationi tum voci deputatis organis talis respiratio cum vocis privatione facta sit, periculum non quaecunque affert, quum qui ita affecti sint celeriter strangulentur.

XXV.

Quae pauco tempore feroces fiunt desipientiae, ferinae sunt; nec solum si pauco tempore fiant.

Non solum si pauco tempore fiunt, feroces desipientiae ferinae sunt, forsan dixerit quispiam orationem vitio ver-

Ed. Chart. VIII. [716.]

Ed. Bas. V. (177. 178.)

εἶναι θηριώδεις. ἀλλὰ καὶ ταύτας μὲν οὐδὲ δεόμεθα ἐπιγνώναι, τὰς δ' ἐπ' ὀλίγον γινομένης θρασείας, εἶτα παυσάμενας, ὑποπτέειν συμβουλεύει καὶ μὴ πιστεύειν αὐταῖς ὡς οὐκ ἐπανελευσομέναις. αἱ μὲν γὰρ ἐπὶ πυρετοῖς θερμοῖς γινόμεναι παρακροῖσεις οὐκ ἔχουσι τὸ θρασὺ, ταῖς δὲ φρενιτικαῖς λεγομέναις τοῦθ' ὑπάρχει. δυνάμει τοιγαροῦν ὁ λόγος ἔσται τοιοῦτος· ὅταν ἴδῃς τινὰ θρασέως παρακρούσαντα, κἂν ὀλίγον ἕστερον παύσῃται, γίνωσκε τοῦτον οὐ πυρετοῦ λόγῳ βλαβέντα τὴν γνώμην, ἀλλὰ τῷ φρενιτικῇ ὑποτρέφεσθαι διάθεσιν, ἣτις ἕστερον αὐξηθεῖσα θηριώδης σοι φανεῖται. θηριώδεις δ' ὀνομάζει παραφροσύνας ἐν αἷς καὶ πατοῦσι καὶ λακτίζουσι καὶ δάκνουσι καὶ χολῶσιν, ὡς ἐπιβούλους τοὺς εἰσιόντας νομίζοντες.

 κστ'.

(178) Αἱ μετὰ καταψύξις οὐκ ἀπυρέτω ἐφιδρώνοντι τα

tens existimans eas desipientias, quae multo tempore feroces sunt, magis esse ferinas quam illae quae paucopore sunt. Sed neque ut has cognoscamus opus habemus; eas vero quae paucopore fiunt feroces, deinde desinunt, suspectas haberi admonet, ipsisque tanquam non redituris haud fidendum esse. Nam quae in calidis febribus fiunt desipientiae ferocitatem non habent, sed phreniticis appellatis desipientiis id inest. Talis igitur potentia sermo erit; quum videris quempiam cum ferocitate desipientem, etsi paulo post sedetur, cognosces mentem ejus non febris ratione laesam esse, sed quia phrenitica subalitur affectio, quae post adaucta ferina tibi videbitur. Ferinas autem desipientias vocat in quibus aegri calcitrant, pedibus feriunt, mordicus impetunt et excandescunt, eos qui ingrediuntur tanquam hostes existimantes.

 XXVI.

Jactationes cum perfrictione non febris experti superiori-

Ed. Chart. VIII. [716.]

Ed. Bas. V. (178.)

ἄνω, δυσφορίαι φρενιτικαί, ὡς καὶ Ἀρισταγόρη, καὶ μέν-
τοι καὶ ὀλέθρια.

Τινὰ μὲν, ὡς καὶ πρόσθεν ἔαην, βέβαια γνωρίσματα ἀρχομένων γίνεσθαι νοσημάτων, τινὰ δ' ἐστὶ μὲν ὡς τὸ πολὺ, ἀλλ' ἐγγὺς τῶν βεβαίων. ἕνια δ' οὐκ ἐγγὺς μὲν, οὐ μὴν ἤδη γε πόρρω. τινὰ δ' ἀμφίδοξα καὶ τινα τούτων ἤδη καιωτέρω, περὶ ὧν ὅταν γράφει, ποτὲ μὲν ἀπορεῖν ὁμολογεῖ, ποτὲ δὲ ὀνομαστὶ μνημονεύει τῶν ἀνθρώπων, ἐφ' ὧν ἐθιάσατο γενόμενόν τι τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ νῦν ἅπαντα ἀδιήλθε συμπτώματα καὶ ἄλλων ἐστὶ πυρετῶν. ἐγχωρεῖ γε μὴν καὶ φρενίτιν ἐπ' αὐτοῖς μάλιστα διὰ τὴν ἐφίδρωσιν τῶν ἄνω. τὸ δ' ὀλεθρίας εἶναι τὰς τοιαύτας διαθέσεις, εἴαν τε φρενίτιν ἐνέγκωσιν εἴαν τε μὴ, δῆλόν ἐστι τοῖς τε τῶν ἄχρι δεῦρο λελεγμένων μὴ παρέργωγς ἀκηκοῦσι καὶ μεμνημένοις τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ.

bus partibus parce sudanti phreniticae, ut et Aristagorae, atque etiam perniciosae.

Nonnulla quidem, ut et antea dixi, incipientium morborum indicia certa sunt; alia autem magna quidem ex parte sunt, sed certis prope accedentia; alia vero et si non prope quidem accedant, non tamen jam longe recedunt; alia praeterea ambigua et alia his jam inferiora. De quibus quum scribit, interdum sese addubitare confitetur, interdum quoque et nominatim mentionem aegrorum facit, in quibus tale fieri conspexit; sicut et nunc omnia quae percurrit symptomata aliarum quoque sunt febrium; phrenitin certe et ex ipsis fieri est possibile et potissimum propter partium superiorum sudores. Quod autem tales affectiones sive phrenitin inferant sive non perniciosae sint, his constat qui non incuriose hucusque dicta intellexerunt atque eorum meminere quae in prognostico recensentur.

Τὰ ἐν φρενίτισι πυκνὰ μεταπίπτοντα σπασμώδεα.

Ἐμπροσθεν μὲν εἶρηκε τὸ ἐπεικὲς ἐπὶ τῶν ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου μεταπιπτόντων οὐκ ἀγαθὸν σημεῖον εἶναι, νυνὶ δὲ προέθετο περὶ τίνων μεταπιπτόντων ὁ λόγος ἐστὶν αὐτῷ διαρθρῶσαι. δύναται γὰρ καὶ συμπτώματα ταῖς δυνάμεισιν ἐναντία μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα, καθάπερ ἐν τοῖς ἐφεξῆς αὐτὸς εἶπεν, ἄκρεα ἐπ' ἀμφοτέρα ταχὺ μεταπίπτοντα κακόν· καὶ ἡ δίψα δὲ ἡ τοιαύτη κακόν. ἐπ' ἀμφοτέρων γὰρ ἀκουστέον, ἐπὶ μὲν τῶν ἀκρέων ἐκθερμαινομένων σφοδρῶς καὶ πάλιν ψυχομένων ἰσχυρῶς, ἐπὶ δὲ τῆς δίψης γιγνομένης σφοδρῶς καὶ μετ' ὀλίγον οἰχομένης τελείως. οὐ ταῦτόν δὲ τοῦτ' ἐστὶ τὸ ἐπεικὲς ταχὺ μεταπίπτειν. ἐπ' ἐκείνου μὲν γὰρ ἐξ ἀγαθοῦ πρὸς τὸ μοχθηρὸν, αὐθις δ' ἐξ ἐκείνου πρὸς τὸ κατὰ φύσιν ἐπάνοδος γίνεται, κατὰ δὲ τὴν νῦν εἰρημένην ῥῆσιν μετάπτωσις ἐκ μοχθηρῶν συμ-

XXVII.

Crebrae in phreniticis permutationes convulsionem denunciant.

Supra quidem clementiam in iis qui circa morbi initia permutantur non bonum signum esse dixit, nunc vero de quorum agat permutationibus explanare proposuit. Possunt liquidem et symptomata viribus contraria invicem transmigrare, ut in sequentibus ipse dixit: *summæ corporis partes si celeriter in utramque conditionem transeant, malum; fitisque hujusmodi mala.* Nempe in utramque conditionem intelligere oportet, in summis quidem corporis partibus ut vehementer calefiant, deinde rursus refrigerescant valide; in fiti vero ut vehemens sit et post paulo profus restringatur. Non idem autem cum hoc est clementiam cito transmutari, nempe in illo ex bono ad pravam est transitus et rursus ex illo ad naturalem habitum fit regressus; in nunc vero proposita dictione ex

Ed. Chart. VIII. [716. 717.]

Ed. Bas. V. (178.)

πτωμάτων εἰς μοχθηρὰ δηλοῦνται. αἱ τοιαῦται δὲ ἅπασαι μεταπτώσεις ἐπὶ χυμοῖς μεταρρέουσι γίνονται. τοῖς μὲν γὰρ ἐνὶ μορίῳ στηριχθεῖσιν ἐν εἶδος ἔπεται συμπτώματος οἰκίῳ τῇ τε τοῦ μορίου φύσει [717] καὶ τῇ τοῦ χυμοῦ δυνάμει. καὶ μὴν ἐκ τοῦ διαμένειν ἐπ' αὐτῶν τὴν φρενῖτιν ἐστηρίχθαι τις ἂν ἐν τῇ κεφαλῇ τὸν τὸ πάθος ἐργαζόμενον ὑπονοήσῃε χυμόν. ὄντως οὖν κατ' αὐτὸν τὸν ἐγκέφαλον ἢ μεταρρέουσις ἐστίν, ἄλλοτε κατ' ἄλλο μέρος αὐτοῦ τι γινομένη, τὴν μὲν ἰδέαν τοῦ πάθους φυλάιτουσα, κατὰ μέρος δ' ὑπαλλάιτουσα τὰ συμπτώματα. καὶ νῦν ὁ γράψας τὸ προκείμενον βιβλίον ἐπὶ τῶν τοιούτων μεταπτώσεων ποιεῖται τὸν λόγον, ἵνα κροκνδίζοντες ἢ καρφολογοῦντες ἐφ' ἡσυχίας πολλῆς ὀλίγον ὑστερον ἀναπηδῶσιν ἢ καὶ τι μανιωδῆς πράξουσιν, εἴτ' αὖθις ἡσυχάσωσιν ἢ μέμψωνται τι τῶν ἔξωθεν οὐ παρόν. ὥσπερ οἷν κελεύουσιν ἀπενεχθῆναι τοὺς σαλπιστάς ἢ τοὺς αὐλητάς οὐδ' ἐνὸς τοιούτου παρόντος. ὡς γὰρ τὸ κροκνδίζειν καὶ τὸ καρφολογεῖν βλάβη τῆς ὀπτικῆς ἐστίν αἰσθήσεως, οὕτω ταῦτα τῆς ἀκουσικῆς. καὶ κατὰ

pravis symptomatis ad prava ostenditur permutatio. Permutationes autem hujusmodi ex migrantibus fiunt humoribus; nempe firmatos stabilitosque una in parte species una symptomatis tum naturae partis tum humoris virtuti peculiaris consequitur. Atqui quod phrenitis in ipsis perduret, ex eo firmatum in capite eum, qui affectionem parit, humorem quis fuerit suspicatus. Vere igitur in cerebro ipso transfluxio est, alias in alia quapiam ipsius parte orta, speciem quidem affectionis servans, sed pro parte affecta symptomata ipsa permutans. Et sane libri hujus auctor nunc de hujusmodi permutationibus agit, ut scilicet vel floccos evellentes vel festucas colligentes in quiete multa, post paulo exsiliant vel etiam quippiam violentius agant, deinde rursus conquiescant; aut externum quippiam quod praefens non sit incusent, quomodo et expelli jubent tibicinas tibicinasque, quamquam ex his adfit nemo. Ut enim floccos evellere et festucas colligere sensus videndi est offendiculum, ita hoc audiendi. Fit quo-

Ed. Chart. VIII. [717.]

Ed. Bas. V. (178.)

τὴν ὀσφραντικὴν δὲ παραπλήσιον γίνεται σύμπτωμα, δυσώ-
 δεις τινὰς ὀσμὰς οὐ παρούσας αἰτιωμένων αὐτῶν. εἰσὶ δ'
 οἱ καὶ τῶν ἐπικειμένων τι κελεύουσιν αἶρειν, ὡς βαρῦνον
 σφοδρῶς ἢ θερμαῖνον ἢ δάκνον ἢ ψῦχον βαστάζοντες, τῆς
 ἀπτικῆς αἰσθήσεως ἐν τοῖς τοιούτοις συμπτώμασι βεβλαμ-
 μένης. εἰκὸς οὖν ἐστὶ τὸν συγγραφέα τοῦ βιβλίου τούτου
 τὰς τῶν συμπτωμάτων μεταπτώσεις αἰτιασθαι, διαμένοντος
 τοῦ φρενιτίζειν. ἐώρανται γὰρ ἡμῖν οὐκ ὀλιγάκις αἱ τοιαῦ-
 ται παρακοπαὶ διὰ παντὸς μὲν ἐν τῷ παρανοεῖν ἔτι ὄντος
 τοῦ κάμνοντος, ὑπαλλαττομένου δὲ τοῖς τρόποις κατὰ πάντα
 τὰ γένη τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν. ὡς γὰρ ἐπὶ τῶν αἰσθη-
 τικῶν διῆλθεν, οὗτοι κατὰ τῶν κατὰ λόγον καὶ γνώμην μνή-
 μην τε καὶ νόησιν ὀρῶμεν ἐνίοτε τοῖς φρενιτικοῖς μεταπτώ-
 σεις γιγνομένης, ὥστε ποτὲ μὲν ὀργίζεσθαι, ποτὲ δ' ἐνήδε-
 σθαι ἢ σπουδαίου τινὸς ἔχεσθαι λόγου παραφρονοῦντας
 αὐτοῖς. καὶ γὰρ ῥήτορος ἤκουσα μελετῶντος ἐν παρακοπῇ
 καὶ γραμματικῷ βιβλίον ἀναγινώσκειν οἰομένου Βακχυλί-
 δειον ἢ Σαπφικόν. ἀριθμητικῷ δὲ τινος ἢ γεωμέτρου

que et in olfactu symptoma non dissimile, quum scilicet
 grave olentes quosdam odores qui non adfunt accusant.
 Sunt qui incumbens quippiam sustolli jubent, tanquam
 grave admodum vel calefaciens vel mordens vel refrige-
 rans portent, sensu tactus in hujusmodi symptomatis ob-
 laeso. Quod igitur libri hujus auctor permutationes sym-
 ptomatium permanente phrenitide culpet consentaneum
 est. Vidimus siquidem saepenumero tales demantias per-
 petuo quidem delirante adhuc aegro, sed modis secundum
 universa functionum animalium genera variante. Quo
 autem modo in sensitivis percurri, ita in ratione, mente,
 memoria et cogitatione permutationes phreniticis fieri vi-
 demus, ita ut nunc excandescant nunc laetentur desipien-
 tes ipsi vel studiosa quadam detineantur cogitatione. Nempe
 et rhetorem quum desiperet meditantem audivi, gramma-
 ticumque librum legere putantem Bacchylidion vel Sapphi-
 con; alium arithmeticum vel geometram theorematum

Ed. Chart. VIII. [717.]

Ed. Bas. V. (178.)

θεωρήματα διερχομένου τῆς αὐτῆς τέχνης. ἐάν οὖν ταῦτα σεμνῶς λέγοντες ὀλίγον ὕστερον αἰσχροῶν καὶ ἀσελγῶν πραγμάτων μνημονεύσωσιν, ὅπερ ἐν ταῖς ἐπιδημίαις αἰσχρομυθεῖν ἐκάλεσεν, ἢ μειάπτωσις οὐκ ἐκ φαύλων εἰς ἐπιεικῆ, ἀλλ' ἐκ μοχθηρῶν εἰς μοχθηρὰ γίνεται. καθάπερ ἐνίοτε θρασύτατοι κατὰ τινὰ καιρὸν ὀφθέντες οἱ παραφρονοῦντες ὀλίγον ὕστερον φαίνονται δειλοὶ καὶ κατεπτηγότες. ὁρᾶται γὰρ τὰ τοιαῦτα περὶ αὐτοὺς συμπτώματα ποτὲ μὲν μηδὲ τὰ φοβερώτατα φοβουμένους, ἐνίοτε δ' ἐπὶ τοῖς σμικροτάτοις ἐκπλητιομένους. τῶν γοῦν τοιούτων μεταπτώσεων δοκεῖ μοι καὶ κατὰ τὴν ἐπομένην ῥῆσιν γεγραφοῖς παράδειγμα, καθ' ἣν φησι τὰ οὐροῦμενα μὴ ὑπομνησάντων ὀλέθρια. νόει οὖν μοί τινὰ τὰς εἰρημίνας μεταβολὰς ἀπάσας ἐσχηκόια περὶ τε τὴν οὔρησιν καὶ τὰ ἄλλα, ὅσα κατὰ τὴν μνήμην σφάλονται τινες, νόησον δὴ καὶ κατὰ τὰς αἰσθητικὰς παραιτυπώσεις ἀπάσας ἐν μέρει σφαλόμενον, ὡσαύτως καὶ καιὰ τὰς διανοητικὰς, ἐπὶ τοῦ τοιούτου, κατὰ μὲν τὸν ἐγκέφαλόν ἐστι τὸ αἷτιον, ἀλλ' ἄλλοτ' ἄλλον αὐτοῦ τό-

luae artis narrantem. Si igitur haec graviter casteque proferentes post paulo turpia obscoenaque commemorent, quod in epidemiis turpia loqui vocavit, permutatio haec non ex vitiosis ad clementia, sed ex pravis ad prava est. Quo pacto audacissimi interdum tempore aliquo visi deficientes, post paulo timidi et perterriti videntur. Talia siquidem circa ipsos videntur symptomata, ita ut interdum ne horrendissima quidem timeant, interdum vero et minimis perterreantur. Talium permutationum exemplum scripsisse mihi videtur et in sequenti dictione, quum inquit: *mictus in non admonitis perniciosi*. Imaginare itaque mihi et aegrum aliquem dictas permutationes omnes habuisse et circa urinas et circa alia, quibus memoria in nonnullis offenditur; imaginator item et in sensibilibus repraesentationibus vicissim offensas fieri, pari modo et intellectualibus; in tali causa quidem in cerebro existit, sed alias alium ipsius locum infestat quod transfluit. Demon-

Ed. Chart. VIII. [717. 718.] Ed. Bas. V. (178.)
 πον ἐνοχλεῖ μεταρρόιον. ἐδείχθησαν δ' ἡμῖν αἱ τοιαῦται
 μεταρρόύσεις γινόμεναι τῶν δεχομένων μοριῶν ἐκάστου τὸ
 περιττὸν ὠθοῦντος εἰς ἕτερον ἀφ' ἑαυτοῦ. καὶ τοίνυν εἰ-
 κός ἐστιν, εἰάν ἄλλοι' ἐξ ἄλλου μέρους τοῦ κατὰ τὸν ἐγκέ-
 φαλον εἰς ἄλλο καταρρόϊων ὁ λεπτοῦν χυμὸς ὑπὸ πάντων
 ὠθεῖται, τοῖς ἀποπεφυκόσιν αὐτοῦ νεύροις ἐμπεσὼν ποτε
 σπασμὸν ἐπενεγκεῖν. εἶρηκε γὰρ αὐτὸς ὁ Ἰπποκράτης ὑπὸ
 πληρώσεως καὶ κενώσεως τὸ πάθος τοῦτο γίνεσθαι.

κῆ.

[718] Τὰ οὐρούμενα μὴ ὑπομνησάντων ὀλέθρια. ἀρά γε
 τουτέϊοσιν οὐρέεται, ὅσον εἰ τὴν ὑπόστασιν ἀναταράξειας;

Ἐπὶ φρενιτικῶν ἄκουε τοῦ λεγομένου, παραβάλλοντος
 αὐτοῦ τοὺς μετὰ τῆς ὑπὸ τῶν παρόντων ἀναμνήσεως οὐ-
 ροῦντας, τοῖς χωρὶς ταύτης. οἷτινες αὐδὲ ἀγγεῖον αἰτοῦ-
 σιν, ἀλλ' ἀτάκτως καὶ ἀλόγως εἰς τὴν στρωμνὴν προίενται
 τὸ οὔρον. εὐδῆλον οὖν, ὅτι πολὺ χεῖρον ἔχουσιν οὔτιοι τῶν

Stravimus autem transfluxiones hujusmodi fieri, unaquaque
 partium suscipientium in alteram a sese quod supervacuum
 est expellente. Si igitur ex alia cerebri parte in aliam
 defluens qui contristat humor ab omnibus rejiciatur, ut
 enatis ab ipso nervis aliquando obrepens convulsionem
 inferat est verisimile; nempe affectionem hanc a repletionem
 et inanitionem fieri dixit Hippocrates.

XXVIII.

*Quae urinae non recordantibus nec admonitis effluunt per-
 niciofae. Num et ab his mejuntur, ac si sedimentum
 conturbaveris?*

De phreniticis quod dicitur intellige. Comparat si
 quidem auctor mejentes ex praesentium admonitione cum
 iis, qui absque illa mejunt; qui sane neque matellam pe-
 tunt, sed citra ordinem rationemque urinam in lectum
 effundunt. Quod igitur longe hi deterius habeant quam

Ed. Chart. VIII. [718.]

Ed. Baf. V. (178. 179.)

μηδ' ὄλως οὐρουντων, εἰ μή τις αὐτοὺς ὑπομνήσειεν. ἐπ' ἐκείνων μὲν γὰρ ἔν γούν τι σώζεται τῶν κατὰ φύσιν ἔργων τῆς διανοίας, φυλαττομένων οὖρον εἰς τὴν στρωμνὴν ἀποκρίνειν, ἐπὶ τούτων δ' ἀπόλωλε καὶ τοῦτο· τὸ δὲ προσκείμενον ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως, ἔνθα φησὶν, ἄρα γε τούτοισιν οὐρέεται; ὅσον εἰ τὴν ὑπόστασιν ἀναταράξιαι; διὰ τοῦτο μοι δοκεῖ προστεθεικέναι, διότι τοιαύτην ἰδέαν οὖρων ἐφ' ἑνὸς ἢ δυοῖν ἐθεάσατο τῶν οὕτως οὐρουντων. ἀδύνατον οὖν ἐκ τῆς τοῦ πράγματος φύσεως ἐνδεικτικῶς ἀποφήνασθαι τὸ καθόλου μετὰ τοῦ μηδ' ἐκ τῆς ἐμπειρίας (179) ἐσχηκέναι τι πιστὸν ὀλιγάκις ἐωραμένου τοῦ πράγματος, εἰκότως τὸν τῆς ἀπορίας δηλωτικὸν προσέθηκε σύνδεσμον τὸν ἄρα. τολμήσωμεν εὖν ἡμεῖς ἀποφήνασθαι τὸ καθόλου, καθάπερ ἔμπροσθεν ἐπ' ἄλλων ἐποιήσαμεν, ὡς τοῦ τῶν ὤμων χυμῶν πλήθους ἦται πετιομένων ἢ πνευματωθέντων ἢ τοιαύτη τῶν οὖρων ἰδέα σύμπτωμά ἐστιν, οὐ φρενιτιδος. ἀλλὰ καὶ τοῦτο καὶ γενέσθαι ποτὲ δύναται τοῖς φρενιτικοῖς καὶ μὴ γενέσθαι, καθάπερ τι καὶ

qui nullo pacto nisi admoniti urinam excernunt liquere arbitrōr; in his enim servatur naturalium intellectus functionum una, quum urinam in lectum excernere averfentur, in illis autem periit et ea. Quod autem in fine orationis adjacet ubi, inquit, excernaturne et his tanquam subsidentiam returbaveris? ob id adjecisse arbitrōr, quod talem urinae speciem in uno vel duobus ita mejentium conspexerit. Quum igitur ex rei natura fieri non possit ut indicative universaliter hoc pronuncietur, neque praeter hoc probabile quippiam experimento ipso habuerit, propterea quod res ipsa raro visa sit, jure conjunctionem dubitandi ἄρα i. e. num adjecit. Audebimus itaque nos universaliter pronunciare, ut antea in aliis fecimus, quod copiae crudorum humorum, qui vel coquantur vel in flatum versi sunt, talis urinae species symptoma sit et non phrenitidis; verum et hoc phreniticis aliquando fieri pot-

Ed. Chart. VIII. [718.]

Ed. Baf. V. (179.)

ἄλλο σύμπτωμα τῶν οὔτ' οἰκείων φρενίτιδι οὔτ' ἐναντίων αὐτῆ.

κθ'.

Οἱ παλμώδεις δι' ὅλου, ἀρά γε ἀφώνως τελευτῶσι;

Δηλὸς ἐστὶ πάλιν ἐνταῦθα παλμώδη τινὰ τεθεαμένος, ἦτοι δι' ὅλου τοῦ σώματος ἢ τῷ τυχόντι μέρει. ἄθλον γὰρ πότερον εἶπε τὸ δι' ὅλου, καίπειτα πλησίον τοῦ θανάτου γενόμενον ἀφωνον ἰδὼν ὄντα, οὐ δυνάμενος ἐμπειρικῶς οὔτε λογικῶς εὐρεῖν ἐξ ἀνάγκης ἀφωνίαν ἐπομένην τῷ παλμώδει παθήματι καὶ διὰ τοῦτο ἐπιζητῶν καὶ ἀπορῶν προστεθεικέναι τῷ λόγῳ τὸν ἀρα σύνδεσμον. ἡμεῖς οὖν πάλιν ἀποφαινόμεθα κἀνταῦθα τὸν παλμὸν, καθότι δέδεικται, διὰ πνεῦμα ψυαῖδες γιγνόμενον, τοῦ ψυαῖδους ἀθροισμένου πνεύματος, διὰ ψύξιν. ὅταν οὖν ὅλου τὸ σῶμα παλμῶδες γένηται, δυνατὸν τὸν οὕτως ἔχοντα διὰ ψύξιν ἀποθανεῖν ἀφωνον, μηκέτι τῶν τὸν λάρυγγα κινούντων μυῶν ἢ τῶν

est et non fieri, veluti et symptoma aliud quoddam eorum quae phrenitidi neque propria neque contraria existunt.

XXIX.

Palpitantes per totum an voce capti intereant?

Constat quod et hic palpitantem aliquem viderit vel toto corpore vel quavis parte, non etenim liquet utrum dicat oratio haec per totum; deinde aegrum proxime mortem voce privatum videns neque empirice neque logice quod vocis privatio palpitationem de necessitate sequatur, reperire valens ob id quaerens et addubitans sermoni conjunctionem *an* adjecit. Nos sane rursus et in praesentia pronuntiabimus palpitationem, quatenus demonstratum est, flatuosum ob spiritum fieri congesto ob frigiditatem flatuoso spiritu. Quum igitur corpus totum palpitaverit, fieri potest ut qui ita affectus sit propter frigiditatem voce destitutus pereat, non amplius musculis qui

Ed. Chart. VIII. [718. 719.]

Ed. Bas. V. (179.)

εἰς τοῦτους ἐμβαλλόντων νεύρων ἐνεργεῖν δυναμένων. διὰ τοῦτ' οὖν ἀπὸ βέλτιόν ἐστιν ἀκούειν τοὺς δι' ὄλον τοῦ σώματος παλμώδη κίνησιν ἔχοντας. οὔτε γὰρ ἡ πείρα τοῦτο ἔδειξεν οὔτ' εὐλογόν ἐστὶ τῷ τυχόντι μέρει παλμώδει γενομένου συμπάσχειν τὰ φωνητικὰ μόρια.

λ'.

[719] Τὰ ἐν τοῖσι φρενιτικοῖσι μετὰ καταψύξεως πτυε-
λίζοντα μέλανα ἀνεμείται.

Ἐπεὶ μηδὲν ἐστὶν ἄλλο τι ὑπονοῆσαι σημαίνειν τὴν πτυελίζουσαν φωνήν, ὅτι μὴ τὸ πτυεῖν πολλάκις ἢ πληροῦσθαι συνεχῶς πτυέλου τὸ στόμα, διὰ τοῦτο καὶ οἱ ἄλλοι πάντες οὕτως ἤκουσαν ὅσοι τὸ βιβλίον ἐξηγήσαντο. καὶ μέντοι καὶ φαίνεται πληρούμενον σιάλου λεπτοῦ τὸ στόμα τοῖς μέλλουσιν ἐμεῖν διὰ τὴν κοινωνίαν τοῦ χιτῶνος, ἐνὸς ὄντος αὐτοῦ συνεχοῦς, τοῦ τε τὸ στόμα πᾶν ἔνδον ὑπαλείφοτος τῇ φάρυγγι καὶ τοῦ κατὰ τὸν στόμαχόν τε

laryngem movent aut iis qui in eos prorunt nervis suo fungi munere quentibus. Quare ut hi per totum corpus palpitantem motum habeant intelligere est melius; neque enim ut cuivis parti voci asservientes partes compatiantur, experientia demonstravit neque rationi est consentaneum.

XXX.

Quum crebrae in phreniticis cum perfrigeratione sputationes fiunt, nigra revomuntur.

Quoniam nihil aliud suspicari liceat per vocem sputare significari quam saepius sputere vel os ipsum assidue sputo plenum esse, ob id tum ego tum caeteri omnes, qui librum exposuerunt, ita intelleximus. Adde quod et os ipsum vomituris sputo tenui plenum esse videatur, propter tunicae communitatem, quae una est, ori toti interno continua faucibusque et stomacho et ventriculo. Hinc fit ut

Ed. Chârt. VIII. [719.]

Ed. Bas. V. (179.)

καὶ τὴν γαστέρα· καὶ διὰ τοῦτο ἐνίοτε τὸ κάτω σείεται χεῖλος εἰς ἔμετον ὀφρῶντος τοῦ στόματος τῆς γαστρός. ἐνδείκνυται γὰρ ἢ σείσις τοῦ χείλους δάκνεσθαί τε καὶ σπαράττεσθαι καὶ κλονεῖσθαι τὸν ἐκτεταμένον ἀπὸ τοῦ στόματος ἐπὶ τὴν γαστέρα χιτῶνα. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν δυναμένων εἰπεῖν ἅ πάσχουσι καὶ καρδιογμός ἐστι σημεῖον οὐ σμικρὸν ἔμετου μέλλοντος, ἀλοῦσί τε καὶ κεφαλὴν καὶ τὴν καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς φαντάζονται ὀφρῶδες. εἴρηται γοῦν ἐν τῷ προγνωστικῷ ταῦτα· ὅστις δ' ἂν ἐν πυρετῷ μὴ θανατώδει φησὶ κεφαλὴν ἀλγέειν ἢ καὶ ὀφρῶδες τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἢν καρδιογμός τουτέων προσγένηται, χολώδης ἔμετος παρέπεται· τῶν φρενιτικῶν δ' οὐ δυναμένων ἅ πάσχουσι λόγῳ δηλοῦν, ἐξ ὧν αὐτοὶ θεώμεθα μόνων ἐπιχειροῦμεν τῇ προγνώσει. θεώμεθα δὲ ἐπὶ τῶν φρενιτικῶν τὸ λεπτὸν τῇ συστάσει πιύελον ἰκανώτατον ἐνδείξασθαι τὸν ἔμετον. οὐ γὰρ ἂν ἄλλοις ἐν ξηρῷ νοσήματι φρενίτιδι, καθ' ὃ καὶ ἡ γλῶττις πολλάκις γίνεται ξηροιάτη, περιττεῦον ἐν τῷ στόματι φαίνοιτο τὸ λεπτὸν ὑγρὸν. ἢ δὲ κατάφυξις

labrum inferius interdum concutiatur, ventris ore ad vomitum excitato nempe labii concussio tunicam eam, quae ab ore in ventrem extenditur tum morderi tum vellicari tum concuti ostendit. In his igitur qui suam affectionem recensere possunt cardiognus, id est *cordis seu stomachi morsus*, futuri vomitus signum exiguum non est; dolent praeterea et hi capite et atra quaedam ante oculos observantur; quo fit ut in prognostico dictum sit: *si quis per febrem non letalem ait se capite dolere et atrum quippiam ante oculos cernere, stomachi quoque morsus huic advenerit, biliosus aderit vomitus. In phreniticis vero qui affectionem sermone aperire nequeunt, solis iis quae cernimus praenotionem adstruimus. Cernimus autem in phreniticis tenue substantia sputum maxime idoneum ut vomitum indicet; non enim alias in phrenitide, quae siccus morbus est, in qua et saepius lingua siccissima est, superfluere in ore ipso videretur tenuis humiditas; perfrigera-*

Ed. Chart. VIII. [719.]

Ed. Baf. V. (179.)

αὐτῷ προσερχομένη τὴν ποιότητα δηλοῖ τοῦ μέλλοντος
ἐμείσθαι χυμοῦ. διὰ μὲν οὖν τὸν πτυελισμὸν, ὅτι γενήσε-
ταί τις ἔμετος, διὰ δὲ τὴν κατάψυξιν ὅτι μελάνων ἔνεσι
προγνῶναι.

λα'.

Κώφωσις καὶ οὖρα ἀκατάστατα, ἐξίρυσθρα, ἐναιωρούμενα,
παρακρουστικά. τοῖσι τουτέοισιν ἰκτεροῦσθαι κανόν. κακὴ
δὲ καὶ ἡ ἐπὶ ἰκτέρῳ μώρωσις. τούτους ἀφαίνους μὲν,
αἰσθανομένους δὲ συμβαίνει γίνεσθαι. οἶμαι δὲ κα κοι-
λῆαι καταρῆγγνυνται τουτέοισιν, οἷον ἐγένετο Ἐρμίππῳ,
καὶ ἀπέθανεν.

Εἶρηται μοι καὶ πρόσθεν, ὡς ἐν οἷς πάθεσιν οὔτε
τήρησιν ἐπὶ πολλῶν εἶχεν ἀρρώστων οὔτε τῆς τοῦ πράγμα-
τος φύσεως ἔνδειξιν βεβαίαν, ἐπὶ τούτοις εἰώθειν ἦτοι τοῖς
ἀνθρώποις ὀνομαστὶ γράφειν, ἐφ' ὧν ἐθεάσατο τὰ συμπτώ-
ματα ἢ περὶ ὧν ἐκάστοτε πεποίηται τὴν διήγησιν, ἢ ζητεῖν

tio autem huic adveniēns vomendi humoris qualitatem
ostendit. Quod ergo ob sputationem vomitus fiet, quod-
que ob perfrigerationem nigra revomentur licet praenoscere.

XXXI.

*Surditas et urinae non subsidentes praerubrae cum suspen-
sis mentis emotionem portendunt. His icterum oboriri
malum. Mala vero et ictero fatuitas succedens; hos
quidem voce privari, verum sentientes esse contingit.
Quum et arbitror his albus prorumpit, ut Hermippo
contigit ac mortuus est.*

Dixi antea quod in quibus morbis neque observatio-
nem in multis aegris habebat, neque certam naturae rei
indicationem in his consuevit homines nominatim perstrin-
gere, in quibus symptomata conspexit; aut de his ubili-
bet enarrationem fecit, pervestigare adhuc et addubitare

Ed. Chart. VIII. [719. 720.]

Ed. Bas. V. (179.)

ἔτι καὶ ἀπορεῖν ὁμολογεῖ, πῆ ποτ' ἔχει τὸ ἀληθές. ἔοικεν οὖν καὶ νῦν ἐπὶ τινος Ἑρμίππου θεάσασθαι τὰ κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν εἰρημένα συμπτώματα παρακρούσαντός τε καὶ ἰκτερωθέντος ἐπὶ κωφώσει καὶ οὖροις ἐξέρυθροις ἀκαταστάτοις. ἢ μὲν δὴ κώφωσις ἔν τι τῶν ἐνδεικνυμένων ἐστὶ πεπονθέναι τὸν ἐγκέφαλον. ἐξέρυθρα δὲ οὖρα διαφέρει [720] μὲν δὴ πού τῶν ὑπερύθρων, ἃ κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἴρηται χρόνου μὲν εἶναι σημεῖα, μὴ μέντοι κινδύνου. τίνα δ' ἄλλα νοήσειε τις ἐξέρυθρα ἢ τὰ καλούμενα πρὸς ἀπάντων αἱματώδη, πολλοῖς τῶν νεφριτικῶν οὐρούμενα; καὶ εἴπερ ταῦτα βούλεται δηλοῦν, ἀνάλογόν τι σημαίνει τοῦ πρόσθεν εἰρημένου, κοιλίης περίπλυσις ἐξέρυθρος. ὡσπερ οὖν ἐκείνην ἔφαμεν ἥπατος ἀρρώστωσιν γίνεσθαι, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπὶ νεφροῖς κακοπραγοῦσιν, οὖρον ἐξέρυθρον ἐροῦμεν γίνεσθαι. τὸ δ' ἀκατάστατον αὐτοῦ μετὰ τοῦ φαίνεσθαι τίνα παχύτερα τῆς ὅλης οὐσίας τῶν οὖρων ἐναιωροῦμενα ταραχὴν ἐνδείκνυται κατὰ τὰς φλέ-

fese fatetur quatenus veritatem habeat. Videtur igitur et nunc quae in praesenti recensentur dictione symptomata in quodam conspexisse Hermippo, qui et mente aberrarat et morbo regio fuerat correptus, cum surditate et urinis praeurubris non subsidentibus. Surditas autem unum est ex signis, quae cerebrum affectum indicant. Praerubrae vero urinae a subrubentibus, quas in prognostico diurnitatis, non periculi signa esse pronunciavit, discrepant. Quas vero alias intelligat quis praeurubras quam quae a cunctis vocantur cruentae, quales in nephriticis multis excernuntur? quas si indicare voluerit, analogum quippiam significant ei quod antea est dictum. Ventris valde rubens proluvies. Quo igitur modo ventris valde rubram proluviem affecto jecore fieri diximus, ita praeurubram urinam ex renibus suo perperam fungentibus munere effici affirmamus. In urina vero subsidentiae privatio, cum qua crassiora quaedam tota urinarum substantia sublimis petentia appareant, perturbationem in venis esse demonstrant,

Ed. Chart. IX. [720.]

Ed. Bas. V. (179.)

βας ἰπάρχειν ἅμα θερμασίᾳ τινὶ παρὰ φύσιν, οὐκ ὀλίγου πνεύματος ἠθροισμένου φυσώδους. ὡσπερ οὖν ἐνδεχόμενόν ἐστιν ἐπὶ τῶν εἰρημένων συνόδων παρακροῦσαι τὸν ἄνθρωπον, οὕτως οὐκ ἀναγκαῖον. ἢ γὰρ ἐπιπλοκὴ τῶν σημείων οὐχ ἀπάντων ἐστὶν ὁμογενής, τῆς μὲν κωφόσεως τὴν κεφαλὴν ἐνδεικνυμένης πεπονθέναι, τῶν δ' ἐξερύθρων οὔρων τοὺς νεφροὺς, τῶν δὲ ἀκαταστάτων οὔρων ἐν τοῖς ἐναιωρημάσι, πρῶτον μὲν ἐν ταῖς φλεψὶν ἀπέπτων χυμῶν ταραχὴν ἐνδεικνυμένων, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ καὶ τῇ τῆς παρακρούσεως γενέσει συντελούντων. τὸ δ' ἐφεξῆς τῶν εἰρημένων γεγραμμένον, τὸ τοὺς τοιοῦτους ἰκτεροῦσθαι κακόν, ἀληθὲς μὲν ἐστίν, ἀλλ' ὅτι συνδρομὰς εἰερογενῶν σημείων οὐ χρὴ ποιῆσθαι κατὰ τὰς τοιαύτας διδασκαλίας ἔμπροσθεν δέδεικται. καὶ μὲν δὴ καὶ περὶ τοῦ κακὸν εἶναι μῶρῳσιν ἐπὶ τοῖς ἰκτέροις εἴρηται πρόσθεν ἠνίκα προειπῶν ἐν φρενιτικοῖς λευκὴ διαχώρησις κακόν, ἐπήνεγκεν, ἄρᾳ γε καὶ ἐπὶ τούτοισι κωθρότης γίνεται; καὶ γὰρ μεταλαμβάνει τὸν λόγον εἰς ἑτέρας φωνάς, ἀντὶ μὲν τῆς λευκῆς διαχωρήσεως, ἣτις ἐστὶν ἴδιον τῶν ἰκτερικῶν σύμπτωμα τοῦ πά-

una cum caliditate praeter naturam non paucō acervato flatuoso spiritu. Ut igitur in dicto symptomatum concursu delirare aegrum contingens est, sic et non necessarium; nempe signorum permixtio non omnium ejusdem generis existit. Surditas etenim caput affectum indicat; praerubrae urinae renes; privatio subsidentiae et sublimae potentiae, primum quidem et per se crudorum humorum in venis perturbationem significant; per accidens vero et ad desipientiae generationem conferunt. Quod autem postea scriptum est, morbum regium his malo esse, verum quidem est; sed quod signorum diversi generis concursiones facere in talibus disciplinis non oporteat supra est demonstratum. Praeterea quod ex morbo regio mala sit fatuitas dictum est antea quum ubi in phreniticis dixisset, dejectio alba malum subintulit, an et ex his veteris fiat? Nempe sermonem in alias transfert voces, pro alba quidem dejectione quae ictericorum peculiare symptomata

Ed. Chart. VIII. [720.]

Ed. Bas. V. (179. 180.)

θους αὐτοῦ μνημονεύσας, ἀντὶ δὲ τῆς κωθρότητος τὴν μώρωσιν εἰπών. τούτους οὖν, φησὶν, ἀφώνους μὲν, αἰσθανομέ- (180) νους δὲ συμβαίνει γίνεσθαι. φαίνονται δὲ τῶν ἀφώνων ἐν ὀξείσι νοσήμασι γιγνομένων ἔνιοι μὲν οὐδ' αἰσθανόμενοι διὰ τὸ τῆς ἀρχῆς πάθος ἀμφοτέρων αὐτοῖς τῶν συμπτωμάτων ἐπομένων, ἔνιοι δὲ μόνον ἄφωνοι γινόμενοι καὶ τούτων οἱ μὲν ἅμα τῷ καὶ τὰς ἄλλας κινήσεις ὄσαι κατὰ προαίρεσιν γίνονται βεβλάφθαι πάσας, οἱ δὲ τὴν φωνὴν μόνην. εἰάν οὖν ἅμα τῇ φωνῇ καὶ τῶν ἄλλων ἐνεργειῶν ἢ βλάβη γένηται, τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων ἐστὶ τὸ πάθος· εἰάν δὲ μόνης τῆς φωνῆς, μόνων τῶν φωνητικῶν ὀργάνων. ἀλλ' ἐπὶ γε τῆς προειρημένης συνδρομῆς, ὅταν πλησίον ἤδη ἤκωσι τοῦ θανάτου, τὸ τῆς ἀφωνίας αὐτῆς ἀκολουθεῖ σύμπτωμα. τὸ δ' ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ὅλης ῥήσεως εἰρημένον, καὶ κοιλίαν καταρῥήγνυνται, ὅσον ἐγένετο καὶ Ἐρμίππῳ καὶ ἀπέθανεν, οὕτως αὐτὸν εἰκὸς εἰρηκέναι, διότι μήτε ἐτεθέατο πολλάκις ἐπόμενον τὸ σύμπτωμα τοῦτο τῇ προκειμένῃ συνδρομῇ μήτ' αὖ λογικῶς εἶρεῖν ἠδυνήθη.

est affectionem ipsam commemorans; pro veterno vero fatuitatem. Hos igitur, inquit, voce quidem privari, sed sentientes contingit. Qui autem in acutis morbis sine voce fiunt, quidam horum non sentiunt propter principii affectionem utrisque ipsos sequentibus symptomatis; alii duntaxat voce privantur; atque horum quidam laesis quoque et aliis omnibus, quae ex arbitrio sunt functionibus, alii sola voce oblaesa. Si igitur tum vocis tum functionum aliarum oblaesio fiat, principii nervorum affectio est, si vero solius vocis, solorum voci inservientium organorum. Sed in praedicta concursione, quum jam prope mortem ventum sit, aphoniae consequitur symptoma. Quod item in orationis fine dicitur venterque, arbitror, his prorumpit, ut Hermippo factum est et obiit, ita auctorem dixisse probabile est, quoniam neque saepius symptoma hoc praesentem concursionem sequi viderit neque ratione inveniri potuerit.

Ed. Chart. VIII. [720. 721.]

Ed. Baf. V. (180.)

λβ'.

Κώφωσις ἐν ὀξέσει καὶ ταραχώδεσι παρακολουθοῦσα κακόν.

Γίνεται μὲν καὶ διὰ τινὰ χυμὸν κατὰ τοὺς ἀκουστικούς πόρους σφηνωθέντα κώφωσις οὐδὲν ἔχουσα κακότηδες. γίνεται δὲ ἐνίοτε καὶ τῆς ἀκουστικῆς δυνάμεως νεκρωμένης, ἣν ἐν τοῖς ὀξέσειν ἅμα καὶ ταραχώδεσι νοσήμασιν ὀρῶμεν συμπίπτουσαν, ὑπὲρ ἧς νῦν ἀπεφήνατο, κακὸν εἶναι λέγον αὐτὴν σύμπτωμα, οὔτε τὸ ἄρα προσθεῖς οὔτ' αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ νοσήσαντος οὕτως, ἐπειδὴ ἔνεστιν ἀποφήνασθαι περὶ τῶν τοιούτων συμπτωμάτων.

λγ'.

[721] Αἱ τρομάδεες ἀσαφέες καὶ ψηλαφώδεες παρακρούσιες πάνυ φρενιτικαί, ὡς καὶ τῷ Διδυμάρκῳ ἐν Κῶ.

Γίνεται καὶ τι τοιοῦτον παραφροσύνης εἶδος οὐκ ὀλίγαις, ὡς ἡσυχάζοντα κατακτεῖσθαι τὸν νοσοῦντα, μὴ ὅτι

XXXII.

Surditas in acutis et turbulentis confectaria malum.

Fit surditas et ob humorem quendam in auditoriis meatibus impactum infarctumque nihil quod malignum sit habens. Fit quoque interdum emortua audiendi facultate, quam in acutis turbulentisque morbis contingere cernimus; quam nunc pronunciavit malum esse symptoma, neque adjecit conjunctionem an, neque nomen ipsum aegroti, quoniam certo de tali symptomate pronunciare licet.

XXXIII.

Tremulae, obscurae et contrectabiles desipientiae valde phreniticae; ut Didymarcho in Co.

Fit et talis quaedam desipientiae species non raro, ut aeger quietus jaceat neque solum non tumultuose ex-

Ed. Chart. VIII. [721.]

Ed. Bas. V. (180.)

θυρυβωδῶς κεκραγῶτα καὶ ἀναπηδῶντα, καθάπερ ἔμπροσθεν, ἀλλὰ μὴδὲ φθιγγόμενον ὄλως, μὴδὲ τὸ τῆς κατακλίσεως σχῆμα μεταβάλλοντα καὶ πολλάκις γε τοῖς οἰκείοις οὗτοι παρέσχον δόξαν, ὡς εἰ γένοιτό τις σιγῆ κοιμηθησομένοις. συγκλείσαντες οὖν τὰς θυρίδας ἠσυχάζουσιν ἐπιτηροῦντες· ἐν τούτοις τε τρίβεται χρόνος ἐνίοτε μακρὸς, τῶν μὲν οἰκείων τῶν καμνόντων ἐκ τοῦ μὴ φθίγγεσθαι τι μὴδὲ κινεῖσθαι τὸν νοσοῦντα τεκμαιρομένων κοιμᾶσθαι τὸν ἄνθρωπον, αὐτοῦ δὲ τοῦ νοσοῦντος μήτε κοιμωμένου καὶ τὰς χεῖρας κινουόντος ἀτρέμα, ὁμοίως τοῖς διὰ ψηλαφίας ἡρεμαίας ἄψασθαί τινος ἢ εὐρεῖν τι βουλομένοις. ἔπειτα τούτων οὕτως ἐχόντων ἐνιοὶ μὲν κεκλεισμένων τῶν βλεφάρων ταῦτα πράττουσι, καὶ εἰ προσελθῶν τις αὐτοῖς διαλέγοιτο, τινὲς μὲν οὐδ' ὄλως ἀνοίγουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἐνιοὶ δὲ ἀνοίξαντες ἤτοι μικρὸν ὑστερον ἐκλείσαν ἢ ἀκινήτους φυλάττουσιν, ἐνιοὶ δ' οὐδ' ἂν ἐμβροση τις αὐτοῖς ἢ νύξῃ, τὰ βλεφάρᾳ διανοίγουσι. περὶ τοιούτων οὖν φρενιτικῶν ὁ Ἱπποκράτης κατὰ τὸ γ' τῶν ἐπιδημιῶν οὕτως ἔγραψεν, οὐδ'

clamet exsiliatque ut antea, sed neque prorsus loquatur, neque figuram decubitus permutet; saepiusque qui ita affecti sunt familiaribus praebent opinionem, quod mox sint, si quod fiat silentium, dormituri. Clausis itaque fenestris conquiescunt custodes, tempusque in his interdum longum conterunt dormire aegram, quod neque loquatur neque movetur arbitrati, aegro ipso non dormiente et manus quiete movente non secus quam qui per levem contrectationem aliquid vel tangere vel invenire volunt. Deinde his ita se habentibus quidam clausis palpebris haec agunt; et si quis accedens cum eis loquatur, quidam neque prorsus oculos aperiunt; alii posteaquam aperuerunt aut paulo post clauserunt aut immotos servant. Alii neque si quis eos inclinaverit vel stimulaverit, palpebras aperiunt. De phreniticis hujusmodi Hippocrates in tertio epidemiorum ita scripsit: nullus vero phreniticorum vehementer insani-

Ed. Chart. VIII. [721.]

Ed. Basf. V. (180.)

ἔξεμάνη τῶν φρενιτικῶν οὐδεὶς, ὥσπερ ἐπ' ἄλλοις, ἀλλ' ἄλλη
 τινὲ καταφορῇ νωθρῇ καρηβαρεῖς ἀπώλοντο. τοὺς δ' αὐ-
 τοὺς τοῦτους φρενιτικούς κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν ἀνό-
 μασεν ἀσαφεῖς, ὡς εἰ καὶ δυσγνώστους εἶπε τοῖς πολλοῖς
 οὐ μόνον τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰατρῶν. οἴονται γὰρ
 ἐκείνους μόνους εἶναι φρενιτικούς, ὅσοι κεκράγασιν ἢ ἀνα-
 πηδῶσιν, Ἱπποκράτους τοὺς βεβλαμμένους τὰς φρένας οὐ-
 τως ὀνομάζοντες, καὶ διὰ παντὸς ἐν καταφορᾷ τινὲ τύχοιεν
 ὄντες. συνεισβάλλει μὲν οὖν ἐξ ἀρχῆς παραφροσύνη κώ-
 ματι. δέδεικται γὰρ ἐν τῷ περὶ τοῦ παρ' Ἱπποκράτει κώ-
 ματος, ἐπὶ ταυτὸν ἀναφέρων ἀμφοτέρως τὰς προσηγορίας,
 τὴν τε τῆς καταφορᾶς καὶ τὴν τοῦ κόματος. ἀλλὰ τὸ μὲν
 τῆς ἡσυχίας ἀσαφές αἰ τοιαῦται φρενίτιδες οὐκ ἔχουσι.
 τὸ δ', ὡς εἴρηται, νῦν ἀσαφές εἶδος φρενίτιδος ἐπὶ προή-
 κοντι τῷ χρόνῳ γίνεται καὶ πάνιας οὖς εἶδον οὕτω παθόν-
 τας, ἄρρώστιον καὶ σκληρόν καὶ στενὸν καὶ βραχὺν εἶχον
 τὸν σφυγμὸν, ὡς τεκμαίρεσθαι κεκηκνίας τῆς δυνάμειος
 αὐτοῖς γίνεσθαι τὴν ἡσυχίαν, οὐ δυναμένοις ἰσχυρότατα κί-

*vit, veluti aliis usu venit; sed alia quadam veteruosa ca-
 taphora capite gravati peribant. Caeterum hos ipsos in
 praesenti dictione phreniticos obscuros nominavit, perinde
 atque multis cognita difficiles dixisset neque idiotis solum
 verum quoque et medicis. Nempe solos illos opinantur
 esse phreniticos, qui exclament vel exsulant, Hippocrate
 mente oblaesos ita appellante, tametsi in quadam cata-
 phora perpetuo fuerint. Desipientia igitur una cum co-
 mate statim ab initio aliquando simul invadit; nempe in
 libro de comate apud Hippocratem, ad idem utrasque ap-
 pellationes, tum cataphorae tum comatis referre ipsum de-
 monstravimus. Atqui tales phrenitides quietis obscurita-
 tem non habent; sed obscura, ut dictum nunc est, phre-
 nitidis species ex procedente tempore efficitur; omnesque
 quos ita affectos viderim, languidum durumque et angu-
 stum et exiguum habuerunt pulsus, ita ut quies fieri
 ipsis fatigata virtute conjiciatur, qui scilicet validius mo-*

Ed. Chart. VIII. [721. 722.]

Ed. Bas. V. (180.)

νεῖσθαι. τινές δ' αὐτῶν ὥσπερ τὰς χεῖρας ἤρῆμα κινού-
 σιν, οὕτω καὶ φθέγγονται βραχύτατα· καὶ τοῦτο λανθάνει
 τοὺς πολλοὺς καὶ μόνοις γίνεται κατάδηλον ὅσοι περ ἂν
 ἐγγυτέρω γενόμενοι κατακύψωσιν εἰς αὐτούς. ἔστι δ' ὅτε
 πειρᾶται τις πρὸς τὸ κατακούειν σαφῶς πλησίον αὐτῶν
 τοῦ προσώπου καταθεῖναι τὸ οὖς, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν χειρῶν
 κινήσεις αὐτοῖς βραχέϊα τρομώδης οὔσα, λανθάνει τοὺς πολ-
 λούς, μόνοις τοῖς ἀκριβοῦς κατασκευασμένοις φαινομένη.
 τεκμήριον μὲν οὖν τοῦτ' ἔστι τοῦ τὴν δύναμιν αὐτῶν ἀφ-
 ῥοιστεῖν. ἐκτικὴν δέ τινα διάθεσιν εἶναι φρενίτιδος, ὥσπερ
 πυρετῶν ἐκείνων, οἷς δι' αὐτὸ τοῦτο προσαγορεύομεν ἐκτι-
 κούς. εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἔν τε τοῖς περὶ τῆς διαφορᾶς
 τῶν πυρετῶν ὑπομνήμασι καὶ τοῖς τῆς θεραπευτικῆς μεθό-
 δου γράμμασι καὶ μέντοι καὶ τῷ περὶ μαρασμοῦ, τὰ στε-
 ρεῖα τοῦ ζώου μόρια κατεληφέναι τοὺς τοιοῦτους πυρετοὺς
 ἐνδεικνυμένους, οὐκ ἐπὶ χυμῶ σπηδεονώδει γίνεσθαι. [722]
 καὶ τῆς φρενίτιδος οὖν ἐπὶ χολώδει χυμῷ τὴν γένεσιν ἐχοί-
 σης ὅταν ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον οὗτος κατασκήφει, κατ' ἀρχὰς
 μὲν οὐδέπω τῆς ποιότητος αὐτοῦ κεκραμένης ὄλω τῷ σώ-

veri nequeant. Quidam horum ut manus quiete pacate-
 que movent, sic et brevissime loquuntur; id quod multos
 latet solisque illis patefcit, qui propiores facti sese in eos
 inclinaverunt; sunt autem qui aurem prope faciem ipso-
 rum deponere tentent ut manifeste audiant. Praeterea
 manuum motio his exigua et tremula existens multos etiam
 latet solis his qui diligenter inspiciunt conspicua. Hoc
 igitur arguit virtutem horum languere atque hecticam
 quandam esse affectionem phrenitidis veluti febrium ear-
 um, quas ob id hecticas appellamus. Sed de his dictum
 est in commentariis de differentiis febrium atque in libro
 de methodo medendi, praeterea et in libro de marasmo
 solidas animalis partesprehendisse tales febres, non ex
 putredinoso humore fieri indicantes. Phrenitide igitur
 ipsa ex bilioso succo generationem habente, quum is in
 cerebrum decubuerit, principio quidem qualitate ipsi

Ed. Chart. VIII. [722.]

Ed. Bas. V. (180.)

ματι τοῦ ἐγκεφάλου, θορυβώδεις παραφροσύναι γίνονται. προήκοντος δὲ τοῦ χρόνου παραπλήσιόν τι πάσχει τοῖς ὑπὸ τῶν καλουμένων βασιῶν ἐρίοις βαπτομένοις. καὶ γὰρ καὶ ταῦτα δευσοποιὰ γίνεται, τοῖς κατ' ἀρχὰς ἴδιον ἔχουσι τὸ χρῶμα παραπλησίως. καὶ ἡ τοιαύτη τοίνυν οἶον βαρῆ τοῦ ἐγκεφάλου τὴν παραφροσύνην ἐκτικὴν ἴσχει καὶ διὰ τοῦτ' ἔστιν ἡ διάθεσις αὐτῶν μοχθηρὰ τοῖς ἐκτικοῖς πυρετοῖς ὡσαύτως, οὓς ἐδείκνυμεν ἀρχομένους μὲν συνίστασθαι μύγης λυομένους, συστάντας δὲ ἀκριβῶς καὶ ἐκπληρωθέντας οὐκέτι δύνασθαι λυθῆναι. ὀρθῶς οὖν εἴρηται τὰς τοιαύτας παραφροσύσεις πάνυ φρενιτικὰς εἶναι. ταύτην τὴν ῥῆσιν, ὡσπερ καὶ ἄλλας τινὰς τῶν ἰατρῶν παραιτρέχοντες οἱ ἐξηγηταί, χρονίζουσιν ἐν τοῖς σοφιστικῶς ζητήμασιν. ὀνομάζω δὲ, ὡς ἴστε, σοφιστικὰ τὰ μηδὲν εἰς τὸ βέλτιον ἰατρῆειν συντελοῦντα. ταιαῦτα δὲ οὐκ ὀλίγα καὶ κατὰ τὰς ἐξηγήσεις εὐρίσκειται, τινὰ μὲν μᾶλλον ἀποκεχωρηκόια τοῦ πρὸς τὰς θεραπείας χρησίμου, τινὰ δὲ ἤτιον, ὡσπερ ἀμῆλει καὶ τὸ ζητῆσαι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν προσέθηκεν ἐπὶ τῷ τέλει τῆς

nondum toti cerebri corpori permixta tumultuosae fiunt desipientiae; procedente vero tempore simile quippiam contrahitur lanis, quae a tinctoribus appellatis tincturam accipiunt; nempe et hae vix eluibiles redduntur non se-cus quam quae proprium ab initio colorem habent. Talis igitur cerebri veluti tinctura desipientiam hecticam, habet; atque ob id affectio horum, ut febrium hecticarum prava est; quas quidem, quum incipiunt constitui, vix solvi, exquisite vero constitutas absolutasque solvi non amplius posse demonstravimus. Recte igitur pronunciatum est tales desipientias phreniticas esse. Dictionem hanc veluti et alias quasdam medicorum praetercurrentes expositores in sophisticis quaestionibus cunctantur; voco autem, ut scitis, sophistica, quae nihil ad melius sanandum conferunt. Talia autem non pauca et in expositionibus reperiuntur; quorum nonnulla ab eo quod sanationi commodat recesserunt magis, alia vero minus, quomodo profecto et causam pervestigare, ob quam in calce praesentis dictionis

Ed. Chart. VIII. [722.]

Ed. Bas. V. (180. 181.)

προκειμένης ῥήσεως, οἷον τῷ Διδυμάρχῳ ἐν Κῶ. δίδεικται γὰρ ἐν τῷ πρὸ τούτου λόγῳ, προσγράφειν ὀνομαστί τοὺς νοσήσαντας ἐπ' ἐκείνων τῶν ῥήσεων ἐν αἷς οὐ τολμᾷ καθόλου τοῦ πράγματος, ὑπὲρ οὗ ποιεῖται τὸν λόγον, ἔν τε κοινὸν ἀποφήασθαι. γυνὴ δὲ ἀληθὴς γε φαίνεται λέγων, καθόλου κατὰ πάντων τῶν οὕτως ἐχόντων ἀποφαινόμενος, οὐχ ὡς ἀμφιβάλλον, ἀλλ' ὡς πάντῳ πεπεισμένος. προσέθηκε γοῦν (181) τῷ λόγῳ καὶ πάντῳ φρενιτικαί, καίτοι θυνάμενος ἀπλοῶς φρενιτικαί εἰπεῖν. δοκεῖ δέ μοι μαρτύριον τῷ λόγῳ προσγράψαι τὸν ἄρρωστον ὀνομαστί, διὰ τὸ πολλοὺς οὐ μόνον τῶν ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰατρῶν ἐπὶ τῶν τοιούτων ἐξαπαταῖσθαι. καὶ μοι γοῦν ποιεῖ τις ἠμφισβήτησε περὶ τινος οὕτω φρενιτίζοντος, οὗτ' ὀλεθρίως ἔχειν αὐτὸν οὐθ' ὅλως φρενικὸν εἶναι νομίζον. ἴσως δὲ καὶ αὐτῷ τὸ προῤῥητικὸν τοῦτο γράψαντι τοιαύτη τις ἀμφισβήτησις ἐγένετο πρὸς τινα, διὸ τοῦ παθόντος ἐμνημόνευσεν ὀνομαστί.

adjecit: ut *Didymarcho in Co*; nempe in eo qui praecedit sermone quod auctor nominatim aegros in illis adscribat dictionibus, in quibus non audet rei de qua agit unum quippiam quod commune sit universaliter pronunciare, est demonstratum. Nunc autem verum dicere videtur de omnibus ita habentibus universaliter pronuncians, non tanquam dubius, sed tanquam valde persuasus. Adjecit autem sermoni valde phreniticae, tanquam simpliciter phreniticae dicere potuisset. Videtur autem mihi testimonium sermoni adscripsisse aegroti nomen, quod multos non idiotarum modo, verum etiam et medicorum in talibus falli contingat. Imo et de quodam aliquando quis mihi quaestionem movit ita desipiente neque hunc perniciose habere neque prorsus phreniticum esse existimans, et forsan huic qui prorrheticum hoc scripsit talis quaepiam dubitatio cum aliquo facta est, ideoque nominatim aegrum memoravit.

λδ'.

Αἱ ἐκ ῥίγους νωθρότητες οὐ πάνυ παρ' ἐοῦτοῖσιν.

Οὐκ οἶδ' ὅπως ὃς ἔγραψε τοῦτο τὸ βιβλίον ἐν πολλαῖς ταῖς ῥήσεσιν ἀλλοκότω χρῆται τῇ λέξει, μεταβαίνων ἐνίοτε μὲν ἀπὸ τῶν παθῶν ἐπὶ τοὺς πάσχοντας ἀνθρώπους, ἐνίοτε δὲ ἀπὸ τῶν πασχόντων ἐπὶ τὰ πάθη. καὶ νῦν γοῦν προειπόν, αἱ ἐκ ῥίγους νωθρότητες, ἐπήνεγκεν, οὐ πάνυ παρ' ἐοῦτοῖσιν, καίτοι δυνάμενος εἰπεῖν οἱ ἐκ ῥίγους νωθροὶ, οὐ πάνυ παρ' ἐοῦτοῖσιν. ὃ δ' οὖν λέγει τοιοῦτόν ἐστιν· ὅταν ἀκολουθήσει ῥίγει νωθρότης, οὐ πάνυ τὴν διάνοιαν οὔτοι ἀβλαβεῖς γίνονται, δηλοῦται γὰρ ἐκ τοῦ συμβάντος ἐψῦχθαι τὸ σῶμα μέγਾਲως. ἐμάθομεν δ' ὅτι ταῖς καθ' ὅλον τὸ σῶμα δυσκρασίαις ἔπεται πολλάκις ἢ τῆς διανοίας βλάβη, παθόντος ὁμοίως τῇ παντὶ σώματι τοῦ ἐγκεφάλου.

XXXIV.

Ex rigore torpores non valde apud sese existunt.

Haud scio cur libri hujus auctor orationibus in multis aliena utatur dictione; qui interdum ab affectibus ad affectos homines pertranseat, interdum vero et ab affectis ipsis ad affectus. Praefatus igitur et nunc, ex rigore desidiae, subintulit, non valde apud se existunt, quum dicere potuisset, ex rigore desides non sibi admodum constant. Quod ergo inquit tale est: quum rigorem consequetur desidia ignaviaque, hi non admodum incolumi mente existunt; nempe corpus vehementer refrigeratum ex eo, quod contingit ostenditur. Constat autem quod totius corporis intemperiem magnam consequitur mentis laesio, affecto non secus quam totum corpus cerebro.

λε'.

[723] Οἱ περὶ ὀμφαλὸν πόνοι παλμώδεις ἔχουσι μὲν τὴν γένωσιν καὶ γνώμης παράφορον. περὶ κρίσιν δὲ τοῦτοιοῖσι πνεῦμα ἄλις ξὺν τόνῳ διέρχεται· καὶ οἱ κατὰ γαστροκνημίην πόνοι ἐν τοῦτοιοῖσι γνώμης παράφοροι.

Τινὲς οὐ μόνον ἄλις, ὅπερ ἀθρόον σημαίνει, γράφουσιν, ἀλλὰ καὶ τὸ συχνὸν αὐτῷ προστιθέασιν, ἔπειτα δὲ τὸ γόνῳ διέρχεται, διὰ τοῦ γ γράφουσιν, οὐ διὰ τοῦ τ καὶ προστιθέασιν αὐτῷ εἴκελον, ὅλην τὴν λέξιν ποιοῦντες τοιάνδε, γόνῳ εἴκελον διέρχεται. ἔνιοι δὲ ἀντὶ τοῦ πνεῦμα φλέγμα γράφουσι. τὸν μὲν οὖν παλμὸν ἐδείξαμεν ὑπὸ φυσώδους πνεύματος γίνεσθαι, διὸ τοῦτο κατὰ μὲν τὸ διάφραγμα συστὰν παραβλάπτει τὴν καὶ τὴν γνώμην, ἐπειδὴ τοῖς νευρώδεσι μορίοις ἢ ἀρχὴν συμπάσχειν εἴωθεν. ὅταν δὲ κατ' ἄλλο τι τῶν ἐνταῦθα μερῶν γένηται, τὰ μὲν τῆς γνώμης ἀβλαβῆ μένει, διέρχεται δ' αὐτοῖς κριτικῶς φλέγμα συχνὸν κάτω

XXXV.

Dolores circa umbilicum palpitantes habent quidem aliquid mentis efferatum, sub judicationem vero his spiritus cumulate cum vehementi contentione prodit. Surae quoque dolores in his mentis alienationem significant.

Quidam non solum ἄλις, id est *fatis*, quod ἀθρόον, id est *simul* totum universimque significat scribunt; verum quoque et multum verbo ἄλις adjiciunt; alii γόνῳ per γ scribunt et non per τ τόνῳ, adjiciuntque γόνῳ simile, totam dictionem talem facientes, γόνῳ εἴκελον διέρχεται, id est geniturae similis prodit; alii pro spiritus φλέγμα, *pituita*, scribunt. Palpitationem ergo flatuoso a spiritu proficisci demonstravimus. Ideo secundum septum transversum collectus laedit nonnihil et mentem, propterea quod nervosis partibus principium compati assuevit; quum vero aliam quandam earum quae inibi sunt, partium occupaverit, mens quidem incolumis manet, sed critice his pi-

Ed. Chart. VIII. [723.]

Ed. Bas. V. (181.)

μετὰ τόνου, τουτέστι μετὰ προθυμίας ἰσχυρᾶς, ὅποια κατὰ τοὺς τεινεσμούς γίνεται. τοιαῦται δὲ τάσεις εἰώθασι συμβαίνειν ἐπὶ τοῖς παχέσι καὶ γλίσχροις χυμοῖς μόγις διερχομένοις εἰς τὰ εἶσω χωρία τῶν ἐντέρων· ἐν τισὶ δ', ὡς ἔφη, τῶν ἀντιγράφων οὐ διὰ τοῦ τ γέγραπται, τόνου διερχεται τὸ κενούμενον, ἀλλὰ διὰ τοῦ γ γόνου εἴκειλον, τουτέστι γόνου ὅμοιον. εἴτε δὲ κατὰ τὴν σύστασιν εἴτε κατὰ τὴν χροάν εἴτ' ἄμφω βούλεται γόνου παραπλήσιον εἶναι τὸ κενούμενον, ἄδηλον ὑπάρχον ἐστίν. ὃ γε μὴν ὑπὸ Πραξαγόρου καλούμενος ὑαλώδης χυμὸς ὅμοιος ὦν ὑέλῳ κεχυμένη, τοιοῦτός ἐστιν, ὡς ὀδύνας μεγίστας τονώδεις παρέχειν, ὅταν διεξέρχεται τοὺς χιτῶνας τῶν ἐντέρων. ἐστὶ δὲ τῇ κράσει ψυχρότατος ἀπάντων τῶν κατὰ τὸ σῶμα γεννωμένων χυμῶν. ὅτι δ' ἐκ τῶν παχυτέρων χυμῶν τὸ φουσῶδες πνεῦμα τὴν γένεσιν ἴσχει, καὶ τοῦτ' ἔμπροσθεν ἤκουσας ἐν τοῖς περὶ τοῦ παλμοῦ λόγοις, οὐ μὴν οἷ γε κατὰ γαστροκνημίαν πόνοι παραφροσύνην ἐν τούτοις σημαίνουσι, διὸ κελεύουσιν ἡμᾶς οἱ βοηθοῦντες τῇ ῥήσει προσυπακοῦσαι καταπανσάμενοι, τουτέστιν ἀλόγως ἐξαίφνης ἀφανισθέντες καὶ παρατί-

tuita multa cum tensione, id est cum vehementi cupiditate, qualis in tenesmis fieri solet, deorsum agit. Tales tensiones evenire consueverunt ex crassis lentisque humoribus, vix ad internas intestinorum sedes commeantibus. In exemplaribus quibusdam non est scriptum per τ τόνου διερχεται τὸ κενούμενον, sed per γ γόνου εἴκειλον, geniturae simile; si vero vel substantia vel colore vel utroque velit geniturae simile esse quod vacuatur non constat nobis. Qui autem a Praxagora vitreus appellatur humor, quod vitro fuso similis sit, ejusmodi est ut maximos tensivos inferat dolores, quum per intestinorum meat tunicas; est autem temperamento omnium qui in corpore generantur humorum frigidissimus. Quod autem ex crassioribus humoribus spiritus flatuosus oriatur, id etiam antea audivisti, quum de palpitatione ageremus. Non tamen qui suram infestant dolores, desipientiam in ipsis indicant. Unde fit ut qui dictioni opem praestant subaudiri velint, absque ratione

Ed. Chart. VIII. [723.]

Ed. Bas. V. (181.)

θενται τὸν ἐγγεγραμμένον ἀρρώστον ἐν τῷ τρίτῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐν τῷ Δεάλκουσ κήπῳ κατακείμενον, ἐφ' οὗ προειπὼν ὁ Ἱπποκράτης, ὅτι γούνατα καὶ κνήμας ἐπωδύνως εἶχε λωφησάντων αὐτῶν, ἀκολουθῆσαι παραφροσύνην φησὶν εἴρηται τέ μοι πρόσθεν, ὡς οὐ χρῆ διὰ τοιούτων ἀρρώστον παραθέσεως ἐξηγήσεις ποιῆσθαι. πάντα γὰρ ἔσται πάντων σημεῖα κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. ἀλλὰ καὶ τὸ τοὺς κατὰ γαστροκνημίαν πόνους γνώμης γενέσθαι παραφόρους, ἐπειδὴν ἀφανισθῶσιν, οὐ προκειμένου κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ παύσασθαι τοὺς τοιούτους πόνους, ἀτοπωτάτην ἔχει τὴν ἐξηγήσιν. οὕτω γὰρ ἔξεστι πᾶν ὅτι ἂν βουλευθῶμεν εἰς τοῦναντίον ἔλκειν, ὥστε καὶ κεφαλαλίαν εὔρωμένον που γεγραμμένην, οὐ τὴν οὖσαν, ἀλλὰ παυσαμένην ἀκούειν ἡμᾶς καὶ βῆχα καὶ δύσπνοϊαν, καὶ ἦχον ὠτων καὶ ὀτιῶν ἄλλο.

derepente occultati; citantque scriptum in tertio epidemiorum aegrum, qui in Dealcis horto jacebat, in quo praefatus Hippocrates quod genibus et tibiis doluerit, sedatis ipsis consequutam ait desipientiam. Sed dixi antea expositiones faciendas non esse per talium aegrorum citationem; omnia siquidem omnium signa hac ratione erunt. Praeterea surae dolores mentis perturbationem indicaturos, quod sese occultaverint, quum in oratione non sit appositum ejusmodi cessasse dolores, absurdissimam habet enarrationem. Nam hoc pacto liceret quidquid vellemus, in contrarium trahere, ut si et capitis dolorem scriptum alicubi invenerimus non qui existit, sed qui placatus sit audire oporteat; tussim item et spirandi difficultatem, aurium etiam strepitum atque quodcunque aliud.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΡΟΡΡΗΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ
ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ed. Chart. VIII. [724.]

Ed. Baf. V. (181.)

λστ'

[724] Ἦν ἐναιωρηθῆ τι τῷ οὔρω, τοῦ κατὰ τὸν μηρὸν
ἀλγήματος ἀφανισθέντος παρακρουστικὸν καὶ οἷα περὶ
ἤχους τοιαῦτα.

Ἔστι μὲν οὐκ ὀλίγον ἐν ὄλῳ τῷ βιβλίῳ τὸ ἀσαφές.
τὸ δὲ τῆς διανοίας ἐφεξῆς ἴδομεν. ἐὰν ἐναιωρηθῆ τι τῷ
οὔρῳ τοῦ κατὰ τὸν μηρὸν ἀλγήματος, οἷς οἱ ἐξηγηταὶ λέ-
γουσιν, ἀφανισθέντος, ἀσφαλέστερόν τε καὶ βεβαιότερον

GALENI IN HIPPOCRATIS PRAE-
DICTIONUM LIBRUM I. COM-
MENTARIUS II.

XXXVI.

*Si quid in urina innatarit, dissipato femoris dolore deli-
rium portendit, et quae circa aurium sonitus talia existunt.*

Multa quidem in libro toto carent perspicuitate, sed
quem sensum habeant deinceps videamus. Si occultato,
ut interpretes dicunt, coxarum dolore quippiam in urina
sublime petierit, nos securius certiusque de futura desi-

Ed. Chart. VIII. [724.]

Ed. Bas. V. (181.)

ἀποφαινόμεθα περὶ τῆς ἔσομένης παραφροσύνης. οὐ μὴν γ' ἀληθὲς ὃ λέγουσιν, εἰάν τις καθόλου λέγηται. τὸ γὰρ λευκὸν καὶ λεῖον καὶ ὀμαλὸν ἐναιώρημα κάλλιστόν ἐστιν. οὐκ οὖν ἀπλῶς χρὴ λέγειν, εἰάν ἐναιωρηθῇ τι τῷ οὖρῳ, τοῦ κατὰ τὸν μηρὸν ἀλγήματος ἀφανισθέντος, ἔσθαι παραφροσύνην, ἀλλ' εἰάν μοχθηρὸν ἢ τὸ ἐναιώρημα, καὶ οὐδὲ τοῦτο αὐταρκές, ἀλλ' εἴ τι καὶ ἐν ἅμα τοῖς εἰρημένοις γενήσεται παρακρουστικὸν σημεῖον. ἐνδέχεται γὰρ τοῦ κατασκήπτουτος εἰς τὸν μηρὸν χυμοῦ παλινδρομήσαντος ἄλλο τι κατωτέρω τῆς κεφαλῆς μόριον ὑποδειξάμενον αὐτὸ μὲν παθεῖν, κωλύσαι δὲ βλαβῆναι τὴν κεφαλὴν· εἰάν ἀφανισθῇ μὲν τὸ κατὰ τὸν μηρὸν ἄλγημα, ἐναιώρημα δὲ φανέται μηδὲν τῆς κεφαλῆς πασχούσης· ὅτι ἐστὶν οὖρον ἄμεμπτον, μὴ ἔχον ἐναιώρημα. μόνον γὰρ ἐν ἐστὶν ἄμεμπτον, ὅπερ ἂν ἦ, κατὰ μὲν τὴν χροῶν ὑπωχρον μετρίως, κατὰ δὲ τὴν σύστασιν σύμμετρον, ἐν τῷ μεταξὺ δηλονότι τοῦ τε παχέος οὖρου καὶ λεπτοῦ. ἐγὼ μὲν οὖν αἰεὶ προσδιορίζομαι τὰ κατὰ τὸ βιβλίον ἀδιορίστως εἰρημένα. καὶ διὰ τοῦτο μέλ-

piencia pronunciabimus. Non tamen verum est quod dicunt, si tanquam univēsale proferatur; nempe enaeorema optimum est tum album tum laeve tum aequale. Non est igitur simpliciter dicendum futuram esse desipientiam, si quippiam in urina sublimē petierit, occultato coxarum dolore, sed si enaeorema pravum fuerit. Neque hoc satisfacit, sed si aliquod et unum delirii signum simul cum dictis apparuerit. Nam fieri potest ut si delapsus in coxam humor recurrerit, pars quaedam alia capite inferior eo recepto ipsa quidem afficiatur, caput vero laedi inhibeat, si coxae dolor apparere desierit atque enaeorema comparuerit capite nihil patiente; quoniam est urina inculpata quae enaeorema non habet. Sola quidem una est inculpata, quae colore quidem subflavo mediocriter fuerit et substantia moderata, quae scilicet tum crassae tum tenuis urinae medium obtinet. Ego sane quae in libro indistincte prolata sunt atque ob id legentes offensura per-

Ed. Chart. VIII. [724. 725.]

Ed. Bas. V. (181. 182.)

λοντα βλάπτει τοὺς ἀναγινώσκοντας αὐτά. τοῖς δ' ἐξηγη-
 ταῖς ἀδιόριστος ἢ διδασκαλία γιγνομένη βλάπτει μᾶλλον ἢ
 ὠφέλει τοὺς νέους. ἀρετὴν γὰρ ἐξηγήσεως νομίζουσιν εἶναι
 συναγορεύειν τοῖς γεγραμμένοις ἐξ ἅπαν- (182) τος τρό-
 που, καὶ προφανῶς ὑπόρχη ψευδῆ. ὅπου δὲ καὶ τοῦτο
 πράττουσιν ἐτοιμῶς ἐπὶ τῶν προφανῶν, πρὸς δὴ πῶς μᾶλ-
 λον ἐπὶ τῶν ἀφανῶν οὐδὲν αὐτοῖς μέλει τῆς ἀληθείας. το
 δὲ ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ῥήσεως εἰρημένον, [725] τὸ καὶ οἷα
 περὶ ἡχους τοιαῦτα, καλὸν ἦν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ γεγράφθαι
 χωρὶς τῆς τῶν οὔρων ἐπισκέψεως. ἴν' ὁ λόγος ἢ μερικὸς,
 ὃν μικρὸν ἔμπροσθεν εἶπον ἐγὼ καθόλου. τὰ γὰρ κατὰ
 μῆρὸν ἀλγήματα παλινδρομήσαντος τοῦ ποιήσαντος αὐτὰ
 χυμοῦ δύναται ποτε παραφροσύνην ἐνεργεῖν, ἐπὶ τὴν κε-
 φαλὴν ἀφικνουμένου τοῦ χυμοῦ. σημεῖον οὖν ἔσται τῆς ἐπὶ
 τὴν κεφαλὴν ἀνόδου τὰ ἐν αὐτῇ συμπτώματα, ὧν εἶσι καὶ
 οἱ ἡχοι. γράφουσι δ' ἔτι καὶ ὅσα περὶ κύστιν τοιαῦτα
 καὶ φασὶ δηλοῦν τὴν λέξιν οὐ μόνον ἐναιωρήματα σκοπεῖ-
 σθαι τῶν οὔρων, ὡς παρακρουστικὸν σημεῖον, ἀλλὰ καὶ εἴ

petuo distinguo; nam quae indistincta est expositoribus
 doctrina, novitios ea laedit magis quam javat. Virtutem
 siquidem expositionis existimant esse, si scripta omni ope
 omnique pacto, etiam si conspicue falsa fuerint, defendant.
 Quod ubi in manifestis conspicisque studiose faciant,
 multo utique magis in obscuris absconditisque nihil ipsis
 curae est veritatis. Quod in fine dictionis dictum est et
 quae circa aurium sonitus talia existunt, bene per se scri-
 ptum fuisse sine urinarum consideratione, ut sermo parti-
 cularis esset quem paulo ante universalem dixi; nempe
 dolores coxae, si qui eos fecit humor recurrerit, possunt
 aliquando desipientiam inferre, si ad caput humor perve-
 nerit. Adscensus igitur humoris ad caput signum erunt
 ea quae in eo apparent symptomata; quo e numero ha-
 bentur et sonitus. Scribunt autem nonnulli et quae in
 vesica talia; ajunt siquidem orationem hanc ostendere non
 solum consideranda esse urinarum enaeoremata tanquam
 delirii signum, verum quoque et si aliud quippiam tale

Ed. Chart. VIII. [725.]

Ed. Bas. V. (182.)

τι ἄλλο τοιοῦτον φαίνοιτο τῶν ἐκ τῆς κύστεως ἀποκρινόμενων, ὡσπερ οὐ δυνηθέντες ἀνεῦ τούτου εἰπεῖν ὃ ὁ συγγραφεὺς ἠβουλήθη κατὰ τόνδε τὸν τρόπον ἐρμηνεῦσαι· ἄλλως τε καὶ ἦν οὔρου ἐναιωρηθῆ καὶ ὅσα ἄλλα κατ' αὐτὸ γίνε-
ται παρακροστικὰ σημεῖα. πάλιν κἀνταῦθα τοὺς νέους ἀναμνῆσαι ἀνάγκαῖον μηδὲν τῶν ἐν οὔροις σημεῖων γίνε-
σθαι παρακροστικόν. ἐνδείκνυται γὰρ ταῦτα διάθεσιν μο-
ριῶν ἥπατος καὶ νεφρῶν καὶ κύστεως καὶ τῶν τὸ αἷμα πε-
ριεχόντων ἀγγείων, ῥώμην τε καὶ ἀρῥωστίαν τῆς τοὺς χυ-
μοὺς γεννώσης δυνάμεως. τῶν δὲ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον πα-
θῶν ἄλλα συμπτώματά ἐστι καὶ σημεῖα, περὶ ὧν ἔμπρο-
σθεν ἤκουσας.

λζ'.

Ἐπὶ κοιλίῃ ὑγρῇ, κοπῶδει, κεφαλαλγικῇ, διψῶδει, ἀγρύ-
πνω, ἀσαφεῖ, ἀδυνάτῳ, οἷσι τὰ τοιαῦτα, ἐλπὶς ἐκστῆναι.

videatur ex his quae ex vesica excernuntur, tanquam ci-
tra hoc affirmare, quod scriptor enunciare hoc pacto vo-
luerit nequeunt. Praesertimque si urina enaeorema ha-
buerit et quaecunque alia in ea fiunt desipientiae signa.
Rursus et in praesentia memoria tenere tirones ipsos oportet,
nullum in urinis esse signum quod delirium porten-
dat. Nempe hae partium hepatis renumque et vesicae
affectionem indicant, vasorumque sanguinem continentium
et facultatis succos generantis tum robur tum imbecillita-
tem; affectionum vero cerebri alia sunt tum symptomata
tum signa, de quibus antea audivisti.

XXXVII.

In alvo liquida lassitudine laboranti, caput dolenti, siticu-
loso, vigilantissimo, obscure loquenti, impotenti; quibus talia
sunt, mentis emotio metuenda est.

Ed. Chart. VIII. [725.]

Ed. Bas. V. (182.)

Ἡ μὲν ὑγρὰ κοιλία, λέγοιτο δ' ἂν οὕτως ἐφ' ἧς ὑγρὰ διαχωρεῖται, καὶ ἡ κοπώδης αἰσθησις, ἢ αὐτῷ τῷ κάμνοντι δηλονότι γιγνομένη, νοσώδη μὲν ἐστὶ συμπτώματα, παρακρουστικά δὲ οὐκ ἔστιν, εἴ τι μεμνήμεθα τῶν ἐμπροσθεν εἰρημένων, ἔνθα διήλθον ὅπως χρὴ γνωρίζειν τὰ δηλωτικά τῶν νοσημάτων ἐκάστου σημεῖα καὶ τἄλλα πάντα τὰ κατὰ τὸ σῶμα τοῦ νοσοῦντος φαινόμενα. τινὰ μὲν ἔνεκα τοῦ τὰς ἐν ἐκάστῳ νοσήματι διαφορὰς ἀπ' ἀλλήλων χωρίσαι, τινὰ δὲ χάριν τοῦ γινῶναι τὸ ἦθος ἐκάστου τῶν παθῶν ἢ τὴν ἐσομένην κρίσιν, ὑποία τέ τις ἔσοιτο καὶ ὑπότε: τὴν γε μὴν διδασκαλίαν ἐκάστου τῶν συμπτωμάτων τε καὶ σημεῖων ἐδείκνυον οὕτω χρῆναι ποιεῖσθαι, καθάπερ ὁ Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ πεποίηκεν, ἐνὸς ἐκάστου κατὰ μόνας ἐκδιδάσκων τὴν δύναμιν ἢ πάλιν ἅμα πλειόνων ὁμοειδῶν, ὥσπερ καὶ νῦν ὁ ταῦτα γράψας ἐμνημόνευσε κεφαλαγικῶν, ἀγρύπνων, ἀσαφῶν. εἰάν μὲν γὰρ ἀσαφεῖς ἀκούσωμεν εἰρηθεῖσθαι τοὺς διαλεγόμενους ἀσαφῶς ἤτοι διὰ τὴν τῶν διαλεκτικῶν ὀργάνων βλάβην, ἢν ἐκ τῆς τῶν νεύρων κακώσεως

Liquida alvus, ita autem appelletur in qua liquida dejiciantur, et lassitudinis sensus, qui scilicet aegro fit, morbosa quidem sunt symptomata; sed delirium non portant, si quae ante dicta sunt memoria non exciderint; ubi quonam pacto singulorum morborum signa atque alia omnia, quae in aegri corpore appareant, cognoscere oporteat percurramus. Quaedam enim sunt, ut morborum singulorum differentiae inter se separentur; alia vero ut singularum affectionum mores cognoscantur vel futura cognoscatur crisis, qualifnam futura sit et quando. De singulis porro tum symptomatis tum signis ita docendum esse ostendimus, quomodo Hippocrates in prognostico fecit, singulorum vires per se edocens aut cum pluribus ejusdem generis; quo modo libri hujus auctor capite dolentes commemoravit vigilisque et obscuros. Nam si obscuros dici intellexerimus eos qui obscure loquuntur, propter vocabulorum organorum offensam, quam ex nervorum vitio con-

Ed. Chart. VIII. [725. 726.]

Ed. Bas. V. (182.)

ἔσχον. ἢ διὰ τὴν τῆς διανοίας αὐτῆς, εἴη ἂν ὁμοιεῖται τὰ τρία σημεῖα, κεφαλαλγία μὲν ἀντικρως δηλοῦσα τὸν πεπονθότα τόπον, ἀγρυπνία δὲ τῷ γινώσκοντι κατὰ διαφερούσας ἐγκεφάλου διαθέσεις ἐγρήγορσίν τε καὶ ὕπνον ἀγρυπνίαν τε καὶ κῶμα γιγνόμενα. περὶ δὲ τῆς ἀσαφείας ἀρτίως εἶπον, ὅπως ἀκούοντων ἐστὶ παρακρουστική. ταῦτα μὲν οὖν ἐκ τοῦ γένους ἢ εἶδους, ἢ ὅπως ἂν ἐθέλη ὀνομάζειν, τῶν φρενιτικῶν ἐστὶ σημεῖων. ἐπεὶ δὲ ξηρόν μάλιστα τὸ φρενιτικὸν πάθος ὀροῦμεν ὑπάρχον, ὅσα συμπτῶ- [726] ματα ξηρότητος ἐν τοῖς πλησίον τῆς κεφαλῆς ὄργανοις ἐστὶν ἢ καθ' ὅτιναοῦν αὐτῆ ἰτρόπον κοινοποῦσι, καὶ ταῦτα συνενδείκνυται τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι παραφροσύνην, ὧν σημεῖων κατὰ τὴν ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει νόσον εἶρηται τὸ διψῶδει, τὸ κοπῶδει, διὰ τὸ πολλαχῶς γίνεσθαι τὸν κόπον, οἷς ἐν τοῖς ὑγιεινοῖς δέδεικται, σαφές ἡμῖν οὐδὲν ἄλλο δηλοῖ. τοῦ μὲν οὖν ἐλκῶδη τὴν αἰσθησιν ἔχοντος κόπου, διὰ χυμοὺς δακνώδεις τε καὶ δριμεῖς γινόμενον, τοῦ δὲ τονῶδη διὰ πλη-

traxerunt vel propter mentis laesionem, tria ejusdem generis erunt signa. Dolor quidem capitis fere locum affectum demonstrabit; vigilia vero quae in diversis cerebri affectionibus fiunt, vigiliam somnumque et vigilias comaque cognoscenti ostendet. De asaphia, quam obscuritatem diximus, quo sensu intelligentibus delirium portendat nuper egi. Haec igitur vel genere vel specie vel quovis modo quis appellare voluerit, inter phrenitica connumerantur signa. At quoniam phreniticam affectionem maxime siccam cernimus, quaecunque siccitatis symptomata in vicinis capiti instrumentis aut quamcunque cum eo habeant societatem existunt, ea quoque et futuram desipientiam coindicant. Quo signorum in genere in praesentis dictionis morbo dictum est sitis. Lassitudo autem quod multis modis fiat, ut in commentariis de tuenda valetudine demonstratum est, nihil aliud nobis manifesti indicat. Quum enim lassitudo, quae ulcerosum sensum habet ob mordaces acresque humores fiat; quae tensivum ob copiam quae

Ed. Chart. VIII. [726.]

Ed. Bas. V. (182.)

Θος, τοῦ δὲ φλεγμονώδη δὲ ἄμφω. εἰ μὲν ἐλκώδης ἢ φλεγμονώδης ὁ κόπος εἶη, συντελέσει τι πρὸς τὴν ἐλπίδα τῆς γενέσεως τοῦ παρακοπτικοῦ πάθους, εἰ δὲ τονώδης, οὐδέν. οὕτω δὲ καὶ ἡ ὑγρὰ κοιλία χολῆς μὲν ξανθῆς ἀκράτου κενουμένης ἢ καὶ τὸν ἐκ συντήξεων συνενδείξεται τι περὶ τῆς τοῦ φρενιτικοῦ πάθους γενέσεως, καὶ μᾶλλον ἐὰν ἀφρώδη τὰ διαχωρήματα γίνηται. μὴ προστεθείσης δ' ἐν τῷ λόγῳ τῆς ποιότητος τῶν ἐκκρινομένων, ἀλλ' ἀπλῶς ὑγρᾶς κοιλίας ῥηθείσης, οὐδὲν ἂν ἔχομεν ἐξ αὐτῆς λαβεῖν εἰς πρόγνωσιν τοῦ τοιοῦτου νοσήματος. ὡς γὰρ εἶρηται καὶ πρόσθεν ἐπὶ τοῖς ἰδίοις τοῦ πάθους σημείοις ὅσα τοῦ γένους ἐν ᾧ τὸ πάθος ἐστὶ δηλωτικὰ ἐνδείξεται τι. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ τοῦ πάθους αὐτοῦ δηλωτικὰ τὰ τοιαῦτά ἐστιν, ἀλλὰ τοῦ γένους ἐν ᾧ περιέχεται τὸ πάθος, ὃ ἐστὶ θερμὸν καὶ ξηρόν. ἐπεὶ δὲ ἕκαστον γένος ᾠκείωται τοῖς εἶδεσι, χρήσιμον εἰς τὴν τῶν εἰδῶν γίνεται πρόγνωσιν, ὅταν τῶν ἰδίων τοῦ γένους σημείων φαίνηται τινα. τὸ δὲ ἀδυνάτω προσκείμενον ἐν τῇ συνδρομῇ τῶν εἰρημένων σημείων οὐδὲν

phlegmonosum ob utrumque; si sane ea vel ulcerosa vel phlegmonosa fuerit, ad spem desipientiae generandae quippiam conferet; si tensiva nihil. Sic et alvus liquida bile quidem flava sincera exeunte vel et ex colliquamentis, de generatione phreniticae affectionis quippiam coindicabit; magisque si spumosa fuerint dejectiones. Quum vero non adjecta sit in dictione exeuntium qualitas, sed dicta simpliciter alvus liquida, nihil ad morbi hujus praenotionem ex ea assumere valebimus. Nempe ut antea dictum est post propria affectionis signa, quaecunque generis in quo affectio est indicatoria existunt, ea quippiam indicabunt. Primum siquidem non affectionis ipsius indicatoria talia existunt, sed generis in quo affectio continetur, quae calida et sicca est. Quoniam vero unumquodque genus speciebus familiare est, ad praecognitionem specierum conferet, si signorum generis priorum quaedam apparuerint. Verbum autem impotentia in dictorum signorum

Ed. Chart. VIII. [726.]

Ed. Bas. V. (182.)

ὄλωσ εἰς τὴν τοῦ παρακοπιτικοῦ πάθους πρόγνωσιν συντε-
 λεῖ, καθάπερ οὐδ' εἰς τὴν τοῦ μεγέθους αὐτοῦ γνώσιν. εἰ-
 ποῖν γὰρ ἐλπὶς ἐκστῆναι, παρακοπιτικὸν μὲν ἐδήλωσεν ἔσε-
 σθαι πάθος, οὐ μὴν δὲ μικρὸν ἢ μέγα τοῦτο. πόθεν οὖν
 ἔλαβεν αὐτοῦ τὸ μέγεθος; οὔτε γὰρ ἰώδης ἔμετος οὔτε μέ-
 λας οὔτ' οὖρον οὔτε διαχώρημα τοιοῦτον φαίνεται γεγονὸς,
 ὥσπερ οὐδὲ τῶν ἄλλων, ὅσα προεῖρηκεν αὐτὸς ἐκστάσεως
 σημεῖα. οὐ τοίνυν τὴν εἰρημένην ἄρτι συνδρομὴν ἐλπίζο-
 μεν εἰς φρενίτιν τελευτῆσαι, καὶ κινδυνώδη φρενίτιν,
 ἐπειδὴ προσέθηκεν ἀδυνατίω, τοιαύτην δ' ἔπεσθαι φρενίτιν,
 ὡς ἐκστῆναι, μὴτ' αὐτὸς προσδοκῆσεις μὴτ' ἄλλω προειπεῖν
 τολμήσεις. ἐνδέχεται γὰρ ποτὲ μὲν γενέσθαι καὶ τοιαύτην,
 ἀλλ' οὐκ ἐκ τῶν σπανίων σημεῖων ἢ πρόγνωσις· ἀλλ' ἐκ τῶν
 ἤτοι διηνεκῶν ἢ πλειστάκις ἀληθευόντων γίνεται. βουλό-
 μεθα γὰρ ἐν ταῖς προρρήσεσι μάλιστα μὲν, εἰ οἶόν τε, διὰ
 παντὸς ἐπιυγχάνειν, ὡς εἴαν γέ τις ὑκτάκις ἀποτυχῶν, ἐπι-

concurfione adjectum, nihil prorsus ad affectionis delirii praecognitionem affert auxilii, sicuti neque ad magnitudinis ipsius cognitionem. Nempe, inquiens, ut hi mente moveantur spes est, delirii quidem affectionem fore ostendit, non tamen hanc vel parvam vel magnam. Unde igitur magnitudinem ipsius accepit? Neque enim aeruginosus neque niger vomitus factus videtur, non urina non dejectio talis, sicuti neque alia quae ecstaseos, id est commotionis mentis, signa prius recensuit. Non igitur dictam nuper syndromen in phrenitin finituram speramus et periculofam phrenitin, propterea quod verbum impotentia adjecit; talem autem sequi phrenitin ut mente moveatur, neque ipse sperabis neque alteri praedicere audebis. Talis siquidem fieri quandoque potest; sed praenotio non ex his quae raro contingunt signis fit, sed ex his quae continua sunt vel maxima ex parte veritatem habent. Volumus siquidem in praedictionibus ipsis perpetuo, si fieri possit, voti compotes esse, ita ut si quis octies animi sententia frustretur, bis vero ei succedat ex voto, is quam

Ed. Chart. VIII. [726. 727.]

Ed. Bas. V. (182. 183.)

τύχη δὲς, ἰδιώτου φαυλότερός ἐστι. δύναται γοῦν ἰδιώτης ἐπὶ τῶν νοσοῦντων ἀποφαινόμενος αἰεὶ τὸ ἐπελθόν, εἰάν ἐπιτύχη πλεονάκεις, ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι.

λη'.

Οἱ ἐφιδροῦντες καὶ μάλιστα κεφαλήν ἐν ὀξέσιν ὑποδύσφοροι, κακόν, ἄλλως τε καὶ ἐπ' οὔροισι μέλασι, καὶ τὸ θολερὸν ἐπὶ τουτέοισι πνεῦμα κακόν.

Καὶ χωρὶς μὲν τῶν ἄλλων ὀλέθριόν ἐστι τὸ μέλαν οὔρον. εἰ δὲ κάκεινα προστεθῆ, συνεπαυξήσει τὸ πλείσιον τῆς προγνώσεως. τὸ δὲ θολερὸν πνεῦμα τί ποτε δηλοῖ τῶν ἀσαφῶν ἐστι, καὶ μάλιστα ὅτι μήτ' ἐν τῇ προγνωστικῇ [127] μήτ' ἐν (183) ἀφορισμοῖς μήτε ἐν ἄλλῳ τινὶ τῶν γνησίων ὁ Ἰπποκράτης συγγραμμάτων εἶρηκε πνεῦμα θολερὸν, ὡσπερ, οὔρον. ἀλλὰ τὸ μὲν οὔρον ὁποῖόν ἐστι τὸ θολερὸν ἡμεῖς τε νοοῦμεν ἀκούοντες ἐκάστοτε τῶν ἀνθρώπων λεγόντων θολερὸν ὕδωρ καὶ ὁ Ἰπποκράτης ἐδίδαξεν

idiota abjectior et contemptibilior sit. Potest siquidem idiota de aegris pronuncians semper quod evenit, si faepius assequatur quod velit, vera loqui vel falsa.

XXXVIII.

Exsudantes ac potissimum circa caput in acutis submolestes ferentes malum, tum alias tum in urinis nigris; turbidus quoque et in his spiritus malum.

Perniciosa quidem et absque aliis est nigra urina, verum si et illa adjecta fuerint, praecognitionem valde augebunt. Sed quidnam indicet turbidus spiritus inter obscura collocare oportet; et potissimum quod neque in prognostico neque in aphorismis neque in legitimo alio libro spiritum turbidum dixerit, quemadmodum urinam. Sed quaenam urina sit turbida non nos modo ex iis, qui turbidas aquas perpetuo dicunt intelligimus, verum quoque et Hippocrates ipse docuit, quum inquit, tanquam

Ed. Chart. VIII. [727.]

Ed. Bas. V. (183.)

αὐτὸ εἰπὼν, οἷον εἰ τὴν ὑπόστασιν ἀναταραχῆς. εἰκάξει δὲ αὐτὸ καὶ τοῖς τῶν ὑποζυγίων. οὐ μὴν ὁποῖον δὴ τι τὸ θολερὸν πνεῦμα χρὴ νοῆσαι δῆλόν ἐστιν, ἐπεὶ μηδεὶς λέγει ὡσπερ ὕδωρ θολερὸν οὕτω καὶ αἶρα, πλὴν εἴ τις ἀτμοῦ μεστὸν ἀκούσειεν, ὡσπερ καὶ ἤκουσάν τινες τῶν ἐξηγησαμένων τὴν προκειμένην ῥῆσιν, καὶ λέγουσί γε ὡσπερ ἐκτὸς ἀποχεόμενον ἰδρωῖτα κατὰ τὰς συγκοπὰς ὑρῶμεν, οὕτως ἔσω τὴν ῥίσιν τῶν ὑγρῶν ἐπὶ τῶν ἔσω διαφορουμένων ἀρρώστων γίνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο πάμπολυν ἀτμὸν ἐκπέμπεσθαι διὰ τῆς ἐκπνοῆς καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ θολερὸν πνεῦμα. εἰ δ', ὡς ἔνιοι τὴν πρώτην συλλαβὴν, οὐ διὰ τοῦ ο γραφουσι θολερὸν, ἀλλὰ διὰ τοῦ α θαλερὸν, οὐκ εἴ τι τεκμηρίασθαι ποῖόν τι τὸ θαλερὸν πνεῦμά ἐστι. πρόσωπον μὲν γὰρ θαλερὸν, ὡσπερ εἴρηται, τάχ' ἂν τις ἤκουσε τὸ οἷον εὐεκτικὸν καὶ εὐχρουν. πνεῦμα δὲ θαλερὸν οὐκ ἔστι νοῆσαι τί σημαίνει, πλὴν εἰ τὸ σφόδρα μέγα βούλεται δηλοῦν. ἢ γὰρ τῶν ὀνομάτων ἀλλόκοτος χρῆσις ἀφορμὴν παρέχει τοῖς βουλομένοις νοεῖν, ὡς ἂν ἐπέλθοι. τοιγαροῦν καὶ διὰ

sedimentum returbaveris, assimilat quoque et eam jumentorum urinis; non tamen quid per spiritum turbidum intelligere oporteat liquet; quoniam nullus dicat ut aquam turbidam ita et aërem turbidum; nisi quis vapore plenum intellexerit, quomodo expositores quidam hujus orationis intellexerunt. Quo etenim pacto sudorem in syncope foras effundi conspiciamus, ita effluvium humiditatum in iis qui intus divaporantur, aegris internum fieri dicunt; atque ob id per expirationem vaporem effundi perquam multum, idque turbidum scriptum esse. Si vero, ut nonnulli, primam syllabam non per ο θολερὸν, sed per α θαλερὸν scripseris, non amplius qualisnam sit spiritus θαλερὸς conjectura est colligendum. Faciem enim θαλερὰν forsitan quis intellexit veluti bene habitam et bene coloratam; sed quidnam significet spiritus θαλερὸς, nosse non est, nisi vehementer magnum indicare voluerit. Nominum liquidem alienus usus causam praebet iis qui volunt, quo pacto evenerit, intelligendi. Proinde quidam per ο

Ed. Chart. VIII. [727.]

Ed. Bas. V. (183.)

τοῦ ο γεγραμμένον θαλερόν τὸ δυσῶδες ἤκουσαν ἔτιοι, καθάπερ ἄλλοι τὸ βραγχῶδες, ἄλλοι δ' αὖ τὸ τεταραγμένον, ὡς δύσπνοιαν ὑπ' αὐτοῦ δηλοῦσθαι, καθάπερ κἂν εἰ οὕτως εἶπε, καὶ δύσπνοια δὲ ἐπὶ τούτοις κακόν. οὐ μὴν ἔοικεν ὁ συγγραφεὺς ἀπλῶς δύνασθαι δηλῶσαι δύσπνοιαν, ἀλλὰ τινα μίαν ἐν αὐτῇ διαφορὰν. εἴτε γὰρ διὰ τοῦ α θαλερόν εἴτε διὰ τοῦ ο θαλερόν εἴη γεγραμμένον, ἐμφαίνεται τῇ προσηγορίᾳ δηλῶσαι βουλόμενος ἐν εἶδος δυσπνοίας, οὐχ ἀπλῶς πᾶσαν δύσπνοιαν.

 λθ'.

Αἱ παρὰ λόγον κενεαγγικὸν ἀδυναμίαι, οὐκ ἐπίσης κενεαγγείης, κακόν.

Οὔτε τὸ λεγόμενον ἀσαφές οὔτε τὴν αἰτίαν αὐτοῦ χαλεπὸν εἶρεῖν. αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ λεγόμενον ἔστι τοιοῦτον· τοὺς ἀδυνατάτους καὶ ἀρρώστους κατὰ τὰς ἐνεργείας ὁμοίως

scriptum θαλερόν, grave olentem intellexerunt ut alii raurum; alii rursus turbatum ut difficultatem spirandi ab eo significari velint, veluti ac si ita dixisset: *spirandi quoque difficultas in his mala*. Neque tamen libri hujus auctor posse simpliciter spirandi difficultatem indicare videtur, sed unam quandam ejus differentiam; sive enim per α θαλερόν, sive per ο θαλερόν scriptum sit, videtur ea appellatione speciem unam difficultatis spirandi, non simpliciter difficultatem spirandi omnem indicare voluisse.

 XXXIX.

Praeter vacationis vasorum rationem impotentiae, non existente vasorum vacatione, malum.

Quod dicitur neque obscurum est neque ipsius causa inventu est difficilis; nempe quod dicitur tale est: invalidos imbecillosque in actionibus sicuti plurimum vacuatos

Ed. Chart. VIII. [727. 728.] Ed. Bas. V. (183.)
 τοῖς ἐπὶ πολὺ κεκενωμένοις, ἐν κινδύνῳ καθεστάναι νόμιξε, μηδεμιᾶς αὐτῆς γεγενημένης ἀξιολόγου κενώσεως. ἡ δὲ κατὰ τὴν δύναμιν ἀρρώστια, ὅταν ἐπὶ μηδεμιᾶ φανερᾷ κενώσει γένηται, πληθὸς ἐνδείκνυται βαρῦνον ἢ δυσκρασίαν μιᾶς τῶν ἀρχῶν. τριῶν δὲ οὐσῶν, οἷς ἔμαθες, τῶν ἀρχῶν τῆς μὲν τῶν προαιρετικῶν ἐνεργειῶν ἐγκέφαλου· τῆς δὲ τῶν ζωτικῶν ὀνομαζομένων καρδίας· τῆς δὲ περὶ τὴν τροφήν, ἃς δὴ καὶ φυσικὰς ὀνομάζουσιν ἥπατος. ἡ τῆς φυσικῆς δυνάμεως καὶ ζωτικῆς ἀρρώστια χειρίστη τέ ἐστι καὶ διὰ ταχέων ἀναιρεῖ. συγκαταλύεται γὰρ αὐτῇ καὶ ἡ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον εὐθείως. ἐκείνης μέντοι πασχούσης οὐκ εὐθείως ἡ καρδία βλάπτεται. μεμάθηκας δὲ περὶ τῶν τοιούτων ἀπάντων ἐν πολλαῖς τῶν ἡμετέρων πραγματειῶν.

μ.

[728] Κοιλίαι ἀπολελαμμέναι, σμικρὰ δὲ μέλανα σπυραθώδεα πρὸς ἀνάγκην χαλῶσαι, μυκτῆρ ἐπὶ τουτέοισι ῥηγνύμενος, κακόν.

in periculo esse exillima, si nulla in ipsis facta fuerit insignis vacuatio. Nam si facultas sine ulla manifesta vacuatione imbecilla fuerit, gravantem ostendit copiam vel unius principiorum intemperiem. Quum vero tria sint, ut didicisti, principia, cerebrum quidem functionum earum quae ex voluntate oriuntur; cor vitalium appellatarum; jecur vero earum quae alimoniae inserviunt, quas et naturales vocant; naturalis facultatis vitalisque imbecillitas deterrima est et cito hominem tollit; nempe et una cum ea quae a cerebro est confestim exsolvitur; quae si afficiatur, non protinus cor ipsum laeditur. Sed de hujusmodi cunctis in multis nostris lucubrationibus didicisti.

XL.

Alvi interceptae sed parva, nigra, caprinis stercoribus similia ad necessitatem dejicientes; nasus in his sanguinem fundens malum.

Ed. Chart. VIII. [728.]

Ed. Bas. V. (183.)

Σπυράθους ἐνομάζουσι τὰ τῶν αἰγῶν διαχωρήματα. ξηρὰ δὲ ἐσὶ ταῦτα καὶ περιγερῆ κατὰ περιγραφὴν ἰδίαν ἕκαστον ἐκκρινόμενον. ὅταν οὖν τις ὁμοίως ξηρὰ καὶ περιγεγραμμένα διαχωρήσει, σπυραθώδη καλεῖται καὶ γίνεται τοιαῦτα διὰ τε τὸ χρόνῳ πλείονι κατεσχῆσθαι καὶ διὰ θερμοσίας πυρώδους πλήθους. ἐὰν οὖν πρὸς τῷ τοιαῦτα εἶναι καὶ μέλανα γίνηται, καυσώδη διάθεισιν ἐνδείκνυται περὶ τὰ μέσα τοῦ σώματος εἶναι καὶ διὰ τοῦτ' ἐστὶ κακὰ. πρόσκειται δὲ τῷ λόγῳ τὸ, μυκτῆρ ἐπὶ τούτοις ῥηγιόμενος κακόν, ὡσπερ ἐν ἄλλαις πολλαῖς ῥήσεσι, τὸ κοινὸν πολλῶν ὡς ἴδιον γράφοντος αὐτοῦ, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι περιλαβεῖν, ἐνὶ λόγῳ καθόλου τὴν διδασκαλίαν. ἐστὶ δὲ τὸ κοινὸν ἐν αὐτοῖς τοιοῦτον, γολῆς πολλὴν κένωσιν, ὡς κλονὸν σφοδρὸν κρισίμως ἐπὶ πολλῶν γινόμενον νοσημάτων, οὐ φέρουσιν οἱ καταξηρανθίντες οὔτε ῥίγος οὔτε γαστρὸς ἕκκρισιν οὔτε ἰδρωΐας οὔτε παρωτίδας μεγάλας ἢ τι τῶν ἄλλων ἀποσκημάτων. οὔτω γάρ τοι τὰς ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν μεμ-

Σπυράθους vocant caprarum dejectiones; sunt autem hae siccae atque id quod excernitur, propria circumscriptione rotundum circumductumque existit. Quum igitur quis hoc pacto sicca et circumducta dejecerit in spiras voluta appellantur; fiuntque talia et quod plusculo tempore retineantur et propter copiam igneae caliditatis. Si igitur praeterquam quod talia existant, nigra quoque fuerint, flagrantem ardentemque circa medium corporis affectionem esse declarant; atque ob id mala existunt. Sermoni adjectum est *et per nares eruptio fiat malum*; veluti in aliis multis dictionibus scribente quod multorum commune est tanquam proprium auctore; quod sermone uno universali doctrinam comprehendere non possit. Est autem commune in ipsis tale. Bilis vacationem multam tanquam quassationem vehementem atque multis in morbis commode factam non sustinent praeficcati neque rigorem neque alvi excretionem neque sudores neque parotidas insignes vel quempiam decubitum alium. Ita enim

Ed. Chart. VIII. [728.]

Ed. Bas. V. (183.)

φόμεθα γενομένης ἀποστάσεως ἢ μείους, ὡς ἔφη, ὡς μηδὲν ὠφελεῖν, ἢ μείζους ὡς μὴ δύνασθαι φέρειν. οὕτως οὖν καὶ τὰς αἰμορραγίας οὐ φέρουσιν οἱ προεξηραμμένοι. ταύτη δὲ ἐστὶν ἡ προειρημένη διάθεσις, οὐδ' ἐνὶ κατ' ἀρχὴν τῆς νόσου σπυραθιδῶν διαχωρημάτων ἐκκρινόμενων καὶ τούτων οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ μετὰ τοῦ πραγματεύεσθαι τε τὸν ἰατρὸν ἢ διὰ κλυσιῆρος ἢ διὰ βαλάνου. τὸ γὰρ πρὸς ἀνάγκην τοιοῦτόν τι σημαίνει.

μα'.

Οἷσιν ὀσφύος ἄλγημα ἐπὶ πολὺ μετὰ καύματος ἀσώδεος, ἐφιδροῦντες οὗτοι κακόν. ἄρα γε τουτέοισι τρομῶδες γίνεται; καὶ φωνὴ δὲ ὡς ἐν ῥίγει αὐτοπτική.

Πάλιν ἡ συνδρομὴ τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων αὐτοπτικὴ ἐστίν, οὐ λογικὴ. διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἀποροῦν περὶ γε τούτου λέγει, ἄρα γε τούτοις τρομῶδες γίνεται;

eos qui in epidemiis facti sunt, abscessus incusamus vel minores, ut dixi, tanquam nihil juvantes, vel majores tanquam sustineri nequeant. Sanguinis itaque eruptiones hoc modo non ferunt, qui ante sunt arefacti. Talis autem est praedicta affectio, quum ne uni quidem per morbi initia, in spiras circumducta exeant excrementa; neque ea simpliciter sed cum medici diligentia et operatione vel per clysterem vel per glandem; nempe haec oratio ad necessitatem tale quippiam ostendit.

XLI.

Quibus lumborum dolor diuturnus cum aestu fastidioso, hi si exsudent, malum. Num et his tremores fiunt? Sed et vox ut in rigore conspicua.

Rursus concursio dictorum symptomatum ex proprio constat intuitu, non logica est; atque ob id ipse quoque de hoc addubitans inquit an et his tremor fit? Malam

Ed. Chart. VIII. [728. 729.]

Ed. Bas. V. (183.)

κακὴν μέντοι φησὶ τὴν συνδρομὴν, οὐκ ἀπορῶν περὶ ταύτης, διὰ τὸ μετὰ καύματος ἀσώδους ἐπὶ πολὺ παραμένειν τὸ τῆς ὀσφύος ἄλγημα. καὶ ἡ ἐφιδρώσεις δὲ τοῦτοις προσελθούσα βεβαιοτέραν ἐργάζεται τὴν πρόγνωσιν. εἴαν τε γὰρ ὀλίγον ἰδρωῖτα, καθ' ὅλου τοῦ σώματος γινόμενον, ὑπὸ τοῦ τῆς ἐφιδρώσεως ὀνόματος δηλοῦσθαι νοήσωμεν, οὐκ ἀγαθὸν τὸ σημεῖον. ἐχρῆν γὰρ ὑπ' αὐτοῦ, κἂν εἰ μὴ τὸ τῆς ὀσφύος ἄλγημα, τὸ γε ἀσώδες καῦμα λυθῆναι. εἴαν τε περὶ θώρακα καὶ κεφαλὴν ἰδρωῖτας γινόμενους, ἐμάθομεν ὅτι διὰ παντὸς οὔτοι μοχθηροὶ, δυνάμεως ἀρῶστίαν ἢ πλῆθος ἐν τοῖς τοιοῦτοις μορίοις ἐνδεικνύμενοι. διὰ μὲν δὴ ταῦτα πάντα ἡ εἰρημένη συνδρομὴ τῶν σημείων ὑπάρχει κακῆ. [729] πολλῶν δὲ κατὰ τὴν ὀσφὺν κειμένων μορίων, ἄδηλον ὅσον ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τὸ πεπονθός ἐστιν, ἐφ' ᾧ τὸ ἄλγημα διαμένει μέχρι πολλοῦ. καὶ τὸ καῦμα τὸ ἀσώδες οὐ παύεται. διακρίνειν οὖν προσήκει τοῖς ἄλλοις. σημείοις εἰ μὲν οὖν οὐκ ἔχουσι πεπόνθασιν, ἐμαθες ὅπως χρὴ γινώσκειν δι' οὔρων τὰ κατ' αὐτούς. εἰ δὲ τις τῶν ἐνιαυθα μυῶν ἢ κατὰ

vero ait concursiōnem de ea re non dubitans quod lumborum dolor una cum aestu fastidioso diutius maneat: sudatiuncula autem his adveniēns certiozem efficit praecognitionem. Sive namque sudorem exiguum toto fieri corpore ab ἐφιδρώσεως nomine significari intellexerimus, signum bonum non est, quum ab eo et si non lumborum dolorem, certe fastidiosum aestum solvi oportebat; sive sudores eos qui circa thoracem caputque fiunt intellexerimus, quod perpetuo hi mali sint constat, facultatis imbecillitatem vel in his partibus copiam indicantes. Ob haec quidem omnia praedicta signorum concursio mala est. Quum vero multae in lumbis sint partes, non liquet ex auctoris verbis quaenam afficiatur, in qua dolor diu perseveret et aestus fastidiosus non desinat, sed signis aliis dijudicare convenit. Si igitur renes fuerint affecti, scis horum affectiones per urinas cognoscendas esse; si vero aliquis vel eorum qui inibi sunt vel dorsalis medullae

Ed. Chart. VIII. [729.]

Ed. Bas. V. (183. 184.)

τὸν νωτιαῖον αὐτὸν, ἔτι δῆλον ἅμα τῷ προσγενέσθαι τε γνώρισμα καὶ ἄλλο. τοῦ γὰρ νωτιαίου παθόντος αἴσθησις ἔσται ναρκώδης ἐν τοῖς μορίοις ἐκείνοις, ὅσα τοῦ πεπονθότος ἐκφύεται. ἔμαθες δὲ ἀπὸ τῆς τῶν τοῦ νωτιαίου νεύρων ἀνατομῆς τὰ τε καθ' ἕκαστον σπόνδυλον ἐκφυόμενα νεῦρα, τὰ τε τοῦ σώματος μόρια εἰς ἃ διασπείρειται. εἰάν οὖν τί σοι γνώρισμα τοῦ νωτιαίου πεπονθότος γένηται, καὶ τρόπον ἔλπιζε καὶ πᾶν ἄλλο πάθος ἔσεσθαι νεύρων, ἐν δὲ τε τούτων ἐστὶ καὶ ἡ τῆς τρομώδους φωνῆς βλάβη. τὸ γὰρ ὡς ἐν ῥίγῃ τὴν τρομώδη φωνὴν δηλοῖ.

 μβ'.

(184) Ἄκρεα ἐπ' ἀμφοτέρα ταχὺ μεταπίπτοντα κακόν.
καὶ δίψα τοιαύτη πονηρόν.

Ἔνιοι τῇ προγεγραμμένῃ ῥήσει συνάπτουσι τὴν νῦν εἰρημένην καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τοῦ δέ συνδέσμου γράφουσιν αὐτὴν κατὰ τόνδε τὸν τρόπον· ἄκρεα δὲ ἐπ' ἀμφοτέρα

musculorum passus fuerit, jam tibi et cum alio adjecto signo constat; nempe affecta dorsali medulla sensus torporis erit in his partibus, quae ex ea affecta enascuntur. Didicisti autem ex dissectione nervorum dorsalis medullae et qui ab unaquaque vertebra enascantur nervi et partes corporis, ad quas dispertiantur. Si igitur signum aliquod affectae dorsalis medullae tibi adfuerit, tum tremorem tum aliam omnem nervorum affectionem fore expecta, quas inter una existit tremulae vocis oblaesio. Nempe oratio haec ut in rigore, vocem tremulam indicat.

 XLII.

Extrema corporis quae ad utraque contraria cito permulantur malum; fitis quoque hujusmodi, malum.

Quidnam cum praescripta dictione praesentem annectunt; atque ob id eam cum conjunctione autem, hoc scribunt pacto: *extrema autem corporis, si celeriter in*

Ed. Chart. VIII. [729.]

Ed. Basf. V. (184.)

ταχὺ μεταπίπτονια κακόν. ἔστι δὲ τὰ κατ' αὐτὴν λεγόμενα τῆς προειρημένης συνδρομῆς ἀφωρισμένα. διὸ καὶ ὁ συγγραφεὺς ἅμα ἐκείνοις αὐτὰ γεγραφώς, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλὰ συνῆψεν ἀλλήλοις οὐκ ἀναγκαίαν ἔχοντα κοινωσίαν. ἡμᾶς οἶν αὐτῶν τὴν ἐξήγησιν ἰδίᾳ χρὴ ποιῆσθαι. μεταπίπτονια γὰρ ἐπ' ἀμφοτέρα ῥαδίως τὰ τοῦ σώματος ἄκρεα πονηρόν ἐστι σημεῖον. ἄκρεα δὲ δηλονότι πόδες καὶ χεῖρές εἰσι καὶ ὠτα καὶ ῥίς, ἃ δὴ κἀν ταῖς μετὰ καταψύξεως εἰσβολαῖς τῶν παροξυσμῶν ἀπάντων πρῶτα ὑψέχεται. τὸ δ' ἐπ' ἀμφοτέρα δῆλον ὅτι θερμοσίαν τε καὶ ψύξιν λέγει. κατὰ φύσιν μὲν οὖν ἐχόντων ἡμῶν εὐκράτως διάκειται τὰ τοῦ σώματος ἄκρεα, μηδεμιᾶς ἐξαιριδίου γενομένης μεταβολῆς ἐν αὐτοῖς. εἰ γὰρ καὶ ὅτι μάλιστα χειμῶνος μὲν εἴη ψυχρὰ, θέρος δὲ θερμὰ, κατὰ βραχὺ τὴν τοιαύτην ἴσχεο μεταβολὴν, οὐ διὰ ταχέων, οὐδ' ἰσχυρὰν, ὡς ἦτοι κρυστάλλῳ παραπλησίως ἐψῦχθαι χειμῶνος ἢ τοῖς παρὰ πυρὶ πολλῶ ἑλαφθεῖσιν ἑοικέναι τοῦ θέρους. ἐν δὲ γε ταῖς κακοηθε-

utramque conditionem permutentur, malum. Sed quae in ea dicuntur, ab ante dicta concursione distinguuntur; quapropter et scriptor, qui cum illis ea scripsit, veluti et multa alia inter se conjunxit, quamquam nullam habeant communitatem. Nos igitur horum expositionem seorsum moliri oportet. Nam si summae corporis partes facile in utramque permutentur conditionem, malum signum est. Summae corporis partes pedes sunt, manus, aures et nasus, quae et in his, quae cum frigore fiunt, accessionum invasionibus primae omnium frigescent. Quod autem oratio haec in utramque conditionem caliditatem dicat et frigiditatem, liquido constat omnibus. Quum igitur secundum naturam habemus, temperate habent summae corporis partes, nulla repentina facta in his mutatione. Nam tametsi quam maxime hieme frigidae et aestate calidae fuerint, paulatim tamen talem assequuntur permutationem; non celerem quidem nec usque adeo validam, ut vel hieme similiter glacie refrigerentur vel aestate iis, quae ab igne

Ed. Chart. VIII. [729. 730.]

Ed. Bas. V. (181.)

στάταις νόσοις ἢ μετάπτωσις αὐτῶν ἐν ὥρᾳ μιᾷ γίνεται πρὸς τάναντία, ποτὲ μὲν, ὡς ἐν χειμῶνι, ψυχρῶν γινομένων, ποτὲ δὲ, ὡς ἐν θέρῃ, θερμῶν. καὶ συμβαίνει τὸ τοιοῦτον τὴν μὲν οἰκίαν θερμοσίαν οὐκ ἔχόντων αὐτῶν, ὑπὸ δὲ τῆς πυρετικῆς θερμοσινομένων, ἥτις ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ σώματος ἀρξάμενη παραπλησίως γλογοὶ πᾶν ἐπινεμομένη τὸ σῶμα συνεκθερμαίνει τὰ πέρατα. διαπνευσάσης δ' αὐτῆς εὐθείως ψυχρὰ γίνεται, τῆς ἐμφίτου θερμοσίας ἐσβεσμένης. καὶ δίψα δὲ, φησὶν, ἢ τοιαύτη κακόν. εὐδηλον δ' ὅτι τοιαύτην λέγει τὴν ἐπὶ τάναντία μεταπίπτουσαν ἐν τάχει, παραπλησίως τοῖς ἄκροις. ἐπὶ δὲ τάναντία μετάπτωσις γίνεται δίψης, ὅταν διψῶν ὀλίγον ἔμπροσθεν, [730] ἄδιψος ἐν τῷ παραντίκα γενήσεται, καὶ μετ' ὀλίγον αὖθις διψῶν ἔσται, μὴ παυομένης δηλονότι τῆς διψώδους διαθέσεως. ἀδύνατον γὰρ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἰσχυρῶς ἐξηραμμένον τὸν ἄνθρωπον ὑγρανθῆναι τελείως, ὡς ἄδιψον γενήσεσθαι. τί ποτ' οὖν ἐστὶ τὸ συμβαῖνον ἐπὶ τῶν οὕτως ἔχόντων; ὅπερ καπὶ τῶν δι' ὅλης ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς

multo calefacta sint assimilentur. In morbis autem summe malignis permutatio harum hora una ad contraria efficitur, interdum quidem ut tanquam hieme perfrigescant, interdum vero tanquam aestate calefiant. Id autem contingit, quum propriam caliditatem non habuerint, atque a febrili calefiant; quae a corporis medio incipiens, flammaeque similis corpus totum depascens extrema concalefacit; quae et quum transpiraverit, statim ea refrigescunt, exstincta naturali caliditate. Sitis quoque hujusmodi, inquit, mala est; ubi verbum hujusmodi quod eam dicat, quae celeriter in contraria permutatur, veluti de summis dictum est partibus, nemo ignorat. Permutatio aut sitis ad contraria fit, quum paulo ante sitiens confestim sine siti reddatur; et rursus post paulo sitiens erit, non desinente scilicet siticulosa affectione; fieri liquidem non potest ut aeger paulo ante valenter exsiccatum ita perfecte humectetur ut sine siti fiat. Quidnam ergo est quod in ita affectis contingit? Sane quod his qui toto die totaque nocte in-

Ed. Chart. VIII. [730.]

Ed. Basf. V. (183.)

ἐνίοτε οὐδ' ὅλως οὐρησάντων. πρότερον μὲν γὰρ οὔτε παρηκολούθησε τοῖς κατὰ τὸ σῶμα παθήμασιν ἢ γνώμη τοῦ ἀνθρώπου, τὸ τ' ἀθροιζόμενον οὔρον οὔπω διέτεινεν ἰσχυρῶς τὴν κύστιν. ἐπεὶ δὲ ἢ τε διάνοια παρηκολούθησεν ἢ τε κύστις ἐπληρώθη, δι' ἄμφω ταῦτα τοῦ παθήματος ὁ κάμνων ἤσθετο. καθάπερ οἶν τοῦτο παραφροσύνης ἐστὶ σημεῖον, οὔτω καὶ τὸ κατὰ τὴν δίψαν· ἐχόντων μὲν αὐτῶν αἰεὶ τὴν τοῦ διψῆν διάθεσιν, οὐκ αἰσθανομένων δὲ πρηνὴ τὴν τε ψυχικὴν αὐτῶν αἰσθητικωτέραν γενέσθαι, τὴν τε τοῦ διψῆν διάθεσιν εἰς ἄκρον αὐξηθῆναι. τὴν μὲν οὔν τῶν ἄκρων μετὰπτωσιν ἐπὶ τὰναντία κακὸν εἶναι νομιστέον, ἐνδεικνυμένην ἀρόωστίαν μὲν τῆς ἐμφύτου θερμασίας, εὐρωστίαν δὲ τῆς παρὰ φύσιν. τὴν δὲ τῆς δίψης μετὰπτωσιν ἀμαύρωσιν μὲν τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως, ἰσχὺν δὲ τῆς διψώδους διαθέσεως.

 μγ'.

**Ex cosmio thrasēa apokrisis kakon.*

terdum nullo pacto fecernunt urinam. Prius liquidem neque corporis affectiones mens aegri consequuta est, collectaque urina nondum valenter vesicam distendit; at posteaquam mens consequuta est et vesica impleta, ob haec ambo sensit affectionem aeger. Quo igitur modo id deficientiae est signum, sic et quod in siti dictum est; quum aegri quidem sitiendi affectionem semper habeant, sed non sentiant, donec eorum anima sensu praedita magis reddatur et sitiendi affectio ad summum augeatur. Summarum igitur corporis partium ad contraria permutationem malum esse putandum, utpote quae caloris nativi imbecillitatem ostendat et ejus qui praeter naturam est robur. Sitis vero permutationem languorem quidem sensiferae facultatis, robur vero siticulosae affectionis.

 XLIII.

Ex moderato ferox responsio malum.

Ed. Chart. VIII. [130.]

Ed. Bas. V. (184.)

Καὶ τοῦτου τοῦ λόγου γενικώτερος ἄλλος ἐστὶ περιέ-
χων οὐ τοῦτον μόνον, ἀλλὰ καὶ τινας ἄλλους πολλούς. τὸ
γὰρ παρὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ἅπαν κακὸν γένος τούτων καὶ
ἄλλων πολλῶν τῶν λόγων ἐστίν. ὅτι μὲν γὰρ ἡ οἰκεία
φύσις κόσμος, οὗτος οὐ μόνον ἐν ἀκόσμῳ παραφρονήσας
ὀλεθρίως ἔχειν ἐνδείκνυται τὴν διάθεσιν, ἀλλὰ καὶ θρασείως
ἀποκρινόμενος ἔγγυς ἤκει φρενίτιδος. ὅτι δ' ἔμπαλιν ἀπό-
κρισις κόσμος ἐν τῇ φύσει θρασεῖ, τοῦτο καταφορὰν ἢ
λήθαργον ἐλπίζειν εἶσεσθαι.

μδ.

Φωνὴ ὀξεῖα, ὑποχόνδρια τουτέοισιν εἴσω εἰρύεται.

Κατὰ φύσιν μὲν οὖν ἦν εἰπεῖν, οἷς ὀξύνεται νοσοῦσιν
ἢ φωνή, τούτων ἔλκεται τὰ ὑποχόνδρια πρὸς τὴν εἴσω χώ-
ραν. ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως χαίρει ταῖς ἀλλοκότοις ἐρμηνεῖαις
ὁ τοῦ βιβλίου συγγραφεύς. εἰσάντες οὖν τὴν περὶ τούτων

Sermone hoc generalior existit alius qui non solum hunc continet, verum et alios quosdam non paucos. Omne siquidem quod praeter naturam propriam malum, genus horum est atque multorum aliorum sermonum. Cui enim proprie natura composita est, is non solum, quum incompositus desipit, perniciose affectionem habere demonstrat, verum quoque et cum ferocitate respondens prope ad phrenitidem accessit; cui vero vice versa responsio in feroci natura composita est, ut is vel in cataphoram vel lethargum venturus sit spes est.

XLIV.

Vox acuta, his hypochondria intro trahuntur.

Secundum naturam sane dicendum erat, quibus in morbis vox acuitur, trahuntur his hypochondria ad internam sedem. Sed nescio quo modo oblectatur libri hujus auctor ita enunciationibus alienis. Relicto igitur de hac

Ed. Chart. VIII. [730. 731.]

Ed. Basf. V. (184.)

σπουδῆν, ἐπὶ τὴν τῶν εἰρημένων διάνοιαν ἔλθωμεν, οὐδ' αὐτὴν μὲν οἶσαν καθόλου παραπλησίως ταῖς πολλαῖς τῶν κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον εἰρημένων, ἀληθῆ δ' ἂν ᾧδέ πως λεχθησομένην, πολλαῖς τῶν ὀξυφωνούντων ἐν ταῖς νόσοις, τὰ ὑποχόνδρια πρὸς τὴν ἔσω χοίραν ἔλκεται. τοῦτο γὰρ δηλονότι σημαίνει τὸ εἰρύεται, οὐκ αὐτοῦ τοῦ ὑποχονδρίου προστιρέχοντος τοῖς εἶσω κατὰ τινα διάθεσιν ἰδίαν, ἀλλ' ἐκείνων ἐλκόντων αὐτὸ μᾶλλον. τὸ γὰρ τοι διάφραγμα τοῦ τοιοῦτου συμπτώματος αἰτιὸν ἐστίν, ἤτοι φλεγμαῖνον ἢ ξηραίνόμενον ὑπὸ τῆς πυρώδους θερμότητος ἢ ἀνασπόμενον ὑπὸ τοῦ τὰς πλευρὰς ὑπεξωκότος ὑμένος, [731] αὐτοῦ πάλιν ἐκείνου διὰ φλεγμονὴν ἢ ξηρότητα τεινομένου· καὶ οἱ μὲν πολλοὶ τῶν ἰατρῶν ἐν τοῖς συνεδρεούουσι τῇ φρενίτιδι καὶ τὸ ἀνεσπασμένον ὑποχόνδριον ἔγραψαν. καὶ γὰρ καὶ φαίνεται τοῖς τῶν φρενιτικῶν πλείστοις οὕτω διακειμένον. ἀλλ' ἢ προκειμένη ῥῆσις οὐκ ἀνασπᾶσθαι τὰ ὑποχόνδριά φησιν, ἀλλ' εἶσω ἔλκεσθαι. σὺ δ' εἰ βούλει τελείως ἀληθεύειν, ἐξ ἡμίσεος ἀμφοτέρω συνθεῖς ἐρεῖς εἶσω τε καὶ ἄνω

re studio ad eorum quae dicuntur intelligentiam veniamus; quae neque ipsa universalis est, ut aliae multae eorum quae in hoc libro dicuntur, vera tamen ita enunciatur, quod plerisque, qui in morbis vocem mittunt acutam, ad internam sedem trahantur hypochondria. Nempe id verbum *εἰρύεται* significat neque quod hypochondrium ipsum propria quadam affectione intro accurrat, sed quod interna magis ipsum trahant. Nempe septum transversum symptomatis ejusmodi causa est, quum vel inflammatur vel arefcit propter igneam caliditatem, vel a membrana costas succingente retrahitur; quum rursus et ea ipsa ob phlegmonem et ob siccitatem tendatur. Suntque ex medicis plerique, qui retractum hypochondrium inter ea, quae simul cum phrenitide affident, scripserunt; nam plerique phrenitici ita affici videntur; sed praesens oratio retrahi hypochondria non dicit, sed ad interna trahi. Tu autem si verum prorsus loqui lubet, ex dimidio utrumque compones dicesque, intro sursumque trahi hypochondrium

Ed. Chart. VIII. [731.]

Ed. Basf. V. (181.)

τὸ ὑποχόνδριον ἔλκεσθαι. καὶ τοῦτο εἰκότως γίνεσθαι διὰ τὴν τοῦ διαφράγματος θέσιν λοξὴν οὖσαν. ἄρχεται γὰρ ἀπὸ τοῦ κατὰ τὸ στέρνον πέρατος. ἐντεῦθεν δὲ καὶ βραχὺ λοξούμενον εἴσω τε καὶ κάτω πρὸς τὴν ὄσφυν ἀφικνεῖται, ὥστε τὸ πλεῖστον μὲν αὐτοῦ τῆς ὅλης οὐσίας ὑποκίεσθαι κατὰ τὸ βάθος τῶν ὑποχονδρίων, τὴν δ' ἄνωθεν ἀρχὴν ὑψηλοτέραν εἶναι. καὶ τοίνυν διὰ ταῦτα φαίνεται πρὸς τὴν εἴσω τε καὶ ἄνω χώραν ἐλκόμενον. εἰ δὲ παραβάλλοις ἀλλήλοις ταῦτα, πλεον εἴσω μέθεστός ἢ ἄνω σοι φανεῖται. τὴν οὖν φωνὴν παρὰ φύσιν ὀξυνομένην, διὰ τε τὴν τῶν ὀργάνων ξηρότητα καὶ φλεγμονὴν τῶν μυῶν καταλιποῖν, ἐπειδὴ κινάγῃ τοῦτο τὸ πάθος προσαγορεύεται, περὶ τῆς ὀξυνομένης ἐν ταῖς ἄλλαις νόσοις φωνῆς ἀπεφήνατο λέγων εἰρύεται κατὰ ταύτας εἴσω τὰ ὑποχόνδρια. δέδεικται μὲν οὖν ἐν τοῖς περὶ φωνῆς ἐπὶ στενότητι τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ὀξυνομένη φωνή. καὶ διὰ τοῦτο εὐνοῖχοι τε καὶ παῖδες καὶ γυναῖκες ὀξυφωνοῦντές εἰσιν. ἀλλ' ἐν τοῖς πυρετώδεσι νοσήμασιν ἢ ξηρότης ἐργάζεται τὴν στενώσιν αὐτῶν.

neque immerito id fieri propter obliquum septi transversi situm. Incipit enim ab ossis pectoris, quod sternum appellatur, extremo; atque hinc sensim oblique descendens intro tum infra ad lumbos pervenit, ita ut plurimum quidem totius ipsius substantiae profundis hypochondriis subjaceat, supernum vero principium altius sit. Ob haec igitur ad internam supernamque sedem trahi videtur. Quod si haec inter se comparaveris, plus intro quam sursum transpositum esse tibi videbitur. Relicta itaque ea, quae praeter naturam ob instrumentorum siccitatem phlegmonemque musculorum acuitur, voce quoniam angina haec affectio vocetur de ea quae aliis in morbis acuitur, voce pronunciavit inquiring, his hypochondria intro trahuntur. Vocem itaque acutam ex vocalium instrumentorum angustia in commentariis de voce demonstravimus; atque ob id tum spadones tum pueri tum mulieres vocem reddunt acutam; in febribus vero siccitas horum angustiam efficit.

Ed. Chart. VIII. [731.]

Ed. Baf. V. (184. 185.)

μέ.

Ὅμμα ἀμαυρούμενον φλαῦρον καὶ τὸ πεπηγὸς καὶ ἀχλυῶδες κακόν.

Τὸ ἀμαυρούμενον ὄμμα, καθάπερ γε καὶ τὸ ἀχλυῶδες, αὐτῷ τε τῷ κάμνοντι καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖσι γίνεται δῆλον· αὐτῷ μὲν τῷ κάμνοντι μηκέτ' ἐναργῶς ὀφθαλμοῖσι, καθάπερ ἔμπροσθεν ἐν ταῖς ἀμαυρουμέναις ὕψεσιν, ὡςπερ ἐν τοῖς ἀ- (185) χλυῶδεσιν πρὸς τὸ βλέπειν ἀμαυρὸν, ἐτι καὶ διὰ τινος ἀχλύος οἰομένῳ βλέπειν. ἀχλὺν δ' ὀνομάζουσι θύλωσιν ἀέρος ἐν τῷ μεταξὺ νέφους τε καὶ ὀμίχλης ἔχουσαν τὸ πάχος, ὡς ὀμίχλης μὲν μᾶλλον πεπιλῆσθαι, νέφους δ' ἦιτον. καὶ γίνεται τὸ τοιοῦτον πάθημα κατὰ τοὺς ὀφθαλμοῖσι καὶ τῶν ἀπυρέτων μὲν οὐκ ὀλίγοις, ὡςπερ καὶ ἡ ἀμαύρωσις ἀμυδρὰ τῶν ὀργάνων αἰσθησις οὔσα χωρὶς τῆς κατὰ τὴν ἀρχὴν φαντασίας ἤδη καὶ τῶν νοσοῦντων πολλοῖσι. ἔστι δὲ γενικώτερον ἢ ἀμαύρωσις τῆς ἀχλυῶδους ὕψεως. ἀμυδρῶς γὰρ ἀμφοτέρων ὀφθαλμῶν προσέρχεται τοῖς μὲν κά-

XLV.

Oculus hebescens pravum, et fixus et caliginosus malum.

Oculus hebescens sicuti caliginosus tum ipsi aegro tum videntibus fit manifestus; aegro quidem, quum non amplius conspicue videt quomodo antea in hebescentibus conspectibus; quemadmodum in caliginosis praeter id, quod obtuse respicit, adhuc per quandam caliginem videre putat; vocant autem ἀχλὺν, aëris turbationem, quae medium tum nubis tum nebulae habet crassamentum, ita ut quam nebula quidem magis concreverit, quam nubes vero minus. Fit autem tale in oculis pathema et non paucis qui febre carent, veluti et ἀμαύρωσις, quae obscura imbecillaque instrumentorum sensio existit sine turbamenti apparitione; jam vero et laborantibus multis. Est autem ἀμαύρωσις turbido adspectu generalior; nempe quum in utroque obscure cernatur, aegris quidem ipsis sensio ve-

Ed. Chart. VIII. [731. 732.]

Ed. Bas. V. (185.)

μινουσιν αὐτοῖς αἰσθησις οἷον ἀγλῦος τινὸς ἐν ταῖς ἀγλυώ-
 δεσιν ὄψεσι· τοῖς δ' ἐξωθεν ὀρώσιν τῶν ὀφθαλμῶν ὁ μὲν
 ἡμαυρωμένος οὐδεμίαν ἔχων φαίνεται σύστασιν ὑγροῦ παρὰ
 φύσιν· ἀπόλωλε δ' ἐξ αὐτοῦ τὸ λαμπρὸν καὶ στίλβον ἐν
 τοῖς ὀξείωσ ὀρώσιν ὀφθαλμοῖς ἰπάρχον καὶ εἰσιν οἱ ἀμα-
 ρούμενοι παραπλήσιοι τοῖς τῶν νεκρῶν. καὶ πολλοῖς τῶν
 ἀποθνησκόντων ἔτι ζῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τοιοῦτοι φαίνονται,
 καθάπερ καὶ τοῖς ἐν ἐσχάτῳ γήρῳ, ἀγλυώδεις δ' οὐ πᾶσιν,
 ἀλλ' οἷς μόνοις τεθολῶσθαι φαίνεται τὸ κατὰ τὴν κόρην
 ὑγρὸν, ὃ λαμπρὸν τε καὶ λευκὸν ἦν ὅθ' ὑγίαινον. ἐκ γοῦν
 τῶν εἰρημένων εὐδηλον μοχθηρὰς τὰς διαθέσεις ἀμφοτέρως
 εἶναι τῶν ὀφθαλμῶν. [732] τὸ δὲ πεπηγὸς ὄμμα διὰ
 τὴν ἀκίνησιαν γίνεται τῶν κινούντων τὸν ὀφθαλμὸν μυῶν,
 ἥτις ἀκίνησία διὰ παράλυσιν ἢ τάσιν ἰσόρροπον ἀπάντων
 αὐτοῦ γίνεται τῶν μυῶν ἢ διὰ τελείαν ἀρρώστιαν τῆς κι-
 νοῦσης αὐτοῦς δυνάμεως, ἐναντίας τῆς τοιαύτης καταστά-
 σεως οὔσης τῇ τῶν ἐνδεδινημένων ὀφθαλμῶν. ἀστήρικτοι

luti turbationis cujusdam in caliginosis conspectibus eve-
 nit; extrinsecus vero videntibus oculus hebescens nullam
 humidi praeter naturam habere videtur consistentiam;
 periit autem ex eo tum splendidum tum lucidum, quod
 in acute videntibus oculis inest. Hebescentes item mor-
 tuorum oculis similes existunt; multisque morientium at-
 que adhuc tamen viventium tales oculi videntur, veluti
 et his quos extrema habet senectus; caliginosi vero non
 omnibus, sed solis iis quibus turbidum in pupilla vide-
 tur humidum, quod sanitatis tempore tum lucidum tum
 albicans erat. Ex dictis itaque affectiones oculorum utras-
 que pravas esse manifesto liquet; fixus vero oculus pro-
 pter moventium oculos musculorum immobilitatem fit;
 immobilitas autem ea propter omnium ipsius musculorum
 vel resolutionem vel aequam et quae in neutram partem
 vergat tensionem proficiscitur; vel propter exactam mo-
 ventis musculos facultatis imbecillitatem. Talis constitu-
 tio ei qua oculi in gyrum vertuntur ex adverso pugnat;

Ed. Chart. VIII. [732.]

Ed. Bas. V. (185.)

γάρ εἰσι παραπλησίως ἐκείνοις τοῖς τὸν καλούμενον ἵππον ἔχουσιν, οἷς μηδέποθ' ἠσυχάζειν. ἔμπαλιν δ' αὐτοῖς οἱ πεπηγότες οὐδέποτε κινουῦνται. τὰς οὖν αἰτίας ἀκηκοῦσι σοι τῆς τοιαύτης καταστάσεως τῶν ὀφθαλμῶν εὐδηλὸν ἐστὶ καὶ τὸ μοχθηρὰς αὐτὰς εἶναι. γράφουσι δ' ἔνιοι καὶ τὸ πεπηγὸς ἀχλυῶδες κακὸν, ἀχλὺν τινα παραπεπηγῆναι βουλόμενοι τοῖς ὀφθαλμοῖς, κατὰ τὴν τῆς διαθέσεως ξηρότητα καὶ θερμότητα.

μστ'.

Ὁξύφωνή κλαγγώδης πονηρόν.

Ἔνιοι μὲν κλαγγώδης, ἔνιοι δὲ κλαυθμώδης γράφουσι. λέλεκται δὲ ὅτι κλαγγώδης γίνεται φωνὴ τῆς ξηρότητος ἐπιτεταμένης τῶν φωνητικῶν ὀργάνων. ἡ κλαυθμώδης δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ταύτην ἐπίτασιν νοεῖται καὶ ἐστὶ χαλεπωτέρα τῆς κλαγγώδους, ὅσῳ καὶ τὴν διάθεσιν ἐνδείκνυται μείζονα.

nempe instabiles sunt non secus, quam qui equum appellatum habet, ita ut nunquam conquiescant; contra autem fixi nunquam moventur. Si igitur causas talis constitutionis oculorum intellexeris, constat et eas pravas esse. Scribunt aliqui in dictione et fixum caliginosum malum, caliginem quandam concrevisse in oculis volentes ex affectionis tum siccitate tum caliditate.

XLVI.

Vox acuta clangorosa malum.

Nonnulli quidem clangorosa, alii querula plorabundaque scribunt. Quod autem clangorosa vox fiat, quum siccitas vocalium organorum intenditur, est demonstratum. Plorabunda vero secundum eandem noscitur intensiorem, sed difficilior quam clangorosa existit, quanto majorem indicat affectionem.

μζ'.

Ὁδόντων πρίσις ὀλέθριον, ὅσιν μὴ σύννηθες καὶ ὑγαιίνουσι·
πνιγμὸς ἐν τοῦτοισι πάνυ κακόν.

Τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ γεγραμμένων οὐκ ἐιωθὸς μνημονεύειν ὁ τὸ βιβλίον τοῦτο γράψας ἐμνημόνευσε νῦν τῆς τῶν ὀδόντων πρίσεως, ἔτι προσθεὶς κατὰ τὸ τέλος αὐτὸ, τὸ πνιγμὸς ἐν τοῦτοισι πάνυ κακόν. ἔμαθες δὲ καὶ περὶ πρίσεως ὀδόντων ὅπως γίνεται καὶ περὶ πνιγμοῦ, ὥστε οὐδὲν ἔτι κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν λέγεσθαι ἀναγκαῖον περὶ-τότερον, αὐτὸς γὰρ ἐξ ἐκείνων νοήσεις ἅπαντα.

μη'.

Προσώπου εὐχροια καὶ τὸ λίην σκυθρωπὸν πονηρόν.

Ἐπειδὴ πολλάκις ἕξαπαταῖσθαι συμβαίνει διὰ τὴν εὐ-
χροϊαν τοῦ προσώπου καὶ νομίζουσιν ἦτοι γε αἰμορροῦσθαι
κρισίμου τῆς ἐκ τῶν ῥινῶν ἢ παρωτίδων αὐτὴν εἶναι δη-

XLVII.

*Dentium stridor perniciosum, quibus non est per sanitatem
assuetus; suffocatio quoque in his pessimum.*

Quum libri hujus auctor memorare non consueverit quae in prognostico scripta sunt, nunc tamen de stridore dentium mentionem fecit, adjecitque in fine quod suffocatio in his valde mala sit. At quum didiceris quonam pacto stridor dentium procreetur, quonam item modo suffocatio, nihil in hac etiam dictione fusius recensere est necesse, nempe ex illis univërsa ipse cognosces.

XLVIII.

Probus faciei color et vultus vehementer tristis malum.

Quod saepius fallat coloratior facies, putentque hanc vel sanguinis per nares eruptionis criticae vel abscessuum post aures significatoriam esse, ob id jure etiam si cum

Ed. Chart. VIII. [732. 733.]

Ed. Bas. V. (185.)

λατικὴν, εἰκότως ἔγραψεν, ὅταν ἅμα σκυθρωπότητι πολλῇ γίνηται, μοχθηρὸν εἶναι σημεῖον αὐτῆν. εὐχροεῖν γὰρ ἐν νοσήμασιν ὁμοίως τοῖς υἰγαίνουσιν ἄριστα κατὰ μὲν τὴν αὐτὴν ἐκείνοις διάθεσιν οὐκ ἐνδέχεται, καταλείπεται δ' ὑπὸ θερμασίας πολλῆς ἐξερούθρους αὐτοὺς γεγονότας ὁμοίους τοῖς εὐχροῦσι φαίνεσθαι. τὸ δ' ἐξερούθρον ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπιτήθειον εἰς μελαγχολίαν εἶναι φησιν, ἧς σημεῖον ἢ σκυθρωπότης ἐστίν. [733] ὅταν δὲ καὶ τὸ λίαν αὐτῇ παρῇ πολὺ δὴ που μᾶλλον, ὡσθ' ὅταν εὐανθὲς μὲν φαίνεται τὸ πρόσωπον, ὃ δ' ἄνθρωπος ἢ λίαν σκυθρωπὸς, ἐμφαίνεται τις εἶναι κατὰ τὸν ἐγκέφαλον ἰκανῶς θερμῇ διάθεσις ἐκκαίουσα τὸ αἷμα καὶ διὰ τοῦτο γεννώσα τὴν μέλαιναν χολήν, ὡς ἐπιδέδεικται. εὐδηλον δ' ἴσως ἐστίν, ὡσπερ τινῶν εἰς ὄλον τὸ βιβλίον ἀδιανοήτων ἀπλῶς ἐμνημόνευσα, καὶ νῦν οὕτω ποιήσω καὶ γράψω τινὰ τῶν ἀδιανοήτων ἐξηγήσεων ἔνεκα παραδείγματος, ὑπὲρ ὧν οὐχὶ τὸν εἰπόντα πρῶτον ἐθαύμασα. κοινὸν γὰρ ἀμάρτημα τοῦτο πάντων, ὡσπερ τοὺς υἱεῖς, οὕτω καὶ τὰ πρὸς ἑαυτῶν ἐπινοούμενα

multa tristitia fiat, malum esse signum scripsit. Fieri siquidem nequit ut aegri ita bene colorentur ut qui optime valent pro ea quidem quae in illis est affectione, sed ob caliditatem multam impense rubros ipsos factos et bene coloratis similes videri relinquitur. Quod autem valde rubrum est, id ad melancholiam idoneum esse ait in epidemiorum secundo; cujus signum moestitia existit; atque si multa ipsi adfuerit, multo magis. Quum itaque florida quidem apparuerit facies, aeger autem valde tristis fuerit, quaedam in cerebro valde calida affectio esse videtur quae sanguinem exurit; eamque ob causam bilem atram ut demonstratum est gignit. Sed forsan alienum non erit, ut quaedam per totum librum sensu carentia simpliciter commemoravi, ita et nunc faciam scribamque ex enarrationibus sensu et intelligentia carentibus aliquam gratia exempli. Neque sane eum qui primus de his dixit sum admiratus; commune siquidem id omnium est vitium, ut quo-

Ed. Chart. VIII. [733.]

Ed. Basf. V. (185.)

στέργειν, πλὴν εἴ τις ἀσφαλῆς ἱκανῶς ὑπάρχων ἐν μνήμῃ διὰ πανιὸς ἔχει τὸν Αἰσώπειον μῦθον, ἐξῆρθαι δύο πῆρας ἡμᾶς εἰπόντα, ἔμπροσθεν μὲν τὴν τῶν ἀλλοτριῶν κακῶν μεσιτήν, ὀπίσθεν δὲ τὴν τῶν ἰδίων, καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν τῶν ἄλλων ἀμαρτήματα θεᾶσθαι, τὰ δὲ ἑαυτῶν μὴ βλέπειν. οὗτος γὰρ μόνος ἑαυτὸν ἀσκήσει πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν γνῶσιν. οὐκουν, ὡς ἔφην, θαυμάζω τοῦ πρώτου γραψαντος τὴν ἐξήγησιν, ἀλλὰ τῶν ἀδιανοήτως τὰ ἐκείνου ἐπαινοῦντων, ὥσπερ καὶ νῦν τις ἐπαινῆ τὴν ἐξήγησιν τῶν εἰπόντων ἀκούειν χρῆναι προσώπου μὲν εὐχροίαν πρὸς τὴν τοῦ νοσοῦντος αὐτοῦ, τὸ δὲ λίαν σκυθρωπὸν ἐπὶ τοῦ ἱατροῦ θεωμένου τὴν παρὰ φίσιν εὐχροίαν, ὡς κακὸν σημεῖον. εἰ γὰρ τοῦτ' ἐβούλετο διδάσκειν ὁ γράψας τὸ προῤῥητικόν, οὕτως ἂν εἰρήκει, προσώπου εὐχροία λίαν σκυθρωπὸν ἐργάζεται τὸν ἱατρόν. ἐπὶ τούτῳ δὲ πονηρὸν οὐκ ἂν ἔτι προσεγγέγραπτο κατὰ τὸ τέλος. ἀδιανόητον γὰρ ἱκανῶς προσώπου λέγειν εὐχροίαν, λίαν σκυθρωπὸν σημεῖον ἱατροῦ πονηρόν. ἢ πάλιν οὕτω, προσώπου εὐχροία, λίαν σκυθρωπὸν

modo filios ita et quae ab illis excogitantur diligant; nisi quis valde securus Aesopi fabulam perpetua in memoria habuerit, quae duas nos gestare manticas ait, anteriorem quidem vitiorum alienorum plenam, posteriorem nostrorum; atque ob id delicta aliorum videre nos, nostra vero non cernere; is etenim solus ad verorum cognitionem sese exercebit. Non igitur, ut dixi, eum qui primus expositionem scripsit demiror, sed eos qui dicta prius inepte laudant; quomodo et nunc quidam laudibus extollit eorum explicationem, qui intelligendum esse ajunt faciei quidem bonum colorem in aegrotantis ipsius colore; moestitiam vero multam in medico colorem bonum praeter naturam ut signum malum cernente. Nam si id docere voluisset prorrhethici auctor, ita dixisset: *faciei color bonus valde moestum signum medico*; aut si non ita: *faciei color bonus valde moestum reddit medicum*; neque ad hoc in fine postea adscripsisset, malum. Absurdum siquidem admodum atque ab omni intelligentia alienum dicere,

Ed. Chart. VIII. [733.]

Ed. Baf. V. (185.)

ἐργάζεται τὸν ἰατρὸν καὶ πονηρὸν ἐστὶ σημεῖον. ἦτοι γὰρ τὸ σκυθρωπὸν ἐργάζεται τὸν ἰατρὸν καὶ πονηρὸν ἐστὶ σημεῖον ἢ πονηρὸν εἶναι τὴν εὐχροίαν ἢ οὐκ εἶναι μόνον. ἀμφοτέρωθεν δ' ἅμα λέγειν οὐκ ἐγγωρεῖ, μετὰ τοῦ καὶ τὸν σύνδεσμον προσκείμενον ἐνδείκνυσθαι σαφῶς, ἐν τῷ κάμνοντι ταῦτ' ἅμφω συμβεβηκέναι, τὴν τ' εὐχροίαν τοῦ προσώπου καὶ τὸ λίαν σκυθρωπὸν. ἵνα δέ τις εἰσάσας τὴν ἀπὸ τῆς λέξεως ἐνδείξιν ἐπὶ τὸ λεγόμενον ἔλθοι, ψευδὴς ἐστὶν ὁ λόγος τῶν οὕτως ἐξηγησαμένων. οὐ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἢ εὐχροία τοῦ προσώπου λίαν ἐργάζεται σκυθρωπὸν τὸν ἰατρὸν, ἀλλ' ἐστὶν ὅτε καὶ φαιδρότερον ἢ πρόσθεν, ὅταν αἰμορραγίας ἢ παρωτίδων κρισίμων ἐλπίση σημεῖον εἶναι τὴν εὐχροίαν. εἰ μὲν οὖν ἀπόρου καὶ ἀσαφοῦς ἐσχάτως τῆς ῥήσεως οὔσης ἐπενόουν τοιαῦτά τινα, ἴσως ἂν αὐτοῖς συνέγνωμεν· ἐπεὶ δὲ χρησιμώτατον πρᾶγμα διδάσκει σαφῶς διοριζόμενον, πότε μὲν ἀγαθὸν ἐστὶ σημεῖον ἢ εὐχροία

faciei colorem bonum valde moestum signum medico malum vel rursus hoc pacto, faciei color bonus valde moestum reddit medicum et est signum malum. Nempe vel id moestum reddit medicum et signum est malum vel malum esse colorem bonum duntaxat dictum fat fuerit; sed ut utrumque simul dicatur fieri nequit. Adde quod etiam conjunctio *et* apposita clare indicat in aegroto haec ambo contigisse, tum coloratam faciem tum vehementem tristitiam. Ut ergo quis praetermissa hujus lectionis indicatione, ad id quod recensetur veniat, falsus est eorum qui exposuerunt, sermo. Non enim de necessitate color faciei bonus valde moestum reddit medicum, sed interdum laetiores quam antea reddit, quum scilicet faciei colorem bonum vel sanguinis eruptionis vel abscessuum post aures criticorum signum esse speraverit. Si itaque dictione ipsa summe tum ambigua tum obscura existente talia quaedam excogitarent, veniam hi a nobis mererentur; sed quoniam rem commodissimam clare distinguens docet, quando sane quidem bonum existat signum bene

Ed. Chart. VIII. [733. 734.]

Ed. Bas. V. (185. 186.)

τοῦ προσώπου, πηνίκα δὲ οὐκ ἀγαθόν, τίς αὐτοῖς συγγνώμη; καθάπερ τοῖς λέγουσι περὶ τῆς εἰς (186) ἄλληλα μεταπτώσεως, τῆς τ' εὐχροίας τοῦ προσώπου καὶ τῆς σκυθρωπότητος εἶναι τὸν ἐνεστώτα λόγον. ἠγοῦνται μὲν γὰρ, ὅτιαν ἄλληλα διαδέχεται ταῦτα, καὶ τῆς μὲν εὐχροίας παυσανμένης ὁ κάμνων γένηται λίαν σκυθρωπός, αὐθις δὲ τὴν σκυθρωπότητα γενομένην εὐχροια διαδέχεται, χαλεπὸν εἶναι σημεῖον αἰς οὐ δυναμένων ἀμφοτέρων ἅμα γίνεσθαι, ἢ οὐ περὶ τῶν ἐναντίων ἔμπροσθεν εἰρηκότος αὐτοῦ, τὴν εἰς ἄλληλα μεταπτώσιν οὐκ ἀγαθὸν εἶναι σημεῖον, ἐκεῖ μὲν γὰρ ἡ θατέρου γένεσις ἀναρῆι τὴν ὑπαρξίν θατέρου καὶ διὰ τοῦτο ἀδύνατον αὐτοῖς ὑπάρχειν ἅμα. τῇ δ' εὐχροία τοῦ προσώπου σκυθρωπότητα συνπάρχειν ἅμα, οὐκ ἀδύνατον. ἐὰν μὲν οὖν ἐφ' ἐκάστη τῶν ῥήσεων, ὅσα κακῶς εἴρηται τισιν ἐξελέγγωμεν, [734] μέμψονται πολλοὶ τῷ μήκει τῶν ὑπομνημάτων. ἐὰν δ' ἀνέλεγκτα παραλίπομεν, συμβήσεται τινας ἐφεξῆς ἀκοίσαντας ἐξηγήσεως ξένης, ὡς παραλελειμμένης ὑπ' ἐμοῦ μέμψεσθαι καὶ μάλισθ' ὅταν διακρίνειν οὐδέπω

colorata facies, quando vero non bonum, quisnam ipsis ignosceret? Sicuti et his qui praesentem sermonem de mutua inter se transmutatione boni faciei coloris et moestitiae esse dicunt. Existimant siquidem, quum haec sibi invicem succedunt, quando scilicet colore bono desinente aeger valde moestus reddatur, rursusque et moestitiam illam subsequatur color bonus, difficile signum esse, ac si ambo simul esse nequeant vel ipse de contrariis antea non dixerit, mutuam in sese transmutationem non bonum signum esse; inibi siquidem generatio alterius tollit alterius essentiam, quo fit ut simul esse nequeant; sed quod moestitia simul cum colore bono consistat, non est impossibile. Si igitur quae in unaquaque oratione ab aliquibus perperam dicta sunt redarguamus, commentariorum prolixitatem non pauci incusabunt; si vero non reprehensa praetermittamus, jam postea erunt qui auditam peregrinam expositionem tanquam a me praetermissam vitio vertant, et maxime quum expositionis tum vitium

Ed. Chart. VIII. [734.]

Ed. Bas. V. (186.)

δύνωνται κακίαν καὶ ἀρετὴν ἐξηγήσειως. ἐπεὶ τοίνυν ἀδύ-
 νατόν ἐστιν ἐκφυγεῖν τὴν μίμψιν ἢ ὡς μηκύνοντα περι-
 τῶς ἢ ὡς παραλιπόντα τι τῶν χρησίμων, εἰλόμην θάτερον,
 ὃ τοῖς ἀναγνωσομένοις τὰς ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένας ἐξηγήσεις
 ἀφελιμώτερον ἔσσεσθαι πέπεισμαι.

 μθ'.

Τὰ τελευτιῶντα ὑποχωρήματα εἰς ἀφρώδεα ἄκρητα παρο-
 ξυντικά.

Οὐκ οἶδ' ὅπως οἱ ἐξηγησάμενοι τὸ βιβλίον ὥσπερ ἄλ-
 λων πολλῶν παρακηχόασι λέξεων, οὕτω καὶ τῆσδε. τελευ-
 τῶντα γὰρ εἰπόντος αὐτοῦ τὴν ἐξήγησιν οὗτοι ποιοῦνται
 διαχωρημάτων ἀφρωδῶν ἀκράτων. οὐ ταυτιὸν δέ ἐστιν ἢ ᾧ
 τὰ τοιαῦτα διαχωρεῖται παροξυνθήσεσθαι τὴν νόσον ἢ ᾧ
 τελευτήσονται αἱ διαχωρήσεις εἰς τὰ τοιαῦτα. μοχθηρᾶς
 μὲν οὖν ἐστι διαθίσεως γνωρίσματα τὰ ἀφρώδη καὶ τὰ
 ἄκρητα, μεμνημένων ἱμῶν ἄκρητα καλεῖσθαι διαχωρήματα

tum virtutem nondum discernere queant. Quum ergo
 fieri non possit ut inculcationem devitemus, qua vel su-
 pervacue sermonem protrahamus vel utile quippiam prae-
 termittamus, ad alterum divertam, quod lectoris scriptas a
 me explanationes commodius fore credidi.

 XLIX.

Dejectiones in spumosas sincerarumque definentes exacerbant.

Causa cur qui librum exposuerunt ut multas dictio-
 nes alias, ita et hanc perperam obaudierunt, non novi.
 Nempe quum ipse dixerit definentes, expolitionem hi fa-
 ciunt dejectionum spumosarum sincerarumque; at idem
 non est aut cui talia dejiciuntur exacerbandum morbum,
 aut cui definent dejectiones in talia. Pravae igitur affe-
 ctionis signa sunt spumosae, et sincerarum si memoria tenuer-
 imus dejectiones sincerarum appellari quae duntaxat unum

Ed. Chart. VIII. [734.]

Ed. Bas. V. (186.)

τὰ μόρον ἕνα τὸν ἀποκρινόμενον ἔχοντα χυμὸν ἄμικτον ἐτέροις. οὐ μὲν τοῖς ἐκκρίνουσι τὰ τοιαῦτα παροξυνθῆναι τὴν νόσον ἀναγκαῖον ἔστιν, ἀλλ' ἐγχωρεῖ καὶ λοιπῆσαι κατὰ βραχὺ πετιομένης τῆς διαθέσεως, ἐφ' ἣ τὰ τοιαῦτα ἐξεκρίνειο. πότε οὖν ἀναγκαῖον παροξυνθῆσεσθαι τὴν νόσον; ὅταν τὰ διαχωρήματα πρὸς τῷ μὴ παύεσθαι τὴν μεταβολὴν εἰς ἀφρώδη τε καὶ ἄκρατα ποιήσῃται. χεῖρονα γὰρ ὄντα τῶν ἔμπροσθεν ἐκκρινόμενων ταῦτα παροξυνθῆσεσθαι δηλοῖ.

Αἱ ἐκ καταψύξεως ἐν ὄξεσιν οὐρῶν ἀποληψιες κακίσται.

Τὰ ὄξεια νοσήματα γίνονται ἐπὶ θερμοτέραις ὑλαῖς. εἰ οὖν ἐπίσχεσις τῶν οὐρῶν ἐκ καταψύξεως γένηται τῆς κύστεως, κακόν. δηλοῖ γὰρ ἐκ τῆς τοιαύτης δυσκρασίας αἰογλίαν γενέσθαι τῆς ἀπόκριτικῆς ἐν τῇ κύστει δυνάμεως ἢ ἀναισθησίαν, διὰ τὸ καταψυχθῆναι τὸ ἐν αὐτῇ νεῦρον καὶ

qui excernitur, humorem caeteris impermixtum habent; non est tamen ut talia excernentibus morbus exacerbetur necesse, quum fieri possit ut conquiescat paulatim cocta affectione, in qua talia excernebantur. Quando igitur necesse est ut morbus exacerbetur? Quum scilicet dejectiones praeter id quod non cessent, in spumosas quoque sincerasque permutabuntur; nempe hae aliis quae ante excernebantur deteriores, exacerbandum morbum indicant.

L.

Urinarum in morbis acutis ex refrigeratione interceptiones pessimae.

Morbi acuti ex calidiore materia ortum habent. Si ergo urinarum retentio ex vesicae refrigeratione fiat, malum; nempe ex tali intemperie secreticis, quae in vesica est, facultatis factam imbecillitatem vel sensus ob refrigeratum ipsius nervum privationem, nervumque ipsum quod

Ed. Chart. VIII. [734. 735.]

Ed. Bas. V. (186.)

μη αἰσθάνεσθαι τῆς ἀνίας. ἢ δὲ κατάψυξις ἐν τῇ κύστει γίνεται τοῦ κατὰ φύσιν ἐν αὐτῇ θερμοῦ ὑπὸ τῆς παρὰ φύσιν θερμοσίας διαφορηθέντος. ἴσως δ' ἂν τις εἴπῃ, διὰ ποίαν αἰτίαν τοῦ πυραιοῦ ἐν ὕλῳ τῷ σώματι ὄντιος ἐψύχθη ἢ κύστις; λύσις δὲ τούτων ἐστὶν ἢ τοῦ μορίου ἐπιτηδειότης, οὐ γὰρ ἅπανθ' ὡσαύτως τῆς αὐτῆς ἔτυχε φύσεως.

Τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥηστιωνήσαντα θάνατον σημαίνει.

[735] Χωρὶς σημείων ἤτοι ἐκκρίσεως ἢ πέψεως. ταῦτόν δὲ δηλοῖ τῷ καθόλου ἐν ἀφορισμοῖς εἰρημένῳ τῷδε, τοῖσι μὴ κατὰ λόγον κουφίζουσιν οὐ δεῖ πιστεύειν οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα παρὰ λόγον. ἢ γὰρ νῦν προκειμένη ῥῆσις ἀποχωρήσασα τοῦ καθόλου τῶν ὑποπεπτικώτων αὐτῷ τι διδάσκει. περὶ γὰρ τῶν ὀλεθρίων ἀποφαίνεται μόνον, οὐχ ἁπάντων τῶν μοχθηρῶν. οὐκ ἔξ ἁ-

contristat hand quaquam sentire ostendit; refrigeratio autem vesicae fit dissoluto ab eo qui praeter naturam est naturali vesicae calore. Sed forsan quis objecerit, quam ob causam, si febris totum occupaverit corpus, vesica refrigerata est? Quaestionem sane diluit partis aptitudo; non enim omnia naturam eandem pariter sortita sunt.

LI. *Perniciosa sine signis levantia mortem significant.*

Sine signis inquit, vel excretionis, vel concoctionis; non autem aliud docet quam universale illud in aphorismis ita scriptum: quae non ex ratione levant, his fidendum non est; neque valde formidanda mala, quae praeter rationem eveniunt. Praesens siquidem dictio ab universali recedens, eorum quae universali subjecta sunt, quippiam edocet, de perniciosis siquidem duntaxat pronunciat, non de pravis omnibus; neque enim profus quid-

Ed. Chart. VIII. [735.]

Ed. Bas. V. (186.)

παντος δὲ πάν ὅ τι περ ἂν ἢ μοχθηρὸν ἦδη τοῦτο καὶ ὀλεθριὸν ἐστίν. ἀπεδείξαμεν γὰρ ἐν τῷ προγνωστικῷ διαφορὰς πολλὰς τῶν μοχθηρῶν εἰρημένας, ἐφ' ὧν αὐτὸν τὸν Ἱπποκράτην προσθήκη τῶν οἰκείων ὀνομάτων ἐνδείκνυσθαι τὸ μέγεθος αὐτῶν. περὶ μὲν οὖν τῶν ἀπλῶς μοχθηρῶν, οὐ μὴν ὀλεθριῶν γε, ἀρκεῖ τοῦτο μόνον γινώσκειν ὡς οὐ χρὴ πιστεύειν αὐτοῖς ἀσήμεως παυσαμένοις, ἐπανήξει μὲν γὰρ αὐθις, οὐ μὴν ἀποκτενεῖ γε τὸν ἄνθρωπον. ὅσα δ' εἰς τοσοῦτον προήκει μοχθηρίας, ὡς ἐν τοῖς ὀλεθριοῖς εἶναι, ταῦθ' ὅτι μὲν ἀπιστότερα τῶν μετρίως μοχθηρῶν ἐστίν, οὐ δυνάμενα πιστῶς παύσασθαι, χωρὶς ἐπιφανῶν σημείων, ἐν τοῖς περὶ κρίσεων ἐπὶ πλείον μοι διδείκται. κατασκευάσαντα γὰρ ἐν τῷ χρόνῳ τὰ τοιαῦτα βλάβην ἐκτικὴν καὶ ἄλυτον ἐπανήξει κατὰ τὸ μέγεθος τῆς αὐτῶν κακίας, τὸ τοῦ κινδύνου φέροντα μέγεθος. ἕνια γὰρ αἷτια τῶν κατὰ τὸ σῶμα γεννωμένων παραπλησίαν ἔχει δυνάμιν τῷ τε τῶν λυτιῶντων κυνῶν ἰῶ καὶ τῶν θανασίμων φαρμάκων ἐκείνοις, ὅσα κατὰ τὰ πεπονθότα ἐπίδηλον οὐδὲν ἐν τῷ παραυτικά

quid pravum fuerit, mox idem et perniciosum existit. Demonstravimus siquidem in prognostico malorum signorum differentias non paucas dictas esse, in quibus Hippocratem ipsum ex nominum priorum adjectione magnitudinem horum indicare ostendimus. De pravus igitur simpliciter et non perniciosus nosse id duntaxat satis est, non esse his fidendum, si absque signis deserint; redibunt siquidem, sed non tollent hominem. Quae vero eo pravitatis devenerunt ut et inter perniciosas censeantur, quod haec quidem mediocriter pravus infida magis sint, nequeantque secure et cum fiducia sine manifestis signis sedari, in libris de crisiibus est latissime a me demonstratum. Nempe ubi talia tractu temporis laesionem habitualementeque confecerint, revertentur pro malitiae suae magnitudine, periculi magnitudinem afferentes. Nam causae aliquae eorum quae in corpore procreantur potentia, virtuteque tum virus rabidorum canum tum letalia ea medicamenta repraesentant, quae et si in affecto loco nullum

Ed. Chart. VIII. [735.]

Ed. Bas. V. (186.)

σύμπτωμα ἐργάζεται, μετὰ δὲ τέτταρας ἢ ἕξ μῆνας ἢ καὶ πλείονα χρόνον ἀναιρεῖ τὸν ἄνθρωπον. ἴσμεν δ' ἐπίους καὶ τῶν ὑπὸ κυνὸς λυττῶντος δηχθέντων ὕστερόν ποτε δεῖσαν- τὰς τε τὸ ὕδωρ καὶ τελευτήσαντας ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς, ἐν ἣ δηχθέντες εἰυχοῦν, μετὰ δύο μῆνας ἢ τρεῖς ἢ τέττα- ρας ἢ πολὺ πλείους· οἶδα γοῦν τινα καὶ κατὰ ἐνιαυτὸν εἰς τοῦτο δὴ τὸ πάθος, ὃ καλοῦσιν ὑδροφύβον, ἐμπεσόντα, περὶ οὗ πᾶσι τοῖς ἰατροῖς ἔδοξεν ἐσχάτη γίνεσθαι ξηρότης ἐν τοῖς στερεοῖς τοῦ ζώου μορίοις, ἅμα τῷ καὶ τὴν κατὰ φύ- σιν θερμοσίαν παρηυξῆσθαι, τετραμμένην ἐπὶ τὸ πυρῶδες. ταύτην οὖν τὴν διάθεσιν ὃ τοῦ κυνὸς ἰὸς ἐργάζεται, πολλῷ χρόνῳ κατὰ βραχὺ δηλονότι, καὶ διὰ τοῦτ' ἔστιν ἀνιατότε- ρον, διότι τῶν στερεῶν μορίων ἢ οὐσία μεταβάλλεται, κα- θάπερ εἶωθε κὰν ταῖς καλουμέναις λεύκαις γίνεσθαι. ἄχρη μὲν γὰρ ἐντὸς ἔστιν ἢ παρὰ φύσιν διάθεσις, ἀλλοιοῦντων μὲν αὐτῶν τὰ στερεὰ σώματα, μηδέπω δ' αὐτῶν ἠλλοιω- κότων ἅμα τῷ κενωθῆναι ταῦτα καὶ ἢ τῶν στερεῶν ἀλ-

protinus quod notabile sit pariant symptoma, post qua- tuor tamen vel sex menses vel longinquiorem temporis moram hominem perimunt. Scimus autem nonnullos et a cane rabido morsos, qui postea tum aquas formidave- runt tum interierunt, a primo principio, in quo morfi fuerant, post duos vel tres vel quatuor vel multo plures menses. Novi sane et quendam qui exacto anno eum in- currit affectum quem hydrophobum, id est *aquae timorem*, vocant; de quo medicis omnibus summa in solidis ani- malis partibus siccitas fieri videbatur, atque una adaucta naturalis caliditas in igneam conversa. Affectionem hanc caninum virus parit longo tempore, hoc est paulatim; atque ob id immedicabilior existit, quod partium solida- rum substantia in aliam transeat conditionem; veluti in vitiliginibus, leucis appellatis, fieri consuevit, nempe et altius descendit haec praeter naturam affectio. Quum au- tem haec alterent quidem solida corpora, sed nondum al- teraverunt, simul ut vacuata sunt, solidorum quoque al-

Ed. Chært. VIII. [735. 736.] Ed. Bas. V. (186. 187.)
 λοιώσις παύεται, ποτέ μὲν ἡμέρα μιᾶ, ποτέ δὲ καὶ θάττον
 εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανερχομένων. γινομένη γὰρ ἡ διάθε-
 σις καὶ οὐπω γεγонуῖα συντόμως ἀποκαθίσταται τοῦ ποι-
 οῦντος αὐτὴν αἰτίου χωρισθέντος. συμπληρωθείσης δ' αὐ-
 τῆς, κἂν ἐκκειωθῇ τὰ ποιήσαντα τὴν διάθεσιν ὑγρὰ, πλέον
 οὐδέν εἰς ὑγείας λόγον. ὅμοιον γάρ τι συμβαίνει τῷ γινο-
 μένῳ περὶ τὰ ξύλα τὰ πλησίον τοῦ μαλθακοῦ κειμένου
 πυρός. θερμαίνεται μὲν γὰρ μέγροι πολλοῦ, καίεται δὲ οὐ-
 δέπω, κἂν φθάσης ἀποχωρίσαι τοῦ πυρός αὐτὰ πρὶν ἄρξα-
 σθαι καίεσθαι, ταχέως ἀποτίθεται τὴν γεγонуῖαν αὐτοῖς
 θερμοότητα. δεξάμενα δ' εἰς ἑαυτὰ τοσοῦτον, ὡς ἄρξασθαι
 καίεσθαι, κἂν ἀπαχθῇ τοῦ πυρός, οὐδέν ἦττον καίεται,
 κἂν εἰς αὐτὸ δὲ τὸ πῦρ τὸ ὑγρὸν ξύλον ἔλθοι, οὐκ εὐθέως
 ἄπεται, καθάπερ εἰ στυππίον ἐνθείης ἢ κάλαμον ξηρὸν ἢ
 θρυαλλίδα, καὶ εἰ μετὰ βραχὺ βαστάσειας τὸ τοιοῦτον ξύλον,
 [736] ἀποθήσεται τὴν ἐκ τοῦ πυρός ἐν αὐτῷ γεγομένην
 ἀλλοίω- (187) σιν οὐ μετὰ πολὺν χρόνον. οὐκ οὐκ ἀπεικός
 καὶ γεννηθῆναι κατὰ βραχὺ τοιοῦτον ἐν τῷ σώματι χυμὸν,

teratio cessat; interdumque die uno, interdum vero citius
 etiam ad naturalem redeunt habitum. Nempe quum affe-
 ctio fit et nondum facta est, breviter separata efficiente
 ipsam causa sedatur; si vero completa ea fuerit, etiam si
 vacuata fuerint quae affectionem procreaverint humida,
 nihil in sanationis ratione amplius existit. Simile enim
 quippiam contingit, quemadmodum in lignis evenit, quae
 proxime mollem ignem sunt apposita; calescunt siquidem
 valde, sed nondum inuruntur; quae si prius ab igne sepa-
 raveris quam inuri incipiant, celeriter contractam calidi-
 tatem deponunt; si vero tantum in se exceperint, ut in-
 uri incipiant, etiam si ab igne tollantur, nihilo minus
 inuruntur. Quod si lignum humidum in ignem eundem
 conjiciatur, non protinus accenditur, ut si vel stuppam
 vel calamum siccum vel ellychnium conjeceris, et si post
 paulo lignum hujusmodi sustuleris, brevi post intervallo
 deponet eam, quam ab igne contraxerat, alterationem. Non
 est igitur absurdum, ut talis in corpore paulatim progeni-

Ed. Chart. VIII. [736.]

Ed. Baf. V. (187.)

ὁποῖος ὁ τε τῶν λυτιῶντων κυνῶν ἔστι καὶ τῶν ἐν χρόνῳ πλείονι διαφθειρόντων φαρμάκων, ὡς καὶ λανθάνειν τοὺς πολλοὺς τῶν ἰατρῶν, ὡς ἐπὶ τοῦ διὰ κόπον, ὡς ἔδοξε, μετριώτατον πυρεξάντος, ὅς μετὰ τὴν τειάρτην ἡμέραν ἀπέκρινεν οὖρον, τῇ μὲν συστάσει λεπιὸν, τῇ χροῖα δὲ μέλαν, ὡς εἰκέναι κατ' ἄμφω τῇ γινομένη κρώσει μέλανος ὀλίγου γραφικοῦ μυχθέντος ὕδατι πολλῷ, καὶ ἄλλως γε εἰ μὴ τὸ μέλαν αὐτὸ νοήσαιμεν μεμιγμένον, ἀλλὰ καὶ τὴν καλουμένην ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀσβόλην, ἣν ἄσβολον οἱ Ἕλληες ὀνομάζουσιν· ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἔδοξεν ἔχειν καλῶς κατὰ τὴν τετάρτην ἡμέραν, ὡς καὶ λούσεσθαι ταῖς ἐξῆς ἡμέραις, εἶτα κατὰ τὴν ἐβδόμην ἡμέραν εἰς ἑσπέραν ἀρξάμενος πυρέτιεν ἀπέθανε μαρανθεῖς. τοῦτο αὐτὸ κατὰ τὴν προκειμένην ρῆσιν διδάσκειται, τοῖς ἀρίστοις τῶν ἰατρῶν ὀφέλειαν φέρον, οὐ τοῖς ἐπιτυχοῦσιν. οὗτοι γὰρ οὐδὲ γινώσκουσι τὰ τῶν ὀλεθρίων νοσημάτων σημεῖα. νεανίσκος γοῦν τις ἐξέκρινεν ἅμα πυρετῇ βληχρῇ περιπλυσιν ἐρυθρὰν οὐκ ὀλίγην πολλακίς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ καὶ νυκτὶ μετὰ γλιαροῦ πυρετοῦ τού-

tus sit humor, qualis est et rabientium canum et medicamentorum tractu temporis longiore corrumpentium, ita ut plerosque medicos lateant. Quomodo in eo qui ob lassitudinem, ut videbatur, moderatissime febricit, qui post quartum diem urinam secrevit substantia quidem tenuem, sed colore nigram, ut in utroque eam, quae ex paucio atramento scriptorio aquae multae diluto confurgit mixturam representaret; atque modo alio, si non atramentum ipsum dilutum intellexerimus, certe eam quae a multis fuligo appellatur, quam ἄσβολον appellant Graeci. Visus est aeger hic quarto die bene habere ita, ut sequentibus diebus lavaret; deinde die septimo vesperi, quum febrile coepisset, tabefactus obiit. Docetur autem in praesenti dictione id, quod optimis medicis opem affert, non vulgaribus; neque enim perniciosorum morborum signa hi novaverunt. Adolescens praeterea quidam excernebat cum febre imbecilla rubidam proluviem non paucam; saepiusque die uno nocteque cum tepida febre; qui hinc moderatius

Ed. Chart. VIII. [736.]

Ed. Bas. V. (187.)

τεῦθεν ἔδοξε μειριώτερον ἔχειν ὡς τῇ γ' τῶν ἡμερῶν ἀπύρετον εἶναι δοκεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν ἐπισκοπούμενος αὐτοῦ τὰ οὖρα λεπτὰ καὶ λευκὰ, καθάπερ ὕδωρ ὄντια, τὴν κατὰ τὸ ἥπαρ ἀτονίαν ἐτεκμηράμην διαμένειν, ἐκέλευόν τε τοῖς πρὸς αὐτὴν ἀρμότιουσιν ἐπιθέμασι τε καὶ βροίμασι καὶ συμπάσῃ τῇ διαίτῃ χρῆσθαι. καταγελάσας δέ μου τῶν ἀπὸ Θεσσαλοῦ τις ἰατρῶν, οὐ μόνον αὐτὸς οὐδέποτε τὴν δι' οὖρων ἐπίσκεψιν πεποιημένος, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτοῖς γναφείας ἀποκαλῶν, κειώλυνε βοηθεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἀναθρέψεως μόνῃς ἐπὶ κενώσει χρῆζειν εἰπών. ἀλλὰ καὶ τοῦτο κατὰ τὴν ἐβδόμην ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἡμέραν ἐπελθὼν τὸ νόσημα φανερὸν ἐγένετο πᾶσιν ἥπατικὸν ὑπάρχον. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα πάντα παρατρέχουσιν οἱ ἐξηγηταὶ μεγάλως ὄντια χρήσιμα, κατατρίβονται δ' ἐνίοτε περὶ λεξίδια μῆδ' ὄλως χρήσιμα.

habere est visus, ita ut tertio die a febre immunis esse videretur. Ego itaque urinas ipsius, quae tum tenues tum albae instar aquae essent, conspiciens, jecoris infirmitatem permanere conjeci, praecepique ut occurrerent huic idoneis tum epithematis tum esculentis et ratione vivendi universa. Deridens vero me medicus quidam a Thessalo edoctus, qui non solum ipse nunquam urinas contemplatus erat, sed et contemplantes fullones appellabat, prohibuit ne homini praesidium ferretur, sola post inanitionem refectione utendum esse inquiens; sed morbus septimo a principio die superveniens patuit omnibus esse hepaticus. Talia igitur omnia, quae valde utilia sunt, praetermittunt expositores, tempusque interdum circa dictiunculas nullo pacto utiles conterunt.

Ed. Chart. VIII. [736.]

Ed. Baf. V. (187.)

νβ'.

Τὰ ἐν ὀξείσι χολώδεσιν ἔκλευκα, ἀφρώδεα, περίχολα διαχωρήματα κακόν. κακόν δὲ καὶ οὖρα τοιαῦτα· ἄρα τουτέοισιν ἦμαρ ἐπώδυνον;

Τὸ πολλάκις ἤδη καὶ πρόσθεν εἰρημένον ἐρῶ καὶ νῦν. ὁ συνθεὶς τὸ βιβλίον τοῦτο φαίνεται μὲν ἀπὸ τῆς αὐτῆς ὧν Ἰπποκράτει τῷ μεγάλῳ τέχνης, ἀπολείπεται δ' αὐτοῦ πάμπολλα, καὶ διὰ τοῦτο ἐνίοις μὲν ἔδοξε τοῦ Δράκοντος Ἰπποκράτους, ἐνίοις δὲ τοῦ Θεσσαλοῦ τὸ σίγγρομμα τοῦτο εἶναι. δύο γὰρ νείεις τοῦ μεγάλου Ἰπποκράτους ὁμολογοῦνται γεγενῆσθαι, Δράκων καὶ Θεσσαλός, ὧν ἑκατέρου πάλιν Ἰπποκράτης. εἴτ' οὖν ὑπὸ θατέρου τοῦτων εἴτε καὶ ὑπ' ἄλλου τινὸς ἐγράφη τὸ βιβλίον εἴτ' ἔφθασεν ὁ γράφας αὐτὸ πρὶν ἐκδοῦναι τοῖς Ἕλλησιν ἀποθανεῖν, περιττόν ἐστιν ἔργον ζητεῖν. ἰκανὰ γὰρ καὶ τὰ νῦν εἰρημένα περὶ αὐτοῦ. σπούδασμα δ' ἔστω τοῖς ἀναγινώσκουσιν αὐτὸ τὴν διάνοιαν τῶν λεγομένων ἐξετάζειν. ἢ δὲ ἐξέτασις ἔστω διττὴ πρὸς

LII.

In acutis biliosis albicantes, spumosae et circum biliosae dejectiones malum; malum quoque et urinae hujusmodi; an et his jecur dolore affectum?

Quod saepius jam et antea dictum est, dicam et nunc. Qui librum hunc composuit, videtur quidem ejusdem cum magno Hippocrate esse artis; sed ipso longe est inferior, atque ob id quidam librum hunc Draconis Hippocratis, alii Thessali esse putaverunt. Duo siquidem magni Hippocratis filii fuisse perhibentur, Draco et Thessalus, quorum utriusque rursus filius Hippocrates. Sive igitur ab horum altero sive ab alio quodam scriptus sit liber; sive qui scripsit, priusquam Graecis publicaret, obierit, perverstigare supervacuum videtur; nam quae de ipso dicta nunc sunt, sufficiunt. At legentes conquirere intelligentiam eorum, quae dicuntur, studeant, sitque gemina inquisitio, id

Ed. Chart. VIII. [736. 737.]

Ed. Bas. V. (187.)

τε τὴν τῶν ὁμολογουμένων Ἱπποκράτους βιβλίων καὶ πρὸς τὴν τῶν πραγμάτων ἀλλήθειαν ἀναφύοντων ἡμῶν, ὃ τε περ ἂν αὐτῷ λέγεται. καὶ νῦν αὐτὸ τὸ προκειμένον οὕτως ἐξετάσωμεν, ὡς ἐπιπλέοντος ἐνίοτε [737] συμπτώματα τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς, ὧν ἐκάστου καθ' ἑαυτὸ τὴν δύναμιν ἐμάθομεν ἐν τῷ προγνωστικῷ. τὰ γὰρ ἔκλυκα καὶ τὰ ἀφροῖδη διαχωρήματα μοχθηρὰ λέλεκται κατ' ἐκεῖνο τὸ βιβλίον. ἀλλὰ καὶ ὅτι κινδυνεύουσιν ἐν ταῖς νόσοις ἧτιον, οἷς ἂν οἰκείη τῆς φύσεως ἢ νόσος ἦ, μεμαθήκαμεν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς, ὡσθ' ὅσοις ἂν μὴ οἰκεία τύχοι, μᾶλλον οὗτοι κινδυνεύουσι. τοῖς οὖν χολοῖδαισι εἴτ' ἀνθρώποις εἴτε νοσήμασι χολοῖδαι διαχωρεῖν ἢ οὖρεῖν οἰκείον. ἄχολα δὲ καὶ λευκὰ παρὰ τὴν φύσιν αὐτῶν ἔστι καὶ διὰ τοῦτο μοχθηρὰ. ἀφροῖδη δὲ διαχωρεῖν ἀπάσαις φύσει κακόν. εἰ μὲν δὴ ταῦτ' εἴρητο μόνα κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν, οὐδὲν ἂν ἦν ζήτημα, προσκειμένου δὲ τοῦ περιχολα μέγιστον γίνεται ζήτημα. πῶς γὰρ ἂν χολοῖδεά τε ἅμα καὶ ἔκλυκα διαχωρεῖσθαι δυνατὸν ἔστιν; ἐγὼ μὲν οὖν νομίζω καὶ ταύτην τὴν λέξιν

quod ab ipso dicatur, tum ad librorum Hippocratis confessorum tum ad rerum veritatem referentibus nobis. Et nunc sane quod proponitur ita investigabimus, quod auctor plerumque symptomata implicet, quorum uniuscujusque vires per se in prognostico didicimus. Nempe quod dejectiones tum albicantes tum spumosae malae sint, dictum est in libro illo. Quod praeterea minus periclitentur, quorum naturae convenit morbus, ex aphorismis constat; quare quibus non convenit, hi magis periclitantur. Biliosae igitur dejectiones et biliosa vesicae excrementa cum biliosis hominibus et morbis familiaritatem habent et cognationem; non biliosa autem et albicantia his praeter naturam sunt atque ob id prava censentur. Spumosa vero dejectio naturis omnibus mala est. Quae si tantummodo in oratione dicantur, nulla oborietur quaestio; verum si adjeceris circumbiliosa, maximam movebis quaestionem; quo etenim pacto fieri potest ut albicantia simul et biliosa dejiciantur? Vitiatam equidem et hanc dictionem,

Ed. Chart. VIII. [737.]

Ed. Basf. V. (187.)

ἡμαρτηῆσθαι, καθάπερ καὶ ἄλλας πολλάς. ἄμεινον γὰρ ἢν ἢ μὴ περίχολα γεγράφθαι κατὰ αὐτήν ἢ μηδ' ὅλοις γεγράφθαι τὰ ἐκλευκα, εἰ δέ περ ἀναγκαζόμεθα τὴν λέξιν οἷς ἀναμάρτητον ἡγεῖσθαι, δυοῖν θάτερον, ἢ τὸν μὲν ἕνα καιρὸν ἐκλευκα διαχωρεῖσθαι νομιστίον, ἐν ἑτέρῳ δὲ περίχολα, ἢ εἴπερ ἐνὶ χρόνῳ βούλοιτό τις ἀμρότερα λέγειν ἐκκρίνεσθαι, τὰ μὲν ἐκλευκα τῶν ἐσιώϊων τε καὶ σκληρῶν διαχωρημάτων τὴν χρόαν δηλώσει, τὰ περίχολα δὲ τὰ περίξ αὐτῶν ἔχοντα χολὴν τῇ συστάσει λεπτήν. εἰώθασι δὲ ὀνομάζειν τὰς τοιαύτας ἐκκρίσεις περίχρους. τὰ γε μὴν οὔρα τοιοῦτον μὲν ἔχειν οὐδὲν δύναται μεμιγμένον, ἦτοι δὲ θάτερον τῶν εἰρημένων ἐπ' αὐτῶν ἢ τὸ ἕτερον ἀκούειν ἀναγκαῖόν ἐστιν. ἄμρω δὲ μοχθηρὰ, τό τε ἐκλευκον καὶ τὸ περίχολον. ἀκοῦσαι δὲ ἐπὶ τῶν οὔρων τὸ περίχολον ἀναγκαῖόν ἐστιν, αὐτὸ τὸ περιτιῶς χολῶδες. οὐ γὰρ οἷόν τε κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὃν ἐπὶ τῶν διαχωρημάτων εἶπον, ἐγχαρεῖν γενέσθαι τὰ περίχολα μετὰ τῶν ἐκλευκων, οὔτω

veluti et alias multas, exillimo; nempe commodius fuit ut in ea scriberetur non circumbiliofae, vel omnino omiffa fuiffet haec dictio circumbiliofae. Si vero dictionem tanquam vitio carentem exillimare cogimur, e duobus alterum ut fit oportet; nam vel uno tempore albicantia, in altero circumbiliofa, dejici est putandum; vel fi tempore uno fecerni utraque quis afferere voluerit, albicantia quidem tum constantium tum durorum excrementorum colorem indicabunt; circumbiliofa vero, ea quae circa ipfa sunt, bilem fubftantia tenuem habere. Confueverunt autem tales excretiones circumcoloratas appellare. Urinae autem permifceri quidem hoc pacto non poffunt, fed in his alterum eorum, quae dicta funt, vel alterum intelligere est necelfe; atque utraque effe mala, et albicans et circumbiliofum. In urinis autem circumbiliofum, quod fuperflue biliofum est, de neceffitate est intelligendum; neque enim fieri potefit ut quomodo in dejectionibus circumbiliofa cum albicantibus

Ed. Chart. VIII. [737.]

Ed. Bas. V. (187.)

κάπὶ τῶν οὖρων ἀκούειν. ὃ ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ῥήσεως ἔγραψεν, ἀρὰ γε τούτοισι ἦπαρ ἐπόδυνον; ὀρθῶς εἴρηται. τισὶ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐπόδυνον γίνεται, τισὶ δὲ οὐ, διὰ φλεγμονὴν καὶ δι' ἔμφραξιν καὶ διάθεσιν φλογώδη κατὰ τε τὴν γαστέρα καὶ διὰ τῆς κύστεως ἐκκρίνεσθαι. λέλεκται δέ σοι περὶ τῶν τοιούτων ἀπάντων ἅμα ταῖς οἰκείαις ἀποδείξεσιν ἐν ταῖς ἡμετέραις πραγματείαις, ὥστε οὐ χρὴ νῦν καθ' ἑκάστην ῥῆσιν ἀποδείξεις ἀκούειν φυσικὰς, ἀλλ' ἀρκέσθαι μόνοις τοῖς ἐξ αὐτῶν ἀποδεδειγμένοις.

γ'.

Αἰ ἐν πυρετοῖσιν ἀφωνία σπασμώδεια τρόπον ἐξίστανται σιγῇ, ὀλέθριον.

Ἀπάντων μὲν τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων τὴν γραφὴν ταύτην ἔχόντων, ἀπάντων δὲ τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον

fieri posse retuli, ita et in urinis intelligatur. Quod autem in fine dictionis scriptum est, an et his jecur dolore affectum? recte est dictum: nempe aliis dolorosum fit et aliis non propterea quod haec ob tum phlegmonem tum obstructionem tum inflammatoriam quandam affectionem et per ventrem et per vesicam excernantur. Sed de talibus omnibus una cum peculiaribus demonstrationibus in nostris tractationibus diximus; ut neque nunc singulis in dictionibus physicas audire demonstrationes conveniat, sed solis his, quae ex ipsis demonstrata sunt, unumquemque contentum esse oporteat.

LIII.

Si vocis interceptiones in febris convulsivo modo obortae mentis alienationem cum silentio afferant, perniciosum.

Quamquam vetera omnia exemplaria ita scripta sint, librique interpretes omnes hoc pacto recipiant, quidam

Ed. Chart. VIII. [737. 738.]

Ed. Bas. V. (187. 188.)

δεχομένων αὐτὴν, ἔνιοι τῶν χθὲς καὶ πρώην γεγονότων μεταγράφευσιν εἰς τοιαύτην λέξιν, ἣν ἐξηγήσασθαι ῥᾶσιον αὐτοῖς. ἐγὼ δὲ τὸν μὲν ἀποροῦντα περὶ τῆς ἐξηγήσεως ὑπονοῆσαι τε τὴν λέξιν ἠμαρτιῆσθαι καὶ μεταγράψαι πρὸς τὸ φαινόμενον ἀληθὲς οὐ μέμφομαι· τὸ δ' οὕτω γεγραμμένον ἐξ ἀρχῆς, ὡς αὐτὸς ἐτόλμησε μεταγράψαι τὴν ἐξήγησιν ποιῆσθαι, μέμψιως ἄξιον εἶναι νομίζω. πεποιηκότων δ' ἐνίων τοῦτο κατὰ [738] πολλὰς λέξεις, ἐπὶ πάντων μεμνησθαι τῆς ῥαδιουργίας αὐτῶν μακρὸν εἶναι νομίζω. ὥσπερ δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν καθ' ὅλον τὸ βιβλίον γεγραμμένων ἀπαξ ἢ δις ἐπεσημηνάμην, οὕτω καὶ τοῦτο. λέλεκται μὲν οὖν μοι ταῦτα διὰ τοὺς (188) ὅλον ἀφελόντας τῆς προκειμένης ῥήσεως τὸ σιγῆ ὀλέθριον. ἐγὼ δὲ ἠγοῦμαι τὴν διάνοιαν εἶναι τοιαύτην· αἱ ἐν πυρετῷ ἀφωνίαι, ὅσαι κατὰ σπασμώδη τρόπον γίνονται τελευτιῶσιν εἰς τὴν μετὰ σιγῆς ἔκστασιν ὀλέθριον. τὸ δ' εἴτε πάθος ἢ σίμπτωμα προσπακοῦσαι δεῖ τοῦτο, συνήθως οὕτως ἐρμηνεύοντος τοῦ γραψαντος τὸ βιβλίον. χρὴ τοίνυν τὸ σιγῆ κατὰ δοτικὴν

tamen ex iis, qui tum heri tum nudius tertius nati sunt, in eam quae expositu ipsis facilis sit, transcribunt dictionem. Ego vero eum, qui de expositione dubitans vitiatam esse dictionem suspicetur et ad id quod verum appareat transcribat, non increpo; sed quod expositionem faciat, ut ipse transcribere est ausus perinde atque ab initio ita scriptum sit, increpatione dignum esse arbitror. Quum vero plurimis in dictionibus fecerint id nonnulli, malam ipsorum in omnibus adulterationem memorare longum esse puto. Quo autem modo et alia multa hoc toto libro scripta semel aut bis annotavi, ita et hoc. Dicta igitur a me sunt haec propter eos, qui profus a praesenti oratione auferunt verba haec duo, cum silentio perniciosum. Ego autem sensum talem esse autumo. Si in febre vocis privationes, quae convulsivo modo fiunt, desinant in eam quae cum silentio sit, ecstasin, perniciosum; perniciosum autem vel pathema vel symptoma subaudire oportet, libri auctore ita ex consuetudine enunciante.

Ed. Chart. VIII. [738.]

Ed. Bas. V. (188.)

πιῶσιν ἀκοίειν, συντάιτοντας τὸ ἐξίστανται τῷ σιγῇ· καὶ ἁδοτικὴν δὲ πιῶσιν ἀκούομενον τὸ σιγῇ οὐκ εἶναι αὐτὸ σημαίνει μόνον τὸ ἐξίστανται μετὰ σιγῆς πάνυ κακόν· δῆλος γὰρ ἐστὶ πάλιν ὑποτάξας τῷ σιγῇ τὸ ὀλέθριον, ὅπερ ἀκουστέον ἀντὶ τοῦ ληληθότως τε καὶ ἀδήλως τοῖς πολλοῖς. γιγνομένων οὖν ἀφωνιῶν κατὰ πολλοὺς τρόπους, ὡς δέδεικται νῦν, οἷός τις φησὶ τὴν σπασμώδη τρόπον γινομένην ἀφωνίαν εἰς τὴν μετὰ σιγῆς ἔκστασιν τελευτᾶν. τίνων τοίνυν σπασμώδη τρόπον ἀκούσομεν; εἶπερ τις τῶν φωνητικῶν ὀργάνων, ἃ καὶ τῷ παραλελυθῆναι καὶ τῷ μὴδ' ὅλως ὑπὸ τῆς προαιρέσεως κινεῖσθαι τῆς ἀφωνίας αἷτια γίνονται. τούτων οὖν τὴν διάθεσιν ἀφορίζων τὴν σπασμώδη, διὰ τοῦτο εἶπεν, αἱ ἐν πυρετοῖς ἀφωνίαι σπασμώδεα τρόπον. αὗται τοίνυν οὐ μετὰ θορύβου καὶ κραυγῆς, οὐ γὰρ δύνανται φωνεῖν οἱ ἀφωνοὶ γεγονότες, ἀλλὰ μετὰ σιγῆς εἰς ἔκστασιν ἀφικνουῦνται καὶ ζήτημα οὐδὲν ἐστὶ πῶς ἐξίστανται μετὰ

Nomen igitur *σιγῆς*, id est *cum silentio*, in casu dandi est intelligendum et cum verbo *ἐξίστανται*, id est *mente movetur*, construendum ordinandumque. In casu autem dandi intellectum non amplius hoc significat solum, si in mentis motionem transeant, cum silentio valde malum; nam rursus eum nomini silentio verbum perniciosum subjecisse constat; quod sane intelligendum pro latenter et obscure vulgo. Quum ergo vocis interceptiones multis fiant modis, ut dictum est, nunc eam, quae convulsivo modo fit, in eam quae cum silentio efficitur, ecstasin delinere ait. Sed quorumnam convulsivum modum intelligemus? Dixit quis vocalium instrumentorum, quae tum quod resoluta sunt tum nullo pacto a voluntate moveantur, interceptionis vocis causa existunt. Ab his ergo affectionibus convulsivam distinguens inquit: *si in febribus vocis interceptiones convulsivo modo*. Non hae igitur cum tumultu et clamore, non enim vociferari possunt qui voce sunt destituti, sed cum silentio in ecstasin perveniunt; et nulla sane quaestio est, quonam modo cum

Ed. Chart. VIII. [738.]

Ed. Baf. Y. (188.)

σιγῆς οἱ μὴδ' ὅλως φωνεῖν δυνάμενοι. πόθεν οὖν, φασί, γνῶμεν αὐτοὺς ἐξισταμένους; γελοϊότατον ἐρωτῶντες ἐρώτημα, μόνοις πρέπειν ἐκείνοις ἐρωτᾶν, ὅσοι μηδέποτε ἐωράκασι βεβλαμμένους τὴν διάνοιαν ἀνθρώπους. κἂν γὰρ μὴ φθέγγονται, τῷ μὴ βλέπειν αὐτοὺς προσηκότως τοὺς συνήθεις μὴτ' ἐρωτωμένους ἂ πεπόνθασι λέγειν ἢ διὰ γραφῶν ἢ νευμάτων ἐνδείκνυσθαι τε κινήσεις ἀλόγους, ἀναπηδῶντας ἢ ἐσπασμένους ἀτάκτως, ἐνδεικτικὸν ἐστὶ τῆς παραφροσύνης αὐτῶν, κἂν ἰσχυρῶς ἐκστατικὸν τούτων γίνεται τὸ πάθος, οὐ παραφροσύνην ἀπλῶς, ἀλλ' ἐκστασιν εἰκότως ὀνομάζομεν.

νδ.

Αἱ ἐκ πόνου ἀφωνίαὶ δυσθάνατοι.

Τὸ δυσθάνατοι σημαίνει μὲν ποτε καὶ τὸ βραδυθάνατοι, σημαίνει δὲ καὶ τὸ σὺν ὀδύνη θνήσκειν, ὅπερ εὐ-

silentio mente moveantur, qui nullo pacto vocem emit-
tere possint. Unde igitur, inquiunt, mente aberrantes eos
cognoscimus? Ridiculam admodum interrogantes interro-
gationem, solisque iis interrogari dignam, qui nunquam
aegros mente laesos conspexerint. Nempe et si non lo-
quantur, quod domesticos convenienter ipsi non videant,
neque quum interrogentur, affectionem dicant vel scripto
vel nutibus; quod item motus ostendant a ratione alienos
exsistentes vel inordinate convulsi, haec desipientiam ipso-
rum indicant; et si valenter horum affectio excedat, jam
non desipientiam simpliciter, sed ecstasin, id est *insaniam*,
jure appellamus.

LIV.

Vocis ex dolore interceptiones, cum cruciatu letales.

Verbum *δυσθάνατοι*, id est *difficiles ad moriendum*,
modo qui tardius moriuntur, modo qui cum dolore signi-

Ed. Chart. VIII. [738. 739.]

Ed. Vaf. V. (188.)

λογόν ἐστι κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν εἰρησθαι, καὶ μάλιστα, ὅτι τοιαύτης ἀφωνίας ἐμνημόνευσεν ἐν τῇ πρὸ αὐτῆς, ὀδυνηρὸν γὰρ πάθος σπασμὸς.

νέ.

Οἱ ἐξ ὑποχονδρίων ἀλγημάτων πυρετοὶ κακοήθεις.

[739] Εἶθ' ὁ συνθεὶς τὸ βιβλίον εἶτ' ἄλλος ἔγραψεν αὐτὸς τήνδε τὴν ῥῆσιν, οὐκ ἐπαυῶ. χωρὶς γὰρ διορισμοῦ λεγομένη διτιῶς ἐστι ψευδής, ὅτι καὶ διτιτοῦ διορισμοῦ δεῖται. πολλῶν γοῦν ἐν τοῖς ὑποχονδρίοις κειμένων μορίων οὐκ ἐπὶ πᾶσιν αὐτοῖς οἱ πυρετοὶ κακοήθεις εἰσὶν, ἀλλ' ἐπὶ διαφράγματι καὶ γαστρὶ καὶ ἥπατι. γινώσκομεν δ' ὅτι καὶ τῶν μυῶν ἔνιοι τῶν ἐνταῦθα φλεγμαίνοντες ἀνάπτουσι πυρετούς. οὐ μὲν οὐδ' ὅταν ἐφ' ἥπατος ἢ γαστροῦς ἢ διαφράγματος φλεγμονὴ γίγνηται, πυρετὸς εὐθύς οὕτως ἐστι κακοήθης, ἀλλ' ὅξυς ἴσως ἂν εἴη, καίτοι γε οὐδὲ τοῦτο,

ficat, quod optima ratione in praesenti oratione dicitur; et maxime quia vocis interceptionem hujusmodi in antecedente dictione memoravit; nempe convulsio doloris plena est affectio.

LV.

Febres ex hypochondriorum doloribus malignae.

Orationem hanc sive libri hujus auctor sive alius scripserit, non laudo; nisi etenim distinguatur, bifariam falsa est, quod et gemina indigeat distinctione. Quum ergo non paucae in hypochondriis sitae sint partes, febres non sunt ex omnibus his malignae; sed ex septo transverso, ventriculo et jecore; scimus quoque et musculos quosdam qui inibi jacent, si inflammentur, febrem accendere. Quin imo neque ubi in jecore vel ventre vel septo transverso phlegmone oriatur, febris haec continuo maligna est; sed acuta forsan fuerit, quamquam ne hoc qui-

Ed. Chart. VIII. [739.]

Ed. Bas. V. (188.)

κακοήθης δὲ οὐδέπω. διότι δὲ μηδ' ὄξυν αἰεὶ φημι γίνεσθαι, μαρτυρεῖ μὲν καὶ ἡ πείρα καὶ ὁ λόγος δὲ ἀποδείκνυσιν, ἀπὸ τῶν ἐκτὸς φλεγμονῶν ἐναργῆ κομιζόμενος πίστιν. ἀνάλογον γὰρ αἰεὶ τῷ μεγέθει τῶν φλεγμονῶν τῶν πυρετῶν ἀκολουθοῦντων. ὡσπερ οὐκ ἔστιν ἀναγκαῖον αἰεὶ φλεγμαίνειν ἰσχυρῶς τῶν ἐν ὑποχονδρίοις τι κυρίων μορίων, οὕτως οὐδὲ πυρετὸν ὄξυν ἐπιφέρειν. ἀφήμι τοιγαροῦν τὴν λέξιν τοῖς καὶ τῶν ψευδῶς εἰρημένων αἰτίας ψευθεῖς ὡς ἀληθεῖς λέγουσιν. ἐμοὶ δ', ὡς ἔφη, οὔτε συναγορεύειν τινὶ πρόκειται τῶν παλαιῶν οὔτε φιλονεικῶς αὐτοῖς ἀντιλέγειν, ἀλλ' ἄπερ ἀληθῶς οἶδα γιννόμενά τε καὶ φαινόμενα κατὰ τοὺς ἀρρώστους, ταῦτα καὶ τοῖς ἀσκοῦσι τὴν ἰατρικὴν τέχνην διέρχεσθαι.

νστ'.

Δίψα παραλόγως λυθεῖσα ἐν ὄξεσι κακόν.

dem perpetuo, nondum vero maligna. Quod autem neque acutam perpetuo fieri dicam testatur experientia et ratio demonstrat, ab externis inflammationibus conspicuam reportans fidem. Nam quum inflammationum magnitudinem perpetuo febris ex proportione sequatur, ut in hypochondriis non perpetuo partem aliquam ex praecipuis valenter inflammari est necesse, sic neque febrem inferri acutam. Orationem igitur his dimitto, qui et false dictorum causas falsas tanquam veras pronunciant. Ego vero, ut retuli, neque veterum cuiquam patrocinari neque illis pertinaciter contradicere proposui; sed quae vere tum fieri tum apparere in aegris vidi, ea iis, qui medicam exercent artem, narrare.

LVI.

Sitis praeter rationem soluta in acutis malum.

Μέρους ἐστὶ καὶ τοῦτο τοῦ καθόλου λόγου, καθ' ὃν πάντα τὰ παρὰ λόγον ῥηζόντα πρῶτον μὲν ἄπιστά φησιν ὑπάρχειν, εἶτα καὶ κινδυνώδη πολλάκις, ὅταν καὶ αὐτὰ παρὰ λόγον ῥηζόντα τὰ κινδυνώδη συμπτώματα. εἴρηται δέ τις καὶ ἄλλος ἐν ἀφορισμοῖς καθόλου λόγος, ἐφ' ᾧ καὶ αὐτὸ λέλεχται τὸ νῦν εἰρημένον. ὁκόσοι γὰρ πονέουσις τι τοῦ σώματος τὰ πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἢ γνώμη νοσεῖ. τὸ τοίνυν ἐν ὀξείσι νοσήμασι παραλόγως λυθῆναι δίψαν, ὅτι μὲν κακόν ἐστι σημεῖον αὐτὸ τὸ παρὰ λόγον λυθῆναι διδάσκει ἱκανῶς. ὅτι δὲ καὶ τῆς γνώμης βλάβην σημαίνει, ἐκ τούτου δῆλόν ἐστιν, ὅτι τῆς διαθέσεως ἔτι μενούσης ἀναίσθητός ἐστιν αὐτὸς, καίτοι γε ὀδυνηρᾶς οὔσης διαθέσεως. τὸ δὲ παραλόγως ὁποῖόν τι δηλοῖ, πολλάκις μὲν ἐν πολλοῖς εἶπον, οὐ χεῖρον δὲ καὶ νῦν ἀναμνησαι, ὅταν μὴθ' ἰδρωῖτος γενομένου μήτε ἐμέτου μήτε διαχωρήσεως, ἀλλὰ μηδὲ ἀποσιτήματος κρισίμου λυθῆναι συμβῆ τὴν δίψαν, οὐ τῷ πεπαῦσθαι τὴν διάθεσιν, ἀλλὰ

Est et hic fermo pars illius universalis, qui omnia non ex ratione levantia primum quidem suspecta esse ait; deinde et periculosa saepius, quum et ea ipsa quae praeter rationem levant symptomata, periculosa existant. Dictus autem et alius quidam in aphorismis universalis fermo, in quo et id, quod nunc dicitur, est pronunciatum: qui etenim parte aliqua corporis dolent et magna ex parte dolorem non sentiunt, his mens aegrotat. Quod igitur in acutis morbis sitim praeter rationem solvi signum malum sit, declarat abunde quae praeter rationem sit solutio; quod vero mentis laesio significetur ex eo patet, quod aeger manentem adhuc affectionem non sentit, quamquam affectio doloris expers non sit. Quodnam autem παραλόγως, id est praeter rationem, indicet, tametsi saepius plerisque in locis dixerim, non perperam tamen et in praesentia dicitur. Quum igitur neque per vomitum, neque per sudorem, neque per dejectionem neque etiam per abscessum criticum solvi sitim contingat; non quod

Ed. Chart. VIII. [739. 740.]

Ed. Bas. V. (188.)

τῷ τὴν αἴσθησιν ἡμαυρωῖσθαι. τοῦτο γιγνόμενον οὐκ ἀγαθόν ἐστι σημεῖον. εἰ δὲ γλοίσσης ξηρᾶς μενούσης καὶ τῶν οὔρων ἀπέπιων ὄντων ἢ δίψα παύσεται, βεβαιότερον εἶτι διαγνώσῃ τὴν κακίαν τῆς διαθίσεως. εἰ δὲ καὶ χωρὶς τοῦ τὸν ἰατρὸν ἐπιθεῖναι τι τῶν ψυχόντων τε καὶ ὑγραίνοντων ἔξωθεν, ἐπειδὴ καὶ μᾶλλον τὰ τοιαῦτα τὴν ἐν ὀξέσει νοσήμασι δίψαν οὐ παύειν, ἀλλὰ πραῦνειν πίνυκε, παντοίως δὲ κακὸν τὸ παύεσθαι τελείως τὴν δίψαν ἐν ὀξέσει νοσήμασι. καὶ μοι μέμνησο τῶν εἰρημένων ἄρτι, τῷ τοῦ παραλόγως λύεσθαι παραδείγματι, ὅπως μὴ πολλάκις αὐτῶν χρηΐξῃς ἀκούειν.

 νζ'.

[740] Ἰδρῶς πολὺς ἅμα πυρετοῖσιν ὀξέσει γιγνόμενος φλαῦρος.

Τῷ πολὺς μάλιστα πρόσεχε τὸν νοῦν, ἐπεὶ τοι πολλάκις ἐν ὀξέσει νοσήμασιν ἰδρουῖντες αἰὶ μετρίως χρονίζουσι μὲν, οὐ μὴν ἀποθνήσκουσιν. εἰ δὲ καὶ πολὺς ἰδρῶς γί-

ffectio fedata fuerit, sed quod sensus hebetatus fuerit; id si fiat, signum bonum non est. Quod si et lingua sicca manente, urinisque crudis existentibus sitis tollatur, certius adhuc malitiam affectionis dignoveris; atque adhuc si medicus nihil tum refrigerantium tum humectantium exterius adhibuerit; quandoquidem talia in acutis morbis magis sitim non tollere, sed mitigare nata sunt. Prorsus autem in acutis morbis malum, si sitis perfecte tollatur. Atque haec, quae nuper dicta sunt, in exemplo ejus, quae praeter naturam est, solutionis memoria teneri velim, ne saepius eadem audire tibi opus sit,

 LVII.

Sudor multus cum febris acutis oboriens malus.

Ad nomen multus mentem potissimum converte, quoniam saepius qui in acutis morbis assidue sudant medicocriter, quamquam cunctentur quidam trahantque, non

νοίτο, μὴ λύων τὸν πυρετὸν, εὐδὴλον ὅτι καταλυθήσεται τα-
χέως ἢ τοῦ κάμνοντος δυνάμεις.

νή.

Καὶ οὔρα δ' ἐπίπονα, -πονηρόν.

Κατὰ τὰ πλεῖστα τῶν ἀντιγράφων οὔρα πέπονα γε-
γραπται καὶ οἱ ἐξηγησάμενοι τὸ βιβλίον οὕτως ἴσασι γε-
γραμμένον, ὅτι μὴ Ροῦφος ὁ Ἐφέσιος, ἀνὴρ φυλάσσειν μὲν
ἀεὶ πειρώμενος τὰς παλαιὰς γραφάς, ἐνταυθοῦ (189) δὲ
ἐπιτιμῶν Ζεῦξιδι, τῷ παλαιάτῳ ἐμπειρικῷ, τῷ εἰς ἅπαντα
τὰ Ἰπποκράτους βιβλία γεγραφότι ὑπομνήματα, τὰδε φη-
σὶν αὐτοῖς ὀνόμασι· Ζεῦξις δὲ, εἰ ἄρα δεῖ καὶ τούτου μνη-
μονεῖσαι, κατὰ πολὺ διαφεύγων τὸ ἀσύνετον ἐνταῦθα δια-
πέφηνεν. ἐπιπεσὼν γὰρ ἀμαρτήματι ἐφύλαξεν αὐτό. βού-
λεται γὰρ γεγράφθαι τὸ οὔρα πέπονα, ὡσεὶ καὶ οὔρα πυώδη
καὶ πάχος ἔχοντα μοχθηρόν, οὐκ εἰδὼς τοῦθ' ὅτι ταῦτ' ἐν

tamen moriuntur. Si vero multus fuerit sudor, qui fe-
brem non solvat, quod aegri virtus cito exsolvetur, li-
quido ostendit.

LVIII.

Atque urinae laboriosae malum.

In non paucis exemplaribus urinae coctae scriptum
est; librique interpretes ita scriptum norunt; nisi quod
Rufus vir Ephesius veteres scripturas observare conatus,
hoc in loco Zeuxidem increpet, tum vetustissimum em-
piricum tum qui in omnes Hippocratis libros commenta-
ria scripsit, his usus verbis: Zeuxis autem, si utique et
ipsius meminisse oportet, quum diu effugisset inscitiae
opinionem, hic aperuit; obviam enim vitio factus in
ipso immoratus est. Vult enim urinas coctas scriptas esse
ut purulentas et pravum continentes crassamentum, ne-
quaquam quod haec inter praesentissima numerarentur au-

Ed. Chart. VIII. [740.]

Ed. Basf. V. (189.)

τοῖς μεγίστοις βοηθήμασι καταριθμῆται. ταῦτα μὲν ὁ
 Ῥοῦφος οὐκ ἀγεννῶς ἔγραψε πρὸς τὸν Ζεῦξιν, ἡμαρτηθεὶς
 λέγων τὴν πέποινα γραφὴν, ταύτης δὲ τὴν τὰ ἐπίποινα
 προελόμενος, ἵνα σημαίνει τὰ μετὰ πόνου ἀποκρινόμενα.
 τοῖς δὲ προσιεμένοις τὴν πέποινα γραφὴν εἶρηταί τινα μὲν
 ἀπίθανα μηδὲ τοῦ μνημονεύειν αὐτῶν ἄξια, πιθανὸν δὲ
 τι δυνάμενον παρακροῖσασθαι τοὺς πολλοὺς τοιοῦτον, ἐπειδὴ
 φαίνεται λέγων ὁ Ἱπποκράτης, τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα,
 τὰ μὲν θανατώδεια, τὰ δὲ δύσκριτα. διὰ τοῦτο φησι καὶ
 τὰ πέποινα οὖρα, ὅταν μὴ λύει τὴν νόσον, οὐκ ἀγαθὸν εἶ-
 ναι σημείον. ἀγνοοῦσι δ' οὗτοι κρίσιμα μὲν ὑφ' Ἱππο-
 κράτους ὀνομαζόμενα, συμπτώματά τε καὶ σημεία, τὰ ση-
 μαίνοντα κρίσιν ἢ καὶ ποιοῦντα παρ' ἑαυτῶν, καθάπερ αἵ-
 μορρογία ἢ διὰ γαστρὸς κένωσις, οὖρων τε πλῆθος, ἔμετος,
 ἐπιμήνια, αἰμορροῖς, παρωτίδες, ἀποσκήματα πᾶν, ἄλλο.
 τούτων δὲ ἕτερα τὰ τῆς πέψεως σημεία περὶ ὧν αὐτὸς
 εἶπεν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐπιδημιῶν. οἱ δὲ πεπασμοὶ ταχύ-
 τητα κρίσεως, ἀσφάλειαν εἰς ὑγίειαν σημαίνουσι, καὶ μέντοι

xilia conspicatus. Haec Rufus non ingenerose adversus
 Zeuxin scripsit, vitiatam quidem scripturam, qua urinae
 coctae scribatur, asserens, atque huic urinae, quae cum
 labore excernuntur, praeferens. Qui scripturam πέποινα
 recipiunt, hi nonnulla quidem tum improabilia tum
 memoratu indigna effutiunt; sed probabile quiddam, quod
 vulgus in errorem pellere possit, hoc est: videtur siquidem
 dicere Hippocrates: *criticorum non judicantium alia leta-
 lia, alia difficilem faciunt judicationem.* Ob eam causam
 et coctas urinas, ubi morbum non solvunt, non bonum
 esse signum ait. Ignorant autem hi judicatoria quidem
 ab Hippocrate appellari tum symptomata tum signa, quae
 judicationem indicant vel ex sese etiam faciunt; ut est
 sanguinis eruptio, per ventrem vacuatio, urinarum copia,
 sudores, vomitus, menstrua; haemorrhoids, parotides, col-
 lectiones et quodcunque aliud, quorum alia coctionis signa
 existant, de quibus in primo epidemiorum ait: *coctiones
 celeritatem portendunt judicationis securamque sanitatem.*

Ed. Chart. VIII. [740. 741.]

Ed. Baf. V. (189.)

κάν τῷ προγνωστικῷ ἐπὶ τῶν οὔρων αὐτὸς ἔγραψεν· οἶ-
ρον δὲ ἄριστον μὲν ἔστιν, ὅταν ἡ ὑπόστασις λευκὴ τε εἴη
καὶ λείη καὶ ὁμαλὴ παρὰ πάντα τὸν χρόνον, ἔστ' ἂν κριθῆ
ἢ νοῦσος, σημαίνει τε γὰρ ἀσφάλειαν καὶ τὸ νόσημα ὀλί-
γοχρόμιον ἔσσεσθαι. πάρεστι δὲ σοι καὶ τήνδε τὴν τῶν νο-
σημάτων διήγησιν, ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν βιβλίοις ἀναγνόν-
τα μαθεῖν, ὡς οὐδεὶς τῶν ἀποθανόντων οὔρησε πέποινα.
χρὴ δὲ γινώσκειν σε κατὰ πολλὰ τῶν ἀντιγράφων ἀπλῶς
γεγραμμένον καὶ οὔρα πέποινα μὴ προσκειμένου τοῦ πονηρά.
ἐπενήνεκται γὰρ ὀλίγον ἴσπερον καὶ τούτοις καὶ τοῖς ἐφεξῆς
εἰρημένοις οὔροις τὸ πονηρά.

vθ'.

[741] Καὶ τὰ ἐρυθρὰ ἐκ τούτων ἐπανθίσματα κατεχόμενα
καὶ τὰ ἰώδεα πονηρά. καὶ τὸ μικρὰ ἐπιφαίνεσθαι ὅταν
στάξιαις.

Quin et in prognostico de urinis ipse scripsit: *urina optima est, si quod subsidet album fuerit, laeve et aequale per totum tempus, donec morbus judicetur; securitatem enim morbumque brevem fore ostendit.* Tibi autem, qui in epidemiorum libris morborum enarrationem legeris, constat nullum ex iis, qui mortem obierunt, coctas urinas excrevisse. Caeterum te latere non debet exemplaribus in multis simpliciter scriptum esse, *urinae etiamnum coctae, non adjecto nomine malae, nempe paulo post tum his tum deinceps dictis urinis adjectum est nomen malae.*

LIX.

Rubrae quoque ex his efflorescentiae retentae ac aeruginosae malae; parvas quoque veluti stillas apparere malum.

Ed. Chart. VIII. [741.]

Ed. Basf. V. (189.)

Περὶ τῶν εἰρημίων οὔρων ὁ λόγος, συνάψαι δὲ χρὴ ταῦτα σαφηρείας ἕνεκα, ὡς γενέσθαι τὴν ὕλην ῥῆσιν τοιάνδε· καὶ οὔρα ἐπίπονα καὶ τὰ ἐρυθρὰ ἐκ τούτων ἐπανθίσματα κατεχόμενα καὶ τὰ ἰώδεα πονηρά. τὸ τοίνυν ἐκ τούτων, ἐκ τῶν ἐπιπόνων οὔρων βούλεται σημαίνειν, οὐκ ἐκ τῶν πεπόνων. οὐδὲ γὰρ ἐφίσταται ποτε πεπανθεῖσιν οὔροις οὔτε ἐπανθίσματα κατὰ χροιάν ἐρυθρὰ οὔτ' ἰώδη. τὸ δὲ κατεχόμενα πρόσκειται τοῖς τοιούτοις οὔροις, ἥτοι μόγις ἐκκρινόμενα δηλοῦν ἢ καὶ τελείως ἰσχόμενα. φαιή δ' ἂν τις ἴσως ἀδύνατον εἶναι τὰ κατεχόμενα διαγνῶναι τίος ἐστὶ χροιάς, ἀλλ' ὅταν φθάνη τε πρότερον οὔρεσθαι τοιαῦτα καὶ μετὰ τὴν ἐπίσχεσιν ἐκκριθῆ, βιασαμένων τῶν ἀρρώστων ἢ καὶ πραγματευσαμένων τῶν ἰατρῶν, ἅμα τε τῶ τὰς χροίας αὐτῶν ἐγνώσθαι καὶ τὸ κατέχεσθαι καὶ οὕτως ἀποκρίνεσθαι λέγων ἂν τις οὐ ψεύσεται. προσκειμένου δὲ τῶ λόγῳ καὶ τοῦ μικρὰ ἐπιφαίνεσθαι οἷον σιάξιας, ἔτι καὶ μᾶλλον ἢ τε τῆς χροιάς αὐτῶν γνῶσις ἐστὶ σαφὴς καὶ ἀλη-

De urinis jam dictis est sermo, sed claritatis gratia copulanda sunt haec, ut tota dictio talis fiat: *urinae etiamnum laboriosae et rubrae ex his efflorescentiae si retinentur et aeruginosae, malae.* Oratio autem haec ex his vult significare ex urinis quae cum labore excernuntur et non ex coctis; nunquam enim ex coctis urinis efflorescentiae colore rubrae neque aeruginosae superveniunt. Verbum si retinentur adjectum est talibus urinis, vel quod aegre excernantur vel quod prorsus detineantur indicans. Sed forsitan quis dixerit fieri non posse ut cujusnam coloris sint cognoscatur, si retinentur; verum quum talia prius minxerint et post retentionem excreta fuerint, ubi vel aegri vi expresserint vel arte sua medici provocaverint, atque una cognitis tum colore tum retentione quisquis ita excerni dixerit, nequaquam mentietur. Ex eo autem quod sermoni adjectum sit, atque exigua parvaque velut stillae superapparentia, adhuc quoque coloris ipsorum notitia evidentior erit et retentionis

Ed. Chart. VIII. [741.]

Ed. Bas. V. (189.)

θές τὸ κατέχεσθαι. μεμνησθαι δὲ σε βούλομαι τῶν κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰρημένων ἐπὶ τῶν ὑπερύθρων οὔρων κατὰ τήνδε τὴν λέξιν. εἰ δὲ εἴη τὸ οὔρον ὑπέρουθρον καὶ ἢ ὑπόστασις ὑπέρουθρός τε καὶ λείη, πολυχρονιώτερον μὲν τοῦτο τοῦ πρόσθεν γίνεται, σωτήριον δὲ κάρτα. τῶν τοιούτων ἐξερύθρων οὔρων ὧν νῦν μέμνηται, πάμπολυ διαφέρει τὸ κατὰ προγνωστικὸν ὑπέρουθρον λελεγμένον. τὸ μὲν γὰρ ἐξερύθρον ὅτι τῶν ἀπέπτων ἐστὶ καὶ πρόσθεν ἐδήλωσα, τὸ δ' ὑπέρουθρον ἐπαινεῖ μὲν ὡς σωτήριον, χρόνου δὲ πλείονος εἶναι φησι σημεῖον. ὅτι δὲ καὶ τὸ ἰρουθρὸν οὔρον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τ' ἐξερύθρου καὶ τοῦ ὑπερύθρου τεταγμένον ἐν τῷ μεταξὺ καθ' ἑκάτερον αὐτῶν ἐστὶν ἐπαίνου τε καὶ ψόγου πρόδηλον.

ξ.

Καὶ ἔμετοι μετὰ ποικιλίας κακῶν, ἄλλως τε καὶ ἐγγὺς ἀλλήλων ἰόντων.

veritas. Volo autem ut memoriae mandes quae de subrubentibus urinis in prognostico dicta sint his verbis: *urina subrubens si fuerit, sedimentumque tum subrubrum tum laeve, haec priore quidem diuturnior, sed valde salubris.* Subrubrens igitur urina, cujus meminit in prognostico, a praerubra, de qua nunc agit, valde distat. Nempe quod praerubra ex incoctis sit, supra ostendi; subrubentem vero commendat quidem tanquam salubrem, sed diuturnioris temporis signum esse ait. Quod vero rubens urina in medio tum praerubrae tum subrubentis constituta medium tum laudis tum vituperii obtineat palam est omnibus.

LX.

Vomitus quoque cum varietate malum tum alias tum si prope inter se prodeant.

Ed. Chart. VIII. [741. 742.]

Ed. Basf. V. (189.)

Ἐπαλλάξαιεν ἂν τις τὸ τῆς ἐρμηνεΐας ἀλλόκοτον, ὃ φαίνεται χαίρων ὁ γράψας τὸ βιβλίον. ὁ δὲ λόγος ἔσται τοιοῦτος καὶ ἔμετοι καὶ ἀποικιλίας τῶν ἐμουμένων κακὸν σημεῖόν ἐστιν, ἄλλως τε καὶ ἐγγὺς ἀλλήλων ἰόντων τῶν ἐμουμένων, ὅπερ ἐστὶν οὐ μετὰ πολὺν χρόνον καὶ διὰ τοῦ προσθεῖναι τοῦτο τῆς ποικιλίας τῶν ἐμουμένων ἐμνημόνευσε. φαίνεται γὰρ οὐ πάντων τῶν ἐν τῷ προγνωστικῷ μνημονεύων, εἰ μὴ τις προσθεῖναι βούλοιο. γέγραπται δὲ ἐν τῷ προγνωστικῷ περὶ τῶν ἐμέτων οὕτως· εἰ δὲ εἴη τὸ ἐμοίμενον πρασοειδὲς ἢ πελιδνὸν ἢ μέλαν, ὅ τι ἂν εἴη τούτων τῶν χρωμάτων, πονηρὸν χρὴ νομίζειν εἶναι. εἰ δὲ καὶ πάντα τὰ χρώματα ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἐμέοι, κάρτα ὀλέθριον γίνεται. τὰ μὲν ἐν τῷ προγνωστικῷ [742] σαφῶς εἴρηται, μεμφομένου τοῦ Ἰπποκράτους τὴν ποικιλίαν τῶν ἐμουμένων, ἐπειδὴ πολλὰς διαθέσεις μοχθηρὰς κατὰ τὸ σῶμα τοῦ ἀμνοντος ἐνδείκνυται. καὶ ἀ δὲ τὴν προκειμένην ἐνταῦθα ὀῆσιν, ὡς ἔφην ἄρτι, πρόσκειται τὸ συνεχῶς ἐπ' ἀλλήλοις ἐμεῖσθαι τοῖς παρὰ φύσιν ἐν τῷ σώματι πλεονάζοντας χυ-

Permutaverit quis interpretationis absurditatem, qua libri auctor delectari videtur, erit autem sermo talis: vomitus quoque cum varietate eorum quae vomuntur malum signum existit tum alias tum ubi quae vomuntur propius, id est non multo post tempore sese consequantur. Atque propter adjectum illud *cum varietate*, eorum quae vomuntur mentionem fecit; neque enim omnium quae in prognostico dicuntur videtur meminisse, nisi quis adijcere maluerit. Nempe in prognostico de vomitibus ita scriptum reperitur: *si vero quod vomitur porri colorem representet vel livens vel nigrum fuerit, quicumque horum fuerit color, malum esse est existimandum; si colores omnes idem homo vomuerit, valde perniciosum existit.* Clare quidem in prognostico dicta sunt haec, varietatem eorum quae vomuntur, accusante Hippocrate, quod affectiones multas in aegri corpore, quae pravae sint, demonstraret. At in praesenti dictione, ut modo dixi, adjectum est redundantes praeter naturam in corpore humores continenter

Ed. Chart. VIII. [742.]

Ed. Bas. V. (189.)

μούς. ὅτι δὲ οἱ συνεχῶς κενούμενοι χείρους εἰσὶ τῶν διαλειπόντων εὐδηλον παντὶ. πολλοὶ μὲντοι τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον τοῦτο μίαν ῥῆσιν ἐξ ἀπάντων ποιοῦνται τῶν ἀπὸ τῆσδε τῆς ἀρχῆς προτειρημένων. ἰδρῶς πολὺς ἅμα πυρετοῖς ἐν ὄξείῃ γινόμενος φλαῦρον. ἀλλήλοις ἅπαντα συνῆφθαι βουλόμενοι ἄχρι τοῦ, ἄλλως τε καὶ ἐγγὺς ἀλλήλων ἰόντων, ὡς ἐφ' ἐνὸς ἀρρώστου, μίαν συνδρομὴν ἠγεῖσθαι τῶν γεγραμμένων, μειαξὺ τῆς ἀρτίως ἀρχῆς εἰρημένης καὶ τῆς ἐν τῇ προκειμένῃ ῥῆσει τελεutiῆς καὶ δυνατὸν ἐστι κατὰ τὴν διάνοιαν ταύτην ὑπὸ τοῦ γράψαντος τὸ βιβλίον ἐξεῦχθαι ταῦτα τὰ εἰρημένα συμπτώματα. φαίνεται γὰρ ἐξ ἀνομοιογενῶν ἐνίοτε συνδρομὰς ποιοῦμενος.

ξά'.

Ὅκόςα ἐν κρισίμοις ἀλυσμῶ ἀνιδρωῖτι περιψύχεται κακόν· καὶ τὰ ἐπιρῥιγώσαντα ἐκ τουτέων κακά.

vicissim evomi. Quod autem qui continenter vacuantur deteriores iis sunt qui intermittunt cuius patet. Plerique vero eorum qui librum hunc exposuerunt, dictionem unam ex omnibus conficiunt, quae ante dicta sunt, ab hoc principio: *sudor multus, si cum febris acutis fiat, malus*; copulata esse omnia volentes ad usque orationem hanc, tum alias tum si propius sese consequantur, ut in aegro uno concursione[m] scriptorum in medio nuper dicti principii et finis huiusce praesentis dictionis comprehensorum existiment. Fieri que potest ut hoc sensu ab auctore libri conjuncta fuerint praedicta haec symptomata; nempe et ex dissimilibus genere concursiones interdum facere videtur.

LXI.

Quaecunque in diebus iudicatoriis cum anxietate absque sudore perfrigerantur malum; et quae ex his insuper riguerint, mala sunt.

Ed. Chart. VIII. [742.]

Ed. Bas. V. (189, 190.)

“Ὅτι καὶ τῶν κατὰ τὴν ῥῆσιν ταύτην ἐκ τῶν ἴφ’ Ἰπποκράτους κατὰ μόνας εἰρημένων ἤθροισε τὴν συνδρομὴν, εὐδηλὸν ἐστίν. ὅ τε γὰρ ἄλυσμός ἀεὶ κακὸν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ περιψύχισθαι οἷς πρὸς τοῦτον κακὸν ἐστίν. τὸ δὲ κατὰ (190) τὰς κρισίμους ἡμέρας τὰ γαινόμενα πάντα πισσιότερον τῶν ἄλλων εἶναι, παρ’ ἐκείνου μεμαθήκαμεν. Ἐνταυθοῖ δὲ πρόσκειται κακῶς τῷ ἄλυσμῳ τὸ ἀνιδρωῖν. δόξει μὲν γὰρ ὁ μεθ’ ἰδρωῖτος ἄλυσμός οὐκ εἶναι κακός, ἢ εἴπερ ἐστίν, οὐδὲν ἦτιον, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον κακός, οὐ μόνον ἐκ περιπτοῦ φανεῖται. τὸ δ’ ἀνιδρωῖν προσκείμενον, ἀλλὰ καὶ πρὸς κακοῦ τῶν ἀναγινωσκόντων τὸ βιβλίον ἠγησομένων τὸν χωρὶς ἰδρωῖτος ἄλυσμόν, κακοηθέστερον εἶναι τοῦ σὺν ἰδρωῖτι. καὶ μέντοι καὶ τὸ κατὰ τὴν τελευταίαν εἰρημένον καὶ τὰ ἐπιρριγώσαντα ἐκ τούτων κακὰ ψευδός ἐστίν ἀπλῶς οὕτως ῥηθὲν, οἷς εἴρηται νῦν. εἰ μὴ προστεθῆ καθάπερ τῷ ἄλυσμῳ, οὕτως καὶ τῷ ῥίγει τὸ χωρὶς ἰδρωῖτος καὶ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ ῥίγους ἢ προσθήκη γνώριμός τε καὶ χρήσιμος. ὁ μὲν γὰρ ἰδρωῖτος χωρὶς ἄλυσμός ἦτιον κακόν

Quod concursionem orationis hujus ex his acervaverit, quae seorsum ab Hippocrate dicta sunt, nemo ignorat; nempe quod anxietas semper mala sit: pari modo et perfrigerationes tanquam consequentes malae sunt. Quod vero omnia, quae criticis diebus apparent, caeteris fideliora sint, ab ipso Hippocrate didicimus; hoc autem in loco anxietati perperam adjacet, *absque sudore*; nempe anxietas cum sudore non mala esse videbitur, aut si est nihilominus, imo mala magis. Non solum autem supervacuae oratio haec absque sudore adjecta videbitur, verum quoque et in detrimentum librum legentium, qui eam, quae sine sudore est, anxietatem ea, quae cum sudore est, maligniorem esse existimabunt. Praeterea quod in fine orationis dicitur, atque ex his supervenientes rigores mali, falsum est simpliciter ita dictum, ut nunc dictum est; nisi ut anxietati, ita et rigori adjectum sit, absque sudore, magisque rigori tum familiaris tum commoda adjectio existit; nam quae sine sudore anxietas est, minus mala est;

Ed. Chart. VIII. [742. 743.]

Ed. Basf. V. (190.)

ἔστι. τὸ δὲ μὴ μεθ' ἰδρωτὸς ῥίγος μείζον κακὸν, ὡς εἰάν γε κρίσιμον ῥίγος ἐπ' ἀλυσμῶ γένηται, λύει τὴν νόσον καὶ ἰδρωτῶν ἐπιγενομένων ἢ ἐμέτων χρησιῶν ἢ γαστροῦς ὑπελθούσης.

ξβ'.

Ἐμέσματα ἄκρητα, ἀσώδη, πονηρά.

Σύγκειται πάλιν ἐνταῦθα δύο σημεῖα τῶν Ἱπποκράτους εἰρημένων πονηρῶν. ἐμάθομεν γὰρ ἐν τῷ καθόλου διδάσκοντος καὶ τὰς ἀκράτους τῶν χυμῶν κενώσεις μοχθηρὰς καὶ πᾶσαν ἄσπην ἐν νόσοις. οὐ μόνον οὖν ἐμέσματα ἄκρητα, ἀσώδη, πονηρά, ἀλλὰ καὶ διαχωρήματα καὶ πτύσματα καὶ οὔρα καὶ ὀτιοῦν ἄλλο.

ξγ'.

[743] Τὸ καρῶδες ἄρά γε πανταχοῦ κακόν;

rigor vero sine sudore majus malum; nam si criticus rigor ex anxietate fiat, morbum solvit, supervenientibus sudoribus vel vomitionibus commodis vel alvo subducta.

LXII.

Vomitiones sinceræ atque fastidiosæ malæ.

Composita sunt rursus hoc in loco signa duo ex iis, quæ ab Hippocrate mala esse dicta sunt; nempe et quum universaliter sinceræ humorum vacationes et fastidium omne in morbis mala esse doceret, didicimus. Non solum igitur vomitiones sinceræ et fastidiosæ malæ sunt; verum quoque et dejectiones et sputa et urinae et quidvis aliud.

LXIII.

Sopor an ubique malus?

Ed. Chart. VIII. [743.]

Ed. Bas. V. (190.)

Ἀπορίαν ἡμῖν ἢ ῥῆσις κινεῖ διὰ τὸ μὴ σαφῶς εἰρη-
σθαι τὸ σημαινόμενον ἐκ τῆς κάρου φωνῆς. ὅταν οὖν ἐν
οἴνου πόσει πλείονι κεκαρωμένον τινὰ λέγωμεν, ὡπερ ὁ
Πλάτων ἐπὶ τοῦ Πόρου κατὰ τὸ συμπόσιον εἶπεν, οὐδεμίαν
ἐνδεικνύμεθα νοσώδη διάθεσιν. ὃ δ' ἂν εἰποιέ τις ἐρη-
νεύων λόγῳ μακροτέρῳ βαθὺν καὶ δυσέγεστον ὕπνον κάρου
ἐνταῦθα φαίνεται σημαίνειν οὐ χρηστόν. ἀλλὰ καὶ ζήτησις
οὐ μικρὰ γέγονε περὶ τοῦ νοσώδους κάρου πότερον τὴν
αὐτὴν κατὰ γένος αἰτίαν ἔχων τῷ διὰ τὸν οἶνον κάρῳ τὸ
δύσλυτον προσεῖληφεν ἢ γένος ἕτερόν ἐστι τῆς αἰτίας. εἰ-
κότως οὖν ἀπορεῖ περὶ τοῦ κάρου ζητῶν εἴτε παντελῶς
εἶναι χρὴ νομίζειν κακὸν εἴτε ποτὲ καὶ ἀγαθὸν καὶ μέσον
ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν. εἰάν γὰρ ὁ βαθύς τε καὶ δυσδιέγε-
τος ὕπνος ἀκούηται κάρου, οὐκ ἔχοντος ἕτεραν τῷ γένει
διάθεσιν τοῦ νοσώδους κάρου, γένοιτ' ἂν ποτε ἀγαθὸν αἰ-
τιὸν τε καὶ σημεῖον ὁ κάρου. ἐωράκαμεν οὖν ἐπ' ἐνίων ἀρ-
ρώστων ἠγρυπνηκῶν ἐφεξῆς ἡμέραις τρισὶν ἢ τέταρσι

Ambiguitatem nobis movet dictio, quia significatum
ex voce κάρου, id est *soporis*, non clare dictum sit. Ne-
que enim quum ex liberaliore vini potu soporatum quem-
piam dicamus, ut Plato in convivio de Poro dixit, mor-
bosam ullam affectionem ostendimus; soporem autem quem
quis interpretando dixerit oratione longiore, profundum
aegreque excitabilem somnum, hic videtur significare non
bonum. Praeterea quaestio non parva de morboſo sopore
oborta est, an eandem genere causam habens cum eo, qui
ob vini potionem obortus est, difficilem solutionem assump-
serit, an alterum genus causae existat. Jure igitur am-
bigit de sopore quaerens, an omnino esse malum existi-
mandum sit, an interdum et bonum et medium inter ea,
quae bona et quae mala dicuntur. Si enim et profun-
dus et excitatu difficilis somnus sopor intelligitur, nullam-
que genere dissidentem affectionem sopor morboſus habeat,
erit sane aliquando sopor bona tum causa tum signum.
Vidimus enim in aegris quibusdam, qui tribus vel qua-

Ed. Chart. VIII. [743.]

Ed. Bas. V. (190.)

δυσδιέγερτον ὕπνον γινόμενον, ὡς ὅλης ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἀφελήσαντα μεγάλως. ἐπὶ δὲ παιδίων εἶδον πολλάκις οὐ μιᾶς μόνον, ἀλλὰ καὶ δυοῖν ἡμερῶν ἐξαξῆς ἐπ' ἀφελείᾳ μεγάλῃ γινόμειον τοιοῦτιον. ἂν δ' εἴτερα τῷ γένει διάθεσις εἴη τοῦ νοσήδους κάρου, διαφέρειν μὲν ἰροῦμεν ὕπνον βαθὺν τοῦ κάρου, τὸ δὲ καρῶδες πανταχοῦ κακὸν εἶναι. δεδειγμένον δ' ἡμῖν ἐργήγορσι μὲν γίνεσθαι διὰ τε ξηρότητα καὶ θερμότητα τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ μορίου, τούτῃ ἐστι τοῦ ἐγκεφάλου, τὸν δ' ὕπνον ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις, ὅταν ὑπὸ πλήθους ὑγροῦ χρηστοῦ βαρύνηται τὸ σῶμα, καθάπερ ἐν ταῖς μέθαις ὕπνος ἐστὶ βαθύς, ὃν ἔξῃστι τῷ βουλομένῳ κάρου ὀνομάζειν. ὁμολογηθείσης δὲ τῆς διαθέσεως ἐν ὀνόματι μόνον ἢ διαφορία γίνεται. ὅταν δ' ὑπὸ φλέγματος ὃ ἐγκεφάλος ὑγρανθῇ καὶ ψυχθῇ, τὸ κατὰ τὰς ληθαργικὰς διαθέσεις ἐστὶ κῶμα καὶ καλεῖν ἔξῃστι τῷ βουλομένῳ καὶ τοῦτο κάρου. ἔνιοι δ' ὅταν ἀκίνητος καὶ ἀναίσθητος ὁ ἄν-

tuor deinceps diebus vigiles permanferant, difficilem excitatu fomnum supervenientem, qui prorfus nocte dieque perfeverans magnum attulit auxilium; faepius quoque et in infantibus fomnum ejusmodi supervenientem non uno die folum, verum quoque et duobus ex ordine diebus, magno ipsis fuiffe commodo conſpexi. Si vero morboſi ſoporis alia genere fuerit affectio, fomnum profundum a caro difcrepare afferemus, atque quod ſoporofum fit, ubique malum eſſe. Demonſtravimus autem vigilias quidem fieri propter tum ſiccitatem tum caliditatem primae ſentientis partis, id eſt cerebri; fomnum vero ex contrariis, quum ſcilicet ex humidi utilis copia gravetur corpus, quomodo ex crapula profundus ſomnus oritur, quem ſoporem, ſi lubet, appellare potes. Non difcrepante autem affectione, in nomine ſolum controverſia eſt. Quum vero cerebrum ob pituitam tum humectetur tum refrigeretur, in lethargicis affectionibus coma erit; quod et ipſum, ſi lubet, ſoporem appellare poteris. Sunt qui ubi aeger

Ed. Chart. VIII. [743. 744.]

Ed. Bas. V. (190.)

ἄνθρωπος ἐπὶ χρόνον τινα γένηται, καὶ νύκτις αὐτὸν, καὶ πλήκτους, καὶ ἐκβοῶς, ὀνομάζουσι κάρον, ὁποῖος ἐνίοις γίνεται τῶν πληγέντων σφοδρῶς τὴν κεφαλὴν κατὰ τοὺς κροταφίτας μῦς. ὁρᾶται δὲ πολλάκις ἡμῖν καὶ κατὰ τὰς πυρετώδεις νόσους ἐν ἐπισημασίαις, καθ' ἃς οὔτε νυτιόντων οἷτε θλώωντων οἱ κάμνοντες αἰσθάνονται καὶ πολλῶ μᾶλλον βοῶντων. εἰάν οὖν τις τὸ μὲν τοιοῦτον πάθημα κάρον ὀνομάζει, τὴν δὲ δυσδιέγερτον κατάστασιν κῶμᾶ τε καὶ καταφορᾶν· τὸ δὲ τρίτον ἐπ' αὐτοῖς, ὑπὲρ οὗ πρῶτον διεήλθον, ὑπνον βαθύν· οὔτε κῶμᾶ ποτε ἀγαθὸν οὔτε πολὺ μᾶλλον αὐτὸν τὸν κάρον λέγεσθαι χρή. εἰάν οὖν δὴ τις ἀμφισβητῇ περὶ τῶν εἰρημένων διαθέσεων, ἐτέροις γίνεσθαι λέγων αὐτὰς ἢ οὐχ, ὡς ἐγὼ νῦν λέγω, ἐν πράγματι οὐ διαφωνήσῃ, συγχωρῶν δὲ ὡς εἴρηται γίνεσθαι, τοῖς ὀνόμασιν ἐτέρως χρώμενος, ἐν τούτοις μόνον ἡμῖν διενεχθήσεται.

ξδ'

[744] Μετὰ ῥίγτος ἄγνοια κακόν. κακὸν δὲ καὶ λήθη.

tum motu tum sensu tempore aliquo privatur, etiam si vel stimules vel serias vel inelamites, soporem appellant; qualis in quibusdam visitur, ubi temporalibus in musculis vehementer percussi fuerint. Videtur quoque saepius et in febrilium morborum accessionibus, in quibus neque stimulantibus neque ferientibus nedum inelamitantes sentiunt aegri. Si ergo pathema ejusmodi quis soporem appellaverit, difficilem vero excitatu constitutionem et coma et cataphoram; tertius autem ab ipsis somnum profundum, cujus primum meminimus; nunquam quod coma bonum sit, nedum quod sopor, dicere oportet. Si vero quis de recensitis affectionibus dubitaverit, alias eas esse affirmans vel non, ut ego nunc dico, in re controversus erit, si vero, ut dictum est, fieri concesserit, nominibus aliter usus in his solum a nobis dissidebit.

LXIV.

Ignorantia cum rigore malum; malum quoque et oblivio.

Ed. Chart. VIII. [744.]

Ed. Bas. V. (190.)

Εἴτε μετὰ ῥίγος γεγραμμένον εἶη, ὡς γενικὴν δηλοῦσθαι πτωσιν, εἴτε μετὰ ῥίγος, ὡς αἰτιατικὴν, ἐγγὺς ἀλλήλων εἰσὶν αἱ διάνοιαι τῶν λόγων ἑκατέρων, νεκρῆσθαι γὰρ δηλοῖ τὴν ἔμφυτον θερμοσίαν ὑπὸ τῆς κατὰ τὸ σύμπτωμα ψύξεως ἢ μετὰ ῥίγους ἄγνοια καὶ λήθη. ἐμάθομεν γὰρ ὅτι καὶ τὸ μὴ γνωρίζειν τοὺς συνήθεις καὶ τὸ μὴ μεμνησθαι τῶν πεπραγμένων ἐπὶ τῇ κατὰ τὸν ἐγκέφαλον γίνεσθαι ψύξει καὶ πρόδηλον, ὡς ἑκάτερον καὶ καθ' ἑαυτὸ μοχθηρὸν ἐστὶ σύμπτωμα καὶ εἰ ἄμφω γένηται, διπλασίως ἄτοπον.

ξέ'.

Αἱ ἐκ ῥίγος καταψύξεις μὴ ἀναθερμαινόμεναι κακαί.

Ἀσθένειαν δηλοῖ καὶ νέκρωσιν τῆς ἐμφύτου θερμοσίας ἢ τοιαύτη κατάψυξις.

Sive cum rigore in gignendi casu sive post rigorem in casu accusandi scriptum sit, non admodum dissident inter se sermonis utriusque intelligentiae; nam cum rigore ignorantia et oblivio victum calorem nativum ab ea, quae symptomata est, refrigeratione indicant. Quod enim non cognoscant familiares neque factorum recordentur, ex cerebri refrigeratione enasci id constat. Patetque utrumque per se malum symptomata esse et si ambo simul fiant, geminari pravitatem.

LXV.

Ex rigore perfrigerationes non recalescentes malae.

Inopiam caloris nativi extinctionemque talis refrigeratio indicat.

Ed. Chart. VIII. [744.]

Ed. Bas. V. (190.)

ἔστ.

Οἱ ἐκ καταψύξεως ἰδρώδεις ἀναθερμαινόμενοι κακόν· ἐπὶ
τούτοις ἐν πλευροῖς καῦμα ὀδυνῶδες καὶ τὸ ἐπιρῶγιῶσαι
κακόν.

Ἀναθερμαινόμενους ἀκοῦσαι νῦν χρὴ τοὺς ἀναπυρέτ-
οντας. ἔστι δὲ ὁ λόγος τοιοῦτος, εἰὰν ἰδρώσας τις ἐν νόσῳ
ψυχρότερος μὲν ἐν τῷ παραχρῆμα γένηται τοῦ κατὰ φύσιν,
ἀναπυρέξις δ' αὖθις, οὐκ ἀκινδύνως διακείται. τοῦτο μὲν
οὖν ὅτι καὶ αὐτὸ κακόν ἐστι πρόδηλον παντί. συνάπτει
δ' αὐτῷ καθάπερ ἐπ' ἄλλων συμπτώματά τινα, διαφερού-
σαις ἐπόμενα διαθέσει. τὸ γὰρ ἐν τῇ πλευρᾷ καῦμα
ὀδυνῶδες σημεῖόν ἐστι τῆς ἐν ἐκείνῳ τῷ μορίῳ φλεγμονῆς,
δι' ἣν ἂν ἐπύρεξεν. εἰὰν δὲ καὶ ῥίγος αὐτοῖς ἐπιγένηται,
καὶ διαπυῆσαι προσδόκα τὴν φλεγμονήν. ὥσπερ δὲ ἐπὶ
πλευρᾷ φλεγμαινούσῃ δυνατόν ἀναπυρέξαι τὸν ἄνθρωπον,
οὕτω καὶ διὰ πνεύμονα καὶ δι' ἥπαρ ἢ κοιλίαν ἢ ὀτιοῦν

LXVI.

*Sudantes ex perfrictione recalescentes malum; in his late-
rum aestus cum dolore et rigor superveniens malum.*

Recalescentes nunc intelligere oportet eos, qui rur-
sus febricitant. Sermo autem talis est: si in morbo quis,
posteaquam sudaverit, frigidior quidem protinus quam na-
turae conveniat fiat, rursusque febricitet, non sine peri-
culo afficitur. Quod autem et id ipsum malum sit, cuivis
patet. Connectit autem huic, veluti et in aliis sympto-
mata quaedam, quae diversas comitantur affectiones; la-
teris siquidem aestus dolorosus signum est phlegmones, quae
partem eam infestet, ob quam febricitavit; si vero et ri-
gor ipsis supervenerit, suppurationam exspecta phlegmonem.
Quo autem modo fieri potest ut ex latere phlegmone ob-
fesso aeger rursus febricat, sic et ex pulmone ex hepate
vel ventre vel quavis alia parte. Particularis igitur sermo

Ed. Chart. VIII. [744. 745.]

Ed. Bas. V. (190. 191.)

ἄλλο. μερικὸς οὖν καὶ αὐτὸς ὁ λόγος καὶ οὐ καθόλου καὶ μέντοι καὶ μετὰ σύνθεσιν οὐχ ὁμοιογενῶν σημείων.

ξζ'.

(191) Τὰ κανματώδεα ῥίγητα ὑπὸ τι ὀλέθρια καὶ τὸ φλογῶδες ἐν προσώπῳ μεθ' ἰδρωϊτος ἐν τούτοις κακόν, ἐπὶ τούτοις ἢ ψύξις τῶν ὀπισθεν σπασμὸν ἐπικαλεῖται.

[745] Εἴτε κανματώδεα γεγραμμένον εἴη τῆς πρώτης συλλαβῆς διὰ τοῦ α καὶ υ γεγραμμένης, εἴτε κοματώδεα διὰ τοῦ ω, χαλεπὴν ἐκάτερον ἐνδείκνυται τὴν διάθεσιν. ἐν γὰρ τῷ καθόλου περὶ ῥίγους ἐγνωκότας χρὴ μεμνήσθαι διὰ παντὸς ὡς ἐν μὲν τριταίῳ καὶ τεταρταίῳ γινόμενον οἰκείον ἐστὶ σύμπτωμα τῶν τοιούτων πυρετῶν, ἐν νόσοις δὲ ἐπιφαινόμενον, ἐὰν μὴ κρίσιν ἐπενέγκῃ, κάκιστον. ἔμαθες γὰρ ὡς τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα τὰ μὲν θανατώδεα, τὰ δὲ δύσκρια. πάλιν καὶ τούτῳ συνῆψεν ἕτερα συμπτώματα διαθέσεων οὐκ ἀναγκαίων ἅμα ῥίγει γίνεσθαι.

et is est non universalis, praeterea et secundum compositionem dissimilis generis signorum.

LXVII.

Aestuosi rigores quadamtenus perniciosi et flammea cum sudore facies in his mala; ex his posteriorum partium refrigeratio convolutionem arcessit.

Sive κανματώδεις, i. e. aestuosi, prima syllaba per α et υ scriptum fuerit, sive κοματώδεις, comatosi, per ω, difficilem gravemque verbum utrumque indicat affectionem. Nam qui universaliter de rigore intellexerunt, perpetuo eos meminisse oportet quod in tertiana vel in quartana eveniens talium febrium peculiare est symptoma. In morbis vero postea apprens, si crisin non intulerit, deterrimum existit. Scis etenim, quod judicatoriorum non judicantium quaedam letalia sint et quaedam difficilis iudicii. Rursum huic symptomata alia conjunxit affectio-

Ed. Chart. VIII. [745.]

Ed. Basf. V. (191.)

λέλεκται δὲ καὶ πρόσθεν ὡς ὅσω περ ἂν πλείονα συμπτώματα κινδυνώδη περὶ τὸν ἄνθρωπον γίγνηται, τὴν ἐν αὐτῷ πρόρρησιν ἀξιοπιστιοτέραν ἐργάζεται τοῖς ἰατροῖς, ὡσπερ εἰ καὶ τῶν σωτηρίων σημείων πολλὰ φαίνοιτο· καὶ γὰρ καὶ οὕτω βεβαιότερα ἢ τῆς σωτηρίας ἐλπίς. ἴσμιν δ' ὅτι καὶ χωρὶς τοῦ ῥίγους τὸ φλογῶδες ἐν προσώπῳ μεθ' ἰδρωῶτος κακόν ἐστι σημεῖον, ἐν γὰρ τι τῶν κρισίμων καὶ ὁ ἰδρῶς ἐστίν. ὅταν σὺν μὴ κρίνῃ, τὴν κακοήθειαν ἐνδείκνυται τοῦ νοσήματος; ἐπὶ τοῖσι δὲ καταψυχθέντων τῶν ὀπίσω, σπασμὸν οὐκ ἂν τις ἀλόγως ἐλπίσαιεν, ὅτι καὶ τὰ μέρη νευρώδη καὶ ἢ ψύξις σπασμοῦ ποιητικῆ.

ξή'.

Οἱ ἐφιδρωῶντες ἄγρυπνοι ἀναθερμαινόμενοι κακόν.

Εἰ μέμνησθε τοῦ πολλάκις εἰρημένου περὶ τῶν οὕτω συμπλεκόμενων, τῆς παρ' ἡμῖν ἐξηγήσεως οὐκέτι χρῆζετε.

num, quae non necessario cum rigore fiunt. Dictum autem antea quod quanto plura periculosa homini fiant symptomata, tanto fideliozem in eo efficiant praedictionem; quomodo si et signorum salubrium multa appareant, eo certior sit salutis expectatio. Non ignoramus autem quod etiam sine rigore flammea cum sudore facies malum est signum, quoniam et unum ex judicatoriis sudor sit. Quum igitur non judicaverit, malignitatem morbi ostendit. Ex his autem refrigeratis posterioribus partibus convulsionem non absque ratione speraveris, quoniam et partes nervosae sint et frigus convulsionem pariat.

LXVIII.

Parum sudantes vigiles, recalescentes malum.

Si quod de ita complicatis dictum est memoria non excidit, non est quod amplius nostra indigeatis explica-

Ed. Chart. VIII. [745.]

Ed. Bas. V. (191.)

ὑπάγεται γὰρ ἐν ὀλίγῳ καθόλου πάντα τὰ τοιαῦτα, τῶν τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, τὰ μὲν θανατώδη, τὰ δὲ δύσκριτα.

ξθ'.

Ἐξ ὀσφίος ἀναδρομῆς ὀφθαλμοῦ ἴλλωσις κακόν.

Οὐδὲν ἄλλο νοῆσαι δυνατὸν ἐστὶν ἢ ὅτι τῶν κατ' ὀσφὺν ἀλγημάτων εἰς τὴν ἄνω χώραν μετασιάντων ἐγγωρεῖ καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων παθεῖν, ἧς σύμπλωμά ἐστιν ἢ τῶν ὀφθαλμῶν διαστροφή. τὰ γὰρ ἀπ' ἐγκεφάλου λαμβάνοντα μόρια τὴν τῶν νεύρων ἔκφυσις οὐ νωτιαίου πάσχοντός τε τοιοῦτον πάθος ἐνδεικτικὰ τῶν ἐν αὐτοῖς διαθέσεών ἐστιν. ὁμοίος δὲ ὁ λόγος οὗτος ὑπάρχει τοῖς κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὧδὲ πως εἰρημένους· αἱ δὲ ξὺν πυρετῶ ὀδύνας γινόμεναι περὶ τὴν ὀσφὺν τε καὶ τὰ κάτω χοιρία ἢ τῶν φρενῶν ἀπτωνται τὰ κάτω ἐκλείπουσai, ὀλέθριον κάρτα.

tionē. Nempe talia omnia subjacent tantōlo huic universali: *judicatoriorum non judicantium quaedam letalia et quaedam difficilis sunt iudicii.*

LXIX.

Ex lumborum recurso oculi perversio malum.

Fieri non potest ut aliud quippiam intelligatur quam quod lumborum doloribus ad superiorem transeuntibus regionem, principium quoque nervorum affici contingit, cujus symptoma est oculorum perversio. Nam quae a cerebro nervorum propaginem assumunt partes, quum spinalis medulla talem non patitur affectum, suas affectiones demonstrant. Hic autem sermo iis similis est, quae in prognostico ita dicta sunt: *qui cum febre circa lumbos et infernas sedes fiunt dolores, si septum transversum relictis infernis regionibus attigerint, letales admodum existunt.*

ο.

Ὀδύνη ἐς σιῆθος ἰδρυνθεῖσα σὺν νωθρότητι κακόν. ἐπι-
 πυρετιήναντες οὔτοι καυστικοὶ ὀξείως ἀποθνήσκουσιν.

[746] Ἐμιξε πάλιν ἐνταῦθα διαθέσεων συμπτώ-
 ματα δυοῖν, ἢ μὲν γὰρ ἰδρυνθεῖσα, τουτέστι σιηριχθεῖσα
 δυσλίτως κατὰ τὸ σιῆθος ὀδύνη, τὴν τοῦ θώρακος ἐνδεί-
 κνυται φλεγμονήν. ἢ δὲ νωθρότης ὑγρότητα κατὰ τὸν
 ἐγκέφαλον ἢ ψύξιν ἢ ἄμφω. δῆλον δὲ ὅτι κατὰ τοὺς τοιού-
 τους ἅπαντας λόγους μεμνησθαί σε χρὴ τοῦ συνδέσμου,
 τοῦτο σημαίνόμενον ἔχοντος, ὡς παραδιαζευκτικοῦ, οὐ μὴν
 ἀναγκαῖόν γε τοὺς οὕτω πάσχοντας, καυστικούς ὀξείως γινο-
 μένους ἀποθανεῖν, εἴ γε τὸ καυστικοὶ τὸ οἶον καυσάδεις
 σημαίνει. τινὲς μὲντοι νωθρότητα τὴν δυσκινησίαν τοῦ
 σώματος ἤκουσαν· ὕπερ γὰρ εἴρηται μοι πολλάκις ἐν ταῖς
 ἀσαφέσι ρήσισιν, ὡς ἂν ἐθέλοι τις ἀκούειν ἔξοστιν.

LXX.

*Dolor ad pectus firmatus cum torpore malum; hi suborta
 febre exaestuant acute intereunt.*

Miscuit rursus hoc in loco duarum affectionum sym-
 ptomata. Dolor etenim pectori insitus, i. e. firmatus et
 aegre solubilis, thoracis indicat phlegmonem, torpor vero
 cerebri humiditatem vel frigus vel utrumque. Quod au-
 tem in talibus sermonibus omnibus meminisse te oportet
 conjunctionis disjunctive significantis, cuivis patere potest.
 Non est tamen necesse, ita affectos, si caustici acute fiant,
 mori; si utique nomen καυστικοὶ idem quod velut arden-
 tes significat. Quidam vero torporem movendi difficul-
 tatem corporis intellexerunt; nempe quod saepius dixi,
 in obscuris et luce carentibus dictionibus cuipiam ut lu-
 bet intelligere conceditur.

οἱ

Οἱ ἐπανεμέοντες μέλανα ἀπόσιτοι, παράφοροι, καθ' ἤβην μικρὰ ὀδυνώδεις, ὕμμα θρασὺ κεκλισμένον, τούτους μὴ φαρμακεύειν· ὀλέθριον γάρ.

Τὸ μὲν ὀλεθρίως ἔχειν ἅπαντας τούτους, ὅπερ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως εἴρηκεν, ἀληθές ἐστίν, ὥσπερ δὴ γε καὶ τὸ μὴ δεῖν φαρμακεύειν αὐτούς, ὕπερ ἐστὶ καθαίρειν. ἐδείχθη γὰρ ἤδη πολλάκις ἐπὶ τούτου λεγόμενον τὸ φαρμακεύειν, ἀλλ' ὁμοίως ἐστὶν ὁ λόγος ὅδε τῷ τοιοῦτῳ λόγῳ. τοὺς τετρομένους καρδίαν οὐ χρὴ θεραπεύειν ἐπαγγέλλεσθαι, τεθνήξονται γάρ. εἴτ' οὖν ἕκαστον ὃν εἴρηκε κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν αὐτὸ καθ' αὐτό τις ἀκοίσει, μοχθηρᾶς διαθίσεως ἐστὶ σημεῖον, εἴτε πολλὰ ἅμα, παραπλησίως ἂν εἴη ὀλέθριον. τὸ γοῦν πρῶτον αὐτῶν εἰρημένον, τὸ ἐπανεμῆν μέλανα, τῶν ὀλεθριωτάτων ἐστὶ σημεῖον, εἰ καὶ χωρὶς τῶν ἄλλων μόλιον εἴη. ἐφεξῆς δὲ αὐτῷ γέγραπται τὸ ἀπόσιτοι, τοιέστω τὸ ἀνόρεκτοι, πολὺ γε μὴν ἤτιον ἐκείνου κακόν,

LXXI.

Qui nigra revomunt, cibos averfantur, deliri sunt, ad pubem nonnihil dolent, oculum ferocem aut clausum habent, eos medicamentis purgare non oportet, perniciosum enim est.

Quod hi omnes perniciose habeant, ut in fine dictionis retulit, verum est sicuti et quod eos non oporteat medicari, quod est purgare; saepius enim jam demonstratum est de hoc dici medicari. Hic autem sermo illi dissimilis non est. Corde vulneratis promittenda curatio non est, morientur enim. Sive igitur singula ea, quae in dictione continentur, seorsum quis intelligat, pravae affectionis signa ea sunt; sive multa quoque simul, aequae perniciose fuerint. Quod ergo primo dictum est, revomere nigra inter perniciosissima censetur signa, etiam si absque aliis solum fuerit. Deinde scriptum est ἀπόσιτοι, quod est ἀνόρεκτοι, i. e. cibos averfantes, quod quamquam

Ed. Chart. VIII. [746.]

Ed. Bas. V. (191.)

ὅμως γε μὴν κακὸν καὶ αὐτὸ, καθάπερ καὶ τὸ παράφοροι, τουτίσιν παρανοοῦντές τε καὶ παραπαίοντες. τὸ δὲ καθ' ἡβην σμικρὰ ὀδονώδεις οὐδὲ σαφές ἐστι τῶν ἐξηγησομένων τὸ βιβλίον, οὐχ ὡσαύτως αὐτὸ νοησάντων. ἔνιοι μὲν γὰρ διελόντες ἐκάτερον ἰδίᾳ, τὸ μὲν καθ' ἡβην αὐτὸ, τὸ κατὰ τὴν ἡβικὴν ἡλικίαν ἤκουσαν. τὸ δὲ σμικρὰ ὀδονώδεις, ἔν τι καὶ αὐτὸ τῶν συμπτωμάτων ὧν ἐποίησατο καταλογον. ἔνιοι δὲ καὶ καθ' ἡβην ὀδονώδεις ἐπὶ τοῦ μέρους εἰρησθαί φασιν, ἐν ᾧ καὶ ἡ κίστις κεῖται. βούλεται γὰρ αὐτὸς εἰδειξασθαι πεποιθέναι μὲν αὐτὴν μεγάλως, παραφόρους δὲ ὄντας τῷ τοῦς πάσχοντας σμικρὰν αἰσθησιν ἔχειν ἀπ' ἀρχῆς αὐτῆς. ἐφεξῆς δὲ πάλιν ἄλλα δύο συμπτώματα γράψας σαφῶς φρενιτικά, τό τε θρασὺ καὶ τὸ κεκλεισμένον ὄμμα. δύο γὰρ ἐσσι ταῦτα, κἂν ἐφ' ἐνὸς μορίου λέγηται· δύναται γε μὴν καθ' ἑαυτὸ συσιῆναι τὸ ἕτερον αὐτῶν μόνον, ὡσπερ καὶ φαίνεται θρασὺ ποτὲ μὲν γινόμενον, οὐ μὴν κεκλεισμένον γε τὸ ὄμμα, ποτὲ δὲ κεκλεισμένον μὲν, οὐ μὴν καὶ θρασὺ. τὸ γὰρ κεκλεισθαι συμβαίνει τοῖς κατ' ὀφθαλ-

minus, quam illud malum existat, verum tamen et ipsum malum. Pari modo παράφοροι, quod est παρανοοῦντες et παραπαίοντες, i. e. deliri. Verum oratio haec, parum in pube dolentes, neque luculenta existit, neque qui librum exposuerunt idem censuerunt. Quidam enim utramque seorsum explicantes nomine pubis pubertatis aetatem intellexerunt, parum vero dolentes, unum et ipsum ex symptomatis, quorum catalogum fecit. Alii autem in pube parum dolentes de parte dictum esse ajunt, in qua vesica sita est, vult siquidem partem eam graviter esse affectam ostendere, sed eos desipere, quod exiguum habent a principio ipso sensationem. Deinceps autem duo alia scripsit symptomata, manifeste phrenitica, ferocem inquam oculum et clausum, duo siquidem sunt haec, quamquam de parte una dicuntur. Potest quidem alterum ipsorum per se solum constare, ut oculus ferox quidem interdum existat, non tamen clausus, interdum vero clausus quidem, non tamen et ferox claudi, siquidem oculorum palpebras con-

Ed. Chart. VIII. [746. 747.]

Ed. Bas. V. (191.)

μοὺς βλεφάροις, ἤτοι διὰ τὰσιν σπασμώδη τῶν κλειόντων αὐτοὺς μυῶν ἢ δι' ἀρρώστίαν τῶν ἀνοιγνύτων αὐτοῦς. τὸ τοίον τούς οὕτως ἔχοντας ἐπιχειρεῖν φαρμακεύειν ἀμαθοῦς ἐστὶ καὶ τελέως ἰδιώτου τέχνης ἰατρικῆς. οὐχ ὁ συμβουλευέων οὖν μὴ φαρμακεύειν σοφός, οὐ μὴν οὐδὲ τὸ γινῶναι μέγα τι τούτους ὀλεθρίως ἔχοντας. ὥστ' οὐδὲν ἡμῶς διδάσκει θεώρημα τεχνικὸν ἢ ῥῆσις ἄξιον συγγράμ- [747] ματος, ὥσπερ κατὰ τοὺς ἀφορισμοὺς ἡμῶς ἐδίδαξεν ἐν τῷ καθόλου μὲν μία ῥῆσις, ἐν ἧ' φησιν· ἐν τοῖς ὀξέσι παθήμασιν ὀλιγάκις καὶ ἐν ἀρχῆσι τῆσι φαρμακίησι χορεύεσθαι. δευτέρου δὲ καθ' ἣν λέγει, τὰ ὀξεία φαρμακεύειν, ἦν ὀργῆ, αὐθημερόν. ἄξια γὰρ ἰατροῦ μεγάλου ταυτὶ, καθότι δέδεικται διὰ τῆς ἐξηγήσεως αὐτῶν. τὰ δὲ νῦν εἰρημένα περιττά. καθαιρεῖν γὰρ οὐδεὶς ἐπιχειρεῖ τοὺς οὕτω διακειμένους, οἷς ἢ ῥῆσις ἐδήλωσε μετὰ τοῦ καὶ συνενδεικνυσθαι προήκοντος τοῦ νοσήματος ταῦτα γίνεσθαι καὶ μὴ κατ' ἀρχὰς ἡνίκα μόνον τοῖς ὀξέσι τοῦ καθαιρεῖν ὁ καιρός.

tingit vel propter convulsivam claudentium oculos musculorum tensionem vel propter aperientium imbecillitatem. Qui igitur ita affectos medicari ingreditur, is indoctus est et artis medicinalis plane inscius, neque sane, qui non medicari consulit, sapiens est, nec vero quod hi perniciose habeant nosse magnum quippiam existit. Nullam itaque artificiosam speculationem, quae libro digna sit, nos docet dictio; quomodo nos universaliter docuit in aphorismis una, in qua inquit: *in acutis morbis raro et in principis medicamentis purgantibus uti*; atque alia in qua dicitur: *in acutis medicari, si turgeant, eodem die*. Haec siquidem medico insigni digna sunt, ut in horum explicatione demonstravimus. Quae vero nunc dicuntur supervacua; nullus etenim ita affectos purgare ingreditur, ut dictio ostendit, cum hoc, quod procedente morbo fieri haec commonstret et non circa principia, quando in acutis solum purgandi est occasio.

οβ'.
 (192) Μηδὲ τοὺς ἐποιδέοντας, σκοτώδειας ἐν τῷ πλανᾶσθαι ἐκλείποντας ἀποσίτους, ἀχρόους.

Ὡσπερ δεδιώς ὁ τοῦ βιβλίου συγγραφεὺς εἰπεῖν τι σαφές, οὕτως ἐπιτηδεύει πανταχοῦ τὰ κύρια καὶ σαφῆ τῶν ὀνομάτων ὑπερβαίνων ἐτέροις χρῆσθαι. τοὺς γὰρ ἐν τῷ πλανᾶσθαι ἐκλείποντας, εἴπερ τούτους βοῦλεται σημαίνειν, τοὺς ὅσοι καὶ ἡρέμα κινοῦνται, λειποψυχοῦσιν ἰσχυρῶς ἐνῆν αὐτὸν δι' ὧν νῦν ὀνομάτων ἐγὼ λέγων ἐτύγχανον ἐρμηνεῦσαι σαφῶς. ἔτι δὲ ἄμεινον εἰπεῖν οὕτως, ἐν τῷ καθόλου τὸ πᾶσιν ἰατροῖς ὁμολογοῦμενον, οὐχ ἥμισυ δὲ καὶ τοῖς ἰδιώταις γνωσκόμενον, ὡς οὐ χρὴ φαρμακεύειν τοῖς ἀσθενῆ τὴν δύναμιν ἔχοντας. ὅσον μὲν γὰρ ἐπὶ τῷ οἰδαλέους τε εἶναι καὶ σκοτώδεις, ὅπερ ἐστὶν ἐν ταῖς κινήσεσι σκοτουμένους, δόξαιεν δεῖσθαι καθάρσεως οἱ κατὰ τὴν

LXXII.

Neque eos qui intumescunt, tenebricosa vertigine laborant, levi motu deficiunt, cibum averfantur, decolores, purgare oportet.

Ac si libri scriptor luculentum quippiam promere sit veritus, ita tum propria tum perspicua nomina pertransiens aliis uti studio sibi habet. Nempe si per orationem hanc in errando deficientes, hos significare voluerit, qui quamquam quiete leviterque moveantur, forti tamen animi deliquio corripiantur, is per nomina quae nunc dico clare explicare poterat. Praeter haec quoque satius erat ita universum quod medicis omnibus est confessum et non minime idiotis notum dixisse, imbecillas habentes vires medicari non oportere. Nempe ex eo quod intumescant sintque vertiginosi, quod est si in motionibus obtenebrentur, purgatione indigere videbuntur, qui per

Ed. Chart. VIII. [747.]

Ed. Bas. V. (192.)

προκειμένην δηλούμενοι ῥῆσιν. ὅσον δ' ἐπὶ τῷ καταπεπιω-
κίναί τὴν δύναμιν αὐτῶν οὐκ οἴσουσι τὴν κένωσιν.

ογ'.

Μηδὲ τοὺς ἐν πυρετῷ, εἰ κωματώδεις, κατακεκλιμένους, ὀλί-
θριοι γάρ.

Τοὺς κατακεκλιμένους μᾶλλον ἐνταῦθα πάλιν εἰπεῖν εἴ-
λετο διὰ τὴν ἀσάφειαν, ἐπειδὴ σαφές ἦν, ἐκλύτους εἰπεῖν.
ὑποπεπιώκασιν δ' οὗτοι τῷ κοινῇ πᾶσι γνωσκομένῳ καθό-
λου λόγῳ. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν ἢ τίς οὐκ εἶρηκεν ὡς τοὺς
ἐκλύτους οὐ χρὴ καθαιρεῖν; ἐκ περιττοῦ τοίνυν τὸ εἰ κοι-
ματώδεις πρόσκειται διτιῶς γραφομένης τῆς πρώτης συλ-
λαβῆς, διὰ τε τοῦ κ καὶ ω καὶ διὰ τοῦ κ καὶ α καὶ υ.
ὅπου γὰρ ὠμολόγηται τὸ μηδ' ἓνα τῶν ἐκλύτων φαρμα-
κεύειν, ἔξῃστιν ἡμῖν τῶν παθῶν ἕκαστον προσάπτουσιν αὐ-
τῷ μυρίους ἐργάζεσθαι κατὰ μέρος λόγους.

praesentem significantur dictionem, ex eo vero quod vi-
res collapsae sunt, vacuationem non ferent.

LXXIII.

*Neque in febre si soporati sunt, prostratos purgare oportet;
perniciosum enim.*

Prostratos in hac dictione rursus propter obscuritatem
dicere maluit, quoniam clare dicere potuisset exsolutos.
Subjacent etenim hi universali sermoni omnibus plane
cognito; quis enim non novit aut quis non dixit exso-
lutos purgandos non esse? Supervacue igitur est adje-
ctum verbum comatosos, bifariam scripta prima syllaba
et per κ et ω et per κ et α et υ. Quum enim in con-
fesso sit nullum exsolutorum medicari oportere, licebit
nobis hinc unumquemque affectum assignando mille par-
ticulares sermones conficere.

Ed. Chart. VIII. [747. 748.]

Ed. Baf. V. (192.)

οδ'.

Καρδίας πόνος ἅμα ὑποχονδρίῳ συντόνω καὶ κεφαλαλγῇ
κακόηθες καὶ τι ἀσθματιῶδες. ἄρα γε ἐξαίφνης οὔτοι
τελευτιῶσιν; ὡς ἐν Δυσώδει, τούτῳ καὶ οὔρα ἐξυμωμένα
ἐγένετο βίαιως ἐξέρυθρα.

[748] Δῆλός ἐστιν ὡς ἐπὶ τῷ Δυσώδει ταῦτα εἶδε
γενόμενα, ζητεῖν εἴτε καθόλου περὶ αὐτῶν ἀποφήνασθαι
προσηκεν εἴτε μή. λέλεκται δέ μοι περὶ τῶν τοιοῦτων
ἔμπροσθεν ἐπιδεικνύντι τὰ μὲν ἐπὶ μιᾷ διαθέσει γινόμενα
συμπτώματα προσηκόντως ἐφεξῆς ἀλλήλων διδάσκεισθαι, τὰ
δ' ἐπὶ διαφερούσαις οὐκ ὀρθῶς συνάπτεσθαι, μηδεμιᾶς δι-
δασκαλίας τεχνικῆς ἐκ τῆς μίξεως αὐτῶν γινομένης. ἐπὶ
μέντοι τῶν νοσοῦντων τῶν χρησιμωτάτων ἐστὶν ἅπαντα
σκοπεῖσθαι καὶ μηδὲν παραλιπεῖν, ἅπερ ἀμφοτέρω πεποίη-
κεν ὁ Ἱπποκράτης, ἐν μὲν τῷ προγνωστικῷ καὶ τοῖς ἀφο-
ρισμοῖς τὰς προγνώσεις διὰ τῶν καθόλου ποιούμενος, ἐν
δὲ τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν ἅπαντα γράφων τὰ συμβάντα τοῖς

LXXIV.

*Cordis dolor cum hypochondrio distento dolorque capitis
malignum et suspiriosum aliquid. An repente hi mo-
riantur? ut in Dysode; huic et urinae fermentatae erant
vehementer et faciei vehemens rubor.*

Quod quaerat an, sicut vidit haec in Dysode acci-
dere, ita de ipsis universaliter pronunciare conveniat
necne clare ostendit. De talibus autem antea dixi, quum
ostenderem, quae in uno affectu fiunt symptomata, com-
mode continuo inter se ordine doceri, quae vero in di-
versis non recte copulari, quum nulla quae artificiosa sit
doctrina ex eorum miscella fieri soleat. In aegris itaque
utilissimum est omnia contemplari, nihilque praetermittere,
quod utrumque fecit Hippocrates tum in prognostico tum
in aphorismis, praenotiones per universalialia efficiens; in
epidemiis vero quae aegris contigerunt omnia scribens,

Ed. Chart. VIII. [748.]

Ed. Bas. V. (192.)

ἀρρώστοις. ἔγκειται δὲ τινὰ καὶ κατ' αὐτὰ τὰ βιβλία τῶν καθόλου χωρὶς ἀρρώστων διδασκόμενα. κατὰ μέντοι τὸ προφῆτικὸν τοῦτο σύγγραμμα πολλαχόθεν συγκέχεται τὰ τῆς διδασκαλίας τῶν φανέντων κατὰ τοὺς νοσοῦντας, ἀπάντων εἰς μίαν ἀναγομένων συνδρομῆν, καὶ ἐπὶ διαθέσειν ἑτερογενέσει γίνηται, καθάπερ καὶ νῦν ἐπὶ τοῦ Δυσώδους, καρδίας πόνον εἰπὼν, τουτέστι στόματος τῆς γαστρὸς ἅμα ὑποχονδρίῳ συνιόνῳ καὶ κεφαλαλγίαν, προσέθηκε τὸ ἀσθματώδες. εἶτα μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῇ τελευτῇ καὶ οὔρα ἐξυμωμένα βιαίως, πρόσκειται γὰρ τῷ λόγῳ καὶ τὸ βιαίως, ἵνα κἀνταῦθα ζητῶμεν εἴτε βιαίως ἐξυμωμένα φησὶ γεγενημένα τὰ οὔρα, τὸ βιαίως ἀντὶ τοῦ σφοδρῶς εἰπὼν, εἴτε προσυπακοῦσαι δεῖ τὸ βιαίως τῷ οὔρουμένα, δηλοῦντος αὐτοῦ τὸ μόγις καὶ μετὰ βίας οὔρειν. ἀλλὰ καὶ τὰ ἐξυμωμένα κατὰ τὸν λόγον εἴρηται, μήτε καὶ τὸ προγνωστικὸν γεγραμμένα μήτε ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν, εἴθ' ὅταν ἅπαντα διεξέλθωμεν, οὐδὲν ἡμῖν ἐστι πλέον. ὅμως δ' οὖν, ἐπειδὴ κατέστημεν ἐπὶ τὸ σαφηνίζειν αὐτὰ καὶ περὶ κῶν ἐξυμωμένων εἴπωμεν.

docentur quoque et in his ipsis libris quaedam citra aegrotantium mentionem universalia. In hoc vero prorrhetico saepius confusa est doctrina, his omnibus quae in aegris videntur, unam in congeriem reductis, quamquam in diversi generis affectibus fiant, quomodo et nunc in Dyfode inquiring cordis, hoc est oris ventriculi dolor cum hypochondrio contento, et capitis dolor, adjecit et suspiriosum; deinde post haec in dictionis calce et urinae fermentatae erant βιαίως, nam βιαίως sermoni adjectum est, ut hic instigemus, an fermentatas vehementer urinas factas dicat, βιαίως pro σφοδρῶς vehementer, accipiendo, an cum adverbio βιαίως subintelligere oporteat, excretae, ostendente auctore urinas tum aegre tum cum violentia excerni. Quin etiam in oratione dictum est, fermentatae, quod neque in prognostico dictum est neque in libris epidemiorum. Praeterea jam quum omnia percurrerimus, nihil amplius nobis accedit, sed quia explicare instituimus, de fermentalis quoque dicamus. Quum igitur in terram

Ed. Chart. VIII. [748.]

Ed. Bas. V. (192.)

ὅταν τοίνυν κατὰ τῆς γῆς ὕξος ἐκχυθῆ ἄριμν, πνευματού-
 μενον αὐτίκα, συναναφέρει τινὰ τῆς γῆς αὐτῆς μόρια καὶ
 γίνεται τε σύνθετον ἐκ τε τῆς γεώδους οὐσίας καὶ τῆς ὑγρᾶς
 τοῦ ὕξους καὶ τοῦ γεννηθέντος ἀτμώδους πνεύματος. ὁμοιον
 δ' αὐτῷ συμβαίνει, κάπειδαν καὶ μέλαινα χολή κατὰ τῆς
 γῆς ἐκχυθῆ καὶ σαφῶς γε φαίνεται πνευματώδης τις κί-
 νησις ἐπ' ἀμφοτέροις γινομένη παραπλησία τῇ κατὰ τὸ
 ζέον γλεῦκος. ὁμοιον δὲ τούτοις καπὶ τῶν ἐξυμοιμένων ἄρ-
 των ὁσημέραι φαίνεται γινόμενον. ὅταν γὰρ ἀναμιζάντες
 ὕδατι τὸ τῶν πυρῶν ἄλευρον μίξαντες αὐτῷ καὶ τὴν ζύμην
 ἐῶσι διαφυσθῆναι μετρίως, ἢ ζύμωσις φαίνεται γινομένη,
 χρομένη τε ἅμα καὶ πνευματουμένης τῆς ζυμουμένης οὐ-
 σίας. ὥστε καὶ τὰ ζυμοίμενα τῶν οὐρῶν πάντως πάχος
 μὲν ἔχειν χρῆ ἀξιόλογον, εἶτα τούτου βραχεῖαν τινὰ ζέειν
 ἐν ταύτῳ καὶ κίνησιν λαβόν τὸ πνευματώδες, μείζονα τὸν
 ὄγκον ἔχειν, οὐ κατὰ τὴν ἐκκρῖσιν εἶχεν. οὐρα δὲ ὅτι τοιαῖ-
 τα γίνεται, τῶν οἰμῶν χυμῶν ταραχῶδως κινουμένων, ἐν
 τοῖς περὶ κρίσεων ἐμάθομεν. ὁ δ' αἶ προρόηθεις ἄρῶσις

acetum acre effusum fuerit, protinus intumescens, sursum
 quasdam terrae partes simul tollit, fitque compositum
 quoddam ex terrestri substantia et aceti humiditate et ex
 facto vaporoso spiritu. Simile rei huic contingit, quum
 atra bilis in terram effusa fuerit, nempe in utroque spi-
 rituosa quaedam motio evidenter fieri videtur, ei similis
 quae in fervente muslo apparet. Simile quoque et in pa-
 nibus quotidie fieri videtur; quum enim remixta aquae
 tritici farina mixto illis et fermento mediocriter mace-
 rari permiserint, fermentatio fieri videtur, fusa simul et
 intumescente quae fermentatur substantia. Quapropter
 et urinae quae fermentantur ut prorsus crassitiem nota-
 bilem habeant oportet; deinde et in ea levem quandam
 effervescentiam, quodque pars spirituosa motionem nacta,
 tumorem habeat majorem quam quum excerneretur ha-
 bebat. Quod autem urinae ejusmodi fiant perturbatis agi-
 tatisque crudis humoribus, in commentariis de crisi-
 bus didicimus. Praeterea ante dictus aeger forsitan non multo

Ed. Chart. VIII. [748. 749.]

Ed. Basf. V. (192.)

μετ' οὐ πολὺ ἴσως ἐξαίφνης τελευτήσας ζήτησιν αὐτῷ παρ-
 ἔσχεν εἴτε πάνιας χρόνι τούσ οὕτως ἔχοντιας ἐξαίφνης φάναι
 τελευτῶν εἴτε μή. πρόδηλον δὲ καὶ ὅπως ἡμᾶς ἀποκρίνα-
 σθαι προσήκει τοῖς οὕτως ἐρωτῶσιν, ὡς ὁ γράψας εἶπεν,
 ἄρά γε ἐξαίφνης οὐτοί γε τελευτῶσιν; ἀποκρινόμεθα γὰρ
 ἄς εἰκάσαι μὲν ἴστιν ἀποθανεῖν ἐξαίφνης αὐτὸν πνεύματα.
 τοῦτο γὰρ ἐκ τοῦ ἄσθματος δηλοῦται. τίς δ' ἦν ἡ διάθε-
 σις, ἐφ' οὗ τοῦτο γίνεται τὸ σύμπτωμα, μαντικίας δεῖσθαι
 μηδὲν εἰπόντος αὐτοῦ συγγραφέως. [749] καὶ γὰρ ὑπό-
 τε πνεύματος καὶ γλέγματος κατενεχθέντος πολλοῦ διὰ τῆς
 τραχίας ἀρτηρίας ἐκ κεφαλῆς εἰς τὰ τοῦ πνεύματος βρογ-
 χία καὶ μεταστάσεως εἰς αὐτὰ γενομένης ἐκ πλευριτίδος, διὰ
 τε πάθος ἕτερον, πύου πολλοῦ τὴν μεταξὺ χώραν τῶν δυοῖν
 καταλαβόντος ὀργάνων, ἀσθματώδης ὀξεία γίνεται δύσπνοια,
 πυκνουμένης τε πάνυ τῆς ἀναπνοῆς καὶ τοῦ θώρακος ἐπὶ
 πολὺ διαστελλομένου. ὅταν οὖν τοιοῦτον γένηται δύσπνοιας
 εἶδος, ἐρυθρὸν εἰκότως ἀποτελεῖται τὸ πρόσωπον, ὅπου
 δὲ καὶ κεφαλαλγία σύνεστιν, οὐδὲν θαυμασιὸν ἐξέρυθρον

post repente defunctus quaestionem scriptori movit, an omnes ita affectos repente morituros dicere oporteat necne. Constat vero et quonam pacto nos respondere oporteat ita interrogantibus, ut pronunciavit scriptor: *an hi repente moriantur*: respondebimus enim verisimile esse hominem mori repente strangulatum, nempe id ex asthma significatur. Sed quaenam fuerit affectio, in qua efficitur hoc symptoma, est divinandum, quod nihil fuerit loquutus auctor. Nempe et ob flatus pituitaeque multae ex capite in pulmonis bronchia per asperam arteriam delapsam atque ex pleuritide in ea translata et pure multo propter affectionem aliam medium instrumentorum duorum occupante locum, asthmatica acuta oritur spirandi difficultas, crebrescente admodum respiratione et valde sese dilatante thorace. Quum igitur fuerit talis difficultatis spirandi species, rubens jure optimo reddetur facies. Si vero et capitis dolor simul fuerit, nil miri, si valde rubens fuerit,

Ed. Chart. VIII. [749.]

Ed. Bas. V. (192. 193.)

αὐτὸν γενέσθαι. πᾶσαι γὰρ αἱ κατὰ τὰ τοιαῦτα νοσήματα κεφαλαλγίαι μετὰ θερμασίας πολλῆς εἰώθασι γίνεσθαι.

οε΄.

Τραχήλου πόνος κακὸν μὲν ἐν παντὶ πυρετῷ, κάκιστον δὲ οἷς ἐκμανῆναι ἐλπῖς.

Καὶ τοῦτο τῶν κατὰ μέρος ὄν ἔγραψεν ὡς καθόλου. ὁ γὰρ πόνος, εἰ μὲν ἦτοι διὰ τὸ κακῶς ἔχειν τὸν ἐγκέφαλον ἢ τὸν νοτιαῖον ἢ τὰς περὶ αὐτὸν μῆνιγγας γίνηται, μοχθηρὸν ἐστὶ σημεῖον· εἰ δὲ τῶν ἔξωθεν περικειμένων τῶ σποινδύλῳ σωματίων, οὐ κακόν. ἐφ' ὧν δὲ ἐλπῖς ἐκμανῆναι, τί ἂν εἴη χειρὸν σχοῖεν οὗτοι πάθος ἢ τοῦ ἐκμανῆναι;

οστ΄.

(193) Κωματώδεις, κοπιώδεις, ἀχλυώδεις, ἄγρυπνοι, ἐφιδροῦντες πυρετοὶ κακοήθεις.

omnes liquidem in morbis ejusmodi capitis dolores cum caliditate multa fieri consueverunt.

LXXV.

Cervicis dolor malum quidem in omni febre, sed pessimum quibus insania speratur.

Particulare et hoc quoque tanquam universale scripsit. Nam si dolor vel propter affectum cerebrum vel spinalem medullam vel ipsas cerebri membranas oriatur, malum est signum; si vero affectis quae extrinsecus circa vertebrae jacent, partibus enascatur, malum non est. In quibus autem insaniae spes est, quaenam affectio deterior esse potest quam ea quae cum insania existit?

LXXVI.

Febres cum comate, lassitudine, lucis caligine, vigiliis et levibus sudoribus malignae.

Ed. Chart. VIII. [749.]

Ed. Baf. V. (193.)

Ἐκ τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων καὶ ταῦτ' ἔστι δῆλα, κατάλογος ὄντα συμπτωμάτων κακῶν, οὐδεμίαν ἀνάγκην ἔχοντα ἅμα γίγνεσθαι.

οἷ.

Ἐκ νότου φρεῖται πυκναὶ, ὄξεώς μεταπίπτουσαι, δύσφοροι, οὔρου ἀπόληψιν ἐπώδυνον σημαίνουσι.

Ἔνεστι καὶ μέχρι τοῦ δύσφοροῦ τὸ πρῶτον μέρος τῆς δήσεως περιγράψαντα δεύτερον ἐπ' αὐτῷ λόγον ποιήσασθαι τὸ οὔρου ἀπόληψιν ἐπώδυνον σημαίνουσι, ὡς εἰ καὶ οὕτως εἶπεν, ἐκ νότου φρεῖται πυκναὶ, ὄξεώς μεταπίπτουσαι, δύσφοροὶ τέ εἰσι καὶ προσέτι σημαίνουσι ἀπόληψιν, ὅπερ ἐστὶν ἐπίσχεσιν οὔρου ἐπώδυνον. ἀλλ' ἄμεινον ἐπὶ πᾶσι τοῖς εἰρημένοις τὴν τῶν οὔρων ἐπίσχεσιν αὐτὸν εἰρηκέναι σημαίνεσθαι. δῆλος γάρ ἐστιν ἑωρακῶς τινα πεπονθότα τὸν κατὰ τὴν ὄσφυν νωτιαῖον ἢ τὰς ἀμφ' αὐτὸν

Ex supra dictis manifesta sunt, quae hic dicuntur, nempe catalogum malorum symptomatum efficiunt, nullamque ut simul fiant habent necessitatem.

LXXVII.

Crebri ex dorso horrores frequentes celeriter recedentes, molesti; urinae interceptionem dolorem inferentem significant.

Praefinita in verbo molesti priorè dictionis parte secundam efficere licet, urinae interceptionem dolorem inferentem indicant, quasi ita dixerit: *ex dorso frequentes horrores celeriter recedentes molesti sunt*; atque adhuc urinae interceptionem, quod est suppressionem, indicant. Sed melius est quod urinarum retentio ex dictis omnibus significetur protulisse. Constat siquidem vidisse aegrum quendam affecta dorsali medulla, quae in lumbis est vel membranis, quae circa ipsam sunt, vel utroque

Ed. Chart. VIII. [749. 750.]

Ed. Bas. V. (193.)

μήνιγγας ἢ ἀμφοτέρων, κἄπειτα κατὰ συμπάθειαν οὔρων ἀπόληψιν ἐπάδυνον ἐσχηκότα. πιθανὸν γὰρ καὶ τὰς ταχὺ μεταπιπτούσας φρίκας τὰς δυσφόρους ἐπὶ φλεγμονῇ τῶν εἰρημένων μορίων γίνεσθαι.

οἷ.

[750] Καὶ οἱ ἀσώδεις ἀνεμέτως παροξυνόμενοι κακοί.

Ἐχρῆν αὐτῷ προστεθῆναι πότερον ναυτιώδεις ὄντες ἢ οὔ. τινὲς μὲν γὰρ οὐκ ἐμοῦσι ναυτιῶντες, ἔτιοι δὲ ἀσώδεις ὄντες οὐδ' ὄλως ἐναυτίασαν, οὓς καὶ δοκεῖ μοι διὰ τῆς προκειμένης ῥήσεως ἐνδείκνυσθαι. διττῶς γὰρ γινόμενων ἀσώδων τῶν καμνόντων, ἓνα μὲν τρόπον, ὅταν ἡ δύναμις ὑπὸ τοῦ σώματος βαρύνηται καὶ μηδὲν φέρη σχῆμα ῥαδίως, ἕτερον δὲ ὅταν τὸ στόμα τῆς γαστρὸς ὑπὸ μοχθηρῶν δάκνηται χυμῶν· οἱ πρότεροι μὲν ὀλεθρίως διακίονται, ναυτιώδεις δ' εἰσὶν οἱ δεῦτεροι.

deinde affectus participatione urinarum interceptionem dolorosam habuisse; nempe quod qui celeriter recidunt horrores molesti, ex dictarum partium phlegmone fiant verisimile est.

LXXVIII.

Qui cum jactatione et sine vomitu exacerbantur, male habent.

Debuit auctor adjecisse an nausearent necne; quidam enim nauseant et non vomunt, alii fastidio correpti nunquam nauseaverunt, quos per praesentem dictionem significare mihi videtur. Bifariam enim quum jactatione premantur aegri uno modo, quum facultas a corpore gravatur, nullamque figuram facile sustinet; altero modo quum os ventris a pravis mordetur humoribus, priores perniciose afficiuntur, nauseabundi sunt posteriores.

Κατάψυξις μετὰ σκληροσμοῦ σημεῖον ὀλέθριον.

Κατὰ διττὸν τρόπον σκληρύνεται τὰ σώματα, ποτὲ μὲν διὰ βάρους ὅλα σφοδρῶς ψυχόμενα, ποτὲ δὲ ἰσχυρῶς ξηραίνόμενα. καὶ ἡ κατάψυξις δὲ, εἰ οἷτως εἴη βίαιος, ὡς ὅλα δι' ὅλων ψῦξαι τὰ σώματα καὶ σκληρῦναι, νεκρώσεώς ἐστι σημεῖον. εἰ δὲ καὶ ξηρότητα προσλάβοι, κατ' ἄμφω ἐστὶν οὐκ ἀγαθὸν σημεῖον. εἴαν μὲν οὖν ἐν μόναις ταῖς ἐπισημασίαις γίγνωιτο τοῦτο, μειριώτερον ἐνδείκνυται τὸ κακὸν, εἴαν δὲ ἄχρη πολλοῦ, παραμένει μείζον, εἴαν δὲ καὶ διὰ παντός, ἐγγὺς ὁ θάνατος.

π'.

Ἀπὸ κοιλίης λεπτιὰ μὴ αἰσθανομένῳ διέναι, εἶντι παρ' ἐωυτῷ κακὸν, οἷον τῷ ἥπατικῷ.

Καλῶς ἐποίησεν αὐτὸς προσθεῖς οἷον τῷ ἥπατικῷ. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἱστορήσαμεν ἐνίοις τῶν ἥπατικῶν ἄδηκτα δια-

LXXIX.

Perfrigeratio cum duritie signum perniciosum.

Duobus modis corpora indurantur, interdum quidem quum in imo tota vehementer refrigerantur, interdum quum valenter exsiccantur. Refrigeratio autem, si ita violenta fuerit, ut tota omnino refrigerentur corpora indurescantque extinctionis signum exillit; si vero et siccitatem acceperint, nomine utroque signum grave est. Quod si in solis accessionibus id fiat, moderatius indicat malum; si diutius permaneat, majus; si vero perpetuo, prope mors est.

LXXX.

Ab alvo tenuia non sentienti prodire, ei qui apud se sit malum, ut hepatico.

Bene fecit auctor quum adjecit ut hepatico; nempe et nos tenuia excrementa morfu carentia hepaticis non-

Ed. Chart. VIII. [750. 751.]

Ed. Bas. V. (193.)

χωρήματα λεπτά γινόμενα, καίτοι δακνόντων οἷς τὸ πολὺ τῶν τοιούτων διαχωρημάτων. ἔοικεν οὖν ἐπ' αὐτῶν ἢ μὴ γεννᾶσθαι χολάδεις χυμούς, ἀρρώστια τῆς ἐν ἥπατι θερμασίας ἢ μὴ καιαρόειν εἰς τὰ ἔντερα. εἰάν δὲ κυρίως ἀκούσωμεν τοῦ μὴ αἰσθανομένου καὶ φῶμεν ἐπὶ τῶν ἀπρῶταις ἐκκρινόμενων τὸν λόγον αὐτοῦ γεγονέναι νῦν οὐ περὶ τῶν ἀδήκιων, ἄτοπόν τι συμβήσεται. κατὰ διτιὸν γὰρ τρόπον ἀπρῶταις ἐκκρινόντων ἢ διὰ τὸ τὴν γνώμην νοσεῖν ἢ δι' ἀναισθησίαν τῶν μορίων, δι' ὧν ἢ ἐκκρίσις γίγνεται. τὸ μὲν μὴ νοσεῖν τὴν γνώμην αὐτὸς ἐδήλωσεν εἰπὼν, ἔόντι παρ' ἑαυτῷ, τουτέστι κατανοοῦντι [751] καὶ σωφρονοῦντι. τὸ δ' ὑπόλοιπον οὐ πιθανὸν ὑπολαβεῖν· μάτην γὰρ ἔσται κατὰ τὸν λόγον εἰπὼν, ἐπὶ τῶν διαχωρημάτων τὰ λεπτὰ τῶν ἀναισθητῶν μορίων ἐπὶ πᾶσι τοῖς διεξερχομένοις αὐτῶν, ἀναισθητῶς ἐχόντων, οὐδ' ἐνός τε συμπτώματος ἄλλου γεγραμμένου κατὰ τὴν ῥῆσιν, ὃ δύναται νεύρων ἐνδείξασθαι πάθος. τὸ γὰρ οἷον τῷ ἥπατικῷ, τοῖς μὲν ἄλλοις λεπτοῖς διαχωρήμασιν ἐξεῦχθαι δύναται νεύρων

nullis fieri narravimus, quamquam talia excrementa magna ex parte mordeant. Videtur igitur in his vel non generari biliosos humores ob caloris qui in hepate est imbecillitatem vel non defluere ad intestina. Si vero proprie orationem non sentienti aegro intellexerimus, dixerimusque nunc ab auctore factum esse sermonem de iis, quae involuntarie excernuntur et non de morfu carentibus, absurdum quippiam continget. Nempe quum duobus modis involuntarie excernat aeger aut quod mens aegrotet aut quod partes per quas excretio fit, minime sentiant; quod mens quidem non aegrotet explicavit, inquiens, *si apud se fuerit*, hoc est cognoverit et sapuerit; reliquum vero non verisimile existimandum; frustra enim in sermone dixerit de excrementis, *tenuia*, quum partes insensibiles in omnibus, quae per ipsas transeunt, insensibiliter se habeant; nullumque aliud in dictione scriptum sit symptoma, quod nervorum affectum indicare possit. Nempe haec oratio, ut hepatico, aliis quidem tenuibus excrementis juncta esse

Ed. Chart. VIII. [751.]

Ed. Bas. V. (193.)

ἐπειγκείν βλάβην κατὰ συμπάθειαν οὐ δύναται διὰ τὸ μόνον ἐγκιθάλω τε καὶ νωτιαίῳ τὰς τῶν νεύρων ἀποφύσεις ὄρασθαι συμπασχούσας. ἥπατι γὰρ οὐκ οἶδαμεν ἐπομένην τὴν τοιαύτην συμπάθειαν, οὔτε ἢ φύσις ἐνδείκνυται τοῦ σπλάγχνου νεύρων ἐλαχίστων μετέχοντος.

πα'.

Τὰ μικρὰ ἐμέσματα χολώδεα κακὸν, ἄλλως τε καὶ ἢ ἐπαγρυπνήσωσι· μυκτῆρ ἐν τουτέοισιν ἀποστάζων ὀλέθριον.

Ἐπὶ τῶν νοσούντων ἔν τι καὶ τοῦτο τῶν καθόλου μοχθηρῶν ἐστὶ σημεῖον, ἀποκρίνεσθαι σμικρὰ εἶθ' αἷμα διὰ μυκτῆρων εἴτε κάτω διὰ τῆς γαστρὸς εἴτε δι' ἐμέτων ὀτιοῦν περίττωμα. ταῦτὸ δὲ τοῦτο κατὰ τῶν ἰδρώτων ἐστὶ καὶ τῶν διὰ μήτρας ἐκκρινομένων. οὐδὲν γὰρ τῶν κρισίμων σμικρὸν ἐκκρίνεσθαι προσῆκεν, ἀλλὰ πάντα τὰ οὕτω κενούμενα δυοῖν θάτερον, ἢ μὴ στεγόμενα, διὰ τὸ πλήθος ἀπο-

potest; nervorum vero noxam inferre per sympathiam non potest, quod solum tum cerebro tum spinali medullae nervorum propagines condolere videantur. Neque enim sympathiam hujusmodi hepatis succedere vidimus, neque id natura commoustrat visceris, quod minimos nervos obtineat.

LXXXI.

Vomitus exigui, biliosi, malum, tum alias tum si pervigilia supervenerint, nasus in his stillans perniciosum.

Excerni pauca in aegris unum quoddam ex signis est, quae ex toto pravitatem habent, sive sanguis per nares excernatur sive deorsum per ventrem; sive per vomitus tale quippiam quod superfluum sit excernatur; idem et in sudoribus est et iis quae per uterum excernuntur; nihil etenim eorum, quae decretoria existunt, exigue secerni convenit. Sed quae ita vacuantur, omnia duorum alterum subeunt: nam vel quod non queant tolerari ob co-

Ed. Chart. VIII. [751.]

Ed. Bas. V. (193.)

χεῖται τῶν πεπονθότων μορίων ἢ τῆς φύσεως ἀσθένειαν ἐνδείκνυται, προελομένης μὲν ἐκκρῖναι τὰ περιττὰ, μὴ δυναθείσης δέ. τοῦτο οὖν καθόλου γινώσκοντας ἐχρῆν τὰ κατὰ μέρος ἐξ αὐτῶν ἐξευρίσκειν καὶ τοῦτ' ἔστι τὸ νῦν εἰρημέρον ἐπὶ τῶν χολοιδῶν. πρόσκειται δ' αὐτῷ τῶν ἰδίων γνορισμάτων ἢ ἀγρυπνία, χολοίδεσι μὲν ἐπομένη χυμοῖς, φλεγματοῖδεσι δ' οὐχ ἐπομένη. καταφοραὶ γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων, οὐκ ἀγρυπνίαι γίνονται. καὶ τοίουν ὅταν μὲν ὀλίγον ἐμῆται τε φλεγματοῖδες, μακρότερον δὲ καὶ βραδύτερον τοῦ συνηθούς ὑπνοῦντες φαίνονται, τῶν καταφορικῶν τε νοσημάτων προσδύκα, μεμνημένος τοῦδε τοῦ ἀφορισμοῦ, ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γιγνόμενα κακόν.

πρ'.

Αἷς ἐκ τόκου γε λευκὰ, ἐπισιάντα δ' ἄμα πυρετιῷ, κούφωσις καὶ εἰς πλευρόν ὀδύνη ὀξείη, ἐξίστανται ὀλεθρίως.

piam ab affectis effunduntur partibus vel imbecillitatem ostendunt naturae, quae proponit quidem superflua excernere, sed nequit. Hoc igitur universali intellecto particularia invenire oportet, idque est, quod nunc de biliosis pronunciatur, cui adjecta est ex signis propriis vigilia, quae biliosos consequitur humores et non pituitosos, nempe cataphorae in talibus fiunt et non vigiliae. Quum igitur pituitosi exiguum vomatur, longiusque et tardius solito dormire videantur, ex cataphoricis morbis quempiam expecta, fervans in memoria aphorismum illum: *somnus et vigilia, utraque, si modum excedant, malum.*

LXXXII.

Quibus ex partu alba purgamenta retinentur cum febre, surditas oboritur et acutus lateris dolor, hae perniciose insaniunt.

Ed. Chart. VIII. [751. 752.] Ed. Bas. V. (193. 194.)

Καὶ τὸ νῦν εἰρημένον, ὡσπερ καὶ τὸ πρὸ τούτου καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ γεγραμμένων, ὑποπέπτωκε καθολικοῖς θεωρήμασιν. οὐ μόνον γὰρ ἐπὶ λευκῶν τῶν ἐπὶ τῷ τόκῳ κενουμένων, εἰ ἐπίστασις γένηται, μοχθη- (194) ρὸν ἐστὶν αἷτιον καὶ σημεῖον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ χολωδῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ αἵματος. ἢ γὰρ τοι λοχία κάθαρσις ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ [752] κατὰ τοῦνομα κάθαρσις τῶν ἀλλοτριῶν, ἃ κατὰ τὸν τῆς κησείως χρόνον ἠθροίσθη ἐν ταῖς φλεβί, δαπανωμένου μὲν εἰς τροφήν τῷ κνουμένῳ τοῦ κατ' αὐτάς χρηστοῦ αἵματος, μένοντος δὲ τοῦ φαυλοτέρου, ὃ καθ' ἕκαστον μῆνα πρότερον ἐξεκρίνετο διὰ τῆς μήτρας. ὅταν οὖν τοῦτο μὴ κενωθῇ, τεκοῦσης τῆς γυναικὸς, ἤτοι τὰς μήτρας εἰς φλεγμονὴν ἐξάιρει μεγάλην ἢ πρὸς τινα τῶν ἀνωτέρου τόπου ἐνεχθὲν οἰκτεῖον τῷ δεξαμένῳ, τὸ τε πάθος ἐπιφέρει καὶ τὸν κίνδυνον, ἐς ὃ τι δὲ διήκει, διὰ τῶν ἐπιφαινομένων συμπτωμάτων εἴση, καθάπερ καὶ νῦν ὃ τε θώραξ καὶ ἡ κεφαλὴ τὸ ἀπὸ τῶν ὑστέρων ἀναφερόμενον ἐδέξατο πονηρὸν αἷμα.

Quod item nunc dicitur veluti et quod antea est dictum, atque alia multa quae in hoc libro scripta sunt, universalibus subjecta sunt theorematis. Non enim in albis solum, si eorum, quae a partu vacuantur, retentio fiat, prava est tum causa tum nota, verum quoque in biliosis et sanguine ipso nempe lochia purgatio est, atque etiam ex nominis ratione purgatio alienorum, quae gestationis uteri tempore in venis acervata sunt, absumpto quidem in foetus alimentum utili qui in ipsis erat sanguine, sed permanente vitiosiore, qui singulis mensibus antea per uterum excernebatur. Quum igitur is vacuatus non fuerit a mulieris puerperio aut uterum ipsum in phlegmonem agit magnam aut ad superiorem aliquam sedem vectus, parti excipienti proprium affectum periculumque infert; ad quam autem pervenerit, mox apparentia symptomata indicabunt, quomodo et nunc tum thorax tum caput vitiosum sanguinem ab utero sursum delatum exceperunt.

Ed. Chart. VIII. [752.]

Ed. Baf. V. (194.)

πγ.

Ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν ὑποπεριψύχουσι, διαχωρήμασιν, ὕδατοχόλοις, συχνοῖσιν, ὀφθαλμοῦν ἰλλωσις, σημεῖον κακόν, ἄλλως τε καὶ ἦν κάτοχοι γένωνται.

Κατάλογον πάλιν ἐνταῦθα σημείων τε καὶ συμπτωμάτων ἐποίησατο μοχθηρῶν, ὧν ἕκαστον ἰδίᾳ καθ' ἑαυτὸ παρ' Ἱπποκράτους μεμαθήκαμεν εἶναι μοχθηρὸν, ἐν μὲν τοῖς πάθεισι τὸν καῦσον πυρετὸν, ἐν δὲ τοῖς διαχωρήμασι τὰ ὕδατόχολα. τῶν δ' ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς μοχθηρῶν σημείων, ἔν ἦν καὶ ἡ ἰλλωσις. περὶ δὲ τῆς κατοχῆς τί δεῖ καὶ λέγειν; εἰ μὲν οὖν ἠθέλησεν ἅπαντα εἰπεῖν τὰ ὀνόματα τῶν μοχθηρῶν σημείων, πάμπολλα πλείω παραλέλοιπευ ὧν εἶπεν. εἰ δ' οἷς μίαν συνδρομὴν, οὐκ ἔστιν ὁμοιογενῆ τὰ εἰρημένα· καῦσος μὲν γὰρ, πυρετὸς σὺν τῇ περιψύξει, χαλεπώτατον σύμπτωμά ἐστι, τὰ τε διαχωρούμενα καὶ ὅλας τὰ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ταῦτα μὲν ἑτερογενῆ, ἡ κατοχὴ δὲ αὐτῆ

LXXXIII.

In febribus ardentibus cum aliqua perfrigeratione et aqueis biliosisque dejectionibus crebris, oculorum distortio, signum malum tum alias tum si stupore prehensi detineantur.

Rufus hoc in loco malorum tum signorum tum symptomatum catalogum fecit, quorum singula seorsum et per se ab Hippocrate prava esse didicimus, in morbis quidem febrem ardentem, in dejectionibus vero aquosae bilis excrementa. Signorum autem malorum, quae oculis obvenire solent, unum existit et perversio. De catoche quid dicere attinet? Si igitur signorum pravorum nomina omnia recensere voluit, longe plura praetermisit quam recensuit. Si vero tanquam congeriem unam, non sunt generis ejusdem quae dicta sunt. Nam febris ardens cum refrigeratione, gravissimum est symptoma; quae vero dejectiuntur et plane omnia quae in oculis contingunt, diversi haec sunt generis: catoche vero generis alterius sym-

Ed. Chart. VIII. [752. 753.]

Ed. Bas. V. (191.)

μὲν γένους ἄλλου συμπτωμάτων ἔστιν· ἢ δὲ συστροφῇ τῶν
βλεφάρων πάλιν ἐτέρας διαφορᾶς.

πδ.

Τὰ ἐξαίφνης ἀποπληκτικὰ λελυμένως ἐπιπυρετήναντι χρο-
νίως ὀλέθρια, οἷόν τι ἐπεπόνθη ὁ Νουμηνίου υἱός.

Κάνταῦθα μὲν ἐδήλωσεν εἰπὼν ἑαυτὸν ἐπὶ καθολικὴν
ἀπόφασιν ἀφικνούμενον ἐξ ἑνὸς ἀρρώστου, μετὰ τοῦ καὶ
τῶν συνήθων τι περὶ τὴν λέξιν προᾶξαι. τὸ γὰρ ἐπιπυρε-
τήναντι λελυμένως εἶπεν, ἀφίστασθαι προηρημένος τῶν κυ-
ρίων ὀνομάτων, ἵνα ἔχωσιν ὕλην οἱ σοφισταὶ περιέργων
ἐξηγήσειον. ἀμέλει καὶ νῦν ἔτιοι μὲν ἐπὶ τῶν ἀποπληκτι-
κῶν ἀκούουσι τὸ λελυμένως ἀντὶ τοῦ μετρίως, ἔτιοι δὲ ἐπὶ
τὰς ἰδίως παραπληγίας λεγομένας μεταφέρουσιν, ἐφ' αἷς εἰς
ἀκίνησιαν καὶ ἀναισθησίαν μορίων τινῶν κατασκήπτει τὸ
νόσημα. ταύτας μὲν γὰρ καὶ νῦν βούλονται ἀποπληγίας
εἰρηκέναι, καταχρησάμενον αὐταῖς. [753] εἶτα διττῶς

ptomatum existit: palpebrarum perversiones rursus alterius
sunt differentiae.

LXXXIV.

*Repentinae apoplexiae solute superfebrienti diutine perni-
ciosae; quale quiddam passus est Numenii filius.*

Declaravit quidem et hic sese ex aegro uno ad uni-
versalem pervenire enunciationem unaque ex consuetis
quippiam circa dictionem facit. Nam solute superfebrienti
dixit, a propriis nominibus discedere constituens, ut cu-
riosarum expositionum materiam sophistae haberent. Porro
et in hoc loco sunt, qui in apoplecticis adverbium λελυ-
μένως pro μετρίως, id est mediocriter, intelligant, alii
transferunt in proprie dictas paraplegias, in quibus ad
partium aliquarum immobilitatem sensusque privationem
decumbit morbus. Nempe et has apoplexias nunc dixisse
volunt per abusum; postea quum hae bifariam fiant, ut

Ed. Chart. VIII. [753.]

Ed. Bas. V. (194.)

αὐτῶν γιγνομένων, ὡς Ἐρασίστρατος ἐν τοῖς περὶ παραλύ-
σεως εἶπεν, αἱ μὲν γὰρ συνάγουσι καὶ συντείνουσιν, αἱ δὲ
ἐκλύουσί τε καὶ χαλῶσι τὰς διαρθρώσεις, εἰρησθαί φασι
νῦν ὑπ' αὐτοῦ τὸ κατ' ἐκλυσίν τε καὶ χάλασιν τῶν νευρω-
δῶν σωματίων εἶδος τῆς παραπληγίας. ἀλλ' ἐπὶ γε τῶν
τοιούτων ἀπάντων παθῶν, ὅσα τοῦ νευρώδους ἐστὶ γένους,
ὅταν ὑπὸ ψυχρῶν τε καὶ φλεγματικῶν γένηται χυμῶν,
ὥσπερ αἱ τε ἀποπληξίαι καὶ αἱ παραπληγίαι, πυρετὸς ἐπι-
γινόμενος θερμὸς, οὐ σμικρὸν γίνεται βοήθημα. τὰ γοῦν
ἐν ἀφορισμοῖς εἰρημένα ἐνταῦθα ἡμᾶς διδάσκει. τό γε
πυρετὸν ἐπὶ σπασμῶ βέλτιον γενέσθαι ἢ σπασμὸν ἐπὶ πυ-
ρετῶ καὶ τὸ ἦν μεθῦν ἐξαίφνης ἄφρονός τις γένηται, σπα-
σθεὶς ἀποθνήσκει, ἦν μὴ πυρετὸς ἐπιλάβοι ἢ εἰς τὴν ὄρην
ἐλθὼν καθ' ἣν αἱ κραιπάλαι λύονται φθιέζῃται. συνέβη
τοιγαροῦν, ὡς ἡ ῥῆσις ἐνδείκνυται, τῷ τοῦ Νουμηγίου υἱῷ
γενομένης ἀποπληξίας οὐκ ὄξυν καὶ θερμὸν, ἀλλὰ βληχρὸν
καὶ χρόνιον ἀκολουθήσαντα πυρετὸν μηδὲν ὠφελῆσαι.

Erasistratus in commentariis de resolutione ait, nam hae articulos contrahunt contenduntque, aliae vero exfolvunt laxantque, speciem paraplegiae in nervosorum corporum exfolutione et relaxatione consistentem ab eo nunc dici ajunt. Sed in talibus omnibus nervosi generis affectibus, quum ob pituitosos et frigidos fiant humores; ut sunt tum apoplexiae tum paraplegiae, febris calida superveniens non modico adest juvamento. Quae igitur in aphorismis dicta sunt, hic nos docet: *febrem scilicet a convulsionem fieri melius, quam a febre convulsionem.* Item: *si ebrius quisquam repente obmutuerit, convulsus moritur, nisi febris prehenderit vel ubi in horam, qua crapulae solvuntur, venerit, loquatur.* Accidit itaque ut dictio ostendit, Numenii filio, quod oborta apoplexia, non acuta et calida, sed debilis et diuturna subsecuta febris nihil profuerit.

πέ.

Ἐξ ὀσφύος ἀλγίματος ἀναδρομαὶ εἰς καρδίην πυρετώδεις, φρικώδεις, ἀνεμοῦσαι ὑδατιώδεα, λεπιά, πλείονα, παρενεχθεῖσαι, ἄφωνοι, ἐμέσασαι μέλανα τελευτῶσιν.

Ἡθροῖσται κἀνταῦθα συμπτώματα πολλὰ μοχθηρὰ μετὰ τοῦ καὶ τὴν ἐρμηνείαν εἶναι κακόζηλον. αἱ γὰρ ἀναδρομαί, φησὶν, ἐμέσασαί τε καὶ παρενεχθεῖσαι, δέον αὐτοῖς ἐμέσαντιός τε καὶ παρενεχθέντας εἰπεῖν. ἀλλὰ σύ γε καὶ τῶν συμπτωμάτων ἐκάστου τὴν δύναμιν εἰδώς, οὐ χαλεπῶς εὐρήσεις εἰς ὅσον ὁ κάμνων ἤκει κινδύνου. τοῦτο δ' ἐπὶ τέλει τοῦ προγνωστικοῦ παραινέσας ὁ Ἱπποκράτης ἠρκέσθη.

πστ'.

Ὅμματος κατάκλεισις ἐν ὄξεσι κακόν.

Ἦδη καὶ πρόσθεν ἐν ἀθροίσματι πλειόνων σημείων, ὡς συνδρομὰς ὀνομάζουσιν οἱ ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας, ὅμματος

LXXXV.

Ex lumborum dolore ad os ventriculi recursiones febriles cum horrore, aquosa, tenuia et multa vomentes, mente aberrantes, voce privatae, nigra vomentes, moriuntur.

Congesta sunt et hoc loco prava et multa symptomata atque una inepte pronunciata. Nam recursiones dixit et vomentes et mente aberrantes, ubi aegros et vomentes et mente aberrantes dicere debuisset. Tu vero, qui symptomatum singulorum vires novisti, non magno negotio invenies ad quantum periculum aeger veniat; hoc vero in fine prognostici sufficienter admonuit Hippocrates.

LXXXVI.

Oculi clausio in acutis mala.

Jam supra inter plurium signorum acervationes, quas syndromas empirici vocant, oculi clausionem scripsit. Sunt

Ed. Chart. VIII. [753. 754.] Ed. Bas. V. (194.)
κατάκλεισιν ἔγραψεν. ἐνιοι δὲ διὰ τοῦ α, οὐ διὰ τοῦ ει κα-
τάκλασιν γράφουσιν, οὐ μεγάλης οὔσης διαφορᾶς περὶ τὸ
σημαινόμενον ἔξ ἀμφοῖν. βούλεται γὰρ δηλῶσαι τὸ κατα-
κεκλασμένον ἢ τὸ κατακεκλεισμένον βλέφαρον, ἐφ' ᾧ δυοῖν
θάτερον, ἢ τῇ συντονίᾳ τῶν κλειόντων αὐτὸ μορίων ἢ ἀρ-
ρώστια τῶν ἀνοιγόντων, ἔπεται τὸ πάθος.

πζ'.

Ἄρα γε τοῖς ἀσοίδεσιν ἀνεμέτοις, ὀσφυαλγέσιν, ἢν θρασείως
παρακρούσωσιν, ἐλπὶς μέλανα διελθεῖν;

[754] Ἀποκρινομένθά σοι καὶ πρὸς τοῦτο ῥαδίως,
ὅτι μὴ πᾶσιν, ἀλλὰ τισιν αὐτῶν ἔσται τοῦτο καθάπερ δέ-
δεικται πρόσθεν.

πη'.

Φάρμακ' ἐπόδυνος ἰσχνῆ, μετὰ δυσφορίης, πυγώδης, ὀλε-
θρῆ ὀξείως.

qui κατάκλασιν per α et non κατάκλεισιν per ει scribant,
non magno sane circa amborum significata existente discrimi-
mine; vult enim ostendere palpebram vel constrictam vel
clausam; in quo duorum alterum, nam vel robur con-
tentionemque claudentium ipsam partium vel imbecillita-
tem aperientium, sequitur affectio.

LXXXVII.

Num anxie se jactantibus non vomentibus et lumbos do-
lentibus, ferociter deliraverint, spes fit nigra per album
prodire?

Ad hoc quoque prompte tibi respondemus quod non
omnibus, sed quibusdam id erit, ut supra est demonstratum.

LXXXVIII.

Fauces dolentes, graciles cum jactatione strangulantesque
acute perniciosae.

Ed. Chart. VIII. [754.]

Ed. Bas. V. (194. 195.)

Ἀναμνήσθητι τῆς ἐν τῷ προγνωστικῷ ῥήσεως, ἧς ἡ ἀρχὴ, αἱ δὲ κινάγγαι δεινόταται μὲν εἰσι καὶ τάχιστα ἀναίρουσαι, ὅσαι μὴτ' ἐν τῇ φάρυγγι μηδὲν ἔκδηλον ἐμποιοῦνσι μὴτ' ἐν τῷ αὐχένι, πλείστον τε πόνον παρέχουσι καὶ ὀρθόπνοϊαν· ἔνθα σοι καὶ παραβάλλειν ἕξεστιν ἐρμηνείαν ἐπιστήμονος ἀνδρὸς ὧν λέγει πραγμάτων, τῇ τοῦ πλανωμένου κατὰ τὰς συνδρομὰς ἀδυναμία τοῦ πρὸς τὸ καθόλου ποιῆσθαι τὴν συναγωγὴν. ὁ μὲν γὰρ Ἱπποκράτης τὸ τε τοῦ πάθους ὄνομα προεῖπε καὶ τὰς διαφορὰς ἀπάσας ἐφεξῆς εἶπεν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς χαλεπωτάτης αὐτῶν, ἧς νῦν παρέγραψα τὴν ῥῆσιν. ὁ δὲ τοῦτο τὸ βιβλίον γράψας πρῶτον μὲν ἤμαρτεν εἰπὼν τὴν φάρυγγα πνιγώδη, δεῖον τὴν (195) κινάγγην. οὐδὲ γὰρ τοῦτ' ἔστιν εἰπεῖν ὡς ἀντὶ τοῦ πάθους τῷ πεπονθότι μορίῳ κατεχρήσατο. τὴν ἀρχὴν γὰρ οὐδὲ πέπονθέ τι τοῖς οὕτως ἔχουσι φάρυγγι, ὡς Ἱπποκράτης ἐδήλωσε, δεινοτάτας εἰπὼν εἶναι κινάγγας, ὅσαι μὴτε ἐν τῇ φάρυγγι εὐδὴλον μηδὲν ποιοῦσι μὴτ' ἐν τῷ αὐχένι.

Memineris velim ejus orationis, quae in prognostico est, hoc principio: *anginae gravissimae sunt et celerrime enecant, quae neque in faucibus neque in cervice conspicuum quippiam habent, plurimum vero doloris inferunt ac spirandi, quae non nisi recta cervice fit, difficultatem* Nempe hinc viri docti interpretationem rerum earum quae promit, comparare poteris cum interpretatione erranti in concurfionibus propterea, quod eas ad universale reducere nequeat. Nam Hippocrates et nomen affectioni prius dixit et differentias omnes continuata serie recensuit a gravissima earum exorsus, cujus nunc dictionem annotavi. Qui vero librum hunc scripsit, primum quidem peccavit, fauces strangulantes inquiring, quum angina strangulans dicere debuisset. Neque enim est dicendum quod parte affecta pro affectu sit abusus; primo enim neque ita affectis affectae quippiam sunt fauces, ut Hippocrates ostendit gravissimas inquiring esse anginas, quae neque in faucibus neque in collo conspicuum quid efficiunt

Ed. Chart. VIII. [754.]

Ed. Bas. V. (195.)

ὁ δὲ τὸ προρρητικὸν τοῦτο γράψας ἔφη, φάρυγξ ἐπώδυνος ἰσχνή. τὸ γὰρ ἰσχνή ταῦτόν τῳ μηδὲν εὐδηλον ἔχειν δύναται. προσέθηκε δὲ οὖτος μάτην τὸ μεία δυσφορίας, ἔξ ἑτέρου γένους ὑπάρχον συμπτωμάτων, εἴτα καὶ τὸ πνιγώδης. ὁ μὲν τοῦτο τὸ βιβλίον γράψας ἀδιορίστως τε καὶ κοινῶς εἶπεν, ὁ Ἱπποκράτης δὲ οἰκείῳ τῆς διαφορᾶς ὀνόματι προσηγόρευσε ἐπὶ ὀρθόπνοιαν ἐπιφέρειν αὐτήν. ὀνομάζει δὲ καὶ αὐτὸς καὶ ἄλλοι πάντες ὀρθόπνοιαν ἐκεῖνο τὸ τῆς δυσπνοίας εἶδος, ἐν ᾧ πνίγονται κατακείμενοι καὶ μόλις ἔξαρκῶσιν ὄρθιον ἔχοντες τὸν θώρακα κατὰ μηδενὸς ἐρηρυσμένου μεταφρένου. κατασχιζομένης γὰρ εἰς τὸν πνεύμονα τῆς τραχείας ἀρτηρίας, τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ λάρυγγος ἐχούσης, ὅταν μὲν ἀνατείνωμεν ὄρθιον τὸν θώρακα, σὶν τῳ τραχήλῳ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἐξενεῦνεσθαι συμβαίνει καὶ τὰς ἐξ αὐτῆς ἀποφύσεις ἀπάσας τὰς εἰς τὸν πνεύμονα κατασχιζομένας ἐννεῦνεσθαι, κὰν τούτῳ τὴν ἔνδον αὐτῳ γόραν ἀξάνεσθαι. διὰ τοῦτο μὲν οὖν κἀπὶ τῆς περιπνευμονίας ἢ ὀρθόπνοια γίνεται κὰν τοῖς καλουμένοις ἀσθ-

qui autem prorrheticum hoc scripsit, ait: *fauces dolentes graciles*, nempe vox ἰσχνή, id est *graciles*, idem potest quod nihil conspicuum habere. Adjecit modo hoc frustra, cum jactatione, quod alterius symptomatum generis existit; deinde et verbum strangulantes. Qui quidem librum hunc scripsit, indistincte et communiter est loquutus. Hippocrates vero proprio differentiae nomine appellavit, inquam orthopnoeam inferre ipfas. Vocant autem cum ipse tum caeteri omnes orthopnoeam illam difficultatis spirandi speciem, in qua jacentes suffocantur et vix recto thorace sufficiunt nulli rei innixo dorso. Nam quum aspera arteria principium a gutture habens in pulmonem dividatur, quoties quidem thoracem cum collo recte extendimus, arteriam ipsam dilatari contingit, atque etiam, quae ex ea in pulmones distribuuntur, propagines omnes; atque interim regionem augerī eis internam. Ob id sane et in peripneumoniis orthopnoea fit et in appellatis asth-

Ed. Chart. VIII. [754. 755.]

Ed. Bas. V. (195.)

ματικοῖς πάθεσι, δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ τῆς χαλεπωτάτης κυνάγχης, ἐν ἣ φλεγμαίνοντες οἱ τοῦ λάρυγγος ἔνδον μύες ἀποφράιτουνσι τὴν ὁδὸν τῆς ἀναπνοῆς. ἐπιτείνεται γὰρ καὶ τοῦτο τὸ πάθημα καιακειμένων, ἀξανομένης τῆς στενοχωρίας. ἀλλὰ καὶ τῆς ἄλλης κυνάγχης διαφορὰς ὁ Ἱπποκράτης ἔγραψεν ἐν τῷ προγνωστικῷ σαφέστατά τε καὶ ἀκριβέστατα κατ' ἐκεῖνο τοῦ βιβλίου τὸ χωρίον, ἐν ᾧ καὶ ἡ ῥηθεῖσά μοι νῦν εἴρηται ῥῆσις. [755] ἐν δὲ τῷ προῤῥητικῷ τούτῳ, καίτοι πολλάκις φάρυγγος μνημονεύσας ὁ γράψας τὸ βιβλίον, οὐδὲν ἡμᾶς σαφές οὐδὲ διηρθρωμένον ἐδίδαξε· περὶ τῶν κατὰ ταῦτα παθῶν.

πθ'.

Οἷς πνεῦμα ἀνέλκεται, φωνὴ δὲ πνιγώδης, ὁ σπόνδυλος ἐγκάθηται, τουτέστι ἐπὶ τῶν τελευτῶν ὡς συσπῶντίς τινος τὸ πνεῦμα γίνεταί.

maticis affectibus, ob id ipsam et in gravissima angina, in qua phlegmone obfessi interni musculi gutturis viam respirationis intercludunt. Intenditur autem et hujusmodi affectio cubantibus, suscipiente augmentum angustia. Praeterea et anginarum differentias alias in prognostico scripsit Hippocrates tum evidentissime tum accuratissime in ea libri parte, in qua dicta a me nunc recensetur dictio. In hoc autem prorrhethico et si faucium saepius meminit libri auctor, nihil tamen nos, quod manifestum articulationumque sit, de his, qui inibi sunt, morbis docuit.

LXXXIX.

Quibus spiritus sursum trahitur, vox autem suffocans est et vertebra intro confidet, his in fine velut contrahentis cujuspiam spiritus redditur.

Ed. Chart. VIII. [755.]

Ed. Bas. V. (195.)

Περὶ δυσπνοίας ὑπομνήματα γέγραπται μοι δεικνύντι πόσαι μὲν αἱ πᾶσαι διαφοραὶ κατ' αὐτῶν εἰσὶν ἐκάστην, τίνες δὲ αἰτίαι αἱ γεννῶσαι ἐκάστην, ὅ τί τε σημαίνειν περὶ ἴσασιν. ἐπιδέδεικται δὲ διὰ τῶν αὐτῶν ὑπομνημάτων καὶ περὶ τῶν ὑφ' Ἱπποκράτους εἰρημένων δυσπνοῶν, ἐν τοῖς ὁμολογουμένους αὐτοῦ γνησίοις βιβλίοις οὐτ' οὖν ἐγὼ διαφορὰν τινὰ ἀνελκομένου πνεύματος εἶρον οὔτε περὶ Ἱπποκράτους μαθὼν, ἐξήτουν οὖν ἥτινά που λέγει τὴν δύσπνοιαν ταύτην ὁ γράψας τὸ βιβλίον τοῦτο. εἰσὶ μὲν οὖν καὶ ἄλλαι δύο γραφαὶ τῆς αὐτῆς λέξεως, ὧν ἡ μὲν σημαίνει ἐτέρας βραχὺ παραλλάττουσα κατὰ τὴν φωνὴν, οὐ μὴν τὴν γε διάνοιαν ὑπαλλάττουσα. πρόσκειται γὰρ ἐν αὐτῇ κατὰ τὴν ἀνέλκειται φωνὴν τὸ ω γράμμα μετὰ τὰ πρῶτα δύο τὸ τε α καὶ τὸ ν, ὡς γενέσθαι τὴν λέξιν τοιάνδε· οἷς πνεῦμα ἄνω ἔλκεται· πολὺ δὲ ἀποχωρήσαντες ἔνιοι τῶν νεωτέρων ἀνέρχεται γράφουσιν, οὐδ' ἐνὸς τῶν παλαιότερων ἐπισταμένου τὴν γραφὴν. ταύτης μὲν οὖν τελευταῖον μνημονεύσω, περὶ προτέρας δὲ διασκευόμεθα τὰ τῶν ὁμολογου-

De spirandi difficultate commentarios scripsi, quot in singulis ipsarum differentiae omnes sint demonstrans; quatenam item causae cujusque effectrices et quid significare natae sint. Demonstravi quoque et in eisdem commentariis eas, quae ab Hippocrate in legitimis ipsius libris dictae sunt, spirandi difficultates, neque sane differentiam ullam reperi, qua spiritus retrahitur, neque ab Hippocrate didici, atque ob eam causam, quodnam difficultis respirationis genus dicat libri auctor pervestigavi. Sunt sane et aliae duae orationis hujus scripturae, quarum haec quidem significat, ab altera parum quidem voce evarians, sed intellectu eodem. Nempe in ea, vocem ἀνέλκεται, id est retrahitur, litera ω interjacet post duas primas literas α et ν ut dicitio talis sit, quibus spiritus ἄνω ἔλκεται, id est sursum trahitur, valde recedentes. Recentiores autem quidam ἀνέρχεται scribunt, nullo ex antiquioribus agnoscente scripturam, de qua quidem circa finem agemus, de prioribus vero, quae tum certorum tum

Ed. Chart. VIII. [755.]

Ed. Basf. V. (195.)

μένων, εἰς ἃ οὐδέν εἶρον οὐδ' ἕνα πιθανόν εἰπόντα, τινὰς δὲ καὶ μεμψαμένους ἀντικρυσ, ὥσπερ καὶ τοὺς μεταγράψαντας εἰς τὴν ἀνέροχεται φωνήν. ὥσπερ γὰρ ἀβοηθήτων οὐσῶν τῶν προτέρων γραφῶν, ἐπὶ τὸ μεταγράψαι αὐτὰς ἀφίκοντο. δοκεῖ δέ μοι τὸ ἀνελκόμενον πνεῦμα τὸ ἄνω ἐλκόμενον λέγειν, ἐφ' οὗ κατὰ τὸν ἔμπροσθεν λόγον ἔφη εἰρησθαι τὸ τε πρόχειρον καὶ τὸ μειώρον, ὅταν τοῖς ἄνω μέρεσιν ὁ θώραξ μεγάλην ποιῆ τὴν ἀναπνοὴν εἰσπνεόντων, ὡς φαίνεσθαι κινουμένας τὰς ὀμοπλάτας καὶ διὰ τί τὸν τρόπον τοῦτον ἀναπνεύουσιν οἱ πνιγόμενοι πάντες ἐδήλωσα. καὶ μέντοι καὶ περὶ τῶν πνιγῶδως ἐνοχλουμένων οὐ διὰ τὴν ἐν πνεύμονι στενοχωρίαν, οὔτε διὰ τὴν φλεγμονὴν τῶν ἐν τῷ λάρυγγι μυῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν τῶν ἐπικειμένων μὲν τῷ λάρυγγι καὶ τῷ στομάχῳ, τοῖς πρόσω δὲ μέρεσι τῶν ῥαχιτῶν μυῶν ἐπιβεβλημένων ἔμπροσθεν τε καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο τὸ προφύητικὸν βιβλίον εἶρηται μοι καὶ δι' ὧν ἐξηγησάμην τὸ δεῦτερον βιβλίον τῶν ἐπιδημιῶν, εἶθα φησὶν ἦν δὲ τῶν κυναρχικῶν τὰ παθήματα τοιάδε· τοῦ τραχήλου

confessorum sunt considerabimus, de quibus qui quod probabile esset diceret ne unum quidem reperi; alios vero palam conviciantes, quemadmodum eos, qui in vocem ἀνέροχεται transcripserunt, siquidem quasi priores scripturae sine praesidio essent, ad transcribendas eas accesserunt. Videtur autem mihi auctor spiritum retrahi vel sursum trahi dicere, quem superius tum promptum tum sublimem dici asserui; quum videlicet thorax inter inspirandum partibus superioribus magnam efficit respirationem, ita ut scapulae moveri videantur et quam ob causam qui suffocantur, omnes hoc respirent pacto, demonstravi. De iis item qui strangulatione afficiuntur non propter pulmonis angustiam, neque propter musculorum gutturis inflammationem, sed propter eorum, qui gutturi quidem et stomacho subjacent, anterioribus autem partibus spinalium musculorum superjacent; tum supra in hoc ipso prorrhethico libro recensui tum in iis quibus secundum epidemiorum librum exposui, ubi inquit: *erant autem angina laboran-*

Ed. Chart. VIII. [755. 756.]

Ed. Baf. V. (195.)

οἱ σπόνδυλοι εἰσω ἔρρεπον, τοῖσι μὲν ἐπὶ πλέον, τοῖσι δὲ ἐπ' ἔλαττον. καὶ ἔξωθεν δ' ἦν δῆλος ἐγκοίλως ἔχων ὁ τράχηλος καὶ ἤλγει ταῦτα ψανόμενος. ἦν δὲ κατωτέρον τι τοῦ ὀδόντος καλουμένου ὃ οὐχ ὁμοίως ὀξύ ἐστι. πρόδηλον δ' ὅτι τὸν δεύτερον σπόνδυλον ὅλον ἀπὸ μέρους ὀδόντα κέκληκεν ἢ μόνην αὐτοῦ τὴν ἀπόρυσιν ἐκείνην, ἦν οἱ μὲν ὀδοντοειδῆ προσαγορεύουσιν, οἱ δὲ ἀντικρυς ὀδόντα, διότι παραπλήσιός πως φαίνεται τῷ καλουμένῳ κυνόδοντι. ἐπεὶ [756] δὲ μετὰ τὸ εἰπεῖν, ἦν δὲ κατωτέρω τι τοῦ ὀδόντος καλεομένου, προσέθηκεν ὃ οὐχ ὁμοίως ὀξύ ἐστιν, ἐδήλωσε κίνδυνον οὐχ ὁμοίως ἐπιφέρειν ὀξύν ὁ γράψας ταῦτα τὸν σπόνδυλον τοῦτον ὡσπερ κάπειδαν ἐν τοῖς ἀφορισμοῖς καταλέγων τὰ λεγόμενα πάθη τῶν παίδων εἶπη, σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον εἰσω ὅσκιες, οὐκ ἄλλον σπόνδυλον ἀκούειν χρῆ παρὰ τὸν εἰρημέιον. ὅταν γὰρ οἱ ἐπικείμενοι μύες ἐν τοῖς πρόσω μέρεσιν αὐτοῦ φλεγμῆναιτες ἢ ὀπωσοῦν ἐνταθέντες πρὸς ἑαυτοὺς ἐπισπᾶσονται ὅλον τὸν

tium affectiones ejusmodi; cervicis vertebrae ad interna vertebantur, aliis quidem magis, aliis vero minus exteriusque cervix evidentem ostendebat cavitatem, doloremque qui hac parte tangebatur, sentiebat. Erat etiam cuidam sub ea vertebra, quam dentem nominant, sed non adeo est acuta. Quod autem vertebam secundam totam a parte dentem appellavit vel solam ipsius propaginem illam, quam nonnulli dentiformem, alii plane dentem, quod canino denti appellato similis quodammodo videatur, constat omnibus. Quia autem ubi dixerat: erat autem cuidam sub ea vertebra quam dentem nominant; adjecit: quod non similiter acuta est; ostendit qui haec scripsit vertebam hanc periculum non similiter inferre acutum; veluti et quum in aphorismis puerorum affectiones recensens dixit: vertebrae, quae in occipitio, ad interna luxationes; non aliam intelligere oportet vertebam quam eam quae dicta est. Quum enim adjacentes partibus anterioribus muscoli vel inflammati vel quovis modo intensi vertebam totam

Ed. Chart. VIII. [756.]

Ed. Bas. V. (195.)

σπόνδυλον, ἢ μὲν ὀπίσω χώρα κοιλότερα φαίνεται, θλίβεται δ' ὁ λάρυγξ καὶ κατὰ τοῦτο πνίγονται. σπασμωδία δὲ ἢ τοιαύτη κυνάρχη γίνεται. καὶ νῦν οὖν ὁ σπόνδυλος αὐτὸς ἐγκαθῆσθαι λέλεται, τὸ δὲ κινδυνώδες τοῦ πάθους δεδήλωται διὰ τῆς προκειμένης ῥήσεως, ἔνθα φησὶ, τοῖσι σιν ἐπὶ τῶν τελευτῶν ὡς συσπῶντιός τινος τὸ πνεῖμα γίνεται. τὸ γὰρ ἐπὶ τῶν τελευτῶν, ὅταν ἀποθνήσκουσι δηλοῖ τὸ δ' ὡς συσπῶντιός, ἐπειδὴ σπασμώδης αὐτοῖς ἢ ἀναπνοὴ γίνεται, τελευτῶσι σφοδρῶς μὲν ἔλκοντιός τοῦ θώρακος, ἐδὸν δ' οὐκ ἔχοντιός αὐτάρχη τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ διὰ τῆς στένῆς ὀπῆς βιαίως εἰσπνεομένοι. τοῦτ' οὖν ἠροῦμενοι δηλοῦσθαι καὶ τῆς ἀνέχεται φωνῆς ἔγραψάν τις οἷς πνεῦμα ἀνέχεται.

 ζ'

Οἱ κεφαλαλγικοὶ κατόχως παρακρούοντες κοιλίης ἀπολελαμμένης, ὄμμα θρασύνοντες, ἀνθηροὶ, ὀπισθοτοινώδες γίνονται.

ad se traxerint, posterior fedes cava magis videtur, comprimatur autem guttur et ob id strangulantur aegri. Talis autem angina rarissime cernitur. Nunc igitur vertebra ipsa intro fugere dicta est. Periculum autem affectus per propositam dictionem est demonstratum, quum inquit: *his in fine veluti contrahentis cujuspiam spiritus efficitur.* In fine autem quum moriuntur significat; velut vero contrahentis; quod morientibus his convulsiva efficiatur respiratio, vehementer quidem trahente thorace, spiritu vero viam sufficientem non habente, sed per angustum foramen violenter inspirato. Id igitur et ex voce ἀνέχεται quidam significari putantes scripserunt, quibus spiritus ἀνέχεται, id est *cohibetur.*

XC.

Caput dolentes, cum catoche delirantes, intercepta alvo, oculo ferocientes et florescentes, opisthotono corripuntur.

Ed. Chart. VIII. [756.]

Ed. Bas. V. (195. 196.)

Ἐδείχθη καὶ πρόσθεν ὁ ἀνὴρ οὗτος ἕξ ἀνομοιογενῶν σημείων γραφῶν συνδρομᾶς, ἃς ἐφ' ἐνὸς ἢ δυοῖν ἐθεάσατο (196) καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις αὐτῷ προστίθησι τὸν ἄρα σύνδεσμον, ὃν καὶ νῦν ἄμεινον ἦν αὐτῷ συντεθεικότι φάναι, ἄρα γε ὀπισθοτονωδῆες γίνονται; ἢ μὲν γὰρ κεφαλαλγία δηλοῖ πεπονθέναι τὴν κεφαλὴν αὐτὴν, τὸ δὲ κατόχως τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν, ὥσπερ δὴ καὶ τὸ παρακρούοντες. Ἐδείχθη δὲ καὶ πρότερον ὡς οὐ μάχεται τὰ τοιαῦτα συμπτώματα, καθάπερ οἴονται τινες, ἀδύνατον εἶναι φάσκοντες ἅμα τε κατέχεσθαι καὶ παρακρούειν τὸν ἄνθρωπον. ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν τοιούτων διὰ τῶν ἔμπροσθεν εἶπον, ὀπηνίκα τὴν πρώτην ἀπασῶν ἐξηγούμην ῥῆσιν καὶ τήνδε, τρομώδεις, ψηλαφώδεις παρακρούσεις, πάνυ φρενιτικαί· ὥστ' οὐδὲν ἔτι χρῆναι λέγειν περὶ αὐτῶν. βέλτιον δ' ἐπισημῆνασθαι δύο ταῦτα, ὑπόλοιπα τῶν προγεγραμμένων ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει τὸ μὲν ἕτερον, ἔνθα φησί· κοιλίης ἀπολελαμμένης, τὸ δ' ἕτερον ὅμμα θρασύνοντες. αἱ μὲν γὰρ ἀπολελαμμέναί κοιλίαι, τοιτέστιν ἐπεχόμεναι τῆς κατὰ

Supra demonstravimus virum hunc signorum diverſi generis cuncursiones, quas in aegro uno vel duobus conſpexerit, ſcribere; atque ob eam rem ſaepe numero conjunctionem *an* adjicit, quam ſi et in hac dictione adjeciſſet, fatius feciſſet dicendo: *an opifthotono corripuntur?* Nempe capitis dolor caput ipſum affectum oſtendit, κατόχως vero *cum catoche*, cerebrum ipſum, quomodo et verbum delirantes. Demonstratum eſt quoque antea ſymptomata hujusmodi nequaquam controverſa eſſe, quo pacto exiſtimant quidam fieri non poſſe aſſerentes ut aeger catoccho laboret ſimul et mente vacillet. Sed de his antea egi, quum primam omnium enarravi dictionem, atque eam ubi dicitur: *tremulae, obſcurae, blandaecque et contrectabiles deſipientiae, valde phreniticae*; quocirca nihil amplius de his dicendum videtur, fatiusque eſt exponere reliqua duo haec quae praefenti in dictione ſunt adſcripta, unum quidem quo ait: *intercepta alvo*, alterum vero quo dicitur, *oculo feroci*. Nempe alvus intercepta, hoc eſt re-

Ed. Chart. VIII. [756. 757.]

Ed. Bas. V. (196.)

τὸν ἐγκέφαλον διαθέσεως οὐκ εἰσὶν οἰκείον σημεῖον. αὐξάνουσι μέντοι καὶ χείρονα ποιοῦσιν αὐτήν. τὸ δ' ὄμμα θρασύνοτες ἀναγκαίως πρόσκειται τῇ συνδρομῇ. τοὺς γὰρ ἰδίως κατόχους καλουμένους καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀρχιγένην καὶ Φίλιππον ἴσασι ἀναπεπταμένους ἔχοντας τοὺς ὀφθαλμοὺς, οὐχ ὡς οἱ κομητοῖδες καὶ οἱ καταφορικοὶ κεκλεισμένους. ἐπ' ἐκείνων μὲν γὰρ ὑγρότης αἰτία τοῦ παθήματος, ἐκλύουσα τὸν τόνον τῶν νεύρων, ἐπὶ τούτων δὲ διὰ ξηρότητα τάσις γίνεται, καὶ τις τῶν ἡμετέρων συμφορητῶν, κάμνῳν συχνῶς ποτε περὶ μαθήματα ἔπαθε τὸ πάθος τοῦτο. [757] κατέκειτο γὰρ οἷον περὶ ξύλον ὅλον ἄκαμπτος ἀποεταμένος, ἐφαίνετό τε βλέπων ἡμᾶς ἀνεργότων τῶν ὀφθαλμῶν, ὡς μηδὲ σκαθαμύτιν, οὐ μὴν ἐφθέγγετό τι. οὗτος μέντοι καὶ ἀκούειν ἔφη κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον ὅσα λαλοῦντες ἐτυγχάνομεν, οὐ μὴν ἐνεργῶς τε καὶ σαφῶς, ἔλεγε δὲ τινα ἀναμνησθέντος. ἐμβλέπειν τ' ἔφη τοὺς παρόντας ἅπαντας ὡς καὶ τὰς ἐνεργείας ἐνίων ἀπομνημονεύων διηγεῖσθαι, μήτε δὲ φθέγγεσθαι δύνασθαι μήτε τι

tenta, affectionis cerebri signum proprium non est, auget tamen et deteriorem ipsam reddit. Oratio vero oculo feroci, de necessitate concursioni adjecta est; nam quod catocche correpti proprie appellati tenfos apertosque habeant oculos, norunt tum Archigenes tum Philippus; non ut comatosi et cataphorici clausos; in his siquidem humiditas affectionis causa est nervorum dissolvens firmitatem roburque; in illis vero propter siccitatem tensio oritur. Quidam etiam ex nostris condiscipulis, quum assiduo disciplinarum studio se fatigaret, malo hoc correptus est. Jacebat enim veluti lignum prorsus inflexus, rigidusque atque extensus, videbaturque oculis apertis nos ita intueri, ut ne conniveret quidem, nihil tamen loquebatur. Is quoque tempore eodem, quae loqueremur, audire se dixit, quamquam non evidenter clareque, nonnulla item et memoria tenens referebat, praesentesque omnes sese conspicere dixit, ita ut quorundam actiones recordatus exponeret, sed neque loqui posse neque membrum ullum

Ed. Chart. VIII. [757.]

Ed. Bas. V. (196.)

μέλος κινεῖν. διό καὶ νῦν ἔστιν ἀπορῆσαι τὸ κατὰ τὴν εἰρημένην συνδρομὴν, τὸ παρακρούοντες ὅπως πρόσκειται. τὸ μὲν γὰρ ἐπὶ τῆς ῥήσεως αἱ τρομώδεις, ἀσαφῶδεις, ψηλαφώδεις παρακρούσεις, οὐ παντελῶς ἀκίνητους εἶναι τοὺς οὕτω διακειμένους σημαίνει, ὡσπερ οὖν οὐδὲ τοὺς ἐν κώματι παραφρονούντας. ἐπὶ δὲ τῶν κατόχων, οὐδεμίαν κίνησιν κινουμένων, οὐδὲ τὴν παραφροσύνην ἐστὶ γνωρίζαι. τάχ' οὖν οὗτος εἶδε κατόχου εἶδος, ὡς ἀκίνητον μὲν εἶναι καὶ πεπηγὸς ὅλον τὸ σῶμα, βραχὺ δὲ τι φθεγγόμενον τὸν ἄνθρωπον, ἔξ οὗ δυνατὸν ἦν γνωρίζαι καὶ παραφροσύνην ἢ προηγησαμένης τῆς παραφροσύνης, παρηκολούθησεν ἢ κατοχῇ καὶ γραπιέον ἐστὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἐξήγησιν, οἱ κεφαλαλγικοὶ καὶ κατόχως παρακρούσαντες. ἐγχωρεῖ δὲ καὶ κατὰ τὴν πρώτην αὐτοῦ σύστασιν ἐπιφθεγγομένων αὐτῶν δηλοῦσθαι τὴν παραφροσύνην. συμπληρωθείσης δὲ τῆς κατοχῆς μηκέτι φθέγγεσθαι τοὺς κάμνοντας. ἀνθηρὸς δὲ ὠνόμασεν, ὡς εἰκὸς, αὐτοὺς, οὔσπερ ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐξερούθρους ἐκάλεσε. σημεῖον δ' ἂν εἴη τοῦτο τοῦ κατὰ τὴν

movere. Quare in dicta concursione exoritur ambiguitas, quonam modo adjectum sit, delirantes. Nam quod in ea dictione dicitur; *tremulae, obscurae et contrectabiles desipientiae*; non prorsus immotos esse eos, qui ita affecti sunt significat, quemadmodum sane neque eos qui in comate delirant: at in catochis, in quibus nulla prorsus adest motio, nec delirium cognosci potest. Forte igitur vidit catoches speciem, ut immotum quidem et concretum corpus totum esset, exiguum tamen homo quippiam loqueretur, unde dignosci poterat desipientia; vel desipientiam, veluti ducem subsequuta est catoche, scribendumque secundum eam expositionem: *capite dolentes, cum catoche delirantes*. Fieri etiam potest, ut secundum primam ipsius constitutionem loquentibus ipsis declararetur desipientia, completa vero catoche non amplius loquerentur aegri, florescentes vero vocavit eos, ut par est, sicut paulo ante impense rubentes nominavit, quod copiae in

Ed. Chart. VIII. [757.]

Ed. Bas. V. (196.)

κεφαλήν πλήθους ήθροισμένου μετά θεμόσθητος, έφ' ή και ή προσηγασμένη κεφαλαλγία και ό μετ' αυτήν ακολουθών όπισθόστονος, αλλά και ταύτα μόν εις την γένεσιν αὐτῶν πρότερον άν τις λάβοι σημείον. δευτέρως δέ την άπολε-
λαμμένην κοιλίαν παροξύνουσαν αεί τῆς κεφαλῆς συμ-
πτώματα.

ηα΄.

Έπ' όμμάτων διαστροφη πυρετώδει, κοπιώδει, ρίγος όλέ-
θριον και οι κωματώδεις έν τούτοιςι πονηρόν.

Έδειχθη καν τοῖς έμπροσθεν ό άνήρ ούτος επιπλέ-
κων άλλήλοις χαλεπά συμπτώματα, περι ών έκάστου κατά
μόνας έχρην άπαξ ειπειν ως ήμῶν δυναμένων έννοεῖν, ως
έπειδαν άλλήλοις επιπλέκηται πλείω, σφοδρότερον μόν άπο-
τελεισθαι κίνδυνον έξ αὐτῶν τοῖς κάμνουσι, βεβαιότεραν δ'
ήμῖν γίνεσθαι την πρόγνωσιν, ούδέν ούν εῖρηται καινόν.
μεμαθήκαμεν γάρ την τε τῶν όμμάτων διαστροφην κατά

capite una cum caliditate collectae signum fuerit; huic et
antecedens capitis dolor atque ab hoc sequens in poste-
riorem partem inflexio corporis a convulsione, sed et haec
quidem in ipsorum generationem quispiam prius signum
acceperit, posterius vero interceptam alvum semper capi-
tis symptomata exacerbantem.

XCI.

*In oculorum perversione febriculoso, lassato, rigor, per-
niciosus et comatosi in his malum.*

Demonstravimus etiam supra libri hujus auctorem
permiscere invicem gravia symptomata, de quorum singu-
lis per se dicendum semel erat, quum quoties plura in-
ter se permisceantur, gravius aegris quidem ex ipsis pe-
riculum reddi, nobis vero certiolem effici praenotionem,
intelligere valeamus. Nihil igitur novi nunc dictum est,
nempe quoniam in affectu perversio oculorum fiat, quae-

Ed. Chart. VIII. [757. 758.]

Ed. Basf. V. (196.)

τίνα γίνεται διάθεσιν, τίνες τε τῶν κόποιν αἱ διαφοραὶ καὶ πότε χορὴ ὄγος ἐπιγαίνεσθαι χορησίμως, ὁποῖόν τε τὸ κῶμα καὶ ἤτις αὐτὸ διάθεσις ἐγκεφάλου γεννᾷ.

ββ'.

Αἱ ἐν πυρετοῖσι πρὸς ὑποχόνδριον ὀδύναὶ ἀναύδως, ἰδρωῖτι λύομεναι, κακοήθειες, τούτοισιν ἐς ἰσχία ἀλγήματα ἅμα καυσώδει πυρετῶ. καὶ ἦν κοιλίη καταρρέαγῃ, ὀλέθριον.

[758] Ἀπορίαν τοῖς ἀναγινώσκουσιν αἱ ἀσαφεῖς τῶν ῥήσεων ἐργάζονται καὶ τῶν σαφῶν ὅσαι τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις ἐναντίως ἀποφαίνονται. τινὲς δὲ καὶ κατ' ἀμφοτέρους τοὺς τρόπους τὴν ἀπορίαν ἐπιφέρουσιν, ὥσπερ καὶ ἡ νῦν προκειμένη. πλείον δὲ ἐν αὐτῇ τὸ μὴ συμφωνεῖν τοῖς φαινομένοις ἐπὶ τῶν νοσοῦντων, τὰ κατ' αὐτὴν λελεγμένα. προχείρως μὲν οὖν δοκεῖ τοιούδε τὸν λόγον τινὰ δηλοῦν ἢ προκειμένη ῥήσις. αἱ ἐν πυρετοῖς πρὸς ὑποχόνδρια ὀδύναὶ ἅμα ἀφωνίη, ἰδρωῖτι λύομεναι, κακοή-

nam item lassitudinum differentiae et quando rigorem com-
mode apparere oporteat, praeterea qualem comam sit et
quaenam cerebri affectio ipsum pariat, didicimus.

XCII.

In febribus ad hypochondrium dolores sine voce, si sudore non solvuntur, maligni, his ad coxas dolores cum ardente febre et si alvus affatim proruperit, perniciosum.

Dubitationem legentibus pariunt non obscurae dictiones modo, verum quoque et ex perspicuis, quae contra evidenter apparentia pronunciantur quaedam modo utroque ambiguitatem inferunt; in quo genere praefens dictio collocatur; exsuperat tamen in ea, quod quae in ipsa dicta sunt, minime his consentiant, quae in aegris cernuntur. Prompte igitur talem quendam sermonem ostendere praefens dictio videtur. *In febribus ad hypochondria dolores cum vocis privatione, sudore si solvuntur, ma-*

Ed. Chart. VIII. [758.]

Ed. Bas. V. (196.)

θεες. ψευδοῦς δ' εἶναι φαινόμενον τοῦ τὰς μεθ' ἰδρωῖτος λύσεις κακοήθεις εἰρησθαι, κατ' αὐτὸ τοῦτο πρῶτον ἀπορία τις ἡμᾶς καταλαμβάνει. τὰ μὲν γὰρ ἄνευ τινὸς ἤτοι τεχνικοῦ βοηθήματος ἢ φυσικοῦ πανσάμενα παθήματα προσηκόντως ὠμολόγηται τὴν λύσιν ἄπιστον ἔχειν. τὰ δὲ μετὰ τοιούτου τινὸς, ὁποῖον καὶ νῦν ὁ ἰδρῶς εἴρηται, βεβαίως λελύσθαι φαίνεται. τούναντίον γὰρ ἅπαν, ὅταν ἰδρωτός ἢ τινος ἄλλου φυσικοῦ βοηθήματος γενομένου μὴ λύηται, τὸ νόσημα κακοήθεις νομίζεται. διὸ καὶ πιθανῶς τις ἐπ' αὐτῆς τῆς ῥήσεως ἔλεγε λείπειν ἀπόφασιν τὴν μὴ παραλελειμμένην ὑπὸ τοῦ πρῶτον τὸ βιβλίον μεταγραψαμένου, καθάπερ καὶ ἄλλα πολλὰ πολλάκις ἐν πολλοῖς βιβλίοις ὠμολόγηται τὰ μὲν παραλελειφθαι, τὰ δὲ ὑπελλάχθαι, μηδενὸς ὕστερον ἐπανορθῶσαι τὰ ἡμαρτημένα τολμήσαντος. ἀληθῆς γὰρ ὁ λόγος, ἐὰν οὕτω γράψωμεν, ἔσται αἱ ἐν πυρετῷ πρὸς ὑποχόνδρια ὀδύνη ἀνάδωσις, ἰδρωῖτι μὴ λυόμεναι, κακοήθεες. ἀλλὰ τὰ σαφῆ καὶ γνώριμα καταλιπόντες οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων χαίρουσι τοῖς αἰνιγματωδῶς εἰρημένοις.

ligni. At quum falsum esse videatur ut solutiones cum sudore malignae dicantur, in hoc ipso primo ambiguitas quaedam nos occupat. Nam quae absque ullo auxilio vel artis vel naturae cessaverunt affectiones, quod insidam habeant solutionem in confesso est, quae vero cum tali quodam, qualis nunc sudor dictus est, non firmiter solutae esse videntur, contrario siquidem profus modo, quoties sudore vel aliquo alio naturae auxilio non solvantur, morbus malignus existimatur. Atque ob eam rem probabiliter quis deficere in ea dictione negationem *non*, ajebat, atque ab eo qui primus librum transcripserat praetermissam, quomodo et alia multa multoties in multis libris nemo negat, alia quidem praetermissa, alia vero permutata esse, quum nullus postea erratum ausus fuerit emendare. Verus siquidem erit sermo, si ita scripserimus: *in febribus ad hypochondria dolores sine voce sudore si non solvuntur, maligni.* Sed plerique hominum relictis tum claris tum notis aenigmaticè pronuntiatis oblectantur.

Ed. Chart. VIII. [758.]

Ed. Bas. V. (196. 197.)

ἐνοιοὶ δὲ καὶ τοῖς προφανῶς ἡμαρτημένοις συναγορεύειν ἐπίδειγμα σοφίας ἡγοῦνται, παραπλησίως τοῖς κατὰ τὰ δικαστήρια ῥήτορσιν, οἱ τοὺς φανεροῦς ἤτοι φόνον ἐργασαμένους ἢ τι τοιοῦτον κακὸν, εἰρύσαντο τῆς προσηκούσης κολάσεως ἔξαπατήσαντές τε καὶ παρακρουσάμενοι τοὺς δικαστὰς, ὅταν ἰδιῶται λόγων ὧσι καὶ τὰς ἐν αὐτοῖς πανουργίας ἀγνοῶσιν. οὕτως οὖν καὶ (197) τῆς προκειμένης ῥήσεως ἐπενόησάν τινες ἀναύδως εἰρησθαι τὸ ἀλόγως, ἐπειδήτερο ὁ λόγος μὲν ἐν τῷ γένει τῆς φωνῆς ἐστίν. λέγεται δὲ ἡ φωνὴ παρὰ τοῖς παλαιοῖς οὐχ οὕτω μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐδῆ. κατὰ δὲ τὴν μετάβασιν ταύτην τὸ ἀλόγως φημέν ἐκ τοῦ ἀναύδως σημαίνεσθαι. τὰ δ' ἀλόγως πανσάμενα πάντα ἐστὶν ἄπισια. μαχομένων δὲ καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ τοῦ τε κακοῆθεις εἰρησθαι τὰς τοιαύτας ἐκκρίσεις, οὐκ ἀπίστους καὶ τοῦ μηδ' ἀλόγως λῆεσθαι σὺν ἰδρωσιν, οἷς αὐτὸς εἶπεν, ἔτιεροι τινες ὑπερβαλλόμενοι τῇ σοφίᾳ τούτους ἀλόγως λῆεσθαι φασιν, οὐ μόνον ὅσα χωρὶς τοῦ γενέσθαι τι βοήθημα τεχνικὸν ἢ φυσικὸν ἐξόραστῶννησαν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα τὰ γενό-

Sunt etiam qui patrocinari manifestis erratis specimen sapientiae arbitrentur, eorum instar, qui apud tribunalia rhetoris obeuntes munus manifeste vel caedis vel talis injuspiam flagitii convictos a justa liberant poena, iudices profos, quum sermonum rudes fuerint et subdolas eorum astutias ignoraverint decipientes et mente vacillare facientes; sic sane nonnulli in praesenti oratione *sine voce* pro *sine sermone* dici putaverunt, quia sermo in vocis genere sit. Dicitur autem apud veteres φωνὴ non id solum, verum quoque αὐδῆ, atque hoc translato ἀλόγως ex ἀναύδως significari dicunt, quae autem ἀλόγως, id est *absque ratione*, desierunt, infida omnia et suspecta existunt. At num sermoni huic adverstentur et quod tales excretiones malignae dicantur, non infidae; et quod non absque ratione cum sudoribus solvantur, ut ipse dixit; quidam alii sapientia validiores, sine ratione solvi dicunt, non solum quae nullo auxilio vel artis vel naturae facilitata sunt, eorum quoque et haec facta quidem, sed non pro magni-

Ed. Chart. VIII. [758. 759.]

Ed. Bas. V. (197.)

μενα μὲν, οὐ μὴν κατ' ἀξίαν τοῦ νοσήματος, ὡσπερ εἰρη-
κότος τοῦ συγγράφαντος ὀλίγον γενέσθαι τὸν ἰδρωῖτα καὶ
μὴ χωρὶς ἀπάσης προσθήκης γράφοντα ἰδρωῖτι λυόμενα,
ἀλλὰ προσυπακούσαι φησι τὸ ὀλίγον. τάχα δὲ τις καὶ ἄλ-
λος ἀναφανείς ποτε τοίτων τολμηρότερος ἀξιώσει τὸ πολλῶ
καὶ ἀμέτρῳ προσυπακούειν, εἴτα περὶ συμμετρίας ἀμαθίσι
παισὶ καὶ ἀγυμνάστοις πάσης παιδείας, ληρήσας μακρὰ δό-
ξει τις εἶναι σοφός. εἰ δ' ὅλως οἷσπερ ἔξεσι τῶ ἰδρωῖτι
λυόμεναι προστίθεται τοιοῦτον, πολλῶ βέλτιον ἢν προστι-
θέντας μίαν συλλαβὴν τὴν μὴ γράφοντας μὴ λυόμεναι,
πραγμάτων ἀπηλλάχθαι. αἱ γὰρ σὺν πρριετῶ τῶν ὑποχον-
δρίων ὀδύναί, ἄς ἰδρῶς μὴ λύει, κακοήθεις εἰσίν. [759]
ἔργῳ τοίνυν ἐδείχθη μοι καὶ νῦν, ὡσπερ ἤδη πολλάκις, τῶν
ἐπὶ πολλῶν ἀσαφῶν ῥήσεων οὐδὲν μὲν ὦν οὐκ ἴσμεν ὑπ'
αὐτῶν διδασκόμενον, ἀνηλωμένον δὲ χρόνον, ὡσπερ ἐπὶ τῶν
αἰνιγμάτων, εἰ ἐφαρμόσωμεν ἃ γινώσκομεν τῇ λέξει. καὶ
γὰρ οὖν καὶ τὸ κατὰ τὴν τελευταίην τῆς ῥήσεως εἰρημένον
οὐ μικρὰν ἔσχε ζήτησιν αὐτῶν, διὰ τί, ἐὰν ἡ κοιλία καταθ-

tudine morbi, tanquam scriptor exiguum factum sudorem
dixerit, etsi absque nulla adjectione scripserit, *sudore si
solvuntur*, subintelligendum autem *modico*, ajunt. Forfitan
vero et alius quispiam audacius caeteris pronuncians
multo et immoderato subintelligendum volet, deinde pue-
ris tum rudibus indoctisque tum disciplinae omnis in-
exercitatis, multa de symmetria nugatus, aliquis sapiens
videbitur. Quod si profus his licet orationi, sudore si
solvuntur, ejusmodi dictionem adjicere, multo melius era
adjecta syllaba, non scripta oratione, si non solvuntur, a
negotiis nos extricare; nam hypochondriorum cum febre
dolores, quos sudor non solvit, maligni existunt. Re ipsi
igitur ostendi et nunc quomodo jam saepius in obscuri
multis dictionibus nihil quidem eorum, quae non novi-
mus, ab ipsis doceri, sed infumi tempus veluti in aenig-
matis, si qua novimus, dictioni accommodaverimus. Ita-
que et quod in fine dictionis recensetur, non parvan
habuit quaestionem, quare, si venter *καταθρόαγῃ*, quod et

Ed. Charf. VIII. [759.]

Ed. Basf. V. (197.)

ῥαγῆ, τουτέστιν ἀθρόως ἐκκριθῆ πολλά, θανατωδεις εἶναι τὸ νόσημα δηλώσει. τὰ γὰρ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι φησιν ὁ Ἱπποκράτης, ἀλλ' ὡς ἂν χωρή οἷα δεῖ καὶ φέρει εὐφόρως. οὗτος μὲν ὁ λόγος, ὅτι καὶ σαφῆς ἐστι καὶ καθόλου τι διδάσκει καταφρονεῖται. τὰ δ' αἰνιγματωδῶς εἰρημίνα σπουδάζεται τοῖς μὲν σοφισταῖς εἰκότως, ἵνα τι θαυμασιὸν διδάσκειν δόξωσι τοῖς μαθητάς, αὐτοῖς δὲ τοῖς μαθηταῖς, διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν τῶν πρώτων μαθημάτων, ἐν οἷς οἱ παλαιοὶ τοὺς παῖδας ἔτρεφον. ἀγύμναστος δὲ ὢν ὁ λογισμὸς αὐτῶν οὐθ' ἔπεται τοῖς λεγομένοις οὔτε κρῖναι τὴν ἐν αὐτοῖς ἀλήθειαν δύναται· ἐπεὶ τις ἀκούσας ἄνευ διοροσμοῦ ἐπικαταρῶννημένης κοιλίας ἀποφασιν ἠντιναοῦν, οὐκ εὐθέως μέμφεται τὸν λόγον, ὡς μηδὲν διδάσκοντα. κοιλία μὲν γὰρ, ἐν ὠντινοῦν νοσήματι καταρῶραγεῖσα χωρὶς μὲν τῶν τῆς πέψεως σημείων, ἂ πολλὰκις ἀκήκοας, οὐδὲν ὀνίησιν· ἐὰν δὲ δυσφορώτερον ἐργάσῃται, πρὸς τῷ μηδὲν ὠφελεῖν ἔτι καὶ βλάβην ἤνεγκεν. ἅμα δὲ τούτοις ὠφελεῖ καὶ μᾶλλον, ἐὰν ὁ λυπῶν ἐκκενῶτο χυμὸς.

ἀθρόως ἐκκριθῆ πολλά; id est confertim multa excreverit, letalem morbum indicabit. Nam, ut inquit Hippocrates, *dejectiones multitudine aestimandae non sunt, sed si talia dejiciantur, qualia conveniunt et aeger facile ferat.* Hic quidem sermo, quod et manifestus sit et universaliter quippiam doceat, contemnitur; quae vero aenigmaticè dicuntur, sophistis quidem jure affectantur, ut discipulos mirum quippiam docere videantur; discipulis vero propter primarum disciplinarum, in quibus antiqui pueros aiebant, ruditatem; inexercitata autem horum cogitatio neque quae dicuntur assequitur, neque veritatem in ipsis discernere potest. Nam quis sine distinctione de erumpente alvo pronunciationem aliquam audiens, non continuo sermonem inculcat, tanquam nihil docentem? Nempe alvus in quovis morbo erumpens, sine quidem coctionis signis, quae saepius audivisti, nihil juvat; si vero implacidius operata fuerit, praeter id, quod nihil juvat, noxam etiam attulit; cum his vero juvat magisque, si contristans hu-

Ed. Chart. VIII. [759.]

Ed. Bas. V. (197.)

ἔτι δὲ μᾶλλον, ἢ ἐν εὐφορώτερος ὁ κᾶμνων ἐπὶ τῇ κειώσει γίγνηται, καὶ βεβαιότερον, ὅταν ἐν ἡμέρᾳ κρίσιμος φανῆται προδεδηλωμένον διὰ τῆς ἐπιδήλου. ταῦτ' οὖν ὁ ἐπιγνώσκων καὶ τῆς εἰρημένης ῥήσεως καταφρονεῖ καὶ τῶν ἄλλων ἀπασῶν ὅσαι τῶν συμπτωμάτων τῶν κατα μέρος ἢ νοσημάτων μνημονεύουσιν. ἐφ' οἷς γὰρ ἂν ἡ κοιλία καταρῥαγῇ νοσήμασιν ἢ συμπτώμασιν, ἐν οἷς μηδ' ὦν εἶπον ἄρτι γένηται διορισμοῖν, ἀσφαλῆ τὴν γνώσιν ἐργάζεται. χωρὶς δὲ τούτων τῶν διορισμῶν οὐδέποτε ἀληθὴς ὁ λόγος ἔσται, κοιλίαν λέγων καταρῥηγνυμένην ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν. ἐπὶ πάντων γὰρ ἐκάτερον γίνεται. κατὰ δὲ τοὺς ὠρισμένους διορισμοὺς οὐδὲν ἔστιν εἰπεῖν, ἐπὶ μὲν ἥπατος φλεγμονῇ φαῦλον εἶναι σύμπτωμα καταρῥαγεῖσαν κοιλίαν, ἐπὶ δ' ἄλλου τινὸς ἀγαθόν. ἀλλ' ἐπὶ πάντων, ὡς εἴρηται, καὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν γίνεται μετὰ τῶν οἰκείων διορισμῶν.

mor vacuetur; atque adhuc magis, si aeger post vacuationem placidior sit, certiusque quum in die iudicatorio apparuerit quippiam, quod per indicem significatum fuerit. Qui ergo haec novit, dictam dictionem neglectui habet, atque alias omnes, quae particularium symptomatum vel morborum mentionem faciunt. Nempe in quibus alvus erumpit vel morbis vel symptomatis, si cum eis quas nuper dixi fiat limitationibus, securam efficit cognitionem, absque eis autem limitationibus nunquam verus erit sermo, qui erumpentem alvum vel juvare vel nocere asserit. In omnibus siquidem utrumque fit, at in definitis distinctionibus nihil est dicere, in hepatis quidem inflammatione vitiosum esse symptoma erumpentem alvum, in alio vero quodam bonum, verum in omnibus, ut dictum est, et bonum et malum fit cum propriis distinctionibus.

Ed. Chart. VIII. [759. 760.]

Ed. Bas. V. (197.)

ἡγ'.

Οἷσι φωναὶ ἅμα πυρετοῖσιν ἐκλείπουσαι μετὰ κρίσιν, τρο-
μώδεις καὶ κοματώδεις τελευτῶσι.

Καὶ ἦδε ἡ ῥῆσις ὁμοία ταῖς εἰς ἀσάφειαν ἐξεπίτηδες ἐπιτετηθευμέναις ἐστὶ. τὸ γοῦν ἐκλείπουσαι ἔνοι μὲν ἐπὶ τῶν φωνῶν μόνων ἤκουσαν, ἔνοι δὲ καὶ τοὺς πυρετοὺς αὐ-
ταῖς προσέθηκαν, ἅμφω λέγοντες εἰρῆσθαι ἐκλείπειν καὶ τὰς φωνὰς καὶ τοὺς πυρετοὺς. ὡς εἶναι τὸν λόγον τοιοῦτον, οἷς δοξάντων λελύσθαι τὸν πυρετὸν ἀφωνία γίνεται καὶ μετὰ τὴν κρίσιν, οὔτοι τρομώδεις τελευτῶσι καὶ κοματώδεις, δηλονότι τῶν πυρετῶν οὐκ ἀσήμεως, ἀλλὰ μετὰ κακῆς κρί-
σεως δοξάντων πεπαῦσθαι. [760] κακὰς δ' ἴσμεν κρίσεις ἐκεῖνας λεγομένας ὅσαι γινόμεναι μετὰ φυσικῶν κενώσεων ἢ ἀποστάσεων οὐ μόνον οὐδὲν ἀφέλησαν τοὺς κάμνοντας, ἀλλὰ καὶ χειρὸν ἔχειν ἢ πρόσθεν ἐποίησαν. ἕτεροι δὲ οὐδὲ τὰς φωνὰς ἅμα τοῖς πυρετοῖς, ἀλλὰ μόνας αὐτὰς νομίζον-
τες ἐκλείπειν, ὅλον τὸν λόγον τοιάνδε ποιοῦσιν. οἷσιν ἐκλεί-

XCIII.

*Quibus voces cum febre deficiunt post judicationem, hi tre-
mentes ac soporati pereunt.*

Haec item dictio iis, quae obscuritatem de industria sectantur, similis existit. Quidam enim verbum deficiunt de folis vocibus intellexerunt, alii vero et febres vocibus adjecerunt, dictum esse asserentes, quod utraeque deficiant, et voces et febres, ut sermo talis sit: *quibus apparente soluta febre vocis interceptio fit et post judicationem, hi trementes et comatosi pereunt*; febribus scilicet non sine signis, sed cum mala judicatione visis defuisse. Constat autem malas dici judicationes, quae cum naturalibus vacuationibus vel abscessibus factae, non solum aegros nihil juverunt; verum quoque et deterius habere quam antea fecerunt. Alii autem non vocem cum febre, sed solam vocem deficere existimantes totum sermonem ita efficiunt:

Ed. Chart. VIII. [760.] Ed. Vat. V. (197.)
 παρσι φωναί, μερόντων τῶν πυρετῶν, εἰ τοῦτο γίνεται, μετὰ
 κρίσιν οὔτιοι τρομώδεις τε ἅμα καὶ κωματώδεις τελευτῶσι,
 καίτοι κἀνταῦθα πάλιν ἐτέρα διαφωνία τοῖς ἐξηγουμένοις
 ἔγένετο. τινὲς μὲν γάρ, ὅταν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις τρομώ-
 δεις γένωνται, τελευτῶν φασὶ τούτους καὶ κωματώδεις
 ἅμα καὶ τρομώδεις, τινὲς δὲ κωματώδεις γενομένους οὕ-
 τως ἀπόλλυσθαι, οὐδεὶς δ' αὐτῶν οὔτ' ἐκ τῆς τῶν πρα-
 γμάτων φύσεως ἀπόδειξιν ἔγραψε λογικὴν οὔτε τὴν ἐμ-
 πειρίαν ἔχει δεῖξαι μαρτυροῦσαν. οὔτε γὰρ τρομώδεις οὔτε
 κωματώδεις ἐπὶ τοῖς προειρημένοις ὡς τὸ πολὺ φαίνονται
 τελευτῶντες. εἰ δὲ τινες ἐν τῷ σπανίῳ γίνονται τοιοῦτοι,
 τοῦ προγνωστικοῦ τε καὶ προρρητικοῦ μέρους τῆς τέχνης
 ἐκπεπτώκασιν, οὐ γὰρ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ τῶν ἢ διηνεκῶς
 ἢ ὡς τὸ πολὺ γινομένων, εἰς τὰς προρρήσεις χρῆζομεν. εἰ
 δὲ βούλει καὶ τῶν ἀμφιδόξως ἀποβαινόντων, οὐ μὴν γε σπα-
 νίων. οὐδεὶς γὰρ βούλεται πολλάκις ἀποτυχῶν ἅπαξ ἐπι-
 τυχεῖν.

*quibus voces manente febre deficiunt, si id fit post judi-
 cationem, hi trementes simul et comatosi moriuntur. At-
 qui rursus in praesentiarum discordia alia inter exposito-
 res orta est. Quidam enim ajunt, quando ex praedictis
 trementes fiunt, perire hos tum comatosos tum trementes;
 alii autem comatosos factos ita interire. Nemo autem in-
 ter eos ex natura rerum logicam scripsit demonstrationem,
 neque attestantem experientiam ostendere potest, neque
 enim ex praedictis et trementes et comatosi magna ex
 parte interire videntur. Quod si quidam raro tales fiant,
 ab artis parte tum prorrhetica desciverunt; non enim ad
 praedictiones talibus utimur, sed iis, quae vel assidue vel
 ut plurimum fiunt; imo vero et iis, quae ambigue con-
 tingunt, non tamen raris; nullus enim vult saepius animi
 voto frustratus semel assequi quod petiit.*

ἑδ'.

Οἷσι καυστικά, μεμωρωμένα, κάτοχα, ποικίλλοντα ὑποχόνδρια καὶ κοιλίην ἐπηρμένοι, σίτων ἀπολελαμμένων, ἐφ' ἰδρωῶσι, ἄρα τούτοις τὸ θολερὸν πνεῦμα καὶ τὸ γονοειδὲς ἐπελθὼν λύγγα διασημαίνει, καὶ κοιλίη δὲ ἔπαφρα χολώδεα προσδιέρχεται; τὸ λαμπῶδες ἐν τούτοισιν ὠφέλει οὐρηθῆν, κοιλίη δὲ τούτοισιν ἐπιταράσσεται.

Ἦθροισε πάλιν ἐνταῦθα συμπτώματα διαθέσεων οὐχ ὁμογενῶν, ἐφ' ὧν ἐδείχθη πρόσθεν οὐδεμία διδασκαλία γενομένη τεχνική. πάντα μὲν γὰρ ἐπισκέψασθαι δεῖ τὰ κατὰ τὸν νοσοῦντα καὶ μηδὲν μῆτε παρορᾶν μῆτ' ἀργῶς (198) ὁρᾶν. ἐκάστου δ' αὐτῶν ἰδίᾳ μεμαθηκέναι τὴν δύναμιν, οἷον εὐθέως τὰ καυστικά πρῶτα πάντων εἴρηται, δυναμένων μὲν ἀκούεσθαι καὶ παθῶν καυστικῶν, ὡς εἰ θερμῶν καὶ διακαῶν εἰρήκει. δυναμένων δὲ καὶ διαχωρημάτων νοεῖσθαι τοιούτων, ὧν ἡ δύναμις ἐστὶν ὅξυ τε τὸ νόσημα

XCIV.

Quibus deurentia, fatuitatem inferentia, inducentia catochen, variantia hypochondria, ventre tumidi, cibis interclusis cum sudatiunculis, an his turbidus spiritus et genituræ quid simile superveniens, singultum indicet, ventricque spumosa tum biliosa prodeant? Emictum in his splendidum juvat et venter his perturbatur.

Acervavit iterum hoc in loco affectionum diversi generis symptomata, in quibus nullam artificiosam doctrinam esse supra demonstravimus. Omnia liquidem, quae in aegro sunt contemplari nihilque neque negligere neque ociose inspicere oportet; singulorum vero horum vires seorsum discere convenit. Ut verbi gratia, verbi καυστικά, id est deurentia, quod primum omnium dictum est, nempe intelligi possunt affectiones causticae, id est deurentes, quasi calidas et urentes dixerit; possuntque et ejusmodi intelligi excrementa, quorum facultas est, morbum et acutum et

Ed. Chart. VIII. [760. 761.] Ed. Bas. V. (198.)
 και ταχυκρίσιμον ἐργάζεσθαι και μέντοι και κινδυνώδεις,
 ἐὰν ισχυροῦς γένηται καυστικά. μεμωρωμένα δὲ καλεῖ τὰ
 μώρωσιν ἐμποιοῦντα τῇ διανοίᾳ. αὕτη δὲ ἐστὶ χωρὶς παρα-
 φροσύνης σύμπτωμα, ταῖς φύσει μωροῖς ὁμοίως ἀποφαίνον
 τοὺς νοσοῦντας, ὁποίους και τῶν λεγομένων ἀπογηρᾶν ἐπίου
 ἴσμεν γιγνομένους. ὃ παθήματι παραπλήσιον μὲν ἐστίν,
 οὐ μὴν ταῦτόν, ὅπερ ὀνομάζουσιν ἄγροιακ, ὑπὲρ ἧς και ὁ
 Θουκυδίδης ἔγραψεν ἐπὶ τῶν ἐκ τοῦ λοιμοῦ διασωθέντων
 ὡδί· και ἠγνόησαν σαῶς τε αὐτοὺς και τοὺς ἐπιτηδείους. ὧ-
 τινι δὲ διαφέρει τῆς λήθης, οὐκ ἀναγκαῖον εἰς τὰ παρόντα
 σκοπεῖσθαι. τὰ γε μὴν κάτοχα, τὰ τὴν καλουμένην κατο-
 χὴν ἐπιφέροντα, νοσούντων ἡμῶν, ἕτεροὶ φασὶ τὰ βεβαίως
 ἰδρυμένα [761] και ὅλον κατεχόμενα νοσήματα κεκλήσθαι
 κάτοχα. και μέντοι και ποικίλλοντα τὰ συνεχεῖς ἐπὶ τὰν-
 αντί συμπτώματα τὰς μεταβολὰς ποιοίμενα τινὲς ἤκουσαν,
 ἀποχωρίζοντες δὲ τῆς λέξεως ταύτης τὰ ὑποχόνδρια ἰφ' ἐν
 αὐτὸ πάλιν ἀναγινώσκουσι, τὸ κοιλίην ἐπηρημένοι. τινὲς δὲ

velocis iudicationis reddere, praeterea et periculosum, si
 vehementer talia fuerint. Μεμωρωμένα autem, id est fa-
 tuitatem inducentia, vocat, quae μώρωσιν, id est fatuita-
 tem, menti inducunt; ea autem est symptoma citra deli-
 rium aegros naturalibus fatuis similes reddens, quales
 etiam ex iis, qui dicuntur confensescere, nonnullos fieri
 novimus. Cui pathemati simile quidem est, quamquam
 non idem, quod vocant ignorantiam, de qua et Thucy-
 dides scripsit in iis, qui ex peste servati sunt, hoc pacto:
 ignoraveruntque tum se ipsos tum familiares. Quo autem
 modo differat ab oblivione non est ut in praesentia con-
 sideremus necesse. Quum autem κάτοχα, id est quae ca-
 tochen vocatam inferant, intelligamus, alii morbos stabi-
 les firmosque et veluti κατεχομένοις, id est detinentes, ap-
 pellata esse catocha dicunt. Variantia item, assiduas con-
 traria in symptomata permutationes facientia quidam in-
 tellexerunt; separantesque a voce hac hypochondria, uno
 contextu legunt, ventre tumidi. Alii autem uno etiam

Ed. Chart. VIII. [761.]

Ed. Bas. V. (198.)

ὕψ' ἐν ἀγνοοῦντες τὰ ποικίλλοντα ὑποχόνδρια, καθ' ἑαυτὸ
 πάλιν ἀναγινώσκουσι τὸ κοιλίην ἐπηρμένοι, καὶ φασιν ἐπὶ
 τῶν ὑποχονδρίων εἰρῆσθαι τὰ ποικίλλοντα· καθάπερ γὰρ
 εἴρηται ἔμπροσθεν, ἐπὶ τῶν καθ' ὅλον τὸ σῶμα γινομένων
 ἐπὶ τὰναντία μεταπτώσεων, οὕτως ἐπὶ τῶν ὑποχονδρίων
 ἐποίησαν, καὶ μὴν καὶ οἱ συνάπτοντες ὅλην τήνδε τὴν λέξιν,
 ὑποχόνδρια καὶ κοιλίην ἐπηρμένοι, τοὺς παρὰ φύσιν ὀγκου-
 μένους τὰ μέρη ταῦτα δηλοῦσθαι φασιν. ὥσπερ καὶ σίτων
 ἀπολελαμμένων, ὧν ἐφεξῆς ἐμνημόνευσεν, ἔνιοι μὲν τοὺς
 ἀνορέκτους φασὶν εἰρῆσθαι νῦν, ὡσεὶ καὶ ἀποκεκλεισμένους
 εἰρήκει τῆς τῶν σιτίων προσφορᾶς, ἔνιοι δὲ τοὺς ἐπεσχη-
 μένους τὴν γαστέρα. καὶ γὰρ κὰν τῷ περὶ διαίτης ὀξείῳ
 ἐπὶ τῶν διαχωραυμένων εἰρῆσθαί φασι τὴν φωνὴν ταύτην.
 ἅπαντα οὖν ταῦτα προειπὼν ὁ γράψας τότε τὸ βιβλίον, εἶτα
 ἐπὶ τῷ τέλει προσθεὶς ἐφίδρωσιν, ὃ καὶ αὐτὸ πάλιν ὅλου
 τοῦ σώματος ὀλίγον ἰδρῶτα, καθάπερ νοτίδα δύναται δη-
 λοῦν ἢ τὸν περὶ θώρακα καὶ κεφαλὴν μόνην, ἐπήνεγκεν αὐ-

contextu legentes, variantia hypochondria per se rursus
 legunt; ventre tumidi ajuntque variantia de hypochondriis
 dici; nam ut antea in his, quae in toto corpore ad con-
 traria fiunt, transmutationibus dixerunt, sic in hypochon-
 driis fecerunt. Qui vero totam hanc copulant dictionem,
 hypochondria ventre tumidi, significari ajunt eos, qui
 praeter naturam his partibus intumuerunt. Quomodo et
 per orationem σίτων ἀπολελαμμένων, id est cibis interclu-
 sis, cujus deinceps meminit, nonnulli quidem ἀνορέκτοις,
 id est cibum averfantes, dictos esse ajunt, ac si dixisset, a
 ciborum exhibitione ἀποκεκλεισμένους, id est exclusos. Alii
 eos qui sunt ἐπεσχημένοι τὴν γαστέρα, id est ventrem ha-
 bent retentum, nempe et in libro de victus ratione in
 morbis acutis vocem hanc de dejectionibus dictam esse
 ajunt. Praefatus igitur haec omnia qui librum hunc
 scripsit, adjectoque in fine sudatiunculam, quod et ipsum
 totius corporis sudorem exiguum veluti νοτίδα, id est hu-
 miditatem significare potest, vel eum qui thoracem et ca-

Ed. Chart. VIII. [761.]

Ed. Bas. V. (198.)

τοῖς αἰνιγματωδέστεραν εἶτι καὶ τούτων αὐτῶν ῥήσιν εἰπὼν, ἄρα τούτοισι τὸ θολερὸν πνεῦμα καὶ τὸ γονοειδές ἐπελθὼν λέγγα σημαίνει; πάλιν γὰρ ἐνταῦθα τὸ θολερὸν πνεῦμα, καθάπερ ἤδη καὶ πρόσθεν, εὔρομεν ἀμφοσθητουμένην ἔχον τὴν νόησιν. ἀλλ' ἐν ἐκείνῃ μὲν τῇ ῥήσει τὸ κατὰ τὴν ἐκπνοὴν θολερὸν πνεῦμα εἰρησθαι ὑπ' αὐτοῦ, ὡς λέλεκται, πιθανὸν φαίνεται. νῦν δὲ καὶ τὸ κατὰ τὰς ἐρυγὰς, ἔνιοι κελεύουσιν ἡμᾶς ἠγεῖσθαι λελέχθαι, καθάπερ ἄλλοι τὸ κατὰ τὰς φύσας. εἴρηται δὲ καὶ πρόσθεν ὅτι θολερὸν οἱ μὲν τὸ δυσῶδες; οἱ δὲ ἀτμῶδες ἤκουσαν, ὡσπερ καὶ τὸ θαλερὸν. ἔνιοι διὰ τοῦ α γραψάντες, τὸ ὄσιν θάλλον καὶ ἀκμάζον καὶ μέγα λέγουσιν εἰρησθαι. προείρηται δέ μοι καὶ ὅτι πολλάκις ἐν τοῖς ὁμολογουμένοις γνησίοις συγγράμμασιν ὁ Ἰπποκράτης εἰρηκώς, ἄλλοτε ἄλλας δυσπνοίας διαφορὰς; ἐν τῷ δευτέρῳ καὶ ἕκτῳ πάσας ἐφεξῆς, οὐδαμόθι θολερὸν ὠνόμασε πνεῦμα, καθάπερ οὐδὲ λέγγα θολερὸν οὐδὲ φ-

put solum occupat, his superintulit aenigmaticam adhuc magis quam ea ipsa dictionem; inquiring: an his turbidus spiritus et geniturae quippiam simile superveniens singulum indicet? nempe et hic θολερὸν πνεῦμα, i. e. turbidum spiritum, veluti jam antea ambiguum habere sensum reperimus. At in ea quidem dictione turbidum spiritum ab eo de expiratione dictum esse, ut enarratum est, verisimile videbatur, nunc autem et ipsum de ructibus dictum esse quidam nos existimare jubent, quomodo alii de flatibus. Diximusque antea verbum θολερὸν a quibusdam δυσῶδες, id est graveolens et ab aliis ἀτμῶδες, id est vaporosum intelligi, quomodo et θαλερὸν quidam per α scribentes, id est veluti θάλλον, id est germinans et ἀκμάζον, id est florens et μέγα, id est magnum, dictum esse ajunt. Praedixi quoque et Hippocratem saepius in libris, qui omnium doctorum consensu ipsius legitimi censentur, alias alibi difficultatis spirandi differentias quum enarrarit, in secundo et sexto epidemiorum omnes deinceps, nusquam tamen turbidum nominasse spiritum, sicuti neque turbi-

Ed. Chart. VIII. [761. 762.]

Ed. Basf. V. (198.)

σαυ. οὐδὲ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. ἔτι δὲ μᾶλλον αἰνιγμα-
 τωδῶς εἴρηται τὸ γονοειδὲς ἐπελθόν, εἴτε οὖρον εἴτε δια-
 χόρημα. καὶ μετὰ ταῦτα διὰ τί προσέθηκε τὸ λύγγα ση-
 μαίνει καὶ τὸ θολερὸν πνεῦμα καὶ τὸ γονοειδὲς ἐπελθόν,
 ἄπορον εὐρεῖν. ἐν γὰρ ταῖς τῶν συμπτωμάτων αἰτίαις ἢ
 λύγξ εἰδείχθη γινομένη, τῆς γαστρὸς ὀρμώσεως ἐκκρῖναι τὰ
 τοῖς χιτῶσιν αὐτοῖς, οἷον ἐμπεπλασμένα δυσλύτως ὑγρά δύ-
 ναμιν ἔχοντα δακνώδη, οὐκ ἀρκεσθεῖς δὲ τῷ πλήθει τῶν
 συμπτωμάτων, ἐξῆς προσέθηκε, κακίη ἔπαφρα χολώδεα
 προσδιέρχεται, ὃ πάλιν καὶ αὐτὸ διτιῶς γράφουσι, ἔνιοι
 μὲν ἐπὶ τῆς πρώτης συλλαβῆς τὸ σίγμα προστιθέντες, ἔνιοι
 δὲ ἀφαιροῦντες. ἀλλ' εἰ μὲν προστεθείη, τὸν ἐφεξῆς χρόνον
 δηλώσει τῷ προειρημένῳ, εἰ δ' ἀφαιρεθείη, τὸν ἔμπροσθεν,
 οὐ μὴν ἴσον γε οὐδ' ὅμοιον προδιεξέρχεται τὸ ἕτερον θα-
 τέρου λέγειν ἢ ἐπιδιεξέρχεται. τὸ μὲν γὰρ προδιερχόμε-
 νον σημεῖον ἔσται τοῦ μέλλοντος ἐκκρῖνεσθαι, τὸ δ' ἐκκρῖ-
 νόμενον ὑπὸ τοῦ προελθόντος ἀγγεληθήσεται. [762] τοσαύ-

dum singultum neque turbidum flatum neque aliud quip-
 piam tale. Magis etiam aenigmatice et hoc geniturae
 quippiam simile superveniens dictum est, sive urina fue-
 rit sive dejectio. Post haec et quam ob causam adjecerit
 singultum significare et turbidum spiritum et geniturae
 quippiam simile superveniens, difficile est reperire, nempe
 in symptomatum causis singultum fieri demonstravimus,
 quum venter ad excernenda ea humida, quae tunicis ipsis
 pertinacius adhaerent, mordentesque habent vires, excita-
 tur. Non contentus autem auctor symptomatum multitu-
 dine deinceps adjecit: ventrique tum spumosa tum biliosa
 προσδιέρχεται, id est procurrant? Quod et ipsum rursus
 bifariam scribunt, alii quidem in prima syllaba σ adj-
 cientes alii auferentes; quod si adjiciendum sit, tempus
 praedicto succedens significabit, si vero auferendum, quod
 praecedit. Non est tamen par neque simile alterum al-
 teri succedere aut praecedere, nempe quod praecedit,
 signum erit futurae excretionis, quod vero excernitur, a

Ed. Chart. VIII. [762.]

Ed. Basf. V. (198.)

της οὖν ἀσάφειας ἐν ἅπασιν τούτοις ὑπαρχούσης, οὐδ' ἐκ τῶν ἐπιφερομένων αὐτοῖς ἔνεστί τι πρὸς τὴν τῶν παρόντων ἐξήγησιν λαβεῖν, ὥσπερ οὐδ' εἰς ἐκείνα· φησὶ γὰρ τὸ λαμπῶδες ἐν τούτοισιν οὐρηθὲν ὠφέλει· διττὴ δὲ καὶ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον ἐστὶν ἡ ἀσάφεια, μία μὲν ἢ τοῦ λαμπῶδες τί σημαίνει, γραφομένου πρὸς τινῶν μὲν διὰ τῶν δυοῖν ππ, πρὸς τινῶν δὲ διὰ τοῦ μ καὶ π, μία δ' ἄλλη ἐν τοῖσιν, ἐν τίσι γὰρ λέγει; πότερον ἀναθήσει τοῖς προειρημένοις ἢ τοῖς ἐσχάτοις καὶ ποίοις ἐσχάτοις; δύναται γὰρ ἐσχάτα λέγεσθαι καὶ πάνθ' ὅσα μετὰ τὴν ἀρχὴν εἶπεν; ἄρα τούτοισι τὸ θολερὸν πνεῦμα καὶ τὸ γονοειδὲς ἐλθὼν λύγγα σημαίνει ἢ μόνα ταῦτα ἐσχάτα εἰρήκει, κοιλίη ἔπαφρα χολώδεα προσδιέρχεται; καὶ μέντοι καὶ τοῖσιν ἅπασιν, ἐπὶ τῷ τέλει προσθεῖς, κοιλίαι τουτέοισιν ἐπιταράσσονται καὶ καταπαύσας ἐνταῦθα τὸν λόγον, οὐδ' ἐνὸς ἕνεκα φαίνεται τῶν ἐν ἀρχῇ μνημονεύσας. τὰ γὰρ τοι μεμωρομένα καὶ τὰ κάτοχα μεγάλην βλάβην ἐνδεικνύμενα τοῦ τὸ τῆς ψυχῆς

praecurrente nunciabitur. Quum igitur tanta in his omnibus existat obscuritas, neque ex iis, quae post ipsa inferantur, licet quippiam ad praesentium explanationem accipere, sicut neque ad illa. Inquit enim: *emictum in his splendidum junat*. Duplex autem et in hoc sermone est obscuritas, una quidem est, quidnam λαμπῶδες, id est *splendidum*, significet, scriptum quidem ab aliquibus per duplex ππ, ab aliis vero per μ et π, altera vero in hac oratione in his nempe in quibus dicit? an praedictis omnibus accommodabit an ultimis? et quibusnam ultimis? possunt siquidem etiam ultima dici omnia, quaecumque post principium dixit, an his turbidus spiritus et geniturae quippiam simile procurrans, singultum significet? an sola haec ultima dixit, ventrique tum spumosa tum biliosa procurrant? Praeterea his omnibus in fine adjiciens, *venter his perturbatur*, atque hic sermonem absolvens, nullius gratia videtur eorum, quae in principio sunt, meminisse. Nempe fatuitatem inferentia et inducentia catochen, magnam partis principem animae facultatem haben-

Ed. Cbart. VIII. [762.]

Ed. Bas. V. (198.)

ἡγεμονικὸν ἔχοντος μορίου, μάτην εἰρησθαι φαίνεται καὶ χωρὶς μὲν τῶν καυστικῶν ἀποκτεῖναι δυνάμενα, σὺν ἐκείνοις δὲ μᾶλλον, ἀλλ' ὅμως οὐδ' ἐν εἰρηται περὶ θανάτου, καθάπερ ἐπ' ἄλλων ἐμπροσθεν οὐκ ὀλίγων, ἀλλὰ μετὰ τὸ προσθεῖναι ποικίλον τὸ ὑποχόνδριον καὶ κοιλίην ἐπηρμένην, σίτων ἀπολελαμμένων. συνάψας δ' αὐτοῖς καὶ τὴν ἐφίδρωσιν, ἄρα τούτοις, φησὶ, τὸ θολερὸν πνεῦμα καὶ τὸ γονοειδὲς ἐλθὼν λύγγα σημαίνει τίσι τούτοις, οἷς ἅπαντα τὰ προειρημένα συμπτώματά εἰσι. καὶ μὴν εἰ μετ' ἐκείνων ἀπάντων τὸ θολερὸν πνεῦμα γενόμενον ἅμα ταῖς γονοειδέσιν ἐκκρίσει λύγγα σημαίνει, κἂν ἐν ὀτιοῦν λείπει τῶν εἰρημένων, ἢ λύγξ οὐκ ἔσται, καὶ τάχα πού τις ἅπαξ ἐν ἔτισε πολλοῖς ἄρρωστον ὄψεται τοιοῦτον. ὃ δὲ πάντων τῶν εἰρημένων ἐστὶν ἀτοπώτατον ἤδη σοι φράσω. πολλοὺς μὲν ἀρρώστους τεθεαμένος, μυρία δὲ προειρηκῶς τῶν ἐσομένων, οὔτε διὰ τῆς πείρας ἔγνω ἐκ τῶν τοιούτων σημείων λύγγα προσομένην οὔτ' ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως, ἐνδεικτικῶς ἢ αὐτοὺς εὔρον ἢ τινος γράψαντος ἀνέγνω. ἀλλ' ἔστιν

tis, noxam indicantia, frustra dici videntur et sine deurentibus quidem interficere valentia, cum illis vero magis. At certe nihil de morte dictum est, sicut in aliis antea non paucis; sed adjectis variante hypochondrio, ventre tumido et cibis interclusis, conjuncta insuper cum his sudatiuncula, an his, inquit, turbidus spiritus et geniturae quippiam simile superveniens singultum indicet? quibusnam his? quibus praedicta omnia symptomata infunt. Atqui cum his omnibus turbidus spiritus factus una cum excretionibus geniturae similibus singultum indicat? quodcunque ergo vel unum ex dictis deficit, singultus non erit? Et forsan quis semel in annis pluribus talem cernet aegrum. Quod autem dictorum omnium est absurdissimum, jam tibi referam. Quum multos aegros sim contemplatus et mille futura praefatus, neque tamen experimento signis ex talibus singultum adfuturum novi, neque ex rerum natura indicative vel ipse inveni vel in scriptore aliquo legi. Sed praesens dictio ei, quod in ludo

Ed. Chart. VIII. [762.]

Ed. Bas. V. (198. 199.)

ἡ προκειμένη ῥῆσις εἰκνύα τῷ κατὰ τὴν παροιμίαν ἐν παιδιᾷ λεγομένῳ, ὡδινεν ὕρος καὶ ἔτεκε μῦν. πολλὰ γὰρ εἰπὼν παθήματα, τινὰ μὲν ἐσχάτως ὀλιθρία, τινὰ δ' ἤτετον ἐκείνων, ἕνα δὲ μέτρια λυγγὸς πρότερον ἔγραψε πρόῤῥησιν. ἐφεξῆς δὲ τὸ λαμπῶδες, φησὶν, ἐν τούτοισιν οὐροθὲν ὠφελείη. τίσι φησὶ τούτοις; τοῖς καυστικοῖς, τοῖς μεμορωμένοις ἢ τοῖς κατόχοις ἢ οἷς ὑποχόνδρια ποικίλα καὶ ἢ γαστήρ ἐπληρομένη ἢ τοῖς ἀνορέκτοις ἢ τοῖς ἐπισημημένοις τὴν κοιλίαν ἢ οἷς ἐκίδρωσις ἢ οἷς τὸ πνεῦμα θολερὸν ἢ οἷς ἂν (199) ἔκκρισις γονοειδῆς ἢ τοῖς λύζουσιν ἢ οἷς ἢ γαστήρ ἐπαφρα καὶ χολώδεα προδιῆλθεν, ἐπειδὴ καὶ τοῦτο αὐτὸ διττῶς γέγραπται, μετὰ γε τοῦ σ καὶ χωρὶς τοῦ σ, ἕκαστον τῶν εἰρημένων προσήκει. ἦτοι γὰρ οἷς ἕκαστον τῶν εἰρημένων ἢ οἷς ἅπαντα εἰρηῆσθαι προσήκει δέξασθαι. τὸ γὰρ τούτοισιν ἀκόλουθόν ἐστι τοῖς καθ' ἕκαστα, ὥστε συνεπινοεῖται πάντως, εἰ μὴ τύχῃ λεχθέν. καὶ γὰρ ἐν ἕκαστον αὐτῶν ὠφελείη τὸ λαμπῶδες οὐρούμενον, κἂν δύο

proverbialiter dicitur, similis est, parturiebat montem et murem edidit. Multa siquidem ubi recensuit pathemata, alia quidem summe perniciofa, alia his minus, alia vero mediocria, singultus praedictionem prius scripsit, deinceps splendidum, inquit, in his emictum juvat. Sed quibusnam his inquit? deurentibus scilicet, fatuitatem inferentibus vel inducentibus catochen vel quibus variantia hypochondria et venter intumuit vel cibos averfantibus vel quibus alvus retenta est vel quibus sudatiuncula vel quibus turbidus spiritus vel quibus excretio genituram repraesentans vel singultientibus vel quibus venter spumofus et biliofus προδιῆλθεν, id est *procurrit*, quoniam et hoc ipsum bifariam scriptum est, cum σ et sine σ. Nam siue quibus unumquodque dictorum, siue quibus omnia dicta esse asseritur, admittere est consentaneum; nempe vox his singulis apte cohaeret; quapropter omnino simul intelliguntur, etsi dictum non fuerit. Nempe et unumquodque horum juvat splendidum emictum, atque etiam

Ed. Chart. VIII. [762. 763.]

Ed. Bas. V. (199.)

κὰν τρία κὰν πλείω συνέλθου, τὴν ὠφέλειαν αὐτοῖς παρέχει. θανμαστὸν δ' ἂν εἴη τασαῦτα παθήματα διαφερούσαις ἐπόμενα διαθέσειν ἄλλων καὶ ἄλλον μορίων μετὰ τοῦ λαμπῶδους ὠφελῆσθαι, πάντως μὲν ἀφρώδους ὄντος, εἴ γε λάμπειν ἴσμεν τὸ τοῖς οὖροις ἐποχούμενον λευκόν. [763] οἱ δ' ἀφρώδες πάντες φασὶν ὀνομάζεσθαι, γενομένου δὴ τοῦ ἀφροῦ, πνευματικῆς οἰσίας ἀναμιγνυμένης ἢ τοῖς ὠμοῖς καὶ φλεγματώδεσι χυμοῖς ἢ τηκεδόνι πιμέλης, μετὰ καὶ τοῦ διορισμοῦ δεῖσθαι τὴν ἀπόφασιν οἴου καὶ κατὰ τὴν πρὸ ταύτης ῥῆσιν, ἐπὶ τῶν κρισίμως ἐκκρινομένων εἶπον. ἅπαντα γὰρ ἐστὶν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν κρίσεων κοινὰ διοριζόμενα, μάλιστα μὲν καὶ πρώτοις τοῖς τῆς πέψεως σημείοις, ἃ διὰ παντὸς ἀγαθόν τι σημαίνει. σὺν αὐτοῖς δ', ὡς ἔφην, τῇ εὐφορίᾳ καὶ τὸν λυποῦντα χυμὸν ἐκκενοῦσθαι καὶ τῷ τῆς ἡμέρας, ἐν ἧ ταῦτα γίνεται, πιστῶ, παραλειμμένου ζητεῖν ἡμᾶς, εἰ μὴ λαμπῶδες ἐπιγεγραμμένον διὰ τῶν δυοῖν ππ σημαίνει τὸ λαμπῶδες, ὃ διὰ τοῦ μ καὶ π γράφουσί τινες. ὥσπερ γὰρ ἐστι γεγραμμένον διὰ

si duo et tria et plura concurrerint, auxilium his praebet. Mirum autem fuerit tot pathemata diversas aliarum atque aliarum partium sequentia affectiones cum splendido juvari, prorsus quidem spumoso existente, si utique album, quod in urinis detinetur, splendere novimus. Omnes autem spumofum inquirunt appellari, facta utique spuma, cum flatuosa substantia vel crudis, pituitosisque humoribus vel pinguedinis liquationi remixta fuerit; ut et praeterea eandem haec enunciatio distinctionem requirat, quam et in ea, quae hanc praecedit, dictione in iis, quae critice excernuntur, dixi. Omnia siquidem tum bonarum tum malarum judicationum communia distinguuntur, praesertim quidem et primo coctionis signis, quae perpetuo bonum quippiam indicant, sed cum ipsis, ut dixi, facili scilicet tolerantia, contriflantis humoris vacuatione et diei, quo haec fiunt, fiducia et securitate, praetermissa a nobis investigatione, si non λαμπῶδες scriptum per duplex ππ significat λαμπῶδες, quod per μ et π quidam scribunt; ut

Ed. Chart. VIII. [763.]

Ed. Bas. V. (199.)

τῶν αὐτιῶν ἀπὸ τῆς λαμπῆς, οὕτω λαμπῶδες ἀπὸ τοῦ λάππειν ὠνόμασται. ταῦτ' οὖν ἅπαντα συμπεφόρηται καθάπερ αἰνίγματα, κἂν διεξέλθοι τις αὐτὰ πάντα. τοῦ κατὰ τὸ τέλος, ὥσπερ ἐπωδοῦ γεγραμμένου, καὶ κοιλίαι δὲ τούτοις ἐπιταράσσονται, τὸν λογισμὸν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, οὔτε γὰρ ὁ λόγος οὔθ' ἡ πείρα τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖς εἰρημένοις ἐπομένων ἔδειξε κοιλίαν ἐπιταρασσομένην.

enim per eos scriptum ἀπὸ τῆς λαμπῆς, ita λαμπῶδες ἀπὸ τοῦ λάππειν appelletur. Haec igitur omnia congesta sunt, veluti aenigmata, etiam si quis omnia percurrerit. Scriptae etiam in fine veluti insinuationis et venter his perturbatur, ratio afferenda non est, neque enim ratio neque experientia eorum, quae ut plurimum dicta consequuntur, ventrem perturbari ostendunt.

ΓΑΛΗΝΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΡΟΡΡΗΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ
ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΤΡΙΤΟΝ.

Ed. Chart. VIII. [763.]

Ed. Baf. V. (199.)

ζε΄.

Οἷς κῶμα γίνεται ἐπάφρων περιελθόντων, πυρετὸς παροξύνεται ὀξύς.

Τὴν πρώτην ἀπασῶν ῥῆσιν ἐξηγησαμένῳ τοῦ προκειμένου βιβλίου γέγραπται μοι βιβλίδιον ἐπιγεγραμμένον περὶ τοῦ παρ' Ἱπποκράτην κώματος, ἐν ᾧ ἐπιδέδεικται τὸ σημανόμενον ὑπὸ τῆς φωνῆς ταύτης, εἶναι τὴν εἰς ὕπνον κα-

GALENI IN HIPPOCRATIS PRAE-
DICTIONUM LIBRUM I. COM-
MENTARIUS III.

XCv.

Quibus coma spumosis prodeuntibus oritur, febris exacerbatur acuta.

Primam omnium praesentis libri dictionem dum exponerem, libellum, cui titulus est de comate secundum Hippocratem, scripsi; in quo significatum vocis hujus, delationem in somnum, esse ostendi vigilare quidem aper-

Ed. Chart. VIII. [763. 764.]

Ed. Bas. V. (199.)

ταφοράν, ἐγρηγορέναι μὲν ἀναπεπταμένοις τοῖς ὀφθαλμοῖς οὐ δυναμένων τῶν κοματωδῶν, οὐκ ἔξ ἅπαντος δὲ κοιμωμένων, ἐπειδὴν μίσωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἔστιν ὅτι καὶ ἀγρυπνοῦντων. ἔδειξα δὲ σημαίνεσθαι τοῦτο δι' ὧν εἶπεν ὁ Ἱπποκράτης ἐν ὁμολογουμένοις γνησίοις βιβλίοις, τῇ τε πρώτῃ καὶ τῇ τρίτῃ τῶν γνησίων ἐπιδη- [764] μιῶν, ἐκ τῶν συμφραζομένων ἢ φαινομένων ἢ ὅπως ἂν τις ὀνομάξειν ἐθέλοι, τῇ τοῦ κόματος ὀνόματι. μόνως γὰρ οὕτως εὐρίσκεται τὸ σημαϊνόμενον ὑφ' ἐκάστης φωνῆς, οὐ μὴν ἐν τούτῳ γε τῷ βιβλίῳ δυνατὸν ἐγένετό μοι μέχρι δεῦρο διὰ τῶν συμφραζόντων εὐρεῖν τὸ σημαϊνόμενον ἐκ τοῦ κόματος, ἀπασῶν δὲ τῶν ῥήσεων αἰνιγματωδῶς ἐρμηνευόμενον. ἀλλ' οὐδ' ἐν τοῖς ἐφεξῆς οἷόν τε διὰ τῶν συντεταγμένων ὀνομάτων αὐτῷ τὸ δηλούμενον εὐρεῖν, ὅθεν ὡς ἐν ἀσαφέσει πάσαις ταῖς ῥήσεσιν ἀσφαλέστερον ὑπέλαβον εἶναι τῆς φωνῆς ἀκούειν ταύτης, ὡς Ἱπποκράτης ἐχρήσατο. γίνεσθαι δὲ καταφοράν ἂν, ὡς ἐν ἄλλοις τέ τισιν ὑπομνήμασι κἀν τοῖς περὶ τῶν πεπονθότων τόπων ὑπέδειξα. τὸ μὲν ὑπὸ

tis oculis nequeuntibus comatosis, at non profusus dormientibus, ubi eos clauserint, imo interdum etiam vigilantibus. Docui autem id significari per ea, quae Hippocrates in confessis germanis libris tum primo tum tertio legitimorum epidemiorum recensuit ex iis, quae simul cum comatis nomine explicantur vel apparent vel quovis modo quis nominare voluerit; solum enim hoc pacto significatum ab unaquaque voce reperitur. Nec tamen hoc in libro fieri potuit hucusque ut quod a comate significatur per coënnunciantia invenirem, dictionibus nempe omnibus aenigmatice pronunciatis; imo neque in sequentibus fieri potest ut quod significatur per coordinata ipsi nomina inveniatur. Quo fit ut in obscuris dictionibus securius existimaverim vocem eam ita intelligendam ut usus est Hippocrates. Fieri autem cataphoram, ut in quibusdam docui commentariis, atque iis quos de affectis locis confeci, interdum quidem gravato ab utilis succi

Ed. Chart. VIII. [764.]

Ed. Bas. V. (199.)

πλήθους χρηστοῦ βαρυνομένου τοῦ ἐγκεφάλου, καθάπερ ἐπὶ τῶν μεθυσθέντων, ἔστι δ' ὅτε διὰ φλεγματικὸν χυμὸν ἢ καὶ χωρὶς τοῦ χυμοῦ δύσλυτον ψύξιν. ὅταν δ' ἀγρυπνίᾳ ζευχθῇ τὸ κῶμα, δακνώδους μίξει χυμοῦ τὴν τοιαύτην διάθεισιν ἐδείκνυον γίνεσθαι. κατὰ μὲν οὖν τὰ τῶν ἐπιδημιῶν βιβλία, εἴτ' ἐκ τῶν συντεταγμένων εἴτ' ἐκ τῶν συμφραζομένων ἐθέλοι τις ὀνομάζειν, ἐδηλοῦτο τοῦ κώματος ἢ διαφορὰ μετὰ τοῦ καὶ αὐτὸν τὸν Ἱπποκράτην διορίζεσθαι, ποιεῖ μὲν βαθὺ κῶμα λέγοντα, ποιεῖ δὲ ὑπνώδες, ποτε δὲ ἀγρυπνον ἢ τι τοιοῦτον. κατὰ δὲ τοῦτο τὸ βιβλίον, ὃ νῦν ἡμῖν πρόκειται, μηδ' ἐκ τῶν τοιούτων διορισμῶν, μηδ' ἐκ τῶν συμφραζομένων, ἡμῶν δυναμένων νοεῖν τὴν διαφορὰν τοῦ κώματος, οὐδὲ τὴν ἐξ αὐτῶν πρόγνωσιν οἷον τε καταστήσασθαι βεβαίως. ἔνθα μὲν οὖν ἤτοι παραφροσύνην ἢ φρενίτιν ἢ μώρωσιν ἢ κατοχὴν ἐξ ἧς ἔγραψε συνδρομῆς προλέγει, χρησιμὸν ἔστι τὴν διαφορὰν τοῦ κώματος ἐπίστασθαι. ἐν δὲ τῇ νῦν προκειμένη παντάπασιν ἀχρηστίος ἔστιν ἢ τοιαύτη γνώσις. ὥσπερ γὰρ ἐπ' ἄλλων συνδρομῶν

copia cerebro, ut in ebriosis; interdum vero et propter pituitosum humorem; vel et propter aegre separabilem absque humore frigiditatem. Quum autem vigiliae coma junctum fuerit, succi mordentis permixtione fieri affectionem hanc ostendi. In libris igitur epidemiorum sive ex coordinatis sive ex iis quae simul enunciantur, quis nominare voluerit, demonstratae sunt comatis differentiae, atque una demonstratum est Hippocratem distincte interdum quidem profundum coma, interdum vero somniculosum et interdum vigilans vel quippiam tale dixisse. In praesenti vero libro neque ex hujusmodi distinctionibus neque ex coenunciatis differentiam comatis intelligere, neque ex his firmiter constituere praenotionem valemus. Ubi igitur vel desipientiam vel phrenitin vel fatuitatem vel catochen in ea, quam scripsit, concursione praedicat, differentiam comatis scire commodum existit, in praesenti vero concursione profus inutilis existit talis notitia. Ut enim libri hujus auctor in caeteris concursionibus non

Ed. Chart. VIII. [764.]

Ed. Bas. V. (199.)

οὐκ ὀλίγα συμπτώματα προστίθῃσιν ὁ γράψας τὸ βιβλίον, οὐδὲν εἰς ἣν ἀποφαίνεται πρόρρησιν συντελοῦντα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ἄχρηστος ἐστὶ πρὸς τὴν ἐνεστοῦσαν κρίσιν τοῦ κόματος ἢ μνήμη. προπαροξυνόμενον γὰρ τὸν πυρετὸν ἐπὶ τοῖς ἀφρώδεσι διαχωρήμασιν ἐγὼ μὲν διημεκῶς εἶδον, ἕκαστος δὲ τῶν ἄλλων ἀναμνησκέσθω τῆς ἰδίας αὐτοψίας, οὐ μὴν ἐπὶ γε τοῖς κόμασιν οἱ πυρετοὶ παροξύνονται πάντως. ἀλλ' ἴσως ἐθεάσατό τινα κοματώδη ἅμα τε γενόμενον, ἀφρώδη τε διαχωρήσαντα, καὶ περὶ παροξύνοντα, καὶ διὰ τοῦτ' ᾤηθη συντελέσαι τι τῷ κόματι τῷ γινομένῳ τοῦ πυρετοῦ παροξυσμῷ. καθάπαξ οὖν ἐγὼ μὲν ἀφρώδες ὠνόμασα τὸ διαχώρημα, καθάπερ Ἰπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ λέγων, ὑδαρές δὲ κάρτα ἢ λευκὸν ἢ χλωρὸν ἰσχυρῶς καὶ ἀφρώδες διαχωρεῖν, πονηρὰ ταῦτα πάντα καὶ κατὰ τῶν ἐπιδημιῶν οὐκ ὀλιγάκις. ἐξηγητῆς δὲ τις τοῦ προκειμένου συγγράμματος ἔπαρρα καλεῖν ἔφη τὰ τὸν ἀφρὸν ἄνωθεν ἐποχούμενον ἔχοντα, ὡσπερ ῥυτῶν τινων ὄντων ἢ διαχωρημάτων ἢ οὔρων ἢ χυμῶν, ἐφ' ὧν ἐν ἄλλῃ

pauca symptomata in eam, quam pronunciat praedictionem nihil conferentia adjecit, pari modo et nunc inutilis est ad praesentem judicationem mentio comatis. Nempe febrem ex spumosis dejectionibus proritari ego quidem continue vidi, singuli vero alii eorum, quae ipsimet viderunt, reminiscantur, non tamen in comatibus febres omnino exacerbantur. Sed fortasse quendam vidit comatosum simul et spumosa dejicientem, deinde febrem exacerbatae atque ob id coma invadenti febris exacerbationi conducere putavit. Vocavi autem plane spumosa dejectionem, quomodo fecit Hippocrates in prognostico inquires: *dejectio autem si valde aquosa fuerit vel alba vel pallida vel admodum rubens vel spumosa, mala haec sunt omnia; atque in epidemiis saepiuscule.* Quidam interpretis libri hujus dicebat Hippocratem vocare ἔπαρρα quae spumam sursum vectam habent, tanquam fluxibus quibusdam exsistentibus vel dejectionibus vel urinis vel succis; in qui-

Ed. Chart. VIII. [764. 765.] Ed. Bas. V. (199. 200.)
 τάξει θίσθαι ὁ ἀφρός φαίνεται. διὰ τί δὲ τοῖς πυρκαῖσαι
 πυρετοῖς μόνοις ἀφρώδες διαχωρεῖται, λέλεκται μοι πολλά-
 κως, ὡσπερ γε καὶ ὅτι τὰ συνήθη τῶν ὀνομάτων ἐξαλλάτ-
 τειν ὁ τοῦ προκειμένου βιβλίου συγγραφεὺς ἔργον πεποιή-
 ται, κἂν μὴ δύνηται τοῦτο πράξει, τὰ σημαινόμενα γοῦν
 ὑπαλλάττειν μετὰ τοῦ καὶ τὴν σύνταξιν αὐτῶν ἐπιτηδεύειν
 ἐν σολοικώδεσι ποιῆσθαι σχήμασιν. εἰ δὲ οὐ βούλει σύν-
 ταξιν ὀνομάζειν, ἔξεστί σοι σύνθεσιν αὐτὴν καλεῖν.

ἦστί.

[765] Αἱ ἐκ κεφαλαλγῆς ἀφωνίαι ἅμα ἰδρωῖσι πυρετώ-
 δεες χαλῶνται ἐφ' ἑαυτοῖς, ἐπανιέντα, χροσιώτερον.
 ἐπιθρήγῳσαι τούτοισιν οὐ πονηρόν.

(200) Διαφωνία τις οὐ μικρὰ γέγονε πρὸς ἀλλήλους
 καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ῥῆσιν, ἄλλων ἄλλως ἐξηγησαμένων αὐ-
 τῆν. ἐγὼ δὲ ὅσα μὲν δυνατόν ἐστί μοι τῶν εἰρημένων ἐν
 αὐτῇ προσάγειν τοῖς ἀληθείσι, πειράσομαι τοῦτο πράξει.

bus spuma poni alio ordine apparet. Quare autem in fo-
 lis febribus ad instar ignis urentibus spumofum dejicia-
 tur, dixi saepius; sicuti et quod usitata nomina permutare
 studiose contendat, qui librum hunc scripsit, quamquam
 id facere nequiverit. Significata itaque permutando, simul
 et horum syntaxin, id est constructionem, suo arbitrio
 statuendo figuras committit solecismos. Quod si non syn-
 taxin appellare lubet, potes eam compositionem vocare.

XCVI.

Si ex capitis dolore vocis interceptiones fiant atque cum
 sudoribus febrientes laxentur in se ipsos et mala repe-
 tant, diutius perdurant; et superrigere his malum non est.

Discordia quaedam non parva inter dictionis hujus
 expostores orta est, aliis aliter eam exponentibus. Ego
 vero quae ex dictis in ea veritati adaptare poterō, facere
 id conabor. Quod autem reliquum est non mea, sed ob-

Ed. Chart. VIII. [765.]

Ed. Bas. V. (200.)

τὸ δ' ὑπόλοιπον οὐκ ἔμὸν, ἀλλὰ τῆς τοῦ γράφαντος ἀσφαλείας ἔγκλημα. τὸ γὰρ τοιούτων ἀνδρῶν μετὰ πολλῆς σπουδῆς σαφηνίσαι τὰ λεγόμενα καὶ συναγορεύσαι προελομένων, ἅπαντας ἀπιθάνους φανῆναι, αὐτοῦ τοῦ συγγραφέως ἐστὶν ἔγκλημα. δοκεῖ δέ μοι τὸ μὲν ἐκ κεφαλαλγῆς ἀφωνίαι διὰ τοῦτο εἰρησθαι, διότι σημεῖον εἶναι βούλεται τὴν κεφαλαλγίαν τοῦ πεπονθέναι τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων, οὐ τοπικὴν εἶναι διάθεσιν τῆς ἀφωνίας, οἷαι γίνεσθαι πολλάκις εἰώθασιν ἢ διὰ τὴν τάσιν σφοδρὰν ἢ ἔκλυσίν τε καὶ χάλασιν τῶν τὴν φωνὴν ἐργαζομένων μυῶν τε καὶ νεύρων. τὸ δ' ἅμα ἰδρῶσι πληθὸς ὑγρότητος λεπτῆς ἢ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἔκλυσιν ἐνδείκνυται. τὸ δὲ χαλῶνται ἐφ' ἑαυτοὺς εἰ μὲν ὡς οἱ πλείστοι τῶν ἐξηγητῶν ἤκουσαν, ὡς ἐπὶ τῶν ἀκουσίως διαχωρομένων, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἀκούσομεν, ἤτοι τῆς διανοίας ἐνδείξεται βλάβην ἢ τῶν κλειόντων τὴν ἔδραν μυῶν τε καὶ νεύρων. εἰ δ', ὡς ἔνιοι νομίζουσι, δηλοῦται τὸ χαλᾶν ἐπὶ τῆς διαθέσεως, ὅπερ ἐστὶ μετριωτέραν αὐ-

scuritatis scriptoris culpa existit; nempe quod viri ejusmodi, qui adhibita multa diligentia quae dicuntur et declarare et defendere volunt, omnes male creduli videantur, scriptoris est culpa. Videntur autem mihi ex dolore capitis vocis interceptiones ob id dici, quod capitis dolorem velit signum esse affecti nervorum principii, non autem localem ipsius interceptionis vocis affectionem, quales fieri saepius consueverunt vel propter tensionem vehementem vel propter exsolutionem et laxamentum vocem efformantium tum musculorum tum nervorum. Oratio autem haec cum sudoribus tenuis humiditatis copiam vel retentricis facultatis exsolutionem indicat. Haec autem χαλῶνται ἐφ' ἑαυτοὺς, id est laxentur in se ipsos, si quidem, ut quam plurimi expositorum intellexerunt, de iis scilicet, quae praeter voluntatem excernuntur, ita et nos intellexerimus, vel mentis ostendet laesionem vel claudentium sedem tum musculorum tum nervorum. Si vero verbum χαλᾶν, ut nonnulli existimant, de affectione ex-

Ed. Chart. VIII. [765.]

Ed. Bas. V. (200.)

τὴν ἐργάζεσθαι, διὰ μὲν τοῖς ἰδρωϊτάς, φασὶν ἐκεῖνοι, συμβήσεται χρονιώτερον ἐργάζεσθαι τὸ νόσημα, διὰ τοῦτο παραλείπουσιν οὗτοι τὴν τοῦ ἐπανιέντος ἐξήγησιν, ἐπειδὴ ταῦτὸν ἀναγκασθήσονται λέγειν, ὅπερ ἐπὶ τοῦ χαλῶντος προειρήκασι. διὰ τοῦτ' οὖν ὑπαλλάξαντες τὸ ε γράμμα καὶ γράφαντες τὸ ον κατὰ τὴν πρὸ τέλους συλλαβὴν ἐπανιόντα φασὶν εἰρησθαι, δηλοῦντες δὲ αὐτοῦ τὰ ἐπανερχόμενα νοσήματα. καλοῦσι δὲ ἐπανερχόμενα νοσήματα τὰ μετριάσαντα μὲν ἐπ' ὀλίγον, αὐθις δὲ παροξυνθέντα. εἰ μὲντοι τὰ χαλῶντα ἐφ' ἑαυτοὺς ἐπὶ τῶν διαχωρουμένων ἀπροαιρέτως εἴρηται, ὃ σύμπας λόγος ἔσται τοιοῦτος. ἂν ἐπὶ κεφαλαγίᾳ ἀγωνία γένηται, τοῦ κάμνοντος πυρέττοντος σὺν ἰδρωϊτι, καὶ χωρὶς προαιρέσεως ἀποκρίνονται τὰ περιττώματα, κἂν ἐπάνεσις τις γένηται τῶν συμπτωμάτων ὁμοίως, εἰς χρόνον πλείονα ἐκπίπτει τὰ τοιαῦτα νοσήματα. πρόδηλον δὲ ὅτι χαλεπῶν συμπτωμάτων εἰρημένων οὐκ ἐχρῆν εἰπεῖν μόνον ὅτι χρονιώτερον γίνεται, ἀλλὰ καὶ πρὸ αὐτοῦ πότερον ἐλπίζεεν χρῆ σωθῆσθαι τοὺς οὕτω νοσοῦντας ἢ

ponatur, quod est moderatiorem ipsam efficere, ob sudores quidem, inquit illi, morbum diuturniorem fieri continget. Ob eam causam praetermittunt hi verbi ἐπανιέντα, id est mala repetant, expositionem, quoniam idem dicere cogerentur, quod in verbo χαλῶν antea dixerunt. Ob id igitur permutantes ε literam, scribentesque ον in ea quae finem praecedit syllaba ἐπανιόντα dici ajunt, indicantes per id verbum recurrentes morbos; vocant autem ita morbos, qui paulum quidem moderatiore sunt, sed rursus exacerbantur. Porro si oratio χαλῶνται ἐφ' ἑαυτοὺς de involuntariis dejectionibus dicatur, totus sermo talis erit: si ex capitis dolore vocis interceptio fiat, febriente aegro cum sudore et absque arbitrio superflua excernunt; et si repetitio quaedam symptomatum pari modo fiat, in longius excidunt ejusmodi morbi tempus. Quod autem in dictis gravibus symptomatis non dicendum erat solum, quod morbi protraherentur, sed ante hoc, an sperandum esset servandos, qui ita aegrotant, an morituros, constat

Ed. Chart. VIII. [765. 766.]

Ed. Bas. V. (200.)

τεθνήξασθαι, παραλιπὼν ὁ γράψας αὐτὰ περὶ τοῦ χρονί-
σαι μόνον ἐδήλωσεν. ἀλλὰ τοῦτω πάλιν ἐναντιοῦται τὸ κατὰ
τὴν τελευτὴν εἰρημένον ἐπιρρήγῳσαι τοῦτοιςιν οὐ πονηρὸν,
ὅπερ ἔνιοι φασιν ἡμαρτηῆσθαι. χρὴ γὰρ ἄνευ τῆς ἀποφά-
σεως πονηρὸν, οὐ μετ' αὐτῆς, οὐ πονηρὸν γεγράφθαι. συγχω-
ρηθείσης δὲ τῆς ἐν ἅπασι τῶν ἀνιγρῶτων εὐρισκομένης
γραφῆς, ἣτις ἐστὶ μετὰ τῆς ἀποφάσεως, [766] εἰκότως
φασὶν εἰρηῆσθαι τὸ ῥήγος οὐ πονηρὸν εἶναι διὰ τὴν φύσιν
ἐκκελυμένην ἐπεγείρειν. ὅτι δὲ ἐκκλύεται, τὴν τε ἀφωσίαν
καὶ τὴν ἀκούσιον ἀπόκρισιν τῶν περιττῶν καὶ τοὺς ἰδρω-
τας δηλοῦν.

 ζζ.

Χεῖρες τρομώδεις, κεφαλαλγῆες, τραχήλου ὀδυνώδεις, ὑπί-
κωφοι, οὐρέοντες μέλανα δεδασμένα, οἷσι ταῦτα μέλανα
προσδέχισθαι ἤξιεν, ὀλέθριον.

omnibus; praetermittens autem haec scriptor de diuturnitate tantum explicavit. Sed rursus rei huic adversatur, quod in fine dictionis narratur, superrigere his malum non est, in quo quidam erratum esse dicunt; nam *malum* sine negatione, non cum ea, *non malum*, scribendum fuit. Concessa vero ea, quae in exemplaribus omnibus cum negatione reperiatur scriptura, jure iniquiunt rigorem dici non malum esse propterea, quod exfolutam excitet naturam; quod autem exfoluta sit tum vocis interceptionem tum involuntariam superfluum excretionem tum sudores id ostendere.

 XCVII.

Manus tremulae, caput dolentes, cervicem dolentes, surdastri, nigra densata mejentes, quibus haec sunt, his nigra ventura esse expectare oportet, perniciosum.

Ed. Chart. VIII. [766.]

Ed. Basf. V. (200.)

Ἡ μὲν κεφαλαλγία τοῦτοις τὴν κεφαλὴν ἐνδείκνυται πάσχειν, ὥσπερ γε καὶ ἡ τῆς ἀκουστικῆς αἰσθήσεως βλάβη τὸν ἐγκέφαλον αὐτὸν, ὥστε καὶ τὴν ὀδύνην τοῦ τραχήλου καὶ τὰς τρομώδεις χεῖρας, τὴν τῶν νεύρων ἀρχὴν πεπονθυῖαν βεβλάσθαι. τὰ δ' οὖρα μέλανα πολλάκις εἴρηται τῆς εἰέρας ἀρχῆς εἶναι πάθος, καὶ γίνεται τοῦτο διὰ σφοδρτάτην θερμότητα. τὰ δ' οὖρα δεδασυμένα τῶν εἰς ἀσάφειάν εἰσιν ἐπιτετηδευμένων, ὥσπερ καὶ ἄλλα πολλὰ κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον, ἵνα κἀνταῦθα φλυαρεῖν ἔχωσιν οἷς φίλον τοῦτο. κατὰ γοῦν τὸ προγνωστικὸν ἀπάσας τῶν οὔρων τὰς διαφορὰς, αἱ γίνονται τοῖς ὀξείως νοσοῦσι διερχόμενος, οὐκ ἐμνημόνευσε δασέων οὔρων, ὥσπερ οὐδ' ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν ἢ κατὰ τοὺς ἀφορισμούς. ἀλλ' οἱ γε τὰ τοιαῦτα μὲν ἀποφαινεσθαι τολμηροὶ, περὶ ὧν οὐ τὴν γνώσιν ἀκριβῆ λαβεῖν ἐστὶν οὐτ' εἰ λάβοιμεν ἔχειν τι πλεον ὧν ἐπιστάμεθα. τὰ δ' ὄντως χρήσιμα μὴ γνώσκοντες ἀνώμαλον ἔχειν φασὶ τὴν ἐπιφάνειαν τὰ δασέα τῶν οὔρων ἔξοχαῖς βραχείαις τε καὶ λευκαῖς οἷον περ θριζὶ τετραχυσμένα.

Capitis dolor caput his affici, veluti et sensus auditorii laesio, cerebrum ipsum ostendit; quo fit ut et colli dolor et manus tremulae nervorum principium laesum esse portendant. Quod vero nigrae urinae principii alterius affectionem indicent, saepe est dictum, fitque hoc propter vehementissimam caliditatem. Urinae vero densatae eorum sunt numero, quae ad obscuritatem tendunt, veluti et alia libri hujus multa, adeo ut impraesentiarum quoque nugari possint quibus id placet. Nempe Hippocrates in prognostico differentias urinarum omnes, quae in acutis morbis fiunt, enarrans, nullam de densis mentionem fecit, sicuti neque in epidemiis neque in aphorismis. At qui talia quidem pronunciaré audent, de quibus notitiam exquisitam habere non possumus, neque si habuerimus plus aliquid iis quae scimus habemus, vere autem commoda non agnoscunt, inaequalem habere superficiem ajunt urinas densas, eminentiis scilicet tum parvis tum albis veluti capillis exasperatas. Suntque inter hos

Ed. Chart. VIII. [766.]

Ed. Bas. V. (200.)

και τινές μὲν αὐτῶν ἀφρώδη φασὶν εἶναι τὰ τοιαῦτα τῶν οὔρων, ἀφρὸν λεπτὸν ἐπιπολῆς ἀνωμάλως διεσπαρμένον ἔχοντα, τινές δὲ παχέα μὲν αὐτὰ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν ἔχοντα σκληρότητα πάνυ λεπτήν, ὡς ψάμμον. ἀλλὰ γε ταῦτα πάντα διελθοῖσιν ἡμῖν οὐδὲν πλέον. αὐτὸς γὰρ ἐπὶ τῇ τέλει τῆς ῥήσεως ἔγραψε μέλανα προσδέχεσθαι ἥξειν καὶ τούτῳ γε πάλιν αὐτῷ προσέθηκεν ὀλέθριον. εἴρηκε δὲ ἔμπροσθεν αὐτὸν οὐρεῖν μέλανα. τὸ γοῦν ἐλπὶς μέλανα ἥξειν ἀπολείπεται περὶ τῶν διαχωρουμένων ἢ ἐμουμένων ἀκοῦσαι. περιτιτὸν δὲ ἀναμένειν ἐκεῖνα προῤῥήσεως ἔνεκεν, ὀλεθριώτερα αὐτὸν ἐωρακότα σημεῖα οὔρα μέλανα, πρὸς τῇ μῆτι διὰ παντός μῆθ' ὡς τὸ πολὺ μελάνων οὔρων γενομένων, ἔκκρισιν διὰ γαστροῦς ἢ ἔμετον ἔπεσθαι διὰ παντός μέλανα. διὸ μοι δοκεῖ καὶ ὁ Διοσκορίδης ὑπομέλανα γράφαι τὰ τοιαῦτα οὔρα, προσθεῖς τὴν ὑπὸ πρόθεσιν, ἵνα προῤῥητικόν τι καὶ ὀλίγον ὁ λόγος ἔχη. περιτιτὴ δὲ παντοίως ἔσται τῶν ἄλλων συμπτωμάτων ἢ προσθήκη. τὰ γὰρ ὑπομέλανα

nonnulli, qui spumosas tales urinas esse dicant, spumam scilicet tenuem in superficie inaequaliter dispersam habentes, alii vero crassas quidem eas, duritiem in superficie, fabuli instar, valde tenuem obtinentes. Sed sane percurrentibus omnia haec nobis nihil commodi accedit. Nempe auctor ipse ad dictionis finem ventura exspectare nigra scripsit et huic rursus ipsi adjecit perniciosum. Dixit vero antea nigra mejere aegrum; quare spes venturorum nigrorum de his relinquatur, quae vel dejiciuntur vel vomuntur, intelligenda, superfluum autem existit illa exspectare in gratia praedictionis eum, qui perniciosiora vidit signa, urinas scilicet nigras. Adde quod neque perpetuo neque ut plurimum nigrarum urinarum excretionem consequuntur per ventrem vel vomitum nigra. Eamque ob causam mihi videtur Dioscorides subnigras tales scripsisse urinas, sub praepositionem adjiciens, ut prorrheticum quippiam, tametsi exiguum sermo haberet. Supervacanea autem prorsus erit caeterorum symptomatum

Ed. Chart. VIII. [766. 767.]

Ed. Bas. V. (200.)

οὔρα, ῥοπήν ἔχοντα πρὸς τὸ μέλανα γενέσθαι, τῆς ιδέας δέεται τοῦ πυρετοῦ, διοριζομένης ἀσφαλεστέραν πρόρρησην, εἰρήρου δὲ οὐδενός. εἰν γὰρ ἰκανῶς ἢ δοιμὺς καὶ πυρώδης ὁ πυρετός, ἢ μεταπτώσις εἰς τὸ μέλανα τῶν ὑπομελάνων οὔρων ἔσται ῥαδίως. εἰν δὲ μὴ τοιοῦτος οὐ πάνυ τι πυρώδης, τότε τρομῶδεις αἱ χεῖρες, ὡπερ καὶ ἡ κεφαλαλγία καὶ τὸ ὑπόκωφον καὶ τὸ τοῦ τραχήλου ὀδυνῶδες. ταῦτα γὰρ ἅπαντα φρενιτικὰ σημεῖα.

 ἢη'.

[767] Αἱ μετ' ἐκλύσεως κατόχως ἀφωνίαὶ ὀλέθριαι.

Πάλιν ἀνταῦθα λόγον ἔγραψε κατὰ μέρος, ὡπερ καὶ πρόσθεν ἠνίκα ἔλεγεν, αἱ παραφροσύναι κάκισται. κοινῶς πᾶσι τοῖς τοιοῦτοις εἰσίν, ὃ καὶ τοῖς ἰδιώταις δῆλον ὑπάρχει τὸ τὰ μεγάλα πάθη τοῖς προκεκμηκόσι τὴν δύναμιν ὀλέθρια γίνεσθαι. ἀλλ' ὅπερ ἐκεῖ προεξαδυνατησάντων,

adjectio. Nam subnigrae urinae, ut nigrae. fiant inclinationem habentes, febris speciem expostulant, quae certiore definit praedictionem, aliud vero nihil. Si enim abunde tum acris tum ignea febris fuerit, subnigrae urinae in nigras prompte transibunt, si vero non talis neque magnopere ignea fuerit, huic tremulae manus erunt, veluti et dolor capitis, subsurditas et cervicis dolor. Haec etenim omnia phrenitica sunt signa.

 XCVIII.

Quae cum exsolutione et catoche fiunt vocis interceptiones perniciosae.

Rursus in hoc loco particularem scripsit sermonem, veluti et antea, quum dixit, desipientiae pessimae. Communiter autem talibus omnibus inest, quod et idiotis ipsis patet, ut magnae affectiones virtute praefatigatis perniciosae fiant; sed quod ibi praedebilitatorum dixit, id

Ed. Chart. VIII. [767.]

Ed. Bas. V. (200. 201.)

τοῦτο ἐνταῦθα μετὰ ἐκλύσεως εἶπε. δύναται δέ τις καὶ μετὰ ἐκλύσεως ἢ ἀσθενείας ἢ ἀρρώστιας εἰπὼν ἐπιέμψα φαντασίαν τοῖς πολλοῖς καὶ ἀμαθείσιν ἄλλο τι λέγειν· δύναται καὶ τῶν κατὰ μέρος παθῶν μνημονεύειν, ἵνα ἐν τῇδε δόξῃ λέγειν ἄλλοτε ἄλλα. καὶ γὰρ αἱ περιπνευμονίαι καὶ αἱ πλευρίτιδες ἐν ἀσθενείᾳ δυνάμειος γιγνόμεναι καὶ πᾶν ὄντιον πάθος ἰσχυρὸν ὀλέθριόν ἐστιν. ὅπου γὰρ οὐδέ οἱ τὴν (201) δύναμιν ἰσχυροὶ διασώζονται πάντες ἐξ αὐτῶν, εὐδὴλον ὡς τῶν ἀσθενῶν αὐθέναι σωθῆναι δυνατόν ἐστι. τῶν μὲν οὖν ἐμνημόνευσε δύο συμπτωμάτων, ἐπομένων τῇ βλάβῃ τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ θάτερον δ' αὐτῶν μόνον εἰπὼν τις ἀληθεύει. καὶ γὰρ αἱ μετ' ἐκλύσεως κατοχαὶ μοχθηραὶ καὶ αἱ μετ' ἐκλύσεως ἀφωνίαι παραπλησίως αὐταῖς.

 ἡθ'.

Πλευροῦ ἄλγημα ἐπὶ πτύσεισι χολώδεσιν, ἀλόγως ἀφανισθὲν, ἐξίστανται.

impraesentiarum cum exsolutione dicit. Potest autem quispiam et cum exsolutione vel infirmitate vel imbecillitate inquiring, multitudini indoctisque, quasi aliud quispiam dicat, praebere opinionem, potest quoque et de particularibus affectionibus ita agere ut interim alias alia dicere videatur. Nam et peripneumoniae et pleuritides, quae cum facultatis fiunt imbecillitate, omnis item hujusmodi fortis affectio perniciofa est, si enim neque ex ipsis qui viribus valent omnes servantur, quod nemo ex iis, qui imbecillam habent facultatem, servari possit, liquido constat omnibus. Hoc igitur in loco duo symptomata, quae cerebri laesionem concomitantur, memoravit, quorum qui vel alterutrum tantum dicit, vera loquitur, nam catochae cum exsolutione pravae sunt, vocis interceptiones item cum exsolutione similiter his habent.

 XCIX.

Lateris dolor ex sputis biliosis, si absque ratione evanuerit, in furorem aguntur.

Ed. Chart. VIII. [767.]

Ed. Bas. V. (201.)

Καὶ τοῦτον τοῦ λόγου τὸ καθόλου πολλάκις εἴρηται, πάντων τῶν ἀλόγων ἀφανισθέντων κακὸν τι σημαίνοντων, καὶ ἐνιαῦθα δὲ πρόσκειται τῶν κατὰ μέρος τι κακὸν γιγνόμενον ἐπὶ χολώδεσι πτύσμασιν, ἐν πλευριτικοῖς πάθεσιν ἐξαίφνης ἀφανισθεῖσιν, οὐ μὴν διὰ παντὸς ἢ πλειστάκις, ἀλλ' ὅταν ἢ μετάστασις τοῦ χολώδους ἐπὶ τὴν κεφαλὴν γένηται, τηνικαῦτα μόνον οἱ κάμνοντες ἐξίστανται. τῷ μέντοι συνήθει τῆς ἐρμηνείας ἤδη χρησάμενος ὁ γράψας τὸ βιβλίον ἀλλόκοτον ἐποίησε τὴν λέξιν, οὐκ ἐχόντων ἡμῶν τινὶ τὸ ἐξίστανται συνιάξομεν. ὅσον μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ λέξει, τῷ τῆς πλευρῆς ἀλγήματι, φάντος γε αὐτοῦ, πλευροῦ ἀλγημα ἀλόγως ἀφανισθὲν, ἐξίστανται. πάνν δ' ἀκύρως ἂν εἴη λεγόμενον τὸ τοῦ πλευροῦ ἀλγημα ἀλόγως ἀφανισθὲν ἐξίστανται. καὶν γὰρ ἀντὶ τοῦ ἐξίστανται ἐξίσταται γράφομεν χωρὶς τοῦ ν τῆς πρὸ τέλους συλλαβῆς διὰ μόνου τοῦ τ καὶ α, καὶ οὕτως ἄισπος ἢ ἐρμηνεία γίνεται καὶ πολὺ

Sermonis quoque hujus universale saepius est dictum, quod omnia sine ratione evanescentia malum quippiam portendant. In hoc loco autem adjectum etiam est aliquod ex particularibus malum, quod ex biliosis sputis in pleuriticis affectionibus repente evanescentibus fit, neque tamen perpetuo, neque saepius, sed quum biliosi humoris ad caput ipsum transitus fuerit, tunc solum aegri ἐξίστανται, id est in furorem aguntur. Atqui consueta jam enunciatione usus, qui librum scripsit alienam fecit dictionem, quum non habeamus, cuiam orationem in furorem aguntur ordinemus componamusque. Nempe quantum quidem ex dictione est, lateris dolori ordinamus, dicente utique ipso, lateris dolor absque ratione si evanuerit, in furorem aguntur, valde vero improprie dictum fuerit, lateris dolor absque ratione si evanuerit, in furorem aguntur; nam etsi pro ἐξίστανται, id est in furorem aguntur, scribamus ἐξίσταται, id est in furorem agitur, sine ν syllaba quae finem praecedit per sola στ et α scripta, non minus et sic absurda fuerit interpretatio atque priore

Ed. Chart. VIII. [767. 768.]

Ed. Bas. V. (201.)

χείρων αὐτῆς. τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν παθῶν ἐπὶ τὸν κάμνοντα σολοικώδης ἢ μετάβασις γίνεται, τὸ δ' ἄνευ τοῦ ν λεγόμενον ἐξίσταται, τὴν ἀρχὴν οὐδ' οὕτως, τί πρότερον σημαίνει δυνατόν εὔρεϊν. κατὰ φύσιν γὰρ ἦν εἰρηκεῖναι πλευροῦ ἀλγῆματος ἐπὶ πτύσμασι χολώδεσιν ἀλόγως ἀφανισθέντος οἱ κάμνοντες ἐξίστανται, σημαίνοντος δηλονότι τοῦ ἐξίστανται παρακοπὴν σφοδρὰν καὶ μανιώδη.

ϑ'.

[768] Ἐπὶ τραχήλου ἀλγῆματι κομαιοῦται, ιδρωῶται, κοιλίη φουσηθεῖσα, εἰ δέ τι πρὸς ἀνάγκην ὑγρὰ χαλῶσα, ὑποπεριπλυθεῖσα, ἐκ τουτέων ἄχολα ἐξίστανται. τὰ τοιαῦτα διασωζόμενα μακροτέρως διανοσεῖ. ἀρὰ γέ εἰσιν ἄχολο περιπλύσεις εὐηθέστεραι καὶ τὸ φουσῶδες ὄγκῳ προσωφελέοι.

Καὶ κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν ἀνομοιογενῶν ἔστι συμπτωμάτων ἄθροισμα. τραχήλου μὲν γὰρ ἄλγημα μετὰ κόματος

deterior longe, nempe in illa ab affectionibus ad aegrum per soloecismum transitur. Hoc autem ἐξίσταται, tametsi absque ν enunciatur, ne sic tamen profus quid prius illud significet invenire queas, nam secundum naturam dixisse licebat, lateris dolore ex biliosis sputis absque ratione occultato aegri ἐξίστανται, verbo illo videlicet significante dementia vehementem et maniae participem.

C.

Ex cervicis dolore comatoso et sudante alvus inflata, si ad necessitatem liquida demiserit infuso subluta, ex his bile carentia in ecstasi aguntur. Talia autem si ferventur, diutius aegrotat; an et his non biliosae proluviae benigniores sint et flatuoso tumori profuerint?

Acervantur quoque in hac dictione dissimilis generis symptomata. Cervicis etenim dolor cum comate morbo-

Ed. Chart. VIII. [768.]

Ed. Bas. V. (201.)

ἐν τῇ κεφαλῇ νοσώδη διάθεσιν εἶναι σημαίνει. ὁ δ' ὡς σύμπτωμα καὶ μὴ κριτικὸς ἰδρῶς ἦτοι πλήθος ἢ ἀρῶστίαν ἐνδείκνυται τῆς ἐλκτικῆς τε καὶ καθεκτικῆς ὀνομαζομένης δυνάμεως. ἐμφυσηθεῖσα δ' ἡ γαστήρ αὐτὸ δὴ τοῦτο πεπονθέναι τὸ μόριον δηλοῖ τὴν γαστέρα. τὸ δὲ πρὸς ἀνάγκην ἰγρὰ χαλῶν, ὑποπεριπλυθεῖσαν δὲ τοῦτο ποιεῖν, τὸ ἦπαρ ἐνδείκνυται πεπονθέναι. ἐξίστασθαι δὲ, ὅπερ ἐστὶ παρακόπτειν σφοδρῶς, τούτους φησὶ καίτοι μηδεὶος σημείου γενομένου τῆς ἐκσιάσεως. τὸ γὰρ κομμαιῶδες εἶρηται μόνον ἐγκεφάλου πάθος, ἐναντίον ὑπάρχον ἐκστάσει. πλὴν εἰ τὸ τραχήλου τις ἄλγημά φησι τῆς ἐκσιάσεως εἶναι σημείον, ὃ μὴδὲ τὴν ἀπλὴν παραφροσύνην σημαίνει δύναται μόνην, ἄνευ γε τοῦ καὶ ἄλλα προσελθεῖν αὐτῷ σημεία, οἷον ἀγρυπνίαν, κεφαλαλγίαν, ὄμμα θρασὺ, θρασεῖαν ἀπόκρισιν, ὕπνους ταραχάδεις ἢ τι κατὰ τὰς αἰσθήσεις ἢ προαιρετικὰς κινήσεις βεβλαμμένον. εἰκότως οὖν ἀντὶ τοῦ ἐξίστανται ἔνιοι ἐξίστανται ἐπὶ τῶν διαχωρημάτων εἰρησθαι γάσκοντες αὐτὰ καὶ συνῆφθαι μᾶλλον ἐκείνοις, ὡς εἶναι τὸ

sam in cerebro affectionem esse ostendit. Sudor vero tanquam symptomata et non iudicatorius aut redundantiam aut retentricis facultatis imbecillitatem indicat. Alvus autem inflata eam ipsam partem affectam esse indicat, ventrem scilicet. Ad necessitatem autem liquida demittere sublutumque id facere jecur ostendit affectum. Ἐξίστασθαι autem, quod est παρακόπτειν σφοδρῶς, id est valde desipere, eos ait, etsi nullum fortis desipientiae, quam ἐκστασιον vocant, signum effectum fuerit, dictum est enim comatosum tantum, quae est affectio cerebri, contraria ecstasi, nisi quis cervicis dolorem signum ecstasis esse dicat; quod neque simplicem desipientiam absque signorum aliorum conjunctione significare potest, ut sunt vigiliae, capitis dolores, ferox oculus, responsio audax, somni turbulenti aut aliqua in sensibus vel motionibus arbitrariis laesio. Jure igitur quidam pro ἐξίστανται legunt ἐφίστανται, id est cohibentur, de alvi excrementis dici affirmantes atque melius copulari illis, ut ita continuetur dictio:

Ed. Chart. VIII. [768.]

Ed. Bas. V. (201.)

συνεχῆς τῆς λέξεως τοιόνδε, κοιλίη φουσηθεῖσα. εἰ δέ τι πρὸς ἀνάγκην ὑγρὰ χαλῶσα ὑποπεριπλυθεῖσα, ἐκ τουτιῶν ἄχολα ἐφίστανται. τοῦτοις οὖν ἐφεξῆς εἰπὼν, τὰ τοιαῦτα διασωζόμενα μακροτέρως διανοσέει. τελευταῖον ἔγραψεν ἄρα γε ἄχολοι περιπλύσεις εὐηθέστεραι καὶ τὸ φουσῶδες ὄγκω προσωφελεί; ὡς εἰ καὶ οὕτως εἶπε· καὶ φουσῶδες ὄγκωμα προσωφελούσι. τοῦτο δ' αὐτὸ πάλιν ἴσον δύναται τῶ τοὺς φουσῶδεις ὄγκους ὠφελεῖν. εἰ δὲ ἀλλόκοτός σοι ἢ σύνταξις εἶναι δοκεῖ, χρὴ συγγινώσκειν τοῖς οὕτως ἐξηγουμένοις· πάμπολλα γὰρ ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ τοιαῦτα φαίνεται ἀσυνήθεισι τῶν ὀνομάτων ἐρμηνευόμενα. εἰκότως δὲ φαίνεται ζητῶν, εἰ ἄχολοι περιπλύσεις τοὺς τοιούτους ὄγκους ὠφελέουσι, τεκμαιρόμενος τοὺς φουσῶδεις οὐχ ὑπὸ χολῆς, ἀλλ' ὑπὸ ψυχρῶν ὑγρῶν ὑδατωδῶν κατὰ τὴν σύστασιν ἅμα πνεύματι φουσῶδει γίνεσθαι. κατ' αὐτὴν μὲν οὖν τὴν ἐξήγησιν ὁμολογεῖν ἀλλήλοις φαίνεται ταῦτα καὶ καλῶς ὑπὸ τινων γέγραπται τὸ συνίσταται ἢ ἐφίσταται κατὰ τῶν διαχωρημάτων, καὶ μᾶλλον γε αὐτὸ τὸ ἐφίσταται· διότι γὰρ ἐστίν

venter inflatus si ad necessitatem liquida demiserit sublatus, ex his bile carentia excrementa cohibentur. Post haec vero inquires: talia autem si feruntur, diutius aeger aegrotabit; tandem scripsit: an his bile carentes proluvia, mitiores meliorisque moris existunt et quod flatuosum est tumoris adjuverint; quasi ita dixerit: et flatuosum tumorem adjuverint? Quod rursus idem in significato potest, quod et flatuosus tumoribus opem ferre. Quod si aliena tibi videatur constructio, ignoscendum est iis, qui ita enarrant; permulta siquidem talia libro in hoc videntur pronunciarum nominibus inusitatis. Jure autem optimo investigare videtur an bile carentes proluvia tales juvent tumores flatuosos, non a bile, sed a frigidis humoribus substantia aquosis et flatuoso spiritu fieri conjiciens. Secundum hanc igitur expositionem consentire haec inter se videntur; et non perperam a quibusdam scriptum est συνίστανται vel ἐφίστανται, id est consistunt vel cohibentur, de dejectionibus et magis ipsum ἐφίστανται, id est cohi-

Ed. Chart. VIII. [768. 769.]

Ed. Bas. V. (201.)

ἄχολα, διὰ τοῦτο ἐφίσταται καὶ πρὸς ἀνάγκην μόγις χα-
 λαῖται, τουτέστι μετὰ τοῦ πραγματεύεσθαι τι τὸν ἱατρόν.
 ἐκ περιτοῦ δὲ πάλιν φαίνεται τὸ κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐπὶ
 τραχήλου ἀλγῆματι κωματώδει συνῆθαι, κατὰ μηδὲν
 συνημμένον τοῖς περὶ τὴν κοιλίαν συμπτώμασιν. ἔοικεν οὖν,
 ὡσπερ ἄλλας πολλὰς συνδρομὰς ἐφαίνεται τεθεαμένος ἐφ' ἐνὸς
 ἢ δυοῖν ἐπὶ τὸ γράφειν ἀφῆχθαι, καὶ νῦν οὕτω πεποιηκέναι,
 χωρὶς τοῦ προσγράψαι τὸν ἀρρώστον ὀνομαστὶ, καθάπερ
 ἐπ' ἄλλων ἐποίησε. [769] καὶ εἶπερ τοῦθ' οὕτως ἔχει
 δυνατόν ἐστὶν ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νόσου πληθὸς τι χυμῶν,
 ψυχρῶν μὲν τῇ κράσει, λεπτῶν δὲ τῇ συστάσει, τὰ περὶ
 κεφαλὴν καὶ τράχηλον ἐνοχλῆσαι μόρια, μεταρρῶν δὲ ἐπὶ
 τὰ κατὰ τὴν γαστέρα τὸν τε φυσώδη κατ' αὐτὴν ἐργάσα-
 σθαι ὄγκον καὶ τὰ διαχωρήματα λεπτὰ καὶ ὑδατώδη ποιῆ-
 σαι καὶ διὰ τοῦτο μένοντα κατὰ τὴν γαστέρα καὶ μὴ διεξ-
 ερχόμενα, καθάπερ τὰ χολώδη καὶ δάκνουτα. διαφέρει δὲ
 οὐ μικρὸν ἢ τὰ συμβάντα τινὶ διηγουμένου τοῦ τὸ βιβλίον

bentur; nam quia ἄχολα, id est *bile carent*, ob id coli-
 bentur atque ad necessitatem vix deponuntur, hoc est
 cum medici auxilio. Superflue autem inter initia con-
 junctum esse videtur: *ex cervicis dolore comatoso et su-*
dante; nullo pacto ventris symptomatis cohaerens qua-
 dransque. Quo igitur modo concursiones alias multas in
 uno vel duobus contemplatus, ad eas scribendas perve-
 nisse est visus, ita et nunc fecisse est verisimile, non prae-
 scripto aegrotantis nomine, ut in aliis fecit. Et si res
 ita habet, fieri potest ut in principio quidem morbi co-
 pia quaedam humorum et temperamento frigidorum et
 substantia tenuium, particulas circa caput cervicemque in-
 festaverit; defluensque in ventrem et flatuosam in eo mo-
 lem pepererit et dejectiones tum tenues tum aquosas fe-
 cerit, atque ob id manentes in ventre et non penetran-
 tes, quo penetrant modo, quae tum biliosae tum mordentes
 existunt. Caeterum non parum interest, an auctore
 libri quae cuiquam evenerunt narrante, causas nos red-

Ed. Chart. VIII. [769.]

Ed. Bas. V. (201.)

γράφαντος αἰτίας αὐτῶν ἡμᾶς ἀποδιδόναι πιθανὰς, ὡς ἐν τῷ τῶν ἐπιδημιῶν ἐποιήσαμεν, ἢ ὡς καθολικοὺς τοὺς λόγους ἐξετάζειν. ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς κεφαλῆς εἰς τὴν γαστέρα μεταρρῦηναί τις δύναται χυμὸς, ὡσπερ γε καὶ εἰς τὸν φάρυγγα καὶ λάρυγγα καὶ πνεύμοια καὶ εἰς θώρακα καὶ διάφραγμα καὶ σπλῆνα καὶ ἥπαρ καὶ ὀτιοῦν ἄλλο, καθάπερ γε καὶ ἐκείνων γε ἐκάστου πάλιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀνηνεχθαι. τὸ δ' ἦτοι διὰ παντὸς ἢ πλειστάκις εἰς ἓν τῶν εἰρημένων τὴν μειάσιωσιν γίνεσθαι ψεῦδος, ὅπερ αἱ πλεῖσται τῶν κατὰ τοῦτο τὸ βιβλίον ἐνδείκνυνται ῥήσεις, ἐφ' αἷς ἀπλῶς ἀποφαίνεται, χωρὶς τοῦ προσθεῖναι τὸν ἐπαπορητικὸν σύνδεσμον ἢ τὸν ἄρῶσσιον αὐτὸν ὀνομασίτι. ἀλλὰ γε κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν εἰπῶν, ἄρα γέ εἰσιν αἱ ἀχολοὶ περιπλύσις εὐηθέστεραι; δῆλος ἐγένετο μὴ θεορῶεῖν ὡς καθολικῷ τῷ λόγῳ. τὸ δὲ εὐηθέστεραι ῥῆμα σημαίνει μὲν καὶ τὸ κακοηθέστεραι. καὶ πολλάκις κατὰ τοῦτο τὸ σημαίνον τούτῳ φαίνονται κεχρημένοι πολλοὶ τῶν παλαιῶν. σημαίνει δὲ καὶ τὸ εὐτροποι. κέχρηται γὰρ καὶ τούτῳ

dere eorum probabiles tentemus, quemadmodum in opere epidemiorum fecimus, an veluti universales sermones indagare. A capite enim ad ventrem defluere potest humor, veluti et in fauces gutturque et pulmonem et thoracem et septum transversum et lienem et hepar et quidvis aliud; veluti et ex uno quoque horum rursus ad caput advehi; sed vel perpetuo vel magna ex parte in unum dictorum permeatio fiat, falsum existit; id quod plurimae libri hujus dictiones ostendunt, in quibus simpliciter enunciatur absque adjectione conjunctionis dubitativae vel nominis aegrotantis. Verum in hac dictione inquiring, an et his bile carentes proluvia εὐηθέστεραι, id est *melioris moris*, existant? sese haud quaquam sermoni universali confidere declaravit. Εὐηθέστεραι autem significat quidem et κακοηθέστεραι, id est maligniores et saepius in hoc significato plerique veterum usi videntur; verum et εὐτροποι significat, id est mitiores, et ut vertantur promptiores; usi

Ed. Chart. VIII. [769.]

Ed. Bas. V. (201. 202.)

τινὲς τῶν παλαιῶν, (202) καθὸ καὶ νῦν εἴκειν εἰρηθεῖναι. συνεμψαίνει γὰρ τὸ κατὰ τὴν τελευταίην τῆς ῥήσεως εἰρημένον προσωφελέειν.

ρά.

Κοιλίης περίτσεις πρὸς ἀνάγκην ὑγρὰ χαλῶσα, ταχὺ ὄγκουμένη, ἔχει τι σπασμοῖδες, οἷον καὶ τῷ Ἀσπασίου νιῶ, τὸ ἐπιφύγοῦν τούτοις ὀλέθριον. ἐκ τουτέων σπασμοῖδης γενηθεῖς καὶ ἐμψυθηθεῖς, μακρότερον διανοσήσας, στόματι σῆψις χλωρὴ ἐπεγένετο.

Εἴρηται μοι καὶ πρόσθεν ὡς ἡ διδασκαλία τῆς ἰατρικῆς θεωρίας ὑφ' Ἱπποκράτους διὰ τῶν καθόλου γέγονεν ἐν ἅπασι τοῖς γνησίοις βιβλίοις, προχειριζομένου ποτὲ καὶ τῶν κατὰ μέρος ἔνια παραδείγματος ἕνεκα πρὸς σαφήνειαν τῶν μανθανόντων. ἐπεὶ δ' οὐκ ἀπόρησεν τὰ καθόλου θεωρήματα μαθεῖν εἰς τὸ διαγινώσκειν ἐτοιμῶς ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτὰ χωρὶς τοῦ γυμνάζεσθαι, διὰ τοῦτο γυμνασίας ἕνεκα

liquidem sunt et hoc significato quidam ex antiquis, juxta quod et nunc dictum esse videtur, nempe id commonstrat, quod in fine sententiae dictum est, adjuverint.

CI.

Alvi circumtentio ad necessitatem liquida demittens, cito intumescens, convulsivum quiddam habet; ut et Aspasii filio. Superrigere his perniciosum; ex his convulsus et inflatus quis quum diutius aegrotaverit, in ore putredo viridis oboritur.

Dictum a me etiam superius est quod medicae speculationis doctrina ab Hippocrate in legitimis omnibus libris per universalia facta sit, expromente etiam aliquando particularia quaedam gratia exempli ad eorum qui discunt perspicuitatem. Sed quoniam non satis est praecepta universalia condiscere, ut ea prompte in operibus dignoscantur absque exercitatione, ob id gratia exerci-

Ed. Chart. VIII. [769. 770.]

Ed. Bas. V. (202.)

ἔγραψε τοὺς ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν ἀρχώστους, ἐφ' ὧν οὐδὲν παρέλιπε τῶν συμβάντων αὐτοῖς. ἢ δ' ὑπὸ τοῦ τὸ προρρητικὸν γράψαντος ἀνδρὸς γινομένη διδασκαλία δέδεικται μὲν ἤδη πολλάκις οὐκ ἔχουσα τὸ καθόλου, πλην εἴ που σπανίως. ἀπολειπομένη δὲ καὶ τῆς κατὰ μέρος ἀκριβοῦς διηγήσεως, ὅποια γέγραπται κατὰ τοὺς ἐν τοῖς ἐπιδημιῶν ἀρχώστους, ἔνθα πρῶτον μὲν εἰς ἐπίσημόν ἐστί τι τῶν προκαταρξάντων αἰτίων, δεδήλωκε λέγων ὅταν εἴ τις ἐκ κόπων ἢ γυμνασίων ἀκαίρων ἢ μέθης ἤρξατο νοσεῖν, εἶθ' ὅτι τὴν μὲν πρώτην τῶν ἡμερῶν ἐγένετο ταυτὶ περὶ αὐτόν, ἐν δὲ τῇ δευτέρᾳ ταυτὶ, [770] καὶ οὕτως κατὰ τὴν τρίτην καὶ τὴν τετάρτην καὶ τὰ ἐφεξῆς ἅπαντα διηγῆται τὰ γεγόμενα τοῖς παρ' αὐτοῦ μεμαθηκόσι τὴν καθόλου θεωρίαν, ἐφαρμοίειν προτρέπων τοῖς πενητόσι καὶ τοὺς ἀρχώστους, μετὰ τοῦ καὶ αὐτὸν ποδηγεῖν ἐνίοτε πρὸς τὴν γυμνασίαν, ὡς ἐπιδείδεικαί μοι κατὰ τὰς ἐξηγήσεις αὐτῶν. ὁ δὲ τοὺς ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ γράφων ἀρχώστους ἀπὸ τῆς τοιαύτης διηγήσεως ἐπὶ τισι τῶν ὑφ' ἐνίων ἀπαξ ἤδη βούλεται κα-

tationis aegros in epidemiis scripsit, in quibus nihil eorum, quae his contigerunt, est omiffum. Quod vero quae a prorrhethici auctore emanavit doctrina, non habeat universale, nisi utique raro, jam saepius est ostensum. Deficit quoque et ea ab exquisita illa particulari enarratione, quae in epidemiorum aegris descripta est; ubi primum quidem, si insignis aliqua sit ex causis procatartice indicat, recensens, si quis verbi gratia vel ex laboribus vel exercitationibus intempestivis vel ebrietate aegrotare coeperit; deinde quod primo quidem die haec circa aegrum contigerunt et secundo alio et ita tertio et quarto et aliis deinceps diebus, omnia quae fuerunt explicat, iis qui ab ipso didicerint, praeceptionem universalem consentaneam iis esse, quae in aegris apparuerunt, ostendens; ducitque simul interdum is ad exercitationem, ut in horum explicationibus ostendimus. Qui vero aegros in hoc scribit libro, ab hujusmodi enarratione ex quibusdam semel visis jam universalia praecepta constituere intendit,

Ed. Chart. VIII. [770.]

Ed. Bas. V. (202.)

θόλον θεωρήματα συνίστασθαι, σφαλλόμενος ἐν πολλοῖς οὐ
 σμικρὰ, καθάπερ ἐν τῷ ἐτέρῳ γενόμενον, ἐτέρῳ προσνέμειν,
 ὡσπερ καὶ νῦν. τῷ γοῦν Ἀσπασίου νιῶ τὰ περὶ τὴν γασ-
 ττέρα συμπτώματα γράψας μόνον, σπασμοῖδῃ τί φησιν ἔχειν
 αὐτά. τρία δ' ἐσὶν ἃ ἔγραψε συμπτώματα, πρῶτον μὲν
 κοιλίης περιτάσις, ἐφεξῆς δ' αὐτῆς τὸ πρὸς ἀνάγκην ὑγρὰ
 χαλᾶν, ὅπερ ἐν τισι διαχωρεῖν εἴωθε λέγειν, καὶ τρίτον
 ἐπ' αὐτοῖς τὸ ταχέως ὀγκοῦσθαι. συνεκφαίνει δὲ τούτῳ
 καὶ τὸ μειοῦσθαι τὴν αὐτὴν ἴσως ἐπὶ τοῖς ὑγροῖς διαχω-
 ρήμασι. καὶ γὰρ ἐφεξῆς αὐτῶν εἴρηται τὸ ταχὺ ὀγκουμένη.
 τοίοις δὲ τοῖς συμπτώμασι μόνοις ἐξεῦχθαι σπασμοῖδές το
 εἶν τις ἐπὶ νοσοῦντος οὕτως ἀνθρώπου προείποι, σφαλή-
 σεται μὲν πάνυ πολλάκις, ἐπιτύχη δ' ἂν ποτε κἂν ἅπαξ ἐν
 τῷ σπανίῳ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ταῦτα γράψας, ὅμοια τοῖς νῦν
 εἰρημένοις συμπτώμασι κατὰ τὴν γαστέρα προειρηκῶς ἐν
 τῇ πρὸ ταύτης ῥήσει, περὶ σπασμοῦ λόγον πεποίηται οὐ-
 δένα, καίτοι τραχήλου πόνον εἰρηκῶς γεγονέναι μετὰ κό-
 ματος. ἔχει δ' ἢ ῥῆσις ὧδε· ἐπὶ τραχήλου ἀλγήματι κω-

non parum in multis errans, ut in hoc, quod alteri fa-
 ctum sit, alteri attribuere, quomodo et nunc. Nempe ubi
 Aspasii filii ventris symptomata solum scripsit, ea convul-
 sivum quippiam habere ait. Tria autem sunt ab eo scri-
 pta symptomata, unum quidem est ventris distentio; alte-
 rum ad necessitatem liquida demittere, quod pro διαχω-
 ρεῖν, id est dejicere, dicere consuevit; tertium ab ipsis
 est, cito intumescere. Significat autem cum hoc et quod
 venter minuatur forsan ex liquidis dejectionibus; nempe
 mox post ipsas dictum est, cito intumescens. Solis autem
 his symptomatis junctum, convulsivum quiddam, si quis in
 ita aegrotante homine praedixerit, falletur saepissime;
 verum aliquando vel etiam in paucis semel voti fiet com-
 pos. Is quoque qui haec scripsit, ubi dictis nunc ven-
 tris symptomatis similia, in antecedente dictione com-
 memoravit, de convulsione nullum fecit sermonem, et si cer-
 vicis dolorem factum cum comate dixerit. Ita autem ha-
 bet oratio: *ex cervicis dolore comatoso et sudante venter*

Ed. Chart. VIII. [770.]

Ed. Bas. V. (202.)

ματώδει ιδρώδει κοιλίη φουσηθεῖσα· εἰ δὲ τι πρὸς ἀνάγκην ὑγρά χαλῶσα, ὑποπεριπλυθεῖσα. δῆλον οὖν ὅτι τὰ μὲν κατὰ τὴν κοιλίαν συμπτώματα παραπλήσια τοῖς νῦν εἰρημίοις εἰσὶν, ἔξωθεν δ' αὐτῶν ἄλγημα τραχήλου πρόσκειται, νευρώιδους μορίου καὶ πλησίον ἐγκεφάλου κειμένου καὶ τὸν νοτιαῖον περιέχοντος, μετὰ τοῦ καὶ τὸν ἐγκέφαλον ἤδη πεπονθέναι. τὸ γὰρ κομαιῶδες ἐκείνου σύμπτωμα πιθανώτερον ἦν ἐπὶ τοῦ κάμνοντος οὕτως γεγράφθαι τὸ ἔχειν τι σπασμῶδες, οὐκ ἐπὶ τοῦ νῦν. ἐφ' οὗ δυνατὸν ἐστὶν εἰερόν τι σύμπτωμα γεγονέναι τοῦ σπασμοῦ δηλωτικόν, ὃ παρέλιπεν ἐν τῇ διηγήσει, εἰ μὴ ἄρα τὸ ἐπιρρόγοῦν αὐτὸ εἰρημίον ἐν αὐτῇ νομίζει τις σπασμοῦ σημεῖον. εἴρηται γὰρ καὶ τοῦτο τῶν ἐξηγητῶν ἐνίοις. οὐδὲ τὰς ὁσημέραις τριταίας τε καὶ τεταρταίας περιόδους ὀρῶσι, μετὰ σφοδρότατου ῥίγους ἐνίοις γινομένας, οὐδὲν ἐχούσας σπασμῶδες. ἀλλ' οὕτως εἰσὶ σοφώτατοι τὰ τῆς ἰατρικῆς οἱ τὰ τοιαῦτα γράφοντες, ὡς ἠγεῖσθαι νεύρων εἶναι τι πάθος ῥίγος, ὡς σπασμὸν καὶ τρέμον. οὕτε δὲ διὰ τί σπασμῶδες ὁ τοῦ

inflatus, si ad necessitatem humida demiserit, sublutus. Quod igitur symptomata ventris haec similia iis sunt, quae nunc sunt dicta, liquido constat omnibus; sed praeter haec cervicis adjectus est dolor, nervosae partis et prope cerebrum sitae et dorsalem medullam continentis, cum hoc quod cerebrum jam erat affectum; nempe comatosum cerebri est symptomata; verisimilius autem erat in ita laborante scriptum fuisse, habere aliquid convulsivum, non autem in praesenti; in quo fieri potest ut symptomata aliquod aliud convulsionis indicatorium factum sit, quod in enarratione omisit; nisi ipsum superrigere in ea dictum quis convulsionis signum esse existimaverit; quod sane et ipsum a quibusdam expositoribus est dictum, qui quotidie tertianos quartanosque circuitus quibusdam cum vehementissimo rigore fieri, nihil convulsivum habentes, non vident. Verum qui talia scribunt, adeo in re medica sapientissimi sunt, ut rigorem nervorum affectionem esse, ut convulsionem tremoremque existiment. Neque sane

Ed. Chart. VIII. [770. 771.]

Ed. Bas. V. (202.)

Ἀσπασίου υἱὸς ἐγένετο δύναϊ' ἂν τις εἰπεῖν, ἀπάντων μὴ γεγραμμένων τῶν συμβάντων αὐτῷ, οὔτε διὰ τί χλωρὰ σηπεδοὶν ἐν τοῖς κατὰ τὸ στόμα τόποις ἐγένετο. κακοχυμίας μὲν γὰρ ἔκγονα τὰ τοιαῦτα παθήματα. πόθεν δ' ἤθροισέ ποτ' αὐτὴν ἄδηλον, οὐκ εἰδῶσιον ἡμῶν ὅπως διητήθη. οὐ μὴν οὐδὲ τὰ κατὰ τὴν κοιλίαν αὐτοῦ γενόμενα σηπεδονώδους καὶ κακοχυμίας σημεῖον, πρὸς τῷ μηδὲ τίνα λέγει τὴν χλωρὰν σηπεδόνα γινώσκεισθαι σαφῶς, ἐπειδὴ χλωρὰ καὶ τὰ τὴν ἰώδη χροιάν ἔχοντα καλοῦσι καὶ τὰ τὴν ὠχράν.

 ρβ'.

[771] Τὰ κατ' ὄσφυν κατὰ λεπτὸν χρόνια ἀλγίματα, πρὸς ὑποχόνδριον γριζόμενα. ἀποσιτικά, ἅμα πυρετῷ, τούτοι-
σιν εἰς κεφαλὴν ἀλγῆμα σύντιονον ἐλθὼν κτείνει ὀξείως
τρόπῳ σπασμῶδει.

Εἰθ' ὑπὸ λεπτὸν ἢ κατὰ λεπτὸν, ἐκατέρως γὰρ γρά-
φουσιν, ἀσάφειαν ἔχει πολλήν, διό τινες ἔγραψαν ὑπὸ πλε-

cur Aspasi filius convulsivus factus sit poterit quis di-
cere, non scriptis omnibus, quae ipsi contigerunt; neque
cur viridis putredo in oris locis facta sit; succi etenim
vitiosi soboles sunt ejusmodi pathemata, quam unde ali-
quando acervaverit est incertum, quum quamnam victus
ratione sit usus ignoremus; neque vero quae in ipsius
ventre facta sunt, putridae cacochymiae signum praefe-
runt; adde quod neque quamnam dicat putredinem viri-
dem, manifeste cognoscitur, quoniam χλωρὰ et quae ae-
rugineum et quae pallidum habent colorem vocitant.

CII.

Lumborum tenues et diuturni dolores qui ad hypochon-
drium irretientes ciborum fastidium invehunt una cum
febre, his ad caput dolor vehemens appulsus, acute con-
vulsivo modo perimit.

Sive ὑπὸ λεπτὸν sive κατὰ λεπτὸν, id est tenues, scri-
batur, utroque enim modo scribunt, multam habet obscu-

Ed. Chart. VIII. [771.]

Ed. Bas. V. (202.)

ρόν. οἱ δ' οὖν ὑπὸ λεπτὸν ἢ κατὰ λεπτὸν γραψαντες ἐσχί-
 σθησαν ταῖς γνώμαις, ἔνιοι μὲν ἔντερον λεπτὸν εἰρησθαι
 λέγοντες, ἔνιοι δὲ τὸ πλατὺ καὶ ἱερὸν ὀνομαζόμενον ὄστουν.
 εἰσὶ δ' οἱ καὶ τρίτον τι τούτων ἐποίησαν, ὡς λέγειν ἄμω
 ἄμα, καὶ συνάπτουσι τὸν λόγον τοῖς ἐπιφερομένοις. φασὶ
 γὰρ ἀπὸ τῆς ἐπὶ πύλαις ἥπατος φλεβὸς ἀποφύσεις τε καὶ
 κατασχίσεις παμπόλλας κατὰ τὸ μεσάραιον γίνεσθαι. τού-
 των οὖν πασχουσῶν ὀδύνας ἔπεσθαι κατὰ τὴν ὄσφυν οὐ
 συνεχεῖς, ἀλλὰ κατὰ λεπτάς τινας διαστάσεις, ἄσυνας ἀκά-
 γεσθαί τε καὶ συνάγεσθαι καὶ οἷον συσπᾶσθαι πρὸς τὸ
 δεξιὸν ἰποχόνδριον ἐπὶ τὰς πύλας τοῦ ἥπατος. ἔνθα τὴν
 οἷον ρίζαν εἶναι τοῦ πάθους ὑποτίθενται, φλεγμαινούσης
 τῆς φλεβὸς ταύτης ἄμα ταῖς ἀποφύσεσιν ἀπάσαις. διὰ τί
 δ' οὕτως ἀκούειν χρὴ τοῦ γριφόμενα, παραλείπουσι μὲν
 οὔτοι, λέγουσι δ' ἄλλοι τινὲς παρὰ τὸν γριφον ὀνομάσθαι.
 καλεῖται δ' οὕτως τι τῶν ἀλιευτικῶν δικτύων, οὐχ ὡς οὔ-

ritatem. Eam ob causam quidam ὑπὸ πλευρὸν, id est sub
 costam, scripserunt. Qui ergo vel ὑπὸ λεπτὸν vel κατὰ
 λεπτὸν scripserunt, sententiis sunt divisi; nempe alii te-
 nue intestinum dici asserunt, alii latum os et sacrum ap-
 pellatum. Sunt qui horum tertium quippiam fecerunt,
 ita ut simul utrumque dicant rationemque simul iis, quae
 inferuntur, adjungant; nempe a vena, quae ad portas
 jecoris est, propagines, scissurasque plurimas in mesaraeo
 fieri ajunt atque illis affectis lumborum dolores non con-
 tinuos, sed tenuibus quibusdam intervallis infestantes
 succedere; quas ad dextrum hypochondrium in jecoris por-
 tas tum reduci tum contrahi et veluti convelli ajunt; ubi
 velut radicem esse affectionis supponunt, quum haec vena
 una cum propaginibus phlegmone laboret. Quare autem
 ita intelligendum sit verbum γριφόμενα, id est griphorum
 modo euntes, praetermittunt quidem hi, sed quidam alii
 παρὰ τὸν γριφον nomen accepisse ajunt; vocatur autem
 ita rete quoddam piscatorium, non ut hi existimant, per

Ed. Chart. VIII. [771.]

Ed. Bas. V. (202. 203.)

τοι νομίζουσι διὰ τοῦ φ γραφόμενον. ἕτερον γὰρ τὸ τῆς φωνῆς σημαινόμενον ταύτης, ἀλλὰ διὰ τοῦ π, διὸ καὶ τινες ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει γραπόμενα γράφουσι, τινὲς δὲ τοὺς ἐνειλουμένους ὑμένας γραφομένους φασὶ λέγεσθαι συνήθως, ὅταν τις διαγράφη τε καὶ διαγινώσκη τῷ δακτύλῳ. ἐκ μεταφορᾶς οὖν τὰ τοῖς δακνομένοις τε καὶ διαγραφομένοις ἀλγήματα γινόμενα κεκλήσθαι γραφόμενα. τινὲς δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ῥήσεως εἰρησθαί φασι τὰ κατὰ τὴν ὄσφυν καὶ κατὰ λεπτὸν χρόνια ἀλγήματα, ὡσεὶ καὶ κατὰ τόνδε τὸν τρόπον εἰρήκει τὰ κατὰ μικρὸν ἀλγήματα γινόμενα, τουτ- (203) ἐστὶ τὰ ἀσθενῆ. συγχωρήσαντες οὖν καὶ τοῖς οὕτως ἐξηγουμένοις καὶ τοῖς τὰς πύλας τοῦ ἥπατος πάσχειν ὑποσχομένοις ὀρθῶς εἰρησθαι πάντα. καὶ γὰρ τὸ ἀποσιτεῖν κατὰ τῶν ἀνορέκτων εἰρημένον ἐν τι τῶν τεκμηρίων εἶναι φασὶ τοῦ πεπονθέναι τὸ ἥπαρ, ἀκούσωμεν παρ' αὐτοῦ, τίς ἐκ τῶν οὕτως εἰρημένων ἡμῖν ἀφέλεια γνήσεται. φησὶ γὰρ ὁ γράψας τὴν ῥῆσιν, τούτοισιν εἰς κεφαλὴν ἄλγῃμα σύντονον ἐλθὼν κτείνει ἕξέως τρόπῳ σπασμῳδει. ἄρ' οὖν συμβουλεύουσιν ἡμῖν προεπιεῖν ἐπόμενα

φ scriptum, nempe aliud vocis hujus significatum existit, sed per π. Quare quidam in praesenti sententia scribunt *γραπόμενα*; alii involutas membranas *γραφομένους* dici ex consuetudine inquirunt, quum quis digito descripserit, discreveritque; atque ob id per metaphoram dolores, qui morbis descriptisque fiunt, *γραφομένους* vocatos; alii et a principio dictionis dictum esse ajunt, lumborum tenues diurnosque dolores, quasi hoc pacto dixisset, dolores exigui minutique, quod est imbecilli. Condonantes igitur tum iis qui ita exponunt tum iis qui portas jecoris pati asserunt, recte dicta esse omnia, nam ciborum aversionem argumentum quoddam affecti jecoris esse inquirunt, ab eo, quodnam ex sic dictis futurum sit nobis emolumentum, audiamus. Inquit enim orationis scriptor, dolor his valens contentusque ad caput perveniens acute convulsivo modo perimit. Numquid igitur consulent nobis, ut prae-

Ed. Chart. VIII. [771. 772.]

Ed. Bas. V. (203.)

πάντα ταῦτα; τὸ μὲν γὰρ ὅτι δύναται μετάστασις οὐ μόνον ἐπὶ κεφαλῆν, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὀτιοῦν ἄλλο μέρος γενέσθαι τῶν λυποῦντων, εἴτ' οὖν τὸ μεσεντέριον εἴτε καὶ τὸ ἥπαρ πάσχειν βούλονται, συγχωρήσειεν ἂν τις· τὸ δ' ὅπως μεταστασῆσεται πρὶν γενέσθαι τινὰ τῶν ἰδίων τῶ μορίῳ συμπτωμάτων, τοῦτ' οὐχ οἶόν τε προγνωῖται. γενομένην μέντοι γνωρίσαι τὴν μετάστασιν καὶ μάλιστα ὅταν παύσῃται τὰ πρότερον λυποῦντα. καὶ μέντοι καὶ τοιαῦται μεταστάσεις ἐπὶ ἀσφύστων ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν γεγραμμέναί εἰσι, καθάπερ καὶ νῦν ἐγγράπτιο. τῶν δὲ τινῶν εἰρημένων κατὰ τὴν κοιλίαν συμπτωμάτων, εἴτα ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, ἤλγησεν ὁ κάμων σφόδρα κατὰ κεφαλῆς, ἔφαμεν ἂν εἰς ταύτην γεγονέναι τὴν μετάστασιν. [772] οὐ μὴν ὅ τί περ ἂν ἐργάζεται βεβαίως ἦν εἰπεῖν, πρὶν ἄλλο τι φανῆναι σημείον ἢ καταφορᾶς ἢ παραφροσύνης ἢ σπασμοῦ. δυνατὸν μὲν γὰρ καὶ τοῦτο γίνεσθαι, δυνατὸν δὲ καὶ τὴν φύσιν ἰσχυροτέρα τοῦ νοσήματος εὐρεθεῖσαν, αἰμορροαγίας ἐργασθαι διὰ ῥινῶν ἢ παρωτίδας ἐγεῖραι. μεμάθηκας γὰρ

dicamus omnino haec sequi? Nempe quod infestantium commutatio non solum in caput, verum quoque et in quamlibet aliam partem, sive mesenterium, sive et hepar pati velint, fieri queat, condonet quis; at certe quonam pacto commutatio fiet praenolle possibile non est, priusquam peculiaria parti symptomata adsint, quamquam facta cognosci queat; et praesertim quum, quae prius infestabant, sedata fuerint. Quin etiam commutationes ejusmodi in aegrotis, in epidemiorum libris scriptae sunt. Et sane, si nunc quoque ita scriptum fuisset, ejuscemodi quibusdam symptomatis in ventriculo abortis, ac postea repente occultatis, doluit vehementer in capite aeger, diceremus in ipsam transmutationem factam fuisse; neque tamen quid faceret certo licebat dicere, priusquam aliquod aliud signum compareret vel cataphorae vel delirii vel convulsionis, nempe et id fieri potest; potest quoque et natura morbo robustior proritata, sanguinis per nares eruptionem moliri vel parotidas suscitare. Didicisti siquidem horum

Ed. Chart. VIII. [772.]

Ed. Basf. V. (203.)

τούτων ἀπάντων ἀρχομένων γίνεσθαι σημεῖον. πρὶν δ' ἄρ-
ξασθαι τὸ τῆς κεφαλῆς ἄλγημα μόνον ὑπάρχον, ὑποψίαν
μὲν πάντων παρέχειν, βεβαίαν δὲ πρόγνωσιν οὐδενὸς ἐξ
αὐτῶν.

οἷον.

Τὰ ἐπιθρογοῦντα καὶ ἐς νύκτα μᾶλλον τι παροξυνόμενα,
ἄρουπνα, φλεβοδονώδεα ὄντια ἐν τοῖς ὑπνοῖς, ἔστιν ὅτι
οὔρα ὑφ' ἑαυτοὺς χαλῶντα, ἐς σπασμοὺς ἀποτελεσιᾶ κα-
ματώδεας.

Ἔργον ὁ ταῦτα γράψας πεποίηται καθ' ἐκάστην ῥῆσιν
ἢ ὄνομά τι τῶν ἀήθων ἢ σύνθεσιν ἐξευρίσκειν, ὥσπερ καὶ
τῶν ἄμφω πεποίηκεν. ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς ἀήθους συνθέσεως
ἐν ἐκάστη ῥῆσει γινόμενον, ἀπὸ τῶν παθῶν μεταβαίνοντος
αὐτοῦ πρὸς τοὺς πάσχοντις ἢ ἀπ' ἐκείνων ἐπὶ τὰ πάθη,
παραλειπτιόν ἡμῖν ἔστιν, ὅτιαν ὅσον ἐπὶ τούτων μηδεμίαν
ἀσάφειαν ὁ λόγος ἴσχη. τὸ δὲ φλεβοδονώδεα καινὸν καὶ

omnium incipientium esse signum; sed priusquam incipiant,
capitis dolorem solum existentem suspicionem quidem om-
nium praebere, certam vero nullius ex ipsis praenotionem.

CIII.

Supervenientes rigores et nocte magis, quodammodo ex-
acerbantes cum vigiliis et venarum agitationibus in
somnia atque urinas in se ipsos laxantes, in comatosas
aliquando finiuntur convulsiones.

Libri hujus auctor ut in singulis dictionibus vel no-
men aliquod inusitatum vel compositionem inveniret
magnopere laboravit; quomodo et nunc utrumque fecit.
At quae in singulis dictionibus inusitata fit compositio,
transeunte eo vel ab affectionibus ad affectos vel ab affe-
ctis ad affectiones, praetereunda nobis est, propterea quod
quantum in ipsis est nullam sermo sit habiturus obscuri-
tatem. In praesenti vero dictione φλεβοδονώδεα novum

Ed. Chart. VIII. [772.]

Ed. Bas. V. (203.)

ξένον ὄνομα κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν ἐποίησεν, ἐμφαίνων ὅσον ἐπὶ τῇ φωνῇ φλέβας δονουμένας. εἴτε δὲ ὡς τινες ἔγραψαν αὐτὸ διὰ τοῦ φλεβοτονώδεα τὰς τεινομένας φλέβας, εἴτε τὰς κυρίως ὀνομαζομένας φλέβας, εἴτε καὶ τὰς ἀρτηρίας, ὅτι ταύτας ἐνόητε φλέβας ὀνομάζουσιν οἱ παλαιοί, δονουμένας ἢ τεινομένας ἀκούειν χρῆ, θαυμαστὸν ὅπως νῦν πρῶτος αὐτῶν ἐμνημόνευσε. τὰς μὲν γὰρ ἀρτηρίας εἴπερ βούλεται σημαίνειν, ἦτοι τεινομένας ἢ δονουμένας, ὅπερ ἐπὶ τῆς κλονώδους κινήσεως ἀκούειν χρῆ, κατὰ πολλὰ τῶν ἀφροίστων ἐχοῖν αὐτὸν εἰρηκέναι τι περὶ αὐτῶν. εἰ γὰρ ἦν οὗτος ἐπιμελής ὁ ἀνὴρ περὶ τὴν τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν, ὥστ' ἐ καὶ κλονουμένας αὐτάς καὶ τεινομένας παραφυλάττειν, οὐ δῆπου τὰς ἄλλας διαφορὰς τῶν σφυγμῶν ἠγνόει. πῶς οὖν οὐδὲν ὑπὲρ αὐτῶν ἔγραψεν; εἰ δὲ τῶν κυρίως ὀνομαζομένων φλεβῶν μνημονεύει τεινομένων, πῶς οὐκ καὶ τοῦτον τοῦ συμπτώματος ἤδη πρότερον ἐμνημόνευσεν ἐν κεφαλαγίαις σφοδραῖς γινομένου; φαίνονται γὰρ ἐν αὐταῖς καὶ μάλιστα ὅταν μετὰ πολλῆς θερμασίας γίνονται, σφύ-

peregrinumque nomen fecit, venas agitari, quantum ex voce est, ostendens; vel etiam, ut quidam nomen scripserunt, per φλεβοτονώδεα, venas extendi. Sive igitur proprie appellatas venas sive arterias ipsas, quod has interdum venas antiqui appellent, agitari vel extendi audire oporteat, mirari licet quomodo nunc primum eas memoraverit. Nam si arterias indicare voluerit vel tendi vel agitari, quod de vibratitia motione est intelligendum, de ipsis aliquid in multis aegrotantibus dixisse oportebat. Nam si auctor circa arteriarum motiones usque adeo diligens erat, ut et vibrari eas et tendi observaret, nequaquam alias pulsuum differentias ignoravit. Quomodo igitur de ipsis nihil scripsit? Si vero proprie appellatas venas tendi memoravit, quomodo et non hujus symptomatis jam antea mentionem fecit, quod scilicet in vehementibus capitis doloribus fieri consuevit? Videntur siquidem in his et praesertim ubi cum multa caliditate fiunt, pulsantur

Ed. Chart. VIII. [772. 773.]

Ed. Bas. V. (203.)

ζουσαι καὶ οἶονεὶ κλονούμεναι αἱ κατὰ τοὺς κροτάφους φλέβες. πολλάκις δὲ καὶ τὰς ἐν τραχήλῳ σφαγιτίδας, τὰς ἐπιπολῆς δηλονότι δονουμένας ἐθιασάμεθα σφυγμῶ τινι παραπλήσιον κίνησιν, καὶ δοκεῖ καὶ ἐν τοῖς κροτάφοις ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἀρτηριῶν ἢ κινήσεις προσγίνεσθαι, καθ' ὃν καιρὸν ἐκεῖναι μέγιστον σφύζουσι. ταύτας οὖν ἀπορίας ἔνιοι φεύγειν βουληθέντες ἀντὶ τοῦ φλεβοδονώδεα φλεβονώδεά φασι, ποιήσαντες ἀπὸ τῶν φλεδόνων τοῦνομα. φλεδόνας δὲ ὅτι φλυαρίας καὶ λήρους ἀνόμασαν ἔνιοι τῶν παλαιῶν οἶοθα. τὰ οὖν ἄγρυπνα ὄντα πάθη φησὶ καὶ παραληροῦνται κατὰ τοὺς ὕπνους ἀπροαιρέτως οὔρον χαλῶντες, ὅπερ ἔστιν ἀποκρίνοντες. ἀπὸ γὰρ τῶν παθῶν ἐπὶ τοὺς πύσχοντας μετέβη καὶ πάλιν ἐπανελθὼν ἐπὶ τὸ πάθος φησὶν, ἔστιν ὅτε εἰς σπασμοὺς τελευτᾷ κωματώδεας. εἰπὼν ἔστιν ὅτε πραγμάτων ἡμᾶς ἀπήλλαξε. [773] πεπονθυίας γὰρ τῆς ἀρχῆς τῶν νεύρων, ὡς ἢ τε ἀγρυπνία καὶ ἢ παραλήρησις ἢ τε τῶν οὔρων ἀπροαίρετος κινήσις δηλοῖ, θαυμαστὸν οὐδὲν ἔστι καὶ φρενῖτιν ἐπ' αὐτῆς γενέσθαι καὶ

tes et quasi vibrari temporum venae. Saepius autem et colli jugularias, quae videlicet in superficie collocantur, motione pulsui cuidam non dissimili agitari vidimus. Videtur quoque et in temporibus ex subjacentibus arteriis motio accidere quo tempore illae maxime pulsant. Ambiguitates ergo hujusmodi quidam effugere volentes pro φλεβοδονώδεα φλεδονώδεα inquirunt, nomen ἀπὸ τῶν φλεδόνων facientes; quod autem φλεδόνας et φλυαρίας et λήρους, id est nugas et deliramenta, quidam veteres nominaverint non te praeterit. Affectiones igitur, inquit, cum vigiliis existentes et in somnis delirantes, urinam inconsulto laxantes, quod est ἀποκρίνοντες, id est excernentes. Nempe ab affectionibus ad aegrotantes transit; et rursus ad affectionem revertens inquit, in comatosas aliquando finiuntur convulsiones. Inquiens autem aliquando nos a molestiis liberavit; principio siquidem nervorum affecto, ut vigiliae, nugae et urinarum involuntaria excretio ostendunt, nil mirum inde phrenitin fieri et coma et convul-

Ed. Chart. VIII. [773.]

Ed. Bas. V. (203.)

κῶμα καὶ σπασμὸν καὶ ἀφωνίαν καὶ πᾶν ὀτιοῦν ἄλλο πάθημα τοιοῦτον. περιτὰ τοίνυν ἐστὶ καὶ πρὸς τὴν προρῆσιν ταύτην τό τε ἐπιρῥιγοῦν καὶ τὸ εἰς νύκτα παροξύνεσθαι. ἀλλ' ὅπερ ἤδη πολλάκις ἐδείχθη καὶ τὰ μηδὲν προσήκοντα ταῖς ὑφ' ἑαυτοῦ λεγομέναις προρῆσεσι, γράφει μὴ δυνάμενος ἀπὸ τῶν ἰδίων χωρίσαι τὰ κοινά.

ρδ'.

Οἱ ἐξ ἀρχῆς ἐφιδροῦντες οὔροισι πέποσι, καυστικοὶ, ἀκρίτως περιψύχοντες, διὰ ταχέων περικαέες, νωθροὶ, κωματώδεις, σπασμώδεις, ὀλέθριοι.

Πάλιν ἐνταῦθα τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐφιδροῦντες σὺν οὔροις πέποσι περιττόν. ἱκανὰ γὰρ ἀποκτεῖναι τὸν ἄνθρωπον τὰ καυστικά μετὰ τοῦ περιψύχειν ἀκρίτως, ἔπειτα διὰ ταχέων γίνεσθαι διακαῆ, καθάπερ γε καὶ τὰ τῆς εἰέρου ἀρχῆς τοῦ ἐγκεφάλου ἱκανὰ πάλιν αὐτὰ καθ' αὐτὰ διαφθεῖραι τὸν νοσοῦντα, περὶ ὧν οὕτως ἔγραψε· νωθροὶ κωματώδεις,

tionem et vocis privationem et quodvis aliud tale pathema. Superfluum itaque fuerit, ad hanc praedictionem tum superrigere tum nocte magis exacerbari; sed quod jam saepius est demonstratum, scribit etiam quae praedictionibus ab ipso dictis minime conveniunt, communia a propriis separare nescius.

CIV.

A principio leviter exsudantes urinis concoctis, aestuantes, qui citra crisin perfrigescunt et celeriter peruruntur, torpidi, soporati, convulsi, perniciosi.

Rursus hoc in loco qui principio leviter sudant urinis coctis supervacaneum est. Nempe et deuri et absque judicatione refrigerari, perimere hominem sufficiunt; deinde et celeriter peruri; veluti et quae sunt alterius principii, nimirum cerebri, per se ipsa aegrum corrumpere queunt; de quibus ita scripsit, torpidi item comatosique et con-

Ed. Chart. VIII. [773.]

Ed. Bas. V. (203. 204.)

σπασμώδεις. ἐπὶ τούτοις οὖν ἑκατέροις τοὺς ἐξ ἀρχῆς ἐφιδροῦντας ἅμα πέποσιν οὔροις ἔγραψεν, ὃ τοιοῦτόν ἐστιν οἶον εἰ καὶ τι λέγει κινδυνεύειν ἀποθανεῖν τόνδε τινὰ τὸν ἄνθρωπον, ἐπεὶ τὴν τε μήνιγγα τέτρηται καὶ τὰ κατὰ τὸν θώρακα συντέτρηται καὶ κατὰ τὸν μηρὸν ἐλκιδριον ἔχει σμικρόν. ἢ εἴ τις λέγει κινδυνεύειν ἀποθανεῖν τόνδε τινὰ διὰ τὸν ὕδερρον καὶ τὴν παρωνυχίαν. τί οὖν ἔτι ζητῶμεν ἅττα ποτ' οὔρα λέγει πέπονα; περὶ ὧν ἔμπροσθεν ἔφην ἐπιτιμῆσαι τὸν Ἐφεσίον Ροῦφον Ζεῦξιδι τῷ ἐμπειρικῷ. ψεῦδος μὲν γὰρ εἶναι τοῦτο, μηδέποτε κακόν τι τῶν τοιούτων οὔρων γεννῶντων, ἀληθές δὲ τὸ τὰ ἐπίπονα οὔρα κακόν τι σημαίνειν. δηλοῦσθαι γὰρ τὰ μετὰ πόνου κενούμενα. δεύτερον μέντοι τοῦτο τὸ γεγραμμένον τὸ τῶν πεπόνων οὔρων οὐκέτι πιθανόν ἐστιν ὁμοίως κατ' ἀμφοτέρας τὰς ῥήσεις ἠμαρτῆσθαι τὴν λέξιν, ὡς ὁ Ροῦφος ἠξίου μεμφομένου τὸν Ζεῦξιν. ἀλλ' ἴσως αὐτὸς ὁ γράψας τὰ παχία καὶ λευκὰ πέπονα κεκληκώς ἐστιν, ἐπειδὴ τοιαύτην ὑπόστασιν (204) εἴωρα καὶ ἐν τοῖς ἀληθῶς πέποσιν οὔροις. τὰ δ'

vulsvi perniciose habent. Ab his ergo utrisque principio leviter sudantes cum urinis coctis scripsit, quod perinde est atque quispiam dicat in periculo mortis videri hominem, quoniam et cerebri membrana perforata sit et thorax confossus atque in coxa ulcusculum aeger habuerit; aut si quis periclitari hominem dicat propter hydropem et unguinum abscessum. Quidnam proinde adhuc desideremus, quasniam dicat urinas coctas? de quibus antea dixi a Ruffo Ephesio Zeuxidem empiricum increpatum fuisse; nempe falsum esse id, neque malum esse aliquod, ubi tales urinae factae fuerint; verum autem esse quod laboriosae urinae malum aliquod significant; nempe eas indicari, quae cum labore excernuntur. Secundo vero loco scriptum hoc de urinis coctis in utraque sententia aequae fermōnem vitiaffe non amplius credibile est, ut Rufus censuit Zeuxin redarguens. Sed forsan auctor coctas urinas crassas et albas vocavit, quoniam sedimentum hujus-

Ed. Chart. VIII. [773. 774.]

Ed. Bas. V. (204.)

δ' ἀνατεταραγμένα παραπλησίως τοῖς τῶν ὑποξυγίων, οὐ πέποινα.

ρέ.

Τῆσιν ἐπιφόροισι κεφαλαγικὰ, καρῶδεα μετὰ βάρους γινόμενα, φλαῦρα, ἴσως δὲ ταύτησι καὶ σπασμῶδές τι παθεῖν ὀφείλει.

Πάλιν κἀνταῦθα τὴν σύνταξιν τῶν ὀνομάτων εἰδότες σολοικῶδη μετέγραψαν ἔτιοι τὴν ταύτησι, τοιάνδε ποιήσαντες τὴν λέξιν, ἴσως δὲ ταῦτα καὶ σπασμῶδές τι παθεῖν ὀφείλει. ἀλλ' ὡς ἔφην καὶ πρόσθεν, ὅταν ἡ αὐτὴ σώζηται [774] διάνοια, γράφειν ἐπιτρέψαντες ὡς ἂν ἕκαστος ἐθέλοι, περὶ τῆς ἀληθείας τῶν εἰρημένων σκοποῦμεν. ἀλλ' οὐδὲ περὶ ταύτης ἤδη σκοπεῖν ἐπιτρέπει παρεγκείμενον τῇ ῥήσει τοῦνομα τὸ ἐπιφόροισιν ἐξηγήσεως δεόμενον. οὐ γὰρ μόνον ἀήθη σύνθεσιν ὀνομάτων ὁ συγγραφεὺς εὕρισκεν πειραῖται

modi et in vere coctis urinis vidit; quae vero returbatae jumentorum modo, non coctas.

CV.

Uterum gerentibus capitis dolores cum sopore et gravitate oborientes mali sunt; fortassis autem et his convulsivum quid pati contingit.

Quidam rursus praesentem nominum constructionem soloecismum habere videntes verbum his permutaverunt, talem efficientes dictionem: forsitan vero et haec convulsionum aliquid pati juvat; verum ut antea retuli, dum intelligentia ipsa maneat, scribere unicuique suo arbitratu concedentes, de eorum quae referuntur veritate differamus. At de ea certe jam differere non sinit dictioni adjacens nomen ἐπιφόροισι, id est *uterum gerentibus*, quod explicatione eget. Non solum etenim nominum inusitatam compositionem dictionibus in singulis excogitare con-

Ed. Chart. VIII. [774.]

Ed. Bas. V. (204.)

καθ' ἐκάστην ῥῆσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, ἐν μέντοι τῶν πάντων, ἔστι δ' ὅτε καὶ δύο πού καὶ τρία παρενιθήσιν, ἤτοι ξένα παντάπασιν ἢ μὴ κατ' αὐτὸ τὸ σημαίνόμενον, ὅπερ παρὰ τοῖς Ἑλλήσιν εἶθιστο. τὰς δ' οὖν ἐπιφόρους ἐνιοὶ μὲν ἤκουσαν τὰς ἐγκυμονούσας, ὅσαι πλησίον εἰσὶ τῆς ἀποκνήσεως, ἐνιοὶ δὲ τὰς ῥηδίως συλλαμβανοῖσας καὶ συνεχῶς κνούσας. ταῦτ' οὖν φησι κεφαλαγικὰ καρῶδη βάρους μετὰ γινόμενα φλαῦρα. τὸ κοινὸν δὲ ἀπάντων τῶν οὕτως ἐχόντων τὸ ἐπιφόρους, ὄνομα προσέρρημένως τῷ μετὰ βάρους ἐνταῦθα, ἵνα ζητῶμεν, ἄρα γέ μετὰ τοῦ τὸ σίμπαν σῶμα φαίνεσθαι βαρὺ τῇ καμνουσίῃ, τούτῳ προσέθηκεν ἢ κεφαλαγικὰ μετὰ τοῦ βαρύνεσθαι τὴν κεφαλὴν ἢ καρῶδη μετὰ βάρους. ἀλλὰ καὶ ταῦτα πάντα διεξελθὼν τις οὐδὲν ἔξει πλέον εἰς πρόρρησιν, οὐδὲ κατ' αὐτὸν τὸν γράψαντα. φησὶ γοῦν ἴσως γέ ταύτησι καὶ σπασμῶδές τι παθεῖν ὀφείλει. ὅταν δ' ἀκούσης ἀνθρώπου λέγοντος ἴσως περὶ τῶν κατὰ μέρος, ὡς καθόλου τὴν ἀπόφασιν πεποιημένου προπετῶς, γίνωσκε σαφῶς σπάνιον εἶναι τὸ

tendit auctor, verum quoque et ex nominibus ipsis unum duntaxat atque interdum et duo et tria inferit vel plane peregrina vel non in eo significato, qui apud Graecos usui fuit; quidam igitur ἐπιφόρους, gravidas eas, quae non longe a conceptione absunt intellexerunt; alii prompte concipientes atque assidue uterum gerentes. Inquit igitur: *si capitis dolores soporesque cum gravitate fiant, vitiosi existunt.* Sed commune omnium ita habentium nomen ἐπιφόρους adjecit; quomodo et orationem, cum gravitate, ut pervestigemus, utrumne praeter id, quod laboranti totum corpus grave videatur, id adjecerit vel capitis dolores cum capitis gravitate vel soporem cum gravitate. Sed ubi quis universa haec transcurrerit, ad praedictionem nihilo plus assequetur, neque secundum hunc scriptorem, inquit ergo: *forfitan vero et his convulsivum quid pati contingit.* Quum autem virum audieris dicentem, forfitan atque ex particularibus tanquam universalem inconsulto fecisse orationem, raro rem usu evenire

Ed. Chart. VIII. [774.]

Ed. Baf. V. (204.)

πραγμα. λέλεκται δέ σοι πολλάκις ἐκπεπιωμέναι τὰ σπάνια τῆς προϋφήτικῆς θεωρίας. εἰν γάρ οἷς ἐνδεχόμενα γενέσθαι λέγει τις, ἀκήκοας ἤδη πολλάκις ἐγκέφαλον παθόντα ἐνδέχεσθαι σύμπτωμα πᾶν ὅτιοῦν ἀκολουθῆσαι τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις ἢ προαιρετικὰς κινήσεις. εἰν δ' οἷς πολλάκις γιγνόμενον, οὐ μόνον οὐ γίνεται πολλάκις, ἀλλ' οὐδὲ ἀμφιδόξως ὁ νῦν εἶπε.

ροσί.

Τὰ ἐν φάρυγγι ἰσχνῶ ἀλγήματα πνιγώδεα ἔχει τι σπασμῶδες, ἄλλως τε καὶ ἀπὸ κεφαλῆς ὀρμῶντα, οἶον καὶ τῇ Θρασύνοντος ἀνεψιῇ.

Καὶ κατὰ τοῦτ' ἂν τις οὐκ εἶναι γνήσιον Ἰπποκράτους ὑπολάβοι τὸ σύγγραμμα, καθ' ὃ ἔγραψε φάρυγγι ἰσχνῶ. ταύτην γὰρ ἔχει τὴν γραφὴν τὰ τε παλαιὰ τῶν ἀντιγράφων πάντα καὶ τὰ τῶν ἐξηγησαμένων ὑπομνήματα, πλὴν εἰ καὶ τοῦ γραφέως ἐστὶν ἀμάρτημα, καθάπερ καὶ ἄλλα

liquido cognoscas; quae vero raro contingunt, a prorrhetica speculatione descivisse saepius tibi diximus. Nam si tanquam contingentia fieri quis dixerit, saepius jam audivisti affectum cerebrum posse quodvis symptoma vel in sensibus vel voluntariis motionibus comitari; si vero tanquam saepius fieri, non solum non fit saepius, sed neque ambigue, quod nunc dixit.

CVI.

Dolores in faucibus gracilibus suffocantes convulsivum quid habent, tum alias tum a capite oborti; ut et Thrasynontis consobrinae obtigit.

Ex hac quoque dictione librum hunc non esse legitimum Hippocratis quis dixerit, ubi inquit φάρυγγι ἰσχνῶ, id est *faucibus gracilibus*. Nempe scripturam hanc habent tum antiqua exemplaria omnia tum interpretum commentarii; nisi scribentis vitio id vertatur, quomodo et alia

Ed. Chart. VIII. [774. 775.]

Ed. Bas. V. (204.)

πολλὰ κατὰ πολλὰ τῶν ἀντιγράφων εἰρίσκεται. οἱ γε μὴν περὶ τὸν Ἀρτεμίδωρον καὶ Διοσκουρίδην ἀντικρως ἔγραψαν τὰ ἐν φάρυγγι ἰσχνη. καὶ γὰρ τοῖς ἀνωτέρω πᾶσιν ὁμολογουμένη ἢ γραφή τῆς φάρυγγος, ὡς θηλυκῆς λεγομένης. εὑρίσκεται καὶ κατὰ τήνδε τὴν λέξιν φάρυγξ ἐπώδυνος ἰσχνη, μετὰ δυσφορίας πνιγώδης. ὅτι δ' ἀσφύσιους θεώμενος ἔγραψεν αὐτῶν τὰς συνδρομὰς, οὐκ ἐξ ὧν ἐθεάσατο τεχνώσας ἑαυτὸν, οὐδ' εἰς τὸ καθόλου τὰ κατὰ μέρος ἀνάγων, εὐδηλὸς ἐστὶ κακὸν τοῦτου. φάρυγγος γὰρ οὐχ ἅπαξ ἐμνημόνευσε, καθάπερ ἐν τῷ προγνωστικῷ ἐποίησεν ὁ Ἱπποκράτης, ἅπαντα τὰ κατ' αὐτὴν διελθὼν ἐφεξῆς οὐ πολλάκις, ἄλλοτε ἐν ἄλλῳ μέρει τοῦ συγγράμματος. ὃ δ' οὖν λέγει κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν ὁ συγγραφεὺς, εἰ τῶν πολλάκις εἰρημένων ἰδίᾳ μὲνησαι καὶ κατὰ ταύτην νοήσεις, ὅπως ἐκ τοῦ κατὰ μέρος [775] εὐρεθέντος ἐπὶ τὴν καθολικὴν ἀπόφασιν ἐτόλμησε μεταβῆναι, μεμνημένος ὀνομαστὶ τῆς Θρασύνοτος ἀνεψιῆς, ἐφ' ἧς τὴν γεγραμμένην συνδρομὴν ἐθεάσατο.

multa in exemplaribus multis viliata reperiuntur. Artemidorus tamen et Dioscorides manifeste φάρυγγι ἰσχνη scripserunt, nempe quod φάρυγξ femineo scribatur genere, superioribus omnibus est confessum. Reperitur quoque et in hac dictione φάρυγξ ἐπώδυνος ἰσχνη, μετὰ δυσφορίας πνιγώδης, id est fauces graciles dolentes cum jactatione, strangulantes. Quod autem aegros cernens, concursiones horum scripserit, neque ex iis quae viderit se ipsum instruxerit, neque ad universale particularia reducerit vel ex hoc palam fecit. Focēs enim non semel memoravit, veluti in prognostico Hippocrates fecit, omnia quae de eis sunt, continuata serie et non saepius percurrens, alias in alia libri parte. Quod ergo in praesenti dictione ait auctor, si saepius seorsum dictorum memor fueris, etiam in hac cognosces, quonam pacto ex invento particulari in enunciationem ire universalem ausus sit, nominatim Thrasynontis fratris filiam perstringens, in qua scriptam concursionem conspexit.

ρζ'.

Τὰ τρομώδεα, σπασμώδεα γινόμενα, ἐφ' ἰδρωσι φιλυπόστροφα, τούτοις ἢ κρίσις ἐπιρρήγώσασιν. οὔτοι ἐπιρρήγέουσι περὶ κοιλίην καύματι προκληθέντες.

Ταύτην τὴν ῥῆσιν ἔνιοι διαιροῦσιν εἰς δύο λόγους, ἓνα μὲν τόνδε· τὰ τρομώδεα σπασμώδεα γινόμενα· καὶ μέντοι καὶ ὁμολογοῦσιν αὐτοὶ κολοβὸν εἶναι τὸν λόγον τοῦτον καὶ κελεύουσι προσυπακούειν αὐτῷ τι, περὶ οὗ μικρὸν ὕστερον ἐρῶ. δεύτερον δὲ ἀφ' ἑτέρας ἀρχῆς ποιοῦσαι, τὰ ἐφ' ἰδρωσι φιλυπόστροφα. τούτοις ἢ κρίσις ἐπιρρήγώσασιν. οἱ δὲ γε συνάπτοντες ἀμφοτέρους τοὺς λόγους χωρὶς τοῦ ἄρθρου τοῦ τὰ γράφουσι, τὰ τρομώδεα σπασμώδεα γινόμενα, ἐφ' ἰδρωσι φιλυπόστροφα. τοῦτο μὲν ὅτι ψεῦδός ἐστι διὰ τῶν ἐξηγητῶν κατέγνωσται, τὸ δ' ἕτερον ὅτι κολοβόν. ἀλλὰ τὸ μὲν ἑλλιπὲς τῆς λέξεως καὶ διὰ τὴν τοῦ γραφέως ἀμαρτίαν δύναται γεγενῆσθαι. τὸ δὲ ψεῦδος οὐδεμίαν ἔχει παρα-

r CVII.

Tremores convulsivi contingentes in sudoribus reverti solent, his judicatio evenit, ubi superriguerint; superrigent hi ardore circa ventrem provocati.

Dictionem hanc quidam in duas dispertiunt orationes unam quidem, quae ita habeat: τὰ τρομώδεα σπασμώδεα γινόμενα, id est tremula convulsoria facta; fatentur vero hi orationem hanc mancā esse, subaudiendumque aliquid, de quo paulo post dicam, volunt. Alteram orationem principio altero efficiunt, τὰ ἐφ' ἰδρωσι, id est cum sudoribus, redire consueta judicatio his evenit, si superriguerint. Qui vero orationem utramque connectunt, sine articulo τὰ scribunt, tremula convulsoria facta, cum sudoribus redire consueverunt; id quod quia falsum sit, ab expōsitoribus est damnatum; alterum vero quod mancū. At quod dictioni deest, scribentis delicto id accidisse potest; falsitas autem ipsa nullam admittit excusationem.

Ed. Chart. VIII. [775.]

Ed. Bas. V. (204.)

μνθίαν. τὰ γὰρ τρομώδεα σπασμώδεα γενόμενα τοῖς ἐφ' ἰδρωῶσι φιλυπόστροφα γενέσθαι ψεῦδος ἔστιν, οὐ φιλυπόστροφῶν αὐτῶν, ἀλλ' ὀλεθρίων ὄντων. ἐάν τε ἐφιδρωῶσιν αὐτοῖς εἴτε καὶ μή. θεασώμεθα οὖν αὐτὰ ἃ λέγουσιν οὗτοι, τὰ τρομώδεα σπασμώδεα γενόμενα, θάνατον ἐπιφέρει. δύναται δὲ καὶ οὕτως τὰ τρομώδεα ἢ σπασμώδεα καθ' ἑαυτὰ κελεύοντες ἀναγινώσκειν. δύνασθαι μὲν γὰρ φασὶ καὶ οὕτω νοεῖσθαι, τὰ τρομώδεα σπασμώδεα γενόμενα θάνατον ἐπιφέρει. δύνασθαι δὲ καὶ οὕτω τὰ τρομώδεα ἢ σπασμώδεα γενόμενα μοχθηρά· ἵνα τὸ μὲν πρότερον τὴν πάνυ τελείαν μετὰπτωσιν ἐκ τῶν τρομωδῶν εἰς τὰ σπασμώδη διδάσκη, τὸ δὲ δεύτερον, ὅταν τοῖς τρομώδεσι πάθεισιν ἐπιγένηται τὸ σπασμώδες, ἔπεσθαι θάνατον, ἐκάτερον μὲν γὰρ ὀλεθριον. ἀλλὰ τὸ μὲν πρότερον, ὡς μεταπιπτόντων τῶν τρομωδῶν εἰς τὰ σπασμώδη, πρὶν ἀποθνήσκειν τὸν ἄνθρωπον, τὸ δὲ δεύτερον, ὡς πάντως μὲν μετὰ τούτου γιγνομένων. ὁπότε δὲ γένηται, βέβαιον θάνατον ἐπιφερόντων. ᾧ δὲ ταῦτα φίλα, πάρεστιν αὐτοῖς χρῆσθαι. ἐγὼ δὲ μεταβή-

Nempe quod tremula convulforia facta cum sudoribus redire consueverint, falsum est, quum redire non consueverint, sed letalia existant, sive cum sudore fiant sive non. Considerabimus igitur ea quae hi dicunt, tremula convulforia facta mortem inferunt, aut tremula vel convulforia per se legi praecipientes. Nempe et hoc intelligi pacto posse inquit, tremula convulforia facta mortem inferunt; posse autem et in hunc modum; tremula vel convulforia si fuerint, prava existunt; ut prius quidem plane perfectam absolutamque ex tremulis in convulforia degenerationem doceat; posterius vero, tremulis pathematibus ubi supervenerit convulforium, sequi mortem. Utrumque siquidem est letale; sed prius quidem tanquam tremulis ad convulforia ante hominis mortem transmigrantibus; posterius vero tanquam plane cum hoc factis, atque ubi firma fuerint, mortem inferentibus. Cui vero haec placent, ipsis licet uti. Ego autem ad eos pergam, qui principio al-

Ed. Chart. VIII. [775. 776.]

Ed. Bas. V. (204. 205.)

σομαι πρὸς τοὺς ἀφ' ἐτέρας ἀρχῆς ἀναγινώσκοντας ἅμα τῷ ἄρθρῳ τὴν ῥῆσιν, τὰ ἐφ' ἰδρωῶσι φιλυπόστροφα, εἶτα διασιωπησάντων ἡμῶν καὶ μετὰ ταῦτα ἀναγνόντων, τοῦτοις ἢ κρίσις ἐπιρῥιγώσασιν, ἵνα ὁ λόγος γένηται τοιοῦτος· τὰ ἐφ' ἰδρωῶσι πεπαῦσθαι δόξαντα πάθη καὶ πάλιν ὑποστρέψαντα καὶ πάλιν ἀναπυρῶσαντα καὶ πάλιν ἰδρωῶσι δόξαντα λυθῆναι τὴν ἀληθῆ καὶ βεβαίαν ἴσχει λύσιν καὶ κρίσιν, ὅταν ἐπιρῥιγώσωσι. τὸ δ' ἔξης εἰρημένον οὔτοι ἐπιρῥιγέουσι περὶ τὴν κοιλίαν καύματι προκληθέντες, ἔξει διάνοιαν τοιάνδε. καῖμα κατὰ τὴν κοιλίαν προηγείται, μέλλοντος ἐπιγίνεσθαι τοῖς προειρημένοις τοῦ ῥίγους.

ρη'.

[776] (205) Ὁσφύος πόνος καὶ κεφαλαλγικός καὶ καρδιαλγικός μετὰ ἀναχρέμψεως βιαίας ἔχει τι σπασμῶδες. τὸ ὑπάφωνον ἅμα κρίσει ῥίγους.

tero sententiam cum articulo τὰ legunt: τὰ ἐφ' ἰδρωῶσι φιλυπόστροφα, id est cum sudoribus redire consuecta; deinde subticentibus nobis et postea legentibus judicatio his evenit, si superriguerint, ut fermo hujusmodi sit; cum sudore quiescere visa pathemata, rursumque revertentia et rursum ignescentia, ac iterum sudoribus solvi visa; veram certamque habent solutionem judiciumque, ubi superriguerint. Quod autem deinde dicitur, superrigent hi praecluso in ventre ardore, ejusmodi habebit sententiam; ventris aestus antecedit, si praememoratis superventurus sit rigor.

CVIII.

Lumborum dolor et capitis dolor et cordis dolor, cum excreatu violento, convulsivum quiddam habet; submutumque cum judicatione rigorem.

Ed. Chart. VIII. [776.]

Ed. Bas. V. (205.)

"Ἐνιοὶ μὲν ὡς ἀπαξ γεγραμμένου τοῦ καὶ συνδέσμου τὴν ῥῆσιν ἐξηγοῦνται, βουλόμενοι τὸ ἔχειν τι σπασμῶδες οὐκ ἐπὶ τοῖς προειρημένοις τέσσαρσι γινόμενον, ἀλλὰ πᾶσιν ἄληθῶς προλέγεσθαι. τέτταρα δὲ λέγω, τὸν τε τῆς ὀσφύος πόνον καὶ τὴν κεφαλαλίαν καὶ τὴν καρδιαλίαν καὶ τὴν βιαίαν ἀναχρέμψιν, διόπερ οὕτω γράφουσι, ὀσφύος πόνος κεφαλαλικῶ καὶ καρδιαλικῶ. τινὲς δὲ γράφουσι τὸν καὶ σύνδεσμον δις, ὡς καγὼ τὴν ἀρχὴν εὐθέως ἔγραψα, διότι τὰ πλεῖστα τῶν ἀντιγράφων οὕτως ἔχει. δηλώσει δὲ πάλιν ἡ διαγραφή τοιόνδε τι τὸ τῆς ὀσφύος ἄλγημα· εἴαν τε καὶ κεφαλαλικός τις, εἴαν τε καὶ καρδιαλικός τις ἢ μετὰ ἀναχρέμψεως βιαίας ἔχει τι σπασμῶδες. καίτοι καὶ οὔτω γραφόμενον ἐνδέχεται δηλοῦν αὐτὸ, συναμφότερον γεγόνει τῶ κάμνοντι καὶ τὸν τῆς ὀσφύος πόνον καὶ τὴν κεφαλαλίαν. ἐγὼ δ' οὐδ' ἐκ τῆς πείρας, ἀλλ' οὐδ' ἐκ τῆς τῶν πραγμάτων φύσεως ἀκόλουθον τοῖς εἰρημένοις σπασμὸν ἀποφῆνασθαι δύναμαι. καὶ μέντοι καὶ αὐτὸς ὁ γράψας ταῦτα προσέθηκεν, ἔχει τι σπασμῶδες, ὅπερ οὐ ταῦτόν ἐστι

Quidam sententiam conjunctione *et* semel scripta exponunt, convulsivum quippiam habere non ex praedictis quatuor fieri, sed ad veritatem de omnibus praedici volentes; quatuor dico, lumborum dolorem, cephalalgiam et cardialgiam et violentum excreatum, ita fit ut hoc scribant modo: *lumborum dolor, capite et stomacho dolenti*. Alii conjunctionem *et* bis scribunt; quo ego modo protinus ab initio scripsi, propterea quod exemplaria complura ita habeant. Descriptio autem tale quippiam indicabit: *lumborum dolor, si et capite doluerit quis et stomacho vel cum screatu violento, convulsivum quippiam habet*; quamquam et sententia ita scripta utrumque simul aegrotanti factum significare possit et lumborum dolorem et cephalalgiam. Ego autem neque experientia neque rei natura convulsionem praedictis consequentem esse pronunciare possum. Quin etiam auctor adjecit, convulsivum quippiam habet, quod non idem est ac si dicas sympto-

Ed. Chart. VIII. [776.]

Ed. Bas. V. (205.)

τῷ φάναι σπασμῶδη τὰ τοιαῦτα συμπτώματα ὑπάρχειν. εἴρηται δέ μοι καὶ πρόσθεν ὡς οὐχ ὁμοίως ἀκοῦειν προσήκει, λέγοντος εὐλαβοῦς ἀνθρώπου τὰς τοιαύτας φωνὰς καὶ τοῦ ῥαδίως ἀποφαινομένου περὶ τῶν κατὰ μέρος ὡς καθολικῶν. ὅταν γὰρ ὁ προπετής ἀμφιβάλλον εἶπῃ, ἔχει τοσπασμῶδες, ἐνδείκνυται μικρὸν ἢ σπανίως γινόμενον εἶναι τὸ λεγόμενον. περὶ δὲ τῆς δυνάμεως ἐκάστου τῶν εἰρημέτων συμπτωμάτων ἐν ταῖσδε ταῖς ῥήσεσιν ἀπάσαις, ὅσας κατὰ τὸ τρίτον ὑπόμνημα τοῦτο μεταχειρίζομαι, λέλεκται μοι διὰ βραχέων μὲν ἐν τῷ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων, κατὰ διέξοδον δὲ ἐν τε τοῖς εἰς τὸ προγνωστικὸν ὑπομνήμασι καὶ μᾶλλον ἔτι κατὰ γε τὰ περὶ κρίσεων καὶ τὰς τῶν συμπτωμάτων αἰτίας. οὐκ ὀλίγα δὲ καὶ ἐν τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν εἴρηται περὶ αὐτῶν ἀρκέσει τοιγαροῦν ἐνταῦθα μόνην τὴν λέξιν ἐξηγεῖσθαι μετὰ τοῦ προσεπιφθέγγεσθαι πότερον ἀληθές ἢ ψευδές ἐστὶ τὸ λεγόμενον καὶ πότερον ὡς τὸ πολὺ ἢ ἀμφίδοξον ἢ σπάνιον. ἐπιξῆς δὲ τῷ ἔχει τι σπασμῶδες, γέγραπται τὸ ὑπάφωνον ὄνομα, τινῶν

mata hujusmodi convulsiva esse. Docui porro antea quod non similiter audire conveniat cautum hominem tales expromentem voces et eum, qui facile de particularibus tanquam universalibus pronunciat. Nam quum temerarius ille haesitans dicat, convulsivum quippiam habet, vel exiguum esse vel raro contingere quod dicitur ostendit. De singulorum autem, quae in omnibus tertii hujus commentarii dictionibus referuntur, symptomatum virtute paucis quidem docui in horum commentariorum primo et secundo, longe autem lateque in prognostici commentariis, uberius item ac fusius in libris de crisi et symptomatum causis; non pauca quoque de his in libris epidemiorum sunt enarrata. Satis ergo hoc loco fuerit solam sententiam explicare atque insuper verumne an falsum sit quod enunciatur aut frequens aut ambiguum aut rarum sententiam adjungere. Post orationem, convulsivum quippiam habet, scriptum est ὑπάφωνον nomen, id est *submu-*

Ed. Chart. VIII. [776. 777.]

Ed. Bas. V. (205.)

μὲν συναπτόντων αὐτὸ τοῖς προειρημένοις, ὡς γίνεσθαι τοιαύτην τὴν λέξιν, ἔχει τι σπασμῶδες ὑπάφωνον. τινῶν δὲ ἀρχὴν ἠγουμένων τῆς ἐπιφερομένης ῥήσεως καὶ τούτων αὐτῶν πάλιν ὑπαλλατιόντων τὴν γραφὴν. ἔνιοι μὲν γὰρ ἄνευ τοῦ ἄρθρου γράφουσιν, ἔνιοι δὲ προστιθέουσιν ἄρθρον οὐδέτερον, τοιάνδε ποιοῦντες τὴν λέξιν. τὸ ὑπάφωνον ἅμα κρίσει ῥίγος ἀπὸ κοιλίης ὑποπέλια, ταραχώδεα καὶ οὖρα λεπτά. τινὲς δὲ καὶ καθ' ἑαυτὸ μόνον ἀναγινώσκουσι τὸ ἅμα κρίσει ῥίγος, οὔτε τοῖς προειρημένοις συντάτιοντες οὔτε τοῖς ἐπομένοις. ἔνιοι δὲ ὅλην ὑπαλλάξαντες τὴν λέξιν οὕτως ἔγραψαν· ὑπόφοβον ἅμα κρίσει ῥίγος. ἐφέξις οὖν σοι τὴν ἐξήγησιν ἑκατέρων ἀκριβῶς κατὰ μόνας γράψω, ἅμα κρίσει ῥίγος. τοῦθ', ὡς ἔφην, ἔνιοι καθ' αὐτὸ γεγράφθαι βούλονται σημαῖνον κρίσει πολλὰς γίνεσθαι σὺν ῥίγι. ὑπό- [777] φοβον ἅμα κρίσει ῥίγος, εἶπον ἤδη καὶ πρόσθεν ὑπαλλάξαντας ἔνιους τὴν ὑπάφωνον γραφὴν, ὑπόφοβον γράψαι, τὴν ἐξήγησιν αὐτῆς διαιτὴν ποιοῦντας, τινὲς μὲν

tum, quod quidam cum praedictis connectunt, ita ut fiat talis dictio, convulsivum quippiam habet submutum. Alii principium sententiae quae insertur esse existimant, commutantque iterum hi ipsi sententiam; nempe alii sine articulo scribunt, alii neutrum articulum adjungunt, talem fabricant dictionem, τὸ ὑπάφωνον, id est submutus cum judicatione rigor, ventris dejectiones sublividae,urbationis plenae et urinae tenues. Quidam legunt per se, cum judicatione rigor, neque cum praedictis neque cum sequentibus ordinantes. Alii totam sententiam commutant, atque ita scribunt: ὑπόφοβον ἅμα κρίσει ῥίγος, id est subterrefaciens cum judicatione rigor. Consequenter autem tibi utrorumque expositionem per se exacte scribam. Quidam igitur ἅμα κρίσει ῥίγος, id est cum judicatione rigor, per se scriptam esse volunt, multasque fieri cum rigore judicationes significare. Orationem vero ὑπόφοβον ἅμα κρίσει ῥίγος, dixi jam antea quosdam permutare et pro ὑπάφωνον ὑπόφοβον scribere; geminamque faciunt expo-

Ed. Chart. VIII. [777.]

Ed. Bas. V. (205.)

ἀντὶ τοῦ φοβερὸν ἅμα κρίσει ῥίγος εἰρησθαι νομίζοντες, ἔτι δὲ τὸ μετρίως φοβερὸν, ἢ ὁμοιον ἢ τὸ ὑπάφων ἅμα κρίσει ῥίγος τῷ ὑπόφοβον. εἴη δ' ἂν καὶ τρίτη τις ἐξηγήσις τῆς γραφῆς ταύτης τοιάδε. τὸ συνιθεσθαι καθ' ὄντινασὺν τρόπον ῥίγος οὐκ ἀγαθὸν ἐστίν, οἷον ἐὰν ἦτοι δὲ αἰμορροῦσθαι τις ἢ ἐμέτου ἢ γαστρὸς κενώσεως ἢ ἰδρώτων ἢ αἰμορροῦσθαι κρινόμενος ἢ γυνὴ διὰ καταμηνίων ἐν ῥίγει γένηται, τὸ μὲν προηγῆσθαι ῥίγος ἐκκρίσεως τινος ἀγαθῆς πολλάκις φαίνεται γινόμενον. τὸ δὲ ἐκκρινόντων ἤδη ῥίγος ἄρξασθαι φαῦλον. τοῦτο δ' ὅτι μὲν ἀληθὲς ἐστίν οἱ πολλοὺς ἀρρώστοις τεθεαμένοι ἐπιμελῶς γνώσκουσιν. εἰ δ' ὁ γράψας τὸ προρρητικὸν οὕτως ἐνόησε, μαντείας δεῖται. τὴν ἀρχὴν γὰρ οἷδ' εἰ γέγραπται πρὸς ἐκείνου τὸ ὑπόφοβον ἴσμεν. ἐν γοῦν τοῖς πλείστοις τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων οὐχ οὕτως γέγραπται.

sitionem, alii quidem pro φοβερὸν ἅμα κρίσει ῥίγος dici putantes, alii pro μετρίως φοβερὸν, quasi mediocriter terrificum dixeris, ut τὸ ὑπάφων simile sit τῷ ὑπόφοβον. Fuerit autem et tertia quaedam scripturae hujus expositio talis. Componere quovis modo rigorem bonum non est; veluti, si dum vel per sanguinis eruptionem quis vel vomitum vel ventris vacationem vel sudores vel haemorrhoidem judicatur vel mulier per menstruam purgationem rigeat. Saepius certe fieri videtur ut bonam aliquam vacationem antecedit rigor, quum vero jam excernunt, rigorem incipere malum. Quod autem id verum sit, qui multos aegros diligenter contemplati sunt, norunt; si vero prorrhethici auctor ita censuerit est divinandum; principio siquidem neque an ab illo scriptum τὸ ὑπόφοβον sit novimus, in antiquis enim exemplaribus plurimis non ita scriptum est.

Ed. Chart. VIII. [777.]

Ed. Bas. V. (205.)

ρθ'.

Ἀπὸ κοιλίης ὑποπέλια, ταραχώδεα καὶ οὔρα λεπτὰ καὶ ὑδατώδεα, ὑποπτα.

Περὶ τούτων ἐκατέρων κατὰ μόνον ἐδίδαξεν Ἱπποκράτης ἐν τῷ προγνωστικῷ, τὰ τε κατὰ κοιλίαν ὑπαρχόμενα πελιὰ μοχθηρὰ λέγων εἶναι καὶ τὰ οὔρα τὰ λεπτὰ καὶ ὑδατώδεα. νυνὶ δ' οὕτως, ὥσπερ αὐτῷ σύνηθες, ἑτερογενῆ σημεῖα συμπλέκων, οὐδὲν πλέον διδάσκει. ἔξῃν γοῦν αὐτῷ καὶ τούτοις ἐπισυνάψαι περὶ πνισμάτων πονηρῶν ἢ δυσπνοίας, ἢ τινος ἄλλου τῶν φαύλων σημείων. ἔνιοι μέντοι τῶν ἐξηγητῶν ταύτην τὴν ῥῆσιν ἐπισυνάπτουσι, τῷ ὑπάφων ἅμα κρίσει ῥίγος καὶ μίαν ὄλην ποιήσαντες ἐπὶ πᾶσι τοῖς εἰρημένοις φασὶν ἀπόφασιν γεγονέναι τῷ συγγραφεῖ, φθὸ κατὰ τὸ τέλος εἰρημένον ὑποπτα. καὶ τούτοις μὲν γὰρ τοῖς ἀπὸ κοιλίης ὑποπελιόις καὶ οὔροις λεπτοῖς ὑδατώδεσιν οὐκ ἀλόγως ἐπιφέρεται τὰ ὑποπτα. τούτοις δ' ἄν τις προσ-

CIX.

A ventre sublivida, turbulenta; et lotia tenuia aquosaque suspecta.

De his utrifque seorsum in prognostico differuit Hippocrates tum liventes ventris dejectiones pravas esse in-
quiens tum urinas tenues aquosaque; nunc suo more di-
versi generis notas complectens nihilo plus docet. Potuit
sane et his auctor prava sputa conjungere vel spirandi
difficultatem vel aliud quodvis malum signum. Quidam
vero expositores dictionem hanc, huic submutus cum ju-
dicatione rigor, conjungunt, unamque totam efficientes,
super dictis omnibus illatum esse ab auctore dicunt, id
quod in calce dicitur, ὑποπτα, id est suspicionem habent;
nempe et his subliventibus scilicet ventris dejectionibus,
urinisque tenuibus et aquosis, non absque ratione infer-
tur, suspicionem habent. Si vero quispiam his addide-
rit et τὸ ὑπάφωνον, id est submutum, non suspectam so-

Ed. Chart. VIII. [777. 778.]

Ed. Raf. V. (205.)

θῆ καὶ τὸ ὑπάφωνον, οὐχ ὑποπτὸν φησι τὴν συνδρομὴν, ἀλλὰ καὶ κακὴν εἶναι σαφῶς.

ρί.

Φάρυγξ τρηχυνθεῖσα ἐπ' ὀλίγον καὶ κοιλίη διαβορβορίζουσα κεναιῖς ἔξανασιτάσει καὶ μετώπου ἀλγήματα, ψηλαφώδεις, κοπιώδεις, ἐν σιρώμασι καὶ ἱματίοις ὀδυνώδεις, τὰ ἐκ τούτων ἀξανάμενα δύσκολα, ὕπνος πολὺς ἐν τούτοις σπασμώδης καὶ τὰ εἰς μέτωπον ἀλγήματα βαρῆα καὶ οὐρησις δυσκολαίνουσα.

Καὶ τὴν διαβορβορίζουσαν κοιλίαν κεναιῖς ἔξανασιτάσειν ἔνιοι φασὶ φρενιτιῶν εἶναι σύμπτωμα. διττὸν γὰρ ἀμαρτάνειν τρόπον αὐτοῦς, ἢ τῶν αἰσθητιῶν οὐχ αἰσθανομένους, καίτοι σὺν ὀδύνη γιγνομένων πολλάκις, ἢ τῶν μὴ αἰσθητιῶν [778] αἰσθάνεσθαι δοκοῦντας. κατὰ δὴ τὸν δεύτερον τρόπον φασὶν ἔξανίστασθαι μὲν ὡς δακνομένους, μὴ ἐνεργεῖν δέ, ἐπεὶ μηδὲ τὸ δάκνον ἦν τι, δάκνεσθαι γὰρ οἶονται

Iam ait esse concurfionem, verum quoque et evidententer malam.

CX.

Fauces leviter exasperatae et alvus inanibus surrectionibus obmurmurans et frontis dolores; palpantes, fatigati, in stragulis ac vestimentis dolentes, quae ex his augentur, molesta sunt, somnus multus in his convulsivus et dolores in frontem graves et mictia difficilis.

Ventrem murmurantem cum inanibus surrectionibus quidam phreniticum esse symptoma contendunt, nempe duobus modis errare eos, vel quod quae sub sensum cadunt non sentiant, quamquam cum dolore perlaepe fiant; vel quod quae sub sensum non cadunt, sentire videntur; altero autem modo resurgere quidem eos tanquam morfos ajunt, sed nihil operari, quoniam neque quod morderet

Ed. Chart. VIII. [778.]

Ed. Bas. V. (205. 206.)

μη δακνόμενοι. τὸ δὲ ἐν στώμασι καὶ ἱματίοις ὀδυνώδεις κατὰ τὸ σύνθητες αὐτῷ εἶδος τῆς ἐρμηνείας ἀλλοκότως εἰρηται, διάνοιαν ἔχον τοιάνδε. μὴ φέροντες τὴν ψαῦσιν τῶν ὑποβεβλημένων τε καὶ ὑπεστορεσμένων αὐτοῖς, ἀλλ' ὀδυνώμενοι, πότερον μὲν διὰ τὸ βαρύνεσθαι ὑπὸ τῶν ἐπικειμένων, σκληρὰ γὰρ εἶναι. (206) δοκεῖ, ἢ δακνῶδη τὰ ὑποβεβλημένα καὶ ὅσα περικείται, δυσχεραίνουσι τοῖς ἱματίοις ἢ δι' ἄλλο τι, τοῦτο αὐτοῖς συμβαίνει παντάπασι. ἄδηλον. μετὰ δὲ τοῦτο καὶ τῶν ἄλλων κατὰ λόγον ἐφεξῆς εἰπὼν, ὕπνος πολλὰ ἐν τοῖτοισι σπασμῶδης ἀφορμὴν παρέχει ζητήσεως τοῖς σοφισταῖς, εἰ δύναται ποιεῖ βλάπτειν ὕπνος. ἢ γὰρ ὠφελεῖν αὐτόν φασι ἢ εἰ μηδὲν ὠφελεῖ, οὐ μὴν βλάπτει ποτέ. λέλεκται δὲ μοι περὶ τούτου πρόσθεν ἐν τοῖς εἰς τοὺς ἀφορισμοὺς ὑπομνήμασιν. οὐ μὴν οὐδ' εἰ βλάπτει ὁ πολὺς ὕπνος, δοκεῖ σπασμῶν εἶναι ποιητικὸς, ἀλλὰ μόνον ὅτι κινδυνῶδές ἐστι τὸ νόσημα δηλοῖ. τὸ δὲ οὔρησις δυσκολαίνουσα θαυμασιῶς εἰς ἀσάφειαν ἐπινενόη-

erat; morderi liquidem sese putant, sed non mordentur. Oratio autem, in stragulis vestimentisque dolentes, ex assueto sibi enunciandi modo absurde dicta est, quae talem habet sensum; tactum eorum quae ipsis substernuntur, non ferentes, sed dolentes. An ne quidem et ob id quod ab incumbentibus graventur, dura liquidem esse arbitrantur vel mordentia, quae substrata sunt atque invivam habent, quae circumfunditur, vestem stragulam, an si ob aliud quippiam ipsis contingit, prorsus est incertum. Deinde et alia deinceps recensens, quum inquit, somnus multus in his convulsivus somnificis praebet pervestigandi occasionem, an possit aliquando somnus laedere; nam aut juvare ipsum inquirunt, aut si non juvet, nequaquam tamen unquam laedere. De ea re autem in aphorismorum commentariis antea differui. Neque vero si somnus multus laedit, convulsionem efficere videtur, at solum periculosum esse morbum ostendit. Mictio autem δυσκολαίνουσα, id est difficilis, miro modo ab auctore in obscuri-

Ed. Chart. VIII. [778.]

Ed. Bas. V. (206.)

ται τῷ συγγραφῆι, ἵν' ὁ μὲν τις εἶπῃ τῶν ἐξηγητῶν τὴν μετ' ὀδύνης εἰρησθαι δυσκολαίνουσαν, ὁ δὲ τις τὴν ἐπεχομένην, ἄλλος δὲ τις τὴν μόγις γινομένην καὶ τὴν συνεχῶς καὶ τὴν κατὰ στραγγουρίαν, τὴν δάκνουσαν δ' ἰσχυροῦς ἄλλος. ὅταν δὲ δὴ πάντα διεξέλθωμεν, οὐδὲν ἀξιόλογον εἰς πρόγνωσιν εἰσόμεθα δι' ἣν πολλάκις εἶπον αἰτίαν, ἐπιπλέκοντος αὐτοῦ πάμπολλα τῶν ἀνομοιογενῶν συμπτωμάτων. ἀπόδειξις δὲ τούτου μεγίστη καὶ τὸ τῶν ἐξηγησαμένων βιβλίον, ἐνίοις μὲν ἄχρι τοῦ ὕπνου πολὺς ἐπὶ τοῖς σπασμοῖδεσιν ἐξήκειν οἴεσθαι τὴν ῥῆσιν, ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς κειεύοντας ἀναγινώσκειν τὰ μετὰ ταῦτα, τινὰς δὲ συναπτεῖν καὶ τῶν συναπτόντων ἄλλους ἐπ' ἄλλῳ μέρει τῶν ἐφεξῆς εἰρημένων, ἀξιοῦν περιγραφῆσθαι τὴν ῥῆσιν. εἰάν οὖν ἅπαντα διέρρηται τις, οἷα καθ' ἑκάστην ὑπόνοιαν ἰδίως εἰρηκᾶσιν οἱ ἐξηγηταί, μακρὸν μὲντοι ἐργάζεται τὸν λόγον, ὀνήσει δ' οὐδὲν τοὺς ἐντυγχάνοντας.

tatem est excogitata; ita ut inter expositores alius dicat *δυσκολαίνουσαν*, eam quae fit cum dolore esse dictam, alius eam quae retinetur, alius eam quae aegre fit et eam quae continue et eam quae in stranguria fieri solet; eam vero quae praepotenter mordet, alius. Ubi vero omnia percurrerimus, nihil quod effatu dignum sit, ad praedictionem consequemur propter eam, quam saepe retuli causam, quod scilicet permulta diversi generis permiscet symptomata. Argumentum rei hujus maximum est vel hoc, quod interpretum nonnulli eo quidem ierint, ut dictionem pertinere ad hanc usque orationem, somnus multus in his convulsivus, existimarent, principio alio quae consequuntur, legi praecipientes; alii vero conjungant; atque ex conjungentibus alii alia in parte consequenter dictorum circumscribi dictionem velint. Si igitur omnia ad finem usque quis persequatur, quae in singulis suspicionibus separatim expositores dixerunt, longum sane efficiet sermonem, nihilque eos, qui in hunc incident librum, juvabit.

Ed. Chart. VIII. [778.]

Ed. Bas. V. (206.)

Οὔρου ἐπίστασις καὶ οἷσι ῥίγεα ἐπὶ τούτοισι σπασμώδεσι,
οἶον καὶ αὐτὴ φρίξασα ἐφίδρωσεν.

Ἐὰν μεταθῶμεν τὸν καὶ σύνδεσμον, ὁ λόγος ἔσται σα-
φέστερος τοιοῦτος γενόμενος, οὔρου ἐπίστασις οἷσι ῥίγεα
καὶ ἐπὶ τούτοισι σπασμώδεια. τὸ μὲν οὖν οἷσι ῥίγεα κἀν
τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν εἶρηται κατὰ τήνδε τὴν λέξιν, πρὸ ῥί-
γους αἱ σχέσεις τῶν οὔρων. οἷσι δὲ καπὶ τοῖς σπασμώδεσι
πάθεισιν ἴσχεται τὰ οἷρα, προσέθηκεν οὔτος ἐν τῇ προκει-
μένη ῥήσει. τὰ δ' εἰρημένα ματαίως ἐνίοις τῶν ἐξηγησα-
μένων τήνδε τὴν ῥῆσιν ἄμεινον σιωπᾶν. ἐγὼ δὲ ζήτησιν
εἶπω ὠφελεῖν εἰς πρόγνωσιν ἱκανήν· καὶ οὕτως φρίξασα
ἐφίδρωσε. καὶ ὁ Κόϊνιος μὲν μόνην εἰδὼς τὴν γραφὴν
ταύτην, ἣν εἶρεν ἐν παλαιοῖς ἀντιγράφοις, ὡς φησιν, ὁμο-
λογεῖ μὴ νοεῖν. ἐν δὲ τοῖς πλείστοις τῶν ἀντιγράφων
γέγραπται καὶ αὐτὴ φρίξασα ἐφίδρωσεν, ἵνα γυναικὸς

CXI.

*Urinae suppressio quibus rigores et in his convulsoriis af-
fectionibus; ut et ipsa ubi inhorruit, leviter sudavit.*

Si conjunctionem et permutaverimus, sermo erit di-
lucidior, talis redditus: *urinae retentio, quibus rigores et
ex his convulsiones.* Haec particula quibus rigores dicta
est et in libris epidemiorum in hac dictione: *ante rigo-
rem urinarum retentiones.* Quod autem et ex convullivis
affectionibus urinae retineantur, praeposuit auctor in prae-
senti dictione. Quae autem temere a quibusdam senten-
tiae hujus explanatoribus dicta sunt subticere est melius.
Ego autem explanationem ad eam, quae idonea sit, prae-
notationem, dico. Sequitur et ita *ubi inhorruit, sudavit.*
Quintus quidem, solam hanc quum sciret scriptionem,
quam in antiquis, ut ait, exemplaribus repetit, fatetur
se non intelligere. Verum in compluribus exemplaribus
scriptum est et ipsa, *ubi inhorruit, sudavit, ut mulieris*

Ed. Chart. VIII. [778. 779.]

Ed. Bas. V. (206.)

ὄνομα τὴν αὐτὴν φωνὴν ἀκούσωμεν, ἥς φοιζάσης ἐφιδρωῶσαι συνέβη.

ριβ'.

[779] Αἱ ἄκρητοι τελευτῶσαι καθάρσεις, πῆ μὲν ἐν πᾶσι παροξυντικάι. τούτοις δὲ καὶ πάνυ. ἐκ τοιούτων καὶ παρ' οὓς ἀνίστανται.

Ἀντὶ τοῦ καθάρσεις ἄμεινον ἦν εἰρησθαι κενώσεις. ὅταν γὰρ ἐκκρινόμενα τύχοι τὰ διεφθαρμένα, καθάρσις γίνεται τοῦ σώματος, ὅταν ἐκκρίνηται τὰ τῷ λόγῳ τῆς νόσου γινόμενα. τίνι δὲ ὅ τι περὶ τούτων λέγεται, δῆλόν ἐστιν ἐκ τοῦ φάναι, τελευτῶσαι ὡς αἱ ἐκκαθαίρουσαι τὸ σῶμα κενώσεις, τὴν ἀρχὴν μὲν ἴσχουσιν ἀπὸ τῶν ἀκράτων ἐνίοτε, τελευτῶσι δὲ εἰς εὐτροπα διαχωρήματα. τὸ δὲ ἐν τούτοις δὲ καὶ πάνυ τὰς τοιαύτας κενώσεις εἶναι παροξυντικάς, ἐπὶ τὰ προειρημένα τὴν ἀναφορὰν ἔχει. προείρηται δὲ οὖρον ἐπίστασις οἷσι ῥίγεα καὶ ἐπὶ τοῖς σπασμώδεσι σφοδρῶς.

nomen ea voce intelligamus, quam, ubi inhorruit, parum sudasse contigit.

CXII.

Sincerae definentes purgationes, alibi quidem in omnibus exacerbant; his vero etiam valde; ex talibus quoque circa aurem abscessus exsurgunt.

Ut pro purgationibus vacationes diceretur praestabat. Nempe quum excerni contigerit quae corrupta sunt, purgatio est corporis; quum vero excernantur quae vi morbi fiunt, *evacuatio*. Cuius autem, quod de his dicitur, patet ex verbo definentes, quod expurgantes corpus vacationes principium quidem a sinceris interdum habent, sed definunt in benignas mitesque dejectiones. His vero et valde tales exacerbantes esse vacationes, ad ea, quae prius dicta sunt relationem habet. Antea autem dictum est: *urinae retentio, quibus rigores et convulsiones.*

Ed. Chart. VIII. [779.]

Ed. Bas. V. (206.)

ἢ πρόγνωσις δὲ ἐπὶ τούτου, τὴν παρ' οὗς ἀνίστασθαι δυνατόμενον μὲν ποτε γενέσθαι καὶ διὰ τοῦτο γράφων, ἐπειδὴ τινι παθόντι τὰ κατὰ τὴν εἰρημένην συνδρομὴν συνέβη ἔχειν παρωτίδα. οὐ μὴν διὰ παντὸς, ἀλλ' ὡς τὸ πολὺ τὴν προειρημένην συνδρομὴν τὰ παρ' οὗς ἀκολουθεῖν εὐλογον. ἐμάθομεν γὰρ τὰ τῶν τοιούτων ἀποστάσεων σημεῖα.

ριγ'.

Αἱ ταραχώδεις θρασύταται ἐπεγέρσεις, σπασμώδεις, ἄλλως τε καὶ μεθ' ἰδρωτός.

Ἐμπροσθεν ἤδη τοιαύτας συνδρομὰς ἐξηγησάμεθα, οὐδὲν οὐτ' ἐξ ἀνάγκης ἐχούσας οὔθ' ὡς τὸ πολὺ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν προκειμένην ταύτην οἱ μὲν συνάπτουσι τοῖς ἐπιφερομένοις, οἱ δὲ διασπῶσι.

Praenotio autem in ea re est, quod parotis fuscitari possit; atque ob id scribitur, quod aegro cuidam ex iis, quae in dicta syndrome relata sunt, parotida habere contigerit; non tamen perpetuo, sed magna ex parte parotidas praedictam sequi syndromen est rationi consentaneum; didicimus siquidem talium abscessuum notas.

CXIII.

Turbulentae, ferocissimae e somno excitationes, convulsivae tum alias tum cum sudore.

Jam antea concursiones hujusmodi explanavimus, nihil sane neque quod necesse sit neque magna ex parte habentes; atque ob id praesentem sententiam quidam iis, quae inferuntur, nectunt, caeteri autem distrahunt.

ριδ'.

Καὶ αἱ τραχήλου καὶ αἱ μεταφρένον καταψύξεις δοκίουςαι καὶ ὄλον δὲ τοῦ σώματος· ἐν τούτοισι καὶ ἀφρώδεις οὐρήσεις ἅμα ἀψυχίη καὶ ὀμμάτων ἀμυρώσεις σπασμὸν ἐγγυὺς σημαίνει.

Ἐν πολλοῖς μὲν τῶν ἀντιγράφων ἢ ῥῆσις γέγραπται οὕτως, καταψύξεις δοκίουςαι, κατ' ἓνα δὲ ἄμεινον ὡδὶ, δοκίουςαι δι' ὄλον τοῦ σώματος, ὡς ἀδύνατον ὄλον ἅμα καταψῦχθαι τὸ σῶμα καὶ διὰ τοῦτ' αὐτὸ καλῶς προσκειμένον ἔστι τὸ δοκίουςαι. τὸ δ' ἐφεξῆς εἰρημένον οὐ μικρὰν διαφωνίαν ἔσχηκεν ἐν τῇ γραφῇ, τινῶν μὲν ἀφρώδεις διαχωρήσεις γραφόντων, τινῶν δὲ πνώδεις. εὐλογώτερον δὲ ὡς πρὸς τὴν ὅλην διάνοιάν ἔστι τὸ ἀφρώδεις· [780] αἱ μὲν γὰρ πνώδεις διαχωρήσεις, ἐάν γε κυρίως ἀκούσωμεν καὶ μὴ καθάπερ εἶωθεν ὁ τοῦ βιβλίου συγγραφεὺς ἀκίροις μεταφοραῖς ὀνομάτων χρῆσθαι, πῦον ἐπιμεμῖχθαι τοῖς οὐροῖς δηλοῦσι. πύου δὲ γένεσις οὐ μόνον οὐ δύναται ση-

CXIV.

Tum cervicis tum dorsi perfrictiones apparentes, sed et per totum corpus; in his et spumosae mictiones cum animae deliquio atque oculorum hebetudo convulsionem prope esse indicant.

In multis quidem exemplaribus dictio ita scripta est, *perfrictiones apparentes*, in aliis vero melius hoc pacto: *apparentes per totum corpus*, tanquam fieri non possit ut totum simul refrigeratum sit corpus atque ob id bene adjectum sit, *apparentes*. Quod deinceps dicitur, non parvam habet in scriptura controversiam; quidam enim scribunt *ἀφρώδεις*, id est *spumosae mictiones*, alii autem *πνώδεις*, id est *purulentae*. Sed ad totum rei sensum verbum *spumosae* est magis rationi consonum; nam *purulentae mictiones*, si proprie utique intellexerimus et non ut libri hujus auctor impropriis nominum metaphoris uti consuevit, pus urinis permixtum esse indicant; puris au-

Ed. Chart. VIII. [780.]

Ed. Bas. V. (206.)

μαίνειν σπασμὸν, ἀλλὰ καὶ ὑποπιενομένων τινὶ σπασθῆναι σημεῖον ἀγαθὸν ἔστι, πείτεσθαι γε δηλοῦσα τὴν νόσον. αἱ δὲ ἀφρώδεις εἴτε διὰ σύντηξιν εἴτε διὰ ταραχὴν τινα καὶ πνεῦμα γίνονται φουσώδεις, ἑκατέρως ὑποπιοι πρὸς σπασμὸν. οὐ μὴν αἱ πνώδεις ὁμοίως ταύταις. εἰ δ' ἀκύρωσ πνώδεις εἴρηκε τὰς τῶν ὠμῶν καὶ παχέων οὔρων ἐκκρίσεις, οὐδ' οὕτως ὑποπιοι, οὐδὲ συντελεῖ πρὸς τὴν τοῦ σπασμοῦ γένεσιν. ἡ δ' ἀψυχία καὶ ἡ τοῦ ὕμματος ἀμαύρωσις ἀρρωστούσης τῆς ψυχικῆς δυνάμεώς εἰσι σημεῖα. τὸν οὖν σπασμὸν οὐκ αὐτὰ τὰ συμπτώματα προσγενόμενα τοῖς εἰρημένοις, ἀλλ' ἐκεῖνα μόνα δύναται δηλῶσαι. λέγω δ' ἐκεῖνα, τραχήλου καὶ μεταφρένου κατάψιξιν, ἅμα τῷ παντὶ σώματι καὶ πρὸς τούτοις οὔρον ἀφρώδες ἢ ὠμὸν καὶ ἄπειτον. ἡ δὲ τοῦ ὕμματος ἀμαύρωσις κατὰ συμβεβηκὸς ἐπιμαρτυρήσει τῇ προσδοκίᾳ τοῦ σπασμοῦ, διότι τὴν ἀρχὴν τῶν νεύρων πεπονθῆναι σημαίνει. γνωστέον δὲ καὶ ταύτην τὴν συνδρομὴν τῶν δυναμένων ἐνεργεῖν σπασμὸν, οὐ μὴν διη-

tem generatio tantum abest ut convulsionem significare possit, ut etiam in aliquo, qui convulsionis incurrit suspicionem, signum bonum sit, morbum concoqui ostendens; spumofae vero sive ob colliquationem sive ob perturbationem quandam flatuosumque spiritum exoriantur, suspectae utroque modo ad convulsionem existunt; non tamen purulentae his similiter. Si vero improprie purulentas dixit urinarum tum crudarum tum crassarum excretiones, neque ita suspectae sunt, neque ad convulsionis generationem proficiunt. Animi autem deliquium et oculi hebetudo imbecillae animalis facultatis signa existunt. Convulsionem igitur non ea symptomata dictis adjecta, sed sola illa possunt indicare; illa dico cervicis dorisque perfrictiones una cum toto corpore; urinam item spumofam aut crudam aut incoctam. Oculi autem hebetudo per accidens convulsionis expectationi fidem faciet, quod principium nervorum affectum significet. Nosse autem oportet et concurtionem hanc eorum quae possunt

Ed. Chart. VIII. [780.]

Ed. Bas. V. (206. 207.)

νεκῶς ἢ ὡς τὸ πολὺ. μᾶλλον δὲ ἀμφιδόξως, εἰάν ἀφρώδη γράψωμεν, οὔτε πυώδων γραφέντων, ἔμπαλιν, ὡς εἴρηται τῆς προσδοκίας ἔσται, διὰ μίσου δ' ἀμφοῖν ὑπνωδῶν γραφέντων. ἐπὶ μᾶλλον δὲ τούτων εἰ ὠμὰ καὶ ἄπεπτα φαίνοιο. τοῖς δ' ἀναπαυσαμένοις ἐξ αὐτῶν ἐγγὺς εἶναι τὸν σπασμὸν καὶ τὸν θάνατον ἢ τ' ἀμαύρωσις τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἀψυχία σημαίνει. λέγει δὲ δηλονότι τὴν λειποψυχίαν. Διοσκορίδης δὲ ἀντὶ τῆς ἀψυχίας ἅμα ἀποψυχῆ γράφει.

ριέ.

(207) Πήχεις ἀλγήματα μετὰ τραχήλου σπασμώδεα. ἀπὸ προσώπου δὲ ταῦτα καὶ κατὰ φάρυγγα, ἦχοι συχνοὶ σιελίζοντες, ἐν τούτοισιν ἐν ὑπνοῖς ἰδρωῖτες ἀγαθοί. ἀρά γε καὶ τοῦ ἰδρωῖτος κουφίζεσθαι τοὺς πλείστους οὐ πονηρόν;

inferre convulsionem; non tamen perpetuo vel ut plurimum, sed ambigue magis, si ἀφρώδη, id est spumosae scripserimus; neque si scribatur πυώδη, id est purulentae, ex pers, ut dictum est, expectationis erit; medium utriusque obtinente, si ὑπνώδεις somniculosae, scriptum sit; sed illis adhuc magis, si crudae et incoctae videantur. Quibus autem haec cessaverint, his prope esse tum convulsionem tum mortem indicant oculorum hebetudo et apsychia. Intelligit autem procul dubio animi defectionem. Dioscorides pro ἀψυχίη scribit ἀποψυχῆ.

CXV.

Cubiti et cervicis dolores convulsivi; a facie autem hi atque in faucibus sonitus crebri cum salivatione; his in somnis sudores boni; an et sudore quam plurimos levare non malum?

Ed. Chart. VIII. [780. 781.]

Ed. Bas. V. (207.)

Τὸ ἀπὸ προσώπου δὲ ταῦτα πάντες ἤκουσαν ἐν ἴσῳ τῷ ἀπὸ κεφαλῆς. καὶ γὰρ πρόσθεν εἶρηκε κατ' ἄλλην ῥῆσιν, ἄλλως τε καὶ κεφαλῆς ὀρμῶντα. διὰ τί δὲ σπασμώδεα λέγει ταῦτα τὰ συμπτώματα, τοῖς μεμνημένοις τῶν ἔμπροσθεν εἰρημένων, οὐκ ἄδηλον. ἔνιοι μίνοι τὸ πρῶτον μέρος τῆς ῥήσεως αὐτὸ καθ' αὐτὸ γράφουσι τε καὶ ἀναγινώσκουσιν, ἢ ὁ λόγος ἢ τοιοῦτος, πήχεως ἀλγῆματα μετὰ τραχήλου σπασμώδεα, ἀπὸ προσώπου δὲ ταῦτα· μηκέτι δεομένων ἡμῶν εἰς τὴν πρόγνωσιν τοῦ σπασμοῦ τῶν ἐφεξῆς εἰρημένων. οὔτοι δὲ τὸν καὶ σύνδεσμον ἀφελόντες ἀρχὴν τῶν ἐφεξῆς γεγραμμένων ταύτην ἐποίησαντο, κατὰ φάρυγγα ἤχοι συχνοί. τινὲς δὲ ἀντὶ τοῦ ἤχοι γράφουσι κατὰ φάρυγγα ὄχλοι συχνοί, ὡσπερ ὁ Διοσκορίδης. ὁ δὲ Καπίτων αὐτως ἔγραψεν· ἴσῳ καὶ κατὰ φάρυγγα ὠχροὶ ἰσχοί. προχείρως γὰρ, ὡς εἶρηται πολλάκις, οἱ νεώτεροι ἐπὶ τὸ μεταγράφειν ἤκον, ὡς βούλονται τὰς παλαιὰς γραφὰς ἐν τοῖς ἀσφασι βιβλίοις. ἀλλὰ ταῦτα μὲν [781] ὅπως ἂν

Orationem a facie autem hi intellexerunt omnes, ut aequam habeat conditionem cum hac a capite, nempe et supra in alia dictione dixit tum alias tum a capite orti. Quare autem convulsiva haec dicat symptomata, non est incertum iis, qui ante dictorum meminerunt. Quidam vero primam dictionis partem per se tum scribunt tum legunt, ut sermo talis sit: *cubiti cervicisque dolores convulsivi; a facie autem hi*; non amplius indigentibus nobis ad convulsionis praenotionem consequente oratione. Hi autem conjunctionem atque tollentes, principium consequenter scriptorum hoc fecerunt, in faucibus sonitus frequentes. Quidam pro ἤχοι, id est sonitus, scribunt ὄχλοι, id est tumultus, ita in faucibus tumultus multi, ut Dioscorides. Capito autem ita scripsit: *atque in faucibus ὠχροί*, id est palliores frequentes; prompte siquidem, ut per saepe est dictum, recentiores in obscuris libris veteres scripturas pro arbitrato mutabunt. At haec quidem quoquo modo

Ed. Chart. VIII. [781.]

Ed. Bas. V. (207.)

ἔχη τὰ συμπτώματα μοχθηρὰ καὶ δοκεῖ τι συντελεῖν εἰς τὴν τῆς προκειμένης ῥήσεως ἀλήθειαν. ἄξιον δὲ ζητήσεως διὰ τί προσέθηκεν, οἱ ἐν ὕπνοις ἰδρωῖτες ἐν ταῦτοισιν ἀγαθοί. οὐδὲν γὰρ ἐξαίρετον τοῖς οὕτω νοσοῦσιν ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς ὕπνοις ἰδρωῖτων ὠφελούτων μόνοις. κοινὸν γὰρ ἔστι τὸ τῶν ὠφελίμων ἰδρωῖτων ἐπὶ τε τοῖς εἰρημένοις παθήμασι καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐτέρων διορισμῶν δεομένων, οἷον εἰ ἐπὶ πέψει τοῦ νοσήματος, εἰ δὲ ὅλου τοῦ σώματος, εἰ ἐν ἡμέραις κρισίμοις, εἰ παύσουσι τοὺς τε πυρετοὺς καὶ τὰ συμπτώματα. τὸ δὲ ἐν ὕπνοις τοὺς ἰδρωῖτας ἐρηγοροῦσι γίνεσθαι περιτόν. ἔμοι μέντοι βουλόμενοι τῷ λόγῳ βοηθεῖν φασὶν ἐπὶ τῶν σπωμένων ἰδρωῖτας γίνεσθαι, διὰ τὴν συντονίαν τοῦ παθήματος. εἰάν οὖν ἐκκελυμένου καὶ κεχαλασμένου τοῦ σώματος, ὅπερ ἐν τοῖς ὕπνοις συμβαίνει, γένηται τοῦτο, κατὰ φύσιν οἰητέον ἰδρωῦν αὐτούς. τὸ δ' ἐφεξῆς εἰρημένον ἔτι μείζονα τὴν ἀπορίαν ἔχει, γράψαντος αὐτοῦ, ἄρα γε καὶ τῷ ἰδρωῖτι κουφίεσθαι τοῖσι πλείστοισιν οὐ πονηρόν; οὐδεμίαν γὰρ ἀμφιβολίαν ἔχει

habeant, symptomata mala sunt; videnturque ad praesentis dictionis veritatem quippiam conferre. Sed iusta est quaestio, quam ob causam adjecit, sudores per somnos in his boni, nihil enim est peculiare hoc pacto laborantibus, ut a sudoribus per somnos duntaxat juventur. Nempe commune est commodis sudoribus tum in dictis affectionibus tum in cunctis aliis distinctiones habere alias, ut si ex morbi coctione fuerint, si per universum corpus, si diebus judicatoriis, si febres et symptomata sedaverint. Sudores autem qui in somnis fiunt, vigilantibus fieri supervacaneum. Quidam vero sermoni opem ferre cupientes, sudores in iis qui convelluntur, ob morbi robur fieri ajunt. Si igitur corpore tum exsoluto tum relaxato, quod in somnis fit, id oriatur, sudare hos secundum naturam est existimandum. Quod deinceps dicitur, majorem adhuc habet dubitationem, scribente ipso: *an et sudore quam plurimos levare non malum?* nullam siquidem ambiguitatem

Ed. Chart. VIII. [781.]

Ed. Bas. V. (207.)

τοῦτο, προφανῶς ὑπάρχον ἀγαθόν. εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ πάντως
γε οὐ πονηρόν.

ρισί'.

Οἱ εἰς τὰ κάτω μέρη πόνοι τούτοισιν εὔφοροι.

Ποῖα κάτω λέγει μὴ προσθέντος αὐτοῦ συνέβη δι-
τὴν ποιήσασθαι τοὺς ἐξηγητὰς τὴν γραφὴν, ἐνίοις μὲν εὔ-
φοροι γράψαντας, ἐνίοις δὲ δίσφοροι. εἰ μὲν γὰρ εἰς τὰ
περὶ θώρακα καὶ στόμα γαστρὸς ἀφινυῶνται πόνοι, δυσφο-
ρίαν ἐνθήσουσι μείζονα τῷ τραχήλῳ τε καὶ πῆχεσιν. εἰ μὲν
δ' εἰς τὰ σκέλη, μεγάλως ὀνήσουσιν ὅλην τὴν ὑσώδη διά-
θεισιν.

ριζ'.

Οἱ ἐν πυρετοῖσιν ἐφιδροῦντες, κεφαλαγέες, κοιλίης ἀπολε-
λαμμένης, σπασμώδεες.

habet, quum manifeste sit bonum; sin minus, at profus
certe non malum.

CXVI.

Dolores si ad inferas dilabuntur partes, his toleratu faciles.

Quod quasnam inferas dicat non adjecit, propterea
geminam expositores fecerunt scripturam; alii siquidem
εὔφοροι, id est *faciles toleratu*, scripserunt; alii autem
δίσφοροι, id est *difficiles toleratu*. Nam si ad partes
quae circa thoracem et os ventriculi sunt, pervenerint
dolores, majorem inducent tolerandi difficultatem quam
quum in cervice cubitoque essent; si ad crura, morbosam
totam affectionem insigniter juvabunt.

CXVII.

*In febribus exsudantes, caput dolentes, intercepta alvo,
convulsi sunt.*

Ed. Chart. VIII. [781. 782.]

Ed. Bas. V. (207.)

Ἀπὸ βραχυτάτης προσδοκίας ἐνόητε γράφει σπασμώδεις ἔσεσθαι. θεασάμενος γὰρ ἴσως ἅπαξ τινὰ τῶν οὔτως ἔχόντων σπασθέντα, πολλάκις δὲ οὐκ ἰδὼν ὅλον ὀλίγον δεῖν τὸ βιβλίον, εἰς παραφροσύνης καὶ σπασμοῦ πρόρρησιν ἀνάλωσεν. εἰάν οὖν πιστεύσας αὐτῷ τις τοὺς ἐν πυρετῷ κεφαλαλοῦντας μετ' ἐφιδρώσεως καὶ κοιλίας ἐπεσχημένης ἀποφῆνασθαι τολμήσῃ, σπασθήσεται πάνυ πολλάκις ἀποινχῶν, ἅπαξ που τεύξεται.

ρηΐ.

Τὰ ὑποπάθοντα ὑγρά διαχωρήματα περιψύχοντα οὐκ ἀπύρωσ φλαῦρα, τὰ ἐπὶ τούτοισι ῥίγηα κύστιν καὶ κοιλίην ἐπιλαμβάνοντα ὀδυνώδεα. ἄρα τὸ κωματῶδες τούτοισιν ἔχειν τι σπασμῶδες; οὐκ ἂν θαυμάσαιμι.

[782] Ψαθυρὰ διὰ μὲν τοῦ δ οἱ Ἀττικοὶ γράφουσι, διὰ δὲ τοῦ θ ἅπαντες οἱ ἄλλοι, τὰ κρέα τὰ τοῖς σκληροῖς καὶ ἰνώδεσι καὶ δυσδιαλύτοις καὶ δυσμασήτοις

Ex brevissima interdum exspectatione convellendos scribit; nempe forsan semel quendam ita habentem convulsam vidit non saepius. Liber autem fere totus ad delirii convulsionisque praedictionem expenditur. Si quis igitur auctori crediderit et in febre capite dolentes cum sudatiunculis et alvi retentione convulsione correptum iri enunciare ausus fuerit, saepius admodum aberrans, semel petitum assequetur.

CXVIII.

Arenulentae liquidae dejectiones perfrigerationesque pravae; rigores ex his tum vesicam tum ventrem prehendentes, dolorem inferunt. An et in his comatosum aliquid convulsionis habet? non fuerim admiratus.

Ψαθυρὰ per δ Attici scribunt, per θ vero caeteri omnes, vocantque ψαθυρὰς carnes, quae duris fibrosisque et aegre dissolubilibus atque mandi contumacibus contra-

Ed. Chart. VIII. [782.]

Ed. Bas. V. (207.)

ἐναντίως διακείμενα. μάλιστα δὲ γίνεται τοιαῦτα τὰ κα-
 λούμενα πρὸς τῶν πολλῶν σαχνά, μίαν ἡμέραν ἢ δύο τε-
 θέμενα μετὰ τὸ σφαγῆναι τὸ ζῶον. ἔωλα δὲ εἰώθασι κα-
 λεῖν αὐτὰ οἱ Ἕλληνες, ἐωλίζειν τε τὸ οὕτως προσήπειν.
 ὅθεν καὶ σιτίον νέον ἄκρως εἴρηται τὸ ἐπὶ βραχὺ προσεω-
 λισμένον. εὐδηλον γὰρ ἐκ τοῦ μετ' αὐτὸ ῥηθέντος ὡδε· γέ-
 ρουσι δὲ ἐς τέλος μεταβεβητός. ἐγὼ μὲν οὖν ἐδήλωσα τίνα
 λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι ψαθυρά, ἐπ' ἐδεσμάτων, οὐ διαχω-
 ρημάτων ποιούμενοι τὸν λόγον. ὁ δὲ τοῦ βιβλίου συγγρα-
 φεὺς αὐτὸς ἦν δίκαιον εἰπεῖν ἡμῖν τίνα λέγει διαχωρήματα
 ὑποψάθυρα. δῆλον γὰρ ὅτι τὰ μετρίως ψαθυρά, πάντως
 γὰρ ἦν ἐκεῖνου χρεία ἡμῖν δηλῶσαι, τίνα λέγει τὰ ὑποψά-
 θυρα. τῶν προφητῶν δ' αὐτῶν διενεχθέντων ἀλλήλοις ἔτι
 μείζων ἡμῖν ἀπορία γίνεται τοῖς μὴ προσητάις. ὁ μὲν γάρ
 τις τὰ ἴγρα φήσει ἀπλῶς εἰρησθαι νῦν, ὁ δὲ τὰ ὑδατω-
 δῶς ὑγρά πάχος καὶ σύστασιν οὐδεμίαν ἔχοντα. τινὲς δὲ

rio habent modo; tales autem maxime sunt quae a multis
 σαχνά appellatur, diem unum vel duos a jugulato ani-
 mali repositae; ἐώλας autem eas Graeci vocare consueve-
 runt, quasi biduanas vel triduanas dixeris; et ἐωλίζειν ita
 ante putrefacere; hinc edulium summe recens ἐπὶ βραχὺ
 προσεωλισμένον, id est parum ad putrefactum mortificatum-
 que dicitur. Constat autem ex eo, quod postea ita dictum
 est; senibus exquisite mutatum. Ego igitur ostendi, quae-
 nam dicant homines ψαθυρά, in eduliis et non in excre-
 mentis orationem habentes. Sed libri hujus auctorem
 aequum erat nobis dicere quaeenam excrementa ὑποψά-
 θυρα, id est subarenosa vocet; nempe quod mediocriter
 ψαθυρά, id est arenida, constat. Prorsus siquidem ad eum
 spectabat nobis ostendere, quaeenam dicat ὑποψάθυρα.
 Quum autem prophetae ipsi a sese dissideant invicem, ma-
 jor adhuc nobis qui prophetae non sumus, existit dubita-
 tio. Nempe est qui liquida nunc simpliciter dici ait;
 alius cum aquositate liquida, crassitiemque et substantiam
 nullam habentia; alii ea tanquam pinguitudine vacua;

Ed. Chart. VIII. [782.]

Ed. Bas. V. (207.)

τὰ οἶον ἀλιπῆ, τινὲς δὲ τὰ οἶον ἄγλισχρα, τινὲς δὲ, οὐκ οἷδ' ὅ τι δόξαν αὐτοῖς, τὰ μὴ μιγνίμενά φασιν ἑτέροις ἰγροῖς, ὡσπερ τοῦλαιον, ἄλλοι δὲ τὰ ἐν ὑγρῷ διαχωρήματι χολώδη καὶ ἄπεπτα συστρέμματα, τινὲς δὲ τὰ εὐδιάλυτα καθάπερ εἰ καὶ ψάμμον ὕδατι δεύσειας, εἶτα σφίγγειας τοῖς δακτύλοις καταθεῖς, διαλυθεῖσαν εἴποις, καὶ δοκοῦσιν οὗτοι πιθανώτεροι τῶν ἄλλων εἶναι. τὰ δ' αὐτὰ λέγουσιν αὐτοῖς δυνάμει καὶ οἱ τὰ μὴ γλίσχρα φάντες, ἄπερ εἴποι τις ἐν μιᾷ συνθέτῳ φωνῇ οἶον ἄγλισχρα. εἰ γὰρ ἀπὸ τῶν ψαθυρῶν ἰδισμάτων ἐπὶ διαχωρήματα μεταφέρειν χρὴ τὴν ὁμοιότητα, πιθανώτερον ἂν εἴη λέγειν ψαθυρὰ, τὰ εὐδιάλυτα καὶ μηδεμίαν ἔνωσιν ἔχοντα δύσλυτον. ἀλλὰ τὰ γε τοιαῦτα διαχωρήματα γένοιτ' ἂν καὶ ἀπ' ἰδισμάτων, ψαθυρὰν καὶ εὐδιάλυτον ἐχόντων τὴν οὐσίαν. εἶδον οὖν ἐγὼ ἐν ἀγρῷ παιδία κηπουροῦ, σίτου μὴ εὐποροῦντα, ἀπίων δ' εὐποροῦντα, ἐκ τῆς ἐκείνων ἐδωδῆς τοιαῦτα διαχωροῦντα· οἷα τὴν κέγχρον καὶ τὸν ἔλυμον ἐσθίοντες ἢ τοὺς κριθίνους ἄρτους, ὅμοια τούτοις ἀποπατοῦσιν. εἰ δ' ἄρτους τις ἐκ

alii veluti non glutinosa; alii, nescio quod ipsis visum sit, ajunt ea quae humidis alijs, olei instar non miscentur; alii in liquida dejectione biliosos et incoctos globos; alii autem quae facile dissolvuntur, ut si arenam aqua consperferis, deinde digitis componens constrinxeris et mox ubi solveris, dissolutam dixeris, videnturque hi caeteris probabiliores esse. Eadem vero potestate dicunt, qui non glutinosa esse ajunt, quae quis composita et una voce dixerit ἄγλισχρα, id est non glutinosa; si enim ab arenulentis edulijs ad dejectiones transferre similitudinem liceat, probabilius fuerit dicere ψαθυρὰ alvi excrementa esse quae de facili dissolvuntur nullamque habent aegre dissolubilem unionem. Talia vero excrementa fiunt et a cibus qui arenulentam et solutu facilem habent substantiam. Vidi ego, quum in agro essem, hortulani pueros frumenti quidem indigos, pyris vero abundantes, talia dejicere. Qui milium panicumque edunt vel hordeaceos panes, similia his excernunt. Si vero triticeos panes quis

Ed. Chart. VIII. [782.]

Ed. Bas. V. (207. 208.)

πυρῶν ἐσθίων, τοιαῦτα διαχωρήσειεν, ὑπονοήσειεν χρη̄ λεπτήν καὶ διαλυτικὴν ὑγρότητα μεμίχθαι τοῖς ἀποπατήμασιν αὐτοῦ, κωλύουσαν ἀλλήλοις ἐνοῦσθαι. Διοσκορίδης δὲ ὡσπερ ἄλλα πολλὰ προχείρως ἐν τοῖς ἀσαφέσι βιβλίοις ὑπήλλαξεν, οὕτω καὶ τὰ ὑποψάθυρα μεταγράφας ἐποίησεν ἵποψέφαρα καὶ φησιν αὐτὸς οὕτως ὀνομάσθαι τὰ ὑπομελανίζοντα. τὸ γὰρ σκότος ψέφας εἰρησθαι καὶ παρὰ Πινδάρου. μετὰ δὲ τὴν τῶν ψαθυρῶν μαντείαν ἢ (208) εἰκασίαν ἢ προπέτειαν, ὃ τι γὰρ ἂν τις ἐν τοῖς τοιοῦτοις ὡς βεβαίως ἐγνωκὸς ἀποφαίνεται προπετιές ἐστιν, ἐπὶ τὰς ἐξῆς ἴωμεν λέξεις, ἐν αἷς ἐστι πρώτη περιψύχοντα οὐκ ἀπύρως. ὅπερ αὐτὸ καὶ αὐτὸ βεβαίως γινῶναι τι βούλεται, προπετοῦς ἐστι ἀνθρώπου. στοχαζόμενοι δὲ, ὡσπερ ἐπὶ πολλῶν ἄλλων ἐποιήσαμεν ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ καὶ περὶ τούτου φήσομεν εἰρησθαι περιψύχοντα μὴ ἀπύρως, τὰ κατὰ μὲν τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν περιψύχοντα, διὰ βάρους δὲ τοῦ σώματος αἰσθησθαι ἔχοντα πυρῶδους θερμοσίας. ταῖτ' οὖν φησιν εἶναι φαῦλα. τίς δ' οὐκ οἶδεν ὅτι περιψυχόμενος μὲν τις

edens talia dejecerit, quod tenuis et dissolvens humiditas excrementis permixta sit, quae mutuum prohibeat unitionem, est suspicandum. Dioscorides, ut multa alia in obscuris libris prompte commutavit, ita et verbum ὑποψάθυρα permutavit, fecitque ἵποψέφαρα, appellarique is ita ait subnigrantia; nempe et tenebras ψέφας dictas esse apud Pindarum. Post vero ψαθυρῶν vaticinium vel conjectationem vel temeritatem, nempe quod quis in talibus, tanquam certe noverit, enunciet, temerarium existet, ad consequentes pergamus dictiones; ex quibus prima est, perfrictionesque non sine ardore, quod rursus ipsum certo nosse, quid sibi velit, temerarii est hominis. Conjicientes vero et in hac re, ut in aliis libri hujus multis fecimus, perfrictiones non sine ardore dici asseremus, quum quis superficie quidem perfrigeret, in imo autem corpore sentiat igneam caliditatem. Has igitur pravas esse ait; quis enim cute quidem perfrigescentem, intus vero ardorem

Ed. Chart. VIII. [782. 783.]

Ed. Bas. V. (208.)

τὸ δέσμα [783] πυρώσεως δ' αἰσθανόμενος ἐν τῷ βάθει φαύλως ἔχει καὶ χωρὶς τοῦ ζητῆσαι ἡμᾶς εἰ διεχώρησεν ὑποψάθουρα. τοῖς γὰρ ἐν τῷ προγνωστικῷ γεγραμμένοις ἀρκοῦμενοι πρὸς διάγνωσιν ἀγαθῶν τε καὶ κακῶν διαχωρημάτων οὐ σφαλῆσόμεθα. τούτοις δ' ἐφεξῆς γέγραπται κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν ὧδε. τὰ ἐπὶ τούτοις ῥίγια κύστιν καὶ κοιλίην ἐπιλαμβάνοντα ὀδυνώδεια. ζητεῖν οὖν πάλιν ἐνταῦθα ἡμᾶς ὁ συγγραφεὺς βούλεται τί σημαίνει τὸ ἐπιλαμβάνοντα. διὰ μὲν γὰρ τῶν ἔμπροσθεν ἀπολήψεις τὰς ἐπισχέσεις ὠνόμασε, νυνὶ δὲ τὰ ἐπιλαμβάνοντα γράψας ἐνίοις μὲν ἐπὶ τούτου φέρειν δοκεῖ τὸ ὄνομα τὸ ἐπιλαμβάνοντα ταῖς ἀπολήψεσιν, ἐνίοις δὲ τὸ ὄιον ἐπὶ πλέον ἐκτεινόμενα δηλοῦν. τὸ δὲ γε ὀδυνώδεια προσκείμενον ἰκανὸν ἐνδείξασθαι κάμνωσιν τινα δηλοῦσθαι διὰ τῆς ἐπιλαμβάνοντα φωνῆς. ἐπὶ οὖν μὲν τῶν ἄλλων συγγραμμάτων τὰ πλείστα τῶν ἀπορουμένων ἐκ τῶν ἐπιφερομένων γινώσκεται. κατὰ δὲ τὸ βιβλίον τοῦτο μῆζον ἀπὸ τοῦ πρόσθεν

sentientem prave habere non novit, etiam non quaerentibus nobis an subarenida dejecerit. Nempe scriptis in prognostico contenti ad dignotionem tum bonarum tum malarum dejectionum non falleremur. Deinceps autem in praesenti dictione scriptum est ita: *rigores ex his tum vesicam tum ventremprehendentes dolorosi*. Quaerere igitur rursus nos hoc loco vult scriptor quidnam significet verbum ἐπιλαμβάνοντα, id est *prehendentes*. Nempe antea ipsas ἐπισχέσεις, id est *retentiones*, vocavit ἀπολήψεις, id est *interceptiones*; nunc autem qui ἐπιλαμβάνοντα scripsit, aliis quidem in re ejusmodi nomen ferre videtur de interceptionibus, retentionibusque quas ἀπολήψεις vocant; aliis vero quod veluti admodum extendantur, indicare. Quod vero dicitur ὀδυνώδεια, id est *dolorosi*, sufficit ostendere aegrotationem quandam significari per vocem ἐπιλαμβάνοντα. In caeteris quidem operibus plurima eorum, quae dubitationem asserunt, ex illatis dignoscuntur; in hoc vero libro major perpetuo priore infertur quaestio. Quomodo

Ed. Chart. VIII. [783.]

Ed. Bas. V. (208.)

ἐπιφέρεται ζήτημα, καθάπερ καὶ νῦν εἰπόντιος αὐτοῦ, ἄρα τὸ κοματώδες; ἦτοι γὰρ τοιοῦτόν ἐστιν ὃ φησιν ἐν τούτοις τοῖς εἰρημένοις ἢ ἅπασί τε καὶ τοῖς ὑστίροις. καὶ γὰρ καὶ τοῦτο δῆλον, τὸ κοματώδες πάθημα συνυπάρχον τι ἔχειν καὶ σπασμῶδες, ὡς ἐν ᾧ μὲν αὐτὸ καὶ συνυπῆρξεν, ὅτι τοῖς εἰρημένοις ἔπεται τὸ κοματώδες. ἀλλ' οὐδέτερον τούτων οὔτ' ἀναγκαῖόν ἐστιν οὔθ' ὡς ἐπὶ πολὺ. καὶ μέντοι καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖ. προσέθηκε γὰρ τὸν ἀπορητικὸν ἄρα σύνδεσμον, οὔτ' ἐπιπεφώνηκεν αὐτῷ τὸ οὐκ ἂν θαυμάσαιμι. γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν τοῖς πλείστοις καὶ ἀξιοπίστοις ἀντιγράφοις, ὡςπερ οὖν καὶ κατ' ἄλλα τινὰ, μηδ' ὅλως γεγραμμένον εὐρίσκεται.

ριθ'.

Τὰ ἐν ὀξέσι ἐμετωδέως ἐλκόμενα γλαῦρα καὶ αἱ λευκαὶ διαχωρήσιες δύσκολοι. ἄγλισχρα ἐκ τούτων διεξεληθόντα ἐξίστανται καύματι πολλῷ, οἱ ἐκ τούτων κοματώδες

et nunc, quum inquit, an et in his comatosum, nempe vel tale est, quod ait in his memoratis vel tum omnibus tum postremis; nam et id patet, comatosum pathema habere quippiam simul existens et convulsivi, veluti in quo quidem ipsum etiam simul extitit, quod praedicta comatosum sequatur. Sed neutrum horum neque est necessarium neque ut plurimum evenit, et quidem auctor ipse consentit; adjecit enim conjunctionem dubitandi *an*; deinde ipsi acclamavit, quum dixit, non admiratus fuerim, nempe ita in compluribus et fide dignis exemplaribus est scriptum, veluti et in aliis quibusdam nullo pacto scriptum reperitur.

CXIX.

Quae in acutis morbis vomitorie trahuntur, vitiosa; atque albae dejectiones, difficiles, lentore carentia ex his prodeuntia multo cum aestu in mentis eunt aberrationem; an ex his comatosi torpidique postea fiunt; morbus ex

Ed. Chart. VIII. [783.]

Ed. Bas. V. (208.)

νωθροὶ ἀπογίνονται· τὰ ἐκ τοιούτων μακροτέρως ἐπι-
νοσέει. ἄρα περὶ κρίσιν οὗτοι ξηρώδεις δύσπνοοι;

Τὰ ἐν ὀξείῃ, φησὶν, ἐμετωδῶς ἐλκόμενα φλαῦρα· τοιοῦ-
τον δέ τι καὶ πρόσθεν ἐγγράπτο καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῶν ὁμοίων
λέγειν ἀναγκαζόμεθα. προσθήσω δὲ νῦν κακίνο πρότερον
οὐκ εἰρημένον, ἥνικα ἔφασκον ἀποτρίψασθαι τὰ λυπούντα
τῆς γαστρὸς ὀρμώσης γίνεσθαι τὴν ναυτίαν. τινὲς δὲ
καὶ διὰ φλεγμονὴν αὐτῆς εἰρήκασιν ναυτιώδη γίνεσθαι διά-
θεισιν, ὅπερ ἐμπεριέχεται τῷ πρόσθεν εἰρημένῳ λόγῳ τῷ
καθόλου. φλεγμονὴ γὰρ εἰ κατὰ τὸν ἑαυτῆς λόγον ἐποιεῖ
ναυτίαν, οὐκ ἂν εὐρίσκειτό ποτε φλεγμαίνουσα χωρὶς ναυ-
τίας. συμπίπτει δὲ αὐτῇ τὸ σύμπτωμα τοῦτο φλεγμαινούση
ποτὲ κατὰ διττὸν τρόπον, ἕνα μὲν ὅταν ἀπορρέοντές τινες
ἰχῶρες ἐκ τῶν φλεγμαινόντων μορίων εἰς τὴν ἐντὸς εὐρυ-
χωρίαν ἀθροιζόμενοι τε κατ' αὐτὸ τὸ χωρίον ἀνωῶσιν αὐ-
τῆς τὸ στόμα, καθ' ἕτερον δ', ὅταν ἐπίμικτος ἢ διάθεισις

*talibus diutius manet; an et circa judicationem arescen-
tes difficulter spirent?*

Quae in acutis, inquit, morbis vomitione trahuntur,
vitiosa sunt; tale autem quippiam et antea est scriptum;
nosque in similibus similia dicere cogimur. Adiciam vero
nunc et illud, quod ante dictum non fuit, quum nauseam
fieri dicebam, quando ad expurganda quae contristant
venter cietur. Quidam et ob phlegmonem ipsius nausea-
bundam fieri affectionem dixerunt; quod in supra dicto
universali sermone continetur. Nam si phlegmone sua
propria ratione nauseam pariat, nunquam venter phleg-
mone obsideri citra nauseam reperietur. Incidit autem
huic symptoma ejusmodi, quum phlegmone obsidetur,
quandoque duobus modis; altero quidem, quum tenues
quidam ichores ex inflammatis partibus ad interiorem ipsius
capacitatem decumbentes, collectique in eo loco os ipsius
contristaverint; altero autem, quum permixtio affectionum

Ed. Chart. VIII. [783. 784.]

Ed. Bas. V. (208.)

γίνηται, δυοῖν ἀλλήλαις ἐπιπλεκομένων διαθέσεων, ἐν ἑκατέρᾳ κατὰ μόνας γίνηται. τῆς οὖν τὸ ναυτιῶδες σύμπτωμα ποιούσης διαθέσεως ἐπιπλακείσης τῇ φλεγμονῇ διὰ τὴν ἐτέραν αὐτῶν οἱ κάμνοντες γίνονται ναυτιῶδεις, οὐ διὰ τὴν φλεγμονήν. [784] συμβαίνει δ' ἐνίοτε μὲν ἐπὶ μετρίαις ναυτίαις ἔμετον αἰτίκα συμπίπτειν, ἐνίοτε δὲ συνταράττεσθαι μὲν ἐπὶ πλεῖστόν τε καὶ πυκνόν, ἐμεῖν δ' ἤτοι μηδὲν ἢ πανιάπασιν ὀλίγον, ὅπερ ἔστιν εἰκάσαι τὸ ἔμετωδῶς ἐλκόμενα δηλοῦν, ὅπερ εἴρηται κατὰ τὴν προκειμένην ῥῆσιν ἐν ἀρχῇ. μοχθηρόν δ' ἔστιν οὐχ ὡς σημεῖον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς αἴτιον τὸ τοιοῦτον σύμπτωμα. καθ' ὅσον μὲν γὰρ ἐνδείκνυται κακοχυμίαν δυσέκκριτον ἐν τῷ στόματι τῆς κοιλίης περιέχεσθαι, κατὰ τοῦτο σημεῖόν ἐστι μοχθηρόν. οἷοι δὲ συνεχέσι σπαραγμοῖς ἀνιᾶ τὴν γαστέρα, κατὰ τοῦτο πάλιν ὡς αἴτιον αὐτῆς γενήσεται, τῆς μὲν οὐκ οὔσης φλεγμονῆς ὡς γενέσθαι νῦν, τῆς δ' ἔμπροσθεν οὔσης ὡς αὐξηθῆναι. ἀλλὰ καὶ αἱ λευκαὶ διαχωρήσεις, φησὶ, δύσκολοι. τοῦτο δ'

fuerit. Duabus liquidem inter se complicatis affectionibus per se in utraque fieri solet. Permixa igitur ea, quae nauseam parit, affectione cum phlegmone, propter alteram earum nauseantes aegri fiunt, non propter phlegmonem. Contingit autem nonnunquam, ut ex moderatis nauseis vomitus statim incidat; nonnunquam sane et conturbatio quidem plurima et frequens fiat, vomatur vero vel nihil vel profus paucum; quod conijcere licet his verbis vomitorie trahuntur, ipsum velle significare, quae in praesentis dictionis capite sunt posita. Pravum autem est non ut signum tantum, verum etiam ut causa symptoma hujusmodi. Nempe quatenus succi malitiam excerni contumacem, contineri in ventris ore ostendit, eatenus signum pravum est; quod vero continuis lacerationibus vellicationibusque ventrem cruciet, ob id rursum tanquam causa ipsius erit, phlegmones quidem nondum existentis tanquam modo futurae; ejus vero quae jam adest, tanquam incrementum suscepturae. Praeterea, inquit, albi-

Ed. Chart. VIII. [784.]

Ed. Bas. V. (208.)

ἐνιοι μὲν ἀπὸ τοῦ προειρημένου χωρίζουσιν, ἐνιοι δ' ἐκείνη συνάπτουσιν. εἰρήκαμεν δὲ ὕπερ ἐπὶ τῶν προειρημένων διὰ τῶν ἔμπροσθεν αὐτὸ καὶ περὶ τούτων. λευκαὶ γὰρ αἱ διαχωρήσεις γίνονται, μὴ καταρρέουσης ἕξ ἥπατος εἰς τὴν γαστέρα χολῆς. ἀλλὰ τοῦτό γε καὶ καθ' ἑαυτὸ δύναται καὶ μετὰ τοῦ προειρημένου συσιῆναι. διὰ μὲντοι τὸ μινύειν αὐτὸν ἀλλήλοις πολλὰ τῶν ἐπιρογενῶν, ἕξεισι τοῖς ἀναγινώσκουσι συνάπτειν αὐτὰ καὶ χωρίζειν ἀπ' ἀλλήλων. ἀλλὰ τὸ γ' ἐφεξῆς τοῖς λευκοῖς διαχωρήμασι γεγραμμένον, ἄγλισχρα ἐκ τούτων διεξελθόντα ἐξίστανται καύματι πολλῷ, τῶν ἅπαξ ἴσως ἢ δις ἐωραμένων ἐστὶν αὐτῶ, μηδεμίαν ἀναγκαίαν ἔχοντα τῆς ἀκολουθίας αἰτίαν, ἀλλ' ὡς εἴρηται πολλάκις ἤδη, γίνεσθαι δυνάμενα, ποτὲ μὲν τῷ μεθίστασθαι τοὺς λυποῦντας χυμοὺς, ποτὲ δὲ τῷ μερίζεσθαι, ποτὲ δὲ τῷ πλείονας ἐπιλαμβάνειν τόπους, αὐξανομένης τῆς διαθέσεως. εἴτι δὲ μᾶλλον οὐδὲ κωματώδεις αὐτοὺς γενέσθαι τῶν ἀναγκαίων ἐστὶν, ἀλλὰ τῶν ἐνδεχομένων. τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς ὁμολόγησεν εἰπὼν, ἄρά γε ἐκ τοιούτων κωματώδεις; ἐγάνη

cantes dejectiones difficiles, quod quidam ab ante dicto separant, caeteri copulant. Caeterum quod de praedictis antea diximus, idem et de his nunc dicimus; albae etenim dejectiones fiunt non defluente ex hepate in ventrem bile; quod sane et per se et cum ante dicto conflare potest; quia vero auctor dissimilia multa inter se commisceat, legentes ob id ea et copulare et separare ab invicem possunt. Sed quod mox post albicantes dejectiones scriptum est, lentore carentia ex his percurrentia multo cum aestu, in mentis eunt aberrationem, inter ea, quae semel forsan vel bis visa sunt auctori est, nullam, quae necessaria sit, habentia consequentiae causam, sed, ut saepius jam dictum est, quae fieri possint, interdum quidem quod infesti transmittantur humores, interdum vero quod dividantur, atque aliquando quod crescente affectione plures occupent locos. Adde quod neque comatosos eos fieri inter necessaria sit, sed inter contingentia; quod et ipse confessus est, quum inquit, an ex ta-

Ed. Chart. VIII. [784.]

Ed. Bas. V. (208.)

γούν αὐτὸ διὰ τῶν ἔμπροσθεν αἰεὶ προσγραφῶν, ἐφ' ὧν οὐδ' αὐτὸς ἀπαρήσθαι τι τολμᾷ. καὶ μέντοι καὶ τᾶλλα τὰ ἐξεξῆς ἄχρι τέλους τῆς ῥήσεως ὁμοίως ἔχει τὴν αἰοπίαν, ὡς ἴσως ἐχρῆν ἡμᾶς ἤδη πεπαῦσθαι τῆς ἐξηγήσεως τῶν ὑπολοίπων ἐν τῷ βιβλίῳ ῥήσεων. τοῖς μὲν γὰρ ἀκριβῶς ἐκμεμαθηκόσι τίνα τε ἐν τοῖς Ἱπποκράτους γέγραπται βιβλίοις, ὅσα τε κατὰ τὰς ἐξηγήσεις αὐτῶν ὑπ' ἐμοῦ λέλειται, γινώσκειν ὑπάρχει τίνα μέντοι τῶν σημείων ἔγραψεν, ἵνα ἔχη τὴν προγνωστικὴν οὐσαύτως ἔχουσαν αἰεὶ, τίνα δ' ὡς τὸ πολὺ, τίνα δ' ἀμφίβολον ἢ σπάνιον, εἴτε τε τὰς ἐν τούτοις αὐτοῖς, ἐν τῷ μᾶλλον τε καὶ ἥτιον διαφορὰς, ὥστ' οὐδὲν ἐμοῦ πρὸς τὰ παρόντα δέονται. τοῖς δὲ πρὶν ἐκείνα μαθεῖν ἐπὶ ταῦτα ἐλθοῦσι μακροῦ πάνυ λόγου καθ' ἕνα-στον αὐτῶν ἐστι χρεία, ὥστε μὴ τριῶν, ἀλλὰ τριάκοντα δεηθῆναι βιβλίων. ἐγὼ μὲν οὖν τὰς ἐν τοῖς πιστοῖς τῶν ἀντιγράφων ὁμολογουμένης γραφᾶς ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει διῆλθον. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλαι πολλαὶ γραφαὶ, ἄλλαι ἄλλως

libus comatosi? visus est siquidem et id supra perpetuo adscribere, ubi enunciare quippiam non audet. Caetera quae deinceps ad finem usque dictionis dicuntur, similem habent absurditatem, ut forsan jam ab earum, quae huic libro superflunt, dictionum explanatione temperandum sit. Nempe qui exacte didicerunt tum quae in libris Hippocratis scripta sunt tum quae in ipsorum explicationibus sunt a me dicta, hi cognoscere possunt, quaenam sane ex signis scripsit, quae vim praefagiendi aequaliter perpetuo habentem oblineant, quaenam magna ex parte et quae ambigue vel raro; atque amplius quae in ipsis pro majoris minorisve ratione sunt differentiae; ut nihil ope mea ad praesentia indigeant. Caeteris vero, qui priusquam illa didicerint sese ad haec conferunt, prolixissima in horum singulis orationis est necessitas, ut non tribus, sed triginta opus sit libris. Ego vero comprobatas fide dignorum exemplarium scripturas in praesenti percurri dictione. Sunt vero et aliae multae scripturae, aliae aliter pro

Ed. Chart. VIII. [784. 785.]

Ed. Bas. V. (208. 209.)

ὡς ἂν ἐθελήσωσιν, ἀλλ' εἰς ἄπειρον, ὡς ἔφην, μῆκος ἐκπεσεῖν ἀναγκασθήσονται πασῶν μνημονεύων.

ρ'.

(209) Τὰ ἐξ ὀσφύος εἰς τράχηλον καὶ κεφαλὴν ἀναδιδόντα καὶ παραλύσαντα, παραπληκτικὸν τρόπον σπασμῶδεα παρακρουστικά, ἄρα γε καὶ λύεται τὰ τοιαῦτα σπασμῶ; ἐκ τῶν τοιούτων ποικίλως διανοσέουσι καὶ διὰ τῶν αὐτῶν ἴοντες.

[785] Καὶ κατὰ ταύτην τὴν ῥῆσιν ἄδηλόν ἐστιν ὅπως ἀναγινώσκειν ἡμᾶς ὁ γράψας ἠβουλήθη, πότερον ἐξεξῆς ἅπαντα συνάπτοντας τὰ συμπτώματα, κάπειτα ἐπ' αὐτοῖς λέγοντας, ἄρα γε καὶ τὰ τοιαῦτα λύεται σπασμῶ ἢ μέχρι τοῦ παραλύσαντα παραπληκτικὸν τρόπον ἐξεξῆς ἀναγνῶναι, εἴτα διασιωπήσαντας, πάλιν ἐξεξῆς εἰπεῖν, σπασμῶδεα παρακρουστικά. τινὲς μὲν γὰρ οὕτως, τινὲς δ' ἐκείνως ἀνέγνωσαν. ἐξεξῆς γὰρ φησιν, ἄρα γε καὶ τὰ τοιαῦτα

cujusque arbitrato; sed ad infinitam, ut dixi, prolixitatem incidere cogar, si omnes memoravero.

CXX.

Quae ex lumbis ad collum caputque redundant, resolvuntque paraplectico modo, convulsiva et mentis vacillationem parientia; an et talia convulsione solvantur? Ex his varie aegrotant et per ea profecti.

In hac quoque sententia est incertum, quonam pacto legere nos voluerit, qui librum hunc scripsit; an ex ordine universa connectentes symptomata deinde ab his dicentes, an et talia convulsione solvantur? an ad hanc usque orationem, resolvuntque paraplectico modo, serie continuata legere mox silentes, rursus poltea dicere, convulsiva et vacillationem mentis parientia, nempe quidam hoc modo, alii illo legerunt; deinceps etenim inquit, an

Ed. Chart. VIII. [785.]

Ed. Bas. V. (209.)

λύεται σπασμῶ; τὸ μὲν οὖν τὰ σπασμῶδη λύεσθαι σπασμῶ
 τῶν ἀτόπων ἐστὶ, τὰ δὲ προειρημένα λύεσθαι σπασμῶ
 πιθανώτερον ἂν τις ἀκούσειεν. ἐστὶ δὲ τὰ προειρημένα
 ταυτὶ τὰ ἔξ ὀσφύος εἰς τράχηλον καὶ κεφαλὴν ἀναδιδόντα,
 παραλύσαντα παραπληκτικὸν τρόπον, ὕστερον γενέσθαι σπα-
 σμῶδη καὶ γενόμενα τοιαῦτα λύσαι τὴν παραπληγίαν. ταῦτα
 γὰρ ἔχειν τινὰ νοῦν φαίνεται, διὰ τὸ τὴν παραπληγίαν
 τοιοῦτον πάθος ἰπάρχειν ἐνὸς μορίου τοῦ σώματος, ὁποῖόν
 ἐστὶν ἡ παραπληξία τοῦ πανιός. τούτῳ γ' ἐναντιώτατον
 εἶναι κατὰ γε τὴν κίνησιν αὐτὴν πάθημα τὸν σπασμὸν.
 ἀκίνητα γὰρ ἐργαζομένης τὰ πεπονθότα μύρια τῆς παρα-
 πληγίας, ὁ σπασμὸς εἰς κίνησιν ἄγων σφοδροτέρα τοῦ κατὰ
 φύσιν, ὡς διαστέεσθαι αὐτὰ βιαίως, εἰ ἔμφραξις ἢ σφίνω-
 σις ὑγρῶν ἢ παχέων ἢ γλίσχρων ἐν τοῖς νεύροις εἴη, κατὰ
 τοῦτο δόξειεν ὠφέλειν τὴν παραπληγίαν. τὸ δ' ἐπὶ τῇ τε-
 λευτῇ τῆς ῥήσεως εἰρημένον· ἐκ τῶν τοιούτων ποικίλως
 διανοσέουσι καὶ διὰ τῶν αἰτῶν ἰόντες, θεάσασθαί μοι δο-
 κεῖ γεγονός ἐπὶ τινος. εἶδον οὖν ἅπαξ καὶ γὰρ παραπλησίως

et talia convulsione solvantur? Convulsiva certe convul-
 sione solvi inter absurda est; praedicta vero solvi con-
 vulsione probabilius quis intellexerit; sunt autem quae
 praedicta sunt haec; quae ex lumbis ad collum caputque
 redundant, resolvuntque paraplectico modo, postea facta
 fuisse convulsiva et talia reddita paraplegiam solviffe. Haec
 siquidem sensum quendam habere videntur, propterea quod
 paraplegia affectio unius partis corporis talis sit, qualis
 est paraplexia totius, huicque adversissimum sit secundum
 motionem pathema convulsio. Nempe quum partes affe-
 ctas motu privet paraplegia, convulsio ad motionem agi
 naturali vehementiorem, ita ut violenter hae concutian-
 tur; quod si obstructio vel humorum aut crassorum aut
 glutinosorum impactio in nervis fuerit, ob id paraplegiam
 juvare videbitur. Quod vero in calce orationis dictum est,
 ex talibus varie aegrotant per ea profecti, in quopiam id
 factum conspexisse mihi videtur. Nempe et semel ego

Ed. Chart. VIII. [785.]

Ed. Bas. V. (209.)

τινὰ διατεθέντα καὶ μετάπτωσιν ἔχοντα ποικίλως ἄλληλα διαδεχομένων τῶν συμπτωμάτων, ἐγένετο δὲ κάκιστος ταῦτα, προσηρησαμένων ἀλημάτων ὀσφίος καὶ τραχήλου καὶ κεφαλῆς, ἐφ' οἷς ἡ χεὶρ ὄλη δυσαίσθητός τε καὶ δυσκίνητος ἦν, ὥσπερ γε καὶ καιὰ ταύτην τὴν ῥῆσιν εἴρηται παραπληκτικὸν τρόπον, οὐκ οὔσης ἀκριβοῦς παραπληγίας, εἶτα σπασμὸς ἐπιγενόμενος αἰσθητικωτέραν τε καὶ πρὸς τὰς κινήσεις ἐτοιμοτέραν αὐτὴν εἰργάσατο. παυσαμένου δὲ τοῦ σπασμοῦ κατὰ βραχὺ πάλιν ἐγένετο χείρων, εἶτα καὶ τὰ κατ' ὀσφύν καὶ τράχηλον καὶ κεφαλὴν αὔθις ἀλγήσας, ἀθρόαν ἔσχεν αὔξησιν τῆς κατὰ τὴν χεῖρα παραπληγίας, εἴτ' αὔθις σπασμὸν εἶχε πάλιν οὐ μικρόν.

ρκά.

Οἱ ἐν ὑστερिकाῖς ἀπύρωσ σπασμοὶ εὐχερεῖς, οἷον καὶ Δορκάδι.

quendam, qui ita affectus erat, permutationemque varie sese mutuo excipientium symptomatum habebat, vidi. Fiebant autem et illi haec, praegressis lumborum collique et capitis doloribus, post quos manus tota aegre tum sentiebatur tum movebatur, sicuti et in dictione dictum est, paraplectico modo, quum non esset exacta paraplegia; mox superveniens convulsio sensiliorem eam atque ad motiones expeditiorem fecit; placata autem convulsione sensim rursus deterior reddebatur; deinde rursus tum lumborum tum colli tum capitis dolore correptus universam subitamque habebat paraplegiae in manu adactionem; atque rursus postea non parum convellebatur.

CXXI.

Convulsiones in hystericis sine febre faciles sunt; ut etiam Dorcadi contigit.

Ed. Chart. VIII. [785. 786.]

Ed. Bas. V. (209.)

Κάνταῦθα τὸ γινωσκόμενον ἡμῖν ἐφαρομόζομεν τῇ ῥήσει μηδὲν ἀπ' αὐτῆς διδασκόμενοι. τὸ γὰρ εὐχερὲς ὄνομα τῶν ἀμφιβόλων ἐστὶν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ. δύναται γοῦν τις ἀκούειν ἕξ αὐτοῦ καὶ τὸ εὐλογον τῆς γενέσεως τῶν ἐπὶ ὑστερικοῖς παθήμασι γινομένων σπασμῶν. δύναται δὲ καὶ τὸ ἀκίνδυνον αὐτῶν εἰρησθαι, ὅστε αὐτὴ μὲν ἢ ῥῆσις οὐδὲν διδάσκει, καθάπερ οὐδ' ἄλλος τις λόγος ἀμφίβολος. οἱ φθάρουτες δ' ἐπίστασθαι τὴν ἐν τοῖς λεγομένοις πράγμασιν ἀλήθειαν, ἐφαρομότηουσιν ἐνὶ μέρει τῆς ἀμφιβολίας, ἐνίοτε δὲ καὶ θυσὶν, ὅσπερ καὶ νῦν ἀναγινώσκουσιν οὗτοι. ταῖς γὰρ ὀνομαζομέναις ὑστερικοῖς γυναῖξιν, αἱ ταῖς ὑστερικοῖς πνίξειςιν ἀλίσκονται καὶ γίνονται [786] συνεχεῖς ὄλου τοῦ σώματος συνολκαὶ σπασμώδεις καὶ οὐχ ὁμοίως ἔχουσι τοῖς ἄλλοις σπασμοῖς κίνδυνον. ἐπεὶ δὲ καὶ ταῖς μεγάλαις τῆς μήτρας φλεγμοναῖς ἐνίοτε σπασμοὶ συνεδρεύουσι, τούτων ἀφορίσει τοὺς νῦν εἰρημένους, προσθεὶς τῇ ῥήσει τὸ ἀπύρωσ, ὅπερ ἐστὶ χωρὶς πυρετοῦ. πρόδηλον γὰρ ὅτι ταῖς φλεγμοναῖς τῆς μήτρας μεγάλαις ἔπονται πυρετοὶ, ἀλλ' οὐδὲ

Et in hoc loco quod a nobis cognoscitur sententiae adaptabimus, nihil ab ea discentes. Nomen siquidem εὐχερὲς, quod facile dixi, ambiguum, quantum in se est, exiit; potest enim quis intelligere ex eo rationabilem earum, quae in hysteriis affectionibus fiunt, convulsionum generationem; potest quoque et dici securitas ipsarum et a periculo recessus. Nihil itaque dictio nos docet, sicuti neque alius, qui ambiguus sit sermo. Qui autem in rebus quae dicuntur veritatem scire praevertunt, uni ambiguitatis parti conveniunt, interdum autem et duabus; quo pacto et nunc hi legunt. Nempe mulieribus hysteriis appellatis, quae strangulationibus uteri capiuntur, fiunt et continue totius corporis contractiones convulsivae nec simile caeteris convulsionibus periculum habent. Sed quoniam et in magnis uteri inflammationibus convulsiones interdum affident, ab iis nunc dictas separavit, adjiciens dictioni ἀπύρωσ, quod est sine febre. Nempe quod magnas uteri inflammationes febres consequantur, neminem

γίνονται πολλάκις, ἐπὶ φλεγμονῇ μήτρας οἱ σπασμοὶ γενόμενοι κινδυνώδεις εἰσὶ.

ρκβ'.

Κύστις ἀποληφθεῖσα ἄλλως τε καὶ μετὰ κεφαλαλγίης ἔχει τι σπασμῶδες. τὰ ναρκωδῶς ἐν τούτοισιν ἐκλυόμενα δύσκολα, οὐ μὴν ὀλέθρια. ἄρα γε καὶ παρακρουστικὸν τὸ τοιοῦτον;

Ἀπόληψιν οὔρων ὡσπερ καὶ διαχωρημάτων εἶωθεν ἀντὶ τῆς ἐπισχέσεως ὀνομάζειν. ἔχειν οὖν φησὶ τι σπασμῶδες αὐτὴν ἐν ἴσῳ τῷ δύνασθαι σπασμὸν ποτε ἐργάσασθαι καὶ μάλιστα ὅταν ἄλγημα προσγένηται κεφαλῇ, δηλοῖ γὰρ ἐν συμπαθείᾳ τῆς κύστεως τὴν τῶν νεύρων ἀρχὴν γεγονέναι. τὸ δ' ἐπιφερόμενον τούτῳ κατὰ τὴν ῥῆσιν, ἐν ᾧ τὰ ναρκωδῶς ἐν τούτοισιν ἐκλυόμενα γέγραπται, διτιῶς ἐξηγήσαντο. τινὲς μὲν ἐπ' αὐτῶν τῶν οὔρων εἰρησθαι φάσκοντες, ὡς εἰ ἐκ τῆς ἐπισχέσεως ναρκωδῶς ἐκκριθῆ. βού-

latet; et non saepius fiunt ex uteri inflammatione convulsionones; si fiunt, periculosae sunt.

CXXII.

Vesica intercepta tum alias tum cum capitis dolore convulsivum quid habet, quae in his cum stupore exsolvuntur, difficilia existunt, non tamen perniciofa; num et id mentem emovet, quod ejusmodi est?

Interceptionem tum urinarum tum dejectionum pro retentione appellare consuevit. Convulsivum autem quippiam habere ait; quod idem cum hoc est, posse aliquando convulsionem provocare et praesertim quum dolor capiti advenerit; fuisse siquidem nervorum principium in societate affectus vesicae ostendit. Quod vero postea scriptum est, quae ex his cum stupore exsolvuntur, bifariam est expositum. Nempe quidam de urinis dictum inquirunt, tanquam ex retentione cum stupore excretae sint; volunt

Ed. Chart. VIII. [786.]

Ed. Bas. V. (209.)

λωνται γάρ ἀντί τοῦ ἐκκρινόμενα ἐκλυόμενα λελέχθαι, τινές δὲ ἐπὶ μαρίων τοῦ σώματος ἤκουσαν φάναι ἐκλύεσθαι, τινές δ' ἐφ' ὄλου τοῦ σώματος, ἵνα φήσωμεν αὐτὸ κατὰ μὲν τὴν αἰσθησιν κερκῶδες, κατὰ δὲ τὴν προαιρεικὴν κίνησιν ἐκλυτον γεγονέναι. ταῦτ' οὖν βούλονται δύσκολα μὲν ἐν ἴσῳ τῷ ἀκίνδυνῷ λελέχθαι, οὐ μὴν ὀλέθριά γε. εἰ δὲ κατὰ τὴν τελευτήν τῆς ῥήσεως ἀποροότερον ἀποφαίνεται, παρακρουστικὸν εἶναι τὸ τοιοῦτον ἢ μὴ, πολλάκις μεμαθήκαμεν αὐτοῦ τὴν γνώμην ἐν οἷς ἀπορεῖ.

ρκγ'.

Ἄρα γε καὶ περὶ κρόταφον ὀστέων διακοπαὶ σπασμὸν ἐπι-καλέονται; ἢ τὸ μεθύοντα πληγῆναι ἢ τὸ ῥυτῆναι πολὺ ἐν ἀρχῆσι; εἰ τοῦτο ποιεῖ σπασμοῖδα;

Τὸ μὲν ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ῥήσεως εἰρημένον σπασμοῖ-δα κατὰ τινα τῶν ἀντιγράφων οὐ πρόσκειται, διαφέρει δ'

liquidem quae exsolvuntur, dictum esse pro quae excernuntur; alii verbum exsolvuntur de corporis partibus dictum esse intellexerunt; alii de universo corpore, quasiensione quidem torpens ipsum, voluntaria vero motione exsolutum fuisse dixerimus. Volunt igitur haec quidem difficilia pro periculosa, non tamen perniciofa. An vero in sententiae fine dubitanter enunciet, in dementia pel-lere, quod tale est nec ne saepius mentem ipsius didicimus, in quibus addubitat.

CXXIII.

An et offsum, quae in temporibus sita sunt, discissiones, convulsionem arcessant? vel temulentum sauciari vel sanguinem valenter erumpere, in principiis, si id faciunt, convulsiva?

Quod in fine orationis dictum est convulsiva, in exemplaribus quibusdam adjectum non est; neque si non

Ed. Chart. VIII. [786. 787.] Ed. Bas. V. (209. 210.)
 οὐδὲν ὡς πρὸς τὴν διάνοιαν, εἰ καὶ μὴ προσκείμετο, συνυπακούεται τῷ κατ' ἀρχὴν εἰρημένῳ, σπασμὸν ἐπικαλέονται. προφανῶς οἷν ἐδήλωσεν ἐνταῦθα τὸ φανέν αὐτὸ καθ' ἕκαστον ἄρρώστον, ὅταν ἄξιον εἶναι αὐτῷ δόξῃ γραφῆς ἐρμηνεύειν, εἴτα ἐνίοτε μὲν ἀποφαινόμενος ὡς καθολικὸν, ἐνίοτε δὲ διαπορῶν, ὥσπερ καὶ νῦν ἐπὶ τινος διακοπέντος ὁστοῦ τῆς κεφαλῆς κατὰ κρόταφον, ὅς ἐμέθυσε μὲν ἡνίκα ἐπλήρη, παραχρῆμα δὲ αἰμορροαγίας ἰσχυρῶς ὑστερον ἐπάσθη. τριῶν οὖν αὐτῷ προσγενομένων, ἐνὸς μὲν τῆς κατὰ τὸν κρόταφον διακοπῆς, δευτέρου δὲ τοῦ μεθύοντος γενέσθαι τοῦτο καὶ τρίτου τῆς αἰμορροαγίας ζητεῖ, διὰ τί τούτων ὁ σπασμὸς ἐγένετο. [787] καὶ τοίνυν ἀποκρινοῦμαι ἂν (210) ῥαδίως αὐτῷ. περὶ μὲν τῆς κατὰ τὸν κρόταφον διακοπῆς Ἰπποκράτης λέγει ὅτι καὶ πληγαὶ καίριοι καὶ καροῦσαι αἱ κροταφῖται γίνονται, καὶ μέντοι καὶ ὅτι ἐν σπασμοῖς καὶ τετανοῖς οἱ κροταφῖται μύες πρῶτοι πάσχουσι. περὶ δὲ τῆς μέθης τὸν ἀφορισμὸν ἐκεῖνον εἰρηθεῖναι, ἣν μεθύων τις

adjectum sit, quantum ad intelligentiam rei spectat, quipiam refert, quia sub eo intelligatur, quod principio dictum est, convulsionem arcessant? Dilucide igitur hoc in loco id ipsum, quod in unoquoque aegrotante apparuit, demonstravit; quum justum esse sibi scripturam interpretari visum fuerit, interdum quidem tanquam universale enuncians, interdum vero addubitans; sicuti et nunc in aliquo, cui os capitis positum in temporibus discissum fuit, qui temulentus sauciatus est, confestimque erupit vehementer sanguis et tandem est convulsus. Quum ergo tria ipsi evenerint; unum quidem ossis temporalis discissio, alterum quod temulento id factum sit, tertium vero sanguinis eruptio; inquit a quonam horum sit orta convulsio. Cui respondebo facile, nam de ossis temporalis discissione ait Hippocrates: *quod plagae temporibus inflictæ graves sunt et soporem inducentes*; quod item in convulsionibus distentionibusque temporum muscoli primi patiuntur. De ebrietate vero aphorismum illum dixit: *si ebrius quispiam*

Ed. Chart. VIII. [786.]

Ed. Basf. V. (210.)

ἔξαιφνης ἄφρονος γένηται, σπασθεὶς ἀποθνήσκει. περὶ δὲ τῆς αἰμορροαγίας, ὅτι σπασμὸς γίνεται ὑπὸ πληρώσεως ἢ κενώσεως, ἀλλ' οὐχὶ τοῦ παντὸς σώματος, ἀλλὰ τῶν νεύρων αὐτῶν, ὅθεν ἐφ' αἰμορροαγίᾳ οὐ σπῶνται, πλὴν εἰ καταψυχθεὶς ἤτοι διὰ τὴν τῶν παραμενοντων ἀμέλειαν ἢ τὸ καταπαίειν ἐθέλειν τὴν αἰμορροαγίαν διὰ τῶν ψυκτηρίων βοθημάτων.

ρκδ'.

Ἐν ἰδρωτί πτύελα παραρροέοντα πυρετώδει ἔοντι ἀήθεια. ἄρα γε τουτέοισιν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας κοιλίαι καθυγραίνονται; οἶμαι. ἄρα γε τουτέοισιν εἰς ἄρθρον ἀπόστημα ἕσθαι;

Τινὲς τὸ πέρας τῆς προτέρας ῥήσεως ἀρχὴν ταύτης ποιοῦνται διττῶς, ἔνιοι μὲν μετὰ τοῦ ἄρθρου, τὰ σπασμώδεα ἐν ἰδρωτί πτύελα παραρροέοντα, διαφέρει δ' οὐδὲν οἷς πρὸς τὴν διάνοιαν, εἴαν τε προσθῆ ἔαν τε ἀφέληται τὸ

repente obmutuerit, convulsus moritur. De sanguinis autem eruptione: quod convulsio a repletionione fiat vel vacuatione, non autem totius corporis, sed nervorum ipsorum; quo fit ut ex sanguinis eruptione haud quaquam convellantur, nisi refrigeretur vel propter praesentium incuriam vel quod sedare velint fluxionem sanguinis per refrigerantia remedia.

CXXIV.

In sudore sputa defluentia febrienti aegro levia insueta; an ad dies aliquot ventres humectentur? arbitror; an his abscessus ad articulum futurus?

Quidam sententiae antecedentis finem principium hujus efficiant bisariam; alii quidem cum articulo, τὰ σπασμώδεα, id est convulsiva in sudore sputa praetersluentia; verum quod ad intelligentiam ipsam attinet, nihil interest

Ed. Chart. VIII. [787.]

Ed. Bas. V. (210.)

ἄρθρον. τὸ μὲντοι προτάξαι τῶν ἐφεξῆς λεγομένων τὰ σπασμώδεα μεγάλην ἐξαλλαγήν ποιεῖ τῆς διανοίας. καὶ ταύτης γε ἔτι μᾶλλον κατὰ τὴν ἐτέραν γραφὴν, ἣν τινες τῶν νεωτέρων ἔγραψαν, ἀντὶ τοῦ ἐν ἰδρωτί ποιήσαντες ὄνομα σύνθετον ἀνδρωτί, τουτέστι τὸ μὴ ἐν ἰδρωτί ἢ ἄνευ τοῦ ἰδρωτίτιν. εἰ μὲν οὖν πολλάκις ἐν πολλαῖς ῥήσεσι τὰ μηδὲ εἰς τὴν πρόῳρησιν συντιλοῦντα τοῖς συντιλοῦσιν ἀντέγραφεν, ἀντικρυς ἂν ἐμεμψάμην τοὺς προγράψαντας ἢ προτάξαντας τῇ ῥήσει τὰ σπασμώδεα. προσιθέντος δ' αὐτοῦ καὶ τοῦ μηδὲν συντιλοῦντος, συγγινώσκω τοῖς γράψασι τὰ σπασμώδεα, καίτοι μηδὲν ἀξιόλογον εἰς τὰ παρόντα συντελεῖ. τὰ γὰρ ἐν πυρετοῖς ἅμα τοῖς ἀκροῖσι ἰδρωσι παραῳφύοντα πτύελα διὰ πλῆθος ἄμετρον ἢ διὰ ἀῤῥωστίαν τῆς δυνάμεως γίνεται, καὶ διὰ τοῦτό ἐστιν ἀήθη, καθάπερ εἰ καὶ εὗτροπά τις εἶπεν. ἀλογωτέρα δὲ τις γένοιτ' ἂν ἢ διάνοια, γραφόντων ἡμῶν ἀνδρωτί. καίτοι οἱ μεταθέντες τὴν παλαιὰν γραφὴν, ὡς τι σοφώτερον εὐρηκότες οὕτως ἔγρα-

sive adjunctus sive ademptus fuerit articulus; qui vero deinceps dictis convulsiva praeordinant, magnam faciunt sensus permutationem; atque adhuc magis scriptura alia, quam recentiores quidam moliti sunt, pro ἐν ἰδρωτί, id est in sudore, nomen compositum ἀνδρωτί, id est non in sudore et absque sudore, facientes. Si igitur non saepius in sententiis multis ea, quae nihil conferant ad praedictionem, pro conferentibus adscripsisset, confestim culpafsem eos, qui dictioni convulsiva praescribunt praecedinantque. Quum vero et ipse adjecerit quod nihil conferret, ignosco iis qui conscripserunt convulsiva; quamquam ad praesentia nihil quod effatu dignum sit, conferat; siquidem in febribus cum sudoribus non criticis defluentia sputa, ob copiam immoderatam vel facultatis imbecillitatem oriuntur; atque ob id sunt ἀήθη, id est levia, quasi εὗτροπα, id est non contumacia et versu facilia, dixerit. Absurdior autem fuerit intelligentia, si ἀνδρωτί, id est non cum sudore scripserimus; quamquam qui scri-

Ed. Chart. VIII. [787. 788.]

Ed. Bas. V. (210.)

ψαν, ἀντὶ τοῦ ἐν ἰδρωτί ποιήσαντες αὐτό. τὸ δὲ ἄρά γε τοίτοισιν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας κοιλίαι καθυγραίνονται; τεθραμμένος ἐπ' ἀρρώστου δηλονότι γενόμενον οὕτως ἔγραψε, ζητῶν εἰ πολλοῖς δύναται τοῦτο συμβαίνειν, ἀποκρίνασθαι δ' αὐτῷ βεβαίως, ὅσον ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις οὐδὲν ἔχομεν. ὅπως γὰρ ἔχει τὰ ἄλλα τῷ τοιούτῳ ἀρρώστῳ, χρῆ προσδιορίσασθαι, περὶ ὧν οὐδὲν εἴρηκε. κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τῶν ἀποστησαμένων εἰς ἄρθρα· μεμάθηκας γὰρ ἐκ τίνων σημείων χρῆ τὰ τοιαῦτα διορίζεσθαι, περὶ ὧν οὐδὲν εἴρηται νῦν.

ρκε'.

Τὰ ἐπ' ὀλίγον θρασίως παρακρούοντα μελαγχολικά. ἦν δὲ ἀπὸ γυναικείων ἢ θηριώδεα, ἐπὶ πλείω [788] δὲ ταῦτα συμπίπτει, ἄρά γε καὶ σπασμώδεις αὐται; ἄρά γε καὶ αἱ μετὰ κάρου ἀγωνίαι, σπασμώδεις αὐται; οἶον τῆ τοῦ σκυτίως θυγατρὶ ἤρξατο γυναικείων παρεόντων.

pturam antiquam permutaverunt, tanquam sapientius quipriam invenissent, ita scripserunt, pro ἐν ἰδρωτί, ἀνδρωτί facientes; orationem autem hanc, an ad dies aliquot ventres humectentur? in aegro factum id videlicet conspicatus ita scripsit, an multis evenire id possit, inquirens. Nihil autem certi, quantum ex dictis est, quod ipsi respondeamus habemus; nempe quo pacto tali in aegroto caetera habeant, limitare oportet, de quibus dixit nihil. Modus idem est de futuris in articulos abscellisibus; constat enim quibusnam ex signis talia definire oporteat, de quibus in praesentia nihil dictum est.

CXXV.

Quae modice ferociter mentem concutiunt, melancholica sunt; si vero a mulieribus retentis fuerint, ferina; multoties autem haec accidunt; an et hae convulsivae? an cum caro quoque vocis interceptiones convulsivae? quomodo coriarii filiae obvenit, coepit autem malum praesentibus mēstruis.

Ed. Chart. VIII. [788.]

Ed. Bas. V. (210.)

Τίνα μὲν ὀνομάζει μελαγχολικὴν παραφροσύνην ἔμπροσθεν εἶπον αὐτῆς ταύτης ἧς νῦν εἶπε ῥήσεως, τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ γράψαντος. ὁ δὲ ἐνεσιῶς λόγος ἐστίν, οἷς αὐτὸς οἰμολόγησεν, ἑωρακότος αὐτοῦ τὴν τοῦ σκυτίως θυγατέρα ἐξ ἐπιμηνίων ἐπισχέσεως παρακρούσασαν θηριωδῶς. ἐνεδεξάτο δὲ διὰ τῆς φωνῆς ταύτης ἐπίτασιν τοῦ μελαγχολικοῦ. ἐτοίμων γὰρ ὄντων εἰς τὸ κακοῦργεῖν τοὺς πέλαι τῶν μελαγχολικῶς παρακρούοντων, ὅταν μεγάλας ποιῶνται τὰς κακοῦργίας, θηριώδεις αὐτὰς ὀνομάζει. ἀλλὰ τὸ ἐξ ἐπισχέσεως τῆς ἐμμήνου καθάρσεως τοιαύτην γίνεσθαι παραφροσύνην οὔτε παντελῶς ἀληθές οὔθ' ὡς τὸ πολὺ. μελαγχολικοῦ γὰρ ὄντος τοῦ αἵματος τὸ ἐπὶ τὸν ἐγκέφαλον ἵναί τοιαύτην ἐργάζεται παρακοπήν, πικροχόλου δὲ οὐκίτε τοιαύτην, ἀλλὰ τὴν συνήθως γινομένην. εἰ δὲ φλεγματώδεις ἢ τὸ πλῆθος, καταφορὰν καὶ λήθαργον μᾶλλον ἐργάσεται, μικτὸν δὲ εἶπερ ἐκ τούτων εἴη, μικτὴν καὶ τὴν διάθεσιν ἐκ καταφορᾶς καὶ ἀγρυπνίας ἢ παρακοπῆς ἀποτελέσει. ὡπερ δὲ οὐδὲν τούτων ἐστὶ καθολικὸν αὐτοῖς, οὔ-

Quamnam appellet melancholicam desipientiam dixi antea; nam is dictionis ejusdem, quam nunc retulit, scripsit principium. Praefens vero sermo, ut auctor fatetur, est quod coriarii filiam ex menstruorum retentione ferine delirasse conspexerit; demonstravit autem per vocem hanc melancholica intensionem; prompti siquidem sunt ad inferenda propinquis mala, qui ex melancholia delirant; ubi autem ingentia mala faciunt, ferinas desipientias appellat. Sed quod ex purgationis menstruorum retentione talis oriatur desipientia, neque prorsus verum neque magna ex parte. Nam si melancholicus fuerit sanguis atque in cerebrum iverit, desipientiam hujusmodi parit; si vero biliosus, non talem, sed consuetam familiaremque, si copia pituitosa fuerit, cataphoram lethargumque magis efficiet; si vero mixtum ex his, mixtam etiam affectionem ex cataphora et vigilia vel desipientia conficiet. Ut autem ho-

Ed. Chart. VIII. [788.]

Ed. Bas. V. (210.)

τως οὐδὲ τῶν ἐφεξῆς εἰρημένων οὐδὲν, ὅσα τῇ τοῦ σκυ-
τείως ἔγραψε συμβῆναι θυγατρὶ.

ριστ'.

Οἷσιν ἐν σπασμώδεσιν ὀφθαλμοὶ ἐκλάμπουσιν ἀτενέως, οὔτε
παρ' ἑωυτοῖσιν εἰσιν, διαροσίουσί τε μακροτέρως.

Τὸ παρ' ἑωυτοῖσιν ἔνιοι γράφουσι παρὰ σφίσιν αὐτοῖς
εἰσιν, εὐδηλον δ' ὅτι περὶ τῶν σωφρονούτων ἀμρότερα λέ-
γεται, τό τε παρὰ σφίσιν αὐτοῖς εἶναι καὶ παρ' ἑαυτοῖσιν
εἶναι. τὸ δὲ οὐκ εἶναι παρ' ἑαυτοῖσιν, τουτέστι μὴ κατα-
νοεῖν, ἀλλὰ περιφέρεσθαι τῇ γνώμῃ τὴν διάγνωσιν. ἀγνοοῦσι
δὲ ὡσπερ ἐξ ἄλλων τινῶν, οὕτω καὶ τῶν ἀτενέως ἐκλαμπόν-
των ὀφθαλμῶν ἴσχειν. ἤρκει δ' εἰς τοῦτο τὸ ὑπ' αὐτοῦ
λελεγμένον, ὄμματος θράσος παρακρουστικόν, οἷς καὶ τοῖς
ιδιώταις ἐστὶ δῆλον, ὅσοι γε μὴ παντάπασιν ἠλίθιοι. πρό-
δηλον γὰρ ὅτι τοῦτο προσυπακούειν αἰεὶ χρή. κἀλοῦμεν
γὰρ εἰς τὰ τοιαῦτα πάντα μάρτυρας ιδιώτας, ἀδιανοήτους

rum nihil universale ipsis inest; sic neque consequentium
aliud quae coriarii filiae evenisse scripsit.

CXXVI.

Quibus convulsis oculi fixe relucet, non apud se hi sunt
diutiusque aegrotant.

Quidam pro παρ' ἑωυτοῖσι scribunt παρὰ σφίσιν αὐ-
τοῖς; sed quod utraque oratio et παρὰ σφίσιν αὐτοῖς εἶναι
et παρ' ἑαυτοῖσιν εἶναι, de his dicatur qui sapiunt, cuius
patet. Οὐκ εἶναι παρ' ἑαυτοῖσιν autem est non intelligere,
sed mente circumagi, distrahique iudicium. Sed quod
nota habeatur ex oculis fixe relucetibus, ut ex aliis
quibusdam ignorant, satis vero fuerit in eam rem, quod
ab eo dictum est: *oculi ferocitas desipientiam indicat*;
quomodo et idiotis ipsis dilucet, qui non prorsus stupidi
existunt; nempe quod id semper subaudire oporteat, con-
stat omnibus. Vocamus siquidem in ejusmodi omnia testes

Ed. Chart. VIII. [788. 789.]

Ed. Bas. V. (210.)

ὄντας τε καὶ ὀνομαζομένους, ἀλλὰ μάλιστα μὲν εἰ οἷόν τις τοὺς φίσει συνετούς, εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ γε μὴ τοὺς τοιθρούς τὴν διάνοιαν. ἐν μέντοι τῷ νῦν λόγῳ πρόσκειται τὸ ὑπερ-εκλάμπειν τοὺς ὀφθαλμούς, ὅπερ ἦν αὐτὸ καθ' αὐτὸ τῶν θυμουμένων γνώρισμα, ὃ τάχα συνελθὸν τῷ ἀτενεῖ ὄμματι, τουτέστι τῷ θρασεῖ, σφοδροτέραν ἐνδείξεται γενήσεσθαι τὴν παραφροσύνην. ἐκ περιτιοῦ δὲ ὡς πρὸς τὴν τοῦ παραφρονῆσαι αὐτοὺς τοιοῦτους πρόρῳησιν ἐμνημόνευσε τῶν σπασμωδῶν. καὶ γὰρ καὶ χωρὶς αὐτῶν δύναται γενέσθαι παραφροσύνη καὶ παρόντων αὐτῶν μὴ γενέσθαι. τὸ δὲ διανοσήσειν αὐτοὺς μακροτέρως, ἔτι καὶ μᾶλλον εἰκῆ λέλεκται, οἷς γὰρ σπασμοῖδεσιν ἐκλάμπουσιν ἀιενῆς οἱ ὀφθαλμοί, τούτοις εὐλογον ὀξείως νοσήσαι μᾶλλον, οὐ χρονίως.

ρκς'.

[789] Τὰ ἀνάπαλιν αἰμορροαγέοντα κακὸν οἷον ἐπὶ σπληνὶ μεγάλῳ ἐκ δεξιῶν ῥέειν καὶ τὰ καθ' ὑποχόνδριον ὡσαύτως. ἐφ' ἰδρωῶτι δὲ κάκιον.

idiotas, qui rudes tum existunt tum vocantur; sed maxime quidem, si fieri possit, natura prudentes; si non, at non mente desides ignavosque. In praesenti vero sermone supra modum relucere oculi ponuntur, quod per se ipsum signum irascentium erat; sed forsan id oculo ἀτενεῖ, id est fixo contentoque quod est θρασεῖ, id est feroci concurrens, vehementiorem indicabit fore desipientiam. Supervacuae autem ad praedicendum, quod deliraturi tales sint, convulsorum meminit; nam et sine his procreari potest desipientia et praesentibus his non procreari. Aegrotaturos autem diutius, adhuc etiam temere magis dictum est; nempe in quibus convulsis fixe ferociterque relucet oculi, hos acue aegrotaturos non diuturnius, rationi est consentaneum.

CXXVII.

Sanguinis eruptiones ex contrario malae; ut in liene magno, si dextra ex nare fluat; atque res in hypochondriis ita se habet; verum cum sudore id deterius existit.

Ed. Chart. VIII. [789.]

Ed. Bas. V. (211.)

(211) *Εἴ τι καὶ ἄλλο πολλάκις αἰτὸς ἀποβαῖνον εἶδον, οὕτω καὶ τοῦτο. φαίνεται δὲ καὶ Ἱπποκράτης ἐκ πολλῆς πείρας ἠθροικῆναι τὰ καθόλου ἐκ τῆς ἐπὶ μέρους αὐτῷ γεγρονίας. καὶ γὰρ κατὰ τὰ τῶν ἐπιδημιῶν βιβλία πολλοὺς ἔγραψεν ἀρρώστους αἰμορρογήσαντας ἐπ' ἀγαθῷ, τοὺς δ' αὖ πάλιν ἐπὶ κακῷ. τὴν δ' αἰτίαν τούτων ἀποφηνάμενοι ἐτέρωθι σκεπιόμεθα. νυνὶ δ' ἀρκέσει τοῦτο γνώσκειν, ὡς οἱ φάσκοντες, ὥσπερ ἐξ ἠπαιὸς ἢ κοίλη φλέψ ἀναφέρεται διὰ τοῦ θώρακος, οὕτω καὶ ἐκ σπληνὸς εἰτέραν ἀρχομένην διανέμεσθαι τοῖς ὀριστεροῖς μέρεσιν, οὐκ ἀληθεύουσι. μία γὰρ ἐστὶ μόνη φλέψ ἐκ τῶν κάτω τοῦ διαφράγματος ἀνερχομένη. ζητεῖται δ' οὐκ ἀλόγως ὑπὸ τῶν ἐξηγητῶν διὰ τί προσέθηκε τὸ ἐπὶ σπληνὶ τοῦ μεγάλῳ καὶ φασιν οἱ τὰ πιθανώτατα δόξαντες λέγειν ἐπὶ μικροῦ σπληνὸς οὐ πᾶν σαφῆ γίνεσθαι τὴν ἐφ' ἐκάτερα ῥοπὴν ὠφελείας ἢ βλάβης. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ προσθεῖναι τῷ λόγῳ τὸ μεγάλῳ, ὡς εἰ καὶ ἐξηρμένῳ ἢ ὀγκωμένῳ ἢ φλεγμαίνοντι*

Si quippiam aliud saepius contingere ipse vidi, ita et hoc. Videtur autem Hippocrates ex multa experientia, quam ex particularibus sibi fecit, universalia collegisse. Nempe et in epidemiorum libris aegrotos scripsit multos, alios quidem, quibus sanguis salubriter erupit; alios vero quibus infalubriter. Causam horum alibi enunciantes consideravimus. Nunc id nosse satis fuerit, quod qui afferunt quomodo ex hepate cava vena sursum per thoracem fertur, ita et ex liene aliam ortam partibus distribui sinistris non vera dicant; quum una sola vena sit, quae ex partibus septo transverso inferioribus ascendit. Quaeritur autem non sine ratione ab expositoribus, quam ob causam verbo lien adjecerit magnus; ajuntque qui maxime probabilia dicere visi sunt, in parvo liene non admodum manifestam esse in utraque vel praesidii vel offensae inclinationem. Ego vero sermoni adjectum esse existimaverim verbum magnus, quasi vel tumefactus vel in molem assurgens vel phlegmone obsessus adscripserit. Nam si

Ed. Chart. VIII. [789.]

Ed. Bas. V. (211.)

προσέγραψεν. εἰ γὰρ ἀπλοῶς ἐπὶ σπληνὶ ἐγγράφει, ζήτησις πάλιν ἂν ἦν ἑτέρα τί πάσχοντος λέγει τοῦ σπληνός. εἰ οὖν τοῦτο μὴ ζητῶμεν, ἀλλ' εἰδῶμεν ἐπὶ παντός ὄγκου τοῦ παρὰ φύσιν ἐν σπληνὶ τὴν ἀνάπαλιν αἰμορροαγίαν βλαβεράν οὖσαν, ἔνεκεν τοῦ διορισμοῦ προσέγραψε τὸ μέγλω. παράδειγμα δέ ἐστι τοῦτο αὐτὸ δηλονότι τὸ ἐπὶ σπληνός ἀπάντων τῶν ἀνάπαλιν αἰμορροαγούντων καὶ διὰ τοῦτο πρόκειται τῇ λόγῳ, τὸ ὅσον ὡς εἰ καὶ οὕτως εἰρήκει, ὅσον ἐφ' ἥπατι μέγλω ἐξ ἀριστεροῦ μυκτῆρος αἰμορροαγία γινομένη, ἀλλ' οὕτως ἐπὶ σπληνί, ὡς παραδείγματι, ἐφ' ἥπαρ μεταβῆναι προφανές εἶναι δοκήσας, οὐκέτι ἐμνημόνευσε τοῦ ἥπατος. οὔτε δ' ἂν ἀπὸ σπλάγχχνου πάλιν ἐπὶ σπλάγχχνον ἢ μετάβασις ἐγίνετο, προσέθηκε τὸ ὑποχόνδριον εἰπὼν καὶ τὰ καθ' ὑποχόνδριον ὡσαύτως, ἵνα μὴ μόνον ἐπὶ τοῖς σπλάγχχνοις τὰς κατ' ἕξιν αἰμορροαγίας ἀγαθὰς εἶναι νομίζομεν ἢ κακὰς τὰς ἀνάπαλιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑποχονδρίοις. οὕσης δὲ κακῆς τῆς ἀνάπαλιν αἰμορροαγίας ἔτι μοχθηρότερον γίνεται τὸ σημεῖν

lien simpliciter scripsisset, rursus alia oriretur quaestio, quonam vitio lienem affici dicat. Si igitur hoc non inquiramus, sed nobis constet in omni tumore praeter naturam lienem fatigante, in latus diversum sanguinis eruptionem nocuam esse, distinctionis gratia verbum magnus adscripsit. Exemplum autem hoc ipsum videlicet de liene omnium commune est, quibus ad latus diversam sanguis erumpit; atque ob id sermoni additur adverbium, ut perinde atque si ita dixisset; ut si quum jecur magnum fuerit, ex sinistra nare erumpit sanguis; caeterum ita a liene tanquam exemplo ad jecur transire in promptu esse arbitratus, jecoris non meminit. Quod autem a viscere ad viscus migratio fieri possit, adjecit hypochondrium, inquiens; atque res in hypochondriis ita habet, ne tantum ex visceribus directas sanguinis eruptiones bonas esse existimemus vel malas, quae in latus diversum fiant, sed etiam ex hypochondriis ipsis. Quum autem vitiosa sit, quae in latus diversum fiat sanguinis eruptio, deterius

Ed. Chart. VIII. [789. 790.]

Ed. Bas. V. (211.)

ἔαν μετ' ἐφιδρώσεως συμβαίνει. ἐφιδρωσιν δὲ πολλάκις μὲν ἤδη κατὰ τὸ βιβλίον ἔγραψεν, οὐδαμόθι δὲ σαφῶς οὕτως ὡς γινῶναι πότερον τὴν περὶ θώρακα καὶ κεφαλὴν γινόμενῃν ιδρώτων ἐπιφάνειαν οὕτως ὀνόμασεν ἢ καὶ τὴν δι' ὅλου τοῦ σώματος, ὅταν ὀλίγοι τε καὶ μηδὲν ὠφελοῦντες γίνονται. μοχθηρὸν μὲν οὖν ἐκάτερον αὐτῶν ἐστὶ, μοχθηρότερον δὲ ἐν τοῖς ἄνω μέρεσι γίνεται. σημαινούσης γὰρ ἀπάσης ἐφιδρώσεως ἤτοι πλήθος ἐν τοῖς ἐφιδρωῦσι μορίοις ἢ τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως ἀρῶστίαν, ὁπότερον ἂν ἢ τούτων, ἐν τοῖς περὶ θώρακα καὶ κεφαλὴν τόποις μοχθηρότερον ἐστὶ σημεῖον ἢ κατ' ἄλλο τι μέρος γεγονότα.

ρκέ.

[790] Ἐκ ῥινῶν μικροῖς ιδρωῖσι περιψυχόμενα, κακοήθεια, μοχθηρά.

Κάντιαῦθα πάλιν ἐρμηνεία κέχρηται μὴ προσθεῖς τὸ ἐκ ῥινῶν ἀεὶ αἰμορῶραγοῦντι, προσυπακοῦσαι δ' ἡμᾶς ἐξ

adhuc fuerit signum, si cum sudatiuncula contingat, sudatiunculam autem jam saepius quidem in hoc scripsit libro, sed nusquam ita lucide ut cognoscamus numquid sudores circa thoracem caputque apparentes ita appellet, an eos qui toto emanant corpore, ubi tum pauci tum nihil conferentes sint. Pravum autem utrumque horum est, deterius autem quod in superis fit partibus. Nempe quum omnis sudatiuncula demonstret vel copiam in sudantibus partibus vel facultatis retentricis imbecillitatem; utrumcunque eorum in locis tum thoracis tum capitis fuerit, deterius est signum quam si in alia quapiam parte fuerit.

CXXVIII.

Ex naribus effluente sanguine tenuibus cum sudoribus perfrigescentia maligna pravaque.

Rursus hoc loco interpretatione est usus non adjecto orationi ex naribus perpetuo erumpenti sanguine, quod

Ed. Chart. VIII. [790.]

Ed. Bas. V. (211.)

ἀνάγκης αὐτῶ χρη, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ἄλλο νοῆσαι. γενήσεται γοῦν ὁ λόγος ὀλόκληρος ἐρμηνευθεὶς τοιούδε· γινομένης ἐκ ρινῶν αἰμορραγίας, ὅταν ἰδρωῖτες ἢ ὄσιν ἢ ἐπιγένωνται, περιψύξιν μὲν φέρουσι, μηνύουσιν κακὸν εἶναι τὸ νόσημα. περιψύξεως δὲ τῆς μὲν ἐν τοῖς ἄκροις γινομένης, τῆς δὲ καθ' ὅλον τὸ σῶμα, χαλεπωτέρα δηλονότι περιψύξις ἐστὶν ἢ καθ' ὅλον τὸ σῶμα.

ρκθ'.

Μεθ' αἰμορραγίαν μελάνων δίοδος κακὸν, πονηρὰ δὲ καὶ τὰ ἐξέρυθρα. εἰ δὲ ἄρά γε τεταρταίοισι ταῦτα αἰμορραγέει, κωματώδεις, ἐκ τοιούτων σπασμῶν τελευτοῖσιν; ἄρα μελάνων προδιελθόντων καὶ κοιλίης ἐπαρθείσης.

Συνέχειε πάλιν κἀνταῦθα καθάπερ ἐν ἄλλοις πολλοῖς λόγον σαφῆ καὶ χρήσιμον ὑφ' Ἰπποκράτους εἰρημένον. ἔστι δ' αὐτοῦ τὸ μὲν πρῶτον καθόλου τοιούδε. τὰ κρίσιμα μὴ

nos de necessitate subaudire oportet, propterea quod nihil aliud intelligere valeamus. Fiet autem sermo integer, si ita interpretari liceat; si ex naribus sanguis erumpat, quum sudores vel fuerint vel supervenerint, perfrictionem quidem ferunt, quae indicat malum esse morbum. At quum perfrictio tum in extremis fiat tum per totum corpus gravior certe difficiliorque quae per totum corpus est.

CXXIX.

A sanguinis eruptione nigrorum per alvum transitus malum; prava autem et praeurubra, num vero et quarto die haec sanguinis eruptio fiat? comatosi ex his convulsione moriuntur; an nigris praegressis et tumefacto ventre?

Rursum et hoc loco, ut in aliis multis, sermonem manifestum utilemque ab Hippocrate dictum confudit. Est autem ipsius primum quidem universale hujusmodi:

Ed. Chart. VIII. [790.]

Ed. Bas. V. (211.)

κρίνοντα τὰ μὲν θανατώδεα, τὰ δὲ δύσκριτα. πολλῶν δὲ ὄντων κρισίμων, καθ' ἕκαστον αὐτῶν πάλιν ἴδιος γίνεται λόγος, ἐπὶ μέρους μὲν ὡς πρὸς τὸν εἰρημένον, ἐν τῷ καθόλου δὲ ὡς πρὸς τοὺς ὑποκειταμένους, οἷός περ καὶ ὁ τοιόσδε· αἰμορροαγία μὴ κρίνουσα θανατώδης ἢ δύσκριτος. οὕτω δὲ καὶ ἰδρωὺς ἢ πλῆθος οὔρων ἢ διαχωρημάτων ἢ ἐμέτων ἢ τὰ καθ' αἰμορροΐδας καὶ μήτρας ἐκκενούμενα καὶ παρωτίδες ἅμα τοῖς ἄλλοις ἀποσκήμμασιν. ἅπαντα γὰρ ταῦτα μὴ κρίνοντα ποτὲ μὲν θανατώδη, ποτὲ δὲ δύσκριτα γίνονται, τουτέστιν ἄκριτα ποιεῖ τὰ νοσήματα. κοινότητος δὲ ἐπ' αὐτοῖς ἐστι λόγος καὶ καθολικότητος καὶ γενικώτατος. ὀνομαζέτω γὰρ ἕκαστος ὡς ἂν ἐθέλη τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα, τὰ μὲν θανατώδη, τὰ δὲ δύσκριτα. χρήσιμα δ' ἐνταῦθα διορίσασθαι πότε θανατώδη καὶ πότε δύσκριτα. δέδεικται δὲ καὶ τοῦθ' ὑφ' Ἰπποκράτους αὐτοῦ. τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ τοῖς κρισίμοις οὐδὲν ὠφελούμενα δύσκριτα, τὰ δὲ

judicatoriorum non judicantium alia quidem letalia, alia vero judicatu difficilia. Quum autem iudicatoria multa sint, in horum singulis suus est sermo, particularis quidem ad eum, qui dictus est, relatus, universalis vero ad subjectos subordinatosque qualis est talis; sanguinis eruptio non iudicans vel letalis vel iudicatu difficilis. Ita sudor vel copia tum urinarum tum dejectionum tum vomituum vel quae per haemorrhoidas vel uterum excernuntur et parotides et caeteri abscessus. Omnia siquidem haec si non iudicant, interdum quidem letalia, interdum vero et iudicationis difficilis, hoc est morbos iudicationis expertes faciunt. Communissima autem ex his efficitur oratio universalissima generalissimaque, vocet enim unusquisque pro suo arbitrato, iudicatoriorum non judicantium alia quidem letalia, alia iudicatu difficilia. Praestat autem hoc loco quando sint letalia et quando iudicatu difficilia definitivisse; id quod ab Hippocrate ipso est demonstratum. Quae namque ex iudicatoriis nihil juvant sunt iudicatu difficilia, quae vero etiam in contrarium repunt

Ed. Chart. VIII. [790. 791.]

Ed. Bas. V. (211.)

καὶ πρὸς τοῦναντίον ῥέποντα θανατώδεια. μαρτυρεῖται δὲ τὰ πρὸς τοῦναντίον ῥέποντα ἐκ τῶν ἄλλων σημεῖων, ὥσπερ καὶ νῦν ἔγραψε τὰ κακοήθη διαχωρήματα. γένοιτο δ' ἄλλως τινὲ τοιοῦτον ἕτερον πάθος κακοήθες, ὅσον ἔμετος ἢ οὔρα μοχθηρά, καθάπερ γε καὶ περίψυξις δυσσεκθέρμαντος ἢ ὅλου τοῦ σώματος ἢ τῶν ἀκροτηρίων μόνων. οὕτω δὲ καὶ δίψος διὰ βάθους καὶ καῦμα καὶ ἀγλὺς καὶ δυσφορία καὶ ἀγρουπνία καὶ τῶν ἄλλων τι τῶν μοχθηρῶν. ἔμαθες δὲ ταῦτα αὐτὰ πάντα κατὰ τὰ περὶ κρίσεων ὑπομνήματα καὶ τὰ τοῦ προγνωστικοῦ, τινὰ δὲ καὶ τοῖς τῶν ἐπιδημιῶν. ἔγραψε γοῦν κἀνατᾶθα τὸν καθόλου λόγον ἐνὸς εἶδους τῶν κατὰ μέρος μνημονεύσας. [791] ὁ γὰρ ἄσπι μανθάνων τὴν τέχνην οἶεται ταῦτα μόνα κακοήθη εἶναι. περὶ ὧν ἤκουσεν. εἰ δὲ καὶ φύσει δριμύς ἐστιν, ὑπονοῆσαι ἐνδέχεται τινα καὶ ἄλλα τοιαῦτα εἶναι καὶ περιμένειν χρόνον ἄλλον ἐν ᾧ κἀκεῖνα μαθήσεται, καὶν οὔτω τύχη μαθῶν, ἀλλὰ τὰ κατὰ μέρος αὐθις περιμενεῖ, μὴ γινώσκων ὁπόσον ἐπιλείπει τῆς διδασκαλίας αὐτῷ. ὁ δὲ τὸ καθόλου μαθῶν ἅπαντα γυ-

sunt letalia. Jam quae ad contrarium inclinant aliis ex signis certitudinem capiunt; quomodo et malignas scripsit hoc in loco dejectiones; acciderit quoque aliter cuiquam altera talis affectio maligna, ut vomitus vel pravae urinae; veluti et perfrictio, quae cum difficultate excalescere possit aut totius corporis aut extremarum tantum partium. Sic etiam profunda sitis aestusque et caligo et jactatio et vigilia atque pravorum aliorum quippiam. Didicisti vero haec eadem omnia ex commentariis de judicationibus, atque ex prognostico, quaedam item ex epidemiis. Scripsit certo et hoc loco sermonem universalem, particularium speciem unam commemorans. Nempe qui modo artem discit, putat sola haec maligna esse, de quibus audit; si vero acri est ingenio, potest et alia quaedam talia esse suspicari tempusque expectare aliud, in quo et ipsa perdiscat. Quod si non ita didicerit, sed ea quae particularia existunt, rursus expectabit inscius quantum doctrinae adhuc ipsi desit; qui vero universale didicerit, parti-

Ed. Chart. VIII. [791.]

Ed. Bas. V. (211. 212.)

νόσκει τὰ κατὰ μέρος. ἀλλ' ὁ τὸ προϋόητικὸν τοῦτο γε-
 γραφῶς ἐν τῷ μετὰ μέρος φέρεται καὶ διὰ τοῦτο ποτὲ μὲν
 ἐξ ἀνομοιογενῶν συμπτωμάτων ἀθροίζει συνδρομὴν, ποτὲ δ'
 ἐξ ἑνὸς ἢ δυοῖν ἀρρόστοιν ἀπόφασιν ποιεῖται καθόλου, ποτὲ
 δ' ἀπορεῖ καὶ ἀμφιβάλλει, καθάπερ καὶ νῦν εἰπὼν, ἄρα γε
 τεταρταίοισι ταῦτα αἰμορροῖαί; ὡς γὰρ ἑωρακῶς τινα τε-
 ταρταίων αἰμορροῖαί, παραλιπὼν δὲ τοῦνομα γράψαι,
 τὸν λόγον ἐποίησατο, καὶ- (212) τοι τὰ περὶ τῶν ἡμερῶν
 καθόλου διδασκαλίαν ἔσχευ ἐν τῷ προγνωστικῷ. πάλιν δὲ
 τὰ κατὰ μέρος ἀποφαινόμενος οὗτος ὁ τὸ προϋόητικὸν γρά-
 ψας, οὐχ ὡς κατὰ μέρος, ἀλλ' ὡς καθόλου τὸν λόγον ἐποίη-
 σατο γράψας ὧδε, κωματώδεις, ἐκ τούτων σπασμῶ τελευ-
 τῶσιν, οὐκ ἀναγκαίως γιγνόμενον εἰπὼν, ἀλλ' ἔσθ' ὅτε συμ-
 βαῖνον, ὅσπερ καὶ ἄλλο τι τῶν ἀχρήστων ἐχόντων γένησιν.
 ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀπλῶς ἀπεφήνατο, περὶ δὲ τῶν μελάνων
 προδιελθόντων καὶ κοιλίης ἐπαρθείσης· ἀποκρινόμεθα τοι-
 γαροῦν αὐτῷ κἀνταῦθα δύνασθαι μὲν καὶ ταῦτα γενέσθαι,
 ἀλλ' οὔτε δ' ἀπανιὸς οὔθ' ὡς τὸ πολὺ.

cularia omnia cognoscit. At qui prorrheticum hoc scrip-
 sifit, in particulari verfatur; atque ob id interdum qui-
 dem ex diverfi generis fymptomatis concursione in acervat;
 interdum vero ex uno aegro aut duobus univerfaliter pro-
 nunciat; atque aliquando addubitat ambigitque quomodo
 et nunc inquiens, an et quarto die talis eruptio fit?
 Nempe quod quempiam viderit, cui quarto die fanguis
 erupit, omiffo nomine fermonem fecit, quamquam dies
 ipfi univerfalem in prognoflico habeant doctrinam. Rur-
 fus autem particularia enuncians prorrhetici auctor, non
 tanquam particularem, fed tanquam univerfalem fecit fer-
 monem, fcribens ita, comatofi ex his convulfione finiun-
 tur, non neceffario fieri inquiens, fed interdum contin-
 gere, veluti et aliud quippiam inutile, quod habet gene-
 rationem, fed id quidem fimpliciter enunciavit. De ni-
 gris autem prodeuntibus et ventre tumefacto refpondemus
 ipfi et hic poffe quidem et ea fieri, fed neque perpetuo
 neque ut plurimum.

ρλ'.

Τὰ αἰμορροῦσθαι, ἐφιδροῦντα, τρώματα, κακοήθεια· οὔτιοι
διαλεγόμενοι λάθραίως τελευτῶσιν.

Ἐνιοὶ μὲν ἔγραψαν τρώματα διὰ τοῦ τ καὶ ρ καὶ ω
τὴν πρώτην συλλαβὴν, ἔνιοι δὲ τρομώδεα διὰ τοῦ τ καὶ ρ
καὶ ο. συνηθέσταται μὲν αἱ γραφαὶ αὗται τοῖς τε ἐξηγη-
ταῖς ἐγένοντο καὶ τοῖς γραφεῦσι, σπάνιαί δὲ ταῖς συνδρο-
μαῖς, ὥσπερ καὶ ἡ διὰ τοῦ τ καὶ ρ καὶ α καὶ υ τὴν πρώ-
την συλλαβὴν ἔχουσα γεγραμμένην. ἀρκτέον οὖν ἔστι καὶ
ἡμῖν ἀπὸ τῆς συνήθους, ἣν διὰ τοῦ τ καὶ ρ καὶ ω γεγραμ-
μένην εὐρίσκομεν, ταῦτόν σημαίνουσαν τῇ διὰ τοῦ τ καὶ ρ
καὶ α καὶ υ γεγραμμένην. τρώματα γὰρ τὰς ἀπὸ τῶν ἔξω-
θεν αἰτίων βλάβας ὀνομάζει καὶ Ἰπποκράτης· εἰκὸς οὖν
ἔστι καὶ νῦν τοῦτον τὸν λόγον οὐ μόνον ἐπὶ τραυμάτων ἢ
ἐξανθήματων ἢ ἀποστημάτων καὶ διαστιάσεων γεγόμενα,
ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν αἰμορροῦσθαι. συμφωνότεραι γὰρ εἰσιν
αἶδε ἐπὶ τοῖς τραύμασι, ταῦτα γὰρ αἰμορροῦσθαι μόνον.

CXXX.

*Sanguinem profundentia cum sudatiunculis vulnera, ma-
ligna; loquentes ita affecti occulte pereunt.*

Quidam τρώματα vulnera per τ et ρ et ω primam
syllabam scripserunt, alii autem τρομώδεα per τ, ρ et ο;
et usitatissimae quidem scripturae hae sunt tum expolito-
ribus tum scriptoribus, sed concursionibus rarae existunt;
veluti et quae primam scriptam habet per τ, ρ, α et υ.
Exordiendum igitur est et nobis a consueta usitataque,
quam per τ, ρ et ω scriptam reperimus et quae idem
significat cum ea, quae per τ, ρ, α et υ scribitur. Nempe
τρώματα laesiones eas appellat etiam Hippocrates, quae
ab externis inferuntur causis. Fecisse igitur in praesentia
sermonem non solum in vulneribus vel exanthematis vel
abscessibus vel divisionibus, verum quoque et in sanguinis
eruptionibus par est; quin in vulneribus consonant magis,
quum sola haec sanguinem profundant. Quidam scripto-

Ed. Chart. VIII, [791. 792.]

Ed. Basf. V. (212.)

τινὲς δὲ φασιν ὅτι περὶ τῶν ἐκ ῥινῶς αἰμορροαγιῶν εἶναι καὶ νῦν ὁ λόγος ἐστὶν αὐτῷ γιγνόμενος, οὐκ ἐν πυρετοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄρτι λελεγμένοις πάθεισι θανατοῦν. εἴαν τ' οὖν περὶ τε πάντων αὐτῶν ὁ λόγος εἴαν τε καὶ περὶ τραυματίων μόνον, αἱ μετ' ἐφιδρώσεως αἰμορροαγαίαι κακοήθεις εἰσὶν, ὡσαύτως δὲ καὶ τρωμάδεα γεγραμμένον ἦ. τὸ δὲ διαλεγόμενος αἰτοὺς ἐν ἄλλῃ τραυματώδεα λαθραίως τελευτῶν τοιοῦτόν τι δηλοῦν φασί, μηδὲν ἔχειν δοκοῦντες οἱ τοιοῦτοι κινδύνον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀκινδύνῳ καθεσιώτως καὶ διαλεγόμενοι τοῖς παροῦσιν, ἐξαίφνης τελευτῶσιν. εἰ δὲ τοῦτο αὐτοῖς βούλεται σημαίνειν τὸ λαθραίως, [792] ἄκρως φαίνονται οἱ σπουδάζοντες ἐξαλλάττειν τὴν κατὰ φύσιν ἐρημνείαν, ἀλλοκότοις μεταφοραῖς. ἠγοῦνται γὰρ ἀρετὴν εἶναι λόγον τὸ διὰ παντὸς ἀφίστασθαι συνήθους, ὡς οὐδὲν διαφέρον, εἰ καὶ πρὸς τὸ χεῖρόν τις ἀφίσταται.

rem hunc etiamnum de sanguinis e naribus eruptionibus nunc agere dicunt, non in febribus solum, verum quoque et in nuper dictis affectionibus interficere. Sive igitur de omnibus his sermo sit, sive et vulneribus duntaxat, sanguinis cum sudatiuncula eruptiones malignae sunt; nec dissimili modo, si et τρωμάδεα, id est tremores, scriptum fuerit. Illud autem, loquentes autem eos occulte perire, tale quippiam indicare ajunt, quod tales nihil mali habere videantur, sed tanquam extra periculum constituti et praesentibus loquentes repente pereant. Quod si adverbium λαθραίως, id est occulte, hoc velit ipsi significare, naturalem interpretationem alienis metaphoris permutare summo opere studere videntur; putant namque virtutem esse orationis semper a communi loquendi consuetudine recedere, perinde ac si nihil referret, si quis vel ad deterius recedat.

ρλα'.

Ἡ μεθ' αἰμορροαγίαν βραχεΐαν καὶ μελάνων διαχώρησιν ἐν ὄξεισι κώφωσις κακόν· αἵματος διαχώρησις ἐν τούτοισιν ὀλέθριον· κώφωσιν δὲ λύει.

Περιέχεται τε κατὰ τὴν συνδρομὴν ταύτην ἀληθὲς καθολικόν, ἐπὶ γάρτοι τοῖς μέλασι διαχωρήμασιν ἐν τοῖς ὄξεισι νοσήμασιν, ἂν αἷμα διαχωρήσωσιν, ὀλέθριον ὕντως ἐστί. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς εἶδομεν τοῦτο καὶ ἄλλοι γεγηρακότες ἐν τοῖς τῆς τέχνης ἔργοις. καὶ μοι φαίνεται γίνεσθαι τὸ σύμπτωμα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καθ' ὃν ἐν ταῖς ὑπερκαθάρσεσιν ὕστατον ἐκκρίνεται τὸ αἱματώδες. ἀλλὰ τῶν κατὰ μέρος ἐστίν, ἐν οἷς ὁ συγγραφεὺς ἀνόμασεν.

ρλβ'.

Ὅσαυτί' ἐπωδύνω καρδιαγικά προσεόντα σημεῖα αἰμορροαγώδεα, οἶμαι καὶ προγεγενημένον σημεῖον.

CXXXI.

Post modicam sanguinis eruptionem et nigrorum dejectionem in acutis surditas malum; sanguinis dejectio in his perniciofa. Surditatem vero solvit.

Continetur in hac syndrome verum quippiam et universale. Nempe in acutis morbis, nigris ex dejectionibus, si sanguinem dejecerint, perniciosum vere existit; id quod et nos scimus et caeteri, qui in artis operibus consueverunt. Atqui symptoma esse videtur secundum eam rationem, qua in superpurgationibus ultimum excernitur quod sanguineum est; sed particularium est, in quibus scriptor nominavit.

CXXXII.

Lumbis dolentibus cardialgiae accedentes, signa eruptionis sanguinis puto notamque progressam.

Ed. Chart. VIII. [792.]

Ed. Bas. V. (212.)

Οὐ καλῶς τὴν ῥῆσιν ταύτην ἐξηγήσαντο πολλοὶ τῶν γεγραφότων εἰς τὸ βιβλίον ὑπομνήματα, μετὰ τοῦ καὶ διενεχθῆναι πρὸς ἀλλήλους. ἔμοι δ' ἂν τις αὐτὴν δοκεῖ χρησίμως τοῖς μανθάνουσιν ἐξηγήσασθαι, κατὰ τόνδε τὸν τρόπον οὐκ ἐμνημόνευσεν ἐν τῷ λόγῳ πυρετῶν ἢ ὀξείας νοσήματος, ὡσπερ εἶπθεν. εἰκὸς οὖν ἐστὶν ἐπὶ τῶν ἀπυρέτων αὐτοῦ γίνεσθαι τὸν λόγον, ἐπ' οὐδεμιᾷ προφάσει φανερᾷ, πλείοσιν ἡμέραις ἐφεξῆς ὀδυνωμένων ὄσφυν καὶ καρδιαλογούντων. ἐπὶ τούτων οὖν προσδοκᾷ χρῆ δι' αἰμορροΐδων κενώσεως. δύναο δ' ἂν οὐ μόνον ὅτι γενήσεται τοῦτο προλέγειν, ἀλλὰ καὶ δι' ἐπίσχεσιν αἰμορροΐδων αὐτὰ γενέσθαι τεκμαίρεσθαι καὶ μᾶλλον εἰ βλέποις τὴν κρᾶσιν τοῦ ταῦτα πάσχοντος μελαγχολικὴν, ὥστε σοι τὴν ἐκ τῶν εἰρημένων πρόρρησιν οὐ μόνον μέλλοντος, ἀλλὰ καὶ προγεγονότος εἶναι, καὶ τρίτον γε τοῦ ἐνεσιῶτος. ὅταν γὰρ ἀπὸ τῶν ἄλλων διορισθῇ τὸ τῆς ὀσφίος ἄλγημα καὶ ἡ καρδιαλγία, προγεγονότος μὲν ἔσται πρόγνωσις ἐκ τοῦ γινῶναι καὶ πρόσθεν αὐτῷ γεγονέναι δι' αἰμορροΐδος κένωσιν, μέλλοντος

Non recte explanaverunt sententiam hanc plerique qui in hunc librum commentarios scripserunt simulque et pugnancia dixerunt. Videtur autem mihi quidam eam in discentium utilitatem exposuisse; sed hoc modo non meminit febrium vel acuti morbi, ut consuevit. Ut ergo sermo ejus in non febrientibus sit verisimile est, ex nulla manifesta causa consequentes dies lumbis dolentibus atque ore ventris; in his igitur vacationem per haemorrhoidas expectare oportet. Posses autem non solum id fore praedicere, sed et propter haemorrhoidum retentionem ea fuisse conjicere; magisque si ejus, qui haec patitur, temperiem videas melancholicam, ut tibi ex dictis praedictio non solum futuri, verum et praeteriti et tertio praesentis sit. Nempe quum ab aliis distinctus fuerit lumborum dolor et cardialgia, praeteriti quidem erit praenotio, quod et antea fuisse illi per haemorrhoidas vacationem noveris; futuri quod et nunc erit; praesentis autem affectio-

Ed. Chart. VIII. [792. 793.]

Ed. Bas. V. (212.)

δε, ὅτι καὶ νῦν ἔσται, ἐνεστώσης δὲ τῆς διαθέσεως αὐτῆς, σαφῆ τὰ συμπτώματα. πλήθους γὰρ ἠθροισμένου κατὰ τὰς φλέβας λεπτιὸς μὲν τις ὀρῆός αὐτῷ συρῆσιον εἰς τὴν γαστέρα τὰς καρδιαλγίας ἐργάζεται, προσαναβαίνων ἐπὶ τὸ κατ' αὐτὴν στόμα, πάντων σχεδὸν αἰσθητικώτατον ὑπάρχον τῶν μορίων. τὸ δὲ πλείστον τοῦ πλήθους εἰς τὸ κάτω χωρίον ῥέπον, ἐφ' ὃ καὶ πρῶτον εἰώθασί γε φέρεσθαι, τὰ τῆς ὀσφίος ἀλγήματα γενήσεται.

ρλγ'.

[793] Τὰ τεταγμένοισι χρόνοισιν αἰμορροαγέοντα διαψώδεα, δύσκολα, ἐκλυόμενα, μὴ αἰμορροαγήσαντα, ἐπιληπτικὰ τελεσιτᾶ.

Κάνταῦθα πάλιν ἤρκει καθόλου γάναι πρῶτον μὲν οἷς ἂν συνήθης κένωσις αἵματος ἐπίσχηται, τοῦτοις ἔσθαι νοσήματα πληθωρικὰ, ῥέντος αὐτοῦ πρὸς ἐκεῖνα τὰ μόρια τοῦ σώματος, ὅσα πλησίον ἔστι τῶν ἐπεσχημένων ἐκρύσεων ἢ τῶν ἄλλων ἀσθενέστερα, κατὰ μέρος δὲ περὶ

nis perspicua sunt symptomata, nempe copia in venis acervata tenue quoddam serum in ventrem confluens cardialgias parit, in os ipsius ascendens, quod omnium fere partium maxime sentiendi facultate praestat. Plurima autem abundantiae portio ad inferum repens locum, in quem et primum deferri consueverat, lumborum dolores efficiet.

CXXXIII.

Qui statis temporibus sanguinem fundunt, sticulosi hi, difficiles et exsoluti, si non fuderint, epileptici moriuntur.

Hoc rursum loco satis erat universaliter dicere primum quidem quibus vacuatio sanguinis consueta retenta fuit, his morbos fore plethoricos, manante ipso ad eas corporis partes, quae retentis excretionibus propinquae sunt vel ad eas, quae imbecilliores existunt, particulatim

Ed. Chart. VIII. [793.]

Ed. Bas. V. (212. 213.)

τῶν ἐξ αἰμορροΐδος, ὡς ἂν μελαγχολικὰ περιττώματα, τρεφόντων ἦτοι μελαγχολίαν ἢ φθίσιν ἢ ὕδρον ἢ κισσοὺς ἢ καρκίνον ἢ ἐλέφαντα. τούτων δὲ ἕξωθεν ἐκάστω κατ' ἐκείνο τὸ μόριον ἔσεσθαι τὸ πάθος, ὃ τῶν ἄλλων ἐστὶν ἐπιφανῶς ἀσθενέστερον. οὐκ ὀρθῶς δὲ προσέθηκεν ἐν τῇ προκειμένῃ ῥήσει ὄνοι συμπτωμάτων, τῆς δίψης καὶ τοῦ ἐκλύεσθαι τὴν ἐπίσχεσιν. τὸ μὲν γὰρ τῆς δίψης οὐδ' ὅλως ἴδιον ἐπισχέσεως αἵματος ἐστὶ, τὸ δὲ ἐκλύεσθαι ταῖς ἀμέτροις ἐκρῦσει τοῦ αἵματος, οὐ ταῖς ἐπισχέσεσιν ἔπεται. καὶ καλῶς εἴρηται κατὰ τὸ δεύτερον τῶν ἐπιδημιῶν αἵματος πολλοῦ ρέντος ἐνοχλεῖσθαι, ἐνθα καὶ τὸ σημαινόμενον ἐξηγησάμην ἐκ τῆς ἐκλύεται φωνῆς.

ῥολδ'

(213) Τὰ εὐθετα ταραχώδεα, ἄγρυπνα, ἀποστάξαντα, ἐκταῖα κουφισθέντα, νύκτα πονήσαντα, εἰς τὴν αὐριον ἐφωρῶσαντα, κατενεχθέντα, παρακρούσαντα, αἰμορροαγή-

vero de iis, qui ex haemorrhoidē, utpote excrementis ex-euntibus melancholicis, alunt vel melancholiam vel phthi-sin vel hyderum vel varices vel cancrum vel elephantem; praeter hos autem unicuique ea parte fore affectionem, quae caeteris manifeste imbecillior existit. Non recte au-tem duorum symptomatum concursione adiecit, sitis et exsolutionis in sanguinis retentione; nam sitis nullo pacto retentionis sanguinis proprium existit; exsolutio autem immoderatas excretiones, non retentiones consequitur, et recte dictum est in secundo epidemiorum: *sanguine multo fluente lassessere*; ubi et quod ex voce exsolutionis signi-ficatur exposui.

CXXXIV.

Qui compositi perturbantur, pervigilant, e naribus san-guinem stillant, sexto die levantur, nocte laborant, po-stridie leviter sudant, in somnum feruntur delirantque,

Ed. Chart. VIII. [793.]

Ed. Bas. V. (213.)

σει λαύρωσ. ἀρά γε τὸ ὕδατῶδες οὖρον τοιοῦτόν τι ση-
μαίνει;

Ἐδήλωσε πάλιν ἐνταῦθα σαφῶς αὐτὸ ἐν ταῖς κατὰ
μέρος συνδρομαῖς φαινόμενον. αἰμορροαγίας γὰρ εἰσιν ἴδια
σημεῖα τὰ γεγραμμένα σαφῶς ἐφεξῆς ἐν τοῖς περὶ κρίσεων
ὑπομνήμασι, νῦν δὲ ἐπ' ἀνθρώπου λαύρωσι αἰμορροαγήσαντος
πάντα τὰ προηγούμενα τῆς αἰμορροαγίας ἔγραψεν.

ὅλε.

Οἷσιν αἰμορροαγία πλείους προεληλυθότος χρόνου κοιλία
πονηρεύονται, ἢν μὴ τὰ οὔρα πέπανθῃ.

Ἐν μὲν τοῖς ἀφορισμοῖς ὁ Ἱπποκράτης εἶπεν· οἷσιν
ἐν πυρετοῖσιν αἰμορροαγίᾳ πλήθος ὁκόθεν οὖν ἐν τῆσιν ἀνα-
λήψαισιν, ἐν τούτοισιν αἱ κοιλίαι καθυγραίνονται. οὗτος δὲ
ἀπλῶς ἔφη, πονηρεύονται τάχα περιλαβεῖν τῷ πονηρεύον-
ται ῥήματι, βουληθεὶς καὶ τὸ ἐξυγραίνοντα καὶ τὰ ἄλλα

*abunde sanguinem profundent; an et aquosa urina tale
quiddam indicat?*

Dilucide rursus hoc loco ostendit quod in particu-
laribus apparet concursuionibus. Nempe profluvii sanguinis
peculiaris sunt signa clare in commentariis de crisi-
bus deinceps scripta; nunc autem in homine, qui abunde san-
guinem profudit, omnia quae sanguinis profusionem prae-
cedunt scripsit.

CXXXV.

*Quibus sanguinis eruptiones plures fuerint, procedente tem-
pore alvi male afficiuntur, nisi urinae concoctae fuerint.*

Dixit in aphorismis Hippocrates: quibus in febribus
sanguinis quacunque ex parte copia eruperit, quum resi-
ciuntur, alvi his humectantur; hic autem simpliciter in-
quit: πονηρεύονται, id est male afficiuntur; forsitan in
verbo male afficiuntur, complecti volens et humectantur

Ed. Chart. VIII. [793. 794.]

Ed. Baf. V. (213.)

ὅσα κατὰ κοιλίαν πλημμυλεῖται, τινῶν μὲν θακνομένων, τινῶν δὲ ἐμφυσιμένων ἢ ὄξυρεγμίαις ἀλισκομένων ἢ ὄλως ἀπεπιούνητων. ἅπαντα δ' ἔπεται τῇ τῆς ἐμφύτου θερμοσίας ἐνδείᾳ, δι' ἣν καὶ τὸ οἶρον ὑδατῶδες φαίνεται.

ῥοστί.

[794] Ἐν κρισίμοις περιψύξεισι τῶν αἰμορροαγιῶν αἱ νεανικαὶ κάκισται.

Σαφῆς ὁ λόγος ἐστὶ καὶ ζήτημα οὐδὲν ἔχων, νεανικαὶ καὶ κάκισται γεγραμμένοι. ἂν δ', ὡς ἔνια τῶν ἀντιγράφων, ἀντὶ τοῦ κάκισται τὸ κράτισται γεγραμμένον ἔχη, μέγιστον γίνεται ζήτημα· καὶ τινες αὐτῷ συναγορεύοντες φασὶ τὸ δηλούμενον εἶναι τοιοῦτον· ὅσαι αἰμορροαγαί νεανικαὶ περιψύχονται ἐν κρισίμοις ἡμέραις ἀρισταί εἰσιν, ὡς ἂν ἐπισχοῦσαι τὰς αἰμορροαγίας. οὗτοι δὲ οὐ τὴν γεγραμμένην ἐξηγοῦνται ῥῆσιν, ἀλλ' ἐτέραν, ἧς ἔδει τὴν λέξιν εἶναι τοιαύτην, αἱ ἐν κρισίμοις περιψύξεις τῶν νεανικῶν αἰμορροαγιῶν

et quaecunque in ventre perperam fiunt, aliis quidem morbis, aliis inflatis vel ructu acido correptis vel profus non concoquentibus. Omnia autem caloris nativi inopiam consequuntur, ob quam et urina aquosa videtur.

CXXXVI.

In iudicatoriis perfrictionibus sanguinis eruptiones vehementes pessimae.

Conspicuus est sermo nullamque quaestionem habet, si vehementes et pessimae scriptum fuerit. Si vero, ut nonnulla exemplaria habent, pro κάκισται, id est pessimae, scriptum fuerit κράτισται, id est optimae, maxima oritur quaestio; quod defendentes nonnulli tale quippiam significari ajunt: quaecunque sanguinis eruptiones vehementes refrigerantur in iudicatoriis diebus optimae sunt; tanquam refrigeratio sanguinis eruptiones retineat. Hi autem non scriptam enarrant sententiam, sed alteram, qua ita dici oportebat: quae in iudicatoriis sunt eruptionum sanguinis

Ed. Chart. VIII. [794.]

Ed. Bas. V. (213.)

κράτισται, πρὸς τῷ καὶ μάτην προσκείσθαι τὸ κρισίμοις.
ἐν ἣ γὰρ ἡμέρᾳ νεανικαῖς αἰμορροαγίαις περιψύξεις ἐπιγίνωνται,
τὰς αἰμορροαγίας ἰστώσιν.

ρλζ'.

Οἱ καρδιακοὶ, κατὰ βρῆγμα ὀδυνώδεις, ἄγρυπνοι, αἰμορροαγικοὶ, ἄλλως τε καὶ ἦν τι ἐν τραχήλῳ ἐντείνει.

Αἰμορροαγοῦσι μὲν καὶ κατὰ τὰς τοιαύτας συνδρομάς, οὐ μὴν πολλοί γε.

ρλη'.

Τὰ ἀγρυπνήσαντα ἐξαίφνης ἀλυσμῶ αἰμορροαγεῖ, ἄλλως τε καὶ ἦν μὴ τι προερούη, ἀρά γε φρίζαντα;

Καὶ ταύτῃ τῇ συνδρομῇ τὸν αὐτὸν προσθήσω λόγον, ὡς ἐνιοὶ καὶ τούτων αἰμορροαγοῦσι κατὰ τὰ κεφαλαλγικά.

vehementium refrigerationes optimae sunt. Adde quod frustra additum sit, judicatoriis, nempe quocumque die sanguinis eruptionibus vehementibus perfrictiones advenerint, sanguinis eruptiones sistunt.

CXXXVII.

Capite gravati, ad sinciput dolentes, insomnes, sanguinem profundunt tum alias tum si quid in cervice contendat.

Sanguinem profundunt quidem et in hujusmodi concursionibus, sed non multoties.

CXXXVIII.

Vigiliis vexati derepente cum jactatione sanguinem profundunt, tum alias tum si quid non ante fluxerit; num et ubi inhorruerint?

Concursioni quoque huic sermonem adjiciam eundem, quod quidam horum sanguinem profundunt in capitis doloribus.

Ed. Chart. VIII. [794. 795.]

Ed. Basf. V. (213.)

ρλθ'.

Τραχήλου ὀδονώδεα, ὄμματα ἐξέφυθρα, αἰμορροαγικά.

Ὅτως ταῦτα συνελθόντα πολλάκις αἰμορροαγίας ἤνεγκε, τὰ δ' ἄλλα τὰ πρόσθεν ὀλιγάκις. ἐν αὐτοῖς δὲ μεγίστην δύναμιν ἔχει τὰ ἐξέφυθρα ὄμματα.

ρμ'.

Οἷσι κοιλίης ἐπίστασις αἰμορροαγέει καὶ ἐπιρροίγέει, ἄρα κοιλίη λιεντεριώδης καὶ ἐπίσκληρος ἢ ἀσκαρίδες ἢ ἀμφοτέρου;

[795] Τὸ αἰμορροαγέειν ἐμφαίνεται πολλάκις οὐχ ἅπαξ αἷμα ῥυῆναι ἐκ τῆς ῥινόσ ἀξιοῦν ἀκούειν. ἐωραζέναι δέ μοι δοκεῖ τινα, ὡς ἐπισχεθείσης τῆς γαστροῦ αἰμορροαγέειν, εἴτ' ἐπιρροίγουν καὶ μετὰ ταῦτα ἐγένετο λιεντεριώδης. τὸ δὲ καὶ ἐπίσκληρον ἅμα τῇ λιεντερίᾳ γενέσθαι τὴν γαστέρα

CXXXIX.

Cervicis dolores, valde rubri oculi, sanguinis eruptionem significant.

Vere haec, quod saepius ad sanguinis eruptiones concurrant, intulit; caetera vero quae ante dicta sunt, raro concurrunt. In re ejusmodi magna praestant virtute impense rubri oculi.

CXL.

Quibus alvus est suppressa, sanguinem hi profundunt superrigentque; an alvus lienterica ac obdura fiat vel ascarides adsint vel utrumque?

Verbum αἰμορροαγέειν, id est sanguinem profundere, videtur saepius non semel auctor intelligere sanguinem e naribus fluere; arbitrorque eum adnotasse aliquem, qui suppressa alvo sanguinem profuderit, deinde superriguerit et postea lienteria correptus sit. Sed quod alvus cum lienteria induruerit, controversiam habet manifestam.

Ed. Charf. VIII: [795.]

Ed. Bas. V. (213.)

μάχην ἐμφαίνει. ὅτι δὲ τινὲς μὲν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σώματος τῆς γαστρὸς αὐτὸ ἐπίκληρον, οὐκ ἐπὶ τῶν διαχωρημάτων, ἔνοι οὐδὲν τοῦτο κωλύειν φασί, τινὰς μὲν τῶν οὕτως αἰμορρογοῦντων ἔτι μᾶλλον ἢ πρόσθεν ἐπίκληρον θῆναι τὴν γαστέρα, τινὰς δὲ λειυτεριώδεις γενέσθαι, καθάπερ γε καὶ σχεῖν ἀσκαρίδας. ἔνοι δὲ δύνασθαι φασὶ λειυτερίαν ἐπίκληρον γενέσθαι τῶν διερχομένων, οὐ μόνον ἀτρέπτων ἢ ἀμειαβλήτων κατὰ ποιότητα μεινάντων, ἀλλὰ καὶ σκληρῶν οἷα κατεπόθη μειόντων ἄνευ τοῦ διασφαχθῆναι. Διοσκουρίδης δὲ τὴν προκειμένην ἤγησεν ταύτην διχῆ ἐλῶν, ἰδίᾳ μὲν ἔγραψε τὸ οἷσι κοιλίης ἐπίτασις αἰμορρογαίει καὶ ἐπιρρογοῖσασι, ἀρὰ γε καὶ πρὸς τὸ αἰμορρογαίει τοιοῦτον. μετὰ ταῦτα δὲ ἀφ' ἐτίσας ἀρχῆς κοιλίης λειυτεριώδης ἢ ἐπίκληρος, ἀσκαρίδες ἢ ἀμφοτέρων. γράφει δὲ οὐκ ἐπίκληρος, ἀλλ' ἐπίκληρον διὰ τοῦ ν καὶ κατ' αὐτοῦ τὸ λ αἰωθεν ἐπιθεῖς, ἐκατέρωθεν ἐπιστίζει βούλεται σημαίνειν τὴν ἐπίκληρον ταύτην φωνήν, τὸ κατεσκληρυνκὸς σῶμα.

Nempe quidam duritiem in ipso ventris corpore intellexerunt, non in excrementis. Alii nihil id prohibere inquit, aliis quidem ita sanguinem profundentium adhuc magis quam antea, superinduratum esse ventrem; aliis vero contractam intestinorum laevitatem, veluti et habere ascaridas. Alii fieri posse inquit lenteriam duram, si quae permeaverint, non solum qualitate vel quae converti non possint vel immutabilia secundum qualitates manserint, verum quoque et dura, qualia devorata sunt, citra ullam madefactionem. Dioscorides praesentem praedictionem in duo secans seorsum quidem scripsit: *quibus venter tenditur, sanguinem hi profundunt et superrigent; an ad sanguinis profusionem tale consequatur?* deinde principio altero, inquit, venter intestinorum laevitate correptus vel durus vel ascarides vel utrumque. Scribit autem non *ἐπίκληρος*, sed *ἐπίκληρον* per ν et juxta illud superne imponens λ, utrinque punctis includit; vult autem per vocem hanc *ἐπίκληρον* corpus induratum significari.

Ed. Chart. VIII. [795.]

Ed. Basf. V. (213.)

ρμα'.

Οἷσιν ἐξ ὀσφύος ἀναδρομὴ ἐς κεφαλὴν καὶ χεῖρας, ναρκώ-
δεις, καρδιαλγικοί, ἰχωρώδεις, αἰμορροαγέουσι λάβρως καὶ
κοιλίη δὲ καταρροήγνυται, τούτοισι ταραχώδειςιν.

Ἐπὶ πολὺ πρόσεχε πάλιν ἐνταῦθα τὰς συνδρομὰς αὐτῶν
γράφοντι, καθὼς ἐθεάσατό τινας αἰμορροαγήσαντας καὶ εἰ
μείνησαι τῶν ὑπ' ἐμοῦ διδαχθέντων, αὐτοῖς κρίνειν δύνα-
σαι τίνα περιττῶς γέγραπται γενόμενα τοῖς αἰμορροαγήσασιν
τὰ σημεῖα. τὰ μὲν οὖν ἄλλα τῆς ῥήσεως οἷσαύτως οἱ πλεῖ-
στοι γράφουσι. τὸ δὲ ἰχωρώδεις ἐνίοι χολώδεις ἔγραψαν,
πρόδηλον δὲ ἐστὶν εἰ μείνησαι τῶν ἔμπροσθεν, ὅπως ἐκά-
τερα δύναται συναγορεύεσθαι.

ρμβ'.

Οἷς ἐφ' αἰμορροαγίῃ λαύρως πυκνῇ μελάνων, συχνῶν διαχό-
ρησις, ἐπίστασις, διαίμορροαγοῖσιν οὔτοι κοιλίης ὀδυνώ-

CXLI.

*Quibus ad caput manusque ex lumbis fit recursus stupefa-
cti hi, ventriculi ore dolentes et saniosi, sanguinem ab-
unde profundunt, venterque turbatis his copiose fluit.*

Diligenter rursum hoc consideres loco auctorem, qui
concurfiones ita scribit, ut in quibusdam sanguinem pro-
fundentibus vidit; et si quae a me sunt demonstrata, me-
moriam teneris judicare ipse quanam superflue scripta
sint sanguinem profundentibus facta indicia poteris. Cae-
tera quidem sententiae similiter quam plurimi scribunt;
quidam vero non ἰχωρώδεις, id est saniosi, sed χολώδεις,
id est biliosi, scripserunt. Si vero eorum, quae supra di-
cta sunt, memor fueris, quonam modo utrumque defendi
possit non ignoras.

CXLII.

*Quibus ex copiosa sanguinis eruptione et frequenti nigro-
rum multorum est dejectio et alvi contentio ac suppres-*

Ed. Chart. VIII. [795. 796.] Ed. Bas. V. (213. 214.)
 δεες, ἅμα δὲ τινι ῥύσει εὐφοροί. ἄρα οὔτιοι ψυχροῖς
 ἐκιδρωῶσι πολλοῖς; τὸ ἀνατεταραγμένον ἐν τούτοισιν οὖρον
 οὐ πονηρὸν, οὐδὲ τὸ ὑπιστάμενον γονοειδές. ἐπίσυχρον
 δὲ οὔτιοι ὑδατώδεα οὐρέουσι.

(214) Καὶ ταῦτα πάντα δηλὸς ἐστὶ τεθειμένος, τὸ
 καθόλου συλλαβεῖν ἐπ' αὐτοῖς, διὰ τὸ μὴ γινώσκειν ἕκαστος
 τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν, ἣν ἔμαθες, εἰ μέμνησαι τῶν
 ἐν γε τούτοις τοῖς ὑπομνήμασιν εἰρημένων καὶ τῶν εἰς τὸ
 προγνωστικόν, [796] ἔτι τε ἐν τοῖς περὶ κρίσεων, ἀλλὰ
 καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς ἄσκησίν τε καὶ γυμνασίαν ἐκ τῶν ἐπιδη-
 μιῶν ἔμαθες. οὐ γὰρ ἄπαξ ἢ δις ἀναγνόντα τῶν τοιού-
 των οὐδὲν ἔαν σε τοῦ λοιποῦ θαρρήσαντα τῇ μνήμῃ. μύ-
 λλις γὰρ ἂν τις ἐτοιμῆν τε καὶ πρόχειρον αὐτὴν σχοίῃ, συνε-
 χῶς μεταχειριζόμενος ἕκαστα τῶν ὑπομνημάτων.

*sio, sanguinem hi profundunt alvo dolentes; cum qua-
 dam vero fluxione facile ferunt. An hi sudatiunculas
 frigidas habeant multas? Returbata his urina mala
 non est, neque quod residet geniturae simile; frequen-
 tius vero hi mejunt aquosa.*

Conspicatus quoque haec omnia, universale inde com-
 prehendisse ostendit, quod singulorum quae dicta sunt,
 vires non cognoverit; quae tibi constant, si es memor
 eorum, quae dicta sunt tum in his commentariis tum in
 iis, quos in prognosticum fecimus, tum in libris de crisi-
 bus; meditationem quoque eorum exercitationemque in
 epidemiis perdidicisti. Lectis autem aut semel aut bis ta-
 libus, ut memoriae tuae confusus a reliquo temperes non
 oportet; vix enim eam tum facilem tum promptam ha-
 bebis, qui etiam assidue in omnibus versetur commentariis.

Ed. Chart. VIII. [796.]

Ed. Bas. V. (214.)

ρμγ'.

Οἷς ἂν ἀπὸ ῥινῶν ἐπικώφωσις καὶ νοθροίη μικρὰ ἢ ἀποσταξίς, ἔχει τι δύσκολον αἵματος, ἔμετος τούτοις συμφέρει καὶ κοιλίης ταραχή.

Οὐκ οἶδα ὅπως ἐκ μικροῦ κακοῦ τῆς ἐκ τῶν ῥινῶν ἀποσταξέως φρονεῖ. τὸ γὰρ ἔχει τι δύσκολον ἐπὶ τῶν μικρῶν εἰώθασι λέγειν οἱ ἄνθρωποι. τὸ δὲ ἔστιν οὐ σμικρὸν κακόν, εἰ καὶ χωρὶς κωφώσεως καὶ νοθρότητος γένοιτο· σὺν τούτοις δηλωτικαῖς οὔσι τοῦ πεπονθέναι τὸν ἐγκέφαλον, ὀλέθριον ἔσται σημεῖον ἢ ἀπὸ ῥινῶν στάξις. εἰ δ' ἔμετος ἢ κοιλίας ταραχὴ συμφέροι τούτοις, δυνατὸν οὐκ ἔστιν ἀπλῶς ἀποφήνασθαι χωρὶς διορισμοῦ. διορισμὸς δὲ ἔστιν ἐνίοισιν ἐν ἀρχῇ τοῦ νοσήματος εἰ τὴν δύναμιν ἰσχυρὰν ἢ αἵματος ἔχον πλῆθος ἢ φλέγματος ἢ χολῆς ὅποτερασοῦν. εἰ γὰρ ἰσχυρῶς κενῶι πλῆθος αἵματος ἔχοντες, εὐδηλον ὅτι φλεβοτομίας οὐκ ἐμέτων ἢ γαστρὸς ταραχῶδους δέονται.

CXLIII.

Quibus e naribus in surditate et torpore pauca sanguinis est destillatio molestum quid habet, vomitus his confert alvique perturbatio.

Nescio quomodo parvum malum esse intelligat sanguinem e naribus stillicidii instar fluentem; nempe orationem ἔχει τι δύσκολον, id est difficile quippiam habet, in parvis dicere homines consueverunt. Sed non parvum id malum existit et si absque surditate ignaviaque fuerit; cum his quae cerebrum affectum esse indicant, letale signum erit sanguinis e naribus stillicidii instar fluor. An vero vomitus vel ventris perturbatio his conferat, non potest simpliciter absque distinctione pronunciari. Distinctio autem est quibusdam morbi in principio, si vires valentes vel sanguinis redundantiam habeant vel pituitae vel alterutrius bilis. Nam si valenter excernant sanguinisque redundantiam habeant, quod sectione venae, non vomitu vel ven-

Ed. Chart. VIII. [796.]

Ed. Bas. V. (214.)

καὶ τοῦτ' αὐτὸ κατὰ τοὺς ἐμέτους καὶ τὴν τῆς γαστρὸς
ταραχὴν, δῆλόν ἐστιν, ὅπερ εἶρηται πρότερον, τὸν ἰατρὸν
ἀξιοῦντα αὐτὸν κινεῖν ἔμετον καὶ τὴν γαστέρα ταράττειν,
μὴ περὶ τῶν ὑπὸ τῆς φύσεως γινομένων ἀποφαινόμενον.

ρμδ'.

Οἷσιν ἐκ ῥίγεος πυρετοὶ κοπώδεις, γυναικεῖα κατὰτρέχει,
τράχηλος δ' ἐν τοῦτοις ὀδυνώδης αἰμορροαγικόν.

Καὶ χωρὶς τοῦ ῥιγῶσαι μετὰ τοῦ πυρετοῦ ταῖς ὑγαι-
νούσαις γυναῖξιν ἢ ἔμμηρος κάθαρσις, εἴτε μετὰ τινος αἰ-
σθήσεως κοπώδους. ὅταν οὖν καὶ ῥίγη γένηται, μείζονα
τὴν κίνησιν ἐργαζόμενα ὅλον τοῦ σώματος καὶ τοῦ κατ' αἰ-
τοῦ πλεονάζοντος αἵματος ἐπεγείρει τὴν φύσιν εἰς ἀπόκρισιν
τοῦ περιτοῦ, μᾶλλον γ' ἔλπις γενέσθαι τὴν κένωσιν τῶν
γυναικειῶν, ὅπερ ἐστὶ τῶν καταμηνίων, εἰὰν καὶ ἡ προθε-
σμία τῆς κατὰ περίοδον καθάρσεως ἐμπέφυκεν. εἰὰν μέντοι

tris perturbatione indigeant, neminem latet. Quod vero
in vomitibus ventrisque perturbationibus antea est dictum,
patescit, quum medicum vomitum ciere et ventrem per-
turbare velit; non de iis quae a natura fiunt, enunciet.

CXLIV.

*Quibus ex rigore febres cum lassitudine fuerint, muliebria
his menstrua decurrunt; cervix autem in his dolens
sanguinis eruptionem portendit.*

Mulieribus quoque recte valentibus, etiam citra rigo-
rem cum febre menstrua fit purgatio, cum lassione qua-
dam lassitudinis. Quum igitur et rigores fuerint, majorem
totius corporis motionem patientes; et sanguine in eo
redundante naturam ad superflui vacationem excitent;
magis utique muliebrum, id est *menstruarum purgationum*,
vacuationem fore spes est, si et purgationis, quae per cir-
cuitum repetit, tempus adfuerit. Si vero cervix ex prae-

Ed. Chart. VIII. [796. 797.]

Ed. Bas. V. (214.)

τράχηλος ὀδονώδης ἐπὶ τοῖς προειρημένοις γένηται τῆς ἄνω
 ῥόπῃς αὐτὸ τίθεται γνώρισμα.

ρμέ.

Καὶ διὰ ῥινοῶν αἰμορροῶσαι, ἐλπίζειν τὰ σείοντα κεφαλὴν
 καὶ τὰ ἠχώδια, αἰμορροῶσαι ἢ γυναικεία καταβιβάξαι,
 ἄλλως τε καὶ ἢν κατὰ ῥάχιν καῦμα παρακολουθήσῃ. ἴσως
 δὲ καὶ δυσεντερικόν.

[797] Προσέγραψεν ἐνταῦθα πάλιν ἐν ἀμφίβολον ὄνο-
 μα, πᾶσαν ῥῆσιν ἔχειν ἔργον πεποιημένος τι ζήτημα. τίνα
 γὰρ ἔαμε τὰ σείοντα τὴν κεφαλὴν ἀσάξες πάνυ. τινὲς μὲν
 ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν κεφαλὴν συμπτώματά φασιν οὕτως
 εἶρησθαι, γενικὴν τίνα φωνὴν ταύτην εὐρόντος αὐτοῦ, κα-
 θάπερ ἔμπροσθεν ἐπὶ τῆς κοιλίας τὸ πονηρεύεσθαι. τινὲς
 δὲ κατὰ τοὺς παλμοὺς ἢ σφυγμῶς τῶν ἐν κροτάφῳ φλε-
 βῶν κίνησιν τίνα τῆς ὅλης κεφαλῆς ἦτοι τρομώδεις ἢ πως

dictis doluerit, vergentis ad superas partes humoris lignum
 constituitur.

CXLV.

Et per nares sanguinem profundere sperandum est ea,
 quae caput concutiant et quae aurium sonitum faciunt,
 sanguinem profundunt vel muliebria deducunt tum alias
 tum si ad spinam aestus insequetur; fortassis vero et
 dysenteriam concitabunt.

Rursus hoc loco nomen unum adscripsit anceps am-
 biguumque totam sententiae seriem quaestionis cujusdam
 opus habere efficiens; nempe quaenam sint caput σείοντα,
 concutientia, obscurum admodum videtur. Quidam enim
 capitis symptomata omnia ita dicta esse inquirunt, inventa
 generali quadam hac voce ab eo, ut antea quum de ven-
 tre ageret, vocem hanc πονηρεύεσθαι, id est male affici,
 invenerat. Alii in palpitationibus pulsationibusque tem-
 poralium venarum vel tremulis vel quodammodo vibran-

Ed. Chart. VIII. [797.]

Ed. Bas. V. (214.)

κλονώδεις. ταῦτ' οὖν τὰ σείοντα κεφαλὴν κινουντὰ ποτε καὶ τὰς ἐκ τῶν ῥινῶν αἰμορροαγίας, ὡσπερ γε καὶ καταμήνια. μᾶλλον δ' ἐλπίζει τοῦτ' ἔσσεσθαι, καύματος αἰσθησθῆναι ἐχούσης ἐν τοῖς κατὰ ῥάχιν χωρίοις τῆς γυναικὸς, ἐγχωρεῖν τε διηγῆσθαι τὴν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ῥοπὴν τῶν λυπούντων, εἰ μὴ διὰ τῆς μήτρας κενωθείη καὶ δυσεντερίαν εἰργάσασθαι.

ρυσί'.

Καὶ οἱ κατὰ κοιλίην παλμοὶ ὑποχονδρίου ἐντάσει ὑπομάκρω ὀγκώδεις, αἰμορροαγικοὶ, φρικώδεις οὔτοι.

"Αδηλόν ἐστιν ἐπὶ τίνος συμπτώματος εἴρηται τὸ τῶν παλμῶν ὄνομα. πρὸς γὰρ τὸ μηδὲ διακεκρίσθαι σαφῶς τὰς προσηγορίας τῶν παλαιῶν, ὡς δηλοῖ καὶ τὸ περὶ παλμοῦ βιβλίον, ἐν ᾧ περὶ τῶν κατὰ τὰς ἀρτηρίας σφυγμῶν διαλέγεται, οὕτως καὶ ὁ γράψας τοῦτο τὸ βιβλίον εὐχερῆς ἐστὶν εἰς θεῶν ὀνομάτων ἐκ καταχρήσεως ἢ μεταφορᾶς.

tibus, motionem quandam totius corporis. Haec igitur caput concutientia movent interdum et sanguinis e naribus eruptiones veluti et menstrua. Sperat autem id fore magis, si mulier sensum aestus citra spinam habuerit. Potes etiam judicare humores noxios, qui ad inferiora impetum faciunt, nisi per uterum vacuati fuerint, dysenteriam esse facturos.

CXLVI.

Ventris quoque palpitationes cum hypochondrii tensione sublonga et tumente, sanguinis eruptionem significant; inhorrescunt autem hi.

Incertain est de quonam symptomate dictum sit palpitationum nomen. Nempe praeter id, quod neque appellationes antiquorum aperte discretae sunt, ut et ostendit liber de palpitatione, in quo de arteriarum pulsibus differitur, sic et libri hujus auctor ad nomina constituenda vel ex abusu vel ex metaphora promptus existit. Non

Ed. Chart. VIII. [797.]

Ed. Bas. V. (214.)

ἴσμεν δ' ὅτι κατὰ τὸ προγνωστικὸν εἰπὼν Ἱπποκράτης· εἰ δὲ καὶ σφυγμὸς ἐνεῖη ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, ἐπήνεγκε θόρυβον σημαίνει ἢ παραφροσύνην. ἤκουσαν δὲ κἀκῆτι τινὲς μὲν ἀντὶ τοῦ σφυγμοῦ παλμὸν εἰρῆσθαι, τινὲς δὲ κυρίως ἐπὶ τῆς σφοδρᾶς κινήσεως τῆς κατὰ ῥάχιν ἀρτηρίας. ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ παλμὸν ἔγραψαν, οὐ μὴν αἰμορροαγικὸν εἶναι σημείον, ἀπεφῆματο κατὰ τὸ προγνωστικὸν ὁ Ἱπποκράτης τὸν σφυγμὸν τοῦτον ὑπάρχειν. ἀλλ' ἐφεξῆς περὶ τῶν καθ' ὑποχόνδριον φλεγμονῶν γράψας προσέθηκε τῷ λόγῳ, γίνεται δὲ τοῦτοισι καὶ αἵματος ῥῆξις διὰ ῥινῶν καὶ κάρια ὠφελείη. καὶ ἵνα γε μᾶλλον ἐλπίσῃ ἕσασθαι τὴν ἐκ τῶν ῥινῶν αἰμορροαγίαν, ἐπανερέσθαι φησὶν, εἰ κεφαλὴν ἀλγέουσιν ἢ ἀμβλυώττουσιν. εἰ γὰρ εἴη τούτων τι ἐνταῦθα ἂν ῥέποι. καλῶς δ' εἰπόντος Ἱπποκράτους, ἐπὶ τῶν καθ' ὑποχόνδριον φλεγμονῶν, γίνεται δὲ τοῦτοισι καὶ αἵματος ῥῆξις διὰ ῥινῶν, οὕτω κἀνταῦθα τὸν λόγον ἐκ τοῦ καθόλου μετήγαγεν ἐπὶ τὸ κατα μέρος εἰπὼν, ὑποχονδρίου ἐντάσει ὑπομάκρω.

ignoramus autem, quod quum Hippocrates in prognostico diceret: *si vero pulsus in hypochondrio insit; subintulit: perturbationem aut dementiam indicat.* Caeterum et hi quidam intellexerunt pro pulsa palpitationem dictam esse; nonnulli vero proprie de vehementi spinam perreptantis arteriae motione. Quamquam autem et hi palpitationem scripserunt, non tamen sanguinis profundendi signum indicatorium pulsus hunc esse enunciatum in prognostico Hippocrates; sed postea de hypochondrii inflammationibus scribens sermoni adjecit: *fit autem his et sanguinis per nares eruptio et valde juvat.* Atque ut magis fore quis ex naribus sanguinis eruptionem speret, interrogandos esse ait, an capite doleant aut oculi caligent; nam si horum quippiam fuerit, in eam partem sanguis repetet. Ut autem bene Hippocrates in hypochondrii inflammationibus dixit; fit autem his et sanguinis per nares eruptio; sic hoc loco sermonem ex universali in particularem transtulit, inquiens: cum hypochondrii tensione sublonga. Fit autem

Ed. Chart. VIII. [797. 798.]

Ed. Bas. V. (214.)

ἢ δὲ ὑπόμακρος ἔντασις αὕτη τῶν μυῶν ἂν εἴη τῶν μέσων, οἵτινες ἀπὸ τοῦ θώρακος ἐπὶ τὰ τῆς ἥβης ὅσα κατὰφέρονται. γίνεται δὲ καὶ σπληνὸς ὑπόμακρος φλεγμονή, ἀλλ' οὐκ ἂν τις φαίη μετὰ παλμοῦ γινομένου ταύτας τὰς φλεγμονὰς αἰμορροαγικὰς εἶναι, τὴν δ' ἥπατος φλεγμονὴν τῶν ἄλλων μυῶν τῶν καθ' ὑποχόνδριον, ἔξ γὰρ εἰσιν ὑπόλοιποι τῶν εἰρημένων δύο μυῶν, εἶναι καὶ αὐτὰς τὰς αἰμορροαγίας. ὕπερ οὖν ἐν πολλαῖς ῥήσεσιν ἐμεμψάμεθα τοῦ βιβλίου τοῦτο γράφαντος, οὐκ ἂν ὀκνήσαιμι καὶ τὰ τῶν μέμψασθαι, περὶ ὧν κατὰ μέρος ἀπόφασιν πολλὴν ποιησαμένου, σύντομον δὲ [798] καὶ ἀληθῆ διδασκαλίαν διὰ τῶν καθόλου παραλιπόντος. καὶ γὰρ καὶ κατὰ τὸ τέλος τῆς ῥήσεως οὗτοι προσέθηκαν φρικώδεις, ὡς καθόλου καὶ τοῦτο συμβαῖνον αἰτοῖς, καίτοι γ' οὐκ ἂν καθόλου. γίνεται μὲν γὰρ ἐπὶ ταῖς τοιαύταις συνδρομαῖς ἐνίοτε καὶ τοῦτ' ἐπὶ τὸ σίμπτωμα, διὰ παντός δ' ἢ πλειστάκις οὐ γίνεται. χρὴ δὲ ταῦτα γράφειν ἐν τῇ προρρητικῇ διδασκαλίᾳ, ὅσα διὰ παντός ἢ πλειστάκις γίνεται. αἶον ἦν ἐπὶ τοῦ προκειμένου, καθάπερ

sublonga tensio ea mediorum musculorum, qui a thorace ad pubis ossa pertinent; fit autem et lienis sublonga phlegmone. Sed nemo phlegmonas hujusmodi, quae cum palpitatione fiant, haemorrhagicas esse dixerit; phlegmonas vero hepatis caeterorumque hypochondrii musculorum, saepe enim reliqui a duobus praedictis existunt, bene quis haemorrhagicas affirmaverit. Quod ergo in dictionibus multis libri auctorem redarguerim, redarguere quoque et nunc non pertimescam, qui scilicet particularium enunciationem multam fecerit, brevem autem et veram doctrinam universalium reliquerit. Praeterea in fine praedictionis adjecit, inhorrescunt autem hi tanquam universaliter his contingens, quamquam universale non sit; fit enim ex talibus concursionibus interdum et hoc symptomata; perpetuo autem vel magna ex parte non fit. Scribenda vero sunt in prorrhetica doctrina quaecunque vel perpetuo vel magna ex parte fiunt; ut si in proposito veluti exemplo

Ed. Chart. VIII. [798.]

Ed. Bas. V. (214. 215.)

ἐπὶ παραδείγματος ὁ λόγος γένηται (215) σαφῆς, εἴ τις φαίη τῶν κατ' ἐπιγαστριον μυῶν, ἕξ τὸν ἀριθμὸν ὄντων, τοὺς μέσους, τοὺς ὀρθίους αἰμορροαγικωτέρους τῶν ἄλλων εἶναι, πλεόν τι διδάξει τοῦ αἰμορροαγίας ἐπιγίνεσθαι λέγοντος. εἰ δὲ ἀπλῶς μόνους τοὺτους εἶπῃ φλεγμαινόντας, εἶπερ καὶ ἄλλο τι τῶν αἰμορροαγικῶν αὐτοῖς ἐπιγένηται σημείων, ἐπιφέρει αἰμορροαγίαν.

Ἐκ θινῶν λαῦρα, βίαια, πόλλα ἄνευτα, ἔτοιμον εἰς σπασμὸς προδύγεται, φλεβοτομία λύει.

Εἰ ἀπλῶς εἰρήμει σπασμὸν προσάγεσθαι τοιαύταις αἰμορροαγίαις, ἐμεμψάμεθα ἂν αὐτὸν, ὥσπερ ἐκ ἄλλοις πολλοῖς οὕτω κἀκταῦθα τὸ κατὰ μέρος ἀποφησόμενον ὡς καθόλου. ἐπεὶ δὲ προσέθηκεν, ἔστιν ὅσον ἐπαυσοῦμεν ἀληθεύεται. καὶ γὰρ ἡμεῖς ὡς εἶδομεν πολλάκις ἐπὶ τοιαύταις

fermo manifestus fiat. Si quis dixerit inter musculos abdominis octo numero existentes, medios rectos haemorrhagiae indicantiores caeteris esse plus edocebit, quam qui haemorrhagias supervenire dicunt; si vero simpliciter solos hos dixerit inflammari, si et aliud quoddam haemorrhagicorum signorum his supervenerit, haemorrhagiam infert.

CXLVII.

Quae e naribus copiosa, violenta, multa fluxerint, ad convulsiones interdum deducunt venae sectio solvit.

Si in hujusmodi sanguinis eruptionibus convulsionem adfisci simpliciter dixisset, hominem reprehendissemus, quod ut in caeteris multis, ita et nunc particulare tanquam universale pronunciaisset; quia vero interdum apposuit, laudamus et vera loquitur. Nempe et nos saepius vidi-

Ed. Chart. VIII. [798.]

Ed. Bas. V. (215.)

αίμορροαγίαις σπασθέντας τινὰς, οὐ μόνον διὰ τὴν ὑπερ-
 κτώσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ψύξιν, ἣν ψύχουσιν οἱ ἰατροὶ τὴν
 κεφαλὴν. ἐπισχεῖν βουλόμενοι τὴν αἰμορροαγίαν. τὸ δὲ ἐπὶ
 τῇ τελευτῇ τῆς ῥήσεως εἰρημένον, φλεβοτομία λύει, τοιόνδε
 τι φαίνεται δηλοῦν. τὰς τοιαύτας διαθέσεις, ἐφ' αἷς σφο-
 δραῶς αἰμορροαγοῦσι, φλεβοτομία λύει πρὸ τῆς αἰμορροαγίας
 παραληφθεῖσα. δῆλον ὅτι βαρυνομένη τῷ πλήθει τοῦ αἵ-
 ματος ἢ φύσις ὥρμησε μὲν ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν αὐτοῦ, κρα-
 τῆσαι δὲ τοῦ συμμετροῦ μὴ δυνηθεῖσα τὴν καλουμένην
 ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἰατροῶν ὑπέροχρυσιν εἰργάσατο. δύναται
 δὲ καὶ αὐτῆς τῆς σφοδραῶς αἰμορροαγίας βοήθημα τὴν φλε-
 βοτομίαν εἰρηκέναι. καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς πολλάκις ἐπειρά-
 θημεν τοῦ βοηθήματος, ἐναργῶς ἰσιάντος τὴν ἄμετρον φο-
 ρὰν τοῦ αἵματος. εὐδελον δ' ὅτι τὴν κατ' εὐθὺ χεῖρα
 τέμνειν χρὴ τοῦ μυκτιῆρος, ἐξ οὗ ῥεῖ τὸ αἷμα λάβρος καὶ
 ταύτης αὐτῆς τῆς χειρὸς τὴν ὠμιαίαν φλέβα διαιρεῖν, εἰ-
 δ' ἐξ ἀμφοτέρων, οὐδὲν κωλύει διαιρεῖν ἀμφοτέρως. οὐ γὰρ

mus in haemorrhagiis hujusmodi convulsos aliquos non
 solum ob exsuperantem vacuationem, sed etiam pro-
 pter refrigerationem, si medici caput refrigeraverint,
 sanguinis profusionem retinere volentes. Quod autem in
 sententiae sine dictum est, *venae sectio solvit*, tale quip-
 piam indicare videtur. Tales affectiones in quibus vehe-
 menter sanguinem profundunt, venae sectio solvit, ante
 sanguinis profusionem adhibita; constat autem, quod gra-
 vata sanguinis multitudine natura excitata quidem sit ad
 ipsius evacuationem, sed modum obtinere non valens,
 vocatam a recentioribus medicis excretionem immodicam
 fecerit. Potest autem et vehementis ipsius haemorrhagiae
 auxilium sectionem venae dixisse; nempe et nos saepius
 auxilium experti sumus, perspicue immoderatam sangui-
 nis lationem sistentes. Quod autem manum recto tramite
 nari, unde sanguis abunde fluit, respondentem secare,
 manusque ejusdem humeralem venam ferire oporteat, li-
 quido constat omnibus; si vero ex nare utraque fluxerit

Ed. Chart. VIII. [798. 799.]

Ed. Basf. V. (215.)

ὑπὲρ τοῦ κενῶσαι δι' αὐτῶν, ἀλλ' ἀντισπάσεως ἕνεκα τὴν
τομὴν ποιούμεθα.

ρηγή.

Αἱ πυκναὶ καὶ κατὰ μικρὰ ἀναστάσεις ὑπόξανθοι γλίσχραι,
ἔχουσαι μικρὰ κοπρώδεα μεθ' ὑποχονδρίου ἀλγήματος
καὶ πλευροῦ ἰκτεριώδεις. ἄρα δὲ ἐπιστάτων αὐτῶν οὐ-
τοι ἐκλύονται ἅμα τε καὶ αἰμορροαγίει; τούτοις τὰσις
ὄσφυος, ἀλγήματα ἐν τούτοισιν αἰμορροαγικά.

Συνεφόρησε πάλιν ἐνταῦθα συμπτωμάτων πλήθος οὐχ
ὁμογενῶν, ὑπὲρ ὧν ἑώρα οὐδ' αὐτὸς διατείνεται· ἐκά- [799]
στου τὴν δυνάμιν ἔμαθες ἐν οἷς ὀλίγον ἔμπροσθεν εἶπον
Ἱπποκρατείοις μὲν συγγράμμασιν, ἡμετέροις δὲ ὑπομνή-
μασιν.

fanguis, fecare ambas nihil prohibebit; non enim per eas
vacuationis, sed revulsionis gratia sectionem facimus.

CXLVIII.

*Frequentes et paucae surrectiones, subflavae, lentae, ster-
coracea pauca habentes, cum hypochondrii et lateris
dolore morbum regium praenunciant. Num autem his
suppressis hi exsolvantur, simulque sanguinem profun-
dunt? lumborum tensio his et dolores sanguinis eruptio-
nem significant.*

Congessit rursus hoc loco symptomatum diversi geni-
ris multitudinem, quam vidit nec ipse affirmat; singulo-
rum autem vires didicisti in iis, quos paulo ante dixi,
Hippocratis libris et nostris commentariis.

Ed. Chart. VIII. [799.]

Ed. Bas. V. (215.)

ὀλεθριωτάτας εὐρήσεις. εἰ δὲ κατὰ τινὰς τῶν ἐπιδημιῶν ἢ κρισίμων ἡμερῶν συμβαίνει τὸ τοιοῦτον, βεβαιώτερον ἔξεστι προδηλῶσαι. ἐπίδηλος δὲ καὶ ἡ ἰα' τῆς ιδ', ὥστε τοῦ λελεγμένου καθόλου θεωρήματος ὑπ' ἐμοῦ, νῦν ὁ γράψας τὸ βιβλίον ἐν τι τῶν κατὰ μέρος εἶπεν, ἐνδεκάτης μνημονεύσας ἐν αὐτοῖς ἡμέρας. ἐν δὲ τῷ καθόλου περὶ τῶν ἐπιδηλῶν τε καὶ κρισίμων εἰρηκέναι τοῦτο.

ρονά.

Τὰ ἐν φρίκησιν ἅμα ἰδρώσαντα κρισίμως, εἰς δὲ τὴν αὔριον φρίζαντα παραλόγως, ἀγρυπνέοντα, αἰμορροήσασθαι οἶμαι.

Καλῶς εἶπεν, οἶμαι, διατείνεσθαι περὶ τῆς προδηλώσεως τῶν μήτε διηνεκῶς μήθ' ὡς τὸ πολὺ γινομένων ἀφελῶν.

has reperies. Si vero tale quippiam diebus quibusdam vel indicatoriis vel judicatoriis contingat, certius praeostendisse licet; undecimus autem decimi quarti est index. Ubi ergo theoremata universalia diximus, nunc libri hujus auctor particulare aliquod unum dixit, undecimi diei in ipsis mentionem faciens. In universalium autem de indicibus et judicatoriis id dixisse par erat.

CLI.

Qui in horroribus simul judicatorie sudarunt, postridie vero ubi inhorruerint, praeter rationem vigilant, hos sanguinem effusuros esse arbitror.

Recte dixit, puto, praedictionis eorum quae neque assidue neque magna ex parte fiunt, affirmationem adimens.

ῥονβ'.

Οἱ ἰν' ἐξ ἀρχῆς αἰμορροαγίαι λαύραι, ῥίγος ἴσθησι ῥύσιν.

Ῥίγος ἔστιν ὅτε μέτριον ἐθεασάμεθα προηγησάμενον αἰμορροαγίας ἐν πλήθει σώματος. ταραχὴν γὰρ ἐν αὐτῷ ποιῆσαν, ἐπιγείρει τὴν φύσιν ἀποκρῖναι τὸ λυποῦν. ὡς τὸ πολὺ μὲν οὖν ἰδρωῖτες ἔμετοί τε χολωδῶν καὶ δια- [800] χωρήσεις ἐπὶ τῷ ῥίγει γίνονται. συμβαίνει δ', ὡς ἔφην, ἐνίοτε καὶ δι' αἰμορροαγίαν κενωθῆναι τὸ πλήθος.

ῥονγ'.

Ἐὰν δὲ ἐπιγένηται λαύρα αἰμορροαγίη, ἀντισπᾶται. ἐξ αἰμορροαγίας ῥίγεια μακρά.

Ὅταν μὴ παύσῃ τὴν νόσον αἱ αἰμορροαγία, διαδέξεται δ' αὐτὴν ῥίγος, ἐκάτερον γίνεται μακρὸν ἐκ τοῦ δυσεκθέτου μαντον εἶναι καὶ τοῦ περιμένειν ἐπὶ πλείοσιν ἡμέραις, γι-

CLII.

Quibus ab initio largae sanguinis eruptiones, rigor fluxionem sistit.

Est quando rigorem moderatum videmus praegressum sanguinis profusionem in corporis plenitudine; turbationem etenim in ipso faciens, naturam ad excernendum quod infestat irritat. Magna igitur ex parte sudores vomitusque biliosorum et dejectiones ex rigore fiunt; contingit vero et interdum, ut dixi, per sanguinis profusionem copiam vacuari.

CLIII.

Sin copiosa supervenerit sanguinis profusio, in contrarium revellitur. Ex haemorrhagia rigores longi.

Ubi morbum non sudaverit sanguinis eruptio exceperitque eam rigor, utrumque longum redditur ex eo, quod corpus difficulter calefiat; quod pluribus superveniat diebus,

Ed. Chart. VIII. [800.]

Ed. Bas. V. (215.)

τόμενον ἐν περιόδου μὲν, ὡς τὸ πολὺ, συμβαίνει δὲ ποτε
καὶ πεπλανημένως.

ῥινθ'.

Οἷσι κεφαλαλγίαι καὶ τραχήλου πόνοι καὶ ὄλου δὲ τις ἀκρά-
τεια τοῦ σώματος τρομώδης αἰμορροαγικὰ λύουσιν. ἀτὰρ
καὶ χρόνω οὕτω λύονται.

Πολλὰς ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ παντὶ συνδρομᾷ ἐφεξῆς
ἀλλήλων ἔγραψε καὶ μὴ δυνάμενος ἐν ὀλίγῳ περιγράψαι τὴν
καθόλου μέθοδον ἐπὶ τῶν αἰμορροαγισάντων. ἐπισκέπτεσθαι
δὲ χρὴ δίο. ταῦτα πρῶτα, πυρετὸν θειρινὸν ἱκανῶς, ὥσπερ
οἱ καῦσοι καὶ τὰ περὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ τραχήλου συμ-
πτώματα καὶ μάλιστα αὐτῶν τὰ πληθωρικά. συναριθμῶν
δὲ δηλονότι τῇ κεφαλῇ καὶ τὸ κατὰ τὸ πρόσωπον, εἶθ' ἐξῆς
αἵματος πληθὸς ἐστὶν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι σημεῖα. καὶ τού-
των οὐδὲν ἥτιον ἐφ' ὄρα θεῖρους ἢ ἐαρινῇ χώρᾳ τα τῶν

ex circuitu quidem plurimum; contingit autem interdum
et errabunde.

CLIV.

*Quibus capitis dolores et cervicis labores atque totius
corporis cum tremore imbecillitas quaedam sanguinis
eruptiones solvunt; sed et tempore ita solvuntur.*

Multas in hoc toto sermone concursiones ex ordine
scripsit, methodum universalem in iis, qui sanguinem pro-
fundunt, paucis describere non valens. Considerare au-
tem oportet duo haec prima, febrem valde aestivam ejus-
modi causi sunt; symptomata item tum capitis tum cer-
vicis et praesertim plethorica; connumeranda quoque haud
dubie sunt et cum symptomatis capitis, quae circa faciem
fiunt; deinde et quae toto in corpore abundantiae sangui-
nis signa existunt; hisque nihilo minus ex anni tempore
aestivo vel regione verna vel commoderatis vel calidiori-

Ed. Chart. VIII. [800.]

Ed. Basf. V. (215. 216.)

εὐκράτων ἢ τῶν θερμοτέρων, καθ' ὑποχόνδρια φλεγμονή τις. ἐφεξῆς δὲ τούτων τὰ περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπον αἰμορροαγικὰ σημεῖα καὶ εἴ τι κατὰ θώρακα καὶ ὑποχόνδρια τῆς ἄνω ῥοπῆς γνώρισμα. ταῦτα γὰρ ἄπαρτα διὰ τῶν περὶ κρίσεων ὑπομνημάτων ἐξηγησάμην καὶ μέντοι καὶ τῶν (216) εἰς τὸ προγνωστικὸν καὶ τὸ πρῶτον ἐπιδημιῶν, ἐν οἷς καὶ διώρισταί τε μελλούσης ὅσον οὐπω γενήσεσθαι τῆς αἰμορροαγίας σημεῖα καὶ τὰ μὴ τοιαῦτα.

ρνέ.

Οὐρα τοῖσι παρ' ὧτα ταχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγον πεπαινόμενα φλαῦρα. καὶ τὸ καταψύχεσθαι ὧδε πονηρόν.

Καὶ τὸ κατὰ ταύτην τὴν ῥῆσιν εἰρημένον ἐπὶ μέρος ἐστὶν ὑποπεπτοκὸς καθολικῷ λόγῳ, τὰ οὐρα κατὰ πᾶν νόσημα, ταχὺ καὶ ἐπ' ὀλίγον πεπανθέντα, μετὰ ταῦτα δὲ παυσάμενα φλαῦρόν τι σημαίνει. πρόδηλον δ' ὅτι καὶ τὸ καταψύχεσθαι πονηρόν οὐκ ἐν τούτοις μόνον, ἀλλὰ καὶ

bus, si in hypochondriis phlegmone quaedam fuerit; postea quae circa caput faciemque sunt haemorrhagica signa et si aliquod in thorace hypochondriisque conversionis ad superas partes signum fuerit. Haec siquidem omnia in commentariis de crisiis exposui, praeterea in prognostici primique epidemiorum; in quibus distincta sunt et quae jamjam venturae sanguinis profusionis sunt signa et quae talia non sunt.

CLV.

Urinae, quibus abscessus post aures fiunt, si celeriter et exigue concoquantur vitiosae; et ita refrigescere malum.

Quod in hac quoque oratione recensetur particulare, est sermoni universali subjectum; nempe urina in morbo omni celeriter et exigue concocta, deinde vero cessans, vitiosum quippiam indicat. Liqueat autem quod et refrigerari malum sit, non in his solum, verum et omnibus. Ne-

Ed. Chart. VIII. [800. 801.]

Ed. Bas. V. (216.)

πᾶσιν. οὐδὲ γὰρ ἐπὶ τῶν κοινῶν πρόσσειν ἐξαιρέτον τι, καθάπερ ἐπὶ τῶν καύσων. οὗτοι γὰρ ὅτι διακαεῖς ὄντες οὐκ ἐκθερμαίνουσι τὰ ἄκρα, κακοήθεις εἰσὶ, τῶν ἐπιεικῶν ὅλον τὸ σῶμα διακαίουτων ὁμαλῶς.

ρστ'.

[801] Τὰ ὑποκαρώδεια ἰκτερώδεια, οὐ πάνυ αἰσθανόμενα, οἷσι λύγγες κοιλίῃ καταρρήγνυται, ἴσως καὶ ἐπίστασις, οὗτοι ἐκλύονται· ἄρα τούτοις καὶ τὰ παρὰ τὰ ὦτα;

Εἰ ὑφ' ἡμῶν μεμάθηκας τὰ τε τῶν παρωτίδων ἴδια σημεῖα καὶ τὰ τῶν ὀλεθρίως ἐχόντων γνωρίσματα, γνωριεῖς ἑαδίως τὰ νῦν εἰρημένα τῶν ἰδίων οὐκ ὄντα.

ρςζ'.

Τὰ ἐπεσχημένα μετὰ ῥίγος οὔρα πονηρά, ἄλλως τε καὶ προκαρωθέντα παρ' οἷς. ἄρα ἐπὶ τούτοις ἐλπὶς;

que enim in communibus adest quippiam peculiare, veluti in ardentibus febribus; nempe quod urentes hae summas partes non calefaciant malignae existunt, benignis mansuetisque totum corpus aequaliter urentibus.

CLVI.

Aliquantulum soporati, ictERICI, non admodum sentientes, quibus singultus alvus his erumpit, fortassis et suppressio, hi exsolvuntur; an et his parotides fiant?

Si ex nobis propria parotidum signa didicisti, perniciose item habentium signa facile, quae nunc dicuntur, propria non esse tibi constabit.

CLVII.

Suppressae cum rigore urinae malae tum alias tum si antea soporatos parotides prehenderint; an spes ex his?

Ed. Chart. VIII. [801.]

Ed. Bas. V. (216.)

Ἐν μὲν ταῖς πρὸ τούτου ῥήσεσι γράφειν ἐβούλετο αἰμορροαγιῶν μελλουσῶν συνδρομᾶς, οὐ δυνάμενος, ὡς ἔφη, ἐν ὀλίγῳ περιλαβεῖν αὐτῶν τὰ ἴδια. πάλιν ἤδη δεύτερον ἔγραψε ῥῆσιν ταύτην, εἰς πρόρρησιν ἐσομένου παρωτίδων. ἔχει δ' οὐδὲν οὐδ' αὐτὴ τῶν ἰδίων, μετὰ τοῦ καί τινα τῶν ὀλεθρίων μεμίχθαι συμπτωμάτων, ἐφ' οἷς σπανίως γίνονται παρωτίδες. οἷ δ' οὐδ' αὐτὸς ἐτόλμησεν ἀπορήνυσθαι περὶ τῆς τῶν παρωτίδων γενέσεως, ἀλλὰ τὸ περιήληον, διὰ τοῦ προσθεῖναι τὸν ἄρα σύνδεσμον.

ρη'.

Ἐκσιροαίδους ὑπόστασις ἰλυώδης, ὑποπέλιος, κακὴ. ἄρα γε ἐκ τῶν ὑποχονδρίων ὀδυνᾶται, δοκίω δὲ δεξιόν; ἐκλύεται ἄρα τὰ παρ' ὧια τοιοῖτοισιν, ὀδυνώδεα ἐπ' ὀλίγῳ; κοιλίη καταρροαγεῖσα τοῖτοισιν ἐν ἅπασιν ὀλεθρίον.

In his quidem quae antecedunt hanc sententiis, futurarum sanguinis eruptionum concursiones scribere voluit, sed complecti, quae propria essent paucis, ut dixi, nequivit. Rursus quoque et alteram hanc dictionem ad praedictionem futurarum parotidum scripsit; sed quod peculiare sit, nihil habet et ipsa praeter id, quod permixta sint quaedam perniciofa symptomata, ex quibus raro parotides fiant. Quod autem neque ipse de parotidum generatione enunciare ausus sit, id sane ex adiectione conjunctionis an, plane constat.

CLVIII.

Ex torminoso sedimentum liminosum sublividumque malum; an ex hypochondriis dextrum dolere videatur, exsolvanturque? atque his parotides parum dolorificae? Alvus copiose fluens his in omnibus perniciosum.

Ed. Chart. VIII. [801. 802.]

Ed. Bas. V. (216.)

Ἐν ἅπασιν τοῖς ἄλλοις ἀντιγράφοις εὗρον ἐκτροφω-
 δέων ἐν ἀρχῇ τῆς ῥήσεως γεγραμμένον, ὅτι μὴ τοῖς Διοσκο-
 ρίδου καὶ Καπίτωνος. οὗτοι γὰρ ἔγραψαν ἐκτροφωδέων,
 ἣν ὁ λόγος ἐπ' οὖρον λέλεκται καὶ διὰ τούτων τὰς ὑπο-
 τίσεις Ἰπποκράτει τε καὶ τοῖς ὑπ' αὐτῶν σκοπεῖσθαι, μὴ
 τῶν διαχωρημάτων. αὐτὸς μὲν οὖν ὁ Διοσκορίδης τὰ στρο-
 φώδεα οὖρα λέγεσθαι φησι τὰ ἔχοντά τινα ἐν αὐτοῖς ἐμ-
 μερόμενα πεπηγότα παρὰ τὸ διαστρέφεσθαι, ὃ ἐστὶ πηγνυ-
 σθαι γενοῖτος τοῦ ὀνόματος. ἴσμεν γὰρ ὅτι καὶ ὁ ποιη-
 τὴς εἶπε τότε, τὸ καὶ περιστρέφεται κυκλωδῶς, δηλοῦν τὸ
 περιπέγνυται. οἱ δ' ἄλλοι σχεδὸν ἅπαντες ἐξηγῆται τὰς
 ἐν τοῖς διαχωρήμασιν ἰλυώδεις καὶ ὑποπελίους ὑποστάσεις
 εἰρησθαι φασὶ νῦν, ὅταν ὑγραίνεται γαστήρ καὶ τὰ στρο-
 φώδη συμφανεῖν ἡγοῦνται. τοῦπίπαν γὰρ αἱ τοιαῦται διαχω-
 ρήσεις μετὰ στρώων γίνονται. ἐπίστασθαι δὴ φησι τοῖς οὖν
 διαχωρουμένοις ὑγροῖς οὔσιν, ὑποστάσεις ἰλυώδεις ὑποπελίους,
 ὅταν μοχθηρὰ διάθεσις ἦ, καθ' ἣν ἐκκρίνεται τὰ τοιαῦτα,
 [802] καὶ τοῦπίπαν γε τοῖς τὰ τοιαῦτα διαχωροῦσι τὸ

In caeteris omnibus exemplaribus scriptum in prin-
 cipio dictionis reperi torminoso, praeterquam in exempla-
 ribus Dioscoridis et Capitonis. Nempe hi scripserunt
 ἐκτροφωδέων dictaque apud eos est de urinis oratio; atque
 ob id sedimenta harum: tum ab Hippocrate tum ab ipsis
 considerari et non dejectionum, inquirunt. Dioscorides
 igitur στροφώδεα οὖρα recenserit ait, quae πεπηγότα, id est
 concreta, quaedam per ipsas invecata habent, facto nomine
 a verbo διαστρέφεσθαι, quod est πηγνυσθαι, id est con-
 crescere. Neque enim ignoramus poetam ita dixisse, καὶ
 περιστρέφεται κυκλωδῶς, quod est περιπέγνυται, id est cir-
 culariter concrefcit. Caeteri fere omnes expofitores limo-
 fas sublividasque in dejectionibus subfidentias dici nunc
 ajunt, quoties humectetur alvus putantque torminosas con-
 venire; nempe ejusmodi dejectiones cum torminibus pror-
 fusus fiunt. Subfidere autem inquirunt ita dejectis liquidis
 subfidentias tum limofas tum sublividas, ubi prava affectio
 fuerit, in qua talia excernuntur; prorsusque iis, qui ta-

Ed. Chart. VIII. [802.]

Ed. Bas. V. (216.)

ἦπαρ πεπονθέναι φησὶ καὶ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸν τὸν γρα-
φεία προστεθεικέναι τῇ ῥήσει· ἄρα ἐκ τῶν ὑποχονδρίων
ὀδυνᾶται, δοκέω δεξιόν; αἰεὶ μὲν γὰρ ἥπατικά τοιαῦτα δια-
χωρήματα, οὐ μὴν μετὰ φλεγμονῆς αἰεὶ τοῦ σπλάγχνου,
διότι τῷ λόγῳ προσέθηκε τὸν ἄρα σύνδεσμον, ὡς οὐ δυνά-
μενον διατείνεσθαι, ὅταν τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον αἰεὶ ὀδυνᾶ-
ται τοῖς οὕτω πάσχουσιν. ἀλλὰ καὶ τὸ τούτοις ἐφεξῆς εἰ-
ρημένον τὸ ἐκλύεσθαι, πρόδηλον ἥπατικόν ἐστι σύμπτωμα,
καθότι δέδεικται διὰ τοῦ δευτέρου τῶν ἐπιδημιῶν. μετὰ
ταῦτα προσέγραψε περὶ τῶν παρ' ὧτων. φαίνεται δὲ ταύ-
ταις ἀπάσαις ταῖς ῥήσεσιν ἐπὶ συνδρομαῖς τισι προγνώσεις
αὐτῶν γράφειν καὶ τοῦτ' εἶναι μάλιστα καὶ κατὰ τὸ προ-
κείμενον αὐτῷ καὶ κατὰ τὴν ἐνεστώσαν ῥῆσιν, ἀλλ' οὐκ ἐτόλ-
μησεν ἀπορήνασθαι περὶ αὐτῶν, καίτοι γε εἰωθὸς ἐπὶ τῶν
κατὰ μέρος ὡς πολλάκις καθόλου ἀποφάσεις γράφειν. ἀλλὰ
νῦν γέ φησι καὶ τὰ παρ' ὧτα τούτοισιν ὀδυνώδεα ἐπ' ὀλί-
γον, ἐμφαίνων πάλιν ὡς ἐωρακῶς ἢ τινα τοιοῦτον ἄρρώστοι
ἐφ' οὗ ὑπὸ τῆς φύσεως ὀρμῆ τισ ἐγένετο πρὸς γένεσιν πα-

lia dejiiciunt, affectum esse hepar ajunt, atque ob id au-
ctorem adjecisse dictioni, an ex hypochondriis dextrum
dolere videatur? Nempe quamquam dejectiones ejusmodi
perpetuo hepaticae existant, non tamen semper sunt cur
visceris inflammatione; quo fit ut orationi adjecerit con-
junctionem an, quod ita affectis dextrum hypochondrium
perpetuo dolore asserere non potuerit. Praeterea quod
deinceps dictum est, exsolvantur, hepaticum procul du-
bio symptoma est, ut in secundo epidemiorum est demon-
stratum. Post haec de parotidibus scripsit. Videtur au-
tem in his omnibus dictionibus ex concursione quibus-
dam praenotiones harum scribere, atque id esse maxime
in eo, quod ipsi proponitur et in praesenti praedictione;
sed de his enunciare ausus non est, quamquam in parti-
cularibus per saepe universales enunciationes scribere con-
sueverit. Praeterea inquit: *atque his parotides parum do-
lorificae?* rursus quendam talem aegrum vidisse sese osten-
dens, in quo a natura impetus quidam factus sit ad pa-

Ed. Chart. VIII. [802.]

Ed. Bas. V. (216.)

ρωιδων, οὐ μὴν ἐξίσχυσέ γε ἀποθέσθαι ταύτη τὰ λυπούντα
καὶ συνέβη τὸν νοσοῦντα κοιλίης καταξήραγείσης ὀλέθριον
ἔχειν, ὡς ἂν μη κρίσειως λόγῳ τῆς φύσεως ἐκκρινούσης κάτω
τοὺς λυπούντας χυμούς, ἀλλὰ δι' ἀρρώστίαν τῆς ἐν ἥπατι
δυναμείως.

ρονθ'.

Ἐν τισιν ἀσώδεσιν ἀγρυπνήσει τὰ παρ' οὓς μάλιστα.

Προσέθηκεν ἐνταῦθα διὰ τὰ πολλάκις φορακίαι ταῦτα
καὶ οὐχ ἄπαξ, ὥστε κατὰ τὴν πρὸ ταύτης ῥῆσιν, ἀληθές
ἐστὶν ἀσώδεις εἶναι οἷς ἀνίστανται παρωτίδες, ἀλλ' οὐχ
ἰκανὸν τοῦτο. καὶ γὰρ οἷοι παραφροσύνην ἀναγγέλλει τὰ
τοιαῦτα συμπτώματα διὰ τῶν ἔμπροσθεν ἐδήλωσεν. ἐάν
οὖν ἄπερ ὁ Ἱπποκράτης ἡμᾶς ἐδίδαξε προδιασκεψάμενος
ἐλπίσης ἔσεσθαι παρωτίδας, εἴτ' ἀσώδη καὶ ἀγρυπνον ἴδης
τὸν κάμνοντα, γενήσεσθαι τὰς παρωτίδας. δι' ὧν δὲ ση-
μείων ἐλπίσεις ἔσεσθαι τὰς παρωτίδας, ἔστι ταῦτα. πρῶτον

rotidum generationem, a qua tamen illuc deponi non
potuerunt, quae contrisflarent; contigitque aegrum copiose
fluente alvo perniciose habere, non judicationis scilicet
ratione, natura contristantes humores deorsum excernente,
sed propter facultatis, quae in hepate est, imbecillitatem.

CLIX.

In anxiiis quibusdam pervigiliis parotides maxime.

Adjecit in praesentia haec, quod saepius viderit et
non semel. Quocirca per eam, quae subsequenti succedet
sententiam, verum est anxios esse, quibus excitentur pa-
rotides, sed id sufficiens non est; nempe quod de mentiam
denuncient talia symptomata supra declaravit. Si igitur,
quae Hippocrates nos docuit ante contemplatus parotidas
fore speraveris, deinde aegrum si anxium aut vigilem vi-
deris, parotidas excitandas exspecta. Signa autem, per
quae parotidas fore sperabis sunt haec. Primum sane abs-

μέντοι τὸ κοινὸν ἀπασῶν ἀποστάσεων, ὅτι χρονίζοντι περι-
 ἴσθηκε τῷ κάμνοντι, εἴθ' ἐξῆς εἰ ἀργὴ καὶ κατάθροπος ἢ
 νόσος ἢ θερμὴ καὶ ἀνάθροπος ἢ τὰ περὶ τράχηλον καὶ κε-
 φαλὴν βάρη καὶ τὰς ὀδύνας καὶ τὸ ἔρευθος τοῦ προσώπου.
 διὰ τοῦτο γὰρ τοὶ προελπίσαντι παρωτίδας ἔσεσθαι βεβαιο-
 τέρα πρόγνωσης ἔσται τῶν κατὰ τήνδε τὴν ῥῆσιν εἰρημέ-
 νων ἐπιφανέντων. ἐκείνου μὲν πρὸ πάντων μέμνησο τοῦ
 λόγου. μετὰ ταῦτα τοίνυν πάντα τὰ σημεῖα καθ' ἕνασιν
 ἂν εἴπον πρὸς Ἱπποκράτους αὐτὰ γεγραμμένα δυοῖν ἢ δι'
 βιβλίου. ἐπιτάσσειν δ' αὐτοῖς ὅσα διὰ σφυγμῶν εἰς ἐκά-
 στου πρόγνωσιν συντελεῖ, παραλείπεται μὲν πρὸς Ἱππο-
 κράτους, ἔχεις δὲ καὶ ταῦτα γεγραμμένα πρὸς ἡμῶν ἐν τῇ
 περὶ σφυγμῶν πραγματείᾳ.

 ρζ'.

(217) Ἐπὶ εἰλεοῖσι δυσώδεσι πυρετῶ ὄξει, ὑποχονδρίῳ με-
 τῶν χρόνιωτέρῳ, τὰ παρ' οἷς ἐπαρθέντα κτείνει.

cessuum omnium commune est, quod diutius trahenti eve-
 nit aegro, deinde si morbus defes fuerit et deorsum ver-
 gat vel calidus et sursum repat vel cervicis capitisque
 gravitates fuerint et dolores et faciei rubor. Nam per
 hoc, si parotidas fore ante speraveris, certior praenotio
 erit, quum quae in dictione relata sunt apparuerint.
 Sermonem quidem illum ante omnia teneri velim. Post
 haec vero signa omnia sigillatim dixi ab Hippocrate duobus
 jam libris scripta ipsa; quibus apponenda sunt quae-
 cunque per pulsus in singulorum praenotionem conferunt;
 quae et si praetermissa quidem ab Hippocrate existant,
 habes tamen scripta ea a nobis in pulsum libris.

 CLX.

Ex voluulis graveolentibus, cum febre acuta hypochon-
 drioque sublimi diutius permanente, parotides exsurgen-
 tes enecant.

Ed. Chart. VIII. [803.]

Ed. Bas. V. (217.)

[803] Ἐν ταύτῃ τῇ ῥήσει γέγονε μὲν τις ἀσάφεια καὶ δι' αὐτὸν τὸν γράψαντα· γέγονε δὲ διὰ τινος ἐξηγητᾶς ἡγουμένους ἄδηλον εἶναι πότερον καθ' ἕκαστον τῶν εἰρημένων συμπτωμάτων ὁ ἀνὴρ ἐλπίζειν ἡμᾶς ἀξιοῖ γενέσθαι παρωτίδας ἢ πάντα συνελθόντα. ἐν ἀρχῇ μὲν τοῦτου συγγράμματος, εἰ ἀγνωσμένης τῆς γνώμης αὐτοῦ, προσηκόντως ἄδηλα τὰ τοιαῦτα ἄν τις εἶναι νομίση, ἐν ὅλῳ δὲ τῷ βιβλίῳ, πείραν ἰκανὴν ἐσχηκότων ἡμῶν τῆς προαιρέσεως αὐτοῦ καὶ γνωσκόντων ὅτι καιὰ συνδρομὴν ὧν εἶδε τὰς προγνώσεις γράφει, δηλὸς ἐστὶ καὶ νῦν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἔγραψεν ἅμα γενομένοις ἀξίων ἡμᾶς ἐλπίζειν τὰς παρωτίδας ἔσεσθαι. ἀλλ' ὅτι θανατώδεις εἰσὶν, εἰ γένοιτο, πρόδηλον ὡς καὶ νῦν ἐωρακίως τῶν οὕτω νοσούντων, ὡς παρωτίδων γενομένων ἠκολούθησε θάνατος, ὅς διὰ τὰς παρωτίδας οὐκ ἐγενήθη ἴσταισθαι, ὅτι δ' ἰδεῖν ἐστὶ τοιαῦτα, δηλὸν ἐξ ὧν ἔγραψεν ὅτι περὶ ὄξυς πνευμὸς ἦν οὐκ ἀκίνδυνος, ὅτι δ', ὡς ὀλέθριον πάθος. ἐπεὶ δ' οὐδὲν ὡς πλέον ἔγραψεν, ἀλλὰ θυσώδη τοῦτον εἶναι βούλειαι, πολὺ δὴ μᾶλλον. ὅπως γὰρ

In hac oratione facta quidem est obscuritas quaedam et ob scriptorem, facta quoque et ob interpretes quosdam, incertum esse existimantes utrumne ex unoquoque dicatorum symptomatum vir nos sperare velit, ut parotides fiant, an omnia una concurrere. In principio quidem libri hujus, quum mens auctoris adhuc ignoraretur, congruenter incerta talia esse quis existimare potuerit; ubi vero in toto libro propositi ipsius experientiam habuimus idoneam cognoscamusque praenotiones ex eorum quae ipse vidit concursione scribere, constat et nunc ex omnibus, quae scripsit, simul factis nos sperare ut parotides fiant velle. Quod vero letales sint si fiant est manifestum, quod et nunc viderit in ita laborantibus factas parotidas sequutam mortem, quae ob parotidas facta non est; quodque talia videantur constat ex iis quae scripsit; nempe quod febris acuta erat non sine periculo, quodque veluti perniciofa affectio. Quoniam vero amplius nihil scripsit, sed graveolentem hunc esse vult, multo sane magis; quo-

Ed. Chart. VIII. [803.]

Ed. Bas. V. (217.)

ἂν ἀκούσης δυσώδη τὸν εἶλεόν, ὀλεθριώτερός ἐστι τοῦ μηδ' ἀκούσαι δ' ἐγχωρεῖ δυσώδεα, πρῶτον μὲν καθ' ὃν ἐμείται κόπρος, ὀλεθριώτατον σημεῖον· εἴτ' εἰ δυσώδης ἐστὶν ἢ ἐκπρῶν, καὶ τρίτον εἰ δυσώδης ἢ ἐρυγῆ, καὶ τέταρτον εἰ δυσώδης ἢ φῦσα, καὶ πέμπτον εἰ δυσώδης τὸ σῶμα· καὶ γὰρ ὁ τοιοῦτος εἰλεὸς ὠφθῆ ποθ' ἡμῖν.

ρξά'.

Ἐκ κωφώσιος ἐπιεικῶς τὰ παρ' ὧτα, ἄλλως τε καὶ ἦν ἀσώδης τι ἐπιγένηται καὶ τοῖσι κωματώδεσιν. ἐπὶ τούτοις μᾶλλον.

Ἐπεὶ τὸ ἐπιεικῶς ἐν τῇ μεταξὺ τῶν πολλῶν ἐλπίδα καὶ τῶν ὀλίγων ἐχόντων ἐπὶ πάντων συμπτωμάτων λεγόμενον ἐστίν· οὕτω καὶ ἄνθρωπον ἐπιεικῆ καλοῦμεν τὸν μέτριον, ὃ μὴδὲν ἄγαν πράττειται κατὰ τὸν βίον. ὁ τοίνυν ὅλος λόγος τοιούδε τις ἐστίν. εἰάν κωφώσις γένηται παρ' οὖς, ἀσῶσθαι μετρίως ἐλπίζε. προσθήσει δὲ τί ἐλπίζε

nam siquidem pacto graveolentem intelliges vulvulum perniciosorem esse non graveolente? Fieri autem potest ut graveolens intelligatur primum quidem in quo stercus evomatur, signum maxime letale; deinde si graveolens fuerit respiratio, tertio si ructus graveolens; quarto si flatus talis, et quinto si graveolens corpus; nempe talis vulvulus aliquando a nobis visus est.

CLXI.

Ex surditate moderate parotides fiunt tum alias tum si qua jactatio supervenerit et comatosi magis.

Quoniam adverbium ἐπιεικῶς, id est mansuete, in medio dictum est eorum quae multam et eorum quae paucam habent spem in omnibus symptomatis; sic et hominem vocamus ἐπιεικῆ moderatum et a quo nihil per vitam fit nimis. Totus itaque sermo talis quidem est. Si surditas accadat, parotidas fore mediocriter spera. Adje-

Ed. Chart. VIII. [803.]

Ed. Bas. V. (217.)

τοῦ κάμνοντος ἀσώδους γενομένου καὶ μᾶλλον ὅταν καὶ κωματώδης ὁ αὐτὸς ἄρρώστος ἦ. ἀλλὰ καὶ ταῦτα, καθάπερ καὶ τὰ πρὸ τούτων, οὐ μᾶλλον ἐστὶ παραφροσύνης καὶ φρενιτιδος ἢ παρωτίδων σημεῖα, μὴ προδιωρισμένως εἰπὼν, ἐπὶ μὲν χολάδεσι χυμοῖς ἐν ἀρχῇ νοσήματος, αὐτῆς παραφροσύνης μᾶλλον εἶναι σημεῖον, προϊόντος δὲ τοῦ νοσήματος ἐπὶ χυμοῖς ἀπέπτοις καὶ παχύτεροις καὶ μᾶλλον ὅταν φαίνηται περιεστηκῦα ἢ τῶν παρωτίδων γένησις. αὐτὸ γάρτοι καθόλου κεφάλαιόν ἐστὶν ἐπὶ τῶν παρωτίδων εἰ μὴ χρονίζουτο πάθος καὶ περιεστηκὸς ἦ, ὡς κάμνων τὴν ῥοπὴν τῶν ἐνοχλοῦντων χυμῶν εἰς τὸν περὶ τὴν κεφαλὴν ἔχει τόπον, ὥστε πάλιν ἐνταῦθα δύναται τις πλανώμενος ἐφ' ἐκάστῳ τῶν τὴν ῥοπὴν ἄνω σημαινόντων γράφειν, ὡς ἐν προῆρήσει παρωτίδας ἐπομένας. ἐστὶ δὲ καὶ τὰ νῦν εἰρημένα τῆς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ῥοπῆς σημεῖα. λέγω δὲ τὴν τε κώφωσιν καὶ τὸ κωματώδες, οὐ τούτων μᾶλλον ἢ τῶν κατὰ τὴν γαστέρα καὶ θώρακα πασχόντων ὑπάρχειν σύμπτωμα, μεθ' ὁπότερον ἂν γένηται, συνεπαύξει τὴν ἐκείνων πρόγνωσιν.

ctione autem orationis, fastidiosum quippiam, sperat fastidioso facto aegro fore; idque magis, si comatosus ipse fuerit. Verum tum haec tum antedicta non minus desipientiae et phrenitidis signa sunt quam parotidum, quum non praesente dicat, in biliosis quidem humoribus ab initio morbi desipientiae ipsius potius esse signum, procedente vero morbo in crudis crassioribusque et magis ubi jam occupasse parotidum generatio apparuerit; hoc siquidem universale caput est in parotidibus, si non amplius lateat quod invasit, ita ut aeger impetum infestantium humorum caput petere sentiat. Potest itaque quis hic denuo hallucinatus in unoquoque eorum, quae ad supernas partes motum indicant scribere, tanquam ex praedictione parotidas sequunturas; sunt vero et modo dicta impetus ad caput signa. Dico sane surditatem et comatosum non magis horum quam eorum, qui ventre et thorace laborant; esse symptoma; cum utriscumque autem fuerit, horum simul praecognitionem augebit.

ρξβ.

[804]. Τὰ παρ' ὧτα φλαῦρα τοῖσι παραπληγικοῖς.

Τὰς παραπληγίας ἔμαθες εἶναι τοῖς ὑπὸ πάθους ἐνίοις τῶν ἐν τῷ ζῳίῳ μορίων, ὁποῖον τοῦ πνευτὸς σώματος ἐστι πάθος ἀποπληξία. δοκεῖ δὴ μοι τεθεαμένον ἴσως καὶ δύο καὶ τρεῖς παραπληγικοὺς μηδὲν ὠφεληθέντας ὑπὸ παρωτίδων ἀποφῆνασθαι φλαῦρον εἶναι σημεῖον αὐτίας. ἐγὼ δ' οὐκ ἂν ἀπλῶς ἀποφηναιμην μοχθηρὸν εἶναι σημεῖον ἐπιγενομένης τοῖς παραπληγικοῖς παρωτίδας, ἀλλ' ἀρκεῖ τοῦτο μόνον εἰπεῖν, ὡς ἔλαιτόν ἐστιν ἢ ἀπόστασις ἥδε τοῦ νοσήματος. ἐμάθομεν δὲ παρ' Ἱπποκράτους εἰπόντος ἀγαθὰς ἀποστάσεις εἶναι ἀξίως τῆς περιβολῆς τοῦ νοσήματος εἰς τὰ κάτω τοῦ σώματος γινομένης, ὧν οὐδέτερον αἱ παρωτίδες ἔχουσι. καὶ γὰρ σμικρότερον τοῦ πάθους εἰσὶ καὶ οὐ κάτω. τοῦτ' οὖν εἰ ἀρκεῖ μόνον ὀλέθριον ἀποφῆνασθαι.

— CLXII. —

Paraplegicis parotides vitiosae.

Paraplegias quibusdam corporis partibus accidere ab affectu didicisti, qualis est totius corporis affectus apoplexia. Videtur autem mihi visis forsan vel duobus vel tribus paraplegicis, nihil a parotidibus adjunctis, signum vitiosum eas esse pronunciaſſe. Ego autem non simpliciter dixerim malum signum esse supervenientes paraplegicis parotidas, sed quod is abscessus morbo minor sit, referre fuerit satis. Constat liquidem ex Hippocrate *abscessus bonos esse, quum morbi circuitus ad inferas corporis partes insigniter devolvitur*; quorum neutrum parotides habent; nempe et affectu minore sunt et ad inferas partes non fit devolutio; quare si id duntaxat, perniciosum pronunciare satis erit.

Ed. Chart. VIII. [804.]

Ed. Bas. V. (217.)

ροξγ'.

Τὰ σπασμώδη τρόπον παροξυνόμενα κατόχως, τὰ παρ' οὓς ἀνίστησιν.

Ἔργω πάρεστί σοι μαθεῖν ὅπως ἐπὶ συνδρομῇ τήρησις οὐδέν εὐρίσκει. χωρὶς γὰρ τοῦ τὴν φύσιν ἐπισκέψασθαι τοῦ πράγματος, ἐφ' οὗ τὴν πρόγνωσιν ἐπιτεῖν θεραπείαν ποιησόμεθα, τὴν δύναμιν οὐκ ἔστι τῶν σημείων ἐκάστου κρῖναι. χωρὶς δὲ τοῦ γινῶναι τῶν πραγμάτων ἐκάστου τὴν δύναμιν, ἀδύνατόν ἐστιν ἐπ' αὐτοῖς συστήσασθαι καὶ τοῦθ' ὑμᾶς ἐδίδαξα κατὰ πάσας τὰς τέχνας γινόμενον. οὐ μόνον κατὰ τὴν ἰατρικὴν. καὶ διὰ τοῦτο καὶ Ἱπποκράτης ὅσον ὑπερβαλλετο τῶν πρὸ αὐτοῦ, τῶν ἀπλοῶν φαρμάκων ἐκάστου τὴν δύναμιν ἐξευρῶν, ὡς ἐν ἅπασιν αὐτοῦ δέδεικται τοῖς συγγράμμασι. τοῦτο μὲν οὖν αἰεὶ μεμνηθῆναι χρή. πρὸς δὲ τὸν ἐνεσιῶτα λόγον ἐπὶ μέρους ὄντα τοσοῦτον πάλιν ἐκ τοῦ καθόλου προσήκει λαβεῖν, ὅσον εἰς τὸν νῦν εἰρημίον ἐστίν. αἱ μὲν γὰρ καιοχαὶ πάθη εἰσὶν, ὡς ἕμαθες, ἐγκε-

CLXIII.

Quae convulſivo modo cum catocae exacerbantur parotidas movent.

Quod ex concursione nihil observatio reperiat, rerum fide didicisse in promptu est; nisi enim naturam rei, in qua praenotionem dicendo curationem faciemus, fuerimus contemplati, de singulorum signorum vi judicare nequaquam licebit. Et nisi rerum singularum vires noveris, conflare ex iis quippiam nequit; id quod vos edocui in omni arte fieri, nedum in medicinali. Atque hinc quantum Hippocrates superiores suos in virium cujuslibet simplicis medicamenti inventionem evicerit, in omnibus suis est demonstratum libris; id quod memoria tenere oportet. Ad praesentem autem sermonem, qui particularis est, tantum rursus ex universalis accepisse convenit quantum ad id quod nunc dicitur congruit. Catocae etenim cerebri

Ed. Chart. VIII. [804.]

Ed. Bas. V. (217.)

γάλου, καθάπερ γε καὶ οἱ δι' ὄλου τοῦ σώματος σπασμοί, περὶ ὧν νῦν αὐτὸν εἰπεῖν εἰκός ἐστιν. οὐ γὰρ δὴ περὶ χειρὸς ἢ σκέλους ἢ τιος ἄλλου μορίου τὴν ἀπόφασιν ποιήσασθαι ἀπλῶς, ἐπὶ τε τὰ σπασμώδη τρόπον παροξυνόμενα, καίτοι ἦν. τὸν δὲ σπασμὸν ἐπὶ πληρώσεως κακὸν γίνεσθαι φησιν Ἰπποκράτης. ἴσμεν δ' ὅτι τὰ σπασμώδη πάθη καλεῖται, ἐφ' ὧν ἔξ ἀρχῆς ἢ οὐ μετὰ πολὺ γε ἀρξάμενα γίνεσθαι, σπασμοὶ διαμένουσιν ὑπὸ πληρώσεως ἔχοντες τὴν γένεσιν, ὥσπερ αὖ πάλιν ὑπὸ κενώσεως οἱ μεθ' ἰδρωῶτας πολλοὺς ἢ ἐμέτους ἢ διαχωρήσεις ἢ αἰμορροαγίας ἢ λιμὸν ἢ ἀγρουπνίας ἢ κινήσεις πολλὰς καὶ σφοδράς. οἱ μὲν γὰρ τοὶ σπασμοὶ κενώσισιν ἔπονται μᾶλλον, οἱ δ' εὐθὺς ἔξ ἀρχῆς πληρώσισι. καὶ τοίνυν καὶ τὰς παρωϊδας εὐλογόν ἐστιν ἐπὶ τοῖς σπασμώδεσσι τε καὶ κωματώδεσι χρονίζουσι γίνεσθαι, μέλλοντος τοῦ κάμνοντος.

affectus sunt, ut didicisti, veluti et per totum corpus convulsiones; de quibus nunc ipsum dixisse par est, non enim simpliciter de manu vel crure vel alia quapiam parte pronuntiavit, inquiens: quae convulsivo modo exacerbantur, quamquam licebat. Convulsionem autem ex repletionem malam esse inquit Hippocrates. Constat autem convulsivos affectus appellari, in quibus principio aut non multo postquam fieri coeperint, convulsiones perseverant, ex repletionem ortum habentes. Veluti vice versa, quae ex vacuationem, post sudores multos vel vomitus vel dejectiones vel sanguinis eruptiones vel inediaem vel vigiliam vel motiones tum multas tum vehementes fiunt. Nempe ex convulsionibus aliae vacuationes consequuntur magis, aliae statim a principio repletionem. Propterea ut parotides ex convulsivis comatosisque, ubi protrahunt, fiant est rationi consentaneum cunctante aegro.

ρξδ.

[805] Τὰ σπασμῶδες, τρομῶδες, ἀσῶδες, κατόχως μικρά παρ' οὗς ἐπιπαροξυνόμενα.

Οὐκ ἐν πᾶσι τοῖς ἀντιγράφοις ἢδε ἡ ῥῆσις γέγραπται, τὴν αὐτὴν ἔχει λέξιν. ἀλλὰ κατὰ τινὰ μὲν ἐν αὐτῇ τῇ νῦν εἰρημένη γέγραπται λέξει, κατὰ τινὰ δὲ ἐν τῇδε· τὰ σπασμοιτρομῶδεα τρόπον παροξυνόμενα κατόχους τὰ παρ' οὗς. ἐπαιῶ τοῖς μὴ γράψαντας ἐν τοῖς ἰδίοις ἀντιγράφοις τὴν ῥῆσιν. αὐταρκες γὰρ ἡμῖν ἐπιπλέκοντος αὐτοῦ συμπτώματα πολλὰ πολλοῖς ἀνομοιογενέσιν ἄχρι δεῖρο παραμεῖναι καὶ μὴ κάμνουσιν ἀποσιῆναι. τὸ δὲ κατὰ τὴν λέ- (218) ξιν τὴν ἐπιπλοκὴν ποιεῖσθαι τῶν συμπτωμάτων ἀγνώστων τοῖς Ἕλλησιν ἐσχάτως ἀλλόκοτον κατ' αὐτὸ, μηδὲ πάνυ τὴν φαινόμενα κατὰ σπασμὸν τρομῶδη συμπτώματα. ἐν γὰρ τοῖς σπασμοῖς ἀδύνατόν ἐστι φωραθῆναι τοὺς τρόμους κάμνουσιν, εἰ μὴ τοι ἄρα τοιαύτην τεθέαται συμπτωμάτων

CLXIV.

Convulsio, tremor, jactatio cum catocho parvo circa aures abscessus proritant.

Non in exemplaribus omnibus, quibus scripta est haec oratio, eadem habet verba. At in quibusdam praedicto verborum scripta est tenore, in aliis autem tali: quae convulsivo tremuloque modo accedunt, cum catochae abscessus post aures suscitant. Laudo eos, qui in suis exemplaribus sententiam non scripserunt; abunde siquidem nobis erat, permiscente eo symptomata multa multis dissimilis generis hucusque pervenisse et non ab aegris recessisse. Nempe symptomatum Graecis ignotorum mixtionem facere summe absurdum per se existit. Non autem ferme apparent in convulsione tremoris symptomata; fieri siquidem non potest, ut aegris ipsis in convulsionibus tremores deprehendantur, nisi utique talem sit auctor contemplatus symptomatum vicissitudinem, ut quum

Ed. Chart. VIII. [805.]

Ed. Vaf. V. (218.)

ἀμοιβήν, ὡς ἤνίκα μὲν οἱ σπασμοὶ διαλίποιν, τρομώδη γίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἤνίκα δ' ἐπιπέσοι σπασμὸς, ἀδιάγνωστον εἶναι τὸν τρόμον ἠγαῦνται. ἐπιπλοκὴ τῶν συμπτωμάτων ὁμογενῆς μὲν ἐστὶ, περιετὴ δέ. τὸ γὰρ ἐπὶ κατόχῳ γίνεσθαι τὰς παροτίδας ἱκανὸν ἡμῖν εἰρηθεῖαι συνεπαίξοντος τὴν ἐλπίδα τῆς κενώσεως αὐτοῦ τοῦ ἀσώδους. εἰ δὲ βούλει, καὶ τὰ τῶν οὔρων πάθη συνεπαυξέτω τὴν προσδοκίαν. ἀλλὰ τὸ γε σπασμοτρομῶδες ὄνομα μοχθηρὸν.

ῥξέ'.

Ἄρα γέ εἰσι τὰ πρῶτα κεφαλαλγικοί; ἄρα γε καὶ ἐφιδρωῖσι τὰ ἄνω καὶ ἐπιθρόγουσιν; εἶτα καὶ κοιλίη καταθρόγγυνται καὶ τι κοματώδες; ἄρα γε καὶ ὕδατώδεα οὔρα ἐναιωρεύμενα λευκοῖς καὶ ποικίλως ἔκλυκα δυσώδεά πως, εἶτα παρ' οὔς; ἄρα γέ εἰσι τὰ αὐτὰ οὔρα στάξιες πυκναί; ἄρα γε καὶ γλῶσσα τούτοις λείη;

convulsiones quidem relinquerent, tremulus fieret homo. Ubi vero convulsio inciderit, non posse dignosci tremorem arbitrantur. Symptomatum implicatio ejusdem generis quaedam existit, verum supervacua. Nempe ex catoche parotidas fieri abunde a nobis dictum, augente simul et generationis expectationem fastidioso ipso. Imo vero urinarum affectiones expectationem simul adaugebunt. Nomen praeterea σπασμοτρομῶδες, id est *convulsivum tremulumque*, pravum existit.

CLXV.

An primum capite doleant? an et superiori parte leviter sudent et superrigeant? deinde et venter dejiciat et comatosum quippiam fuerit? an et aquosae urinae suspensa alba habentes? et varie albae graveolentes quodammodo deinde post aures abscessus? an et quibus eadem urinae, stillationes e naribus frequentes? an et lingua his laevis?

Ed. Chart. VIII. [805. 806.]

Ed. Bas. V. (218.)

Ἄν, ὡς ἔφη, ἄρξῃται τῆς προγνώσεως, ἀφ' ὧν Ἱπποκράτης ἔγραψεν ἐν τῷ προγνωστικῷ καὶ ταῖς ἐπιδημίαις, ὑπὲρ πασῶν ἀποστάσεων καθόλου γενήσεται, καὶ τῶν εἰρημένων αὐτῷ τις εἰς ἀσφαλεστέραν ἀπόφασιν ὠφέλεια. ἐὰν γὰρ ἐλπίσης ἀπόστασιν ἔσεσθαι, σκέπτου τὴν ῥοπὴν τῶν χυμῶν εἰς ὃ τι μόνιον ποιῶνται, καὶ οὕτως ἐκάστου τῶν περὶ τὴν κεφαλὴν συμπτωμάτων τὴν δύναμιν ἐκλογισάμενος ἤτιόν τε καὶ μᾶλλον ἐλπίσεις ἔσεσθαι τὰς παρωτίδας. ἔνεκα τοίνυν παραδείγματος οὐ χεῖρον ἐπ' αὐτῶν, ὧν νῦν προεχειρήσατο ποιῆσαι τὸν λόγον. κεφαλαλγία αὖ τῶν σημαινόντων ἐστὶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν γίνεσθαι τὴν ῥοπὴν τῶν χυμῶν. τοῦ δὲ ἐφιδροῦντος μικρὰν δύναμιν εἰς τὴν τοιαύτην πρόγνωσιν ἔχει, μείζονα δ' αὐτοῦ τὸ ἐπιρροῖγον. [806] τὸ δὲ καταρρήγνυσθαι τὴν κοιλίαν οὐκ οἶδα ὅπως ἂν τις φαίη δηλωτικὸν εἶναι τῆς τῶν παρωτίδων γενέσεως, ἀλλὰ τούναντίον ἐπὶ τὰ κάτω τὴν ῥοπὴν ἐργάζεσθαι τοῖς λυποῦσι χυμοῖς. τὸ κωματώδες ἀξιόλογόν ἐστι σημεῖον εἰς παρωτίδων γένεσιν. ἀλλὰ καὶ τὰ ὑδατώδη τῶν οὔρων, οἷς ἐναιω-

Si, ut dixi, praenotionem ab his exordiretur, quae scripsit Hippocrates tum in prognostico tum in epidemiis, de abscessibus omnibus universale quoddam fieret et ex iis, quae ab ipso dicta sunt, ad securius pronuntiandum adjumentum. Nam si abscessum fore speraveris, humorum considera inclinationem, ad quam videlicet fiat partem; atque ita, ubi singulorum capitis symptomatum vires adnotaveris, parotidas fore tum magis tum minus sperabis. Exempli igitur gratia de iis, quae nunc ante oculos posuit, sermonem facere non malum fuerit. Capitis dolor ex eorum est numero, quae humorum ad caput inclinationem significant. Sed quod leviter sudent, pusillam ad ejusmodi praenotionem facultatem habet; sed majorem habet quod superriguerit. Dejectionem vero alvi quonam quis pacto generationis parotidum signum demonstrativum esse dixerit haud scio, quum potius modo contrario vexantium humorum ad infernas partes inclinationem operetur. Comatosum ad parotidum generationem signum

Ed. Chart. VIII. [806.]

Ed. Bas. V. (218.)

ρεῖται λευκὰ συντελεῖ κατὰ συμβεβηκὸς εἰς τὴν πρόγνωσιν, ἐπειδὴ τὰ μὲν ὑδαιώδη χωρὶς ἐναιωρημάτων λευκῶν, ἄπειτον εἶναι τὸ νόσημα δηλοῖ. τὰ δὲ καὶ τὴν σύστασιν κατὰ φύσιν ἔχοντα καὶ πρὸς τοῦτο ἐναιωρήματα ἴσχοντα λευκὰ, πεπέφθαι δηλοῖ τὴν νόσον χωρὶς ὑποστάσεως. χρὴ τοίνυν αὐτὰ μὴ ἄπειτα παντάπασιν εἶναι, μήτε πεπέφθαι τελείως, ἵνα ἢ φήσις ἀπόστασιν ἐργάσῃται. τὰ δὲ ποικίλως ἔκλυκα καὶ δυσώδεα σπανίως μὲν ἀπόστασιν ἔχει γίγνομένην· εἰ δὲ ποτε καὶ σχοιή, κακὴν ἔξει. καλῶς οὖν προσέθηκεν ἀπορῶν ἅρά γε οἷσι τὰ τοιαῦτα οὖρα στάξεις πυκναί; κακοήθειαι γὰρ ἐν τοῖς χυμοῖς οὔσιν ἀπέπτοις, κἂν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀνενεχθῶσιν, οὔτοι στάξεις μᾶλλον ἐκ ῥινῶν ποιούσιν κακοήθεις, οὐ παρωτίδας. τὸ δὲ, ἅρά γε καὶ ἢ γλῶττα τούτοισι λείη; ἀπορητικόν ἐστιν. ἐπὶ γὰρ τοῖς προειρημένοις εὐλογοίτερόν ἐστι καὶ πυρετοὺς κακοήθεις γίγνεσθαι καὶ γλῶτταν τραχύνεσθαι.

effatu dignum existit. Aquosae praeterea urinae, in quibus alba sublimis petunt, ad praenotionem per accidens conferunt; quoniam aquosae quidem absque albis suspensis incoctum esse morbum significant; quae vero substantiam secundum naturam habent, atque praeter id suspensum album continent, coctum morbum esse indicant absque abscessu. Oportet igitur eas neque prorsus incoctas neque absolute concoctas esse, ubi natura abscessum factura sit. Quae vero varie albae et graveolentes fuerint, raro quidem abscessum qui fiat habent; quod si aliquando habuerint, malum habebunt. Bene igitur adjecit addubitans, an et quibus ejusmodi urinae, stillationes e naribus frequentes? malignitates siquidem in succis incoctis et si ad caput ferantur, stillationes magis e naribus malignas faciunt, non parotidas. Oratio praeterea, an et lingua his laevis? dubitativa est; nempe in praedictis et febres malignas fieri et linguam exasperari rationi magis consentaneum.

Ed. Chart. VIII. [806.]

Ed. Bas. V. (218.)

ρξστ'.

Οἷσι πνευματουμένοισιν ἐοῦσιν ἵκτεροι καὶ πυρετοὶ ὀξείες μεθ' ὑποχονδρίων σκληρῶν κατεψύχθαι, εἰ τὰ παρ' ὧτα μεγάλα ἴστανται;

Πνευματουμένους τοὺς μέγα καὶ πυκνὸν ἀναπνέοντας εἰρηκῆναι δοκεῖ, ἐπειδὴ καὶ τῷ περὶ διαίτης ὀξείων οὔτως αὐτοὺς ὠνόμασεν ὁ Ἱπποκράτης. εἰκότως οὖν ἐλπίζει τὰ παρ' οὗς ἀναστήσεσθαι· καὶ γὰρ λόγον ἔχει καὶ γινόμενον αὐτὸ πολλάκις εἶδομεν. εἰ δὲ τοῖς ἐμπνευματουμένους τοὺς κατὰ τὴν κοιλίαν, ὡς τινες ἤκουσαν, οἵπερ καὶ πνευματώδεις γράφουσι καὶ πνεύματα, οὐδὲν ἂν εἶη τοῦτο πρὸς τὴν τῶν παρωτίδων γένεσιν, ὥσπερ καὶ οἱ ἵκτεροι. περὶ δὲ πυρετῶν ὀξείων καὶ μάλιστα τῶν καύσων εἴρηται πρόσθεν, ὡς αἰμορραγίας κινουῦσιν χέοντές τε τὸ αἷμα καὶ πρὸς τὴν κεφαλὴν ἀναφέροντες. καὶ μέντοι καὶ τὰ ὑποχόνδρια τὰ σκληρὰ τίνα μὲν λέγει σαφῶς οὐκ ἔστι γινῶναι διὰ τὸ μὴ

CLXVI.

Quibus magnum ac crebrum spiritum ducentibus icteri et febres acutae cum duris hypochondriis refrigeratae fuerint, num his abscessus magni secundum aures suscitantur?

Πνευματουμένους eos, quibus magna est et frequens respiratio, dixisse videtur, quoniam et in libro de victus ratione in morbis acutis hoc pacto eos nominavit Hippocrates. Jure optimo suscitandos post aures abscessus sperat, nempe et ratione non caret, atque hoc saepius fieri videmus. Si vero πνευματουμένους eos dixerit, qui ventre inflantur, ut nonnulli intellexerunt, qui et πνευματώδεις scribunt et πνεύματα, nihil hoc ad parotidum generationem contulerit, sicuti neque morbus regius. De febribus autem acutis et praesertim ardentibus dictum est antea, sanguinis eruptiones movere, sanguinem tum fundentes tum ad caput sursum ferentes. Quenam praeterea dura hypochondria dicat, non clare cognoscere possumus,

Ed. Chart. VIII. [806.]

Ed. Basf. V. (218.)

προσκειῖσθαι ἐπόδυνα. τούτου γὰρ προσκειμένου φλεγμονὴν αὐτῶν ἤδη, μὴ προσκειμένου δὲ τὸν ὑπόψυχρον ὄγκον δηλώσει σκιρῶδῆ μᾶλλον ἢ φλεγμαίνοντα. λύεται δὲ τὰ τοιαῦτα μᾶλλον ἀποστάσειν οὐχ αἰμορροαγίας. ἐπὶ γὰρ τῶν φλεγμαινόντων τὰς αἰμορροαγίας ὀρῶμεν μάλιστα γιγνομένας. ἀλλὰ διὰ τὴν ἀλλόκοτον ἐρμηναίαν τοῦ συγγραφέως οὐκ ἔστιν ἀκριβῶς γινῶναι πότερον λείπεται τὸ τῆς ὀδύνης, ἀσαφέστερον ἠρμηνευκότος αὐτοῦ ἅμα τε γράψαντος ἢ ὄντως σκιρῶδῆ βούλεται τὴν ὑποχονδρίων σκληρότητα. τὸ δὲ κατεψύχθαι, εἴρηται γὰρ καὶ τοῦτο, δύναται σημαίνειν οὐ τὸ λελύσθαι τὸν πυρετὸν, ἀλλὰ τὰ κάτω μέρη τοῦ σώματος ἥτιον εἶναι θερμὰ, παραβαλλόμενα τοῖς ἄλλοις, ἵνα τὴν ἀναστροφὴν τῆς θερμοσίας ἐκ τούτου τεκμαιρώμεθα: τὸ δὲ μέγαρα τὰ παρ' οὓς ἐπὶ τῶν αὐτῶν γίνεσθαι, δοκεῖ μοι τεθεαμένος ἐπὶ τινος, οὕτως ἀπορήσασθαι περὶ τῶν κατὰ μέρος ὡς καθόλου τὴν ἀπόφασιν ποιησάμενος. ἤρκει γὰρ καὶ χωρὶς τοῦ μέγαρα ἀπόφασιν γεγράφθαι.

propterea quod dolentia non adjecerit; nempe hoc adjecto jam phlegmonem horum indicabit; non adjecto vero, frigidiusculum tumorem scirrhosum magis quam phlegmonosum. Solvuntur vero talia abscessibus magis, non sanguinis eruptionibus; nempe in iis quae inflammantur sanguinis eruptiones maxime fieri conspiciamus. Propter alienam vero auctoris enunciationem cognoscere exquisite non possumus, an praetermissum sit nomen doloris, obscurius tum pronunciante tum scribente ipso; an hypochondriorum duritiem vere scirrhosam intellexerit. Verbum vero *refrigeratae fuerint*, nempe et id dictum est; potest significare non solutam esse febrem, sed partes corporis inferiores, cum aliis collatas minus calidas esse; ut caliditatis reversionem ex ea re conjiciamus. Quum vero magnos abscessus in eisdem fieri dixit, pone aures videtur mihi in aliquo vidisse; et ita de particularibus pronunciaffe, tanquam universaliter pronuncians; satis siquidem fuerit pronunciationem sine nomine *magni* scriptam fuisse.

Ed. Chart. VIII. [807.]

Ed. Baf. V. (218.)

ρξξ'.

[807] Τὰ κοματώδη, ἀσώδη, ὑποχόνδρια ὀδυνώδεα, ἐμειώδεα μικρά, ἐν τούτοις τὰ παρ' οὓς ἐπανίστανται, πρόσθεν δὲ καὶ τὰ περὶ πρόσωπον.

Ὅτι μέλλει γίνεσθαι τις ἀπόστασις, ἐλπίζεις ἔξ ὧν Ἱπποκράτης ἔγραψεν. ἐφέξις δὲ ἦτοι τὸ μέρος τοῦ σώματος εἰς ὃ γενήσεται χρήσιμον ἔξεις τὴν εἰρημένην συνδρομήν. τὸ μὲν γὰρ κοματώδες, εἴπερ καὶ ἄλλο σύμπτωμα, προηγῆται παρωτίδων. τὰ δὲ ὀδυνώδη ὑποχόνδρια φλεγμονὴν ἔχει, εἰάν τις ἐπινοήσῃ. τούτων δ' οὕτως ἐχόντων συντελέσει πρὸς τὴν γένεσιν τὰ τε ἀσώδη καὶ τὰ ἐμειώδη συμπτώματα. τὸ δ' ἐπὶ τῆς τελευτῆς εἰρημένον, τὸ ἔμπροσθεν τὰ περὶ πρόσωπον, ἰκανῶς χρήσιμον, εἰ ὡς προσήκει, τίς ἀκούσειε τῆς λέξεως. προσήκει δ' οὕτως ἀκούειν, ὡς ἀληθῆ γίνεσθαι τὸν λόγον. ἀληθῆς δ' ἔσται, νοησάντων ἡμῶν νοεῖσθαι κατὰ τήνδε τὴν διάνοιαν αὐτὸν, πρὸ τῆς τῶν παρωτίδων γενέσεως τὰ περὶ πρόσωπον σημεῖα προσήκει

CLXVII.

Quibus comatosa, cum jactatione, hypochondria dolentia, vomitoria pauca, in his parotides exsurgunt; antea autem et faciei signa.

Quod futurus quidam abscessus ex iis quae Hippocrates scripsit, sperabis, deinde in qua corporis fiet parte, utilem habebis dictam concursionem; nam comatosum, si et aliud symptomata, parotidas praecedit. Dolentia vero hypochondria phlegmonem habent, si quis animadverterit. Quum autem haec ita habeant, ad generationem conferent et fastidiosa et vomitoria symptomata. Quod vero in calce orationis dictum est, *antea autem et faciei signa*, valde utile existit, si quis convenienter orationem intellexerit; convenit autem hoc pacto intelligere, ut verus fiat sermo; verus autem erit, ubi intelligi hoc sensu intellexerimus. Ante parotidum generationem faciei signa con-

Ed. Chart. VIII. [807.] Ed. Bas. V. (218. 219.)
 σκοπεῖσθαι. ταῦτα δ' ἐστὶν ἔρευθος, ὄγκος παρὰ φύσιν,
 ὑγρότης ὀφθαλμῶν ἀχλυῶδες ὄρᾱν, ὅσα τ' ἄλλα τοιαῦτα. εἰ
 δὲ καὶ μὴ πάντα τις ἀκούειν ἐθέλοι περὶ τὸ πρόσωπον, (219)
 ἀλλὰ τὸν γε παρὰ φύσιν ὄγκον ἀκούειν πάντως. εἰρηκαῖς
 γὰρ ἐν τούτοισι παρ' οὓς ἐπανίσταται, ἔπειτα ἐπεξῆς εἰπὼν,
 πρόσθεν δὲ τὰ περὶ πρόσωπον, ἐμφαίνειν ἂν δοῦξεν ἀπὸ
 κοινοῦ δεῖν ἀκούειν τὸ ἐπανίσταται.

 ρξή'.

Κοιλίης μέλανα κοπρώδεια διεΐσης κῶμα ἐπιφανέν τὸ παρ'
 οὓς ἀνίστησιν,

Οὐκ ὀρθῶς ἔγραψαν ἔτιοι κοιλίης μέλανα, κοπρώδεια
 χολώδεια διεΐσης, οὔτ' ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις εὔρον,
 οὔτε τις τῶν ἐξηγησαμένων τὸ βιβλίον ἐπίσταται τὴν γρα-
 φὴν ταύτην, ἀλλ' ἂ καὶ χολώδεια κατὰ τῆς ὠχροῦς χολῆς
 ἔθος τοῖς παλαιοῖς ἰατροῖς λέγειν, οὐκ ἂν εἴρηται κατὰ τὴν

luderare oportet, sunt autem haec, rubor, tumor praeter
 naturam, oculorum humiditas, caliginosa visio et quaecun-
 que talia. Si quis vero non omnia, quae circa faciem
 apparent, intelligere voluerit, saltem tumorem praeter na-
 turam prorsus intelligere oportet. Postquam enim dixit-
 set: *in his parotides exsurgunt*, deinde serie continuata
 dicens, *antea autem et faciei signa*, videbitur enunciare
 a communi intelligendum verbum, *exsurgunt*.

 CLXVIII.

*Alvo nigra et stercorosa dejiciente, coma superveniens pa-
 rotidas excitat.*

Haud recte scripsere quidam, ventre nigra stercorosa-
 que biliosa dejiciente, neque in antiquis reperi exempla-
 ribus, neque quisquam eorum, qui librum enarraverunt,
 hanc novit scripturam. Quin et biliosa, quae de pallida
 bile ab antiquis medicis dici consueverunt, non sane dicta

Ed. Chart. VIII. [807. 808.]

Ed. Bas. V. (219.)

αὐτὴν ῥῆσιν, εἰς ἣν τὰ μέλανα διαχωρεῖ. τοῦ τοιούτου ἕνεκα τὰ χολοίδια ταῦτα περιεξήρουν τὰ γεγραμμένα, μέλανα μὲν ὑπὸ Καπίτωνος ἐν αὐτῷ τῷ ἐδάφει, κατὰ δὲ τὸ μέτωπον ὑπὸ τοῦ Διοσκορίδου. δοκεῖ δέ μοι καὶ τήνδε τὴν συνδρομὴν ὁ γράψας τὸ βιβλίον ἐπ' ἀρρώστου τεθεαμένος, ὄλην θελήσαι διηγήσασθαι, μὴ διορίσας τὰ κατὰ τινα συντυχίαν προηγησάμενα τοῦ σημαίνοντος τὰς παρωτίδας, ἱκανὸν γὰρ αὐτῷ σημεῖον τὸ κῶμα.

ρξθ'.

Βηχία μετὰ πτυελισμοῦ ὄντα τὸ παρ' οὗς ἀπαλλάσσει.

[808] Δύναται καὶ θώρακος γράφειν. ἐγχωρεῖ γὰρ ἔσω ῥοπῆς γενομένης διὰ τοῦ φυσικοῦ πόρου ἐκρεῖν τὸ λεπτότερον τῶν τὰς παρωτίδας ἐργασαμένων χυμῶν, εἰς τὴν τοῦ σιόματος εἰρυχωρίαν καὶ οὕτως τὸν πτυελισμὸν γίνεσθαι. καθισταμένων δ' οὕτως εὐλογον μὲν ἐτέρας φαίνεσθαι τὰς παρωτίδας. τὸ γὰρ ἀπαλλάσσειν κυρίως κενοῦν

essent eodem sensu, quo nigra. Hac de causa biliosa expunxi scripta; nigra quidem a Capitone in ipso contextu, in margine vero a Dioscoride. Videtur autem mihi libri hujus auctor concursionem hanc in aegro contemplatus, totam voluisse explicare, non distinguens ea, quae casu quodam parotidas praecesserunt ab eo, quod vere parotidas significat. Sufficiens namque ipsi signum est coma.

CLXIX.

Tussiculae cum spiratione existentes abscessum post aures evacuant.

Potest et thoracem scribere; fieri siquidem potest, ut facta intro inclinatione, per canalem naturalem effluat, quod tenuius est ex conficientibus parotidas succis, ad oris capacitatem et ita sputationem fieri; consistentibus autem ita rationabile quidem alias apparere parotidas. Nempe verbum ἀπαλλάσσει proprie vacuare significat, ipsum au-

Ed. Chart. VIII. [808.]

Ed. Baf. V. (219.)

σημαίνει, τῷ κενουῖσθαι δ' ἔπειτα τό τε προσιέλλεσθαι καὶ τὸ μαλακώτερον γίνεσθαι.

ρο'.

Ἐν κεφαλαλγίῃ κῶμα καὶ κώφωσις παρ' οὓς τι ἐξερύγεται.

Ὅτιως αἰεὶ ταῦτα σημεῖα παρωτίδων, ἐπεὶ προηλπία-
μεν οὕτω γενήσεσθαι τινα ἀπόστασιν. οἱ γὰρ εἰς τὴν κε-
φαλὴν ἀναδραμόντες χιμοὶ, θερμοὶ μὲν ὄντες καὶ λεπτοὶ,
παραφροσύνας καὶ αἰμορροαγίας φέρουσι, παχεῖς δὲ καὶ ψυ-
χροὶ κώματα καὶ παρωτίδας. ἡ κεφαλαλγία δὲ κοινὸν ἀμ-
φοῖν, ὡσπερ καὶ ἡ κώφωσις, ἀλλὰ μᾶλλον μὲν τῶν θερμῶν
ἢ κεφαλαλγία, τῶν δὲ ψυχρῶν ἢ κώφωσις. ἀρκεῖ δὲ ὁ
συγγραφεὺς τῷ τοῦ κώματος ὀνόματι, μηδαμόθι γράψας ἐν
ὄλω τῷ βιβλίῳ τὴν τοῦ ληθάργου προσηγορίαν.

tem vacuari consequuntur et contrahi in se ipsum et mol-
lius fieri.

CLXX.

*In capitis dolore coma et surditas abscessum aliquem post
aures eructant.*

Vere semper haec signa sunt parotidum, quoniam ita
fore abscessum quendam ante speravimus. Succi enim ad
caput recurrentes, calidi quidem et tenues, desipientias
et sanguinis eruptiones procreant; crassi autem et frigidi
comata et parotidas. Capitis dolor utrisque communis
existit, veluti et surditas; sed calidis magis capitis dolor,
frigidis vero surditas. Comatis vero nomen scriptori satis
fuit, qui scilicet lethargi appellationem toto subticuit libro.

Ed. Chart. VIII. [808.]

Ed. Bas. V. (219.)

ροά'.

Ἐποχονδρίου σύντασις μετὰ κώματος ἀσώδους καὶ κεφαλαλγίης τὰ παρ' οὓς ἐπαίρει.

Πάλιν κἀνταῦθα τὸ μὲν κῶμα μετὰ τῆς κεφαλαλγίης ἀξιόλογόν ἐστι σημεῖον, ἐνδείξασθαι γένεσιν παρωτίδων. συντενδείκνυται δὲ καὶ ἡ τοῦ ὑποχονδρίου σύντασις. ἡ μὲν οἷν φλεγμονὴ δηλοῦται διὰ τῆς προσηγορίας ταύτης, οὐ μεγάλη γὰρ αὐτῆς ἡ ἐνδείξις. εἰ δ' ἄνευ φλεγμονῆς ἡ σύντασις γένοιτο κατὰ τὴν ἄνω ῥοπὴν τῶν χυμῶν, ἀξιόλογόν ἐστι σημεῖον εἰς παρωτίδων γένεσιν καὶ τὴν αἰμορροαγίαν σημαίνει. τὸ δὲ ἀσώδης αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ παρωτίδας οὐδ' ὄλως δηλοῖ, τῇ δ' εἰρημένῃ συνδρομῇ μαριυριῖ συνεπιγαινόμενον.

ροβ'.

Τὰ ἐπάδυνα παρ' οὓς ἀκρίτως καταμωλυνθέντα φλαῦρα.

CLXXI.

Hypochondrii contentio cum comate et jactatione et capitis dolore parotidas attollunt.

Rursus et hoc loco coma una cum capitis dolore signum indicandae parotidum generationis effatu dignum existit, coindicat autem et hypochondrii contentio. Per hanc itaque appellationem phlegmone indicatur, neque enim magna est ipsius indicatio. Si vero absque phlegmone contentio fiat, in humorum ad superas partes inclinatione signum ad parotidum generationem notabile existit, sanguinisque ostendit eruptionem. Anxium vero per se quidem parotidas nullo pacto indicat, sed simul apprens, dictae concursioni fidem addit.

CLXXII.

Dolorem concitantes aurium abscessus citra crisin sensim dissipati damno sunt.

Ἦδη πολλάκις ὁ λόγος οὗτος εἴρηται καὶ κατὰ μέρος καὶ καθόλου καὶ βέλτιόν γε δηλοῦται προσκειμένου τοῦ ἕξαι-
 φνης καὶ τοῦ ἀφανισθέντος. τὸ γὰρ καταμωλυνθέντα τὴν
 κατὰ βραχὺ λύσιν ἐνδείκνυται. τὸ δ' ἕξαιφνης ἀφανισθῆ-
 ναι τὰς ὀδυνηρὰς διαθέσεις ἄνευ τοῦ κατ' ἄλλο τι μέρος
 τῶν προφανῶν ἀπόστασιν γενέσθαι, πρὸς τὰ σπλάγχνα δηλοῖ
 τὴν μετὰστασιν τῶν λυπούντων γεγονέναι.

Jam saepius sermo hic tum particulariter tum uni-
 versaliter dictus est; meliusque ostenditur, si adjiciatur
 repente occultati; nam καταμωλυνθέντα solutionem, quae
 sensim fit, significat. Repente vero occultari dolorificas
 affectiones absque hoc, quod in alia quadam, quae mani-
 festa fit, parte abscessus fiat, transmigrationem infestantium
 succorum ad viscera ipsa factam ostendit.

A D D E N D A.

- Pag. 1 lin. 2 συγγράμματος. *Corrector in marg. καὶ πῶν. lin. 5. γέγραφε. Corr. in marg. Γλυκίας δὲ καὶ —*
- 2 lin. 15 γεγραμμένα. *Corr. in marg. ὡς τὰ μὴ καλῶς κείμενά, κατορθῶσαι.*
- 3 lin. 2 pro μοι cod. male habet μή. lin. ult. ἀλλὰ καὶ τῇ] In codice mst. τῇ τῆς θεωρίας οἰκειότητι, verbis τῆς θεωρίας disjunctis, pro quibus *Corr. in marg. τῶν πραγμάτων θεωρίῃ καὶ —*
- 4 lin. 8 τούτων δὲ οὐτ. ἐχ. Haec verba linea subducta notata et in marg. ita correcta: ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὖν ἐπιτέον καὶ τούτου τοῦ προκειμένου. lin. 12 οὕτως. Vid. I. praefag. v. 12.
- 5 lin. 11 σημαίνουσα.
- 6 lin. 3 vid. I. praefag. 22. lin. 4 τῇ additum est a *Corr. lin. 10 τὸ γὰρ χλωρόν. Progn. 7.*
- 7 lin. 3 διὸ τότε. Posterior vox addita a *Corr. lin. 5 εἶναι vid. I. Prognost. 10. lin. 12 δοκεῖ. aphor. et progn. 14.*
- 8 lin. 2 εἴωθεν εἶναι *Corr. lin. 5 pro αὐτοὺς legit cod. male αὐτοί. lin. 13 συμφῶς additum a Corr. lin. 15 de sanit. tuend. 4.*
- 10 lin. 11 ἀνευ τοῦ πάθους τινός. Addita sunt a *Corr.*
- 11 lin. 14 ἐπὶ δὲ τῶν πλείστον — de venae sectione contra Erasistr.
- 12 lin. 17 αὐτὸ *Corr. pro ἀντί.*
- 13 lin. 4 aphor. I. 2. lin. 5 εἴ τινες *Corr. pro ἢ τινες. lin. 17 ὡς ἐν ἐκτέροις. Hoc a secunda manu; nam prima ἐν ἐκατέρωις.*
- 14 lin. 4 στόματος a *Corr. pro σώματος positum est. lin. 13 ἐδίδαξεν. aphor. IV. 2.*
- 16 lin. 16 de loc. affect. III. 7.
- 19 lin. 15 δηλοῦν etc. De tumor. progn. 2.
- 20 lin. 10 καὶ ἐν τοῖς οὔροις, vid. comm. 3. in epid. III. 70.
- 21 lin. 5 πονηρίαι. De ratione vict. II. 44. *Corr. in marg. οὐ μὴν γε περὶ τῆς τοῦ ὅλου σώματος χρήσεως ἐκ τοῦτου χρῆ τεκμηριωσθαι. lin. 13 Corr. post ἐρυθρὰ addi vult τις. lin. 14 pro γεγραμμένα maluit Corr. legi γεγεννημένη.*
- 22 lin. 2 πολὺ in παχὺ mutari *corr. cupit. Paulo post pro λευκὸν ἢ ὄχρον prima manus scripserat λευκὸν ἢ ὄχρον: sed alius fecerat λ. ἢ ὄχρ.*
- 23 lin. 1—3 hae 3 lineae cancellatae expunguntur in cod. S. g. sed cancellatae leguntur in MS. R. Post ἀναμίγνυται addidit *corr. ἀλλὰ καιρὸς δέ.*

- Pag. 26 lin. 13 seqq. ὡς τοῦ μὲν ἦρος — ἀποπληξίαι. Haec verba, quae a latina versione aberant, haud dubie a recentiore manu adjecta sunt. Quamobrem [] includenda et versionem latinam literis obliquis exscribendam curavi.
- 30 lin. 8 διαμονήν *Corr.* in διανομήν mutandum censet.
- 33 lin. 1 seqq. hic locus non nisi in Cod. S. g. legitur, sed nova manu expuncta sunt.
- 41 lin. 14 καὶ (τοὶ καλὸν εἰδέναι — καὶ ὅτι) verba inclusa leguntur in margine; sequentia vero in textu, sed expuncta in M. Sg.
- 42 lin. 15 λεγίτης. Haud dubie λεκθοῖς scribendum, quod et in versione expressum est. *Corr.* pro λεγίτης conjiciebat λεχίτης, quae vox si ullo scriptoris loco probari posset, aequo falsa foret, ac λεγίτης.
- 43 lin. 4 verba inclusa leguntur quidem in M. S. g., sed expuncta.
- 45 lin. 9 τροφήν αὐτῷ. Galen. de usu part. XIV. 10.
- 46 lin. 7 τὸν σπερματικόν. M. R. τῶν σπερματικῶν. Sed manus nova typis expressam lectionem restituit.
- 47 lin. 13 seqq. inclusa verba in M. Sg. leguntur, sed recentior manus illa uncinis includit.
- 48 lin. 16 τοῦ διὸς φέρει. Forte παντοίας φέρει. *Corr.*
- 49 lin. 15 pro διὰ τινα ἔμφραζιν, quod a *Corr.* est, antea legebatur: διὰ τινα φράσιω.
- 51 lin. 6 verba ὑστερον — δυσεντερία in M. Sg. cancellata leguntur.
- 52 lin. 11 ἐπιληψίαν ἐργάζεται. *Corr.* in marg. κατὰ τὰς κοιλάς τοῦ ἐγκεφάλου ἐργ.
- 54 lin. 15 δακνότητος. Hanc vocem Galeni non esse, monet *Corr.*
- 60 lin. 6 τὸ δὲ ἀνθῶν. *Corr.* ὅπερ ἀνθεῖ ἐν τῷ σώματι. Paulo post ἢ ὡς τὸ χρώμα τῶν χυμῶν etc. *Corr.* in marg. τῶν χρωμάτων ἰοικὸς εἶη ἢ ὡς τὸ χρώμα.
- 61 lin. 1 seqq. ἢ καὶ τρίτον etc. Haec verba usque ad χυμόν expuncta in Ms. R., at in Sg. cancellata conspiciuntur.
- — lin. 9 loco verborum inclusorum, quae cancellata leguntur, *corr.* in marg. ἀλλ' ἴδωμεν τὴν etc.

R
126
G2
1821
t.16

Galenus
Hapanta

BioMed.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

